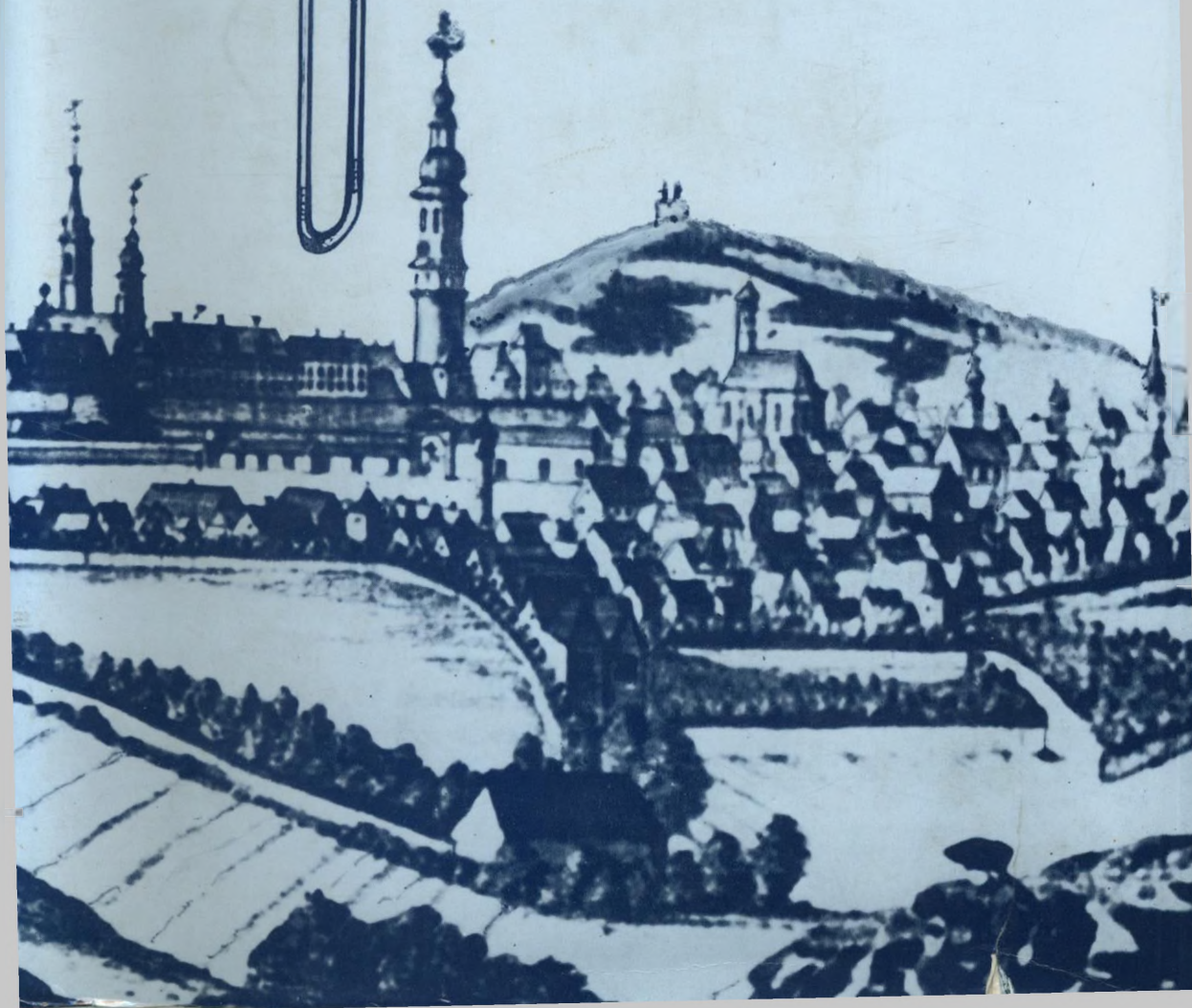
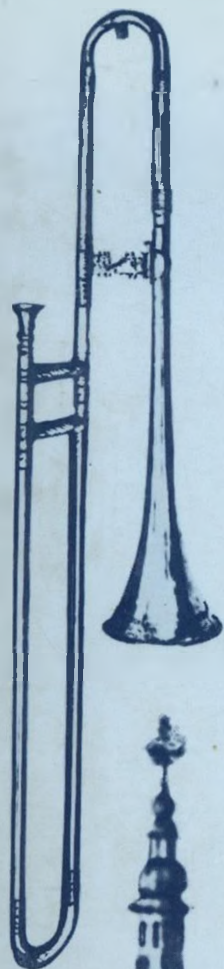

Bárdos Kornél
SOPRON zenéje
a 16-18.
században

AKADÉMIAI
KIADÓ
BUDAPEST

BÁRDOS KORNÉL

SOPRON ZENÉJE A 16–18. SZÁZADBAN

A szerző Pécs, Tata és Győr korabeli zenéjét bemutató monográfiái után most Sopron három évszázadának gazdag zenei életét tárja fel. A török sohasem volt a város falai között, így levéltárainak megmaradt anyaga, valamint a régi újságok, naplók s egyéb feljegyzések alapján híven rekonstruálható a város zenéjének múltja.

Bárdos Kornél részletesen szól a Rauch, Wohlmuth, majd Knogler zeneszerzők által fémjelzett evangélikus gyülekezet, gimnázium és énekiskola zenéjéről, a jezsuita gimnázium ünnepeiről és zenés drámáiról, a Széchényi-alapítvány által támogatott Szent Mihály-plébánia, a káptalan muzsikájáról, a Kurzweil Ferenc által alapított zeneegyesület és énekiskola tevékenységéről, a Bécs színházaival vetélkedő színház zenés műsorairól, a napóleoni korszakban alakult ún. polgári alakulatok és a soproni ezredek zenei szerepéről, az egyre gazdagabb hangversenyéletről. (E hangversenyeken 1804-ben már felhangzott Haydn Teremtése, Liszt Ferenc pedig már 1820-ban, kilencévesen fellépett itt.) A korabeli leírások nyomán megelevenített zenés ünnepek, hangversenyek kirajzolják a kor városi életének mozzanatait, társadalmi körképet is adva.

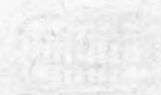
A fennmaradt mintegy 1000 kotta tematikus jegyzékét Vavrinecz Veronika állította össze.

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

Sopron zenéje a 16–18. században

Sopron zenéje
a 16–18. században

Akadémiai Kiadó, Budapest 1951

**Készült a Magyar Tudományos Akadémia
Zenetudományi Intézetében**

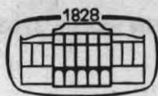
Bárdos Kornél

Sopron zenéje a 16–18. században

A művek tematikus jegyzékét összeállította

Vavrinecz Veronika

*Kamillóval
szertőlkel
Bárdos Kornél, 1985. jan. 25
VAV*

Akadémiai Kiadó, Budapest 1984

Értekezés a magyar nyelv és irodalom történelméről
a 18-19. században

Bárdos Kornél

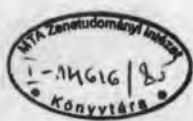
R12 22.858

95

ISBN 963 05 3243 3

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1984 – Bárdos Kornél

Printed in Hungary

Tartalomjegyzék

Bevezetés	7
I. A soproni zene kerete	9
II. Az egyházak zenéje	12
Első korszak (1500 – 1605): A középkor öröksége	12
Második korszak (1606 – 1673): A reformáció zenei térhódítása	34
Evangélikus egyház	34
Katolikus plébánia	86
Harmadik korszak (1674 – 1780): Az ellenreformáció zenei vetülete	92
Evangélikus egyház	93
Katolikus plébánia	122
Negyedik korszak (1781 – 1830): Egyházi zene a felvilágosodás befolyása alatt	138
Szent Mihály-plébánia	139
Káptalan	164
Evangélikus egyház	176
Ferencesek	182
Pálosok	188
Dominikánusok	193
Rákos	194
III. Az iskolák zenéje	197
Evangélikus gimnázium és énekiskola	197
Katolikus gimnázium	210
Orsolyiták	241

IV. A polgárság zenéje	246
Toronyzenészek	246
Tánc és szórakozás	276
Katonazene	298
Színházi zene	302
Zenegyület és énekiskolája	315
V. Muzsika a város ünnepein, hangversenyek	320
VI. Soproni muzsikuskok és zeneszerzők, 1500 – 1830	368
VII. A művek tematikus jegyzéke	386
Források rövidítései	615
Irodalom	617
Zusammenfassung	626
Név- és tárgymutató	629
Melléklet	651

Bevezetés

Sopron azon kevés dunántúli városok egyike, amelynek falai közé a török sohasem jutott el annak ellenére, hogy környékét ostromolta. Ezért a Magyar Tudományos Akadémia keretében készülő ötkötetes Magyarország zenetörténetéhez szükséges várostörténeti kutatásunkat Pécs és Tata 18. századi, valamint Győr 17–18. századi zenei életének feldolgozása után¹ Sopron esetében a 16. századra is kiterjeszthettük.

A három évszázadot átfogó munkánk az előzőekhez viszonyítva mennyiségben is megnőtt, főleg azért, mert vidéki városaink közül Sopron levéltára őrzi a leggazdagabb régi anyagot. Ám ez a kutatás nehezebbnek is bizonyult, mivel ezeket a nagyrészt német nyelvű értékes levéltári iratokat a korabeli helyi dialektus helyesírása szerint írták le, s a dokumentumoknak csak kisebbik része latin vagy magyar nyelvű.

Kutatási módszerünkben az eddigi utunkat követtük: az irodalmi adatokon kívül elsősorban a levéltárak és a korabeli sajtó részletes ismerete alapján igyekeztünk megrajzolni a kor zenei képét. Átvizsgáltuk a soproni állami és egyházi (evangélikus és katolikus) levéltári anyagot: a megyei, városi, a konventi jegyzőkönyveket, iratokat, a soproni naplókat, a múzeum felhasználható emlékeit, a szerzetesrendek (jezsuiták, bencések, pálosok, dominikánusok és orsolyiták) naplóit, iratait, a korabeli anyakönyveket, a győri püspöki és káptalani levéltár, az Országos Levéltár helytartótanácsi, családi és kamarai, a Hadi Levéltár Sopronra vonatkozó iratait és valamennyi hozzáférhető korabeli újságot. Részletes kutatásokat végeztünk a bécsi, a grazi és a kismartoni levéltárakban és könyvtárakban.

Értékes segítséget jelent számunkra, hogy Vavrincez Veronika – mint Győr esetében – ismét vállalta a korabeli soproni kottaanyag összegyűjtését és tematikus jegyzékének elkészítését. Munkáját mint a korabeli zenélés fontos dokumentumát könyvünk VII. fejezetében közöljük.

¹ BárdosPécs; BárdosTata; BárdosGyőr.

A soproni zene kutatói közül tisztelettel kell megemlékeznünk a város múltjának lelkes bűváráról és műemlékeinek leírójáról, dr. Csatkai Endréről, aki összefoglaló dolgozatában² és hosszú évek folyamán megjelent újságcikkeiben sok elszórt zenei adatot közölt. Legtöbb segítséget a középkori soproni oklevelek gazdag feltárójának, dr. Házi Jenőnek kéziratok munkájából kaptunk, amelyben a soproni levéltáraknak a zenére vonatkozó sok értékes emlékét gyűjtötte össze lelkiismeretes, filológiai pontossággal.³

Munkánk elkészültével kapcsolatban köszönetet mondunk dr. Horváth Zoltán soproni levéltári igazgatónak és munkatársainak, valamint dr. Rajeczky Benjaminnak, dr. Baraczka Istvánnénak és dr. Kenéz Győzőnek sok segítségükért.

² Csatkai Soproni.

³ Házi Adatok.

I. A soproni zene kerete

A magyar történelem jelentős szakasza az a több mint három évszázadnyi idő (1500–1830), amelynek folyamán vizsgáljuk a zene szerepét Sopron életében: mohácsi vész, török uralom, Thököly- és Rákóczi-szabadságharc, majd később a napóleoni megszállás és a reformkorszak kezdete esik erre az időszakra.

Azzal, hogy Sopron mentesül a török megszállástól, az 1500-as évek első fele nem jelent törést vagy súlyosabb zökkenőt a 15. század végére kialakult gazdasági és művelődési életének folyamatában. Ennek következtében a reformációt, ellenreformációt és felvilágosodást egy időben éli át a szomszédos országok városaival. Hasonlóképpen a reneszánsz fénykorát követő barokk, majd klasszikus stílus sem fáziseltolódással jut el falai közé, mint a török uralom alatt élő városainkba.

Amikor I. Ferdinánd királynak hűséget fogad, egyúttal biztosítja, hogy gazdasági élete, ipara és kereskedelme, elsősorban borkereskedelme – elvesztvén a török uralom alá került dunántúli rivális városait – az országon kívüli piacait megtarthassa a későbbi időkben is. E hűségesküvel azonban el is dől a Bécshez közel fekvő városnak történelmi sorsa: a következő három századon át a bécsi gyarmatosító politika változó erejű gazdasági és politikai nyomását is elviselve, a Habsburg uralkodó oldalán kell állania. Ezt főleg Bocskai ostroma és a kuruc megszállás idején kénytelen átérezni.

Bár erős kapcsolat él Sopron és Bécs, valamint más nyugati városok között, mégis a török hódoltságtól szenvedő Magyarország vérkeringésébe is beletartozik. Ez az oka, hogy a szomszédos nyugati városok világát és életformáját nem másolta le, hanem mint önálló, szabad királyi város megőrizte függetlenségét.

A 700 éve szabad királyi város lakossága a 16–18. században 5000–12 600 között ingadozik.⁴ Lakosságának tetemes része német nyelvű, de a nemesség fokozatos betelepődése folytán a magyarok száma is erősen emelkedik.⁵ Lackner Kristóf, Sopron legnagyobb polgármestere a 17. század elején maga is támogatja a német polgárság magyar nyelvtanulását.⁶

Szabad királyi város jellege sajátos helyet biztosít számára a zene szempontjából is a dunántúli városok között. Győr és Pécs zeneéletének vizsgálata alkalmával azt tapasztaltuk, hogy a gazdasági élet és a művelődés, így a zene irányítója is a város feudális ura, a püspök, ill. a káptalan volt. Mindkét város a 18. század közepe után

⁴ MollayTörténet passim; ThiringNépszámlálás 14.1.

⁵ MagyTörtMolnár 194.1.; VeressNemesség passim.

⁶ MagyTörtBalázs 302.1.

nyerte el a szabad királyi város címet. Bár a püspök, ill. a káptalan ekkor elvesztette földesúri hatalmát a város felett, de ez a muzsika szempontjából már nem jelentett lényeges változást. Tatán, az Esterházy-uradalom középpontjában a gazdasági és művelődési élet irányítása is mindvégig a feudális főúr kezében volt. E típusú városainkban a feudális főúr – a püspök, a káptalan, avagy a gróf – gazdag zenei életről gondoskodik. Nem csupán segíti vagy pártolja, hanem a zenekar és kórus tagjainak teljes megélhetését, sőt sok esetben lakását is hivatalos szerződések alapján biztosítja.

Sopronban, a szabad királyi városban az önkormányzattal felruházott városi tanács kezében a hatalom. Ő lesz már a 16. században is a zenei élet központi irányítója. Eltartja a toronyzenészeket, majd a 18. században a színházának is a bérbe adója, de az evangélikus és a katolikus egyház kegyura lévén anyagi hozzájárulásával ezekről is – ha nem is minden időben egyenlő és kellő mértékben – gondoskodik.

A toronyzenészeknek mint a város zenészeinek sajátos a szerepük az egész város zenei életében. A szorosan vett városi szolgálataikon kívül (a tűznek jelzése a várostoronyból a 18. század közepéig, toronyzene, idegenek és vendégek köszöntése és zenélés a város ünnepein) a 18. század végéig ők muzsikálnak a színházban, a polgári alakulatok zenekarában. Ám szerződés alapján rendszeresen részt vállalnak az evangélikus egyház, a katolikus plébánia, a jezsuiták gimnáziuma, majd a káptalan együttesében, de még a ferencesek, a pálosok, a dominikánusok és az orsolyiták nagyobb ünnepein is őket kérik fel közreműködésre. Szívesen harcolnak a magánzenészek bandáival, hogy az esküvőkön, lakodalmakon és egyéb alkalommal a szereplést maguknak biztosítsák. Még a 19. század elején alakult zeneegyesületben is fogunk velük találkozni. Csupán a Sopronban állomásozó ezredek zenekaraiból hiányoznak.

A toronyzenészek e központi szerepét figyelembe véve, a város legértékesebb ének- és zenekarának az evangélikus egyház és gimnázium együttesét kell tartanunk, amely a 17. században Rauch András vezetése alatt európai nivót ért el, de folyamatosan Wohlmuth János, majd Knogler Dániel alatt is értékes zene otthona. A racionalizmus hatása alatt sajnos, 1787-ben, máról holnapra feloszlatták, éppen akkor, amikor II. József korában felépült az új templom, és az evangélikus egyház visszanyerte teljes szabadságát.

A katolikus plébánia zenekarának folyamatos életét főleg Széchényi György győri püspök, majd esztergomi érsek 1684-ben létrehozott 17 800 forintos zenei alapítványa segíti, amellyel a győri, a soproni és a zombathelyi zenészek eltartását támogatja. Ennek az együttesnek a legértékesebb korszaka a 19. század eleje Kurzweil Ferenc vezetése alatt, aki a káptalani zenekarnak is karnagya, s elsősorban az ő érdeme a zeneegyesület alapítása.

A jezsuiták gimnáziumában és kollégiumában a 17. század közepétől 1773-ig, feloszlásukig naplói tanúsága szerint értékes zenei nevelés és zenei élet folyik. Zenészeik eltartásáról gondoskodnak, és barokk pompával megrendezett rendszeres egyházi és iskolai ünnepeiken zenekaruk szereplése elmaradhatatlan.

A soproni színházban a 18. század közepétől rendszeresen játszanak operákat és zenés darabokat. A század végén a színház műsora és az előadások nivója a bécsi

színházakéval vetekszik, s többek között Mozart Varázsfuvoláját már 1795-ben előadják. Ezekben az években a hangversenyélet is gazdag, különösen a századfordulón, amikor Albert herceg és vértesezrede huzamosabban Sopronban állomásozik. A hangversenyeken a színház és a zenekarok tagjain kívül a fonemesség és a polgárság zenében jártas tagjai is közreműködnek. E „muzsikális akadémiákon” többek között Haydn Teremtése is felhangzik már 1804-ben. Egyben éppen ez a színes kamara- és zenekari hangversenyélet érleli meg a zeneegyesület megalapítását 1829-ben, amely Sopron zenei életének új korszakát nyitja meg.

II. Az egyházak zenéje

Első korszak (1500 – 1605): A középkor öröksége

1532-ben Kőszeg török ostromának hírére várvédelmi célból lebontják Sopron második legrégebb és legnagyobb templomát, a várárok menti Boldogasszony-templomot. 1543-ban majdnem ugyanez lett a sorsa a legrégebb templomnak, a Szent Mihály-plébániatemplomnak is, ha a lebontást a papság nem akadályozza meg. Amint az események igazolják, feleslegesen fosztotta meg magát a város az egyik középkori értékétől, a liturgia és az egyházzene hagyományban gazdag hajlékától. S ha a török megszállás nem is lett sorsa a városnak, ez az intézkedés maga is jelzi, hogy a 16. századot jellemző bizonytalanság és nyugtalanság Sopron falait sem kerülte el.

E nyugtalanság másik kiváltója a reneszánsz világában joggal érlelődő reformáció volt, amely a 16. századi Sopron egyházzenejének hátterében ennek életét erősen befolyásolta és színezte. 1524-ben, a lutheránus szellemű könyvek nyilvános elégetésének idején még a régi hithez való hűségét igyekeznek a város bizonyítani, a reformáció szelleme azonban csendben vagy nyíltan – kereskedők és Wittenbergben tanuló diákok révén is – fokozatosan erősödik. I. Miksa idejében, 1565 – 1583-ig aztán a lutheranizmus lesz úrrá a városban. 1584-től királyi rendelet hatására sikerül ugyan visszaszorítani a reformáció erejét, de a bécsi béke után 1606-tól hat évtizedes győzelme következik. Kizárólag az evangélikusoké a szó a város vezetésében, a hitéletében és a művelődésében. A 16. században azonban még nem dől el véglegesen a harc, bizonytalanság, forrongás érződik a város, a győri megyéspüspök és a király váltakozó eredményű küzdelmei nyomában. A kéthitű polgárság még közösen használja templomait, ha nem is a legnagyobb békében. Közösen használják a középkorból örökölt és a század közepén megerősített latin iskolájukat, amely a humanista műveltség fontos terjesztője lett, de még közös kincs lesz a század végéig a reformáció szellemében létrehozott német és magyar iskola is. Mindezeknek megfelelően az egyházi zene sem válik el véglegesen e században két irányba. Éppen ez a tény magyarázza, hogy történetének felvázolása sem könnyű feladat.

A 16. századi egyházzene lényegében négy templomhoz kapcsolódik. A késő középkori városfalakon kívül, a Szent Mihály-dombon, a város legmagasabb pontján épült Szent Mihály-templom húsz oltárával a 16. században is azt a késő gótikus formát őrzi, amelyet a 14 – 15. század folyamán nyert. A 14. század végén épült gótikus Szentlélek-kápolna a 16. században is új oltárral gazdagodik. Lebontásáig, 1532-ig még a 16. században is fontos a szerepe a 13. században emelt várárok menti Boldogasszony-templomnak, amely az Előkapu és az Ikvahíd között

a belső városfalnál állott. Ennek szerepét azután a Szent György-templom veszi át, amely a belső városban a 14. század vége óta díszé a városnak. Berendezése a 16. században – a Boldogasszony-templom értékeivel – tovább gazdagodik. A városi ispotály Szent Erzsébet-templomában, amelyet a johanniták valószínűleg már a 13. század végén építettek az Ikvahíd és Balfi utca sarkán – az egykori Ispotály-hídnál –, lebontásáig, 1798-ig gyakran otthona a zenének.⁷ Bár a város kegyurasága alatt javadalmas papok mint plébánosok vezetik a templomokat, mégis a valóságban egybekapcsolódnak egymással a Szent Mihály-templom plébánosának irányítása alatt. Különösen tapasztalható ez a muzsika szempontjából. Nem tartozik ebbe az egységbe a ferencesek belvárosi temploma, a 14. században épült gótikus Kecse-templom. Az ő zenéjükkel majd külön foglalkozunk. Szándékosan nem említettük eddig a külvárosi Szent János-templomot, amelyet szintén a johanniták építettek a 13. század végén. Annak ellenére, hogy a 16. század elején késő gótikus stílusban átépítik, és 1521-ben ünnepélyesen újra felszentelik,⁸ a zene szempontjából ebben a században nincs jelentősége. Szerepe viszont fontos lesz a 17. században, amikor a jezsuiták kapják meg a várostól.

Mint a 15. századi, hasonlóképpen a 16. századi Sopron egyházzenei életéről részletes leírások nem maradtak fenn. Számadáskönyvek, végrendeletek és hasonló jellegű források szűkszavú, rapszodikus bejegyzéseiből mint hiányos mozaikkövekből kell rekonstruálnunk a zenei életet. Ám az orgonistákról, iskolamesterekről és ünnepekről fennmaradt 15. századi adatok, amelyeket Házi közlő középkori egyháztörténetében,⁹ lényegében rögzítik az egyházzene középkori hagyományos keretét Sopronban is. A 16. század *első szakaszában* (1500–1565) a jelzett források tanúsága szerint a hagyomány szinte változatlanul él tovább.

A Szent Mihály-templom István nevű *orgonistájának* 1498–1505 között anyagi ügyekkel kapcsolatban csupán nevét őrizte meg öt bejegyzés.¹⁰ Korábban Házi két orgonistáról tud. A szaloniki származású Drosendorffer György 1476-ban nyeri el az állást, amikor Haiden Vencel soproni polgár és neje az ún. orgonista alapítvánnyal biztosítja az orgonista javadalmát. A Bécs melletti Aspern községből való Amandel Farkas pedig, aki végrendeletében klavikordról is rendelkezik, 1486-ban nyeri el az állást.¹¹ István orgonista közvetlen utódjáról, János orgonistáról csak azt tudjuk, hogy 1505 decemberében fél forint adót fizet,¹² András nevű utódjának pedig 1510-ben csak a nevét említik.¹³ Gattenhofer Erhard neve először szőlőeladással kapcsolatban 1519-ben tűnik fel.¹⁴ Utolsó adatunk róla 1532-ből

⁷ Részletesebben: HáziKözépkori.

⁸ Uo. 140.l.

⁹ HáziKözépkori passim.

¹⁰ 1498. év: HáziSopron II/5., 95.l.; 1499. év: GySmL: 2 Grundbuch 30/b.l.; 1500. év: HáziSopron II/1., 267.l.; 1502. év: GySmL: 2 Gerichtsbuch 51.l.; 1505.év: uo. Grundbuch 38/b.l. – Lásd még HáziKözépkori 118.l.; HáziAdatok 16.l.

¹¹ HáziKözépkori 117–118.l.; HáziAdatok 14–15.l.

¹² HáziSopron II/5., 168.l.; HáziAdatok 16.l.

¹³ GySmL: 2 Priesterbuch 151.l.; Házi Középkori 118.l.; HáziAdatok 16.l.

¹⁴ GySmL: 2 Gedenkbuch 193.l.; uo. Grundbuch 90/b–91/a.l.; HáziKözépkori 118.l.; HáziAdatok 16.l.

való, amikor ismét szőlőjét adja el.¹⁵ Az ő idejében az orgonista alapítvány fokozatosan elszegényedik. Ennek eredménye aztán, hogy – Gattenhofer halála után – a város az alapítvány megmaradt részét az ispotályhoz csatolta, amelynek bizonyítéka 1536-ból való.¹⁶ Közben a város úgy kíván gondoskodni az orgonistáról, hogy megszerzi az 1532-ben lebontott várárok menti Boldogasszony-templom jövedelmét, és ebből fizeti a hitszónokot, az iskolamestert és az orgonistát. Ez a terve azonban nem valósulhat meg a győri püspök, majd a király közbelépése miatt.¹⁷ Így nem marad számára más megoldás, mint az, hogy a Szent Mihály-templom jövedelméből tartsa el az orgonistát. Gamaufnak már elveszett számadáskönyvekből készített jegyzetei alapján kitűnik, hogy 1532-től 1535-ig Sundtich Gáspár, 1535-től 1540. ápr. 6-ig pedig Kneissel István az orgonista, akinek évi 20 font dénár a fizetése. Távozása után még ebben az évben felveszik helyébe Kellner Lőrincet évi 18 font dénár fizetéssel.¹⁸ Sajnos az 1540. ápr. 6-i adatot kétségbe kell vonnunk. A fennmaradt 1539-es számadáskönyv szerint ugyanis ez év elején először 20 hetes próbaidőre a Knauss nevű orgonistát alkalmazzák, akinek erre az időre 6 részben 6 font dénárt fizetnek ki. Igaz, közben húsvétkor vendégorgonista is játszott: „Húsvét után kedden a polgármester úr meghagyása szerint egy font dénárt fizettem ki egy idegen orgonistának, mivel húsvétkor orgonált.” Hamarosan utána azonban Knauss elnyerte hivatalos felvételét is: „Knauss orgonistának átadtam évi fizetésként 18 font dénárt, miként a rovásos pálcá igazolja.”¹⁹ Az idézett szövegek szerint világos, Kneisselnek már 1538 végén távoznia kellett. Mivel Gamauf nem másolta, hanem csak jegyzeteket készített a számadáskönyvekből, úgy látszik, szövegébe hiba csúszott, annál is inkább, mert 1539-ben Kneissel évi fizetéséről ír, holott az eredeti szövegben nincs róla már szó.²⁰

1540 augusztusában a király első orgonistája járt Sopronban. Nem tűnik ki, hogy milyen céllal: vajon játszott-e a Szent Mihály-templom orgonáján, avagy talán csak átutazott a városra? Mindenesetre a város tisztelettel fogadja, mert „Szent Lőrinc előtti pénteken Kerner Györgynek a hal lakomáért 6 solidus dénárt kifizetve azon alkalomból, hogy Gränendorfer, Ófelsége első orgonistáját és udvari alkalmazottját megvendégelte.”²¹ Kellner Lőrinc évi 18 – 20 font dénáros fizetése Gamauf jegyzetei alapján követhető 1540 – 49-ig, sőt 1549-ben 9 font dénár kosztpénzt is kap, mert egész éven át nem a plébános asztalánál étkezik.²² Házi szerint 1543-tól három társával együtt adószedőként is működik, és így a külső tanácsnak is tagja.

¹⁵ HáziKözépkori 118.l.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo. 211 – 212.l.; HáziAdatok 16.l.

¹⁸ GamaufDenkwürdige 2.k. 1 – 8.l.; PayrSoproni 146.l.

¹⁹ GySmL: 2 Szent Mihály-templom számadása 1539: 19., 21., 23., 24. és 62.l.: „Item eritag nach Ostern hab ich auch dem fremden Organisten aus pefelich dess Herrn Purgermaister geben 1 tal. den. darum dass er dye Osterfeiertag hat geschlagen.” (24.l.). „Item dem Knaussen organisten hab ich geben an seinem jarsolt auch nach laut des rabusch 18 tal. den.” (62.l.); HáziAdatok 19 – 20.l.

²⁰ GamaufDenkwürdige 2.k. 10.l.

²¹ GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1540, 79.l.: „Item freitag von Laurentii dem Georg Kerner vmb ain esse visch, so man dem Gränendorffer, der kuniglicher maistet obristen organisten vnd hofgesindt verert hat, facit 6 sol. den.”; HáziAdatok 20.l.

²² GamaufDenkwürdige 2.k. 8 – 18.l.

Feleségével, Orsolyával több ingatlant vesz és elad.²³ 1548. nov. 18-án végrendelezik. Ez időben a belvárosban a Mészáros utcában van háza. Regálját Jakab, Máté és Károly nevű fiaira, virginálját pedig fivérére, Gergelyre hagyja. Végrendeletét 1549. ápr. 10-én hirdették ki. Halála tehát nem sokkal előzte ezt meg.²⁴

Még 1549. szept. 25-én Antal mestert fogadják fel utódjául, de csak 1550. ápr. 24-ig van működéséről tudomásunk. A hét hónapra 12 tallér, azaz 14 font dénár fizetést kapott.²⁵ Az 1550-es számadáskönyv nem is említ orgonistát. Ám a következő év 1551. júl. 4-én az utód felvételéről szólnak: „1551. júl. 4-én Münchenből való Pircker Ulrikot vettük fel orgonistának egy évre 18 font dénár fizetéssel. Étkezni a plébánián fog, e célra átadtam számára 6 font 4 solidus 20 dénárt. Hasonlóképpen kifizettem 5 font dénárt Hofsteter Andrásnak, mivel az említett orgonista előzőleg három hétig nála étkezett.” Asztalosmunkákkal kapcsolatban azt is említik, hogy a fővényveremi házban (a Szent János-templommal szemben) van lakása.²⁶ A következő évekre vonatkozólag számadáskönyvek hiánya miatt ismét Gamauf jegyzeteire kell hagyatkoznunk: 1552-ből neki sincs adata. Pircker Ulrikról már nem szól, így nem tudjuk, meddig működött. 1553-ban Gergely nevű orgonistát említ, aki fél évi szolgálat után meghalt. Güntzel Lőrinc viszont csak 1554. ápr. 24-én kezdi munkáját, s ez évre 18 font dénárt kap, bár jelzik, hogy évi fizetése 15 font dénár és ugyanannyi az étkezésére, tehát összesen 30 font dénár. 1556. aug. 26-án, úgy tűnik, a templom-ata eredeti szövegét idézi Gamauf az új orgonista felvétele alkalmával: „1556. aug. 26-án Elöljáróim Seibicz [Seibnicz, Seubnicz] Péter orgonistát vették fel. Évi fizetesként és étkezés címén 50 font dénárt adnak neki, hasonlóan szobát és tűzifát is. Fél évre 25 font dénárt fizettem ki számára.”²⁷ 1557. okt. 14-én a grazi származású Georg Zeitinger neubergi apátsági tanító és orgonista ajánlkozik Sopronba orgonistának 1558. ápr. 24-i hatállyal. Tudatában volt képességének, mint ez reneszánsz stílusú soraiból kitűnik: „... amennyiben időközben úgy adódna, hogy Gondosságtok, Tiszteletreméltóságtok, Bölcsességtek iskolamesteri vagy orgonista állása a következő Szent György-napig megürülne és szabaddá válna, és Gondosságtok, Tiszteletreméltóságtok, Bölcsességtek ilyen szolgára

²³ HáziAdatok 21.1.

²⁴ GySmL:2 Végrendeletek Lad K. fasc. 1. Nr. 13.: „Item mein regall schaff ich vnsern dreien sunen zu gleicher taillung. – Item meinem brudern, Gregern schäff ich mein virginall.”; HáziAdatok 21.1.

²⁵ GySmL:2 Szent Mihály-templom számadása 1549/50. év, 15.1.: „Dem maister Anthoni organisten aus beuelich meiner hernnen von Michaelis bis Jeorgi verdingt gehabt per 12 thaller, so ich ime bezalt, facit 14 tal. den.”; HáziAdatok 21.1.

²⁶ GySmL:2 Szent Mihály-templom számadása 1551. év: „Den 4. tag July dits 51-isten jars ist Vlrich Pircker von München zum organisten aufgenommen worden auf ainn jar per 18 tal. den. vnd seinen tisch soll er im pharhoff haben. Hat von mier daran empfangen, facit 6 tal. 4 sol. 20 den. Bei dem Andre Hofsteter hat gemelter organist, ee er zum dienst aufgenommen worden, in dreien wohen vertzert, facit 5 tal. 8 den.” (24.1.). „Dem Osbold tischler zalt 4 remen zum glasen in des mesnerhaus. Mer in des organisten stübl im hauss auf der Sandgrueb ain fueter sambt den remen fur ain kreitzvenster vnd sonst ain fueter mit zwain liechten sambt den remen per 1 tal. 4 sol. 24 den.” (17.1.); HáziAdatok 22.1.

²⁷ Gamauf Denkwürdige 2.k. 24 – 27.1.: „Den 26 Aug 1556 haben meine Herren den Petrus Seubnitz Organisten aufgenommen, geben ihm ein Jahr zu Besoldung und für den Tisch fünfzig Pfund Pfening, auch ein Zimmer samt der verholzung, hat von mir die halbe Jahres soldung empfangen mit 25 tal.den.”

rászorulnának, kegyeskednének az effajta említett hivatalra a jövőben engem előléptetni és kinevezni. Majd mivel ... az ifjúságnak latin, görög és zsidó nyelvtanításával, sőt különböző hangszerek oktatásával is magamról bizonyítékot nyerni és magamat meghallgattatni olyannyira szeretném, véleményem szerint ez ... az egész polgárság jövőbeli tetszésével találkozna.”²⁸

Jóllehet Seibicz Péter 1558. Szent György-naptól valóban megváltik állásától, mégsem Zeitinger lesz az utóda, hanem újra Güntzel Lőrinc lesz az orgonista, aki haláláig, 1561-ig viseli tisztjét évi 50 font dénárért. Temetésének költsége (1 solidus 18 dénár) 1562 elején szerepel az elszámolásban Gamauf szerint.²⁹ Gamauf jegyzetei szerint 1563 közepétől 1564 májusáig Siessmillich Bertalan, majd távozása után Zeylner [Zeiller] János lesz a következő orgonista 1572-ig.³⁰

Tekintve, hogy a Szent Mihály-plébániatemplom orgonistáin kívül nem jeleznek forrásaink a többi templom részére orgonistát, fel kell tételeznünk, hogy ők orgonáltak azokban is. Erre utal az 1515-ös számadáskönyvi adat is, amely szerint a Szent György-templomban Szent György ünnepén a tanítóval együtt 3 solidus 3 dénárt kapott.³¹ A várarok menti Boldogasszony-templomban 1530-ban a rorate orgonakiséretéről alapítvánnyal gondoskodik végrendeletében Ibán Mihály.³² 1538-ban pedig a városi tanács a Szent György-templom roratein való orgonálásért 2 solidus dénárt fizet ki számára.³³

Magukról az orgonákról sem maradt fenn sok adat. A Boldogasszony-templom részére – lebontása előtt két évvel, 1530-ban – Ibán Mihály már említett végrendeletében először 50 font dénárt, majd még 20 font dénárt ad az új orgona építésére. Házi úgy gondolja, hogy ezt a templom lebontása után a Szent György-templomnak adták, mint egyéb értékeit is.³⁴ Mindenesetre a Szent György-templomnak az említett 1515-ös orgonista adat szerint már volt előzőleg is orgonája. Gamauf a kamarai számadásokról készített jegyzetében fontos adatot közöl 1533-ból: „... az Olmützből való István orgonaépítő mesternek az orgonáért, amelyet a Szentlélekben épített, fizetve 20 font dénár.”³⁵ A Szentlélek-

²⁸ GySmL:2 Lad.XXIV et Y. Fasc. 3. Nr. 182.: „... meine gūnstige vnnd gepietunnde herrnn wouerr es sich mitler Zeit pegebenn mochte, dass E.F.E.W. Schuelmaister oder Organisten Stannt zu khummenden S. Georgenn Tag vaceret oder ledig wurde, auch E.F.E.W. eines sollichenn dienners notturfftig sein wurden, dieselben woltenn miech zu sollichenn gedachtenn Ambt ainen gūnstigeliich promouiren vnnd pefudern. Dann ich mich mit vnnterweisung E.F.E.W. Jugennt in Lateinischer, Griechischer, Hebraischer Zungenn, (wo es die noturfft erforderet) auch der Musikhen Instrumenten dermassenn mit lernung erzaigen vnnd horenn lassenn wollte, darann E.F. E. W. sambt ainer ganzen Burgerschaft meines erachtens gūnstigeliich gefallen tragen wurden.”; HáziAdatok 23.l.

²⁹ GamaufDenkwürdige 2.k. 29 – 30.l. – Özvegye, Margit asszony házasságlevele tanúsága szerint még 1561-ben férjhez megy Wagner György soproni polgárhoz: GySmL:2 Lad. XIX et T. Fasc. 6. Nr. 290.; HáziAdatok 23.l.

³⁰ GamaufDenkwürdige 2.k. 39 – 57.l.

³¹ HáziSopron II/5., 242.l.

³² Uo. II/2., 35.l.

³³ GySmL:2 1538-as számadáskönyv 77.l.: „... dem organisten zu drinckgelt geben, das er das Rorate bei Sant Georgen im Aduent geschlagen, facit 2 sol. den.”; HáziAdatok 17.l.

³⁴ HáziSopron II/2., 35 – 39.l.; HáziAdatok 17.l.

³⁵ GamaufDenkwürdige 8.k. 16.l.: „Dem Meister Stephan Orgelmacher von Olmütz von der Orgel, die er bey dem heiligen Geist hat gemacht, bezahlt 20 th.”

templomban egyelőre ez az első biztos adatunk. Pottendorfi Anna 1452-ből való végrendeletének kívánsága ugyanis, hogy San Bernardino tiszteletére oldalkápolnát építsenek a templomban, és abba kis orgonát vegyenek, Házi véleménye szerint nem valósult meg, mert a kápolnát sem építették fel.³⁶ Az 1549–50. évi számadáskönyv szól arról, hogy jan. 6-án kifizettek 4 tallér borralalót Jakab orgonaépítő mesternek azért, mert megtekintette a három orgonát, és javításukat elvállalta.³⁷ Nyilván a Szent Mihály-, a Szent György- és a Szentlélek-templom orgonáiról van szó! 1551-ben azonban csak a Szent Mihály pozitív orgonájának javításáról hallunk, amely bizonyára még a 15. századból való hangszer volt: „Péter önöntő részére 1 solidus 2 dénárt fizettünk ki azért, mert a Szent Mihályban a pozitívnek három összetörött ónsípját megforrasztotta”.³⁸

Hamarosan azonban a Szent Mihály-templomhoz méltó új orgona építésére kerül sor. A városi tanács először Jonas Scherer klosterneuburgi orgonaépítőhöz fordul az ügyben. 1557. okt. 14-én Klosterneuburgból levelében többszöri levélváltásra hivatkozik, amelyekben már szó volt felesége betegségéről: „... azt hittem, hogy feleségem gyengélkedése megszűnik. Ez azonban nem történt meg... ha azonban a Mindenható Isten jóvoltából állapota javulni fog, amelynek persze sem idejét, sem óráját nem tudom még megjelölni... , kívánságuk szerint szívesen megjelenek... , amikor az idő és szükség kívánja, és véleményemet részletesen ki fogom fejteni, amelyről most írásban nem tudok nyilatkozni.”³⁹ A tanács azonban nem győzte várakozással, Seibicz Péterre és Holczer Gergely orgonaépítőre bízta a nagy feladatot. A munka elvégzése után 1558. szept. 28-án kelt kötelezvényükben négyévi jótállást is vállalnak a hangszerre: „... amennyiben a dátumtól fogva négy éven belül az orgonán és a szekrényén valami hiba jelentkeznék, az említett soproni urak [ti. a tanácsbeliek] megkérésére a teljes helyrehozatalt és javítást vállaljuk”.⁴⁰

A terjedelmes kötelezvény szövege, sajnos, a számunkra lényeges adatokat nem tartalmazza, pl. az orgona változatainak számát és az árát. Az utóbbi a Szent Mihály-templom számadásából – Gamauf jegyzetei alapján – tűnik ki: 1557-ben 172 font 23 dénárt, 1558-ban pedig még ezen felül 122 font 4 dénárt fizetnek ki e célból, de itt orgona és pozitív építéséről is szólnak. Az 1557-es szövegben Gamauf

³⁶ HáziSopron I/3., 394.1.; HáziAdatok 13.1.

³⁷ GySmL: 2 Szent Mihály-templom 1549–50 évi számadáskönyve 11.1.: „Dem herrn Jacoben orglmacher am 6. Jenner geben zu trinckhgelt, das er die 3 orgln besicht vnd dieselben zu renouiren sich erbotten gehabt etc. 4 thaller, facit 4 tal. 5 sol. 10 den.”; HáziAdatok 21.1.

³⁸ Uo. Szent Mihály-templom 1551. évi számadáskönyve 13.1.; HáziAdatok 22.1.

³⁹ GySmL: 2 Lad. XXIV et Y. Fasc. 3. Nr. 177.: „... vnd hette gleychwol gedacht, meiner hausfrawen schwacheyt wurde sich sither zu einer besserung geendert haben. Dieweyl es aber nit beschehen, mues ich es Gott befehlen vnd anheims, wie billich, derzeyt beliben, aber wa es Gott der Allmechtige zu einer besserung schickete, dorinnen ich doch weder zeyt nach stundt e.v. vnd w. jezo anzuezeygen wais, wolte ich gancz gern auff e.v. vnd w. begern, wa es je die zeyt vnd notturfft eräschete, alsdan bey euch erscheynen vnd e. v. vnd w. mein guet beduncken, so ich in schrifft derzeyt nit shtellen khan, ausfirlich anzeigen.”; HáziAdatok 22.1.

⁴⁰ Uo. Lad. LI. Fasc. 3. Nr. 43/10.: „... wo von dato an vber vier jar lang an gemellten werch vnnnd orgl ainiherlay mengl ersehen vnnnd befunden wurde solhe wier auf ersuechen vnnnd anzaigen gedachter herrn von Odenburg gancz vollighlich erstatten vnd guetmachen sollen vnd wellen.”; HáziAdatok 22–23.1.

kifejezetten írja, hogy Seibicz Péter orgonista és Holczer Gergely renoválták az orgonát. Azt is olvassuk itt, hogy „ebben az évben Peter Sulzberger orgonaépítő mester is idejött [azt nem említik, honnan], és 19 napon át vizsgálta az orgonát”.⁴¹

A 16. században, mint láttuk, önálló orgonista állással találkozunk. Nincs viszont még ugyanilyen kántori státus. Ezt majd csak a 17. században szervezik meg. Az iskolamester kötelességei közé tartozik az éneklés és a kórus vezetése. Ebben is a középkori hagyomány folytatása tapasztalható. Mollay szerint a 15. század közepén is ez a helyzet, amikor már két tanerős a soproni latin iskola.⁴² Succentor elnevezés forrásainkban 1535-ben, a kántor pedig csak 1563-ben tűnik fel először, de mindkettő csupán kiegészítő kántor értelemben.⁴³

Tekintettel arra, hogy a 16. század 30-as éveitől fogva már háromtanerős lesz a latin iskola, és a számadáskönyvek a rektor elnevezést nem használják rendszeresen, sőt a beosztott tanítókat, a praeceptorokat sem különböztetik meg állandóan, hanem csupán Schulmeistert, iskolamestert írnak, nem könnyű megállapítani minden esetben, ki az iskola vezetője vagy beosztott tanítója. Ennek megfelelően azt sem tudjuk mindenkor eldönteni, melyikükhöz tartozik a kántori elfoglaltság is. Amúgy is hiányos sorrendjük összeállításában főleg azokat állítjuk sorba, akiknél a számadáskönyvekben a kántori jellegű munkát is feltüntetik.

Hengst Lénárd 1508 – 1514. iskolamester. Jómódú patriciuscsalád tagja. Előzőleg 1503-tól a bécsi egyetemen tanul, 1514-től pedig a várások menti Boldogasszony-templom javadalmas papja.⁴⁴

A következő 10 évről nem maradt fenn adat. Reiss János legkésőbb 1525 Szent György-napján kezdi munkáját. Mint iskolamester a belső tanácsnak is tagja. 1534-ben városbíró lesz, majd polgármester is, de még 1535-ben, városbíró korában is succentor, azaz kiegészítő kántor. 1534 – 37 között Hummel Kristóf követi őt, aki 1553-ban szintén polgármester lesz. Úgy látszik, reá vonatkozik az 1534-es számadáskönyvi adat: „rectori scholae pro psalterio 1 fl. . .”. Az ő utóda aztán Löwe Márton 1537 – 1549-ig.⁴⁵ Mollay szerint rektorok ezután Raidl András (1549 – 1557), Nusser Boldizsár, s majd 1565-ben a bécsújhelyi latin iskola segédkántora veszi át a soproni rektori tisztet.⁴⁶

A számadáskönyvek még több iskolamesterrel kapcsolatban hivatkoznak kántori elfoglaltságra is, így 1545-ben és 1547-ben még jelzik Löwe Márton és succentora fizetését, de azt is, hogy Löwe már ebben az évben távozik. Löwe és Raidl között még Leypinger Lukácsról is szólnak, akinek 1549. Szent Györgytől Szent Mihályig az éneklésért járó 6 font 1 solidus dénár díját már Raidlnek adták. Raidl a

⁴¹ GamaufDenkwürdige 2.k. 28 – 29.l.: „. . . Meister Peter Sulzberger orgelmacher kam hierher – von wo wird nicht gesagt – und besichtigte die Orgel 19 Tage lang.”

⁴² MollayTöbbsnyelvűség 46.l.

⁴³ A középkorban a succentor az éneklő- (cantor) kanonok helyettése az ének irányításában, ahogy az olvasó- (lector) kanonok helyettése a sublector a káptalani iskolában. A barokk korban pl. Győrött succentornak magát a kórus és zenekar karnagyát, a regens choriját nevezik így, aki gyakran egyúttal orgonista is. Lásd részletesen BedyKáptalan 97 – 100.l.; BárdosGyőr passim.

⁴⁴ MollayTöbbsnyelvűség 46.l.

⁴⁵ Uo. 47.l.

⁴⁶ Uo. 140 – 142.l.

polgármesterhez írt soraiban ezt az összeget a maga részére jogtalanul tartja. A mellékelt nyugta szerint Leypinger át is vette az összeget.⁴⁷

Gamauf jegyzeteiben 1562-re vonatkozóan azt írja, hogy Nusser Boldizsár helyébe Wolff Máté jött, és egész évben kapja már iskolamesteri fizetését. A következő év elején – szintén Gamauf szerint – már távozik vagy meghal, mert a szokásos 50 font dénár fizetésének csak negyedét kapja. Utóda, Siebenberger Domonkos május 23-tól kapja járandóságát 1565 elejéig, Hartmann Ferenc pedig április 24-től. 1563-ban Schutz Simon succentor fél évi 9 font dénár fizetését is említi. Ekkor esik szó először kántorról is, 1563 közepétől 1564 fél évéig Muzert Jánosról, majd 1565. Szent Mihályig pedig Wenceslaus nevű utódáról. Muzert vasárnaponként a Szent György-templomban látta el a kántori teendőket.⁴⁸

Házi 15. századi adatai szólnak már néhány régi énekesalapítványról, amelyek még a 16. században is tovább élnek: 1456-ban a várarok menti Boldogasszony-templomban a nagybőjtben naponta a Salve Regina énekléséről az Eibinger-féle alapítvány gondoskodik. 1466-ban ugyanilyen alapítvány lesz érvényes a Szent György-templomban úgy, hogy szombati napokon énekeljék a Salve Reginát. Házi szerint ez az alapítvány 1565-ben szűnt meg. Puhel Péter 1457 körül a Szent Mihály-templomban vasárnap és ünnepnap úrfelmutatás alatt a Jesus Christus nostra salus, áldás után a Haec est dies, hétköznap pedig az O sacrum convivium és a Recordare virgo mater éneklését írja elő. Bizonyára érvényes volt még a 16. század első felében az 1457-ben kelt Lederer-féle alapítvány, amely az Oltáriszentségnek a betegekhez való vitele ünnepélyessé tételére gondolt, amikor előírta, hogy az égő gyertyák és lámpák kíséretén kívül menet közben három fiú szent énekeket énekeljen Sopron utcáin. Figyelemre méltó az első orgonista, Drosendorffer György végrendelete is. 1483-ban azt kívánja, hogy a Szentlélek-kápolnában évente Úrnap és nyolcada alatt az előírt imákat és énekeket énekeljék. A rendelet kifejezetten a Szent György-testvérületnek szól, de bizonyára az iskolamesternek is szerepe volt a zsolozsma éneklésében.⁴⁹

A 16. század elején új alapítványként Wetzer Farkas ispotályi plébános rendelkezését ismerjük 1504-ből, amelyben minden csütörtökön ünnepélyes misét kíván az ispotály kápolnájában. 1533-ban még rendezte ennek az anyagi alapját, és 10 solidus dénárt juttat belőle az iskolamesternek. Végrendeletében azt is előírja, hogy ugyanott vasárnaponként vesperást is énekeljenek. Az iskolamesternek ezért is 10 solidus dénárt szán.⁵⁰ 1519-ben Peck Kristóf, a Szent Mihály-templom plébánosa a Szentlélek-kápolnában a Hétfájdalmú Szűz oltárát alapítja. Minden pénteken az itt végzett énekes miséért járó összegből az iskolamester is részesül.⁵¹ Az 1522 körüli évekből ismerjük a Szent György-templom istentiszteleti rendjét. A városi alapítványból fedezik a főbb ünnepek megülését, amelyekben az iskolamester is részt vesz. Szent György napján, a templom felszentelésének ünnepén (a

⁴⁷ GamaufDenkwürdige 2.k. 14 – 19.l.; GySmL:2 Szent Mihály számadáskönyv 1549.év 15.l.

⁴⁸ GamaufDenkwürdige 2.k. 30 – 47.l.; GySmL:2 Szent György-templom számadás 1564., 11.l.

⁴⁹ HáziKözépkori 209., 228., 92., 107., 117.l.

⁵⁰ Uo. 159., 161., 165 – 166.l.

⁵¹ Uo. 38.l.

keresztjáró napokhoz legközelebbi vasárnapon), Szent Margit napján (júl. 13.), valamint minden csütörtökön énekes misét tartanak, sőt Szent György napján ünnepélyes körmenetet vezetnek a Szent Mihály-templomból a Szent Györgybe.⁵² Ibán Mihály felesége 1521-ben a várak menti Boldogasszony-templomban énekes adventi rorate tartásáról, az ún. Golden Amtról gondoskodik. Férje 1530-ban megerősíti ezt, és kifejezetten orgonakíséretes énekes rorate-ról szól. Az alapítványt azután a Szent Györgybe helyezték át, és ebből fedezték az ünnepélyes hajnali miséket.⁵³ Még 1545-ben is hallunk újabb alapítványról: Pirschen János özvegye végrendeletében előírja, hogy nagyböjt folyamán az ispotály kápolnájában a *Salve Reginát* énekeljék.⁵⁴

A számadáskönyvek hiányos bejegyzései alapján összeállítható egyházzenei képnek lényeges szereplője az iskolamester által vezetett *kórus*. Annak ellenére, hogy Házi középkori adatai között egy sem szól kifejezetten a kórus szerepéről, mégis jogosnak tartjuk véleményét, amikor az 1523-as konkrét adatból a kórus 15. századi működésére következtet vissza: „Szent Gergely napjának előestéjén [márc. 11.] 8 krajcárt adtam az iskolásoknak, mivel Fürst urat énekléssel köszöntötték”. A rövid bejegyzés szerint Fürst Ernő kismartoni kapitányt szerenáddal üdvözölték Sopron falai között.⁵⁵ Következtetését helyesnek kell tartanunk egyszerűen azért is, mert Békefi országos jellegű középkori adatai természetessé teszik, hogy Sopron latin iskolája a 15. században sem nélkülözhetette a kórust.⁵⁶ Békefin kívül – Mezey kutatásaira hivatkozva –, Dobszay Székesfehérvár középkori zenéjével kapcsolatban méltán fogalmazza meg az egész országra érvényes megállapítást, hogy „a hivatásszerű zeneművelés hordozója, biztosítója és egyben legfőbb megnyilatkozási területe: a kórus és iskola szerves egységben folyó élete volt”.⁵⁷ A soproni kórus életéről – mint általában zenei életéről is – a 16. században részleteket nem találtunk, de működéséről számos levéltári bejegyzés tanúskodik már ezekben az időkben. Hol Studenten, hol Adstanten néven szólnak szereplésükről. Mindkettő az iskola tanulóira, ill. volt tanulóira vonatkozik.

A következőkben áttekintjük az egyházi év beosztása szerint azokat az ünnepeket, ill. szertartásokat, amelyekkel kapcsolatban énekes, sőt a kórus szerepét jelző megjegyzést is találtunk. Az *adventi rorate*król már szoltunk az Ibán Mihály-féle alapítvánnyal kapcsolatban. 1532 – 1564 között folyamatosan követhető a hagyomány. A bejegyzések az iskolamester szerepét hangsúlyozzák. Ebben az időszakban egyszer sem utalnak arra, hogy a kórus is részt vesz a hajnali misén, ill. az azt követő reggeli misén. *Karácsonnyal* kapcsolatban csupán 1518-ban a Hofmair-féle elszámolásban akadunk a tanulók részvételét jelző megjegyzésre.⁵⁸ Többet szólnak *vizkereszt* (jan. 6.), azaz a háromkirályok ünnepe előtti estén tartott házszentelésről, körmenetről, majd vacsoráról. A középkori hagyomány ez alka-

⁵² HáziSopron II/6., 446 – 447.l.

⁵³ Uo. II/1.; 372.l.; II/2., 35.l.; HáziAdatok 17.l.

⁵⁴ GySmL:2 Priesterbuch (Lad. XLIX et ZZ. Nr. 105.) 226.l.; HáziKözépkori 170.l.

⁵⁵ HáziSopron II/5., 339.l.; HáziKözépkori 240.l.; HáziAdatok 91.l.

⁵⁶ BékefiNépoktatás 36 – 38., 41., 99 – 100., 145., 152., 340.l.

⁵⁷ DobszaySzékesfehérvár 215.l.

⁵⁸ HáziSopron II/5., 243.l.

lommal is folyamatos, mert 1564-ig követhető. Igaz, akadnak évek, amikor csak Schulgesind vagy Kirchendiener kifejezést használnak, de máskor, pl. 1533-ban kifejezetten a kórusra vonatkozó „Studenten” szót olvassuk. 1539-ben a Szent Mihály számadáskönyvét vezető templomatyja részletesebben is elmondja, hogy a papság, az iskolás diákok szent énekeket énekelve, a menet élén kereszttel, körmenetben vonultak a városban, és utána szárnyasból, halból, vadból és másfajta húsból készült vacsorát kaptak. Az egész 2 font 1 solidus 18 dénárba került.⁵⁹

1525 – 1564 között majdnem minden évben szó esik *nagypénteken* a szent sírnál való zsolttározásról. Úgy tűnik, jó ideig csupán az iskolamester tiszte volt ez, de 1559-től évente utalnak az iskolások, azaz a kórus közreműködésére is. Ettől az évtől kezdve nagypénteki és nagyszombati zsolttározásról olvasunk, valamint arról is, hogy utána a kórus tagjait is megvendégelték.⁶⁰ Említettük már a *Szent György-templom búcsújának* (ápr. 24.) első adatát 1515-ből. Itt csak a papságot, az orgonistát és az iskolamestert jelzik. Ám 1528-ban a Szent György-templom számadáskönyvében határozottan írják, hogy a búcsú miséjén, majd az ebéden az iskolások is részt vettek. Ez a szokás – ha nem is minden évben – követhető 1564-ig. 1528-ban és 1564-ben hasonló bejegyzések utalnak a kórus közreműködésére a Szent György-templom *templomszentelési* ünnepén is.⁶¹

Valamennyi számadáskönyv megemlékezik a legdíszesebb középkori hagyományról, a két *úrnapi* (úrnep és a rákövetkező vasárnap tartott) körmenetről. Az eddigi adatainknál lényegesen fontosabb utalásokat találunk forrásainkban: 1532-ben és 1539-ben ugyanis a zenekar muzsikáját jelzi, amikor a trombitásoknak és a hegedűsöknek járó összeget is feljegyzik. 1550-ben csak a trombitásokat emelik ki, 1562-ben viszont már a toronyzenészeket megillető összeget is feltüntetik. A számadáskönyvben a toronyzenészek később elmaradhatatlan közreműködésének első adatát találjuk. A kórus és a zenekar szerepe e két ünnepen világos.⁶² Nem utalnak viszont ezekben az években arra, vajon a másik középkori hagyomány élt-e tovább a 16. században: a körmeneten szokásos színjátékszerű előadás a körmeneti oltárok előtt. Házi fontos adata szerint az 1496 körüli években a Szent Mihály-templom templomatyja, Hengst Márton 5 font 24 dénárt fizetett ki Gáspár kereskedőnek az úrnapi színjáték céljára.⁶³ Ugyancsak ő közli az 1516-ból való másik bejegyzést is: Hofmair Lénárd felesége, Borbála végrendeletében négyrétű, aranycsipkés selymfátyolát és legjobb fekete köpenyét hagyományozza szintén az úrnapi színjáték céljára.⁶⁴

⁵⁹ GamaufDenkwürdige 2.k. passim; GySmL:2 Szent Mihály-templom számadáskönyve 1539., 60.l.; HáziKözépkori 333 – 334.l.; HáziAdatok 19.l.

⁶⁰ GamaufDenkwürdige 2.k., 1 – 29., 388 – 389.l.

⁶¹ HáziSopron II/5., 242.l.; GySmL:2 Szent György-templom számadásai 1528., 1537., 1540., 1564. év.

⁶² GamaufDenkwürdige 2.k., 1.l. 1532: „Trumetern und viedlern gegeben...”; uo. 30.l., 1562: „Eben so die Mahlzeit am tage Corporis Christi und am Sonntag darauf, für die Cantores, die Thurner und die Himelträger...”; GySmL:2 Szent Mihály számadáskönyv 1539., 27.l.: „Den trumettern geben 1 sol. 2 den. Den Vidlern geben 1 sol. 2 den.”, uo. 1550., 30.l.: „...den pulsanten... geben...”

⁶³ HáziSopron II/6., 442.l.; HáziAdatok 13.l.

⁶⁴ HáziSopron II/1., 342.l.; HáziKözépkori 240.l.; HáziAdatok 13.l.

Igaz, hogy 1660 körül a Kaleschiák káplán feljegyzéseiben leírt úrnapi körmene-ten – majd később foglalkozunk vele részletesebben – szerepel a hagyományos comedia, színjátékszerű misztériumjáték, mégsem tudjuk bizonyítani, hogy a 16. században mindvégig része volt ez is Sopronban az úrnapi ünneplésének, mert forrásainkba bejegyzett kiadások erre nem vonatkoznak.

A 16. század első szakaszának lezárásaként itt emlékezünk meg az egyetlen fennmaradt 16. századi többszólamú kórusmű töredékéről. A soproni megyei levéltár 295. sz. töredékére gondolunk, amellyel Szigeti Kilián foglalkozik bővebben.⁶⁵ Egyetlen fólió maradt fenn. Egyik oldalán a Lumen ad revelationem kezdetű, gyertyaszentelői antifóna alt és basszus szólama, a másik oldalán pedig a Kyrie szoprán és tenor szólama látható. Mindkettő négszólamú polifon mű részlete. A szöveget kurzív gótikus írással, a dallamokat a szokásos korabeli menzurális hangjegyzéssel jegyezték le. Szigeti feltétlenül a 16. század második felére datálja a művet. Mivel soproni borjegyzék bekötésére használták fel, feltételezhető a soproni használata.

A második szakasz (1565 – 1583) megváltozott világát jelzi az a tény is, hogy ettől kezdve már evangélikus prédikátorok is hivatalos beosztást kapnak Sopronban. Köztük kiemelkedik a nagy műveltségű és bölcs mérsékletű Gerengel Simon a Szent Mihály-templomban (1565 – 1571-ig), Phaereus Gergely a Szent Györgyben (1565 – 1570-ig), valamint Gerengel utóda, Musaeus Fleissmann Jónás Péter (1571 – 1582-ig) szintén a Szent Mihályban. Mindhárman muzikusok is voltak: Gerengel előzőleg ausztriai fogságában 23 mesterdalt is írt, Phaereus Gerengel kátéjához énekeket szerzett, Musaeusról pedig Fauth írja krónikájában: „Kitűnő teológus, szónok, költő és zenész volt”.⁶⁶

Amint ugyanazon templomban a régi és az új hit papjai egymással osztozkodva működtek, ugyanígy az egyházzene szolgálói is egymás mellett énekeltek és muzsikáltak. A zene hagyományos és új színének párhuzamát keressük e néhány év fennmaradt zenei adataiban.

Az *organisták* sorát Zeylner [Zeiller] Jánosnál fejeztük be, akinek folyamatos működése 1564 – 1572-ig számadáskönyvek alapján igazolható.⁶⁷ 1568-ból és 1570-ből fél évi fizetéséről, 25 rajnai forintról szóló nyugtája is fennmaradt.⁶⁸ 1571. okt. 29-én írt végrendeletében feleségére, Gertrúdra hagyja vagyonát, mert betegségében hűségesen ápolta.⁶⁹ Közben jelentkezett valaki organistának, de a város nem fogadta fel, talán mert bíztak Zeylner felgyógyulásában. Vigasztalásul 2 font dénár útravalót adtak számára.⁷⁰ Zeylner nem sokkal később meghalt. Gamauf jegyzetei szerint ugyanis 1572-ben egész évi 50 rajnai forint fizetést kap az utóda, Urmannsfelder Lőrinc, 1573-ban és 1574-ben pedig Metzler Gábor Ferenc. 1575-től 1581-ig Gamauf nem talált bejegyzést az organistákról. A Szent Mihály-

⁶⁵ SzigetiKözépkori 11.1.

⁶⁶ MollayVilági 9.1.; PayrSoproni 102., 121.1.: Fauth-krónika OSzK Quart Germ 192., fol. 7.: „Er war ein herrlicher Theologus, Orator, Poeta u. Musicus.”;

⁶⁷ GamaufDenkwürdige 2.k., 39 – 57.1.

⁶⁸ GySmL:2 Lad.XII et M. Fasc. 7. Nr. 307/20., 1568. dec. 15., 307/21., 1570. máj, 16.

⁶⁹ Uo. Végrendeletek Lad. Z. Fasc. 1. Nr. 8.

⁷⁰ Uo. 1571.évi városi számadáskönyv 134.1.; HáziAdatok 26 – 27.1.

templom számadáskönyvében viszont 1576-ban beírták, hogy Rustler János tanítónak kérésére a tiszteletreméltó tanács 5 font dénárt fizettetett ki azért, mert orgonált.⁷¹ Az összeg nagyságából csak arra következtethetünk, hogy kiegészítő jellegű orgonálásról van szó. Mivel ezekben az években Rustler Mihály a latin iskolamester, ez az adat arra utal, hogy volt egy Rustler János nevű beosztott tanító, „schueldienner” is. Vagy talán mégis egy személyről van szó? Végre 1581-ben a tanács elé kerül az orgonistaállás betöltésének már sürgető kérdése: „Jún. 9-én a papság megjelent a tanács előtt, és kérte, hogy fogadjanak fel orgonistát, mint azelőtt is tették. A plébános úr asztalánál étkezzék. Ajánlottak is egy személyt. – Határozat: a tiszteletreméltó tanács emlékeztet arra, hogy az illető jelenleg Viczay uraság szolgálatában áll. Azonkívül orgonálni sem tud. Így az ügyét nem pártfogolhatja.”⁷² E sikertelen kísérlet után egy 1582. ápr. 4-i jegyzőkönyvben olvasható az ügy további folytatása: „A plébános úr kérésére határozatot hoztak orgonista eltartására 20 font dénár fizetéssel, de azzal a feltétellel, hogy értsen is valamit a mesterségéhez.”⁷³ Júl. 27-én a plébános további javaslata alapján új határozat születik: „A plébános újra eljár az orgonista ügyében. Mivel pedig akadt egy megfelelő, aki nem csupán orgonálni tud, de azt megjavítani is hajlandó, kéri, hogy nevezzék ki őt, a hangszert pedig javíttassák meg. – Határozat: a dolgot alaposan megfontolják, ám azt kéri, nevezze meg az illető személyt és azt is, honnan való. Erre a plébános azt válaszolja, hogy a bányavárosokból való. Mesterségét Bécsújhelyen annál a mesternél tanulta, aki a bécsújhelyi orgonát is építette.”⁷⁴ Vajon a plébános még most sem árulta el jelöltjének a nevét, vagy csupán a jegyzőkönyv írója felejtette el beírni, nem tudjuk. Az 1583-as számadáskönyv bejegyzése azonban bizonyossá teszi, hogy Guldner Mátyásról volt szó, aki még 1582-ben elfoglalta állását. Az évi 30 font dénár fizetésének megfelelő részletek kifizetéséről is gondoskodnak. Orgonajavításról azonban nincs szó a szövegben.⁷⁵

Ami a második szakasz *iskolamestereit* illeti, utaltunk már arra, hogy 1565. ápr. 24-én foglalta el állását Hartmann Ferenc, a bécsújhelyi latin iskola segédkantora. Mollay közli Hartmann-nak Bécsújhelyből, 1564. dec. 19-én kelt levelét, amelyben terveiről és saját maga értékeiről számol be a soproni tanácsnak. A humanista írásbeliségnek ez a becses emléke igazolja, hogy Sopron irodalmilag tájékozott, értékes rektort nyert személyében, és ezt a műveltséget terjesztette 1571-ig, haláláig a vezetése alatt álló soproni latin iskolában. Bár tudjuk, hogy zeneértő ember volt, de ebben a levelében egy szóval sem utal effajta műveltségére.⁷⁶ A számadáskönyvben 1567-ben feljegyezték, hogy a böjti vásár előtti vasárnap tartotta a tanács uzsonnával egybekötve Wurczer Gergely toronymester felvételének ünnepét. Ez alkalommal Hartmann tanítványaival ún. „Bauern Spiel”-t adott elő, amelyet mai

⁷¹ GamaufDenkwürdige 2.k., 57–72.l.; PayrSoproni 146.l.; GySmL:2 Szent Mihály számadáskönyv 16.l.

⁷² SopronMon II.k., 35.l.; HáziAdatok 27.l.

⁷³ SopronMon II.k., 37.l.; HáziAdatok 27.l.

⁷⁴ SopronMon II.k., 38.l.; HáziAdatok 28.l.

⁷⁵ GySmL:2 Szent Mihály számadáskönyv 1583., 20.l.; HáziAdatok 28.l.

⁷⁶ MollayTöbbnyelvűség 140–145.l.

kifejezéssel talán népi játéknak mondhatnánk. Bizonyára szerepet kaptak a játékban a kórus tagjai és a zenészek is, hisz a város hivatalos zenészenek, a toronymesternek ünneplésén ők sem hiányozhattak.⁷⁷

Hartmann rektor mellett csupán 1565-ben jeleznek segédkantórokat: a már említett Vencel nevű kántor 3/4 évi fizetésként 18 font dénárt kap már csak, s Szent Mihálykor elmegy. Év végéig Promer Simon succentor folytatja kisegítő munkáját 9 font dénár fizetésért.⁷⁸

Hartmann 1571 első felében halt meg. Utódáról, Harick János rektorról távozásakor, 1573. máj. 29-én a tanításban való szorgalmát emelik ki, ezért 2 font 4 solidus dénár útravalót adnak számára. Utódját, az ausztriai Zeitvogel Gáspárt ugyan már ápr. 24-én kinevezték, de csak júl. 10-én költözött Bécsből Sopronba.⁷⁹ Fauth Márkra hivatkozva, Payr szerint, Zeitvogel a Bécs melletti Badenből való magiszter és művelt férfi volt, s később Bázelen orvosként működött. Jelentősége azonban Sopronban mégsem a tanítás terén van, hanem a Gerengel Simon prédikátor által elkezdett lutheri liturgia terén. Amit Gerengel és prédikátortársai bölcs mérséklettel terjesztettek és honosítottak meg Sopronban, békességben a középkori hagyománnyal – mert hiszen éppen ez jellemzi a Luther korabeli liturgiát –, abban Zeitvogel harcos egyénisége a radikálisabb megoldást választotta. Jó néhány soproni krónika átveszi egymástól szinte szó szerint a működését jellemző – számunkra nagyon lényeges – sorokat: „Ő volt a legelső, aki nagy buzgalommal vonta el és szakította el az ifjúságot a pápista miséktől, vesperásoktól és hasonlótól. Eddig a latin iskola növendékeinek naponta kellett részt venniök a Szent Mihály-templomban 8–9-ig a misén és délután ½3–½4-ig a vesperáson. Szintén ő énekeltetett először német énekeket [zsoltárokat] a temetéseken, és nem engedte, hogy a pápista papok végezzék a temetéseket, akik azelőtt pápista latin cantiókat [énekeket] énekelve kísérték halottainkat.”⁸⁰

Alig egyéves soproni működésének a felháborodott Spillinger Farkas plébános durva tette vetett véget: az egyik temetés után haragjában a nyílt utcán arcul ütötte. A város pedig, hogy a további kellemetlenségeknek elejét vegye, Zeitvogelt 1574-ben állásából elbocsátotta.⁸¹ Bármennyire sajnálatos ez a durva eljárás mód,

⁷⁷ GamaufDenkwürdige 2.k., 48.l.: „Am Soñtag vor den Fastenjahrmarkt, eine Jause gegeben, da von einem Ehr. Rath Meister Gregor zum Stadthurner aufgenommen wurden. Kostete 2 tal. Der schulmeister hielt bey dieser Gelegenheit ein Bauern Spiel.”

⁷⁸ Uo. 47.l.

⁷⁹ Uo. 8.k. 183.l.

⁸⁰ GySmL: 2 Princz-krónika 4.l.: „1573. Gaspar Zeitvogel, er war der aller erste, der die Jugend von den päpstlichen Messen, Vespern u.d.gl. mit grossen Eifer ebeleitete und entrissen hat. In dem die lateinische Schuljugend alltäglich von 8 bis 9 Uhr der Messe und Nachmittag von halb 3 bis halb 4 Uhr der Vespern in der Sct. Michael Kirchen beiwohnen musste. Er hat auch zu erst die deutsche Lieder bei den Leichen zu singen angefangen und keine päpstlichen Geistlichen zugelassen, die vorher lateinische päpstliche Cantiones gesungen hatten und mit unsern Leichen mitgangen.” Lásd még uo. S 18 Geiger-krónika 14–15.l.; OSzK Fol Germ 605., Chronicon Soproniense 4–5.l.; uo. Quart Germ 191. Anmerkungen was in Oed. 3.l.; Quart Germ 192. Fauth-krónika 7.l.; Fol Germ 1124. Schuster-krónika fol 34v.; Oct Germ 599. Trinkel-krónika fol 2 (új fol 2v); PayrSoproni 122.l.; BánSopron 56., 114.l.; HáziAdatok 27.l.

⁸¹ PayrSoproni 122.l.; HáziAdatok 27.l.

véleményünk szerint Zeitvogel is hibázott abban, hogy nem mérte fel helyzetét: ezekben az években Sopronban még nem volt időszerű az ő gyökeres megoldást követelő stílusa!

Zeitvogel rektor utódairól zenével kapcsolatos adatokat nem jegyeztek fel: Rustler Mihály 1579-ig, haláláig, Funk János 1583-ig, majd 1583-ban és 1584-ben Schremmel Ábrahám vezette a latin iskolát.

Az 1570-es évektől működő s a tanács alá rendelt, de már evangélikus szellemű német és magyar elemi iskolával kapcsolatban csupán egy-egy zenei adat ismeretes. Az első az 1578. jún. 21-i tanácsjegyzőkönyvben maradt fenn, és az ispotály kápolnájának kórusára vonatkozik. Stadthueber Mátyás, a német iskola tanítója a lipcsei Klein Menyhért megválasztása ellen tiltakozik: „Stadthueber Mátyás megjelent és kérte, hogy ne tartsanak mellette még egy német tanítót. – Határozat: mivel eddig is két német tanító volt itt, ezért nem utasíthatjuk el a másodiknak kérését, hogy ő is tartson német iskolát, azzal a feltétellel, hogy szorgalmas lesz, és a tanítványából alakult kórusal az ispotály templomában minden predikáció alkalmával közreműködik.”⁸²

1581. febr. 3-án pedig Dragonus Gáspár magyar predikátor többek között „azt kérte a tanácstól, szeretne egy fiatalembert tartani, hogy neki a templomban énekelni segítsen”.⁸³ Ezt az esetet azonban kissé furcsának tartjuk, mert ezekben az években Muraközy György volt a magyar iskola tanítója. Vajon miért nem ő vállalta a kántori munkát is?

Említettük, hogy Gerengel új szertartásrendje a 16. századi lutheri liturgiának megfelelő stílusú volt: a középkori latin gregorián hagyomány és az új nemzeti nyelvű protestáns népének és zsolnárok ötvözete. A középkori liturgikus keretet fellazítja, átalakítja, de sokat átvesz belőle. A mise és a vesperás még él, de átalakul. Gerengel éveiből nincs kezünkben olyan szertartáskönyv, agenda, amelyet ő is használt. Az 1625-ös és 1678-as leírású agenda – ezekkel később részletesen foglalkozunk a 17. századi evangélikus zene tárgyalásánál – nem lehetnek közvetlen bizonyítékok az 1570-es évekre. Mégis rámutatnak arra, hogy az előbb vázolt stílus élt akkor is Sopronban: latin és nemzeti nyelvű gregorián dallamok, protestáns népének és bizonyára már ekkor is többszólamú motetták alkották az énekes anyagot orgona vagy más hangszerek kíséretével. A többszólamú anyagból semmi sem maradt fenn, legfeljebb egy utalás: ismerjük Peter Joannelnek 1571-ben, Bécsből a soproni tanácshoz írt levelét. Ebben érdeklődik a szokásos jutalom ügyében, amelyet azért vár, mert 1569-ben elküldte a tanácsnak Velencében nyomtatott zeneművét.⁸⁴

⁸² Tjk 1578. jún. 27., 231.l.: „Matheus Stathueber erschien vnd gebetten man wolle nicht zuegeben, das ain teutsch schulmaister neben Ime ein kome. Verabschiedt. Weillen zuvor auch zwey teutsche schulmaister alhier gewesen sein begern nicht abschlagen, sonder solle Ime hiemit auch bewilliget sein, ein teutsche schuel zuhalten. Doch das er vleissig sey vnd den Chor in Spital mit seinen knaben zu allen predigten verrichte.”; PayrSoproni 104., 140.l.; SopronMon II.k. 30.l.

⁸³ Tjk 1581. febr. 1., 490.l.: „... vnd sich erbetten, er wolle ainen jungen gesellen halltten, der ime zu Kirchen singen helffe.”; PayrSoproni 133.l.; SopronMon II.k. 35.l.

⁸⁴ GySmL:2 Lad XXIV et Y. Fasc. 5. Nr. 283.; PayrSoproni 206.l.

Gerengel új evangélikus istentisztelete mellett ugyanazon templomokban más időpontban élt a katolikus liturgia is. A számadáskönyvek adatai alapján a korábbi hagyományok továbbélését tapasztaljuk. Így a Szent György-templom roratéiról is minden évben hallunk. Mint eddig is, általában a plébános és iskolamester részére járó összegekről szólnak. 1565-ben és 1566-ban jelzik a kórus közreműködését is a szokásos „studenten” kifejezéssel.⁸⁵ Ugyanitt a Szent György-napi templombúcsún a hagyományos ebéd alkalmával az 1576-os és 1581-es számadáskönyvek – a többi hiányzik ezekben az években – kifejezetten a prédikátorokat és az iskola személyzetét említik. Ez azt jelenti, hogy a búcsú istentiszteletét a prédikátorok végezték.⁸⁶ A nagypénteki és a nagyszombati szent sírnál való zsolnározásnál 1566-ban az énekkar szereplését is kiemelik „adstansok” jelzéssel, és ők is részt vesznek a szokásos étkezésen.⁸⁷ Az úrnapi körmeneteket a Szent Mihályban és a Szent Györgyben zavartalanul, ünnepélyesen végzik évről évre. 1566-ban szólnak kifejezetten a toronyzenészek közreműködéséről, amely – mint tapasztaltuk – már hagyományos. Természetesen ők is részesei az ünnepi ebédnek is.⁸⁸ Ugyanebben az évben még szó van a vízkereszi házszentelésről és körmenetről, de erről a későbbi számadáskönyvek hallgatnak. Vajon tényleg megszűnt ez a szokás?

Zeitvogel elbocsátása után a katolikusok és az evangélikusok közötti viszony fokozatosan romlott. Miksa császár 1575-ös rendeletéhez Liszthy János győri püspök csatolt intó levelet a tanácshoz. Ebben a prédikátorok működésének korlátozását s főleg a latin iskolának és növendékeinek a plébános joghatósága alá való tartozását hangsúlyozza. Így a katolikus istentiszteleten való részvételüket és éneklésüket sürgeti. Eredménye azonban a fokozottabb elkülönülés lett. Újabb lépcsőfokot jelentett Draskovich püspök és kancellár 1579-es szombathelyi zsinata, amelyet a tridenti zsinat szellemében az egyház reformálása ügyében tartott. Erre az összes javadalmas papot, tehát a prédikátorokat is meghívta, akiket persze az evangélikus szellemű tanács már nem küldött el. Ezzel aztán megkezdődött a nagy harc a hit egységének helyreállításáért. A küzdelem sikertelenségének következménye végül is Ernő főherceg 1584-i rendelete, amely az evangélikus prédikátoroknak és tanítóknak a város elhagyását írta elő. A tanács kénytelen volt határozatát végrehajtani.⁸⁹ A rendelet után Spillinger városplébános is megírja papjai nevében ismert levelét püspökéhez, amelyben szenvedélyes hangon foglalja össze a soproni katolikusok sérelmeit.⁹⁰ Ebben számunkra új zenei adat is adódik, nevezetesen az, hogy Bécsből, Pozsonyból, Nagyszombatból és más helyekről való és Sopronban tanuló „adstans” diákok tagjai voltak a Szent Mihály-templom kórusának. Spillinger arról panaszkodik, hogy az evangélikusok akadályozták az istentiszteleten való közreműködésüket.

A harmadik szakasz (1584 – 1605) egyelőre az evangélikus istentisztelet megszűnésének éveit, így tehát a katolikus egyházzene időszakát foglalja magában.

⁸⁵ GamaufDenkwürdige 8.k., 143., 148.l.

⁸⁶ GySmL:2 Szent György-templom számadásai 1576., 1581. év.

⁸⁷ GamaufDenkwürdige 2.k. 47.l.

⁸⁸ Uo.

⁸⁹ PayrSoproni 123 – 161.l.; BánSopron 57 – 76.l.

⁹⁰ MollayTöbbnyelvűség 146.l.; BánSopron 116., 428 – 433.l.

Mivel pedig 1594-ben Győrnek a török által való elfoglalása miatt a győri káptalan is idemenekült, néhány éven át az istentiszteletek is gazdagabbak voltak Sopronban. Mégsem mondható ez a 20 év nyugodtnak, mert hiszen az evangélikusok száma igen nagy volt már ekkor, s a radikális megoldás nem hozhatott megnyugtató eredményt. A királyi rendelet végrehajtása sem ment simán, sok súrlódást, békétlenséget okozott. Ugyan 1595-ben annyi engedményt kaptak az evangélikusok, hogy kijárhatnak vidékre istentiszteletre, ott tarthatnak keresztlőt és esküvőt, de ezzel az engedménnyel sem élhettek zavartalanul. E helyzettel kapcsolatban a zenére vonatkozólag három adatot ismerünk. Az első Pinder Lénárdnak, a Szent György-templom prédikátorának búcsúzása alkalmával 1584. ápr. végén történt: A templom kántora Luthernek Erhalt uns Herr bei deinem Wort kezdetű tiltott énekét énekelte. Ezért Frank Tamás polgármester a nagyhét idején börtönbe záratta.⁹¹ A másik eset Ernő főherceg 1587. jan. 23-án Bécsben kelt erélyes hangú rendeletének egyik intézkedése: „Nagy Tamás az orgona és templom javítására 400 forintot fizessen, mert rendeletünk ellenére – mint mondják – szektárius pap által eskettette magát.”⁹² A harmadik ügy azért is érdekes, mert az 1595-ös engedmény hatása érződik a döntésben, azaz, hogy Sopronból elmehetnek az evangélikusok szertartásokra vidékre. A városi tanács 1596 februárjában három gyűlésen is foglalkozik Paur János vétségével. Payr is elmondja az eljárás tartalmát: Paur Jánost édesanyja többször is arra kérte, temetését ne katolikus pap tartsa, hanem evangélikus énekszóval temessék el a Szent Mihály-temetőben. Mivel ez a királyi rendelet ellen van, Paur Jánost a tanács felelősségre vonta. Mentegetőzésére azt felelték, hogy okosabb lett volna, ha a városon kívül, egy evangélikus faluban temettette volna el az édesanyját. A dolog önmagában nem rossz, de jelenleg veszedelmes, mert Ófelsége még nem adott vallásszabadságot a soproniaknak. Ezért Paur Jánost először bebörtönzésre, majd helyette 5 forint pénzbírságra ítélték. Végül ezt is elengedték neki.⁹³

1584. márc. 4-i tanácsülésen új orgonista alkalmazásáról határoztak. A bécsújhe-lyi Neukloster organistája pályázik a soproni állásra. Mivel a plébánosa meg volt vele elégedve, a tanács beleegyezik felvételébe azzal a kéréssel, hogy szerezzen be bizonyítványt az eddigi működéséről, és legyen szorgalmas munkájában.⁹⁴ Herrenhandt János Kristóf 1584 őszén érkezik Sopronba. Elődje, Guldner Mátyás szept. 1-ig kapja a fizetését. Ő viszont Bécsújhelyre megy, és vele mint orgonaépítővel fogunk még találkozni.⁹⁵ Herrenhandt évi 30 font dénár fizetése pontosan követhető az 1585. és 1586. évi számadáskönyvek és fennmaradt nyugtái alapján.⁹⁶

⁹¹ OSzK Fol Germ 605. Chronicon Soproniense fol 8.; PayrSoproni 157.l.

⁹² GySmL:2 Lad LI. Fasc. 5.Nr. 49/24.: „...Thomas Nagy ad refectionem organi et templi Quadringentos florenos soluat, eo quod contra nra decreta, non ita pridem a sectario sese copulari fecisse dicitur.”; PayrSoproni 168.l.; BánSoproni 81.l.

⁹³ Tjk 1596. febr. 5., febr. 7., febr. 10. (206., 210., 213.l.); SopronMon II.k. 93–94.l.; PayrSoproni 180.l.; BánSopron 98.l.

⁹⁴ SopronMon II.k. 40.l.

⁹⁵ GySmL:2 Szent Mihály-templom számadások 1584., 20.l., 1585. 16.l.

⁹⁶ Uo. 1585. 16–21.l., 1586. 22–24.l., uo. Lad XII et M. Fasc. 7.Nr.307/30., 1585. aug. 25., Lad XII et M. Fasc. 8. Nr. 308/18., 1585. nov. 24.

Úgy látszik, kevesellte fizetését, mert előkelő pártfogója, a pozsonyi kancellár ír érdekében a soproni tanácsnak 1586. nov. 28-án: „... Már néhányszor közbenjártunk Uraságotoknál János orgonistájuk ügyében és most is sürgetően figyelmükbe ajánljuk őt, mivel kevés a fizetése, és nem tud belőle megélni. Ezért Uraságtok vagy adják neki azt a javadalmat, amelynek épületében lakik, vagy pedig olyan fizetéssel gondoskodjanak róla, amelyből magát és családját is képes eltartani, hogy ne vesztessen fényéből a templomok istentisztelete, ami semmiképpen sem lenne helyes dolog.”⁹⁷ Sajnos többet nem hallunk Herrenhandt sorsáról. A tanácsjegyzőkönyvek és a számadáskönyvek is 1587-ben és 1588-ban hiányoznak. Gamauf sem szól róla jegyzetében. 1590-ben is csak említi, hogy van orgonista, de nevét nem jelzi, bizonyára azért, mert nem szerepelt a számadáskönyvben. 1591-re vonatkozó jegyzeteiben azonban már számunkra fontos bejegyzéseket találtunk: „Sturm Istvánt Szent Pál megtérése napján (jan. 25.) vették fel orgonistának évi 40 font dénár fizetéssel és 4 öl fa járadékkal. Mivel azonban a papságnak nem felelt meg, fél év múlva júl. 14-én távozott is. Utódát, Fischer Lipótot ugyanakkor mutatták be a tanácsnak és vették fel. Fizetése 52 font dénár, lakása a Fövényvermen kerttel együtt, de a szőlő kivételével. Fát sem kap, bár ezt is nagyon kérte.”⁹⁸ 1596-ig volt orgonista Sopronban, amikor okt. 13-án lemondott állásáról.⁹⁹ Az idejére esik a Szent Mihály-templom orgonájának nagyobb javítása. Már 1590. márc. 16-án a tanácsülésen szó esik az ügyről. Az 1589-ben meghalt Spillinger városplébános Guldner Mátyás bécsújhelyi orgonistára bízta a munkát. Vele ugyan nem tudtak megegyezni, de találtak más orgonaépítőt, aki elvégezné a munkát. A tanács azonban egyelőre elhalasztja a javítást a nehéz anyagi helyzet miatt.¹⁰⁰ 1593-ban már vállalja a tanács a hangszer javíttatását. Gamauf az elveszett számadáskönyv bejegyzések alapján röviden szól a lényegről: A bécsújhelyi orgonaépítő vállalta a munkát 40 német tallérért, azaz 42 magyar font 5 solidus dénárt fizettek ki számára.¹⁰¹ A mester neve Eisenhofer János volt, aki azonban a munkálatok közben meghalt, és ezért 1594-ben Guldner Mátyás vállalja a munka folytatását, befejezését és a jótállást is. Mindezekről a fennmaradt szerződésében részletesebben számot ad: „Guldner Mátyás bécsújhelyi polgár és orgonista ezennel elismerem – miután előzőleg 1593. jún. 26-án a magyarországi Sopron szabad királyi város

⁹⁷ Uo. Lad XIX et T. Fasc. I.Nr. 60.: „Jam aliquoties dominationibus vestris istum Joannem organistam vestrum commendavimus et nunc enixe commendamus, postquam admodum exile salarium habeat, nec inde se sustentare possit. Itaque dominationes vestrae vel integrum illud beneficium, cuius aedes inhabitat, ipsi conferant, vel de uberiori salario quo se, suamque familiam sustentare possit, provideant, ne divinus cultus in praedicta ecclesia vestra diminuat, quod omnino admittendum non est.”; HáziAdatok 28.l.

⁹⁸ GamaufDenkwürdige 2.k., 85.l.: „Stephan Sturm wurde am Tage Paulibekehrung (25. Jan.) 1591 zu einem Organisten aufgenommen mit 40 th. Gehalt und 4 Klafter Holz. Weil er aber der Priesterschaft nicht anheimlich gewest, wurde er nach einem halben Jahr, am 14. Jul. wieder verabschiedet. Sein Nachfolger Leopold Fischer wurde an dem nähmlichen Tage dem Ehrsamem Rath vorgestellt und aufgenommen 52 th. Gehalt, das Haus auf dem Sandgruben samt dem Gärtl, doch ausserhalb des Weingartens, jedoch ohne Holz, was er auch noch haben wollte.”

⁹⁹ Uo. 85 – 89.l.; GySmL:2 Szent Mihály számadások 1595. 17 – 22.l.

¹⁰⁰ SopronMon II.k. 49.l.

¹⁰¹ GamaufDenkwürdige 2.k. 85.l.

nagytekintetű tanácsa és a megboldogult Eisenhofer János bécsújhelyi orgonaépítő mester között az orgona javítására szabályos szerződést kötöttek – hogy én az előbb jelzett szerződésnek értelmében a munkát év és nap szerint vállalni és a hiányokat pótolni akarom. De mindenképpen ahhoz a feltételhez kívánok ragaszkodni, hogy a jótállási évem idején ne diákok vagy inasgyerekek, hanem minden esetben jártas, tapasztalt organista használja, aki a hangszernek képes a baján segíteni és utánanézni, hogy mindezeket tartósan, igazán és biztosan megtartom, a kötelezvényemet saját kezemmel aláírom. Mivel pedig saját pecsétem nincs itt, megkértem a tiszteletreméltó . . . Fischer Lipót helybeli organistát, hogy ő helyettem pecsételje le anélkül, hogy magának és örökösének kárt okozna vele. Sopron, 1594. ápr. 1. Guldner Mátyás bécsújhelyi polgár és organista.”¹⁰²

Itt említjük, hogy 1595 májusában Kubinyi László Pozsonyból kelt levelében arra kéri a soproni tanácsot, hogy pártfogoltjának, Huenek Gábor nevű papnak valamelyik Sopron környéki plébánián adjanak papi beosztást, „aki azt állítja, hogy egykor Sopronban Uraságtoknál és elődjeiknél organistaként működött”.¹⁰³ Mivel Huenek Gábor nevével a győri egyházmegyei papok között nem találkozunk, csak az képzelhető el, hogy mint idegen javadalmas pap élhetett Sopronban. Talán 1586–1589 között lehetett organista, Herrenhandt és Sturm működése közötti számunkra ismeretlen években. Magát a tényt el kell fogadnunk. A tanácsnak címzett levélben nem hisszük, hogy alaptalan dologra mernének hivatkozni.

Fischer Lipót 1596. októberi távozása után azonnal jelentkezett utódául Akács István, aki a házasember Akács Miklós soproni városplébánosnak volt a fia. A tanács okt. 23-án és 1597. jan. 10-én foglalkozik kérésével. Jan. 10-én úgy határoznak, hogy „a következő szerdán 12 órakor próbajátékon kell számot adnia tudásáról, és aztán döntenek ügyében”. A próba sikerült. A meghívott tanácstagokkal együtt a plébánián „szerény uzsonna” keretében, amely 5 font 12 dénárba került, köszöntötték az új organistát. Az állást tehát megkapta, de 1598. márc. 11-i gyűlésen elfogadják lemondását is. Már előzőleg ez volt a szándéka, de csak most akadt utóda is. Úgy látszik, nem bízott meg benne a tanács, mert elrendelik, hogy ugyanezen a napon délben a tanács tagok és az énekesek jelenlétében vizsgálják meg

¹⁰² GySmL:2 Lad XIX et T. Fasc. 7. Nr. 315.: „. . . Ich Mathias Guldner Burger vnd Organist in der Neustatt bekhenne hiemit nach dem hiebevur alls denn sechs vnd zwanzigisten Junny Anno im drey vnd Neunzigisten zwischen Einem Hochloblichen Mgrt der Königlichen Freystatt Oedenburg in Vnngern vnd dann Maister Hansen Eysenhofer Orglmacher in der Neustatt seliger wegen Renovierung der Orgel ein ordenlicher Contract beschlossen worden, dass ich demselben in Massen obgedachter Contract vermag Jar vnd Tag beywohnen vnd den Abgang erstatten will: Doch in alweg will ich mir dise Condition vorbehalten haben, dass in meinem Obligation Jar, nit discipuli oder Lehrjunger, sonnder allzeit ein probierter vnd erfahrner Organist, der dem werrkh nachzugeben vnd zuuersehen weiss, soll gebraucht werden, solliches alles stett, wahr vnd vest zuhalten, habe ich dise meine Obligation mit aigener Handt vnderschieden vnd nach dem ich aigens Pedschaft alhir nit hab, hab ich denn ersamen vnd fürnemen Leopolt Vischer Organist allhir erpetten, dass er an statt meiner, doch ihme vnd seinen Erben ohne schaden, hie fürgetruckht hat. Actum Oedenburg den ersten Aprilis Anno im vier vnd neunzigisten Mathias Guldner Burger vnd Organist zu Neustatt.”

¹⁰³ Uo. Lad XII et M. Fasc. 11.Nr. 90.: „. . . qui aliquando isthic Soprony apud Dominationes vestras, vestrarumque praedecessores organistae officio se functum fatetur.”; PayrSoproni 146.l.

az orgonát, vajon Akács működése alatt nem esett-e benne valami kár? Ezen gyűlésen nevezik ki az új orgonistát is, Auerswald Jakabot. A mellékelt bizonyítvány szerint előzőleg Mödlingben és a Lajta menti Bruckban volt tanító és orgonista. Őt is felkéri, hogy délben jelenjék meg a kóruson a szemlén.¹⁰⁴

Auerswald 1605-ig orgonista Sopronban. Fizetése a számadáskönyvek és 1601-ből való nyugtái alapján végig évi 52 forint. 1603-ban újra zsindelezik a Fövényvermen levő lakását.¹⁰⁵ 1599-ben Draskovich Mátyás püspöki helynök c. knini püspök, aki ezekben az években a káptalannal szintén Sopronban tartózkodott, gondoskodott arról, hogy az orgonafújató fiú a kórházból kapjon élelmet. Hasonló adat már 1586-ban is jelentkezik: Herrenhandt orgonistának külön még 5 font dénárt az orgona fújatója részére ad a város.¹⁰⁶

Az 1580-as években forrásaink még mindig nem jeleznek önálló kántori státust. Továbbra is általában csak a latin iskola rektorának fizetését közlik az orgonista mellett. 1584 elején még biztosan Schremmel Ábrahám áll az iskola élén, mert febr. 28-án a brünni örökségének ügyével foglalkoznak a tanácsülésen.¹⁰⁷ Júl. 13-án viszont már utódáról gondoskodnak, aki Gamauf jegyzetei szerint Olaj Erik lehetett, de szerinte csak októberig volt Sopronban. Őt aztán Weinstein Sámuel követte. Róla csak 1585–86-ban vannak adataink évi 100 font dénár fizetésével kapcsolatban. Az 1587–88-i források hiánya miatt távozásának időpontja bizonytalan. De 1589–1592 között már Agricola Kristóf, 1593–1596-ig pedig Auer János az utóda. Fizetésük ugyanaz.¹⁰⁸ 1596. máj. 15-én és 22-én a tanács Spreitzer Elek Lénárd bécsújhelyi tanító felvételéről hoz határozatot. Mivel igazolói iratait bemutatva, megkezdheti azonnal munkáját.¹⁰⁹ Csak egy évig élt Sopronban, mert 1597. júl. 30-i tanácsülésén Akács Miklós szorgalmának hiányára és összeférhetlenségére hivatkozva éles szavakkal követeli az elbocsátását. Hosszabb vita után elfogadják az érveket és felmondanak Spreitzernek.¹¹⁰ Akács jelöltjét, a Tyrnauból való Sommer Benedeket azonnal kinevezik utódjának. 1599. febr. 14-én már ő is távozik. Neki is meggyűlt a baja 1598-ban az új plébánossal, Lamminger Györggyel. Előbb Sommer kéri a tanács segítségét, mert már 9 napja nem érkezik a plébános asztalánál.¹¹¹ Erre aztán nagy vita kerekedik az ügyből. A plébános is kifejti érveit. Felrója Sommernek, hogy hanyag a tanításban, éjjeli mulatozásai után későn kel fel. Ilyenkor a reá várakozó, 15–16 fiúból álló osztályát kénytelen a succentor helyette tanítani. Egyáltalán nem is jó muzsikus. Viszont kapott ő is – mint a polgármester is – levelet egy értékes, művelt és ragyogó muzsikustól, aki nagyon szeretne itt tanító lenni. Azt kéne meghívni Sommer helyébe. „Ha viszont ez

¹⁰⁴ Tjk 1596.okt.23., 291.l.; uo. 1597.jan. 10., 11.l.; uo. 1598. márc. 11., 53.l.; GamaufDenkwürdige 2.k. 89.l.; HáziAdatok 29.l.

¹⁰⁵ GamaufDenkwürdige 2.k. Szent Mihály számadások 1599–1605.; GySmL:2 Szent Mihály számadások 1603.év.; uo. Lad XII et M. Fasc. 8. Nr. 308/37., 40.,45.

¹⁰⁶ Tjk 1599.máj. 28., 69.l.; uo. Szent Mihály számadások 1586. év., 23.l.; HáziAdatok 28–29.l.

¹⁰⁷ Tjk 1584. febr. 28., 263.l.

¹⁰⁸ GamaufDenkwürdige 2.k. 78–89.l.

¹⁰⁹ SopronMon II.k. 97–98.l.

¹¹⁰ Uo. 106–107.l.

¹¹¹ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 13.; GamaufDenkwürdige 17.k. 212.l.

marad itt, akkor inkább én távozom” – írja a tanácshoz.¹¹² Febr. 20-án és 22-én hosszas vita után végül is az eddigi gyakorlatra és a javadalomból folyó kötelezettségre hivatkozva úgy dönt a tanács, hogy Lammingernek vállalnia kell továbbra is az étkeztetést.¹¹³ A latin iskola új mestere, Standtler Márton 1599. márc. 28-ig az iskolai és a templomi szolgálatot is Hennenberger Albán kántor látta el, aki a latin iskolában tanított.¹¹⁴ Ez az első konkrét adat számunkra a kántori státus önállósulása felé, amely 1606 után véglegessé válik. Az 1600-as márc. 28-ig az iskolai és a templomi szolgálatot is Hennenberger Albán kántor látta el, aki a latin iskolában tanított.¹¹⁴ Ez az első konkrét adat számunkra a kántori státus önállósulása felé, amely 1600 után véglegessé válik. Az 1600-as számadáskönyvben is külön szólnak az iskolamesterről és a kántorról, amikor a részükre vásárolt 35 rőf vászonról számolnak be. Ismerjük Standtler levelét is, amelyet a szöveg alapján ítélve még 1599 őszén írt a tanácshoz. Itt is szó van a kántorról: „Mivel szavahihető emberektől arról értesültem, hogy az iskolámban főleg télen a tanulók létszáma mindenkor nagyobb szokott lenni, mint máskor (ezt magam is napról napra mindjobban tapasztalom), ezért a kántor mellett még harmadik tanerőre is szükségem lenne.” Jelzi is a továbbiakban, hogy latinban és német írásban máris kitűnő jelöltje van. Majd később az iskola sürgős javítását kéri, „mert nagyobb záporosó esetén nem csupán a felső szobák áznak át, de lefolyik a víz a kántor lakásába is”. Levelének végén aztán az anyagi veszteségével kapcsolatban kifejezetten az előző kántorra is hivatkozik.¹¹⁵

A századfordulón elég zilált a latin iskola élete már azért is, mert az iskola rektorai sűrűn váltják egymást. Standttert 1600 májusában Asber (Alsber) Sebestyén követi. Utóda 1602. ápr. 14-től 1603. ápr. 24-ig Fabricius Márk. Kunzer György néhány hetes munkája után Hueber Kristóf következik. Ő is csak 1604. máj. 4-ig áll az iskola élén. Máj. 20-tól aztán Baumgartner Lőrinc lesz a rektor 1606-ig. Közben 1602-ben és 1603-ban – mielőtt még rektor lesz – Hueber Kristóf látja el a kántori teendőket.¹¹⁶

1604. szept. 17-én Baumgartner Lőrinc kéri a tanács segítségét az iskola és a saját ügyében. Soraiban szó esik ismét a kántoráról, sőt a diszkantistákról is. Az iskola hiányosságainak felsorolása között megemlíti, hogy „nincs ágynemű sem az iskolamester, sem a kántor, de még a diszkantisták részére sem . . . az iskolai és templomi elfoglaltság viszont egyre nő ahelyett, hogy csökkenne”. Elődjei – nagyrészt nőtlének – a plébános asztalánál étkeztek, de számára mint családos

¹¹² GySmL:2 Lad. XXXV et KK, Fasc. 1. Nr. 2/31.; GamaufDenkwürdige 20.k. 408 – 410.l.

¹¹³ SopronMon II.k. 114 – 115.l.; PódaSoproni 21.l.

¹¹⁴ GamaufDenkwürdige 2.k. 1599, év.: „Von da bis 28 März versah den Schul und Kirchendienst zugleich der Cantor Albanus Hennenberger in der lat. Schul.”

¹¹⁵ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 103.: „Nachdem ich von glaubwürdigen Leüthen bericht worde, dass sich der Knaben anzahl in meiner angenombnen schuell in Wintters Zeiten allweg grösser als sonnst (welches Ich auch alberait von Tag zu Tag spüren thue) solle befinden, also das Ich neben des Cantors eines collaboratoris noch gar woll bedürffe . . . wan es einen Plazregen gibt, nicht allain die obrige stuben voll wassers wirdt, sondern rint durch die Mauren gar in des Cantors stuben herab . . . wassmassen mich der vorige Cantor durch enttragung meines gehabtens entplösst . . .”

¹¹⁶ GamaufDenkwürdige 2.k. 1600 – 1606-os évek.; SopronMon II.k. 173., 179., 209., 215., 232.l.; Tjk 1602. máj. 24., 113.l. uo. 1603. okt. 31., 423.l.

embernek nincs rendes hely a lakásában, ahol főzhetne. Régi szokás szerint az iskolamester bort is kapott az asztalára, ma már ezt sem kapja meg.¹¹⁷ A bor és az étkezés megvonása bizonyára annak az új egyezménynek a következménye, amelyet a püspök a várossal kötött 1602. ápr. 24-én. A püspök ugyanis bérbeadta a plébános javadalmát 10 évre a városnak, hogy azt hozza rendbe. A város ezért bizonyos terményjáradékon kívül évi 350 tallért ad a plébános, a káplán, a rektor, a kántor és az orgonista eltartására.¹¹⁸ A diszkantistákra való utalása azt jelenti, hogy Baumgartner idejében tartottak diszkantistákat a kórus részére. Ez az adat annál inkább fontos, mert 1601 nyarán Draskovich nagyrépost ugyanezen ügyben a várostól vár támogatást. Ebben az évben ugyanis a plébánia a város gondnoksága alatt volt. Draskovich ellenőrizte a várost, hogyan felel meg a gondnoksággal járó kötelezettségeinek. Ezek közé tartozik a diszkantisták ellátása is: „Régi szokás volt azelőtt, hogy két diszkantista fiút a plébánia tartott el, hogy a kóruson az istentiszteletet annál nagyobb fényel ünnepelhessék. Mind ez ideig ugyan ellátták az egyiket kenyérrel, de itt van már a másik is, nagyon kérem Nemes Uraságtokat, intézkedjenek, hogy ez is kapjon darab kenyeret és valamennyi levest a maradékokból. Igaz, hogy ez eddig vándorgyerek volt. Sok kellemetlenség elviselése után azonban megtért, és azzal a szándékkal jött, hogy kitartóan itt marad. De ezt a csekély alamizsnát ne a plébánia pénzéből fedezzék.”¹¹⁹

A harmadik szakasz kizárólag katolikus liturgiája keretében természetes, hogy az előírt ünnepeket a régi hagyomány szerint tartják. Hogy a kórusnak és a zenekarnak mi a szerepe ezeken az ünnepeken, arra vonatkozólag még mindig csak a számadáskönyvek elejtett megjegyzéseire, szórványos adataira támaszkodhatunk.

A hajnali miséken az előző időszakban találtunk egy-két megjegyzést az énekkar közreműködésére. Most 1584 – 1605 között csupán a plébánosnak és az iskolamesternek kifizetett összegeket jegyzik be. Természetesen a Szent Györgyben tartják őket az ismertetett alapítványnak megfelelően most is. Semmit sem veszít ünnepélyességéből a hagyományos Szent György-napi búcsú sem. Csak éppen az evangélikus prédikátorok hiányoznak. A papság, a tanítók, az orgonista, az énekesek és a zenészek résztvevői az ünnepi lakomának. 1591-ben és 1593-ban hasonló a szöveg: „Régi hagyomány szerint Szent György-napon ünnepi reggelin és ebéden vettek részt a papság, az iskola tagjai, az orgonista, a toronyzenészek, valamint néhányan tanácsbéli urak. 10 font 7 solidus 20 dénár a kiadás.”¹²⁰ 1590-

¹¹⁷ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 86.: „Auch khein Bettgewandt weder fuer Schulmaister, Cantor noch Discantisten vorhanden. . . dan die labores bey der Kirchen so woll Schuel bis dato nicht gemindertt, sondern gemehrrt worden.”; PayrSoproni 190 – 191.l.

¹¹⁸ SopronMon II.k. 180., 184.l.; PódaSoproni 25.l.; PayrSoproni 184.l.; BánSopron 106 – 107.l.

¹¹⁹ GySmL:2 Lad. LI. Fasc. 5. Nr. 49/194.: „. . . consuetum antea fuit, ut duo Pueri discantistae in Parochia alantur, quo divinum Officium in Choro decentius perfici possit: et quia hactenus uni de cibo suppedatum fuit, iam cum etiam alter adsit, rogo dominationes vestras egregias quam possem maxime, ut huic itidem iubeant unum frustrum panis et aliquid iusculi ex reliquys elargiri. Et licet hactenus uagus hic puer fuerit, tamen post multas expertas calamitates ad cor rediit, hicque se perseueraturum recepit. Hae exigua lermosyna nihil Parochiae sumptibus derogabitur.”; BánSopron 104.l.

¹²⁰ GySmL:2 Szent György-templom számadása 1593. év. 9.l. Lad. XXXV. Nr. 1/16.: „Altem gebrauch nach ist am tag Georgi ainer geistligkeit, schuellgesindt, organist vnd thurnern, dabey auch

ben a hangulat kitűnő lehetett, mert a szokásos szöveghez még hozzáteszik: „Plébános úr és néhány tanácsbéli úr egészen éjszakáig együtt maradt. A kiadás összesen 11 font 1 solidus 21 dénár.” 1601-ben viszont nem csoda, hogy az ebéd összege alaposan megnőtt: „Maga a püspök úr öméltósága [Pethe Márton] néhány tanácsstag úrral is részt vett a lakomán. A kiadás összege 26 font 5 solidus 6 dénár.”¹²¹ A búcsú lakomáinak tetemes kiadásain elgondolkodva Házi joggal hangsúlyozza, hogy ilyen módon jutalmazták meg az énekesek és a hangszerekek egész évi fáradságát.¹²² Általában ugyanis – a toronyzenészek kivételével – ebben a században ők nem kaptak rendszeres fizetést.

Nagy ünnepélyességgel végzik a két úrnapi körmenetet is. De részletesebben nem térnek ki a zenészek közreműködésére a kiadásokat jelző rövid szövegek. Hasonlóképpen a nagyheti zsoltár [Jeremiás siralmi] éneklésről is nagyon szűkszavúan írnak. 1603-ban a hagyomány folyamatosságára utal az „*altem Gebrauch nach*”, azaz régi szokás szerinti kifejezés. Ez persze vonatkozik a nagycsütörtöki lábmosást követő ebédre is.¹²³ Nem mellőzhető lényeges adat olvasható az 1599-es számadáskönyvben: „Szeptember 29-én Szent Mihály napján a régi szokásnak megfelelően az iskola tagjainak, a káplánnak, az orgonistának és a toronyzenészeknek reggelit adtunk.”¹²⁴ Meglepő, hogy a Szent Mihály-templom hagyományos búcsújáról csak most szólnak először a kiadások között. A középkorban, sőt még 1529-ben is május 8-án, Szent Mihály megjelenésének napján tartották a búcsút.¹²⁵ Az idézett 1599-es szövegünk viszont azt jelenti, hogy a 16. században már régebben áthelyezték szept. 29-re, ahogy azóta is ez a búcsú napja. A számadáskönyv 1599-es részletes adataiból azt is megtudjuk, hogy ez a „reggeli” elég kiadós lehetett. Étlapján malac, kappan, liba és sertés is szerepel, de jelzi az ürmösbort, kenyeret, sőt még az uborkát és a faolajat is. A végösszeget nem írja, de a részadatokból kb. 10 font dénár kerekedik ki.

A 16. századi zenei életet az összefoglalt szűkszavú adatok inkább csak sejtetik számunkra. Mégis a zenélés tényét igazolják: orgonisták, iskolamesterek, kántorok, toronyzenészek, kórusok folyamatosan működtek a templomokban. Nem kaptunk választ sajnos néhány fontos kérdésre: kik voltak zeneszerzők a felsorolt muzikusok között, mi volt a kórus repertoárja, kik voltak az énekkar tagjai, és milyen gyakran szerepeltek a kóruson, rendszeresen, avagy csak nagy ünnepeken?

etliche herrn gewest ein fruestukh vnd mittagmal geben worden, so gestanden laut particular 10 tal. 7 sol. 20 den.”; GamaufDenkwürdige 2.k. 1591.év 393.l.

¹²¹ GySmL: 2 Szent György-templom számadása 1590. év 8.l. Lad. XXXV. Nr. 1/15.: „... Dieweyln aber der herr pfarherr sambt etlichen herrn mehr den ganczen tag biss in die nacht alda verblieben, ist es allenthalben vermüg particularzettel gestanden 11 tal. 1 sol. 21 den.”; uo. 1601. év 7.l. Lad. XXXV. Nr. 2/1.: „... darbey auch selbsten gewest ir bischofliche gnaden neben etlicher meiner herrn, ein malzeit zugericht vnd gestanden 5 sol. 6 den.”

¹²² HáziAdatok 31 – 32.l.

¹²³ GamaufDenkwürdige 2.k. Szent Mihály számadáskönyv 1603. év.

¹²⁴ GySmL: 2 Szent Mihály számadások 1599. év 16.l.: „Den 29 dito am Tag Michaeli hatt man dem alten gebrauch nach denen schueldienern, dem Caplan, organisten vnd den thurnern ein fruestückh geben.”

¹²⁵ HáziKözépkori 89.l.

Második korszak (1606 – 1673): A reformáció zenei térhódítása

A Bocskai-szabadságharcot követő 1606-os bécsi béke a protestánsok vallásszabadságát is eredményezte. Sopronban ez egyúttal a reformációnak olyan győzelmét jelentette, amely 1673-ig az evangélikusok egyuralmát biztosította. A katolikusok viszont most egészen szűk területre szorultak vissza. Az új helyzet tovább szilárdult, amikor Bethlen Gábor 1619-től másfél éven át megszállás alatt tartotta a várost. A hívek számát növelték az Ausztriából ide menekült, főleg gazdag evangélikusok is. Lackner Kristóf nem csupán a politikai életnek és a humanista művelődésnek a megszervezője – különösen a Soproni Nemes Tudósok Társaságának 1604-ben való alapításával –, de az evangélikus iskola és egyház is sokat köszönhet fáradozásainak már 1599-től tanácsos korában és főleg 1613 óta, mióta ő lett a város polgármestere. Ettől kezdve igen szorosra válik a város és az evangélikusok közötti kapcsolat: a kegyuraságon felül a városi tanács lett az evangélikus egyház presbitériuma is.

Amint most már teljesen elválik egymástól az evangélikus és a katolikus egyház útja, hasonlóképpen zenéjük is független egymástól. Igaz, az első évtizedekben szinte nem is beszélhetünk katolikus zenéről, csak 1636-tól, a jezsuiták letelepedésétől kezdve. Ám a kerete ekkor sem a plébánia, hanem a jezsuiták Szent János-temploma és gimnáziuma.

Evangélikus egyház

A királyhoz való hűségében kitartó város 1605 nyarán, a Bocskai-ostrom idején, súlyos veszteségeket szenved. A külvárosa leég. A Szent Mihály-templomban megsérülnek az oltárok, a padok, és az orgonából kiszedik az ólomsípokat.¹²⁶ A károk ellenére is a következő tárgyalások és a bécsi béke rögtön éreztetik hatásukat a városban. 1606. febr. 15-én már nyilvánosan evangélikus énekszóval temetik Einfalt Mátyás gyermekét, ősszel pedig Egerer Jakab és Fuchsjäger István evangélikus lelkészeket fogadják fel. 1607-ben véglegesen az evangélikusoké a Szent Mihály-templom, a Szent György-kápolna, az Ispotály-kápolna, majd később a magyar evangélikusoké lesz a Szent Jakab-kápolna is.¹²⁷ Mindezek az intézkedések biztosítják az új evangélikus zene keretét, amelyben az iskola és a templom szorosan kapcsolódik egymáshoz. Mivel a templom kórusát főleg a gimnázium tanulói alkotják, a következőkben az iskola zenéjével is itt kell foglalkoznunk. A III. fejezetben majd csak azokkal a zenei adatokkal ismerkedünk meg, amelyek kizárólag az iskolai élettel kapcsolatosak.

Az *első szakasz* (1606 – 1629) kezdetén mindjárt feltűnő, hogy 8 éven át nem töltik be az orgonista állást. Auerswald orgonistát számadáskönyveink 1606-ban

¹²⁶ PayrSoproni 197.1.; BánSopron 125., 136.1.

¹²⁷ PayrSoproni 216.1.

már nem említik, Pfarckircher Szilveszter viszont csak 1614-ben jön Sopronba. Nem hisszük, hogy az orgonák rossz állapota lenne ennek az oka. Konkrét adat csak a Szent György orgonájának javításáról ismeretes ezekben az években: 1607. okt. 21-én 5 tallért fizetnek az orgonaépítőnek, de a legényének is adnak borraivalót.¹²⁸

Egyelőre az evangélikus iskolák szervezése áll előtérben. Az 1606. ápr. 24-i közgyűlés a német iskolamester ügyével foglalkozik. Sajnálattal állapítják meg, hogy a német iskolamesterről a közgyűlés úgy tudja, sem írásban, sem számolásban nem üti meg a mértéket. Ezért Reiss György maradjon mindaddig, amíg más nem jelentkezik.¹²⁹ Reiss György 1604-ben is a német iskola tanítója volt. Már akkor el akarták bocsátani, mert az iskolai munkáját elhanyagolta, és inkább a gazdaságával törődött.¹³⁰ Mi mégis foglalkozunk vele, mert 1606 közepétől tagja a kórusnak, és kántori munkát is végez. Három levelét ismerjük, amelyekben elmaradt járandósága ügyében fordul a városi tanácshoz. A harmadikat 1608 januárjában írja. A szövegek alapján megállapítható, hogy az első kettőt 1606 végén és 1607 elején juttatta el a tanácshoz. A harmadik a legrészletesebb, belőle idézzük a bennünket érdeklő részeket: „Jól tudják, hogy a Szent György-templomban csaknem másfél éve naponta reggeli imán, sőt a vasárnapi és ünnepi istentiszteleteken, valamint a katekizmust magyarázó predikációk alkalmával is részt veszek a kórus munkájában. Mindeddig azonban a sok fáradságomért és az éneklésemért csak kis fizetséget, ti. 12 mérő gabonát és 4 akó bort kaptam az év folyamán. Az elmúlt húsvétól mostanáig fenn a Szent Mihály-plebániatemplomban is segítettem az éneklésben, ezért mint kántor semmit sem kaptam. Tisztelt Uraságtokhoz ezért az az engedelmes és alázatos óhajom s kérésem, kegyeskedjenek nekem is kiegészítést juttatni (mivel egyébként nagyon csekély és rossz a jövedelmem), tekintettel arra, hogy a templomi éneklés miatt nekem több jár, mint egyébként a tanítóknak (akiknek különben is jóval több a fizetésük, mint nekem).”¹³¹ Az első két levélben természetesen még csak a Szent György-templomban való működéséről ír, s még nincs szó bennük a kapott természetbeni juttatásokról. Viszont az elsőben azt is említi, hogy a temetések is szokott énekelni. A harmadik levelét sem írta hiába, mert kérése meghallgatásra talált. A címzés lapjára 1608. jan.

¹²⁸ GySmL:2 Szent György-templom számadása Lad XXXV. Nr. 2/2., 1607.év., 22.l.; HáziAdatok 34.l.

¹²⁹ SopronMon I.k. 393.l.

¹³⁰ Uo. 76.l.

¹³¹ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 39.: „... Weillen deroselben nit unwissent, dass ich nun fast in die anderthalben Jahr mich allhier in S. Geörgen Khirchen nicht allain zum täglichen frügebeth, sondern auch alle Sonn: vnnd Feyertage zum Ambt vnd Catechismus Predigten bey dem Chor mich hab gebrauchen lassen. Ich aber der Zeit von so vielen laboribus vnnd Singen gar aine khlaime besoldung nemblichen 12 Mezen Traidt vnnd 4 Emer Wein dess Jahrs über gehabt. Aber dass hab ich auch von verschienenen Ostern bis auf diese Zeit die ober Pfarr Khirchen zu S. Michaelis mit singen versehen helffen, darvon ich nichts wie der Cantor empfangen. Deroselben an E. Hñn. mein gehorsames vndertheniges Anlangen vnnd Bitten, sye wollen mihr auch (weillen ich sonst gar ein geringes vnd schlechtes Ainemen habe) aine Ergözlighkhit eruolgen lassen, denn mihr mehr als den andern Schueldienern (die doch viel vnnd grössere Besoldung haben) in den Kirchen zu singen gebürt.”; GamaufDenkwürdige 17.k. 376–378.l.; Az első levél: GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 78. A második levél uo. Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 73.

14-i dátummal rávezette a városi jegyző, hogy a kamarási hivatal négy tallér jutalmat utal ki a fáradságáért.

Miközben 1606-ban az új lelkészek kinevezésén fáradoznak, a tanácsülésen aug. 25-én és szept. 13-án a latin iskola megfelelő vezetője ügyében is tárgyalnak. Ősszel már meg is érkezett Eisenachból Frank István. Október 20-án kéri a tanácstól a fizetését, és novembertől mint rektor vezeti az iskolát, Baumgartner Lőrinc pedig kántori beosztást kap, bár tanít az iskolában is.¹³² Frank rektor már 1606. okt. 12-én igen részletes, alapos tervezetet nyújt be a tanácsnak az új gimnáziumra vonatkozólag. Hivatkozik itt arra is, hogy a strassburgi akadémiai végzettsége alapján érzi feljogosultnak magát minderre. Egyelőre két osztályt szervez, amíg a tanulók létszáma nem növekszik. Majd a zenére vonatkozó javaslatát közli és Reiss György személyével foglalkozik: „... azok pedig, akik még nem tudnak olvasni, nem vehetők fel az iskolába. Járjanak egyelőre a tiszteletre méltó, de közepes tudású György úr német iskolájába, amíg megtanulnak olvasni. A mi iskolánk felvirágoztatására viszont nagyon szükséges zenében járatos muzsikus. Erre az állásra – véleményem szerint – György úr, ez a becsületes és zenében eléggé járatos férfi nagyon hasznos lesz. Azok a növendékek, akik zenét kívánnak tanulni, meghatározott teremben naponta 12 – 1 óráig, szükség esetén tovább is vegyenek részt énekórán, tanuljanak hangszert, gyakorolják a zsoltáréneklést és viselkedjenek a helyhez méltóan.” Majd szól még a vizsgák módjáról és a beadványt aláírja: „Frank István a tübingiai Eisenachból való, a szabadművészetek és a filozófia magisztere”.¹³³ Valóban alkalmazták is Reiss Györgyöt azonnal. Sőt Frank 1607. jan. 19-én újabb levelében hangsúlyozva Reiss emberi és zenei értékeit, kéri a végleges kinevezését is.¹³⁴

Az új gimnáziumban tehát azonnal megkezdődik a rendszeres kórus- és hangszertanítás is, amely a templomi szolgálathoz szükséges. Ez lesz a módja a muzsika tanításának később is. Gamauf kétszer is lemásolja jegyzeteiben a 17. századi gimnázium tanrendjét. Nem jelzi a pontos évszámot. Ebben hétfő, kedd és csütörtök, valamint péntek 12 – 1 óráig mint tantárgy szerepel: *Exercitium Musicum*. Ezek szerint a Frank rektor és Reiss György által elkezdett gyakorlatot veszik át, és azt folytatják a 17. század közepén is.¹³⁵

¹³² SopronMon II.k. 251., 254 – 255.l.; PayrSoproni 244.l.

¹³³ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 89.: „Nihil praeterea adjiciam de iis pueris legere qui nesciunt in meam scholam non mittantur, sed in disciplinam Domini Georgii, viri mediocriter docti et honestissimi, ludi moderatoris germanica lingua officio fungentis, adhibeantur, ibique perseverent dum legere possint. Ad nostram deinde scholam exornandam, peritum musicum ut habeamus summa efflagitat necessitas, cui munere me iudice, Dominus Georgius, vir sincerus et in hac parte satis abunde peritus, utiliter praesesse valebit. Musicae exertio sese, qui subicere volunt ad destinatum locum se conferant duodecima hora a prandio ad primam usque aut aliquid amplius pro necessitatis ratione canendo sese exerceant, musicam discant et memoriter recitent et summa modestia quemque suus locus capiat... Steph. Frangus Isnacensi Liberalium artium et Philosophiae Magister.”; GamaufDenkwürdige 17.k. 288 – 292.l.

¹³⁴ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 76.: GamaufDenkwürdige uo. 284 – 286.l.

¹³⁵ Uo. 3.k. 91.l.; uo. 8.k. 226.l.; MüllnerGeschichte 47.l. Lackner Leges scholasticae c. művével egyező Schull Ordnung nem szól az iskolai ének-zeneórákról, csupán arról ír, hogyan kell a tanulóknak a templomban a „Muzsika alatt” viselkedniök. Lásd KovácsLeges 233., 236.l.

A Reiss György által vezetett kórus működését igazolja a két diszkantista eltartását jelző 1607. jan. 6-i bejegyzés. Eszerint csaknem egy fél éve a templomban és az iskolában szerepelnek. Ezért cipőt és pénzt kapnak 3 tallér értékben.¹³⁶ 1607-től kezdve a hagyományos Szent György-búcsút is ünnepélyesen tartják a kórus részvételével, de már evangélikus közösségben. Az 1608-as bejegyzés kifejezetten utal arra, hogy a toronyzenészeket és a kórus hangszeres tagjait is közreműködésükért a vesperás után megvendégelték.¹³⁷ A Szent György-számadások azután 1628-ig hiányzanak, de ebben az évben olvasható bejegyzés is azt bizonyítja, hogy a hagyomány folyamatos volt, sőt a lakomák is a 16. századi méretűekké váltak: „Szent György napján a régi szokás szerint a predikátor urakat, az iskola személyzetét, a toronyzenészeket, az orgonistát, az adstansokat [kórustagokat] és a tanácstagokat, sőt néhány polgári embert is, mivel az év folyamán segítettek a templomban muzsikálni, megvendégeltünk. A kiadás 22 font 4 solidus dénár.”¹³⁸ Ez az összeg majdnem eléri az 1601-es búcsúébed 26 font nagyságát, amikor a püspök is részt vett rajta. Arra utal, hogy elég sokan lehettek énekesek és zenészek is. Fennmaradt az 1610-es évekből az egyik búcsúi ebéd részletes kiadása. Itt ugyan csupán 9 font dénár az összeg, pedig többek között 35 font marhahús, 15 font borjúhús, 2 malac és 2 kappan is szerepel a felsorolásban.¹³⁹ Elképzelhetjük, mennyi anyagra volt szükség az 1628-as étkezéshez. Viszont újra hangsúlyoznunk kell, hogy ez volt a jutalom a muzsikálásért, mert a kórus tagjai, sőt a zenészek egy része ezekben az években sem kapnak rendszeres fizetést.

A közgyűlés 1609-ben rövid, de nagyon jelentős rendeletet hoz a templomi kórus és zenekar szempontjából: „Mivel a templomi zenénk eléggé gyenge és a város toronymestere hathatósan tud ezen segíteni, ezért a közgyűlés kéri a tisztelt tanácsot, rendelje el, hogy vasárnaponként hangszereivel működjék közre az istentiszteleten. Amennyiben csekély fizetésére hivatkozva vonakodnék, juttasson neki fáradságáért néhány mérő gabonát.”¹⁴⁰ A javaslatot a tanács elfogadta. Jól tudjuk, hogy a toronyzenészek eddig is részt vettek a templomi zenében, de ez az intézkedés azért lényegesen új, mert ezután kifejezetten minden vasárnap és természetesen az ünnepeken is kötelességük lesz a templomi zenélés. Ez a rendszeres részvétel a fontos, és ez lesz a következő két század jellemzője is. Igen jelentős lépésnek tartjuk ezt. Maga a közgyűlés és a tanács igényli a zenének ezt a gazdagodását, és az istentisztelet rendszeres színesítését. Kezdetét veszi az a gazdag stílus, amely a 17–18. századi németországi evangélikus városokra, Schütz, majd Bach korára jellemző. Távol van viszont attól a gondolkodásmódtól, amely éppen hangszerellenességével akarja a liturgiát szolgálni, mint a 17–18. században a magyar reformátusok ortodox és puritán világában tapasztaljuk, és messze attól a

¹³⁶ GySmL: 2 Szent Mihály számadások 1607.év. 64.l.

¹³⁷ Uo. Szent György számadások 1607.év 12.l.; uo. 1608. év 10–11.l.

¹³⁸ Uo. 1628. év 15.l.: „Am Tag Georgi ist altem gebrauch nach denen Herren Predigern, Schuell officirn, thurnern, organisten, astanten, etlichen meinen Herren auch etlichen Bürgerleuthen so das Jahr über in der Kirchen musicirren holfen, ain Mahlzeit zuegericht vnd geben worden, so lauth particular gestanden 22 tl. 4 sol. 24 den.”

¹³⁹ GySmL: 2 Lad. XXXV. Nr. 3/32.; HáziAdatok 31.l.

¹⁴⁰ SopronMon I.k. 399.l.; PayrSoproni 240.l.; HáziAdatok 34.l.

racionalista felfogástól is, amely a 18. század végén – mint utaltunk már rá – ugyanitt a soproni evangélikusoknak is majdnem 200 éves zenei hagyományát fogja egy tollvonással eltörölni.

Sajnos, az első néhány év a személyi gondoktól terhes: Frank rektor az értékes alapozási munkáját nem tudja sokáig folytatni. Anyagi ügyekben szembekerül a tanáccsal – még rövid időre el is zárják –, és 1607. év őszén a távozást ajánlják számára. Erre 1608 tavaszán kerül sor. Ugyanakkor Baumgartner Lőrinc kántorral sincsenek megelégedve. 1608 tavaszán ő is elveszti az állását.¹⁴¹ Jäger János rektori helyettesítése után 1608. szept. 10-én már három új tanerőt helyeznek a gimnáziumba: Mag. Abermann Henrik rektort 100 tallér 6 akó bor és 10 mérő gabona fizetéssel, Hilarius Fröhlich Kristóf konrektort és Reichart Mihály kántort pedig 60 tallér 6 akó bor és 10 mérő gabona fizetéssel. A mellékes jövedelmek (temetés stb.) felét a rektor, a másik felét pedig a konrektor és a kántor kapja.¹⁴² Ez az intézkedés sem tud megnyugtató megoldást hozni. 1609. ápr. 24-én már a városi közgyűlés kifogást emel a tanulók fegyelme, templomi viselkedése ellen. Kéri a rektort, hogy az astansok [adstansok, énekes diákok] viselkedésére jobban ügyeljen, mert gyakran veszekednek és rendetlenkednek az iskolában.¹⁴³ A részeges és káromkodó Reichart Mihály kántornak és családjának a május 6-i tanácsülés döntése szerint három nap alatt el kell hagynia a várost.¹⁴⁴ Utódjával, Freidig Jeromossal, a kántori státus megoldódik, mert 1621-ig, haláláig a tanács megelégedésére végzi a munkáját. Kitűnik ez abból a szívélyes hangból is, amellyel 1614 szeptemberében esküvője alkalmával a tanács kifejezi jókívánságait, a következő év elején pedig készséggel segít lakása ügyének elintézésében, tekintettel arra, hogy mint nős embernek a rendelkezésre álló egyetlen szoba nem elégséges.¹⁴⁵ 1619-ben ugyan kifogásolják, hogy a szokásosnál többet kér a temetésekért, de egyszerű figyelmeztetéssel ezt az ügyet is elsimítják.¹⁴⁶ Hogy a csehországi Éger városból való, kiderül a nevezett város tanácsának 1621. ápr. 2-án kelt leveléből, amelyet Freidig halála után öröksége ügyében írt a soproni tanácshoz.¹⁴⁷

A gimnázium vezetése azonban még mindig megoldatlan. Abermann Henrik 14 hónap után 1609-ben felcseréli állását a bécsi városi iskolával. Utóda, Siberus János már 1610. máj. 30-án meghal. Schwanshofer Kristóf követi, de 1612 végén szülővárosába, Regensburgba megy. Az ő utóda Hausmann Kristóf, akinek idejében a vezetés gondja jó időre megoldódik, hisz ő már 1632-ig áll az iskola élén.

Az európai látókörű pedagógus, Schwanshofer rektor teljes energiával fáradozik a gimnázium fejlesztésén. Bizonyítéka ennek az alaposan átgondolt és tartalmas beadványa, amellyel 1611. dec. 9-én fordul a tanácshoz. Lukanus András konrektorral együtt összeállított részletes javaslatukban négy pontban szólnak az iskola hibáiról. Majd hivatkozva az észak-németországi iskolákra, hasonló

¹⁴¹ SopronMon II.k. 259., 262.l.; GamaufDenkwürdige 2.k. 1608. év.; PayrSoproni 245.l.

¹⁴² SopronMon II.k. 263.l.; PayrSoproni 245.l.

¹⁴³ SopronMon I.k. 398.l.

¹⁴⁴ Tjk 1609. máj. 6., 72.l.; BánSopron 130.l.

¹⁴⁵ Tjk 1615. jan 14., 7.l.; SopronMon II.k. 296.l.

¹⁴⁶ Kjk 1619. 7.pont 7.l.

¹⁴⁷ GySmL: 2 Lad. XII et M. Fasc. 4. Nr. 159.

módszert kívánnak Sopronban is alkalmazni. Az iskolai és templomi fegyellemmel kapcsolatban kéri a gimnazisták, a német iskolások, valamint a paraszt- és mesterlegények helyének kijelölését, mivel fegyelmezetlenül viselkednek, és főleg azért, hogy pl. a Szent György-templom szűk kórusán ne zavarják a zenészek és a kórus munkáját.

Sürgős megoldást kíván és kér a tanácstól az idegenből idevetődő néhány méltatlan astans kórustag ügyében is, mert ezek az egész kórus munkáját, fegyelmét és becsületét sértik: „Nem csekély kárt okoznak iskolánk fejlődésében azok a koborló, veszekedő és vándorló diákok, akik a muzsika ürügyén és a mi kórusunk tagjának címén tetszelegnek, derék és jóságos híveinktől szükséges segítséget és élelmezést kapnak. Ennek ellenére mégis nincs más céljuk, mint a dologtalan naplopás. Szabados gondolkodásuk miatt csak az évésen, iváson, erkölcsstelen viselkedésen jár az eszük. Mindenfelé csak csintalankodnak, civakodnak, pofozkodnak és verekednek, gyalázatára és megcsúfolására a jó embereknek, főleg igen nagy kárára és bosszúságára a mi szeretett ifjúságunknak. A megbízott tanárok és felügyelők bölcsen rendelték el, ha ezután astansok jelentkeznének, egyet se vegyenek fel közülük, csak azt, aki megbízható tanúsítványt, az előző tartózkodási helyéről való jó magaviseletét bizonyító írásos jelentést mutat be, amelyet a tanárok és a rektor jelenlétében meg kell vizsgálni. Amennyiben itt tisztességes nevelővé szeretne válni, kötelezni kell, hogy alkalmazkodjék az iskola törvényeihez és segítsen a zenészek kórusában az egyszólamú és többszólamú muzsika gazdagításában. Akadémiai végzettség hiányában az iskolai fegyelem rá is kötelező, és részt kell vennie a többi növendékkel az órákon. Ami pedig az akadémiai végzettségüket illeti, őket ugyan nem lehet kényszeríteni az iskolai órák látogatására, az mégis kötelességük, hogy hűséget és engedelmességet tanúsítsanak a tanárok, a felügyelők és a rektor iránt, valamint vegyenek részt a kórus munkájában.”¹⁴⁸

Schwanshofer ugyan 1612 őszén már regensburgi rektor, de majd egy évtized után visszajön Sopronba, és folytatja elkezdett értékes munkáját. Regensburgból a

¹⁴⁸ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 80.: „... Über das vnd dieweil vnser schulen wolfarth nit einen geringen stoss gethan etliche vagirende, streichende vnd fahrende schuler, welche vnter dem schein vnd praetext der Music vnd vnsern Chorum Musicum zuzieren, von treuherzigen vnd guethetigen Leutten alhier nottwendige sustentation vnd vnterhaltung gehabt, vnd doch hier durch anders nichts gesucht haben als faule müssige tåg vnd von wegen ihres freyen willens nur dem fressen, sauffen vnd übpigkheit ergeben allerley muttwillen, rauffen, schlagen vnd palgen geübet nit ohne sondere gutter Leuth schendung vnd schmähung vnd beuor ab mit der lieben Jugendt höchster offension vnd ärgerniss, als haben wol deputirte Herren Scholarchae vnd Inspectores weisslich geordnet, das dahinfüro dergleichen Astanten hieher gelangen würden kheiner sollte aufgenommen werden, er khönte dann sein ehrliche testimonia vnd schriftliche vrkhunden seines vorigen vnd anderer ortten wolverhaltens auflegen welches in beysein der herren Scholarchar. vnd des Rectoris beschehen soll, wurde demnach sich einer befinden, der auf besagten fall möchte alhier zu einer ehrlichen paedagogia promovirt werden, soll er in allweg obligirt sein, den Legibus scholasticis sich zu vntergeben, den Chorum Musicum sowol im Choral als figural helfen zieren vnd benebens, wofern er khein Academicas vnd publicas lectiones in Academiis nit gehöret, disciplinae scholasticae neben andern Knaben vnterworfen sein vnd gleiche lectiones, mit den andern hören. Die Academicos aber betreffend: ob man sie nit auf die Lectiones scholasticas nit verweisen khann, sollen doch zum wenigsten fidelitatem et obedientiam Dnis scholarchis vnd Inspectoribus wie auch dem Rectori angeloben vnd dem choro Musico beyzuwohnen verbunden sein...”; GamaufDenkwürdige 17.k. 335–350.l.

soproni tanácshoz 1612. dec. 22-én kelt leveléből látjuk, hogy Hausmann Kristófot, a regensburgi gimnázium kántorát és a poéta osztály tanárát ajánlotta utódnak Sopronba, akit decemberben hivatalosan meg is hívtak. Egyelőre azonban még nem jöhet, amint írja: „Hausmann alázatos kérésére a regensburgi tiszteletreméltó tanács kegyesen megadta az elbocsátást és engedélyezte a szolgálatból való távozást azzal a feltétellel, hogy várja meg utódját, akit már meghívtak Strassburgból az itteni megüresedő állásba, és remélhetőleg négy héten belül meg is érkezik. Azután minden haladék nélkül a leggyorsabban elutazhat, és a rá váró állás elvállalásában egyáltalán nem fogják akadályozni.”¹⁴⁹ A remélt négy hétből ugyan majdnem három hónap lett, végül 1613. febr. 24-én elfoglalhatta Hausmann a soproni rektori állást, mint a tanácshoz május 12-én írt levelében maga hivatkozik erre. Fizetése ügyében írt soraiban kéri, emlékezzenek arra, „hogy ez év elején, febr. 24-én történt megérkezése alkalmával a Tiszteletreméltó Tanács nagylelkűen közölte velem – mivel előtte levélben kértem az utazáshoz egyébként szokásos kisebb összeget –, hogy a fizetésem attól a naptól kezdődik, amikor hivatalosan meghívtak, azaz 1612. dec. 8-tól. . .”¹⁵⁰

Hogy az iskola és a kórus Hausmann szívügye is, bizonyítja Schwanshofer beadványához hasonló írása, amelyet Klockovius János konrektossal együtt fogalmaz meg és nyújt át a tanácsnak 1614. máj. 12-én. A gimnázium fegyelmi és tanulmányi rendjével foglalkozik, de a kórus ügyéről is szó esik. Ismét az idegenből való és itt kosztot, lakást élvező ún. astans diákokról szól, akik ugyan időnként fegyelmezetlenek, ám mivel jó zenészek, mégis hasznos tagjai a kórusnak. Ez a véleménye a tanácsnak is, erre utalnak Hausmann sorai is a beadvány végén: „Mivel a Tiszteletreméltó és Bölcs Tanács szívesen látja, ha a zenészek kórusának gazdagítása és fenntartása céljából időnként idegen tanulók is jönnek ide, felvesszük és magasabb tanulmányokban részesítjük őket . . . semmit sem kívánunk inkább, mint hogy ilyenek jelentkezzenek valóban komoly tanulmányok végzésére, nem pedig a kiváló bor élvezése céljából maradjanak jó ideig nálunk . . . Alázatosan kérem ezért, ha olyanok jelentkeznek, akikről remélhető, hogy jól beválnak . . . atyai gondoskodásukkal tegyék lehetővé, hogy az eltartásuk mellett a fehéreneműjüket és az ágyneműjüket is, főleg a téli időben mosassák ki az iskolában.”¹⁵¹

¹⁴⁹ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 3. Nr. 146.: „...ain E. Rath alhier zu Regensburg auf seine Hausmanns vntertheinige bitt, ihme günstige dimission vnd entlassung seines alhiesigen diensts concedirt vnd ertheillet, doch mit angehengter condition, er solle seines successoris (welcher nun mehr albereit von Strassburg auss allhieher zu der erledigten stell beruffen, vnd hoffentlich innerhalb 4 wochen hieher gelangen wirdt) erwartten, sollte alssdann er ohne weiter verzug aufs förderlichste sein Reiss anstellen vnd an vorstehendem dienst im wenigsten nit verhindert sein.” – A levél dátuma a katalógus leírása szerint 1617. Ez téves, mint a következő levélből bizonyossá válik, hisz 1613-ban Hausmann már Sopronban dolgozik.

¹⁵⁰ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 50.: „... dass mir in meiner ersten ankunfft des 24 February dises instehenten Jahrs beschenen von einem Ers. Rath grossgönsig zur bescheid ist ertheilet worden, weil ich zu vor schriftlich ein wenig gelt zu meinem aufzug, wie sonsten vblich vnd gebreulich gehorsamlich begert, mein Salarium von dem Tag an da ich bin vocirt worden, nemlichen des 8 December verfflossenen 1612 Jahres seines anfang haben. . .”

¹⁵¹ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 60.: „... beschliesslichen, das ein Ers. Wolw. Rath gern sehen vnd haben möchte, dass zu erbauung vnd erhaltung Chori Musici frembde Studiosi so vnderweilen

E sorok felvázolják előttünk lényegében a soproni evangélikus gimnázium ún. alumneumát, amely különbözik a jezsuitáknak a század második felében működő nemesi konviktusától. Ez utóbbi zárt rendszerű, bentlakásos internátus, az előbbi növendékei viszont részben a polgári házaknál laknak, és eltartásukról a város, ill. az egyház gondoskodik. Mindkettő fenntartásában természetesen jelentősek a mindjobban gyarapodó alapítványok. Abban is megegyeznek, hogy tagjaik többsége szerepel az énekkarban és a zenekarban.

A számadáskönyvek évről évre bejegyzik a diszkantistának, altistának járó díjakat, sőt két esetben (1611 és 1616) basszistáról is hallunk. Főleg 1613–14-ben részletes adatok szólnak az astans [énekes] diákok ruházatára, élelmezésére kifizetett összegekről, de két esetben hasonló adatok a kórus munkájában részt vevő szegény diákokról is megemlékeznek, mint pl. név szerint Knoblich Jánosról. 1615-ben az astansok számára vásárolt gyógyszerek kiadását is beírták. 1611. máj. 7-i tanácsülésen felróják Freidig kántornak, hogy még nem választott ki diszkantistákat a polgárok gyerekei közül. Bizonyára jogos volt a szemrehányás, és a kántor hamarosan eleget tett a tanács kívánságának, mert a számadáskönyv szól a diszkantisták kiadásáról ebben az évben is.¹⁵²

Az 1613-as számadáskönyvnek van még egy bejegyzése, amely ugyan szövegében régi szokásra céloz, de még eddig effajta ünneplésről nem olvastunk. Pünkösöd előtti pénteken történt, a számadáskönyvet vezető templomatyá távollétében: „Mivel én pünkösöd előtti pénteken [máj. 24.] nem voltam otthon, néhány polgár és a toronyzenészek összejöttek az iskolában, ott muzsikáltak és a régi szokás szerint megkínálták őket itallal. Távollétemben a rektor fizette ki, és én megtérítettem neki összesen 4 solidus dénárt.”¹⁵³ A szűkszavú szöveg alapján nem tudjuk pontosan körülhatárolni az ünneplés tartalmát. Házi a dátum alapján arra gondol, hogy a pünkösdi zenés istentisztelet főpróbája lehetett ez, esetleg az áldomás szerény volta is ezt az értelmezést sugallja. De talán lényegesebb a szöveg azon része, amely arra utal, hogy a toronyzenészek mellett a polgárok is hozták a hangszereiket és közreműködtek, azaz a dilettánsok is részt vettek a zenélésben. Márpedig a soproni zenében igen lényeges szerepet fognak betölteni a következő időkben is a fizetség nélkül, szívességből muzsikáló műkedvelő, zenéhez értő polgárok, de nem hivatásos zenészek.

hierher kommen, recipirt vnd in altioribus informirt wurden. . . ich nichts liebers wnschen vnd begeren wollte, als wan sich solche anmelden theten, die studiorum tractandorum nec vini generositatis causa ein Zeitlang hier zu verbleiben gedacht weren. . . Ich hab gehorsamlich bitten vnd ersuchen wollen, das wan dergleichen ankommen solten, von welchen ein hoffnung zu schöpfen were, das es wol angelegt sein möchte. . . vetterliche fürsehung thun wollen, das neben ihrer sustentation auch die understen Kämmerlein in der Schul ausgesaubert, wie auch ihre liger setten sonderlich zu Winters Zeiten haben könten. . .”

¹⁵² Uo. Szent Mihály számadások, Szent György számadások 1611–1616 passim; SopronMon II.k. 276.1.

¹⁵³ GySmL: 2 Szent Mihály számadások 1613.év 38.1.: „Nachdem ich am freytag vor Pffingsten [máj. 24.] nicht bey hauss gewesen, etliche aber auss der burgerschafft neben den turnern in die schuel sich befunden aldort musicirt, den alten gebrauch nach alzeit ain trunkh geraicht worden, weilen ich aber abwesent, hatt herr rector ain trunkh zalt, welches ich ihm wieder erstatt alss 4 sol.den.”; HáziAdatok 34.1.

Kérdés az is, ki volt a zenekar és az énekkar vezetője ezekben az években? Pozitív adatunk nincs. Reiss György neve sem tűnik már fel a forrásainkban. Igaz, 1632-ben ilyen nevű muzsikusz szerepel a zenekarban. Egyezik vele, esetleg a fia, vagy talán nem is rokona? Feltehetően Freidig kántoré a kórusvezető szerep, hisz 1613-ban még nincs Sopronnak hivatalos orgonistája: De szóba kerülhet maga Hausmann rektor is, hisz tudjuk, ő is muzsikusz volt Regensburgban.

A több évi orgonistahiány végre 1614 elején megszűnik. A márciustól szeptemberig eltelt fél évre 10 font dénárt utalnak ki az új orgonistának.¹⁵⁴ Ismerjük Pfarkircher Szilveszter dátum nélküli levelét a soproni tanácshoz, amelyben értesülvén az üresedésről, felajánlja szolgálatait. Sajnos egyetlen szó sincs benne olyan, amely valami közelebbi információt adna a személyéről. Még azt sem állapíthatjuk meg, honnan írta a sorait, vagy ki ajánlotta a tanácsnak.¹⁵⁵ A tanács mindenesetre felfogadta, mert az ápr. 11-i gyűlésen a fizetését is meghatározza 20 font dénárban, 5 akó borban és 10 mérő gabonában. Lelkére köti, hogy szorgalmasan végezze munkáját, és együttal szabad lakást is ígér neki.¹⁵⁶

Első kérvénye már érdekesebb számunkra, amelyben a lakása áldatlan állapotáról panaszkozik a tanácsnak: „Fontolják meg Tekintetes Uraimék, hogy mi méltó a város orgonistájának művészete gyakorlásához, valamint a polgárok gyermekeinek és más fiúknak a tanításához, akik az effajta zene tanítását igénylik. A templomban használatos zeneművek elhelyezésére és másolására is egyetlen szoba kevés. Kegyes és Parancsoló Uraim, mind ez ideig a városi toronymesternél kapom kosztomat külön lakás nélkül. Amíg a sajátomra várok, együtt kell laknunk, és ez nekem nagyon nehezemre esik.” Ezért sürgősen kéri a neki ígért lakás kiutalását, esetleg a jelenleg üresen álló városi alkamarási lakást.¹⁵⁷

A következő kérvényében utal arra, hogy már egy éve várja sorsa javulását. Sürgeti a szabad lakás kiutalását, kéri fizetése javítását. Majd folytatja: „Panaszkozik a polgárság, hogy gyerekei, az iskolások kénytelenek a regált [hordozható orgona] egyik templomból a másik templomba cipelni . . .”, kéri ezért a tanácsot, „vegyen még egy pozitívot vagy regált, hogy mindkét helyen legyen állandóan hangszer. Ne cipeljék ide-oda a regált, mert ez csak ártalmára szolgál”.¹⁵⁸

¹⁵⁴ GySmL:2 Szent Mihály számadások 79–81.l.

¹⁵⁵ Uo. Lad. XXXV et KK. Fasc. 4. Nr 10/9.; HáziAdatok 36.l.

¹⁵⁶ Sopron Mon II.k. 296.l.

¹⁵⁷ GySmL:2 Lad. XXXV et KK. Fasc 3. Nr. 9/41.: „. . . Euer vest vnnd herrlichhaiten erachten bey sich selbstn, wass gestalt ainem vnnd gmainer statt organisten zu exerzierung seiner khunst, dan inn vnnderweissung der herrn ire khinder vnnd khnaben, so solche zu lehrnen begeren, widerumben auch mit ausseczen vnnd schreiben der musicalischen stückh, welche in der khirchen gebreuchig, ain allain inhabentes zimber zu haben ohne ainiches bedenckh von nöthen thuet. – Wann nun grossgünstig vnnd gebietundte herrn ich biss dato bey gmainer statt thurnern alhier zwar main cosst doch ohne aigen zimber gehabt, dar durch ich dann dem mainigen nit wol abwarten mügen im ansehungg wier alle sambt in ainem zimber bei einander mier alda auch der gestalt zuuerbleiben ainmal zu schwer fallen wil.”; HáziAdatok 36.l.

¹⁵⁸ GySmL:2 Lad. XXXV et KK. Fasc. 4. Nr. 11/7.: „. . . beschwert sich aine gemaine burgerschaft alhier, das jeder zeit ire khnaben von der schuel genomen werden mier dass regall von ainer Khirchen zu der andern zu tragen . . . noch ein guets positiff oder regall zu khauffen also, dass das aine in der ainem vnnd dass ander in der andern khirchen verbleiben thuet vnnd dass man dess hin vnnd wider tragen, welches dem regall nuer mehr schädlich dann nuczlich, überhaben sey.”; HáziAdatok 37.l.

Pfarkircher kénytelen még egy évig várni kérése teljesítésére. 1616. aug. 20-i tanácsülésen foglalkoznak ügyével. Határozatuk: „... a hangszer megvételére gondja lesz a tanácsnak, ami pedig a lakását illeti, kapja meg szabad lakásnak azt, amelyben András lakott.”¹⁵⁹ Pár nap múlva, szept. 5-én újra Pfarkircherrel foglalkozik a tanácsülés, most azonban azért, mert összeveszett Freidiggel, és a tanácsnál panaszt tett ellene az erőszakossága miatt. Freidig szerint viszont Szilveszter sokáig hátráltatta őt munkájában azzal, hogy a kottákat magánál tartotta. Ebből lett a kölcsönös szóváltás és civakodás. A tanács igyekszik békét teremteni közöttük: „Nem halljuk szívesen, ha a tanárok között ilyen nézeteltérés keletkezik, amelynek kárát a templomok szenvedik. Mivel pedig Szilveszter maga bíraskodott, ezért béküljenek ki egymással és éljenek egyetértésben.”¹⁶⁰

Úgy tűnik, Pfarkircher nem volt népszerű a városatyák előtt, mert a közgyűlés 1617-, 1618- és 1620-ban is elbocsátását javasolja a tanácsnak. Igaz, 1618-ban kifejezetten a tudása ellen van kifogásuk, és „képzettebb és művészetében jártasabb” utód kinevezését ajánlják, sőt 1620-ban akadt is megfelelő személy, aki az iskolában is szeretne dolgozni. Népszerűtlenségének oka az is, hogy nem evangélikus, mert az 1617-es és az 1620-as szöveg kifejezetten hangsúlyozza, hogy „olyan egyént kell keresni, aki a mi vallásunkhoz tartozik”. Hogy értékelésében különböző szempontok kerültek egymás mellé, igazolja az 1618-as javaslat széljegyzete, amely szerint: „Mind ez ideig a mi zenénk területén úgy végezte a munkáját, hogy különösebb panasz nem merült fel ellene, azután a tiszteletreméltó tanácsnak gondolnia kellene a fizetésére is.”¹⁶¹ Valóban a 30 font dénár fizetése messze elmarad a 16. századi orgonisták 50 font dénáros fizetése mögött. Éveken keresztül követhető, hogy valamit juttatnak számára, 1624-ben hivatalosan is 40 font dénárra emelik, de ez sem a hagyományos összeg.¹⁶²

Tényleges működéséről vajmi keveset tudunk, de azt igen, hogy 1623-ban sem bocsátják el, amikor Johann Schimbkó, a morvaországi Iglau város orgonistája ajánlja fel a szolgálatait. Lackner Kristóf polgármesternek írja szept. 8-án kelt sorait: „Miatán a közelmúltban hallottam, hogy Sopronnak nincs minden szempontból megfelelő orgonistája, itt Iglauban viszont vallás terén nagy a változás, ezért feleséggel és gyerekeimmel szívesebben mennék olyan helyre, ahol Istennek tiszta igéjét tanítják és hirdetik.” Kéri Lackner segítségét: „... ha az állást nem kaphatom meg, kérem, tegye lehetővé, hogy családommal ott lakhas-

¹⁵⁹ Tjk 1616. aug. 22., 171.l.: „Verabschied: auff werkh würdt ein ersamer raht gedacht sein vnd das zimmer, wo Andreas gewesen, soll er frey haben.”; HáziAdatok 37.l.

¹⁶⁰ Tjk 1616. szept. 5., 184.l.: „... es sey einem E. Rath nicht lieb, das vnder denen Schuldienern ein solcher vnwill erwachst, welches hernach die Kirchen entgelten muss, vnd weilen Sylwester sein Richter selber gewest, also sollen sich beede einander die hende geben vnd zue frieden sein.”

¹⁶¹ Kjk 1618., 3.l.: „... sey ein E. Rath wolle vmb einen andern qualificierten vnndt der Kunst besser ehrefahrnen vmb frag thuen lassen — Bey unserer Music ohne sondere Clag hat er bisshero ds seinige gethan, dan muss ein E. Rath die besoldung auch acht haben.”; uo. 1620. 20.pont 10.l.: „... weillen yezunder aber supplicando ainer einkommen, der unser Religion ist. Vermaint ein E. Ge. das derselbigé wol annemblichen sein mag, mit seinem erbieten, das er auch inn der Schuel vnd andertwert zur Notturff nach will gebrauchen lassen.”; SopronMon I.k. 418.l.

¹⁶² GySmL: 2 Lad. XII et M. Fasc. 8. Nr. 308/73; 1619: Lad. XXXV Nr 3/24/2; 1624: Tjk 70.l.; 1625: Városi számadáskönyv 76/a; 1628: uo. 140/b., 142/c.; Szent György számadások 23 – 24.l.

sam, míg sikerül újra állást szereznem. Viselkedésemre bizonyára semmi panasz sem lesz. . . .”¹⁶³

Schimbkó bizonyára nem ütötte meg a soproni tanács mértékét, mert az 1624. júl. 30-i tanácsülésen elutasítják a kérését.¹⁶⁴ Egyelőre kitartanak Pfarkircher mellett, ha nem is szívesen. Hogy mennyire elvesztette népszerűségét – talán joggal is –, igazolja az 1628-as Dobner-esküvő esete. Pfarkircher gyakran vállalt lakodalmi muzsikálást is, mert közepes fizetése mellett jól jött neki a mellékes jövedelem. Dobnerék azonban nem őt hívták meg a lakodalomra. Ez nagyon bántotta az önérzetét. Alkalmul szolgált ez az eset arra, hogy panaszt tegyen anyagi helyzetéről a tanácsnál. A szövegből világos, hogy nem esküvői orgonálásról van szó, hanem kifejezetten lakodalmi zenélésről. A május 28-i tanácsülés foglalkozik az ügyével: „Szilveszter organista panaszt tett, hogy a mellékes jövedelmét csökkentették. Már jó ideje közmegelegedésre működik itt, hisz semmi panasz sem merült fel ellene. Éppen ezért kéri a tiszteletreméltó tanács segítségét, adja vissza a mellékes jövedelmét, mert a hivatalos fizetéséből nem tud megélni. – Határozat: A tiszteletreméltó tanács nem örül annak, hogy zenéjét oly rossznak ítélik, hogy emiatt más zenészeket kénytelenek ide hozatni, és az ilyen igényesebb kívánság esetén nem üti meg a mértékét. Ennek ellenére a tiszteletreméltó tanács rábírja Dobnert, hogy őt [ti. Pfarkirchert] fogadják fel a lakodalomra. Igyekezzen azonban jobb hangszerezen játszani, hogy ezzel is a menyezőn a béke és az egyetértés hangulatát segítse elő.”¹⁶⁵

Igaz, a tanács még egyszer melléáll, de a válaszból határozottan érezhető az elégedetlenség vele szemben. Csak az alkalomra vártak, hogy megfelelő utód esetén elbocsáthassák.

Szerencsésebb volt a tanács választása, amikor Freidig Jeromos kántor halála után Wigeleb Bálintot fogadta fel utódjának. Mivel a halotti anyakönyvek csak 1676-tól maradtak fenn, nem ismerjük Freidig halálának pontos dátumát. 1621. jan. 24-én olvasható a tanácsjegyzőkönyvben Wigeleb következő vasárnapi

¹⁶³ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 4. Nr. 162.: „... demnach mir kurz verstrichner zeit zue ohren khome, wie das die stad Odenburg wegen eines organistan nicht aller dings wol versehen vnnd weil anjeczto alhier in der stad Iglaw eine grosse verenderung wegen der religion sich zuetragen thuett, were ich nun willens mich an ander orth zu begeben, da das reine wortt Gottes gelehret vnd geprediget wirdt, mich sambt weib vnd kindern dahin zu begeben. . . Im fall es aber nicht seien köndt, das ich den dienst haben möchte, so bitte ich dan herrn doctor zum allerhöchsten, er wolle mir aldort einen zeitt lang mit weib vnd kindern zu wohnen vnd auffzuhalten gnedigst ergönnen, biss ich wiederumben zu einen dienst gelangn, wil mich also verhalten, das der herr doctor vnd menniglich vnklaghafft sein solln.”; HáziAdatok 40.1.

¹⁶⁴ Tjk 181.1.

¹⁶⁵ Uo. 1628. máj. 8., 138.1.: „Sylvester organist beschwert sich, das ihm seine accidentia abgeschnitten worden vnd nachdem er sich nunmehr eine geraumbe zeit allhier aufgehalten vnd hoffentlich seine dienst also versehen, das kein beschwer seinethalben werde fürkomben, also bit er sich hierin zu schuzen vnd dieweil ihn mit den deputirten salario auszukomben vnmüglich, dahin zu verheffen, das ihm, wie vorhin, die accidentia nicht entzogen werden. – Verabschied: ein ersamne rath sey nicht lieb, das ihr musica so schlecht bestellt, das man andere musicanten herbringen muess, so sonst in besserer bestellung hinten bleiben wurd, doch will ein ersamer rath noch das thun vnd den Dobner ersuechen lassen, das er zu seiner hochzeit dienen lasse, doch soll er sich mit einen bessern instrument versehen vnnd auf hochzeiten sich aller fridt vnnd ainigkeit befeissen.”; HáziAdatok 37.1.

esküvőjére való meghívás hivatalos szövege.¹⁶⁶ Ebből arra következtethetünk, hogy már az előző év vége felé elfoglalta az állását. Nem tudjuk, honnan jött. Az 1624-től elkezdett keresztelési anyakönyvben 1625. nov. 8-án Zsuzsa, 1629. júl. 5-én Rozina leánya keresztelőjéről olvasunk.¹⁶⁷ Ha Sopronban kötötte az első házasságát, akkor fiatalnak kell tartanunk, hiszen 1629 októberében már meghalt. A számadáskönyv megjegyzése alapján gondoljuk ezt, mert 1629-ben így jelzi a 3/4 évre esedékes fizetését: „... jan. 8-tól okt. 8-ig járó 3/4 évi fizetése, mivel utána hamarosan meghalt, 56 font 2 solidus dénár”. Jelzi is a temetésének 6 tallér kiadását.¹⁶⁸

A tanácshoz írt kérvényét ismerjük. Az elsőt 1622 körül írta, a másodikat 1625. jún. 27-én. Mindkettőben anyagi nehézségeire hivatkozva kéri a tanács segítségét. Az elsőben az elmaradt fajárandóságáról is ír, a másodikban két évig elhúzódo betegségével kapcsolatosan 29 tallér kifizetését kéri gyógyszerekre.¹⁶⁹ Évi fizetése 1621-től kezdve 75 font dénár, sőt 1628-ban a diszkantisták tartásáért kapott 27 font dénarról is tudunk. Ebben az évben többször is szó esik az ún. Kirchhaus épületében levő kántori lakásának javításáról.¹⁷⁰ Fizetésével kapcsolatban tehát mulasztások nem feltételezhetők. Annál inkább érthetőek betegségével kapcsolatos nehézségei és gondjai.

Bár sem kántori, sem iskolai munkáját részletesen nem ismerjük, mégis értékes és művelt muzsikusnak kell őt tartanunk. Fennmaradt ugyanis hagyatékának bírósági leltára, amelyben imponálóan gazdag zenei anyag is található. Sajnos a gazdag kottaanyagának teljesen nyoma veszett. A leltár adatai a korabeli egyházi és világi zeneirodalom gazdag ismeretéről tanúskodnak, és arról is, hogy Wigeleb korának legújabb műveit is beszerezte. Ha csupán ezeknek töredéke hangzott is fel Sopronban e néhány év alatt Wigeleb idején a kóruson, akkor is színes és választékos stílusú zenélés jellemzi ezeket az éveket. Közüljük a leltár eredeti szövegét. Zárójelben jelezzük a művek szerzőinek pontos nevét, életrajzi adataikat és a mű kiadásának adatát, amennyiben ismerjük.

Encomium Musicae Holtheuseri (Holzhauser Farkas soproni kántor 1630-tól).

Dass grosse Gesangbuch.

Cantiones Galli Dresslerii (Gallus Dressler, német *1533, †1580–1589 között).

Missae Blasii Ammon (Blasius Amon, osztrák 1560 k. – 1590, a művet 1588-ban Bécsben adták ki).

Musarum Sioniarum motectae et psalmi Latini Michaelis Praetorii (Michael Praetorius, német 1571 – 1621, a művet 1607-ben Münchenben adták ki).

¹⁶⁶ Tjk 1621. jan. 24., 67. l.

¹⁶⁷ EvKa I.k. 12. l., másolati kötet 79. l.

¹⁶⁸ GySmL: 2 Szent Mihály számadások 41., 34. l.: „... von den 8 Jan. bis auf den 8 Oct. des 1629 Jahrs, da er gleich Todtes verfahren, drey quartals Besoldung 56 font 2 sol. den. . . Zu des Herrn Cantors Begrebniss hab ich auss beuelch des Herrn Burgermaisters der Kirchen dargleichen 6 taller . . . empfangen.”

¹⁶⁹ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 23.; uo. Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 38.

¹⁷⁰ GamaufDenkwürdige 2. k. 1621. év.; GySmL: 2 Szent György számadások 1628. év 16–23. l.; uo. Lad. XII et M. Fasc. 7. Nr. 307/7 és 307/9.

- Concerti ecclesiastici Ludovici Viadanae (Ludovico Grossi da Viadana, olasz 1564–1645).
- Orlandi Lassi Fasciculus sacrarum cantionum doppelt (Orlando di Lasso, németalföldi 1532–1594).
- Leonardi Schroederi Partes (Schröter Leonhart, német, Magdeburg 1532–1600).
- Tiburtii Massaini Cantiones sacrae (Tiburtio Massaini, olasz 1550 k. – 1609).
- Christophori Demantii Trias vespertinarum precum (Johannes Christoph Demantius [Demant], német 1567–1643, a művet 1602-ben Nürnbergben adták ki).
- Cantiones sacrae Narcissi Zanggal (Narcissus Zanggl, Eitner szerint lehet, hogy Narcissus Zäncklel egyezik, a bajor hercegi udvarban élt 1600 k.).
- Opus musicum Jacobi Handl (Jacobus Gallus Handl 1550–1591, osztrák).
- Tre Voci di Lucae Marenzio (Luca Marenzio, olasz 1553–1599).
- Sacrae cantiones Theodori Riceii (Theodoro Riccio olasz 1540 k. – 1599 k., a művet 1576-ban Nürnbergben adták ki).
- Sacrae cantiones Leonis Leonii (Leone Leoni, olasz 1560 k. – 1627).
- Pauli Sartorii Cantiones sacrae (Paul Sartorius [Schneider, Schneichher], német 1569–1609, a művet 1602-ben Velencében adták ki).
- Syren caelestis Georgii Victorini (Georg Victorinus [Victorin] München 1620 k., a művet 1616-ban Münchenben adták ki).
- Joannis Kyrzingeri Lesbii modi (Johann Kyrzinger [Kürzinger] 1624 k., a művet Passauban adták ki 1624-ben).
- Claudii Meruli Sacri concentus (Claudio Merulo 1533–1604, olasz).
- Horatii Sardena motecta (Orazio Sardena 1550 k. – 1638, Salzburg, Bécs).
- Missae sacrae Jacobi Regnardi (Jakob Regnart, németalföldi 1540–1599).
- Psalmen vnd christliche Gesäng Hannss Leo Hassler (Hans Leo Hassler, német 1564–1612).
- Melchioris Frank Contrapunctum compositum (Melchior Franck, német 1564 k. – 1612).
- Bicinia et tricinia Michaelis Praetorii.
- Dominicalia Melchioris Vulpii (Melchior Vulpus 1570–1615 Weimar).
- Odaria lectissima Gregorii Aichinger (Gregor Aichinger, német 1564–1628).
- Similia Daudica Joannis Brassicani (Johannes Brassicanus [Brassianus], Linz 1615 k., a mű 1615-ben jelent meg Nürnbergben).
- Brevi concerti di Antonio il Verso (Antonio il Verso, olasz 1560 k. – 1620 k.).
- Canzonette di Horatio Vecchi (Orazio Vecchi, olasz 1550–1605).
- Madrigali di Gio. Giacomo Gastoldi (Giovanni Giacomo Gastoldi, olasz 1550–1622).
- Thymiaterium musicale Andreae Rauch. Item vngebunden (Rauch András 1629-től soproni orgonista, a mű 1625-ben jelent meg).
- Cantiones sacrae Alexandri Savioli (Alessandro Savioli, olasz 1544 k.).
- Cimbalum genethiacum Bartholomei Kelden (Bartholomeus Helder 1585 k. – 1635, német, a művet 1614-ben adták ki Erfurtban).
- Neu teutsche Gesang Leo Hassler (A művet 1596-ban adták ki).
- Dominicalia geschrieben.

Weltspiegel Paul Peürl (Paul Peuerl, osztrák 1575 k. – 1625 k., a művet 1613-ban Nürnbergben adták ki).
 Madrigali concertati di Alessandro grandi maestro di capella vel duomo di Ferraro (Alessandro Grandi, olasz †1630, a művet 1622-ben adták ki).
 Eiusdem moteti.
 Madrigali di Sigismundo d' India. Libri 2. (Sigismondo D'India olasz 1582 – 1627).
 Madrigali di Ortensio Gentile (Ortensio Gentile, olasz 1616 k., ekkor adták ki Velencében a gyűjteményt).
 Madrigali del signor Tomasco Pecci (Tomaso Pecci, olasz 1576 k. – 1606).
 Madrigali del Radesca di Foggia (Enrico Radesca di Foggia, olasz †1620 k., a művet 1615-ben adták ki).
 Canzoni di F. Gabrielo Puliti (Gabriello Puliti, olasz 1600 k. Triest).
 Le Sirenae di Sisto Visconte (Sisto Visconte, olasz, 1600 k., a művet 1615-ben adták ki Velencében).
 Lusinghe d' amore di Excole Porta (Ercole Porta, olasz 1585 – 1630).
 Harmonici concentus D. Donati de Benedictis (Donato de Benedictis, olasz 1600 k., a művet 1614-ben adták ki Velencében).
 Primitie armoniche de Dauit Civita Hebreo (David Hebreo Civita, olasz 1600 k., a művet 1616-ban adták ki Velencében).
 Primavera ecclesiastica di F. Berardo de Viadana (Berardo Marchesi da Viadana, olasz 1600 k., a mű 1616-ban jelent meg Velencében).
 Madrigali di Flaminio Comanedo (Flaminio Comanedo, olasz, Milano 1600 k., a művet 1615-ben Velencében adták ki).
 Motetti di Pietro Pace (Pietra Pace, olasz 1559 – 1622 Loreto).
 Joannis Boschetti Sacrae cantiones (Giovanni Boschetto Boschetti, olasz 1620 k.).
 Le musiche di Bernardino Pasquino (Bernardino Pasquino, olasz 1600 k. Mantua).
 Arie á tre voci di Camillo Orlandi (Camillo Orlandi, olasz 1616 k. Salzburg, 1616-ban adták ki a művet Velencében).
 Scherzi et canzonette di Antonio Brunelli (Antonio Brunelli, olasz 17. sz. eleje, a művet 1614-ben adták ki Velencében).
 Amorosi concetti di Tomaso Caehino (Tomaso Cecchino, olasz, 1600 k., a művet 1612-ben Velencében adták ki).
 Moteta Christophori Strauss (Christoph Strauss 1575 k. – 1631, a művet 1613-ban Bécsben adták ki).
 Sebastiani Ertelli Hymnus (Sebastian Erthel, bajor *1580 k., a művet 1616-ban Münchenben adták ki.)
 Passion Christi figuralii.
 Pratum musicum Pauli Riuandri (Paul Rivander *1570 k., a művet 1613-ban adták ki Ansbachban).
 Conzenetti da diuersi autori.
 Teütsche Liedlein Lambertii de Sayue (Lambert de Sayve 1549 k. – 1614, prágai karnagy, a művet 1602-ben Bécsben adták ki).
 La parzia senile di Adriano Banchieri (Adriano Banchieri, olasz 1568 – 1634, a művet 1598-ban adták ki).

Ugyanebben a leltárban még „ein bretlgeigen”, hegedű is szerepel Wigeleb tulajdonában.¹⁷¹

Miként Wigeleb munkásságáról, hasonlóan a kórus életéről sem maradtak fenn részletes adatok. De a zenekar és a kórus működésének tényét mégis igazolja az ún. *Instructio concinatorum*. A predikátorok kötelességeit 9 pontban összefoglaló iratnak nem jelzik a dátumát. A szövegből világos, hogy Hagius János, Gensel Kristóf és Schubert Pál lelkészek idejében készült. Mivel pedig Gensel Kristófit 1628-ban úrnapi híres beszéde miatt a város kénytelen volt elbocsátani, így 1623–28 évek közé kell helyeznünk az irat keletkezését. Az ötödik pontban a „Musica” kifejezés a zenekar és a kórus vasárnapi rendszeres szereplését tanúsítja: „A predikátor urak minden időben, de főleg vasárnap szorgalmasan ügyeljenek arra, hogy kellő időben harangozzanak a templomban, és ahogy az idő engedi, ne csupán muzsika hangozzék fel, hanem a hívő közösség figyelmének felkeltése céljából zsolnárokat és népéneket is énekeljenek a predikáció előtt és után . . .”¹⁷²

Az 1624-es községi gyűlés az idegenből való, a kórus munkájában részt vevő astansok magasabb fokú tanításáról is kíván gondoskodni, és ezért tudós férfit kíván az iskola élére állítani. 1626-ban örömmel veszik tudomásul, hogy úgy látszik, a kérdés megoldódik. Bizonyára a közgyűlés Schwanshofer rektornak Regensburgból való visszajövetelére céloz, akit 1626. dec. 19-én iktattak be ünnepélyes lakoma keretében az igazgatói állásába.¹⁷³

Gensel Kristóffal kapcsolatban szólnunk kell az általa összeállított agendáskönyvről is. A tanács – Payr szerint – 1619-ben egy hernalsi agenda használatát írta elő, de a lelkészek mégis Genselnek az 1625-ben összeállított kéziratát használták. Egyik példánya ma is ismeretes. Ebben csupán a német nyelvű Miatyánk s a Gloria intonációja, azaz kezdete szerepel gregorián kottákkal. Éppen ebben a tekintetben különbözik az 1678-as agendától, amelyről később szólnunk. Mindenesetre még a korai lutheri liturgia keretét őrzi, amelyet Gerengel honosított meg Sopronban.¹⁷⁴ Ennek az agendának szellemében hozza azután 1627-ben határozatát a közgyűlés a litánia éneklésére vonatkozólag: „Mivel a litániát összevissza éneklük a kóruson, és emiatt a hívek nem értik, hogy miért imádkoznak, ezért a közgyűlés határozata szerint – miként másutt is a helyesen vezetett templomokban szokás – jól betanított két fiú az oltár előtt hangosan és érthetően énekelje. A kórus és a gyülekezet pedig együtt felelje Erhöre uns, azaz Hallgass meg minket stb.”¹⁷⁵ Ugyancsak a közgyűlés kívánsága az, hogy a Szent György-templomban a hívek kényelmesebb elhelyezése céljából a szószéket körülvevő karzatot építsenek,

¹⁷¹ Uo. 1629/31. évi *Gerichtsbuch* 69/b–71/b.; *HáziAdatok* 52–55. l.

¹⁷² *GySmL*: 2 Lad. XX et U. Fasc. 1. Nr. 2. 8.l.: „... sollen auch die Herren Predikanten jederzeit, sonderlich aber am Sonntag fleiss fürwenden, damit ein mahl, wie das ander, bey rechter Zeit zuer Kirchen geleuttet werde vnd nicht allein die Musica, so viel die Zeit erleiden mag, angestellt, sondern auch zuer wöckhung der Gemein Psalmen vnd Christliche Gesänge vor vnd nach der Predigt gesungen. . .”; *GamaufDenkwürdige* 3. k. 110. l. is idézi, de itt már 1633-as leírásban. Genselről lásd *PayrSoproni* 293. l.

¹⁷³ *SopronMon* I. k. 435., 439. l.; *GamaufDenkwürdige* 8. k. 444. l.

¹⁷⁴ *PayrSoproni* 297. l.

¹⁷⁵ *SopronMon* I. k. 443. l.; *PayrSoproni* 299. l.

és az utcáról a pozitív-orgona mögött külön feljáratot alakítsanak ki, hogy tűz esetén a nép könnyebben tudjon távozni a templomból.¹⁷⁶

A számadáskönyvek évről évre feltüntetik a diszkantisták és az astansok részére juttatott kisebb-nagyobb összegeket. Az énekeseknek vagy zenészeknek nevét azonban nem jelzik. Ismerünk két levelet, amelyeknek írója biztos részt vett a kórus munkájában. Az elsőt Praetorius András, a gimnázium tanára írja 1616. okt. 10-én a soproni tanácshoz. Elbocsátását kéri, mert kántornak hívták meg Bazinbe.¹⁷⁷ Terve azonban ekkor nem valósult meg, mert 1617-ben még szerepel a számadáskönyvben.¹⁷⁸ A másik muzsikus Wagner Mátyás, volt soproni astans diák Kassáról írja sorait a soproni tanácshoz. A levél keltezése hiányzik, de a szövegből arra következtethetünk, hogy az 1620-as években írta. Freidig kántor halála utáni átmeneti időszakban 18 héten át Sopronban kántorként működött: „... a Tiszteletreméltó Uraságtok beleegyezésével az igazgató úr engem bízott meg a kántorsággal, amíg megfelelő újabbat találnak. Azzal is biztattak, hogy fáradtságomért méltó jutalmat fogok kapni. Mivel a rám bízott feladatot 18 héten át hűségesen és szorgalmasan láttam el (anélkül, hogy ezzel dicsekedni kívánnék), nem csupán az iskolában az ifjúság körében, de a templomban is bizony a tanulásom akadályozása és háttérbe szorítása árán, sajnos csaknem semmit sem kaptam érte. . . Kérem, ezért fontolják meg és tegyék lehetővé, hogy munkámért fizetséget kapjak, az elvállalt szolgálatomról pedig tanusítványt adni szíveskedjenek.”¹⁷⁹

Az evangélikusok magyar gyülekezetével kapcsolatban csak 1629-ből találtunk zenei adatot. A gyülekezetnek 1610-től volt lelkésze, de a Szent Jakab-kápolnát csupán 1614-ben kapták meg. 1612-től Kőszegi Szekér Mátyás a tanító, s 1624-től 1630-ig a lelkész. Payr szerint már 1624-től Laátos Mátyás a tanító, aki magát bánfalvainak (Bondorfünus) mondja, és 1630-ban Csényére ment lelkésznek.¹⁸⁰ A tanácshoz írt soraiból nem tűnik ki, hogy már 1624-ben is Sopronban tanított. A „Magyar Chórus” kifejezést sem mernénk biztosan énekkarnak értelmezni, inkább csak kántori munkáról lehet itt szó. Ízes magyar nyelven írt leveléből szívesen idézünk, mert a körülményeket jól megvilágítja: „... Emlékezhetik netalán rejá Uraságtok, hogy én minek utánna ez elmúlt 1628 Esztendőben itt az várason lévő Deak Scholában tanusaghnak okaerth egy ideigh laktam volna az Magyar Kőrösztýen gyülekezetnek böczületes Praedikátora Matthyas Uram által intetvén,

¹⁷⁶ SopronMon I. k. 444. l.

¹⁷⁷ GySmL: 2 Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 93.; HáziAdatok 26 l.

¹⁷⁸ GamaufDenkwürdige 8. k. Szent Mihály számadások 1617. év.

¹⁷⁹ GySmL: 2 Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 2.: „... mier von dem Herr Directore mit E. V. vnnndt H. consent dass officium Cantoris, so lang biss sich einer dartzu bequemen würde, an vertrauet worden, mit vertröstung mich einer meiner habenden Müh vnnndt Arbeit würdigen Belohnung theilhaftig zu machen. Weil ich da in solchen meinen anbefohlenen officio schon in die 18 Wochen treulich vnnndt fleissig (ohn allen Ruhm zuemelden) nicht allein in der Jugendt Schulen bey der Jugendt, als auch in der Kirchen mit grosser Verhinderung vnnndt Hinderung meiner Studien bin obgelegen, in wenigsten aber als nichts empfangen. . . mit einer meiner gehabten Arbeit würdigen Belohnung bedencken vnnndt begaben, mier auch wegen meines gehabten Dienstes vnnndt Verhaltung testimonium gnädig ertheilen. . . gehorsamer diener Matthias Wagner Cassoviensis.”

¹⁸⁰ PayrSoproni 240 – 244., 298 – 300. l.

de kiultképpen az szegénységnek nehez térhétül mégh nyomatuán, Uraságtok kegyes engedelmébül véttém volt föl maghamra az Magyar Chorusban való Isteni szolgálatnak gontgyáth és az mellet (!) az gyermekheknek is, az mi keuesen ez iteigh lehettek az Magyar írásban tehetségem szerinth való oktatásáth. Noha penigh az előttis, migh az Deak Scholában laktam tanusaghnak okáérth, csak azérth hogi Praedikátor Uram házánál táplálásom volem, fel egész esztendőigh szolgáltam az Magyar Chorusban. De azérth Uraságtok jó akarattyábul rendelő bizonyos fizetésérth esztendő számos szolgálatra, az föllyül megh írth 1628 Esztendőben, die 1 July köteleztem volt Uraságtoknak magamath. Az idő azért immár el telvén, mindeneknek előtte az Uraságtok rolam való kegyes gondgya viselését, az minth illik fölötté ighen köszönöm és tellyes életemben igyekezem alázatosson megh szolgálni Uraságtoknak ... Hogy penigh jövendő állapotom felölis el ne feletkezzem, ... én ez utonnis alazatos szolgalthomath ayanlom mindenekben Uraságtoknak ...” Levele végén fájárandósága ügyében ír, majd a lakása hibáinak javítását kéri: „Az minémü házban penigh Uraságtok jo akarattyabul lakom, annakis mind kívül mind belől vadnak nem kiczyny [kicsi] fogyatkozási, mert az padlásais merő mesztelén és semmi öntése ninczyén [nincsen], az mellyérth akar mint fuittok [fütök] télennis, ighen kénos meleghet tartani, mert mind ki mégyen az padláson, azérth arrulis kérem Uraságtokat, hogy Uraságtok viseltessen gondolth ... Uraságtokh alázatos szolgálja Matthias Laätos Bondorffy Magyar Praeceptor.”¹⁸¹

A második szakasz (1629–1656) kezdetének időpontját két fontos változás határozza meg: 1629-ben meghal Wigeleb Bálint kántor, de ennél sokkal fontosabb, hogy Pfarikircher orgonistát végül elbocsátják, és helyébe Rauch Andrást szerződtetik. Vele a soproni evangélikusok zenéjének virágkora kezdődhet. Éppen ezért a második szakasz határpontjának is az ő halála évét választottuk.

Említettük, a tanács már csak az alkalomra várt, hogy megfelelő utód esetén Pfarikircher Szilvesztert elbocsáthassa. A kényes ügy megoldását segítette az a sajnálatos helyzet, hogy 1628-ban az alsó-ausztriai evangélikus rendeknek a Bécs melletti Inzersdorfban működő orgonistája, Andreas Rauch kénytelen volt a vallásüldözés miatt elhagyni állását, és Sopronban talált menedéket. A júl. 10-i tanácsülésen már az ő sorsára is gondolnak: „Szilveszter elbocsátását bizonyos okokból már hasznosnak tartjuk. Ugyanakkor a tiszteletreméltó tanács igyekszik Rauchot is itt megtartani.”¹⁸² Júl. 25-én újra, de határozottabb fogalmazásban szólnak érdekében: „... keresni kell olyan megoldást, hogy Rauch a templomnál állást kapjon”.¹⁸³ Utána, sajnos, hosszú ideig hallgatnak az ügyéről, míg végül 1629. ápr. 27-én a tanács most már előírja a közgyűlésnek Rauch hivatalos alkalmazását: „Rauch számára, aki itt a templomnál működik, és az év folyamán

¹⁸¹ GySmL:2 Lad, XII et M. Fasc. 11. Nr. 28.

¹⁸² Tjk 1628. júl. 10., 193. l.: „Wegen dess Syluesters sey seine mutation noch derzeit gewisser vrsachen halber fürzunemben rahtsamb, doch will ein ersamer rath dahin sein, das der Rauch gleichfals auch allhier erhalten werden können.”; HáziAdatok 41. l.

¹⁸³ Tjk uo. 201. l.: „... wegen des Rauchen ein mitel zu suchen, damit er zu der Kirchen allhier erhalten werden könne.”; HáziAdatok 41. l.

néhány polgár eltartotta, gondoskodjanak állásról”.¹⁸⁴ A terv most már hamarosan megvalósult. Jún. 1-i dátummal elkészült a meghívó és felfogadó levele a soproni orgonista állásra. A szokásos bevezetés után, amelyben Szent Pál intelmére is hivatkoznak, amely szerint a templomban és az iskolában minden rendben történjék, a zene fontosságát hangsúlyozó soraikat olvashatjuk: „... mivel a templom egyéb díszjei mellett az értékes zene igen alkalmas arra, hogy Isten jóságát és hatalmát dicsérje, valamint arra, hogy a hívők közösségét oly gyakran nagyobb áhítatra serkentse és figyelmeztesse, ezért minden igyekezetünkkel arra törekedtünk eddig is, hogy a mi evangélikus templomunkban igen értékes és jól irányított zene legyen. Egy ideje megfelelő személynek híján voltunk. Most azonban már megváltozott a helyzet, mert városunkban tartózkodik Rauch András úr. Mióta itt lakik, tiszteletreméltó keresztyén életmódja és jól képzett művészi tudása révén kedvelté tette magát, és hírnevet szerzett magának olyannyira, hogy elhatároztuk, evangélikus templomunk orgonistájának hívjuk meg és kinevezzük egy évre. Szolgálatát a most következő 1629 pünkösdjén (jún. 3.) kezdődik. Fizetése a következő:

1. Szabad lakás, azaz szoba, konyha és kamra.
2. Évi 100 rajnai forint. Minden forint 80 magyar dénárral vagy 60 krajcárral egyenlő.
3. Hat akó bor.
4. 15 mérő gabona és hat öl tüzelőfa, amelynek szállításáról a tiszteletreméltó polgárok segítségével maga gondoskodjék.

Elvárjuk, hogy Rauch úr illendő és szerény viselete révén a rendelkezésére álló hangszerek, művészi kompozíciói, valamint egyéb eszközök segítségével úgy fogja ellátni a szolgálatát, hogy az becsületére és dízére válik a templomnak.

Amennyiben Rauch urat a jövőben elbocsátani kívánjuk, avagy Rauch úr távozni szándékozik, mindkét részről negyedévi felmondás kötelező. 1629. jún. 1.”¹⁸⁵

¹⁸⁴ Tjk 1629. ápr. 27., 185. l.: „... dem Rauchen, so sich zur Kirchendienst hierher begeben vnd diss jahr von etlichen burgern sustentirt worden, soll dem selben ein bestallung gemacht werden.”; HáziAdatok 41. l.

¹⁸⁵ GySmL: 2 Lad. XII et M. Fasc. 6. Nr. 277.: „... Weillen dann neben andern khirchen ornamenten ein wollbestelte musica nicht das wenigste ist, in dem hierdurch Gottes güette vndd allmacht gepreyset, so wollen auch der gemaine mann oftmalss zu mehrerer deuotion erweckhet vndd angemahnet wirdt, solchem nach haben auch wir biss dahero allen müglichen vleiss angewendet, damit die musica bey alhieig euangelischer khirchen recht bestellt vnd in guete ordnung gebracht werden möchte. Nachdem vnns aber ein zeithero an hierzu tauglichen personen gemangelt vnd nunmehr volgendte gelegenheit zu handten khomben thuet, in dem herr Andre Rauch organist sich zu diser statt begeben vndd die zeit vber, so er alhier gewohnet, beydes seines erbahren christlichen wandels, beydes auch seiner woll erlehrnten khunst halber dergestalt commendirt vnd berühmt gemacht, das wir ihn hierüber zum organisten der euangelischen khirchen alhier zu uocirn vnns genczlichen entschlossen haben, vocirn vnd berueffen auch hiermit ihne Rauchen zum organisten vorangezogner alhieig euangelischen khirchen vndd benennen ihme zugleich zu einer jährlichen bestallung, welchen von Pfingsten dises, instehunden aintauseschshundert neünvndzwaiczigisten jahres ihren anfang nemben soll. Erstlichen ein zimber, alls stuben, khamber vnd khuchel. Anderten ainhundert gulden Reinisch, yeden zu achtzig vngerisch oder sechzig khreüzcer gerechnet. Dritten sechs emer wein. Viertten funfczehen mezen thraydt vnd dann sechs khlafter holcz, welche herr Rauch durch hilff vnd ersuechung ehrlicher burgerleüth alhier

A jún. 6-i tanácsülésen már rögzítették is Rauch fizetésének az összegét.¹⁸⁶ Rauch viszont a jún. 15-i tanácsülésen Pflueg János által köszönte meg a meghívást: „Rauch András orgonista nevében Pflueg mester mondott köszönetet a tiszteletreméltó tanácsnak a meghívásért és az állásért. Igyekszik a tőle telhető szorgalommal végezni a templomi szolgálatot. Kéri azonban, hogy hat öl fa helyett 10 öl fát juttassanak neki s a működés kezdetének hűsvétot jelöljék meg, mert ő már öt negyedéven keresztül szolgál a templomban. Kéri a négy birodalmi tallér megtérítését, amelyet a templom pozitív orgonája javításáért fizetett ki, valamint az eddigi lakbéréhez is szeretne segítséget kapni a tiszteletreméltó tanácstól. — Válasz: A tiszteletreméltó tanács ragaszkodik a megjelölt kezdési időponthoz, a fa ügyében pedig időben majd kaphat segítséget. A négy birodalmi tallér kifizetéséről a templomatyá gondoskodik. Ami viszont a lakbért illeti, legyen még kissé türelmes, míg megfelelő lakásról tudnak gondoskodni.”¹⁸⁷

Pfarkircher Szilveszter ügyének lezárásáról a Szent Mihály-templom számadásaiban olvashatunk. Szept. 10-ig kapta fizetését (márc. 10-től szept. 10-ig 20 font dénárt), és ezen felül még 2 font dénárt kiegészítésként. Viszont Rauchnak jún. 1-től nov. 30-ig fél évre 50 font dénár fizetést adtak és 25 font dénár lakbért.¹⁸⁸

nacher hauss zu bringen sich selbst bemühen soll. Vnnd versechen vnns darnach zu ihme Rauchen, dass er disem ihme aufgetragene dienst mit aller gebühr vnnd beschaidenheit vorstehen vnnd was ihm zue ehr vnd zier der kirchen beydes mit seinen bey handen habenden instrumenten, beydes auch seiner khunst in compositionen vnd andern zu laisten müglichen ist, kheines weegs vnnderlassen werde. Zum fahl wir aber ihne herrn Rauchen solches diensts khunfftig entlassen oder er Rauch verners nicht zu dienen, sonnder sich anderer orthen zubegeben vorhabens wäre, so soll ain thail dem andern solches ain viertheil jahr vorher aufzükünden vnd anzuzai gen schuldig sein. Actum auf dem rathhauss den ersten Juny im aintausentsechshundert neunvndzwainzigisten jahr.”; HáziAdatok 41–42. l.; Csatkai-Berühmter 1. l.

¹⁸⁶ Tjk 249. l.

¹⁸⁷ Uo. 263. l.: „Meister Pflueg in namben Andre Rauchen organisten allhier bedanckht sich gegen einen ersamen raht der überschickhten bestallung vnnd uocation sich erbietendt, daz er allen muglichsten fleiss in sein kirchendienst anwenden werden, bit benebenst die 6 klafter holtz auf 10 zu bessern wie auch den termin von der bestallungs anfangs auf Ostern zu vorruckhen, indem er schon 5 vierthail jahr in der kirchen allhier diene. Item die 4 reichstaller, so er zue besserung dess positivs dem orgelmacher geben müssen, zu erstaten vnd dann wegen dess zimmerzinn ihme ein hülf zu thun nach einer ersamen raht faur, dem er sich hiermit gefohlen thue. — Eine ersame raht lass bey der aufgerichten bestallung verbleiben beydess dess holtz, — indem man ihme nach gestalt der sach allzeit helffen könne, — beydess der zeit halber. Belangent die 4 reichstahler dieselben sollen ihm widerumb durch herrn kirchenvätter estat werden, sowoll sollen er sich auch des zimmers halb noch ein wenig gedulden, wan eine ersame raht dahin bedacht sein welle, daz ihm ehist ein zimber aussgezauchnet sein sollen.”; HáziAdatok 42–43. l.; — A négy birodalmi tallért végül a város fizette ki, lásd uo. 1630. évi számadáskönyv 96/b. — Itt említjük meg, hogy fizetéséről csak egyetlen eredeti nyugtája maradt meg Rauchnak 1640. dec. 2-i dátummal, amelyben elismeri, hogy évi fizetését, 100 magyar forintot felvette, uo. Lad XII et M. Fasc. 7. Nr. 307/87.: „Auss handen dess edln, vest vnd fürnehmen Gabriel Stockhinger burgern des innern raths vnd dieser zeit woluerordneter khürchwatter zu Sankt Michael habe ich am ende vnterscribner mein föllige jahrsbesoldung, wass in parem gelt belangt, benendlichen hunder vngrische gulden. Dass iahr hat sich angefangen den 1. December 1639. vnd endet sich solchen den letzten Nouember dieses 1640-igsten iahrs, dessen zu mehrerer bezeugnuss gab ich diese meine aygene handschrift vnd beschafft. Beschehen den 2. December 1640. Andere Rauch organist manu propria.”

¹⁸⁸ Uo. Szent Mihály számadások 1629. év., 42–43. l.; HáziAdatok 43. l.

Rauch korábbi életútjáról azt tudjuk, hogy 1592-ben az alsó-ausztriai Potten-
dorfban született. A *Thymiaterium musicale* c. művének ajánló soraiban (52ⁿ) 1625-
ben Hernalsban [ma Bécs XVII. kerülete] azt írja magáról, hogy már 15 éve ebben
az evangélikus gyülekezetben működik („weiln ich allbereit die 15 Jahr bey dero
Christlichen Evangelischen Gemein nach vermögen gedienet”). Az MGG lexikon
csak annyit jelez, hogy 1621 – 1625-ig Hernalsban és 1627-ben a szintén Bécshez
közeli Inzersdorfban volt orgonista. Amikor azonban 1628-ban Sopronba érkezik,
már Nürnbergben megjelent négy műve által ismert zeneszerző: *Symbolum
peccatoris resipientis* ... 1621, *Tymiaterium musicale* ... 1625. (Ez szerepel
Wigeleb kántor könyvtárának jegyzékében is!), *Musikalisches Stambbüchlein* ...
1627 és *Zwey christliche musikalische Gesängelein* ... 1627.¹⁸⁹

Alig foglalta el Rauch az állását, máris újabb kérdés megoldása várt a soproni
tanácsra. Októberben meghalt Wigeleb Bálint kántor. Bizonyára többen is
jelentkeztek utódának. Közülük két pályázónak ismerjük a kérvényét. Az első,
Andreas Mayer azért is figyelemre méltó, mert ugyanott működött, ahol Rauch is:
„Alulírott az alsó-ausztriai rendeknél Hernals és Inzersdorf gyülekezeteiben 19
éven át minden pihenés nélkül vezettem a zenekart és a kórust, és helyettesként a
kántori állást is betöltöttem. Most sajnos, mióta az evangélikus predikátoroknak
távozniok kellett, állás és minden lehetőség nélkül állok, jóllehet szívesen vállalnék
templomi és iskolai munkát életem hátralévő részében. Kérem ezért alázatosan
... Uraságtokat, ha még nem vettek fel kántort, kegyeskedjenek az állást nekem
juttatni.”¹⁹⁰ Bár Rauch őt jól ismerte – vagy talán éppen azért, mert nagyon jól
ismerte a valóságos képességeit –, a tanács mégsem őt hívta meg Wigeleb
utódának, hanem Holzhauser Farkast, aki az alsó-ausztriai Pürbachból [Gmünd
közelében] jelentkezik kérésével: „... az ottani iskola igazgató urának Schwans-
hofer Kristóf irántam még mindig táplált rendkívüli atyai jóságában kegyesen
felhívta a figyelmemet arra, hogy az Önök értékes iskolájának kántora oly hirtelen

¹⁸⁹ MGG 11. k. 25. l.; *Musikalisches Stambbüchlein* három szólamkönyvét a soproni Liszt Ferenc
múzeum őrzi. Az egyházi és világi témájú, 29 tételből álló sorozattal Mollay és Jancovics foglalkozik
részletesen. A műből magyar nyelvű kórus kiadványok: Nádasdy Kálmán: *Társas énekek három
hangra*, Bpest 1935., a 4. és 15. számú (A reggel és A négy patkány), valamint Jancovics Antal által
közreadott Rauch: *Nyolc kórusmű egyneműkarrá* a „*Musikalisches Stambbüchlein*”-ből. Bpest 1973.
– Nádasdy Kálmán és Kistétényi Melinda magyar szövegei átköltések. – A soproni szólamkönyvek-
hez illesztett kéziratok függelék öt dalának szövege nem Rauch kézírása. Rauch szerzősége ezeknél nem
bizonyított, de a stílus hasonlósága miatt legalább is Rauch soproni körében 1629 után születtek. Lásd
részl. Mollay Világi 9–40., 126–133. l.; Jancovics Rauch 41–45. l. A mű újabb teljes kiadása:
Musicalia Danubiana 2. Budapest 1983. – Jancovics Antal szíveségéből tudunk két *Gratulatio* c.
művéről, amelyeket Rauch Hernalsban ajánlott fel újvívi ajándékként a tanácsnak. Ezekről a MGG nem
tesz említést.

¹⁹⁰ GySmL: 2 Lad, XII et M. Fasc. 11. Nr. 24.: „... Wan dan ich Endts benanter, bey der Löbl.
Nieder Oesterreichischen Ständt Exercitii Religionis beedes zue Herrnalss vnd Inzerstorff in die 19 Jahr,
ohne vnzeitigen Ruhen zumeldung, den Chorum simphoniacum regiert, vnd dess Cantoris Ambt
vertretten, an ietzo aber leider wegen Aussschaffung der ewangelischen Prediger, keinen Dienst vndt
gelegenheit habe, den Ich doch meine vbrige lebenszeit gerne in Kirchen vnd Schuelen zue bringen vndt
enden wolte. Alls gelangt ein E. Gestreng Wesst vndt Herrl. mein gehorsamss bitten, wofern noch kein
anderer Cantor aufgenommen worden, mir soliche vacirende Stelle gnedig zuergönnen...”

meghalt, és ezért ajánlom fel alázatos szolgálataimat a megholt helyébe. Mivel pedig tekintetes Kőszeg városnál betöltött állásomból most már kegyesen elengedtek, ezért bizom abban, hogy ... Uraságtoktól abban a kegyben részesülök, hogy szerény szolgálatomat elfogadják ...”¹⁹¹

A tanács nem várt sokáig, hanem októberben ideiglenes megbízatást adott Holzhausernek, mint ez az 1630. jan. 17-én kelt kéréséből tűnik ki, amelyben fizetésének pontos megállapítását kéri: „Miótán Uraságtok és Bölcsességtek gondos rendelkezése szerint az iskola vezetősége engem próbaidőre az elmúlt év okt. 22-én a meghalt kántor utódának kinevezett, most nem tudom, hogyan áll az ügyem. . . Kérem, sziveskedjenek jövőmre vonatkozólag megnyugtani, valamint a templomi és iskolai fizetésemet kegyes jóindulatuk szerint pontosan megállapítani . . .”¹⁹² Kérése nem volt hiábavaló, mert a számadáskönyv szerint 1629. okt. 22-től számítva megkapta az évi 75 font dénár fizetését.¹⁹³ Munkáját tehát most már nyugodtan végezhette.

Alig múlt el azonban az év első fele, máris újra útra készül, mert számára igen kedvező ajánlatot kap. Ezért kérésével ismét a tanácshoz fordul: „. . . Néhány napja nagyságos August von Sinzendorf báró szóban és írásban fiai tanítójának hívta meg szerény személyemet, én azonban mind ez ideig Uraságtok szolgálatára vagyok kötelezve. Ezért . . . Bölcsességtek elé terjesztem engedelmes és alázatos kérésemet, sziveskedjenek eddigi szolgálatomból nagylelkűen elengedni. Ez annál is könnyebben lehetséges, mert tiszteletreméltó, értékes személyekben jelenleg itt bővelkedünk. A konrektori osztály élére alkalmasnak tartom elsősorban Valla Lukács urat, aki nemrég kereste fel nagylelkű Uraságtokat, hogy engedelmes szolgálatát felajánlja. A mostani adjunktus pedig, aki jó ideje a kórus munkájában is részt vesz, szükség esetén a kántori munkát is ellátja . . .”¹⁹⁴

¹⁹¹ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 13.: „. . . durch sonders des Herrn Directoris hiesiger Schuelen nach schnelltem tödtlichem abgang Ihres bey hiesiger ihrer wolbestelter Schuel gewesten Cantoris, ich auss seiner gegen mier noch habenden vätterlichen affection gonstig ermahnet worden, E. E. V. W. durch dises in defuncti locum zu Diensten mich in gehorsam zu offerirn. Verhoffe ich, weil ich nunmehr meines bey der Löblichen Statt Günns bishero gehabten vnd gepflogenen Dienstes gonstig entlassen, von E. E. V. W. diss orths zu impetirren, da denselben meine geringfügige Dienst annemlich sein wurden. . . Wolfgangus Holczhauser Peurbac Austr.”

¹⁹² Uo. Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 25.: „Nachdem von E. H. V. E. W. nach derer fürsichtigen disposition ich den 22. Octobr. verschiene Jahr ad dies usque probationis, von den Herren Scholarchen, in locum defuncti Cantoris substituir, vnd nun nicht weiss, woran ich bin. . . So bitte ich gehorsam an mich könnftiger dero selben grossgünstig acquiesciren, sowol auch meines von Kyrchen vnd Schul habenden salary vnfehlbarlich nach dero grossgünstig belieben abvisiren zulassen. . . 17. Jan 1630. . . Wolfgangus Holczhauser p. t. Cantor Sempr.”

¹⁹³ GamaufDenkwürdige 2. k. Szent Mihály számadások 1630.

¹⁹⁴ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 8.: „. . . Nachdem mir kurz verschiener Tagen von dem Wolgebormen herrn herrn Augusto von Sinzendorff freyherrn etc. ein sowol schriftlich alls mündliche vocation zuerkommen, in dem er meiner wenigen Person, seinen jungen Söhnen Praeceptoris loco vorzustehen begehret: ich aber Eüeren Herrligkeiten bisshero mit Diensten verpflichtet bin. Alls gelanget an E. E. G. V. W. mein gehorsames demütiges Bitten, die wollen mich ins könnftig deren bisshero getragenen Dienste grossgünstig entlassen, welches vmb soviel leichter beschehen wird können, weil man an andern ehrlichen herzue qualificirten Personen der Zeit kheinen mangel befindet: dann classen conrektoris betreffend vermeinte ich vor andern Dn Lucam Vallam, der vor Zeit bey Eueren

Amint híre jár, hogy Holzhauser elmenni szándékozik, kórusának két tagja azonnal benyújtja kérvényét a tanácshoz a kántori állásra. Soczovin Tamás aug. 26-i dátummal írja sorait: „... Már több mint fél éve a kiváló város iskolájában, mint a legalsó osztály tanítója működöm. Úgy látom, kántor urunk állását elhagyni szándékozik, ezért a kórusunknak és a zenekarunknak más alkalmas személyre lesz szüksége. Mivel pedig szorgalmas munkámmal szolgáltam neki, sőt hat hétig a kántor urat helyettesítettem is, e területen ismerem képességeimet. Ezért méltányosnak tartottam Bölcsességteknek e levelemmel csekély munkámról számot adni és ismételten kérni, méltóztassék Bölcsességtek jóindulattal fogadni engem ... hogy az említett kántor úr állását megkaphassam.”¹⁹⁵

Bár a dátumot nem tünteti fel, mégis bizonyos, hogy ezekben a napokban terjeszti elő kérését a tanácshoz Nicolaj János Tivadar, Ausztriából ide menekült ún. exulans muzsikus, a kórus másik tagja is: „... Bizonyára értesültek Tisztelt Uraságtok arról, hogy a gimnázium egy éve működő kántora Holzhauser Farkas úr búcsúzik, mert máshová kapott meghívást. Természetes, hogy az üres helyre a közeljövőben ismét alkalmas személyt kell kinevezni. Minden dicsekvés nélkül mondom, hogy gyerekkoromtól kezdve szorgalmasan muzsikálok és e zenei tehetségemről tanúsítványokat is kaptam különböző helyekről, főként az Enns-en túli Ausztria főhercegségének tartományából, ahol dolgoztam, miként az itteni lelkészszégen az előző és már meghalt kántor úr távollétében a gregorián és többszólamú éneklésben részt vettem, mellette az iskolában is a fiúk tanítására igen gyakran vettem igénybe. Alázatosan kérem tehát Uraságtokat, mást megelőzve gondoljanak rám a száműzöttre, aki csaknem két egész éve működöm itt, és a zenéléseért kapott fizettséget jó ideje élvezem az iskolában, ezért üresedésben levő kántori állás ügyében kedvezően bíráljanak el.” Majd ígéri, hogy szorgalmasan fog dolgozni: „... és így a kedves ifjúságot az iskolában énekkel és oktatással eléggé híven és szorgalmasan tudom majd nevelni és minden szegény fiút, aki hangszer tanulására alkalmas, ingyen fogom oktatni.”¹⁹⁶

Grossg. Herligkeiten sich zubedienen gehorsamt ansuchen gethan, hiezue tauglich zusein, so kann auch der jezige Adjunctus, der eine gute Zeit hero des Chors albereit gewohnt, das officium Cantoris nach notturff vertreten.”; GamaufDenkwürdige 17. k. 210. 1.

¹⁹⁵ GySmL: 2 Lad XII et M. Fasc. 10. Nr. 10.: „Cum jam supra semestre in hujus laudatissimae Civitatis Schola officio Praeceptoris infimae classis fungar et videam nostrum Dominum Cantorem suo officio abiturientem, chorumque Musicum alia idonea persona cariturum. Cum autem ego semper meam diligentem operam illi exhibuerim et vices Domini Cantoris per 6 septimanas obierim, consciusque mearum hoc in negotio sim virium, justum duxi Vestris Prudentiis hoc meo epistolio meam opellam deferre et addicere, etiam atque etiam rogans, dignentur Vestrae Prudentiae illam animo benevoloe suscipere. . . utque possim in locum praedicti Domini Cantoris substitui.”

¹⁹⁶ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 11.: „Ess werden Eür GestrengVest vnd Herrl. wegen dess Dni Wolfgangi Holtzhausers ein Jahrlang gewesen Cantoris dieses alhieyigen gymnasii abschiedes sein berichtet worden, wie er nemblich anderer orthen vocation bekommen. Wann dann solcher locus vacuus baldt künfftig mit einer tauglichen Person wiederumb ersetzt werden muss. Ich aber ohne zeitigen ruhm zumelden von Jugendt auf die Music mich beflissen vnd solch talentum musicale laut entheilten Testimoniis an verschiedtlichen orten, ansonderlich bey der Löbl. Landschafft dess Ertzhertzogthumbs Oesterreich ob der Enns gebraucht vnd angewendet, wie ich dann auch bey alhieyigem ministerio in absentia dess vorigen verstorbenen Herren Cantoris seel. beydes im Choral vnd Figural singen mich hab

A tanács kéri Holzhauser javaslatát a két pályázó ügyében, amelyet ő hamarosan nagyon részletesen elkészít. Kitart az előző véleménye mellett, azaz Soczovin adjunktust, segédtanítót tartja mégis zenei szempontból megfelelőnek, aki már fél éve rendes tagja az iskola tantestületének: „... Tisztelt Igazgató Urunktól kért véleményem a két pályázóról Nicolaj úrról és iskolánk adjunktusáról Soczovin Tivadarról a következő ... nekem úgy tűnik, ha összehasonlítjuk a két pályázó értékeit, azt kell előnyben részesítenünk, aki hasonló körülmények között már előbb is sokat fáradozott, ami a másiktól nem mondható el. Igaz, az sem szűkölködik öndicséretben, s szinte mást nem is hallok tőle.” Aztán hosszasan kifejti véleményét róluk mint pedagógusokról. Ezen a téren azonban egyikkel sincs nagyon megelégedve.¹⁹⁷

Holzhauser még a szüret előtt megírja köszönő sorait a tanácsnak, hogy beleegyeztek a távozásába. Ugyanakkor az elmaradt fizetése ügyében is ír: „Az évi fizetésemhez tartozó borjárandóságomat az egy éve történt munkába lépésem miatt nem kaptam meg, az idei szüretet pedig nem tudom megvárni, ezért alázatosan kérem Bölcsességteket ... hogy a bornak megfelelő összeget császári pénzben [birodalmi tallér] és hozzá némi útravalót is sziveskedjenek adni.”¹⁹⁸

Hogy valóban még az ősszel távozott Sopronból, annak kézzel fogható bizonyítéka az a levele, amelyet új helyéről, Sinzendorfnak Ernstsbrunn nevű várából 1631. jan. 16-án ír Lackner Kristóf polgármesternek. E levél egyúttal újabb adalék zeneszerzői munkásságához is. Emlékezzünk vissza, Wigeleb kántor könyvtárában tőle is szerepelt egy mű: *Encomium Musicae*, azaz a Muzsika dicsérete című kompozíciója. Ismeretes, hogy Lackner által alapított Nemes Tudósok Társaságának szerzők felajánlották műveiket, amelyeket gyakran a szokásos összejöveteleiken elő is adtak. Holzhauser most hasonló művének a sorsáról érdeklődik. (A címét nem jelzi.) Késő humanista, dagályos stílusú latin soraiból, amelyeket a hatás kedvéért görög szavakkal is tüzdel, csak a számunkra lényeges részeket idézzük: „Légy boldog! Nagyságos, nemes és nagybölcességű

hören lassen, benebens die schuel labores mit instituirung der Knaben etliche vntterschiedtliche mahl auch verrichtet! Alls gelanget an Eür Gestreng Vest vnd Herrl. mein vntterthänigst gehorsambstes bitten, sie geruhen mich Exulanten der ich mich albereit fast zwey gantzer Jahr alhier aufgehalten, vnd dass beneficium propter Musicam guete weil auf der Schuel genossen, vor einem andern gnedig zu bedenckhen vnd obbemelten vacirenden Cantorisstell... beförderung erweisen ... sowohl auch die liebe Jugend in der Schuel mit singen vnd informirung zur gnüge treülicht vnd fleissig vntterweisen werden möge. Auch alle arme Knaben so zur Musica tüchtig vmbsonst abrichten”

¹⁹⁷ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 10.: „... sequentes duos videlicet Dominum Nikolai et Th. Soczovinum Adjunctum Scholae nostrae postulatam hic est a Cl. Dño Directore meum quidem de utroque iudicium... Deinde mihi quidem videtur duo hi Competitores inter sese inspectis utriusque viribus, si comittantur, illum merito ante ferre debere, quem antehac in parili desudasse opera constat, quod de altero non verum est; etsi et ille non careat laude sua, si vocis, sed vocis moderamen attendatur, aliud quidem non audio.”; GamaufDenkwürdige 17. k. 257. l.

¹⁹⁸ GySmL: 2 Lad XII et M. Fasc. 10. Nr. 15.: „Nicht weniger bitte ich gehorsamlich, weil ich von dem Jährlich an besoldung fallenden wein noch vor einem Jahr wegen neuer antretung nichts empfang, auch dess herbstlesens der ortthen nicht erwartten khann, E. E. G. V. W. die wollen grossgünstig mich iezund mit dem werth der vielleicht allsdann des weins sein möchte, in käyserlichen Münz auch wenig Viatico entferrtigen.”

Uram, Téged én nem akarlak ezzel az alkalmatlan zaklatásommal, ha egyáltalán az, az egész városnak nagyon is egyedülálló gondjától és a városházától visszatartani, amelyeknek dicséretre méltóan állasz az éln, hacsak nem késztetne erre az emlékezet, amelynek nem a saját érdememből, hanem Kegyednek irántam való jóindulatából vagyok a tanúja. Miként Kegyed bízott meg, a Kegyed kórusának készült bármily csekély művem kéziratát mintegy a gyönyörűség tanújának reméltem, de csak reméltem. Mind ez ideig ugyanis nem sikerült kieszközölni ezt a Kegyed sokszorosítójánál, mivel távozása alkalmával megtagadta ezt nekem. Ezek után Méltóságodtól remélem ezt a jóindulatot, mivel Kegyelmed véleménye az én művecskémről Önöknél a város véleményének számít. . . ”¹⁹⁹ Vajon Lackner egy évvel a halála előtt válaszolt-e még Holzhausernek? – nem tudjuk.

Az 1631. áprilisi közgyűlés a gimnáziummal kapcsolatos panaszai közben sajnálattal állapítja meg, hogy a kántori állás még mindig nincs betöltve. Éppen ez az oka, hogy a zenekar és a kórus munkájában is némi lanygulás vehető észre, pedig – Istennek hála! – mostanában igazán értékes volt a muzsikája. Az iskolai zeneórák körül is hanyagság észlelhető.²⁰⁰ A panasz valóban jogos, hisz két évvel ezelőtt Schwanshofer igazgató kérésére az aug. 13-i tanácsülés az astansok létszámának örvendetes növekedése miatt tetemesen felemelte az élelmezésükre szánt anyag mennyiségét.²⁰¹

Végre a máj. 15-i tanácsülésen jelentik, hogy Nigerinus Ádám kántort szerződtették. Fizetése évi 100 ft, 6 akó bor, 15 mérő gabona és szabad lakás. Említést tesznek a mellékeseiről, pl. a kórházi éneklésért fát kap, de csak az ún. speciális temetésekért jár neki külön pénz. Részesül, mint elődjei, a diákokkal újévkor a házaknál tartani szokott éneklések az ún. rekordációk befolyt összegéből is.²⁰²

Gamauf, ma már elveszett számadáskönyvben arra is talált adatot, hogy két ft-ot fizettek ki a Vörös Ökör vendéglősnek, mert a kántor úrnak és övéinek szállást és étkezést adott, amikor megérkeztek Sopronba.²⁰³

¹⁹⁹ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 4. Nr. 181.: „Τὸ εὐρυχεῖν! [To eutychein] Te quidem ego, Vir Magnifice, Nobilissime, Consultisse, mea hac non impedire a publica, qua singulari, totius, cui praece laudatissime, Civitatis cura et curia, importuna si qua est, molestia, nisi hic ipsum, cujus non meriti quidem mei, sed Vestrae in me aequanimitatis ipse mihi testis sum, juberet memoria. A vobis ceu jussus eram, operae meae quantulaecunque Choro navatae Vestro Musico, chartulam τὸν θέλγητρον [tu telgétro] instar, testem sperabam, sed sperabam: neque enim hactenus a vestro Poligraphico impetrare hoc licuit, quod ab ipso abeunti mihi negatum fuit. Proinde a Magnificentia tua hanc gratiam exspecto [!], ut vestrum de mea apud vos opella publicum Civitatis constet testimonium. . . Datum in arce Ernibrunn d. XVI. Jan MDCXXXI.” – Utal rá CsatkaiMűv 217. l. – Itt említjük, hogy Kovács József László közli Falussi Istvánnak Lackner Kristófhoz 1630. nov. 25-én írt levelét, amelynek külső oldalán található három soros dallamáról azt írja, hogy valószínűleg Luther Gott sei gelobet und gebenedeiet c. éneke. Csomasz Tóth Kálmán, Papp Géza és Ferenczi Ilona zeneörténezesek szerint inkább valamilyen többszólamú mű egyik mellékszólamáról van itt szó, ha némi hasonlat az elején található is Zahn 7139. sz. Christ unser Heil, dich wir billig loben c. dallamával. – Magát a dallamot szerintünk Lackner Kristóf vagy családjának valamelyik későbbi tagja írta rá, miként a mértani ábrát s a rávonatköző matematikai példát is. Lásd KovácsEmblematika 108. l. A levél jelzete GySmL: 2 Lad. XIX et T. Fasc. 8. Nr. 387/25.

²⁰⁰ SopronMon I. k. 452. l.

²⁰¹ Tjk 1629. aug. 13., 319. l.

²⁰² Uo. 1631. máj. 14., 234. l.

²⁰³ GamaufDenkwürdige 2. k. Szent Mihály számadások 1631. év.

Sajnos vele sem oldódott meg a kórus vezetésének ügye véglegesen, mert 1633-ban, ősszel már meghalt. Képzett muzsikus lehetett, mert hagyatékában igen sok hangszerhúron kívül két lant és két hegedű is volt.²⁰⁴

Halála után előbb helyettes kántorként Glacian Márton, majd Eckhardt György működtek, akik egyébként a kórusban is részt vettek, az utóbbi mint altista.²⁰⁵ 1634. ápr. 3-i tanácsülésen viszont már olvashatjuk Holzhauser újra való alkalmazásáról az intézkedést. Fizetését is részletesen beírják. Ez csak annyiban különbözik elődje javadalmától, hogy csak 10 mérő gabonát kap.²⁰⁶ Sejthető, hogy ebbe nem nyugszik bele. Hamarosan levelet ír a tanácsnak, amelyben elsősorban az ünnepélyes beiktatását kéri hivatalába, de aztán rátér az anyagi kéréseire is. Arról azonban nem szól, miért jött el Sinzendorf szolgálatából.²⁰⁷

Rauch működésével kapcsolatban 1631-ben tűnik fel a számadáskönyvben az első adat: „Rauch András úrtól megvettünk egy regált 40 birodalmi tallérért, azaz 80 font dénárért.”²⁰⁸ Részletesebben nem szólnak az ügyről.

Soproni zeneszerzői tevékenységének első adatát Lackner Kristóf temetésével kapcsolatban olvassuk. Sopron legnagyobb fia 1631. dec. 29-én halt meg és 1632. jan. 4-én tartották az ünnepélyes temetését. Mivel korabeli részletes leírást nem ismerünk a temetésről, azért itt szólnak róla a kiadásokról fennmaradt elszámolás alapján. Rauchot kérték fel a gyászkompozíció megírására, s az elszámolás szerint a sirató éneknek nevezett zeneműért öt birodalmi tallért fizettek ki számára. A mű elveszett vagy lappang valahol, a kiadásáról sem tudunk. Valla Lukács és Nigrinus Ádám kántor is kapott együtt öt birodalmi tallért erre az alkalomra írt énekekért.

Lackner ravatalánál hét napon át díszőrség állt. Köztük volt Märckhel János Gáspár toronymester is, akinek toronyzenészeivel együtt egyébként is fontos szerepe volt a Szent György-templomban tartott gyászistentiszteleten, ahová azután Lacknert temették. Sőt, ez alkalommal az egész együttest, a kórust és a zenekart is Märckhel vezényelte, amelyért még külön kapott egy birodalmi tallért. A számadás alapján a kórus és a zenekar tagjairól is megtudunk néhány fontos adatot: Reissen (Reiss) György, Scherschlaifer János és Wolfgang Sámuel zenekari tagokat név szerint is említik, akiket gavalléroknek (cavagliern) neveznek. A toronyzenészek mellett még Schubert Jánosról is szólnak, aki Schubert Pál lelkésznek a fia. Az énekkarban az astansokon, azaz diákokon kívül a magyar tanítót (Sárfői Miklós), Magdolff Mátyás és Wolweber Henrik német tanítókat sorolják fel, de még utalnak kollegáikra is, akiknek 1/2 tallért juttatnak.²⁰⁹

²⁰⁴ GySmL:2 1632/34. évi Gerichtsbuch 44/a., 44/b.: „1 püschl allerley saitten, 1 grosse lauten in einen fuederal, 1 tiscant vnd tenor geigen in einen fuederal, 1 lauten, 1 violgeigen in der Geörgen kirchen.”; HáziAdatok 65. l.

²⁰⁵ Tjk 1634, márc. 17., 54. l.; GamaufDenkwürdige 2. k. Szent Mihály számadások 1634. év.; HáziAdatok 35. l.

²⁰⁶ Tjk 1634. ápr. 3., 74. l.

²⁰⁷ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 29.

²⁰⁸ Uo. Városi számadáskönyv 1631. év 86/b.: „Von herrn Andree Rauchen wuerde zur Kirchen ain regall erkhaufft per 40 reichstaller, 80 tal. den”; HáziAdatok 44. l.

²⁰⁹ GySmL:2 Lad I. Fasc. 3. Nr 112.: „Rationes Domini Notarii Joannes Andreae Preining super Expensis Funeralibus defuncti Dñi Christophori Lackner 3^a Aug. ruminatae Ausgab 5–8. l.: Dñis Conrectori et Cantori allen beyden pro exhibitis carminibus Rhth. 5. Denen Herren, so in der Kirchen

1632. okt. 6-án ismét hallunk Rauch újabb művéről. 15 zsoltárt és a Sopronban szokásos litániát komponálta meg, s levél kíséretében átnyújtja tisztelettel a tanácsnak, az evangélikus egyház előljárójának, amelyből a lényeges részeket idézzük magyarul: „... Az a sokféle jótétemény, megtiszteltetés és jóindulat, amelyben én Uraságatok és Kegyelmségtetek jóvoltából részesülök és élvezhetek, kötelez arra, hogy keressem a megfelelő alkalmat hálám kifejezésére és elismerésére. Mivel üdvös rendeletekkel a dicséretreméltó és szépen működő templom szer-tartását és annak rendjét keresztény módon irányítják úgy, hogy hetente éneklük a litániát és így terjesztik a Mindenható Isten elé az egyház mai nehéz helyzetében a kérésüket, ezért én is megkomponáltam Dávid 15 zsoltárát, valamint a mi szokásos litániánkat. De néhány szép és szükséges zárlattal és verzikulussal kiegészítettem a város és a gyülekezet iránti szeretetből. Ezeket most hálás lélekkel és mély hódolattal nyújtom át Önöknek emlékeztetőnek szánva azzal a szívből jövő kívánsággal, bárcsak megőrizné Isten e várost azoktól a bajoktól és a büntetésektől, amelyeket a litánia ismételten emleget ...”²¹⁰

Ennek a műnek a sorsáról semmi sem tudunk. Biztos azonban, hogy szívesen fogadta a város, mint ahogyan büszkeséggel hallgatták az új kompozícióját az

musicirn helfen Herrn Georg Reissen Rhth. 1., Herrn Johann Scherschlaifer Rhth. 1., Herrn Samuel Wolfgang, so auch zugleich den Cavagliern Rhth. 1., Herrn Paul Sohn Joanni Rhth. 1., Herrn Andre Rauchen pro lamentationis compositione Rhth. 1., Dem Casparo, so in der Musica den Chor regirt Rhth. 1., Denen Astanten insgesambt Rhth. 6., Denen Thurnern, so musicirn helfen Rhth. 2., Den ungerischen Schulmeister Rhth. 1., Mathiae Magdolff teutschen schulmeister Rhth. 1., Seinen Collaboration Rhth. 1/2., Hainrichen Wolweber teutschen schuelmeister beym hinter Thor Rhth. 1., Dem Hans Caspar Märchel, so acht tag lang gewacht vnd in der Kirchen musicirn helfen Rhth. 1 1/2., Dem Messner Rhth. 2.”; Uo. Lad. XII et M. Fasc 9. Nr 310/2 lényegében az előző számadással egyezik; uo. Lad. XII et M. Fasc. 9. Nr. 310/3: Tervezet a temetési menetnek beosztásáról. Nem tekinthetjük a temetés leírásának, mert hivatkoznak arra, hogy megbeszélük még részletesen a tervet. Mindenesetre bizonyosra vehetjük, hogy a temetési menet a Szent György-templomba ért, amelyet addig zárva tartottak, míg a koporsó meg nem érkezett. Nem szól arról, hogy a városházán vagy talán Lackner házában volt a ravatal és a diszorsége. Arra viszont utal, hogy a templomban a zenészeken kívül lehetőleg kevés iskolás legyen, hogy hely maradjon az előkelő személyeknek; HáziAdatok 115. l.; KovácsLackner 168 – 170. l.; PayrSoproni 290. l. szerint „a konrektor és a kántor nyomtatott verseket osztott szét”. Ha így értelmezzük a számadás szövegét, akkor is szerintünk az énekek szövegeit osztogatták szét a jelenlevőknek, hogy együtt énekeljék.

²¹⁰ GySmL: 2 Lad. XII et M. Fasc. 4. Nr. 185.: „... Die vilfältige wolthatten, ehre vndt affection, so von euer vestherligkheit vndt gunsten ich iederzeit empfangen vndt verspiert, obligieren mich nach allen occasionen zu trachten, wie euer vest herligkheit vndt gunsten ich mein danckhbares gmüet etlichermassen möchte hinwiderumben erweisen vndt zuerkhenen geben, wann dann euer vest herligkheit vndt gunsten vnter vndt neben andern ihren heylsamen sätzen vndt gebreuchen, auch dero lobwürdig vndt wolbestelten kirchen ceremonien vndt ordnung gantz christlichen versehen, dass man wochentlich bey deroselben evangelischen kirchen alhier die litania singen vndt darinnen Gott dem allmechtigen die noth vndt anligen der itzigen hochbedrangten kurchen vndt christenheit vortragen solle, alls hab ich dieselbige beynebens auch den 15 psalmen des königlichen propheten Davits auff eine besondere gantz neue art vndt liebliche melodia versetzen. auch bemelte litania mit etlich wenig, nothwendig vndt schönen clausulen vndt versikulen auss sonderer hertzlicher liebe vndt zuneigung gegen dieser statt vndt gemeine etwas vermehret vndt solche hiermit euer vest herligkheit vndt gunsten zu erzeugung einer schuldigen danckhbarkeit in vnterthänigen gehorsam praesentieren vndt zu einer gedächtnuss verehren wollen mit hertzlichen angehefften wunsch, Gott wölle neben der gantzen christenheit, absonderlichen aber diese löbliche statt vndt gemeine vor allen denienigen straffen vndt plagen, so in mehrvermelter litania begriffen, gnediglich behüetten...”; HáziAdatok 44. l.

1634-i soproni országgyűlésen is, dec. 18-án, amikor Rauch műve hangzott fel Ferdinánd király színe előtt a Karok és Rendek jelenlétében. E mű bizonyára megnyerte a hallgatóság tetszését, hisz már 1635-ben meg is jelent Bécsben.²¹¹

1635. júl. 17-én ünnepélyes Te Deum hangzott fel a Szent Mihály-templomban a névtelen soproni krónikás feljegyzése szerint. Nem jelzi pontosan a háttérét, csupán a békekötésre hivatkozik. Bizonyára a május 30-i prágai békekötés alkalmával írták elő az egész országban a hivatalos ünneplést, amelynek szokásos kísérője a naplóíró szerint is az ágyúk és a mozsarak megszólalása volt a bástyákon.²¹² Rauchék zenekarának és kórusának ünnepi szereplése volt ez a város vezetőségének a jelenlétében. De nem tudjuk, vajon a saját vagy másnak a művét adták elő

Rauchnak szokásává vált – nyugodtan mondhatjuk így –, hogy újévi jókívánságait nem csupán szavakkal fejezte ki a tanács előtt, de egy-egy új művével is kedveskedett. A tanács természetesen minden esetben viszonzta a figyelmet általában 6 birodalmi tallérral. A tanácsjegyzőkönyvek is jó néhányszor feljegyzik ezt. Néha csak szűszavúan a mű felajánlását jelzik, máskor megtudunk valamit magáról a műről is. Így 1637, 1640, 1641 és 1644 januárjában csak rövid bejegyzés emlékeztet a mű felkínálására és 6 tallér kiutalására.²¹³

1639-ben szimfónia volt Rauch újévi ajándéka: „Pflueg mester úr az orgonista úr nevében többekkel együtt megjelent és örömmel szólt a tiszteletreméltó tanács részéről mind ez ideig iránta tanúsított nagy és megtisztelő jóságáról. Ezért hálája kifejezéséül újévi ajándéknak egy szimfoniát szerzett és a tisztelt belső és külső tanácsnak szeretné dedikálni. Kéri, fogadják el szívesen és kegyesen.”²¹⁴

Néhány zeneműről tesz említést az 1642-es szöveg: „Porczmayr Lőrinc úr Rauch András úr nevében az újévi jókívánsága kifejezése mellett néhány kisebb zeneművét is átnyújtotta a tanácsnak és mindannyiuk jóindulatába ajánlotta magát. Ezért a tiszteletreméltó tanács köszönetet mondott, és 8 birodalmi tallér átadását hagyta meg.”²¹⁵

²¹¹ MGG 11. k. 25. 1.: „Concentus votivus . . . Ferdinandi II . . . ad Comitua Semproniana ingressum solemnem et auspiciatissimum, in clyti senatus eiusdem loci iussu ac voluntate decantatus anno 1634. 18. dec., Wien 1635. G. Gelbhaar.”; HáziAdatok 45. l.

²¹² GySmL:2 Névtelen krónika (1584–1683) 1635. év.

²¹³ Tjk 1637. jan. 2., 3. l.: „Herrn Andre Rauchen gegn offerirung seines neuenjahrs 6 reichstahler verehrt worden.” Uo. 1640. jan. 9., 4/a.: „Herrn Andre Rauchen auf sein durch herrn meister Pfluegen gehorsambt anersuchen zum neuenjahr sechs reichstahler zu geben verwilligt worden.” Uo. 1641. jan. 2., 10. l.: „Herrn Andre Rauchen, nachdem er durch herrn Porczmayr ainem ehersamen rath ain glückhseeligen neuesjahr wünsch lassen, aine verehrung per 6 reichstahler presentiert worden.” Uo. 1644. jan. 8., 121. l.: „Herrn Andre Rauch 8 silber cronen zum neuenjahr wegen seines offerirten presents zu geben verwilligt worden.”; HáziAdatok 45–46. l.

²¹⁴ Tjk 1639. jan. 3., 111. l.: „Herr meister Pflueg nomine des herrn organisten mit mehrern vorgebracht vndt geruehmt die grosse vnd hohe guethathen, so ihme von ainem ehersamen rath bissdaher erwisen worden, derowegen er sich zu erzaigung aines danckhbaren gemueths mit ainem neuenjahrs present ainer symphon einstellen vndt ainem ehersamen rath vndt gemein dieser statt dedicirn wöllen gehorsambt pittendt solchen von ihme sereno voltu anzunemben vndt noch verrer in gnedigt beuohlen sein zu lassen.”; HáziAdatok 46. l.

²¹⁵ Tjk 1642. jan. 8., 236. l.: „Herr Lorenz Porczmayr nomine des herrn Andre Rauchen vor rath ainen glückhseeligen neuenjahrs wunsch neben presentierung etliches musicalischer stückhken abgelegt

Az 1645-ös jegyzőkönyv ugyanezt kissé bővebben fogalmazza, és „szépen megkomponált zenemű” átadásáról értesít.²¹⁶ Az 1646-os szövegben a városi jegyző pontosabban ír, mert „meghangszerelt német Kyrie” átadásáról számol be.²¹⁷

Az utolsó újévi bejegyzés 1655-ből való és „általa komponált bizonyos zenemű”-vet jelez.²¹⁸

Még két jegyzőkönyvi bejegyzés tanúskodik arról, hogy Rauch műveit – a kor szokása szerint – patrónusának, a városi tanácsnak ajánlotta fel elsősorban. Ezek az adatok azonban nem az újévi jókívánságokhoz kapcsolódnak. Az 1641. szept. 23-i jegyzőkönyv néhány egyházi versenymű (geistliche concert) átnyújtásáról szól: „Rauch András úr néhány általa szerzett egyházi versenyművét nyújtja át Porczmayr úr által a tisztelt tanácsnak azzal a keresztényi jókívánsággal, adja a Mindenható Isten, hogy kormányzásukkal Isten tiszta igéjét jólétben őrizték meg. A tiszteletreméltó tanács rendkívüli tetszéssel fogadta az ajándékot, és ezért emlékezésül 6 dukát átadását rendeli el.”²¹⁹ 1648. aug. 17-én pedig 13 motettáját adja át, amelyeket a császárnak dedikált: „Rauch András úr az általa komponált 13 motettát, amelyeket Őfelsége a Császárnak dedikált, azzal a kéréssel nyújtja át a tiszteletreméltó tanácsnak, hogy kegyesen és tetszéssel fogadják. Hálául 12 birodalmi tallérral tisztelték meg.”²²⁰

Ha ezek után számba vesszük azokat a műveit, amelyeket már Sopronban írt és ma ismertek, akkor a jegyzőkönyvekben jelzett két művel tudjuk azonosítani. Az

vndt zu allen beharnten fauor vndt gunsten sich recommendirt. Darfür sich ain ehersamer rath bedanckht vndt acht reichstahler presentieren lassen.”; HáziAdatok 46. l.

²¹⁶ Tjk 1645. jan. 4., 1/a.: „Herr Georg Lorenz Porczmayr wünscht ainem ersamen rath etc. auss schuldiger threuer pflicht ain glücklicheligen fridt vndt freuden reiches neues Jhar, glückliche regirung, schucz vndt schirm von Gott dem allmechtigen vndt offerirt zugleich von herrn Andre Rauchen ain schönes auffgeseztes musicalisches stückhl zum neuen jhar mit verrer offerirung seiner schuldtwilligkeiten. Welchs gethanen wunsch ain ersamer rath auch zu freudig dankh auffgenomben vndt Gott den allerhöchsten zur gnädiger offerirung ingleichen herczens beuohlen, des presents aber wider mit ainem neuenjars verehrung zu erstatten erpotten.”; HáziAdatok 46. l.

²¹⁷ Tjk 1646. jan. 3., 7. l.: „Gemelter derr Lochner in namben herrn Andre Rauchens organisten alhier nach abgelegten neuenjars wunsch vndt aller glücklichlichen prosperitet, gesundheit vndt glücklicher regirung etc. seiner bissdaher obseruirten schuldigkeit gemäss ain auffgeseztes teutschen Kyrie zu ainen neuenjars present offerirt, so ain ersamer rath auch zu danckh an – vndt auffgenomben vndt zur freudig erinderung acht reichstahler verehrn lassen.”; HáziAdatok 46. l.

²¹⁸ Tjk 1655. jan. 8., 204. l.: „Herr Resch neben ablegung eines glücklichlichen neuenjars wunsch so für sich, als herrn Andre Rauchen, presentirt ainem ersamen rath ein gewiss musicalisches stuck, so er componirt, zu ainem neweniah, gegen welchen ihm ein ersamer rath ein halb dutzet reichstaller wider presentirn lassen.”; HáziAdatok 46. l.

²¹⁹ Tjk 1641. szept. 23., 132. l.: „Herr Andre Rauch etliche geistliche concerta, so er componiert, neben christlichen wunsch, das Gott der allmechtige ain ehersamben rath vndt gemain bei den reinen wort Gottes glücklichlicher regirung vndt wolstandt wölle erhalten, ain ehersamer rath durch herrn Porczmayr presentirn lassen, so auch ain ehersamer rath zue sondern gefallen angenomben vndt 6 ducaten zu gedachtnuss presentieren lassen.”; HáziAdatok 46. l.

²²⁰ Tjk 1648. aug. 17., 71. l.: „Herr Andre Rauch presentirt die 13 moteten, die er selbsten componirt vndt ihro kayserliche mayestet dedicirt hat, ainem ehersamen rath alhier mit bitt, solches grossgnedigst anzunehmen vndt darob kein missfallen zu tragen. Darauff ihm zur danckbarkeit ein dutzet reichstaller verehrt worden.”; HáziAdatok 47. l.

1635-ben megjelent *Concentus votivus* után a következőket ismerjük az MGG lexikon szerint: *Missa, Vespera et alii sacri concentus concertati 2 v. vivis, adhibito clavyceballo, chely et fidibus majoribus*, Nürnberg 1641, W. Endter; *Currus triumphalis musici . . . in quo selectiores . . . cantus 8–12 pluriumque v. cum duplicato generali Basso* Wien 1648, M. Rictius; *Newes Thymiatierium oder Rauchfässlein . . . eine vollkommene Mess wie auch unterschiedliche geistl. Concerten von 3. u. 4. St. m. Instr.*, Wien u. Luzern 1651. D Hautt.²²¹

A jegyzőkönyvi adatok közül a két utolsót gondoljuk egyeztethetőnek a kiadott művekkel: Az 1641. szept. 23-án átnyújtott egyházi versenyművek (geistliche concert) a Nürnbergben 1641-ben megjelent művel azonosíthatók, ahol *sacri concentus concertati*-k szerepelnek. Ez a mű egyébként azért fontos számunkra, mert itt az arcképét is közlik, és ekkor 49 évesnek jelzik.²²² Az 1648. aug. 17-én átnyújtott és a császárnak dedikált műve nem vitás, hogy Bécsben 1648-ban megjelent *Currus Triumphalis* című művével egyezik, amelyről ismeretes, hogy 13 tételét a weszfáliai béke ünnepére komponálta. Sajnos, éppen ennek a békének a soproni ünnepléséről nem találtunk feljegyzést. Így azt sem tudjuk megállapítani, vajon a mű ez alkalommal Sopronban elhangzott-e?

A Rauch korabeli evangélikus kottatár nem maradt fenn. A levéltári feljegyzések alapján tudomásunk van néhány műről, amelyeket Rauch idejében szereztek be: 1632-ben Johann Stadlmayr (†1648 Innsbruck) *Kyrial* c. művét veszik meg. A 14 szólamkönyvért 4 font solidus dénárt fizetnek.²²³ Raidel Gotthard templomatyja a Szent György-templom számadáskönyvében a következő vásárlásokról számol be: „Tobiás Michael két részből álló *Seelenlust* c. műve 5–13 szólamra [*1592 Drezda †1657 Lipcse; *Mus. Seelenlust* kiadva 1634], összesen 134 ív. Minden ív 4 krajcárba került, így összesen 8 ft 56 krajcár, magyar pénzben ez 11 font 1 solidus 10 dénár. A művet 6 kötetbe kötöttem be. Egy-egy kötet 2 solidus dénárba került, összesen 1 font 4 solidus dénárba. Melchior Franck *Gesang* c. műve [* kb. 1579 Zittau, †1639 Coburg; *Geistliche Gesäng und Melodeyen . . . Coburg 1608*] 8 szólamra összesen 28 ív. Ívenként 4 krajcár, összesen 1 ft 52 krajcár, magyar pénzben 2 font 2 solidus 20 dénár. Johann Erasmus Kindermann *Musica catechetica* c. szerzeménye [*1616 Nürnberg, †1655 uo.; *Musica Catechetica bey Kirchen, Schulen und Privat Musik zu gebrauchen 1643*] 20 ív. Ívenként szintén 4 krajcár, így magyar pénzben 1 font 5 solidus 10 dénár. Ugyanettől a szerzőtől *Concentus Salomonis* című mű [kiadva 1642] 45 krajcárba került, azaz magyar pénzben 7 solidus 15 dénár.”²²⁴

²²¹ MGG 11. k. 25. l.

²²² 1592-ben való születésére még egy bizonyíték akad a soproni levéltárban: Rauch 1641-ben tanúskodik Wisinger Zakariás fiának, Andrásnak törvényes születése mellett. Itt is 49 évesnek írják: „ . . . vnd H. Andre Rauch 49 Jahr . . . ” Tjk 1641. márc. 6., 110. l.

²²³ Gamauf/Denkwürdige 2. k. Szent Mihály számadások 1632. év. – Ugyanitt olvasható, hogy a kántor részére énekeskönyvet vásárolnak 1 font 4 solidus dénárért. Szintén az ő csellójához húrok vásárlására 1 birodalmi tallért, azaz 2 font solidus dénárt adtak.; CsatkaiAdatok 2.1.

²²⁴ GySmL: 2 Szent György-templom számadása 1644. év., 27–28. l.: „Auf anhalten vnndt begehrrn herrn Rauchen vnd H. cantoris khaufft ich zur kirchen nachvolgende musicalische sachen, alss: *Seelenlust Tobiae Michaelis* in zwey theilen von 5 biss auf 13 stimmen, halten 134 bogen, ieden zue 4 kreitzer, theut zuesamben 8 fl 56 kreitzer, inn vngrischen münzc 11 tal. 1 sol. 10 den. Solches opus ist in sechs bündten gebunden worden, gab von jeden 2 sol., thuet 1 tal. 4 sol. den. Mehr *Geistliche Gesang* mit

Az elveszett számadáskönyvek alapján Gamauf még két adatot jegyzett fel: 1647-ben Andreas Hammerschmidt *Musikalische Moteten und Concerten* című művét [*1611 Brűx, Csehországban, †1675 Zittau; a mű 1646-ban jelent meg] 8 font dénárért vásárolták meg. Antonio Cifra [*1584 Terracina, †1629 Loreto] *Moteten* c. művét 1649-ben a könyvkötővel megjavíttatták.²²⁵

Találtunk még a megyei levéltárban dátum nélkül kottaelszámolást Alessandro Gardano, ill. utóda és veje, Bartolomeo Magni olasz kiadótól. A kiadók és a szerzők alapján úgy ítéljük meg, hogy az 1650-es években történt a vásárlás. Tekintve, hogy több mise kompozíció is szerepel a listán, először úgy gondoltuk, hogy a jezsuiták kottái lehettek ezek. Mivel azonban a városi tanács vette meg az anyagot, elálltunk ettől a véleményünktől. Nehezen feltételezhető ugyanis, hogy a 17. század közepén a teljesen evangélikus városi tanács az egyáltalán nem szívesen befogadott és elviselt jezsuitáknak vesz kottát. Így inkább Rauch, ill. utóda kórusának szerezték be a műveket, akik egyébként is ezekben az években egyes misetételeket szoktak énekelni. Biztosan nem tudjuk eldönteni a dolgot. Talán nem is fontos. Lényeges az, hogy Sopron 1650-es éveinek repertoárjáról van itt szó. A következő műveket sorolják fel:

Giovanni Gabrieli [*1557 Velence, †1613 uo.] szimfónia; Tiburtio Massaini [*kb. 1550 Cremona, †1609 után Lodi vagy Piazenza] motetták; Antonio Piccoli (Piccioli) [16. sz. Corrano, a műve kiadva 1587 Milano] mise, zsoltárok és motetták; Alberto Lazari [1635 körül, orgonista Massa Lombardiban] versenyművek; Francesco Maria Marini [1637 körül, Pesano] motetták; Antonio Sevetta [*? Lodi, †1641 után Savetta] misék, zsoltárok, áriák, antifonák, litániák; Pietro Ganbari [*1594 Urbino, †1650 Fano] mise és zsoltárok, Leonardo Perone zsoltárok és végül Damiano Nembri mise és motetták.²²⁶

acht stimmen Melchior Franckhen, halten 28 bögen, zahlt auch jeden, wie vohr, thuet 1 fl 52 kreitzer, in vngrischen 2 tal. 2 sol. 20 den. Item Musicam catecheticam Joannis Erasmi Hindermanns, halten 20 bögen, jeden, wie oben, thuet inn vngrischen münz 1 tal. 5 sol. 10 den. Concentus Salomonis eiusdem Authoris per 45 kreitzer, thuet vngrisch 7 sol. 15 den.”; HáziAdatok 55–56. l.

²²⁵ GamaufDenkwürdige 2. k. Szent Mihály számadások 1647. és 1649. év.

²²⁶ GySmL:2 Lad. LI.Fasc. 4. Nr. 48/103.:

„Symfonie di Gio. Gabrieli a 6.7.8..2 etc	12 fl
Mott' di Tiburtio Masaini a 7.8.10 etc.	10 fl
Messa e Salmi Mott' di Ant° Piccoli a 2.3.4.5.8.12 cō basso	7 fl
Concerti di Alberto Lazari a 1.2.3.4.5.6.7.8 cō basso	3 fl
Mott' di Francesco Maria Marini a 2.3.4.5.6.7. cō stromenti e basso	6 fl
Messa e Salmi di Ant° Sauetta a 9 cō basso	6 fl
Messe ditto a 7.8. cō basso	6 fl
– ditto a 8 cō certate e basso	6 fl
Salmi ditto a 8 nel primo Choro Concertati cō basso	6 fl
– ditto Ariossi e brevi a 8 cō basso	6 fl
– ditto Antifone e Litanie a 8 cō basso	6 fl
Messa e Salmi di Pietro Ganbari a 3.8. cō basso	6 fl
Salmi di Leonardo Perone a 8 cō basso	3 fl

83 fl

Rauch korszakára esik a Szent György- és a Szent Mihály-templom átépítése az evangélikusok igényének megfelelően, s mindkettőben új orgonát állítanak fel. A folyamatos nagy munka 1633-ban a Szent György-templom új orgonájának elhelyezésével kezdődik. Több soproni krónika említi röviden a tényt, de részletesen egyik sem szól.²²⁷ Gamauf is csak az 1635-ös kamarai számadásokból írta ki, hogy „az ácsok állványt építettek a Szent György-templomban az orgonaépítő részére, majd azután lebontották”.²²⁸ Ez a közvetett adat is bizonyítja az orgonaépítést, de közelebbit nem árul el a hangszerről. A fennmaradt 1638-as Szent György-számadáskönyv bejegyzése kissé meglepő, mert az új orgona javításáról szól már: „A Szent György orgonájának és a Szent Mihály regáljának javítására, mivel mindkettő meglehetősen hibás volt, öt dukátot adtam felsőbb parancsra az orgonaépítőnek, a legényének pedig egy birodalmi tallért, az egész összeg magyar pénzben 20 font 5 solidus 15 dénár.”²²⁹ Ugyanitt azt is olvassuk, hogy „Rauch Andrásnak, mivel az orgonaépítőt és legényét egy héten át eltartotta, 11 font 2 solidus dénárt fizettünk ki”.²³⁰

Ugyanez a számadáskönyv 1639-ben aztán teljes részletességgel beszámol a nagy átalakításról, amelynek eredménye lett többek között a torony felemelése, új harangok elhelyezése, új karzatok, padok, oltárok és a szószék építése.²³¹

1641. jan 14-i dátummal fennmaradt Rauch András nyugtája négy dukátról, amelyet Johann Woeckerl bécsi orgonaépítő nevében vesz fel, mert a város tulajdonát képező regált megjavította. Talán ő építette az új orgonát a Szent György-templomban és javította a Szent Mihály-templom orgonájának regálját is? Mindenesetre Soproni József az előbbi orgona szekrényének egyes részletei és a J. Woeckerl által 1642-ben készített, a bécsi Franziskanerkircheben levő orgona szekrénye között feltűnő azonosságot talál, és szintén bécsi mester művének tartja.²³²

Gardano Al. Orsso e Lion. Messe e Mott' de D. Damiano Nembri a 3.4.8. cō basso e ripieni se piace fra 8 giorni sara finiti. — Chui Io Bartolomio Magni detto il Gardano dali Ingr^t Sig^t Flais passo per li sopra detti libri 80 fl.” (Az utolsó sorok magyarul: Damiano Nembri miséje és motettái. . . ha megfelel, nyolc nap múlva készen lesznek. — Amelyből én Bartholomeo Magni, akit szintén Gardanonak neveznek. Flais mérnök úrtól a fenti művekért felvettem 80 ft-ot.)

²²⁷ Evlickt Ea 251. sz. Payer György krónikája 1633. év.: „In diesem Jahr ist die Orgel in der Georgen Kirche gemacht und erhebt worden.”; Evtl 604, 2535 VI 131. sz. Fiedler-krónika 445.l.; GySmL:2 S 23.sz. Bertók-krónika 1633.év.; uo. Michel-krónika 34.l.; OSzK Oct Germ 599.sz. Trinkel-krónika 13v (régi 24.l.); lásd még erről SchwartzDóm 350.l.; Qualiton LPX 1238 sz. hanglemez borítóján ismertető Soproni Józseftől.; KlotzOrgona 201.l.

²²⁸ GamaufDenkwürdige 8.k., 485.l.: „. . . dass sie in der Georgenkirche ain gerüst bei der Orgel, für den orgelmacher gemacht und solches wieder abgebrochen.”

²²⁹ GySmL:2 Szent György számadások 1638., 14.l.: „Dem Orgelmacher gab ich aus Beuehl das er den Orgell in der St. Georgen vnd das Regal in den St. Michaelis Kirchen, welche beede zimlich mangelhaftig gewesen, rectificiert, fünff ducaten vnd einem Gesellen ainen Reichsthaller thuet hung. 20 th. 5 sol. 15 den.”

²³⁰ Uo. 15.l.: „Dem Andre Rauchen, das er den Orgelmacher vndt dessen gesellen, die vnderhaltung aine wochen über geben, bezahlt ich 11 th. 2 sol.”

²³¹ Uo. 1639/40. évi Szent György számadások.; BánSopron 186.l.

²³² GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 9. Nr. 310/13.: „In namen vnd anstatt meisters Johann Weckerls burgers vnd orglmachers in Wienn habe ich zu endts vnterschribner wegen dass er daz zu gemeiner statt

A már igen rossz állapotban levő Szent Mihály-templom renoválását 1651. máj. 3-án kezdték el. Az eddig eltávolított mellékoltárok után, most már a főoltár kicserélésére is sor került. Ez ellen máj. 12-én Püsky János győri püspök tiltakozott. A fél évig elhúzódó tiltakozás sem tudta megakadályozni a városi tanácsot, hogy tervét végrehajtsa. A karzatokat is megnagyobbították, új padokat helyeztek el. Új orgonát is rendeltek, amelyet nov. 19-én szállítottak Sopronba, és a krónikás szerint négy nap alatt állította fel az orgonaépítő és legénye a kóruson kőalapzatra. A teljes renoválás befejezése után dec. 3-án az ünnepélyes megáldást „szép muzsika kíséretében” tartották. Nem kételkedünk abban, hogy Rauch erre az ünnepre is írt alkalmi kompozíciót, hisz ez a nap az egész kórusnak s magának az orgonista Rauchnak is régóta várt ünnepe volt.²³³

Itt szólunk arról az orgonával kapcsolatos két adatunkról is, amelyeket Rauch idejéből találtunk.

Sopron egyik jobbágyfalvának, Meggyesnek (ma Mörbisch am See) evangélikus lelkésze 1630-tól kb. 1635-ig Müller György, aki Payr szerint az osztrák Stein városából való soproni diák volt. Dátum nélkül fennmaradt soraiban a soproni tanácstól a használaton kívül álló regáljukat kéri kölcsön a megyesi templom részére: „Tiszteletreméltó Uraságtokhoz tartozó és a rám bízott Meggyes templomában a Mindenható Isten dicséretére és tiszteletére, kedves híveim nagyobb hasznára és az áhítat növelésére néhány segítőtársammal – csekély lehetőségemhez mérten – vasárnaponként egyszerűen, de keresztény módon muzsikálni kezdtem el. S most már néhány vasárnapon át folyik ez nem minden eredmény nélkül a meglehetősen nagyszámú híveim jelenlétében, akik különböző helyekről jönnek össze az istentiszteletre. A közeledő szent karácsonykor is szeretnénk a szokást folytatni. Ámde nagyon szükségünk lenne orgonára vagy valamilyen hangszerre. Mivel néhány szavahihető személytől arról értesültem, hogy Tisztelt Uraságtoknak van egy használaton kívül álló regáljuk, nem mellőzhetem, hogy alázattal kérjem Önöket, szíveskedjenek a közeledő karácsonyi ünnepekre az én felelősségemre Isten dicsőségére nagylelkűen templomunknak ezt kölcsönadni. Ezen felül engedjék meg, hogy Pfarkircher Szilvesztert kérjem meg az orgonálásra, akinek

gehörig gedopelte regal aussgebessert vnd die plassbalch gantz neu belidert hat, daz beschlossene macherlohn, alss vier ducatn in specie, vom edln vnd vesten herrn Gabriel Stockhinger etc. empfangen, dessn zu wahrer vhrkhundt mein handschrift vnd petschaft, welches beschehen den 14. Januarii 1641. Andre Rauch manu propria.”; HáziAdatok 47.1.; KlotzOrgona 201.1. – Az orgona további történetéről lásd III. fejezetünk Jezsua korszak részét.

²³³ PayrSoproni 349 – 353.1.; GySmL:2 Petz-krónika 1651.év.: „Den 19 9bris ist die Orgel durch Gottes Gnad und Segen glücklich ankommen und in 4 Tagen durch den Meister und 2 Gesellen in der St. Michaelis Kirchen auff der Steinern . . . Kirchen aufgericht worden. Den 3 December ist durch Gottes Gnad nach Renovirung der St Michaelis Kirchen wie auch darin gemachte Altar und die Orgel auch neuen Stüel so darinn gemacht mit einer Schönen Music und Danck Predigten eingeweyhet worden.”; uo. Gemeinbetrachtung 1651.: „E.E.G. hat sich jüngstlich erkläret, weil man albereits zu einer orgl in die Michaelis Kirchen contribuiert, auch gutherzige leuth mit andern Altar hinabfolgen, das solchen Gottes hauss auch aussgesaubert vnd neue Stüll . . . hinein gemacht wurden.”

jelenleg egyébként sincs állása . . .”. Majd a szokásos karácsonyi és újévi kívánásai tolmácsolásával zárja a sorait.²³⁴

E sorok számunkra elsősorban azért értékesek, mert az első adatunk Sopron vidékének a zenéjéről és arról, hogy a Sopronban nevelkedett – bizonyára a kórusban közreműködő diák – később maga is gyümölcsözteti zenei nevelését és igényességét a környékbeli falvakban. Payr szerint egyébként 1635-ben Müller Pozsonyba került lelkésznek, és feltehetően ott is kamatoztatta zenei nevelését. Érdekes a levél azért is, mert csak itt értesülünk arról, hogy Pfarkircher Szilveszter az elbocsátása után is Sopronban maradt. Magáról a kölcsönadott regálról biztosat nem tudunk. Az 1620-as években volt egy felesleges regáljuk. Ezt azonban a ferencesek kapták meg, erről majd velük kapcsolatban részletesebben szólunk. Talán a Szent György-templom új orgonájának beszerzése után 1634-ben írta sorait, s a Szent György régi hangszeréről van itt szó, vagy pedig arról a regálról, amelyet 1641-ben Johann Woeckerl javított meg?

A másik levéllel nem jelentősége, hanem érdekessége miatt foglalkozunk. 1653. jún. 27-én Bécsből Gottfriedt Haberlandt írja Rauch Andrásnak. Régi barátságukra hivatkozva eléggé hosszadalmasan kéri Rauch közbenjárását ismerőse, Adam Salamon Lindner, Voitlandból való Christian v. Brandenburg ögróf alattvalója részére. Pártfogoltja mint jónevű cukrászmester szeretne Sopronban letelepedni. Levelének néhány érdekes, még akkor is divatos furcsasága miatt idézzük ajánló sorait: „. . . Meg kell mondanom, hogy az említett Lindner úr nem csupán jámbor, jó és tiszteletreméltó ember, aki hűséges az evangélikus hitéhez, hanem a cukrászatnak rendkívüli művésze is (mivel tiszta finom cukorból szilárd négy regiszteres művet [hangszert], papírból pedig egészen rendkívülien érdekes hat regiszteres orgonát csinált igen szépen és művészi kivitelben), akinek művészi ügyességét sok előkelő nemes hölgy is elismerte . . .”²³⁵ Vajon Rauch közbenjárására sikerült-e Lindnernek személyesen is bemutatnia a jelzett hangsze-

²³⁴ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 91.: . . . Demnach inn der E. Gestr. V. vnd Herrl. zueständigen mir aber an ietzo vertrawen Kirchen zu Mörwisch Gott dem Allmächtigen zu lob vnd Ehr, meinen hertzliebsten Zuhörern zu grössern nutzen, auch mehrer erweckung dero Andacht, nach dem wenigen Vermögen, so mir Gott veelichen (?) mit ettlichen adjuvanten ein sontägliches zwar einfaltiges doch christliches exercitium Musicum ich angefangen; selbiges auch ettliche Sontäge nach ein ander, nicht ohne Frucht vnd sonderliches Wolgefallen meiner zuhörer, die inn zimlicher frequenz von vnterschiedlichen orten sich bey dem Gottes Dienst alhier befinden, adhibiret; wie den auch auff innständiges H. Weinacht fesst zu continuiren gesunnen, darzu aber auch organi vel instrumenti Musici hochbenöttiget: als hab ich nit vmbgehen können, weilen von ettlichen glaubwürdigen Personen ich verständiget, ds E.Gestr. V. vnd Herrl. an ietzo ein übriges Regal, müssigstehendt haben, E.G. V. vnd Herrl. inn gehorsam zu ersuchen, E. Gestr. V. Herrl. wollen dises innstähendes Weinacht fesst über, mir selbiges vertauen vnd inn vnser Kirchen Gott zu Ehren zugebrauchen, grossgunstig dar leihen: darzue sich den auff mein bittliches ersuchen, Herr Sylvester Pfarkircher (weilen er an ietzo sonst ohne Dienst) gebrauchen zu lassen gütwillig erbitten. . . Georgius Müller Pastor Meggh.”; PayrSoproni 302.1.

²³⁵ GySmL: 2 Lad. XXXV et KK. Fasc. 1. Nr. 1/1.: . . . Dicweilen mier dan beruf, ds obbemelter H. Lindner nicht allein ein frömmer, gueter, ehrlicher Man, welcher der euangelischen Religion zugethan, sondern auch ein extraordinar khünstler von Zuckherwerch ist (Immassen er dan von pur lauttern gedigenem Zuckher ein statliches Werkh von 4 Register: Wie auch von Papier ein absonderliche Orgl mit 6 Register sehr schön vndt artificiose gemacht) der vil vornehme Adelige Damen, mit guetem Ruhm, in seiner Khunst vnterweisen. . . Wien den 27. Juny Ao. 1653. . . Gottfriedt Haberlandt.”

reket, és Sopron hölgyeinek is megnyernie csodálatát? Erre már nem tudunk válaszolni.

Gamauf jegyzeteiből úgy látjuk, hogy az 1635-ös években évi 120–150 font dénárt fizettek 6–9 alumnista élelmezésére, „akik a kóruson a zenekarban muzsikálnak”.²³⁶ Hasonló adatokban neveket nem említenek. Ezért csak közvetett forrásokból ismerünk meg egy-egy énekes vagy zenekari tagot név szerint is. Így pl. 1635. máj. 21-én Schwanshofer Kristóf igazgató Röschen Ádám Erhard diáknak külföldi akadémiára kér a várostól ösztöndíjat. Hosszú beadványában elmondja, hogy a Pfalz választófejedelemiség Kemnatt (Bajorország) városából való árva fiút még 13 évvel ezelőtt, azaz 1622-ben vette magához. Elhozta 1626-ban Sopronba is, „jóllehet nem soproni születésű, mégis már kilencedik éve ebben a városban és országban tartózkodik. Ez idő alatt – mint ismeretes – mindig becsületes, jó viseletű, fegyelmezett, engedelmes és alázatos fiúnak bizonyult, szorgalmas tagja a kórusnak és a zenekarnak, de főleg tanulmányainak szorgalmas és kitartó végzésével olyan fokra jutott, hogy nem kételkedünk abban . . . Istentől kapott tehetségét és mindazt, amit tanulni fog, Isten segítségével a jövőben a legnagyobb mértékben ennek a városnak javára fogja felhasználni.” A város a kérést teljesíti, évi 60 ft ösztöndíjat szavaz meg részére a Lackner alapítványból. Sajnos úgy tűnik, nem tért vissza Sopronba, mert többet nem hallunk róla.²³⁷

Ugyanezen évben már Sopronban él Johann Spet exulans, azaz menekült muzsikus, és nov. 4-én adja be kérvényét a városhoz tanítói állás ügyében. Igen viharos, nehéz út áll mögötte. Részletesen szól többszöri meneküléséről és háborús fogságáról. Arról is ír, hogy 1611-től 1627-ig Ausztriában tanítóskodott különböző helyeken, köztük Hernalsban, „majd Pottendorfban az ének- és zenekarban működtem, amíg el nem űzték az evangélikus predikátorokat és tanítókat . . . Most arról értesültem, hogy az itteni iskola tantestületében változás lesz s a hely bizonytalannal nem marad betöltetlenül. Tekintetbevéve számkivetésemet, az elviselt hihetetlen, szinte végső nyomoromat és a megtett hosszú utamat alázatosan kérem ezért Tisztelt Uraságotkat másokat megelőzve kegyeskedjenek nekem juttatni az említett állást vagy más beosztást adni, amelyre alkalmasnak ítélnék, hogy így szegény feleségemmel együtt szerencsétlenségünkől megszabadulva tisztességesen tudjunk élni . . .”²³⁸ Gamauf szerint állást kapott a gimnáziumban, az ún. negyedik

²³⁶ GamaufDenkwürdige 2.k. 1635.év.: „. . . die mit ihrer Musica bey dem Chor dienen, macht 117 th.”

²³⁷ GySmL: 2 Lad. XII et M. Fasc. 11.Nr. 68.: „. . . ds obwoln er khein hiesiges angebornes Landt vnd Stattkhind ist, er sich gleichwol nunmehr in ds neunnde Jahr bey hiesigen Statt vnd löbl. Republ. aufgehalten inmittest wie wisslich sich ehrlich, wol, zichtig, gehorsam vnd demuttig ieder Zeit erzeigt, dem Choro Musico fleissig bey gewohnet, beförderist aber durch fleissige vnnachlässliche frequentation seine studia sofern gebracht, das khein Zweifel dafern . . . das ihme von Gott anuertraute talentum vnd alles was er erlernen wrdt, khünfftiger Zeit hiesigem löbl. Statt Regiment nebst Gott einig vnd allein zum bessten anzuwenden . . .” – Az irat külső oldalára írták rá a tanács határozatát: „60 fl jährlichen auss dem Lacknerischen Stipendio verwilliget worden.”

²³⁸ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 25.: „. . . zu Pottendorff biss zu ausschlafung der Ewangelischen Prediger vnd Schuldienner vor einen vocal: vnd instrumentalem musicum gehorsamlich gebrauchen lassen . . . Wann dann, wie man mich berichtet eine mutation bey dem alhiesigen Schuelwesen vmgehen sollen, welcher locus zweifelssfrey nicht vnersetz verbleiben wird. Alss langt an E. Gestr. Vest vnd Herrl.

státust. 1638. okt. végén halt meg, évi fizetése 62 font dénár volt.²³⁹ Iskolai munkája mellett bizonyára a zenekarnak is aktív tagja volt e három év alatt.

A jezsuiták 1636 novemberében kezdtek tanítani Sopronban. Az evangélikusok gimnáziuma, amely eddig egyetlen gimnáziuma volt a városnak, most vetélytársát érezte a jezsuitákéban. A városi tanács okt. 24-i gyűlésen az iskola-fegyelmének és tanulmányi eredményeinek fokozására hívja fel a tantestületet: „Egyébként a jezsuiták részéről előttünk álló veszély miatt figyelmeztetjük a tantestületet, a lehető legnagyobb odaadással foglalkozzanak a kedves ifjúsággal.”²⁴⁰ Őt pontból álló fegyelmi intézkedésük között a kórus tagjait is érinti a második, amely a temetések tartását nem engedélyezi a tanítás alatt, hogy az énekes diákok ne hiányozzanak az órákról. Pár nap múlva, nov. 4-én pedig – talán éppen az előző gyűlés hangulatában – Holzhauser kántor ügyével foglalkoznak: „A kántor urat beidéztek a városházára. Mivel a legutóbbi figyelmeztetés után is az igazgató úr tudta nélkül, valamint a polgármester úr engedélye nélkül elutazott, és az ifjúságot néhány napra ellátatlanul hagyta, ez ügyben felelőségre vonták. Ezért mentegetőzve bocsánatot kért. Következésképpen Isten nevében különösen a muzsika terén nagyobb szorgalomra intették és figyelmeztették.”²⁴¹

Ez alkalommal hallunk utoljára Holzhauserről, mert Gamauf számadáskönyvi jegyzetei szerint 1638 őszén meghalt. Fizetésének 3/4 részét 75 font dénárt fizették ki, és özvegye ezenkívül 10 birodalmi tallért kapott.²⁴² Az 1638. és 1639. évben még négy muzsikustól búcsúzott az evangélikus gyülekezet: Spet János, Wolweber Henrik, Holzhauser Farkas és Schwanshofer Kristóf igazgató haltak meg.

Spet János haláláról már szoltunk. Wolweber Henrikkel, a Hátsó-kapunál levő német iskola tanítójával mint muzsikussal találkoztunk Lackner temetése alkalmával. 1628-tól töltötte be ezt az állást, s mellette a Szent György-templomban kántor is volt. Fennmaradt kérvénye a városhoz, amelyben színdarab rendezésére kér engedélyt. Ezzel a fontos dokumentummal az iskolákról szóló fejezetben foglalkozunk. A számadáskönyv szerint nem állt jól anyagilag, mert ingyenes temetést

mein gehorsamss vnd hochfleissiges bitten, Sie geruhen doch grossgunstig, in ansehung meiner vielfeltigen Exiliorum, erlittenen vnglaubs eüsseristen [äussersten] egenites vnd eines so weit geraisten weges mich entweder zu gedachter stell, oder aber zu andern Diensten, worzu ich qualificirt erfunden würde, vor andern grossgunstig zu befördern, damit ich vnd mein armes weib vnsers vnglücks ergezet vnd vnss ehrlich hinbringen möchten. . . Odenburg den 4. Novembris Anno 1635. . . Johann Spet Exul Christi.” – Andreas Rauch 1627-ben készült Musikalisches Stammbüchlein XXIII., Herr Johannis Spethen Hochzeitgesaenglein c. tételében bizonyára a mi muzsikuskunk esküvőjére utal. A tétel szövegét lásd MollayVilági 28.l. és JancovicsRauch 49.l.

²³⁹ GamaufDenkwürdige 2.k. Szent Mihály számadások 1635–1638. 165–166.l.

²⁴⁰ Tjk 1636. okt. 24., 222.l.: „Benebens sein die Schuelofficiern wegen der bevorstehenden gefahr der Jesuiter halber, zu allen gebührllich möglichste fleiss mit der lieben Jugendt fürzunembem ermahnet worden.”

²⁴¹ Uo. 1636. nov. 4., 241.l.: „Her Cantor auf ds Rahthaus erfordert vnnd nachdem er über jüngst beschene Vermahnung wider willen Herrn Directoris vnnd ohne erlaubnuss Herrn Bürgermeisters verraist vnnd die Jugent etliche tag vnversorgter gelassen, destwegen zu redt gestelt, vmbwillen er sich aber entschuldigt. Volgendts ad majorem sedulitatem sonderlich ratione Musices vmb Gottes willen angemahnet vnnd erinnert worden.”

²⁴² GamaufDenkwürdige 2.k. 166.l.

rendelnek számára. Semmi hagyatéka sem maradt, így még a beteg feleségének ápolásáról is a tanács gondoskodott.²⁴³ A német iskolában a Szent György-templomban is néhány hétig Huppelmann János, majd aug. 21-től a már ismert Glacian Márton, 1640-ben Erlbeck Farkas, és ennek halála után Eckhardt György követi. Róluk még majd lesz szó.

Holzhauser kántor utódául az 1638. szept. 1-i tanácsülés a szokásos meghívás után Wirsing Sámuel-t nevezi ki, aki eddig magántanítóként élt Sopronban. Okt. 7-én megkötik vele a szerződést is. Mint kántornak és a gimnázium 3. osztálya tanárának a javadalma évi 100 ft, 6 akó bor, 16 mérő gabona, 10 öl fa, szabad lakás, negyedévi iskolapénz, a temetésért járó díjakból és az újévi rekordációkból való arányos részesedés.²⁴⁴

Schwanshofer Kristóf gimnáziumi igazgató 1639. jún. elején hal meg, 14 évi szorgalmas és eredményes munkája miatt özvegyének 100 birodalmi tallért juttat még a tanács. Utóda rektori címmel az eddigi konrektor Valla Lukács, az új konrektor pedig a soproni születésű Schuller János lelkész. Valláról eddig is tudtuk már, hogy muzsikus. Az 1638. okt. 8-i tanácsülésen részletesen tárgyalnak fizetésének ügyéről. Hivatkozik ugyanis arra, hogy Holzhauser betegsége idején a kántorságban ő helyettesítette, és ezért a negyedévig tartó komoly elfoglaltságáért semmit sem kapott. A tanács természetesen szó nélkül teljesítette jogos kérését, és 10 birodalmi tallért, valamint pontosan nem jelzett mennyiségű tűzifát is megszavaztak számára.²⁴⁵ 1639. júl. 27-én tartották az új rektor és konrektor ünnepélyes beiktatását. A számadáskönyv szerint nagy lakoma követte, amely 34 font 7 solidus dénárba került. A tanács tagjai, az iskola tantestülete, a zenészek és a toronyzenészek is részt vettek az ünnepelésben.²⁴⁶

A tanácsi figyelmeztetés ellenére is Holzhauser kántor az utolsó két évében talán öregsége miatt, de főleg betegsége következtében kevés gondot fordított a kórusra s főleg az alumnistákra. Nem csodálkozhatunk, hogy 1638 áprilisában a községi ülés bőven foglalkozik a gimnázium és a kórus fegyelmi ügyeivel. Persze ismét utalunk kell a jezsuita gimnáziumra is, amelyet vetélytársuknak éreztek. Mindenesetre erre céloz a részletes utasítás az iskolai drámákra és az önképzőkör szerű irodalmi foglalkozásokra vonatkozólag, hisz ebben a jezsuita iskolák mindenütt erősek voltak. Az iskolai felügyelők figyelmét felhívják arra is, hogy ellenőrizzék az énekórak fegyelmét és pontos látogatását is. Az örökké visszatérő kérdéssel is foglalkoznak: az alumnisták, akik az iskolában laknak és a város tartja el őket, legyenek engedelmesek, szorgalmasan vegyenek részt a temetéseken és az énekari, ill. zenekari munkában. Ne csatangoljanak éjszaka. Ezért gondoskodjanak felügyelőről, aki ellenőrzi, hogy az iskola kapuját nyáron este 8-kor, télen 7-kor zárják be. A fegyelmi szabályok ellen vétőket pedig büntessék meg.²⁴⁷

²⁴³ GySmL:2 Szent György számadások 1638. év., 13–19.1.

²⁴⁴ Tjk 1638. szept. 1., 6.1. és okt. 6., 47.1.; uo. Lad. XII et M. Fasc. 17. Nr. 252.

²⁴⁵ Tjk 1638. okt. 8., 54–55.1.; GamaufDenkwürdige 2.k. 1639.év.

²⁴⁶ GamaufDenkwürdige uo.

²⁴⁷ SopronMon I.k. 458–459.1.; PayrSoproni 366–367.1.; – Arra vonatkozólag, hogy a kántornak a feladata volt a kórus tagjaira való felügyelet, sőt az astánsoknak időnként élelmezése is, utal Schwanshofer igazgató 1634-ben összeállított Memorialjában, lásd GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 11.

Visszatérve a Szent György-templom kántoraihoz, Erlbeck Farkas, a Hátsókapu melletti német iskola tanítója saját nyugtái tanúsága szerint, 1639. dec.-től 1640. szept.-ig énekelt a templomban. Ez év őszén halt meg, az utolsó negyedévi fizetését már Zsuzsanna nevű özvegye vette fel. Az évi összeg a kántorságért 20 ft volt.²⁴⁸

1640. nov. 14-én Schubert Pál a tanácshoz írt soraiban Erlbeck Farkas utódának Eckhardt Györgyöt ajánlja, „aki már jó ideje kórusunk és zenekarunk szorgalmas tagja, és kész arra, hogy jövőben is az legyen”.²⁴⁹ Eckhardt valóban már jó néhány éve altisztja a kórusnak. 1634-ben már biztosan Sopronban élt, mert febr. 5-én keresztelik Regina Rosina nevű leányát, akinek Rauch András lett a keresztapja. Viszont az anyakönyv szerint még 1665-ben is tanító és a Szent György-templom kántora.²⁵⁰

1640-ben a kórusnak még két tagját ismerjük meg név szerint. Dec. 10-én a két alumni, Johann Scoppius és Samuel Capricornus (Capricornides) a tél beálltával ruhasegélyt kérnek a tanácstól. Soraikban sorsukról is hallunk: „... Kérjük Kegyes Uraságtokat, sziveskedjenek minket csaknem ruha híján levőket a közeledő télen megvédeni s növendékeik iránti szeretetükből ruházatunkról gondoskodni. Szüleink ugyanis nincsenek olyan helyzetben, hogy ruhát vásároljanak számunkra. Mindketten keresztyén lelképásztorok lévén számkivetésbe jutva az egyik kilenc árvát hagyva hátra több mint három éve meghalt. A másik ugyan még él, de távol innen Szilézia tájain igen szegényesen keresi kenyerét. Mivel a híres szabad királyi város gimnáziumának és zenekarának vagyunk a tagjai, bizunk abban, hogy Kegyes Uraságtok meghallgatják kérésünket, és forrásaikat az idegenek számára is megnyitván segítenek nyomorúságunkon. Végezetül a Felséges Istennek, a dolgok alkotójának, kormányzójának, adományozójának és jutalmazójának kezébe ajánljuk Kegyes, Nemes és Bölcs Uraságtokat szívből kérve, hogy irántunk tanúsított jószágukat százszorosan jutalmazza meg, Uraságtok alázatos szolgálói Johann Scoppius és Samuel Capricornides.”

A kérvényt a tanács Valla Lukács rektornak véleményezésre átadta. Valla szerint „mindkét kérvényező a kórusnak hasznos tagja, és tanulmányaikat is rendesen végzik”. A tanács dec. 14-én már intézkedik is ruhájuk elkészítése ügyében.²⁵¹

Nr. 36.: „... demnach Dn. Cantori schwer vnd fast unmüglich fallen will die Astanten hinfüro zu alimentiren, es sey daß dass ihme wie Herrn Wigelebio Cantori seel. verwilliget gewesen, monatlich ein klafter Holtz vor die Thür zu führen...”

²⁴⁸ Uo. Lad. XXXV. Nr. 3/1., 3/4., 3/8., 3/13.

²⁴⁹ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 8. Nr. 309/2.: „Er sich auch eine geraume Zeit allhier bey vnserer Music mit allem fleiss gebrauchen lassen vnd solches ins künfftig noch zuthun willig vnd bereit ist.”

²⁵⁰ EvKa 1624–1655 (másolati könyv) 147.l. 42. sz.; PayrWohlmuth 18.J.; EvKa II.k. 1665.év., 139.sz.

²⁵¹ GySmL: 2 Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 32.: „... Oramus autem Generosas Dominationes Vestras velint nos fere – nudos ac hiemali jam jam instante tempore defendere et vestibus, quibus corpora munire possimus pro illorum erga suos Alumnos affectu cooperire. Nostri etenim Genitores tanti non sunt, ut nobis vestimenta coemere possint. In Exilio nempe constituti (uterque Gregis Christiani Pastor) alter derelictis post se 9 Orphanis ante Annos 3 et ultra pie vita functus est. Alter vero procul hinc, is adhuc superstes in Silesiae Oris pauperrime victum suum quaeritat. Et quia celebris hujus Regiae Liberaeque Civitatis Gymnasii membra Chorique Musici adjuncti sumus non diffidemus, quin Vestrae

Johann Scoppiusról többet nem tudunk. Samuel Capricornus viszont a később híres zeneszerző, aki Pozsonyban 1649-től házitanítóként, 1651 – 57-ig mint az evangélikus egyház „zeneigazgatója” működik, majd pedig elnyeri a stuttgarti udvari karmesteri állást.²⁵² (Pozsonyi éveiről majd Kusser János soproni kántornak 1657-ben kelt levelében is fogunk hallani.) A soproni gimnázium anyakönyveinek hiányában sajnos nem tudjuk, meddig maradt Sopronban.

1643-ban a pestis százával vitte sírba a soproni lakosságot. A tanács nem csupán a szokásos nyilvános táncokat tiltotta be ebben az évben – erről majd még részletesen szólunk –, de szombat délutánra engesztelő istentiszteletet is elrendelt. 1644 áprilisában a közgyűlés ennek az elkezdett szokásnak további megtartását kéri a tanácstól, amelyeken bizonyára Rauchék kórusa és a zenekara minden esetben szerepelt, annak ellenére, hogy a számadáskönyv bejegyzése szerint az astansok, énekesfiúk egy része a pestis miatt elutazott Sopronból.²⁵³ A Szent György-napi szokásos búcsúi lakomát a lelkészek, a tantestület, a zenészek és az énekesek részvételével még 1643-ban és 1644-ben sem hagyták el. Érthető is, hiszen ez a régi szokás szerint a zenekar és a kórus egész évi munkájának volt a jutalmazása.²⁵⁴

Wirsing Sámuel kántor 1655-ig viselte ezt a tiszteletet. Működéséről keveset tudunk. Csupán a temetésekkel kapcsolatban foglalkoznak vele több alkalommal, és végül elrendelik, hogy bármilyen temetés adódik, a gyászbeszéd után minden esetben ki kell kísérenie a halottat a sírhoz, és ott az énekesfiúkkal együtt énekelnie. Ismét hangsúlyozzák azonban az 1636-os rendelet előírását, azt, hogy a temetések olyan időpontban legyenek, amikor nincs tanítás az iskolában.²⁵⁵

Nem lévén még ezekben az években sem konventi jegyzőkönyv vagy hivatalos nyilvántartás a kórus és a zenekar tagjairól, továbbra is csak egy-egy közvetett adatból igyekszünk valamit megtudni róluk. 1645-ben Valla Lukács rektor hal meg, aki maga is zenekari tag volt. Érdemeire való tekintettel özvegye 1646-ban még megkapja férje fizetésének a felét, 80 ft-ot.²⁵⁶

Mint diák már jó néhány éve tagja a zenekarnak a Csehországban levő Deutschbrod [Znaim] városából származó Psyllius Lukács – ő lesz majd Rauch

Generosae Dominationes nostram supplicem petitionem audiant nostramque inopiam fontes suos foras derivando adjuvent. Hisce in Manus Dii Maximi Rerum Creatorum Gubernatoris, Datoris et Remuneratoris Generosas Amplissimas Prudentissimasque Dominationes Vestras commendamus animitus precantes, ut beneficia in nos collata centuplo recompensare dignetur Vestrarum Dominatio-nium Humillimi Clientuli Joh. Scoppius, Samuel Capricornides. . . uterque supplic. nostro choro non inutile praestet operam simulque in publicis lectionibus frequens et assiduus sit. . .”

²⁵² RybaričCapricornus 108 – 110.l.

²⁵³ SopronMon 1.k. 90.l.; GySmL: 2 Szent Mihály számadások 1644. év.: „Und nach deme der maiste theil der Astanten weg grassirenten Seüch der Infection sich von hier weg begeben, als bezahlt ich ins 4 Wochen allen Wochen 30 sol. ung. thuet 5th.”; HáziAdatok 116.l.

²⁵⁴ GySmL: 2 Szent György számadások 1643 és 1644.: „Am Tage St. Georgii, gab ich alten brauch nach denen Herrn Geistlichen, Schuldienern vnd denen die dem Choro Musico anhängig ain Nachtmahl speisete 3 taffeln. . . gekostet 34 th. 14 d.”

²⁵⁵ Tjk 1648. jan. 24., 38.l.; uo. 1652. aug. 16., 182 – 183.l.; SopronMon 1.k. 95.l.; Petz-krónika 1652. jan. 19.; Kjk 1653.év. 3. pont 4 – 5.l.

²⁵⁶ GamaufDenkwürdige 2.k. Szent Mihály számadások 1645 – 46. év.

utóda —, de csak 1648-ban hallunk róla először. Ösztöndíjat kér a városi tanácstól külföldi tanulmányútjához: „... Már csaknem tíz éve, hogy elhagytam hazámat, tanulmányaim végzése céljából, és a tiszta hit alapjainak megszerzésére Kegyedék gimnáziumába jöttem. Mivel tanáraink alapos oktatása által már amennyire megerősödtem, a műszak magasabb tájaira vágyom ... Ezért Kegyedék ajtaján kopogok, és az irodalom iránti szeretet nevében kérem Önöket, tanulmányaim végzéséhez némi útravalót szíveskedjenek adni ...” A kérvényre ráírták a tanács határozatát, amely szerint 24 ft-ot kapott útiköltségre.²⁵⁷ Nem tudjuk, hova utazott. Payr szerint már 1649-től a soproni gimnázium tanára volt, és így ismét a zenekar tagja is.²⁵⁸ Gamauf a számadáskönyvi jegyzeteiben ebben az évben még nem szól róla. 1651-ben viszont a kereszteltek anyakönyvében keresztapaként szerepel, és már a gimnázium tanárának jelzik.²⁵⁹ Ismerjük sorait 1654. szept. 7-i dátummal, amelyben új lakást kér a városi tanácstól: „Amennyiben a tanács a kérést teljesíti, a jóságot a kedves ifjúság szorgalmas tanításával és nevelésével kívánom viszonzni és mindenkor kiérdemelni.”²⁶⁰ Levelében azonban zenei működésére nem találunk utalást.

A számadáskönyvekből még két tanárról, illetve tanítóról állapítható meg, hogy a kórusban is muzsikáltak. Jahn Ágostonról csak azt tudjuk, hogy „chorus musicus” is volt az 1647–48-as években, Stigelicz Benedek pedig 1648-ban.²⁶¹ Az utóbbi 1656-ig csak kiegészítő beosztást kap az iskolában, de részt vesz a kórus munkájában is. Mindezt az 1656. aug. 4-én kelt hosszú beadványából tudjuk, amelyben nehéz sorsát bőven ecseteli a tanácsnak: „Alázatosan kérem, értsék meg, hogyan szolgálok én szegény idegen már kilenc éve itt a templomban és az iskolában ... Elsősorban könyörgöm, juttassanak számomra egy másik, egészségesebb és kellemesebb lakószobát.” Aprólékosan szól anyagi nehézségeiről, kevés keresetéről. Kéri segítségüket, hogy rendes állása legyen, ő pedig iskolai munkája mellett szívesen fog továbbra is közreműködni a kóruson.²⁶² Kérése teljesült, mert 1657-től a számadáskönyvekben mint rendes tanár szerepel a gimnáziumban 1663-ig, s feltehető, hogy a kórushoz is végig hűséges marad, ahogyan levelében is ígérte.

²⁵⁷ Evtl Iratok 163 III 134.,sz., 1648. ápr. 6.: „Hactenus decennium fere est, ex quo Patria relicta ad Vestrum Gymnasium ad faciendā doctrinae ac purae Religionis fundamenta profectus sum: quibus jam nunc fideli Praeceptorum informatione adhibita taliter qualiter positi, animus mihi est hinc ad sublimiora Musarum loca contendere ... Proinde V. Ampl. fores pulso, Vosque per amorem litterarum obtestor, ut me de studiis periclitantem aliquo ut minimum viatico condecorare dignemini.”; HáziAdatok 56.l.

²⁵⁸ PayrSoproni 364.l.

²⁵⁹ EvKa I.k. 1651., 147.sz.

²⁶⁰ GySmL: 2 Lad. XXXV et KK. Fasc. 4. Nr. 12/14.: „... vmb die liebe Jugendt durch treuflieffige Vnterweisung vnd zuverdienē will mich ieder Zeit befeissen.”

²⁶¹ GamaufDenkwürdige 2.k. Szent Mihály számadások 1647–48.év; PayrSoproni 364.l.

²⁶² GySmL: 2 Lad. XXXV et KK. Fasc. 3. Nr. 8/27.: „Denenselben gebe ich in aller Vnterthänigkeit zuverstehen, wie das ich armer fremdbliche schon in die 9 iahr bey Kirch vnd Schuelen alhier diene vnd gebrauchen lasse ... wollen mir armen auss grosser Bitte vnd Flähen ein anders vnd gesunders wie auch bequämers Zimmer vnd anderer nothwendiger Hilfe beyspringen... dem Choro Musico bey zustehen.”

Klasszikus műveltségük ékes bizonyítékát tárják elénk hárman a soproni gimnázium tanulói közül, akik 1653. márc. 14-én fogalmazzák meg kérésüket a tanácshoz, mielőtt elhagynák a várost. Stílusgyakorlatnak is beillő fennkölt hangú levelük azonban arról is számot ad, hogy a zenekarnak szorgalmas tagjai voltak. Crellius Tóbiás Iglóból való magyar fiúnak vallja magát, Wissiczen György pannóniainak írja alá nevét, Vibegius János pedig a sziléziai Graussnitz városból való: „... Valamivel több mint két teljes éve már a gimnázium növendékei vagyunk rektorunk bölcs fegyelme alatt, aki az itteni életmódunkról tanúskodhat. De nagyon buzgó tagjai voltunk a kórusnak és a zenekarnak is, amelyet Nagyuraimék az Önök és a polgárok bőkezősége tart fenn. Jóllehet mindezekben vajmi kevés vagy semmi érdemünk sem akad, hisz mindez kötelességünk volt. Mégis az Önök mindenki által hirdetett bőkezősége és a szegény diákok iránti segítőkészsége arra a bizalomra bátorít bennünket, hogy nagylelkűségük kapuján zörgessünk alázatosan kérve, méltóztassanak Nemes és Tekintetes Uraságtok a mi szükségünket enyhíteni, a bőkezűségnek akárcsak kis patakocskáját felénk irányítani...”²⁶³ A barokk költői képekben bővelkedő levélnek mi ugyan csupán a bennünket érdeklő részeit idéztük, de a nagy gonddal elkészített – hihetőleg saját fogalmazású és fordítású – levelük, reméljük, elérte a tanácsnál a célját. A levél végén olvasható Seelmann rektornak a valóban értékes ajánlása, mert nagyon megdicséri szorgalmukat és tanulmányi eredményüket is. Azt azonban nem tudjuk, milyen összeget szavazott meg a tanács számukra, sem azt, hogy mi lett a későbbi sorsuk.

Más a helyzet a kórus másik tagjával, a Besztercebányáról származó Kalinka (Kalinkius) Jánossal, aki 1655. szept. 21-én kér hasonló segítséget a tanácstól akadémiai tanulmányaihoz. Ő ugyanis vissza fog jönni, és néhány év múlva megkapja Sopronban a kántori állást. Már ezért is érdekesek számunkra ékes latinsággal írt sorai, amelyekben barokk díszekben bővelkedő mondatai között felvázolja életének a sorsát is. Szeretettel szól tanáraitól, és így folytatja: „Az ő útmutatásuknak köszönhető, hogy nem minden eredmény nélkül töltvén el itt a gimnáziumban négy évet, lelkemet a magasabb törekvések felé irányíthattam... Valamivel több mint négy éven át az Önök polgárainak gyermekei közül is jó néhányat mint magántanító is oktattam. Most azonban elhatároztam, hogy az akadémiára megyek.” Nem tűnik ki soraiból, hogy hova szándékozik menni. Beszámol viszont gyerekkoráról és sorsáról is: „Közös hazám nekem Magyarország. Kanyargós völgyekben gazdag hegyvidékén születtem. A hegyvidék

²⁶³ Uo. Lad. XXXV et KK. Fasc. 1. Nr. 1/59.: „... Viximus in Gymnasio Vestro integrum biennium et quod excurrit, sub ingenua Rectoris disciplina, qui testis instar omnium actae, per hoc tempus, vitae esse potest: sed et Choro Musico, qui vestra, Viri Maximi, et civium liberalitate alitur, addictissimi fuimus. Licet in his talibus vel exigua vel plane nulla aestimanda sint merita, cum ex officio fiant. Tamen insignis illa Vestra, quae ab omnibus depraedicatur beneficentia et egenos studiosos iuvandi studium, nos ad hanc fiduciam provocavit, ut non dubitarem munificentiae vestrae fores pulsare, demisse rogantes, dignentur Vestrae Nobiliss. et Ampliss. Dominationes inopiam nostram, aliqua ex parte sublevare rivulum vel exiguum liberalitatis in nos derivare... Dat. Sempr. Die 14 Marti Anno a partu B. Virginis 1653. Vestrarumque Virtutum Cultores et Admiratores devotissimi Tobias Crellius Igló-Hung., Georgius Wissiczenus Pannonius, Johannes Vibegius Grausnitzio Silesia.”

legtinkintélyesebb városa, Besztercebánya ez, amelynek német polgárai voltak a szüleim. A jámborságra és a jó erkölcsökre ők neveltek, de alig tíz éves koromban a sors rendeléséből és korai haláluk miatt árván maradtam. Jóbarátok tanácsára elhagyván a házi isteneket, más patrónusokat kerestem, hogy Isten után nekik engedelmessé legyek. Az utat megmutatták, az irányt és a célt megtaláltam. Itt kellett tanulmányaimat végeznem . . . Gyakran vitatkoztam és tartottam szónoklatot. A két templomnak nem akad sarka, amelyet Isten és a hallgatóság dicsőségére felzengett hangom nem töltött be . . . Mivel nem vagyok helybéli, óvakodom attól, hogy jótékonyágtok tengerére áhitozzam. Elégedett vagyok és hálás leszek, ha mint idegen bőkezűségteknek csupán kis patakjait élvezhetem . . .” Levelének hátlapján Seelmann Keresztély rektor, Láng Mátyás első lelkész, Klesch Dániel konrektor és Wirsinger Sámuel kántor külön-külön ajánló sorokat írnak érdekében. Ezek azért is érdekesek, mert írnak arról is, hogy Kalinka a kórusnak is értékes tagja volt, mint Seelmann szövegében olvassuk: „Mivel a pályázó kórusunkat ékesítette, méltónak tartom, hogy ajánljam őt . . . nem akad párja, aki oly sokáig, azzal a készséggel vett volna részt a kórusban, s élén állott volna, mint ő . . .”²⁶⁴

Rauch együttesének két rendkívüli szereplését ismerjük az 1650-es évekből. Az első Schubert Pál első lelkész temetése a Szent Mihály-templomban. 1649. dec. 13-án halt meg, de a temetés pontos időpontját nem jelzik. Lagus Jakab, az iskola rektora (1646–1650) Euthanasia c. gyászódát írt erre az alkalomra. A zenéjét azonban nem Rauch András szerezte, hanem Schubert Pál fia, Schubert János lelkész. A nyomtatásban megjelent, soprán és alt szólóra, 2–8 szólamú vegyeskarra írt és számozott basszus kísérettel ellátott mű fennmaradt.²⁶⁵ A mintegy 6 oldalnyi szólamanyag nem tünteti fel a kísérő hangszereket. A homofon szerkesztésű, egytételes kompozíció számunkra fontos emlék, mert az első bizonyíték Schubert János zeneszerzői működésére. A zenekarnak tagja volt már 1631-ben is, hisz Lackner temetésén ő is játszott.

Az együttes másik emlékezetes közreműködése 1651. júl. 9-én a ruszti templom felszentelési ünnepén volt. Az 1645-ös linzi béke után a ruszti evangélikus

²⁶⁴ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 14.: „. . . Horum consilio effectum est, ut transactis feliciter et non sine fructu in hoc Gymnasio, quatuor annis, animum tandem ad altiora applicarem. . . Quadriennium et quod excurrit hic degi et Civium Vestrorum Filiis nonnullis, operam privatae institutionis impendi. . . Nunc in Academiam abire decretum mihi est. . . Patria mihi communis est Hungaria. Montani tractus in ea me natum exceperunt, sinuosis suis vallibus. Urbs Neosolium est, Montanarum amplissima, cujus Cives Germani fuere Parentes. Hi me Pietatis fundamentis et domestica morum educatione imbutum, puerum vix decennem, urgente Fato et praematura morte e vivis erepti, Orphanum reliquerunt. Post ex amicorum consilio, infelices Lares deferens, alios quaesivi, quibus post Deum parerem Patronos. Via ostensa fuit: meta reperta est et scopus. Hic scilicet perficienda erat cura Scholae. . . Et perorantem saepius et disputantem me audivit nuper cathedra. Templi utriusque nullus angulus est, quem non in honorem Dei et Auditorii excitationem personavit Vox mea. . . Non ad mare munificentiae Vestrae accedo, a quo cum domesticus non sum, arceor. Contentus ero et gratissimo animo agnoscam, dum modo in me peregrinum aliquos saltem liberalit. is derivaveritis rivulos. . . Dab. ex aedibus Panerianis XI Cal. Octob. MDCLV [21. Sept. 1655]. . . Johannes Kalinkius Neosol. . . Cum cliens hactenus nostrum exornavit chorum, dignum judico. . . qui et meritis, cum parem non habuerimus, tam diu ea, promptitudine Choro interfuisset et praefuisset feliciter. . .”

²⁶⁵ OSzK RMK II. 729.sz.; PayrSoproni 295.l.

gyülekezet is felépítette templomát. 1649. szept. 9-én helyezték el a templom alapkövét, és két év alatt készen lett az új, diszes templom, amely 1674-től a katolikusok temploma lett. A ruszti evangélikus anyakönyvbe jegyezték be a felszentelési ünnep részletes programját. Musay Gergely szuperintendens végezte a szertartást Schubert János soproni lelkész és Sárfőy Miklós soproni magyar lelkész segédletével. Az ünnepség a régi imaházban kezdődött. Az anyakönyvi szöveg szerint: „... a prédikáció befejezése után az előre meghatározott ünnepi rendben megindult a menet az újonnan épült templomhoz, és a soproniak zenéjének kíséretében menet közben végig énekeltek”. Majd részletesen leírja a latin nyelvű szertartást, a kórus válaszait és a német nyelvű énekeket. Azután Schubert János tartott beszédet. „Majd a prédikáció befejezése után ismét muzsikáltak.”²⁶⁶

Rauch működése idejének utolsó személyi változása 1655-ben történt. Wirsinger Sámuel kántor halála után utóda 1657-ig Kusser János lett. Sem a halálról, sem Kusser 1655-ös megérkezéséről nincs levéltári adatunk, mert 1676-ig halotti anyakönyv, 1656-ig számadáskönyv nem maradt fenn. Az biztos, hogy Wirsinger 1655. szept. 21-én még élt, mert hiszen Kalinka kérvényének ajánló sorait aláírta. A régebbi lexikonok Kussernek soproni állásáról nem szólnak. Az MGG lexikon szerint 1626. nov. 11-én Magyarországon született, és 1692-ben Stuttgartban halt meg. Csak annyit állít, hogy 1657-ig Sopronban működik, s akkor megy Pozsonyba az evangélikus gyülekezet kántorának. Payr ruszti születésűnek mondja. Házi szerint szülei, Kusser Farkas és Zeiner Mária eredetileg soproni szőlőkapások voltak, és mint ilyenek Rusztra költöztek. Két fiuk volt: György meggyesi iskolamester Sopronban tartotta 1650-ben az esküvőjét, a másik fiú pedig Kusser János. Az ő fia viszont Kusser János Zsigmond, a hamburgi operaház karmestere, aki 1660-ban már Pozsonyban született.²⁶⁷ Kusser János tanulóéveiről nincs adatunk. 1649–53-ig a körmöcbányai evangélikus egyház segédkántora és az iskola zenetanára volt. Elöljárói véleménye szerint „ein gutter musicus”, jó muzsikus volt.²⁶⁸ Annak ellenére, hogy Sopronba való pontos érkezéséről nincs közvetlen adatunk, működéséről mégis két fontos levele tanúskodik. Dátum, sajnos, egyikén sem található. Az elsőt megérkezése után fél év múlva írja a soproni tanácshoz: „... bizonyára emlékeznek még, amikor fél éve e városba (az én drága hazámba) szeretettel meghívtak kántornak, nekem adtak egy szobát a Fő téren, a kenyérbolt mellett, amíg a kántorné a saját szobáit kiüresíti. Nekem sajnos, sok kellemetlenségem akadt azért, mert hosszabb ideig kell maradnom az említett helyen. A magánórák tartásában, a diszkantisták nevelésében, a zeneművek írásában, az alumnisták látogatásában stb. akadályozva vagyok, de még a szorosan vett hivatali elfoglaltságomnak sem tudok e körülmények között kellő mértékben

²⁶⁶ Ruszt ev. gyülekezeti ltár. Anyakönyv: „Közös Anyakönyv” (1647–1667.), 39–41.l.: „Nach vollendeter solcher Predigt in man in seinen Process und guter Ordnung nach Standes Gebühr zu den neu erbauten Kirchen gegangen und mit der Oedenburger Musik unter währenden Gehen gesungen... Nach vollendeter Predigt wurde wieder musiciert.”; PayrWohlmuth 6.l.

²⁶⁷ PayrWohlmuth 4.l.; MGG 7.k. 1914.l.; HáziAdatok 63.l.; VarannaiKusser 392.l.

²⁶⁸ d'IsozKörmöcz 23.l.; ZavorskyBeiträge 82.l.

eleget tenni . . . szíveskedjenek azért Uraságtok nekem más lakást adni, hogy én méltatlan az elvállalt kötelezettségemet nagyobb kényelemben teljesíthessem.”²⁶⁹

E levél igazolja, hogy Wirringer valóban meghalt (s nem csak távozott Sopronból), mert az özvegyét kötelezték arra, hogy bizonyos idő múlva költözzék ki a kántori lakásból, s adja át azt Kussernek. Ez a szokás szerint elhúzódott, és ebből még több kényelmetlensége lett Kussernek. A beadvány azt is tanúsítja, hogy Kusser lelkiismeretesen foglalkozott a kórossal és a zenekarral, és Rauch utolsó két évében méltó segítőársat találhatott benne. Kussernek a későbbi pozsonyi éveiből ismerünk műveit, de Sopronban készült kompozícióról nincs adatunk. Bár Kusser csak Rauch halálát követő évben, 1657-ben hagyta el Sopront, mégis itt foglalkozunk a másik levelében foglaltakkal is. A levelet 1657-ben soproni távozása ügyében írja: „. . . kb. 8 évvel ezelőtt az én hűséges barátom, Capricornus Sámuel úr és én közös utazásunk után Pozsonyba érkeztünk azzal a hű vágygal, hogy ott zenészi állást szerezzünk. Capricornus úrnak ez valóban sikerült is. Nekem azonban csak az ígéret és a remény jutott osztályrészemül. Tekintve, hogy Capricornus urat most máshova hívták meg, a helye üresedésben van, s nekem ajánlják fel. Ezért mély tisztelettel fordulok Tisztelt Uraságtokhoz és kérem kegyesen engedjék meg, hogy a személyemnek felkínált állást elfogadjam.”²⁷⁰ A tanács természetesen nem állt útjába Kussernek. A pozsonyiak 1657. márc. 20-án hívták meg hivatalosan.²⁷¹ A tényleges távozásáról Lochner János naplójában 1657. ápr. 4-i dátummal találunk bejegyzést: „Kusser János úr . . . minap benyújtott lemondó levele után, amelyben elcserélni kívánja a pozsonyival, és az ezt követő gyors elengedés után mindenét összecsomagolva Pozsonyba távozott.”²⁷²

Mielőtt véglegesen búcsút vennénk Rauch Andrásról, itt foglaljuk össze mindazt, amit a soproni levéltárak anyaga alapján családi helyzetével kapcsolatban megtudtunk. Rauch részletes és értékelő életrajza még megírásra vár. Az irodalom

²⁶⁹ GySmL:2 Lad. XXXV et KK. Fasc. 3. Nr. 8/24.: „. . . Dennen wird sonder Zweifel annoch ohnverborgen sein, wassmassen mir, als ich vor einem halben jahr hieher in diese löbliche Stadt (mein werthes Vatterland) zum Cantorat mildigst vocirt wurde, das Zimmer auffen Plaz neben dem brodladen, so lang, bis die fraw Cantorin die ihrigen räumte, eingegeben werden. Demnach mir aber viler incomoditäten halber beschwärllich fallen wil, länger in gedachten Zimmer zuverbleiben, aldiweil ich mit den privat-stunden, erziehung der discantisten, composition schreiben, besuchung der alumnorum etc. nicht fortköfmen, noch meinem officio genugthun kan. . . vnd dieselben wollen Grossg. wegen der ander Zimmer meiner bedacht sein, damit ich meinem mir vnwürdigen anvertrauten officio mit mehrer bequemligkeit möge vorsehen. . . Johann Kusser p.t. cantor.”

²⁷⁰ Uo. Lad. XXXV et KK. Fasc. 3. Nr. 8/16.: „. . . Nach deme vngefähr vor 8 Jahren mein getrewe freund H. Samuel Capricornus vnd ich nach unseren volbrachten Reysen gen [gegen] Pressburg geköfmen, vnd alda lust gewohnnen in Diensten bey dero Music unss gebrauchen zu lassen, wie auch H. Capricornus würlkliche Dienst erhalten, mir aber die Expectantz vnd hoffnung ingleichen promovirt zu werden gemacht worden ist, vnd aniezo bey anderwertiger Vocation mehrgedachten H. Capricorni dessen stell vacirent vnd mir angetragen wird: Alss habe hierüber Euer Vest vnd Herrligk. ich mit gebührendem respect zuersuchern vnd zu bitten, mir Grossg. zuerlauben, das ich in person die beschaffenheit solcher angetragenen Stell vnd condition vernehmen. . . Johann Kusser p.t. cantor.”

²⁷¹ PayrSoproni 364.1.; RybaričHudby 144.1.

²⁷² Tjk Lochner János Bernát naplója 1657. ápr. 4., 95.1.: „Item ist herr Johannes Kusser . . . auf seine neulich eingebrachte schriftliche resignation dise seine stell mit der zu Prespurgen zuerändern und hierauf erfolgte schleunige entlassung mit sak und pak dahin gen [gegen] prespurgen fortgereiset.”

vajmi keveset tud Rauch effajta adatairól. Házi kéziratok munkájában részletesen bemutatja az idevágó dokumentumokat. Főleg az ő kutatásának anyagából foglaljuk össze most a számunkra lényeges adatokat.²⁷³ Említettük már, hogy a kereszteltek anyakönyve 1624-től, a házassági 1645-től és a halotti csak 1676-tól ismert. Mégis a többi irat (végrendeletek stb.) alapján megállapítható, hogy gyermekeik közül kik haltak meg és kik maradtak életben.

Nem tudjuk, mikor és hol vette el Wagner Mária Rozinát. A soproni anyakönyv szerint 1632 és 1636 között Mátyás, János András, András és Jakab nevű gyermekük született.²⁷⁴ Özvegyiségre jutva 1639. márc. 3-án házasságot köt a soproni Ainfalt Máriával.²⁷⁵ Erre az esküvőjére a tanácstól nászajándékul hat ezüstkanalat kap.²⁷⁶ Ebből a házasságából 1640 és 1645 között Jakab András, Mária, Erhard és Nándor született.²⁷⁷ Utóbbi gyermeke 1645. márc. 8-án született. Előtte két nappal Mária asszony megírta végrendeletét, amelyből kiténik, hogy már csak két gyermekük él: az előző házasságból való Mátyás és a saját gyermekük Erhard.²⁷⁸ Még ez évben meghal Mária asszony. A végrendeletét ugyanis 1646. jan. 8-án mutatták be a tanácsnak, és azt akkor bontották fel.

Rauch már mint soproni polgár kötötte meg az újabb házasságát 1650-ben. 1643. márc. 30-án tette le a polgáreskü, és ezzel véglegesen soproninak vallotta magát.²⁷⁹ Bruck an der Mur-i lakos néhai Franck Gáspár Dávid árva leányát, Éva Rozinát vette el, mint ahogyan ez a soproni házassági anyakönyvben olvasható.²⁸⁰ E házasságból két gyermek született: András 1650. dec. 14-én és Ilona 1655. okt. 2-án.²⁸¹ Éva Rozina asszonynak három végrendelete maradt fenn.²⁸² Az utolsót Rauch 1656. márc. 29-én mutatta be, akkor nyitották fel és olvasták fel. Ez azt jelenti, hogy kevéssel előtte halt meg Éva Rozina asszony. Két hónappal később, 1656. máj. 22-én Rauch a saját végrendeletét is megíratta. E szövegből megtudjuk, hogy csupán két gyermeke él: az említett Mátyás és a még ötéves András. Az ingó és ingatlan vagyont közöttük osztja fel és András nevelését Mátyásra bizza, aki 1655-

²⁷³ HáziAdatok 47–52.1.

²⁷⁴ EvKa 1632. év 10. sz., 1633. év 113. sz., 1634. év 211. sz., 1636. év 255. sz.

²⁷⁵ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 6. Nr. 284. Rauch házasságlevele 1639. márc. 3.

²⁷⁶ Uo. 1639. évi városi számadáskönyv 214–215.1.

²⁷⁷ EvKa 1640. év 137.sz., 1641. év 121. sz., 1643. év 43. sz., 1645. év 32. sz.

²⁷⁸ GySmL:2 Lad. R. Fasc. 2. Nr. 88.

²⁷⁹ Uo. Polgárkönyv III.k. 33/a.: „... Andre Rauch organist alhier auf gehorsamblichen anhalten sambt erlegung des halben oneris, als 3 reichsthalern vnnnd lifferung des musqueten zum burger auff-vnnnd genomben worden. . . .”; Tompos Ernő szerint nem volt nemes és nem is akart annak látszani. Címert azonban sok polgártársához hasonlóan használt. Pecsétgyűrűjén egyszerű beszélő címert, egy füstölőt (Rauchfässlein) viselt. Zeneműveit, mint pl. az 1641-ben Nürnbergben megjelent *Missa, Vespera* . . . c. kompozíciójának címlapján szereplő arcképét is a teljes címer díszíti, pajzsában hármashalomból kinövő griff tartja a füstölőt. Sisakdísz: két ezüst-kékkel vágott szarv között növekvő griff tartja a füstölőt. TomposRauch 66.1.

²⁸⁰ EvHa 1650. év 27. sz.

²⁸¹ EvKa 1650. év 212. sz., 1655. év 144. sz.

²⁸² GySmL:2 Végrendeletek Lad. R. Fasc. 2. Nr. 9. (1650. dec. 2.), Lad. R. Fasc. 3. Nr. 104. (1653. jan. 15.) és Nr. 110. (1653. aug. 11.)

től már házasember.²⁸³ A végrendelet elkészítésénél Lochner János Bernát is hivatalból jelen volt. Naplójából tudjuk, hogy másnap, azaz máj. 23-án már meg is halt Sopron legértékesebb muzsikusa és zeneszerzője.²⁸⁴

Rauch végrendeletének megfelelően a városi bírói szék 1656. jún. 27-én összeírta és megbecsülte Rauch vagyonát. Ez a terjedelmes összeírás művelődéstörténeti szempontból értékes, mert a korabeli polgár életformájának megrajzolásához jó néhány adattal szolgál, amikor a lakásberendezés, ágynemű, fehérnemű, ruhafélék, háztartási eszközök, ezüstneműk részletes felsorolását tartalmazza. Sajnos zenei vonatkozásban nagyon szűkszavú. A kamrában fekvő ingóságok között pontosan meg nem állapítható hangszerről szól: „... ein instrument”. A boltozatos kamrában egy állvány és egy láda tele könyvvel.²⁸⁵ Az Ainfalt-féle házban egy pedálos zongora és szintén valamilyen más hangszer is található.²⁸⁶ 1657. aug. 21 – 25-ig történt a Rauch-vagyon birtokosztása, amelyet 4468 ft-ra értékelték. Ebből leszámítva a két fiú anyai örökségét és a fennálló adósságokat, a maradék apai örökség összege 854 ft. Ezt az összeget és az ingóságokat osztották aztán két részre. A hivatalos szöveg itt is csak röviden kb. 100 különféle öreg könyvről tesz említést.²⁸⁷

Sajnos a leltározó tisztviselők felületessége megfosztott bennünket Rauch könyveinek és kottáinak megismerésétől. Emlékezzünk, hogy Wigeleb kántor hagyatékának lelkiismeretes részletezése által viszont akkor milyen gazdag könyvtári, ill. kottatári katalógus birtokába jutottunk. Pedig hisszük, hogy Rauchnak is értékes kottatára volt!

Utolsó kérdésünk, hol lakott Rauch Sopronban? Az első két évről még nincs adatunk. Dávid Ferenc részletes kutatásai alapján úgy tartja, hogy 1631 decemberében már a város tulajdonában levő Templom utca 2. sz. házban lakott. Egyed mester ugyanis Rauch úr számára még egy szobát rendezett be, boltozott, falazott, padlózott, és benne a tűzhelyet is megcsinálta. Dávid e számadások alapján 1643-ig tudja igazolni, hogy Rauch itt lakott. Az udvari szárnyak egyikének emeletén két szobából, konyhából és kamrából állott a lakása. A kamráért külön évi 8 ft bért fizetett. Amennyiben valóban csak 1643-ig lakott e házban, akkor a következő lakása feleségének, Ainfalt Máriának tulajdonában levő ún. Ainfalt-házban lehetett. E házat 1828-ban lebontották. Az Ainfalt-ház és a szomszédos ház helyére épült a Fő tér 5. számú volt megyeháza. Ainfalt Mária 1645-ös végrendeletében a

²⁸³ Uo. Lad. R. Fasc. 3. Nr. 117. – Mátyással kapcsolatban meg kell említenünk, hogy 1651. febr. 6-án még az altdorfi egyetem hallgatója s innen Strassburgba kíván menni jogi tanulmányok folytatására. E célból édesapja 1651-ben és 1652-ben ösztöndíjat kér és kap is fia részére a várostól: Evlt Iratok 183 III 154 (1651. febr. 3.), uo. 183 III 157 (1652. jún. 17).

²⁸⁴ Tjk Lochner János Bernát naplója 1656. máj. 22., 36.l.: „Herr Andre Rauch disponirt in gegenwart herr Georg Lorencz Poerczmeysr vnd meiner. Ist den tag hernach gestorben.”

²⁸⁵ GySmL:2 Gerichtsbuch 448–478.l. – A 461. lapon: „Ein stell voll vnterschiedlichen alter bücher. Ein truhen voll alts bücher.” A 472. lapon volt Rauch András Geburtsbrief-je, azaz a születési bizonyítványa. Ma már ez hiányzik.

²⁸⁶ Uo. 466.l.: „Ein flüg mit ein pedall, mehr ein ander instrument.”

²⁸⁷ Uo. 1657/8. évi Gerichtsbuch 127–141. l. – A 141. lapon: „Bei 100 stück allerhandt alte Bücher.”

szüleitől örökölt Fő téri házának harmadrészét gyerekeire hagyja, de a haszonélvezet joga a férjét illeti. A házassági anyakönyv pedig Rauch András fiáról, Mátyásról az 1655-ben tartott esküvője alkalmával azt írja, hogy édesapjának az Ainfalt-házban levő lakásában lakik.²⁸⁸

1979. dec. 20. óta a Templom utca 2. számú (volt Esterházy-palota, ma Bányászati Múzeum) falán emléktábla hirdeti, hogy e házban élt és alkotott Sopron legnagyobb zeneszerzője és muzsikusa. A Soproni Városszépítő Egyesület állíttatta az emléktáblát és rendezte a muzsikával egybekötött megemlékezést.

A harmadik szakasz (1656–1673) kezdete, Rauch halálának az éve a pestis újabb járványa miatt ismét szomorú és nehéz esztendeje a városnak. Két ünnepi istentiszteletet is tartanak a városi tanács kérésére. Az elsőről a febr. 6-i tanácsulésen emlékeznek meg: „Háromkirályok utáni 5. vasárnap a városi tanács, a lelkész urak és két iskola vezetőjének közös megbeszélése és rendelkezése szerint (Istennek hála!) a megszűnő pestis miatt hálaünnepet tartottak és az istentisztelet keretében hálaénekeket énekeltek, könyörgést és prédikációt tartottak.”²⁸⁹ A járvány sajnos még ekkor nem szűnt meg teljesen. Csak az év végén kerülhetett sor a nagy hálaadó ünnepre: „Advent utolsó vasárnapján hálaünnep volt (Istennek hála) a járvány megszűnte alkalmával. Az ünnepi istentiszteletet három prédikáció és fényes zenekari muzsika keretében trombiták és dobok kíséretével tartottuk.”²⁹⁰

Ezen az adventi ünnepen már az új orgonista vezette az együttest, Psyllius Lukács, a gimnázium tanára. 1656. jan. 24-én tartotta esküvőjét néhai Zauchtler György külső tanácsos és szijgyártó leányával, Anna Máriával.²⁹¹ Lakásuk a Kolostor u. 15. számú házban volt.²⁹² Mint orgonista évi 100 font dénárt és 2 akó bort kapott, de végig megtarthatta a gimnáziumi tanári állását is, amelyért külön még évi 97 font 4 solidus dénárt kapott.²⁹³ Csaknem 30 évig tartó működése alatt neki köszönhető, hogy a virágzó kórus és zenekari élet szinte zökkenő nélkül

²⁸⁸ Uo. IV. 1009. Kammeramt Rechnung 1631. év 144/b. Dávid Ferenc szíves közlése.; Mollay Károly a házak sorrendjében készült adójegyzékek alapján 1631–1645-ig a mai Fő tér 4. szám, azaz a Templom u. 2. számú házzal szomszédos házat jelöli meg Rauch lakóházának. (Szíves szóbeli közlése); CsatkaiMüemlék 177.1.; GySmL:2 Végrendeletek Lad. R. Fasc. 2. Nr. 88.: „... 7ten... von meinen lieben Eltern seel. ererbtes Hausstheil, alss der dritte theil Einfaltischen Hauses, in der Stadt Platz... meinem leiblichen Khindt oder Khindtern... frey vnd eingenthumblich anfahren vnd verbleiben: dergestaldt denoch, dass alle dise grundstuckh... vielgeliebter Herr vnd Ehwürth... ohne einzige raittung behalte, nuze, genieße vnd gebrauche.”; EvEa 1655. év 88. sz.: „Der edle, vest vnd wohlgelehrte herr Mathias Rauch dess auch edlen vnd vesten herrn Andre Rauchen, diser unser evangelischen gemein wohlbestellten organisten... sohn in seines herrn vatters behausung dess Einfaltischen hauses sich aufhaltend...”; HáziAdatok 51.1.

²⁸⁹ Tjk Lochner János Bernát naplója 1656. febr. 6., 1.1.: „Am Sonntag nach F.H. Dreykönigtig ist auf anordnung vnd vnterredung Einer E.R. mitel vnd der Herren Geistlichen vnd beeden Oberrn Schul Collegen wegen (Gott lob) abgewendter Pestilenz ein Dankfest gehalten vnd der Gottesdienst vermittelst andächtig Dankgesängen, Collecten vnd Predigten verricht...”

²⁹⁰ Uo. 74.1.: „Am letzten Advents-sonntag ist das danckfest wegen (Gott lob) abgewendter seuch feyerlich begangen vnd mit dreyen predigten vnd einer feinen music, dabey trompeten vnd heerpauckhen gebraucht, verrichtet worden.”; HáziAdatok 56.1.

²⁹¹ EvHa 1656. 4. sz.

²⁹² HáziBelv 227.1.

²⁹³ GySmL:2 Szent Mihály számadások 1657. év 31–32.1.

folytatódik majd 1674-ben az új, szűkös keretben is. Mint zeneszerzőről csak egyszer hallunk róla az 1660. jan. 2-i tanácsi gyűlésen: „Resch úr a keresztényi újévi kívánság tolmácsolása mellett Psyllius Lukács tanár és orgonista szerzeményét, egy motettát mint újévi ajándékát nyújtotta át. Viszonzásul három dukátot küldtek számára.”²⁹⁴ A soproni anyakönyvek alapján 1656–1677 között kilenc gyermekéről tudunk. A halotti anyakönyvek híján természetesen nem tudjuk, kik haltak meg közülük. Az 1661-ben született György nevű fia apja hivatását követi, és értékes tagja lesz majd a századfordulón a zenekarnak.²⁹⁵

Kusser János kántor 1657. ápr. elején Pozsonyba való távozása után csak okt. 2-án nevezik ki Kalinka János kántornak. Bizonyára már az év első felében hazaérkezett tanulmányútjáról, mert az előzetes szokásos meghívásáról is szólnak a beiktatási szövegben: „A Polgármester úrnak mint az iskolák védnökének, a lelkesz uraknak és a felügyelő úrnak jelenlétében Kalinkius János urat az előzetes meghívásnak megfelelően beiktatták a kántori állásba . . . Így a harmadik osztály tanítója, az alumneum és a kórus igazgatója lett.” Majd jelzik a fizetését is, amely évi 100 ft, 6 akó bor, 16 mérő gabona, 15 öl tűzifa és a szokásos mellékese, mint pl. a temetésekért és az újévi rekordációért járó részesedés.²⁹⁶

Az idézett szövegen kissé el kell gondolkodnunk. A kórus és az alumneum igazgatójának nevezik a kántort. Ha visszaemlékezünk a kántornak az alumnisták és a diszkantisták körüli szerepére vonatkozó eddigi adatainkra, mint pl. legutóbb a Kusser levelében levő utalásokra is, akkor úgy érezzük, a kórus és a zenekar gondja megoszlott az orgonista és a kántor között. Forrásaink eddig sohasem használták a Regens chori, ill. Chor regenten kifejezést. Így nehéz helyesen itélnünk az orgonista és a kántor pontos szerepéről e téren. Mégis úgy érezzük, hogy a technikai irányítás, nevelés és felügyelet, valamint az iskolai ének- és zeneórák a kántor feladata volt. Viszont a szorosán vett zenei vezetés az orgona mellől – mint a 17–18. században Győrött a székesegyházban is tapasztalható, ahol a succentor, „karnagy” egyúttal az orgonista is – inkább az orgonistához tartozott. Persze tudjuk, hogy a század elejétől rendszeresen közreműködnek a toronyzenészek is a toronymesterrel együtt a zenekarban. Egyetlenegyszer – Lackner temetésén – szólnak arról, hogy a toronymester vezette az egész együttest. Több ilyen adat nincs se az evangélikusoknál, se a katolikus plébánián, se a jezsuitáknál, ahol szintén rendszeresen muzsikálnak végig a 18. században is.

Nagy ünnepe volt az evangélikusoknak 1658. júl. 11-én. A mai Berzsenyi gimnázium helyén elkészült a magyar evangélikus gimnázium új épülete, és ennek a felavatását tűzték ki erre a napra.

²⁹⁴ Tjk 1660. jan. 2., 20.l.: „Eodem herr Resch neben ablegung eines christlichen neuenjahres wuntsch im nahmen herrn Lucae Psyllly schulcollegae vnd organisten eine muteten seiner composition zum neuen jahr presentirt. Seind ihm darfür 3 ducaten zu remuneration geschikht worden.”; HáziAdatok 56.l.

²⁹⁵ EvKa 1661.év 135. sz.

²⁹⁶ Tjk Lochner J.B. naplója 1657. okt. 2., 128.l.: „Ist in gegenwart Herrn Burgern. als Scholarchae, der Herren Geistlichen vnd Herrn Inspectoren zur Cantoris-stell H. Johann Kalinkius installiert. . . leut beschehener Vocation. . . der dritten Class zu einem Praeceptoren vnd denen Alumnen vnd Choro zu einem Directoren.”

Többszöri próbálkozás után 1657. máj. 14-én a tanácsülésen kifejtik, megérettnek érzik az időt önálló, nívós magyar gimnázium alapítására, mert a vidéki evangélikusok hasonló iskoláit a magyar nyelv tanulása céljából felkereső tanulók sajnos szinte elfelejtik falaik közt azt is, amit másutt megtanultak.²⁹⁷ A közgyűlés javaslata szerint Türk Lászlónak a Hosszú soron levő házát veszik meg, s ezt alakítják át iskola céljára.²⁹⁸

1658. júl. 11-én, csütörtökön – Lochner János Bernát leírása szerint – először Láng Mátyás első lelkész megtartotta a szokásos csütörtöki istentisztelethez tartozó prédikációját. „Ennek befejezése után a tanács egybegyűlt tagjai, a szószóló urak, mindenekelőtt a lelkész urak és az iskolák tantestületei a felsőbb osztályokkal együtt átmentek a régi iskolába. Itt imádság és éneklés után Sárffői Miklós magyar lelkész szép keresztényi lelkületű latin nyelvű búcsúbeszédet tartott . . . majd ismét énekkel zárták be a búcsúaszt. Innen aztán (miután a polgármester úr átadta az épületet Türk úrnak) az előbbi rendben elől a fiúk és az alumnisták, utána a tantestületek, a lelkészek, végül a tanács és a polgárság többi tagja vonult át az új épülethez. Ott a boltozatos bejárati rész alatt (amelyhez lombokból díszkaput is állítottak) a zenekarnak és a kórusnak szép muzsikája után latin nyelvű darabot adtak elő. Ez arról szólt, hogyan vitte fel Dávid a frigládát Obed Edom házából Dávid városába, amiként leírja Sámuel 2. könyvének 6. részében a 6–12. versekben. Schubert János esperes által erre a bevonulási ünnepre kitünően alkalmazott darabot ismét zenével fejezték be. Ámde, hogy az Isten segítségével létrehozott művet vidám lélekkel fejezhessék be, mindazt, amit a mieink és a tanácsban a tisztviselők mindegyike három tálra való ételt elkészíttetett, s ezt a jelképes ebédet nagytiszteletű Esperes úr [Schubert János] házába átszállítottuk, és ott a templom és az iskolák személyzetét megvendégeltük. Mindezt annál inkább kellemsé tettük, mert a boltozatos termekben az asztali zene tamquam in limbo Patrum [miként a feltámadást váró ószövetségi atyák csarnokában] úgy visszhangzott. Adja Isten, hogy amit nevében elkezdünk, az Ő szent dicsőségére és az ifjúság javára folytathassuk tovább.”²⁹⁹

²⁹⁷ MüllnerGeschichte 43.1.

²⁹⁸ SopronMon I.k. 102.1.; PayrSoproni 388.1.; BánSopron 217.1.

²⁹⁹ Tjk Lochner J.B. naplója 1658. júl. 11., 191–92.1.: „Ist die Ungarische Schul v. dem alten Schulhaus in ds Neue mit folgenden Cerimonien eingeführet worden: Vor allen Dingen, hat H. Lang an stet d. ordinari Pffingstag Predigt eine feine Schulpredigt gethan . . . Nach solchem ist ein gesambter Rath und die Herren Vormunder und albereit vorhie die Herren Geistliche wie auch die Herren schul Collegae mit den oberen Classen in die alte ungr. Schul gangen, alda auf vorgethanes Gebet vnd singen der H. Nicolaus Sarffoi ungr. Pfarrer ein feine christliche lateinische Valectorium oratiunculam gehalten . . . welche Sermon wieder mit singen geschlossen. Von danen (alss vorher H. Burgermeister dem Herrn Türkhen ds Heusel übergeben) ist man in der ordnung, ds vorher die Knaben vnd Alumni nach Ihnen die Herren Schul College vnd Prediger, letzlich der Rath vnd die übrige auss der Burgerschaft, in ds Neue Hauss gangen, alda H. Johann Schubert Senior unter dem gewölbten fürhauss (umb welches auch ein pforten von laubwerkh gemacht) nach dem man so wol mit Instrumenten alss lebendigen Stimen fein musicirt, die Histori: wie Daud die Laden Gottes auss dem Hause Obed Edom hinauf in die Statt Daud gebracht auss dem 2. Buch Samuelis am 6. von 12. vers biss auf den 19. ebenermassen lateinisch gar wol. auf diese neue einführung accommodirt, welches actus sich wieder mit musiciren geendet. Damit aber dises Gottaelig verrichte werkh auch mit fröligkeit geschlossen wurde, haben des tags zuuor, souilen

Két hónap múlva, szept. 12-én ismét ünnepelt az evangélikus gyülekezet. Az Ispotály-kápolnában – amely a 17. században az evangélikusoké – új oltárt állítottak fel, és ennek a felszentelési ünnepét tartották. A Petz-krónika csak röviden szól róla, de a Payr-krónika az ünnep leírása közben a muzsika szerepét is kiemeli: „Az Ispotály-templomban szép új oltárt állítottak fel, és szept. 12-én ünnepélyesen felszentelték szép muzsika kíséretében. Elénekeltek a Nun bitten wir den heyligen Geist kezdetű éneket. Majd nagytiszteletű Láng Mátyás úr a szószékre lépett és prédikálni kezdett. Aztán elénekeltek az Allein Gott in der Höhe szövegű éneket, majd a Miatyánkot, azután a 26. zsoltárból vett gondolatai alapján mondotta el a beszédét ...”³⁰⁰

Gamauf jegyzeteiből ismerjük az Ispotály számadásait 1641–1674 között. Állandó kántorát fizették végig. Név szerint csak 1665–1674-ig jegyzik be, hogy Dainer György, a Hátsó kapu melletti iskola tanítója töltötte be ezt a tisztelet évi 18 font 6 solidus dénár fizetésért. Mivel gyermeke kereszteleje adatából tudjuk, hogy már 1656-ban is ugyanitt tanító volt, lehetséges, hogy már korábban is az Ispotály kántora volt. Bár a betegek úrvacsorája alkalmával évente kétszer ünnepélyesebb istentiszteletet tartottak, és ezt lakoma is követte a lelkészek, néha a tanács részvételével is általában 15–18 font dénár értékben, nem tűnik ki, hogy egyszer-egyszer a kórus és a zenekar is közreműködött az istentiszteleten.³⁰¹

Lochner János Bernát rövid feljegyzése még egy érdekes zenei adatot őrzött meg 1658. okt. 1-ről. Az előadott motetta szerzője ismét Schubert János lelkész, akinek édesapja temetésén előadott művéről már szoltunk. Annak öröme – mint Házi írja –, hogy I. Lipót király a német királykoronázásról 1658. okt. 1-én szerencsésen visszaérkezett Bécsbe, és erről az örvendetes eseményről Sopron még aznap értesülést kapott, a vesperás-ima után a városházán körös-körül háromszor megszólaltak az ágyúk, majd este 9–10 óra között Schubert János evangélikus lelkész a Városház tér közepén zenekísérettel elénekelte a saját motettáját, amelyet a király tiszteletére szerzett.³⁰²

Psyllius Lukácson és Schubert Jánoson kívül ezekben az években még egy zeneszerzőről tudunk: Kern Tóbiásról, aki az evangélikus gimnázium tanára. Az adatokat Csatkai találta meg. Így ír róla: „A ruszti ev. templom számadások,

unsre im Rath auch die Herren Beamten ieder bey 3 richten zukochen verordnet, welches symbolische Mitagmahl wir negstes darneben in wolgedachten Herrn Senioris Behausung zusamen tragen lassen vnd damit negst unser vorermete unsere Herren Kirch- und Schuldiener gastiret, so darumb alles desto annehmlich gemacht, weil die Tischmusic unter der Stuben im Gewölb tamquam in limbo Patrum wol zuhören gewest. Gott gebe, ds wie auch zu seinen Nahme angefang, also auch zu seinen heiligen Ehren vnd der Jugent zum besten fortgeführt werde!"; NémethGimn 39–45.l.

³⁰⁰ Uo. Petz-féle krónika 1658. év.; PayrHeimler 51–52.l.

³⁰¹ GamaufDenkwürdige 15.k. 475–522.l.; EvKa II.k. 1656. év 99. sz.

³⁰² Tjk Lochner J.B. naplója 205.l.: „Weil von Wienn auss durch aigenen boten geschriben worden ihr kaiserliche mayestät ihren einzug eodem 1. Octobris ohnfehlbarlich halten wurden hat ein ersamer rath zur allerunterthenigist schuldigster frolokung abends nach dem vespergebet dreymahl rings vmb die statt auss allen stukhen vnd dopelhökken frisch salve geben. Darzu ihr ehrwürdiger herr Johann Schubert mit verwilligung zwischen 9. vnd 10. uhr nachts dernach auf miten plaz in der statt eine feine volstimige music halten, beuorab sein aigene moteten, so er ihr mayestät zu ehren selbst aufgesetzt, absingen lassen."; HáziAdatok 119.l.

amelyeket az ottani városi levéltár őriz, a 17. századból egy ismeretlen soproni zeneszerző nevét örökítik ránk. A templom sáfárja 1657. jún. 20-án öt rénes forintot fizet ki a soproni Kern Tóbiásnak saját szerzeményéért (für die partes so auf alle Evangelien componirt), júl. 3-án pedig annak jeléül, hogy a darabnak maradandó becse volt, a szólamok bekötéséért több mint 4 tallért fizetett ki. Kern Tóbiásnak mint zeneszerzőnek eddig nem volt ismeretes a neve. Bizonytalán azonos azzal a Kern Tóbiás nevű tanítóval, aki 1683-ban a kuruc megszállás idején tiszteletlen, de rendkívül talpraesett megjegyzést tett I. Lipót elég csúf állára. A Csányi-krónika szó szerint közli. Meg is bünhődött érte Kern, mert a kurucok elvonulása után börtönbe vetették.”³⁰³ Gamauf jegyzetei szerint 1657 – 1672 között volt a gimnázium tanára. Az 1650 – 1656 és 1672 – 1674 közötti Szent Mihály-számadáskönyvek elvesztek már Gamauf idejében is, így Kernről nincs további számadáskönyvi adat. Azt azonban tudjuk a tanácshoz beadott kérelméből, hogy 1657 előtt néhány hét híján egy éve már a német iskolában volt tanító, és évi 20 császári forint fizetését kéri.³⁰⁴ Az is ismeretes, hogy 1658-ban már mint az evangélikus gimnázium tanára nősül, s özvegyemberként elveszi Müllner János kereskedő özvegy leányát, Margitot.³⁰⁵ Vajon közreműködött-e a kórusban és a zenekarban, nem állapítható meg. Mivel pedig 1672 után többé nem hallunk róla, arra sem tudunk válaszolni, vajon tényleg reá vonatkozik-e a Csatkai által említett 1683-as eset?

Név szerint még Russ [Rues] Mihály gimnáziumi tanárról állapítható meg, hogy a kórus tagja már ezekben az időkben is. Payr írja róla, hogy 1661-ben saját és a kórus nevében „suo et chori musici nomine” a távozó Seelmann lelkész emlékkönyvébe ír üdvözlő sorokat.³⁰⁶ Gamauf jegyzeteiben tanítóként szerepel, de 1669. szept. 17-én az esküvőjén pontosan szólnak róla. Harkai születésűnek, a gimnázium tanárának és a kórus énekesének mondják.³⁰⁷ Mint látni fogjuk, a kórus altistája lett 1674 után is.

Bár Wohlmuth János organistával a következő korszakban foglalkozunk, amikor Psyllius Lukács utóda lesz, mégis már most is kell rá gondolnunk. A ruszti születésű fiú ugyanis középiskoláit Sopronban végzi, és mint diák bizonyára részt vett a kórus és a zenekar munkájában. Mivel 1643-ban született, kb. 1653-tól lehetett soproni diák. Amikor a 20 éves ifjú 1663-ban Boroszlóba ment, emlékalbumával kereste fel patrónusait és barátait. Az emlékalbum beírásairól ma már sajnos csak Payr leírása alapján szólhatunk. 1663. okt. 29-én búcsúzott tanárai közül Tieftrunk Dánieltől is, aki őt kiváló zenei tudása miatt is szerette („ob Musicae artem, in qua haud mediocriter valet”). Payr szerint Psyllius Lukács, Kalinka [Kalinkius] János és Schubert János is írtak emléksorokat számára.³⁰⁸ Feltételezhető, hogy mindhárman Wohlmuth zenei tehetségéről és szorgalmas kórusbeli szerepéről is megemlékeztek útravalóul szánt bejegyzésükben.

³⁰³ CsatkaiZeneszerző 180.1.

³⁰⁴ GySmL:2 Lad. XXXV et KK. Fasc. 4. Nr. 12/11. dátum nélküli szövege GamaufDenkwürdige 21.k.-ben másolatban található.; uo. 2.k. Szent Mihály számadások 1657 – 72.

³⁰⁵ EvHa I.k. 1658. év febr. 13., 50.1.

³⁰⁶ PayrWohlmuth 5.1.; PayrSoproni 404.1.

³⁰⁷ EvHa 1669. szept. 17., 61.1.

³⁰⁸ PayrWohlmuth 6 – 8.1.

Az orgonák kisebb javításáról, ill. hangolásáról csak 1657-ben és 1672-ben hallunk.³⁰⁹ Érdekesebb számunkra az apróságnak tűnő másik adat: a Szent György-templom nagybőgőjének és első hegedűjének megjavítása 1662-ben.³¹⁰ Ez ugyanis arra utal, hogy a Szent György-templomnak is állandó hangszerei voltak, és így gyakran játszott ott a zenekar. Bár volt kántora is – mint tudjuk, e néhány éven át Eckhardt György – mégis a Szent Mihály- és a Szent György-templomokban is Psyllius volt az orgonista, amint erről egy anyakönyvi bejegyzés szól.³¹¹

Psylliusék együttesének kottaanyagát gyarapította az a vesperás kompozíció is, amelyet 1664-ben a Pozsony megyei Szentgyörgy város orgonistája küldött és dedikált a tanácsnak. A művet elfogadták és figyelmét 5 császári forinttal viszonozták.³¹²

A század elejéről, 1613-ból volt adatunk pünkösdi zenés ünnepléséről, amely talán évente megismétlődött. A hiányos számadáskönyvek nem utaltak eddig sajnos sohasem a nagyhétnek zenei vonatkozásaira. Nehezen képzelhető el, hogy Rauchék nem zenekari kompozícióval gazdagították e napok élményeit. A számadáskönyv 1664-ben és 1669-ben már sejtet valamit a hagyományból. „A nagyheti zene alkalmával a gimnáziumban kiosztott kiflikért kifizetve 7 solidus dénár.”³¹³ Az 1672-es számadáskönyv rövid bejegyzése már többet fed fel az ünneplésről s a hagyományt is hangsúlyozza: „Nagypénteken a szokásos délutáni, valamint a rákövetkező húsvéti zene alkalmával másfél akó bor . . . A nagyheten tartott zene alkalmával a gimnáziumban kiosztott kiflikért és perecekért kiadva összesen 1 font 2 solidus dénár.”³¹⁴ A borra való utalás a nagypénteki és a húsvéti istentisztelet után a zenekar és a kórus, sőt bizonyára a lelkészek megvendéglésére vonatkozik. A kórusban részt vevő diákok viszont a gimnáziumban kaptak perecet és kiflit. Házi úg gondolja, hogy a muzsika főpróbáját a gimnáziumban tartották.

Fiedler naplójának szövege 1671-ben a nagypéntek ünneplésének minőségi változásáról emlékezik meg: „Kihirdették a szószéken, hogy a tiszteletreméltó tanács rendelkezéséből a nagypénteket éppen úgy kell ünnepelni, mint a nagycsütörtököt, és márc. 22-én a Szent Mihály-templomban első ízben énekelték a passiót.”³¹⁵ 1671-ben nem találjuk a tanács rendeletét. Az 1672. ápr. 6-i tanácsülé-

³⁰⁹ GySmL: 2 Szent Mihály számadások 1657. év., 52.l. és 1672. év 40.l.

³¹⁰ Uo, Szent György számadások 1662. év., 26.l., 28.l.; HáziAdatok 57.l.

³¹¹ EvKa 1673. nov. 8., 190. sz.

³¹² GySmL: 2 Szent Mihály számadások 1664. év. 34.l.: „Dem organisten von Sankt Georgen wirdt wegen überschickten vndt didicirten vesper-musicen auss befelch geben 5 fl kayserlich, in currenti 6 tal. 2 sol. den.” – Lehet, hogy St. Georgen bey Eisenstadt-ról azaz Lajtaszentgyörgyről van szó a szövegben.; HáziAdatok 57.l.

³¹³ GySmL: 2 Szent Mihály számadások 1664. év., 48.l. és 1669. év 66.l.: „Dann wirdt auch in der lateinischen schul zu den heiligen Zeith bey gehaltene Musica vmb Kipfel ausgeben 7 sol.d.”

³¹⁴ Uo. 1672.év., 7.l.: „Dessgleichen ist an heyligen carfreytag bey der gewöhnlichen nachmittags music, wie auch darauff erfolgten heyligen Ostertag der übrige wein aufgangen, als 1 1/2 emer.”; uo. 51.l.: „In bemelten gymnasio bey gehaltener music zu heyligen zeiten vmb kipfel vnd preczen ausgeben 1 tal. 2 sol. den.”; HáziAdatok 57.l.

³¹⁵ Evtl 2535 VI 131 sz., 1671. év., 450l.: „Ist auf der Kanzel vermeldet worden, dass aus Befehl eines ehrsamem Rath die Charfreytag gefeyert werden muss gleich so wohl wie der Grüne Donnerstag und ist der Anfang gemacht worden die Passion zu singen in der Michaelis Kirche den 22. Martii.”

sen még a nagypénteken esedékes vásár áttételéről is intézkednek: „A nagypénteket az előző évben a Szent Mihály-templomban ünnepélyesen kezdték tartani, s a nagyünnepélyes papsággal egyetértésben a tiszteletreméltó tanács is az ünnepelés hasonló folytatását kívánja. Ezért jónak látja, hogy a szokásos heti vásárt keddre vagy szerdára helyezték át, mert egybeesik az említett ünneppel, és nagy akadály a istentiszteletnek. A közgyűléssel közölték a dolgot. Javaslat, hogy valóban meg kell változtatni a vásár időpontját. Helyezzék át szerdára.”³¹⁶

Válaszolnunk kell arra a kérdésre is, mit jelent a minőségi változás második része, azaz, hogy elkezdtek énekelni a Szent Mihály-templomban a passiót? Ismervén ugyanis a magyarországi evangélikusok, reformátusok és unitáriusok 17. századi liturgiájának történetét elsősorban a passióéneklés területén, biztosak vagyunk abban, hogy Sopronban is a gregorián korális passiót minden évben énekeltek. A puritánus küzdelmek hatására ugyanis e században még csak néhány református helyen szűnt meg a középkori típusú liturgia, így a passió éneklése is. Náluk is csak a 18. században folyik az eredményes harc szerte az anyaországban, de pl. Erdélyben zavartalanul él tovább. Az evangélikusoknál kizárólag a 18. század második felében a racionalizmus hatására fogják jó néhány helyen elhagyni az éneklést, és térnek át a passió felolvasására. Náluk a 17. század közepén erről szó sem lehet.³¹⁷

A passió éneklésének bevezetése csak azt jelentheti Sopronban, hogy a barokk kor vívmányára, a zenekari ún. oratórikus passiók előadására tértek át Psylliusék is, amely természetesen terjedelmesebbé és ünnepélyesebbé tette a nagypénteki istentiszteletet. Persze, hogy tetszett az egyháztanácsnak és a városi tanácsnak is annyira, hogy az új szokás folytatását kívánták. Szerintünk eddig is előadtak zenekari motettákat a gregorián passiók mellett. Most azonban Thomas Selle, Johann Sebastiani passióiról lehet szó. De emlékezve az eddig beszerzett kották adataira, amelyek bizonyítják, hogy Wigelebtől Rauchon át Psylliusig a legmodernebb műveket is azonnal beszerezték, nem lepődnénk meg, ha éppen a kor legnagyobb oratórium- és passiókomponistájának, Heinrich Schütznek 1665–66-ban megjelent Máté passióját a soproniak már 1671-ben előadták volna!

Az idézett adatok szerint az 1672-es nagyhetet – ebben az évben ápr. 15-re esett nagypéntek – az előző évhez hasonló értékes muzsika tette emlékezetessé. Pedig már ez az év is, de főleg a következő aggodalmakkal volt felhős a soproni evangélikusok számára. Az ápr. 24-i közgyűlés még mereven visszautasította a hivatalos követelést, hogy katolikusokat is fogadjanak be a tanácsba. Csupán a külső tanácsba engedték be őket. 1673 áprilisában azonban a belső tanács fele is katolikus lett, és ez az evangélikusok egyeduralmának a végét is jelentette. E

³¹⁶ Tjk 1672. ápr. 6., 90–91.l.: „Nachdeme verwichenen Jahres der H. Charfreytag in der alhiesigen St. Michaelis Kirchen zu feyern angefangen worden, und diese solennitet E.E. Rath, benebens E. Ehrwürdigen Ministerio alhier zu continuiren willens auch vor gut ansihet, dass der gewöhnliche Wochenmarkt, so auff bemelten tage einfället und den Gottes dienst merklichen verhindert, möchte zurück getzogen und entweder auff den vorgehenden Ehritag oder Mittwoch verleget werden: als habe man solche E.E. Gemein hiermit communiciren und dero gut achten hierüber vernehmen wollen. . . Ad I. E.E. Gemein lasset sich gar wolgefallen, dass der marcktt möge geändert und stat dessen d. Mittwoch angesetzet werde.”

³¹⁷ Lásd részl. BárdosHarcok; BárdosPassió 217–221.l.

hatalmi kérdésnél azonban súlyosabbá vált az év folyamán a helyzet azért, mert a falvak, sőt a pozsonyi templom átadása után biztos volt, hogy Sopront is eléri az ellenreformáció ereje. 1674. febr. 24-én Sowitsch Kristóf lelkésznek jutott a nehéz feladat, hogy ismeresse a hivatalos határozat pontjait, amelyek közül a legfontosabbak a templomok átadása a katolikusoknak, a temető, a kórház és menedékház (spítal és lazaret) közös használata. Két lelkész magánházban tarthat istentiszteletet. A külföldiek által tett alapítványok és az egyházi felszerelések birtokukban maradhatnak. Febr. 27-én a Szent György-templomban is megtartották az utolsó istentiszteletet és a királyi küldöttség febr. 28-án kezdte meg a templomok hivatalos és ünnepélyes átvételét.³¹⁸

Katolikus plébánia

Miután a Szent Mihály-, a Szent György- és a Szent Jakab-templomok, majd az Ispotály Szent Erzsébet-kápolnája az evangélikusoké lett, a katolikusoknak a Szentlélek-templom maradt meg plébánia céljára 1606 – 1674-ig. A következőkben most csak e plébánia zenei vonatkozásaival foglalkozunk. A belvárosi Kecse-templomban működő ferencesek, a bánfalvai pálosok s majd a később letelepülő dominikánusok zenei adatait e fejezet negyedik korszaka után foglaljuk össze, a jezsuiták – akik 1636-tól a Szent János-templomot, majd a Szent György-templomot kapják meg – és a 18. századtól működő orsolyiták zenéjéről pedig az iskolák fejezetében fogunk szólni. E második korszakban a városnak teljesen evangélikussá vált tanácsa mint kegyúr csupán a plébániának nyújt némi segítséget. Nem engedélyezi a katolikus elemi iskola működését, így se tanítója, de még kántora sincs a Szentlélek-templomnak. Ilyen körülmények között énekkar és zenekar híján a mintegy 60 éven keresztül természetesen zenéjéről sem beszélhetünk. Ha a korszak vége felé mégis találunk néhány zenei adatot, ez esetekben csak a jezsuiták együttesének, esetleg a toronyzenészeknek egy-egy szerepléséről lehet szó.

A siralmas helyzetet Köntös János plébánosnak 1618-ban a tanácshoz írt sorai is ecsetelik: „... Mily felette nehéz a helyzetem, hogy megérkezésem óta eltelt 6 éven át az istentiszteletet két nyelven kell tartanom, de főleg azért, mert nincs tanítóm, aki énekelne a templomban és könnyítené a terhemet. Így kénytelen vagyok a kántor és a pap szerepét magam betölteni. Nem akad oly szegény vagy nyomorult falu, ahol ha plébános van, ne lenne tanító. Mi katolikusok sajnos itt híján vagyunk. Kérem ezért tiszteletreméltó Uraságtokat, tegyék lehetővé – mint a régebbi plébánosok idején szokásban volt –, tarthassak tanítót, gondoskodjanak fizetéséről. De még abban az esetben is, ha iskolánk nem lehet, elégedett lennék, ha legalább a kántori, a templomi szolgálatot ellátná.”³¹⁹

³¹⁸ PayrSoproni 427 – 444.1.; BánSopron 228 – 232.1.

³¹⁹ GySmL: 2 Lad. XXXV et KK. Fasc. 4. Nr. 12/41.: „Zum andern, wie hoch vnd schwär seid sechs Jaren mich an khumen den gottes dienst zu baiderlai sprachen zu verrichten vnd auff dass maist, das ich kain Schulmaister gehabt, der bey dem gottes dienst hette gesungen vnd mich vbertragen, sondern muess selbst Pfarherr vnd Cantor mitlenander sein. Ist doch kain dorff so arm vnd schlecht, wo ein Pfarherr ist,

Már Payr is szól a soproni katolikus gyermekek nevében Draskovich győri püspökhöz címzett 1636. máj. 31-én írt levélről. Igaz, ez arra a célra készült, hogy a jezsuiták letelepítését megalapozza. A levél tartalma azonban igaz, mert a következő években sem lesz se elemi iskolája, se kántora a plébániának: „Nylyuan uagion Nagisagodnál, hogy nékünk kik az igaz Romai hiten vagiunk, itt Sopronban semmi oskolank ninczen, hanem a' kik Oskolaba iarunk kenszeritetünk Luther Oskolaban iarnunk, a' hol kézzel labbal azon vannak, hogy magok vallására haichanak bennünket, a' magok szentegyhazaban köl iarnunk, enekjeket köl enekölnunk, praediciotiyokatt halgatnunk, imádsagokat vélek eggiutt mondanunk . . .”³²⁰

Bár 1649-ben a megyegyűlés elé terjesztett sérelmek között a harmadik pontban a katolikus népiskola felállítását is követelte a katolikus státus,³²¹ a helyzet nem változott az 1656-os években sem. Kántor híján Kaleschiák Péter káplán próbálkozik néhány fiú énekével enyhíteni valamit a helyzeten, mint naplójában elmondja: „Micsoda nyomorban és szegénységben volt ez a plébánia, a templom és maguk a katolikusok, mivel már emberemlékezet óta nem volt a szerencsétleneknek se iskolájuk, se tanítójuk . . . csak csendes miséket tartottak a plébániatemplomban és én fogadtam fel szegény tanulókat és azok énekeltek két-három magyar éneket a csendes mise alatt . . .”³²²

Vitnyédy Ferenc plébános 1661-ben több beadványban kéri a tanácstól a katolikus iskola felállítását. Most már annyiban enyhül a helyzet, hogy a tanács nem utasítja el mereven a gondolatot, de segítséget nem hajlandó adni: „. . . ha akarnak iskolát, keressenek megfelelő helyet és építsék fel a saját költségükön”.³²³

Kaleschiák naplójából tudjuk, hogy végül csak úgy oldódott meg a kérdés, Vitnyédy saját pénzén építtetett fel a plébánia telkén népiskolát és szintén a saját költségén alkalmazott kántortanítót is.³²⁴

A következő plébános, Tolnay Ferenc alig hogy 1666-ban elfoglalta hivatalát, máris meghalt. Végrendeletében a Szentlélek-templomra hagyott 193 császári tallér összegből utóda Zichy György 1667-ben 125 ft-ért új orgonát vett.³²⁵ Ezek után igazán joggal elvárta a katolikus státus, hogy a város a kántortanító fizetését, sőt

da kain Schulmaister were. Und wir Catholischen haben kainen. Derowegen ersuch ich Euer Vest vnd Herligkeit ganz freundlichen vnd bittend, die wellen mir wie vormalss andern Pfarherrn, einen Catholischen Schulmaister halten vnd sein gebüer raichen, wan er gleich kain Schuel helt, so verrichtet er sein dienst in der Kirchen, bin ich schon zufrieden.”; GamaufDenkwürdige 21.k.

³²⁰ Evtl 203, 117 I 20. sz. Original Korrespondenz des Jesuiten Ordens zu Oedenburg 1629 – 1649., 25.l.; PayrSoproni 308 – 309.l.; SzabadyDraskovich 57.l.

³²¹ BánSopron 193 – 194.l.

³²² MKa I.k. Kaleschiák-féle napló 3.l.: „. . . in quanta egestate et paupertate fuerint haec parochia et ecclesia ac ipsi Catholici, cum a memoria hominum miseri neque habuerunt certam scholam neque certam ludirectorem. . . semper tantum lecta sacra erant in Parochiali ecclesia, et ego conducebam pauperes studiosos, qui dicebant Hungaricas duas, tres cantilenas sub lecto sacro.”; PódaSoproni 46.l.; BánSopron 204.l.; HáziAdatok 76.l.

³²³ Tjk 1661. febr. 16., 63.l.: „. . . wollten sie eine Schul haben, solten sie sich um eine orth umsehen und auff ihre unkosten eine bauen lassen.” Ugyanerről még uo. 1661. nov. 25., 462.l.; BánSopron 205.l.

³²⁴ MKa I.k. Kaleschiák-napló 5.l.; PódaSoproni 47.l.; BánSopron 205.l. HáziAdatok 76.l.

³²⁵ MKa I.k. Kaleschiák-napló 8.l.; PódaSoproni 48.l.; BánSopron 222.l.; HáziAdatok 77.l.

most az orgonista állást is vállalja. 1668. jan. 23-án a tanácshoz benyújtott kérvényükben a tanítói fizetés vállalását kérik azért, hogy a temetéseket méltó módon tarthassák: „Szomorúságunkra erre alig van módunk, vagy a tanító hiánya, vagy ellenkezése miatt. Nem lévén megfelelő fizetése, nem akarja a temetések méltó végzését vállalni. Kérjük tehát mi, a katolikus státus, tisztelettel a Nemes Tanácsot, a nézeteltérések megszüntetése és a törvény szerint is jogos panaszok elkerülése végett, vállalja a katolikus tanító fizetését. – Másodszor: A jámbor emlékezetű Tolnay Ferenc, egykori erdélyi püspök, soproni plébános jóságából és bőkezűségéből orgonához és haranghoz jutottunk. A katolikus státus tisztelettel kéri a Nemes Tanácsot, hogy gondoskodjék a harang elhelyezéséről és az orgonista fizetéséről.”³²⁶

Maga a státus sem fogalmazta bölcsen a jogos kérését, mert nem a tanítói munkára hivatkozott, hanem a kántorságból is csak éppen a temetésekre, amelyeket közismerten a hívek fizetnek. Így ürügyet szolgáltatott a tanácsnak arra, hogy egyszerűen napirendre térjen a jogos kérés felett, mondván, a mi tanítóink [értsd az evangélikusokat] sem a tanácstól kapják a temetési pénzüket, hanem a gyászoló családoktól. Az orgonista kérésre pedig a közgyűlés a régi merevséggel válaszol, utalva egyszerűen Tolnayra: aki az orgonát megvette, annak gondoskodnia kellett volna orgonistáról is.³²⁷

Az 1669-es tűzvész után ugyan a plébánia és az iskola rendbehozását vállalta a város mint kegyúr, de az 1670-es vizitáció, azaz kánoni látogatás után szinte érthetetlen szűk látókörűséggel – amikor már az ellenreformáció közeledéséről volt alkalma hallani – még mindig mereven elzárkózott az orgonista, de különösen a tanító fizetésének vállalásától. Az utóbbival kapcsolatban sajnos a népoktatásról való véleménye sem helyeselhető. Az orgonistára vonatkozólag szinte szó szerint ismétli az 1668-as választ: aki orgonát akart építeni, gondoskodott volna mindenről, ami hozzá szükséges. Ami az iskolát illeti: „A jezsuita atyák rendelkeznek megfelelő tanárokkal az idősebb ifjúság tanítására, viszont annak az iskolának, amelyet csupán az egyszerű nép fiai tanítására építettek, nincs szüksége kiváló tanítóra. Ez volt egyébként a véleményünk már akkor is, amikor a jezsuita atyákat a városba befogadták.” Majd a lap szélén még egy megjegyzéssel egészítik ki a

³²⁶ GySmL: 2 Lad. LI. Fasc. 5. Nr. 49/174., 1668. jan 23.: „Quae tamen cum gravi animi nostri dolore praestare haud possumus ob Scholae Rectoris vel carentiam vel disgustum cum debita sue solutione carens, renuat praestare praestanda. Peteret igitur debita cum instantia Status Catholicus Amplissimum Senatum, quatenus ad evitandam animarum alienationem, occasionesque querulandi iuxta Regni Jura, sufficientem solutionem Catholico Ludi Rectori designare velit. Secundo. Ex quo pietas et munificentia piae memoriae Francisci Tolnay olim Ep̄pi Transylvaniensis, Locique huius Parochi organum et campanam nobis procuravit, instat Status Catholicus eo quo debet cum affectu, quatenus et hac in parte Amplissimus Senatus de necessariis Campanae appensione et de Organista providere velit. . . .” Ugyanez a szöveg uo. Lad. LI. Fasc. 3. Nr. 43/2.

³²⁷ Tjk 1668. febr. 25., 397.1.: „. . . I. Punctum. Sey E.E. Gemein nicht schuldig ihrem Schulmeister wegen der Leihen zu unterhaltens, massen auch unserseits die praeceptores unserer Schulen desswegen nicht von gemeiner Stat besoldet, sondern von denen, si die Leihen conduciren lassen, bezahlet worden. Zwei. Den Organisten betreffend findet ein chrsames gemein keine mittel wie selbiger zu unterhalten und hette herr Tolnai, alss welcher die orgel gestiftet, zugleich auch bestallung von einem organisten verschaffen sollen.”; BánSopron 223.1.; HáziAdatok 77.1.

döntésüket: „Ilyen előzmények után a szenátusnak nem szándéka bármi újítást is e téren elfogadni.”³²⁸

Tudjuk már, hogy az 1673. ápr. 24-i közgyűlésen a tanács fele katolikus lett. A katolikus státus ekkor már joggal ugyanazokat a jogokat követeli magának, mint amelyekben eddig része volt az evangélikusoknak, azaz még a kórus és a zenekar tartását is kéri. A jún. 24-i jegyzőkönyv így foglalja össze a státus benyújtott kérvényének a zenére és az iskolára vonatkozó kívánságait: „Jó, alkalmas, képzett iskolamester, segédtanító, sekrestyés, orgonista, kántor, megfelelő létszámú zenész és templomszolga – ezeknek a számát majd később részletesebben megállapítjuk – felvételéről és teljes ellátásáról okvetlenül gondoskodjanak.” A tanács azonban egyelőre csak az iskolamester eltartását vállalja. A júl. 10-i gyűlés ugyan a nevet nem jelzi, de a fizetését részletezi: „Évi 50 császári forint, 8 akó bor, 20 mérő gabona és 20 kocsi fa.”³²⁹ 1673. szept. 1-én foglalja el állását Grelich Ferenc, aki – mint látni fogjuk – később kifogásolja, hogy a tanács a szerződésében csak iskolamesternek nevezi, holott ő mint orgonista és karnagy is megkezdte munkáját.³³⁰ Működése azonban már a következő korszakhoz tartozik.

A felvázolt kérdés áttekintése igazolja állításunkat, hogy e második korszakban nem lehetett önálló zenéje a plébániának. Most keressük, vajon szertartásaikról, szokásaikról fennmaradt feljegyzéseikben akad-e valami zenei adat?

Az 1625-ös országgyűlés után Káldy Mihály plébánosnak sikerült a Krisztus Testéről elnevezett társulatot újjászerveznie. Ő hozta létre az egyházközségi szervezetet is, amelyet – mint tapasztaltuk – a század közepén katolikus státusnak, majd a 18. századtól katolikus konventnek neveztek.³³¹ Első eredménye az úrnapi körmenetnek újra nyilvános tartása lett. Folyamatos megünnepléséről egyelőre csak külsőséges adatok tanúskodnak: 1629-ben megzavarja egy polgár a menetet. 1642-, 1644-, 1645-ben a közgyűlés foglalkozik vele: hagyják nyitva a körmenet alatt a Hátsó kaput, ill. csak a Szent György-templom evangélikus istentiszteletének befejezése után érhet a körmenet a belvárosba.³³² 1661-ben a

³²⁸ GySmL:2 Lad. LI. Fasc. 3. Nr. 46., 1670. jún. 29.: „...2. Pro novo organo sumptibus Citis intertenendum vult habere Organistam. 3. Similem etiam intertentionem etiam Rectoris Scholae supra mentionatae... Ad secundum... qui itaque voluit finem raone organi velit quoque et subministret media ad hanc finem tendentia. Ad tertium habent Patres Jesuitae in suo Collegio idoneos Magros pro informanda adultiori juventute, hinc nec opus splendido aliquo Rectore in hac schola pro plebea saltem juventute aedificate et haec fuit etiam reflexio cum Dñi Patres Jesuitae in Citem recepti fuissent. Ut autem circa hoc et praemissa in aliquam novitatem sese immittat senatus nullatenus facere.” A szövegben azt is állítják, hogy az iskola a város költségén épült; MészárosIskolaügy 280. l.

³²⁹ Tjk 1673. jún. 24., 172.l.: „...dass mit nothwendiger bestellung und aller zugehörigen unterhaltung auffgenohmen und versehen werde ein gueter, täglicher und qualificirter schullmeister, praeceptor, messner, organist, cantor und andere nothwendige musicanten und kirchendiener, welche ferners specificirt sollen werden.” uo. 187.l.: „In paarem geld 50 fl Keyl. in Wein 8 Emer, in getrayd 20 Metzen in Holtz 20 färtel.” Ugyanez lásd még: uo. Lad. LI. Fasc. 5. Nr. 49/179.; PayrSoproni 430.l.; HáziAdatok 77.l.

³³⁰ MKa I.k. Kaleschiák-napló 15.l.

³³¹ BánSopron 156 – 157.l.; BánKonvent 15.l.

³³² Tjk 1629. jún. 15., 262 – 264.l.; SopronMon I.k. 87., 90., 92.l.; BánSopron 157., 181.l.

plébános a körmenet egyik oltárát a Szent Mihály-templom kapujánál állította fel.³³³

Vajon az 1630-as évektől zeneszóval vonultak a körmeneten, és a toronyzenészek muzsikáltak, mint a 16. században? Ezt természetesnek tartjuk, de pozitív bizonyítékunk csak az 1658-ban Kaleschiák által összeállított egész évi szertartásrendben található, amely élő hagyományt rögzít: „Úrnapján a Szentlélek-plébánia-templomban tartott nyolc órai mise után kilenckor indul el az ünnepélyes körmenet szerzetesek és jezsuita diákok részvételével, énekeseknek és zenészeknek kürtök és dobok kíséretében zengő muzsikája közben ér el az első állomáshoz [oltárhoz], a jezsuita atyákhoz, ahol színjáték is felhangzik, az úrnap misztériumot megelevenítő jelenet, a másodikat [oltárt] a harmincados háznál, a harmadikat a püspöki háznál, a negyediket pedig a ferences kolostor kapujánál állítják fel, ahol német nyelvű színjáték hangzik fel, majd visszatér a menet a plébániatemplomba. A következő vasárnap a jezsuita atyák és a Krisztus Teste Társulat tartja ugyanígy a saját körmenetét.” Az ünnep leírásának kiegészítését az 1671-es úrnap szövegben olvashatjuk: „A segédlettel tartott ünnepi zenés misét kürtök és dobok kíséretében a Szentlélek-templomban tartottuk. Az ünnepi körmenet egész ideje alatt harangoztak. A körmenet végén a Szentlélek-templomban kürtök, dobok és orgona kíséretében Te Deumot énekeltek, majd a szokásos könyörgéssel és áldással fejezték be.”³³⁴

Véleményünk szerint már Káldy plébános korától kezdve felújították a régi hagyományt, a toronyzenészek úrnap zenélését. A század közepén viszont valószínű a jezsuita zenészek, de elsősorban az énekesek közreműködése is, hisz saját kórusa a plébániának nem volt. Nehezebb kérdés az oltároknál felhangzott „comoedia”-k, azaz misztériumjelenetek soproni hagyománya. Két dologról lehet szó: 1. A középkortól szokásos jeleneteket a 16. században is folytatták, az 1630-as években felújítják és így él a szokás a 17. század közepén; 2. A középkori szokást a 16. században elhagyják, és csak az 1640-es években újítják fel a jezsuiták hatására, akiknek az úrnap körmenetén ez mindenütt szokásban volt. A két lehetőség közül azért nem tudunk választani, mert a 16. századból nem ismerünk konkrét úrnap leírást, csupán a számadáskönyvek adataira tudtunk támaszkodni. Ami pedig a

³³³ Evtl 604 2535 VI 131. sz., 1661. év 448.l.: „Hat der Stadtpfarrer ein Altar an die Michaels Kirchen Mauer bey dem Thor angebaut und ist am Soñtag nach Fronleichnam ein procession dahin gegangen.” A szöveg kifejezetten a jezsuiták vasárnapi körmenetét említi. Ha a plébános állította fel az egyik oltárt, akkor feltételezhető, hogy már a saját körmenetén, magán az úrnapon is használták.

³³⁴ MKa I. k. 40–41.l.: „In festo Corporis Christi fit solemniss processio ex templo Parochiali Spiritus Sancti, finito Sacro solemnibus ibidem, hora octava, prodit processio hora nona cum Cantoribus et Musicis cum Monachis et Patrum Jesuitarum Studiosis atque cum tubis et timpanis ad stationem primam apud Patres Jesuitas, ubi etiam fit comoedia. Secunda fit apud Tricesimatorem, tertia in Episcopali Domo, quarta in Porta Monasterii cum comoedia germanica et redeunt ad templum Parochiale. Sequenti Dominica Patres Jesuitae et Congregatio Corporis habens suam processionem specialem etiam simili modo.” Uo. 1671. év 11.l.: „Et cantatum tandem sacrum solemniter cum astantiis, timpanis, tubis et musicis in templo Sancti Spiritus celebratum fuit. Ad processionem vero solemniter per totam pulsabatur toto tempore; et in fine deinde processionis in templo Sancti Spiritus cum organo Te Deum laudamus cum tubis et timpanis ac ultimo cum oratione et benedictione conclusa et finita sunt omnia.”

jeleneteket illeti, a jezsuita napló szerint – erről majd később szólunk – theatrumot állítottak fel az úrnapi oltár mellé, azaz emelvényt háttérrel, bizonyára a jelenetet ábrázoló képpel, és az egyik jelenet magyarul, a másik németül hangzott el. Ugyanígy történhetett ez a plébániai körmenet alatt is.

Kaleschiák idézett szertartásrendjében 1658-ban felsorolja az egész évi liturgikus rendet. Az úrnapon kívül kifejezetten a hangszeres zene szerepét egyik ünnepnél sem említi. Felsorolásából most azokat említjük meg, amelyek soproni helyi hagyományra vonatkoznak és a plébániához tartoznak. Elsőnek a húsvéthétfői bánfalvai körmenetről szól. Reggel a 6 órás mise után indulnak a Szentlélek-templomból a ferencesek és a jezsuita diákság kíséretében a bánfalvai búcsúra. „Az istentisztelet elvégzése után” ugyanolyan rendben vonulnak vissza a Szentlélek-templomba.³³⁵ A bánfalvai búcsú folyamatos hagyományát néhány korábbi adat is igazolja: 1607-ben Naprági püspök is részt vesz a búcsún.³³⁶ 1626-ban a városi közgyűlés az evangélikus prédikációk időpontjának megváltoztatását kéri, „mert a régi szokás szerint húsvéthétfőn sokan mennek ki Bánfalvára”.³³⁷ Az említett 1649-es katolikus sérelmek között ez a búcsú is szerepel: „Igazágtalan dolog, hogy megzavarják a katolikusok bánfalvai körmenetét azzal az ürüggyel, hogy valami fontos ügy miatt nem nyithatják ki az alsóvárosi kaput (holott ez eddig nem így volt), ahogyan ez a legutóbbi húsvéthétfőn is megesett.”³³⁸ 1656-ban a katolikus státus már azt is kéri a polgármestertől, hogy a húsvéthétfői bánfalvai körmenet alatt a Szent Mihály-templom harangja is szóljon, mert a harangozás közös joga az evangélikusoknak és a katolikusoknak is. A polgármester válasza szerint nem tehet semmit, mert a közös harangozás csak a temetésekre vonatkozhat.³³⁹

Kaleschiák még két bánfalvai körmenetet említ, amelyeken szintén a plébánia hívei vesznek részt: az egyiket Szentháromság vasárnap, a másikat Kisasszony napján (szept. 8.) tartják. Ezekről majd a pálosokkal kapcsolatban szólunk részletesebben. – A búzaszentelő körmenetet (ápr. 25.) a 8 órás mise után a Szent Mihály kapun át vezették a szántóföldekre. Mint írja, a másik kapun, azaz a Bécsi, avagy a Balfi kapun át térnek vissza. Keresztjáró napokon ezekben az években hétfőn és szerdán a ferencesekhez, kedden a Szent János-templomba a jezsuitákhoz vonultak. A jelzett körmeneteken a ferencesek és a jezsuita diákok is részt vettek.

³³⁵ MKa I.k., 39.l.: „Post gloriosam Dni Resurrectionis diem Feria secunda praemisso campanae tribus vicibus signo, sacro ad sextam... absoluto in Bondorff cum processione adjunctis Patribus Franciscanis et Patrum Jesuitarum Studiosa Juventute pergitur, ubi Diviniis officiis peractis rursus ad Ecclesiam Sancti Spiritus processio priori ordine observato vertitur.” – Kaleschiák a 39–41. lapokon díszes betűkkel írja le a szokásokat 1658-ban húsvéthétfőtől 1659. gyertyaszentelőig (febr. 2.). Itt megszakad ez az írásmód. A 42. lapon a naplójából megszokott folyamatos írásmódján folytatja az ünnepek közlését 1674. ápr. 5-i dátummal. Újra szól a húsvéthétfői körmenetről is, de most már természetesen a Szent Mihály-templomból indul és érkezik a menet, mert febr. 28-tól a katolikusoké lett a templom s húsvéthétfő ebben az évben márc. 26-án volt.

³³⁶ PayrSoproni 234.l.

³³⁷ SopronMon I.k. 439.l.

³³⁸ GamaufDenkwürdige 4.k. 51.l.: „Iniuriosa est turbatio Catholicorum ad Processionem Wandorffensem proficiscentem, ubi sub praetextu quasi sub aliqua necessitate portas suburbii aperire non possent (cum antea nunquam similis consuetudo fuisset), uti proxime feria 2^a Paschatis practicum...”

³³⁹ Tjk 1656. febr 9., 21.l.

Áldozócsütörtökön reggel 5-kor indultak körmenetben a rákosi búcsúra. Pünkösdhétfőn viszont a Szentlélek-templom búcsújára a rákosiak jönnek ugyanígy hozzájuk. A rákosi körmenet hagyományáról se Házi, se Bán nem hoz adatokat. Mi is csak azt tudjuk, hogy már 1654-ben a rákosi körmenethez is kéri a harangozást a Szent Mihály-templomban. A polgármester válasza már ekkor ugyanaz, mint 1656-ban a bánfalvai kérés esetében.³⁴⁰ Mint látni fogjuk, a 18. században a rákosiak zeneszóval jönnek a Szentlélek-búcsúra. Lehetséges, hogy már a 17. században így szoktak Sopronba vonulni. – Még két zárándoklat élt már a 17. század közepén is: Sarlós Boldogasszony napján (júl. 2.) Kismarton melletti Lorettomba és Szent István napján (aug. 20.) Máriacellbe vezettek a plébániáról zárándoklatot. Kaleschiák felsorolja a jezsuiták és a ferencesek ünnepeit is, de ezekkel majd az ő zenei szokásaik keretében foglalkozunk.

Harmadik korszak (1674–1780): Az ellenreformáció zenei vetülete

Annak ellenére, hogy elsősorban a templomok elvételével és iskoláinak nyolcévi szüneteltetésével az evangélikus egyházat Sopronban is súlyos veszteségek érték, mégis ez a következő évszázadnyi korszak a művelődés, így az iskola és a zene terén továbbra is értékes időszaka maradt. Mostohább körülmények között, de hasonló nívón folytatja zenei életét, iskolája pedig a 18. század közepén – főleg Hajnóczy idejében – virágkorát éli. Mint a szabad vallásgyakorlat jogát élvező ún. artikuláris helyet, a 18. század közepének királyi rendeletei nem érintik, zenei életében sem okoznak kárt. Az egyeduralom elvesztése után saját erős egyházközségére és külföldi híveire támaszkodva gondoskodik iskoláiról és zenészeiről, amikor a város lakosságának kétharmad része még evangélikus.

A katolikus plébánia, az ellenreformáció által szóhoz jutva és megerősödve viszont ebben az időszakban alakítja ki rendszeres zenei életét. A most alakuló kórusának és zenekarának eltartására komoly segítséget kap az ún. Széchényi-alapítványból. A két „szomszédvár” között akadnak nézeteltérések, de a zene területén inkább versengés érezhető közöttük. Összekötő kapcsot jelentenek a toronyzenészek, akik az evangélikusoknál és a katolikusoknál is minden akadály nélkül és rendszeresen közreműködnek. A város hivatalos ünnepeit pedig az evangélikusoknál és a katolikusoknál is egyformán zenés istentiszteletekkel teszik emlékezetessé.

³⁴⁰ Uo. 1654. máj. 13., 86.1.

Evangélikus egyház

Az evangélikusokat nem érte felkészületlenül az 1674-es változás. 1667-ben bölcs előrelátással megszervezték saját egyháztanácsukat (konventüket) többek között azzal a céllal, hogy a városi tanácshoz fűződő mintegy 60 éve élvezett szoros kapcsolatuk elvesztése esetén, a saját erejükből is képesek legyenek fenntartani egyházukat. Saját erejükre való építésre bizonyíték az a majdnem 5000 ft összeg, amelyet 1674. márciustól szeptemberig híveik között gyűjtöttek össze. Így még mielőtt saját alapítványaikat megkapták volna a városi tanácstól, az első hónapok anyagi alapját biztosították, mint ez az 1674-es, most már saját számadáskönyvük-ből is látszik.³⁴¹

Az *első szakasz* (1674–1685) legfontosabb kezdeti változásait Payr alapján foglaljuk össze: A templomok átadása után a város a Fő téren álló Lackner-házat, más néven generális házat engedte át istentiszteleti célra. Márc. 2-től máj. 12-ig, pünkösöd előtti szombatig volt ez az imaházuk. Mivel ezt csak ideiglenesen kapták meg, a mai evangélikus templom helyén álló, akkor Sütő (ma Templom) utcában levő Schubert-ház udvarán építették fel a fából készült első imaházukat. Az első istentiszteletet máj. 13-án pünkösdkor tartották benne. A kis orgonát csak jún. 17-én állították fel. A számadáskönyv szerint Kőszegről hozták a hangszeret. Bár a számadáskönyv kifejezetten pozitívnek jelzi, mégis valószínűleg egyezik azzal a regállal, amelyről Szigeti hivatkozva az 1674-es vizitáció szövegére azt írja, hogy az ottani evangélikus templom pénztárosa Fajrobot (Feuerabend) János a lakásán őrizte. Amikor a templomot átadták a katolikusoknak, hogy a regál ne kerüljön birtokukba, Fajrobot a katolikus városbíró és a plébános tudta nélkül eladta a soproniaknak.³⁴²

Mivel a királyi szerződés szerint Eggenberg hercegnőnek haláláig lehet Sopronban udvari papja, istentisztelet tartására is kapott engedélyt. Ennek értelmében márc. 15-én Láng Mátyást 300 ft fizetéssel papjának alkalmazta, és a Szent György utcai háza melletti épületet is megvette, s itt rendezte be a saját imaházát. Az emeleti folyosó külső kőfalában látható kőből faragott szószék ma is idézi ezeket az éveket. Az első nyilvános istentiszteletet itt ápr. 1-én, húsvét után való vasárnapon tartották. Közben a volt magyar gimnázium mögött levő kertet szerezték meg saját temetőjüknek, és ide először márc. 11-én énekszó nélkül temettek. Mivel sajnos újabb felsőbb rendelet szerint Barth és Sowitsch lelkészeknek Kismartonba kellett távozniuk, 1674. szept. 29-től, távozásuktól kezdve, a Schubert-házban nem tartottak istentiszteletet, csupán az Eggenberg-házban. Bár 1675. ápr. 10-én Barth és Sowitsch hazajöhetett, de csak dec. 24-én kapnak hírt arról, hogy királyi engedély alapján újra használhatják a Schubert-házban levő, fából készült imaházukat is. 1676. nov. 26-án – két gyermek gondatlanságából – Sopron egyik legnagyobb tűzvésze keletkezett. A Schubert-házban levő imaház is teljesen leégett. Újabb adakozásból – az ide menekült külföldi főnemesek is sokat segítettek – újból felépítették fából az imaházat, de most már az alapok és a főszlopok téglából

³⁴¹ PayrSoproni 453–454.l.; Evtl Gyül. számadáskönyv 1674–75. év 330.l.

³⁴² Evtl Gyül. számadáskönyv 1674. jún. 15., 64. l.; PayrSoproni 450. l.; SzigetiKőszeg 12.l.

készültek. Az adományokból futotta a berendezésre is. 1677. ápr. 18-án, húsvétkor volt az első ünnepélyes istentiszteletük. Az új orgonát csak nov. 18-án állították fel, mint a számadáskönyv pontosan beszámol a vételről: „A bajor Waidhofenben lakó Jakob Praidtenstainer [Preitensteiner] orgonaépítő úrnak a pozitív orgonáért (amely éppen ezekben az órákban szólal meg először Isten dicsőségére, az előző ugyanis egy évvel ezelőtt a tűzben elpusztult) a megkötött szerződés értelmében 180 forint készpénzt fizettünk ki. Ezenfelül a tiszteletreméltó Konvent meghagyására tiszteletünk kifejezésére még 20 forintot, összesen tehát nyugtája szerint 200 forintot kapott tőlünk.”³⁴³

Az Eggenberg-házban 1679 őszéig folyamatosan voltak istentiszteletek. Ekkor a pestis miatt Eggenberg hercegné egész udvartartásával Rusztra költözik és ott tart istentiszteleteket. Bár 1680 márciusában még visszatérnek Sopronba, de máj. 8-án a hercegnő meghal. Jún. 23-ig tartanak még házában istentiszteletet, mivel csak eddig volt erre engedélyük.³⁴⁴ Az anyakönyv 1675-ben szól arról, hogy Olram Benedek az Eggenberg-imaház előéneke (Vorsinger), azaz kántora. Gamauf szerint 1665-ben Lépesfalván tanító, 1668-ban már a soproni mézárszék melletti iskolában, majd 1682-ben az Eggenberg-házban megnyílt iskolában tanít, és 1684-ben hal meg. Mátyás nevű fia lett ugyanott az utóda.³⁴⁵

Nem találtunk naplószerű feljegyzést arról, hogyan tartották az első időben az istentiszteleteket az imaházakban. Vajon csupán gyülekezeti ének szólt, vagy talán hangszeres muzsika is? Figyelmesen követve azonban az 1674-ben kezdett új gyülekezeti számadáskönyv adatait, úgy gondoljuk, hogy a kórus és a zenekar munkája minden különösebb zökkenő nélkül folytatódott az új szegényes környezetben is. Igaz, hogy az iskolák megszűnésével az idegenből való astans diákok, a kórus tagjai bizonyára hamarosan távoztak Sopronból, bár erről konkrét adatok nincsenek. Szólnak viszont Russ Mihálynak, a kórus altistájának évi fizetéséről, Stänner [Stainer] Dániel diszkantista fizetéséről és szeptemberben történt elutazásának útiköltségéről. Jún. 18-án András nevű toronyzenész legény Sopronból való távozása előtt táborig trombitáját 1 ft 30 x-ért adja el az evangélikusok zenekarának. Bessler [Pessler] Lőrinc pedig, aki 1674-ben lemond a toronymesteri állásáról és az evangélikus zenekar tagja lesz, ugyancsak jún. 18-án megjavíttatja az evangélikusok kvart-harsonáját. Psyllius Lukács és Kalinka János is kapja az évi rendes fizetését.³⁴⁶ Mindezek arra utalnak, hogy Psyllius és Kalinka nem vesztege-

³⁴³ Evtl Gyül. számadáskönyv 1677. nov. 18., 57.l.: „Herrn Jacob Praidtenstainer orgelmacher, von Payrischen Waidhofen, wurde vor dass Positiv (welches eben in der Stund den lieben Gott zu Ehren, erstenmahl geschlag werden, da vor eine Jahr dass vorige in feuer aufgangen) vermög des . . . gemachten Contract paar bezahlt einhundert und achtzig gulden und über dieselben, auf Befehl eines Löbl. Convents, zu einer Verehrung 20 fl. . . in einer Summa, wie lauth seiner Quittung No 42. zuersehen paar empfangen 200 fl.” – 1679-ben ugyanő javította: Uo. 1679. év 36/a. – 1681-ben Caspar Kerln császári udvari orgonista javaslatára a császári orgonaépítő javította (uo. 1681. év 41–42.l.), 1682-ben boroszlói mester festette és aranyozta (uo. 1682. év 12.l.), 1684-ben, 1686-ban Georg Negele bécsújhelyi mester tisztította, hangolta és javította (uo. 1684. év 13/b., 1686. év uo.); HáziAdatok 62.l.; HamarOrgonák 363.l.

³⁴⁴ PayrSoproni 478.l.

³⁴⁵ EvKa 3.k. 1675. júl. 10., 100.sz., 254.l.; GamaufDenkwürdige 13.k. 155.l.; PayrSoproni 402.l.

³⁴⁶ Evtl Gyül. számadáskönyv 1674/75. év 37–64.l.; HáziAdatok 62.l.

tik el az idejüket, hanem az új körülmények között átszervezik az együttesüket. A számadáskönyv évről évre jelzi a rendszeres fizetést élvező zenészek adatait, így szépen követhető a zenekar létszámbeli fejlődése.

Mielőtt erről részletesebben szólnánk, idézzük a zenekar tagjainak 1677-ben a konventhez benyújtott kérésük számadáskönyvbéli feljegyzéseit: „A zenekar tagjai nehézségük megoldását kérték a tiszt. Egyházi Konventtől: az előző években újévkor házról házra járva a polgárságtól »piros tojásokat« kaptak. Sajnos ebben az évben ez elmaradt. Amikor szóvá tették ezt a kárukát, a konvent bizonyos okokra hivatkozva, s főleg arra, hogy a polgárok nehéz anyagi körülmények között élnek, kérésüket nem tartotta teljesíthetőnek. Éppen ezért más megoldás nem marad hátra, mint az, hogy a templom pénztárából kap a zenekar összesen 60 császári forintot. A vezetőségnek azonban az az óhaja, hogy kinek-kinek arányosan osszák szét az összeget, s a jövőben mindannyian dicséretreméltóbban és szorgalmasabban vegyenek részt a kórus munkájában, mint azelőtt.”³⁴⁷

Emlékszünk, hogy az újévi rekordáció, a házról házra való járás és éneklés már régóta hagyományos volt a kórus életében. Bizonyára a piros tojás ajándékozás csak jelképes kifejezés, s helyette már jó ideje a házaknál is pénzt kaptak. Most hivatkozva a hívek nehezebb anyagi helyzetére, a konvent magára vállalja a rekordáció kiadását, hogy ne érje kár a kórus tagjait. A számadáskönyv évről évre bejegyzí ezután ennek az újévi ajándéknak az összegét. Vajon ezzel megszűnt-e a népszokás is teljesen, vagy legalább a lelkészeket és a konvent tagjait köszöntötték azért együtt újévkor? – erre nem tudunk válaszolni.

Most következék táblázatszerű összeállításunk a kórus fizetett tagjairól Psyllius utolsó évéig, 1685-ig. Évről évre jelezzük a fizetésüket, ill. tiszteletdíjukat. A nevüket a kórusba lépésük sorrendjében írjuk egymás alá.³⁴⁸

Nem hisszük, hogy az 1684-es és 1685-ös felsorolás teljes lenne, mert a számadáskönyv ezekben az években hiányosnak tűnik. Tudjuk, hogy 1674-től Bessler Lőrinc már nem toronymester. Viszont majd részletesen szólunk arról, hogy 1676-os években nem voltak a városnak toronymestere és toronyzenészei valószínűleg azért, mert leégett a várostorony, és csak 1681-ben, az országgyűlés idején lett kész. Thier (Dürr) János Vilmos ekkor lett toronymester. Feltűnő, hogy csak 1685-ben szerepel először a zenekarban.

Két lényeges dolgot kell hangsúlyoznunk, amely később is jellemző lesz Sopronban az evangélikusoknál és a katolikusoknál is. Ellentétben a korabeli

³⁴⁷ Evtl Gyűl. számadáskönyv 1677. év 41v – 44.l.: „Und nachdeme der gesambte Chorus Musicus supplicando bey einen Löbl. Kirchen Convent einkomme umb eine verwilligung, dass denenselben anstadt das im verwichen Jahrs empfangenen Rothen Ey, welches dieses Jahr aussn geblieben, dass Neue Jahr (gleich vordeme beschehen) bey der Burgerschaft von Hauss zu Hauss zusambten erlaubt wurdte, in welches Bitliche anlangen aber, vorwolgedacht E. Löbl. Convent, auss gewisser Ursache und sonderlich in erwegung der armen Burgerschaft selbst eigenen mangel und Dürftigkeit nicht willigen können. – Damit aber gleichwohl dem Choro Musico nichts zurück bleibe, so ist demselben aus der Kirchen Cassa 60 fl. Kaysl. verwilliget worden, doch solcher gestaldt, dass E. wohl Ehrwürdig Ministerium nach Proportion eines ieden arbeith und Verdienst, solche austheilen und dass bey dieser Gelegenheit dieselben zu hinfüro rühmlicherer und embsigerer bediennung des Chors, als bishero beschehen gar ernstlich möchten vermahnet werden.”

³⁴⁸ Uo. 1674 – 1685. évfolyamok passim.

	1674	1675	1676	1677	1678	1679	1680	1681	1682	1683	1684	1685
Psyllius Lukács orgonista	130	130	80	80	80	80	80	80	90	100	80	80
Kalinka János kántor	73	73	80	80	80	80	80	80	90	100	100	100
Russ Mihály altista	50	55	50	50	50	50	50	50	55	60	60	60
Eckhardt Ábrahám Frigyes tenorista	15	15	15	15	18	8	8	8	8	8	9	12
Bessler Lőrinc, volt toronymester	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
Stänner (Steiner) Dániel diszkantista, majd zenész	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Kórus újévi ajándéka	—	—	60	60	60	60	60	67	67	67	67	67
Fridl (Fridelius) János, volt konrektor hegedűs	—	25	25	25	25	15	15	15	15	—	—	—
Kasay Illés bőgős (csellós)	—	—	—	—	12	10	6	6	8	6	7	6
Grebhem Frigyes fagottos	—	—	—	—	12	12	—	—	—	—	—	—
Ifj. Stéger Pál	—	—	—	—	12	8	8	8	8	8	—	—
Strasser János diszkantista	—	—	—	—	15	8	—	—	—	—	—	—
Laidl János	—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—
Psyllius György diszkantista	—	—	—	—	—	—	4	4	4	—	—	—
Lanion Richard diszkantista	—	—	—	—	—	—	4	4	4	4	—	—
Fauten diszkantista	—	—	—	—	—	—	4	4	4	4	—	—
Rickschloss diszkantista	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	—	—
Payer János diszkantista	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—
Gumpelhueber diszkantista	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Thier (Dürr) János Vilmos toronymester	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
<i>létszám:</i>	6	6	6	6	10	10	12	13	13	11	6	9

székesegyházak és főúri rezidenciák szokásaival, itt a zenekarok tagjainak nem főfoglalkozásuk a muzsika, csak az orgonista és a kántor állása tekinthető annak. Mindegyik tagnak valamilyen más foglalkozása is van, iparos, kereskedő vagy éppen tanító, és melleleg muzsikál a zenekarban, vagy énekel a kórusban. Ez az oka annak, hogy aránylag kevés zenésznek találjuk meg adatait a soproni anyakönyvekben vagy más hivatalos nyilvántartásban. Ezekben ugyanis nem zenészként, hanem polgári foglalkozásuk szerint szólnak róluk. E forrásokban talált adatokat csak akkor tudjuk felhasználni, ha már egyébként is máshonnan ismerjük zenészüket. A VI. fejezetben sok soproni zenészt tudunk időrendben felsorolni, mégis biztosak vagyunk abban, hogy éppen a jelzett okok miatt még többnek hiányzik a neve. Már a 16. századi zenével kapcsolatban is hivatkoztunk az amatőr zenészek gyakori közreműködésére, de ez jellemző az egész 17–18. századra is, mint ahogyan ma is sok műkedvelő zenész vesz részt a Sopron környéki és burgenlandi falvakban is a zenekarokban tisztán lelkesedésből, fizetés nélkül. Róluk sem fog az utókor zenével kapcsolatos levéltári adatokat találni! Az amatőr muzsikálás és kórusmozgalom mai virágzó századában éppen mi érthetjük meg ezt és ítélnünk helyesen a korabeli soproni helyzetről.

Ami pedig a toronyzenészek közreműködését illeti, már régi hagyomány rendszeres folytatásának első levéltári adatát olvassuk Thier János Vilmos toronymesterről 1685-ben. Ezután az evangélikusoknál, majd a katolikusoknál is, rendszeres tiszteletdíjban fog részesülni. Mindig csak a toronymester nevét jelzik, a legények nevét elhagyják. Ez is tipikus Sopronban, akár egyházi, akár világi vonalon, mert hiszen a városi kamarai számadáskönyvek is csak a toronymester fizetését jelzik, aki gondoskodik legényeiről. Róluk csak ritkán, inkább csak valami nehézség vagy kellemetlen eset kapcsán hallunk. Ez sajnos azt jelenti, hogy sok toronyzenész legény neve ismeretlen marad előttünk.

A zenészek táblázatában szerepelt ifj. Stéger Pál 1678 és 1683 között. Róla 1678-ban értékes muzsikájával kapcsolatban megtudjuk, hogy mint studiosus, azaz felsős diák házitánítója Sowitsch lelkész gyerekeinek. A 17. századi soproni evangélikus liturgia fontos dokumentumát ő írja le gondosan a ma is ismert Formular-Buchot, másként agendás könyvet.³⁴⁹ A másolatnak kettős a jelentősége: hagyományt rögzít és számot ad az 1678-as évek liturgiájáról, amely teljesen egyezik az előző évtizedek szokásaival. A hétköznapi reggeli istentisztelet végén csak rövid népéneket jelez. A vasárnapi és ünnepi istentiszteletet részletesen leírja, és a mi szempontunkból az a fontos, hogy dallamokat is közöl, ill. utal a zenére. Így a délelőtti istentiszteletnél a Glória intonációját, azaz kezdetét, a protestáns graduálokban szokásos gregorián kottákkal írja le. Az evangélium éneklése után beírja: Chorus succinit Motetam figurate, azaz többszólamú motettát ad elő a kórus. A Miatyánk és az úrvacsora gregorián dallamát is közli német szöveggel, az úrvacsora befejezése után a kórus énekel ismét több szólamban. A karácsonyi, a húsvéti és a pünködsi prefáció gregorián dallamait is beírja, és beragasztva találjuk

³⁴⁹ OSzK Quart Germ 894.sz.; PayrSoproni 105–106., 467.l. – Hasonló agendás könyvet őriz a sopronbámfalvai evangélikus egyházközség levéltára is (La 1 jelzettel), amelyet 1662-ben használtak. Az adatot Ferenczi Ilonának köszönjük.

a pünkösdi prefációnak már későbbi, ún. menzurális, azaz időmértékes gregorián dallamát is.³⁵⁰ A keresztelési és az esketési szertartásban nem ír ki dallamot. Mivel éppen ebben az évtizedben magyar gyülekezet külön nincs Sopronban, magyar nyelvű szertartási szövegeket is beír agendájába, de ezeknél nem találunk dallamot.

Még két fontos esemény volt hatással Psyllius kórusának és zenekarának életére. Az 1681-i soproni országgyűlés XXVI. törvénycikke biztosította a soproni evangélikusok vallásgyakorlatát, és ennek értelmében 1682-ben újra megnyitották iskoláikat. Ettől kezdve ismét csak egy gimnáziumuk volt az 1676-ban leégett és újra felépített magyar gimnázium épületében. Németh Sámuel szól a 18. századi evangélikus elemi iskolákról is, de nem utal arra, vajon mi volt a helyzet 1682-ben. Feltételezhető, hogy a gimnázium épületében levő elemi iskola ez évben elkezdte munkáját. A Szent György utcai Eggenberg-házban levő iskolát is 1682-ben megnyitották, hisz Olram Benedekkel kapcsolatban hallottunk már működéséről. A külvárosi Kovács utcai (Schmied-gasse) iskola megnyitásának időpontjáról nem találunk adatot.³⁵¹ Psylliusék részére még külön is jelentősége volt az iskolák megnyitásának azért is, mert a zenészek tanári, ill. tanítói állást tudtak ismét vállalni, és a kórus megint kapott utánpótlást a gimnázium diákjai közül. 1682. márc. 30-án kaptak engedélyt a nyilvános énekkel kísért temetésre, s júl. 20-án már arról hallunk, hogy az ifjúság is részt vett az énekes temetéseken, mint régebben szokás volt.³⁵²

A másik fontos esemény 1683 júliusában történt, amikor Thököly serege bevonult Sopronba. Elűzték a jezsuitákat és júl. 17-én átadták a Szent Mihály- és Szent György-templomot, valamint az Ispotály Szent Erzsébet-kápolnáját az evangélikusoknak. Bécsnek szept. 12-i felszabadulása hírére azonban a Thököly-sereg elhagyja Sopront, és szept. 21-én Esterházy nádor intézkedésére visszaállítják az előző helyzetet. Visszatérnek a jezsuiták is, és a három templom ismét a katolikusoké lesz, miként 1674 óta az övék. E rövid izgalmas időszak evangélikus zenéjéről csupán a júl. 17-i ünnep leírásában szólnak a soproni naplóírók: „Júl. 17-én Thököly fejedelem biztosai Szepesi Pál és Szalay Gábor urak hatfogatú hintón — amelyet Ádám Ádám, Eggenberg herceg egykori titkára adott kölcsön számukra — a Szent Mihály-templomba hajtottak, és visszaadták a templomot nekünk evangélikusoknak. Sowitsch Kristóf lelkész az oltár előtt ünnepi collecta imádságot énekelt, fenn a kóruson szólt az orgona, és harangzúgás közepette az egész gyülekezet együtt énekelte a Nun lob meine Seele kezdetű éneket.” Majd átvonultak az Ispotály-kápolnába és a Szent György-templomba, és hasonló szertartással vették át azokat.³⁵³

A Thököly-időszak végének keserű emléke a sok nehéz napot átélt Psyllius Lukácsra is hatással volt. Előrelátóan már 1680-ban megírta a végrendeletét. Feleségéről, Anna Mária asszonyról és két fiáról, Györgyről — akit mint zenészt

³⁵⁰ Lásd bővebben SzigetiIdőmértékes

³⁵¹ NémethLiceum II.k. 1–10.l.

³⁵² GySmL:2 Michel János krónikája 99., 102.l.; uo. Prinz-krónika 69–72.l.

³⁵³ Uo. Michel János krónikája 120.l.; uo. Prinz-krónika 81.l.; CsányiPaur 74–75.l.; PódaSoproni 68.l.

már ismerünk – és Jánosról gondoskodik. Végrendeletében tetemes értékű ékszerről és készpénzről intézkedik. Sajnos hangszerről és kottáról nem találunk bejegyzést.³⁵⁴ Haláláról semmi közelebbit nem tudunk, mint csak azt, hogy 1685. nov. 8-án következett be a mai Kolostor utca 15. számú házában.³⁵⁵

A második szakasz (1686–1719) legelső és jelentős változását Wohlmuth Jánosnak az orgonista állásra való meghívása jelentette. Mielőtt erről részletesen szólnánk, lélekben kövessük útján attól a naptól kezdve, hogy 1663-ban Sopronból Boroszlóba utazott. Útjának forrása számunkra a híres naplója lenne. Mivel ez sajnos 1945-ben elpusztult, Payr Sándor és Németh Sámuel tanúskodását kell elfogadnunk, akik még látták a kéziratot és beszámolnak a tartalmáról.³⁵⁶

1663-tól 1665-ig a boroszlói Elisabethaneum tanulója volt. Az intézet igazgatója ajánló soraiban dicsérettel szól róla, és szeretettel búcsúzik el tőle az Erzsébet-templom kántora, Johann Frory magiszter is. 1665-től 1667-ig a wittenbergi egyetemen tanul, majd Lipcsén keresztül szülővárosába, Rusztra utazott. A ruszti evangélikus számadáskönyv szerint 1667. márc. 1-től 1674-ig az iskola rektora volt.³⁵⁷ 1668. aug. 28-án feleségül vette Kleinrath András szenátor Ágnes nevű leányát, és 1670. okt. 22-én János nevű fiúk született.³⁵⁸ A kereszteleési anyakönyv igazolja, hogy 1673-ban nagybátyja, Kusser János „der Zeit Cantor allhier” szintén Ruszton dolgozik.³⁵⁹ Ő 1672-ben jött el Pozsonyból, ahová – emlékszünk – Sopronból ment át. 1674-ben a ruszti templom és iskola elvétele után elvesztették állásukat. Kusser Stuttgartban talált otthont, Wohlmuth pedig Regensburgba utazott. Bár rendes egyházi állást itt nem kapott, naplója szerint a regensburgi főurak támogatásából és magánórákból élt. Sowitsch [Sobitsch] soproni lelkész fiát is „klavir”-ra ő tanítja. Közben felesége meghal, János fiát maga neveli. Ilyen körülmények között értesül 1686. márc. 4-én arról, hogy a soproniak felajánlják neki az orgonista és a karnagyi (directorium musicae) állást. Payr szerint ápr. 9-én indul el Regensburgból, s hajón és szekéren utazik Sopronba. A számadáskönyv ápr. 28-tól számítja a fizetését. Erre az évre 100 ft-ot, 15 ft lakkért és 23 ft 10 × útiköltséget kapott, de 1687-től a teljes évi fizetése 150 ft és 15 ft lakkért lett.³⁶⁰

Megérkezése után – úgy tűnik – azonnal munkához lát, és kibővíti a Psylliustól ráhagyományozott együttest. Többek között saját fiát is beveszi diszkantistának a kórusba. A számadáskönyv szerint az együttes fizetett tagjai 1686-ban:

Wohlmuth János orgonista és zene-igazgató	100 ft + 15 ft lakkért
Kalinka János kántor	100 ft
Russ Mihály altista	60 ft
Bessler Lőrinc hegedűs	50 ft

³⁵⁴ GySmL:2 Végrendeletek Lad. P. Fasc. 5. Nr. 211., 1680. febr. 21., kihirdetve 1685. dec. 21-én.

³⁵⁵ EvHa I.k. 163.l.; PayrWohlmuth 5.l.; HáziBelv 227.l.

³⁵⁶ Lásd PayrWohlmuth passim; NémethKülföldi 112–114.l. JandekWohlmuth 89–91.l.

³⁵⁷ Ruszt: Stadtarchiv (Rathhaus) T 2 doboz., Ev. számadások

³⁵⁸ Ruszt: Ev. házassági anyakönyv 22.l., kereszteleési 144.l.

³⁵⁹ Uo. 1673. márc. 11., 158.l.

³⁶⁰ Evtl Gyül.számadáskönyv 1686. év 13/b., 16.l., 1687. év 36-b., 37.l.

Thier János Vilmos toronymester	20 ft
Eckhardt Ábrahám Frigyes tenoris- ta	15 ft
Kassay Illés brácsás, bőgős	6 ft
Stainer Dániel diszkantista	30 ft
Payer János diszkantista	30 ft
Ifj. Wohlmuth János diszkantista	4 ft
Russ János Kristóf diszkantista	3 ft
Unger [Keresztély?] diszkantista	3 ft
Kranay — diszkantista	3 ft
Ifj. Fögglér János Keresztély disz- kantista	3 ft
A kórus újévi ajándéka	67 ft

A következő év ismét hoz változást. 1687. aug. 10-én Kalinka János kántor hal meg.³⁶¹ Az 1687-ben íratott végrendelete szerint igen nagy összeget, 1259 ft-ot hagyott a gyülekezetre. Nem csoda, hogy a számadáskönyv vezetője megilletődött szavakkal emlékezik meg a nagy jötevőről.³⁶²

Utóda még az ősszel Grünler [Gründler] Gottlieb lett. 1731-ben, halálakor az anyakönyv azt írja róla, hogy Regensburgban 1668. márc. 13-án született és Pozsonyból jött Sopronba. Házasemberként érkezett már ide. Ezt onnan tudjuk, hogy 1692-ben hatéves gyermekét temeti.³⁶³ Megérkezésekor 31 ft útiköltséget utalnak ki számára az utolsó negyedévi fizetésén kívül. Az évi jövedelme azután 100 ft lesz és 1693-tól kezdve, amikor Wohlmuthtól átveszi a diszkantisták zene-tanítását, évi 125 ft-ot és 30 ft lakbért fog kapni. 1687-től a toronymester fizetését is felemelik évi 50 ft-ra a toronyzenész legényeivel való közreműködéséért, és a kórus újévi ajándéka is 72 ft-ra emelkedik.³⁶⁴

Ezekben az években még Wohlmuth gondja a diszkantisták zenei nevelése. Egykori naplója jó néhány adatról szól. A régi hagyomány szerint a gimnázium diákjai közül válogatja ki, és énekre, hangszerre tanítja őket. Naplója incipientes-nek és diszkantistáknak nevezi a fiúkat. A Payr által kimásolt nevek azért is fontosak számunkra, mert olyan kórustagokkal is megismerkedünk, akik nem szerepelnek a számadáskönyvben évről évre felsorolt fizetett zenészek listáján. Ez persze igazolja korábbi állításunkat, hogy az együttesnek csak kisebbik része kapott fizetést, ill. tiszteletdíjat, legfeljebb részesült az újévi ajándék összegéből. A napló így 1689-ben Prisoman Egyed Lajos, Friedl Keresztély, Liebezeit János Sámuel, Rieder Nándor, Freyman Tóbiás és Jahl György diszkantistákat sorolja fel, 1693-ban Schneller Keresztély, Hüttig János, Geyer Keresztély, Halbax Jakab, Eisner János, Sponraft János, Krumrecht Lipót és Jahl György nevét hozza, 1694-ben pedig Franck Sámuel, ifj. Russ Mihály — az altista kórustag egyik fia —,

³⁶¹ EvHa I.k. 303.1.

³⁶² Evtl Gyül. számadáskönyv 1687. év. 27–30.1.

³⁶³ EvHa 1692. márc. 28., 29.1., 1731. okt. 10., 215.1.

³⁶⁴ Evtl Gyül. számadáskönyv 1687. év 37–38.1.

Kampf Kristóf, Deckhart János, Hader Konrád és Krausz Lázár nevét említi. Arról is szól — Payr szerint —, hogy a fiúkkal most is szokásban van még a karácsonyi és az újévi kantáció, a házak előtt való zenekíséretes éneklés. 1692 újév napján pl. 18 ft 19 garast gyűjtöttek, ebből a fiatal Russ 6 ft 18 garast, Fundinger 6 ft 18 garast, Rieder pedig 4 ft 13 garast, valamint a hangszerhordozó 10 garast kapott. Ez a naplóbeli adat azért lényeges számunkra, mert igaz, hogy a konvent a kantáció, rekordáció szokását a kórus felnőtt tagjai között megszüntette és pénzbeli megváltással helyettesítette, a diákok, a diszkantisták mégis zavartalanul tovább folytatták a régi szokást. Az említett diszkantisták közül különösen kiemelte Franck Sámuel, a kőszegi fiút, aki hat évig lakott Wohlmuth házában. 1695. ápr. 10-én ezt írja be róla naplójába: „Den 10. hujus hat der junge Samuel Franck zum erstenmal in der Kirche gesungen. Gott gebe ihm ferner die Gnade, dass er in musicis wohl proficere.”³⁶⁵ Payr szerint az apja 1700 végén vitte el Wohlmuthtól és Pozsonyban helyezte el egy kereskedő házábanál.

Hivatalos elfoglaltsága mellett bőségesen voltak magántanítványai is. Erről is naplójában hallunk. Megérkezése után mindjárt 1686 májusában Wirth György leányát, Éva Zsuzsannát és Barth Konrád lelkész fiát tanította hangszerre, júniusban Sowitsch [Sobitsch] lelkész leányát, Zsuzsannát is elvállalta a későbbi szokásos 3 ft díjért. Barátjának, Mausz Zakariásnak a fiát, Nándort a házába is fogadja. Augusztusban Unger Mihály szenátor, volt igazgató fiát kezdi hangszerre tanítani, aki egyébként 1686–1688 között a fizetett diszkantisták között is szerepel évi 3 ft tiszteletdíjjal. Aug. 21-én Serpilius János városbíró egyik fiát, Keresztélyt énekre és hangszerre is oktatja (in musica vocali et instrumentali). Júl. 25-én meghal Serpilius felesége, Balduin Dorottyia, a jeles énekes és lantjátékos, és dec. 4-én maga Serpilius is. A Keller-féle elszámolás szerint Keresztélyt Wohlmuth a következő évben is tanította.³⁶⁶ 1686. okt. 15-én Prisomann Egyed szenátor bizza rá Egyed Lajos fiának zenetanítását. A legnagyobb megtiszteltetés 1687 elején éri, amikor Esterházy Pál nádor, főispán és kiváló muzsikusként két fiának, Mihálynak és Gábornak hangszertanítását (auf dem Clavir) vállalja el. Jan. 7-én Isten segítségét kéri naplójában: „In Gottes Namen den Anfang gemacht ... Gott verleihe Gnaden dazu!” Óráról órára bejegyzik a 3 ft díjat. Ha Kismartonba való hazautazásuk miatt egy-két óra elmarad, a díjat sem fizetik ki. Szept. 5-én kapott utójára 1 tallért és ezen a napon utaztak el Esterházyék Sopronból. Payr említi még néhány előkelő család gyermekének a nevét, akiket a következő évtizedben szállásra fogadott és zenére tanított. Semmi nyoma annak, hogy közülük egy is tagja lett volna a kórusnak.

Buda felszabadulása után a török fokozatos visszaszorításának idején gyakran olvasható a soproni naplókból, hogy egy-egy város felszabadításának öröme Te Deum tartását írják elő. A város kívánságára nem csupán a katolikusok a Szent

³⁶⁵ Payr Wohlmuth 18. l. magyarúi: E hónap 10-én énekel az ifjú Franck Sámuel először a templomban. Adja Isten neki azt a kegyelmet, hogy a zenében szép eredményt érjen el!

³⁶⁶ Evt Gyül. számadáskönyv 366. k. „Raittung ... Joh. Serpilius ... durch Mich. Samuel Keller.” 1687. febr. 12., 17. l.

Mihály-templomban, de Wohlmuthék is az evangélikus imaházban ilyenkor zenés Te Deummal emlékeznek meg az örvendetes eseményről.

Néhány feljegyzés arról is tudósít, hogy vendég muzsikuskok is színesítették zenés istentiszteleteiket. A gyülekezet 6 ft-ot fizet ki az Arany angyalhoz című vendéglősnek a két lantos szállásáért, akik 1688 húsvétján (ápr. 18.) a hívek nagy tetszése mellett működtek közre az istentiszteleten.³⁶⁷

Wohlmuth naplójában feljegyezte – Payr szerint –, hogy Capricorni Keresztély pozsonyi vagy bécsi muzsikusk látogatása alkalmával 1688. aug. 14-én és 15-én az imaház kórusában is énekelt. E muzsikusk ismeretlen marad előttünk, mert Samuel Capricornusnak ilyen nevű fiáról nem hallottunk. Ugyancsak a naplóból ismeretes, hogy 1699. aug. 28-án az imaházban a vesperáson Richter Nándor császári (bécsi) organista négy császári zenésszel közreműködött (in choro musico) mégpedig Sturm fagottistával, Abend és N. János hegedűsökkel, valamint Angermayr tenoristával, aki Wohlmuthnak közeli ismerőse is volt. Szól arról is, hogy 1700 nyarán Kusser János Zsigmond, aki ekkor éppen a stuttgarti opera karnagya volt, Sopronba is ellátogatott. Édesapja Kusser János már 1695-ben meghalt Stuttgartban. Ő 1700. júl. 11-én érkezett Sopronba, hogy meglátogassa rokonait, köztük nagybátyját, Wohlmuth Jánost is. Csak három napig időzött itt. Arra nem volt ideje, hogy itt hangversenyen is szerepeljen. A napló szerint azonban Gábel Mátyás nevű muzsikuskot vitte innen magával Stuttgartba.³⁶⁸

A vendégjárás mellett akadtak Wohlmuth első éveiben már kórusát érintő családi ünnepek, köztük a saját esküvője is. Kassay (Kosay) Illés a zenekar bőgőse már 1678-tól tagja a zenekarnak. A Mosovitz nevű városból származó fiatalember soproni diák volt, mert az anyakönyv 1687. febr. 3-án esküvője alkalmával egyszerűen studiosus und Musicus bey unserm Evang. Musikalischen chor-nak nevezi a kb. 27 éves férfit. Életkorát 1729-ben, halálakor történt bejegyzésből tudjuk kiszámítani. Ott 78 évesnek mondják. A kórus egyik leghűségesebb tagja, mert 40 éven át szolgál a szegényes, de szép muzsikában gazdag soproni imaházban. Felesége, Ernst Katalin sajnos már 1687. dec. 8-án meghal.³⁶⁹ Érthető, hogy két év múlva 1689. máj. 21-én újra megnősül és Gingauf Máriát veszi feleségül.³⁷⁰ Ez a házassága szerencsésebb. Wohlmuth is szeretettel szól róla naplójában, sőt többször is vállalja a komaságot gyerekei keresztelője alkalmával.

Szintén régi tagja az együttesnek Eckhardt Ábrahám Frigyes tenorista is. 1674–1704-ig, tehát 30 éven át énekel a kórusban. Az ausztriai Kirchbergből való Sommer Évát veszi feleségül 1689. ápr. 25-én.³⁷¹ Wohlmuth az ő lakodalmáról is megemlékezik.

³⁶⁷ Evlt Gyül. számadáskönyv 1688. év 15/b.: „Den 21 dito auf comission eines wolchwürdigen ministerio zalte vor zwey lautenisten, so in verwichenen Osterfeiertagen sich mit ihren lauten in unsern ev. bethause bey gottesdienst rühmlichen hören lassen, die kost in Goldenen Engel laut auszügl 6 fl.”; HáziAdatok 66.l.

³⁶⁸ PayrWohlmuth 20–21., 31.l.; Ferdinand Tobias Richter (1649–1711) és a többi zenész nevét Payr írja magyarosan!

³⁶⁹ EvEa 1687. febr. 3., 251.l.; EvHa 1687. dec. 8., 308.l., 1729. júl 9., 189.l.

³⁷⁰ EvEa 1689. máj 21., 23.l.

³⁷¹ EvEa 1689. ápr. 25., 21.l.

Psyllius György még édesapja idejében 1680–82 között diszkantista volt a kórusban. Gamauf azt írja róla, hogy utána Wittenbergben, Magdeburgban járt, majd Pozsonyba költözött, és itt zenei tanulmányokkal is foglalkozott.³⁷² Miután Bessler Lőrinc, a régi toronymester s 1674-től a zenekar tagja, 1690. ápr. 17-én meghalt,³⁷³ rögtön máj. 1-i hatállyal őt hívják meg helyébe.³⁷⁴ Okt. 5-én máris esküvőjén muzsikál a kórus, amikor Podendorfer Eleonórárt veszi feleségül.³⁷⁵ Úgy gondoljuk, az esküvő idején sokan kiszorultak az imaház ajtaján, hisz már édesapját, a régi orgonistát és családját is szívébe zárták a soproni hívek és a régi tanítványok. Psyllius György egyébként egészen haláláig, 1718-ig tagja a zenekarnak és 1701-től az iskolának is.

Biztosak vagyunk abban, hogy az egyik legbensőségesebb ünnepe volt a kórusnak és az egész gyülekezetnek is Wohlmuth esküvője 1692. febr. 13-án. János nevű fia már négy éve Lipcsében és Wittenbergben tanul, és csak 1692-ben tér haza Sopronba.³⁷⁶ Közben a csaknem 50 éves apa megunta özvegységét, és Lentner Ferenc özvegyét, Erasmus Szibillát vette el feleségül, aki két fiát, Andrást és Ferencet is magával hozta, de nem csekély vagyont is. Ennek persze az lett a következménye, hogy az új Wohlmuth-ház társadalmi tekintélye is jócskán emelkedett Sopronban, mint erre Payr a napló alapján célzást is tesz.³⁷⁷

A 17. századi kórus utolsó esküvőjét 1698 februárjában tartják. Az anyakönyvből tudjuk csak, hogy Glevan (Gliván) János György „ein Kunst Pfeiffer” Thier János Vilmos toronymesternek a toronyzenész legénye. Az evangélikus imaházban tartja esküvőjét a volt magyar lelkész, Kövesdy Pál Anna Mária nevű leányával.³⁷⁸ Esküvője számunkra most azért fontos, mert éppen ettől az évtől kezdve toronyzenészi munkája mellett az evangélikus zenekarnak is rendszeresen fizetett muzsikusa lesz, de itt mint hegedűs fog szerepelni. Ez természetesen nem különös ebben az időben, hisz csaknem valamennyi zenész két-három hangszerhez is ért, fúvósokhoz és vonósokhoz is. 1712 után pedig untermesserként, helyettes sekrestyésként, majd sekrestyésként is szerepel a számadáskönyvekben egészen haláláig, 1733-ig.

Figyelve a kórus részére újévi ajándék címen kiutalt összegek történetét, feltűnik, hogy 1689-től 72 ft-ról 124-re emelték, majd 101 és 90 ft-ra csökkentették, s 1693-tól csupán a kórus fiatalabb tagjainak (studentes, azaz diákok) évi fizetésére újévkor összesen 39, ill. 32 ft-ot adnak. 1703-tól ez az „újévi” rubrika aztán eltűnik, és a fiatal muzsikások név szerint átlag évi 6 ft-ot kapnak. Ezek után kíváncsiak lettünk,

³⁷² GamaufDenkwürdige 2.k. 256.l.

³⁷³ EvHa 1690. ápr. 17., 353.l.

³⁷⁴ Evt Gyül. számadáskönyv 1690. év 25/b.l.

³⁷⁵ EvEa 1690. okt. 5., 61.l.

³⁷⁶ PayrWohlmuth 28–29.l.

³⁷⁷ EvEa 1692. febr. 6., 105.l.; PayrWohlmuth 29–30.l.; – A Wohlmuth-ház kifejezést nem szó szerinti értelemben írjuk, mert úgy látjuk, Wohlmuth nem a saját házában lakott s nem is esetleg Erasmus Szibilla házában, hanem az evangélikus gyülekezet ún. Gemein-Haus épületében (Szent György u. 14.). 1699-ben ugyanis e házban fizetett 34 denár katonaadót. Lásd GySmL: 2 Lad. XLIII et SS. Nr. 14/88. 1699. év. – Tirnitz József és Valtinyi Gábor szíves adata.

³⁷⁸ EvEa 1698. febr., 16.sz. 209.l.

vajon hogyan fogadták az anyagi veszteséget a kórus idősebb tagjai? Maga a számadáskönyv is választ adott: 1695-ben Russ Mihálynak és Grünler Gottlieb kántornak újévi ajándékként 12-12 ft-ot, Psyllius Györgynek pedig 6 ft-ot, 1696-ban Russ Mihálynak és Psyllius Györgynek 6-6 ft-ot adnak hasonló címen. Russ Mihály és Psyllius György 1696. jan. 3-án írt kérvényüket is megtaláltuk. Hosszú, sőt barokkos bőbeszédű soraikban a szokás szerint igen sötét képet festenek az anyagi helyzetükről, bizonyára jóval sötétebbet a valóságnál. Russ hivatkozik szülőjének idei gyenge termésére. Úgy járt, mint a babiloni zsidók a fogságban: szívük nagy keserűségében a jövőre haza iránti vágyuk örömeinekét kellett volna énekelniök. Ilyen nehéz körülmények között tőle is elvárta a gyülekezete, hogy a karácsony ünnepén szíveket lelkesítő motettákat és vigasztaló örömteli énekeket énekeljen . . . ezért kéri a konvent segítségét.³⁷⁹

Psyllius sorai nem ilyen költői szárnyalásúak. Hivatkozik egyszerűen a tavalyi segítségre és ígéretre, hogy idén is remélhet nehéz helyzetében valami segítyt.³⁸⁰ A kérvényekre a konvent ráírta az ismert válaszát: 6 ft-ot kapnak újévi ajándéknak. Sőt a mellékelt nyugták azt is igazolják, hogy az összeget Russ és Psyllius is felvette.

A Rauch-korabeli igen értékes kórusélet felvázolása alkalmával sajnálattal nélkülöztük a zenészek fizetését, a névsorukat tartalmazó, évről évre vezetett nyilvántartásokat, szemben a 17–18. századi székesegyházakkal és főúri rezidenciákkal, ahol éppen ezek segítenek a zeneélet megismerésében. Nagyon örültünk viszont, hogy 1674-től az új számadáskönyv ezt a hiányt pótolta. Áttekintve e harmadik korszak évszázadnyi idejét, mégis sajnálattal állapítjuk meg, úgy látszik, e bejegyzések sem adnak hűségesebb képet egy-egy év személyi helyzetéről. Erre Wohlmuthnak 1696-ra vonatkozó feljegyzése hívta fel a figyelmünket. Az 1696-os számadáskönyv szerint ugyanis a kórus fizetett tagjai a következők voltak:³⁸¹

Wohlmuth János	évi 150 ft
Russ Mihály	100 ft + 6 ft újévi ajándék
Thier János Vilmos toronymester [toronyzenész legényeivel együtt!]	50 ft
Eckhardt Ábrahám Frigyes	évi 30 ft
Grünler Gottlieb kántor	125 ft + 30 ft lakbér

³⁷⁹ Evtl Iratok 555 I 93., 1696. jan. 3.: „Gleich wie es denen Kindern Israel in Ihrer babylonischen Befängnüß ergangen, dass sie von ihnen beehrte freuden Lieder vor grosser Seelen betrübnuß, nicht anstimmen können, also leider! ergeht es auch mir, mir sage ich, als ich aniezo Amttesschuldigkeit nach bey herannahender Hochfey. Weyhnachtes Zeit, einer evangelischen Gemein allhier zu mehrer erweckung deroselben herzensfreude allerhand anmutige Motetten und trostreiche freuden lieder vorsingen soll, und aber solches mit gebührender freudigkeit nicht wohl verrichten kan: Nach deme nemblich der gerechte Gott mir sonderlich dieses Jahr, aus einem geringen Weingarten (daraus ich den mehrentheil meiner Lebens-Mittel nehmen solte) fast allen verhofften Seegen entzogen und also nebst andern überflüssigen Mangel, auch dieses falls in äusserste dürftigkeit gesezet hat . . . Michael Ruess cantor figuralis.”

³⁸⁰ Uo. 556 I 93.sz. 1696. jan. 3.

³⁸¹ Evtl Gyül. számadáskönyv 1696. év 33/b., 34.l.

Psyllius György	50 ft + 6 ft újévi ajándék
Stéger Pál	50 ft
Tanulóknak együtt újévre	39 ft

Tanulók (studentes) alatt önkéntelenül a kórus gimnazista énekeseire, a diszkantistákra gondolunk. Wohlmuth feljegyzése azonban más értelmezésről tanúskodik:

„Feljegyzés a choralistákról és arról, mennyit kaptak az elmúlt 1696-ban:

Kassay [Koschay] Illés bőgős	12 ft
Russ János Kristóf hegedűs	7 ft
Lentner Ferenc diszkantista	6 ft
Rieder Nándor diszkantista	6 ft

Schneller Keresztély mint zenekari játékos 4 forintot kapott, most már azonban, mivel Riedernek helyébe került s általában szólót is játszik, minden nehézség nélkül neki is adható

6 ft

Pankyr Sebestyén orgonahúzó egy éve egy tallért kapott. Tekintettel csekély fizetésére és hűséges szorgalmas szolgálatára a templomatyától nyugodtan kaphat

2 ft

összesen: 39 ft

Wohlmuth János zeneigazgató és orgonista.”³⁸²

Világos a szöveg alapján, hogy Wohlmuth a számadáskönyvnek csak az utolsó tételével foglalkozik, a 39 ft újévi összeg elosztásával. A meglepő benne az, hogy nem az énekese, a diszkantisták céljára használják fel a pénzt. Sőt Kassay Illés, aki most már 36 éves, egyáltalán nem nevezhető studensnek, tanulóknak sem! A számadáskönyvekben 1689–1706-ig nem szerepel Kassay 12 ft-ja. Most Wohlmuth sorai bizonyítják, hogy egyfolytában tagja az együttesnek, és ebből a 39 ft-ból kapja a tiszteletdíját. Hasonlóképpen Russ János Kristóf is 1689-ig név szerint szerepel, utána sohasem. Pedig bizonyára eddig is, sőt később is hegedűse a zenekarnak. Bizonytalanná válik a diszkantista név értelme is. Eddig a kórus fiatal énekeseit illették e névvel, akik természetesen később hangszeres tagjai is lehetnek az együttesnek. Rieder Nádor diszkantistát Wohlmuth a naplójában 1689-ben és 1692-ben már említette. Most azt tapasztaljuk, hogy 1696 előtt már szóló hangszerese (valószínű hegedűse) volt a zenekarnak, hisz helyére lép előbbre Schneller Keresztély. Vajon énekesi vagy hangszeres beosztást jelent 1696-ban Rieder esetében a diszkantista állás? – nem tudjuk. Lentner Ferenc diszkantistáról csak azt kell megjegyeznünk, hogy Wohlmuth mostohafia volt.

³⁸² Uo. Iratok 562 I 96., 1696.év. Fakszimiljét közli JandekWohlmuth 89.l.; HáziAdatok 66.l.

Az 1686–88. évi számadáskönyvekben ifj. Fögglér néven szerepelt Johann Christian Fögglér diszkantista diák. Többet nem említik, Wohlmut sem szól róla az 1696-ra vonatkozó, idézett szövegében. Pedig tagja volt a zenekarnak, ha talán megszakitásokkal is. 1696. júl. 5-én a konvent anyagi támogatását kéri, hogy Regensburgban elkezdett tanulmányait Hollandiában folytassa, s aztán házájának szolgálatába állhasson. A mi szempontunkból a konvent válasza a lényeges: „Hűséges zenekari szolgálatára való tekintettel a tiszt. Konvent kérésébe beleegyeznek, és 30 ft útiköltséget ajánl fel számára. . .”³⁸³

Az imaház kis orgonájának javításáról Psyllius idejében néhány adatra már utaltunk. Bár 1688-ban két, név szerint már nem említett orgonaépítő 15 ft 30 x-ért, 1689 januárjában pedig Jakob Harrer orgonaépítő, a regensburgi Szent Osvát-templom orgonistája 24 ft 50 x-ért hozza rendbe,³⁸⁴ megérett az idő, hogy új hangszert szerezzenek be. Jakob Harrerrel 1689. jan. 17-én a konvent szerződést is köt 375 ft értékű, kilencregiszteres orgona elkészítésére, amelyet augusztusban szállítani is fog. Ez az első fennmaradt szerződés, ami az orgona diszpozícióját is tartalmazza. Idézzük az erre vonatkozó sorait: „Másképpen a kívánt orgonáért, Harrer ő uraságától átnyújtott terv szerint, a következő regiszterekkel:

Manuál:	Principál	4'	ón
	Nazat	2 2/3'	ón
	Octav	2'	ón
	Duodecima	1'	ón
	Viola	8'	–
	Koppel	4'	ón
Pedál:	Quintadena		
	(födött)	16'	fa
	Bordun	8'	–
	Posaun	?	–
	Tremolo		

Ehhez három légfúvó.”³⁸⁵

A hangszer a szerződésnek megfelelően készült el. A számadáskönyv szerint az 50 ft előleg után 1690-ben a hátralévő 325 ft-ot is kifizették, sőt a szállítás és a vele járó költségekre még 108 ft 30 x-t adtak át. 1691-ben Christoph Ude 70 ft-ért végezte az

³⁸³ Evtl Iratok 561 III 369.sz., 1696. júl. 5.: „. . . Zu ansehung seiner treuen Dienste in dem Choro Musico will E. Löbl. Kirchen Convent in inbegriffenes Bitten einwilligen und Ihme pro viatico dreissig gulden benennen.”

³⁸⁴ Uo. Gyül. számadáskönyv 1688. márc. 12., 14/b.l., uo. 1689. jan. 17., 8.l.

³⁸⁵ Uo. Fasc. I. Nr. 71 (új jelzése 491.sz.). „Orgel contract von tit. herrn Jacob Harrer organist bey Sanct Oswald vnd orgelmacher in Regenspurg in dato Oedenburg den 17 Januarii 1689 . . . andern theils wegen einer verlangten orgel nach sein herrn Harrers überreichten project mit nachfolgenden registern: 1. nassat von zien 3 fuss thon, 2. octav von zien 2 fuss thon, 3. duodez von zien 1 fuss thon, 4. quintadena getact et pedaliter 16 fuss thon von holz, 5. principal 4 fuss thon von zien, 6. coppel 4 fuss thon von zien, 7. viola manualiter 8 fuss thon von zien, 8. parduen im pedal 8 fuss thon, 9. eine posaune, 10. ein tremulant und dieses alles mit drey blasbälgen.”; HáziAdatok 67.l.

orgona festését és aranyozását. E célra gyűjtést is rendeztek 175 ft bevétellel. De nagy segítséget jelentett az is, hogy Johann Ehrnreich, Wurmbrand grófja 20 000 szőlőkarót (Weinstecken) adott ajándékkul az orgona építésének költségeihez. Ezeket az imaház tulajdonában levő szőlőjükben használták fel.³⁸⁶

Wohlmuth esküvőjén tehát 1692-ben mindannyiok örömeire már ezen az új orgonán játszottak. Mégis meg kell jegyeznünk, hogy feltűnő sokszor olvasunk a hangszer javításáról közvetlenül elkészülte után is, később is. 1692-ben Harrer javította, 1694-ben hangolta a hangszert. 1699 májusában pedig Joseph Römer bécsi orgonaépítő legényével, kb. három héten át alapos javítást, felújítást végeztetett, hogy munkájáért 117 ft 27 x-t kapott.³⁸⁷ Egy ideig, úgy látszik, nem volt baj vele, de 1715-ben és 1718-ban Kolb József orgonaépítőnek mindkét alkalommal 40 ft-ot fizetnek ki munkájáért.³⁸⁸ Kolb József 1715-ben még az Esterházyak kismartoni orgonaépítője. 1717-ben azonban Sopronba költözik és itt működik mint orgona- és hangszerkészítő egészen haláláig, 1742-ig.³⁸⁹ Itt említjük mindjárt, hogy 1719-ben Grünler Gottlieb kántort is felkéri bizottsági tagnak, Kolb József Sopronnyéken készített orgonája megvizsgálására.³⁹⁰ Név szerint Kolb az első ismert orgonaépítő Sopronban.

A számadáskönyvek említett hiányosságait igazolja az a tény is, hogy csupán egyszer jegyeznek be hangszervásárlást. Wohlmuth 1695-ben hegedűt vesz 5 ft-ért.³⁹¹ 1698-ban pedig Wolfgang Carl Briegel (1626–1712) német zeneszerző művét vásárolja meg a kórus részére 3 ft 7 x-ért.³⁹² Ugyanezen időből ismerjük Wohlmuthnak az egyetlen fennmaradt egyházi művét, az 5 szolamú zenekari kíséretes Miserere-t, amelyet a bejegyzés szerint 1696-ban komponált (Tematikus jegyzékünk 695. sz.). Még két zsoltár feldolgozásának a címlapja ismeretes 1715-ből. A 4 szolamú vegyeskarra, orgonára írt és tetszés szerinti négy hangszerrel kísért Laetatus sum s Laudate Dominum zsoltár kompozíció Wohlmuth műve, de a címlapra később ráírt Die Welt is voller Zanck kezdetű kantáta szerzője ismeretlen. Az utóbbinak anyaga fennmaradt az evangélikus kottatárban. (Tematikus jegyzékünk 893. sz.)³⁹³ E címlap is nagyon becses számunkra, mert sajnos Wohlmuth egyházi kompozícióinak, sőt hagyatékának is nyoma veszett.

A Rákóczi-szabadságharc idején a labanc érzelmű Sopron 1704-ben a kurucok blokádja alá kerül. Payr szerint Wohlmuth a naplójában ír arról, hogy 1705

³⁸⁶ Uo. Gyül. számadáskönyv 1690. év 20–20/b.1. uo. 1691. év 8., 9/b., 27/b.1.

³⁸⁷ Uo. 1692. év 28.1., uo. 1694. év 21/a.1., uo. 1699. év 32/b.1.; HáziAdatok 67.1. – Czaykoffsky (Garkovsky) Lőrinc körmöcbányai orgonaépítő 1702-ben az egyházközség regálját javítja. (Lásd uo. [számadáskönyv!] 386.k. 17.sz.) Vele még ugyanezen évben a Szentlélek-templommal kapcsolatban is foglalkozunk.

³⁸⁸ Uo. 1715.év lapszám nélkül., uo. 1718. év 77.1.; HáziAdatok 67–68.1.

³⁸⁹ GySmL: 2 Acta Dicasterialia 1716–1719., 157.1.; MHa 1742. jún. 9., 87.1.

³⁹⁰ GySmL: 2 Acta Dicasterialia (Diar. Jud.) 1719–20. év 1002/i-7 „bb” jelzettel, 181.1.

³⁹¹ Evlt Gyül. számadáskönyv 1695. év. 28.1.

³⁹² Uo. 1698. év 31.1.; HáziAdatok 67.1.

³⁹³ Valtinyi Gábor még két folió zsoltárszöveg másolatot is talált s másolatát elküldte: Confitebor tibi (111. zs.), Beatus vir (112. zs.), Laudate pueri (113. zs.), Laudate Dominum (117. zs.), Laetatus sum (122. zs.). Mivel ezeket 3–7 sorszámmal látták el, feltételezhető, hogy 1–2 sorszámu zsoltárok szövegének lapja hiányzik. A következő folión csak olvashatatlan elszámolások találhatóak.

karácsonyán a szentestétől kezdve a lelkészek kívánságára nem figuraliter, hanem csak choraliter, azaz nem több szólamban, csak egy szólamban muzsikáltak, ill. énekeltek a templomban. Mint Payr írja, a bombázás közben ez érthető is. A kurucok ugyanis éppen karácsony estéjén kezdték Sopront bombázni, a külvárost pedig több helyen felgyújtották. Kétszáz ház leégett.³⁹⁴

Heister generálisnak a kurucokon aratott győzelmeivel és a spanyol örökösödési háború egy-egy fontos győzelmi eseményével kapcsolatban a soproni naplók sűrűn írnak arról, hogy felsőbb rendeletre Te Deumot énekeltek zenekari kísérettel az evangélikus imaházban is. Bizonyára a megszállással kapcsolatos az az ária is, amelyet 1706-os dátummal találtunk, és az imaházban hangzott fel: „Ária arra a napra vonatkozólag, amikor az ellenség ostrommal elfoglalt minket.”³⁹⁵ Két áriának csupán német szövegét tartalmazza a kézirat, szerző nélkül. Az első kezdete: Seht! dieses Jahr hat Gott aus Gnaden verschonet unsrer armen Stadt (Lássátok! ez évben Isten kegyelmével megkímélte városunkat), a másik kezdete: Endlich, endlich muss es doch mit der Noth ein Ende nehmen (Végül egyszer csak meg kell szűnnie a nyomorúságnak!). A 8, ill. 7 versszakból álló szövegek kezdetéből is érthető az aktuális gondolat. — Az 1710-es években dúló pestis miatt gyakran elrendelt a város bünbánati napokat (Busstag). Ezekről részletes leírás nem maradt fenn, a naplóírók csupán annyit jeleznek, hogy prédikációval és ünnepélyes istentisztelettel tartották őket.

Többet hallunk I. József halála alkalmával 1711. ápr. 29-én tartott gyászistentisztelet részleteiről. Serpilius szól az imaház feldíszítéséről és az énekek sorrendjéről. Az istentiszteletet 7-kor Ich hab mein Sach Gott és Valet will ich dir geben kezdetű énekekkel vezették be. Majd gyászária következett: So muss die Landes Sonne beym Tage untergehen. A teljes szövegét közli, amelyet I. József ünnepére alkalmaztak. A lap szélén viszont olvasható a számunkra fontos adat: Authore Joh. Christoph Ruess vagyis Russ János Kristóf, a zenekar tagja komponálta. Az áriát gyászbeszéd és ima követte. Befejezésképpen a kórus előadta az Ecce quomodo moritur justus c. motettát. [Esetleg Jacobus Gallus (1550–1591) műve.] Április 30-án is hasonló ünnepet tartottak. Ekkor is két ének vezette be a megemlékezést: Alle Menschen müssen sterben és Herzlich lieb hab ich dich o Herr, majd basszus ária következett: Der Grösste Welt Monarch Europae kezdetű. Itt sajnos csak a szöveg íróját, Dobner Ferninánd polgármestert jelzik. A beszéd és ima után ezen a napon is motetta fejezte be az ünnepet.³⁹⁶

A következő években is gyakran hangzott fel hivatalos rendeletre Te Deum trombiták és dobok kíséretében, mégis igazán megkönnyebbült lélekkel a pestis elmúltával, 1714. jan. 25-én énekeltek Te Deumot az imaházban, s a prédikáció és ima után Wohlmuth együttese hálaénekeket adott elő.³⁹⁷

³⁹⁴ PayrWohlmuth 32.l.

³⁹⁵ Evtl 628 I 111.sz., 1706. év.: „Aria auff den Tag gericht, an welchem wir von dem Feind mit Sturm angegriffen worden.”

³⁹⁶ Uo. Serpilius-krónika (Chronicon Eccl.), 21.sz., 31–42.l.

³⁹⁷ Uo. 87–88.l.

Ezek után következett 1717. okt. 31., a reformáció 200 éves emlékűnepe. Az előző vasárnap a szószékről meghívták a gyülekezet tagjait a következő vasárnap tartandó megemlékezésre. Serpilius leírása szerint először a Te Deumot énekelték, majd Dobner Ferdinánd: *Wie alt ist Luthers Lehr?* kezdetű szövegére Grünler Gottlieb által komponált ária következett zenekari kísérettel. A szólistát a szerző énekelte. Az ünnepi beszédet Kastenholz András lelkész tartotta. Serpilius arról is szól, hogy Grünler az áriát a konventnek dedikálta, és 24 ft tiszteletdíjat kapott érte.³⁹⁸ A Grünler-ária kottájának sorsáról nem tudunk. A fennmaradt címlap alapján megállapítható, hogy a Te Deumot is ő komponálta erre az alkalomra tenor szólistával, zenekari kísérettel, s ezt is a konventnek dedikálta.³⁹⁹

Ha kíváncsiak vagyunk, kik muzsikálhattak a jubileumi ünnepen, akkor a számadáskönyv segítségével megközelítő – de biztosan nem teljes – képet kapunk Wohlmuth együtteséről:⁴⁰⁰

Wohlmuth János	150 ft + 15 ft	tanítói fizetés
Grünler Gottlieb kántor	100 ft + 25 ft	diszkantisták tanításáért + 30 ft lakbér
Psyllius György	50 ft + 40 ft	tanítói fizetés
Kassay (Koschay) Illés bőgős	12 ft	
Burger János György toronymester	50 ft	
Grünler Gottfried Henrik tenor	24 ft	
Grünler Kristóf Ehrenreich diszkantista	6 ft	
Schraps Gottfried Keresztély altista	6 ft	
Gliván György Lipót diszkantista	6 ft	
Wuchner Gottfried tenor	24 ft	
Turzó János basszus	12 ft	
Brandschott Márton diszkantista	12 ft	

³⁹⁸ Uo. 122.1.; uo. Gyül. számadáskönyv 1717. év 46.1.; PayrReformáció 498 – 500.1.; MüllnerGeschichte 75 – 76.1.

³⁹⁹ Evtl 691 I 122/a.: „Te Deum laudamus, Auf das Lutherische Jubel-Danck und Danck-Fest, Welches A. MDCCXVII den 31. Octobr alhier in Oedenburg zu Ehren dem Dreyeinigen Gott solenniter celebrirt wurde mit 1 Sing-Stimme Tenore solo, 2 Violini, 2 Viole di Braccio, 4 Trombe, Tympano, 4 Ripieni pro supplendo Choro, Violone et Organo, Gesetzt und E. Hochlöbl. Evang. Kirchen-Convent in unterthänigkeit dediciret von Theophile Grünlern Ecclesiae Ortho-doxae ibid. Cantore.” Kézirat.

⁴⁰⁰ Uo. Gyül. számadáskönyv 1717. év. 38 – 55.1.

A régi zenészek közül Thier János Vilmos toronymester és Eckhardt Ábrahám Frigyes 1704-ben, Russ Mihály 50 éves szolgálat után 1713-ban, Psyllius György pedig 1718-ban halt meg. Gliván János Györgyről nem tudjuk, részt vett-e a zenekari munkában, mert 1712-től sekrestyési beosztást is vállalt.

A számadáskönyvnek látszólag jelentéktelen bejegyzése 1718-ban számunkra fontos és előrelátó intézkedésről számol be. Knogler Dánielt, a soproni gimnázium diákját és a kórus tagját, zenét tanulni kiküldik Regensburgba, de előtte még meglátogatja szüleit Trencsénben. A szegény diák útiköltségeiről is gondoskodik a konvent.⁴⁰¹ Az ügy háttérében Wohlmuth öregsége, de főleg folyton romló látása állott, és ezért megfelelő utódról kívántak gondoskodni. Knogler beváltotta a hozzá fűzött reményeket, mert 1720. márc. 13-án Regensburgból hazahívják és 24 ft útiköltséget is adnak számára. Csak máj. 23-án érkezik meg Sopronba, s ezt követi azonnal Wohlmuth hivatalos lemondása: „Magas kora és rossz látása miatt a kórus és az orgona kulcsainak átadásával máj. 23-án a konvent jelenlétében lemondott állásáról, és köszönetet mondott a konventnek az eddig tanúsított jószágáért. A konvent ezt tisztelettel vette tudomásul, és vigasztalásul élete végéig évi 50 birodalmi tallért ajánlott fel számára.”⁴⁰² Knogler Dániel a konvent és a kántor jelenlétében átvette a kórus és az orgona kulcsait, s ezzel azonnal hivatalos utódja lett Wohlmuthnak. Évi fizetését 100 ft-ban és 20 ft lakbérben állapították meg.⁴⁰³ Wohlmuth 1721-ben az iskolai munkától is megválik gyenge látása miatt. 1722-ben eltemeti Szibilla asszonyt, és két év múlva, 1724. jan. 9-én, 81 éves korában ő is meghal.⁴⁰⁴

Mielőtt Sopronnak Rauch után legnagyobb muzsikusától végleg búcsút vennénk, itt foglaljuk össze azt, ami róla és az ún. Stark-féle virginálkönyvről ma elmondható.

A Stark János Jakab részére Sopronban 1689 körül összeállított értékes gyűjteménnyel kapcsolatban két kérdés áll fenn: 1. a gyűjtemény összeállítója, 2. a tartalma. Az elsöre vonatkozólag Payr 1910-ben csak ennyit ír: „... akit én, mivel a füzetben feltűnő számmal vannak choralok és praelodiumok, az akkori evangélikus orgonistában, vagyis Wohlmuth Jánosban szeretnék felfedezni”.⁴⁰⁵ 1929-ben Wohlmuthról már határozottabban szól: „Kétségtelen, hogy tőle való az a kótáskönyv is, mely ilyen címen található a soproni múzeumban: »Tabulatur, Johann Jacob Starcken zugehörig, welcher den 3. December 1689 in Gottes Nahmen den Anfang zum Schlagen gemacht, Gott gebe seinen Segen darzu«. Ez a

⁴⁰¹ Uo. 1718. év 43–48.l.

⁴⁰² Uo. 1720. év 49–50.l.: „Resignierte darauf vor einen löblichen ev. kirchen-convent mit niderlegung dess chor- und orgelschlüssels wegen seines hohen alters und blödigkeit dess gesichtes publice den 23. May nebst gehorsamblich danksagung vor bisshero von obgedacht einen löblichen kirchen-convent genossene wohltaten, welche resignation wohl aufgenommen und ihm dargegen zur consolation jährlich ad dies vitae 50 reichsthaler und mithin quartaliter 12 1/2 reichsthaler zu geben versprochen, so er auch, ut quittungen zeigen, auf 2 quartal empfangen 37 fl 30 kr.”; HáziAdatok 68–69.l.

⁴⁰³ Uo. 50–51.l.

⁴⁰⁴ Uo. 1721. év 53.l.; EvHa III.k. 1722. ápr. 15., 96.l. uo. 1724. jan. 9., 119.l.

⁴⁰⁵ PayrZenetört

vallásos hang, az írás módja, az időbeli megegyezés és a könyvbe írott choralok és praeludiumuk mind arra vallanak, hogy ezt Sopron keresett és legkiválóbb zenetanítója, Wohlmuth írta 12 éves tanítványa, a Starck fiú számára. A vagyonos család, mely csakhamar a »Fehér Ló« szállót is megvásárolta, bizonyára fiát is a legjobb zenésszel taníttatta a városban.”⁴⁰⁶ Itt jegyezzük meg azonnal azt a sajnálatos és nem elhanyagolható hiányt, hogy – úgy tűnik – Wohlmuth a naplójában Stark nevét a tanítványai között nem sorolja fel. Ma már – mint jeleztük – a napló elveszett. Payr a napló ismertetésekor sok tanítvány nevét idézi, de Stark nevét nem említi. Pedig az idézett ítéletéhez bizonyosan lényeges lett volna!

Kapi Králik is csak annyit mond, hogy Payr a kézirat másolóját Wohlmuth Jánosban keresi.⁴⁰⁷ Jandek viszont alaposabb érvet állít fel. A már általunk is idézett és Wohlmuth aláírásával ellátott 1696-os elszámolásának a fényképét összehasonlítja a virginálkönyv bevezető soraival. Az írásmód alapján mindkét szöveget Wohlmuthnak tulajdonítja.⁴⁰⁸ Bár módszerét helyeseljük, de véleményét nem fogadhatjuk el. Mi ugyanis nem érezzük a két szöveget azonos kéz írásának. Véleményünket az Országos Levéltárban dr. Kenéz Győző is megerősítette. E téren még további szövegösszehasonlításra van szükség. A körülmények ismeretében természetesen mi is Wohlmuthnak tulajdonítjuk a kéziratot, de ezt feltétlenül bizonyítani még nem tudjuk.

Ami pedig az 56 tételt tartalmazó gyűjteményt illeti, jelenleg még csak néhány tétel származása tisztázott. Az eddigi eredmények viszont azt sejtetik, hogy a gyűjtemény nagy részét az összeállítójuk – Wohlmuth – másolatainak kell tekintenünk és csak kis hányadát feldolgozásának, esetleg saját művének. Jandek hét tétel (3., 4., 10., 21., 29., 33 és 56. sz.) származásáról mond el lényegeset.⁴⁰⁹ Legutóbb Pernye András kezdett foglalkozni az anyaggal, de halála megszakította kutatásait. Hat tétellel (3., 7., 9., 16., 25. és 54. sz.) kapcsolatban maradt fenn kéziratban a véleménye.⁴¹⁰

A harmadik szakasz (1720–1780) idejét csaknem egészen Knogler működése fémjelzi. Az evangélikusok zenéje utolsó nagy időszakának tekintjük az 52 évet, amíg orgonistája a gyülekezetnek, és csaknem egész idő alatt a zenekart és az énekkart is vezeti. Halála után ugyan még több mint egy évtizeden át tovább él ez az értékes hagyomány, de aztán – mint látni fogjuk – máról holnapra megszűnik.

Knogler éveinek két lényeges vonását emeljük ki: Regensburg hatását és a kantátaéneklés virágzását.

Regensburg hatása igazában nem új keletű. Az evangélikus gimnáziumnak kapcsolata a 17. század elejétől kisebb megszakításokkal folyamatosnak mondható, mint erre már rámutattunk. Wohlmuth és Grünler is erősítették ugyanezt. Segítette a Serpilius család is. Serpilius városbíró fia, György Regensburgban

⁴⁰⁶ PayrWohlmuth 23.l.

⁴⁰⁷ KapiKrálikStark 205.l.

⁴⁰⁸ JandekWohlmuth 88 – 89.l.

⁴⁰⁹ Uo. 91 – 98.l.

⁴¹⁰ Pernye András, Jelentés „A soproni virginálkönyv és Wohlmuth János” c. tárgyban végzett kutatásról. MTA Zenetudományi Intézet, Magyar Zenetörténeti Osztály.

szuperintendens, aki Payr szerint értékes zenész és hymnológus is, pártfogásába vette Knoglert, amikor kiküldték tanulmányútra.⁴¹¹ Serpilius Sámuel 1724-ig regensburgi lelkész volt, és ekkor hívták meg Sopronba lelkésznek. 1746-ban éppen a regensburgi ismeretsége miatt ajánlotta, hogy Koseck Mihályt Regensburgból hívják meg soproni kántornak. A konvent az ő tanácsa szerint járt el s Koseck idejöttével a regensburgi kapcsolat így ismét erősödött.⁴¹²

Sokkal lényegesebb és mélyebb ennél az a hatás, amely Knoglert és Kosecket is éri Regensburgban: az ottani liturgia és zene stílusa s gazdagsága, amelynek középpontjában – mint Németországban általában, hogy csak Lipszét említsük – a kantátaéneklés állott.

Knogler és Koseck esetében ebben az időben nem csupán tanulmányaik és élményeik hatásáról van szó. 1714 – 1764-ig a regensburgi evangélikus gimnázium tanára és gyülekezet zeneigazgatója – főleg a Neupfarrkircheben – Christoph Stolzenberg zeneszerző. Bachhoz hasonlóan kantátasorozatot komponált, ő hét évfolyamot. Ebből a nagyszámú kantátából Regensburgban ma csak kevés ismerős.⁴¹³ A többinek nyoma veszett. Személyes érdeklődésünk alkalmával hallottuk, úgy gondolják, a napoleoni időkben veszttek el. A regensburgi anyag sorsáról nem tudunk, de azt örömmel jeleztük, hogy Stolzenbergnek 114 műve, nagyrészt kantátája másolatban vagy talán eredetiben ma is kincse a soproni evangélikus gyülekezetnek.⁴¹⁴ Mivel pedig a dátumbejegyzések 1726 – 1774-ig szerepelnek, világos, hogy Knogler első idejében is, nem csupán Koseck megérkezése után jutottak el Stolzenberg művei Sopronba, és lettek Knoglerék rendszeres repertoárdarabjai, sőt példaképei a saját kompozícióinak. Knogler és Wohlmann Sámuel kántor kantátáiról is vannak adataink. Koseck 22 fennmaradt műve között ma is négy kantáta található. Ha pedig még arra a több mint 100 anonym – nagyrészt kantáta jellegű – műre gondolunk, amelyeknek szerzőjét ma már nem ismerjük, de a soproni kottatárban található, továbbá a jócskán fennmaradt és a soproni előadás dátumát feltüntető nyomtatott kantáta szövegekre, akkor valóban Knoglerék idejét a kantátaéneklés időszakának kell mondanunk és joggal hangsúlyozzuk Regensburgnak, szorosán véve Stolzenbergnek hatását zenéjükben.

Knogler működésének első éveiben 1722 – 1727-ig az imaház nagyarányú megújítására, átépítésére került sor 6257 ft tekintélyes összegből. Ez alkalommal Kolb József – most már soproni orgonaépítő – 275 ft-ért felújítja az orgonát, sőt új regiszterekkel bővíti. A számadáskönyv sajnos részletesen nem szól a munkáról, csupán azt említi meg, hogy Grünler Gottlieb kántor segítségével 15 ft-ot, Fangner (Wagner?) Tamás festő pedig az orgona szekrényének rendbehozataláért és

⁴¹¹ PayrWohlmuth 34.1.

⁴¹² MüllnerGeschichte 80.1.; Evtl Konventi jegyzőkönyv 1746. ápr. 14., 146.1.

⁴¹³ Lásd Jürgen-Peter Schindler, Zur Stolzenberg Biographie. Grundlagen dieser Biographie sind St. autobiographie von Joh. Mattheson in Hamburg 1740 in der „Grundlage einer Ehrenpforte“ veröffentlicht. – , die Festschrift zu einem 50 jährigen Dientsjubiläum und Documente der ev.luth. Kirchenarchive Salzburg und Regensburg. – Az ismertető cikk Chr. St. Kantatenwerke I. Regensburg LM, Ma 1005/6 hanglemez borítóján található. – Ebből az anyagból 11 kantáta a Diözesan-Zentrum „Proske'sche Sammlung” Regensburg gyűjteményben található.

⁴¹⁴ Lásd BárdosStolzenberg

aranyozásáért 75 ft-ot kapott.⁴¹⁵ 1726-ban az orgona hangolásáért és a gyülekezet regáljának javításáért még 10 ft-ot fizetnek.⁴¹⁶ 1727 – 1742-ig, haláláig aztán évi 6 ft-ot kap az orgona rendszeres karbantartásáért.⁴¹⁷

Bizonyára Knoglernek is komoly szerepe volt abban, hogy a konvent új orgona építését határozta el 1751-ben. Mivel Jakob Harrer 1690-ben épített orgonája nem csupán tönkrement, de Knogler igényét sem elégítette ki, ezért nagyobb hangszer építéséhez ragaszkodott. A konvent szívesen melléje állt, mert új hangszerre feltétlenül szükség volt már. Pénze azonban nem volt elég. Ezért széles körű gyűjtést rendeztek. A gyűjtőkönyv elején Oertl János Gottfried és Torkos József lelkészek lelkesítő bevezetésben hangsúlyozzák az emberi hang és a hangszerek fontos szerepét az istentiszteleteken. Sajnálattal állapítják meg, a gyülekezet jelenlegi orgonája olyan rossz állapotban van, hogy csak akadálya a szép és értékes éneknek és muzsikának. Ezért nagyobb, tökéletesebb és erősebben hangzó orgonára van szükségük, hisz a hívek nagy száma is ezt javallja. Az ilyen orgona megépítése azonban kb. 1000 ft-ba kerül. A konventnek nem áll rendelkezésére ekkora összeg. Ezért kéri a hívek összefogását és áldozatát.

A felhívásnak szép eredménye lett. A gyűjtőkönyvben 568 adakozó nevét számoltuk össze 30 x és 150 ft közötti adományokkal, de tetemes összegekkel szerepelnek más városok, így Aachen, Augsburg, Bécs, Boroszló, Regensburg és Ruszt áldozatkész hívei is. Az összeggyűjtött összeg 1494 ft volt, ennek csupán 1/3 részét adták a soproniak. A szerződést Theodor Wilhelm Weissmann bécsi orgonaépítővel kötik meg először 700 ft értékben, majd Knogler még öt változat kiegészítést kérve pótszerződést köt vele 200 ft értékben. Az orgona minden mellékes kiadást beleszámítva 1491 ft-ba került, s mint írják, csupán 3 ft maradt a pénztárban. A fennmaradt iratanyagban részletesen olvasható az orgona 15 regiszteres és Knogler által kért öt regiszterrel kiegészített diszpozíciója.⁴¹⁸

Áttekintve ezeknek az évtizedeknek a számadáskönyveit, úgy látjuk, hogy az előző időszakokhoz hasonlóan most sem nyújtanak reális képet a kórus és a zenekar tagjairól és a létszámáról. Az ún. újévi ajándék címen csupán 1732-ben adnak 24 ft-ot az együttesnek. Utána a rubrika véglegesen megszűnik. A következő néhány évben 12 ft-ot kapnak évente a hangszeres diákok együtt és 24 ft-ot az énekes diákok, majd 1741-től végig 36 ft-ot jelölnek meg Vocal und Instrumental Musici, ill. később egyszerűen Choralisten néven. Ezzel természetesen az jár, hogy az együttes tagjai többségének nevét sem ismerhetjük meg, mert rendszeresen csak az orgonista, a kántor és a toronymester fizetését írják be. – Knogler együttesében először Burger János György toronymester hal meg 1723-ban. Utóda az együttesben a szokásos 50 ft tiszteletdíjjal Róth János Simon 1739-ig, Gaszner Gotthard Károly 1752-ig, Planck János Lipót 1777-ig s 1778-tól Gaszner Lajos. A toronymester és legényei tehát megszakítás nélkül működnek közre az istentiszteleteken a régi hagyomány szerint.

⁴¹⁵ Evtl Gyül. számadáskönyv 1724. év., 37.1.; HáziAdatok 69.1.

⁴¹⁶ Evtl uo. 1726. év 68.1. és 75.1.

⁴¹⁷ Uo. passim.; 1742. jún. 9-én halt meg Sopronban lásd MHa 1742. jún. 9., 87.1.

⁴¹⁸ Evtl Iratanyag 214 (933) I 133.sz., 1751. év. – HáziAdatok 70.1.

Burger toronymester után legközelebb Kassay (Kosay) Illés bőgőstől búcsúznak a zenészek 1729-ben, amikor 78 éves korában, negyven évi szolgálat után meghal.⁴¹⁹ Magas kora ellenére is végig aktív tagja volt a zenekarnak. Ezt bizonyítja a számadáskönyv: még 1728-ban megkapja a szokásos 12 ft és 1729-ben pedig 6 ft tiszteletdíjat.

Amikor ugyanitt arról olvastunk, hogy 1726-ban Knogler veszi át Grünler kántortól a diszkantisták tanítását és a vele járó évi 25 ft díjat is, önkéntelenül Grünler egészségének romlására gondoltunk. Sejtésünk sajnos valóságosnak bizonyult. A halotti anyakönyvben ugyanis 1730. dec. 22-én egy 88 éves asszony temetésének adatai után ezt a bejegyzést találtuk: „Szintén 22-én az imaházban a reggeli énekes istentisztelet előtt kántorunkat az Isten keze érintette a jobb oldalán”, azaz értelmezésünk szerint agyvérzés következtében megbénult a jobb oldalán.⁴²⁰ A betegség súlyosnak bizonyult, mert 1731. okt. 10-én, 63 éves korában meghalt. Az anyakönyv részletesen szól a származásáról és tisztelettel emlékezik értékes munkájáról.⁴²¹ Özvegye szokás szerint a negyedévi fizetését kapta még meg. Utódának kijelölése nem volt nehéz. Wohlmann Sámuelt még 1723-ban szülei Pozsonyból hozták Sopronba diáknak és egyúttal a kórus diszkantistájának. 1725-től már tenoristaként szerepel, és a kezdeti évi 6 ft-ot most 12 ft-ra, majd 1727-ben 30 ft-ra emelik fel. Bizonyára Grünler betegsége alatt is már helyettesítette. 1731-ben még megkapja a tenorista tiszteletdíjat, de az év második felére már 40 ft-ot a kántori munkájáért kap, 6 ft-ot pedig ajándéknak az esküvőjére. 1732-től azután ő is a lakbérrel együtt a szokásos évi 130 ft-ot kapja. Működésével még fogunk foglalkozni, s azzal is, mi volt a háttere, hogy 1746 februárjában lemondott az állásáról és távozott Sopronból. Ápr. 14-én iktatják be utódjának Koseck Mihályt, akit – mint említettük már – Serpilius Sámuel ajánlott, és aki Regensburgból jött Sopronba.⁴²² Fizetése ugyanaz, mind elődjéé, lakbérrel együtt évi 130 ft. Sajnos ő – nem tudjuk, milyen betegsége következtében – már 40 éves korában, 1759-ben kénytelen lemondani állásáról. Ezután az esti istentiszteleten való orgonálásért a konventtől évi 50 ft tiszteletdíjat kap haláláig, 1767-ig.⁴²³ Utóda 1759-től Wankó András, aki eleinte évi 130 ft-ot, 1663-ban 150 ft-ot és 1773-tól 170 ft-ot kap évente.

A felsoroltakon kívül csak Roikó György basszista kapott rendszeres fizetést a konventtől. 1731-től 1734-ig alumniata a soproni gimnáziumban, majd ösztöndíjas. A számadáskönyv szerint 1739-től tagja a kórusnak egyfolytában egészen 1770-ig. Mint basszista évi 30 ft tiszteletdíjat kap. 1744-ben a gimnázium tanárának nevezik

⁴¹⁹ EvHa 1729. júl. 9., 186.l.

⁴²⁰ Uo. 1730. dec. 22., 206.l.: „Den 22 dito... eben dissen tag ist unser Cantor gleich vor den frühgesang in Bethauss von der Hand Gottes gerührt worden auff der rechten Seiden.”

⁴²¹ Uo. 1731. okt. 10., 215.l.

⁴²² Evtl Konventi jegyzőkönyv 1746. ápr. 14., 149.l.; Úgy tűnik, hogy Wohlmann Sopronból Boroszlóba ment, mert Gamauf másolatában található Album Disc. Sempr. 1741–46.-ban Wohlmannról 1746-ban ez olvasható: Cantor Semproniensis, nunc civis Wratislaviensis azaz soproni kántor, most boroszlói polgár. GamaufDenkwürdige 10.k. 104.l.

⁴²³ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1759–67. passim.; EvHa 1767. máj. 5., 5.l. Az anyakönyv azt írja róla, hogy a németországi Altdorfból jött 1746-ban és családja Grassenbergből való, s 48 éves korában halt meg.

ki, s így évi 125 ft a fizetése. 1770-ben – úgy tűnik – a templomi éneklést abbahagyja, mert már csak 35 ft-ot kap a konventtől. 1789-ben hal meg 75 éves korában.⁴²⁴

A számadáskönyvekben még jó néhány muzsikusról, ill. diszkantistáról tesznek említést az évek folyamán. Mivel semmi részletesebbet nem hallunk róluk, csupán a VI. fejezetben soroljuk fel őket időrendi sorrendben.

Evangelikus forrásaink nem szólnak ezekben az évtizedekben az istentiszteletek részletes rendjéről s főleg azokról, amelyekben a kórus is közreműködött. Kérdésünkre mégis kaptunk választ, mégpedig Roth János Simon toronymesternek a községi gyűléshez 1734-ben benyújtott kérvényéből. Ezzel a fontos irattal majd a IV. fejezetben, a toronyzenészekkel kapcsolatban részletesen foglalkozunk. Most csak kis részletét idézzük, amely viszont világos képet fest az ellenreformáció korszakának zenéjéről az evangélikusoknál és a katolikusoknál, de a toronyzenészek központi szerepéről is: „Nem csupán vasárnap és ünnepnap, de sokszor hétköznap és a rendkívüli ünnepek alkalmával is reggel 7–8-ig a tiszt. evangélikusok imaházában, 8–9-ig a főtiszt. jezsuita atyáknál, 9–10-ig, sőt 11-ig is a Szent Mihály-plébániatemplomban, délután ismét ugyanazokon az istentiszteleteken magam személyesen legényeimmel és tanulóimmal helyt kell állnom, hasonlóképpen az ünnepélyes temetések, esküvőkön és lakodalmakon.”⁴²⁵

Ezek szerint Knogler idejében is minden vasárnap és ünnepnap – és a rendkívüli esetekben – a reggeli istentiszteleteken és délután a vesperáson is zenekari kísérettel énekelt a kórus. Mindez nem meglepő számunkra, főleg azért nem, mert áttekintve a kottatárnak a 18. századból fennmaradt – bár egyáltalán nem teljes – anyagát, a művek alapján is úgy látjuk, minden vasárnap és ünnepnap felhangzott egy-egy kantáta vagy hasonló zenekari kíséretes mű. A tematikus jegyzékünkben szereplő anyagból a másolás vagy a komponálás dátumát is őrző műveket, valamint az előadás időpontját feltüntető megtalált kantáta szövegeknyveket 1726–1780-ig időrendi sorrendben állítottuk össze és jegyzetünkben közöljük.⁴²⁶

⁴²⁴ GamaufDenkwürdige 10.k. Album Disc. Classis Primae Gymn. . . Aug.Conf.Sempr. 1741–46. Rector Daniel Haynoczi 112.l.; EvHa 1789. júl. 16., 99.l. – Hajnóci szerint Trencsén megyei Vágbeszterceből, az anyakönyv szerint Gömör megyéből való.

⁴²⁵ Kjk 1734. jún. 19. Melléklet 44/3.l.: „... nicht nur allein an denen Sonn- und feyrtägen, sondern auch zu an vielen wohntägen [wochentägen] und einfallenden ohnfeyrtäglichen festivitäten frühe um 7 biss 8 Uhr in dem alhiessigen Löbl Evang Betthaus, von 8 biss 9 bey denen RRPP Jesuiten von 9 biss 10, auch 11 Uhr zu weillen in der St. Michaels Pfahr-Kürchen, nachmittag abermahlen mich bey dergleichen Gottesdiensten in selbst aigener Persohn sambt denen Gesöllen und Jungen einfinden muss, nicht weniger bey denen solenen Begräbnussen und vorkomenden Verehrlichungen oder Hochzeiten...”

⁴²⁶ 1726. jan. 26. Stolzenberg, Schweigen hat	Tematikus jegyzék: 526.
1727. ápr. 15. Stolzenberg, Der Herr ist	Tem. jegyzék 613.
1728. jan. Stolzenberg, Den schlankes Rohr	” 520.
1729. jan. 10. anonim, Eure Gedanken	” 731.
1729. dec. 9. an. Jauchzet ihr Himmel	” 765.
1730. jún. 20. an. Stehe fest und wanke	” 788.
1732. jún. 6. an. Drei sind die	” 790.
1732. nov. 28. an. Wer will	” 720.
1734. okt. 1. Stolzenberg, Erschalle Gott	” 610.
1734. dec. 23. [Wohlmann], Mache dich auf	” 771.

A mintegy 110 időrendi adat természetesen nem ad teljes képet, hisz a művek többségében nem találunk időbeli utalást. De lényeges dolgokra mutat rá: 1. 1737–39-ig a dátumok egészen sűrűn követik egymást, tehát igazolják így is a minden vasárnapi előadást. 2. Jelzik, hogy Stolzenberg műveit énekelték Sopronban. 3. Észrevesszük első ránézésre is, hogy a Koseck-művek az ő soproni tartózkodásához kapcsolódnak, tehát legtöbb művét már Sopronban szerezte. 4. A későbbi időben elképzelhető, hogy csökken a kantáta éneklésének népszerűsége, de

1735. jan. 1. Stolzenberg[?], Seelig sind die Toten	" 609.
1735. jan. 20. an Gott Hilft mir	734.
1735. ? an. Du bist in die Höhe	" 781.
1737. ápr. 6. an. Grossen Frieden	" 776.
1737. ápr. 15. Stolzenberg[?], Auf, auf der Schall	" 519.
1737. jún. 25. Stolzenberg, Erschallet frohlockende	" 614.
1737. aug. 5. an. Wir haben einen Gott	" 749.
1737. okt. 15. an. Habe den Lust	" 797.
1737. dec. 27. an. Ihr Völker bringet	" 783.
1737. karácsony Wohlmann, Mache dich auf. (Szöveggönyv OSzK Knyt 1737 zene).	
1738. jan. 16. an. Eure Gedanken	Tem. jegyzék 732.
1738. jan. 18. an. Entsündige mich	" 733.
1738. márc. 7. an. Seid ihr denn stumm	" 727.
1738. márc. 19. an. Meiner Verfolger	" 724.
1738. márc. 20. an. Des Weibes Saamen	" 705.
1738. márc. 30. an. Weine nicht	" 773.
1738. máj. 1. an. Ich will in	" 777.
1738. máj. 29. Stolzenberg, So leget	" 630.
1738. jún. 8. an. Kommet her zu mir	" 738.
1738. jún. 10. an. Was du tust	" 737.
1738. jún. 28. an. Liebet eure Feinde	" 739.
1738. júl. 21. an. Dafür halte	" 744.
1738. júl. 24. an. Herzlich lieb	" 787.
1738. aug. 6. an. Es füllen der Allmacht	" 745.
1738. aug. 21. Stolzenberg, O wie lieblich	" 523.
1738. aug. 21. an. Seelig sind die Augen	" 748.
1738. aug. 23. Stolzenberg, Geduld erquicket	" 524.
1738. aug. an. Lasset euch begnügen	" 742.
1738. szept. 8. Stolzenberg, Wezt Verleumder	" 522.
1738. szept. 22. an. Der Engel des Herrn	" 785.
1738. okt. 2. an. Du teure Liebe	" 752.
1738. okt. 6. an. Ach Gott wie	" 753.
1738. dec. 23. an. Der Gottlose lauret	" 736.
1738 ? an. Wolan alle	" 705.
1738 ? an. Haltet meine Sabbat	" 751.
1738. ? Stolzenberg, Wisset ihr	" 607.
1739. jan. 10. an. Der Geist des Herrn	" 730.
1739. jan. 19. an. Die Welt vergehet	" 760.
1739. jan. an. Nehmet das Wert	" 761.
1739. febr. 3. an. Siehe das ist	" 758.
1739. febr. 18. an. Der Herr ist nahe	" 759.
1739. febr. 19. an. Wer ist der Herr	" 780.
1739. febr. Stolzenberg, Seid nüchtern	" 541.
1739. márc. 2. an. Der Herr nennet	" 725.
1739. ? an Es hat ausgezogen	" 774.

a szöveggönyvek szerint az újévet rendszeresen kantátával köszöntötték, és az uralkodóház egy-egy tagjának halála vagy születése alkalmával előírt ünnepükön is kantátát énekeltek. 5. A 17. századi liturgia hagyományának folytatását igazolja az is, hogy a reggeli istentisztelet a soproni agendák szokása szerint a misekompozíció egy-egy tételét is tartalmazza. Kottaanyagunkban főleg Kosecktól maradtak fenn Kyrie-kompozíciók. 6. Talán egyik legfontosabb következtetésre, ill. feltevéésre az anonym művek sorozata készlet. Legtöbb éppen 1729–1745-ig szerepel. Mi e

- (A zárókorál után beírva latinul: 1740. febr. 2-án este 9-kor irtam.)
1740. újév. an. Gott du krönest (Rec. Nun Gott) szöveggönyv: (Dieses Blatt schenkt um Neuen Jahr . . . der löbl. Ev. Gemeinde in Oedenburg Chorus Musicus. Tintával beírva. 1740.) OSzK Knyt 1740 zene.
1740. jan. 30. an. Schau Mensch Tem. jegyz. 735.
1742. újév. an. Gott ist (O Gott sey Lob) szöveggönyv. Címnap hiányzik. Neu-Jahrs Cantata 1742. Az ária szövegének kezdete: Oedenburg verzage nicht. OSzK Knyt zene.
1742. jan. 30. Wohlmann S., Trauer Cantate bey Beerdigung des Herrn Daniel Hier. von Prauden 30. I. 1742. gesungen. Szöveggönyv. GamaufDnekwürdige 10.k. 488.l.; Csatkai-Nyomdászat 53.l.; PetrikBibl I. 409.l.
1743. újév. Knogler Dániel, Der neugebohrne Jesus. Szöveggönyv. PetrikBibl V. 261.l.
- 1745 ? Koseck, Ermuntre dich Tem. jegyz. 283.
1746. máj. 6. Koseck, Kyrie " 286.
- Használati jelzések: 1746. jún. 5., 24., aug. 10., okt. 2.
1746. máj. Koseck, Kyrie " 287.
1746. máj. 31. Stolzenberger, Angenehme Seelenweide " 590.
1746. jún. 12. an. (Koseck?) Kyrie " 812.
- Használati jelzések: jún. 26., okt. 2., aug. 28., okt. 23.
1746. aug. 7. an. (Koseck?) Kyrie " 809.
- Használati jelzések: aug. 14., 29.
1746. aug. 14. Stolzenberg, Rach, Schwert " 521.
1746. aug. Koseck, Kyrie " 296.
1747. okt. an. Kommet zur Hochzeit " 754.
1746. okt. an. (Koseck?) Kyrie " 813.
1746. nov. Koseck, Kyrie " 285.
1746. nov. Koseck, Kyrie " 300.
1747. jan. Koseck, Kyrie " 294.
1747. jan. 11. Koseck, Frohlocke froher. Szöveggönyv: Cantata auf das Jubelfest über die glückliche Entbindung Ihro Kaiserlich – königlich Maj. Mariae Theresiae . . . den 5-ten Maj. 1747. In einem Evang. Bethause in Oedenburg abgesungen den 11 Juny desselben Jahres. Verf. von G.F.P. und in Musik gebracht von Cosseck. Evtl 891 I 131.sz.
1747. júl. Koseck, Kyrie Tem. jegyz. 298.
1747. szept. Koseck, Kyrie " 297.
1747. ? Stolzenberg, Seid nüchtern und wachet " 239.
1748. márc. Koseck, Geht heraus " 281.
1748. aug. Koseck, Kyrie " 299.
1748. szept. Koseck, Kyrie " 301.
1748. nov. Koseck, Kyrie " 293.
1748. dec. Koseck, Kyrie " 290.
1749. febr. Koseck, Kyrie " 302.
1750. újév. an. Schickt Weihrauch " 899.
- Szöveggönyve: Zions Dank und Jubeltöne. . . PetrikBibl V. 559.l.
1750. márc. 22. Koseck, Mein Jesus stirbt " 282.
1751. újév. an. Anchora nostra Deus. szöveggönyve PetrikBibl V. 28.l.

feltűnően sok név nélkül található mű szerzőjének Knogler, Wohlmann és Stolzenberget gondoljuk.

Wohlmann Sámuel még tenorista idejében, 1728-ban összeállítja a számozott basszussal ellátott korálkönyvét. A sokat javított, használt és csonka kézirat ma is a kottatár tulajdona. (Tematikus jegyzékünk 937. sz.)

Kántorságának első évtizedében a konventi jegyzőkönyvek hiányában zeneszerzői munkásságáról nincsenek adataink. 1740-ben a jegyzőkönyv már foglalkozik Knogler és Wohlmann nézeteltéréseivel, s ebből az ügyből mindkettőjük folyamatos zeneszerzői tevékenységéről is hallunk: „Mivel néhány nappal ezelőtt a kórus két alkalmazottja, Knogler és Wohlmann úr között igaztalan szóváltás keletkezett, ezért a tiszt. Konvent kérésére kibékültek egymással. Hogy ezentúl békesség legyen köztük, a művek előadásában havonként váltsák egymást, mégpedig a következő újév napjától kezdve. Knogler mint idősebb az egész hónapon át vezényelje a saját és mások műveit, a következő hónapban pedig

-
1751. ápr. 10. Koseck, Schaut ihr Sünder	Tem. jegyz. 284.
1752. febr. Koseck, Kyrie	" 292.
1752. márc. Koseck, Kyrie	" 295.
1753. jún. Koseck, Kyrie	" 288.
1754. újév an. Alles was Odem hat	" 803.
Ugyanott a szövegkönyve is található.	
1756. dec. 14. Koseck, Kyrie	" 291.
1757. jan. 18. Koseck, Kyrie	" 289.
1758. újév. an. Wahrer Busse (Danket dem Gott) Szövegkönyve PetrikBibl V. 547.1.	
1759. újév. an. Sing Gedicht (Gott ist unsre Zuversicht). Szövegkönyve PetrikBibl V. 467.1.	
1760. újév. an. Jesum als (Ehre sey Gott). Szövegkönyve PetrikBibl V. 231.1.	
1761. újév. an. In gegenwärtigen. Szövegkönyve PetrikBibl V. 218.1.	
1761. márc. 3. an. Trauer-Cantata über das früzeitige Absterben... Carl Königl Prinzen... die Solemnen Trauer-Exequien... der Ev. Gemeine in Oedenburg Anno 1761. den 3. Mart... abgefasst. Szövegkönyve OSzK Knyt zene.	
1762. újév an. In Bereitschaft. Szövegkönyve PetrikBibl V. 57.1.	
1763. nov. 27. an. Ein unbefleckt Leben. Szövegkönyve: Tugendhafter Fürsten... Elis Maria Louisa Königl. Kronprinzessin Josephi... Gemahlin Anno 1763 den 27 Nov... der Gemeine in Oedenburg... Trauer Cantata. OSzK Knyt zene.	
1765. okt. 1. an. Unseres Herzens Freude. Szövegkönyve: Die Schnelle Veränderung... Franz I... Trauer Cantata a.1. Oct 1765... in Gemeine Auspurg. Conf. in Oedenburg vorgestellt. OSzK Knyt zene.	
1767. újév an. In gegenwärtigen (Nun hat). Szövegkönyv PetrikBibl V. 218.1.	
1768. újév. an. Lob Dank (Auf du arme). Szövegkönyv PetrikBibl V. 300.1.	
1769. újév an. Der Herr hat (Dich, o Schutz). Szövegkönyv PetrikBibl V. 331.1.	
1770. újév. an. Jesum als. Szövegkönyv PetrikBibl V. 231.1.	
1771. újév. an. Ihr Himmel. Szövegkönyv PetrikBibl V. 231.1.	
1772. újév. an. Der Flüchtigen Zeit. Szövegkönyv PetrikBibl V. 345.1.	
1773. újév an. Gott der Herr. Szövegkönyv PetrikBibl V. 345.1.	
1773. szept. 9. an. Kantáta Mária Terézia látogatása alkalmával. Csatkai Andre a szövegkönyvet látta az OSzK-ban. CsatkaiLátogatás 21.	
1774 újév. an. Immanuel. Szövegkönyv PetrikBibl V. 217.1.	
1775. újév. an. Das Bittende (Jesus allein). Szövegkönyv PetrikBibl V. 68.1.	
1779. újév. an. Der Herr hat. Szövegkönyve: Neu-Jahrs Cantata, welche die Ev. Gemeine in Oed. Anno 1779 in der ordentlichen Kirchen-Versammlung angestimmt wird von dem sämtlichen Choro Musico. Jos. Siess. – OSzK Knyt zene.; PetrikBibl V. 345. 1.	

ugyanezt tegye a kollégája, és semmi hátránya ne legyen. Aztán ügyeljenek arra, hogy a megfelelő sorrendhez ragaszkodjanak. Egyébként az ilyen és hasonló veszekedéseket a hivatalból való elbocsátás terhe mellett megtiltjuk.”⁴²⁷ A két tehetséges és értékes kolléga emberi gyengeségéből, féltékenységéből folyó civódását a konvent bölcsen igyekszik megfékezni, s az igazságos időelosztással békét teremteni köztük. Számunkra az a lényeges, hogy mindketten aktív zeneszerzők és karmesterek is voltak, s zeneszerzői voltukat a határozat külön hangsúlyozza. Éppen ez az oka, hogy a sok névtelen kantáta szerzőjének főként Knogler és Wohlmannt véljük. A veszekedések sajnos nem szűnnek meg. Egy év múlva a konvent újra foglalkozik az ügyekkel, és a botrány elkerülése végett ismét emlékeztetik őket az elbocsátás lehetőségére.⁴²⁸

Az 1741. novemberi esetből azonban arra következtethetünk, hogy nem Knoglerben volt a hiba, ő legfeljebb türelmét veszítve vett részt a veszekedések sorozatában. A konventi jegyzőkönyv 1741. nov. 25-én igen részletesen szól Wohlmann újabb durvaságáról: „Wohlmann Sámuel evangélikus kántor nagytiszt. Örthel [lelkész] urat októberben temetés alkalmával a nyílt utcán durva szavakkal úgy megsértette, hogy őt az állásából azonnal és egyszerűen el lehetett volna bocsátani. Nagytiszt. Örthel úr közbenjárásával mégis elérte, hogy e durva, faragatlan és gögős embert ez esetben mégsem bocsátották el, hanem nyilvános bocsánatkérés után a következő pontokat olvasták fel előtte...” – Az igen hosszú jegyzőkönyv első pontja újra elmondja a sértés történetét és a döntést, kiegészítve azzal, hogy Wohlmann az imaházban az istentisztelet alkalmával az egész kórus jelenlétében megismételte sértő szavait. Hangsúlyozzák, hasonló eset ismétlődése után állásából azonnal elbocsátják. A második pont azonban a zene szempontjából súlyosabb hibáról is szól: „Értésére adjuk Wohlmann úrnak, hogy a nyilvános ájtatosságokkal kapcsolatos kötelezettségeinek hanyagul tett eleget, és a kénye kedve szerint a kántori szolgálatát helyettesre bízta. A jövőben ez ne forduljon elő. Az egészen súlyos eset kivételével személyesen lássa el a feladatát, és kellő időben jelenjék meg a kóruson.”⁴²⁹

⁴²⁷ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1740. szept. 17., 49–50.l.: „... 1. Nachdeme vor wenigen Tagen unter H. Knogler und H. Wohlmann, Chor-Bedienten verschiedene Verbal-injurien vorgefallen, also sind solche vor E. Löbl. Kirchen-Convent mediante deprecatione ab invicem aufgehoben worden: Und damit hinfüro die Einigkeit unter ihnen möchte erhalten werden, so sollen beide Personen monathweise in productione Musices alterniren und zwar solle mit künftigen Neuen Jahrstag der Anfang gemacht werden; und da H. Knogler, der Senior derselbige das ganze Monath hindurch seine Compositionen oder andere Stücke prodiciren, da dann sein Collega die vorgelegte musicalische Stücke auf alle Weise secundiren und ihme auf keine Weise hinderlich seyn solle, welches dann das andere Monath darauf auch vice versa von dem andern solle beobachtet werden. Uebrigens sind beyde diese und alle andern Verdresslichkeiten sub poena Cassationis untersagt worden.”

⁴²⁸ Uo. 1741. ápr. 5., 68.l.

⁴²⁹ Uo. 1741. nov. 25., 87–89.l.: „... 2. Wird Ihme Wohlmann hiermit bedeutet, dass da bishero die öffentliche Betstunden von Ihme so schlecht versehen worden, und er sich blos allein cum substitutione cujuscunq[ue] personae alterius behilft, so solle er dergleichen substitutiones künftighin unterlassen, und jederzeit ausser dem höchsten Nothfall in Person seine Dienste versehen, auch zu rechter Zeit auf dem Chor erscheinen.”

A jegyzőkönyv többet nem foglalkozik Wohlmann ügyével. Mi azonban feltételezzük, hogy az 1746-os – már említett – szöveg szerint, amikor lemondott állásáról s távozott Sopronból, akkor a személyével kapcsolatos nehézségek miatt döntött így. Közben azonban a jelek szerint még Knoglerrel együtt értékes zeneszerzői és karnagy munkát végzett: 1742. jan. 30-án Wohlmann gyászkantátáját adták elő Praun Dániel Jeromos ünnepélyes temetése alkalmával, 1743 újévkor pedig Knogler Dániel kantátája hangzott fel az imaházban.⁴³⁰ Azt azonban nem tudjuk, melyikük kantátáját adták elő, ill. ki volt a havi váltás szerint a soros karnagy Mária Terézia prágai koronázása miatt az imaházukban 1743. júl. 2-án vasárnap tartott ünnepükön. Serpilius számol be arról, hogy az ünnepélyes Te Deum eléneklése után délután szép hangverseny is következett.⁴³¹ Ugyancsak Serpilius naplójából értesülünk, hogy Lotharingiai Ferenc német-római császári koronázása alkalmával Sopronban 1745. dec. 8-án tartott megemlékezésen náluk „este az ünnepi ima után kezdték a templomunkban dobok és trombiták fenséges zenéje kíséretében az ünnepet, és az Éljen Ferenc császár kezdetű kantátát adták elő”.⁴³²

Mint már jeleztük, 1746 februárjában távozott Wohlmann, és április 14-én megérkezett utóda, Koseck Mihály kántor.

A konvent ápr. 28-án bölcs előrelátással az eddigi félreértések elkerülése céljából négy pontban tisztázza Knogler és Koseck feladatát: „1. Mivel a konventnek 1731-ben kelt írásos rendelkezése szerint . . . Knogler organista úr feladata a kórus vezetése (csak rendkívüli esetben a kántoré), ezért továbbra is a kórus igazgatójának kell őt nevezni. 2. Emellett azonban havonta váltva egymást vezessék a zenekart a kóruson. 3. A diszkantisták tanítása évi 25 ft fizetéssel továbbra is Knogler úr gondja legyen. Amikor azonban a kántor úr vezeti a kórust, a diszkantisták menjenek hozzá próbára, Knogler úr pedig nagy igyekezettel gondoskodjék minden időben diszkantistákról, azoknak folyamatos próbáiról és tanításáról. 4. Ami pedig az újévi kántálást illeti, Knogler úr mindenkor 20 ft-ot adott a kántor úrnak, közben maga beleegyezett önként abba, hogy a diszkantistákat megillető 15 ft levonása után a maradék részt a kántor úrral egyenlően osszák el. Ezért a jövőben zárt perselyben gyűjtsék össze az adományokat és aztán osszák el.”⁴³³

⁴³⁰ Lásd 426. sz. jegyzetünket.

⁴³¹ Evtl Gyülekezeti Krónika 21.sz. 258.l.: „. . . Te Deum laudamus . . . nachmittag . . . nebst einem schönen Musikalischen Concert . . .”

⁴³² Uo. 200.l.: „Als Abends darauf nach dem Gebeth finge sich die Solennität zu der Kirche mit einer herrlichen Music unter Trompeten und Pauken Schall an, da denn folgende Cantata prodiciret wurde. Fama sagte per Recitativ Es lebe der Kaiser Franciscus.” – Itt jegyezzük meg, hogy Csatkai az Új utca 26. számú házat jelöli meg Wohlmann lakásának. Az 1743-as telekkönyv szerint ugyanis Wohlmann társtulajdonosa a háznak. CsatkaiMüemlék 301.l.

⁴³³ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1746. ápr. 28., 151 – 152. l.: „1. Weil H. Knogler de Anno 1731 die damals gemachte schriftliche disposition eines Löbl. Evang. Kirchen-Convents . . . das Directorium (quod quidem extra naturam Cantorio esset) Ihme als Organisten conferiret worden, also solle derselbe auch noch director chori heissen. Inzwischen solle 2. alternative und zwar monatlich einer nach dem andern die Musique auf dem Chor zu prodiciren haben. 3. Die Informatio Discantistarum bleibet dem Herrn Knogler cum salario der 25 fl. – jedoch sollen die Discantisten, damahls, wenn Herr Cantor die

Az első három ponttal nincs nehézségünk, az eddigi szokás folyamatosságát kívánják biztosítani. Nem világos a 4. pont értelme. Vajon a nagyon régi hagyomány folytatásáról van szó: a szó szerint értelmezett, a házaknál való kántálásról? Erről legutóbb Wohlmuth naplójában olvastunk a diszkantistákkal kapcsolatban. Vagy pedig a másik újévi hagyományról: az újévi kantáta előadásokra gondolnak? – nem dönthető el. A szöveg végén említett pénzgyűjtés, perselyezés ugyanis a kantáta előadása esetén is valószínű.

A konventi jegyzőkönyvek többet nem foglaloznak Knogler és Koseck ügyeivel. Hihető, hogy nem is akadt köztük nagyobb félreértés. Gondolva viszont a 426. számú jegyzetünkben található időrendi összeállításunkra, csupán a bejegyzések alapján is gazdag zenei korszaknak nevezhetjük a következő éveket. Stolzenberg, Koseck neve sűrűn szerepel, s a névtelen művek mögött ezekben az években is joggal feltételezhető Knogler neve. Koseck visszavonulása után Wankó András – a művekből következtethetjük – az eddigi hagyományt folytatta tovább. Knogler utolsó éveiről nem találtunk érdemes feljegyzést. Még 1740-ben megszerezte a soproni polgárjogot, amelynek szövege is jelzi, hogy Trencsénből való.⁴³⁴ 1746-ban eltemette 40 éves feleségét.⁴³⁵ Három gyermekének neveléséhez is még szüksége volt új feleségre: 1752. máj. 14-én Weiss Illés özvegyét veszi el.⁴³⁶ Koseck 1767-ben bekövetkezett halála után – erről már szóltunk – 1772. márc. 7-én 52 évi értékes szolgálat után 72 éves korában Knogler is meghal.⁴³⁷ 1772. febr. 21-én végrendelezett. Febr. 29-én készült kodicillusában az evangélikus imaházban levő két hegedűjét Gottlieb fiának hagyja. Az egyik hangszeret cremonainak, a másik kisebbiket pedig Rimay gyártmányúnak jelzik. Zongoráját már eladta Wankó kántornak két dukátért, a cseballóját pedig 50 ft-ért, de nem tudjuk, ki vette meg.⁴³⁸ Özvegye a negyedévi fizetését a hagyomány szerint még megkapja.⁴³⁹

A szalónaki szabó fia, Seybold István orgonista már a betegsége idején is helyettesítette Knoglert. A végleges kinevezéséről csak 1772. dec. 28-án intézkedik a konvent. Az eddigi helyettesítésért 50 ft-ot adnak neki, 1773. jan. 1-től pedig évi 150

Musique zu prodiciren hat, pro exercitio dahin kommen, und solle Herr Knogler sich befeissigen, damit er jederzeit mit Discantisten versehen und in perpetuo exercitio et informatio Discantistarum beflissen seyn. 4. Von der Cantation, tempore Novi Anni, hat zwar H. Knogler, dem Herrn Cantor jederzeit 20 fl. gegeben per inzwischen hat H. Knogler sich freywillig erbeten, dass er nach Abzug der Discantisten Gebühr per 15 fl. das übrige gleichen theil und also dem Herrn Cantor aequalem collectae portionem erfolgen lassen wollen. Zu welchem Ende dann künftig die Sammlung dieses Geldes in einer verschlossenen Büchse zusammen getragen und sodanp unter sie vertheilet worden solle."

⁴³⁴ GySmL:2 Polgárkönyv X. k. 84–85. l. 1740. ápr. 11.: „Erhielte herr Daniel Knogler, herrn Daniel Knoglers in der königlichen freystadt Trentschin mit Susanna dessen ehewürthin ehelich erzeugter sohn, das burgerrecht . . .”; HáziAdatok 70. l.

⁴³⁵ EvHa 1746. szept. 6., 104. l.

⁴³⁶ EvEa 1752. máj. 14., 186. l.

⁴³⁷ EvHa 1772. márc. 7., 24. l.

⁴³⁸ GySmL:2 Végrendeletek Lad. Fasc. 7. Nr. 418. és 419., 4–7. l.: „Mein sohn Gottlieb soll . . . zwey violinen, die in bethauss sind, der cremoneserin und der kleinen von Rimay haben . . . 4to dem Clavier so per 2 Ducatt erkaufft ist und beym Wanko ist. 5to Dem Clavicembalo in voranigen Zimmer, welches per 50 fl. erkaufft ist.”; HáziAdatok 70. l.

⁴³⁹ Evtl Gyül. számadáskönyv 1772. év 44. l.

ft lesz a fizetése. Az ének- és zenekar vezetését, az énekesek tanítását viszont teljesen Wankó András kántorra bizzák. Ezért a 150 ft fizetését még 20 ft-tal kiegészítik.⁴⁴⁰

Úgy hisszük, a következő évtizedben Wankó irányítása alatt a zenélés stílusa nem változik. Az idézett 426. jegyzetünkben az újévi kantáták előadása is folyamatosnak látszik. Csatkai látta még annak a kantátának a szövegekönyvét, amelyet Mária Terézia 1773-as soproni látogatása alkalmával – az ünnepel részletesen majd az V. fejezetben foglalkozunk – az imaházban adtak elő tiszteletére. Csatkai szól a kantáta szövegének tartalmáról is. Az áriáknak és recitativóknak a tartalma kifejezetten az uralkodóház iránti hála, és a befejező kórus áldást kér a királynőre. Tehát erre az alkalomra készült a kantáta. Wankó vagy Seybold írta a zenéjét, esetleg más kantáta dallamára alkalmazták az aktuális szöveget? – erre nem tudunk válaszolni, mert a kotta nem maradt fenn.⁴⁴¹

E pár évről a számadáskönyv nagyon keveset szól. Wankó és Seybold, valamint Planck, ill. 1774-től Gaszner Lajos toronymester évi fizetését jelzik. A kórus és a zenekar tagjairól semmit sem tudunk meg. Újabban ugyanis az a szokás, hogy 36 ft-ot adnak az együttes tagjainak egy összegben, nevek említése nélkül.

1779-ben Roth János, aki az imaház fősekrestyése is, fiának segítségével javítja az orgonát kb. 40 ft összegben.⁴⁴²

Katolikus plébánia

I. Lipót király megbízásából 1674. febr. 28-án megjelent Sopronban Pálffy Tamás kancellár, Kollonits Lipót, a kamara elnöke és Széchényi György, győri püspök, hogy átvegyék és újra felszenteljék a Szent Mihály-, a Szent Erzsébet- és a Szent György-templomokat. A szertartásról Kaleschiák és a jezsuita napló szól részletesen. Az ünnepi menet a Szentlélek-templomból indult el a Szent Mihály felé. Elöl haladtak a feszülettel a német iskolások, majd a jezsuita gimnázium tanulói tanáraik vezetésével. Követték őket a ferencesek, a zenekar és a kórus tagjai, a papság. Széchényi püspök selyem baldachin alatt vonult. Részt vett a menetben Esterházy Pál feleségével, Draskovich Miklós, Kéry János grófok, sok nemes és a környező vidékekről is egybegyűlt nagy hívősereg. Pálffy végezte az újrászentelés szertartását, majd Széchényi zenés ünnepi misét tartott. Innen a Szent Erzsébet Ispotály-templomba mentek. A szertartást Kollonits tartotta, a szentmisét Ruckel Zsigmond, a bécsi Pazmaneum rektora mondotta. Majd tovább vonultak a Szent György-templomba. A kulcsokat átadták a jezsuitáknak. Kollonits végezte itt a szentelési szertartást, és zenés Te Deum után kürtök, dobok és orgona hangjának kíséretében ünnepi misét is énekelt.⁴⁴³

⁴⁴⁰ Uo. Konventi jegyzőkönyv 1772. dec. 28., 12. l.; HáziAdatok 70. l.

⁴⁴¹ CsatkaiLátogatás 2. l.

⁴⁴² Evt Gyül. számadáskönyv 1779. év 51 – 52. l.

⁴⁴³ MKa Kaleschiák-napló 16 – 17. l.; HistColl 271 – 273. l.; PayrSoproni 444. l.; PódaSoproni 52 – 53. l.; MohlJeles 18. l.

Az első szakasz (1674 – 1727) kezdetének joggal ezt az ünnepet tarthatjuk, hiszen ettől kezdve gyökeresen megváltozik a helyzet, igazában csak ezután szólhatunk a katolikusok zenéjéről.

Kaleschiák ápr. 5-én kiegészíti az 1658-as – már ismertetett – szertartásrend leírását az 1674-es változásokkal, és naplójában is szól a Szent Mihály- és a Szentlélek-templomban az év folyamán kialakult istentiszteleti rendről. A Szent Mihályban feketevasárnap (márc. 11.) tartották az első ünnepi misét és prédikációt. A nagyheti szertartások helye is a Szent Mihály-templom lett. Részletes leírásából számunkra a virágvasárnapi passióéneklés és a húsvét reggel tartott feltámadási körmenet fontos. A Te Deum és Regina coeli motetta éneklése a muzsikások közreműködését jelzi. Ismét ír a húsvéthétfői bánfalvai körmenetről, de az most már a Szent Mihályból indul és oda érkezik vissza. Máj. 13-án ünnepélyesen tartják a Szentlélek búcsúját, szept. 29-én pedig a Szent Mihályét. Az utóbbi búcsúra a rákosiak is eljöttek körmenetben. Benn a templomban németül és magyarul predikáltak, a Szent Jakab-kápolnánál pedig kb. 200 hívő részére horvátul. A két búcsúért és az úrnap körmenetért a zenészek 6 pint bort és 1 ft-ot kaptak a Szent Mihály-templom gondnokától. Megemlékezik arról is, hogy máj. 14-én pünkösdhétfőn Kollonits Lipót délelőtt zenés misét tartott, ebéd után pedig 600 személyt bérmált a Szent Mihály-templomban. Nagyobb ünnepeken ettől az évtől kezdve a Szent Mihályban az ünnepi misén kívül délután ünnepélyes vesperást is énekelnek. Ugyancsak az adventben hétköznapi a Szentlélekben, vasárnap pedig a Szent Mihályban ünnepélyes énekes roráték kezdődnek reggel 6-kor igen sok hívő részvételével. 1674. karácsony éjszakája nevezetes eseménye lett Kaleschiák naplójának. Igen sokan vettek részt a Szent Mihályban tartott első éjszakai misén. Amikor Zichy György plébános a szószéken magyarul olvasta fel az evangéliumot, a német hívek között eleinte halk, majd egyre erősebb zúgolóadás hallatszott. Német prédikációt követeltek Zichytől és kifelé özönlöttek a templomból. Ő mégis magyarul kezdett predikálni, de közben elállt hirtelen a szava, rosszul lett és csak annyit tudott mondani: keresztény híveim, bocsássatok meg nekem, nem tudok beszélni tovább. A lépcső felé zuhant és ha el nem kapják, leesik a lépcsőkről. A sekrestyébe, majd a plebániára vitték, és hamarosan meg is halt. 1675. jan. 6-án temették el ünnepélyesen, a zenészeknek 10 ft-ot fizettek a közreműködésért.⁴⁴⁴

Kaleschiák jegyezte fel Zichy utódjáról, Kuzmits Ferencről, aki 1675. márc.-tól lett soproni plébános, hogy megérkezése után hamarosan új szokást honosított meg, a rendszeres segédletes ünnepélyes zenés miséket. Úgy látszik, okult elődjének az esetéből, mert elrendelte azt is, hogy a temetések alkalmával a háznál, az utcán és a temetőben is latin szertartási énekek után mindig hangozzék fel német nyelvű népének is. Kaleschiák szerint a népnek ez nagyon tetszett.

Kaleschiáknak még egy odavetett, de a soproni muzsika szempontjából lényeges adatáról kell szólnunk. 1676-ban arról ír, hogy Dalis János Gáspár harangozó lemondott az állásáról, és Kuzmits plébános javaslatára Tyer Fülöp lett az utóda,

⁴⁴⁴ CsatkaiZichy 356. l.

aki zenész és harangozó is.⁴⁴⁵ A következő évszázadban végig szokássá válik, hogy a Szent Mihály és a Szentlélek harangozója, sekrestyése egyúttal zenész vagy énekes is a kórusban. Legtöbben tanítóként is működnek majd. Sőt a 18. században sorozatosan az lesz a regens chori, karnagy is, aki előzőleg a Szent Mihály-templom sekrestyése volt. Az érdekes hagyománynak Kaleschiáknál találjuk az első konkrét adatát! Thier János Fülöp egyébként 1692-ben polgárjogot is kap. A polgárkönyv az alsó-ausztriai Kirchs Schlagból valónak tartja, és 17 évi Szent Mihály-templomi sekrestyési érdemei miatt csak 3 ft-ot kell ez alkalommal fizetnie. Vajon mi a kapcsolata az 1681-ben Sopronban működő Thier János Vilmos toronyzenésszel, forrásaink alapján nem tudjuk kideríteni.⁴⁴⁶

Kaleschiák néhány zenei adata a kórus és a zenekar létezésére utal. Közlebbiket azonban ezekben az években nem találunk rendszeres működésről, illetve a kórus tagjairól. A helyzetet világosabbá teszi előttünk Grellich Ferenc iskola-mesternek 1689-ből való levele, amelyben súlyos helyzetéről panaszodik a tanácsnak, arról ti., hogy egy személyben tanító, orgonista, karnagy és kántor is, holott a fizetésének nagysága csak a tanítói munkájának megfelelő. Leveléhez mellékeli az 1674-ben történt kinevezési okiratának a másolatát, amelyben természetesen ugyanazok az adatok (50 ft évi fizetés stb.) szerepelnek, mint ahogy mi a tanácsi jegyzőkönyv alapján már beszámoltunk róla: „Az említett kinevezési okirat, ahogyan hangzik, ugyanúgy csak tanítói fizetést ad nekem, mint elődömnek, aki gazfickó és kapuszolga volt, de nem muzsikus. Engem viszont mind ez ideig mint zenészt, orgonistát, pláne – bocsánat a szóért – mint karnagyot egyáltalán nem fizettek. Sok kérés után végre kb. 1679. jún. 17-én, mint a jegyzőkönyv is igazolja, sok elfoglaltságomra való tekintettel két akó borral és 5 mérő gabonával növelték a jövedelmemet. A kamarai hivatal vezetője Waxmann úr ezt azonban csak egy alkalommal utalta ki, azóta is tartozik nekem, én pedig adósságok és nehézségek között élek, s csak a reményből táplálkozom . . . Nekem viszont a két templom mellett a harmadikban is kell szolgálnom. Mindez pedig egészségem romlása miatt mindig nehezebb lesz.” Felsorolja ezután az elfoglaltságait az iskolában, a kántori munkát hétköznap, vasárnap a két templomban, temetések, esküvőket, adventi rorátékat. „Mint orgonista 16 éven át minden külön fizetés nélkül működtem. Nem csupán kántorként, de karnagyként is részt kell vennem a szertartásokon, a kórus és a zenekar kottáit másolnom, és mindent a saját költségemen! Mivel ezek elvégzését egyedül nem győztem, fizetésemnek majdnem a felét kénytelen voltam odaadni kiegészítőimnek . . . Ha mellettem külön orgonista és kántor is lenne, akkor ezeknek legalább összesen 100 ft lenne a fizetésük. Mivel magam végeztem az ő munkájukat is, a 16 év alatt 1600 ft-ot takarítottam meg a városnak és a egyháznak!” Végül megismételve kérését boldog új évet kíván a tanácsnak.⁴⁴⁷

⁴⁴⁵ MKa Kaleschiák-napló 17–29., 42. l.

⁴⁴⁶ GySmL:2 Burgerbuch VIII. 1685–1700. év., 93. l.

⁴⁴⁷ Uo. Lad. LI. Fasc. 5. Nr. 49–179.: „. . . Ist mir auch gemelte bestallung, wie sie auch lautet, bloss als einen Schullmeister (dann solche noch meinem vofahrer, welcher ein Strickher vnd Thor Knecht vnd kein Musicus war, gemacht worden) gegeben worden, vnd bin bisshero als ein Musicus, organist, oder cum venia zu sagen, gleichsam ein Regens Chori, nicht bezahlt wurden. Wiewohlen mir auf vielfältiges Suppliciren circiter den 17 Juny 1679 wie ds Prothocoll weisen wird, wegen meiner villfältigen

Sorai két szempontból figyelemre méltóak. Ha arra gondolunk, hogy ugyanezekben az években csupán az imaházba szorult evangélikusoknál jóval nagyobb összeget kapott a kántor is, az orgonista is külön-külön, jogosnak kell tartanunk a méltatlankodását és a keserű szavait. Valóban a hivatalos fizetése csak az iskolamesteri állásának megfelelő. Sajnos később sem fognak hivatalos kántori és orgonista állást szervezni. Levelének másik mondanivalója jelentősebb számunkra. Bizonyítja a kórus működését, Grellich karnagyi munkáját. Igaz, részletesebben se ő, se az eddigi adataink nem szólnak. A hiányos Szent Mihály-számadáskönyvekben 1684–1688-ig folyamatosan hallunk a diszkantisták eltartásáról, élelmezéséről, ruházatáról, de nevüket és számukat nem említik. Nagyobb ünnepeken a toronyzenészeknek áldomást fizetnek, egy esetben 6 akó borral ajándékozzák meg őket. Tudjuk, hogy 1699-ben – előtte pár évig hiányzanak forrásaink – már évi 30 ft rendszeres fizetést kap a toronymester a Szent Mihály-plébánián is.⁴⁴⁸ Mindezek alapján a zenekar közreműködését nagyobb ünnepeken, a gyászmiséken és a fogadalmi miséken feltételezhetjük, mint pl. adatunk van arra, hogy a cipészek céhének évi miséjén 1 ft-ot juttatnak a zenészeknek,⁴⁴⁹ egyébként vasárnaponként rendszeresen csak a diszkantisták éneklését képzelhetjük el. Most már ugyan több tanítónak ismert a neve és a fizetése, de nem bizonyítható, hogy a kórusban is szerepeltek, vagy kántorként muzsikáltak. Magának Grellichnek is homályba vész a személye. 1692-ben már volt iskolamesternek írják és ezután 1695-ig harangozóknak, sekrestyésnek mondják. A levelében célzást olvastunk romlott egészségére. Feltehető, hogy a 42 éves férfi betegsége miatt mondott le. Haláláról az anyakönyv nem őriz bejegyzést. Lehetséges, hogy az Ausztriából való muzsikus halála előtt visszatért szülővárosába.⁴⁵⁰ 1692–93-ban Eberl János Jakab és Payer János iskolamesterek fizetését jegyzi be a városi számadáskönyvbe. A tanácsi jegyzőkönyv viszont 1693. szept. 4-én arról is ír, hogy „Peyr [Payer] János iskolamester lemondott az állásáról. Tiszt. Tanács helyébe Hörmann Reiner bécsi

verrichtungen ein Jährl. besserung mit 2 Emer Wein und 5 Mezen getraidt gemacht worden, hab aber solche zur Zeit dass Camer amts Ihr herrl. herrn Waxmann nur einmahl empfangen, ds vbrige were man mir bisshero restirend, dahero ich dann nur in schulden vnd beschwermussen lebe vnd der Hoffnung gespeiset werde. Dahero ich neben vnserer zweyen Kirchen auch der dritten dienen muess, damit ich mich nur, wiewohl beschwerlich vnd mit schwechung meiner Gesundheit, erhalten khan . . . Dan habe ich auch dise 16 Jhr die Organisten Stehle versehen ohne bezahlung vnd hab als ein Cantor oder Regens Chori beynebns mich bey allen Kirchen Ceremoniis gebrauchen lassen, die Musicalien zusamb geschrieben vnd mit meinen vncosten vnd müehe solche compariret. Vnd weillen ich zu gemelten Verrichtung alein nicht sufficiens war, hab ich jeder Zeit mit meinen schaden von den meinigen gewisse leüte, biss auf die helfte meiner Dienst Jähr erhalten . . . Ferners wan entweder neben mir ein organist oder Cantor hette müssen vnterhalten werden, so hette man doch disen wenigst in die 100 fl. in allen Jährl geben müssen: weillen aber dis alles ich alleinig versehen, so hab ich der Stadt oder Kirchen dise 16 Jahr in die 1600 fl. ersparet vnd erhalten . . . Franz Grellich schullmeister.”

⁴⁴⁸ GySmL: 2 Szent Mihály számadások 1684. év 11/a,b., 12/b., 1685. év 8/a,b., 9/b., 10/a., 1686. év 9/a,b., 10/a,b., 1687. év 8/a,b., 1688. év 2/b., 11/a,b., 1699. év 21–23., 25–26., 32., 34., 65. l.; HáziAdatok 77. l.

⁴⁴⁹ MKa Kaleschiák-napló 32. l.

⁴⁵⁰ Plt Vizitációk Nr. Reg. 11., 1674. Sopron 135. l. – Itt említik, hogy Ausztriából való és 24 éves.

orgonistát és zenészt nevezte ki saját kérésére”.⁴⁵¹ Működéséről semmit sem tudunk. A számadáskönyv 1693-ban és 1694-ben is csak iskolamesternek írja, de az anyakönyvben 1694. nov. 20-án „Hermann Reiner orgonista 40 éves” olvasható halálának bejegyzéseként.⁴⁵² Bár Seidl Mihály Ferenc 1694-ben Sopronban tartja az esküvőjét,⁴⁵³ csak 1696 áprilisában lesz az iskola igazgatója s egyúttal orgonista és karnagy is. Fizetése évi 75 ft 25 mérő rozs 5 mérő búza 8 akó bor 20 kocsi fa. De hangsúlyozzák, hogy fizetését csak azért emelték fel, hogy jó segédtanítót is tudjon tartani. Ugyanitt a Szent Mihály-templom sekrestyésének – aki mindig tanító és muzsikus is lesz – fizetését is olvassuk: évi 30 ft, 20 mérő rozs, 1 1/2 akó bor, 20 kocsi fa és szabad lakás.⁴⁵⁴ Seidl 1715-ig, haláláig vezeti a kórust, orgonistája és kántora a Szent Mihály-plébániának. Az 1713-as vizitáció szövege értékes muzsikusnak tartja: „Seidl Mihály Ferenc katolikus vallású, 41 éves, 17 éve áll a katolikus iskola élén. Orgonista és basszista. Jó ember, szorgalmas az iskolában, dicséri mindenki.”⁴⁵⁵

1695-ben Széchényi György volt győri püspök, esztergomi érsek halála után lesz érvényes az 1684. aug. 4-i dátummal létrehozott 12 000 birodalmi tallér értékű híres zenei alapítványa. A győri, a soproni és a szombathelyi kórus tagjairól és az Oltáriszentséget a betegekhez ünnepélyes menetben vivő ún. velistákról kívánt ezzel gondoskodni. Az alapítvány tőkét Esterházy Pál nádornál helyezte el, aki évi 6%-os kamatot fizet érte. Az így esedékes évi 1060 ft-ból 400 ft-ot a győri székesegyház énekesei, 300 ft-ot a soproni Szent Mihály-templom, 200 ft-ot a szombathelyi vártemplom énekesei, a maradék 160 ft-ból a győri, a soproni és a szombathelyi velisták pedig 50-50 ft-ot kapnak. A kamatok kezelésére és az elosztására a mindenkori győri kántorkanonokot bízta meg.⁴⁵⁶ Bubnich kántorkanonok beszámolójából ismeretes, hogy Esterházy az első években rendszertelenül küldte a kamatokat, és emiatt a soproniak is késve kapták a részüket, de Bubnich szívós harca segítségével lassanként rendeződött ez a kérdés.⁴⁵⁷ 1699-től kapták a soproniak az évi összeget. Ez az oka annak, hogy éppen ettől az évtől kezdve kap a toronymester a Szent Mihály-templomban való közreműködésért is rendszeres fizetést. 1706–1716 közötti helyzetet pontosan ismerjük, mert a soproniak összesített jelentésében jelzik az alapítványból részesülő muzsikusokat.⁴⁵⁸

Táblázatunk pontos képet nyújt Seidl utolsó tíz évének helyzetéről. Bizonyára a soproni városplébános és Seidl karnagy osztották szét évenként a megküldött

⁴⁵¹ Tjk 1693. szept. 4., 169. l.: „Hat Herr Johann Beyr schulmaister dieser Statt seinen Dienst resigniret, und E E Rath an seiner statt, Reinerum Hörmann Organisten und Musicum zu Wienn, ihme auf sei gehorsames Memorial subrogiret.”; uo. Városi számadások 1692. év., 125. l., 1693. év 118–119. l.

⁴⁵² MHa 1694. nov. 20., 1080. l.: „Raenerus Hermann organista Annorum 40.”

⁴⁵³ MEa 1694. szept. 12., 909. l.

⁴⁵⁴ Kjk 1715–1730. Gemeiner Statt Officianten 1696., 852. l.

⁴⁵⁵ Plt Ribits József vizitációja 1713. jún. 21., 20. sz., 73. l.: „Michael Franciscus Seidl, Catholicus annorum 41. Regit Scholam hanc catholicam annis 17. Organista simul et bassista, laudatur ab omnibus tamquam vir bonus et in scholis sedulus.”

⁴⁵⁶ BárdosGyőr 33–34. l.

⁴⁵⁷ Uo. 46–49. l.

⁴⁵⁸ Klt Theka 40. Nr. 5143/a. Soproni zenészek és velisták 1706–1716-ig.

	1706	1707	1708	1709	1710	1711	1712	1713	1714	1715	1716
Seidl Mihály Ferenc orgonista és basszista	50	53	61	65	60	67	67	x	66	33	
Burger János György toronymester	50	53	61	65	60	67	67	x	66	33	x
Serenz János diszkantista	15	20	20	22	20						
Lissing Ádám diszkantista	10										
Krazer Ignác diszkantista	10	20	20	16	15			x			
Stäner Gottlieb altista	10	20	20	16							
Präntl Ádám tenorista	10	20	20	16							
Újvári Pál tanító, tenorista	10	25	30	35	30	10			27	17	
Purcher Mátyás sekrestyés, tenorista	25	30	37	8							
Wechiz Lőrinc tenorista	15										
Langer Keresztély hegedűs	10	10	15	12	16	16	16	x			
Grein [József Pál]	?										
Magyar énekese		8	12	15	12	12	20	x			
Purcher András diszkantista				10	20	7		x		x	x
Feder Domonkos altista				20	20	22	22				
Müllner Mátyás tenorista					20						
Langer Antal altista					3	22	22	x	22	10	x
Seidl József diszkantista						22	22	x	22	10	x
Malaz Menyhért tenorista						13	20	x	22	10	x
Lindauer János Gottlieb diszkantista							20	x	21	10	x
Langer József altista							10		11		
Két toronyzenész legény							2	x	10	7	x
Szalkovits József									11	10	
Purcher Domonkos diszkantista									7	10	x
Paczelt Keresztély orgonista											x

összeget. Világosan kitűnik, hogy az együttes 8 – 12 tagja részesül az összegből, s mint az evangélikusoknál, itt sem beszélhetünk státusbeli zenészekről, ill. énekesekről, mert csupán a karnagy és a toronymester kap nagyobb összeget. Ami viszont Grellichnek nagy sérelme volt, az ti., hogy csak a tanító munkáját fizeti a város, most Seidlnél megoldódik. A Széchenyi-alapból egészítik ki a fizetését. 1713-ban a muzsikusok nevét közlik, de a kifizetett összeget nem irták be, ezért csak x-el jelöljük a bejegyzett kórustagok nevét.

Az 1713-as vizitáció a felsorolt kórustagok közül Langer Keresztélyről szól bővebben. Ribits József, a vizitáció vezetője azt írja róla, hogy 50 éves, és öt éve sekrestyése a Szent Mihály-templomnak. „Több hangszeren játszó zenész, aki előzőleg a város szolgálatában állott, mint toronyzenész.” A mondat első felét természetesnek tartjuk, hisz jeleztük már, hogy a Szent Mihály sekrestyései rendszerint muzsikusok, sőt tanítók is. A toronyzenészi utalás meglepő, mert a városi számadáskönyvekben 1697-től 1710-ig mint a belvárosi ún. mészárszéki iskola tanítója kap a várostól fizetést s 1702-ben a községi gyűlés fizetésének a javításával is foglalkozik.⁴⁵⁹ Vajon Ribits téves információt kapott, vagy 1697 előtt valóban toronyzenész legényként is szolgált a várostoronyban? – adatok híján nem tudjuk eldönteni. Ribits szerint kényelmes lakása van a temető mellett, két szoba, konyha, éléskamra és kert tartozik hozzá. Családos embernek mondja és kiemeli szorgalmas munkáját. Sajnos fizetésének összegét elfelejtette beírni, csupán a 20 köből gabonát és a 10 öl fát jelzi. Seidlről való dicsérető szavait már idéztük. Ír a lakásáról is. Kényelmes nagy lakásnak tartja, amelyhez kert is tartozik. Az épületben levő nagy teremben 120 tanuló tanítása folyik. Felsorolja azt is, hogy mennyit fizetnek egyenként a tanulók. A latinista és diszkantista, azaz zenét tanulókról is tesz említést. Az utóbbiak mindegyike 1 ft 30 x-t fizet a zenetanulásért. A plébánia kiadásai között a segédtanítónak járó 24 ft-ról és a ruházatára szánt 15 ft-ról is hallunk. Érdekes, hogy a zenészeknek a pünkösdi, a Szent Mihály-napi búcsú és az adventi rorate alkalmával való közreműködésért még külön 10 ft-ot, a toronymesternek pedig 30 ft-ot adnak. Az orgonákról ő ad először pontosabb adatokat. A Szent Mihály-templom 12 regiszteres hangszerét – amelyet még az evangélikusok építettek – igen szép külsejűnek tartja. Ez az orgona a kőből épült kóruson áll, de a templom két oldalhajójában ott láthatók még az evangélikusok által épített fakarzatok is.

A Szentlélek-templomban 5 regiszteres orgona, az Ispotály Szent Erzsébet-kápolnában pedig a fából készült kóruson kis hordozható orgona található.⁴⁶⁰

A soproni naplók a 18. század elején gyakran említik, hogy nevezetesebb események alkalmával Te Deumot tartottak a Szent Mihály-templomban. Seidl

⁴⁵⁹ GySmL:2 Városi számadások passim; Kjk 1701 – 1705., 1702. máj. 5. 10. pont., 131. l.

⁴⁶⁰ Plt Vizitációk 20. sz. Ribits József vizitációja 1713. jún. 21., 62 – 74. l. – Orgona javításról két adatot találunk a városi számadásokban: 1690. febr. 27-én Jakob Harrer regensburgi orgonaépítő, aki éppen ekkor lett kész az evangélikusok új orgonájával, a Szentlélek-templom pozitívját is javítja 16 ft-ért. 1702-ben pedig Czaykoffsky Lőrinc körmöcbányai mester kap 16 ft-ot a munkájáért: GamaufDenkwürdige 8. k. Kamarai elszámolások 1690. febr. 27., 218. l.; CsataiSzentlélek 12. l.; GySmL:2 Városi számadások 1702. okt. 11., 92. l.; HáziAdatok 80. l.

együttese minden alkalommal muzsikál, de szerepükről részletesebben nem emlékeznek meg. A pestis idején a vezeklőnapokon való éneklésükről sem hallunk bővebben. 1701-ben már készen áll Löwenburg János Jakab és neje, Thököly Katalin költségén emelt Fő téri Szentháromság-szobor, amelyhez évente Szentháromság vasárnap a Szent Mihály-templomból körmenetben vonultak, de máskor is tartottak előtte ünnepet. Így 1711-ben Keresztély Ágost hg. győri püspök három körmenetet is vezetett ide. 1713. szept. 17-én szintén részt vett a körmeneten, mint erről Széchényi György gr. beszámoló levelében: „Ezen órában g'üvök házámhoz a szent háromság képénél tartott devotioról, azhol ő e_x_ja is compareált.”⁴⁶¹ Seidl együttese énekelt és muzsikált ezeken a körmeneteken. Hasonlóképpen csak feltételezni tudjuk részvételüket a katolikus konvent által szervezett zarándoklaton, amelyet a pestis elmúltával a Moson megyei Boldogasszonyba [Frauenkirchen, ma Ausztria] 1714. szept. 23-án vezettek.⁴⁶²

Seidl már a következő évben, 1715 nov. 14-én 43 éves korában meghalt.⁴⁶³ Özvegye 1716. ápr. 24-ig még 23 ft-ot kap a várostól, s férje fizetésének ápr. 24-től esedékes részét, 51 ft-ot pedig már az utóda, Paczelt Keresztély veszi át.⁴⁶⁴ Paczelt sziléziai származású, de mint Szigeti részletesen beszámol róla, Kőszegről jött Sopronba. 1692-től a kőszegi német iskola tanítója, a Szent Jakab-templom orgonistája és regens-chorija volt. 1715-ben Nádasdy (III.) Tamás megalapította Kőszegen is a toronyőrök intézményét, és Paczelt Keresztély szervezte meg ennek keretében a toronyzenészek egyesítését.⁴⁶⁵ Ezek alapján biztosak vagyunk abban, hogy Paczelt személyében értékes orgonistája és karnagya volt a következő 12 évben a Szent Mihály-templomnak. Sajnos mégis éppen az ő éveiből van legkevesebb adatunk zenei életükről. 1728-ig a Széchényi-alapítványból részesülő énekesekről és zenészekről sincs részletes kimutatás. Így csupán a városi fizetést élvező Szent Mihály- és a belvárosi Mészárszék-iskola tanítójának fizetését ismerhetjük a városi számadáskönyvekből. A Széchényi-alapítvány körül ismét akadtak nehézségek. Bubnich győri kántorkanonok két évig elhúzódó küzdelmet vív Esterházy hercegi számvevősséggel a folyton késő kamatok miatt. Győri munkánkban részletesen foglalkoztunk a levélváltásaival, amelyből kitűnik, hogy 1717-ben a soproni és a szombathelyi zenészek és velisták elmaradt fizetésük miatt panaszkodtak. Bubnich saját pénzéből előlegezte időnként az évi 300 ft-ot, de így is lassan és keserű harc árán sikerült újra rendet teremtenie a kamatok fizetése

⁴⁶¹ CsatkaiMüemlék 200. l.; CsatkaiSzobor 5. l.; GySmL:2 Városi számadások 1771. jún. 4., Nr. 124. Beylage. A Szent Mihály-templom sekrestyése, a zászlóvivők és a zenekar dobvivői részére a következő körmenetekre fizeti ki a szokásos járandóságot: Szent György napján a jezsuitákhoz, búzaszentelő és keresztjáró napok, áldozócütörtök Rákosra, Szentháromság vasárnap a belvárosban levő szoborhoz. Keresztmegtalálása ünnepén Bánfalvára és úrnapon. A körmenetek a Szent Mihályból indultak.

⁴⁶² BánKonvent 34. l.

⁴⁶³ Klt Theka 40. Nr. 5143/a; MHa 1715. nov. 16., 1135. l.

⁴⁶⁴ GySmL:2 Városi számadások 1716. év., 68. l.

⁴⁶⁵ Uo. Burgerbuch IX. k. 1724. szept. 27., 191. l. Ekkor lesz Paczelt soproni polgár s itt említik a sziléziai származását.; BánSopron 339.; SzigetiSzombathelyi 344., 346. l.

ügyében. A fennmaradt nyugták azonban azt igazolják, hogy végül is erős késés után megkapták az évenként esedékes összegeket.⁴⁶⁶

Paczelt működése idejében is gyakoriak a hivatalos Te Deumok, amelyeknek éneklése a Szent Mihály-templomban természetesen Paczelt együttesének a feladata. Részletes beszámolót csak az 1727-es bérmálásról találtunk, ahol róluk is olvashatunk. Sinzendorf püspök ekkor a város vendége is. Ezért fogadásáról ünnepeink között fogunk beszámolni.

Paczelt Keresztély 1728-ban halt meg.⁴⁶⁷ A városi számadáskönyv ebben az évben hiányzik, de szerencsénkre éppen 1728 Szent Mihály ünnepétől kezdik vezetni azt a részletes adatokban gazdag számadáskönyvet, amely 1805-ig minden évben tartalmazza a Széchényi-alapból részesülő zenészek és velisták nevét és a nekik kifizetett összegeket. Paczelt haláláról ebből értesülünk: Szent Mihály napján özvegyének fizetik ki a férjének járó 27 ft összeget.⁴⁶⁸ A következő évben az özvegy is meghal. Hagyatékában férjének kottáiról is említést tesznek, de pontos adatokat nem közölnek.⁴⁶⁹

A második szakasz (1728–1780) szomorú eseménnyel kezdődik. 1728 nyarán gondatlanság folytán tűzvész keletkezik, és a Szent Mihály-templom tetőzete leég, de magában a templomban is súlyos károk keletkeznek. A sok adóssággal terhelt város azonban kegyúri kötelességének nem tud eleget tenni, és a templom pénztárára hárítja a restaurálás költségeit. A helyreállítás nagyobb kölcsönök segítségével így elég lassan haladt, s a templom berendezését sem tudták egyelőre gazdagítani.⁴⁷⁰

A kórus ügye sem oldódik meg szerencsésen: 1728 őszén Angerer János Kristóf lett az orgonista, regens chori és a Szent Mihály-iskola rektora. 1729. okt. 5-én azonban súlyos betegség után meghal.⁴⁷¹ A város csak az első negyedévi tanítói fizetését adja át neki személyesen. A második és a harmadik negyedévi összeget betegsége idején gyógyszerekre, majd a temetésének költségeire használja fel, s az utolsó negyedévit már utódának, Schweiger Ernő Jánosnak fizetik ki. A Széchényi-alapból azonban még Angerer kapja meg az egész évi díját, 56 ft-ot.⁴⁷² Végrendeletét 1729. okt. 15-én bontották fel. Szerény temetésről és gyászmiséről gondoskodik. Három zenészéről név szerint is megemlékezik benne: Heinrich Károly oboistájának 1 ft 8 x-t, Újvári Pál zenésznek és sekrestyésnek 15 ft 54 x-t ad, Reisinger János György diszkantistájának pedig az új ruháját hagyományozza.⁴⁷³

Schweiger Ernő János az alsó-ausztriai Falkensteinből való. Az anyakönyvből

⁴⁶⁶ Bárdos Győr 46–49. l.; Klt Theka 40. Nr. 5143. Paczelt nyugtája 1717. és 1718. évre, uo. Nr. 5145 Újvári Pál soproni zenész nyugtája 1720-ban. uo. Nr. 5138 Újvári Pál helyettes regens chori és basszista nyugtája 1726-ban. uo. Nr. 5135. Paczelt regens chori nyugtája 1726-ban.

⁴⁶⁷ Halálának adatát a soproni anyakönyvben nem találjuk, Kőszegen pedig ez az évfolyam hiányzik.

⁴⁶⁸ SzAlap 1728. év.

⁴⁶⁹ GySmL: 2 Gerichtsbuch 1729., 270–279. l. Itt jelzik azt is, hogy Paczelt 1713-ban nősült, de az esküvő helyéről nincs bejegyzés.

⁴⁷⁰ Tjk 1728. szept. 16., 312–313. l.; BánSopron 312. l.

⁴⁷¹ MHa 1729. okt. 5., 13. l.

⁴⁷² GySmL: 2 Városi számadások 1729. év. 161–162. l.; SzAlap 1729. év.

⁴⁷³ Uo. Végrendeletek Lad. A. Fasc. 3. Nr. 65., 1729. szept. 26.

csak azt tudjuk megállapítani, hogy 1726-ban már a konventi iskola tanítója Sopronban és nős ember.⁴⁷⁴ Igen hosszú ideig, 39 évig, haláláig, 1769-ig vezeti az együttesét és orgonistája a Szent Mihály-templomnak.

Alig néhány hónapig vezette kórusát, máris ünnepélyes temetésen szerepelnek: Beck Ferenc Ignác városplébános temetésén Schweiger nyugtája szerint 25 ft-ot kapott a kórus és a zenekar.⁴⁷⁵

Groll Adolf győri püspököt 1734. máj. 27-én a város ünnepélyesen fogadta, és részt vett a jezsuiták úrnapi körmenetén. Erről a fogadról ünnepeink között beszámolunk. Ugyanezen év októberében ismét Sopronba jött. A Szent Mihály-templomban ünnepi misét és prédikációt tartott, és soproni tartózkodása alkalmával a városi tanáccsal tárgyalt a plébániák ügyében. Ugyanekkor rákosi kastélyában okt. 16-án kelt rendeletét a városi tanács okt. 18-i gyűlésén is felolvassák, amely a Szent Mihály-templom együttesének hat év óta elmaradt szokásos mellékes jövedelme kifizetésére kötelezi a várost: „A soproni Szent Mihály-plébánia templomatyjának, Petrák úrnak idejében hat évvel ezelőtt megszüntetett, azóta sem fizetett összeg, amely az itteni zenekarnak emberemlékezet óta járandósága volt: 1. Pünkösdhétfőn a Szentlélek-templomban évenként két vesperás és ünnepi mise alkalmával a rákosi zenekarnak, az iskolamesternek és a templom szolgáinak 4 ft. 2. Szent Jakab apostol napján a Szent Jakab-kápolnában két vesperásért és ünnepi miséért 1 ft. A Szentlélek-templom templomszentelési ünnepén 2 ft. Végül az adventi rorátékért 2 ft. Összesen 9 ft. Hat év alatt tehát 54 ft. Mindezek hitelességét igazolva elrendelem az összeg kifizetését, miként ez mindig szokásban volt. Rákos, 1734. okt. 16. Adolf győri püspök.”⁴⁷⁶

Ez a szöveg megerősíti állításunkat, hogy pünkösdhétfőn, amikor a rákosiak szoktak körmenetben bejönni Sopronba, a saját zenekaruk muzsikál. Ezen a napon a Szent Mihály karnagya a várostól felvett 9 ft-ból 4 ft-ot a rákosiak megvendégelésére használ fel, mint ezt a későbbi számadáskönyvi bejegyzések is igazolják.

Mellékes keresetük régebben is és az egész 18. századon át bőven akad a céhek és az egyházi társulatok évente többször is hagyományos miséin és gyászmiséin. A konventi elszámolások végig igazolják, hogy a zenészek és az énekesek ezért a fáradságukért külön díjazásban részesültek. Hagyományos ünnep volt évente a Háromkirályok ünnepén tartott zenés mise és Te Deum is, amelyet a városi gárda kivonulásával és diszlövések kíséretében a kegyúr, a város fizetett emlékezésül arra, hogy Sopron városa 1706-ban ezen a napon mentesült Vak Bottyán kuruc generális

⁴⁷⁴ MKa 1726. szept. 5., 297. l.; BánSopron 339. l.; Tjk 1729. okt. 7., 357. l.

⁴⁷⁵ GySmL:2 Lad. LI. Fasc. 2. Nr. 42/24., 41–42. l.

⁴⁷⁶ Tjk 1734. okt. 18., 244–245. l.: „Es ist unter Titl. Herrn Petrak dermaligen Kirchenvatern bey St. Michael zu Oedenburg, dem alldasigen gesamtten Musikalischen Chor, ds von undencklichen Jahren ihnen gebührende, schon 6 Jahr rückständig verblieben und dessen Vorgeben nach führohin eingestellt worden: Erstens wegen 2-en Vespern und Ambt, welche solenniter am Pfinstmontag in der Kirchen des Hl. Geistes jahrl. gehalten worden, hatten ieder zeit die samtl. Musicanten, samt dem Schulmeister und Kirchenbedienten von Kroisbach 4 fl. – Am Fest S. Jacobi Apostoli wegen 2-en und Ambt in der Jacobs Capellen 1 fl. – Am Fest der Kirchenweyhung des Hl. Geistes 2 fl. – Dan leztens im Advent wegen gehaltenen Rorate 2 fl., jährlich 9 fl. Also auf 6 Jahr 54 fl. – Expositorum Veritate examinata, fiat solutio, uti semper moris fuit. Rakosini d. 16. Oct. 1734. Adolphus Episcopus Jaurinensis.”

ostroma alól.⁴⁷⁷ A máriacelli zarándoklat az elszámolások és városi jegyzőkönyvek adatai szerint megszakítás nélkül szokásos ebben a században is. A zenekar részvételét azonban ezekből az adatokból nem tudjuk bizonyítani. De tudjuk igazolni az 1740-es boldogasszonyi zarándoklatnál a részvételüket, amely a pestisjárvány megszűnése óta szintén hagyományos volt. A konvent ez alkalommal a konvent ládájában őrzött régi ezüst kancsóból 34 lat súlyú aranyozott ezüst szobrot készíttetett, és ezt vitte adományként a híres búcsújáró helyre. A zenekar kíséretében vonultak végig Feketevároson és Nezsideren át. A költséget, 179 ft-ot a konventi pénztárból fedezték. Horváth szerint a konvent kötelezte magát, hogy évente ezután is Szent Jakab napján elzarándokolnak Boldogasszonyba.⁴⁷⁸

Külön díjazásban részesültek zenészeink a várostól évente az úrnap körmenetért is. 1755-ben azt is bejegyezték, hogy kis hordozható orgonát is vittek magukkal végig a menetben.⁴⁷⁹ A többi körmeneten is a zenekar muzsikája mellett vonultak végig a városon. Ezt igazolja az 1728-as plébániai vagyonszeírás is. Itt ugyanis arról írnak, hogy a Szent Mihály-templomból évente több alkalommal kiindult körmeneteket visszafelé már nem vezetik hivatalosan, mivel a zenészeken kívül már senki sem vesz részt rajtuk.⁴⁸⁰ Az elmondottak természetesen csak a zenészek mellékes jövedelmeire vonatkoznak. Tudjuk viszont, hogy ezekben az években már minden vasárnap és ünnepnap rendszeresen szerepelt a kórus és a zenekar, nem csupán a főbb ünnepeken. Idéztük már az evangélikusok zenéjével kapcsolatban Roth János toronymesternek 1734-ből való szövegét, amely szerint a toronyzenész legényeivel vasárnap és ünnepnap a Szent Mihály-templomban 9-től 10 óráig, sokszor 11-ig is közreműködnek a nagymisén, délután pedig a vesperáson s természetesen a rendkívüli ünnepeken, a temetéseken és az esküvőkön is. Mivel pedig a Széchényi-alap pénztárkönyvében megszakítás nélkül a kórus 10–12 tagjának a nevét és a tiszteletdíját is beírva találjuk, úgy tűnik, zavartalan és állandó volt náluk is, mint az evangélikusoknál a zenei élet. Igaz, náluk több muzsikus nevét és szolgálati idejét ismerjük, mégis kevesebbet tudunk arról, hogy mit muzsikáltak. Kottaanyagukban ugyanis nem találunk olyan bejegyzéseket, amelyek tájékoztatnának arról, hogy Schweigerék kiknek a műveit adták elő.

Schweiger karnagynak a pénztárkönyvben szereplő zenészeit időrendben felsoroljuk a VI. fejezetben. Itt most közülük csak néhányról szólunk, akikről valamivel

⁴⁷⁷ HáziAdatok 79. l.; Részletes adat pl. az 1755-ös városi számadáskönyv 223. l.: „Item 6-ten dito (Jänner) an heiligen 3 königtag nachgehaltenen Te Deum Laudamus wegen entsatzung der stad Oedenburg denen stadtmusquetiren, so dabey das Salve gegeben, wie auch denn schullmeister, messner, thurnermeister, den musicanten, vocalisten, ministranten und kirchenbedienten, so dabey zu thun hatten, brod verabfolgen lassen, 85 den.”

⁴⁷⁸ BánKonvent 34. l.; HorváthKegyhely 56. l.; P. Magyar Arnold levelében a gráci ferences kolostorban őrzött kéziratot mű alapján (P. Gratian Leser OFM, Frauenkirchen MS 554 o. 1942: Die Pest im Jahre 1713) szintén megerősíti a soproniak 1740-es zarándoklatának adatát (103. l.). Leser a boldogasszonyi házikronikára hivatkozik. Sajnos ezt a naplót sem ott, sem Bécsben a ferences kolostorban 1978-ban már nem találtuk meg. Lásd még SiklósiÉnekkar 44. l.

⁴⁷⁹ GySml: 2 Városi számadáskönyv 1755. máj. 29., 226. l.

⁴⁸⁰ Konvlt Konventi számadáskönyvek passim.; Plt Conscriptioes Eccl Par Sopr ad S Mich 1748: „Processiones ex hac Parochia St. Mich. aliquoties per Annum educuntur, sed non deducuntur eo, quod praeter musicos nemo pro reditu compareat.”

többet sikerült megtudnunk. Hűséges tagja az együttesnek Újvári Pál basszista és tanító, aki 1706-tól 1739-ig énekel a kórusban és sekrestyése a Szent Mihály-templomnak. A család Székesfehérvárról került Sopronba, és ő már 1725-ben megszerezte a soproni polgárjogot.⁴⁸¹ Az 1730-as években mellette még Újvári Ferenc basszista, János tenorista, és Antal altista is szerepel, akik talán testvérei lehettek, sőt 1733-tól másik Pál nevű altista is, aki valószínű már az ő fia. Az utóbbi mint diák 1735-ben a várostól 30 ft-os stipendiumot is kap.⁴⁸²

Konrad [Conrad] József az 1716-ban alapított katolikus konventi iskola tanítója 1741-től, de 1732-ben már altistája, később basszistája az együttesnek egészen 1785-ig. A jezsuiták feloszlatása után 1775-ben a Szent György-templomi orgonista szolgálatot is pár évig ellátja. Az evangélikusok számadáskönyvében azt olvassuk vele kapcsolatban, hogy az evangélikus konvent az 1767–68. tanévre őt bízta meg az Erdélyből származó és Sopronban tanuló Schwartz János György diák orgonatanításával. Tíz hónapig tanította és havonta 2 ft 30 x-t kapott a konventtől.⁴⁸³

Szigeti ír arról, hogy Paur Mátyás a Lajta menti Bruckban (ma Bruck an der Leitha) 1717-ben született. Segédtanítóként Kőszegre került, majd pedig három évig Sopronban tanított. Valóban 1735-től 1737-ig a Szent Mihály-iskolában segédtanító volt és a kórus tenoristája. 1737-ben visszament Kőszegre. Itt Paczelt Keresztély utódát, Esch Ferdinánd Jánost követte 20 éves korában mint a német iskola tanítója. Együttal mint a Szent Jakab-templom orgonistája és regens choriája Kőszeg zenei életét irányította 1790-ig. Szigeti ezt az időszakot Kőszeg egyházzeneje fénykorának nevezi.⁴⁸⁴

Paczelt Jánosról nem tudjuk megállapítani az anyakönyvek alapján, vajon fia volt-e Paczelt Keresztély regens chorinak. Az biztos, hogy 1733-ban már Sopronban működik mint tanító, és valamelyik templomban orgonál is, mert 1733. febr. 20-án a soproni tanács ajánló sorokat ír érdekében Kismartonba az iskolamesteri állás elnyerése érdekében: „Tanácsülésünkön Paczelt János (itteni polgár gyermeke, s jelenleg nagyon tisztelt Urainknál mint orgonista és tanító működik) illendő módon arra kért minket, hogy a megüresedő iskolamesteri állás elnyerése érdekében ajánló sorokkal segítsük őt.”⁴⁸⁵ Úgy tűnik, hogy nem kapta meg a kismartoni állást, mert 1735 augusztusában 120 ft-os kölcsönüggyel kapcsolatban szólnak róla Sopronban.⁴⁸⁶ 1740-től a Szent Mihály-templom basszistája, sekrestyés-tanítója, s mint zeneszerzőről is hallunk róla: 1743-ban a soproni jezsuita diákoknak Kastor és Pollux történetéről operát írt, amelynek kézírata fennmaradt.

⁴⁸¹ GySmL:2 Polgárkönyv IX. k. 1725. jan. 29., 204. l.; BánSopron 352. l.

⁴⁸² Kjk 1740. év 254. l.

⁴⁸³ Evtl Templomi számadások 1767. év 55. l. és 1768. év 48–50. l.; HáziAdatok 81. l.

⁴⁸⁴ SzigetiSzombathelyi 346. l.; MKa 1735. jún. 28., 449. l. uo. 1736. jún. 7., 465. l.; SzAlap 1735–1737. év.

⁴⁸⁵ Tjk Correspondenz Buch 1730–43., 1733. febr. 20.: „Es hat bey uns in versam̄leten Rath Joh. Bazet [később Bazelt-et ír] (ein alhiesiges Burgers Kind ist und demahlen als organist und praeceptor bey unserm vielgeehrten Herren in diensten sich befindet) geziemend angehalten, wir möchten ihme wegen künftig vacierende Rectorat mit einig recomendations Zeillen behülfflich seyn.”

⁴⁸⁶ GySmL:2 Lad. XL. Fasc. 2. Nr. 85., 1735. aug. 31.

(Tematikus jegyzékünk 963. sz.) A jól énekelhető művet Pozsonyban 1980-ban felújították, és a Szlovák Rádió felvételt is készített.⁴⁸⁷ Paczelt 1748. dec. 2-án meghal. Özvegye, Krisztina asszony 1749-ben feleségül megy Fabriczy Mátyáshoz. Fabriczy pedig megkapja a várostól Paczelt János állását, a Szent Mihály-templom sekrestyési és természetesen a vele járó tanítói beosztást is. A meghalt férjnek utóda a kórusban is: 1769-ig ő lesz az egyik basszista, majd pedig a regens chori és az orgonista.⁴⁸⁸ Már említettük, szinte hagyományossá alakul a szokás, hogy a Szent Mihály sekrestyése lesz a következő regens chori. Íme itt a példa! Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy ez a sekrestyési állás előkelő beosztás volt. Mellette hivatalos templomszolgák végezték a takarítási és egyéb fizikai munkát. A sekrestyési állás inkább a székesegyházak sekrestyeigazgató beosztásához volt hasonló, felügyeletet és a szertartások irányítását jelentette. Másként nem is vehetett volna részt a miséken és egyéb szertartásokon a kórus és a zenekar munkájában, hétköznapi pedig a Szent Mihály-iskolában. Ugyanezt kell mondanunk a Szentlélek-templom sekrestyéseiről is egészen 1820-as évekig. Itt is az egyik tanító és a kórus tagja volt a sekrestye igazgatója.

Ugyancsak 1749-ben lesz a kórus tenoristája Müllner Tamás Ernő tanító is. Egyelőre csak 1754-ig marad, aztán Höfflányban lesz tanító. 1769-ben azonban visszajön az együttesbe. Fabriczy karnagsága idején ő a Szent Mihály sekrestyése, majd pedig Fabriczy után 1796-ban a regens chori állást is megkapja.

A Széchényi-alap pénztárkönyve pontosan jelzi a toronymesternek járó évi összeget, sőt a toronyzenész legényekét is. Az utóbbiak nevét azonban sohasem írják ki, mint általában a városi számadáskönyvekben sem.

Schweiger karnagy 1760. dec. 7-én kőből faragott keresztet állíttatott a Szent Mihály-temetőben, és ennek megőrzésére úgy rendelkezett, hogy halála után a hagyatékából 20 ft-os alapítvánnyal kíván róla gondoskodni. Zichy püspök 1760. márc. 27-i dátummal engedélyezi a kereszt felállítását és az alapítvány létrehozását. Levelének befejező soraiban Schweigert érdemekben gazdag iskolamesternek és karnagnak nevezi.⁴⁸⁹

Schweiger a végrendeletét 1768. dec. 26-án készíti el, és 1769. jan. 18-án hal meg. Javait a már férjes asszony leányának, Katalinnak és fiának, Vencelnek hagyja, aki 1748 – 1751 között a kórusban is énekel. Özvegye, Anna Rozina 1771. júl. 4-én szintén meghal.⁴⁹⁰

Úgy tűnik, Schweiger karnagy már hosszabb ideje súlyos beteg volt, mert halála után azonnal kinevezik Fabriczy Mátyás sekrestyést utódának, mégpedig az

⁴⁸⁷ SzAlap 1740 – 49 évek.; Pleblt Litterae antiquae saec. 18. Szent Mihály-templom inventáriuma 1740. jan. 1.; Konvlt Konventi elszámolások 1742. – Jan Albrecht készítette el a kéziratból a műpartitúrját és vezényelte a művet 1980. dec. 28; 30. és 1981. jan. 7-én a pozsonyi várban a Szlovák Nemzeti Múzeumban. A rádiófelvétel 1981 nyarán készült. L'uba Ballova Jan Albrechtel Brűnnben 1980-ban a Musica theatralis c. kollokvium alkalmával számolt be a műről s ugyancsak L'uba Ballova a Hudobný Život 1980. dec. 22-i számában is ismertette (Tri pramene k. dejinam hudobného žvota Bratislavy.)

⁴⁸⁸ MHa 1748. dec. 2., 121. l.

⁴⁸⁹ Pleblt Litterae antiquae saec. 18. 1760. dec. 7. Melléklete Zichy engedély 1760. márc. 27. kelettel.

⁴⁹⁰ GySmL:2 Végrendeletek Lad. S. Fasc. 11. Nr. 644., 1768. dec. 26., uo. Lad. S. Fasc. 12. Nr. 653., 1771. jún. 12. (felesége végrendelete); MHa 1769. jan. 18., 272. l. uo. 1771. júl. 4., 298. l.

előzőleg már beérkezett pályázatok mérlegelése után: „A tiszteletreméltó tanács Schweiger Ernő halála után az ún. Pflaster-iskola [azaz a Szent Mihály-iskola] megüresedett iskolamesteri s a Szent Mihály-városlébania templom karnagyi állását több pályázó közül Fabriczy Mátyás úrra bízta. Nem kevésbé az ő megüresedett Szent Mihály sekrestyési állásába a höfflányi tanítót, Müllner Ernő Tamást nevezte ki, tekintettel a kérvényében szereplő okokra, de Primes György apát, városlébanos úr ajánló soraira is.”⁴⁹¹

Alig foglalja el Fabriczy a regens chori állást és tartja meg a basszista beosztást is, máris nézeteltérése támad az új sekrestyésével és tenoristájával, Müllner Tamás Ernővel, mert nem ad neki megfelelő összeget a mellékes jövedelemből. Müllner ebbe nem nyugszik bele, és egyenesen a kegyúrhoz, a városi tanácshoz fordul bajával. 1770. jún. 25-i gyűlésen foglalkoznak az ügyével: „Miután Müllner Tamás Ernő a Szent Mihály-templom sekrestyése panaszos levelében elmondja, hogy Fabriczy Mátyás, a Szent Mihály-iskola rektora neki mint tenoristának a zenekarnak járó mellékes jövedelemből nem adja meg a részét azon ürüggyel, hogy csak basszistának jár ebből az összegből, a következő határozatot hozták: A tiszteletreméltó tanács mint kegyúr méltatlannak tartja, hogy a kérvényben jelzett mellékes jövedelmek csak a basszistát illessék. Ezért a tanács úgy dönt, hogy a kérvényező visszamenőleg és jövőben is kapja meg a mellékesekből az őt megillető részt annál is inkább, mert a zenekarban és az istentiszteleten csupán a szólama szerint különbözik, de éppen olyan hasznos és fontos tagja a kórusnak és a zenekarnak, mint a basszista.”⁴⁹²

A vita azonban ezzel nem ért véget. Fabriczy is védte a saját igazát. Ezek után mindketten beadvánnyal fordultak a tanácshoz. Ügyüket 1771. jan. 9-én tárgyalják: „Mivel Fabriczy Mátyás a Szent Mihály-iskola rektora és Müllner Mátyás [a jegyzőkönyv írója tévesen írja a keresztnévét] a Szent Mihály-templom sekrestyése között keletkezett veszekedés ügyében mindketten panaszos levelet nyújtottak be a tanácshoz, ezért így döntöttünk: a tanács az említett mellékes

⁴⁹¹ Tjk 1769. jan. 18., 16. l.; „Hat Ein Wohl Edler Rath die nach Absterben Herrn Ernest Schweigers auf dem sogenannten Pflaster leedig gewordene Schulmeister-und Chori Directorats Stelle bey allhiesiger Stadt Pfarr Kirche Scti Michael Archang. unter anderen competenten Herren Matthias Fabriczy conferiret und anvertraut: nichtminder andessen Stelle Herren Ernst Thomas Millner Schulmeister in Marckt Höfflein in Erwägung seiner in seiner Bittschrift angewiesenen bewegnissen sowohl, als in ansehung dessen, dass seiner Hochwürden Herr Georg Primes abt un Stadt Pfarrer das Vorwort vor Ihm eingelegt, zum Messner bey gedachter Sct. Michaels Pfar Kirchen eingestzt.”

⁴⁹² Tjk 1770. jún. 25., 184. l.: „Nachdeme Thomas Ernst Millner Messner bey der Sct. Mich. Pfar Kirchen sich mittels eingegebener Instanz beschwäret, dass ihme Herr Matthias Fabriczy Schulmeister auf dem Pflaster als Tenoristen von denen Music Accidentien seinen Antheil nicht zukomen lassen will, vielmehr praetendiret, dass solcher für dem Bassisten zu statten kómen müsse. So ist sothane Millners Instanz also indorsiret worden. – Nachdeme Einem Wohl Edlen Rath als Patrono unbillig zu seyn scheineth, dass die in Memoriali beruhete Accidentien für allein dem Bassisten zu statten kómen sollen, als ist Magistratualiter erkannt worden, dass Suplicant sowohl pro praeterito als pro futuro von denen oberwähnten Accidentien um so mehr seinen Ihme gebührenden Antheil haben solle, als es richtig dass derselbe sich bey der Music und Gottes Dienst nur mit unterschied der Stimme, doch aber eben falls so nützlich und nothwendig als ein Bassist gebrauchen lässt.”

jövedelmek elosztására vonatkozólag ragaszkodik az 1770. jún. 25-én hozott döntéséhez.”⁴⁹³ Hihetőleg ez a döntés azután békét teremtett a két muzsikusközött, ha nem is a szívük mélyén. Azt is reméljük, hogy Fabriczy végül kifizette a neki járó összeget. Annál is inkább meglehet ez minden nehézség nélkül, mert az 1774-es kimutatás szerint, amely részletesen felsorolja a pénzbeli és a terményjárdékot, a tanító és a karnagyi, orgonista munkájáért készpénzben átszámítva évi 346 ft volt a jövedelme, amely teljesen megfelelt a korabeli dunántúli városok karnagyi fizetésének.⁴⁹⁴

1745 – 1776 között Primes György volt a város plébánosa. Az ő idejében hozták rendbe a Szent Mihály-templomot és rendezték be barokk oltárokkal. A fából faragott főoltár fölé Altomonte festményét, a Patrona Hungariae oltárképet helyezték el. Rendbehozatta a Szentlélek-templomot is.⁴⁹⁵ A 18. század folyamán új orgona azonban nem épült. Az evangélikusok által 1651-ben épített hangszer 1775-ben Hefele Mihály soproni orgonaépítő javította, tisztította és hangolta, aki már 1755-től soproni polgár lett.⁴⁹⁶

Primes idejében, 1764-ben építették fel a várostoronynál az Előkapu hidja mellett Nepomuki Szent János barokk kápolnáját ott, ahol már a szobra is állt. A város 50 ft-ot adott az építéséhez. Amikor az új városháza 1899-ben készült, a kápolnát lebontották, s pontosan úgy építették fel újra a Lővérekben szép helyen, csak éppen nem a hagyományoknak megfelelően, nem víz partján. Május 16-án, a szentnek ünnepén és nyolcada alatt igen sokan vettek részt minden évben az ájtatosságokon. Mivel a hely kevés volt a sok hívő befogadására, a szemben levő, ma 13-as számú ház tulajdonosát kérték meg, hogy a nyitott folyosón helyezkedhessék el a zenekar és a kórus. Mumb György volt a 18. században a ház. Amikor más üggyel kapcsolatban 1777-ben ablakok készítésére is kér engedélyt, részletesen szólnak a zenészek elhelyezéséről is a májusi ünnepek alatt: „Nepomuki Szent János ünnepének nyolcada alatt a házzal szemben épített kápolnában délelőtt is, délután is istentiszteletet tartanak, a zenészeket a nagy tömeg és az esetleges eső miatt a kis kápolnában és a szűk helyen nem lehet elhelyezni.” Ezért a kamara leiratában megengedi, hogy a ház bejárati részén alakítsanak ki megfelelő helyet a zenészek részére. Csatkai szól arról is, hogy Mumb György házát az örökösök 1847-ben Zechmeister György kereskedőnek adták el. Az adásvételi szerződésbe bevették, hogy Nep. Szent János nyolcada alatt az istentiszteletek alkalmával a templomi

⁴⁹³ Uo. 1771. jan. 9., 25. l.: „Ist die zwischen Herrn Matthias Fabriczy schulmeistern auf den Pflastern und dem Matthias Müllner messners bey der allhiesigen Sct. Michaelis Pfar Kirchen fürgewaltete Streitigkeit nach dererselben beyderseits eingereicht und vernommenen Bittschriften dahin abgethan worden: dass es in betreff derer quästationirten Accidentien bey dem intern 25ten Juni 1770 ausgefallenen Magistratual Ausspruch sein Verbleiben haben solle.”

⁴⁹⁴ Plt Conscriptioes Par. 1774. febr. 17., Prov. Ludi Magistri.; BárdosPécs 45. l.; BárdosGyőr 70. l.

⁴⁹⁵ MohlJeles 115. l.

⁴⁹⁶ GySmL: 2 Városi számadások 1775., 150. l. uo. Polgárkönyv X. k. 293. l.; HáziAdatok 101. l. – Házi ugyanitt szól arról is, hogy Plank Lipót városi toronymester nyilvános árverésen 1774-ben 25 ft-ért nagybőgőt vesz a templom számára. Ezt a hangszer azután 1779-ben és 1781-ben Gaszner Lajos toronymester húrozott meg, Weiss Ferenc pedig ugyanebben az évben megjavította.: GySmL: 2 Városi számadások 1774. év, 151. l. uo. 1779. év 158. l. uo. 1781. év. 155. l. uo. 1781. év 151. l.

muzsikások a ház folyosóján zenélhetnek. Ezek alapján biztos, hogy a zenés hagyomány a 19. században is folyamatosan élt tovább.⁴⁹⁷ E nyolcad alatti muzsikálás is Fabriczy együttesének és utódainak a feladata volt, amelyet persze külön megfizettek.

Primes városplébános 1775 júniusában tartotta aranymiséjét. Mivel ezen az ünnepen a város is részt vesz, a zene szempontjából is értékes leírását ünnepeink között fogjuk közölni. Aranymiséje után lemond hivataláról és megírja a végrendeletét, amelyet Mohl közöl részletesen. A Szentlélek-templom részére alapítványt tesz, hogy naponta végezzék közösen a rózsafüzért. Két leány részére külön 8 ft-ot rendel azért, hogy a végén a hívekkel szenténekeket énekeljenek. Úgy tűnik, a kórusnak ebben nem adott szerepet. A temetésére vonatkozó rendelkezései között azonban a kórusnak 12 ft-ot szán a fáradságáért. 1776. dec. 4-én halt meg, és a Szent Mihály-templomban temették el.⁴⁹⁸

Az 1777-ben megjelent Ratio Educationis értelmében 1778-ban a tankerület városai közül elsőnek Sopron is megszervezi a nemzeti azaz normáliskolát és a rajziskolát a városi fegyvertár átalakított épületében. A mézárszéki iskola ezzel megszűnik. A külvárosban a falusi iskolák tantervével tovább működik a Szent Mihály-iskola, a konventi iskola helyett a nemrég alapított Voss-féle árvaházban alakítanak ki iskolát. A győri átképző tanfolyamra Láng József és Schwayhoffer Jakab segédtanítókat – mindketten a kórus tagjai is –, valamint Fabriczy karnagyot küldik el. Fabriczy a korára való tekintettel nem vállalkozik erre a feladatra. A normáliskola igazgatója Bernátsky József főjegyző lett. Fabriczy a Szent Mihályban tanít tovább, Konrád [Conradt] József a volt konventi tanító és Fux Károly szintén a kórus tagja lettek a kétosztályos Voss-árvaházi tanítók. Mindhármukat kötelezték arra, hogy az új tanítási módszert tanulják meg.⁴⁹⁹

Az 1778-as évnek számunkra még egy kedves eseménye volt. Júli. 21-én a Szent Mihály-templomban bizonyára a kórus is énekelt azon az esküvőn, amelyen Kurzweil Ferenc Antal szabómester feleségül vette az özvegyasszony Pleyer Erzsébetet. A tanúja jóbarátja, Müllner Tamás Ernő sekrestyés volt.⁵⁰⁰ A csehországi Untergraupenből [Krupka, Teplice közelében] való szabómester, aki 1783-tól soproni polgár lett,⁵⁰¹ nyugtái tanúsága szerint hűségesen javította a Szent Mihály-, a Szentlélek- és az Orsolya-templom egyházi ruháit, de aktív tagja is volt a zenekarnak, sőt muzsikált az orsolyiták templomában is. Ezeknél is fontosabb, hogy első felesége halála után a második házasságában Sopron értékes zenész dinasztíájának lett a szülője. Apja volt a 19. század első felében működő Kurzweil

⁴⁹⁷ Tjk Diarium super Operationibus . . . 1777. márc. 27., 137 – 138. l.: „ . . . tempore autem, quo per Octavam Sancti Joannis Nep. in Capella eidem aedificata, matutina non minus quam et pomeridiana Devotio celebratur, Musicos eorum collocari, imo in casum intervenientium pluviarum tum eo, tum cum et aliis temporibus ipsos Devotisantes infra illud semet conferre solere, cum ob Capellae non minus, quam et intra portam Civitatis Loci et situationis Angustiam, eadem Musica nullor. sum [?] collocari. . . .”; PódaSoproni 75 – 76. l.; MohlJeles 117. l.; CsatkaiNepomuki 3. l.

⁴⁹⁸ Plt Conscriptioes Prov. Par. Primes Végrendelete; MohlJeles 121 – 123. l.; BánSopron 409. l.

⁴⁹⁹ BánSopron 413 – 417. l.; VeszekaSoproni.; KosáryMűvelődés 458. l.

⁵⁰⁰ MEa 1778. júli. 21., 448. l.

⁵⁰¹ GySmL:2 BurgerBuch XII. k. 1783. é 51. l.; ThierBeiträge.

Ferencnek, akit ma idősebbnek mondunk, és nagyapja a 19. század közepén alkotó ifjabb Kurzweil Ferencnek. Mindketten karnagyok, zeneszerzők és Sopron zeneéletének irányítói voltak. Azt azonban még nem tudjuk, milyen rokoni kapcsolat fűzte az 1780-as években Grassalkovichék szolgálatában álló neves pozsonyi muzsikushoz és zeneszerzőhöz, szintén Kurzweil Ferenchez.

Negyedik korszak (1781 – 1830): Egyházi zene a felvilágosodás befolyása alatt

A magyarországi protestáns egyházak 17 – 18. századi liturgiájában a puritanizmus, a pietizmus, majd a 18. század végén a racionalizmus hatása érződik. E területen végzett kutatásunk alapján már bizonyítottuk, hogy a három felfogás egyben feltétlenül megegyezett egymással: a zenekari muzsika ellenességben. A 18. század elejéig érvényesülő ortodox irányzat még a középkori hagyományos liturgiát, a nemzeti nyelvű gregoriánt is őrzi szívósan, bár időnként még az orgona ellen is hadakozik, mint az Öreg Graduál előszavában olvashatjuk.⁵⁰² A puritanizmus, amely főleg a reformátusoknál érvényesült, elsősorban a középkori hagyomány elvetésére, de a racionalizmussal együtt az egyszerűsítésre, az egységesítésre, a feleslegesnek vélt díszektől és főleg a barokk pompától való mentességre törekedett.

A soproni evangélikusok, mint láttuk, a puritanizmus hatása alól végig mentesek maradtak, s az agendáskönyveik, a liturgiájuk az ortodox irányzatot őrizték meg. Miként Németországban akár Schütz, akár Bach idejében, náluk is gazdag hangszeres zene virágzott zavartalanul mindvégig még az ellenreformáció idején is. A nagy változás II. József éveiben következik be. Amikor végre elnyerik II. József racionalista intézkedéseinek legmaradandóbb értékét: a vallásszabadságot, és felépítik az új, ma is álló tágas templomukat, akkor éppen a racionalista felfogásnak megfelelően máról holnapra teljesen önként megszüntetik először a régi ortodox liturgiát, azután hamarosan a majdnem kétszáz éves zenekari hagyományukat. II. József halála után sem változtatnak ezen. Csak az előírt állami ünnepeken hangzik fel ezután náluk zenekari muzsika, de ekkor a város költségén nem a saját együttesük szerepel, mert azt teljesen feloszlatták.

A katolikusoknál a hangszeres zene területén jóval kevesebb változást tapasztalunk. Őket II. Józsefnek a racionalista szellemű liturgiai intézkedései érintik közvetlenül. Az ünnepek megszüntetése tovább folytatódik, ill. a következő vasárnapra való áthelyezésük lesz szokásos. A szertartások számát és az ünnepélyességét is csökkentik. Nyilvános körmenetek egyszerűsítése, a céhek és társulatok zászlóinak egyszerűekkel való felcserélése, a zenekar részvételének eltiltása, majd a körmenetek megszüntetése az úrnapi, a búzaszentelő és a keresztjáró kivételével, a nagyheti szentsír állításának eltiltása, majd a társulatok, a kongregációk és a

⁵⁰² CsTóthÉnek 141. l.; CsTóthMaróthi 18 – 20. l.

szemlélődő szerzetesrendek feloszlata, a vízkereszt és egyéb vallásos népszokások megszüntetése következik. Csupa olyan alkalmak, ahol a muzsika eddig gyakran szerepelt.

Az evangélikusokkal ellentétben náluk II. József halála után szinte teljesen érvényüket veszítették a racionalista intézkedések, kivéve néhány ünnepet és kolostort már nem állítottak vissza, mint pl. a soproni ferencesekét és a bánfalvai pálosokét. Véleményünk szerint viszont a racionalizmus értékes hatásának kell tartanunk a katolikusok és az evangélikusok közötti szemléleti változást: évszázadon át egymással való szembenállásuk feltűnő mértékben csökkent, sőt békés egymást segítéssé is alakult az idők folyamán. Ennek ékes bizonyítéka éppen zenei téren Sopronban a reformáció 300 éves jubileumi ünnepe 1817-ben: az evangélikusoknak ekkor nincs zenekaruk, mégis ragyogó ünnepet tarthattak, mert a Szent Mihály- és a Szent György-templom ének- és zenekara összefogva a város zenekedvelő polgáraival és a katonazenészekkel az evangélikusok templomában Mozart kantátáját adták elő, mégpedig a Szent György-templom zenészenek az átdolgozásában.

Éppen ennek az ünnepnek a részletes leírása és a megismerése végett először a katolikusok plébániai és most alapított káptalani zenéjével foglalkozunk és aztán az evangélikusokéval. E negyedik korszakban még összefoglaljuk a ferencesek, a pálosok, a dominikánusok, továbbá Sopronnal kapcsolatban álló Rákos zenei adatait is.

Szent Mihály-plébánia

Az első szakasz (1781 – 1805) első jelentős szereplése Fabriczy együttesének 1781 januárjában volt, amikor a város rendezésében Mária Terézia halála miatt gyászmisét tartottak a Szent Mihály-templomban. A városi számadáskönyv szerint 576 ft volt az összkiadás ez alkalommal.⁵⁰³ Erről a rekviemről nem találtunk részletes beszámolót. Ünnepeink között majd a Pressburger Zeitung alapján a dómban, azaz a káptalan Szent György-templomában és a dominikánusok templomában tartott gyászmiséről fogunk beszámolni.

Bár II. József évtizedének ekkor éppen a kezdetén vagyunk, a Szent Mihály-templomban még sikerül újabb zenés ájtatosságot meghonosítani, amely persze Fabriczy együttesének a mellékes jövedelmét is növeli. A fennmaradt szerződés szövege pontosan értesít a dologról, ezért magyar fordításban idézzük: „Mivel a Sopron szabad királyi városban 1780-ban létrehozott társaskáptalan a jezsuiták idejében a Szent György-templomban hagyományos szokást, a szilveszteri hálaadó ájtatosságot szerinte nyomós okokból tovább nem akarja folytatni, ezért a katolikus konventtel való megbeszélés szerint ettől az évtől kezdve az ájtatosság helye a Szent Mihály-templom lesz. Csupán azért, hogy ezen ájtatosságot a jövőben is folyamatosan és méltó módon minden évben megtartsák, 1781. júl. 6-án a

⁵⁰³ GySmL:2 Városi számadások 1781. év 157. l.; Tjk 1781. febr. 5., 44. l.

káptalan és Wachtler Pál városplébános... a következő visszavonhatatlan szerződést köti: Wachtler Pál a maga és utódai nevében kötelezettséget vállal arra, hogy minden évben dec. 31-én du. 4-kor szentségkitételes zenés litániát, prédikációt, Te Deumot és áldást tart papi segédlettel.

Ezért jár a városplébánosnak és segédletének	4 ft
a hitszónoknak	4 ft 18 x
a karnagynak és a toronymesternek együtt	4 ft
a sekrestyésnek	30 x
a templom szolgájának	7 x
összesen:	<u>13 ft 52 x.</u> ⁵⁰⁴

Nem kell sokat várni ezután: már 1781 decemberében megjelenik a helytartótanács racionalista jellegű rendelete, amely a céheket és az egyesületeket, de főleg a zenészeket érinti: „A nyilvános körmenetek díszének visszaállítása érdekében... , valamint a felesleges kiadások elkerüléséért... az egyesületek nagy zászlóit, amelyek inkább csak hiúságból és dicsekvő mutogatás szándékából, mint a valódi tisztelet céljából készültek, egyszerűen eltiltjuk. Ezeket helyettesítsék kisebbekkel, amelyeket egy ember erős szélben is tud hordozni, s nem okoz vele kárt se magának, se szomszédjának. Hasonlóképpen megtiltjuk a különböző ruhák viselését a körmeneten az egyesület jelöltjeinek, melyek inkább a táncoláshoz, mint a nyilvános imádsághoz illenek; azt sem engedjük, amely sokféle szokásban van, hogy az egyesületek a zászlóik kíséretében zenészeket alkalmazzanak a nyilvános körmeneten.”⁵⁰⁵ Hamarosan követte ezt az a rendelet, amely hivatkozva a tűzveszélyre, megtiltja, hogy az úrnapi körmeneten, de minden más ünnepen is, mozsarakból díszlövészek szóljanak. Ezzel az intézkedéssel két évszázados barokk hagyományt kívánnak megszüntetni.⁵⁰⁶ Úgy tűnik, hogy a soproniak nem siettek

⁵⁰⁴ Pleblt Litterae antiquae saec. 18. Szent Mihály-templom 1781. júl. 11. Danksagung und Bussandacht am letzten Tag des Jahres.: „Nachdeme Anno 1780 das allhier in der Königl. Freystadt Oedenburg Neu eingeführten Collegiat Capitul, die von Patribus der Soc. Jesu am letzten Tag eines jeden Jahres gehaltenen Danksagungs-Andacht aus erheblichen demselben allein Bewussten Ursachen fortzuführen verneinet, so hat solche mit vorgehenden anersuchen Einer sämtlicher Catholischer Bürgerschaft an eben diesen Jahr in der Sanct Michaelis Pfarr Kirchen ihren anfang genehmend. Allein um damit ersgemelte Andacht zu allen Zeiten festgesetzt und desto erbaulicher möge gepflogen werden, ist mitler Zeit und zwar dem 6. Juli Anno 1781 an einen zwischen damahligen Domherren und Stadtpfarrer Paulus Wachtler... folgender unwiederruftlicher Contract beschlossen worden: Erstlich Paulus Wachtler... verheisset vor sich und in Nahmen aller seiner nachkömlichen alle Jahr am letzten Tag Abends um 4 Uhr bey ausgesetzten Hochwürdiger Guth eine musikalische Lytaney, darnach eine Dank oder Buss Predig und nach vollendeter Predigt das Te Deum laudamus und so hierauf folgenden Segen mit Assistenz zu halten... Stadt Pfarrer und Assistenz 4 fl. Prediger 4 fl 18, dem Herrn Regens Chori samt Thurnermeister 4 fl, dem Herrn Messner 30 x, dem Kirchendiener 7 x = summa 13 fl 52...”

⁵⁰⁵ Mjk 1781. dec. 18., 450–459. l. 5775. sz.; ugyanez a szöveg Plt Fasc XVI 1781. szept 10., 5775. sz. (új 27. sz.). Lásd BárdosGyőr 81. l.

⁵⁰⁶ Kjk1783. dec. 4., 293. l.

eleget tenni a rendelkezésnek, mert a városi tanács 1787-ben kénytelen a helytartó tanácsi rendelet megtartását sürgetni.⁵⁰⁷

1785-ben következik a zenés népszokások tiltásáról szóló rendeletek sora. Hasonló racionalista intézkedéseket már Mária Terézia alatt is hoztak 1755-ben és 1771-ben, de nem nagy sikerrel. Sopronban az 1771-es rendelkezéssel nem is foglalkozik a városi tanács, talán azért, mert úgy vélték, náluk úgysem él a sok érdekes szokás, ellentétben Győrrel, ahol szokásban voltak még ezek a hagyományok.⁵⁰⁸ Most 1785-ben azonban a rendelkezések erélyesebbek, Sopronban is kénytelenek intézkedni. Okt. 17-én a kántálást és az ezzel összefüggő ún. poharazást tiltják el, mivel ezeket nyilvános koldulásnak kell minősíteni. Aztán a dec. 8-i helytartótanácsi rendelet szerint tilos a Mikulás-napi és a karácsony előtti éjszakán csörgőkkel, csengőkkel, maszkban való járkálás és az ablakon való zörgetés énekes szokása, mert a gyermekeket ezekkel feleslegesen ijesztgetik. Hasonlóképpen tilos a karácsony előtti este, újévkor és Háromkirályok napján szokásos házszentelés és tömjénezés, mert ez tűzveszéllyel jár.⁵⁰⁹ A kántálásra vonatkozó adatot nem találtunk a Szent Mihály-templom kórusával kapcsolatban. Úgy tűnik, ez csak az evangélikusok régi szép hagyománya volt Sopronban. Ezt a véleményünket erősíti a városi tanács 1786. máj. 16-i gyűlésének a határozata, amely a máj. 10-i helytartótanácsi rendelettel foglalkozik. Ebben ugyanis a koledálást [karácsonyi és újévi éneklés házról házra járva adománygyűjtéssel], a kántálást és a poharazást kifejezetten a nem katolikusok körében élő szokásnak mondja, mert a katolikusoknál eddig is tiltott volt. Javasolja, hogy az ezekkel járó bevételek elvesztését pótolja a tanács fizetésekiegészítéssel. A soproni tanács kifejezetten hangsúlyozza, hogy a koledálás és a poharazás az itteni evangélikusoknál nem szokásos, de nem állítja ugyanezt a kántálásról is.⁵¹⁰

Azt a véleményt, hogy a kántálás, mivel eltiltották, a katolikusoknál már nem élt, cáfolni tudjuk a győri káptalani zenészek esetével. A 17–18. században végig hagyományos volt, hogy eleinte a káptalani iskolásokkal – a kórus tagjaival –, majd mikor már csak felnőtt kórus volt, gyermekek nélkül a káptalani zenészek évente tíz alkalommal a nagyobb ünnepeken kántálni jártak a püspökhöz és a káptalan tagjaihoz. Ezért mindegyiktől esetenként bizonyos összeget is kaptak. Mivel II. József rendelete a kántálást azért szüntette meg, mert ez koldulásnak minősült, 1788-ban a győri káptalan szellemes megoldást talált, hogy a rendelkezés eleget tegyen, de a szokás is megmaradjon. A zenészek évi fizetését kiegészítették megfelelő összeggel, amelyet a püspök és a káptalan tagjai arányosan adtak össze, és a kántálást a 19. század közepéig is zavartalanul folytatták.⁵¹¹

Fabriczy együttesének kántálásáról nincs adatunk, de arról a soproni Princz- és Schuszter-krónika is szól, hogy – miként másutt – itt is énekszóval végezték a vízkereszti házszentelést: „Megtiltották a január 6-i szokást, a szobák tömjénezését

⁵⁰⁷ Uo. 1787. jan. 4., 21. sz., 30. l. és jún. 6. 1257. sz., 135. l.

⁵⁰⁸ Uo. 1755. dec. 10., 159. l. Az 1771-es rendelkezést és a győriek ügyét lásd BárdosGyőr 79–81. l.

⁵⁰⁹ Tjk 1785. okt. 17., 116. l.; 1785. év 904. sz., 2351–2354. l. uo. 1786. jan. 9. 44. sz., 256. l.

⁵¹⁰ Tjk 1786. máj. 16. 1096. sz., 781. l.

⁵¹¹ BárdosGyőr 81. l.

és Háromkirályok tiszteletére való éneklést. A városplébános és a többiek, akik kíséretében szoktak lenni, együtt végezték a szertartást, és az ajtókra a G.M.B. [Gáspár, Menyhért, Boldizsár] kezdőbetűket írták fel.”⁵¹²

A győri püspöki levéltárban találtunk tervezetet, amelyben II. József rendelkezésének megfelelően a soproni templomok szertartásrendjének egyszerűsítésével foglalkoznak. Ez persze csak tervezet. Hogy ebből mi valósult meg, azt az 1788-ban kelt soproni szertartásrendről szóló leírásból állapíthatjuk meg. Mi ebben arra voltunk kíváncsiak, hogy a zenekarnak és a kórusnak az elfoglaltságát csökkentették-e a megszüntetett körmeneteken kívül a vasárnapi és az ünnepi istentiszteleteken? Mivel tudjuk, hogy eddig minden vasárnap és ünnepnap délelőtt és délután is közreműködtek a toronyzenészek is, minden alkalommal tehát a zenekar is részt vett a misén és a vesperáson. Az 1788-as szöveg a Szent Mihály-templommal kapcsolatban így hangzik: „Ebben a templomban vasárnap és ünnepeken, kivéve a Szűz Mária ünnepeket és a Szentlélek-templom búcsúját és templomszentelési évfordulóját . . . 9–10-ig ünnepi misét énekelnek, a nagyobb ünnepeken viszont teljes zenekarral . . . délután 3-kor pedig több szólamban vesperást énekelnek, amelyet kettős áldás egészít ki . . . Böjtben ennek helyében vasárnap délután Miserere hangzik fel szentségkítéttel és szentbeszéddel.” A Szentlélek-templomra vonatkozó szöveg bennünket közelebről érdeklő része: „Szűz Mária ünnepein, a búcsú napján és a templomszentelés évfordulóján úgy történik minden, mint már írtuk [ti. a Szent Mihály-templomnál] . . . Naponta délután 5-kor a Primes-féle alapítvány szerint rózsafüzért tartunk népénekekkel . . . szombaton és az ünnepek előtti délutánon 2-kor többszólamú vesperást vagy litániát énekelnek.”⁵¹³

E szövegek szerint tehát a teljes zenekaros miséket csak a főbb ünnepekre korlátozták. Általában vasárnap és a kisebb ünnepeken, miként a vesperásokon is, figurális, azaz többszólamú ének volt. Ez persze nem zárja ki, hogy néhány hangszerrel is közreműködjenek, de nem a teljes vonós és fúvós zenekarral. Három olyan adatot is olvashattunk a rendelkezésekben, amelyekről először hallunk, bár régi hagyománynak tűnnek. A nagybójtai zenekaros vagy legalábbis több szólamban énekelt Miserere a jezsuitáknál is, itt is és más városokban is általános volt a barokk korban. Először írnak arról, hogy a Mária-ünnepeket

⁵¹² GySmL:2 Princz-kronika 1786. év 191. l.: „Den 6ten Jäner ist das Einrauchen der Zimmer und das heil. 3 Königen Singen abgekommen und hat früher den Hn Stadtpfarrer und den Uibrigen, die mit gegangen sind und geholfen, diese Cerimonie vollziehen, vieles getragen, da hat man an die Thür diese drey Buchstaben C.M.B. angeschrieben.” – OSzK Fol Germ I 124. 137. l. (Schuster-kronika) ugyanez a szöveg.

⁵¹³ Plt Parochialia. Reflexiones Capituli Coll. Eccl. Sopr. 1783. júl. 31. Ugyanez az irat Sklt 10. kötetben is megtalálható.; Plt uo. 1788. szept. 22.: „Ordo Divinorum Sopronii in usu existens. In Eccl. Sct. Michaelis.: „In hac Eccl. fit omni die Dominico et festivo exceptis festis B.M.V. et Patrocini, item Ded. Eccl. Scti Spiritus . . . a 9ta usque 10ta decantatur Sacrum Solenne majoribus festis etiam cum plena Musica . . . a 3ta usque fere 4ta Vesperae figurales cum duplici Benedictione Ostensorii. De reliquo in quadragesima harum loco singulis diebus dominicis fit Miserere cum expositione Sacratissimi et contio quadragesimalis . . . In Eccl. vero Scti Spiritus itidem qua Parochiali. Divina inibi diebus aut potius festis B.M.V., Patrocini item et Dedicacionis, prout superius innuebatur . . . A meridie nihilominus recitatur quotidie hora 5ta tam in aestate quam hyeme Rosarium ordinarium . . . idque ex fundatione Rmi Dni Georgii Primes quondam Parochi Soproniensis et sic quavis die Sabb. aut ante diem festi hora 2da Vesperae aut Lytaniae figurales.”

általában a Szentlélek-templomban tartották, természetesen ünnepélyesen, miként a többi a Szent Mihály-templomban. Hasonlóan eddig még nem említették a szombati és az ünnepek előtti több szólamban énekelt vesperásokat sem. Mindezeket azért merjük hagyományosnak tartani, mert ilyen részletes szertartásrendet a Kaleschiák-féle leírás óta a 18. században egyetlen vizitáció sem közöl. Nem hisszük, hogy éppen 1788-ban, II. József évtizedében vezették volna be az új szokásokat!

Mindezeket kiegészíti, sőt látszólag bizonyos szempontból cáfolja is a Gaszner Lajos toronymester elfoglaltságát részletesen tartalmazó irat ugyanabban az évben, 1788-ban. Most csak az egyházzenei kötelezettségeit idézzük a szövegből, amelyekért 1765-től a várostól 30 ft-ot, a Széchenyi-alapból még évi 24 ft-ot, a legényei részére pedig ugyanebből az alapból évi 10 ft-ot kap: „Köteles muzsikálni a városi plébániatemplomban minden vasárnap és ünnepnap, a kórházi kápolnában és a Szentlélek-templomban csak a saját ünnepeik alkalmával a körmeneteken, mint a búzaszentelő, keresztjáró és úrnapi körmeneten, valamint 40 órás szentségimádáson.”⁵¹⁴

E két szöveg ellentmondását, azaz hogy az első szerint a teljes zenekar csak a nagy ünnepeken szerepel, a másik szerint, hogy a toronyzenészek minden vasárnap és ünnepnap közreműködnek a Szent Mihály-templomban, csak az előbb hangsúlyozott véleményünkkel tudjuk feloldani: a teljes zenekar igaz, csak a nagy ünnepeken muzsikált, de azért vasárnaponként a toronyzenészek – ha nem is mindannyian – néhány hangszerből álló kis együttesrel vagy akár vonószekarral közreműködhetek. Mindenesetre úgy látjuk, lényeges változást, ill. csökkenést a racionalista szellemű intézkedések sem értek el. A legutolsó szöveg körmeneti adata megfelel a II. József-féle változásoknak, mert csak három körmenetről szól. Eddig ismeretlen adata viszont a farsang végi 40 órás szentségimádás hagyományáról szól. Erről csak a jezsuiták templomával kapcsolatban hallottunk eddig.

Fabriczy Mátyás karnagy működésével kapcsolatban kevés szó esik a városi jegyzőkönyvekben. 1783-ban a városi fizetését 75 ft-ról 100 ft-ra emelik fel. 1788-ban az ún. Kirchhausban, a Szent Mihály-iskolában levő lakása mellett fekvő telken a város kamra építését engedélyezi. Érdekesebb ügy vele kapcsolatban 1789-ben volt. Ekkor szervezték meg ugyanis Sopron második plébániáját, a káptalani Szent György-templomhoz tartozó belvárosi plébániát. Ez anyagilag érintette Fabriczy karnagyot is, Müllner sekrestyést is, mert főleg a temetések egy részét ezután már nem ők végezték. Panaszukra a város nem ad megoldást. Így bele kell nyugodniok az új helyzetbe. E panaszos iratukkal kapcsolatban a tanács felszólítja, sőt a tanácsstagok személyesen is elbeszélgetnek Fabriczyval azért, hogy a jövőben többet foglalkozzék a diszkantisták énektanításával. Bizonyára nyomós okuk volt arra, hogy a városi tanácsulésen foglalkozzanak ezzel az üggyel!⁵¹⁵

⁵¹⁴ GySmL:2 Fasc. XI. Nr. 653., 1788. júl. 27.: „... dass er die musick in der stadtpfarrkirche alle sonn- und feyertäge, in der spitalkirche aber und bey dem Heiligen Geist an denen festtügen, ferner bey denen gewöhnlichen processionen, als am Marcustage, fronleichnamstage, an denen bethtügen, wie auch bey haltung des 40 stündigen gebetes versiehet.”; HáziAdatok 143. l.

⁵¹⁵ Tjk 1783. jún. 20., 768/6. l. uo. 1788. jún. 1. 1229. sz., 779. l. uo. 1790. jan. 11., 90/e. sz., 73. l. uo. 1789. aug. 2., 1902. sz., 183. l. uo. aug. 8., 1964/b. sz., 230. l.

A Szent Mihály-templom kottáinak bejegyzése alapján már némi fogalmat alkotunk arról is, hogy Fabriczy idejében kiknek a műveit adták elő. Több művet ő másolt, ill. a tulajdonában volt. Gsur, Habegger, Mich. Haydn, Leroy, Novotny, Georg Reutter, Schmidt, Steffani, Werner, Zeyer művei ezek. Novotny és Leroy művén 1794-es előadást is bejegyezték. A legfontosabb észrevételünk velük kapcsolatban az, hogy valamennyi mű kis- és nagyzenekari kíséretes, csupán orgonakíséretes egy sem akadt köztük. Mintegy igazolják véleményünket, hogy II. József idejében is vasárnap legalább kizsenekari kísérettel muzsikáltak, és nem csupán orgonakísérettel.⁵¹⁶

Mielőtt Fabriczytól búcsút vennénk, utalunk arra, hogy még az ő karnagysága idején született Kurzweil Ferenc 1792. dec. 21-én. Kurzweil szabómesternek első felesége, Erzsébet asszony 1789-ben halt meg. Még 1790-ben másodszer nősült, de nem Sopronban, mert nincs bejegyzés az esküvőről. Azt azonban tudjuk, hogy új házasságából 1791-ben István nevű fiuk született, aki hamarosan meg is halt. Így Ferenc a második gyermekük. E második házasságuk sem volt szerencsés, mert Barbara asszony 51 éves korában, 1808. május 18-án szülőjében munka közben délután 3-kor keletkezett viharban villámcsapástól meghalt. A köztisztületben álló muzsikus szabómester feleségének halála részvétet keltett a városban olyannyira, hogy a városi jegyzőkönyv, sőt a Bertók-féle soproni krónika is megemlékezik a szomorú esetről.⁵¹⁷

A 73 éves Fabriczy Mátyás 26 évi karnagyi és orgonista szolgálat után 1795-ben önként lemond az állásáról. A városi tanács ápr. 17-én dönt is már az utódjáról és az új sekrestyéről, aki természetesen szintén muzsikus: „Müllner Tamás Ernő, a Szent Mihály-plébániatemplom sekrestyése szeretné megkapni a megüresedő állást, mivel Fabriczy Mátyás lemondott tisztéről. – Tekintettel arra, hogy Fabriczy karnagy és orgonista azzal a feltétellel mondott le a mai napon, hogy október végéig hivatalában marad, ezért utódának Müllner Tamás Ernőt, a Szent Mihály sekrestyésének pedig Ft. Városplebános Úr javaslata szerint Bittner Jánost, a Szentlélek-templom sekrestyését és tanítót nov. 1-i hatállyal kinevezzük, és a szolgálatuknak megfelelő fizetés kiutalására a városi kamaras urat megbízzuk.”⁵¹⁸

⁵¹⁶ Tematikus jegyzékünk 144. sz. 156., 157., 201., 333., 393., 397., 436., 439., 489., 492., 493., 680., 699., 877. sz.

⁵¹⁷ MKa 1792. dec. 21., 148. l.; MHa 1789. nov. 9., 12. l.; MKa 1791. szept. 7., 134. l.; MHa 1791. okt. 15., 32. l.; GyHa 1808. máj. 18., 155. l. Itt a bejegyzés: In platea Georg fulmine tacta, azaz Szent György utcán villám sujtotta. Inkább a Bertók-napló hirdetését fogadjuk el, vagyis, hogy a szülőben halt meg: GySmL:2 Bertók Sámuel krónikája 1808. év: „In diesem Jahr den 18-ten May hat der Donner des Schneidermeisters Kurzweil seine Ehewirthin bei denen Potzmann Weingarten erschlagen.”; Tjk 1808. máj. 20., 1272. sz., 1038. l.: „Bericht des Hn Dr Leop. Ebner Stadtphysikers über des hiesigen Schneidermeisters Kurzweil Eheweib, welche auf den Felde vom Blitz getödtet wurde”; uo. Fasc. VI. Nr. 327., 1808. máj. 18.: Ebner jelentésében 3-kor volt a vihar, s ekkor sujtotta a villám halálra.; Fasc. XIX. Nr. 6063., 1808. dec. 21. szerint Kurzweil szabó lakása – saját házrésze – a Szent Mihály utcában volt ekkor és a Potzmann szülő is az övé volt.

⁵¹⁸ Tjk 1795. ápr. 17., 653. sz., 673–674. l.: „Thomas Ernst Mühler (!) Messner der Sct. Michaelis Pfarkirchen bittet: womit ihme durch Resignation des Herrn Mathias Fabriczy Regens Chori und Organisten bey Sct. Michaelis vacant werdende Stelle gnädigst verliehen werden möge. – Nachdeme Herr Marhias Fabriczy Regens Chori et Organist seine Function mit dem Vorbehalt anheut resigniret,

Az ápr. 23-i tanácsülésen már e döntések birtokában válaszolnak Aystleuthner Antal tanítónak, aki Lókról pályázott a karnagy állásra, de megelégedett volna a sekrestyési beosztással is.⁵¹⁹

Fabriczy ígéretéhez híven október végén átadta az állását, sőt a szolgálati lakását is az ún. Kirchhausban. Müllner karnagy pedig a tanács utasítása szerint a lakás kimeszelése után november elején beköltözhetett.⁵²⁰ Fabriczy 1797. nov. 25-én 75 éves korában halt meg.⁵²¹

Müllner karnagy idejében végre sor került új orgona felállítására a Szentlélek-templomban.

A régi ötregiszteres kis orgonát Jos. Zeischke bécsújhelyi orgonaépítő 1781-ben 15 ft-ért, 1782-ben pedig 20 ft-ért hozta rendbe. Ugyanezen évben 3722 ft-ba került a Szentlélek-templom restaurálása. Dorfmeister István kiváló soproni barokk festőművésznek munkájáért 670 ft-ot, az aranyozásért pedig Sedlmayr Andrásnak 485 ft-ot fizettek.⁵²² A Szentlélek-templom orgonáját azután 1784-ben 10 ft-ért Johann Wiess [Wiest?] bécsi orgonaépítő javítja, majd 1794-ban Kleeblat Keresztély Gottlieb soproni orgonaépítő 70 ft-ot kap a rendbehozataláért.⁵²³

Ezen előzmények után köti meg Wachtler Pál apát, városplébános Kleeblat Keresztéllyel 1801. jún. 1-én a szerződést, amelynek értelmében a szerződésben pontosan rögzített diszpozíció szerint nyolcregiszteres, pedálos új orgonát épít a templom részére, és azt november 25-ig elkészíti és felállítja a kóruson. A teljes költség 500 ft-ba kerül. Kleeblat a jún. 26-i, a júl. 17-i, az okt. 30-i nyugtája szerint a teljes összeget felvette. Ebből úgy látjuk, hogy határidőre készen lett a munka.⁵²⁴

Hogy az új orgona építését Kleeblatra, a soproni orgonaépítőre bizzák, elgondolkodásra késztet bennünket, s annak a jelét látjuk benne, hogy megnyerte a soproniak bizalmát. Eddig ugyanis megszoktuk, hogy az új orgonák építését, sőt a komolyabb javításokat is bécsi, bécsújhelyi, sőt régebben regensburgi mesterekre bízták, és nem a soproniakra, mint a század közepén Hefele János Mihályra vagy Roth Jánosra, az evangélikusok fősekrestyésére. Az utóbbi 1782-ben lett soproni polgár, de 1792-ben meghalt.⁵²⁵ Pedig a tanácsi jegyzőkönyvek tanúsága szerint

dass er selbe annoch bis Ende Octobr 1. J. bekleiden wolle, als wird an dessen Stelle zum Regens Chori und Organisten der Instant Thomas Ernst Mihlner anstatt diesen aber zum Messner bey Sct. Michael Pfarrkirchen der durch Titl. Herrn Stadt Pfarrer anrecommendirte, dermahlige Praeceptor und Kirchendiener zum Hl. Geist Johann Bittner von 1-ten Nov. 1. J. anfangend resolviret dessen Herr Stadt Kamerer in Rücksicht des seiner Zeit zu verabfolgender Salarii zu verständigen ist."

⁵¹⁹ Uo. ápr. 23., 666. sz., 684. l.

⁵²⁰ Uo. nov. 2., 1820. sz., 871. l.

⁵²¹ MHa 1797. nov. 25., 83. l.

⁵²² Pleblt Ratiocinium super Proventibus et Expensis annuis Eccl. Scti. Spiritus et Scti. Mich. . . pro Anno 1780 per Rm Dm Paulum Wachtler ejusdem Civ. Parochum 1781. és 1782. év.; CsatkaiMüemlék 379–380. l. Közli Jos. Zeischke nyugtáját is.

⁵²³ Pleblt uo. 1784. év. Joh. Wiess 1784. dec. 15-i 10 ft értékű nyugtája. Hogy Wiess bécsi orgonaépítő volt, azt a rákosi orgonán található feliraton olvashatjuk: „Joh. Jos. Wiess Wien 1784.”; uo. Kirchenrechnung St. Michaelis Pfarrkirche 1790–94. év 36. sz.

⁵²⁴ Uo. Litterae antiquae . . . II. Orgonaépítés szerződés 1801. jún. 19. (Kutatásunk idején a levéltár még rendezetlen volt, így pontos jelzetet általában ebben a levéltárban nem tudunk adni).

⁵²⁵ GySmL: 2 Polgárkönyv XII. k. 33. l., 1782. márc. 1. A szöveg szerint Roth János Nagyszébenből való; PetzCsatkai 171. l. Annak ellenére, hogy csak 1782-ben nyerte el Roth János a polgárjogot, mégis

nem is volt olyan egyszerű ezt a bizalmat Kleeblatnak megszereznie. Roth halála után ugyanis nem volt Sopronban orgonaépítő. 1794-ben tűnik fel a soproni asztalosmester fia, Kleeblat Keresztély. Kéri a polgárjogot és azt, hogy mint orgona- és hangszerkészítőt a mestermunka elkészítése nélkül vegyék fel a soproni asztalosok céhébe.⁵²⁶ Erre azonban várnia kellett, mert váratlan bonyodalmak következtek. A kőszegi neves orgonaépítő, id. Klügel József⁵²⁷ ugyanis akadályozta azért, mert Sopront is szeretne volna működési területének megszerezni, vagy egyszerűen féltékeny volt az új soproni orgonaépítőre. Azon a címen, hogy mestermunkát nem készített, megtámadta, és a céhbe való felvételét lehetetlenné akarta tenni. Mindezekről Kleeblatnak a városi tanácshoz 1796. febr. 23-án benyújtott kérvényében részletesen hallunk. Levelének elején hivatkozik az 1794-es tanácsi jegyzőkönyvre, de úgy fogalmazza a szövegét, mintha a polgárjogot már akkor megadták volna neki, holott ezt csak 1796. ápr. 27-én kapja meg,⁵²⁸ majd folytatja a kérését: „A kőszegi orgonaépítő és az itteni asztalos céh egy része panasszal élt azon a címen, hogy bejelentetlenül letelepedésemnek a továbbiakban nincs lehetősége. Ez év febr. 17-én a városi kisgyűlés bíróilag felszólított, hogy a kész orgonámat engedjem át a szakemberek vizsgálatára. Tekintettel arra, hogy itt egyetlen ehhez értő asztalosmester sincs, a kőszegi orgonaépítőt viszont mint panaszost kell tekintenünk, nem is tartozik városunk joghatósága alá, és sohasem volt hasznára a szülővárosomnak, ezért mellőznünk kell őt ebben az ügyben. Mivel pedig nálunk a katolikus és az evangélikus egyházban olyan orgonisták élnek, akik képesek ítéletet mondani művemről, mint pl. Müllner, Heckel, Seybold urak, valamint gróf Széchényi öméltósága zongoramestere, Hugelmann úr, aztán az előkelő urak, a pap és a civil urak Sopronban és Sopronon kívül, akik ismerik képességeimet, tőlük bármikor hiteles tanúsítványt tudok szerezni. Ugyanakkor a rám irigykedő kőszegi orgonaépítő, aki mint mesterművet egyetlen orgonáját sem engedte bemutatni, most azon fáradozik, hogy engem nagy költségekre kényszerítsen, mivel látja, hogy az én szakmabeli tudásom alapos, hisz csakis a legjobb könyvek alapján szereztem, most veszteségtől fél... ugyanakkor az elkészített orgonát a szerződés értelmében a megrendelő gyülekezetnek [községnek?] már szállítanom kell, és nem tudom sokáig magamnál tartani... ezért kérem, a tiszteletreméltó tanács tegye lehetővé, hogy zenéhez értő mesterek mondjanak minél előbb véleményt a művemről.”⁵²⁹

„bürgl. Orgl und Instrument Macher”-ként írja alá nevét 1775. ápr. 25-én Eszterháznál a nyugtán, amely szerint 10 forintot vesz fel Jos. Haydntól két fortepiano [Flügel] javításáért. Lásd ValkóHaydn 2 577. l.; LandonHaydn II 216. l.

⁵²⁶ Tjk 1794. febr. 17., 291. sz., 300. l.

⁵²⁷ Részletesen róla lásd SzigetiKőszeg 35–46. l.

⁵²⁸ GySmL:2 Polgárkönyv XII. k. 182., 1796. ápr. 27.

⁵²⁹ Uo. Fasc. XIV. Num 1136., 1796. febr. 23.: „... Wobey zugleich ein Theil der Beschwerde des Günsler Orgelmachers und derer Tischler Meister allhier, als ob er unangemeldet sich sesshaft niedergelassen hinweg fällt. Anjetzo aber ihme untern 17ten febr. 1. J. bey Einem Löbl. Stadt Magistrat niedergestzten Particular Consess gerichtlich aufgetragen worden seine fertige Orgel arbeiten durch sachverständige prüfen zu lassen – und doch weder irgend ein Tischler Meister oder Handwerker allhier solche Kunstarbeit zu untersuchen vermag, der Günsler Orgelmacher hingegen zum Theil als Kläger

A városi tanács 1796. febr. 23-án kérésének megfelelően intézkedik. Fodor János városi tanácsost nevezi ki az ügy komisszáriusának, és felkéri a vizsgálat megtartására és jelentéstételre.⁵³⁰ Fodor János márc. 3-i dátummal készíti el a részletes jelentését: „A tanács 345. sz. megbízatása szerint Kleeblat Keresztély orgona- és hangszerkészítő mester kész orgonáját a kérvényében megnevezett organistáink és a hangszermester jelenlétében megvizsgáltuk és kipróbáltuk. Mivel azonban az említettek kijelentették, hogy nem értenek szakszerűen az orgona felépítéséhez és a belső szerkezetéhez, csak szokásos tanúsítványt tudtak Kleeblat orgonájáról adni, amely szerint a sípjai megfelelően hangoltak és kellemes a hangjuk. Ez az igazolás azonban a jövőre vonatkozólag nem kielégítő. Hogy megérkezésekor ne legyen még több nehézsége, azt tanácsolták Kleeblatnak, forduljon egyenesen a bécsi orgonaépítő céhhez, vizsgázzon le a tanult mesterségből, és kérjen róla maradandó bizonyítványt. Kleeblat kijelentette, erre hajlandó is, csak még meg kell kérni a tiszt. tanácsot, szíveskedjék az említett bécsi orgonaépítő céhhez ajánló sorokat adni. Jóllehet az orgona megtekintésére az asztalosmestereket is meghívták, különböző ürügyek között különösen azzal mentették ki magukat, hogy elfogadott orgonaépítő nélkül nem jelenhetnek meg. Ilyen körülmények között a céh nincs abban a helyzetben, hogy valakit orgonaépítőnek nyilvánítson ki, s egyébként is a szomszédos orgonaépítőkkal sem szeretnének összeütközésbe kerülni.”⁵³¹

angesehen werden muss, und weder unter hiessige Stadt Jurisdiction gehört, noch das geringste jemals dieser meiner Vater Stadt beygetragen hat, als muss und kann er billig in dergleichen Sachen verworfen werden. – Da aber allhier sowohl bey katholischer als auch evangelischer Gemeinde sich Organisten befinden, die meine Arbeiten zu beurtheilen in Stande sind, als Herr Müllner, Hekel, Seybold und Hugelmann Clavier Meister bey Sr. Excellenz v. Szécheny; auch Cavalliers und Personen Geistlichen und Weltlichen Standes in und ausser Oedenburg bereits meine Geschicklichkeit erfahren haben, von denen ich stündlich glaubwürdige Zeugnisse hierüber erhalten kann; – zudem der mir missgünstige Günser Orgelmacher selbst keine Orgel als Meister Stück beschauen hat lassen, nun aber damit umgeheth, weil er sieht, dass ich meine Kunst, die meist aus Büchern hergeholt werden muss, auch wohl erlernt, und nun Abbruch an Arbeit befürchtet mich in grosse Unkosten zu bringen . . . überdiess auch der Contract über die von mir verfertigte Orgel selbe abzuliefern zu Ende ist und ich selbe der Gemeinde als fertig nicht länger vorenthalten kann. Als geheth meine demüthige Bitte dahin Ein Löbl Stadt Magistrat geruhe in Gnaden das Zeugniß über die ächtheit meiner Arbeiten von den hiessigen obbenannten Clavier Meistern, als Kenner gütigst anzunehmen . . . Christian Kleeblat Orgelmacher und Instrumentmacher.” – Hugelmann Józsefról gyermekének Lajos Józsefnek keresztelöje alkalmával hallunk bővebben 1794-ben: „Joseph Huglmann herrschaftlicher Kämerdienner und claviermeister” Felesége Therézia Harold. A keresztapa: „Junger Graf Ludwig Schécheny[!] in Vorstadt.” GyKa 1794. márc. 10., 41. l.

⁵³⁰ TjK 1796. febr. 23., 345. sz., 407. l.

⁵³¹ GySmL: 2 Fasc. XIV. Num. 1136., 1796. márc. 3.: „Zufolge Magistratual Auftrag sub No. 345. auf Anlangen des Xtian Kleblatt Orgel und Instrument Meisters ist dessen verfertigte Orgel in Gegenwarth meiner durch die in seiner Instanz benante Herren Organisten und Instrument Meister besichtigt und probiret worden, nachdeme sich aber bemelte Meister erkläret, den inneren Bau und die mechanische bearbeitung einer Orgel nicht kundig zu seyn, so kanten auch selbe bemelten Kleeblatt kein anders Zeugnis über seine Orgel geben, als dass selbe allerdings brauchbar, um dass sie auch den Thon der Pfeiffen gut gestimt und besonders angenehm gefunden: weilen aber obige Attestirung nicht hinlänglich zu seyn erachtete, so haben dieselben bemelten Kleeblatt einhellig ingerathen um in Hinkunft nicht noch mehreren Schwirigkeiten ausgesetzt zu seyn, sich lieber gerade an das Orgel Macher Mittl selbst in Wienn zu verwenden, und seiner erlernete Kunst halber sich daselbst prüfen und

Ápr. 6-án a tanácsülésen elfogadják Fodor János jelentését. és ennek alapján kiállítják Kleeblat számára az ajánlólevelet, amelynek szövege csaknem megegyezik Fodor jelentésével.⁵³²

Ezután – mint jeleztük már – 1796. ápr. 27-én megkapta a polgárjogot. Sajnos azonban nem tudjuk, mire jutott Bécsben. Az biztos, hogy céhfelvételi ügye nem oldódott meg meg s komoly nehézségei lehettek az asztalosok céhével. Erre utal a tanácsi jegyzőkönyv 1797. febr. 5-i szövege: „Kleeblat Keresztély itteni polgár és orgonaépítő kéri a tanács segítségét a levett orgonaépítő cégtáblájának visszajuttatásához, és kéri azt is, hogy védjék meg őt az asztalosmesterek igazságtalanságai-val szemben. Rámutat egyúttal az asztalosok céhében tapasztalható néhány visszaélésre is.” A tanács ismét Fodor Jánost bízta meg az ügy kivizsgálásával.⁵³³

1799. febr. 10-én olvassuk a tanácsi jegyzőkönyvben, hogy az asztalosok céhe végre hajlandó felvenni, de különböző címeken jóval nagyobb összeget követelnek tőle, mint szokásos. Kleeblat most beteg asztalosmester édesapjának eltartására hivatkozva kéri a tanács közbenjárását a felvételi díj mérséklésére. A tanács felszólítja az asztalosok céhét, hogy a rendes díjat fogadja el Kleeblattól.⁵³⁴ A céh azonban csak úgy hajlandó a szokásos összeget elfogadni, ha Kleeblat csupán mint asztalosmester és nem mint orgonaépítő lesz tagja a céhnek.⁵³⁵ Kleeblat azonban önérzetesebb volt annál, hogy ezt a megoldást elfogadja. Azt azonban nem tudjuk megállapítani, vajon végül a céh engedett-e merevségéből és a rosszindulatából, vagy Kleeblat szánta rá magát a komolyabb összeg kifizetésére. A tanácsi határozat 1800. nov. 6-án Kleeblat céljának eléréséről számol be: „Az itteni asztalosok céhe és Kleeblat Keresztély Gottlieb orgonaépítő között évek óta tartó civódás azzal a megoldással fejeződött be, hogy az asztalosok céhébe mint orgonaépítőmestert veszik fel.”⁵³⁶ Gondoljuk, ezzel végetért Kleeblat kálváriája. Ezután kapja meg a Szentlélek-templom orgonájára a megbízatást. De a bizalomnak még nagyobb jelét

ein standhaftes Attestat ausfertigen zu lassen; welches er Kleeblat auch zubefolgen sich erkläret und nur noch ferners gebetten Ein Wohl Edler Magistrat machte die Gnade für ihm haben, und Ihm hierinfalls ein Magistratual Recommendation an bemeltes Mittl in Wienn güttigst ertheilen. Zur Besichtigung der erwähnten Orgel, sind zwar auch anbefolhnermassen die Tischler M^r beruffen worden, haben sich aber unter mehreren Einwendungen besonders auch damit entschuldiget, ohne einen approbirten Orgelmacher nicht erschienen zu können, weilen das Handwerk nicht im Stand selten zu einen Orgelmacher zu declariren, und derohalben mit denen benachbarten Orgelmachern nicht gerne in eine Collision gerathen wollten. Vorüber hiermit meine Relation erstatte.”

⁵³² Uo. Tjk 1796. ápr. 6., 631. sz., 737–738. l.; uo. Fasc. XIV. Num. 1136. K irat.; Csatkai Orgona 5. l.

⁵³³ Tjk 1797. febr. 5., 247. sz., 276. l.: „Bitte des Christiann Kleeblat Burgers und Orgelmachers allhier, womit ihme das abgenommene Orglmacher Schild güttigst verabfolget, und er gegen die Ungerechtigkeiten der Tischler-Meistern geschützt werden möge: wobey derselbe ein und andere beym Tischler Handwerk obwaltende Missbrauch anzeigt. – Diese Instanz wird Titl. Herr Magistrats Rath Johann Fodor als Commissair des Tischler Handwerks zur Untersuchung und Berichts erstattung zugestellet.”

⁵³⁴ Tjk 1799. febr. 10., 264. sz., 202–203. l.

⁵³⁵ Tjk 1799. márc. 27., 543. sz., 469. l. uo. Fasc. XXVI. Num. 255., 1799. márc. 27.

⁵³⁶ Tjk 1800. nov. 6., 2080. sz., 782. l.: „Die seit mehreren Jahren her zwischen den hiesigen Tischler Handwerk und den Christian Gottlieb Kleeblat orgelmacher fürgewaltete Zwistigkeit dahin beigelegt worden, dass sich Kleeblat bey dem Tischler Handwerk als Orgelmacher meister einverleiben lassen.”

látjuk abban, hogy 1802-ben a bencések tőle kérnek költségvetést a tervezett új orgonához. Erről majd a következő fejezetben a bencésekkel kapcsolatban szólunk. Megbecsülésének újabb jelét látjuk abban is, hogy 1806-ban Esterházy Miklós hg. nevében Johann Fuchs karmester a kismartoni kastély orgonájának kisebb javítását és a pottendorfi orgona nagyobb átalakítását bizza Kleeblatra.⁵³⁷

1802-ből ismerjük Müllner karnagy kérvényét, amelyben a drágaság miatt fizetésének javítását kéri a várostól. Mivel a szubjektív hangú sorok mögött a korabeli helyzetről is hallunk, érdemes idéznünk az egész levelet: „Alulírott kénytelen vagyok Nemes Városi Tanácsnak alázatosan elmondani, hogy az élelmiszerek mostani rendkívüli drágasága idején a városi kamarai pénztárból kapott fizetésből képtelen vagyok családommal élni és fenntartani magunkat. Kegyeskedjenek arra gondolni, hogy azelőtt, mielőtt a normáliskolát megalapították, a regens chori egyúttal iskolamester is volt a Pflaster-iskolában. A tanítói fizetéshez jelentős járulék tartozott, mégpedig a következő terményjáradék: 10 öl tüzelőfa, 25 mérő rozs, 5 mérő búza, 6 akó bor, aztán különböző egyéb mellékes jövedelem, így a háromkirályok napi tömjénezés, a ferencesek és a dominikánusok ünnepein való zenélés. Ezek a mellékes jövedelmek II. József uralkodása alatt megszűntek, a terményjáradékot pedig a Schilson báró-féle kamarai bizottság szüntette meg. Következésképpen a regens chori jövedelme alaposan megcsappant. Most a városi kamarai pénztárból fizetesként csak 158 ft-ot kap. Ebből az összegből évenként legalább 80 ft-ot kiadok tüzelőre, a maradék 78 ft még a tanító, ill. a sekrestyés élelmezésére és fizetésére sem elég, akinek eltartása állandóan a regens chori gondja. Így én alulírott feleségemet és gyerekeimet abból a kevésből tartsam el, amit a temetésekért kapok? Nyomorogni kényszerülnék, ha zongoratanítással nem tudnék valami segítségről gondoskodni. 72 éves koromra gondolva ez a segítség mindig kevesebb lesz, és így a nyomorúság vár reám. Kérem ezért a Nemes Tanácsot, járjon közbe az udvari kamaránál, hogy növelje a fizetésemet. Mint a normáliskola tanítóinak, nekem is juttassanak néhány öl tűzifát tekintettel arra is, hogy 34 éve hűségesen és becsületesen szolgálok ebben a városban. Egyébként maradok halálomig a Nemes Városi Tanácsnak alázatos szolgája, Müllner Tamás Ernő polgár és regens chori.”⁵³⁸

⁵³⁷ OSzK Zeneműtár Acta Musicalia XXI. Nr. 1482. sz. Joh. Fuchs Kapellmeister feljegyzései. 1806 Nota: „... den Oedenburger Orgelmacher für Reparaturung des Schlossorgel 15 fl. für ebendemselben für 3 Tag Kost und quartiergeld beim Engelwirth 9 fl 48.”; uo. Acta Musicalia XXII. Nr. 1558. sz., 1806. okt. 8., a pottendorfi javítás kifizetve 498 ft. 30 x. Joh. Fuchs és Christian Kleeblat aláírásával.

⁵³⁸ GySmL:2 Fasc. XXXV. Num. 526. R.V.A.b. irat 1802 aug.: „... Endes unterzeichneter bin benüssiget Einem Wohl Edlen Stadt Rath in unterthänigkeit vorzustellen, dass ich bey dermahl herrschenden ausserordentlichen Theurung aller Lebensmitteln, von dem geringen Gehalt, den ich aus der Stadt-Kamer-Cassa beziehe, mich und meine familie zu ernähren und fortzubringen keineswegs mehr im stande bin. Ein Wohl Edler Stadt-Rath geruhe nur in gnädige Erwägung zu ziehen, dass die Normalschulen eingeführt worden, der Regens Chori zugleich Schulmeister auf dem Pflaster gewesen, mithin titulo des Schulgeldes einen merklichen Beytrag empfangen, ferner dass derselbe an Deputat folgendes gehabt, nemlich 10 Klafter Brennholz, 25 Mezen Korn, 5 Mezen Waizen und 6 Emer Wein. Verschiedene andere Accidentien, als für das Einräuchern am Fest deren heiligen 3 Königen, für die Music bey denen P.P. Franciscanern und Dominicanern an Festtügen. Diese Accidentien aber haben bey dem Antritt der Regierung Josephs des 2ten aufgehöret, und das Deputat ist durch allhier fürgeweste

E sorokban Müllner karnagy a várostól kapott fizetésének változásáról és újabb formájáról szól. Igaz az is, hogy néhány mellékes jövedelmük megszűnt II. József alatt. De azokról a mellékesekről nem szól, amelyek viszont megmaradtak, így a Széchényi-alapból való összegről, a sok fogadalmi és gyászmiséről, a céhek szokásos miséiről, Nepomuki Szent János nyolcad, az úrnapi és egyéb körmenetek zenéjéért kapott összegekről, amelyekből a karnagy is megkapta a maga részét. A zongoratanításra való utalását lényegesnek tartjuk, mert a normáliskolával kapcsolatban Sopronban nem szerveztek hivatalos zeneiskolát, így továbbra is csak magántanítással lehetett a fiatalság zenetanítását megoldani, mint Wohlmuthék korában. Ezt az adatot tipikusnak tartjuk. Feltételezzük, hogy a soproni zenészeknek általában voltak magántanítványaik. Kissé meglepett viszont kérvényében az, hogy a 72 éves családapának még gyerekei eltartásáról kell gondoskodnia, hiszen már javában a nagyapai korban élt 1802-ben. Átnéztük az anyakönyveket gyermekeivel kapcsolatban: 1753 és 1776 között hét gyermeke született, közülük 1802-ig három meghalt. 1802-ben a legfiatalabb leánya, Zsuzsanna is már 28 éves volt. 1805-ben Müllner özvegye kérvényében említi, hogy még egy leányáról is kell özvegységében gondoskodnia. Arra kell gondolnunk, hogy ez a leánya beteg lehetett, innen adódott Müllnernek az elkeseredett öregkori hangulata.

A városi tanács 1802. aug. 30-án tárgyal Müllner kéréséről. Fizetése összegének 200 ft-ra való emelését javasolja. A kamara jóváhagyását 1803. jún. 25-i gyűlésen olvassák fel.⁵³⁹

A Szent Mihály-templom kottatárának 31 művén találtuk meg Müllner bejegyzését arról, hogy ő másolta a műveket, ill. az ő tulajdona volt. E bejegyzések ismét segítenek bennünket abban, hogy némi fogalmat alkossunk repertoárjukról. Domasseti, Mich. Haydn, Herzog, Hoffmann, Krottendorfer, Maximilian, Pfeifer, Reutter, Scheibl, Schmidt, Strasser, Vanhal és Werner művei ezek. Különösen feltűnő, hogy Hoffmann nyolc műve és Greg. Werner, Jos. Haydn kismartoni elődjének négy műve is kedvelt darabjuk volt.⁵⁴⁰

Baron Schilonsische Cameral Comission auch abgesprochen einfolglich der Regens Chori an seinen Einnahmen sehr verkürzet worden. Dann dafür beziehet er nun aus der Stadtkammer-Cassa nur ein Salarium per 158 fl. Von diesen 150 fl aber muss ich alljährlich wenigstens 80 fl. auf Brennholz auslegen, mithin verbleiben noch 78 fl, welche nicht einmahl auf die Kost und das Salarium des Praeceptors oder quasi – Kirchen dieners, den der Regens Chori halten muss hinlänglich sind. Solchergestalten also sollte unterzeichneter mich mit Weib und Kinder von dem wenigen, was für die Begräbnüsse eingehet, unterhalten; Ich und die meinigen hätten bishero schon sehr darben müssen, wenn ich mir nicht mit dem unterricht geben auf dem Clavier eine Nahrungs-beyhilfe zu verschaffen gesucht hätte, allein da in meinen 72 jährigen Alter auch diese Zufluss immer weniger wird, so sehr mich in die Notwendigkeit verzet Einen Wohl Edlen Stadt-Rath unterthänigst zu bitten, Wohl derselbe geruhe sich für mich bey der Hochlöblichen Hungar. Hofkammer dahin vorwortlich zu verwenden, womit mein Gehalt um etwas vermehret und mir einige Klafter Brennholz gleich denen Normal-lehrern resolviret werden möchten und dieses um so mehr, weil ich schon durch 34 Jahre dieser Stadt treu und rechtschaffen diene, übrigens ersterbe mit Ehrfurcht Eines Wohl Edlen Stadt Raths unterthänigster Diener Thomas Ernst Mühlner Bürger und Regens Chori."

⁵³⁹ Tjk 1802. aug. 30., 1852. sz., 226. l.; uo. Fasc. XXXV. Num. 526. R.V.A.a. irat 1802. nov. 30. uo. Tjk 1803. jun. 25., 1386. sz., 1070. l.

⁵⁴⁰ Tematikus jegyzékünkben 96., 203., 206., 215., 219., 224., 236., 240., 245., 313., 349., 413., 433., 437., 484., 487., 499., 634., 635., 658., 681., 684., 686., 707., 828., 946. sz.

Az 1728-tól lelkiismeretesen vezetett Széchenyi-alap pénztárkönyve 1805-ben ér véget, éppen Müllner halála évében. Vajon halála után miért nem folytatták, hisz Győrből küldték továbbra is az évi szokásos összeget? Müllner együttesének tagjai közül utolsó két évben 1804–1805-ben a következők szerepelnek a pénztárkönyvben:

Müllner Tamás Ernő regens chori	1769 – 1805
Bittner János tanító, sekrestyés, tenorista	1787 – 1805
Fux Károly tanító, tenorista	1769, 1784 – 87, 1801 – 1805
Philippitsch Lőrinc tenorista	1804 – 1805
Mnich János basszista	1804
Marx János tanító, basszista	1805
Ertl János diszkantista	1804 – 1805
Marx Katalin diszkantista	1796 – 1805
Thurner Katalin diszkantista	1802 – 1804
Berger Tekla altista	1796 – 1805
Gaszner Lajos toronymester	1778 – 1805
Toronyzenész legények (név nélkül)	végig.

Mnich János már régóta szerepel a Széchenyi-alap pénztárkönyvében: 1778-tól diszkantista, 1781-ben már altot énekel, és 1804-ben lett basszista. Ő egyébként megbecsült szobrász (bildhauer) volt, aki 1796–97-ben 509 ft 24 x-ért a tanács megbízásából a Szentháromság-szobor restaurálását végzi. A család Morvaországból való, édesapja Mnich Miklós is szobrász volt Sopronban.⁵⁴¹ Mnich Jánossal még találkozunk majd a káptalan és az orsolyiták zenéjével kapcsolatban.

Még inkább szólnunk kell Marx Katalin diszkantistáról, aki 1805-ben kismartoni énekesnő lesz. A soproni kórus basszistájának és a normáliskola tanárának leánya 1782-ben született Sopronban.⁵⁴² Mint a pénztárkönyvben olvasható, 1796-tól már folyamatosan diszkantista a kórusban. A szép hangú énekesnő 1805. ápr. 14-én írja a kérvényét Esterházy Miklós herceghez Kismartonba: „... Alulírott mint szoprán énekesnő Főméltóságú herceg szolgálatába szeretne lépni, és kéri kegyeskedjék felvenni. Az éneklés művészetét alaposan megtanulta, jöllehet Sopronban hiány van az ének mestereiben, de a maga szorgalmából mégis megfelelő fokra jutott, mint ahogy a múlt mindenszentek ünnepén Főméltóságú Herceg előtt az a kegy jutott számára, hogy – bár akkor még félve – meghallgatást nyert. Ha kegyes szolgálatának szerencséjében részesül, akkor biztos, hogy Főméltóságú Herceg kórusának olyan sok és kiváló énekművésze között alkalma lesz művészetének tökéletes fokára eljutnia, amelyet elvárhatunk attól a személytől, aki szerencsés adottságain kívül nagy odaadással szereti a zenét. Egyébként

⁵⁴¹ GySmL:2 Proth. Concept. 1770., 229. 1.; SzAlap 1768–1804. évek.; CsatkaiSzobor 6. 1.; CsatkaiMűemlék 200. 1.

⁵⁴² MKa 1782. okt. 20., 21. 1.

Főhercegséged kegyeibe magát alázatosan ajánlja és a legmélyebb tisztelettel marad Főméltóságú Herceg engedelmes szolgája Marx Katalin.”⁵⁴³

Johann Fuchs karnagy hamarosan meghallgatta a 23 éves énekesnőt és tehetségesnek találva ápr. 30-án felvételre ajánlja a hercegnek: „A kérelmezővel számára teljesen ismeretlen mise kottáját lapról énekeltettem, és valóban teljesen tisztán és meglehetősen pontosan énekelt, így egészen jó felkészültségű énekesnőnek bizonyult. Mivel már magasfokú a tudása, s az élet is jelenleg igen drága, ezért alázatos ajánlatom az, hogy lakásra, fűtésre és saját költségeire összesen évi 300 forintot kapjon.”⁵⁴⁴

Felvételének iratát nem ismerjük. Az biztos, hogy 1805 szeptemberében már Kismartonban volt, mert a szept. 15-i hercegi táncmulatság meghívottai listáján a neve olvasható: Demoiselle Marx, s aztán a kismartoni hercegi kórus és zenekar 1805-ös fizetésjegyzékében: Discantista Catharina Marx évi 300 ft fizetéssel, Joseph Treitler tenorista pedig évi 700 ft fizetéssel szerepel. Treitlert azért említjük, mert 1806. nov. 21-én, amikor Marx Katalin a kórusban és a színházban is énekel, mint Treitler József tenorista felesége kéri a hercegtől a fizetése javítását.⁵⁴⁵ Az esküvőjüket Sopronban a Szent György-templomban tartották 1806. febr. 16-án. Az anyakönyv szerint Hummel Nepomuk János, a kismartoni zenekar koncertmestere volt a tanújuk.⁵⁴⁶ Úgy hisszük, a soproni családon kívül a Szent Mihály- és a Szent György-templom kórusa örömmel és büszkén vett részt, sőt muzsikáltak is a tehetséges volt kórustagjuk esküvőjén.

Időközben azonban a Szent Mihály-templom együttesében változás történt. Müllner Tamás Ernő karnagy 1805. okt. 3-án 74 éves korában meghalt.⁵⁴⁷ A

⁵⁴³ OSzK Zeneműtár Acta Musicalia XXVIII. Nr. 2081 (7832).; Sopron 1805. ápr. 14.: „Unterzeichnete wünscht als Discant Sängerin in die Dienste Euer Durchlaucht zu treten und bittet um gnädigste Aufnahmen. Sie hat 1tes die Singkunst gründlich erlermet und selbe, obwohl Oedenburg an Meistern in der Tonkunst Mangel leidet, durch eigenen Fleiss auf jenen Grade gebracht, in welchen sie sich im vorigen Jahre am Allerheiligentage (zwar noch furchtsam) vor Euer Durchlaucht hören zu lassen die Gnade hatte. — Sollte sie aber in Hochderoselben Dienste aufgenommen zu werden das Glück haben, so versichert sie 2tes, dass sie unter so vielen und grossen Tonkünstlern, welche Euer Durchlaucht in Hochderoselben Kapelle besitzen, durch eine so schöne Gelegenheit sich zu üben die Kunst bald zu jenem Grade der Vollkommenheit bringen werde, welcher sich von einer Person, die ausser ihren glücklichen Fähigkeiten auch einen grossen Hang und Liebe zur Musik hat, erwarten lässt. Uibrigens empfiehlt sich Bittstellerin demüthigst Dero Hochfürstlichen hohen Gnade, und ist mit tiefster Ehrfurcht Euer Durchlaucht gehorsamste Dienerin Katharina Marx Oedenburg den 14ten April 1805.”

⁵⁴⁴ Uo. Acta Musicalia XXIX. Nr. 2155. 1805. ápr. 30.: „Ich habe die Supplicantin mit zwey ihr ganz unbekanntem Messen probirt, welche sie wirklich ganz rein und ziemlich korrekt sang, auch zugleich eine sehr gute Art im Singen bewiess. Nachdem sie es schon so weit gebracht und itzt überhaupt sehr theuer zu leben ist, so wäre meine unterthänigste Meinung, dass sie für Quartier und Holz samt Besoldung zusammen einen Gehalt von drey hundert Gulden verdienete. . . Eisenstadt den 30 April 1805 Johann Fuchs V. Kapellmeister.”

⁵⁴⁵ Uo. Acta Musicalia XXIX. Nr. 2143. Eisenstadt 15 Sept. 1805.; uo. Nr. 2166. Personal und Salarial Stand der Hochfürstl. Esterhazysche Chor und Kamer Musique im Jahr 1805.; uo. Acta Musicalia XXX. Nr. 2217. Eisenstadt 1806. nov. 21.

⁵⁴⁶ GyEa 1806. febr. 16., 58. l. — A bejegyzés nem pontos, mert Marx Katalint csak 21 évesnek mondja, Hummel keresztnévét pedig Franznak. Hummel Nep. János ti. 1804 – 1811-ig volt a kismartoni zenekar h. karmestere. — Treitlert bécsi származásának tartja.

⁵⁴⁷ MHa 1805. okt. 3., 158. l.

hagyomány szerint a Szent Mihály-sekrestye igazgatójának kell lennie az utódának. Valóban így is történt ismét. Müllner halála napján, már okt. 3-án foglalkozik a tanács Bittner János karnagy kinevezési kérelmével: „Bittner János, az itteni Szent Mihály-templom sekrestyése kéri a maga számára a karnagy állást az eddigi állásának megtartásával, ha ez lehetséges. – Ft. Városlébános és Kanonok Úrral való megbeszélés alapján megkapja a karnagy állást, és fizetésének kiutalására a kamarási hivatalt értesítjük.”⁵⁴⁸

Az okt. 4-i gyűlésen döntenek a Szent Mihály sekrestyési állás betöltéséről is: a lépesfalvai [Loipersbach] tanító, Hany György kapja meg, akit már jól ismernek, hisz 1769-től 1772-ig soproni tanító volt és a kórus basszistája.⁵⁴⁹

E két napon tartott gyűlésen elutasítják a többi pályázó kérését is. A karnagy állást szerette volna megkapni Manninger József kaboldi [Kobelsdorf] tanító, aki 1797-től 1800-ig a kórus tenoristája, a Szentlélek-templom sekrestyése, és tanító volt Sopronban. A Szent Mihály sekrestyési beosztásra viszont két soproni pályázó akadt: Mních János szobrász és Ziegler József német szabómester.⁵⁵⁰ Mníchről már tudjuk, hogy muzsikus is, de ezek szerint Zieglerről is ezt kell tartanunk, ha erre az állásra pályázott.

Miután a tanács már kinevezte Müllner utódát, sőt a sekrestyési állást is betöltötte, két nap múlva erről mit sem sejtve Müllner özvegye szokatlan kéréssel fordul a tanácshoz. Itt hivatkozik arra, hogy még egy leányról kell gondoskodnia, majd arra is, hogy nehéz lakást találni. Kéri ezért a tanácsot, hogy a következő Szent György-napig bennmaradhasson a karnagy lakásban, és kapja addig még a férje fizetését. Ezért addig ne nevezzék ki a férje utódját, hanem a karnagy munkát átmenetileg végezze a tanító – bizonyára Bittnerre gondol –, aki férjét akadályoztatása esetén azelőtt is szokta helyettesíteni. Ha mégis szükség lenne külön orgonistára is, hát akad Sopronban több is, aki Szent György napjaig orgonálna.⁵⁵¹

A tanács a lehetetlen ötletet természetesen nem fogadhatja el. Több lakást is felajánl az özvegynek, és úgy intézkedik, hogy nov. 1-ig megkapja a férje fizetését, és akkor kell átadnia a lakást Bittner karnagynak. Bittner és Hany pedig november 1-től kapják új fizetésüket.⁵⁵²

A második szakasz (1806 – 1830) közepétől, az 1820-as évektől kezdődik a Szent Mihály-templom zenéjének kétségtelenül a legértékesebb időszaka Kurzweil karnagysága alatt, mégis szinte érthetetlen, hogy a zenészek személyi nyilván-

⁵⁴⁸ Tjk 1805. okt. 3., 2097. sz., 636. l.: „Bitte des Johann Bittner Messners bey der hiesigen Sct. Michaels Pfarr-Kirche, womit die erledigte Regens Chori Stelle bey eben dieser Kirche mit seinem Dienste vereinigt oder wenn dieses nicht seyn könnte, Ihm vorbesagte Regens Chori Stelle verliehen werden möge. – Einverständig mit Titl Herr Stadt-Pfarrer und Domherrn wird Instanten die erledigte Regens Chori Stelle hiemit verliehen. worüber das Kammerer-Amt in Rücksicht des auszufolgenden Gehalts, mittels Prot. Extract zu erständigen ist.”

⁵⁴⁹ Uo. okt. 4., 2108. sz., 640. l.; SzAlap 1769–72. évek; MKa 1772. febr. 1., itt írják róla, hogy tanító.; TirmitzMichel 272. l.

⁵⁵⁰ Tjk 1805. okt. 3., 2098. sz., 636. l., uo. 2099. sz., 636. l.; uo. okt. 4. 2109. sz., 641. l.; SzAlap 1797–1800. évek; TirmitzMichel 272. l.

⁵⁵¹ GySmL:2 Fasc. XXV. Num. 684. M.b. irat., 1805. okt. 6.

⁵⁵² Tjk 1805. okt. 9., 2159. su., 679–682. l.; uo. okt. 21. 2251. sz., 772. l.; uo. Fasc. XXV. Num 684. M.a. irat 1805. okt 7.

tartásáról egyetlen irat sem maradt fenn. A Széchényi-alap pénztárkönyve eddig legalább 10–12 kórustag nevét jelezte, de ezekben az években csupán egy-egy véletlen adat kapcsán hallunk a kórus tagjairól, miként a 18. század közepén az evangélikusoknál. Hiába jelzi a városi jegyzőkönyv, ill. a számadáskönyv a normáliskolák tanítóinak a nevét és fizetését, közülük mi csak azokkal foglalkozhatunk, akiről biztosan tudjuk, hogy tagjai voltak az együttesnek is. Most érezzük igazán, mennyivel könnyebben szólhattunk a zenei életről, a zenészek életkörülményeiről a püspökségek és a főúri rezidenciák, pl. Pécs, Győr és Tata esetében, ahol a rendszeres nyilvántartások, könyvelések alapján követhettük a zenészek életútját és működését.

A külvárosi iskola, azaz a volt Szent Mihály-iskola tanítójáról, Fux Károlyról még a Széchényi-alap pénztárkönyve alapján tudjuk, hogy 1796-tól tagja volt a kórusnak. Amikor 1808-ban, 67 éves korában meghal, akkor Bittner karnagy kéri és meg is kapja az első osztály tanításához kötött állását.⁵⁵³ Ettől kezdve a karnagy nem csupán eltart egy segédtanítót, de maga is tanít, mint az 1674-es évektől ez természetes volt. Ugyanitt arról is olvasunk, hogy Hüttinger Ferenc tanító helyébe a második osztály tanítására Nabicht Antalt bízzák meg, aki már az 1780-as években is tanított a normáliskolában. De egyikükről sem tudjuk bizonyítani, hogy tagjai voltak az együttesnek. Hüttingerrel mint toronyzenésszel még fogunk találkozni. Ő 1808. dec. 27-én halt meg 55 éves korában, és 7 gyermekével segélyt kér az özvegy a várostól. Nabicht Antal pedig 1822-ig működik Sopronban.⁵⁵⁴

Biztosan tagja a kórusnak Michel János, az ún. Michel-krónika írója. 1791. okt. 23-án született Fertőfehéregyházán (ma Donnerskirchen) és Tirnitz szerint 16 éves korában ugyanitt már tanító is volt. 1808. aug. 25-én lett segédtanító Sopronban a külvárosban és a Szentlélek sekrestyése. Hany Györgynek, a Szent Mihály sekrestyéseinek leányát veszi el, s apósának is segít a munkájában. Apósa halála után 1812. máj. 7-én a saját kérésére ő kapja meg a megtisztelő és a zenészi elfoglaltsággal is egybekötött Szent Mihály sekrestyési állást.⁵⁵⁵

Anélkül, hogy most részletesen foglalkoznánk vele, itt kell megemlítenünk, hogy 1810-től már Kurzweil Ferenc is mint Bittner segédtanítója Sopronban él, és a jobbkeze, sőt gyakran helyettese is az együttesben. A részletekről majd 1821-ben a saját kérvényében fogunk hallani.

Ismeretes, hogy 1808. júl. 19-, 22- és 24-én nagy tűzvész pusztított Sopronban. Október 4-én a katolikusok konventi gyűlésén a nagy szerencsétlenségre való emlékezősként elhatározzák, hogy 25 éven át engesztelő ünneppel fognak erre gondolni a Szent Mihály-templomban. A városi tanácshoz és Vilt József püspökhöz fordulnak kérésükkel. Vilt püspök engedélyének a szövegét 1809. jan. 30-i városi tanácsülésen ismertetik, majd jóváhagyva Berghofer városplébánosnak is átadják. Az emléknapot minden évben júl. 19–24. közé eső vasárnap tartják. Előző délután

⁵⁵³ MHa 1808. dec. 24., 192. l.; Tjk 1808. dec. 26., 3481. sz., 1275. l.; uo. dec. 27. 3523. sz., 1301. l.

⁵⁵⁴ Uo. 1808. dec. 29., 3531. sz., 1310. l.; Wiener Zeitung 1808. dec. 31. Anhang No. 105. – Porthcim katalogus (Wien Rathhaus-bibliothek) azt írja Hüttinger Ferencről, hogy 1753-ban született és Bécsben halt meg 1808. dec. 27-én.; Nabicht halála: MHa 1822. aug. 28., 154. l.

⁵⁵⁵ TirnitzMichel 271–273. l.

1–2-ig zúgnak a harangok. Vasárnap reggel 6-tól este 6-ig szentségimádást, ünnepélyes misét tartanak, és zenés istentisztelettel zárják este az emlékezést. A konvent aztán 1809. márc. 9-i gyűlésén ünnepélyes határozatot is hoz a szándék megvalósítására.⁵⁵⁶ Úgy tűnik, a hagyomány folyamatos volt, mert az 1816. júl. 15-i tanácsülés is foglalkozik vele. Ez évben júl. 21. az engesztelő ünnepnek a napja. Mint általában ilyenkor szokásos, most is intézkedik a tanács, hogy ezen időben tilos a nyilvános tánc. Sőt az evangélikusokat is felkéri, hogy ők is tartsanak ezen a napon a templomukban hasonló emlékezést.⁵⁵⁷

Bittner karnagságának legizgalmasabb eseménye kétségtelenül a Szent Mihály-templom új orgonájának, ill. átépítésének az ügye 1815–1818 között. Az 1651-ben még az evangélikusok által épített 12 regiszteres hangszer nem csupán szép, de 164 éves szolgálata alatt igazolta azt is, hogy értékes orgona volt. Utoljára nagyobb javításról 1775-ben Hefele Mihállyal kapcsolatban szoltunk. Most már megérett arra az idő, hogy felhasználva értékes anyagát nagyobb, 22 regiszteres hangszeret építsenek a helyébe.

A munka elindításához a soproni származású Paintner Mihály győri kanonok, c. püspök és főigazgató adta a lökést 1000 ft-os segítségével, amelyet aztán még kiegészített. A katolikus konvent hálával emlékezik meg nagylelkűségéről.⁵⁵⁸

A munkálatok már 1815 elején elkezdődtek. Mivel a város a költség felét vállalta, a városi tanács a plébániával közösen intézi az orgona építését. Ismervén a soproni tanácsi jegyzőkönyveket, állíthatjuk, hogy egyetlen üggyel sem törődött ennyit a városi tanács, mint ezzel. Három év alatt 25 tanácsülésen foglalkoznak a bonyolult esettel. Bármennyire is részletes adatok állnak rendelkezésünkre, mégis sajnáljuk, hogy éppen a teljesen részletes, végleges diszpozíció-tervezetet, sem a szerződést nem találtuk meg, csupán az új pedál öt regiszteres diszpozíció-tervezetét.⁵⁵⁹ Úgy látjuk, hogy az orgona lebontása után határozták el a nagyarányú munkálatokat, mert az elején még Kleeblat is és az új orgonaépítő König Fülöp is kisebb összegű költségvetést készít. A munkát Königre bízzák, aki Csatkai szerint 1781-ben született Sopronban, Bécsben inaskodik, majd vándorol, 1810-ben telepszik le Sopronban.⁵⁶⁰ Valóban, 1810 decemberében már mint soproni orgonaépítő javítja a ruszti katolikusok orgonáját.⁵⁶¹ A folyton növekvő munka végül 9977 váltóforint összegre emelkedett. Schilder Adalbert, a dóm karnagya és Seybold István, az evangélikusok karnagya a város megbízásából mint pártatlan szakemberek jó véleményt mondanak König munkájáról, amely 1816 őszén olyan állapotban van, hogy Bittner karnagy, orgonista már játszhat is rajta. 1817 júniusában aztán

⁵⁵⁶ Konvlt Protocoll des löbl. kath. Convents. . . 1800–1809. 145–147. l.; Tjk 1809. jan. 30., 291. sz., 149. l.; GySmL:2 Princz-krónika 206–207. l.; OSzK Fol Germ 1124 Schuster-krónika 152. l.

⁵⁵⁷ Tjk 1816. júl. 15., 2457. sz. sz., 365. l.

⁵⁵⁸ Konvlt Prot des Löbl. Kath. Convents 1810–1819. 92., 116., 129. l.

⁵⁵⁹ GySmL:2 Neo reg. Fasc. I. Num. 239. Itt található Kleeblatnak és Könignek 1815-ben készült négy költségvetése és 1816. jan. 15-i dátummal a pedál új diszpozíció terve 1570 ft értékben.

⁵⁶⁰ CsatkaiOrgona 5. l.; Tjk 1805. jun. 14., 1227. sz., 1130. l.: „Unterthänigste Bittschrift des Philipp König Orgel und Instrumentermachers Lehrjungen, so dermahlen in Wien sich befindet, um ihme der vorgeschriebene Wanderungs-Pass zu ertheilen- dessen Ertheilung auch bewilliget worde.”

⁵⁶¹ AnmüllerOrgel 4. l.; A polgárjogot csak 1836-ban szerzi meg. HáziAdatok 156. l.

teljesen kész a hangszer. A bonyodalmat lényegében az okozta, hogy a templom pénztára a ránehezedő kiadás felét, amely persze folyton emelkedett, nem tudta kifizetni. Berghofer városplébános kéri ugyan a kegyurat, a várost, hogy vállalja az ő részük kifizetését, mondván, majd a jobb időkben visszaadják. A város így nem teljesíti a kérést, csupán arra hajlandó, hogy rábeszél magánosokat, adjanak kölcsönt a plébániának a kb. 4000 ft kifizetésére. Könignek 1818 végéig kell erre várnia, pedig közben már neki is komoly tartozása akadt a Voss-árvaházi alapítvánnyal szemben az elmaradt lakbére körül. 1818 végére azután a kölcsönök segítségével sikerült őt is kielégíteni.⁵⁶² Az orgona építését megörökítő díszes felirai másolatát ma is olvashatjuk a soproni Szentlélek-plébánia I. emeletének a falán; ez arról is beszámol, hogy Mnich János végezte a szobrász és Maurer Ignác és Ferdinánd a festési munkákat.

Bittner karnagy működése eléggé homályban marad előttünk. Néhány kottabejegyzése azonban mégis jelzi, hogy kórusával értékes műveket adott elő. Dittersdorf, Domasseti, Mich. Haydn, Hoffmann, Huber, Karmasini, Kimmerling, Mozart és Zimmermann művei tanúskodnak kórusának a stílusáról. Természetesen valamennyi zenekari kíséretes mű.⁵⁶³

Éppen egy kottabejegyzés bizonyítja azt is, hogy segédtanítója, Schmid Vencel is muzsikus volt. A tanácsi jegyzőkönyvben kétszer is olvasunk róla: 1819 szeptemberében kéthónapos szabadságra kér engedélyt a tanácstól, 1820 decemberében pedig anyagi ügyével kapcsolatban foglalkoznak vele.⁵⁶⁴ Ekkor azonban Bittner már eléggé öreg vagy beteges lehetett, mert 1821. jan. 26-án a tanácsulésen a város elfogadja a lemondását: „Bittner János karnagy úr és a külvárosi normáliskola első osztályának a tanítója ez év januárjában lemond az állásáról, és megköszöni a beléje vetett bizalmat. A tanács tudomásul veszi a lemondást.”⁵⁶⁵

Ugyanezen a gyűlésen olvassák fel Kurzweil Ferenc német nyelvű kérvényét is a karnagyi állásra: „Tisztelt Tanács! Bittner János úr lemondása után a külvárosi Pflaster-iskola első osztályának tanítói és a Szent Mihály-templom karnagyi állása megürült, így alulírott alázatosan kérem a Tisztelt Magisztrátust, kegyeskedjenek Bittner János állását nekem adni. Kérésemet az alábbiakkal indokolom: 1. A mellékelt A és B jelzésű igazolások szerint mint kiegészítő kellő igyekezettel tanítottam az első osztályt, és betegség esetén gyakran helyettesítettem a tanítókat. Viselkedésemmel és magatartásommal, úgy vélem, hivatásomhoz méltónak bizonyultam. 2. A C jelzésű tanúsítvány szerint a tanításhoz szükséges vizsgákat

⁵⁶² Tjk 1815–1818. év gyűlései passim.; uo. Városi számadások (Journal) 1818. júl. 28., Nr. 1694 és szept. 26., Nr. 2217.; Azt, hogy 22 regiszteres lett az orgona lásd Plt Conscriptioes Par. Sopr. 1829. Inventarium Eccl. Par. ad S. Mich.: „Eine grosse Orgel mit 22 klingenden und 2 nicht klingenden Registern.” Ugyanerről szól GySmL:2 Printz-krónika 237. l.

⁵⁶³ Tematikus jegyzékünkben 95., 96., 196., 197., 249., 273., 278., 372., 700., 947. sz.

⁵⁶⁴ Tematikus jegyzékünkben 148. sz.; Tjk 1819. szept. 2., 3215. sz., 1005. l.; uo. 1820. dec. 22., 4046. sz., 618. l.

⁵⁶⁵ Tjk 1821. jan. 26., 346. sz., 221–222. l.: „Instanz des Herrn Johann Bittner Regens Chori und Normal Lehrers des 1ten Klasse in der Vorstadt, vermög welcher derselbe seinen gegenwärtigen Dienst mit 1. M. Jäner zur ferneren Disposition zu resignieren anzeigt u. für das ihm bishero geschenkte Zutrauen seinen Dank abstattet. – Diese Resignation wird an – und zur Notitz genommen.”

lettem és ezekről a helyi és a főigazgató ajánlást is adott. Ezek szerint alkalmas lehetek a tanítói munkára. 3. Előtte két évig Szombathelyen is mint kiegészítő az első osztályt tanítottam, mint ezt a D jelzetű irat tanúsítja. Ez idő alatt kellő mértékben megtanultam magyarul. Ezt egyébként az előző tanúsítványok is igazolják. 4. Ami az egyházzenei jártasságomat illeti, amikor Bittner úr távol volt, gyakran helyettesíttem, sőt Schilder úr nyugtái szerint 1810-ben a káptalani dóm templomban Bittner urat fél évig is helyettesíttem. Így zenei tudásomról is bizonyítékot szereztem. Végül 5., mivel a Tisztelt Tanács és Főtiszt Várospolébános úr is belátta, hogy Bittner úr karnagyi állása önmagában nem tudta a megélhetését biztosítani, ezért mint régen is szokásban volt, egyesítette a tanítói és karnagyi állást a személyében, ugyanezt kérem a magam számára is. Kérésemet alázatosan ismételve tiszteletem kifejezésével maradok a Tisztelt Tanács alázatos szolgája Kurzweil Ferenc.”⁵⁶⁶

A tanács teljesíti Kurzweil kérését azonnal: „A kiváló minősítéssel rendelkező pályázót a karnagyi és a külvárosi iskola első osztálya tanítójának állására a mellékjövendelmekkel, valamint a kötelezettségekkel együtt, köztük a segédtanító tartással a következő február 1-i hatállyal kinevezük. Tanítói állásának jóváhagyását felterjesztjük a főigazgatóságra, a fizetésének kiutalására pedig a kamarási hivatalt értesítjük.”⁵⁶⁷ A febr. 21-i tanácsülésen már ismertetik Fejér György főigazgató leiratát Kurzweil kinevezésének a jóváhagyásáról, s a márc. 2-i gyűlésen pedig már az állás elfoglalásáról is beszámolnak.⁵⁶⁸

Ugyanezen a hetekben érkezik a tanácshoz Jakob Csada cseh muzsikusz pályázata Marx János normáliskolai állására, aki 1821. febr. 9-én halt meg 66 éves korában, s mint tudjuk, a kórus tagja is volt. A csehországi Budweisből [Czesky Budiegowicze] való tanító a tüzezeknél elvégezte a matematika szakot, s aztán a Sommariva-vértesezred trombitásaként működött. A tanács részletesebb információ beszerzését javasolja Csadáról, de aztán csak mint soproni katonazenésről hallunk a cseh muzsikusz tanárról.⁵⁶⁹ Így sem ő, sem a másik pályázó, Láng Antal községi tanító sem nyerte el az állást, hanem Mayer Mátyás László városi kancellista.⁵⁷⁰

Hangsúlyoztuk már, hogy id. Kurzweil Ferencet tekintjük a soproni katolikus egyházzene legértékesebb vezetőjének és zeneszerzőjének. Mint látni fogjuk, jelentősége az egész város zeneélete szempontjából fontos, hiszen a zeneegyesület és

⁵⁶⁶ GySmL: 2 Fasc. IX. Num. 246. N.K. i. irat. Ugyanez a szöveg uo. Neoreg. Fasc. 45. Num 91. A kérvényben jelzett A.B.C. és D. mellékletek ma már hiányoznak. Közli ThierBeiträge; lásd még róla HáziAdatok 82. l.

⁵⁶⁷ Tjk 1821. jan 26., 347. sz., 222. l.; „Dem Instanten wird als hiezu qualificirten, sowohl die Stelle des Regens Chori, als jene des Lehrers des 1ten Classen in der Vorstadt-Schule mit anklebenden emolumentum sowohl als obliegenheiten mithin mit der Verbindlichkeit sich einen Gehilfen zu unterhalten, von 1ten nächstkomenden Monaths februarii verliehen und wird derselbe in Hinsicht u. der Eigenschaft des Lehrers der studien- u. Schulen Direction vorgestellt. Vorüber auch hinsichtlich des Ihme auszufolgenden Salariums dem Kämerer Amt der Protocolls Extract hinauszugeben ist.”

⁵⁶⁸ Uo. 1821. febr. 21., 739. sz., 501. l.; uo. márc. 2., 902. sz., 605. l.; uo. Fasc. IX. Num 246. N.K.h.irat 1821. jan. 26 és N.K.g. irat. 1821. febr. 13.

⁵⁶⁹ Uo. N.a.a. irat 1821. febr. 12.; MHa 1821. febr. 9., 136. l.

⁵⁷⁰ Tjk 1821. febr. 21., 768. sz., 523. l.; uo. márc. 5., 953. sz., 639. l.; uo. ápr. 18., 1579. sz., 1147. l.

az énekiskola alapítása is elsősorban az ő érdeme. E fejezetünk keretében egyházzenei munkásságának csak a kezdetével, az első évtizeddel foglalkozunk. Tevékenységének következő időszaka a 19. század közepéig kutatásunk határán kívül esik.

Családi vonatkozásban három fontos dátum esik erre az évtizedre: 1821. jún. 26-án a Szent Mihály-templomban tartja ünnepélyes esküvőjét, 29 éves korában elveszi a 23 éves Berger Josephát, szintén soproni szabómesternek a leányát. Esküvőjük tanúja a Szent Mihály-templom sekrestye-igazgatója, Michel János.⁵⁷¹ 1824-ben 75 éves korában meghal az édesapja, Kurzweil Ferenc, a derék muzsikus szabómester.⁵⁷² Sok névtelen társával együtt már a 16. századtól kezdve zenéjükkel gazdagítják a város szellemiségét, de ez náluk kicsorduló többletérték, mert tisztos iparukkal is fontos polgárai a városuknak. Még nem búcsúzunk el tőle véglegesen, mert az evangélikusok ünnepén 1817-ben fiával együtt ő is muzsikált. Az orsolyiták zenéjének gazdagításában is része volt. Ott is szólunk majd a szerepéről. A harmadik fontos dátum 1826. nov. 19. Ekkor születik Ferenc nevű fia, akit ifjabb Kurzweil Ferencnek mondunk, és a 19. század közepén apjához méltó módon központja lesz a soproni zeneéletnek, mint karnagy is, mint zeneszerző is.⁵⁷³ Szimbolikusnak tartjuk azt, hogy Sopronban a régi Szent Mihály-temető sarkában látható sírkövön a három Kurzweil neve együtt olvasható, s még ott felszik Josepha Berger, id. Kurzweil felesége is. Valóban, a három név összetartozik, egységes folyamatot jelent, Sopron művelődéstörténetének fontos fejezetét. De arra is példa, hogy a Kratochvila nevű cseh család – a cseh származású Micsanek városplébános az anyakönyvben többször is bejegyzi a régi nevüket – német nevet vesz fel, és aztán az id. Kurzweil hangsúlyozza soproni pályázatában, hogy jól megtanult magyarul is. E három nemzetiségű gyökérből egy érték fakad és bontakozik ki, Sopron művelődésének, zenéjének e zenész dinasztia keresztül való gazdagodása!

E 10 év alatt három fontosabb változást figyeltünk meg, amelyek zenei szempontból is érdekesekek. Igen régi hagyományt változtatnak meg 1823-ban: önálló sekrestyési állást szerveznek a Szentlélek-templomban. Mivel a hétköznapi istentiszteleteket csak itt tartották, a mind több elfoglaltságot a tanító-muzsikus-secrestyés nehezen tudta már lelkiismeretesen ellátni, ill. megtartásáról gondoskodni. Ezen a nehézségen kívánnak segíteni. Igen részletes szerződésben szabályozzák Schnitzler Ignác chirurgus (sebész) elfoglaltságát, aki elvállalta ezt az állást. A szövegből úgy tűnik, hogy a kórossal semmi kapcsolata sem volt. Mivel pedig eddig is a regens chori kötelessége volt gondoskodni a Szentlélek-templom sekrestyés tanítójáról, úgy döntenek, hogy a fizetéséből évi 100 váltóforintot, majd egy év múlva csak 70 váltóforintot kell átengednie az új önálló sekrestyés fizetése céljából.⁵⁷⁴

⁵⁷¹ MEa 1821. jún. 26., 46. l.

⁵⁷² MHa 1824. dec. 12., 179. l.

⁵⁷³ MKa 1826. nov. 19., 175. l. – Igazában ő már a harmadik gyermek a családban, Josepha és Anna született előtte, de mindketten hamarosan meghaltak.

⁵⁷⁴ Pleblt Szerződés 1823. jún. 23.; uo. Kurzweil kötelezvénye a sekrestyés ügyben 1824. jún. 24.; GySmL:2 Neoreg. Fasc. 45. Num. 92 az 1823. jún. 23-i szerződés másolata.

A második változás 1828-ban következik: Kurzweil elvállalja a káptalani Szent György-templom karnagyai tisztét. Erről majd még részletesen szólunk. Ez természetesen nem csupán az elfoglaltságainak gyarapodását jelenti, hanem a két együttes kapcsolatát is.

A harmadik örvendetes változás ismét a népszerű Szentlélek-templommal kapcsolatos. 1829 májusában Micsanek József városplébános örömmel jelenti a kegyúrnak, a városi tanácsnak, hogy két hívője 1700 váltóforintot ajánlott fel arra a célra, építsenek új orgonát a Szentlélek-templomba. Ez esetben tehát nem a szükség kényszerítette az orgona építésére, hisz Kleeblatnak 1810-ben készült 8 regiszteres orgonájával nem volt baj. Az adakozók a templomhoz méltó nagyobb orgonát kívántak építtetni. A város szívesen fogadja a tervet, hisz a költségek most nem a kegyúr pénztárát terhelik. Micsanek bemutatja a szerződést is, amelyet máj. 9-én kötöttek König Fülöppel 15 regiszteres (két manuális, közülük az egyik a pozitív és pedálos) új orgona elkészítésére. A szerződés részletesen leírja a tervezett hangszer diszpozícióját. Szól arról, hogy a Kleeblat-féle orgonát átengedik Könignek. Ennek beszámítása után 2000 váltóforintot kap a munkájáért, amely új, tetszetősebb orgonaszekrényekben fog ékeskedni. A fűjtató művet a kórus előterében (Vorhauss) helyezik el. Könignek 1830 pünkösdjére kell végeznie a munkájával és 10 évi jótállást vállalnia. Micsanek városplébános 1831 novemberében részletesen beszámol az adakozók hozzájárulásairól, így pl. azt is jelzi, hogy Kurzweil karnagy és felesége 300 váltóforintot adott. Az összegyűlt összeg 2573 váltóforint. A kiadás Könignek 2000, a kőművesmesternek 240, a festőnek és aranyozónak pedig 500 váltóforint.⁵⁷⁵

König Fülöppel kapcsolatban is találtunk hosszadalmas panaszos ügyet, amellyel érdemes kissé foglalkoznunk, mivel ipartörténeti vonatkozásban néhány adalékkal szolgál, hasonlóan a 18. század végén Kleeblat esetéhez. Szarka Mátyásról még 1797-ben és 1798-ban hallunk a tanácsi jegyzőkönyvben mint Kleeblat Keresztély inasáról, aki három év alatt mesterlegény lett nála.⁵⁷⁶ König Fülöp 1825-ben a már 50 éves Szarka Mátyást feljeleníti a tanácsnál mint kontár orgonaépítőt, aki még ráadásul nem is soproni polgár. Az ügy úgy elmérgesedik, hogy König panasza a helytartótanács elé kerül döntésre, itt pedig részletes információt kérnek az ügyben a soproni tanácstól. Mivel ebben az információban az ügy lényege benne van, a korábbi iratok közül csak ezt idézzük: „... Szarka Mátyás több mint három éven át az itteni polgárnál és orgonaépítőnél, Kleeblat Keresztélynél dolgozott, majd inas volt három évig Hasenauer Márton ácsmesternél. Aztán az ácsok céhében mesterlegénnyé lett, s mint ilyen visszatért Kleeblathoz. Ettől kezdve báró Meskó Jakab házánaál kisebb orgonákat, ún.

⁵⁷⁵ Tjk 1829. máj. 10., 1716. sz., 155–156. l.; uo. júl. 23., 2832. sz., 1290. l.; Pleblt Rechnung über die zur Herstellung einer ganz neuen Orgel mit Positiv in der Kirche Heil. Geist 1828–31: Szerződés König Fülöppel 1829. máj. 9.; König Fülöp nyugtái 1829–31. év.; Extractus Prot. Sen. d.d. 10. Maj. 1829. Num. 1716.; Ueberschlag ueber ein neu zu erbauendes Behältniss für die Blassbälge zur Orgel ober dem Vorhauss bei der Heil. Geist Kirchen an Maurer Abeit . . . 240 fl.; Micsanek városplébános kimutatása az orgonához szükséges költségek forrásairól és felhasználásáról 1831. nov. 3.; még néhány irat 1832-ből is található itt.

⁵⁷⁶ Tjk 1797. dec. 15., 2301. sz., 1423. l.; uo. 1798. jan. 23., 139. sz., 150. l.

verklíket [drehorgel] és hasonlókát javított. Mikor pedig a Meskó család Abaúj vármegyébe távozott, önállóan kezdett dolgozni, és részben magánosok házánál klavikordokat és verklíket készített, javított. Végül az orsolyitáknál, a dominikánusoknál és a Szent János-templomban orgonát javított. — A kérvényező König Fülöp az asztalosok céhének a tagja, Kleeblat Keresztély szintén ennek a céhnek volt a tagja, de kilépett, s most egy céhhez sem tartozik. Szarka Mátyás itteni lakos, de nem tartozik egyetlen céhhez sem, nem is szerezte meg a polgárjogot. König Fülöp egyébként kijelentette, nincs kifogása az ellen, hogy Szarka klavikordot hangoljon. Azt viszont kéri, akadályozzák meg, hogy klavikordot és orgonát készítsen vagy javítson, mivel nem is soproni polgár, és csupán csak ácsmesterlegény.”⁵⁷⁷ A helytartótanács választát 1826. júl. 4-én küldi el és az aug. 2-i tanácsülésen ismertetik: „A felterjesztés alapján világos, hogy Szarka Mátyás inaséveit Kleeblat Keresztély soproni polgárnál és orgonaépítőnél befejezte, s mint mesterlegény dolgozott, aztán klavikordokat és más hangszereket készített, hangolt és javított. Ezeket mindenki megelégedésére végezte, sőt még az adóját is megfizette. Ezért nem látjuk akadályát annak, hogy a tanács által engedélyezett mesterségét tovább is folytassa, mivel a König Fülöp által jelzett okok nem állnak fenn.”⁵⁷⁸ Szarka Mátyás tehát nyugodtan folytathatta a munkáját. Vajon König miként fogadta a számára meglepő választ, arról már nincs adatunk.

Juranits Antal püspök 1829-ben tartotta a vizitációját Sopronban. A szokásos kérdésekre adott válaszok a kórus és a zenekar szerepéről való képünket is

⁵⁷⁷ GySmL:2 Fasc. XXVI. Num. 1551. K.s.f. irat 1826. máj. 26.: „Quod Mathias Szarka ultra triennium apud Civem hujatem et Organorum structorem Christianum Kleeblat laboraverit, demum in tyrocínio apud Martinum Hasenauer Civem et Ascium Magistram per tres annos fuerit, et demum in sodalem apud Ascium Zeham hujatem renunciatus sit, dehinc jam qua Ascium sodalis, ad dictum Christianum Kleeblat redierit, ab hinc vero in domo Illrmi Dni Liberi Baronis Jacobi Mesko de Szeplak et Enyiczke, organa minora sic dicta drehorgeln et similia reparaverit, ac cum familia Mesko dehinc se ad Comitatum Abaujvariensem contulisset, pro se laborare inceperit et partim clavicordia in domibus privatorum ad rectum sonum reduxerit, partim Clavicordia minora et organa sic dicta drehorgeln extruxerit, demum etiam Organa apud Moniales S. Ursulae, RRDD PP Dominicanos et in Ecclesia ad Stum Joannem erga requisitionem reparaverit; in reliquo Instans König Zehae arculariorum est alligatus, Christianus Kleeblat semet Zehae Arculariorum, cui condam inscriptus fuit, subduxit et in nulla zeha est, Mathias autem Szarka Inhabitor hujas, ad nullam Zeham spectat, nec Concivilitatem assumpsit, in reliquo Instans König hoc declaravit, quod contra toni rectificationem Clavicordiorum (stimen) nihil habeat, ast id solummodo petit, quo dictus Szarka ab omni fabricatione clavicordiorum, Organorum et reparatione, velut nec Magister nec Civis, sed solummodo Ascium Sodalis, arceatur. . .” — Az ügy korábbi részletei Tjk 1825. szept. 11., 3038. sz., 1104. l.; u. j. Fasc. XXVI. Num. 1412., 1825. szept. 27.; uo. Tjk 1825. okt. 6., 3176. sz. 20. l. 1826. ápr. 12., 941. sz. 732–733. l. uo. 1826. máj. 26., 1474. sz., 1172–73. l.; uo. Fasc. XXVI. Num. 1551. K.s.c. irat 1826. máj. 29; CsatkaiOrgona 5. l.

⁵⁷⁸ Tjk 1826. aug. 2., 2188. sz., 624–626. l.: „... ex eadem Informatione eveniat, antelatum Mathiam Szarka apud gremialem in hac Citte Civem et organorum structorem Christianum Kleblatt absolutis Tyrocínii Annis, etiam in qualitate sodalis laborasse astem hanc ita, prout et clavicordiorum aliorumque Musicalium Instrumentorum structuram horumque omnium ad rectum sonum reductionem et reparationem non tantum rite edidicisse, verum ad satisfactionem plenumque Publici contentum, pluribus annis exercuisse etiam quin imo contributionem plene abinde solvisse, nullam omnino subversari difficultatem, quominus praefatus Szarka, non attactis difficultatibus per Recurrentem Philippum König obnotis eadem caeteroquin haud praecistente in praecconcesso eidem per Magistratum hunc Artis suae exercitio porro quoque irrestrictae relinquatur.”; uo. Fasc. XXVI. Num. 1551. K. s.a. irat.

kiegészítik: „Az istentiszteleteket egész éven át a kórus és a zenekar kíséretével mindenki épülésére végzik a toronyzenészek, énekesek, énekesnők és még mások szíves, készséges, állandó és díjazás nélkül való közreműködésével a karnagy vezetése és a városplébános közvetlen felügyelete alatt.”⁵⁷⁹

E túlságosan hivatalos ízű és tömör fogalmazású válasz két lényeges dologról szól. Először azt hangsúlyozza, hogy állandóan, azaz minden vasárnap és ünnepen szerepel nivósan a kórus és a zenekar. Másodszor kiemeli azoknak a szerepét, akik minden díjazás nélkül rendszeresen részt vesznek az együttes munkájában. Még a főúri udvari és a püspökségi együttesekben is találtunk adatokat arról, hogy a státusban lévő zenészek és énekesek mellett nem csupán a főbb ünnepeken fizetett kíségitők, de rendszeresen önkéntes, díjazás nélküli tagjai is voltak az együtteseknek. Különösen lényeges megállapítás ez Sopronban, ahol az önkéntes, a szívességből zenélő, éneklő muzikusok fontosságáról már eddig is többször szölvünk. Íme itt a kutatási időhatárunk végén olyan dokumentumot idézünk, amely Sopron zenéjére egyházi és világi területen igen jellemző. Ez a vizitáció is jelzi, hogy a Széchényi-alapból most is részesül két basszista, két tenorista, egy altista, két diszkantista, a karnagy és a toronymester. Mint régebben is, ezek az összegek nem státust, megélhetést biztosító alapok, s a kórus többi tagja még e rendszeres díjazásból sem részesül, legfeljebb egy-egy rendkívüli szereplésnél.

Kurzweil karnagyról is igen elismerő sorokat olvashatunk a vizitációban: „Művészetében kiválóan járatos, jó erkölcsű, szorgalmas, készséges és dicséretére méltó egyéniség.”⁵⁸⁰ Fizetésével kapcsolatban szólnak a lakásáról, amely az ún. Kirchhausban két szoba, konyha és kamrából áll, a harmadikban pedig a segédtanítója lakik és a lakáshoz kert is tartozik. Ez a régóta ismert karnagy lakás. Járandósága részletezése közben szólnak a különböző típusú gyászmisékért járó díjazásról is. A legünnepelesebbek a cum Tubis et Timpanis jelzésű, azaz nagy zenekarral trombiták és dobok kíséretében végzett gyászmisék – bizonyára a hivatalos állami gyászünnepeken voltak ezek szokásosak. Ilyenkor a karnagy 6 ft-ot kap. A másodiknál kisebb az együttes, de fúvósok is szerepelnek (5 ft), a harmadikban csak vonósok kísérik a kórust orgonával (4 ft), és végül a legegyszerűbb típusnál csak orgona kíséri az énekeseket. Itt 3 ft jár nekik.⁵⁸¹ A Szent Mihály- és Szentlélek-templomban az ünnepek tartásában a már ismert régi szokások élnek tovább.

Ez a vizitáció részletesebben szól ismét a külső ünnepekről. Azokat emeljük most ki, amelyeknél kifejezetten a zenekar szerepéről is olvasunk. Kiegészítjük felsorolásunkat a Szent Mihály sekrestyése részére összeállított ún. Liber usualis adataival is, amelyek ezekre az évekre érvényesek:

⁵⁷⁹ Plt Conscriptio Prov. Par. Sopr. – Juranits-vizitációs válasz szövegek 1829. június 12. Szent Mihály-templom 2. fej.: „Divina per totum Annum servantur cum cantu Musico ad omnem aedificationem comparato, opera Turnerorum-quod dicunt Magistri eiusve sodalium et Cantorum et Cantatricum et Plurium gratuito etiam et libere, prompte attamen semper cooperantium sub directione Regentis Chori, Cittiis Parocho imediate subordinati.”

⁵⁸⁰ Uo. 9. fej.: „Franciscus Kurzweil artis suae insigniter peritus, bene moratus, sedulus, obsequiosus, commendatione dignus.”

⁵⁸¹ Uo.

Böjtbten vasárnaponként zenés litánia 3 órakor és utána Miserere. Szent József ünnepét (márc. 19.) követő vasárnap szentségimádás reggel 6-tól este 6-ig a Szent Mihály-templomban. Délelőtt 10-kor ünnepi zenés mise, délután 3 órakor Miserere, 5-kor zenés litánia, Ave Regina és zenés Te Deum a szentségbetétel után.

Ha virágvasárnapra esik, akkor délelőtt a kórus németül éneklí a passiót. Ez a szokás 1826-tól érvényes. Az ún. egyházmegyei szentségimádás egész héten folyik Sopronban. Hétfőn a dominikánusoknál, kedden az orsolyitáknál, szerdán a Vossárvaház kápolnájában, csütörtökön a Kecské-templomban a bencéseknel, pénteken a káptalani Szent György-templomban, szombaton a Szentlélek-templomban, vasárnap pedig a Szent Mihály-templomban tartják.⁵⁸²

Keresztjáró napokon reggel 7-kor szentséges mise Tantum ergóval és zenés litániával. A körmenet hétfőn a Szentlélekbe, kedden a Szent Györgybe, szerdán a dominikánusokhoz vonul. Áldozatcsütörtökön reggel 6-kor szentséges mise zenés litániával, majd a körmenet Rákosra vonul. A hagyomány szerint pünkösdhétfőn ugyanígy a rákosiak jönnek zenészeikkel együtt a Szentlélekbe.

Szenháromság vasárnap szól a hagyományos körmenetről a Fő téri Szenháromság-szoborhoz. Mivel a szöveg orgonás miséről és a nép Szent, szent, szent kezdetű énekéről értesít, nem biztos, hogy a zenekar is részt vett ezen az ünnepen. Szó van természetesen Nepomuki Szent János nyolcadünnepéről, ahol, tudjuk, a zenekar is mindig részt vett.

Részletesen szól az úrnapi körmenetről. A leírás szerint a menetben vonultak a városi tanács katolikus tagjai, a céhek díszes zászlóikkal, amelyeket a Szent Mihály-templomban őriztek, a tanulóifjúság, a hívek serege, a fegyveres polgárság, a kórus és a zenekar. A leíráshoz mellékelte térkép jelzi a négy oltár helyét is. Az első a Mária-szobornál, a másodikat a dominikánusoknál, a harmadikat az Ógabona téren és a negyediket a katolikus konvent háza és az Ikva-híd között állították fel. Jelzik a körmenet útját is. A Szent Mihályból kiindulva a menet a Vár-kerületen át megkerüli a várfalakat, és úgy érkezik vissza a Szent Mihály-templomba. (A következő vasárnap volt ebben az időben is a belvárosi úrnapi körmenet!) Ez a leírás már nem szól az úrnapi oltároknál hagyományos jelenetekről, amelyekről Kaleschiáknál hallottunk a 17. század végén. Viszont az oltároknál adott áldás idején még mindig megszólaltak a mozsarak és az ágyúk a tisztelet kifejezése céljából. Az úrnapi körmenet kiadását a városi számadáskönyvek szerint a város mint kegyúr vállalta már a 18. században is.

Még most is tartják a 25 évre ígért ünnepet júliusban az 1808-as tűzvész emlékére. Tudjuk, hogy a zenekaruk itt is részt vett. Viszont nem szólnak a vizitációban a háromkirályok-napi emlékezésről, amelyet a kurucoktól való szabadulás emlékére tartott a város a 18. században. Hivatalos ünnepi misével, a városi tanács részvételével és a fegyveres alakulatok felvonulásával tartják a Szent Mihály-templomban a király születésnapját. Költségeit is a város fizette, így a zenészekét is.

⁵⁸² Pleblt Szentségimádás rendje 1826. jelzet nélkül; Liber usualis a Szent Mihály sekrestyése részére 1834. k. jelzet nélkül.

Foglalkozik a vizitáció a Szent István napján induló máriacelli zarándoklattal. 1804-ben ugyanis a katolikus konvent kérésére a városi tanács engedélyezi a II. József idején megszüntetett hagyomány felújítását, 1815-ben pedig a városnál helyezik el a Klojber-féle 1000 váltóforintos alapítványt, amelynek kamatait a zarándoklat kiadásaira fordítják.⁵⁸³ Kurzweilnek 1825-, 1828-, 1829-ből való nyugtái igazolják, hogy a Szent Mihály-templomban tartott misén és a zarándokoknak indulása és érkezése alkalmával való muzsikáért az együttesnek minden alkalommal 20 ft-ot fizettek.⁵⁸⁴ A vizitáció szövege csak az Újteleki (Neustift) kapun visszaérkező zarándokok ünnepélyes fogadását említi, és nem szól arról sem, hogy a Fehér vagy Máriacelli keresztnél gyülekeztek induláskor.

Említés történik az év végi szilveszteri hálaadásról is, amelynek hagyományos megtartását a plébánia vállalta, és – amint tudjuk – a zenekar is közreműködött.

A Széchényi-alapítvány – mint ismeretes – az Oltáriszentségnek a betegekhez való ünnepélyes menetben történő viteléről még ezekben az években is gondoskodott az ún. velistáknak juttatott évenkénti összeggel. Ez nem zeneszóval, csupán egyszólamú ének kíséretében szokott lenni. A mostani vizitáció kiemeli, hogy a városház és a megyeház börtönében lévő rabok húsvéti áldoztatása alkalmával kisebb baldachin, azaz umbella alatt vonult az áldoztató pap, és kíséretében a fegyveres vármegyei hajdúk is vonultak az ún. umbellista énekeseken kívül.

Ez a vizitáció közli a Szent Mihály leltárában, hogy az új orgona 22 regiszteres. A nagy hangszerszekrényben két bőgő, üstdob ütővel és kulccsal található. Hét pult látható a kóruson a zenészek, négy pult az énekesek részére. A Szentlélek-templomban négy kottaállvány padokkal és a dob elhelyezésére szolgáló asztalka utal arra, hogy itt is rendszeresen muzsikálnak.

A Szent Mihály-kottatárban jelenleg négy Kurzweil-mű található. Az Esz-dúr misét és az Esz-dúr offertóriumot még 1828-ban az orsolyitáknak dedikálta, a másik két művét jóval később, 1841-ben és 1855-ben komponálta. (Tematikus jegyzékünk 320 – 323.) A kottatárban levő műveken sokszor olvassuk az ő vagy a fia nevét mint a mű tulajdonosát vagy másolóját, ritkán az évszámot is. Ezért nehéz eldöntenünk, milyen műveket adott elő együttesével az első tíz évben. Csupán az 1822-ben, 1825-ben és 1830-ban komponált Amthor-művekről, továbbá az 1830-ban leírt Promberger-offertóriumról hihető, hogy elő is adták őket ezekben az években. Különösen feltételezhető az 1825-ben készült Amthor-műről, mert a szerző ezt a művet Kurzweilnek ajánlotta. (Tematikus jegyzékünk 17., 20., 21., 426. sz.)

Kurzweil kórusának és zenekarának rendszeres szereplésén kívül rendkívüli közreműködéséről is tudunk. 1826-ban az egész katolikus egyházban megünnepelt jubileumi esztendőben négy nagy körmenetet tartottak az előírás szerint Sopronban is. A fennmaradt tervezet szerint jún. 18-án, júl. 9-én és júl. 30-án vasárnapokon és végül aug. 15-én Nagyboldogasszony napján a következő rendben folytak le a körmenetek: „Reggel 7-kor indul a menet a Szent Mihály-templomból. A feszület

⁵⁸³ Tjk 1804. júl. 2., 1319. sz., 1157. l.; uo. 1815. máj. 5., 1437. sz., 945. l.

⁵⁸⁴ Pleblt Zarándoklatok elszámolásai között jelzet nélkül: 1825. szept. 3., 1828. aug. 30., 1829. aug. 29.

után a két kisebb templomi zászlót viszik. A tiszteletreméltó céhek a Szentlélek-templom kertje mentén a Pflasteron a következő rendben állnak fel zászlóikkal: pásztorok, cipészek, építő szakmabeliek, mégpedig ácsok, kőművesek, asztalosok, lakatosok, aztán a csizmadiák, molnárok, pékek, gombkötők, posztócsinálók, szabók, takácsok. Közvetlen a céhek mögött a külvárosi normáliskolások tanítóikkal, a gimnázium növendékei tanáraikkal. Ezután következik a kórus és a zenekar, majd a dominikánus atyák, a káptalan tagjai, a papság és a segédlet. Utána vonul a város előkelősége, a választott község tagjai, a város polgárai és végül a többi férfi és asszony lehetőleg rendezett sorokban. A körmenet először a Szent György-templom első kapuján keresztül átvonul a templomon és a másik kapun lép ki az utcára. A menet megáll. Áhitattal elmondják az előírt öt Miatyánkot és Üdvözlégyet. Az ünnepélyes áldást a kívülállók részére haranggal is jelzik. Majd folytatják útjukat. Ugyanígy történik minden az orsolyiták és dominikánusok templomában. Majd zárú rendben visszatérnek a Szent Mihály-templomba. Prédikáció után itt következik az ünnepélyes nagymise." Michel krónikája szerint a negyedik körmenet végén az ünnepélyes mise előtt Te Deumot is tartottak.⁵⁸⁵

Kurzweiltől ugyan ezen ünnepélyes közreműködések után még nem kell búcsút vennünk, hisz lesz alkalmunk találkozni vele a káptalan, az orsolyiták zenéjével és főleg a zeneegyesülettel kapcsolatban, mégis e munkánkban nem vállalkozhatunk egész életműve megrajzolására. Ez még későbbi feladat lesz. Mindenesetre hisszük, hogy munkássága első éveinek adataival is felvillanthatjuk az értékeit és az érdemeit Sopron zenei művelődésében.

Káptalan

A soproni középkori oltárjavadalmak eladásából befolyt összegből Mária Terézia 1779-ben alapította a társaskáptalant. A jezsuiták 1773-ban történt feloszlata tette aktuálissá az évekkel előtte felmerült tervet: a Szent György lett a káptalan temploma, mellette a volt rendház pedig a káptalan háza. A királyi rendelet azonban az új intézményt kivonta a város kegyurasága alól.⁵⁸⁶ II. József nem oszlatta fel, de vállalnia kellett az 1789–1793 között alapított második soproni plébánia vezetését, amelyhez elsősorban a belváros tartozott. Igaz, Berghofer Mihály prépost vezetése alatt 1804–1822 között egy kézben van a két plébánia, de aztán ismét két részre válik. A jezsuiták feloszlata után a királyi katolikus gimnáziumot 1802-ig jórészt a dominikánusok vezetik. Ezen idő alatt az iskola továbbra is a Szent György-templomban tartja az istentiszteleteit, csak 1802 után a bencések idején a Kecse-templomban.

A káptalan tagjainak 1780. ápr. 24-én történt ünnepélyes beiktatását a tanácsi jegyzőkönyvben megörökített szöveg szerint idézzük majd az V. fejezetben. A káptalannak öt tagja volt (az egyik a Szent Mihály plébánosa) és általában két

⁵⁸⁵ Uo. 1826. Ordo sacrarum quatuor Processionum Anno jubilei jelzet nélkül.; GySmL:2 Michel-krónika 557. l.

⁵⁸⁶ PódaSoproni 78–82., 99–101., 120–124. l.; BánSopron 419–427. l.

káplánja, ún. prebendistája. A káptalani napló 1780-ban még rendszeres zenei életről nem szól. Csupán elrendelik, hogy a királynő és II. József születés- és névnapján, továbbá a jövőben az uralkodó halála alkalmával és Szent István napján ünnepélyes misét tartsanak a templomukban. Decemberben Mária Terézia halála alkalmával 22-én hangzik fel náluk a hivatalos rekviem, amelyről szintén az V. fejezetben szólunk.

A zenei élet újjászervezése 1781 elejére marad. Február 19-én Heckel Ferencet fogadják fel succentornak. A győri káptalan szokása szerint így nevezik az orgonista-karnagyot. Évi fizetésként 300 ft-ot és szabad lakást ajánlanak fel számára a káptalan új házában, azaz a volt jezsuita rendházban. 1785-ben kiderül, hogy a Szent János-templomhoz tartozó káptalani házban jelölték ki azután a lakását, amelyet nem szívesen foglal el. Diszkantista és altista eltartásáról is gondoskodnia kell. Három férfi énekesnek, ún. koralistának egyenként évi 60 ft-ot, a toronymesternek és a legényeinek pedig évi 160 ft-ot biztosítanak. Így tehát a kórus évente 640 ft-ba kerül a káptalannak. Hogy kik voltak az első kórustagok, arról a napló nem ír. Anyakönyvi adatok alapján csak Haveling (Haveling) Józsefről tudjuk, hogy Heckel énekes volt valószínűleg kezdettől fogva.⁵⁸⁷

Heckel 1781-es szerződése nem maradt fenn. De ismeretes utódának, Schilder Adalbertnek 1801-ből való, Gaszner Lajos toronymesternek pedig 1781. márc. 11-én kelt szerződése. E két szöveg alapján teljes részletességgel bontakozik ki előtünk az új káptalani templom liturgikus rendje, amelyben a hangszeres zene egész éven át uralkodik.

Zenei szempontból három csoportba osztják az istentiszteleteket:

1. Solemnis, ünnepélyes, azaz teljes zenekari kíséretes többszólamú éneklés: a régóta ismert cum Tubis et Timpanis típus.
2. Figuralis, többszólamú éneklés vonós hangszerek kíséretével.
3. Choralis, azaz egyszólamú gregorián ének orgonakísérettel. – Itt mindjárt érdekes korabeli szokásra kell utalnunk, amelyre eddig másutt még nem találtunk konkrét adatot. A nagycsütörtöki Glóriától a nagyszombati Glóriáig becsülettel eleget tesznek a liturgia előírásának azzal, hogy orgona sem kíséri a gregorián vagy többszólamú műveket. A kórus megerősítésére viszont csembalót vagy klavikordot használnak a kóruson.⁵⁸⁸ Ez a szokásuk szerintünk azt bizonyítja, hogy az ún. a capella, azaz kíséret nélküli éneklés a barokk és a klasszikus korban szinte ismeretlen fogalom volt. Erre példát a tatai Esterházyéknál is találunk, ahol Mennner Bernát karnagy Palestrina miséihez orgona continuót szerkeszt.⁵⁸⁹

A hármas beosztásnak megfelelően, Gaszner szerződésében pontosan meghatározzák, hogy csupán a harmadik típusú istentiszteleten nem kell zenészeivel részt

⁵⁸⁷ Sklt 29. k. Káptalani jegyzőkönyv 1780–1810–(1866). 1780. jún. 18., dec. 16., dec. 22., 1781. febr. 19., 1785. jún. 28.; Havelinget káptalani koralistának nevezik az anyakönyvben: MHa 1782. máj. 14., 422. l.; MKa 1784. júl. 5., 44. l., Haveling 1792. okt. 11-én 58 éves korában halt meg: GyHa 23. l.

⁵⁸⁸ Sklt 29. k. Gaszner Lajos szerződése 1781. – Nagycsütörtöknél beírva: „...das übrige wie gebräuchlich mit der flüg oder spinet.”

⁵⁸⁹ BárdosTata 53. l.

vennie: „...minden alább megjelölt vasárnap és ünnepnap s külön felsorolt hétköznapokon az ünnepélyes és többszólamú [figuralis] miséken, vesperásokon s egyéb istentiszteleteken az eddigi szokásnak megfelelően jól felkészült zenészeivel és hangszereikkel (miként a jezsuiták idejében szokásos volt) meg kell jelennie, ellenkező esetben a kellő ok nélkül távolmaradó személy miatt a toronymester úr fizetéséből levonunk megfelelő összeget”.⁵⁹⁰

Heckel szerződésében természetesen a Choralis típusú istentiszteletek is szerepelnek. A pontosság betartása és felelőssége az énekeseire éppen úgy érvényes reá nézve is, mint a toronyzenészekre. A jezsuitákra való hivatkozás az utóbbiak szövegében azért természetes, mert a toronyzenészek a jezsuiták idejében is állandóan muzsikáltak a Szent György-templomban.

Most felsoroljuk a szerződésekben megjelölt ünnepeket 1781-ben a megfelelő típus jelzésével:

1. Minden vasárnap: a konventmise *figuralis*, a vesperás és a kompletorium *choralis*.

2. Újév: a mise *solemnis*, a vesperás *figuralis*.

3. Háromkirályok: a mise *solemnis*, a vesperás *figuralis*.

4. Jézus neve: a mise *solemnis*, a vesperás *figuralis*.

5. Gyertyaszentelő: a mise *solemnis*, a vesperás *figuralis*.

6. Tavaszi, nyári, őszi és téli kántorböjt alkalmával rekviem *solemnis*.

7. Március 13. Jozefa királyné születésnapja: 7-kor mise *figuralis*.

8. Március 18. Szentségimádás: *vasárnapon* mise, vesperás és litánia *solemnis*, *hétköznapon*: mise és litánia *solemnis*.

9. Március 19. II. József névnapja: *vasárnap* mise és vesperás *solemnis*, *hétköznap* mise *solemnis*.

10. Gyümölcsoltó Boldogasszony: mise és vesperás *solemnis*.

11. Nagyböjt péntekéin, valamint a nagyheti gyászszolozsmákon (Jeremiás siralmi) a Miserere hegedűk és harsonák kíséretével.

12. Nagycsütörtök konventmise Glóriáig *solemnis*, aztán nagyszombatig csak csembalo vagy klavikord kíséretével!

13. Nagyszombat mise Glóriától *figuralis*, a feltámadási körmenet és a Te Deum *solemnis*.

14. Húsvétvasárnap: mise és vesperás *solemnis*.

15. Húsvéthétfő: mise *solemnis*, vesperás *figuralis*.

16. Szent György napja (ápr. 24.): mise és vesperás *solemnis*.

17. Áldozócsütörtök: mise és vesperás *solemnis*.

18. Nep. Szent János (máj. 16.): mise és litánia *solemnis*.

19. Pünkösdvásárnap: mise és vesperás *solemnis*.

⁵⁹⁰ Sklt Gaszner szerződése 1781: „... Eingangs gemelter H. Turnermeister selbst an allen hier unten angezeigten Sonn- und Feyer, dann übrigen angemerkten Werchtägen bey allen Solen-figural abgesungenen Hoch Aemtern, Vespem und sonstigen Gottesdiensten mit seinen hierzu sonst gewöhnlich und genugsam fähig erforderlichen Musikanten und gebrauchenden Musikalischen Instrumenten (gleichwie es sonst in allhiesiger Kirche zu Zeiten der gewesenen Societat Jesu gewöhnlich ware), so gewiss zu erscheinen, als widrigen Falls für jede ohne wichtiger Ursach ausbleibende Persohn ihme Herr Turnermeister in der Auszahlung pro rata abgezogen wurde.”

20. Pünkösdhétfő: mise *solemnis*, vesperás *figuralis*.
21. Szentháromság vasárnap: mise és vesperás *solemnis*.
22. Úrnap: mise és vesperás *figuralis*.
23. Kisúrnapi (köv. vasárnap): mise, körmenet, Te Deum és vesperás *solemnis*.
24. Szent Alajos (jún. 21.): mise és litánia *solemnis*, a következő négy vasárnap litánia *figuralis*, az utolsón litánia *solemnis*.
25. Ker. Szent János (jún. 24.): mise és vesperás *solemnis*.
26. Péter és Pál (jún. 29.): mise és vesperás *solemnis*.
27. Szent Donát (júl. 2. vasárnap): mise *solemnis*, vesperás *choralis*.
28. Szent Anna (júl. 26.): mise *solemnis*, vesperás *choralis*.
29. Szent Ignác (júl. 31.): mise *solemnis*. A következő kilenced első és utolsó napján litánia *solemnis*, közbeeső napokon litánia *figuralis*, hegedűkkel, harsonákkal és kürtökkel.
30. Nagyboldogasszony (aug. 15.): mise és vesperás *solemnis*.
31. Szent István király (aug. 20.): mise és vesperás *solemnis*.
32. Kisasszony (szept. 8.): mise és vesperás *solemnis*.
33. Mária neve (szept. 12.): mise és vesperás *solemnis*.
34. Mindenszentek (nov. 1.): mise és vesperás *solemnis*.
35. Halottak napja (nov. 2.): rekviem és Libera *solemnis*.
36. Szent Imre (nov. 5.): mise *solemnis*.
37. Templomszentelési ünnep (nov. 19. előtti vasárnap): mise és vesperás *solemnis*.
38. Mária Terézia halála évf. (nov. 29.): rekviem *solemnis*.
39. Roráték: az első és utolsó *solemnis*, a többi *figuralis*.
40. Xav. Szent Ferenc (dec. 2.): mise *solemnis*. A kilenced mint Szent Ignáckor.
41. Szeplőtelen Fogantatás (dec. 8.): mise és vesperás *solemnis*.
42. Dec. 24.: este zsolozsma *choralis*, Te Deum és éjféli mise *solemnis*.
43. Karácsony (dec. 25.): mise, vesperás és Te Deum *solemnis*.
44. Karácsony másodnapja (dec. 26.): mise, *solemnis*, vesperás *figuralis*.

Ami magát a káptalant illeti, a kanonokok kevés száma miatt a matutinumot és laudest általában nem mondják közösen, hanem csak a szekszát, nonát, vesperást és kompletóriumot. Zichy püspök ugyanis szívesen vette volna, ha a győri szokás honosodott volna meg Sopronban. Ők viszont 1781. febr. 2-án írt levelükben a helyzetükre való tekintettel kifejezetten kérték, hogy a szombathelyi káptalannak megfelelően ők is csak a kisebb órákat, azaz a zsolozsma előbb jelzett részeit végezhesék közösen.⁵⁹¹ Az 1781-től 1792-ig érvényes liturgikus rend szerint hétköznap a zsolozsmát recitálták, vasárnap és ünnepnap pedig gregorián dallamokkal énekelték, ill. a vesperást a kórus zenekari kísérettel az ismertetett beosztás szerint énekelte. A nagyheti zsolozsmát, az ún. Jeremiás siralmait azonban teljesen énekelték gregorián dallamokkal. Ugyanígy a húsvéti zsolozsma matutinumát és laudesét is éneklék. Reggel ½6 órakor a matutinumot kezdik, majd utána tartják az ünnepélyes feltámadási körmenetet az orsolyiták templomáig. Ugyanezen az úton jönnek vissza, és a Te Deum után következik a laudes. A kisúrnapi körmenet

⁵⁹¹ Plt Parochialia Fasc. 39. Sopron. A soproni társaskáptalan válasza Zichynek a zsolozsma és a succentor ügyében 1781. febr. 2.

alkalmával viszont reggel 8-kor a szeksztát és nónát éneklik. Következik utána az ünnepi mise és a régi jezsuita szokás szerint az úrnapi körmenet.⁵⁹² A zsolozsma közösen végzett részein, így a szeksztán és a nónán is a kórusnak ún. koralista tagjai is, köztük a succentor is részt vesznek.⁵⁹³

Itt kell megemlékeznünk arról is, hogy a soproni káptalan 1781. márc. 18-án kérte Zichy püspököt, rendelje el, hogy az úrnapi, feltámadási, keresztjáró és búzaszentelő körmenetek a káptalan templomából, a Szent Györgyből induljanak ki, ne a Szent Mihály-templomból. Zichy püspök a káptalan tekintélyének emelése érdekében szívesen pártfogolta a gondolatot. A soproni katolikus konvent közgyűlése azonban rámutatott ennek a nehézségeire is. A céházslók ugyanis a Szent Mihály-templomban vannak, a céhek tehát nem vonulnának ki a körmenetre, s így a régi szokás megszűnne. A város fizette eddig is a körmenetek kiadásait: a zenészeket, sekrestyést és a segédletet. Mivel azonban a káptalan nem tartozik a város kegyurasága alá, a város nem vállalná többet a kiadásokat. De maga a Szent Mihály-városplebánia is veszítene így a jelentőségéből. A konvent érveit Wachtler városplebános is megerősíti a saját levelében. Ily módon Zichy meghajolt az érvek előtt, és nem változtatta meg az eddigi soproni hagyományokat.⁵⁹⁴

1674-től a jezsuiták a Szent György-templomot kapták meg, de a régi templomukban, a Szent Jánosban továbbra is végeztek lelkipásztori munkát. A templomszentelés és Szent János ünnepét a 18. században is mindig zenés misével és vesperással ünnepelték, mint erről majd a következő fejezetben fogunk hallani. A jezsuiták eltörlése után a templomot és a javadalmi házat a hivatalos felosztató bizottság elárverezte. Báró Meskó Jakab vette meg. Azzal a szándékkal, hogy családjáért alapítványi kötelezettséggel miséket mondjanak, 1782-ben átadta az új káptalannak. Sőt a restaurálásáról is gondoskodott. Ekkor kapta a Stornó-féle neogótikus restaurálás előtti barokkizált formáját.⁵⁹⁵ Mint a zenészek szerződésében láttuk, a káptalan csak a Szent János-ünnepet vállalta, a templomszentelés ünnepét azonban már nem tartották meg. Meskó ennek nem örült. Ezért elkeseredett levelet írt Zichy püspökhöz, mert 1783. máj. 10-én esedékes és századok óta hagyományos templomszentelési ünnepre igen nagy számban összejötte híveknek nem tartottak misét, sőt a híveket a káptalan két tagja kizavarta a templomból.⁵⁹⁶ Sorainak azonban nem lett eredménye. Mint a zenészek nyugtáiból és a későbbi szerződésekből látjuk, a káptalan továbbra is csak a Szent János-napi zenés ünnepést vállalta ebben a templomban.

⁵⁹² Sklt 29. k. Ordo divinorum Coll. Eccl. 1781 – 1792.

⁵⁹³ Uo. Statuta V. Cap. Coll Eccl. Soproniensis Anno 1785. Caput VIII.

⁵⁹⁴ Plt Parochialia Fasc. 39. Soproni káptalan kérvénye Zichyhez 1781. márc. 18.; Kivonat a Katolikus Konvent 1781. máj. 11-i gyűlésének a jegyzőkönyvéből.; uo. Wachtler sorai Zichyhez 1781. máj. 26.; BánKonvent 36. l. – Itt jegyezzük meg, hogy a 17 – 18. században központi vita témája az evangélikus céheknek az úrnapi körmeneten való részvétele. Bármennyire is izgalmas ez ügy, nem foglalkozunk vele, mert egyetlen zenei adat sem szerepel a dokumentumokban.

⁵⁹⁵ PódaSoproni 123. l.

⁵⁹⁶ Plt Miscellanea 1838 év előtti anyag. Dispensationes Fasc. 35. Meskó levele Zichyhez 1783. máj. 28.

Heckel succentor együttesének 1781-ben meghatározott zenélési kerete 20 éves működése alatt nem változott.

Kotta- és hangszerleltáruk 1791-ből ismeretes. A művek többségét a jezsuitáktól örökölték, de jeleznek 1781 után beszerzett műveket is. Összesen 430 mű szerepel a leltárban. Kevés szerző nevét tüntetik fel, mégis követhető bennük a zenélés stílusa. A latin nyelvű szöveget magyarul foglaljuk össze.⁵⁹⁷

– Ünnepi mise fúvósokkal	19
1781-ben beszerzett mise fúvósokkal	3
Kevésbé ünnepélyes (vonós kísérettel)	6
Nyomatott Pichler szerzőtől	6
Nyomatott Michl szerzőtől	8
Nyomatott Rathgeber szerzőtől	6
– Litánia Szűz Máriáról (kézirat)	23
Nyomatott Geisler szerzőtől	6
Nyomatott Rathgeber szerzőtől	4
– Vesperás Szűz Máriáról és hitvallókról (kézirat)	9
Nyomatott Geisler szerzőtől	6
Nyomatott Rathgeber szerzőtől	4
– Vesperás zsoltár (kézirat)	36
Antifóna: Salve Regina	26
Alma Redemptor	33
Ave Regina	20
Regina coeli	20
– Motetta, ill. ária szentekről (kézirat)	126
Motetta halottakról	4
Motetta Krisztus szenvedéséről	8
– Kompletorium	2
– Miserere (kézirat)	1
Miserere (nyomatott)	6
– Szimfónia, azaz szonáta	16
– Rekviem (kézirat)	2
Rekviem (nyomatott)	4
– Libera	1
– Te Deum laudamus	4
– Ecce quomodo moritur justus	6
<i>1781-ben beszerzettek:</i>	
– Litánia Nep. Szent Jánosról, német nyelvű	1
Litánia Szűz Máriáról Schlosser szerzőtől	1
– Rekviem Haydn szerzőtől	1
– C-dur mise Haydntól	1

⁵⁹⁷ Sklt 63. köteg. Nr. 12. Specification Musicalium ad Chorum Ven Cap. Soproniensis spectantium (1791.)

C-dur mise Strassertól	1
C-dur mise (?)	1
Mise Wrastiltól	1
– Motetta	2
– Offertórium	1
– Ária	1
– Hymnus négy szólamra orgonakísérettel	6
<i>Hangszerek</i>	
Nagybőgő	1
Cselló	1
Trombita, azaz klarinó	2
Dob	2

E művek közül ma már egyet sem tudunk azonosítani a Szent Mihály-templom kottatárának anyagában. (A Szent György-templomnak nem maradt fenn a régi anyaga.) Viszont két mű akad a Szent Mihály-templom kottatárában, amelyet Heckel együttese használt: Krottendorfer két motettája Heckel tulajdona volt. A másik mű, Mich. Haydn miséje ugyan a Szent Mihály-templom zenészenek és tanítójának, Schweighoffer Jakabnak volt a tulajdona, aki 1772-től haláláig, 1781-ig volt a kórus tenoristája, kottáját azonban 1787-ben a káptalani kottatárba sorolták be.⁵⁹⁸

Havelingen kívül még ezekben az években is Heckel kórusának csak egy tagját, Kugelgruber Józsefet ismerjük. Heckel maga is homályban marad előttünk. Csak azt tudjuk, hogy Heckel első felesége, Pirkner Franciska 1793-ban meghalt. Négy gyermekük volt. Hamarosan újra nősült, elvette Fuxhoffer Rozáliát, akitől 1796-ban Károly nevű fia született. 1801. ápr. 29-én írt végrendeletében e kiskorú gyermekére hagyja minden vagyonát, és máj. 5-én 55 éves korában meghal.⁵⁹⁹

1801. júl. 1-én már megkötik utódával Schilder Adalberttel a szokásos szerződést. Az 1781-ből való és ismertetett szerződéshez viszonyítva itt csupán annyi különbséget látunk, hogy a szenteknek hétköznapra eső ünnepeit, mint József, Joachim, Alajos, Anna, Ignác, Donát, Xav. Ferenc, Imre és Erzsébet napjait a következő vasárnap *solemnis*, azaz teljes zenekari kísérettel tartják meg.⁶⁰⁰ Ez a szokás még a II. József-féle korszak emléke, és már nem is változtatnak rajta. De azt is látjuk, hogy a régi jezsuita ünnepek hagyományát is őrzi a templom liturgiája. Mivel pedig közben plebániatemplom is lett a Szent György-templom, külön hangsúlyozzák, hogy naponta a reggeli plebániái misén, vasárnap és ünnepeken pedig a népi litánián neki kell vállalnia a kántori munkát is. A rendkívüli ünnepek alkalmával viszont ő is, együttese is külön díjazásban részesül. Ez a megjegyzés is

⁵⁹⁸ Tematikus jegyzékünkben 315., 200. sz.

⁵⁹⁹ GyHa 1793. júl 8., 26. l.; Második esküvőjéről Sopronban nincs adat; MKa 1896. máj. 9., 179. l.; GySmL:2 Végrendeletek Fasc. 20. Nr. 318., 1801. ápr. 29.; GyHa 1801. máj. 5., 86. l.; Kugelgruberről: GySmL:2 Fasc. XIV. Num. 2011. K. g irat., 1801. máj. 18.: „...Welcher allhier bei dem Löbl. Domenkapitul als Bassist in Sold gestanden ist obenfalls interim 13ten Dec. verflossenen Jahres mit Tod abgegangen.”

⁶⁰⁰ Sklt 11. köteg Contractus Succentoris dd 1. Julii 1801.

aktuális, mert évek óta a Szent György mint a káptalan temploma „divatos” templommá vált Sopronban. Mint az V. fejezet ünnepeinek idézése alkalmával tapasztaljuk, igen gyakran tartottak hivatalos ünnepséget náluk, s ilyenkor megfizették a muzsikálásukat és éneküket.

Schilder Adalbert a morvaországi Hangenstein hegyi városból való. Testvére Augustin még az 1828-as években is az ottani Harrach-uradalomban asztalosmester. 1798-tól már a káptalani kórusban működött, de ez időpont előtt nincs róla Sopronban adat. Már nős emberként jött Sopronba, s egyik gyermekének halála alkalmával az anyakönyv 1807-ben lakását a Szent György téren jelzi.⁶⁰¹

A heves vérmérsékletű férfi többször is lemond succentori állásáról. Mégis jó muzsikus lehetett, hogy a káptalan mindig kibékül vele, és egészen haláláig, 1829-ig, 64 éves koráig vezeti a káptalani együttest.

Első nehézsége 1803-ban a zsolozsma ügye körül akadt. Kelcz János kanonok és káptalani plébános ugyanis 1794-ben a káptalan kis létszáma és a nemrég alakult plébániával kapcsolatos elfoglaltság miatt a szekszta és nóna közös éneklésének elhagyását kérte a győri püspöktől.⁶⁰² 1803-ban azonban újra bevezették a szekszta és nóna naponta való éneklését, amely természetesen a koralista énekeseknek is feladatuk volt. Ezért fizetésük felemelését kérték, Schilder pedig felmentését a hétköznapi reggel 6-kor szokásos plébániai misén való orgonálás alól. A koralisták 20 ft emelést kaptak. Schilder is elérte célját, mert csak az adventi rorátékon kívánták tőle, hogy naponta orgonáljon.⁶⁰³

1806-ban a toronymesterrel akadt nézeteltérése. Gaszner toronymester ezért panasszal fordul a káptalanhoz. Itt azonban azt a választ kapja, hogy a jövőben a kórus közvetlen előjárójához, az éneklő kanonokhoz forduljon ügyes-bajos dolgaiban. Hamarosan anyagi nehézségükön is igyekeznek segíteni. A toronymester fizetését 40 ft-tal emelik. A succentor kénytelen ugyan ismét vállalni a reggeli orgonálást, de ezért külön 10 ft-ot, ugyanennyit kap a kották beszerzésére, ill. másolására. Gondoskodnia kell a diszkantista és az altista eltartásáról. Az eddigi évi 340 ft helyett a jövőben összesen 400 ft-ot fog kapni. A koralisták fizetését pedig 60 ft-ról 70 ft-ra emelik.⁶⁰⁴

Ebben a megjavult hangulatban tartják 1806. május 15-én Schulmann János Kristóf nagyprépost aranymiséjét a káptalani templomban, amelyről a Pressburger Zeitung is beszámol. A fényes külsőségek közt tartott ünnepi zenés misét a városi és a megyei tanács és sok más vendég részére rendezett ünnepi ebéd követett.⁶⁰⁵

1808-ban Schildernek magával a káptalannal akadt nehézsége. Ezért a püspöknél tesz panaszt ellenük. Kaiserfeld éneklő kanonok azután részletesen elmondja, hogy milyen hanyagul végzi a munkáját, és kibírhatalan természetével lehetlenné teszi

⁶⁰¹ Tjk 1822. jun. 24., 2110. sz., 347. l.; uo. aug. 17., 2718. sz., 891. l.; uo. 1829. nov. 19., 4465. sz., 301. l. – Ezek a bejegyzések az apai örökségével foglalkoznak.; Sklt 30. köteg Prot. Sessionum 1810. okt. 13.: itt 12 évi káptalani szolgálatára hivatkoznak.; GyHa 1807. aug. 26., 149. l.

⁶⁰² Plt Parochialia Fasc. 39. Sopron. Capitl Coll. 1794. dec. 10.

⁶⁰³ Sklt 29. köteg. Káptalani jegyzőkönyv 1780–1810., 1803. nov. 6.

⁶⁰⁴ Uo. 1806. jan. 27., uo. dec. 29.

⁶⁰⁵ Pressburger Zeitung 1806. máj. 23. 40. sz., 497. l.

a kórus életét. Schildertől elégtételt követelnek. Úgy tűnik – erről nincs adatunk –, ezt megtette, mert megerősítették ismét a szerződését, amelynek szövegében új adatot is találunk: nagypénteken a szentsírhoz való körmenet alatt fúvósok kíséretében viszik az Oltárszentséget.⁶⁰⁶

A helyzet sajnos lényegesen nem javul. Nem találunk feljegyzést a dátumról, de 1809 végén biztosan lemond Schilder a succentorságról. Kurzweil 1821-es karnagyi kérvényéből már tudjuk, hogy 1810-ben fél éven át Bittner karnagyi neve alatt Kurzweil Ferenc vezeti a káptalani együttest. 1810. júl. 10-én aztán a toronymester fizetését 200 ft-ról 250 ft-ra, Mnich János koralistaét 100 ft-ra, Hohnheiser Jakab koralistaét pedig 80 ft-ra emelik fel. Júl. 28-án hivatják Schildert és megkérdezik tőle, elfogadja-e a feltételeiket a succentorsággal kapcsolatban? A válasza azonban az, keressenek új succentort. Erre aztán szept. 6-án Mnich Jánossal kötik meg a karnagyi szerződést. Mint koralista és orgonista összesen 500 ft-ot fog kapni. Ha az orgonálást nem vállalja, fizetéséből gondoskodják orgonistáról, akinek a káptalan szobát biztosít a káptalani házban.⁶⁰⁷

Schilder karnagyságának első évéből nem ismerjük a kórus tagjait. 1801-ben csak az anyakönyvből találjuk Pokorni Vencel zenésztől a beírást, hogy „capitl musicus”, azaz káptalani zenész.⁶⁰⁸ Néhány éven át még nyugták sem maradtak fenn, amelyek jeleznék a koralisták nevét.

A szobrász Mnich Jánosról már szoltunk. Utolsó pozitív adatunk róla, hogy 1804-ben még a Szent Mihály-kórus tagja a Széchényi-alap pénztárkönyve szerint. 1809-ben már biztosan a káptalani kórus tagja. A napoleoni megszállással kapcsolatban őt is be akarják sorozni a polgári alakulatba. A káptalani koralista és basszista állására hivatkozva kéri a városi tanácstól a mentesítését, és ezt meg is kapja.⁶⁰⁹

A morvaországi Neustadtból (Unczow) származó Hohnheiser Jakabról 1807-ben hallunk először, amikor hangszerkereskedés nyitására kér és kap engedélyt a várostól, majd 1808 elején a polgárjogot is megszerzi. Jó kereskedő lehetett, mert egy hónap múlva Mittelehner Mihály hegedűkészítő, szintén soproni polgár feljeleni a városnál. Az évi vásárookra érkező kereskedőktől minden hangszert összevásárol, fúvósokat és vonósokat is, és eladja őket boltjában. Ezzel neki, a hegedűkészítőnek kárt okoz. Kéri, hogy csak a fúvósok eladását engedélyezzék részére. A tanács azonban nem fogadja el érveit, s Hohnheisernek szabad kezet ad az eladásban.⁶¹⁰ Róla sem tudjuk pontosan, mikor lett a kórus tagja. Viszont Mnich és Hohnheiser is 1830-ig kitartanak az együttesben.

⁶⁰⁶ Sklt 8. köteg Conceptus ad V. Capitulum circa Excessus Succentoris Schilder 1808. máj. 5.; uo. 29. köteg Kápt. jegyzőkönyv 1808. júl 28. uo. 11. köteg Schilder 1808. májusi szerződése: „Wenn aber der Heiland in das Grab getragen wird, soll er mit Posaunen odern andern Flatilien begleitet werden.”

⁶⁰⁷ Uo. 30. köteg. Prot. Sessionum 1810. júl 10.; uo. júl. 28. és okt. 6.; uo. 11. köteg 1810. szept. 6. Contractus Succentoris 1810. 6. Septem. Nr. 15.

⁶⁰⁸ GyKa 1801. 1801. aug. 7., 98. l.

⁶⁰⁹ Tjk 1809. márc. 3., 677. sz., 460. l.

⁶¹⁰ Uo. 1807. nov. 29., 2778. sz., 1007. l.; uo. 1808. jan. 3., 13. sz., 12. l.; uo. GySmL: 2 Polgárkönyv XII. k. 321. l. 1808. jan 13.; uo. Tjk 1808. febr. 12., 437. l.

Mnich János 1811. máj. 30-án lemond a succentorságról. Belátja, hogy gyenge az orgonatudása, viszont megfelelő helyettes orgonistát nem tud szerezni. Újra Schildert kéri fel a karnagyságra. A második negyedévi fizetést már ő kapja.⁶¹¹

1812-ben újra a kántori munkája miatt vesztí el türelmét. Feljeleníti a prebendista káplánt, hogy a vasárnapi litániákon az előírtnál jóval hosszabb imát mond, s így nagyon elhúzódik a litánia. Most azonban neki adnak igazat.⁶¹²

Nyugtalan természete azonban később sem változik meg. 1813-ban, Gaszner toronymester halála után azonnal pályázik az állására. Érthető, hogy nem kapja meg az előkelő városi állást.⁶¹³

1815-ben a napóleoni időket követő nehéz gazdasági helyzetben Schilder, Mnich és Hohnheiser is kéri káptalantól a fizetés javítását. A káptalan most nem intézkedik bölcsen. Véleményük szerint csak Mnich ért igazán jól a gregoriánhoz, ezért jelen esetben csak az ő fizetését változtatják meg 70 ft-ról 100 ft-ra. Ez a minőségi megkülönböztetés természetesen felbosszantotta Schildert és Hohnheisert, ezért lemondanak állásukról. Tudomásul veszik a lemondást, és átmenetileg a toronyzenészek vezetőjére, Gaszner özvegyére bízzák az együttes irányítását, Kaiserfeld kántorkanonok talál is megfelelő muzsikust a succentori állásra a győri káptalan zenészei között. Mivel azonban a zenész győri fizetésének megfelelően olyan összeget kér, amelyet a soproni káptalan nem tud megadni, elállnak a tervtől. Bármennyire is hangsúlyozzák Schilder makacs, nehéz, sokszor kibírhatatlan természetét, mégis – tekintve a zenei tudását, hat gyermekét és családi gondjait – megbízzák ismét a kórus vezetésével. Schildernek megérte a lemondás, mert most 300 ft-ról 390 ft-ra emelték a fizetését, ahogyan ő is szeretne volna az év elején. Természetesen továbbra is kapta a Szent János-templomi ünnepért, a Meskó-féle misékért és hasonló rendkívüli szereplésekért járó szokásos összegeket ő is, együttese is. Néhány hónap múlva Gaszner özvegye toronymesteri fizetését is 200 ft-ról 230 ft-ra emelték, és természetesen Hohnheiser is folytatta felemelt fizetéssel a munkáját.⁶¹⁴

A következő 10 évben Schilderrel kapcsolatban már nem hallunk újabb kellemetlen esetekről. A muzsika nívójáról azonban nem tudunk szólni. A zenélés kerete nem változott. Ezt bizonyítja Schilder utódának, Kurzweilnek szerződési szövege, amely lényegében egyezik az előbbiekkkel. A szerződést 1828. aug. 23-án kötik meg, Schilder pedig 1829. szept. 20-án meghal. Bizonyára komolyabb betegsége készítette arra, hogy állásáról lemondjon.⁶¹⁵

Kurzweil első dolga volt, hogy 1828-ban elkészítette a dóm zenei leltárát. Ha összehasonlítjuk ennek adatait a régebbivel, akkor meglepve tapasztaljuk, mennyi-

⁶¹¹ Sklt 30. köteg Prot. Sessionum 1811. máj. 30. uo. 44. köteg. 1811. jún. 30.

⁶¹² Uo. 30. köteg Prot. Sessionum 1812. jan. 7. és jan. 27.

⁶¹³ Tjk 1813. jan. 20., 176. sz., 160. l.

⁶¹⁴ Sklt 29. köteg Prot. ab anno 1815., 1815. ápr. 14., ápr. 28., jún. 26., 1816. jan. 3.

⁶¹⁵ Uo. 12. köteg Contractus Capitularis cum novo Regente Chori Franciscus Kurzweil 23. Aug. 828.; MHa 1829. szept. 20., 242. l. – Talán nem mond ellene véleményünknek, hogy ismerjük Schildernek 1828-ból való nyugtáját, amelyben Joh. Nep. Fuchs C-dúr miséjének másolásáért felvett 10 ft-ot igazolja s ezen már csak „clavier Meister”-nek írja magát: Sklt 46. köteg. Nyugták 1827. és 1828. évből.

re megváltozott az anyag. Hogy jó néhány új mű szerepel benne, ez természetes. Vajon hova került a jezsuitáktól örökölt nagy anyag? Sajnos kiselejtezték az elmúlt 50 év alatt. Azóta sem találjuk nyomát az értékes anyagnak. Kurzweil leltára már közli a szerzők nevét is, de a témákat még nem.⁶¹⁶

Ünnepi misék teljes zenekarral:

Seyler, Joseph F-dur
Haydn, Michael C-dur
Schiedermayer, Johann B-dur, D-dur, C-dur (Ostermesse)
Payer, Hieronymus C-dur
Fuchs, Johann B-dur, C-dur
Drobisch, Karl Ludwig C-dur, F-dur, Esz-dur, G-dur, A-moll, D-moll

Rendes (ordinare) misék:

Schiedermayer, Johann C-dur, G-dur
Mozart, Wolfgang C-dur, G-dur
Doblhof-Dier, Karl F-dur

Offertóriumok:

Wanhal, Johann C-dur
Müller, – G-dur
Huber, – F-dur
Schiedermayer, Johann F-dur (Osteroff.)

Graduale:

Schiedermayer, Johann G-dur (Ostergrad.)

Különböző darabok:

Doblhof-Dier, Karl D-dur Te Deum
Aufschneider, [Aufschnaiter, Benedict Anton] C-moll 27. Nokturno
Novotni, Frantz A-dur 4. Evangélium (?)
Doblhof-Dier, Karl C-dur Credo.

⁶¹⁶ Uo. 63. köteg. Kirchen-Musikalien-Verzeichniss des Colegiat Dom Kapitels zu Oedenburg. Zusammen getragen im Jahr 1828. von Franz Kurzweil Succentor. 1839-ben ellenőrizték s teljesen egyezett az 1828-as állapottal.

A hangszerek leltárát Kurzweil 1830-ban állította össze.⁶¹⁷

Orgona 12 (!)	
regiszteres	1
Hegedű, régi húrokkal	1
Brácsa, régi húrokkal	1
Cselló, jó húrokkal	1
Nagybőgő húrokkal és hangoló kulccsal	1
Dob ütőkkel és hangoló kulccsal	2

Bútorok:

Hegedűszekrény	1
Dobszekrény állvánnyal és üléssel	1
Hangszerszekrény	1
Kottaszekrény	1
Kottaállvány, új és hosszú	6
Kottaállvány, régi és hosszú	2
Kottaállvány, magas	3
Koráliskönyv állvány	1
Pad, új	4
Pad, régi	4
Lámpák hangszerekhez, kotta állványokhoz	15

Könyvek:

Korális énekeskönyv (nagy)	3
Misekönyv	1
Passióskönyvek, amelyek a sekrestyéhez tartoznak	2
Breviárium, nagy	7
Breviárium, kicsi	7

⁶¹⁷ Uo. Inventarien über die Kirchen Geräthe und Effecten auf den Chor in des Succentoris Verwahrung bei der Colleg. Dom Capital-Kirche zu Oedenburg Juli 1ten 1830 Franz Kurzweil succentor.
– A hangszerleltárhoz csatolt liturgikus könyvek leltárában szereplő passiókönyv valószínűleg egyezik a Szent György-templom jelenlegi könyvtárában K 3/a-b szám alatt található passiókönyvvel: Cantus eccl. sacrae historiae Passionis... Viennae Austriae 1764. Benne bejegyzés: Sacristei Collegiatae... – Dávid Ferenc szíves adata.

Biztosak vagyunk abban, hogy Kurzweil vezetésével a dóm zenéje új levegőhöz, új lendülethez jutott. Feltételezzük a Szent Mihály együttesével való szorosabb együttműködést is. Felmerülhet azonban bennünk a kérdés, hogyan tudta egyeztetni a két templom az igen sűrű szerepléseit. Ha toronyzenészek megoldották ezt a kérdést, akkor bizonyára Kurzweilnek is sikerült. Nehézségei mindenképpen akadhattak, vagy legalábbis a kettős elfoglaltság sok volt számára. Ezt bizonyítja Thier László is. Közli az 1834-es szerződést, amelyben Kurzweil jelzi, hogy a káptalani succentori állást megtartja magának, de ugyanitt az orgonálást rábízta Kobler Antalra, aki természetesen más hangszeren is fog szükség esetén játszani. Ezért negyedévenként 37 váltóforintot ad neki.⁶¹⁸

Evangélikus egyház

II. József 1781-es türelmi rendeletének hatására 1782-ben új templom építését határozza el a konvent. Március elején érkezik meg II. József engedélye a régi imaház lebontására, amelynek helyére építik az új templomot. Márc. 19-én nem csupán a király névnapját ünneplik hivatalosan, de a türelmi rendelet és az új templom építésére adott engedély miatt hálájukat is kifejezik. A szokás szerint kantátát ad elő Seybold együttese. A szövegét ismerjük: az Auf, jauchzt nun ihr Christen kezdetű két Tutti, két Recitativo és egy Áriából álló műnek azonban a szerzőjét a szöveggönyv nem jelöli meg. A Pressburger Zeitung szerint Te Deum is volt. Fiedler még arról is szól, hogy ápr. 28-án vasárnap és a következő csütörtökön volt az utolsó istentisztelet a régi imaházban.⁶¹⁹

Az új templom építésének idejét arra is felhasználják, hogy az 1751-ben épített orgonát felújítsák és nagyobbítsák. Gottfried Malik [Malleck] bécsi orgonaépítővel kötnek ápr. 22-én szerződést, aki az alaposabb javítás, felújítás mellett hétregiszteres, új pozitív mű beépítését is vállalja 700 ft értékben.⁶²⁰ Itt jegyezzük meg, hogy a következő 50 év alatt még háromszor hallunk a hangszer lényegesebb renoválásáról: 1813-ban König Fülöp 180 váltóforint értékben, 1817-ben közvetlenül a reformáció 300 éves jubileumi ünnepe előtt 1330 váltóforintért végez komolyabb felújítást. 1825-ben König Fülöptől és Kleeblat Keresztélytől is kérnek költségvetést a hangszer átépítésére. Úgy tűnik, hogy nem a javasolt munkákat végeztették el, csupán Kleeblat újította fel az orgonát jóval kisebb összegért, 320 váltóforintért.⁶²¹

⁶¹⁸ ThierVertrag.

⁶¹⁹ Evtl 604, 2535 VI 131. sz. Fiedler-krónika 428–429. l.; PetzCsatkai 145. l.; GamaufDenkwürdige 7. k. 54. l.; PetrikBibl I. 380. l. és V. 348. l. OSzK Knyt 1782 zene.; 1781 újévi kantáta szöveggönyve PetrikBibl V. 88. l., az 1782 újévi kantáta szöveggönyve PetrikBibl V. 345. l.; Pressburger Zeitung 1782. ápr. 6.

⁶²⁰ Evtl 1306 I 168. sz., 1782. ápr. 22.

⁶²¹ Uo. 2327 I 415. sz., 1813. szept. 24. Szerződés König Fülöppel; uo. 2521 I 442. sz. König Fülöp költségvetése 1817. szept. 13.; uo. 3032 V 338. sz. 1825. máj. 31 és jun. 1. Mellékelve König Fülöp költségvetése jun. 1-i dátummal és Kleeblat szerződése 320 váltóforintról s a költségvetése jun. 4-i dátummal.; uo. Konventü jegyzőkönyv 1813. aug. 29., 77. sz., 163. l., szept. 28., 81. sz., 164. l., 1817.

1782 szeptemberében a Wiener Zeitung már hírt ad a templom építéséről, és lelkesen azt írja, hogy „szilárd és művészi építése révén, de belső és külső pompája által is talán az egész ország valamennyi hasonló imaházát felül fogja múlni”.⁶²²

Az építkezés alatt istentiszteleteket az evangélikus temetőben (Friedhof, Kirchhof) levő épületben tartották, a gimnazisták pedig a saját tantermeikben. A temetőben tartott istentiszteletek kántori teendőit Ertl János látta el, akit 1776-ban és 1777-ben Seybold István tanított zongorára, és a konvent fizette a költségeket. A kántori munkáját is most a konvent fizette.⁶²³

Ilyen körülmények között az ünnepélyes zenekaros istentiszteletek szüneteltek. Ezt igazolja az is, hogy a toronyzenészek 1782. ápr.-tól 1783 végéig nem is kaptak fizetést.⁶²⁴

A téglalap alakú, egyemeletes, későbarokk új templom 1783 végére készült el. A királyi rendelet szerint ekkor még tornyot nem építhettek hozzá. Ez csak 1862 – 63-ban készült el.⁶²⁵ Az új templom felavató ünnepéről nem találtunk részletes beszámolót. Csupán Fiedler sejteti, hogy ünnepélyes keretek között 1784. jan. 1-én tartották, mert meghívásukra a városi tanácsnak még a katolikus tagjai is részt vettek az ünnepükön.⁶²⁶ Nem maradt fenn szöveggönyv, mégis biztosak vagyunk abban, hogy a régi szokás szerint már azért is, mivel újévre esett a felavatás, kantátával ünnepelt ezen a napon Seybold együttese, amely a számadáskönyv szerint 1784-től rendszeresen muzsikált az új templomban. Azt pedig pontosan tudjuk, hogy 1785 újévkor kantátát énekeltek.⁶²⁷

Bármennyire is örömmel muzsikált az együttes 1784-ben az új templomban, a racionalizmus szele ebben az évben már fokozatosan ér el hozzájuk, és ennek fő áldozata a kórus és a zenekar lesz.

Első lépésként 1784. márc. 23-án a konvent elrendeli, hogy az eddig szokásban levő és az oltár előtt énekelt latin énekeket (Kyrie, Gloria, Sanctus) el kell hagyniok, és ezáltal az agendáskönyvükben rögzített két évszázados soproni hagyományt szüntetik meg.⁶²⁸

Második lépcsőként ápr. 8-án elrendeli a konvent, hogy Krisztus szenvedéstörténetét, a passiót, amelyet eddig az ének- és zenekar adott elő nagycsütörtökön és nagypénteken, ne énekeljék ezután. hanem a lelkek nagyobb hasznára

szept. 20., 64. sz., 301. l., okt. 22., 81. sz. 309. l., 1825. jun. 2., 114. sz., 113. l., aug. 15., 157. sz., 129. l., 165. sz., 132. l.; uo. Iratok 2009 I 364. sz., 1804. ápr. 5. szerződés Willibald Maurerrel az oltár, a szószék és az orgona újra való aranyozására 1500 ft értékben. – Csatkai szerint az orgona 1884-ben Csurgóra került, ahol 1945-ben a háborús események kapcsán elpusztult: CsatkaiMűemlék 289. l.

⁶²² Wiener Zeitung 1782. szept. 11., 73. sz.

⁶²³ Evtl Fiedler-krónika 429. l.; Konventi jegyzőkönyv 1776. febr. 9., 119. l., 1777. febr. 24., 130. l., 1783. jan 29., 206. l., 1784. márc. 24., 230. l.

⁶²⁴ Uo. Templomszámadások 1782. év 33. l., 1783. év 19. l. – 1784-ben már újra kapja Gaszner toronymester az évi 40 ft-ot: 1784. év 21. l.

⁶²⁵ CsatkaiMűemlék 288 – 289. l.

⁶²⁶ Evtl Fiedler-krónika 435. l.

⁶²⁷ PetrikBibl V. 231. anon.

⁶²⁸ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1784, márc. 23., 229. l.: „Hat ein löbliche kirchen-convent das zu heiligen zeiten bishero gewöhnlich geweste lateinische Absingen vor dem altar aufgehoben.”; HáziAdatok 71. l.

nagysütörtökön és nagypénteken az esti istentiszteleten a lelkész a szószéken olvassa fel.⁶²⁹ A konvent ezzel 120 éves zenés hagyományt szüntet meg Sopronban, és bekapcsolódik az országos jellegű harcba. A puritánusok ugyanis a reformátusok körében az anyaországban (Erdélyben azonban nem!) radikális rendeletekkel az 1760-as években a nép ellenállása közepette már megszüntették a passió éneklését. A racionalisták most kezdik csak a harcukat országszerte. Sopron az elsők között mutat példát ezen gondolkodásra, nem törődve azzal, hogy milyen gazdag hagyománytól fosztja meg teljesen feleslegesen híveit, hisz a Dunántúlon és a Felvidéken is 1800 körül igen sok gyülekezet kitart a passió éneklése mellett.⁶³⁰

A racionalista gondolkodású konvent ezzel nem elégszik meg, és kimondja a végső szót is. 1787. ápr. 14-én a döntése radikális hangú: „Az ének- és zenekarnak vasárnap és ünnepnap imaházunk délutáni istentiszteletén való közreműködését április 15-től megszüntetjük; a délelőtti istentiszteleten viszont még június végéig engedélyezzük.”⁶³¹ Az intézkedés végleges volt, mert a toronyzenészek csak a félévi fizetésüket, 20 ft-ot, a kórus tagjai pedig az utóbbi években szokásos 36 ft felét, 18 ft-ot kaptak meg. Csak Seybold István orgonista és Wankó András kántor fogja továbbra is kapni a régi fizetését, 150, ill. 170 ft-ot.⁶³²

Aug. 15-én tartják az első új típusú istentiszteletet, ahol az énekkar és a zenekar nem szerepel, csupán a puritánus és racionalista elveknek megfelelő gyülekezeti éneklés orgonakisérettel, miként ezt Siess József soproni nyomdájában megjelent szöveg is igazolja.⁶³³ Ezen az istentiszteleten már csak az új énekeskönyvet használták, amelyet Gamauf Sámuel állított össze. Pozsonyban nyomták, és 1785. augusztus 21-én énekeltek belőle először Sopronban. Gamaufnak fáradságáért 50 ft-ot fizettek.⁶³⁴ Ezután templomukban csak a hivatalos állami ünnepeken szerepel kisebb kórus és zenekar, mert a városi tanács ezt elrendeli náluk is. Minden esetben azonban a városi tanács fizeti a kiadásokat, mint pl. 1804-ben az osztrák császári cím felvétele alkalmával tartott ünnepen 14 ft-ot fizetnek ki 14 közreműködőnek, akik Seybold vezetésével énekeltek és muzsikáltak náluk.⁶³⁵

A következő években kevés említésre méltó dolgot találunk a konventi jegyzőkönyvben a hivatalos állami ünnepek zenéjén kívül. 1804-ben szólnak az

⁶²⁹ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1784. ápr. 8., 230–231. l.: „Hat ein Löbl. Evang. Kirchen-Convent beschlossen, dass von heut an die Passion Xti, welche bishero an den Gründonnerstag und Charfreitag von den Choro Musico musikalisch abgesungen worden, nicht mehr abgesungen, sondern solche Passion zu grösseren Auferbauung in denn am Gründonnerstag und Charfreytag zu haltende abendgebethe durch den Geistlichen, von der Kanzl abgelesen werden solle.”

⁶³⁰ BárdosHarcok; BárdosPassio. S. 217–221.

⁶³¹ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1787. ápr. 14., 69. l.: „Dass die bisheer in den allhiesigen betthaus am sonn-und andern festtügen nachmittag gehaltene Musik von Morgen, als den 15-ten April an, abgethan; Vormittag aber dieselbe noch bis Ende Junii 1. J. beybehalten soll werden.”; HáziAdatok 71. l.

⁶³² Evtl Templomi számadások 1787. 20–21. l.

⁶³³ OSzK Knyt 1787 zene: „Ordnung des ersten feierlichen Gottesdienstes... in Betthaus den 15. aug. 1787... Oedenburg Jos. Siess.”

⁶³⁴ HáziAdatok 71. l.; Evtl Fiedler-kronika 1785. aug. 21., 437. l.; uo. Templomi számadások 1785. év 39. l.

⁶³⁵ GySmL: 2 1804. évi Journal nr. 2091: „Denen bey der jüngst fürgewesten feyerlichkeit in den ev. betthaus verwendeten 14 tonkünstlern für ihre bemühung a 1 fl., 14 fl.”; HáziAdatok 72. l.

ünnepélyesebb temetésről, amikor a templomba viszik a halottat, és onnan vonulnak a temetőbe. Ilyenkor a kántor, az orgonista, a tenorista, egy vagy két diszkantista, altista és az orgona fűjtatója kap 25 krajcártól egészen 2 forintig megfelelő összeget. Itt feltételezhető a többszólamú éneklés.⁶³⁶ 1807. jan. 1-én Wankó András kántor is meghal 77 éves korában. Utóda fia, ifj. Wankó András lesz, özvegye pedig még 25 ft-ot kap a konventtől.⁶³⁷

Az 1817-es nagyheti intézkedés szövege mögött érződik, hogy a hívek nincsenek megelégedve a racionalista intézkedések következtében létrejött sivár szertartásokkal, és talán a régi szép zenés passiók emléke is nosztalgiaival tölti el a lelküket: „Miután kifogások hangzottak el, hogy a nagycsütörtöki és nagypénteki közgyónás szertartásából hiányzik az ünnepélyesség, ezért elhatározta a konvent, hogy ezután a szertartásokon a kántor és az orgonista is vegyen részt, orgonáljanak és énekeljenek alatta.”⁶³⁸

Négy hónappal később Kis János szuperintendens júl. 13-án kelt leiratát olvassák fel a konvent gyűlésén, amelyben a reformáció 300 éves jubileumának méltó megünneplésére szólítja fel a konventet.⁶³⁹ Ez a felhívás egyszerre felrizza a soproni gyülekezetet, és legyőzve racionalista elfogultságát, elhatározza, hogy ezt az ünnepet a régi hagyományok szellemében zenés kantáta előadásával fogják megünnepelni. E célra szervező bizottságot alakítanak. Természetesen segítségért nem a városhoz fordulnak, hisz ez saját belső ünnepük. A költségeket maguk vállalják, s – mint majd látni fogjuk – gyűjtés révén bőségesen összejön a szükséges összeg. Saját együttesük persze most sincs, a kórus újjászervezéséről nem is lehet szó. Ekkor olyan dolog történik, amit Sopronban az elmúlt évszázadokban el sem lehetett képzelni. Az egész város zenész társadalma Seybold karnagy segítségére siet, és összefogva a katolikusok, evangélikusok, katona- és színházzenészek, valamint a műkedvelő muzsikusok erre az alkalomra kórust és zenekart alakítanak. A mű betanítása után két közös próbát tartanak. Az elsőt az egyik műkedvelő résztvevő, Lindner Gottlieb törvényszéki jegyző házában, a másikat a templomban. Szóltunk már arról is, hogy König Fülöp erre az alkalomra az orgonát is rendbehozta. Az ünnepséget Gamauf Gottlieb lelkész beszámolója alapján foglaljuk össze. Nov. 1-én a gimnázium külön tartott megemlékezést, de erről nem hallunk részleteket. Gamauf sajnálja, hogy nem nov. 3-án tartották. Így ugyan a lelkészek ünnepi elfoglaltságuk miatt nem vehettek részt rajta.

Nov. 2-án délelőtt 8-tól 12-ig, délután 2-től 5-ig tartott az ünnepi szertartás a templomukban. Trombiták és dobok ünnepi zenéje kíséretében vonult be az ifjúság, majd a lelkészek, a konvent tagjai. Megszólalt az orgona, és kíséretével elénekelték a Jöjj el Szentlélek kezdetű éneket. Az oltár előtt három lelkész bevezető imájában kérte Isten áldását a jelentős jubileum alkalmával. Következett Mozart

⁶³⁶ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1804. márc. 28., 155–157. l.

⁶³⁷ EvHa 1807. jan. 1., 148. l.; Konventi jegyzőkönyv 1807. febr. 2., 251. l. és márc. 15., 254. l.

⁶³⁸ Uo. 1817. ápr. 25., 281. l.: „Nachdeme bemerkt worden, dass am grünen Donnerstag und Charfreitag die Beichte mit zu wenig Feierlichkeit gehalten wird, so beschliesst der Convent, dass hinfüro um der Communion mehr Feierlichkeit zu geben, an gedachten Tagen sowohl Organist, als auch Cantor zu erscheinen und zu spielen und zusingen haben.”

⁶³⁹ Uo. 1817. aug. 5., 290–293. l.

kantátája Seybold István vezetésével. Az oltárnál végzett szertartás, gyűjtőimádság után Mozart-művet játszott az orgonán Gamauf Jozefa. A biblia megfelelő szakaszát olvasták fel és a Lobsinget Gott kezdetű éneket énekelték mindannyian. (Erschienen ist der herrlich Tag dallamára.) Ezt követte az ünnepi predikáció. Közös ének után az úrvacsora szertartása alatt hosszú sorokban vonultak az oltárhoz, miközben a kórus többszólamú műveket adott elő. Befejezésül ismét közös ének következett, s azután ismét trombiták és dobok zengése közepette vonultak ki a templomból.

A délutáni szertartás lényegében ugyanaz volt. Gamauf hangsúlyozza, hogy Mozart kantátáját és orgonaművét ekkor is előadták.

A kantáta és a többi ének szövegét 4750 példányban kinyomatták és ingyen osztogatták a résztvevők között, sőt a maradék, kb. 300 példányt átadták a rusztiaknak, hogy jubileumi ünnepükön felhasználhassák.⁶⁴⁰

A konventi jegyzőkönyv, ill. Seybold elszámolása pontosan szól az együttesben résztvevőkről, sőt a hivatalos zenészeknek kiosztott tiszteletdíjakról is.

A kórus tagjai:

Diszkantisták: Hoch Lipótné (férjével együtt, 35 ft), Hölczl énekesnő (10 ft), két Walter leány (4 ft), Ibisch-Schneider leány (2 ft), ifj. Karmasini Frigyes (2 ft).

Altisták: Höforné énekesnő (6 ft), Berger Jozefa (3 ft), [Kurzweil Ferenc 1821-ben veszi el feleségül!], Seybold Katalin (5 ft).

Tenoristák: Hoch Lipót színházigazgató (feleségével együtt, 35 ft, ő énekelte a tenorszólót az áriában is), Krones énekes (8 ft).

Basszisták: Lafortun énekes (8 ft), Kurzweil Ferenc (8 ft).

A zenekar tagjai: (a hangszereket nem jelzik)

– Albert-vértesezred zenekarának 12 tagja	120 ft
– Amthor Jakab, az ezred karmestere	35 ft
– Karmasini Frigyes színházi karnagy	20 ft
– Gaszterné 5 toronyzenésze	25 ft
– Gaszterné 2 toronyzenész tanulója	4 ft
– Bittner János, a Szent Mihály-templom karnagya	10 ft
– Mnich János, a Szent György zenésze	10 ft
– Hohnheiser Jakab, a Szent György zenésze	15 ft
– Hohnheiser Jakab a kották másolásáért	30 ft 30 x
– Schilder Adalbert, a Szent György karnagya	10 ft
– Csada – zenész	4 ft
– Kurzweil Ferenc szabómester	5 ft
– ifj. Ertl [Oertl] zenész	5 ft
– Szackovail [Zachoval] Vencel zenész	4 ft
– Seybold István karnagy	80 ft

⁶⁴⁰ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1817. szept. 20., 301. l., okt. 22., 306. l.; uo. Iratok 2527/1443. sz. 1817. okt. 22. Gamauf tervezete az ünnepről.; GlatzFeyer 163 – 172. l. (a beszámoló cikket Gamauf Gottlieb írta.); Evtl Fiedler-krónika 583 – 584. l.; OSzK Fol Germ 1124. sz. Schuster-krónika 175. l.

Műkedvelők: (nem kapnak tiszteletdíjat, de a konvent megköszöni hivatalosan szívességüket. Nem állapítható meg, vajon mint énekesek vagy hangszeresek működtek közre)

- Torkos Józsefné, a lelkész felesége
- Gamauf Jozefa
- Lindner Katalin
- Magda Erzsébet
- Ruess kisasszony
- Messnil báró
- dr. Benedek András orvos
- Lumitzer József, a herceg Esterházy-uradalom kapuvári tisztartója
- Lindner Gottlieb törvényszéki jegyző
- Stieglitz úr
- Magda Pál tanár.

Az együttesnek 54 tagja volt. Összesen 463 ft-ot fizettek ki tiszteletdíjként az együttesben. Mivel a gyűjtés által 925 váltóforint jött össze, a kiadások leszámítása után a nagyobbik részt a városi szegényház és a rokkant katonák királyi alapjára fizették be a városi tanácsnak.⁶⁴¹ Gamauf szól arról is, hogy az ünnepség alatt a Miatyánkot Stadler abbé dallamára énekelték, a fúvós kíséret harmonizálását pedig Amthor katonakarmester végezte.

Végül szólnunk kell magáról a Mozart-kantatáról. Gamauf számol be arról, hogy Mozart kantatájára német nyelvű szöveg írására a soproni születésű írónőt, Artner Teréziát kérték fel, akit külföldön Theone írói álnéven ismertek. Ezt a szöveget nyomtatták ki, s Gamauf a beszámoló cikkében közli is a tételek kezdősorait, Seybold pedig az elszámolásában elmondja, hogy „a zenei kantatának általam készített partitúrája költsége 20 ft”. Majd szól arról is, hogy Hohnheiser Jakabnak „az összes szükséges énekes és hangszeres kotta és a partitúra kiírásáért összesen 61 ív nagyságban kifizetve 30 ft 30 x”. Aztán megjegyzi: „az összes kimásolt énekes és hangszeres kottát átadjuk a konventnek a későbbi felhasználás céljából”.⁶⁴²

Az evangélikusok kottatárában ma ezt a művet nem találjuk. Viszont a Szent Mihály-templom kottatárában (Tematikus jegyzékünk 363. sz.) ma is ismeretes Mozart-kantatájának a partitúrája és 22 db szólamkottája, amelyen kifejezetten olvasható, hogy Hohnheiser Jakab a soproniak 1817. nov. 2-i ünnepére dolgozott át. A mű nem más, mint a Köchel-jegyzék 471. számú Die Maurerfreude c. kantatájának átírása. Mozart ezt az ún. kisebb szabadkőműves kantatáját 1785-

⁶⁴¹ Evlk Konventi jegyzőkönyv 1817. nov. 9., 306–309. l.; uo. Iratok 2528 I 444. sz., 1817. nov. 8. Seybold elszámolása a zenei kiadásokról.; Tjk 1817. nov. 10., 3577. sz., 70. l. és 3578. sz., 70. l.; HáziAdatok 72–74. l.

⁶⁴² Evlk Iratok 2528 I 444. sz.: „... die Musikalische Cantate in der partitur von mir herbeigeschaft kostet samt Unkosten 20 fl. ... Für das herauschreiben aller erforderlich gewesen Vocal und Instrumental music Noten und ihr partitur 61 Bögen, fordert der Abschreiben Herrn Jacob Honheiser für Bogen 30 x, zusammen 30 fl. 30 x. . . NB. sämtliche abgeschriebene Sing und Music Noten, werden dem L. Kirchen Convent zum etwa einst nöthigen belieblichen Gebrauch übergeben.”

ben írta tenorszólóra, férfikarra és kis zenekarra, Hohnheiser viszont tenorszólóra, vegyeskarrá és nagy zenekarra írta át a művet. Ez azért is érdekes, mert a Köchel-jegyzékben ugyan szerepel több átírás a reformáció ünnepére, de csak a szöveget, nem a zenekar összetételét változtatják meg. Hohnheiser kiegészíti a hangszerelést, s kérdésünket az okozza, hogy Hohnheiser átíratában latin szöveg szerepel. Ezért két megoldás lehetséges: 1. Hohnheiser latin szövege szerint adták elő a művet s a német szöveget csak nyomtatva osztogatták szét a közönségnek megértés céljából. 2. Nem vitás, hogy Hohnheiser erre az ünnepre írta át a művet. Közben mégsem tartották megfelelőnek a latin szöveggel való éneklést, s ekkor Seybold az Artner Terézia-féle német szöveget alkalmazta Hohnheiser átíratára, s így másoltatta ki a szólamokat Hohnheiserrel. Eldönteni a kérdést nem tudjuk, de azt biztosnak tartjuk, hogy ezt a Mozart-kantáta átíratot adták elő 1817. nov. 2-án. Akármelyik megoldás is a valóság, mindenesetre tiszteletre méltó, hogy Hohnheiser Jakab, a káptalan katolikus zenésze írta át az evangélikusok számára, s az is, hogy a hangszerkereskedő zenében olyan járatos volt, hogy erre a kényes munkára képesnek bizonyult. Ez újabb adalék arra is, hogy Sopronban az amatőr zenészek, akik fontos szerepet tölthettek be évszázadok óta a zenei életben, alaposan képzett muzsikusként voltak.

Az emlékezetes szép ünnep után – amelyről emléktábla tanúskodik a templomban – ismét folytatták a sivár liturgiát. Gamauf csupán egy zenés esküvőről tud az evangélikus templomban: 1822. febr. 2-án este Schütz Sámuel professzor tartja a gazdag borkereskedő leányával, Lent Katalinnal a fényes esküvőjét. A megtelt templomban ekkor kantáta is felhangzott. Bizonyára meghívott énekesek és a toronyzenészek adták elő, mint a király születés-, ill. névnapján is szokás volt.⁶⁴³ A népének és a temetési ének körül azonban olyan botrányos volt a helyzet, hogy 1815-ben már felvetődött az énekiskola felállításának a gondolata a templomi és a temetési éneklés javítására. Ekkor a kérdés még nem érett meg. Néhány év múlva azonban mégis megvalósul az értékes gondolat. Mivel ennek a szervezése szorosan a gimnázium keretében történt, azért történetét is a következő fejezetben, az iskolák zenéjével kapcsolatban foglaljuk össze.

Ferencsek

A Fő tér ékességét, a Kecske-templomot és mögötte a kolostorukat, amelyeket a 13. század második felében kezdtek építeni, zavartalanul birtokolták egészen feloszlásukig, 1787-ig. 1788-tól 1802-ig világi célra használták az épületeket. A templom raktár, a kolostor pedig megyeháza lesz 1793-ig, majd a kamarai hivatal kerül a helyébe. 1802-ben a templomot és a kolostort is a bencések kapják meg.⁶⁴⁴

Templomuk gyakran volt színhelye zenés ünnepeknek. Királyi zenészek és énekesek is muzsikáltak itt. 1622., 1625., 1634–35. és 1681. években az országgyűlési ünnepeket is falai között tartották. 1622-ben és 1681-ben királynét, 1625-ben

⁶⁴³ GamaufDenkwürdige 10. k. 430. l.

⁶⁴⁴ GySmL: 2 Soproni Szent Benedek-rendi székház iratai. Házfőnöki iratok 1. sz. Prot. Resid. Sopr. . . 1802–1864. Pars secunda 17–20. l.

királyt koronáztak benne. Mégis mielőtt összefoglaljuk a zenés adatokat, jeleznünk kell, hogy a ferenceseknek sohasem volt saját zenekaruk.

A 16. században az egyetlen és lényeges adatot Házi idézi: Fleischhacker Keresztély ferences templomatyja 1518–1522. évi számadáskönyvében olvassuk: „Az István nevű magyar testvérnek 10 solidus dénárt adtam, és ő ezen klavikordot vett magának. Ugyancsak 10 solidus dénárt fizettem azért, hogy a Szent Mihály-templom sekrestyése őt a hangszeren játszani tanította.”⁶⁴⁵ Hogy azután orgonista volt-e a templomban? – nem tudjuk. De az sem biztos, hogy orgona volt ezekben az években náluk. Pottendorfi Anna 1452-ben kelt végrendeletében a ferences templom építéséhez 100 font dénárt adott azzal a meghagyással, hogy ebből orgonát is építsenek.⁶⁴⁶ Házi kétségbe vonja, hogy a ferencesek egyáltalán megkapták az összeget, és így az sem biztos, hogy az orgona elkészült. Azon viszont nem lepődünk meg, hogy a Szent Mihály-templom sekrestyése zenéhez értő férfi volt. Hisz a 18. században végig hagyomány volt – mint láttuk –, hogy éppen a Szent Mihály-templom sekrestyése lett a következő karnagy is. Talán már a 16. században élt ez a hagyomány, vagy legalább az, hogy zeneértők voltak a sekrestyések?⁶⁴⁷

1629-ben a magyar kancellár fordul a városhoz azzal a kéréssel, hogy a Szent György-templom sekrestyéjében levő, számukra felesleges kis orgonát vagy ajándékozzák oda a ferenceseknek, vagy méltányos áron adják el nekik. Az evangélikus városi tanács a kérést nem meri megtagadni, de a kikölcsonzés mellett dönt.⁶⁴⁸ Úgy látszik, ennek a hangszernek javításáról és festéséről tárgyalnak 1632-ben a tanácsban, amikor a ferencesek templomának javítási munkáiról szólnak.⁶⁴⁹

1632–1780-ig nem maradt fenn adat arról, hogy mikor szereztek újabb orgonát maguknak. 1780-ban is csak szűkszavú elszámolás jelzi, hogy júl. 17-én két muskétás 20 ft-ot kapott azért, hogy a pozitív orgonájukat átszállították a Szent György-templomba, majd ugyanennyit aug. 5-én a visszavitelért.⁶⁵⁰ Mivel a dóm renoválása ekkor folyt, lehetséges, hogy a dóm orgonáját éppen javították, és ezért volt rá szükség. A ferencesek feloszlatása után, 1787. jún. 19-én Roth János soproni orgonaépítő csak 178 ft-ra értékeli az orgonájukat.⁶⁵¹ 1788-ban a márcfalvai [ma Marz, Burgenland] plebános meg akarta venni a hangszeret, de úgy tűnik, erre nem került sor, mert 1802-ben a bencések a templomban rossz állapotban levő pedálos orgonát találnak.⁶⁵²

⁶⁴⁵ HáziSopron II/5: 259. l.; HáziKözépkori 179. l.; HáziAdatok 18. l.

⁶⁴⁶ HáziSopron I/3: 394. l.; HáziAdatok 13. l.

⁶⁴⁷ Ezt a véleményünket látszik erősíteni az a tény is, hogy 1568-ban a sopronnyéki tanító, aki bizonyára a zenéhez is értett, nyerte el a lelkészek ajánlatára a Szent Mihály-templom sekrestyési állását: GySmL:2 Proth. Judicarium 3. k. 1003/a–3. sz., 1568. febr. 18., 267. l.

⁶⁴⁸ Tjk 1629. júl. 2., 286. l.; HáziAdatok 37. l.

⁶⁴⁹ Tjk 1632. jan. 26., 25. l.

⁶⁵⁰ Plt Parochialia Fasc. 39. Sopron Dóm-káptalan kiadásai 1780 júl. 17 és aug. 5

⁶⁵¹ OL C 103. Inventarien der in Hung. aufglass. Klöster: Franciskaner Kloster Oedenburg E 18 85. l.

⁶⁵² Plt Miscellanea 1838 év előtti anyag az V. sz. szekrényben: Dispensationes Fasc. 38. Comitatus Soproniensis csomag 2543/22471 sz. irat 1788. jún. 11.; Panlt Acta Recensiora F 50a Inventarium abolitae Eccl. Franciscanorum Sopron 1802. júl. 28.

Kismartontól [ma Eisenstadt] néhány km-re, a hegy túlsó oldalán az 1644-ben alapított Loretto [ma Loretto] a szerviták vezetése alatt kedvelt búcsújáró helye lett a környéknek, így Sopronnak is a 17–18. században. A soproni jezsuiták már 1669-től kétévenként (mindig a páratlan években) vezettek ide zeneszóval zárandoklatot. A ferencesek hiányos házinaplói a 17. századból nem hoznak adatokat. Így az 1688-ban elkezdett lorettomi házinapló rapszodikus bejegyzései alapján követhető csak az, hogy 1688-ban és a következő páros években a soproni ferencesek zárandoklata kereste fel a kegyhelyet. E naplók 1726-ig jelzik a hagyományt.⁶⁵³ Egyetlen bejegyzés említi csak a zenekar szerepét, holott ugyanitt a jezsuiták körmeneténél erről is szólnak. A ferencesek általában húsvét után, a 4. vasárnap előtti szombaton érkeztek, és vasárnap indultak vissza híveikkel. Csupán 1726-ban jártak ott szept. 13-án a szerviták búcsúján, amikor kifejezetten szólnak arról is, hogy „Domini musici Sopronienses cum cymbalis et timpanis venerant”. A soproni zenész urak alatt a Szent Mihály együttesét értjük, akik között természetesen a toronyzenészek is muzsikáltak. Lehet, hogy ez a plébánia zárandoklata volt, mert a szövegben nem említik a ferenceseket. Hasonló bejegyzést olvasunk 1727. szept. 20-án (a jezsuiták már májusban jártak itt!). Itt is a búcsún a soproni zenészek muzsikálnak több szólamban, és szept. 22-én uzsonna után indulnak vissza Sopronba.

Nem véletlen, hogy a lorettomi naplókban nem találunk későbbi bejegyzéseket. Dominkovics házfőnök 1752-ben összeállított soproni ferences naplójában két hagyományos zárandoklatról számol be. Az egyik évben a kismartoni kálváriához, a másik évben a Fraknó vára közelében levő Rozáliába [ma Neustift an der Rosalia] zárandokoltak rendszeresen. A barokk kori Sopron vallásos népi hagyományának tipikus leírását találjuk soraiiban. Augusztus és szeptember közepe táján tartják, de a pontos dátumát évente döntik el: „... Reggel ¼6-kor templomunkban a mise alatt a zenekar kíséretével litániát énekelnek... Majd a templom főkapuján keresztül indulunk el, az énekeseket trombiták és dobok zenéje kíséri az úton. Elöl halad szokás szerint ünnepi öltözetben a vándorbotot vivő, mint a zárandoklat vezetője, majd két ministráns fiú a kongregáció kis zászlójával. Követi őket a férfiak és polgárok csoportja. Hat vándorbotot vivő következik. Négyen hordozzák a vállukon Szent Ferencnek trónon ülő szobrát. Mögöttük a ferencesek haladnak keresztjükkal. Közvetlen előttük van a zenészeknek a helye. Ünnepi papi díszben a városplébános papi segédlettel lépdel. Utánuk négyen a kongregáció nagy zászlóját viszik. A város előkelősége következik, a férfiak, majd a hölgyek. Ott viszik a plébánia zászlóját is. Azután leányok sorai után a kongregáció legrégebb zászlóját hordozzák, és az asszonyok hosszú sora zárja a menetet.”

„A Bécsi kapun át a domb alján levő keresztnél megállnak. Prédikáció következik. Közben Szent Ferenc szobrát, a zászlókat és a hangszereket kocsikra helyezik. A ferences konvent tagjai a papi segédlettel visszatérnek a városba, a zárandokok pedig folytatják útjukat. Cinfalván [ma Siegendorf] a kápolnában misét hallgatnak, és Kismarton felé indulnak. Itt a Sérc felé [ma Schützen a. Geb.]

⁶⁵³ OIE 151. Kamarai lt. 36–38. doboz Fasc. 263d,e,f,g,p Diarium I–V. Lorettomi naplók passim.; MohlJeles 85. l.; LászlóLoretto passim.

első alsó kapunál a szobrot, a zászlókat és a hangszereket leveszik a kocsikról, és a város főutcáján át vonulnak végig. 12-kor érkeznek fel a kálváriára. Itt a nagyobbik templomba lépnek be, mert a kápolna nem tudja befogadni a tömeget. Közben állandóan szólnak Kismartonban a harangok. A kismartoniak itt ünnepi papi segédlettel fogadják a soproniakat. Az üdvözlő beszéd után a nép széteszlik, hogy megebédeljen. $\frac{1}{5}$ -kor a soproni toronyzenészek és énekesek zenés litániát énekelnek a nagyobbik templomban az Oltáriszentség előtt. Másnap $\frac{1}{9}$ -kor ugyanitt ünnepi prédikációt tart a zarándoklat vezetője, amelyet zenés ünnepi mise követ. Délben ismét itt találkoznak. $\frac{1}{1}$ körül a búcsúzó beszéd után ünnepélyesen indulnak vissza. Nem a városon keresztül, hanem a város kapuján kívül a vár felé haladnak. Az első keresztnél a szobrot, a zászlókat és a hangszereket kocsikra helyezik. Így érnek Cinfalvára. Fél óráig pihennek, azután Sopron felé indulnak. A város közelében az első keresztnél újra leemelik a szobrot, a zászlókat és a hangszereket. $\frac{1}{6}$ körül a plébánia templomban harangoznak, a városplébános papi segédletével a Bécsi kapun át a kereszthez megy a zarándokok fogadására, és a ferences szerzetesi közösség is csatlakozik hozzájuk. Innen valamennyien a ferences templomba vonulnak. A kórus alatt vonulnak be, és orgonakisérettel a *Salve Reginát* éneklük. Néhány üdvözlő szó után ünnepélyes *Te Deum* következik zenekari kísérettel, és áldás fejezi be a zarándoklatot.”

A rozáliai zarándoklat mindenben egyezik a kismartonival, csupán a helyek változnak: „...A bánfalvai kapun át az első kereszttig, majd Nagymartonba [ma Mattersburg] érnek. Itt ebédelnek. Délután 3 óra körül Fraknóban [ma Forchtenau] a szerviták templomában kevés ideig imádkoznak, majd ünnepélyesen átvonulnak a falun a faluvégi első kereszttig. Innen rendezetlenül felmennek a hegyre, ki-ki viszi a hangszerét, ill. a zászlókat és a szobrot. Fenn a hegyen a keresztnél ünnepi rendben állnak, s így lépnek be a rozáliai kápolnába. A visszainduláskor másnap $\frac{1}{11}$ órakor ünnepélyesen vonulnak ki a kápolnából. A levonulás a feljövételhez hasonló. Fraknó szélén a keresztnél ismét kocsikra kerülnek a hangszerek és a többi holmi. Most már nem mennek keresztül Fraknón, hanem Fraknónádasdra [ma Rohrbach b. Mattersdorf] indulnak. Itt fél óráig pihennek, azután folytatják útjukat Sopron felé.” Dominkovics szerint a toronyzenészek 6 ft-ot, az énekesek pedig 3 ft-ot kapnak közreműködésükért. De fizetnek 3–3 férfi és női énekesnek is, akik útközben rózsafüzér imádkozása közben a népéneket vezetik.⁶⁵⁴

1693-ban Kollonits Lipót érsek, győri püspök engedélyezi, hogy a soproni ferencesek harmadrendje felújítsa a néhány éve szünetelt régi hagyományukat, a havonta tartott ünnepélyes körmenetet. Újhold vasárnap a kolostor kerengőjében a *Pange lingua* éneklése közben körülhordozták az Oltáriszentséget.⁶⁵⁵ Primes György városplébános engedélyével 1751-től a Szentháromság-szobor megkerülésével a Fő téren zeneszóval tartották a népszerű körmenetet. Dominkovics ezt is részletesen leírja. Lényegében a kismartoni körmenettel egyezik. Szórruhába

⁶⁵⁴ Eisenstadt, Ferences kolostor Elenchus Archivi Conv. Eisenstadtensis OFM. Armarium I. 22., F. Modestus Dominkovics: *Manuductio Ad facilitandum Superioris localis Gubernium* 1752., 45–50. l.

⁶⁵⁵ OL Kamarai lt. E 151. Acta eccl. ordinum et monialium 82. csomó 9. l.

öltözött férfi kezében ezen a körmeneten is díszes bot volt, amely Bán szerint az örökkévalóság felé tartó földi vándort jelképezte. Négy helyen adtak áldást az Oltáriszentséggel a téren. Ugyanígy ünnepi zenés misével és a Szentháromság-szobor körül vonuló körmenettel ülte meg a kordatársulat a főünnepét, Szent Ferenc stigmáinak ünnepét szept. 17-én is. A zenészeknek ilyenkor ebédet adtak. Egyébként még Páduai Szent Antal (jún. 13.), Porciunkula búcsú (aug. 2.) és Szent Ferenc (okt. 4.) ünnepe előtti délutánon és az ünnep délutánján a vesperásra és délelőtt az ünnepi zenés misére hívták az énekeseket és a toronyzenészeket. Minden esetben 7 ft-ot fizettek nekik. Szent Antal ünnepének zenés vesperására Rohrer István 1751-ben 60 ft-os alapítványt is tett, hogy ennek kamatából fizessék évente a zenészeket. Ugyancsak 1400 ft-os alapítványt tett 1766-ban Böck Terézia abból a célból, hogy kamataiból Szent Borbála (dec. 4.) ünnepét novénával, azaz 9 napi ájtatossággal tartsák. Az első és az utolsó napon ünnepi zenés misét, a többi napokon este zenés litániát ír elő alapítványában. Dominkovics szerint nagypénteken a szentsírnál hivatalosan nem tartanak zenés ájtatosságot, kivéve ha erre külső zenészek szívességből vállalkoznak. Viszont a nagyszombati feltámadási körmenetet zenezővel 1753-tól kezdve este 7-kor tartják, szintén a Szentháromság-szobor megkerülésével. Közben a Christus ist erstanden, azaz Krisztus feltámadá régi éneket énekelik.⁶⁵⁶ A felsorolt ünnepeken kívül még a templom búcsúján Nagyboldogasszonykor (aug. 15.) és a templomszentelési ünnepen (húsvét utáni 6. vas.) feltételezhető, hogy zenészeket is fogadtak, de a feljegyzéseikben erről kifejezetten nem szólnak.

Mindezen ünnepeken tehát külső, fizetett muzsikuskok zenekara és kórusa zenéltek. Maguk a szerzetesek Dominkovics szerint a zsolozsmákon és nagyheti szertartásokon gregoriánt énekeltek. 1720-ban a soproni házba helyezték a provincia szemináriumát is, így a szerzetesek száma megnövekedett.

A ferencesek mariánus rendtartományának zenéjével főleg a szombathelyi kolostorral kapcsolatban Szigeti Kilián foglalkozik. Mivel a soproniak is a mariánusokhoz tartoztak, megállapításait a rend korabeli szigorú szabályzata miatt rájuk is érvényesnek tartjuk.⁶⁵⁷

Az 1659-es nagyszombati rendtartományi káptalan rendelkezése szerint a rendtagok templomukban kizárólag gregoriánt énekeltek. Többszólamú éneket vagy hangszeres zenét csak a nagy ünnepeken engedélyeztek náluk, de ebben a szerzetesek nem vettek részt. Ilyenkor külső énekesek és zenészek segítségét vették igénybe.

⁶⁵⁶ Lásd 654. sz jegyzet uo. 19–20. l., 42–45., 66. l.; uo. (Eisenstadt Ferences kolostor) Liber Notamentorum . . . per Danielem Kussman . . . 1692 die 25 Apr. Concinatus.; uo. Armarium I. Nr. 30. Ő is szól a Rhorer-alapítványról.; uo. Armarium II. 20., Fasc. 44. Aussweiss der Stiftungs Capitalien des aufgehob. in Oedenburger Komitat liegenden Franciskaner Kloster zu Oedenburg nach dem Inhalt der der Original Schuld Briefen (Theresia Böck alapítványa); Ugyanez megtalálható még OL C 103 E 18., 53. l.; GySmL:2 Sopron Szent Benedek-rendi Székház iratai. Házfőnöki iratok Proth. Res. Sopr. . . 153–154. l.; BánSopron 351–360. l.; Szent Borbála-novénán a nép által orgonakisérettel énekelte ének szövegét a soproni Siess nyomdában kiadták és a nép között osztogatták lásd PetrikBibl V. 37.anon.

⁶⁵⁷ SzigetiSzombathelyi 302–319. l.; SzigetiIdőmértékes.; SzigetiTöbbszólamúság 3–9. l.

A gregorián énekük azonban nem a hagyományos római gregorián korális volt, hanem sajátosságos barokk dallamvilág, amely a ferenceseknél és a pálosoknál volt divatos a 17. században, de más rendeknél is akad rá példa. „A barokk korális dallamai általában időmértékes jellegűek, kötött ritmusúak, bár menzurálisan értelmezendő gregorián hangjegyzírásában az ütemvonalak még nem szerepelnek. A páros és páratlan ütemek bizonyos szabadsággal váltakoznak. A dallamképzésben érvényesül a dur és a moll hangnemiség. Gyakran fordulnak elő hangzatfelbontás-szerű dallammenetek.” Szigeti bizonyításként szemelvényeket is közöl az 1673-as Dubelovicz-féle kéziratos énekeskönyvből, a szombathelyi kolostor első ilyen jellegű gyűjteményéből.

Szigeti szerint azonban a 18. század második felében „ennek a barokk korálisnak ideje elmúlt”. Helyét elfoglalta a délnémet kolostorokból elinduló új barokk egyházzenei stílus: egy-kétszólamú ária- és duettszerű mise, és egyéb kompozíciók számozott basszusban megadott orgonakisérettel. P. Kósa Jenő tartományfőnök 1769-ben kelt zenei rendelkezésében kötelezővé teszi, hogy a kisebb mariánus kolostorokban csak az I. osztályú ünnepeken, a nagyobbakban a II. osztályúakon is énekeljék az új stílusú műveket. Ismerjük P. Dettelbach Gaudentius ferences Magister Chorinak négy gyűjteményét, amelyekben a mariánus tartományban használatos egy-kétszólamú misék és egyéb kompozíciók tematikus jegyzékét is közli.⁶⁵⁸

Sajnos a soproni kolostornak a 17. századi időmértékes gregoriánt tartalmazó énekeskönyve eddig még nem került elő. De ismerjük a 18. századi típusú egy-kétszólamú kompozíciókat tartalmazó énekeskönyvüket, amelyet ma Turócszentmártonban [Martin, Csehszlovákia] őriznek. (Tematikus jegyzékünk 917. sz.) Ezt a kötetet 1771-ben József testvér írta le a soproni ház részére. Nem lehet más, mint a legutolsó soproni orgonista, Joseph Rhesak [Rehak], aki a csehországi Chwalkowitzban született 1742-ben, és 1765-ben lépett a rendbe. Nem tűnik ki, mikor került Sopronba. A feloszlításig, 1787-ig ő volt az orgonista. Mint laikus testvér szakmája szerint szabó volt. Azt írják róla, hogy csehül és németül tudott beszélni. A feloszlítás után a boldogasszonyi kolostorba [Frauenkirchen] került.⁶⁵⁹

Jos. Rhesakon kívül még két soproni ferencesről találtunk zenei adatot: Ignaz Redl kéziratos kancionáljában, amelyet szintén a turócszentmártoni Matica Slovenskában őriznek, a 4. folián „Anno 1730 9na 8^{bria} a Patre Ignatii Redl” bejegyzést, a 25. folián pedig a soproni tartózkodását jelző beírását találtuk: „Demissioni tono exposita Anno 1732 Mense Septembri Sopronii”. A számozott basszusokkal ellátott latin áriákat, litániákat, himnuszokat és hasonlókat, majd a 2. részben szlovák énekeket tartalmazó kézirat nem egyszerre készült. Úgy gondoljuk, hogy az első részt Sopronban írta le, a szlovák énekeket tartalmazó részt pedig később valamelyik kolostorban, szlovák környezetben állíthatta össze. Vő. J.

⁶⁵⁸ BárdosGyőr 127. l.

⁶⁵⁹ Bratislava, Štátny archiv IV. fond 823., 825., 863., 930. sz. irat.; OL C 103 E 18., 109. l.; Dobroslav Orel ismerteti Jos. Rhesak (Rehak) Gregorian chorale c. tankönyvét is, amelyet már a soproni kolostor feloszlítása után állított össze 1793-ban a nagyszombati ferences noviciusok részére. Lásd OrelHudebni 13. l.

Gajdošnak a kéziratban található feljegyzéséből tudjuk, hogy 1725-ben lépett be Redl a ferencesek közé. Soproni beosztásáról egyelőre részleteket nem találtunk.⁶⁶⁰

Wester Flóriánnak, a soproni nemzeti iskola igazgatójának 1824-ben az orsolyitáknál tartott aranymiséjéről még szólunk részletesen. Azt írják róla 1787-ben a soproni kolostor feloszlata alkalmával, hogy 19 éve ferences, de azt nem jelzik, hogy melyik évben került Sopronba. 1779-től már tanára a soproni nemzeti iskolának. A soproni városplébánián őriznek egy Denk-művet, amelyet ő másolt s a tulajdona volt. (Tematikus jegyzékünk 83. sz.) Orel a pozsonyi ferencesek egykori könyvtárában látta a 72 áriát tartalmazó gyűjteményét is, amelyet Wester 1779-ben írt le.⁶⁶¹

Meg kell említenünk azt is, hogy az 1778-ban alapított nemzeti, azaz normáliskola is náluk tartotta istentiszteleteit. Az év eleji Veni Sancte, az év végi Te Deum, valamint a király és királyné név- és születésnapján pedig zenés misét is tartottak az iskola részére ugyanitt, természetesen külső zenészekkel, akiket megfelelően megfizettek a fáradságukért.⁶⁶² 1787 után azonban, mivel a templomot világi célra használták, a Szent György-templomba jártak a normáliskola tanulói, és ott tartották az említett hivatalos ünnepeiket is.

Pálosok

Sopron egyik jobbágyfalván, Bánfalván [régii nevén Wondorf, Bondorf, Wandorf, a 19. századtól Bánfalva, Sopronbánfalva, ma Sopron-kertváros] a völgyben levő Mária Magdolna-kápolnán kívül fenn a hegyen a 15. század közepén már állott Szent Wolfgang-kápolnája. 1482-ben az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend tagjai, a magyar művelődésben értékes szerepet vállaló pálosok alapítanak mellette kolostort, majd a kápolnát is átveszik. 1532-ben a Bécs felé vonuló törökök azonban elpusztítják a kolostort, és a kápolnának is csak a szentélye marad meg. A szerzetesek Bécsűjhelyre menekülnek. A 16. század folyamán csupán a nép áhítata őrzi a hagyományt. Mint a rendi napló írja, húsvéthétfőn és Szentháromság vasárnapon évente a romos kápolnához zarándokolnak.⁶⁶³ Az 1520-as leltár szerint volt a kápolnának orgonája, graduálja és zsoltároskönyve.⁶⁶⁴ 1532 után azonban ezeknek nyoma veszett.

A 17. század első felében fokozatosan helyreállítják a templomot, és felépítik újra a kolostort. Ide helyezik a rend noviciátusát és filozófiai iskoláját. Innen kerül ki többek között Széchényi Pál kalocsai érsek és Esterházy Imre esztergomi érsek. Mindketten a római teológia elvégzése után bánfalvai tanárok is voltak.⁶⁶⁵

⁶⁶⁰ Martin, Matica Slovenska A XXXVIII – H 14. – Megköszönjük Dr. Richard Rybaričnak (Pozsony), hogy a kéziratra felhívta figyelmünket.

⁶⁶¹ OL C 103 E 18 107v: OrelHudebni 66. l., 6881. sz.

⁶⁶² Eisenstadt, Ferences kolostor levéltára Armarium II 20., Fasc. 44. Proth. quartae classis Scholae Primariae Nat. Sopr. Anno D. 1788.

⁶⁶³ LiberWondorf 5. l.; HáziKözépkori 259–268. l.; DocPaul 226. l.; CsatkaiMűemlék 439–441. l.

⁶⁶⁴ HáziSopron II/6: 312–313. l.; HáziAdatok 16. l.

⁶⁶⁵ BánSopron 274. l.

1664-ben Brezáni László pálos novicius végrendeletében orgona felállítására 600 ft-ot, a kálvária kápolna építésére pedig 500 ft-ot ad.⁶⁶⁶ A Fiedler-krónika megemlékezik arról is, hogy 1669. szept. 8-án szentelték fel az újjáépített templomot.⁶⁶⁷ 1670-ben aztán Brezáni László és főleg Esterházy Pál költségén elkészül a kálvária kápolna a hegy aljáról induló keresztút szobraival, benne pedig az oltár, a kórus és a kisorgona.⁶⁶⁸

Feltételezzük, hogy a soproni muzsikuskok, köztük a toronyzenészek is közreműködtek 1679 húsvét hétfőjén reggel 9-kor Palugyai György Antal pálos atya elsősímésén, a primiciáján, amelyre ünnepélyesen meghívta a soproni városi tanácsot is.⁶⁶⁹ Annál is inkább hihetjük ezt, mert a bánfalvai perjel 1682-ben a zarándokok részére összeállított útmutatójában húsvéthétfőn említi, hogy a hívek ne menjenek fel a kórusra, mert ott a zenészek tartózkodnak. Ugyanitt arról is olvasunk, hogy máj. 3-án (Szent Kereszt megtalálása ünnepe) a flagelláns, azaz önostorozó körmenetet tartják a kálváriára és vissza a templomba, pünkösöd keddjén a ferencesek rózsafüzér társulata, Szentháromság vasárnap pedig a soproni plébánia vezet hozzájuk ünnepélyes körmenetet. Kiemeli még a Szent Kereszt felmagasztalása (szept. 14.), a feketevasárnap (böjt 5. vasárnap), valamint a Mária-ünnep megülését, de nem szól róluk részletesen.⁶⁷⁰ Biztos, hogy nem teljes a felsorolása, hisz – mint látni fogjuk – a jezsuiták 1668 és 1752 között kétévénként, de időnként máskor is rendszeresen zeneszóval zarándokoltak a tanítványaikkal és híveikkel Bánfalvára.

Az 1669-ben alapított Krisztus öt sebe társulat 1693-ban a saját költségén rendbehozhatja a keresztút szobrait, és a kálvária kápolna tornyába kis harangot is helyeztet. A rendi napló számol be arról is, hogy Széchényi Pál kalocsai érsek 1710-ben 15 000 ft-ot hagy a kolostorra, és díszes püspöki miseruhát adományoz, amelyet azóta is a nagyobb ünnepeken használnak. Máj. 22-én hal meg, és ünnepélyes szertartás után a templom kriptájába temetik. Máj. 22-én, halála évfordulóján minden évben ünnepélyes gyászmisével emlékeznek meg a rend értékes tagjáról.⁶⁷¹ Itt említjük mindjárt, hogy egy századdal később, 1811. okt. 25-én kiemelték a bánfalvai kriptából, és Vilt József győri püspök kíséretében ünnepi menetben először a soproni Szent Mihály-templomba, majd onnan Nagycenkre, a család kriptájába vitték át hamvait.⁶⁷²

A 18. századi napló bejegyzéseit összehasonlítva a lorettoi szerviták naplójának adataival, megállapíthatjuk, hogy Bánfalva mint búcsújáró hely népszerűségben vetekedett vele. Természetesen elsősorban a soproniak kedvelt helye, de a környező vidék német, magyar és horvát lakossága is rendszeresen kereste fel. E

⁶⁶⁶ DocPaul 237. l.

⁶⁶⁷ Evtl Fiedler-krónika 1669. év 450. l.

⁶⁶⁸ LiberWondorf 5v l.; DocPaul 275. l.

⁶⁶⁹ GySmL:2 Lad. XXIV et Y. Fasc. 15. Nr. 1030.

⁶⁷⁰ OL Kamarai lt. E 153. Acta Paulinorum 92. csomó fasc. 592. pag. 5–5v. Instructio tum pro visitatoribus, tum pro Priore Conv. Bondorfensis de anno 1682. d. 14. Maj.

⁶⁷¹ LiberWondorf pag. 6–6v.

⁶⁷² GySmL:2 Sopron Szent Benedek-rendi Székház iratai. Proth. Res. Soproniensis 26. l.; BedyKáptalan 446. l.

bejegyzések közül számunkra legfontosabbat 1756-ban találjuk. Megújítják a soproni toronyzenészek szerződését: „Remete Szent Pálnak ünnepén, jan. 15-én a soproni zenész urak [a Szent Mihály-templom énekesei és a toronyzenészek] évi 17 rénusforintért újra kötelezték magukat, hogy évente öt alkalommal, mégpedig Szent Atyánk [Remete Szent Pál] napján, húsvéthétfőn, Szentháromság vasárnap, Szent Kereszt megtalálása és Kisasszony napján muzsikálnak. Amennyiben fűvósuk hiányzik valami okból, de más hangszerekkel jelennek meg, fizetségükből semmit sem vonunk le. Reggeli címén még 8 forintot kapnak, így évente összesen 25 forintot. Mivel azonban jan. 15-én a második vesperáson már nem vesznek részt, ezért ekkor ebédet sem kapnak, hanem reggeli címen kapnak valamit, amelyből tetszésük szerint a kocsmában étkezhetnek. Hangszereik szállítását ide és vissza is a konvent vállalja.”⁶⁷³

Ez a szerződésújítás arra az öt zenés ünnepre vonatkozik, amelynek költségét hagyományosan a pálosok vállalják. Természetesen nem zárja ki ez a megállapodás azt, hogy mások felkérésére, pl. pünkösöd keddjén, a dominikánusok által vezetett zarándoklaton is közreműködjenek azok felkérésére. (A 17. században ezen a napon még a ferencesek vezettek körmenetet Bánfalvára, mint említettük!) Viszont más együttesek is muzsikáltak: a jezsuiták saját zenészeikkel jöttek, a rákosiak, de más falvak is hozhatták saját zenészeiket, hiszen a környék német ajkú falvainak mindig volt saját zenekara. Volt olyan ünnepnapjuk, amikor 14 zarándokcsoport is együtt ünnepelt náluk. Ezek között voltak együttesek is.

1738. máj. 3-án, a Szent Kereszt megtalálásának ünnepén naplójuk arról ír, hogy igen nagy havaseső volt Sopronban. Emiatt sem a városplébános, de a toronyzenészek sem tudtak kijönni Bánfalvára. Ennek ellenére a környékről sokan jöttek össze magyarok, németek és horvátok, akiknek külön-külön prédikáltak. Az ünnepi misén ekkor a toronyzenészek távolléte miatt a saját szerzetesi kórusuk gregoriánt énekelt.⁶⁷⁴ Ez az adat számunkra lényeges. A népszerű búcsújáró helyen a pálosok gondoskodtak a zarándokok részére díszes, zenés istentiszteletekről, ugyanakkor a rendi növendékek révén szép számú szerzetesi közösségük élte a maga pálos hagyományát. Rendi liturgiájuk szerint együtt végezték a zsolozsmát és a szertartásaikat. Szendrei Janka részletes kutatásai alapján tudjuk, hogy a pálosoknak a középkorban is, de még a 18. században is saját rendi hagyományuk volt a gregorián éneklésben. De fontos szerepük volt a gregorián hangjelzés (notáció) hazai történetében is.⁶⁷⁵ A rend kódexíró műhelyei az esztergomi notációt fejlesztik tovább, variálják és alakítják ki a sajátos pálos stílust, amelyhez nagyon

⁶⁷³ LiberWondorf 1756. év. 29. l.: „Occasione festivitatis S. Patris Pauli I^m Eremitae 15 Januarii, Musici Sopronienses pro florenis Rhen, septemdecim dico 17. ad festivitates quinque per annum scilicet S. Patris, feria 2da Paschatis, Dnica SSae 3^{tis}, in festo Inventionis S. Crucis, in festo Nativitatis B. Virginis noviter suum servitium confirmarunt; ea lege, ut si quando tubicinis abesse contingat, nihil iis detrahatur, si cum aliis musicalibus comparuerint; item ut loco genticulorum habeant pro anno florenos octo, adeoque in toto fl 25. Et quia in festo S Patris pro secundis vesperis non manent, ideo nec istis prandium ea die dari dabet, sed accipiunt aliquid ex pecunia genticulorum et sibi pro libitu curant in Popina. Instrumenta tamen illorum musicalia occasione Conventus evehuntur et revehuntur.”

⁶⁷⁴ Uo. 17. l.

⁶⁷⁵ SzendreiForrásaink 328 – 330. l.; SzendreiNotáció 83 – 85. l.; SzendreiHangjegyes 49 – 50. l.

ragaszkodnak. A rend a 17. században átveszi ugyan a római liturgiát, de a maga hagyományához még a 18. században készült nagy alakú kéziratos graduáléjukban és antifonáléjukban is kötődik, ahol lehet a régi dallamformát veszik át. Sopronból középkori kódex nem maradt fenn, de három énekeskönyvüket ismerjük a 18. századból. A budapesti Egyetemi Könyvtár kézirattára A 122. sz. kötetét Tarnóczy Mihály pálos állította össze és írta le a bánfalvaiak részére, az esztergomi Szemináriumi Könyvtár 33-i–2. sz. antifonáléját pedig Dományi Ignác pálos ugyancsak számukra írta le 1738-ban. Ezekből énekeltek a 18. században. Ismerünk ugyanis még egy nyomtatott processzionálét, amelyet 1629-ben Antwerpenben adtak ki (Bpest Egyetemi Könyvtár Ae 4r 52. sz.). Radován Özséb bánfalvai prior 1714-es bejegyzése szerint ez szintén az övék volt. Ez természetesen római rítusú anyagot tartalmaz. Jó példa azonban arra, hogy mennyire inkább a saját összeállítású kéziratos könyvekhez ragaszkodtak. Ezen a köteten ugyanis látszik, hogy szinte egyáltalán nem használták, holott már 1714-ben is a birtokukban volt, és a 100. lapon az üres nyomtatott kottavonalakra a Puer natus in Betlehem dallamát kézzel beírták valamelyik évben. Emlékezve a ferencesekkel kapcsolatban a 17. századi menzurális gregoriánra, ill. a 18. századi sajátos többszólamú éneklés stílusáról mondottakra, a pálosokkal kapcsolatban a következő a megfigyelésünk: Az A 122. számú graduáléban csupán a 79–117. fóliokon szereplő Credók tartoznak az ún. menzurális gregorián anyagba, a többi dallamot a hagyományos pálos stílusban írták le. Többszólamú anyag az általunk ismert két bánfalvai kéziratos kötetben nem található. Tudjuk ugyan, hogy ez a sajátos többszólamúság főleg a ferenceseknél volt divatos a 18. században, azért mi is ismerünk két pálos kéziratos énekeskönyvet, ahol szerepel többszólamú anyag szép számmal.⁶⁷⁶ Tehát a pálosok is énekeltek több szólamban. Mivel azonban Bánfalváról csak két forrásunk maradt fenn, e többszólamú gyakorlatot ebben a közösségben nem tudjuk bizonyítani.

Orgonájukról naplójuk a 18. században csak néhány adatot őrzött meg. 1727-ben új pozitív orgona beszerzéséről, 1738-ban ennek a kis orgonának (positivum parvum) javításáról szól. 1743-ban viszont 9 változatú orgona hangolását és a pedál javítását említi, s arról is ír, hogy a nagyobb ónsípkat fasípkra cserélték ki.⁶⁷⁷ Ezt a hangszeret aztán 1786-ban történt feloszlásuk után 112 ft-ra értékelték.⁶⁷⁸

A kolostor templomának organistái rendtagok voltak, bár nevét sajnos egyiknek sem ismerjük. 1786 elején a feloszlás után ugyanis a falu tanítóját, Voit Ferencet kéri fel vasárnap és ünnepnap délelőtt és délután az orgonálásra és a kántori teendőkre. Voit 1786-ban kéri a helytartótanáctól – mivel azelőtt az orgonálást

⁶⁷⁶ Budapest Egyetemi Könyvtár kézirattára A 115. sz. Újhelyi pálos graduále és ugyanott A 131. sz. Koncz Gábor Liber pro organo c. kötete.; Szigeti Többszólamúság 10–16. l.

⁶⁷⁷ Liber Wondorf 9., 18., 21v. l.

⁶⁷⁸ OL C 103 Inventarien der in Hung. aufgelassenen Klöster Pauliner Kloster: Wondorf. Fasc. E 9., Nr. 1., 37v. – A mellékletek hiányoznak. Ugyanebben a leltárban szerepel az általunk említett, jelenleg ismeretes három gregorián kötetten kívül még egy római graduále, egy antifonále és két psalterium, mindegyiket a 18. században adták ki. A Szegedi-féle 1675-es kassai kiadású Cantus Catholici magyar–latin énekeskönyv is birtokukban volt. A kolostor ebédlőjében pedig régi zongorát talált a leltározó bizottság (uo. 31v és 271–316. l.).

maguk a szerzetesek végezték a kolostorban, s a tanítónak csak havonta egyszer kellett orgonálni a falusi templomban – , hogy ezért az újabb elfoglaltságáért évi 60 ft-ot kapjon. Mivel már öt hónapja végzi ezt az újabb munkáját, 25 ft kifizetését javasolják.⁶⁷⁹ A helytartótanács döntését nem ismerjük, különben is hamarosan megszűnt a kolostor templomában az istentisztelet. Varga szerint a főoltárt a kaboldi [ma Kobersdorf] evangélikusok vették meg, az orgonát pedig a kópházai búcsújáró templom kapta meg. A kolostor a brennbergi bánya tisztviselőinek lakása és katonai kórház lett, a templom pedig a kórház raktára. 1787 novemberétől a falut az ágfalvai plébániához csatolták, de a plébános csak a Magdolna-kápolnát használta. Az ágfalvai plébános szerette volna megszerezni a kolostor templomát is. Végre 1825-ben célt ért: a templom a vallásalap tulajdona lett. Az 1751-ben épült hagymakupola helyett most piramis kupolát építenek a toronyra. Új oltárokat és szobrokat is kap a templom.⁶⁸⁰ Berger János ágfalvai plébános már 1826 nyarán meghívja a soproni tanácsot az okt. 8-án tartandó felszentelési ünnepre, de ez valami okból elmaradt, és csak 1827. máj. 20-án tartják az utolsó hivatalos istentiszteletet a Mária Magdolna-kápolnában, aztán átviszik a templomi ruhákat és a felszereléseket a kolostor templomába.⁶⁸¹ A felszentelés ünnepét 1827. aug. 19-én tartják. Az ünnepség rendjét és az énekek szövegét Kultschar Katalin soproni nyomdájában előre kinyomatják, és a résztvevők kezükhöz kapják az ünnepen. A leírás szerint reggel hétkor a Magdolna-kápolnában szentséges misét tartanak, majd ünnepélyes körmenetben vonulnak fel a hegyre. A szentelési szertartás után az egész nép a német Te Deumot énekli zenekar kíséretével. Prédikáció előtt és után orgonakísérettel a meghívón szereplő népénekeket éneklük, majd zenekari kíséretes ünnepi mise következik. Délután 3-kor ünnepélyes vesperás zárja az ünnepet.⁶⁸² Mivel új orgona beszerzéséről előzőleg nem hallottunk, valószínűleg tartjuk, hogy a Magdolna-kápolnából az orgonát is felhozták a kolostor templomába. Továbbra is Ágfalva leányegyháza maradt Bánfalva azzal a különbséggel, hogy a kolostori templomban tartották az istentiszteleteket. Berger János 1830-ban a bánfalvai búcsújáró hely használatára énekeskönyvet adott ki. Ebben részletesen leírja a plébániához tartozó Ágfalva, Lépesfalva és Bánfalva szertartásrendjét. Csak minden harmadik vasárnap és a hagyományos nagyobb ünnepeken volt mise és litánia Bánfalván. A zenekar szerepét nem jelzik, de feltételezzük, hogy hamarosan fellendült ismét a bánfalvai búcsújárás hagyománya és ezzel együtt a zenekaros ünnepek szokása is.⁶⁸³

⁶⁷⁹ Uo. 150–150v. és 3–3v. l.

⁶⁸⁰ VargaWandorf 27–29. l.; CsatkaiMüemlék 442., 548. l.

⁶⁸¹ Tjk 1826. aug. 28., 243. sz., 861. l.; uo. 1827. máj. 17., 1861. sz., 1521. l.

⁶⁸² OSzK Knyt 1827 zene.: Lieder am Tage der Einweihung der vormaligen Pauliner Kirche im Wandorf gesungen den 19. August 1827. ... Oed. Katharina Kultschar.; Pressburger Zeitung 1827. aug. 28., 68. sz., 869. l.

⁶⁸³ Johann Berger, Christkatholisches Gesang-und Andachtsbuch zum Gebrauch bey der öffentlichen Gottes-verehrung. In Druck gegeben zum Besten der Wandorfer ehemaligen Pauliner-Kirche von – Oedenburg 1830., 264–269. l. – Kövér Imre bánfalvai plébános tulajdona. Az énekeskönyv nem tartalmazza az énekek dallamát.

Dominikánusok

A szombathelyi kolostor alapítója, gr. Erdődy Györgyné Batthyány Erzsébet tette lehetővé a dominikánusok soproni letelepedését is azzal, hogy 1674-ben a mai Szent György u. 5. sz. házát nekik adta. 1680-ban kelt szerződésük szerint az Ikva-híd mellett állott Szent Erzsébet-kápolnában vállalták a lelkipásztori munkát. Első házukat Esterházy Pál vette meg 1687-ben a jezsuita konviktus részére. Ők ezután a régi állatvásár térre költöznek, de 1700-ban ezt is eladják, és a végleges helyükön, a mai Széchenyi téren két házat vesznek meg. Az egyik lett ekkor a kápolna, és 1700. okt. 9-én már miséznek benne. A templom alapkövetételének a szertartását 1719. nov. 19-én gr. Erdődy Ádám nyitrai püspök végezte. 1723-ban már használják, de a barokk oltárok és berendezések csak 1745-re készülnek el. A tornyokat a század közepén kezdik építeni, s 1775-ben lesznek készen. 1779. márc. 14-én ünneplik a templom felszentelését. A Széchenyi téri rendházat 1745–55 között építik fel.⁶⁸⁴

A rend tagjai a jezsuiták feloszlatása után 1802-ig a gimnázium vezetését is vállalják. Mivel őket II. József nem oszlatta fel, jelentőségük nagyon megnőtt Sopronban a ferencesek és a pálosok távozása után. Mégis, házinaplóik hiányában, sajnos éppen velük kapcsolatban találtunk legkevesebb zenei adatot.

Első orgonájukról sem tudunk. Szalay arról ír, hogy P. Königsmannt Antal házfőnök 1765–67 között új orgonát vett. Ezt P. Doberschitz Tamás házfőnök idejében 1774–87 között javítják, és stallumokat építenek a szentélybe. Az orgona javításának nagyságát nem lehet megállapítani, mert a stallumok építésével együtt került 390 ft-ba.⁶⁸⁵ Többet nem tudunk az orgonájukról, legfeljebb azt, amiről már megemlékeztünk, hogy Szarka Mátyás az 1820-as években javította. Orgonista, kántor rendtársaik közül is csak P. Freismuth Gottfried, stájerországi származású muzsikus nevét ismerjük, aki Szigeti szerint Szombathelyről 1753-ban jött Sopronba, és 1758-ban ismét visszatért Szombathelyre.⁶⁸⁶

1765-ben és 1770-ben szólnak a szertartásrendjükéről. A rózsafüzér társulatuk a hónap első vasárnapján és a Mária-ünnepek délutánján körmenetet tart, de itt nem említik a zenekari kíséretet. Viszont a két dominikánus szentnek, Ferreri Szent Vincének (ápr. 5.) és Veronai Szent Péternek (ápr. 29.), valamint Nep. Szent Jánosnak (máj. 16.) kilencnapos ájtatosságán a zenekar közreműködéséért évente összesen 86 ft-ot fizetnek.⁶⁸⁷ Müllner karnagy 1802-ben írt panaszos levelében – idéztük már – hivatkozik arra, hogy a Szent Mihály-templom együttese muzsikált a ferencesek és a dominikánusok ünnepein is. Ők szerepelnek 1781-től a Szenthá-

⁶⁸⁴ Szalay Soproni 5–9. l.; Csatkai Műemlék 329. l. – Csatkai a második ház helyének az akkori Fogadószer, a mai Lenin körút egyik házát jelöli meg. *Pressburger Zeitung* (1779. márc. 17., 22. sz.) az 1779. márc. 14-i ünnepségről írt rövid híradásában nem a templom felszentelését, hanem a rendháznak kolostorra való felszentelését mondja el. Valószínű, hogy a rendházat is felszentelte Szily szombathelyi püspök, de a rendház csak 1787–90 között lett konvent, mint ezt Szalay írja.

⁶⁸⁵ Szalay Soproni 9. l.

⁶⁸⁶ Szigeti Szombathelyi 322. l.

⁶⁸⁷ *Plt Parochialia Sopron Fasc. 39. Ordo Divinorum in Eccl. Res. Soproniensis Fratrum Ord. Praedicatorum.*; *uo. Ordines Religiosi 4. sz. Domonkosok 60. sz. 1770. márc. 1. Informatio Dominicanorum Soproniensium.*

romság tiszteletére évente tartott kilenceden is, amikor naponta zenés mise és litánia hangzott el. 1780. jún. 20-án ugyanis Tóth János sebész és borbély 30 000 ft-os alapítványt hoz létre a dominikánusok részére, amelynek kamataiból többek között az alapító kívánsága szerint a kilenced költségeit is fedezi.⁶⁸⁸ Ugyancsak előírja azt is az alapítvány, hogy a szerzetesek kórusa havonta egyszer gregorián korális misét énekeljen. Ez az adat azt is igazolja, hogy az átlag 10–16 tagú szerzetesi közösség rendszeresen énekel gregoriánt is.

1830-ig csak kétszer hallunk zenés ünnepükről: Az 1826-ban bevezetett egyházmegyei szentségimádás alkalmával náluk hétfői napon 9-kor volt az ünnepi mise, délután ½6-kor zenés litánia és Te Deum zárta az ünnepet. Arról is szóltunk már, hogy 1826-ban a szentévi négy jubileumi körmenet rendje szerint a Szent György-, az Orsolya-templom után a menet az ő templomukba is bevonult zenezsóval, azután tért vissza a Szent Mihály-templomba. A körmenetben mindegyik alkalommal az ő szerzetesi közösségük is részt vett.

Rákos

Mai nevén Fertőrákos nem tartozott Sopronhoz. A győri püspökök birtoka volt a középkortól kezdve, akik sokat tartózkodtak a rákosi kastélyukban. Mivel a soproni zenészek gyakran muzsikáltak a rezidenciájukban, szólnak a helység zenéjéről.

A török 1529–32 között erősen megrongálta a kastélyt. Draskovich György püspök az 1580-as években újjáépítette. 1681-ben az országgyűlés alkalmával a király itt látogatta meg Széchényi püspököt. 1683-ban a Bécs felé vonuló sereg kifosztotta a kastélyt, de Széchényi hamarosan rendbehozatta. A kastély és a benne levő kápolna a teljes barokk pompáját Keresztély Ágost hg. és Zichy Ferenc gr. püspökök alatt nyeri el a 18. században. A plébániatemplom sorsa is hasonló. Széchényi építtette újjá, és Kollonits Lipót püspök 1696-ban szentelte fel újra.⁶⁸⁹

Az első fennmaradt zenei adat a templom orgonájára vonatkozik. Az 1641-es püspöki vizitáció fából épült kórusról szól csupán, az 1696-os viszont arról értesít, hogy a kőből épült kóruson pozitív orgona áll, s Pál nevű 55 éves kántor az orgonálásért 2 mérő gabonát kap. Az 1713-as vizitáció pontosabb adatot közöl: a pozitív orgona hatregiszteres, és a Margitáról [ma St. Margarethen] való 42 éves Klumstein János, aki 8 éve kántor Rákoson, szintén 2 mérő gabonát kap az orgonálásért. Nem tudjuk, mikor cserélték ki a hangszert, mert az 1777-es vizitációban rossz állapotban levő 10 regiszteres orgonáról olvasunk. Úgy látjuk, hogy Johann Wiess bécsi orgonaépítő, aki 1784-ben a Szentlélek-templom orgonáját is javította, ugyanekkor ezt is javítja, mert ma is olvasható a játszóasztalon a zománc tábla felírás: „Josef und Johann Wiess Wien 1784.” Lényeges átépítésről viszont nem lehet szó, mert az 1807-es leltár szerint az orgona 10

⁶⁸⁸ Uo. Fasc. 15/a Fundationalia. Szerződés Tóth János és Albrecht Rajmund provinciális között 1780. jún. 20.

⁶⁸⁹ CsatkaiRákos 249–250. l.; CsatkaiMűemlék 512–517. l.; BánRákos 1–90. l.

regiszteres, mégpedig 8 regiszter a manuálban található, 2 pedig a pedálban. 1810-ben és 1812-ben összesen 125 ft-ot fizetnek ki újabb javításra. 1829-es vizitáció szerint azonban megint komoly javításra szorul a templom orgonája.⁶⁹⁰

A kastély kápolnája orgonájáról részletes adatot nem találtunk, csupán Zichy püspök számadásában azt, hogy 1744-ben 400 ft-ot fizetett ki a rákosi kastély kápolnája orgonájáért.⁶⁹¹

Három évvel később 1757-ből való a kastéllyal kapcsolatban legfontosabb zenei adatunk, mert a 18. századi hagyományról szól. Zichy püspök elszámolásában azt írják, hogy 16 ft 48 x-t fizettek ki a soproni zenészeknek azért, mert a rákosi kastélyban a kápolnában Szentháromság vasárnapon a misén és a litánián, valamint az ebéd alatt muzsikáltak.⁶⁹² Ez az ünnep volt a kápolna búcsúja, miként a jezsuiták naplójából tudjuk, akik erről 1753-ban emlékeznek meg. Az egyik jezsuita volt ugyanis az ünnepi szónok, és Zichy püspök is jelen volt.⁶⁹³ 1782-ben szintén ezen a napon 21 ft 70 x-t fizetnek a soproni zenészeknek. Nem csupán ezen az ünnepen hívták meg a soproni zenészeket, hanem minden alkalommal, amikor a püspök az előkelő vendégeit fogadta a pompás kastélyban. A káptalan beiktatási ünnepélye alkalmával is az ünnepi ebédet 1781-ben itt tartották. A soproni zenészek az asztali zenélésért ez esetben 38 ft 40 x-t kaptak.⁶⁹⁴ A muzsikusok bizonyára a Szent Mihály-templom együtteséből kerültek ki és a toronyzenészek közül.

Ami pedig a soproniak és a rákosiak kapcsolatát illeti, erről már volt alkalmunk szólni részletesebben az 1730-as évekről való beszámolóinkban. Hagyományosan évenként áldozócsütörtökön a Szent Mihály-templomból vonult a körmenet zeneszóval a rákosi templomba. A jezsuiták naplója szerint 1736-ban Groll Adolf püspök is részt vett az ünnepen.⁶⁹⁵ Ez a körmenet már régi hagyomány volt Sopronban, hisz 1654. május 13-án Vitnyédy városplébános arra kéri az evangélikus tanácsot, hogy másnap, áldozócsütörtökön a szokásos rákosi körmeneten engedélyezzék a harangozást a Szent Mihály-templomban, hiszen a harangozás közös joga az evangélikusoknak és a katolikusoknak. A városi tanács azonban nem egyezik bele azzal az ürüggyel, hogy ez a jog csak a temetésekkel kapcsolatban érvényes, és semmiféle újítást nem engedélyeznek az eddigi szokásokhoz viszonyítva.⁶⁹⁶ Nem tételezzük fel, hogy abban az időben is olyan ünnepélyesen vonultak zeneszóval Rákosra, mint a 18. században.

⁶⁹⁰ PIt Vizitációk. Liber Vis. Archd. Sopron 1641. Nro Regist. 1, 80. sz., No. Regist. 16. Vis. 1696. 28. sz., 19. sz. Ribits vizitációja 1713., 55. l.; Fertőrákosi plebániai lt. Vizitációs válaszok 1777. év.; uo. Inventarium pro Anno 1807.; uo. Templomszámadások 1810., 1812.; uo. Canonica Vis. 1829., 2. fejezet.

⁶⁹¹ PIt VII. szekrény 14. sz. csomag. Vegyes gazdasági iratok 1742–64.: „Organum pro Capella Rakosiensi 400 fl.”

⁶⁹² PIt uo. 13. sz. csomag. Zichy udvartartása számadások No. 25.: „Ausgaben zu Groisbach 757. Erstlichen zu Groisbach am H. Dreifaltigkeit-Sontag denen Musikanten von Oedenburg kommen zu lassen, so in der Schloss Kapell bey dem Ambt und Litaney auch bey der Tafel musiciert haben, davon bezahlt 96 fl 48.”

⁶⁹³ HistColl 1753. év 211v.

⁶⁹⁴ PIt 13. sz. csomag Zichy udvartartása számadások. Rákos 1782. 19. és 43. sz.

⁶⁹⁵ HistColl 1736. év 148. l.

⁶⁹⁶ Tjk 1654. máj. 13., 86. l.

Szóltunk már arról is, hogy pünkösdhétfőn viszont a rákosiak jöttek a saját zenekarukkal minden évben a Szentlélek-templomba, és ilyenkor az ebédpénzt a rákosi tanítónak és zenészeinek Groll püspök közbelépésére 1734-től újra fizette folyamatosan a város a Szent Mihály-templom karnagyának, aki ebből az összegből vendégelte meg Sopronban a rákosi zenészeket.

Hogy a rákosiaknak saját zenekaruk volt, arról az első bizonyosságot az 1777-es vizitáció szövegében találtuk. Schragner Keresztély tanítóról azt írják, hogy az orgonáláshoz és egyéb hangszerekhez is ért, amint ezt el is várják itt tőle. Majd később Harrer Nep. János plébános pontosan szól a zenekar közreműködéséről: „Vasárnaponként az istentiszteletet a lehetőség szerint a kórus énekével és a hangszerek, azaz hegedűk és orgona kíséretével, a tanító vezetésével tartjuk.” Majd beszámolnak arról, hogy minden hónap első vasárnapján az Oltáriszentséggel ünnepélyes körmenetet tartanak az utcán, és évente egyszer a Szentlélek-templom búcsúján Sopronba és egy alkalommal fogadalomból Lorettomba vezetnek körmenetet.⁶⁹⁷ Ez a szöveg sem állítja, hogy minden vasárnap közreműködik a zenekar, csupán lehetőség szerint. Viszont az 1829-es vizitáció világosan ír erről a kérdésről: „Vasárnapokon a nép énekével, ünnepeken pedig a kórus és a zenekar közreműködésével épülésre méltóan tartjuk az istentiszteletet. A tanítómester és segédtanítója kivételével a zenészek, valamint az énekesek és énekesnők fizetség nélkül működnek közre.”⁶⁹⁸ A tanítómester és a kántor a 36 éves Reisinger József, aki Rötthalvárról [ma Rattersdorf] való. Őt is dicsérik az orgonálásáért és azért, hogy más hangszereken is játszik. Javadalmában szerepel nála és elődjeinél is évente 10 ft a hegedűhúrok beszerzésére és egyéb zenei kiadásokra. Segédtanító a 34 éves Reisinger István. Bizonyára a testvére, mert ő is Rötthalvárról való. A templom szentelésének ünnepe áldozócsütörtök, amikor a soproniak jönnek hozzájuk. A templom búcsúja 1777-től Szent Miklós napja (dec. 6.). Az anyakönyv bejegyzése szerint ugyanis 1777-ben Zichy püspök bőkezűségéből renoválták a templomot és szept. 1-én szintén Zichy püspök szentelte fel újra Urunk mennybemenetele és Szent Miklós tiszteletére. Ennek az emlékére a hívek – mint írják – minden vasárnap a mise után Miatyánkot és Üdvözlégyet mondtak el együtt.⁶⁹⁹

⁶⁹⁷ Fertőrákos plébánia lt. Vizitációs válaszok 1777.: „Ludirector in Matre est Christianus Schragner... cerimoniae in Ecclesiae cantu pulsu organi reliqua Musicalia prout in oppido requiritur bene calet... Divina diebus Dni musicalibus instrumentis hoc est fidibus organo et vocalistarum cantu a ludimagistro pro posse servantur. Omnibus diebus Dnicis 1ma lunaribus nempe SSmi sub Sacro exponitur atque id sub Processione debitae populi reverentiae venerandum in oppido circumfertur. Supplicationes nisi una Sopronium ad Sanctum Spiritum tempore enceniorum celebrato prius Domi Sacro ac una Lauretum ex Parochianorum voto ducitur.”

⁶⁹⁸ Uo. Can. Vis. 1829. 2. fejezet.: „Divina servantur diebus Domini sub concentu populi, diebus vero Festis instituitur cantus Musicus apte ad aedificationem. Musici cum cantoribus et cantatricibus serviunt sine salario Ludirectore és Praeceptore utique excepto.”

⁶⁹⁹ RKa 1775. év 30. l.

III. Az iskolák zenéje

Evangelikus gimnázium és énekiskola

Az 1606-os bécsi béke után létrejött önálló evangelikus gyülekezet és gimnázium zenéje – mint lattuk – annyira összekapcsolódott egymással, hogy ezzel a csaknem két évszázados értékes zenei élettel helyesebb volt egyszerre foglalkoznunk.¹ E fejezetünkben most már csupán azokat a zenei adatokat tekintjük át, amelyek szorosan az iskola életéhez tartoznak, főleg az iskoladrámával kapcsolatosak, valamint a gimnázium keretében szervezett énekiskolára vonatkoznak.

Lackner Kristóf polgármesternek három darabja ismerős, amelyeket a gimnázium tanulóinak közreműködésével adtak elő. A Cura Regia seu Consultatio Paterna c. darabot 1615. ápr. 20-án és 21-én a városháza tanácstermében játszották. Csatkai és Staud szerint is a drámai mozgalmasság hiányát csak az utolsó felvonás ének- és táncbetétei pótolták. 1617. márc. 3-án adták elő a diákok az Electio Trigoniana-t és 1619-ben az Actus Oeconomicus c. darabját. Az utóbbi kettőről azonban nem tudjuk megállapítani, hogy hangszerkísérettel adták elő vagy énekelték-e egyes számaikat.²

Már Payr is foglalkozik Wohlweber Henrik kérvényével, amelyben 1628 – 1638 között – hivatkozva a színjátszás iskolai hagyományára – kéri a tanács engedélyét arra, hogy pünkösdkor az istentisztelet után diákjaival a tékozló fiúról biblikus tárgyú színdarabot adhasson elő. Tudjuk, hogy Wohlweber mint a német iskola tanítója tagja volt a kórusnak, és a Szent György-templomban a reggeli istentiszteleten kántori munkát is végzett. Mégsem lehet megállapítani, hogy a tervezett színdarabot hangszerkísérettel akarta előadni, mert kérvényében erre egy szóval sem hivatkozik.³

Utaltunk már a községi gyűlés 1638-as rendelkezésére, amelyben – éppen a jezsuiták letelepedése után – az evangelikus gimnázium figyelmét is felhívja a vallásos tárgyú színdarabok, az ünnepélyes vizsgák és nyilvános viták s egyéb

¹ A régi felfogás az evangelikus gimnázium kezdetének időpontját 1557-re helyezte (MüllnerGeschichte 18. l.; PayrFőiskola 4–5. l.; PayrSoproni 95–96. l.; KarnerAdalékok 62. l.), az újabb vélemény szerint viszont a bécsi béke után alapították (BánSopron 30., 35., 112. l.; MollayTöbbszövevényesség 140. l.). – Payr egyébként maga is utal Hamel Sámuel községi jegyzőnek 1615. márc. 15-én kelt soraira, amelyekben három diákot ajánl a soproni tanácsnak az alumneumba való felvételre. Itt „az újabban szervezett soproni gimnáziumot” („neulich aufgerichtetes Gymnasium”) említi dicséret szavaiban. Lásd GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 3. Nr. 137.; PayrSoproni 247. l.; PayrFőiskola 9. l.

² OSzK RMK II. 367. sz.; PayrSoproni 248., 274. l.; CsatkaiLackner 2.1.; StaudIskolai 11. l.

³ GySmL:2 Lad. XII et M. Fasc. 11. Nr. 12.; PayrSoproni 368. l.; StaudIskolai 12. l.

irodalmi jellegű előadások tartásának fontosságára.⁴ Azonban a tanács 1643-ban, a pestis idején, nem engedélyezi karácsony körül még a diákok színelőadását sem.⁵

Lochner János naplójába 1657. dec. 29-én meghatottan jegyzi be: „Szent János napján gyermekeim és néhány osztálytársuk itthon nálam a Kisded Jézusról játszottak el színdarabot az egész rokonság jelenlétében. Az áhítat úgy átforrósította szívüket, hogy a végén lélekemelő táncba fogtak.”⁶

Ugyancsak Lochner leírásában idéztük az evangélikusok új magyar gimnáziumának 1658. júl 11-i felavatási ünnepét. Részletesen szólt arról, hogy az új gimnázium előcsarnokában Dávid frigyládájáról adtak elő a diákok színdarabot a zenekar kíséretében nagy sikerrel. Szintén Lochner révén tudjuk, hogy 1658. aug. 7-én a magyar gimnázium épületében Judit és Holofernes c. darabot a felső osztályúak, s ismeretlen című művet pedig az alsósok a Mélyúton (Tiefen Weg) adtak elő, ahol Payr szerint a szabadban állítottak fel színpadot.⁷ Zenei adatot itt nem említ. Klesch Dániel 1650 – 59-ig konrektora volt a soproni gimnáziumnak. 1676-ban megjelent művének előszavában hivatkozik arra, hogy sok színdarabot, főleg bibliai tárgyúakat rendezett Sopronban. Felsorolja néhány darabnak címét, de nem jelzi bennük a zene szerepét.⁸

Wohlmuth János idejében a számadáskönyvi bejegyzések alapján arra következtethetünk, hogy a gimnazisták gyakran adtak elő iskoladrámákat. Ezekben az években a muzsika is komoly szerephez jutott az előadásokon. 1689-ben ugyan még csak Ude Kristóf festőnek fizetnek 10 ft-ot a júl. 21-i előadás díszleteiért, de 1694-ben, 1697-ben és 1698-ban a toronymester kap a zenéért 6 – 9 ft-ot. 1694. szept. 8-án a gimnázium udvarán tartott előadás alkalmával a zenészek és a többi szereplő között zsemlét és kiflit osztogatnak. A művek címét sajnos egyszer sem jelzik.⁹

1712-ből maradt fenn a legrégebb német nyelvű részletes leírás az ún. installációról, azaz az új igazgató beiktatásáról. A soproni születésű Friedelius János 1682-től vezette az iskolát. Nyugalomba vonulásakor a soproni jegyző fia, Deccard János lesz az utóda. A Serpilius-napló szerint okt. 3-án a konvent tagjai és sokan mások is egybegyűltek az iskolában. A zene elhangzása után Friedelius János úr lépett az emelvényre, s egy óráig elmélkedett a jó rektor erényeiről. Majd lemondott a 48 évig viselt tisztéről és hangsúlyozta, hogy ezután nyugalomban kíván élni élete végéig. Az újonnan meghívott Deccard János Kristóf vette át a hivatalát, és szép beszédet tartott. Dobner Nándor úr a konvent elnöke latinul szólt Friedelius rektorhoz. Megköszönte az ifjúság iránt oly hosszú időn át tanúsított jóságát, buzgóságát, és Isten áldását kívánta számára. Emlékeztette aztán az új rektort a kötelességeire, és minden jót kívánt a munkájához. Hasonlóan buzdította a tanárokat és az egész ifjúságot. Kövesdi János konrektor is elbúcsúzott a régi rektortól, és kollégái

⁴ SopronMon I. 458 – 459. l.; PayrSoproni 366. l.

⁵ Tjk 1643. dec. 11., 100. l.; HáziAdatok 116. l.

⁶ Tjk 1657. dec. 29., 150. l.: „Am Johannitag haben meine Kinder und etliche ihre Mitschuler daheim bey mir kindische Comoedi von lieben Christkindlein gehalten im gegenwart deren allersaits Eltern: sind dabey in der andacht so erwarmet, dass es endlich auf ein Geistliche tanzen angelassen.”

⁷ Tjk 1658. auf. 7., 194. l.; PayrSoproni 398. l.; StaudIskolai 12. l.

⁸ StaudIskolai 12. l.; PayrSoproni 364. l.

⁹ Evtl Konventi számadások 1689 – 1698. passim.

nevében üdvözölte utódát. Biztosította őt engedelmességükről. Ezt kézfogással is megerősítették. Az ünnepséget gratulációkkal, majd muzsikával fejezték be.¹⁰

Payr szerint Friedelius már mint nyugalmazott rektor 1714-ben, Lackner Kristóf polgármester hivatalba lépésének 100 éves évfordulója alkalmával a gimnázium auditoriumában ünnepélyt rendezett, amelynek keretében hat felsős diák méltatta Lackner érdemeit. Friedelius kinyomatta az ünnepély anyagát is. Payr sajnos nem szól az ünnep zenei vonatkozásairól.¹¹

Knogler Dániel idejében, 1721 – 1750 között megint gyakran, legalább évente egyszer jelentkezik visszatérő adat a számadáskönyvekben az ún. Actus declamatorialis (declamationis) alkalmával a toronymesternek, zenészeknek, kántornak, orgonistának kifizetett összegről. Csupán 1740 őszén a III. Károly halála alkalmával tartott gyászistentisztelet (ária és gyászkantáta) után jegyzi be Serpilius azt is, hogy a gimnáziumban Luctus Musarum Pannonidum kezdetű darabot adják elő az ünnep kiegészítéseként.¹² Az iskoladrámák helyét a 18. században tehát – úgy tűnik – inkább az önképzőszerű szavalatok, előadások, szónoki gyakorlatok (declamatio) foglalták el, és ezeket fűszerezték, vagy keretezték muzsikával. Gondoljuk, hogy a muzsikálás lelke és irányítója ezeknél is Knogler Dániel volt. Bizonyára méltó segítőt talált Hajnóczy Dánielben, a jénai társaság tagjában, aki 1718-tól a gimnázium tanára, majd Deccard János halála után 1740–47-ig igazgatója. Hajnóczy zenei szerepéről nincs konkrét adatunk, de hogy zeneértő volt, azt bizonyítja ismert, hangulatos besztercebányai útleírása, az *Iter Neosolien-se c. kézirat*a. 1739 júniusában Knogler társaságában való utazásukon (Sopronból Besztercebányára és vissza Sopronba) figyelemreméltó zenei élményükről is beszámol útinaplójában.¹³ 1741-ben megjelent *Versus memoriales tironibus grammatices inservientes c. tankönyvében* a latin nyelvtani anyagon kívül a függelékben közli azokat a latin énekeket és imákat is, amelyeket a soproni iskolában az iskolai könyörgéseken énekelni, ill. imádkozni szoktak.¹⁴ Utóda, Ribini János az iskolai szabályzatban pedig részletesebben szól az iskolai beosztásról. Nyáron reggel 6-kor, télen 7-kor a felső három osztály a legnagyobb teremben gyülekezik, és itt tartja a könyörgést, amely énekből, imából és bibliai szakasz olvasásából áll. A három alsó osztály viszont a saját osztályában ének nélkül végzi a könyörgést.¹⁵

A következő igazgató, Farkas Ádám idejében (1758 – 1785-ig) a soproni Siess nyomdában megjelent latin nyelvű ódaszövegek közül az 1771, 1774, 1776 és 1778 évekből valók fennmaradtak, és arról szólnak, hogy dec. 24-én a diákok énekes köszöntéssel ünnepelték az igazgató névnapját.¹⁶

A 18. század végén kétségtelenül az iskola legjelentősebb eseménye a Kis János által létrehozott Magyar Társaság, ami az önképzőkör szerű önművelésnek virágzó keretévé fejlődött. Bár Berzsenyi Dániel mint az iskola diákja nem volt a Társaság

¹⁰ Uo. Serpilius-napló 21. sz. 1712. okt. 3., 69. l.

¹¹ PayrFőiskola 19. l.

¹² Evtl. Konventi számadások 1721 – 1750. passim; uo. Serpilius-napló 246. l.

¹³ OSzK Quart Lat 1166. sz. fol 63 – 313 (rég); PayrFőiskola 22. l.

¹⁴ NémethLiceum I. rész 27. l., II. rész 1. l.

¹⁵ Uo. I. rész 43. l.

¹⁶ OSzK Knyt 2° rét anyag jelzet nélkül.

tagja, de később maga is, továbbá Kazinczy, Virágh, Kisfaludy is levelező tagjai lettek, és gr. Festetics György és gr. Széchényi Ferenc is pártfogolták. Hogy a diákok által előadott nevezetes magyar nyelvű Hunyadi Lászlóra 1792-ben, Zrínyi Miklós és barátaira 1808-ban s főleg Vörösmarty Salamon királyára 1829-ben sor kerülhetett, a Magyar Társaság mind jobban emelkedő irodalmi igényességének és szellemének köszönhető.¹⁷

Mégis elgondolkoztatóak Kazinczynak Kelényi által idézett sorai, amelyeket Kis Jánosnak ír 1793 nyarán: „Igazán, Kedves Barátom, ti vagytok azok, és tágosabban, a' Sopronyi Társaság az, a' miből mindent várok. Minden kétségen kívül vagy az, hogy a' Lutheranusok Oskoláiból jönnek-ki azok az Ifjak, a' kik Aesthezissel dicsekedhetnek. Városokban neveltetvén, Muzsikát és valami kevés Festést, s' Nemetül tudván, a' Nemet Irók' Munkáinak ismeretségét tehetitek magatokévá, mellyek nélkül haszontalan igyekszik valaki hazai Literaturánkat boldogítani.”¹⁸

Sajnos ugyanis éppen a magyar irodalmi érdeklődésnek és lelkesedésnek szépen fellendülő éveiben a zenéjéről híres soproni gyülekezet és gimnázium – a már ismertett okok miatt – a muzsika terén a mélypontra kerül ezekben az évtizedekben. Nem lévén már kórus és zenekar, úgy kell szinte lámpással keresnünk egy-egy énekes adatot. De, mint látni fogjuk, hol vannak ezek a muzsikálás régi nivójához viszonyítva! Csatkai Stráner György diák emlékkönyvéről szólva idézi Kis Jánost, aki leírja az egyetemre induló diák búcsúztatását, a „ballagás”-t: „1791-ben szeptember 18-án indulánk el Sopronból a reánk nevezetes útra. Barátaink néhány kocsival elkísértek az első faluig, Klimpáig [Kelénpatak, ma Klingensbach], ott velünk együtt egy pár búcsú poharat ürítenének, s azután baráti csókkal s szomorú zenével bocsátának el maguktól.” Két évvel később indult el Stráner György németországi útjára, barátai azonban még egy faluval odább kísérték. Vulkapordányban [ma Wulkaprodersdorf] megállapodtak, és azután beírták nevüket az emlékkönyvbe.¹⁹

A Hazai s Külföldi Tudósítások 1811-es híradása mögött sem érezzük biztosan a zene szerepét: „Jan. 2. tartatott az Evang. Gymnasium nagy palotájában a szokott Actus Oratorius, mellyen a' jelen való Patronusok előtt a' Primánusok Deák, Magyar és Német Beszédeket, Versezeteket declamáltak. Némelyek a' Deák és Német Oratorok közzül, nem különben némelyek a' Magyar Poéták közzül figyelmetességre méltó tökéletességet mutattak. Bár ezen ditséretes és hasznos szokás egyéb Evang. Gymnasiumokban is felvétetnék.”²⁰

¹⁷ PayrFőiskola 30–34. l.; FodorLiceum.

¹⁸ KelényiKazinczy 308. l.

¹⁹ CsatkaiEmlékkönyv 2. l.; Kis János szeretettel gondol vissza az 1782-ben kezdődő soproni diákveire s az iskolától független zenei adatokat is feljegyez: Nála két évvel idősebb diáktársa és jóbarátja, Asbót András fuvolára tanította őt. 1789–90-ben gyakran járt Asbótkéhoz – Asbót János Godofréd lelkész 1784-ben meghalt –, akinél muzsikus kosztos diákok is laktak. Kis János maga is megtanult náluk táncolni s részt vett a család táncos összejövetelein, amelyeken a kosztos diákok muzsikáltak. Arra is hálával emlékezik, hogy Asbótné segítette őt titokban pénzzel, hogy Göttingenbe utazhassék tanulni. (KisEmlékezései 77–79. l.; SzabolcsiKoll 100. l.)

²⁰ Hazai s Külföldi Tudósítások 1811. jan. 16., 5. sz., 33. l.

Hangszeres zene híján legalább négyszólamú ének, mégpedig a diákok saját erejéből és buzgóságából hangzott fel a Magyar Kurir beszámolója szerint 1819. dec. 24-én Ocsai Balogh Péter emlékülésen: „Itt nálunk ha bár későbbben, annyival buzgóbban és fényesebben ültük-meg néhai b.e. Ocsai Balogh Péter ő Excellentiájának emlékezetét. A'hol ugyan a' tanuló ifjúság részéről számos halgatók [!] jelenlétében egyéb illő ájtatosságok után a' mostani Rektor T.T. Raics Péter ur egy igen jelen ékes-beszédet tartott szokott tiszta Deákságával, mellyben ugyan követésre leg méltóbb érdemeit mind az egész Publicumra, mind közönségesen az Ev.Sz. Ekkle'siákra, mind az Oskolákra, mind pedig Önnön Házára nézve velősen elő adá az elhunynak. Azután három tanuló ifjak Szedenits György, Ciputh György és Buró Károly Deák alagyákat [Elégia] mondottak el ditséretesen. Következett Deák harmóniás Ének. Erre viszont két tanuló Turcsányi Gábor és Mozgay Sámuel jeles magyar siralmas verseket peroráltak. Mellyre viszont szép magyar harmóniás Éneklés következett. Osztán két jeles ifju Hang Péter és ifjabb Báró Podmanitzky András szivreható német Alagyákat declamáltak. Végezetre rövid magyar harmóniás Ének fejezte-be az egész szomoru innepet. Mind a' három rendbeli harmóniás éneket igazgatta Veszprém Vármegyéből Pap-Kesziről való Gyenge László harmadfél esztendőös primánus Deákunk, ki több jeles alkalmatosságokkal is szívesen forgolódott a' harmóniás énekre való tanitgatására némelly magyar ifjainknak.”²¹

A 18. század első felében még elmaradhatatlan kísérője volt a beiktatási ünnepeknek a hangszeres zene és a kórus közreműködése. 1821. okt. 2-án nem futotta másra, mint egyszerű zoltáréneklésre: „Sopronyban Mindszent Havában 2-dikán diszes ünnepléssel ment végbe az új Tanítóknak Hivatalikba való bevezettetése. – Ugyanis Tudós Magda Pál urnak Karloviczba lett elköltözése miatt üresen maradt Filozofiát, Historiát és Statistikát tanító Tudós Odor István Urra bizatott. Az ő előlépésével a' Grammatikai Classisban hely üresedvén, arra Tudós Szabó József emeltetett, 's végre ennek helyébe a' Donatisták tanítására Sztrokai Ignác Ur rendeltetett. Ezen alkalmatossággal a' Jóltévőknek és az Ifjuságnak diszes gyülekezetében először éneklés és könyörgés tartatott, azután a' Convent Notarius felolvasta az említett tanító Uraknak választásáról tett Végzéseket. Továbbá Fő Tisztel Kis János Superintendens Ur igen tudós és lelkes deákbeszédet tartott a' jó tanítónak tisztéről, azután szóllott Odor Ur maga igyekezéteinek buzgó ajánlásával. Szabó Jó'sef Ur a' Grammatikusok és Grammatisták között lévő különbségeit fejtegette; végre Sztrokai Ignác Ur azon kötelességeit emlegette, mellyel ki ki tartozik a' Világnak szolgálni. Ezek után T.T. Megyeri Rajts Péter Ur ezen Intézetnek Rectora által adta a' Tanító Uraknak az ő Classissaik kultsait. Befejezésül egy Primanus az Ifjuság nevével [!] köszöntötte a' tanító Urakat, 's Hivatalaikhoz állandó szerentsét kívánt.”²²

Ismét a diákok egyszerű harmóniás éneke színesíti az iskola ünnepét 1823 karácsonyán: „A' Sopronyi Ev. Lyceumban számos T. Halgatók jelenlétében ment végbe karácsonykor az említett Lyceum' boldogult elhalt Jóltévői emlékezetére

²¹ Magyar Kurir 1819. jan. 12., 3. sz., 24. l.

²² Hazai s Külföldi Tudósítások 1821. nov. 21. 41. sz., 321. l.

tartatni szokott Emlékinnep T.T. és Ns. Megyeri Raics Péter Ur, a' Lyceum' nagyérdemü Rectora és Soprony' Ev. Predikátora' vezérlése alatt. Nagyon emelék az Innepe' diszét a' Perorált szép munkák, de még inkább az ezen Innepre szerzett harmóniás énekek, mellyeket a' Lyceumi Tanulóság közül némelly jo reménységű Ifjak mind bemenőre, mind kijövőre honni nyelven zengedeztek." ²³

Tudjuk, hogy az 1658-ban felavatott magyar gimnázium épülete lett 1682-től az összevont gimnázium épülete. Elérkezett az ideje annak, hogy most már helyébe új líceum épületet emeljenek. 1824. szept. 30-án helyezték el ünnepélyesen az alapkövet, de a korabeli beszámolók egyike sem utal zenére. 1825. okt. 4-én tartott felavatási ünnepségről a Pressburger Zeitung ugyan részletes cikket ír, de hangszeres zene ezen az emlékezetes nagy jelentőségű ünnepen sem jutott szóhoz. Csupán befejezőképpen a diákok négy szólamban elénekelték Wohlmuth Lipót rohonci prédikátor szövegére erre az alkalomra szerzett „felavató éneket”. ²⁴ Jellemző ezen évek kórust és zenekart nélkülöző helyzetére, hogy a másik nagyobb ünnepen, báró Podmaniczky Károly evangélikus püspök beiktatási ünnepén, 1826. aug. 17-én is csak erre az alkalomra összeállt diákegyüttes énekelt egyszerű többszólamú művet. A Veni Sancte közös éneklése után ugyanis a beiktatásra szerzett énekkel kezdték a szertartást, s ugyanennek további versszakáival fejezték is be az ünnepet. ²⁵

Nem felejtkezhetünk meg azonban arról az örvendetes tényről sem, hogy még ezekben az években 1827-ben alakult meg – a Magyar Társaságtól függetlenül – az újabb diákegyesület, az ún. Deákkúti Vármegye „a magyar viselet, magyar zene, táncz és magyar nyelv ápolása céljából”. ²⁶ A reformkor szellemében ez különösen Sopronban volt jelentős. Nem szorítkozott az iskola falai közé, hanem védnökkévé sikerült megnyernie az egyházi és a világi előkelőségeket. Megkapták a várostól a Löverekben levő Deák-kutat. Megtisztogatták, és alkalmas helyet alakítottak ki körülötte. A 19. században sok diákmajálist tartottak itt, és az ünnepet szavalattal, táncsal, zenével kötötték egybe. Ennek részletei azonban már nem tartoznak kutatásunk keretébe. Az elindulást örömmel tanúsítjuk.

E néhány adat alapján megpróbáltuk érzékeltetni a reális helyzetet, amely a racionalista álláspont eltúlzott értelmezéseként bekövetkezett. Most kövessük nyomon, milyen módon igyekeztek a soproni értékes zenei hagyományokat tisztelőök a tarthatatlan helyzeten változtatni.

A kórus és a zenekar feloszlása után már két év múlva rádöbbenek arra, hogy ennek súlyos következményei lesznek az ifjúság zenei nevelésében. Ezért 1789-ben a konvent kéri Wankó kántort, törődjék fokozottabban a diákok énektanításával. Legalább falusi előénekes, kántor zenei tudásának nivóját érjék el. Bármennyire hasznos lenne is az orgona tanítása, belátják, nem várható el Seybold organistától, hogy ingyen tanítsa a fiúkat orgonára. ²⁷ 1804-ben ugyan előírják, hogy az ünnepélyes temetések a kántor, az organista, a tenorista, az altista és a

²³ Magyar Kurir 1824. jan. 6. 2. sz., 14. l.

²⁴ Pressburger Zeitung 1825. okt. 11., 80. sz., 1080. l.

²⁵ Uo. 1826. aug. 22., 66. sz., 805. l.

²⁶ PayrFőiskola 39. l.

²⁷ Evlk Konventi jegyzőkönyv 1789. aug. 20. 3. sz., 138. l.

diszkantisták énekének kíséretében kell végezni a hagyomány szerint, de mindig több nehézség akad az énekesfiúk közreműködése terén.²⁸ Ezért éppen az énekes temetések körüli bajok miatt 1815-ben Seybold orgonistát, ifj. Wankó András kántort és Poczwick Mihály tanítót megbízzák, keressék módját annak, hogyan lehetne a botrányos temetési éneklésen segíteni. Válasszanak ki jó hallású fiúkat, tanítsák őket énekre, és ők énekeljenek a temetéseken. Szűkítsék le a temetési énekek számát, és csak a megfelelőket tartsák meg.²⁹ Sok eredményük nem lehetett, mert 1818-ban ismét felszólítják őket jelentéstételre, de most már nem csupán a temetések, de általában az istentiszteletek éneke körüli bajok orvoslását várják el tőlük.³⁰ Egyelőre azonban semmi eredmény nem mutatkozik.

Pozsonyban hasonló nehézségek lehettek. Ez a körülmény arra bírta rá Raiter János pozsonyi ev. kántort, hogy temetési korálgyűjteményt állítson össze. A 24 darab részben saját, részben Klein Henrik pozsonyi zenetanár alkotása, ill. összhangosítása, de akadt köztük Bécsből átvett kompozíció is. Zongora-, ill. orgonakisérettel látták el az énekeket. A kéziratot két részben elküldik a soproniaknak is azzal a kéréssel, ha megfelelőnek tartják a gyűjteményt, vegyék használatba. A konvent véleményezésre átadta a gyűjteményt Wankónak, Seyboldnak és a gimnázium tanárainak, s 50 ft tiszteletdíjat küldtek Pozsonyba.³¹ Úgy tűnik, hogy nem nyerte meg tetszésüket, mert a használatnak semmi nyomát sem látni a kéziratban. Talán azért nem törődtek vele, mivel Wankó kántor is lemásolt egy korálkönyvet, és benyújtotta bekötés céljából a konventnek. Hangsúlyozzák ugyan, hogy a bekötetés a kántor kötelessége, de azért neki is adnak 50 ft tiszteletdíjat.³²

Minden intézmény létrehozásához először az anyagi alapok biztosítása szükséges. Az énektanítás-ügyét az emelte ki a holtpontról, hogy Boor Izsák polgár és neje, a Laimgruber dülőben fekvő 28 fontos (1792 n.ö.) nagyságú szőlőt ajándékozták az evangélikus konventnek, nemes Nagy Rozina pedig 1000 ft nagyságú tőke mindenkori kamatát engedte át a templomi ének megjavításához.³³

A felállított bizottság most már képes volt konkrét javaslatokat előterjeszteni: 1. létesítsenek énekiskolát, 2. a kinevezendő énektanár évi 500 – 600 váltóforint fizetést kapjon. Lakása az új líceum épületének földszintjén legyen, a tűzifáról gondoskodjanak, és kis orgonát vegyenek a szükséges kottákkal együtt, 3. a költségeket részben gyűjtésből, részben alapítványokból, akár a templomi ülőhelyek árának felemeléséből is fedezzék. – A konvent elfogadta a javaslatot, és a költségek előteremtéséhez az említett adományokon kívül gyűjtést határozott el.

²⁸ Uo. 1804. márc. 28. 1. sz., 155. l.

²⁹ Uo. 1815. szept. 15., 85. sz., 86. l.

³⁰ Uo. 1818. márc. 25., 31. sz., 11. l.

³¹ Uo. 1820. okt. 22., 109. sz., 134. l.; A kézirat levéltári száma 2721 I 492., 1820. szept. 24. és nov. 25.

³² Uo. Konventi jegyzőkönyv 1821. jún. 6., 77. sz., 164. l. – Az evangélikus templomi kottatárban található az anonim anyagban Völlständiges Choral Buch . . . 1811 címen (Tematikus jegyzékünk 935. sz.) és ugyanaz 1805-ből (Tematikus jegyzékünk 934. sz.). Vajon Wankó másolata legalább az 1811-es, vagy az övé egészen más? – nem tudjuk megállapítani.

³³ Uo. Konventi jegyzőkönyv 1826. febr. 2., 20. sz., 163. l. és 164. l.; uo. 1826. máj. 25., 72. sz., 182. l.; HáziAdatok 74. l.

Hivatkozva Pozsony, Kassa, Győr és Kőszeg városok példájára a város támogatását is kérték.³⁴

1826. júl. 30-i gyűlésen a konvent figyelmébe ajánlják Bitroff Károly rozsnyói zenetanárt, sőt Bitroffnak Rózsnyóról kelt levelét is felolvassák, amelyben felajánlja szolgálatait.³⁵ A konvent a nyár folyamán – nem hivatalosan – meghívja Bitroffot Sopronba. Ő el is jön, és okt. 7-én benyújtja a konventnek most már hivatalos jellegű sorait: „Mivel a konventnek az a célja a zeneiskola alapításával, hogy a templomban és a temetésekben a kóruséneklést biztosítsa, valamint a jövőben tanítók és orgonisták zenében kellő kiképzést nyerjenek, ezért lehetőséget nyújtanak nekem arra, hogy teljesen e cél szolgálatában állhassak. Így magam is szívvel-lélekkel vállalkozom a terv megvalósítására.”³⁶

Az okt. 8-i konventgyűlés foglalkozik Bitroff ügyével. Felkéri Seybold orgonistát, Schilder Adalbertet, a káptalan orgonistáját, Kurzweil Ferencet, a Szent Mihály karnagyát és Amthor Jakabot, a Frigyes-vértesezred karmesterét, vállalják el Bitroff vizsgáztatását, mivel nem rendelkezik megfelelő bizonyítványokkal.³⁷ A vizsgát okt. 12-én tartották meg. Mivel Seybold maga is pályázott az állásra, nem vett részt a vizsgáztatáson. Részletes jelentésükben beszámolnak arról, hogy a konvent helyiségében folyt le a vizsga, majd orgonálni kellett. Elője helyezett kottából első látásra játszott, énekelt, sőt néhány zenekedvelő közreműködésével vezényelt is. A véleményüket így összegezik: „Bár gyenge a hangja, de rendelkezik olyan elméleti és gyakorlati tudással, hogy orgonálni, az éneket vezetni tudja, és így a felállítandó iskolát haszonnal és eredménnyel képes lesz irányítani. Ezt még a benyújtott tervezetével is igazolja.”³⁸ Jelentésükben beszámolnak Bitroff személyi adatairól is: Bács megyei Monostorszegről való, evangélikus vallású. Apja Bitroff Pál Horvátországban Sziszekén [Sisak] nagykereskedő. Pozsonyban járt gimnáziumba (erről van igazolása is), majd mint kereskedő külföldön sokat utazott. Strassburgban folytatta zenei és énekes tanulmányait, ugyanitt magán zeneegyesület igazgatójaként alkalma volt továbbképeznie magát azokon az alapokon, amelyeket már Pozsonyban megszerzett. 1824-től már nem kereskedő. Azóta

³⁴ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1826. márc. 5. 29. sz., 166. l.; uo. Iratok 3105 II 331. sz.; HáziAdatok 75. l.

³⁵ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1826. júl. 30., 102. sz., 193. l. – Bitroffnak e levelét nem találtuk meg.

³⁶ Uo. Iratok 3105 II 331.: „... Da der Zweck des Löbl Kirchen Convent bei Begründung dieser Musikschule dahin gerichtet ist, in der Kirche sowohl als bei Leichenbegängnissen einen geordneten Chorgesang zu erhalten und jenen, die sich künftighin zu Schullehrern und Organisten bilden wollen Gelegenheit zur gründlichen Erlernung der denselben um umgänglich nothwendigen Tonkunst, zu geben, so versichern, dass ich ganz in diesen gemeinnützigen Plan eingreifend stets bemüht seien werde, durch möglichst gründlichen Vortrag zu dem hoch, herzigen Endzweck Eines Kirchen Convents auch von meiner Seite nach Kräften beizutragen...”

³⁷ Uo. Konventi jegyzőkönyv 1826. okt. 8., 146. sz., 207. l.

³⁸ Uo. Iratok 3105 II 331., 1826. okt. 12.; „Bitroff im Singen zwar eine schwache Stimme habet, doch aber hinsichtlich seiner Fähigkeiten in der Orgel Music und Singkunst theoretisch sowohl, als praktisch so beschlossen sie, dass er einer diessfalls errichteten Schule Anstalt mit erwünschten Erfolg und Nutzen vorstehen könnte – wobei ebendieselben der durch Bitroff praesentirte, hier beiliegende fragmentarische Übersicht über die Erfordernisse und vorzutragende Lehr Gegenstände in einem errichtenden Tonschule durchaus approbiret haben...”

Rozsnyón magánórákat adott és magán zeneiskolát vezetett szép eredménnyel. Beszél németül, horvátul, spanyolul és franciául. Az említett tervezetben Bitroff konkrét elképzeléseit és igényeit foglalja össze. 30 tagúra tervezi a vegyeskart 10–24 éves jó hallású fiúkból. Két 15 éves fiú tanuljon külön orgonálni és 10 leány szeretne még énekre tanítani. Előírja azokat a segédeszközöket, amelyekre a tanításhoz szüksége lesz. Szobaorgonát is kér (két regiszter a manuálban, egy regiszter a pedálban). Két vagy három osztályra tervezi az iskolát. Egyelőre két évfolyam elméleti és gyakorlati anyagát közli. A második év végén legyen a vizsga, és ugyanebben az évben már számozott basszust, azaz összhangzattant is kíván tanítani. Ugyanekkor már vonós hangszereket is fognak növendékei tanulni.³⁹

1826. okt. 15-én a konvent a bizottság megfelelő javaslata alapján egy év próbaidőre kinevezi Bitroff Károlyt a zeneiskola tanárának. Fizetését azonban – meglepő módon – csak évi 200 váltóforintban állapítja meg. Lakást a gimnázium földszintjén, a bejáratától balra fog kapni. 6 öl tűzifáról gondoskodnak és részesül a szokásos mellékesekből (temetés, iskolapénz stb.). Köszönetet mondanak a vizsgáztató bizottságnak, s részükre egyenként 5 ft tiszteletdíjat utalnak ki.

Ugyanezen a gyűlésen felolvassák Seybold István orgonista kérvényét is, amelyben hivatkozva 53 évi hűséges szolgálatára, kéri a konvent jóindulatát, nevezzék őt ki az új énekiskola tanárának. A konvent elismeri érdemeit, de éppen korára való tekintettel nem tartják már alkalmasnak erre az új feladatra. Ez ugyanis – mint válaszolják – minőségileg különbözni fog a magántanítás megszokott módjától. Különbösen is 10 évvel ezelőtt semmi hajlandóságot sem mutatott az ügy iránt, amikor először vetették fel az iskola gondolatát.⁴⁰

Okt. 18-i dátummal Bitroff máris írásban fejtí ki észrevételeit a konvent határozatáról. Mivel a konvent csak 200 ft-ot tud adni számára, ezért naponta csak egy óra tartására kötelezi. Ez azonban Bitroff szerint lehetetlen. Így minden szólammal hetente csak egyszer tud foglalkozni, és a kívánt eredményeket képtelen elérni. Heti 24 órás tanrendet vázol fel írásában. Ezért a lakáson kívül évi 500 váltóforintot és 8 öl tűzifát kér.⁴¹ Nov. 19-i konventgyűlés az anyagi helyzet miatt egyelőre nem tudja fizetését felemelni. Megengedi, hogy átmeneti megoldásként Bitroff számára gyűjtést rendezzenek.⁴²

A konventi bizottság 1826. nov. 1. keltezéssel 8 pontból álló részletes határozatot hoz a zene- és énekiskola beindulására vonatkozóan. (Bitroff fizetése kiegészítésére pedig azt javasolják, hogy egyes zeneiskolai növendékektől szedjenek tandíjat is, és ezt fordítsák Bitroff fizetésének emelésére.) A pontok a következők: 1. Mivel Bitroff lakása csak két szobából áll, ezért az órákat a téli időben a gimnázium valamelyik termében tartsa. Amíg a díszteremben nem készül el az orgona, addig a lakásán levő, Heidelberg úrtól díjmentesen kölcsön kapott zongorán tanítsa az orgonát

³⁹ Uo. 1826. okt. 12. „Fragmentarische Uibersicht den Erfordernisse . . . zu Oedenburg zu errichten- den Tonschule.”

⁴⁰ Uo. Konventi jegyzőkönyv 1826. okt. 15., 147–150. sz., 207–211. l. Uo. Iratok 3105 II 331., 1826., Seybold kérvénye.

⁴¹ Uo. Iratok 3105 II 331., 1826. okt. 18.

⁴² Uo. Konventi jegyzőkönyv 1826. okt. 19., 157. sz., 212–213. l.

tanulókat. 2. A tervezete szerint tanítson. Csupán az órák beosztásában arra vigyázzon, hogy a gimnázium és a német iskola órarendjét, valamint a magán zeneórák szokásos időpontját ne zavarja. 3. A gimnáziumból és a német iskolából válogassa ki a jó hallásúakat, akik hajlandók ingyen részt venni a kórus munkájában és énekelni a temetéseken, de tandíj ellenében mások is jelentkezhetnek a következő hét folyamán. 4. A kórus 32 tagján kívül – akik ingyen fognak tanulni – évi 6–6 ft-ért bárki felvehető. Ügyelni kell azonban arra, hogy miattuk ne szenvedjen kárt az ingyenes növendékek tanítása. 5. A basszisták a gimnázium magasabb osztályaiból kerülnek ki, és általában az iskola befejezése után távozásuk miatt megválnak a kórustól. Ezért felvehetőek olyanok is, akik nem járnak a gimnáziumba, és vállalják később is a kórusban való részvételt. 6. A zeneiskola fegyelmeire vonatkozólag a Ratio Educationis elvei érvényesek. Hiba esetén az iskola tanárát vonják felelősségre. 7. Félévenként tartson nyilvános vizsgát meghívottak részvételével. A tanév és a vakáció beosztásában a gimnáziumhoz és a normáliskolához alkalmazkodják. 8. Ha a kórus alkalmas lesz már a templomban és a temetésen való szereplésre, akkor megbeszélik majd a temetések alkalmával az énekesek részére járó díjak nagyságát is.⁴³

Nov. 11-én Odor István igazgatóhelyettes jelentése szerint 51 gimnazista és 11 elemi iskolás jelentkezik a zeneiskolába. A normáliskolások között 3 leány neve is olvasható, de csak azzal a feltétellel engedik a szüleik, ha nem a fiúkkal együtt lesz az órájuk.⁴⁴ Nov. 19-én a konventgyűlés átveszi Odor névsorát. Mivel pedig gyűjtés által biztosították, hogy évi 300 ft-ot kaphat Bitroff, és ebbe ő belenyugodott, sőt elfogadta a bizottság 8 pontból álló határozatát is, a konvent ünnepélyesen felkéri a munka elkezdésére.⁴⁵

E napot tekinthetjük tehát Sopronban a zeneiskola alapítása napjának. Jelentősnek tartjuk az evangélikusok zenéjével kapcsolatban is, de a város szempontjából is. A Ratio Educationis hatására alapított nemzeti iskola alkalmával Sopronban rajziskolát ugyan szerveztek – ez azóta is működött –, de zeneiskola nem jutott számára. Ezt ugyanis általában csak a tankerületek központjában (Pécs, Kassa, Pozsony, Pest stb.) szerveztek az 1780-as években. Így az első zeneiskolát Sopronban az evangélikusok hozták létre – bár jóval később, de – a saját erejükből.

Az első tanévről nincsenek részletes adataink. A munka bizonyára rendben folyt, mert 1827. júl. 23-án és 24-én Bitroff nyugodt lelkiismerettel fordul a konventhez. Az első levelében örömmel jelzi, hogy növendékei olyan tudásra tettek szert az elmúlt hónapok alatt, hogy már alkalmasak a templomban és a temetéseken a kórusban való éneklésre. Kéri ezért a konventet, beszéljék meg, hogy milyen beosztásban kívánják a szerepléseiket. Egyúttal kéri a konventet arra is, hogy kórusának tanításához szíveskedjenek megvásárolni: J. G. Schicht Vierstimmiges Choralbuch für Sopran, Alt, Tenor und Bass, valamint J. G. Schicht Einstimmige Chormelodien für 2 Soprane und 2 Contra Alte c. műveket. Júl. 24-én kelt

⁴³ Uo, Iratok 3105 II 331., 1826. nov. 1.

⁴⁴ Uo. 1826. nov. 11.

⁴⁵ Uo. Konventi jegyzőkönyv 1826. nov. 12., 159. sz., 214. l.

soraiban pedig utal arra, hogy egy évre kapta csak a kinevezését. Közeledik az évnek vége, amennyiben megelégedettek munkájával, kéri a végleges kinevezését.⁴⁶ A konvent aug. 20-án foglalkozik kéréseivel, és a bizottság döntésére bizza őket.⁴⁷

A bizottság Bitroff Károly bevonásával aug. 28-án részletes javaslatot dolgoz ki. A templomban vasárnap és ünnepnap délelőtt és délután is fog a kórus énekelni. Az úrvacsora alatt csak a kórus énekel, egyébként a néppel váltakozva orgonakisérettel. Bitroff javaslatára elállnak attól a tervtől, hogy egyes szenteknek hétköznapra eső ünnepein is énekeljenek, az iskolai munka miatt ez nem lehetséges. A kórus tagjai csak betegség címén hiányozhatnak, de ilyenkor is jelentsék Bitroffnak, hogy tudjon helyettesről gondoskodni. Tagja lehet a kórusnak az is, aki tandíjat fizet a zeneiskolában, sőt olyan is, aki nem is jár oda.

Sokat tárgyalnak a temetési éneklésről is. A három típusú temetésen 12, 8, ill. 4 énekes jelenlétét írják elő. Elfogadják Bitroff javaslatát arra vonatkozólag is, hogy neki személyesen, ha elfoglalt, nem kell jelen lenni a temetésen. A menet vezetését a predikátor is ellátja, a kórus énekét pedig a basszista vagy a tenorista is vezetheti. Ami pedig Bitroff személyét illeti, elégedettek az eredményes munkájával. Jelenlegi nehéz helyzetben a fizetését csak a tavalyi szerint tudják megadni, azaz 300 váltóforintot kaphat és 6 öl tűzifát. A konvent elfogadta a bizottság javaslatát, és szept. 8-án Bitroff megkapta a végleges kinevezését.⁴⁸ A kórus első szereplésének napjául 1827 advent első vasárnapját határozták meg, utána pedig minden vasárnap és ünnepen fognak énekelni.⁴⁹

Nov. 4-én Bitroff a tanításhoz szükséges eszközöket (kották, tábla stb.) kéri a konventtől. De ennél fontosabbról is beszámol: az 1827–28-as tanévben a 2. osztályba (veterani) 21 fiú jár és 2 leány, az 1. osztályba (novitii) 6 fiú tartozik, 2 pedig betegség miatt huzamosan távol van. Közülük 5 fiú és 2 leány fizet tandíjat. A 2. osztályból 10-en tanulnak összhangzattant. A közös kóruspróbákon 16-an vesznek részt (szoprán 4, alt 3, tenor 6 [!] és basszus 3 személy). Részletesen közli a tanítás és a különfoglalkozások időpontját, valamint az orgona- (egyelőre zongora-)jórákat is. (A növendékek neveit a VI. fejezetben közöljük.)⁵⁰

Időközben Bitroff megkapta a kért korályűjteményeket is, amikor Wiegand könyvkereskedő J. G. Schicht Allgemeine Choralbuch c. háromrészes, valamint Klippstein Rath und Hülfbuch bei Kirchendienst c. munkáját szállítja a konvent részére 16 ft 30 x értékben.⁵¹

Mivel most már a 2. osztályban aktuálissá vált a vonós és egyéb hangszerek tanítása is, Bitroff gyűjtést rendezett e célból. Az 1828. jan. 20-i konventgyűlésen beszámolnak a gyűjtés eredményéről: Roykó György ajándékozott egy nagybögöt (contrabass) egy fagottot és két klarinétot, Boor Sámuel egy hegedűt (violine) és egy fuvalát, Töpler András kereskedő két kottaállványt, Graf J. G. úr J. S. Bach Eine

⁴⁶ Uo. Iratok 3141 II 342., 1827. júl. 23. és 1827. júl. 24.

⁴⁷ Uo. Konventi jegyzőkönyv 1827. aug. 20., 135. sz., 264. l.

⁴⁸ Uo. Iratok 3151 II 346. sz., 1827. aug. 28. (a bizottság és Bitroff javaslatai); uo. Konventi jegyzőkönyv 1827. szept. 8., 158. sz., 270. l.

⁴⁹ Uo. 1827. nov. 18., 195. sz., 280. l.

⁵⁰ Uo. Iratok 3160 II 350., 1827. nov. 4.

⁵¹ Uo. Konventi jegyzőkönyv 1827. nov. 18., 199. sz., 281. l.; HáziAdatok 75. l.

feste Burg ist unser Gott c. kantátáját, Wiegand Frigyes kereskedő Mozart Preiss der Gottheit c. himnuszát, Feigerl ur G. Fr. Händel Empfindungen am grabe Jesu c. oratóriumát, maga Bitroff pedig C. Ph. Em. Bach Leite mich nach deinen Willen c. kórusát.⁵²

1828-ban Bitroff két kéréssel fordul a konventhez. Jan. 16-i beadványában a félévi vizsgák helyett csak évvégi vizsgák engedélyezését kéri, mert az eddigi tapasztalat ezt indokolja. Kérését a konvent elfogadja.⁵³

Másik kérése súlyosabb, s magának is nehéz a döntés: mivel hivatalos fizetését 300 ft-ra nem tudják felemelni, ezért aug. 20-án a javaslatában 24 órától 13 órára kívánja csökkenteni a heti óraszámát, hogy felszabadult idejében mint családapa gondoskodni tudjon családjáról magánórák adásával. Amennyiben az új tanrendjét elfogadják, ígéri, hogy szorgalmával kiérdemli megelégedésüket.⁵⁴ A konvent ismét az ismert bizottságot kéri fel segítségül a kérdés megoldására. Okt. 5-én részletesen kifejtik a véleményüket. Érdekes azonban, hogy az első részben szaván fogják Bitroffot, aki annak idején nem fogadta el a kevés óraszámot, mondván, csak a heti 24 órás terve szerint tud eredményes munkát végezni. Ha akkor igaza volt, most is ragaszkodjanak az elvéhez. A szövegük vége felé mégis hajlandók arra, hogy 13 órás elgondolását megértően elfogadják. A konvent azonban most nem helyesli a bizottság engedékenységét, és 1828. okt. 12-i gyűlésen a fenti érvek alapján ragaszkodik a heti 24 órás tanításhoz, és csupán gyűjtés útján tud Bitroff részére évi 300 ft-ot biztosítani.⁵⁵

1829-ben végre komolyan foglalkoznak a liceumi orgonaépítés ügyével. Néhai Seiler Lajos 200 váltóforintot hagyományozott a konventnek abból a célból, hogy a nagyteremben orgonát állítsanak fel. Közben az a vélemény alakult ki, hogy ebből fedezik a zeneiskolai gyakorló orgona árát is, bár így az összeg 800 váltóforintra fog emelkedni. Jogilag ez nem megoldható, mert Seiler végső akarata szerint a teljes összeget a nagyterem orgonájára kell fordítani. Közvetítő megoldásként azt javasolják, vizsgálják meg Kleeblat Keresztély műhelyében levő kősz orgonát, s ha az megfelelő és olcsóbban megkaphatják, ezután esetleg a kis orgonát is beszerezhetik a maradék összegből. A bizottság felkérésére Kurzweil Ferenc, Szarka Mátyás és Feigerl Illés megvizsgálják Kleeblat hangszerét, de nem találják megfelelőnek sem nagyság, sem minőség szempontjából a liceum részére. A konvent a fáradtságukért egyenként 2 ft-ot fizet ki, és sajnálattal későbbi, megfelelő időpontra helyezi át az új orgona beszerzését. 1830-ig így sem a nagyteremben, sem a zeneiskolában nem készültek el a tervezett orgonák. Sőt 1830-ban Heidelberg-féle kölcsönzött zongorát is visszakérték a tulajdonosok. Szerencsére Tsurl Dániel azonnal kölcsönadta ingyen a zongoráját a zeneiskolának.⁵⁶ – Bitroffnak 1828. szept. 30-i

⁵² Evtl Konventi jegyzőkönyv 1828. máj. 4., 71. sz., 320. l.; HáziAdatok 75–76. l.

⁵³ Evtl Iratok 3185 II 325. sz., 1828. jan. 16.; uo. Konventi jegyzőkönyv 1828. jan. 20., 6. sz., 301. l.

⁵⁴ Uo. Iratok 3220 II 364. sz., 1828. aug. 20.

⁵⁵ Uo. 3224 II 367. sz., 1828. okt. 5.; uo. Konventi jegyzőkönyv 1828. okt. 12., 215. sz., 370–371. l.

⁵⁶ Uo. 1829. máj. 10., 84. sz., 46–47. l., 1829. jún. 18., 103. sz., 59. l., 1829. aug. 15., 154. sz., 81–82. l., 1830. jan. 17., 32. sz., 135. l. – A bizottságban részt vevő Feigerl Illés soproni működéséről nem találtunk részletes adatokat. Említettük, hogy 1828 januárjában kottát adományozott az evangélikus zeneiskolának. Szólni fogunk arról, hogy 1829. márc. 6-án a Teremtés előadásán basszust énekelt és jún.

beszámolója szerint csak 23 növendéke van, kettő közülük leány. Zeneelméletet nyolcan tanulnak, és a kórus létszáma csupán 13. Egyetlen orgonát tanuló növendéke van, és egyéb hangszer tanításáról sem szól, pedig már kapott a zeneiskola fúvós és vonós hangszereket is.⁵⁷ Pusztán e jelentés alapján is érezzük, hogy nincs minden rendben az új intézményben. Hiszen 30 tagú kórust terveztek, s jelenleg még a felét sem éri el a kórustagok száma. 1829. júl. 14-én az ének- és zeneiskoláról jelentést ír az iskolai bizottság. A vizsgák alapján megállapítja, hogy az új intézmény fegyelme és eredményei nem kielégítőek, így a várakozásnak nem felel meg. Javasolja, hogy csökkentsék inkább az elméleti órák számát, s a gyakorlatiakat növeljék, és az énekeseket pótolják az elemi iskolából. Fegyelem szempontjából pedig tartozék az intézmény teljesen a gimnáziumi igazgató alá.⁵⁸ 1829. okt. 25-i konventgyűlésen is ennek a javaslatnak szellemében keresnek megoldást, mert a kórust nem találják jónak. Azt ajánlják, hogy az ún. Poszvik fiúiskolából és a Schütz leányiskolából 24 énekest válogassanak ki. Heti nyolc óra elméleti tanítást kapjanak s heti négy óra énekórát. Ők legyenek a temetési kórus. A templomi többszólamú kórusba pedig az alumnistákból és a gimnázium többi növendékeiből szerezzenek újabb kórustagokat, és járjanak ők is a zeneiskolába. Fegyelmuikről, rendszeres órára járásukról a gimnázium igazgatója gondoskodjék. Vizsgáljukról kapjanak hivatalos bizonyítványt.⁵⁹

Hiába írják elő, hogy ez az újjászervezett kórus 1830. febr. 1-től kezdje el a rendszeres munkáját, megnyugtató megoldásról 1830-ban sem hallunk. Sőt, inkább a magasabb nivó mércéjét kívánják lejjebb helyezni. A kiküldött bizottság jún. 10-én még csak azt hangsúlyozza, olyan tanítási módszert kell alkalmazni, hogy szívesen, örömmel és önként járjanak a növendékek az iskolába. Ne virtuózkodat, művészeket igyekezzenek nevelni, hanem a kórusban való éneklésre alkalmas énekeseket. Hajlandó elfogadni Bitroff újabb tervét is, hogy csökkentsék óráit heti 24-ről 16-ra.⁶⁰ Az aug. 20-i tárgyaláson elfogadják az óracökkentésről szóló javaslatot. – Összefoglalva a zeneiskola négy éves történetét, elismerik ugyan Bitroff szorgalmát és igyekezetét, de egyenesen hibájául róják fel, hogy „túlságosan erőlteti a négyszólamú kóruséneklést. Szerintük a gyülekezet hívei valami mást, nem a négyszólamú éneklést kívánják, hanem helyette az egyszólamú, szelid és jól hangzó éneklést. Igyekezünk törődni a gyülekezet igényeivel. A zeneiskola céljának eléréséhez tehát közelebb fog jutni, ha a négyszólamú éneklést az egyszólamúval osztja meg.”⁶¹

15-én tartott hangversenyen zongorázott. Tematikus jegyzékünk két soproni művét tartalmazza. Az egyiket 1830 júliusában komponálta. Úgy tűnik, hamarosan Pozsonyba került házitánítónak s mint ilyen pályázott 1832-ben a győri székesegyház karnagyi állására, amelyet Richter Antal, az Esterházy hercegi kórus basszistája kapott meg. (BárdosGyőr 108. l.)

⁵⁷ Uo. Iratok 3224 II 367. sz., 1828. szept. 30.

⁵⁸ Uo. 3284 II 384. sz., Extractus Protocolli Commissionis scholasticae dd° 14 Julii 1829.

⁵⁹ Uo. Konventi jegyzőkönyv 1829. okt. 25., 209. sz., 105–108. l.

⁶⁰ Uo. 1830. jan. 17., 32. sz., 135. l.; uo. Iratok 3331 II 402. sz. Extractus Prot. Conv. ... 119. sz.; ugyanitt a bizottság júl. 9-i jelentése.

⁶¹ Uo. Iratok 3304 II 404. sz., 1830. aug. 20.: „...so ist wahrscheinlich. dass die Gemeinde etwas anders, als den vierstimigen Gesang erwartet habe, und nachdem wir dafür halten, dass dieselbe einen

Bitroff természetesen nem osztja a véleményüket. Ennek bizonyosága ugyanezen iratkötegekben található kb. 20 lapnyi zeneelméleti kézírata, amely zenei tudásáról pontos bizonyítványnak fogható el.

A fennmaradt iratok alapján úgy találjuk, hogy Bitroff komoly igényű zenei nevelésének azért lett e négy év alatt kevés eredménye, mert kevés növendéket kapott, és az intézmény megfelelő fegyelméről sem tudtak gondoskodni. Lehet, hogy ebben maga Bitroff is hibás. Hogy a többszólamú énekléshez és a komoly zeneelméleti tanításhoz ragaszkodott, nem lehet hibájának felróni. Sajnos nehéz körülményei között második tervének a megvalósítását sem kezdhette el, a hangszerkíséretes, zenekari kíséretes éneklést sem, amely a soproni evangélikus gyülekezet és gimnázium régi értékes hagyománya volt 1787-ig. Elgondolkozva azonban a legutolsó idézetben, az 1830-as évek gyülekezetének a többszólamúságot ellenző gondolkodásán, úgy véljük, hiába akadtak jócskán, akik a zeneiskola alapításával visszaálmodták a régi zenei dicsőséget, volt egy másik csoport is, amelynek tagjai viszont az 1780-as évek racionalista zenei igénytelenségét őrizték szívósan még 1830-ban is. Vajon a későbbi években melyik tábor győzött? – Erre választ ebben a munkában már nem adhatunk.

Katolikus gimnázium

Gr. Esterházy Miklós nádor segítségével Draskovich György győri püspök harcolta ki a katolikus gimnázium alapítását és azt is, hogy az evangélikus városi tanács akarata ellenére II. Ferdinánd 1636-ban a jezsuitákra bízta annak vezetését.⁶² A külvárosi Szent János-templomot kapják meg, kollégium és gimnázium céljára pedig a Fővényverem két házat, az ún. Kirchhaust vagy más néven orgonista házat, és a Krisztus Teste társulat ún. Colleum épületét rendezik be. 1636. nov. 8-án 32 növendékkel e házakban kezdik a munkájukat, de a szűk hely miatt Draskovich megszerzi számukra a Crucigeratus, azaz Keresztes javadalmat, a Szent János-templommal szemben álló volt johannita vámházat, az ún. Mauthaust is. (Ma Bécsi u. 8.) Ezt alakítják át aztán gimnázium céljára. Draskovich 1650-ben végrendeletében 40 000 rajnai forintot biztosít a kollégium javára, de főleg a nemesi konviktus alapítására. Újabb adománnyal kiegészítve Lippay György esztergomi érsek valósítja meg szándékát, s 1661-ben a mai Szélmalom u. 17. számú házban helyezi el a konviktust. 1665-ben Nádasdy Ferenc gr. megvásárolja számukra a külvárosban levő ún. Dobner-kertet a rajta levő házzal együtt. Ünnepeiket később sokszor fogják itt tartani. Az 1652-es tűzvész után nagyobbítják a kollégium belső terét, több szobát alakítanak ki benne. A Szent János-templomban oldalerkélyeket, a

Einstimigen, sanften und wohl lautenden Gesang wünsche, so erachten wir diesem Wunsche der Gemeinde dadurch zu genügen und die Singschule ihrem beabsichtigten Zweck näher zu führen, wenn der Singunterricht in einem Einstimigen und vierstimigen Gesang getheilt.“

⁶² Az alapítást III. Ferdinánd 1637. dec. 31-én szentesítette. Az alapítás körülményeiről lásd részletesen SchwartzSopron 1–16. l.; SzabadySopron; SzabadyDraskovich 53–68. l.; Kuczogi300 116–118. l.

felújított tetőzetre kis tornyot és a templom mellé sekrestyét építenek. 1665-ben pedig új orgonát helyeznek el a kóruson.⁶³

1674-ben megkapják a Szent György-templomot, de a Szent János-templomnak továbbra is gondját viselik. Ugyanekkor a Vitnyédy-házban (Szent György u. 7.) alakítják ki a kollégiumukat, a rendházukat. Az építkezés évekig elhúzódik, és csak 1685-ben költöznek be véglegesen az új kollégiumba. Nov. 2-én tartják a felszentelési ünnepet. A további házak megszerzése után a Szent György u. 3. sz. épületben helyezik el a konviktust, amelybe 1688-ban költöznek át. 1683 nyarán — mint már tudjuk — a Thököly-megszállás idején két hónapra el kell hagyniok új otthonukat, de szeptemberben visszaköltöznek. A Szent György-templomot átépítik barokk stílusban, és 1694-ben Kollonits Lipót püspök a kilenc új oltárt is felszenteli. Ugyanebben az évben végre sikerül megvenniök a templom mellett levő Sowitsch- és Wohlmut-házat, s ezek helyén építik fel az új gimnáziumot. 1702-ben készül el az új iskola.⁶⁴ 1773-ban történt feloszlásuk után a gimnáziumot 1802-ig nagyrészt a dominikánusok vezetik, és 1802-ben kapják meg a bencések. A nemesi konviktust egyesítik a győrivel, de 1784-ben ott is megszüntetik.⁶⁵ A soproni konviktus épületét a város 1778-ban elárverezteti, s ekkor létesítik benne a Korona-fogadót. A templom és a kollégium viszont — mint tudjuk — az 1780-ban alapított társaskáptalané lesz.

A jezsuita korszak 137 éve alatt a gimnázium tanulóinak száma 200–500 között ingadozik, 1744-ben 537 a létszám. Az 1599-től érvényes jezsuita Ratio Educationisnak megfelelően általában hat osztályban tanították növendékeiket. A legidősebbek a rétorok, majd a poeták, szintaxisták, grammatisták, principisták és a parvisták következtek.⁶⁶

Mivel az ünnepek zenéjének a költségeit nagyrészt társulataik, kongregációik biztosították, róluk szólunk először. 1640-ben alapítják a Gyümölcsoltó Boldogasszonyról elnevezett ifjúsági Mária kongregációt. Szintén ebben az évben veszik át a jezsuiták a felnőtteket magában foglaló Krisztus Teste (Corpus Christi) társulat vezetését, amelyet pár évvel előtte Káldy plébános újított fel. 1661-ben alakul meg a Krisztus haláltusája — régi nevén Halálra vált Krisztus (Agoniae Christi) — nevű egyesületük szintén a felnőttek részére. Legutoljára a hitoktatási (katekétikai) kongregációt az 1760-as években hozzák létre. Az egyesületeknek általában főünnepük és másodrendű ünnepük volt (Festum titolare primarium et secundarium), s ekkor a zenéről s egyéb kiadásokról is ők gondoskodnak.

Kaleschiák naplójában jó néhány olyan szertartásról, körmenetről hallottunk Sopronban, amelyekben a jezsuita diákok is részt vettek testületileg tanáraikkal együtt. Ilyenek voltak pl. a búzaszentelő, a keresztjáró körmenetek. Zenei szempontból ezeknek ők csak passzív résztvevői. A saját kórusuknak és zenekaruknak nem ezek a muzsikáló alkalmak, azokat az alábbiakban foglaljuk össze.

Zenei életük megrajzolásához értékes forrásunk a kollégium házinaplója. Ez a minden évről számot adó kézirat gazdag anyagot tár fel életükről. Évről évre

⁶³ SchwartzSopron 34–35. l.

⁶⁴ HáziBelv 130. l.

⁶⁵ BárdosGyőr 196. l.

⁶⁶ Lásd részl. KosáryMűvelődés 100–101. l.

tematikusan rendszerezi az eseményeket, amelyekről az előírt témák szerint összefoglalást küldtek föl Bécsbe. Ott a jelentések alapján állították össze a központi évkönyveket, amelyek a naplóval együtt ma Bécsben megtalálhatók. Bármennyire fontos és gazdag a megmaradt naplójuk, mégis sajnáljuk, hogy az év hónapjainak időrendjében feljegyzett szó szerinti házinaplójuk, az ún. Diarium egyetlen kötete sem maradt fenn, amely életszerű közvetlenséggel számolna be a mindennapok és ünnepek eseményeiről. (Ilyen 670 oldalas kézirat fennmaradt Győrött!) Naplójukon kívül felhasználtuk az egyesületekről fennmaradt feljegyzéseket, valamint az utolsó toronymesterrel, Planck Lipóttal kötött 1773-as szerződésüket, amelyben részletesen leírják a toronyzenészek elfoglaltságát a hagyományos ünnepeiken. Mivel pedig a jezsuiták ünnepeik szokásait szívosan őrizték, e szerződés adatait már régóta érvényesnek kell tartanunk. Kár, hogy a korábbi szerződés nem ismeretes.⁶⁷ A toronyzenészekre vonatkozólag már most jeleznünk kell, hogy csak 1683-tól szerepelnek náluk hivatalosan és rendszeresen. Előzőleg is próbálkoztak velük, de az evangélikus korszakban, azaz 1674 előtt hol akadályozták őket, hol maguk a toronyzenészek hagyták többször is cserben a jezsuitákat. Ezekben az években csak kisebb vonóegyüttesük és kórusuk volt a diákok köréből. Ezért segítették ki őket nagyobb ünnepeken, ill. a zenés iskoladrámák előadásában az Esterházy- és a Nádasdy-zenekar. 1683 után erre már nem volt szükség.

Planck Lipót 1773-as szerződésében a zenekarnak három típusú szereplését tudjuk megkülönböztetni: 1. Teljes zenekar trombitákkal és dobokkal (cum tubis et timpanis). 2. Vonósok és néhány fúvós hangszer. 3. Csak vonósok orgonakísérettel. Ez a határozott megkülönböztetés bizonyára már régi hagyomány, de a kezdetének időpontját meghatározni nem tudjuk. A naplóíró természetesen az ünnepek leírásánál e fokozatokra nem ügyel. Nem is várhatjuk tőle. Örülünk annak is, ha esetenként egyáltalán utal a zene szerepére. Mi viszont csak e pozitív adataira építhetünk az ünnepek történetének leírásában.

Mivel a napló évről évre ismétli az ünnepek rövidebb, hosszabb beszámolóját, ezért az iskolai évüknek megfelelően (novembertől szeptemberig) sorra vesszük zenés ünnepeiket, és mindegyiknek összefoglaljuk a történetét. Először az évenként rendszeresen ismétlődő ünnepekről szólunk, majd a rendkívüliekről, a nem rendszeres alkalmakról számolunk be.

Rendszeres ünnepek

1. Mindenszentek (nov. 1.). A napló nem szól az ünnepről. Planck szerződése szerint teljes zenekarral kísért ünnepi misével ünnepelték, legalábbis a 18. század második felében.

⁶⁷ Lásd a források rövidítéseinél részletesen: HistColl; Historia; LitAnn. ActaJes; CorpChristi; Agoniae; RatConv; Planck; Conscriptio; LiberWondorf; LorDiar I–V. – Mivel a naplójukban (HistColl) évek szerint található az anyag, az ünnepek leírásánál csak az évekre utalunk, nem adunk minden esetben jegyzetet csak akkor, ha fontosabb idézetet közlünk. A többi forrásra viszont a jegyzetekben is fogunk utalni.

2. *Halottak napja (nov. 2.), rendi halottak napja (nov. 3.)*. Planck szerződése szerint vonósokkal és harsonákkal kísérték a két napon a rekviemet, azaz a második típusú együttessel muzsikáltak. A Krisztus haláltusája társulat díszes jelképes ravatalt, ún. tumbát állított fel a templomban a Libera énekléséhez.

3. *Veni Sancte, érvnyító (nov. 6.)*. Planck szerződésében erre az ünnepre is, a tanév megnyitására is az ünnepi misén a teljes zenekar közreműködését írják elő. A tanévet bevezető iskolai ünnepéről nem hallunk bővebben.

4. *Szent Márton (nov. 11.)*. „Martini Truck”-ról, Márton poharazásának szokásáról még a soproni evangélikusok 18. századi számadáskönyveiben is évenként olvasunk. Érthető, ha az ősi Sabaria (Szombathely) szülöttét és védőszentjét a soproni jezsuiták is nyilvánosan tisztelték. Igaz, hogy csak Planck szerződésében említik, de a hagyomány a század közepe táján így is biztos. Vonózenekari kísérettel énekelnek az ünnepi misén. A szerződés szövege ezen a napon is jelzi a toronyzenészek külön járandóságát: egy üveg bort, hogy a Márton-poharazásból ők se maradjanak ki!

5. *Kosztka Szent Szaniszló (nov. 13.)*. 1727-ben történt szentté avatása előtt is élt már a kultusza. A napló szerint 1696-ban már hagyományosan égő fáklyákkal és gyertyákkal a kezükben kürtök és dobok ünnepi zenéje kíséretében vonultak be a principisták a templomba, ahol patrónusukat zenés misével ünnepelték. A következő évtizedekben is hasonló volt az ünnepelés.

1727. aug. 16–24-ig emlékeztek meg Sopronban a két jezsuitának, Alajosnak és Szaniszlónak a szentté avatásáról. A napló részletesen beszámol a „rendkívüli pompával” tartott ünnepéről. Aug. 16-án délután Peck Ignác városplébános latinul szólt a gimnázium tanulóihoz a két szent erényeiről. Szentségkitételes zenés vesperást énekeltek, amelyet szentségi áldás követett. Aug. 17-én vasárnap az ünnepi zenés misén Te Deumot is énekeltek, majd a város fala mentén nagy tömeg kíséretében körmenet következett. Három környékbeli falu népe is részt vett a menetben. A két szent képével díszített zászlókat hat-hat „színészi öltözetű” (scenicis indutis vestibus) diák kezében fáklyával követte, közben pedig állandóan zengtek a kürtök, a dobok és a nép éneke. A következő napokon de. 9-kor zenés misét, du. 4-kor zenés vesperást énekeltek. Aug. 24-én az első naphoz hasonlóan hatalmas tömeg jelenlétében zenés Te Deummal zárták a megemlékezést a fényesen kivilágított Szent György-templomban.

1730-ban Szent Szaniszló ünnepének fényét emelte az, hogy Sinzendorf Fülöp gr. bíbornok, győri püspököt harangzúgás közepette fogadhatták. Ő tartotta a zenés misét, majd ebéden is vendégük volt. Utána rétorok olyan értékes kisebb darabot adtak elő, amely – mint írják – méltó volt arra, hogy sokáig beszélgetésük témája legyen. A principisták védőszentjüket a későbbi években is zenés ünnep keretében ünnepelték. Planck szerződése szerint nov. 12-én zenés litánia, nov. 13-án zenés mise hangzik fel. Természetesnek tartjuk, hogy zenés bevonulás még ekkor is szokásban volt.

6. *Templomszentelési ünnep (nov. 19. előtti vasárnap)*. A napló egyszer, 1715-ben utal az ünnepelés módjára: trombiták és dobok kíséretében tartják, de részletekről nem szól. Planck 1773-as szerződése szerint a két vesperáson és a misén a teljes zenekar kíséri a kórus énekét.

7. *Szent Katalin (nov. 25.)*. A rétorok patrónusának ünnepét a napló 1696-ban már hagyományosnak mondja. 1698-ban a szentet az ékesszólás mesternőjének nevezi, akinek ezen a napon nagy tisztelettel és szép muzsikával hódoltak. 1712-ben a szokásos gyertyás és fáklyás bevonulási körmenetről is szól, amelyet még ékeesebben zengő (elegantiore) muzsika kísért. Az ünneplés a következő évtizedekben sem változott. Planck szerződésében vonószenevari kíséretes miséről hallunk e napon.

8. *Adventi roráték*. 1719-ben a naplóíró a Xav. Szent Ferenc kilenceddel kapcsolatban mellékesen említi, hogy ünnepélyes rorate volt reggel. Tehát élő hagyományról ír. Planck szerződése szerintünk régi szokást rögzít: az első és utolsó napon, valamint Xav. Szent Ferenc ünnepén (dec. 3.) teljes zenekaros, a többi vasárnapon pedig vonószenevari rorate. Az sem mellékes a szerződésben, hogy minden alkalommal reggelit és főleg pint bort kapnak a toronyzenészek. Bizonyára a többi zenész és énekes is kapott legalább reggelit, de erre a toronyzenészek szerződésében nem utalnak.

9. *Xavéri Szent Ferenc (dec. 3.)*. A jezsuiták második legnagyobb szentje egyúttal a poéták patrónusa is. Már 1636-ban megünnepelték, ha szerényebb keretek között is. Ünnepi miséjükön ekkor részt vett Draskovich püspök is. Miután már kb. 1400 ft-ot adott számukra, ezen a napon díszes miseruhát és kelyhet kaptak tőle. Könyvtárának tetemes részét is, amely egykor Istvánffy Miklósé volt, a jezsuitáknak adományozta. 1647-ben — bár röviden említi — de igen ünnepélyesnek nevezi ezt a napot. 1666-ban Esterházy Pál, 1678-ban pedig Széchényi György a vendégük. 1681-ben az országgyűlés alkalmával a királyi pár és a kísérete is részt vesz az ünnepi zenés misén, amelyen Kollonits Lipót püspök, kamarás prédikál. A királyi pár az ebéden is szívesen jelen lett volna — mint írják —, ha a rend szűkös körülményei ezt lehetővé tették volna. (Valóban még nem volt ekkor kész az új rendházuk.) 1696-ban és 1698-ban részletezi a poéták ünneplését. A szokás szerint ők is gyertyás körmenetben trombiták és dobok kíséretével vonulnak be a templomba, mint a többi osztály a védőszentjének ünnepén. 1699-ben Esterházy herceg és családja is velük ünnepel. 1703-ban említik először, hogy zenés kilenceddel folyik az ünneplés. 1714-ben Esterházy Pál nádor költségen Xavéri Szent Ferenc-oltárt építenek, és dec. 3-án tartják a felszentelését.⁶⁸ 1718-ban megtudjuk, hogy nov. 25-én kezdődik a kilenced. A délelőttökön misét, délutánon litániát, dec. 2-án délután zenés vesperást, dec. 3-án zenés misét és vesperást tartanak. 1725-ben egy édesapa, mert fia súlyos betegségéből felgyógyult, hálaából pénzt adott a jezsuitáknak, hogy a novéna alatt a zenekar költségeihez hozzájáruljon. 1730-ban a napló felvázolja a novéna pontos keretét s ez már nem is fog változni 1773-ig, amint Planck szerződése is igazolja: az első és utolsó napon a mise és a vesperás a teljes zenekarral, a többi napon a mise és a litánia csak a vonósok kíséretében hangzik fel.

⁶⁸ Kirchmayer Ádám rektor kérvénye az oltárszentelés megtartására Keresztély Ágost hg. püspökhöz 1714. nov. 22. Plt Keresztély Ágost iratai VI. k. 259 – 260. l.

10. *Szeplőtelen Fogantatás (dec. 8.)*. Esterházy Pál nádor 1712-ben 500 ft-os alapítványt hoz létre a megünneplésére.⁶⁹ 1732-ben pedig Trincl Mátyás özvegye 1500 ft-os alapítványával a Szent György-templom Szeplőtelen Fogantatás-kápolnájában örökmécsről és Szűz Mária ünnepeinek zenéjéről kíván gondoskodni.⁷⁰

A napló 1766-ban a Krisztus Teste társulat ünnepének nevezi, miként az úrnapot is. Ezt más forrásunk is megerősíti, pontosan a második főünnepének mondja, és körmenetet is jelez erre a napra.⁷¹ Az ünnep zenéjéről azonban pontos adatot nem találtunk naplónkban.

Részletes leírást találtunk a kongregáció rektorának választásáról, ill. ünnepélyes beiktatásáról, amelyen a zenekar szerepéről is hallunk. Forrásaink nem jelzik, vajon úrnap délutánján vagy dec. 8-án, esetleg más napon tartották ezt az ünnepet. — A rektor mindig valamelyik nevesebb, a kongregációval kapcsolatot tartó főpap volt, míg a helyettes rektor a 18. században a városi tanács egyik első tagja. Először szólnak a választás módjáról, majd áttérnek a beiktatási ünnepre: a megbeszélő órában a megválasztott új rektor a kollégiumba jön, és kísérettel a sekrestyén át a templom szentélyébe vonul. Itt térdelve marad, míg a kongregáció prézese elmondja az előírt imákat. Majd a stallum elé vonul. Ünnepélyesen felkéri a tisztség elfogadására, átnyújtják megbízásának jelvényeit, és a közösség előtt rektornak nyilvánítják. A kóruson ekkor az Oltáriszentségről motettát adnak elő a zenészek. Közben a rektor szertartási ruhát ölt, és kísérettel a főoltárhoz vonul. A Pange linguát kezdi énekelni, a kórus folytatja, majd körmenetet tartanak a templomban. Visszatérve a főoltárhoz a Tantum ergo, Genitori, majd zenés litánia és Te Deum következik. Végül áldást ad az Oltáriszentséggel.⁷²

11. *Karácsony (dec. 25.), karácsony másnapja (dec. 26.) és Szent János apostol (dec. 27.)*. Csak Planck szerződése alapján tudjuk, hogy dec. 24-én éjjel 12-kor zenés zsolozsmát, éjféli misét, 25-én zenés misét és vesperást teljes zenekari kísérettel, trombiták és dobok közreműködésével tartottak. 26-án és 27-én viszont a misét és a vesperást is csak vonósokkal és orgonával kísérték.

12. *Szilveszteri ájtatosság (dec. 31.)*. 1763-ban kezdődik a hivatalos zenés ünnepelés. Naplóban írnak arról, kérésükre ez évben engedélyezték először, hogy e napon hálaadásként ünnepélyes litániát tartsanak, majd predikáció után zenés Te Deumot énekeljenek. 1765-ben és 1768-ban is említik. Már szóltunk róla, hogy a káptalan csupán ezt az ájtatosságot nem volt hajlandó 1780 után tovább vállalni. Így azt a Szent Mihály-templomban tartották a következő évtizedekben.

13. *Újév (jan. 1.)*. 1681-ben röviden utalnak a megünneplésére. 1705-ben azok között a nagyobb ünnepek között említik, amelyekre a városplébánost hívják meg.

⁶⁹ SchwartzSopron 96. l.; sajnos a jelzett iratot nem találjuk.

⁷⁰ OL E 152 Kamarai lt. Acta Jes. Registrata Fasc. 7. No 86., 1732. jan. 1.: „... pro Ecclesia nostra Sancti Georgii et signanter in sacello Immaculatae Conceptionis B.M.V. perpetuo alendo lumine, festis quoque et diebus annue Ejusdem Sanctissimae Virginis et Genitricis Dei et quibus in aliis juxta specificationem solemi cum Musica tubarum et tympanorum accedente clangore celebrandis... fl 1500 dono.”

⁷¹ Conscriptio 64 – 65. l.

⁷² CorpChristi.

Ezért biztos, hogy zenés ünnepük volt. 1706-ban „a lehető legnagyobb pompával” ünneplik. Planck szerződése szerint a misét és a vesperást is teljes zenekarral kísérik.

14. *Jézus Neve ünnepe (jan. első vasárnap)*. 1715-ben említi a napló. Planck szerződésében ekkor is trombitákkal és dobokkal, tehát a teljes zenekar közreműködésével énekelnek a misén, vesperást viszont nem tartanak.

15. *Vízkereszt (jan. 6.)*. Tudjuk már, hogy a kuruc idők után, kb. 100 évig tartó városi fogadalmi ünnepként nagy pompával ünnepelték a soproniak a Szent Mihály-templomban. Talán éppen ez az oka, hogy a napló nem is említi mint saját ünnepüket. Planck szerződése szerint is csak vonószekaros misét énekelnek a Szent György-templomban.

16. *Japán vértanúk (febr. 3.)*. A jezsuita Pál, János és Jakab ünnepéről csak Planck szerződésében olvasunk. Vonószekaros misével emlékeztek meg a Japánban szenvedett vértanúkról.

17. *Farsangvégi szentségimádás*. A Szent János-templomban való ünneplésről nem szólnak, de 1681-ben a Szent György-templomban már igen sokan vettek részt rajta. 1697-ben a záró körmenetet hagyományosnak mondják. 1705-ben a körmenetet a templomon kívül tartják, és Te Deummal fejezik be. A 18. század közepén lelkigyakorlatot is tartanak e napokon. Planck szerződése farsangvasárnapon a misén és a vesperáson teljes zenekari kíséretet ír elő. Hétfőn és kedden a misén és a hétfői litánián csak a vonósok szerepelnek. A húshagyókeddi litániát és a körmenetet záró Te Deumot viszont ismét trombiták és dobok kíséretében éneklük. A toronyzenészek húshagyókeddi boráról sem felejtkeznek el.

18. *Szent József (márc. 19.)*. Annak ellenére, hogy a napló hangsúlyozza: 1722-től Szent József volt a kollégium (rendház) patrónusa, ünneplésére egyik évben sem utal. Planck szerződése azonban pontosan meghatározza az ünneplés módját, sőt szól a vele összekapcsolt márc. 18-i egyházmegyei 12 órás szentségimádásról is. Márc. 18-án délelőtt a misén és délután a litánián, márc. 19-én a misén a teljes zenekar muzsikál.

19. *Gyümölcsoltó Boldogasszony (márc. 25.)*. Az ifjúsági kongregáció főünnepé. Jóllehet már 1640-től működik a kongregáció, a napló mégis csak 1688-ban foglalkozik az ünnepükkel. Ekkor tartják a vezetők választását és az újoncok felvételét is. 1689-ben két zenés vesperást és misét énekelnek kürtök és dobok zenekari kíséretével. A választást és felvételt továbbra is ekkor tartják. 1698-ban igazi barokk pompával ünnepelnek: kettős fúvósok felelget egymásnak (duobus tubicinum campestrium choris sibi respondentibus). 1700-ban a misét megelőzi a templomba való zenés bevonulás. A kongregációs zászlókat hordozzák ünnepélyesen a gyertyás körmenetben. A következő években is mindig jelzik a zenekar szerepét (cum Musica). 1743-ban kb. 130 gyertya fényében ragyogott a főoltár, és Szűz Mária nevét 40 lámpás világította meg.⁷³ A napló 1756-ban és 1763-ban is kiemeli a kettős fúvósok szerepét.

20. *Miserere és flagelláns (önostorozó) körmenet*. 1686-ban írják, hogy böjt közepétől három pénteken ünnepélyes Miserere hangzik fel a Szent György-templomban. Alatta pedig az ifjúsági kongregáció tagjai flagelláns körmenetben

⁷³ SchwartzSopron 78 – 79. l.

vonulnak az iskolából a templomba. 1689-ben kiemelik a Miserere ünnepélyességét. Arról is írnak, hogy kevés a flagelláns ruha, ezért a pálosoktól kérnek kölcsön. (Keresztfelmagasztaltatás ünnepén viszont ők adják kölcsön ruháikat a pálosok körmenetéhez.) 1698-ban jelzik, hogy egyesek csupasz lábbal, mások Krisztus szenvedéseinek jelvényeivel, kereszttel a vállukon és vasból való övvel a derekukon vonulnak a menetben. 1700-ban a hideg tavasz miatt csak egyszer volt körmenet, de a Miserere háromszor hangzott fel. 1707-ben a Szent Mihály-templomba vonult a körmenet. 1709-ben hangsúlyozzák, hogy a Miserere zenekari kíséretes. Planck szerződése szerint a böjttben minden pénteken énekelnek Misererét, és hegedűkkel és harsonákkal kísérik, tehát a második típusú zenekar működik közre.

A nagypénteki flagelláns körmenet természetesen ünnepélyesebb az előzőknél. 1647-ben befejezésül magyar és német nyelven jelenetet adnak elő. Ez azután hagyományossá válik, mint Staud a napló alapján 1647., 1659., 1664., 1667., 1669., 1670. és 1671. évekből közli a címüket is.⁷⁴ 1668-ban a napló azt írja, hogy honi nyelven hangzottak fel a darab versei és énekei. (Dictio pathetica et cantus vernaculo carmine concinnatus.) 1671-ben a poéták adták elő a darabokat. Nem szólnak a darabok előadása helyéről (iskola vagy templom?), és később a jelenetekről sem hallunk.

1658-ban és 1668-ban a Krisztus Teste társulat nagypénteki flagelláns körmenetét is említi. 1658-ban biztos, hogy csak ők tartottak, mert az ifjúsági kongregáció körmenete kivételesen virágvasárnap volt. 1668-ban nem tudjuk megállapítani, hogy vajon együtt vagy külön vonultak. 1658-ban a belvárosba vezetett körmeneten Nádasdy Ferenc gr. is részt vett, és ezzel a körmenet tekintélyét is növelte. A városi tanács tagjai ünnepélyesen várták őket a város kapujánál, míg régebben – mint a napló utal rá – megzavarták a körmenetet.⁷⁵ Később sem a Krisztus Teste társulat szerepéről, sem a jelenetekről nem szólnak.

21. *Feketevasárnap (böjti 5. vasárnapja)*. Az 1661-ben alapított Krisztus haláltusája társulat főünnep. 1661-től vezetett feljegyzéseikből kiderül, hogy ezen a napon minden évben külön fizetnek a fúvósoknak a közreműködésükért.⁷⁶ 1647-ben az ünneplés formájáról is hallunk. Két vesperás és ünnepi mise a kerete. 1715-ben külön megdicsérik a zenekar szép muzsikáját. 1758-ban nem csupán a főoltár gazdag díszítését emelik ki, de azt is, hogy „a nép áhítatát oratórium előadásával is növelte a kórus” (et ad devotionem populi adornavit musico, ut dicunt oratorio). Hogy nem véletlen és félreérthető megjegyzésről van szó, igazolja az 1760-as részletes zenei bejegyzés: „A kollégium főtitisztelendő rektora nagyban emelte a főünnep fényét azzal, hogy a főoltáron 80 lámpás ragyogott, miközben igen választékos és nem szokványos zenekari muzsika hangzott fel. A Krisztus szenvedéséről szóló énekesmű és a Jézus Neve litánia kottaanyagát Bécsből hozták, és most hallhatták először a lelkek élményének gazdagítására első alkalommal.”⁷⁷

⁷⁴ StaudJes 286–288. l.

⁷⁵ Hist 151. l.; SchwartzSopron 94. l.

⁷⁶ Agoniae 4. l.

⁷⁷ HistColl III. k. 23. l.: „Princeps Festum splendore omni egit ad aras luminibus octoginta collucentibus, faciente R.P. Collegii Rectore inter exquisitos et insolitos Symphonicos concertus, qua

Az ünnep költségeit a 18. században is a kongregáció fizette, tehát a zenészek és a toronyzenészek is minden évben külön díjban részesültek.⁷⁸

22. *Fájdalmas péntek (feketevasárnapot követő péntek)*. A Krisztus haláltusája társulat 1764-ben kapott engedélyt a jezsuiták provinciálisától arra, hogy a Hét-fájdalmú Szűz ünnepén a mise alatt zenekari kísérettel a loretoi litániát énekeljék. A kiadásokról természetesen az egyesület gondoskodik.⁷⁹ E késői ünnepnek a dátuma nem biztos. A lorettomi napló szerint a szerviták a szeptemberi ünnepet tartották (szept. 15.), a győri jezsuiták viszont ezt a tavaszt.⁸⁰ Tudnunk kell, éppen a soproni Krisztus haláltusája egyesület feljegyzéseiben olvasható az egyébként is fontos bejegyzés: „... az iskolai év befejezése után a mi templomunkban nem tartunk zenés istentiszteletet, sem énekes misét és litániát.”⁸¹ A vakáció szeptember és október volt, ezért úgy véljük, ezt az ünnepet is tavasszal tartották.

23. *Nagyhét és húsvét*. Planck szerződése szerint a nagyheti lamentációkat nagyszerdán, nagycsütörtökön és nagypénteken is vonósokkal és harsonákkal kísérik, és három pint bor jár érte a toronyzenészeknek. A nagyszombati feltámadási körmeneten, a húsvéti nagymisén és vesperáson a teljes zenekar, trombiták és dobok kísérik a kórust. Húsvéthétfőn nincs zenés istentisztelet, viszont húsvét keddjén a misén és a vesperáson csupán vonósok szerepelnek. Egy üveg bort ezért is megérdemelnek. A napló csupán a nagypénteki flagelláns körmenetről ír, és a nagycsütörtöki lábmosásról emlékezik meg. 1658-ban ír először arról, hogy 13 [!] szegénynek a lábmosás szertartását végezték, és böjtös ebédrel vendégelték meg őket. Az ifjúsági kongregáció feladata volt ez, és a kollégium rektora végezte a szertartást. 1741-ben már a Krisztus Teste társulat a szertartás gazdája, és legalábbis ebben az évben a soproni városi tanács tagjai végzik a szertartást „az Isteni Mester példájára igen nagy ünnepélyességgel”.⁸² Hogy a szertartás alatt szólt a zene, az nem vitás, de arról nincs adatunk, hogy a szegények ebédje alatt is muzsikáltak, mint ez Győrött szokás volt.⁸³

24. *Az alapítóért tartott ünnepi mise (ápr. 17-ét követő vasárnap)*. Draskovich György püspököt 1651. ápr. 26-án temették a Szent János-templomban. A bécsi központi házuk zenészeinek közreműködésével tartott díszes temetésről a V. fejezetben szólunk.

Planck szerződéséből tudjuk csak, hogy a jelzett vasárnapon évenként a teljes zenekar közreműködésével, trombiták és dobok hangja mellett ünnepélyes misével emlékeztek meg a kollégium nagylelkű alapítójáról.

una cum Lytaniis de SS. Nomine Jesu et cantione de Passione Dñi Viennae de integro modis musicis illigati, tum primum in aures delapsi ad pietatem animos succenderunt.”

⁷⁸ Agoniae 5. l.

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ LorDiar IV. 32., 44. l.; BárdosGyőr 154. l.

⁸¹ Agoniae 5. l.: „...quia post finem scholarum in nostro templo nulla amplius fit musica, nec sacrum, nec Lytaniae cantatae.”

⁸² HistColl II. k. 169v.: „... hanc Soproniensis Senatus ad Divinissimi Magistri exemplum feria 5^a Majoris Hebd. omni cum solemnitate in templo nostro perfecit.”

⁸³ BárdosGyőr 156. l.

25. *Szent János-templom felszentelésének ünnepe (húsvét után 3. vasárnap).* Furcsának találjuk, hogy a 17. századi naplóírók nem említik az ünnepet akkor, amikor még a Szent János-templomban működtek. Először 1718-ban szólnak róla röviden, majd 1731-ben az időpontját, húsvét utáni 3. vasárnapot jelzik. 1738-ban egybeesik Regis Szent Ferenc szentté avatásának ünnepeével, ezért ezen a napon a Szent János-templomból vonulnak át körmenetben a Szent György-templomba. Planck szerződésének megfelelően a két vesperáson és ünnepi misén a Szent János-templomban ezen a napon a teljes zenekar muzsikált.

26. *Szent György-templom búcsúja (ápr. 24.).* Mint tudjuk, főleg a 16. században nevezetes ünnepe volt ez a soproni ének- és zenekarnak, és ünnepi megvendéglés is járt a zenélésért. A jezsuiták 1674-től, a templom átvételétől kezdve szintén megünneplik a búcsút. 1680-ban már utalnak erre az ünnepre. 1681-ben két zenés vesperás és ünnepi mise jelzésével a keretét is meghatározzák. Az ünnep fényét ekkor az is emeli, hogy az országgyűlés alkalmával a királyi kommisszárius és a városi tanács tagjai is részt vesznek az ünnepi misén és a prédikáción. 1683-ban azért írnak lelkesen erről a napról, mert ettől az évtől kezdve – sokak akadályozása ellenére – most már hivatalosan és rendszeresen közreműködnek náluk is a toronyzenészek, így ezen az ünnepen is. 1705-től kezdve gyakran jelzik azt is, hogy a városplébános nagy pompával és sok hívő részvételével körmenetet vezet ezen a napon a Szent Mihály-templomból a Szent Györgybe. 1744-ben a Szent György-napi tanácsi tisztújítás új rendje miatt a királyi leirat felszólítja a városplébánost, a Szent Mihály-templomból a Szent Györgybe vezetett szokásos körmenetet vagy korábban, vagy másik napon tartsák, hogy ne akadályozza a tanács tagjainak a Szentlélek-templomba való vonulását.⁸⁴ Planck szerződése szerint 23-án az ünnepélyes vesperáson és 24-én az ünnepi misén a teljes zenekar muzsikál. A délutáni vesperás azonban ezekben az években a magisztrátus és polgármester választásának ünnepe miatt elmarad, bizonyára a toronyzenészek ottani elfoglaltsága miatt. A körmenetről sem írnak többször, úgy tűnik, 1744-ben megszüntették.

27. *Bánfalvai körmenet.* A Krisztus Teste társulat váltogatva egyik évben Bánfalvára, másik évben Loretomba vezet körmenetet. A naplók adatai alapján megállapítható, hogy a páros években mentek Bánfalvára, legtöbbször húsvét után a 4. vasárnapon. Az első bejegyzést 1668-ban találjuk, és azt írják: a „bevett szokás szerint” (iuxta morem receptum), tehát nem ez volt az első körmenetük! 1686-ban a körmeneten Buda felszabadulásáért imádkoznak. 1690-ben húsvét után a 4. vasárnapon a városplébános is részt vesz az eseményen és tartja az ünnepi zenés misét. Kb. 2000 hívő jelenlétéről tudunk. A templom körül gyertyás körmenetet is tartanak. 1696-ban a diákok testületileg zeneszó mellett elkísérték a zarándokokat az Újteleki kapu előtt álló kereszttig, és ott várták őket visszafelé is. A Krisztus Teste társulat körmenetéről az 1730-as évekig vannak pozitív adataink.

Évenként vonultak ki az ifjúsági Mária kongregáció tagjai Bánfalvára, rendszerint augusztusban, Nagyboldogasszony nyolcadában hálaadásul az év befejezése

⁸⁴ GySmL:2 Lad. XXXVIII et NN. Fasc. 2. Nr. 81.; uo. Prot. Senat Lat. 1744. ápr. 13., 22. 1.; GamaufDenkwürdige 21. k.

előtt. Már 1668-ban is hallunk a körmenetükről, függetlenül a Krisztus Teste társulatétól. 1698-ban már a zenekar szerepét is hangsúlyozzák. 1703-ban leírják, hogy Nagyboldogasszony nyolcadában a zenés mise után himnuszok és szenténekek éneklése közben értek haza. 1730-ban ismét a zenekar szerepét emelik ki. A hagyomány aztán folyamatosan követhető a 18. században.

28. *Lorettoi zarándoklat.* A ferencesekkel kapcsolatban már szóltunk a búcsújáró helyről, sőt a zarándoklatukat is igen részletesen elmondtuk. A jezsuiták Krisztus Teste társulata a páratlan években ment Loretomba, rendszerint húsvét után a 4. vasárnapon. Pontosabban már szombaton indultak el, délután értek oda, és vasárnap a mise után indultak haza. 1667-ben hallunk első útjukról.⁸⁵ A napló kétévenként jelzi rendszeresen a zarándoklatot. 1689-ben visszafelé Kismartonban a Szentháromság-szobornál térdelve a rózsafüzért imádkozta el kb. 500 zarándok. Hg. Esterházy Pál nádor és felesége a kastélyuk ablakában mélyen meghajolva velük együtt imádkoztak. Sopron határánál a városszéli keresztnél, mint a ferenceseket, őket is igen sokan várták és szép rendben több mint ezren zenész mellett vonultak be a Szent György-templomba. 1693-ban Kismartonban a várplébános és hívei fogadják őket és kísérik el a város határáig. 1695-ben trombiták és dobok zenekari kíséretében érkeznek meg Loretomba.⁸⁶ 1701-ben a soproni városplébános vezeti a zarándoklatot a zenekar kíséretével. A herceg és vendége, Keresztély Ágost hg. győri püspök szeretettel fogadja őket Kismartonban. Hazaérve a Szent György-templomban Te Deumot is énekeltek. 1705-ben a rossz idő miatt később tartják a zarándoklatot,⁸⁷ 1709-ben viszont bizonyára a pestis miatt marad el. 1711-ben 3000 hívő zarándokol Loretomba. Naplónk említi, hogy ebben az évben hálából a pestis után a katolikus státus is gyalogos zarándoklatot tartott Máriacellbe sokak részvételével. 1717-ben a városi tanács tagjai is elkísérik zenészó mellett a zarándokokat a Bécsi kapun kívül álló keresztig, Loretomban pedig a szerviták és hívei körmenetben várják őket. Azonnal zenés vesperást, majd litániát tartanak és másnap a zenés mise után indulnak haza.⁸⁸ 1719-ben hasonló volt az útjuk. Miként a ferencesek, bizonyára ők is kocsin vitték a hangszereket, miután a város határában elbúcsúztak kísérőiktől. Megérkezésük alkalmával Sopronban hatalmas tömeg kísérte őket az utcán. A zenekar kíséretével útközben a loretói litániát énekeltek. A naplóíró szerint mostanában ez a legnépszerűbb körmenet Sopronban!

Kétévenként pontosan jelzik az utat, de az időpont néha változik. 1737-ben és 1743-ban Péter és Pál napján, 1745-ben áldozócsütörtökön indultak. Bár ebben az évben nagy eső volt, mégis 400-an folytatták útjukat Kismartonból a hegyen át Loretomba. Megszakítva a páratlan évek rendjét 1754-ben is tartanak zarándoklatot. Aug. 4-én érkeztek Kismartonba. Olyan szörnyű eső volt, hogy a zarándokok Kismartonban rekedtek, és csak P. Tenninger, a társulat vezetője és P. Mercator, a regens chori, valamint még 4-5 személy vállalkozott a további útra, hogy a társulat

⁸⁵ SchwartzSopron 91. l.

⁸⁶ LorDiar II. 440v.

⁸⁷ LorDiar III. 201. l.

⁸⁸ Uo. 444. l.

fogadalmát mindenképpen teljesítsék. A litánián és a misén így is énekeltek, de csak orgonakísérettel, hiszen a zenekar tagjai is Kismartonban maradtak. A következő évtizedekben is tovább él a hagyomány, de a naplók nem közölnek részleteket az útról.

29. *Szent Flórián (máj. 4.)*. Nem tudjuk, milyen régi a tűzveszély védőszentjének tisztelete a soproni jezsuitáknál, mert csak Planck szerződésében olvassuk, hogy ünnepi misét énekeltek kürtök és dobok zengése közepette.

30. *Nepomuki Szent János (máj. 16.)*. Csak 1729-ben avatták szentté, Sopronban már 1725-ben kezdődik a tisztelete. A napló részletesen szól arról, hogy a szobrát felállították a fényesen kivilágított templomban, és „igen kellemes és nagyon művészi muzsikával” (suavissimo et ad omnem artem elaborato concentu musico) ünnepeltek. Adományozók jóvoltából évről évre biztosítják a zenés istentiszteletet. 1766-ban szintén bőséges adományból telt a 8 napon át tartott zenés ünnepésre. Planck szerződésében azonban csak ünnepi misét említenek a teljes zenekar kíséretével.

31. *Pünkösöd*. Csak Planck szerződése foglalkozik a zenéjével. A nagymisén és vesperáson az ünnephez méltóan kürtök és dobok zengése közepette a teljes zenekar szól. Pünkösdhétfőn nincs zenekari szolgálat. Pünkösöd keddjén viszont a misén és a vesperáson csak a vonósok szerepelnek. Az üveg bort ekkor is megkapják a toronyzenészek.

32. *Úrnapi körmenet (nyolcad alatti vasárnapon)*. Előre kell bocsátanunk, hogy csak 1658-tól tartanak saját körmenetet vasárnap. Az első időkben ők is csak a plébániai körmeneten vesznek részt úrnapiján. Azonban nem passzív résztvevők, hanem éppen ők teszik színessé az ünnepet. 1642-ben Draskovich püspök vezeti a körmenetet, utána náluk ebédel. Már ekkor is a belvárosba vonulnak be, és a Krisztus Teste kongregáció, amely később is a saját körmenetük rendezője lesz, két oltárnál „theatrumot”, azaz emelvényeket állítanak fel, amelyeken a diákok az Oltáriszentséggel kapcsolatos jeleneteket adják elő. Már szóltunk arról, hogy a városi tanács 1644-ben és 1645-ben elrendeli, hogy csak Szent Györgyben tartott evangélikus istentisztelet után jöhetnek be a belvárosba. 1647-ben az egyik jelenet (Gedeon) a Fő téren németül, a másik (Jerichuntinus) a kollégium előtt magyarul, a harmadik az iskola udvarán vagy terén (area scholarum) hangzik fel. 1655-ben nagyjából hasonló a körmenet rendje. A ferencesek templománál előadott német nyelvű jelenetet sok evangélikus is nézi az ablakokból, sőt a tetőkről is.⁸⁹ Sajnos zenére még ekkor sem utal a napló.

1658-ban tartják tehát először a saját körmenetüket a nyolcad alatti vasárnapon, amely a napló szerint ünnepélyesebb volt a plébániai körmeneténél. A Krisztus Teste társulatnak ez lesz a főünnep. Az Oltáriszentség misztériumát megelevenítő képeket hordoznak, és honi nyelven két jelenetet adnak elő a körmeneti oltároknál. Nádasy Ferenc gr. is együtt vonul velük. Hálával gondolnak rá, mert ő eszközölte ki számukra, hogy a belvárosba is bevonulhatnak. Feltételezhető, hogy Nádasy

⁸⁹ HistColl I. 142. l.: „... dum ad Patrum Franciscanorum Templum germanico rythmo nescio an ingeniosius aut devotius Drama prae oculis acatholicorum per fenestras, tecta et canales effusus magna studiose juventutis commendatione proposuit.”; SchwartzSopron 95. l.

magával hozta fúvós zenészeit is az ünnepre. 1664-ben örömmel számolnak be arról, hogy az evangélikus városi tanács tagjai is szívesen hallgatták meg az úrnapi misztériumról szóló jelenetüket.⁹⁰ 1666-ban Esterházy Pál gr. is jelen volt, és a körmenet fényének emelésére a fúvósait is elhozta, ugyanígy a következő évben is 1667-ben, amikor hat fúvósa vett részt a menetben. 1668-ban is sokan vettek részt a körmenetben. Felháborodott hangon szól azonban naplóírónk a toronyzenészekről: „Ünnepünk fényét csökkenteni akarták a városi toronyzenészek. Bár felfogadtuk őket a szebb muzsikálás céljából, erre ők ígéretet is tettek, de szokásuk szerint a körmenet napján szavukat szegték. Nélkülük kevés zenész muzsikája révén így is tetszett körmenetünk még az evangélikusoknak is.”⁹¹ 1669-ben 2500 hívő vonult a körmeneten. Ekkor történt az ismert eset: gr. Zinzendorf Miksa kocsijával a hídnál szűkülő utcán az éneklő tömegen át akart hajtani. Zinzendorf gr. menekült evangélikusként élt évek óta Sopronban. Nádasdy gr. országbíró, aki birtokai egy részét megkapta, a királyig vitte a dolgot, és Zinzendorft a királyi leirat megdorgálta durvaságáért. Hamarosan távozott is Sopronból.⁹²

1675-ben már a Szent György-templomból indul a körmenet, s első ízben kísérik ágyúk díszlövésai a menetet. 1681-ben a plébániai körmeneten a király és kísérete és az udvari zenészek is részt vesznek. Erről a jezsuita napló leírása szerint beszámolunk ünnepeink fejezetében. A saját körmenetüket Kollonits püspök kamarás tartja. A Krisztus Teste társulat feljegyzéseiben hivatkozást találtunk a kollégium ma már elveszett naplójára, amely leírja a jún. 8-án, vasárnap tartott ünnepüket. A diákok után haladtak az ifjúsági kongregáció tagjai, majd karingben a papság. Utánuk az angyali ruhába öltözött kisdíákok, aztán a fúvósok és a többi zenész. Baldachin alatt vitték az Oltáriszentséget.⁹³ Nem írják, hogy melyik zenekar segítette ki őket ebben az évben. 1683-tól viszont már minden évben a toronyzenészek is muzsikálnak ezen az ünnepen, egészen 1773-ig. 1689-ben az egyik oltárt az új konviktusuk előtt állítják fel. Ezt a szokást is állandósítják. 1695-ben a diákok allegorikus képeket hordoznak díszes öltözetben, az oltároknál úrnapi dicsőítő verseket mondanak. Ágyúk és mozsarak lövései s trombiták és dobok ünnepi zenéje kíséri az útjukat. 1701-ben Keresztély Ágost hg. püspök és Esterházy Pál hg. náluk is ebédel. Utána a Szent Mihály-templomban a püspök 2000 hívőt bérmál. 1704-ben a kuruc időkben sok diák hazament, mégis szépen sikerült megtartani a körmenetet. A városparancsnok 60 pattantyúsa az oltároknál, valamint a zenés mise alatt a Glória, a Credo és az Úrfelmutatás alatt díszlövést ad. 1705-ben találjuk az utolsó konkrét adatot arra, hogy a diákok német nyelvű verseket mondanak az oltároknál. 1713-ban ismét Keresztély Ágost hg. püspök vezeti a

⁹⁰ HistColl 192. l.: „... Petra a Moyse adumbrati. . . praecessit inter pia hoc sacrum mysterium figurantia feretra ipso senatu heterodoxo non improbante.”; CsatkaiFronleichnamstag.

⁹¹ HistColl 218 – 219. l.: „... hujus solemnitatis triumphum conati sunt Turneri civitatis dominuere: qui pro Musica augenda constituti operam suam promiserunt, sed ipso Processionis die pactam fide more suo violarunt; habuit tamen absque tubicinibus devotio paucis Musicis contenta suum fidem et laudem etiam ab ipsis haereticis.”

⁹² HistColl 227. l.; GySmL:2 Lad. LI. Fasc. 3. Nr. 45., 1–5. sz. levelek.; PayrSoproni 387. l. PayrZinzendorf 90–91. l.

⁹³ CorpChristi.

körmenetet. Az ebéd alatt a diákok hat nyelven: horvátul, magyarul, németül, franciául, görögül és latinul köszöntik. A napló minden évben szól a zenekar szerepéről és a díszlövésekről, amelyek mint elmaradhatatlan tiszteletadás szokásban voltak ebben a korban. 1731-ben az Althan-ezred katonái viszik az Oltári-szentség felett a baldachint. Az ezred 40 katonája katonai díszben vonul a papság előtt. 1760-ban a város négy előkelő ura hordozza a baldachint. 1770-ben a konviktus előtti oltárt a nemesi konviktus növendékei díszítik fel friss ágakkal. Bizonyára már régi hagyományuk. Planck 1773-as szerződése szerint a nagymiséen és a körmeneten a teljes zenekar szerepel. A toronyzenészek ekkor is üveg bort kapnak.

33. *Regis Szent Ferenc (jún. 16.)*. Boldoggá avatásáról 1716-ban Sopronban is megemlékeztek. Aug. 16-án a kollégium rektora az ünnepség megtartására engedélyt kér Keresztély Ágost hg. győri püspöktől. Az ünnepség időpontjának szept. 6-át javasolja, a tanév befejezése előtti napot, hogy a diákok is jelen lehessenek.⁹⁴ A feldíszített főoltárnál a kismartoni apátplébános tartotta szombaton délután az első vesperást, vasárnap a nagymiséet és a vesperást. A befejező litániát és a Te Deumot is trombiták és dobok ünnepi zenekari kíséretével énekelték. Ezután évenként jún. 16-án zenés misével ünnepelték.

1738-ban történt szentté avatását Sopronban is megünnepelték. Jótevőik segítségével ekkor 8 napos ájtatosságot tarthattak. Húsvét után a harmadik vasárnap kezdődött az ünneplés. Szombaton zenés litánia vezette be. Említettük már, hogy vasárnap a Szent János-templomból vezették a Szent Györgybe a körmenetet, mert egybeesett annak templomszentelési ünnepével. A szent szobrát ünnepélyesen hordozták végig Sopron utcáin. Ezen a napon zenés misét, vesperást és litániát énekelték. A hétköznapokon énekes misét és litániát tartottak. A következő vasárnapon a zenés mise és vesperás után ünnepélyes Te Deummal zárták a megemlékezést. Regis Szent Ferenc tisztelete a későbbi években sem csökkent. Az 1761-ben alakult hitoktatási kongregáció patrónusának választotta, és ünnepét nagy díszsel és zenével tartotta, mint az 1765-ös napló azt igazolja. Planck szerződése nagymiséet ír elő ezen a napon trombiták és dobok kíséretében.

34. *Szent Alajos (jún. 21.)*. A jezsuiták népszerű szentjének szentté avatása csak 1727-ben történt Kosztká Szent Szaniszlóval együtt. Tisztelete Sopronban már régebbi. 1695-ben kürtök és dobok ünnepi hangja mellett emlékeznek meg róla, és hagyományos ünnepnek jelölik. A grammatisták patrónusuknak tisztelték. Ünnepen zeneszó mellett vonultak be a templomba. Bár a szentté avatás soproni hivatalos ünnepét csak 1727-ben tartották, a napló szerint már 1726-ban Sinzendorf püpök jelenlétében házi ünnepség keretében megemlékeztek róla, és Te Deumot is énekelték. A szép nyári időben Esterházy hercegné és fia is vendégük volt a külvárosi kertjükben tartott ebéden. A 18. század második felében Sopronban is megváltoztatták az ünneplés keretét. Előtte hat vasárnapon át már megemlékeztek róla. Sopronban még az is sajátos, hogy 1755-ben az elemisták (triviales) hitoktatójuk vezetésével körmenetben vonultak ezeken a vasárnapokon a Szent Mihály-templomból a Szent Györgybe, s ott litánián vettek részt. 1760-ban

⁹⁴ Plt Keresztély Ágost levelezései VI. k. 258. l., 1716. aug. 10.

hangsúlyozzák, hogy nagy pompával folyt hat vasárnapon át az ünneplés, tehát zenészó mellett vonultak. A napló 1772-ben részletesen szól arról, hogy Langlet bárónő végrendeletében 600 forintos alapítvánnyal a hat vasárnap zenéjét kívánja biztosítani. Mindegyik vasárnap a misén és a litánián a kürtök és dobok, azaz a teljes zenekar kísérfje az éneket. Planck 1773-ban kelt szerződésében ugyanez áll.

35. *Keresztelő Szent János (jún. 24.)*. Első templomuk búcsújának ünnepét természetesen kezdettől ünnepelték. 1647-ben az ünneplés pompáját Szent Ignác és Xav. Szent Ferenc ünnepéhez hasonlónak mondják. Márpedig ezeken Esterházy zenészei is közreműködtek. A 18. században sem lettek hűtlenek az első szentélyükhöz, amikor már a tágas és restaurált Szent György-templomban működtek. 1705-ben a szokott ünnepélyességgel, 1715-ben két vesperást és zenés misét énekeltek trombiták és dobok kíséretében. 1730-ban a napló utal arra, hogy a Szent János-templomot restaurálják. 1747-ben is a zenekar közreműködésével tartják a búcsú napját. Planck szerződése szerint a két vesperáson és a misén a teljes zenekar muzsikál, és üveg bor is jár a toronyzenészeknek.

36. *Szent László király (jún. 27.)*. Az új konviktusnak 1720-ban már a védőszentje. Két vesperás és ünnepi mise volt ekkor az ünnep kerete. A konviktus növendékei a misére fáklyákkal és gyertyákkal zenészó mellett vonultak be. A mise után pedig a „múzeumban” tartott ünnepélyen az egyik növendék az összegyűlt vendégek előtt dicsőítő beszédet tartott Szent Lászlóról, majd a vendégeket meghívták ebédre. 1743-ban kiemelik a trombiták és a dobok ünnepi muzsikáját. Majd a külvárosi kertjükben ünnepi ebéd következett. 1748-ban szintén dicsérik a választékos szép muzsikát (exquisitos Musicae concentus inter tubarum clangores). 1765-ben Zichy püspök is részt vett az ünnepségen és az ebéden. A deklamáció alkalmával franciául köszöntötték a konviktus növendékei. 1770 és 1773-as években Szent László ünnepén tartott két vesperásért és ünnepi miséért 8 – 10 ft-ot fizetnek a zenészeknek a konviktus pénztárából.⁹⁵

37. *Szent Donát (júl. 8.)*. 1698-ban a napló beszámol arról, hogy betegségek segítójének tiszteletére Kradorfban (in promontorio Grattorfense) ebben az évben készen lett a kápolna. Július első vasárnapján a soproni zenészek muzsikáltak az ünnepélyes felszentelésén. Mivel Győrött is csak a 18. század közepén hallunk a tiszteletéről,⁹⁶ feltételezhető, hogy már ezekben az években a Szent György-templomban is ünnepelték. Csak Planck szerződésében hallunk a tiszteletéről: július első vasárnapján trombiták és dobok kíséretével énekelnek a nagymisén.

38. *Szent Anna (júl. 26.)*. Erről az ünnepről csak Planck szerződéséből értesülünk. Trombiták és dobok kíséretével tartják a misét, ha vasárnapra esik az ünnep, akkor zenés vesperást is énekelnek.

39. *Szent Ignác (júl. 31.)*. 1640-ben a jezsuiták alapítójának ünnepén tartották egyúttal a rend alapításának 100 éves évfordulóját is. A plébánia kertjében vagy udvarán (area) Szent Ignác erényeiről tartottak dramatizált előadást. Esterházy Miklós nádor személyesen nem lehetett jelen, de a nagyobb pompa érdekében

⁹⁵ Lásd részl. RatConv.

⁹⁶ BárdosGyőr 171. l.

elküldte a saját zenekarát.⁹⁷ A nagy közönség szeretettel tapsolt Heigl Ambrus páternek, aki a szindarabot rendezte. Szent Ignác ünnepén hagyományossá válik egy-egy iskoladráma előadása és a tanulók megjutalmazása. 1646-ban és 1647-ben Nádasdy Ferenc gróf küldte, ill. hozta el a zenekarát. 1654-ben Esterházy Pál és Nádasdy Ferenc is jelen volt. A napló írója kiemeli, hogy Lósy Mihály esztergomi kanonok magyar nyelven méltatta a szent érdemeit. Két vesperás és ünnepi mise kürtök és dobok zenéje közepette hangzott fel, de nem állapítható meg, vajon Esterházy vagy Nádasdy zenészei jöttek-e el ebben az évben. Természetesen ünnepi ebéd követte az ünnepséget. 1655-ben éppen a pozsonyi országgyűlés folyt, mégis előkelő vendégek bőven voltak a legnagyobb ünnepükön, és szindarabot is adtak elő. 1658-ban ismét Nádasdy zenészei segítik ki őket és kísérik a Matatias című darabot. Nádasdy maga is eljött az ünnepre. Lochner naplójában ír arról, hogy Nádasdy levélben értesítette, júl. 31-én részt fog venni a jezsuiták szindarabján. A naplók alapján Staud Géza közli a soproni jezsuiták iskoladrámáinak és egyéb előadásainak címeit, így ennek a darabnak is.⁹⁸ 1666-ban Széchényi György püspök és Esterházy Pál a vendégeik. 1675-ben Esterházy megjutalmazza ezen a napon a kiváló tanulókat, s e célból 1676-ban alapítványt is hoz létre, amelyből évente ilyenkor 60 ft jut a jutalmazásra.⁹⁹ 1679-ben kiderül, hogy az alapítvány összege 1000 ft. – 1681-ben az országgyűlés több előkelő vendége vesz részt az ünnepükön. Kollonits Lipót püspök prédikál, és az esztergomi érsek tartja a vesperást és a misét. Ebéd után a nemesi konviktusban „a gimnazista ifjúság nagyon rövid, de igen tetsző darabot adott elő”, Staud szerint a *Fide, sed cui, vide* kezdetű.¹⁰⁰ 1682-ben a tüzvész ellenére is nagy fényvel ünnepelnek sok vendég jelenlétében. Esterházy Pál nádor is a vendégük, akinek külön örömet jelent, hogy Mihály nevű fia a *Victoria contra gentem Cumanorum* c. darabban szerepel. Utána természetesen Esterházy Pál kiosztja a szokásos jutalmakat is. Már tudjuk, hogy 1683-tól kezdve a toronyzenészek is közreműködnek ezen az ünnepükön is. 1696-ban és 1697-ben a szintaxisták patrónusa ünnepének is nevezik. Zenszóval vonulnak ők is be a templomba, mint a többi osztály a saját ünnepén. A központi évkönyv 1696-ban a nádor jelenlétében előadott sikeres darabbal kapcsolatban az új színpadot és a zene harmonikus szépségét dicséri (Ann. Lit 48.1.). 1702-ben a nyomtatott szövegkönyv szerint hg. Esterházy Pál nádort dicsőítő darabot [Serena Domus Estoriana . . .] adják elő. Zenéjét Franz Rumpelnig, Esterházy kismartoni

⁹⁷ HistColl I.k. 111. l.: „... Excellentissimus D. Palatinus in persona, uti constituerat, adesse non poterat, suam pro majori pompa musicam subministrabat.” – Ulrich Tank úgy tartja, hogy Esterházy Miklós nádor kismartoni zenekara nem vehetett részt az 1640-es ünnepen, mivel a jelenleg ismert akták szerint ezekben az években (1636-tól kezdve) nem voltak Kismartonban zenészei. (TankStudien 16. l.)

⁹⁸ StaudJes 287. l.; Lochner naplójában széljegyzetben az 1658. júl. 31-i előadásnak *Antiochus üldözése és a Makkabeusok ellenállása* c. művet jelzi és ezt átveszi Házi is. Mivel azonban a jezsuita naplóban kifejezetten *Matatias qui pro cultu Dei et patribus legibus murum sese inimicis exhibuerat* c. mű szerepel, ahogy Staud is közli, ez utóbbi darab címét fogadjuk el helyesnek: Tjk Lochner naplója 1658. júl. 31., 195 – 196. l.; HáziAdatok 83. l.; HistColl 1658. 152. l.; StaudMagyar (66. l.) itt nem említi a zenészeket, de szól róluk 1640-, 1646- és 1647-ben (51., 61. és 62. l.).

⁹⁹ HistColl 296. l.; StaudJes 279. l.; StaudIskolai 14. l.

¹⁰⁰ HistColl 329. l.: „... exhibitio post dapes exactas per Juventutem scholasticam perbrevis quidem, sed multum placente Dramate.”; StaudIskolai 15. l.

karnagya komponálta.¹⁰¹ 1705-ben ezt az ünnepet külön erre az alkalomra komponált művel ékesítette a kiváló zeneszerző, a lóki plebános – jegyzi meg a napló írója.¹⁰² Bizonyára a templomi muzsikára vonatkozik a megjegyzés s nem a színdarab szerzőjére. 1712-ben dicséri a mise zenéjét, „solemnissima symphonia”-ról ír. 1715-ben Esterházy Mihály hg. is részt vesz az ünnepen, aki mint diák régebben a színdarabban is szerepelt. 1731-ben Sinzendorf püspök végzi a szertartásokat, majd bérmál is. Ebéd után a Pastores Daphnidi c. darabot adják elő. 1737-től ezt az ünnepet is, mint Xav. Szent Ferencét, kilenceddel ünneplik, mert az anyagi alapot biztosítani tudták hozzá. 1740-ben jelzik, hogy Csáky György gr. özvegye, Ilona asszony adott 500 ft-ot e célra. 1738-ban elmondják, hogy a hétköznapokon délelőtt zenés misét, délután zenés litániát tartanak, „amelyeket, mint nevezik, oratórium zenével fejeztek be” (ut vocant musicis oratoriis claudibantur). A szöveg úgy értelmezhető, hogy a litánia után még kórus- és zeneszámokat, esetleg kantátát adtak elő. Ugyanezt a kifejezést olvassuk 1745-ben is. Természetesen a színdarab és a jutalmazás is hozzátartozik a júl. 31-i ünnephez ezekben az években is. Planck szerződése 1773-ban tisztázza azt, hogy a novena megelőzi az ünnepet. Az első napon zenés mise és litánia, a többi napon kisebb együttessel (vonósok, harsona és kürt) kísért mise és litánia hangzik fel. A főünnepen pedig kürtök és dobok, azaz a teljes zenekar muzsikál délelőtt és délután is, és Te Deummal zárják a megemlékezést.

40. *Nagyboldogasszony (aug. 15.)*. Az ifjúsági kongregáció második ünnepéről konkrét adatot először csak 1703-ban olvasunk. Ekkor tartották a vezetőség választását és a jelöltek felvételét is. 1718-ban és 1734-ben csak a teljes zenekar közreműködését jelzik, de 1756-ban pontosabban szólnak az ünneplés módjáról: két vesperás és mise a kerete. 100 lámpás világította meg a feldíszített oltárt, és kettős fúvóska is szerepelt. Ugyanezt írják 1763-ban is. 1770. aug. 14-én délután körmenettel vonultak a várkerületi piacon a katolikus konvent által 1744-ben felállított Mária-oszlophoz (Szeplőtelen Szűz Mária-szoborhoz). Lehet, hogy a körmenetet a Szent Mihály-plébánia vezette, de a jezsuita diákok is részt vettek benne. Ott történt az eset, amely miatt a városi tanács panasszal fordult a jezsuiták rektorához. Miközben a zenekar muzsikált a szobor előtt, az egyik felsős diák szemtelenül és botránkozást kelteve megjegyzést tett a körülállók hallatára: Miért kell egy kőszobor előtt zenélni – mondta –, jobban tennék, ha inkább csinos leányoknak szerenádot adnának! – Karaszmán István felesége figyelmeztette a fiút, aki erre szemtelen és ocsmány megjegyzésekkel illette az asszonyt, sőt meg is ütötte. Ebből aztán verekedés lett, mire a botrányt okozó barátaival menekülni próbált. Elfogták és bevitték a városházára. Mikor barátai a kiadásáért kiabáltak a városháza előtt, az odaérkező Bernátsky József városi főjegyző csak nehezen tudta lecsendesíteni őket, mondván, inkább készüljenek a holnapi ünnepre, mint itt zavart keltsenek. A tanács elégtételt kért a megsértett asszony részére, és

¹⁰¹ TakácsDráma II. k. 41. l.; CsatkaiMűv 217. l.; HarichMusik 10. l.; DrecoMusik 91. l.; HarichSzenische 112. l.; StaudIskolai 15. l.; StaudJes 279. l.

¹⁰² HistColl 54v.: „Idem Festum specialis musica condecoravit quidam Rñdus Dñus Parochus ex Frau-hajt [Frauenhaid] compositor eximius.”

felszólította a rektort, hogy a fiúkat büntesse meg. A továbbiakat nem ismerjük. Nem kételkedünk abban, hogy a büntetés szigorú volt. Bármilyen szigorú is volt a jezsuita nevelés, azért ilyen típusú növendékei is akadtak, mint ahogy a pandúrvezér Trenck báró is a soproni gimnáziumban tanult.¹⁰³

41. *Szent Joachim (aug. 15. utáni vasárnap)*. Tiszteletéről a napló nem szól, csak Planck szerződése írja elő, hogy a misén és a vesperáson is a teljes zenekar muzsikál.

42. *Szent István király (aug. 20.)*. A napló 1744-ben így ír: „Nem csupán rendi szentjeinknek, de különösen a magyar haza szentjeinek tisztelete fellángolt köztünk. Kerestünk és találtunk olyan jótevőt, aki Szent István és Szent László király ünneplésére olyan nagy összeget ajánlott fel, hogy kamataiból évente a két szentnek napját a nagy ünnepek módjára teljes zenekarral, vagyis trombiták és dobok zenéjével tarthatjuk.”¹⁰⁴ A napló többet nem szól az ügyről, de megtaláltuk Rhorer Mátyás királyi tanácsos 1744. júl. 12-én kelt 300 ft-os alapítványát, amelynek kamataiból kívánja évenként biztosítani a zenekar közreműködését Szent István napján, de úgy, hogy Szent Imréről se felejtkezzenek el. A kollégium rektorának adja át az alapítványt.¹⁰⁵

43. *Őrangyalok (szépt. első vasárnap)*. A napló bejegyzései alapján kettős ünneplést figyelhettünk meg. Az egyik a legelső osztály, a parvisták patrónusának ünnepe, amelyet a többi osztályhoz hasonlóan zenés bevonulással és ünnepi misével ültek meg ezen a napon. Az első adatot erről 1696-ban olvashatjuk. 1698-ban a menetben gyertyákkal a kezükben vonultak, de hat fiú angyali ruhában haladt, kezében az őrangyal éberségét és örökösét jelző fáklyával. 1699-ben ugyanígy ünnepeltek, de a trombiták és a dobok zenéjét is hangsúlyozták. A 18. században egészen 1773-ig ugyanez a kerete az ünnepnek. Planck szerződésében a misén vonósok játszanak orgonakisérettel.

A másik ünneplésről 1679-ben olvasunk először: a hittant tanuló gyermekek körmenetben vonultak a Szent György-templomba. Azután nem esik szó erről a körmenetről. 1719-ben viszont azt írják, hogy felújítják az 1679-ben egy alkalommal tartott körmenetet. Mint később megtudjuk, az őrangyalok ünnepe előtti szombaton tartják ezt most és egész 18. században. A városplébános vezeti a hittantanulók évszáró körmenetét a Szent Mihályból a Fő téren át a Szent Györgybe. Igen sok felnőtt is csatlakozik a gyermekekhez. Egyetlen jelképes emelvényről szólnak, amelyet végighordoznak a menetben. A jó pásztort ábrázolja a bárányával és a rabló farkast. A Szent György-templomban zenés vesperáson vesznek részt. 1720-ban arról is írnak, hogy utána visszatértek a Szent Mihályba. 1727-ben a trombiták és a dobok zenéjét hangsúlyozzák és azt, hogy szombat délután volt az ünnep. 1732-ben igen részletes leírást találtunk. Egyik fiú a Hiszek (Credo) jelképét hordozza, mások pedig a Hiszekegy 12 hittételének díszes képeit.

¹⁰³ SchwartzSopron 102. l.; Tjk Prot. Conceptuum 1770. aug. 17., 296–298. l.

¹⁰⁴ HistColl II. 183v.: „Verum non in nostrorum modo Sanctorum, sed et in aliorum, regni cumprimis Patronorum cultu sociorum fervor eluxit. Quesitus enim Patronus et inventus est, qui honoribus S. Stephani Ungariae Regis et D. Ladislai honoribus tantum obtulit, ut ex censu annuo utriusque Sancti festus dies solenniorum more cum pleno Musicorum Choro, tubisque ac Tympanis quotannis celebrari possit.”; SchwartzSopron 96. l.

¹⁰⁵ OL E 152 Kamarai lt. Acta Jes Registrata Fasc. 19. No. 55.

Most is nagyon sok felnőttet látni a sorokban. A Lobkovitz-vértesezred idős parancsnoka először az ablakból nézi a menetet, majd csatlakozik imádkozva a menethez, ahol a város főtisztviselői is jelen vannak. Schwartz szerint Anton Reichritter von Wiedersperg a neve, és a Szent György-templomban van eltemetve.¹⁰⁶ 1752-ben zeneszó mellett a gimnázium tanulói is részt vesznek zászlóikkal. 1763-ban a nagy tömeg nem fért el a templomukban, pedig a sötét felhők és a közelgő vihar miatt a város előkelősége nem mert eljönni. Ezekben az években már az 1761-ben alakult katekétikai kongregáció a gazdája, és természetesen a kiadásokat is fedezi. Ezért nem olvasunk erről a körmenetről Planck 1773-as szerződésében, mert nem a kollégium pénztárából kapták érte a pénzt.

44. *Borgia Szent Ferenc (okt. 10.)*. Szentté avatását 1671-ben Sopronban is megünnepelték, de a pontos időpontját nem jelzi a napló. Joggal szerénykedik, hogy sokkal méltóbban szerették volna ünnepelni, hisz még csak a kevés hívő befogadására alkalmas Szent János-templomban voltak akkor. Márpedig a 4000 hívő ide nem fért be, akik a környező falvakból jöttek, sem a soproniak, akik viszont a ferencesek templomából ünnepélyes menetben vonultak ki hozzájuk. 1705-ben a városplébános tartja a hagyományos ünnepet. Naplóírónk szerint a szokott ünnepélyességgel emlékeztek meg kedvelt szentjükről. Megjegyzése lényeges számunkra. Október ugyanis a vakáció hónapja volt, amikor nem tartottak zenés istentiszteletet. Ez az egy ünnep kivétel volt. Győrtött a székesegyházi zenészeket kérték fel ezen a napon.¹⁰⁷ Sopronban egyszerűbb volt az eset. Igaz, a diákok távol voltak, de a toronyzenészek minden nehézség nélkül gondoskodhattak az ünnep zenéjéről. Ezt igazolja Planck szerződése is, ahol okt. 10-re jelzik az ünnepet, és a nagymisén kürtök és dobok kíséretében muzsikáltak. Utána a szokás szerint egy üveg bort kaptak jutalmul.

Az évenként rendszeresen ismétlődő ünnepek után szólnunk kell azokról is, amelyek az év folyamán gyakran ismétlődtek:

- a) Planck szerződésében világosan meghatározzák, hogy általában vasárnap, a Mária-ünnepeken, az apostolok ünnepein a vonózenekar és az orgona kíséri az éneket. Ez az oka, hogy néhány ünnepről, pl. virágvasárnapról, Sarlós Boldogasszonyról (júl. 2.), Kisasszonyról (szept. 8.) stb. nem hallottunk a felsorolásban.
- b) A Krisztus Teste társulatnak a hónap első vasárnapján szokásos körmenetéről az első említést 1669-ben olvassuk. A naplóíró panaszkodik, hogy két évvel (a bejegyzés előtt) megzavarták a hagyományos ünnepélyes körmenetet, és ezért mostanában szünetel. 1680-ban a Szent György-templomban ismét megtartják havonként. Utána azonban valami okból jó ideig elmaradt, mert 1700-ban felújítják a szokást, de csak a templomban végzik. 1701-ben és 1703-ban Pange linguát éneklik a körmeneten. 1774-ből való iratunk szerint a század folyamán élt tovább a szokás, de a körmenetet délutánra jelzik benn a templomban.¹⁰⁸ Sem ez a forrás, sem a naplónk nem szól kifejezetten a zenekar szerepéről.

¹⁰⁶ SchwartzSopron 89. l.

¹⁰⁷ BárdosGyőr 180. l.

¹⁰⁸ CorpChristi 14. sz. irat.

- c) A Krisztus Teste társulatnak a csütörtöki szentséges miséjét igazában a középkortól élő hagyomány folytatásának tekinthetjük. Mint már szóltunk róla, alapítvány biztosította e templomban a csütörtöki Oltáriszentség-miséjét a 16. században is. A 18. században végig csak orgonakíséretes a mise azokon a csütörtöki napokon, amelyekre nem esik valamilyen más ünnep. Viszont forrásunk szól arról is, hogy Szent Erzsébet (nov. 19.), a karácsony előtti és úrnapi oktávjára eső csütörtökön az orsolyiták teréig vonulnak körmenetben. Ezekben a zenekar is szerepel. Hangsúlyozzák, hogy a mise énekét ezeken a napokon is csak orgonával kísérik.¹⁰⁹
- d) A Krisztus haláltusája társulat pénteki énekes litániájáról már 1669-től hallunk. A zenekar szerepét itt nem tudjuk bizonyítani. Az évenként négy alkalommal, a kántorböjtököt követő vasárnapon tartott miséjükön és litániájukon viszont mindig szerepelt a zenekar. 1669-ben a zenés litánia biztosítására egyik jótévőjük 30 ft-ot is adományozott.¹¹⁰

Nem rendszeres ünnepek:

Részletesen beszámolnak naplójukban alapítójuknak, Draskovich György püspöknek 1651. ápr. 26-án a Szent János-templomban való temetéséről, amelyen a bécsi jezsuiták kórusa és zenekara is részt vett. Ezt is és I. Lipót császárrá való koronázásának 1658. júl. 31-i soproni ünnepét is az V. fejezetben részletesen elmondjuk. A jezsuiták templomában Te Deumot tartottak ez alkalommal. – Széchényi György győri püspöknek az érseki palliumot ünnepélyes keretek között Szelepcsényi György esztergomi érsek 1678. szept. 29-én a Szent Mihály-templomban a búcsú napján adta át. Jelen volt Pálffy Tamás nyitrai püspök, udvari kancellár, Sennyey István veszprémi püspök, sok egyházi és világi előkelőség és soproni hívő. Széchényi György kérésére unokaöccsének, Széchényi Pálnak, a pálos szerzetesnek ugyanakkor tartották pécsi püspökké való felszentelését is. Utána a gimnáziumban szindarabot adtak elő tiszteletükre, bár a diákoknak már vakációjuk volt. Majd ebédre is a jezsuiták vendégei voltak. Kár, hogy a zene szerepére nem tér ki naplóírónk. – A Thököly-uralom után, 1683. szept. 22-én Te Deumot énekelnek a Szent György-templomban, hálát adva azért, hogy visszatérhettek otthonukba és a Szent György-templomba. 1685. nov. 2-án ünnepélyesen bevonultak és felszentelték az új kollégiumukat. Jelen volt Esterházy Pál nádor és fia, László, aki ekkor tartotta zenekar kíséretében trombiták és dobok zenéje mellett az első miséjét a Szent György-templomban. A vendégeket természetesen ebédre is meghívták. Nem jelzik a pontos dátumát, de 1688-ban a jezsuita tartományfőnök jelenlétében történt a nemesi konviktus új épületének az átadása.

Mivel a tematikus jellegű naplót mindig a következő évben s nem az esemény friss élménye hatása alatt állították össze, sok ünnepnek a leírása hiányzik. 1773-ról már csupán a tanárok neveit írják be, pedig okt. 12-ig működtek még a felosztatásuk évében. Így pl. az egyik legnagyobb eseményükről, Mária Teréziának a nemesi

¹⁰⁹ Conscriptio.

¹¹⁰ Agoniae.

konviktusban 1773 szeptemberében tett látogatásáról, ill. egyáltalán a soproni látogatásáról sem szólnak már. Azt is tudjuk más forrásokból, hogy gyakran tartottak ünnepélyes gyászmiséket a templomukban, a napló mégis alig említi pár adatot.

A győri analógia alapján biztosak vagyunk abban is, hogy a rektort és a konviktus vezetőjét névnapjukon Sopronban is felköszöntötték. Ilyen bensőséges családi ünnepéről sem szólnak, mert a központi évkönyvek előírt tematikája ezt nem kívánta. Pedig Siess soproni nyomdájában megjelent a szövege egy ilyen köszöntőnek, amelyet muzsika is kísért: 1771-ben Geiger Mátyást a konviktus vezetőjét és a színdarabok rendezőjét, sőt fordítóját névnapján köszöntik a konviktorok.¹¹¹

Tudjuk, az iskoladrámák és önképzőkörszerű deklamációk központi helyet foglalnak el a jezsuiták iskoláiban. Nem csupán ünnepeik ékességének, de nevelésük fontos eszközének tekintették őket. Sopronban e téren szerencsés helyzetben vagyunk. Éppen mert a napló tematikus jellegű, s mindegyik évfolyam fennmaradt, Staud a napló adatai, a központi évkönyvek, egyéb források alapján hihetőleg a teljes repertórium címeit közli, és foglalkozik azzal az értékes albummal, amely az iskoladrámák 106 színpadi képét tartalmazza. Mintegy 240 előadásról ad számot, és jó néhány díszletterv képét is bemutatja.¹¹²

A jezsuita iskoladrámákat irodalomtörténetünk már megfelelően értékelte. A mi célunk most csak az lehet, hogy keressük bennük a zene szerepét. Flemming a németországi jezsuiták színházaival kapcsolatban hangsúlyozza bennük a zene szerepét. Hangszerkíséret nélkül szinte elképzelhetetlen a jezsuitáknál az előadás – írja –, s főleg a virágkorban zene és tánc nélkül nem lehet előadásra gondolni.¹¹³ A naplók ismeretében mi is ezen a véleményen vagyunk. Legfeljebb az osztályok önképzőkörszerű keretében az ún. deklamációkon előadott daraboknál hiányzott a zene.

A következőkben felsoroljuk azokat az előadásokat, amelyekkel kapcsolatban a zene jelenlétére pozitív adatunk van.

Az 1640-es Szent Ignác-ünnepnél a szöveg kifejezetten utal arra, hogy Esterházy nádor az „actióhoz”, azaz a színdarab előadásának nagyobb pompája érdekében küldte el a zenészeit.¹¹⁴ 1646-ban, 1647-ben és 1658-ban ugyanezen a napon, amikor Nádasdy zenészei jöttek el, a szöveg szorosán a darabhoz köti a zene szerepét (comico vestitu et orchestra hoc loco spectanda . . .).

Operaszerű, allegorikus kórusközjátékokkal tarkított, 72 szereplőt foglalkoztató mű volt a Christiana Fortitudo seu S. Pancratius martyr c. darab, amelyet 1681-ben

¹¹¹ OSzK Knyt 2° ívrét 1771.: „Nobilium Convictus Soproniensis in Faustum Nominis diem Adm R. P. Mathiae Geiger e Soc. Jes. vota et applausus Sopron Siess 1771. Ode: Redit coruscae lucis aureum jubar . . .”

¹¹² StaudJes; StaudIskolai 19. l.; StaudMagyar 188. kk.; – A színpadképek kalandos útjával már CsatkaiSzinjátékok 296. l. is foglalkozik.

¹¹³ FlemmingJes 222. l. és 237. l.: „Ohne die Unterstützung einer tüchtigen Instrumentalmusik waren die Aufführungen der Jesuiten bald gar nicht mehr denkbar . . . In der Zeit der Reife war eine Vorstellung ohne Musik und Tanz einfach undenkbar.”

¹¹⁴ HistColl 111. l.: . . . cui actioni . . . suam pro majori pompa musicam subministravit.”

Esterházy Pál tiszteletére adtak elő nádorrá való választása alkalmával. Angyal Endre szerint a Hit szerepét Prontner János György, Esterházy diszkantistája, az Állhatatosságot Haas János Frigyes gyermekszoprán, az Erősséget Puecher Mátyás kőszegi diszkantista énekelte, a kórusokat a soproni növendékek, a hangszerkíséretet is valószínűleg az Esterházy-zenészek látták el.¹¹⁵ Már szóltunk arról, hogy az 1702. júl. 31-én előadott *Serena domus Estoriana* c. darab zenéjét Franz Rumpelnig, Esterházy kismartoni karnagya komponálta. 1720-ban a parvisták *Orci funus in adolescentia* c. és 1722-ben a grammatisták *Animo perpressis calamitatibus* kezdetű darabjánál a naplóíró a decantavit, azaz énekelte kifejezést használja. Részletesen szól naplónk 1731 aprószentek ünnepén (dec. 28.) a Szent György-templomban a hittan tanulókkal bemutatott betlehemes játékról. Német nyelvű verses szövegek és énekek váltakoztak benne.¹¹⁶ Juharos három zenés darabnak közli a szereplőit: 1735. jún. 12-én a *Praemium fidei et amoris* c. darabban a magyar és a kun nemesek tánckarában 15 diák nevét olvassuk. Az énekes szólisták között ismerőseink is akadnak az Újvári családból: Újvári Antal, Újvári Pál, Kronovetter Keresztély, Reisner Mátyás, Tarnóczi Antal és Schiving József. 1738 májusában a *Jagello ex Magno Lituaniae* c. műben ismét olvassuk Schiving József (diszkantista) és Reisner Mátyás (tenor) nevét. Rajtuk kívül még Linde József (alt), Terschiz Tamás (tenor) nevét említik szólistának. 1759-ben játszották a *Joannes Corvinus et Simon Keménius* c. színdarabot. Itt hét táncos nevét sorolják fel és a tánctanárukat, Hasenhut Józsefet.¹¹⁷

Szóltunk már Paczelt Jánosnak, a Szent Mihály-templom basszistájának a jezsuita diákok részére 1743-ban írt operájáról. (Tematikus jegyzékünk 963. sz.) Naplóírónk a darabról nem ad felvilágosítást. Mivel a zárótétel az Esterházy-családot dicsőíti, feltételezhető, hogy a darabot júl. 31-én, Szent Ignác napján adták elő. Ilyenkor osztották ki ugyanis az Esterházy-alapítvány által biztosított jutalmakat a diákoknak.

1766-ban a principisták *Leo imperatoris* kezdetű darabjánál naplóírónk viszont hangsúlyozza, hogy trombiták hangja mellett (*inter tubarum clangores*) adták elő.

Staud foglalkozik bővebben azzal, hogy a nemesi konviktusban a 18. század második felében különösen a francia nyelv tanítása erősödött meg, amit maga Mária Terézia is szorgalmazott. Ismerteti az előadott francia nyelvű darabokat, amelyeknek átdolgozója és rendezője 1768-tól Heigel Mátyás volt.¹¹⁸ Francián kívül olasz és német nyelven is játszottak műveket, amelyeknek olyan sikere volt, hogy még Bécsből is jöttek meghallgatni a darabokat, és dicsérték a fiúk nyelvtudását. Az 1769 év végén előadott olasz nyelvű műnél naplóírónk lelkesen számol be a sikerről és arról is, „a mű sokat nyert fényében azzal, hogy Esterházy

¹¹⁵ AngyalSopron 144–145. l.; StaudIskolai 15. l.; PayrSoproni 488. l.

¹¹⁶ HistColl II. 131v.: „Totus ille dialogus rhythmis partim, partim [!] sacris cantiunculis ad vulgares notes compositis constabat germanico totum idioma.”

¹¹⁷ JuharosDráma 56–61. l.; FalvyLinus 412–413. l.; OSzK Színháztört. Osztály Pro 33–34. sz.; – Staud szerint Hasenhut József nem más mint Gertrud Bodenburg principális vezetése alatt magyarországi városokban turnézó hivatásos színtársulat egyik ismert komikusa (StaudMagyar 115. l.).

¹¹⁸ StaudIskolai 17–18. l.; StaudJes 281. l.

herceg a konviktus iránti jóindulatából elküldötte az énekeseit és a zenészeit, és azok a dráma előadását három gyönyörű áriával ékesítették”.¹¹⁹ E közreműködés jelentőségét akkor értjük meg igazán, ha arra is gondolunk, hogy ez az időszak már a „Pompakedvelő” Esterházy Miklós herceg kora, és Jos. Haydn a karnagy Eszterházában, ahol 1768-ban már a színház is elkészült. A konviktussal kapcsolatban még meg kell említenünk azt is – erről 1771-ben és 1772-ben a napló is büszkén szól – , hogy „nem csupán a szellem kultúráját igyekszünk gazdagítani, de a testét is, és a társasági életben való ügyességet is gyakorolni, ezért a zene kíséretével táncrea és vívásra is tanítjuk növendékeinket ettől az évtől kezdve P. Regens [Heigel Mátyás] szorgalmazására”.¹²⁰ 1772-ben pedig a nyelvtanulás mellett a táncban és a vívásban való fejlődésüket is értékeli.

Szólnunk kell még az ún. theatrumról, amely az iskoladrámák, a zenés darabok és egyéb ünnepek helye volt.

Az első helyét pontosan nem írja körül naplónk, csupán annyit tudunk, hogy az iskola épületében helyezték el. A második adatot 1677-ben olvassuk róla. Szól „az újonnan kiépített színházteremről, amelyben nem csupán városunk lakói, de az idegenből érkező előkelő vendégeink is fel fognak üdülni”.¹²¹ Ez a színházterem is még a régi iskolában készült, hiszen ekkor még sem az új kollégium, sem a konviktus és főleg a gimnázium nem épült fel.

Az 1702-ben elkészült új gimnáziumban fából készült színházterem épült. 1715-ben a kis színház renoválásáról, festéséről vagy legalábbis a szándékról hallunk.¹²²

1728/29 telén a szokatlan hótömeg tette tönkre faszínházukat, és ezért tavasszal új állandó kőszínházterem építésébe kezdenek. Anyagi segítségért a városi tanácshoz és a vármegyéhez fordulnak. Kérvényüket júniusban hasonló szöveggel küldik el a két helyre. A városi tanácshoz írt kérvényben más gimnáziumok és akadémiák példájára hivatkozva kérik a segítségüket: „... néhány éve puhafából épített színházunk az elmúlt télen a szokatlan nagy hótömeg alatt megrokkant, és majdnem a földdel lett egyenlő. . . a már elkezdett munka befejezéséhez meszet, téglát és tölgyfát adni szíveskedjenek, hogy a nyersfából készített színház helyett kőből szilárdat építhessünk, amely a közönség és a szereplők részére is kényelmes, és az időjárásnak ellenálló új formát ölthessen. Segítséjük nem lesz hiábavaló, mert benne nem csupán a szabad királyi város jelenlegi fiai, de késői unokái és a haza

¹¹⁹ HistColl III. 89. l.: „Multum ad id splendoris addidit Celsissimi Principis ab Eszterhazy [!] favore transmissus ad Convictum Virtuosorum, ut dicimus Musicorum chorus, qui Drammaticus actus ternis suavissimi concentus Ariis interstinxit.”

¹²⁰ HistColl III. 99. l. (1771. év.): „Neque in animi et ingenii tantum cultura elaboratum strenue fuit a Nostris, verum etiam in corporis concine performandi et ad probatum vel potius saeculi genium gerendi arte exercitati sunt plerique convictores. Praeter enim in dextre saltandi ad numeros Musicos artem, etiam Lanistica anno isthoc industria P. Regentis introducta est.”

¹²¹ Uo. I. 304. l.: „Litterariae vero disciplinae ut et specimina exhiberet Juventus nostra, teatro ad id noviter constructo scenico non modo Urbis nostrae incolas, sed eo quam plurimos aliunde adventantes Illustrissimos recreavit.”

¹²² Uo. II. k. 84. l.; – Említettük már, hogy a központi évkönyv 1696 Szent Ignác ünnepén az új színpadot dicséri (AnnLit 48. l., StaudMagyar 83. l.). Ez bizonyára az 1702-ben elkészült új színházterem előtti ideiglenes színpad volt az új épületben.

jövendő vezetői is nevelkednek.”¹²³ A város határozata szerint 4000 téglát, 60 mérő meszet adott számukra, fát azonban nem kaptak.¹²⁴

Az előzőhöz hasonló szövegű kérvényüket a vármegyéhez júliusban nyújtják be.¹²⁵ Kérésük itt sem volt eredménytelen. „A jezsuiták soproni gimnáziuma színházának építéséhez azon sajátosság megfontolás alapján, hogy effajta gyakorlatok mind a nemesi, mind a polgári ifjúságnak nagyon javára szolgálnak, a vármegyei pénztárból főpénztáros úr nyugta ellenében 300 ft-ot fizessen ki a kollégium főtisztelendő rektorának.”¹²⁶ A napló írója aztán örömmel számol be az elkészült kőből épült színházteremről, amelyhez a városon és a vármegyén kívül Vas vármegye és mások is adtak segítséget.

*

E gazdag zenei élet bemutatása után kérdezhetjük, mit tudunk a jezsuiták zenészeiről? Tisztáztuk már, hogy a toronyzenészek 1683-tól náluk is rendszeresen közreműködnek. Az utolsó szerződésről (1773. jan. 14.) eddig részletesen szóltunk, csupán a toronyzenészek fizetését nem ismertettük. A szerződés ezt is pontosan meghatározza: „Bevezetőben hangsúlyoznunk kell, hogy az említett toronymester úr [Planck Lipót] minden vasárnap és ünnepnap akár szokásos, akár ünnepi misén, hasonlóképpen minden vesperáson és litánián egész népével [mindegyik toronyzenész legénnyel] együtt és persze hegedűkkel és fűvös hangszerekkel köteles megjelenni. Együttese tagjainak igazolatlan hiányzása esetén fizetéséből megfelelő összeget levonunk.” Ezután felsorolja az ünnepek és a zenélés ismertetett három típusát, sőt a legtöbb ünnep mellett beírja az üveg bor, ill. pint bor járandóságukat. Majd folytatja: „Ha a felsorolt ünnepeken kívül rendkívüli esetekben ünnepi misén trombitákkal és dobokkal közreműködnek, akkor ezért külön 2 ft jár nekik. Amennyiben viszont említett toronymester úr a feladatát az előírt rendben mindenkor szorgalmasan végzi és panaszra nem ad okot, a kollégiumtól évente 49 ft készpénz, 20 mérő rozs, 8 akó pornói bor lesz a fizetése, de az utóbbi helyett 8 ft-tal

¹²³ GySmL: 2 Lad. XXXIX. Nr. 48., 1729. jún. 15.: „... aliquot ab hinc annis, mole duntaxat lignea exstructum theatrum, proxime elapsa hyeme, insolita nivium copia obrutum, soloque penitus aequatum fuerit. . . praefato Gymnasio ad perficiendum iam coeptum opus, materialibus quibusdam videlicet calce, lateribus et aliquot quercubus, pro posse suo succurrere dignaretur, ut ex ligneis hucusque rudibus, stabile in futurum et spectatoribus, Actoribusque comodum resurgat theatrum, faciem novam eamque lapideam, qua sese contra temporis iniurias melius tueri possit, inducat. Quod beneficiendi studium non erit irritum; quando in eo non solum praesentes Liberae Regiaeque Civitatis Soproniensis filii, sed et eorum nepotes, olim Patres Patriae futuri erudiantur.”

¹²⁴ Uo.: „Pro introscripto Gymnasio quatuor mille Tegulas et sexaginta metretas calcis, pro structura theatri gratis extradatum decerni. Ligna vero ob nabilem et evidentem eorundem defectum resolvi non posse.” Uo. Tjk 1729. jun. 10., 270. l.

¹²⁵ OL E 152. Kamarai lt. Acta Jes. Coll. Soproniense Irregistrata 219/d 9. csomó Iskola 1636–1766., 1729. júl. 20.

¹²⁶ Mjk 1729. júl. 20., 192–193. l.: „Ad instantiam Ven Gymnasii Soc. Jesu Soproniensis pro erigendo theatro ex Reflexione speciali, quod tam Nobili, quam ignobili juventuti per ejusmodi exercitia magnum emergendi beneficium accederet, succurreret ex Cassa Comitatus trecentis florenis per Dominum Perceptorem erga quietantiam Admodum Reverendi antelati Collegii Rectoris persolvendi.” – Tirnitz József szives adata.

számolva 64 ft borpénzt is felvehet a pincemestertől.”¹²⁷ Mivel 1780 után a káptalan időszakában is ilyen szerződéseket ismerünk, nyugodtan feltételezhetjük, hasonlóak voltak 1683-tól kezdve végig a toronyzenészekkel kötött szerződések. Erre utal Roth toronymesternek 1734-ből való beadványa is – erről az evangélikusok zenéjénél szoltunk – , amelyben írja, hogy minden vasárnap és ünnepen délelőtt 8 – 9-ig és délután is muzsikál legényeivel a jezsuitáknál.

Szinte semmit sem tudunk a többi zenészükről, énekesükről. Győrtől legalább a fennmaradt kottákon mint másolók megőrokitették nevüket jó néhányan, de Sopronban ilyen adataink sincsenek. Csupán a regens chorik nevét ismerjük a napló alapján. 33 karnagy nevét és működésük éveit ismerjük. Nevüket a soproni zenészek időrendi felsorolásában közöljük.

Győrtől a jezsuiták felosztásával foglalkozó iratokból az utolsó évek zenészeinek adatait össze tudtuk állítani.¹²⁸ Hasonló adatokat találtunk a községi jezsuiták zenészeiről is, de ugyanezen aktából a soproni zenészekről szóló irat sajnos elveszett.¹²⁹

A felosztási leltár felsorol néhány hangszert a templomban: egy hegedűt, egy csellót, egy dobót és két klarinót említ. A kottatár anyagát is csak számszerűleg közli: 21 mise, 9 vesperás, 38 motetta, 24 Szűz Mária-motetta, 20 szimfónia. A káptalan zenéjénél ismertettük az 1791-es kottaletárt. Akkor 430 művet tartalmazott, és csak 20 műnél írták oda, hogy 1781 után szerezték be. Ezek szerint a leltározó bizottság 1773-ban nem látta az egész kottaanyagot, hisz több mint háromszorosa lehetett a jezsuiták tulajdonában. Bárhogy is volt, mégis az igazán szomorú az, hogy két évtized alatt, 1773 – 1791 között az anyag tetemes mennyisége a rossz, nedves tárolás miatt eléggé tönkrement. Erről szól is az 1791-es leltár. Ennek aztán az lett a sajnálatos következménye, amit az 1830-as Kurzweil-féle leltárban láttunk, hogy a jezsuiták kottáinak zömét időközben kiselejtezték. Ezért nem találtuk sehhol az anyagot, pedig sokféle kerestük.

A jezsuiták orgonáiról néhány szűkszavú adatot hoz a napló. 1647-ben Nádasdy Ferenc gr. csaknem 50 birodalmi arany értékű pozitívot adott nekik.¹³⁰ 1665-ben a Szent János-templom 100 ft-nál nagyobb értékű néhány hangszert és új orgonát kap Szentgyörgyi(?) nevű váci püspöktől és pozsonyi préposttól.¹³¹ A Szent

¹²⁷ Planck 29 – 34. l.: „Erstlichen ligt [!] eingangs ermelten H. Thurner Meister ob alle Sonn und Feuertag, es seye gleich ein Hochamt oder nicht, wie auch bey allen Vespem und Lytanäyen mit allen seinen leuthen samt Violin und Posaunen so gewiss zu erscheinen, als widrigen falls für jede wichtige Ursach ausbleibende Persohn ihme in der Bezahlung pro rata wird abgezogen werden. . . solle aber ausser diesen vorgeschriebenen Tagen, ein Hochamt mit Paucken und Trompeten sein, hat er von jedes 2 fl zu empfangen. Wann aber obgemelter Herr Thurnermeister sein Amt nach vorgeschriebener Ordnung fleissig jederzeit verrichten wird, ohne Klag, so hat jährlich von den Collegio zu empfangen in baaren Geld 49 fl, Korn 20 Metzen, anstatt 8 eimer pernauer Wein a 8 fl ebenfalls 64 fl quartal weiss. aber das weingeld bey dem Kellner Meister abzuholen. . .”

¹²⁸ BárdosGyőr 189. l.

¹²⁹ OL C 67. Helyt. lt. Dep. lit. pol. 1774. Fond 1. Pos. 88. A soproni jelentés hiányzik.

¹³⁰ HistColl 129. l.: „Iterum Organo positivo munificentia Illmi Comitis Francisci de Nádasd, pretio facile quinquaginta Imperialium.”

¹³¹ Uo. 202. l.: „. . . accedit his omnibus organum novum et plura instrumenta Rdmi D. Szentgyörgi[!] Vaciensis Ep̄ci et Praepos. Poseniensis.”

György-templomban 1674-től az evangélikusok által 1633-ban épített orgonát használták. 1706-ban a kuruc támadáskor az orgona is megsérült.¹³² 1730-ban a napló nagyobb munkáról szól: „A templom orgonája elkészült.”¹³³

Már szóltunk arról, hogy valószínűleg Woeckerl bécsi mester műhelyéből való az 1633-ban épített hangszer. Ezt az orgonát 1730-ban alaposan felújították. Különálló játszóasztalt kapott, ennek megfelelően alakították a belső szerkezetet. Ekkor került fel a jezsuiták jó barátjának és segítőjének, Esterházy hercegnek a koronája a szekrény felső részére. Talán némi módosítást nyert a homlokzat díszítése. A jezsuiták IHS jelvénye mindenesetre ekkor kerülhetett oda. Az ajtószárnyakat ugyanekkor eltávolították. Az orgona építésére utaló 1633 (4?) szám viszont ma is olvasható a szekrényen. Így működött az orgona a legújabb korig, amikor is 1957-ben Soproni József tervei szerint második manuállal és pedállal kiegészítve 18 regiszteressé építették át. Ilyen módon lényegében megőrizve az eredeti részeit, az ország egyik legrégebbi orgonájának mondhatjuk ma is.¹³⁴

Az 1773-as vagyoni összeírásban hallunk a zenével kapcsolatos már említett alapítványokról is: a Langlet-féle 1000 ft-os alapítványból 600 ft a templom fenntartására és 400 ft a Szent Alajos novéna zenéjére és egyéb kisebb kiadásaira vonatkozik. A Trimmel-féle Szűz Mária ünnepeinek, valamint Szent József, Szent Joachim és Szent Anna ünnepeinek zenéjét (1000 ft), a Csáky-né-féle Szent Ignác novénájának és Szent Donát ünnepeinek zenéjét biztosítja (500 ft), a Rohrer-félet pedig Xav. Szent Ferenc novénájának, valamint Szent István, Szent Imre és Szent Erzsébet ünnepeinek zenei költségei fedezésére (500 ft) hozták létre. Az ún. Pflasterhaus javadalmából 500 ft-ot a zenészek fizetésére és a templom kisebb kiadásaira használnak fel évente. Arról is írnak, hogy a Krisztus Teste társulat pénztárában 1773-ban 113 ft 36 x, a Krisztus haláltusája társulatnál 157 ft és az ifjúsági kongregáció pénztárában pedig 339 ft 20 x volt.¹³⁵ Tudjuk, hogy a kongregációk ünnepeik kiadásait, tehát a zenészeknek járó összeget is a saját pénztárukból fizették.

A napló szerint 1773. okt. 12-ig működtek a jezsuiták Sopronban. A Fiedler-krónika úgy tudja, hogy okt. 12-én délután 2-kor jelent meg náluk a bizottság, és jelentette be a feloszlátásukat.¹³⁶

A következő 39 évet *átmeneti korszaknak* tekinthetjük. 1773 – 1776-ig még a volt jezsuiták és világi papok tanítanak a gimnáziumban. 1776-ban királyi rendelettel a domonkosokra bízák az iskolát, de általában még az igazgatók sem a rendjükből valók, sőt a századfordulón a tanári kar többsége már világi tanár. Az 1777-es Ratio Educationis a legalsó osztályt, a parvistákat a nemzeti iskolához csatolja, így a gimnáziumnak öt osztálya marad. A magyar nyelv tanítását 1792-ben Óváry Xav. Ferenc világi tanár kezdi el. A tanulók száma 1776-ban 445, 1787-ben 108 és 1795-ben 270. Bizonyára a nemesi konviktusnak Győrbe való áthelyezése is befolyásolta

¹³² Uo. II. k. 60. l.: „... [sclopus]... vulnere organum saucivit.”

¹³³ Uo. 129. l.: „Organum pariter templi nostri paratum est.”

¹³⁴ Klotz Orgona 201. l. – Itt mondunk köszönetet Szigeti Kiliánnak és Siklósi Évának szíves segítségért.

¹³⁵ Conscriptio 12 – 53. l.

¹³⁶ Evt 604 2535 VI 131. sz., 416. l.

a tanulók létszámának csökkenését. Az iskola anyagi alapjáról és a tanárok fizetéséről a jezsuiták vagyonából létrejött ún. Tanulmányi Alapból gondoskodtak.¹³⁷

1774 tavaszán megszületett a helytartótanács új rendelete a volt jezsuita templomok zenéjére vonatkozólag: azokban a templomokban, ahol a jezsuitáknak zenei alapítványa biztosította a zenekar fenntartását, továbbra is gondoskodjanak a zenéről; ezek híján viszont csak népének legyen orgonakísérettel.¹³⁸

A helytartótanács a rendelet szövegezésekor nagyon is tisztában volt azzal, hogy a jezsuita kollégiumok többsége saját erejéből fizette és élmezte zenészeit és énekeseit. Az alapítványok általában egy-egy ünnep tartására és nem csupán zenéjére vonatkoztak. Ilyen módon a Tanulmányi Alap mentesült a templomok zenéjéről való gondoskodástól, holott ez az alap a jezsuiták vagyonából jött létre, akik vagyonuk egy részét zenészeik tartására használták fel.

A helytartótanács jún. 30-án teszi fel a kérdést Zichy Ferenc győri püspöknek a zenei alapítványok ügyében. A mondottak alapján nem csodálkozunk, hogy levelében nem tud pozitív választ adni: „Nem tudom, vajon egyáltalán voltak-e a jezsuita templomoknak zenei alapítványai, de azt sem, vajon a tanárok, az iskolák és a templomok fenntartását célzó alapítványaik mellett még külön zenei alapítványok is, mert hiszen az alapítványokat létrehozó egyének nem csupán a zenére, de általában az ünnepek díszes tartására adták a pénzüket. Ezért kérem . . . Őfelségénél való közbenjárásukkal tegyék lehetővé, hogy a győri, a soproni és a kőszegi volt jezsuita templomokban, ha külön zenei alapítvány nem is létezik, a muzsikát a régi stílusban folytathassák . . . A zene megszüntetését, ill. csökkentését a hívő nép botrányosnak fogja tartani s úgy fog vélekedni, a jezsuiták feloszlását az istentiszteletek megszüntetése is fogja követni.”¹³⁹

A helytartótanács pár nap múlva szept. 1-én már közli is Zichyvel, hogy a botránytól nem kell félnie. A rendeletről viszont eltérni nem tudnak. Ezért kéri, hogy zenei alapítvány hiányában szíveskedjék a rendelethez alkalmazkodni.¹⁴⁰

Érdeemes elgondolkodni azon, hogy Zichy püspök milyen szívós harcot vív a helytartótanáccsal Győrött ezekben az években is működő jezsuita zenekar

¹³⁷ Szalay Soproni 16–17. l.; Kuczogi 300 131–135. l.

¹³⁸ OL C 65 Kamarai lt. Acta Jes. seu Fund Stud 1774. ápr. 9., 26. gyűlés., 3. sz., jegyzőkönyv és uo. C 67 Helyt. lt. Dep. pol. lit. 1774. Fons I. Pos. 258.

¹³⁹ Uo. Pos. 431., 1774. aug. 26.: „Interim seu pro Musica in Ecclesiis quondam Jesuuitarum existans peculiare Fundationes, seu non, id mihi constat, quod in Dioecesi mea Jaurinensi non solum pro Scholis et Professoribus ac individuorum extinctae Societatis pensione atque Ecclesiarum necessitatibus, verum etiam pro Musica hucusque haberi consveta ex Bonis Collegiorum sufficiens et superbundans adsit Fundus et pios Fundatores tametsi nihil pro Musica particulare determinaverint, ea intentione Bona et pecunias dedisse, ut cultus Divinus quo majori poterit cum decore et solemnitate servetur. Quare . . . demisse supplico, ut apud Sacratissimam suam Majestatem praepotenti sua interpositione efficere dignetur, quatenus Musica in Ecclesiis quondam Jesuuitarum Jaurinensi, Soproniensi et Ginziensi, tametsi peculiaris fundatio fors non exstaret, in priori statu relinqueretur . . . Si enim prior Musica quo casu praefatis Ecclesiis sublata aut immutata fuerit, praevideo Populum Fidelem . . . graviter scandalisandum et iudicaturum esse, quod cum sublatione Jesuuitarum etiam cultus Divinus sensim sufferendus sit.” Uo. 1774. Fond. I. Pos. 88. sz. aktában – mint már említettük – csak a kőszegi zenészekről van meg a jelentés, a soproniaké hiányzik.

¹⁴⁰ Uo. Pos. 445. 1774. szept. 1.

ügyében, amelyet Istvánffy Benedek, a székesegyház succentora vezet. Egyelőre Zichy a saját pénzéből fedezi a kiadásokat előlegként azzal a reménnyel, hogy majd megtérítik az összeget. Sajnos küzdelmének nem lett eredménye.¹⁴¹ Ezzel szemben a levéltári adatok tükrében úgy tapasztaljuk, hogy Sopronért tovább már nem küzd. Ennek oka szerintünk csak az lehet, hogy már komolyan gondolnak káptalan szervezésére Sopronban, és ennek a létrehozása úgyszólván meg fogja oldani a Szent György-templom zenei kérdéseit. A káptalan szervezése Sopronban már régi dédelgetett terve volt Zichynek. Most a jezsuiták feloszlata – akiket egyébként nagyon szeretett – egyszerűvé tették szándékának kivitelét. Mint tudjuk, 1779-ben ez megvalósult.

Ismerve a pécsi jezsuiták feloszlata után továbbra is vezetett iskolai naplót, amely szerint II. József korszakáig, ha csökkentett mértékben is, de a jezsuiták szertartási és zenei hagyományai éltek tovább,¹⁴² kerestük Sopronban is a hasonló megoldásra utaló adatokat. Erre annál inkább gondolhattunk, hisz a toronyzenészek aligha örültek volna anyagi veszteségüknek, ha a Szent György-templomban ezekben az években megszűnt volna komoly elfoglaltságuk. A feloszlatai összeírásban is értékes alapítványokról hallottunk, amelyek bizonyára továbbra is érvényesek voltak. A kongregációkat is csak II. József korában oszlatták fel, ezek is rendelkeztek bizonyos összeggel, így az ünnepek megtartására képesek voltak.

Naplót ugyan nem találtunk, de Niczky Kristóf gr. győri tankerületi főigazgató 1777. febr. 12 – 13-án tartott látogatásának jegyzőkönyvében akad néhány olyan tétel, amelynek alapján úgy látjuk, Sopronban is tovább éltek a jezsuiták zenei hagyományai, legalább a káptalan megalapításáig.

Az osztályok tartják régi ünnepüket, pontosan úgy, mint azelőtt: a rétorok patrónusa Szent Katalin, a poétáké Xav. Szent Ferenc, a szintaxistáké Szent Ignác, a grammatistáké Szent Alajos, a principistáké Szent Szaniszló, a parvistáké pedig az őrangyalok. Előző délután és az ünnepen litánia, a napján a misére ünnepélyes bevonulás a régi kerete az ünnepülésnek. A zenészek kiadását az iskola fizeti.

Misét minden vasárnap és ünnepnap 8-kor, litániát szombat és vasárnap 2-kor, vesperást az Úr és Szűz Mária ünnepein délután 2-kor tartanak. Mindezeket a zenekar kíséri. A zenészek (toronyzenészek) a helytartótanáctól 49 ft készpénzt és 64 ft borpénzt kapnak. A Szent Alajos ünnepével kapcsolatos hat vasárnapi litániaért 6 ft, Szent István király, Szent Imre és Szent Erzsébet ünnepi misékért 1 ft 30 x és 20 mérő kevert gabona jár nekik. Az orgonista 50 ft készpénzt, a kongregációktól pedig 6 ft-ot kap. A négy énekes egyenként 10 ft-ot, összesen 40 ft-ot kap.¹⁴³ Ugyanitt arról is olvasunk, hogy a konviktusban tánca és francia nyelvre tanítják a növendékeket.¹⁴⁴ Ez azért is lényeges adat, mert a konviktusnak a győrrivel való egyesítése idején egészen a megszüntetésig, tehát 1778 – 1784-ig

¹⁴¹ BárdosGyőr 197 – 207. l.

¹⁴² BárdosPécs 72 – 73. l.

¹⁴³ GySmL: 2 Soproni Szent Asztrik gimnázium iratai 1707 – 1948. Visitatio Gymnasii Majoris Sopr. 1777. febr. 12 – 13.

¹⁴⁴ Uo.: „Convictores... in saltu et lingua gallica domi erudiantur.” – 1775 – 1778-ig Steinböck András volt a konviktus tánctanára: MKa 1775. febr. 12., 184. l. és 1778. máj. 21., 286. l.: „saltus magister ex convictu Nob.”

Győrött is tanították táncra és franciára őket.¹⁴⁵ Az iskoladrámák hagyományához is ragaszkodtak. Bizonyítéka többek között az a zenés pásztorjátékuk, amelyet 1775. jún. 4-én Primes György városplébános aranymiséje alkalmával adtak elő. Ünnepeink között beszámolunk róla.

Arra vonatkozólag, hogy a helytartótanács tényleg jóváhagyta az 1773-ban érvényes alapítványokat, bizonyítja a Szent Alajos-alapítvány ügye is. 1776-ban ugyanis nem tartották meg a hat vasárnapra előírt zenés ájtatosságot. Mivel az alapító Langlet asszony testvére ezért panasszal fordult a helytartótanácsához, vizsgálatot indítottak a kérdésben. Eredményeként a helytartótanács elrendeli, hogy a meghatározott keretek között folytassák tovább az ünneplést.¹⁴⁶ 1777 februárjában tehát már nyugodt lelkiismerettel írhatják a vizitációs válaszokban, hogy ennek az ünnepnek a zenéjéről is gondoskodnak. A vizitáció adatai alapján egyáltalán nem mondhatjuk, hogy a Szent György-templomban nem volt zenei élet 1773 – 1779 között, amikor igazában a templomnak nem is volt hivatalos gazdája.

Planck Lipót és Gaszner Lajos toronymesteren kívül csupán egy muzsikus nevét ismerjük ezekből az évekből. Konrád (Conradt) József a Széchényi-alap pénztárkönyve szerint már 1732-ben altista, majd 1741 – 1785-ig basszista a Szent Mihály-templomban. 1741 – 1778-ig konventi, 1778 – 1784-ig Voss-árvaházi tanító, 1784-ben nyugdíjazták. 1787-ben, 73 éves korában hal meg.¹⁴⁷ Tudjuk róla, hogy 1767-ben és 1768-ban az evangélikus konvent megbízásából 10 hónapon át orgonára tanította az Erdélyből származó és Sopronban tanuló Schwartz János György nevű diákot. Havi 2 ft 30 x tandíjat fizettek ezért.¹⁴⁸ Nem tudjuk, vajon már a jezsuiták alatt is vagy esetleg később, 1780 után a káptalan templomában is működött. Csupán vele kapcsolatos kellemetlen ügyből kifolyólag írják róla a bírósági jegyzőkönyvben 1775. nov. 23-án, hogy a Szent György-templomban regens chori. A jegyzőkönyv részletesen leírja az esetet. Házi és főleg Csatkai számol be a történetről: Prex Antal patikus legény két gúnyverset (paszkvillust) írt Konrád ellen. Ezekben öt brekegő békának, bögő ökörnek, lanthoz nem értő szárnárnak stb. nevezi. Természetesen becsületsértési ügy lett belőle, és a bíróság a meggondolatlan fiatalembert 32 ft büntetésre ítélte. Mivel azonban a Stabat Mater és Freut euch ihre liebe Seelen kezdetű szenténekek dallamára volt énekelhető a két paszkvillus, ezért a vallásgyalázás miatt a Szent Mihály-templom javára még 10 font viasz vételére is kötelezték. Matis Lőrinc ács mestert pedig, mivel a gúnyverseket széltében-hosszában terjesztette, egynapi börtönre ítélték. A 10 font viasz büntetés kiszabását a városplébános helytelenítette, mivel az ügyben való döntés az egyházi bíróság dolga. (Ennek döntését nem ismerjük.) A 32 ft elengedése végett a patikus legény gazdája, Ehrlinger Ferenc, az Arany oroslánhoz címzett patika

¹⁴⁵ Bárdos Győr 196 – 198. l.

¹⁴⁶ OL C 67. Helyt. lt. Dep. lit. pol. 1776. Fond. 15. Pos. 1 – 4., 1777. Fond. 15. Pos. 15.; Plt Zichy-korabeli iratok VI. sz. 18. sz. csomag 1776. dec. 7. Zichy levele Kelcz János soproni városplébánoshoz.

¹⁴⁷ SzAlap passim.; Bán Sopron 340. l., 415 – 416. l.; Tjk 1784. márc. 29., 334 – 335. l.; MHA 1787. jún. 23., 495. l.

¹⁴⁸ Evtl Konventi számadáskönyv 1767. év., 55. l. és 1768. év 48 – 50.; Házi Adatok 81. l.

tulajdonosa addig könyörgött, míg azt 12 ft-ra mérsékeltek, aztán pedig végül elengedték, és megelégedtek bocsánatkéréssel.¹⁴⁹

Nitzky György főigazgató egy 1777-es vizitációban is említi, de a helytartótanácsi iratok is igazolják, hogy a jezsuiták 1729-ben épített kőszínházát a Tanulmányi Alap költségén 1777-ben átalakították díszteremmé, auditoriummá, amely az iskolai ünnepek tartására így alkalmasabb.¹⁵⁰ 1800 áprilisában hallunk ismét a díszteremről, amely újból komolyabb javításra szorult. Tóth Farkas igazgató a helytartótanáctól a díszterem kifestését és rendbehozását kéri, amelyet régebben a Mária kongregáció gyűléseinek és más nyilvános előadásoknak tartására használtak, mivel az év végi jutalmak ünnepélyes kiosztására (Esterházy-alapítvány!), valamint a vendégek fogadására nincs megfelelő nagy helyiségük.¹⁵¹ 1800. nov. 15-én a gimnázium jegyzőkönyve már arról is ír, hogy a dísztermet szénaraktárnak foglalták le, sőt a hadi komisszáriusnak valaki azt javasolta, hogy az egész gimnáziumot adják át a felkelő seregnek kórház céljára, a gimnázium ifjúsága pedig járjon az evangélikusok gimnáziumába.¹⁵² Vajon meddig volt a díszterem szénaraktár, és sor került-e az iskola áthelyezésére? E kérdésekre nem találunk választ a jegyzőkönyvben.

Bencés korszak. A II. József korában feloszlott Szent Benedek-rendet 1802. márc. 12-én kelt királyi okirat állította vissza. Ebben már kifejezetten szerepel, hogy többek között át kell venniük a soproni gimnázium vezetését, és a ferencesek templomát és rendházát kapják meg.¹⁵³ A Pressburger Zeitung beszámol arról, hogy júl. 25-én Novák Krizosztom főapát hivatalosan átvette az iskolát, és megkezdték a kolostor és a templom helyreállítását.¹⁵⁴ Az átvételi leltár szólni a gimnázium díszterméről, amely ekkor már nem szénaraktár. A Kecské-templomban találnak egy rossz állapotban levő régi pedálos orgonát.¹⁵⁵ Az orgona átépítésére még a nyáron költségvetést kérnek Kleeblat Keresztély orgonaépítőtől. Aug. 31-én átadja a 2225 ft értékű költségvetését. Mint írja, a diszpozíciója leírásában aláhúzással jelzi a tervezett új változatokat. Ezek szerint a régi orgona manuálja 7 regiszteres, a pedálja 4 regiszteres. Kleeblat elgondolása szerint két új változattal egészíti ki az első manuált, és 4 változatú lesz a második manuál, tehát az új hangszer 17 regiszteres lesz. P. Dominicus azonnal, szeptember 3-án elküldi a költségvetést a főapátnak. Az okt. 1-i leveléből viszont már sejthető, hogy ilyen drága orgonaépítésre a most visszaállított rend nem vállalkozhat. P. Dominicus is érzi a nehézséget, és ezért így ír az apátjának: „Addig, amíg új orgonát szerzünk be,

¹⁴⁹ GySmL:2 Gerichts-Diar. 1775. nov. 23., 275. l., uo. 1775. nov. 24., 281–282. l.; uo. 1775. nov. 25., 284–285. l.; HáziAdatok 83. l.; CsatkaiPasquil 261–262. l.

¹⁵⁰ Ol C 67. Helyt. lt. Dep. pol. lit. 1777. Fond. 8. Pos. 1–13.; GySmL:2 Soproni Szent Asztrik gimnázium iratai 1707–1948. Visitatio Gymn. Majoris Sopr. 1777. 12–13. l.

¹⁵¹ Uo. Szent Benedek-rendi gimnázium iratok 9. sz. csomó 1797–98. év. Wolfgang Toth Dir. loc. levele a helytartótanácsához 1800. ápr. 22.

¹⁵² Uo. 10. sz. csomó Protocollum Gymnasii Soproniensis, 1800. nov. 15., 3. pont.

¹⁵³ HorváthGymn II. 23. l.; Kuczogi300 136–137. l.

¹⁵⁴ Pressburger Zeitung 1802. aug. 3., 60. sz., 661. l.

¹⁵⁵ Panlt Acta Recensiora 1802. F 50. Inventarium . . . abolitae Eccl. Franciscanorum 1802. júl. 28. Inventarium . . . ad aedificium Gymnasii Sopr. pertinentium.

ígéretet kaptam egy pozitívra, azaz kis orgonára.”¹⁵⁶ Sajnos ezzel a megoldással kell beérniök, mert csak 1826-ban kapnak új orgonát. De erről is csak szűkszavú bejegyzésből értesülünk.¹⁵⁷

A helyreállított templom felszenteléséről és a tanítás kezdéséről ismét a *Pressburger Zeitung* számol be: „Nov. 4-én szentelte fel Kelcz János, a káptalani prépost a volt ferences, most pedig bencés templomot. Miután a Pierer József győri felszentelt püspök által küldött három oltárkövet elhelyezte, a soproni bencések házfőnöke ünnepi misét és *Te Deumot* énekelt. Az ünnepséget egészen csendben tartották, mert a templom szűk tere nem alkalmas sok ember befogadására. Nov. 5-én kezdte meg a tanítást az igazgató és 5 bencés tanár. Az istentiszteleteket a saját templomukban fogják tartani, ahová az ifjúságnak naponta át kell vonulnia a misére az iskola épületéből.”¹⁵⁸

1802-ben még öt osztályban kezdik a tanítást, de 1806-ban az új *Ratio Educationis* értelmében visszakapják a nemzeti iskolától az elvett osztályukat, és ezzel iskolájuk ismét hat osztályú lesz.

Az iskolai jegyzőkönyvük áttekintése után azt kell mondanunk, hogy kórusuk 1830-ig nem volt. A király és királyné születésnapján tartott ünnepeken nem a saját templomukban, hanem a Szent György-templomban vesznek részt a hivatalos istentiszteleten. Így még ezeknek az ünnepeknek a zenei kiadásai sem terhelik őket, ellentétben a győri bencésekkel, akik a hivatalos ünnepeken a részükre kiutalt pénzből fizették a káptalani zenészeket, hogy muzsikáltak náluk a Szent Ignác-templomban.¹⁵⁹

A *Pressburger Zeitung* részletesen beszámol 1811-ben a tanév végén tartott nyilvános vizsgáról és az Eszterházy-alapítvány jutalomosztásáról. 1819-ben a király születésnapján a dómban meghallgatott fényes mise után ünnepélyt tartanak a gimnázium dísztermében. Sajnos egyikben sem hallunk arról, hogy muzsikával színesítették volna.¹⁶⁰ Az utóbbiról a *Magyar Kurir* is beszámol. Bár kiemeli a dómban tartott ünnepi mise fényét, hogy „a’ legszebb *Musika* szavával elegy buzgó imádságok s’ énekek nyújtattak be Ferentz Császár és Király’ életéért a’ Mindenható Istennek”, de a gimnázium dísztermében „a nagy szalában” tartott ünnep műsorában nincs szó muzsikáról.¹⁶¹

Rudnay Sándor hercegeprimást beiktatása után a soproni gimnáziumban is ünnepelték 1816. máj. 16-án. Ekkor az ünnepi misét a Kecse-templomban tartják.

¹⁵⁶ Uo. F 50/e Kleeblat költségvetése 1802. aug. 31.; uo. P. Dominicus levele 1802. szept. 3 és okt. 1.: „Pro interim, quo novum organum acquiramus, promissum mihi est certum positiv seu parvum organum.” – *CsatkaiHét* (4. rész szept. 1., 6. l.) szerint a ferencesek régi orgonáját 1802-ben már kivitték Nagylózsra, *CsatkaiMűemlék* (257., 568. l.) szerint viszont már 1788-ban. Nem tudjuk, mire építi adatait.

¹⁵⁷ GySmL: 2 Soproni Szent Benedek-rendi Székház iratai. Házfőnöki iratok. I. Prot. Res. Sopr. . . 1802 – 1864., 20. l.: „Organum monopartitum (betoldás oldalt: quo remoto decentius organum anno 1826 impensis sacri ordinis curatum est) pie denatus L. Baro Jacobus Meschko eidem ea lege donavit, ut singulo Sabatho ad sonum eius studiosa Juventus sub Missa cantaret Hymnum O Virgo Virginum . . .”

¹⁵⁸ *Pressburger Zeitung* 1802. nov. 19., 91. sz., 989. l.

¹⁵⁹ Bárdos Győr 208. l.

¹⁶⁰ *Pressburger Zeitung* 1811. okt. 23., 33. sz., 265. l. és 1819. febr. 24., 16. sz., 124. l.

¹⁶¹ *Magyar Kurir* 1819. febr. 16., 13. sz., 101. l.

A Magyar Kurir nem említi, de hisszük, hogy legalább ez alkalommal a Szent Mihály vagy a Szent György kórusa és zenekara szerepelt náluk: „Minő tisztelettel kellessék viseltetni az alattvalóknak az Elöljárókhöz, példásan megmutatta a' Soproni Gymnasium, a' melly a' Sz. Benedek Rendén levő tisz. Director 's Professor Uraktól nagy szorgalommal kormányoztatik; midőn azon napon mellyen F. M. Rudnai Sándor Magy. Ország Primas ő Herczegségének beiktatása pompással innepeltetett, Tisztelendő Zeonird Szárnyai Director ur, a' többi Professor Urakkal az Odeumban özsze gyűlvén az ifjúsággal 's több becses halgatókkal [!] ezen felvett szavakból: Virtus repulsae nescia sordidae intemeratis, fulget, honoribus kimagyarázva; a'melynek is vége lévén, ugyan ezen Tiszt. Uraknak Templomában énekes Sz. Mise tartatott; ezt, hogy a' tanuló ifjúság a' Szent Léleknek meghívására áhítatosan felajánlaná ő hercegsége mind egyházi, mind világi szerencsés kormányzásáért, szívreható beszéddel megkerettetett; azután az említett Director Úr által egy Játékszén [!] adatott, a'mellyben is ezen Nemes Vármegyének nagy Tiszt. karjai megjelentek, 's végre egy Óda felolvastott, a' melly ő Herczegségének tiszteletére intéztetett a' már Tisztelt Director Úr által.”¹⁶²

Csak 1827-ben írják be a jegyzőkönyvbe a templomi rendet. Igaz muzsikáról, többszólamú énekről nincs szó, mégis figyelemre méltó az, hogy a misén és a litánián az ifjúság mindig magyarul énekel orgonakisérettel. 1828-ban kifejezetten az énekesek, a kórus hiánya miatt (in defectu Cantorum Choralistarum) csak egészen szerény körülmények között tartják a nagyheti szertartást. A nagyszombati feltámadási körmenetet már ünnepélyesebben, nagyobb papi segédlettel vezetik. 12 diák magyaros ruhában (in ornatu hungarico) fáklyákkal vonul a menetben, a kolostor kerengőjében és a templom oldalsó ajtáján térnek vissza a templomba. A nép magyarul éneklé a Feltámadt Krisztus e napon ismert éneket. Zenészek szereplését azonban nem említi a leírás. Részt vesznek Szentháromság-vasárnap a Szent Mihály-templomból a Fő téri szoborhoz vezetett körmeneten. Hasonlóképpen jelen vannak az úrnapi és a kisúrnapi körmeneten. A régi szokás szerint a harmadik oltár a templomuknál van, ezt ők díszítik.¹⁶³

1830-ig az utolsó zenei adatunk: 1828. dec. 2-án ünnepélyes gyászmisét tartanak templomukban az okt. 20-án meghalt Novák Krizosztom főapátért, aki 1802-ben átvette a soproni gimnáziumot a bencések nevében.¹⁶⁴

Orsolyiták

Sinzendorf Fülöp Lajos gr. győri püspök már 1731-ben tárgyal a várossal a Szent Orsolya-rend letelepítéséről, de a tanács ekkor még ragaszkodik a kolostornak a külvárosban való elhelyezéséhez.¹⁶⁵ Sinzendorfnak Boroszlóba való távozása miatt

¹⁶² Uo. 1820. máj. 26., 42. sz., 346. l.

¹⁶³ GySmL:2 Soproni Szent Benedek-rendi Székház iratai. Házfőnöki iratok. 11. Prot.Res.Sopr. 1802 – 1864., 101., 108 – 109.l.

¹⁶⁴ Uo. 110.l.

¹⁶⁵ Kjk 1731. nov. 29., 60.l. uo. 1732. ápr. 16., 68.l. és jún 11., 98 – 102.l.

csak 1746-ban kerül sor az alapításra, amelyet özv. Niggelné Gangel Mária Anna bécsi asszony adománya tett lehetővé. A mai Orsolya tér 2. sz. ház helyén levő Schram Lukács festő házat szerezték meg zárda céljára, és itt rendezték be az első kápolnájukat. 1747. máj. 16-án érkeztek az első nővérek a győri kolostorból. Nyilvános, ingyenes leányiskolát nyitottak, és vele párhuzamosan a bentlakókat pénzért tanították. Pár év múlva, 1752 körül megveszik a szomszédos Wibner-házat is, és a kettőben már kényelmes kolostort, iskolát, konviktust és templomnak is beillő új kápolnát alakítanak ki. Kis fatorony került az épületre. Évek folyamán a templomban fából készült három kórust építettek fel: a zsolozsmát végző apácáknak, a világiaknak és a zenészeknek a kórusát. 1777-ben Mária Terézia segítségével emeletesre építik át a kolostort és az iskolát. A fontos szerepet betöltő intézmény (leányiskola eddig nem volt Sopronban!) gyorsan fejlődik. 1777-ben a kolostor nővéreinek száma 31, a külső iskolába pedig 1804-ben 257 tanuló jár.

Növendékeiket, mint Győrött is, zenére, rajzra, festésre és különböző kézimunkára is tanítják. A 18. században csak elemi iskolájuk és internátusuk van.¹⁶⁶

Házi naplójuk részletesen csak az első évekről ad számot, és azután a 19. század közepén élő naplóíró néhány fontosabb eseményt rögzít emlékezetből a 19. század első évtizedeiből. Kezdetről fogva érezni lehet mégis igényüket a hangszeres, zenekaros istentisztelet után. Az első jelöltek felvétele 1747. júl. első vasárnapján már zenés litánia keretében történt. Ettől kezdve a beöltözés és fogadalom alkalmával az Úr és Szűz Mária ünnepein, különösen Jézus Szíve ünnepén trombiták és dobok zenéjével szólt a zenekar. 1748. máj. 5-én meghalt alapítójuknak halála évfordulójáról évente zenés gyászmisével emlékeztek meg. A napló feltűnően sok zenés litániáról számol be. Még 1747-ben Josepf Rosner bécsi prelátus misekönyvet, kelyhet ajándékoz nekik és 50 ft-ot ad orgona beszerzésére. 1748 és 1749 adventjén Neubauer Anna Mária M. Emerika prefekta orgonál a rorátékon, és a nővérek a bentlakókkal az Ave Mariát éneklik. 1750-ben és 1752-ben gr. Széchényi László költségén, 1751-ben Wibnerné jóvoltából a rorátékat mindennap zenekar kísérte. Karácsonykor a nővérek végezték az éjszakai zsolozsmát a kóruson (mit erhebter Stimm, mit einer lauter Stimm gebettet), miként a nagyheti lamentációkat is. A karácsonyi éjféli misét, a nagymisét, az újévi ünnepi misét és a litániát viszont már zenekari kísérettel tartották. Az első főnöknő, M. Ignácia halálakor 1753-ban a gyászmisén is a zenekar muzsikált.

Az ünnepek kiadásáról, a zenészeknek járó díjakról alapítványok is gondoskodtak. Schendl Ferdinánd zsinórkészítő 1754-ben Szent Anna napjának évente való ünneplését 300 ft-os alapítvánnyal biztosítja, Crettier Vilmos pedig 1757-ben a kolostorban lakó Szalézia leánya kedvéért, Szalézi Szent Ferenc ünnepén 1000 ft-os alapítványával évenként nagymisét és zenés litániát ír elő.¹⁶⁷

Kik voltak a zenészek? A napló csupán az első évekről szól részletesebben. Így csak azt tudjuk, hogy M. Emerika vezetésével az apácák és a bentlakó leányok

¹⁶⁶ Lásd részl.: Krónika; MatuszOrsolyiták; SebestyénOrsolyiták; BánSopron 344–347.l.; CsatkaiMüemlék 219., 223.l.; HáziAdatok 84–85.l.; GySmL:2 Szent Orsolya-rend iratai 1746–1950. IV. A/1. csomó.

¹⁶⁷ SebestyénOrsolyiták 36.l.

énekelték. A győri zárda analógiájára itt is feltételezhetjük, hogy később is több szólamban énekelték.¹⁶⁸ 1759-ben Zichy püspök engedélyt ad arra, hogy az iparosok, az orvosok szükség szerint beléphetnek a klauzurába, a kolostor belső részébe. Ugyanitt azt is megengedi, hogy az apácájelöltek, akiknek lakása a kolostor külső részén van, ének- és zeneprobára bemehetnek a klauzurába.¹⁶⁹ 1768-ban egyik jelentésükben azt is hangsúlyozzák, „ha majd lesznek jó csellósaik és hegedűseik, akkor külső zenészekre nem is lesz már szükség”.¹⁷⁰ Remélhetőleg, miként Győrött, nekik is voltak később saját hangszereik.

1777-ből ismerjük ugyan a kolostor szerzetesnőinek nevét és családi adatait, de egyiknél sem jelzik a beosztását, így a zenei elfoglaltságát sem.¹⁷¹ Csupán Berghofer Mihály igazgató 1818-ban kelt jelentésében említi, hogy Mater Karolin, aki már 1800-ban meghalt, kiválóan jártas volt a zenében.¹⁷² Feltételezhető, hogy a kolostor zenéjében és kórusában is komoly szerepe volt. Nagyobb ünnepeken, amikor a kor stílusának megfelelően trombiták és dobok muzsikájára is szükség volt, továbbra is külső zenészeket vettek igénybe. Ilyenkor a toronyzenészek s a Szent Mihály-templomi, ill. a káptalani zenészek muzsikáltak templomukban. Az idézett 1768-as jelentés szerint Fabriczy Mátyás – ekkor még a Szent Mihály-templom sekrestyése – vezeti templomukban a zenekart a toronyzenészek közreműködésével.¹⁷³

A toronyzenészek közreműködését Jos. Haydn 1768. júl. 17-én kelt levele is igazolja. Kismartonból Fraknóba az uradalom egyik tisztviselőjének arról ír, hogy Anna-napra meghívták a soproni toronymestert és négy legényét. A megbízatást el is vállalták, de 3 dukátot kértek érte. „Két dukát is elég lenne erre a szereplésükre, ha nem lennének kötelesek ezen a napon délután az apácáknál [soproni orsolyitáknál] az istentiszteleten muzsikálni. Így ezt az egy dukátot a helyetteseiknek kell fizetniök.”¹⁷⁴

1807-ben Vilt József győri püspök felújítja a régi engedélyt, amely szerint az iparosok és az orvos beléphetnek a klauzurába. Kifejezetten szól arról is, hogy a nagyobb ünnepeken a zenészek is beléphetnek. A kórusra ugyanis csak így jutottak fel.

¹⁶⁸ Bárdos Győr 220.l.

¹⁶⁹ GySmL:2 Szent Orsolya-rend iratai IV A/1 csomó, 1759. okt. 10.

¹⁷⁰ Uo. 1768. év. Bericht von der Kirche des Closters.: „... solten wir einmahl eine gute Bassistin und Violinistin bekommen, ist niemandt von Musicanten mehr nöthig”.

¹⁷¹ Uo.

¹⁷² Plt Ord. Relig. 13. Berghofer Mihály 1818. nov. 5-i levele.

¹⁷³ GySmL:2 Szent Orsolya-rend iratai IV. A/1.: „... an höchsten Fest Tügen zum Bass singen der H. Fabrici Messner bey der Pfarr, welcher die ganze Music angeführet und noch regieret und H. Thurner Meister zur violine, der Trompeter sein in der Kirchen...”

¹⁷⁴ FederHaydn 49.l. – Feder szerint (50.l.) az 1762-ben meghalt Esterházy Pál Antal özvegyének, Maria Anna Louise Lunati Viscontinak júl. 26-án tartandó névnap ünnepségére hívta meg a soproni toronyzenészeket az özvegy sógora, Esterházy Miklós hg., Haydn gazdája. Tank közli az együttesnek kifizetett 12 ft 22 1/2 x-ről szóló dokumentum szövegét is, amely szerint a tűzijátékon muzsikált az együttes a kismartoni névnap alkalmával. Lásd TankDokumente 263.l., 402 és 403. sz. Ugyanitt közölt 25., 416., 502., 506., 507. és 553. sz. nyugták szerint Planck (Planckh) János Lipót toronymester és legényei 1761-, 1768-, 1769- és 1770-ben Eszterházán is muzsikáltak a bálakon és tűzijátékokon.

Szintén hagyományt rögzít a másik utasítása is: „Hőn óhajtjuk, hogy a szórakozások alkalmával, azaz tánc, akadémia, szindarabok idején, amelyeket a Mária Kongregáció szokott rendezni, a közönség ne a kolostoron át, hanem a nyilvános iskola bejáratán keresztül lépjen be. Csupán tisztas személyek vegyenek részt azokon belépődij ellenében.”¹⁷⁵

Berghofer igazgató már idézett 1818-as jelentésében arról is beszámol, hogy még Vilt püspök engedélye alapján, farsangkor a bentlakók részére délután 3 vagy 4 órakor tartott előadásokra néhány tisztas és idősebb ismert soproni muzsikus be szokott járni muzsikálni, de este 7 vagy 8-kor már távoznak az internátusból. Mindezt teljesen ingyen, szívességből teszik. Ezek: Schwertner József szeszfőző, Kurzweil Ferenc szabómester, Hohnheiser Jakab, Mních János szobrász és Bittner János regens chori, aki egyúttal a bentlakók zenetanára is.¹⁷⁶ Közülük csak Schwertner Józsefet nem ismertük eddig. A házi napló szeretettel emlékezik meg Kurzweil szabómesterről, aki 1783–1821 között a templomi ruhákat teljesen ingyen készítette és javította. Feltételezzük, hogy miként a Szent Mihályban, itt is gyakran muzsikált. De fiára, id. Kurzweil Ferenc karnagyra is hálával gondol: sok éven át ingyen orgonált a templomukban, vezette az éneket, és néhány apácát zenére is tanított. Sőt saját költségén kottákkal is ellátta a templomot.¹⁷⁷

Az utóbbira vonatkozólag konkrét adatunk is akad: Kurzweil 1828. újév ünnepére komponált Esz-dúr miséjét és Laudabo nomen kezdetű offertoriumát M. Pulcheria főnöknőnek dedikálja. (Tematikus jegyzékünk 322. és 323. sz.) 1827. júl. 7-én viszont Amthor Jakab soproni katonakapitány ajánlja M. Pulcheriának a német miséjét. (Tematikus jegyzékünk 19. sz.) Franz Ganster gradualéja szintén az orsolyák tulajdona volt, de nem lehet megállapítani, hogyan került hozzájuk. (Tematikus jegyzékünk 138. sz.)

¹⁷⁵ GySmL:2 Szent Orsolya-rend iratai 1746–1950. IV. csomó., 1807. máj. 12. Vilt levele: „... und zur Zeit der höhern Feste auch denen Musicis den Eintritt in die Klausur zugestatten... 7° Wiewohl wir es auf sehnlichste wünschen, dass bey Gelegenheit der Unterhaltungen, nemlich eines Tanzes, einer Akademie oder Komödie, welche in der Kloster der Congregation de Notre Dame pflegen gegeben zu werden, der Eintritt nicht durch das Kloster, sondern durch die öffentliche Schule gestehe und nur ansehnlichen Personen gegen Billette erlaubt werde.”

¹⁷⁶ Plt Ord Relig 13. Sopron 1818. nov. 5. Berghofer igazgató jelentése a káptalani helynöknök: „... Pro Musica vero, una aut altera die, nonnullis Annis in bacchiferiis... cum scitu et annutu defuncti Episcopi... civis hujates nempe Josephus Schwertner crematarius, Franciscus Kurzweil sartor magister, Jacobus Hohnheiser, Joannes Mních sculptor et Joannes Bittner Regens Chori, una penes convictrices Musices magister, viri et aetate graves et moribus probatissimi, non pro solutione, sed in gratiam hoc obsequium praestantes, pari ratione, uti proscriptum est ad Convictus scholam immissi sunt, cum 7° vek 8° vespertina jam rursus egressi...”

¹⁷⁷ Krónika 151–152.1.: „Zu den Wohltätern zählen wir auch Herr Franz Kurzweil, Vater Herrn Kurzweil senior... da als bürgl. Männer Kleidermacher alle Gattungen Kirchen Paramente verfertigte, machte alle nöthige Kirchen-Arbeit von Jahre 1783 bis 1821 für uns unentgeltlich... Auch der Sohn obigen Wohltäters Herr Franz Kurzweil Lehrer und Regens Chori an der Stadt-Pfarrm St. Michael, leistete uns viele Jahre unentgeltlich Dienste bei der Orgel und im Gesang, ja besorgte aus eigenem alle nöthigen Musikalien und unterrichtete auch mehrere Klosterfrauen in obiger Kunst.” – Mivel e sorokat a 19. század közepén írják, természetesen ifj. Kurzweil Ferencről is hasonlóan írnak, aki a század közepén működött.

Naplójukban néhány ünnepüket részletesen leírták. A korabeli világuk megelevenítése céljából idézzük őket, s velük fejezzük be zenéjükéről talált adatainkat.

1773-ban Mária Terézia részt vett az ünnepélyes miséjükön, 1778-ban pedig a nemzeti iskola megnyitása alkalmával az ünnepi misét tartották náluk. Mindkettőről beszámolunk V. fejezetünkben.

1808. ápr. 3-án segítséget kérnek Meskó Jakab királyi kamarástól a májusra tervezett novénával egybekötött ünnepükhöz. Ekkor emlékeztek meg ugyanis az Orsolya-rend alapítójának, Merici Angelának 1807-ben történt szentté avatásáról (ünnepe máj. 31.).¹⁷⁸ A közismerten nagylelkű soproni mecénás bizonyára szívesen tett eleget a kérésüknek, mert fényes szertartásokról számol be a napló: „Az ünnep előtti délután zenés vesperással és ünnepi prédikációval kezdődött a novéna, amelyet Berghofer Mihály városplébános és kolostorunk igazgatója tartott. Ő énekelt az ünnepi nagymisét is, amelyen hármás fúvóska és dobok kísérték az éneket. Délután 3-kor zenés vesperás, ½6-kor zenés litánia és áldás következett. A következő hét napon 10-kor szentséges mise, 3-kor litánia áldással. Az utolsó napon ismét zenés ünnepi mise volt prédikációval, délután 4-kor zenés litánia és Te Deum zárta a megemlékezést.”¹⁷⁹

Hasonló pompával és nagy szeretettel tartották meg 1824. máj. 2-án Weszter Flórián volt ferencesnek, a nemzeti iskola igazgatójának és kolostoruk gyóntatójának aranymiséjét a templomukban. „Reggel 9-kor indult el otthonából igen jó erőben Berghofer Mihály győri nagyprépost, Graner József, Horváth Simon soproni kanonok, igen sok pap és a normáliskola tanítói kíséretében. Az út két oldalán zászlókkal a tanulóifjúság sorakozott fel, a mi leányaink majdnem tiszta fehérben. Ott álltak a Radivojavits-ezred nevelőintézetének növendékei is. Közben szóltak a harangok. Amint a menet a templomunkhoz ért, belülről felhangzott a hármás fúvóska és a dobok zenéje. Főtisztelendő nagyprépost úr tartotta az ünnepi beszédet, és ő volt a jubiléus kézvezetője is. A beszéd után a sekrestyébe vonultak, és a papság átadta az ajándékát: ezüstből készült, belül gazdagon aranyozott burnótszelencét. Majd következett az ünnepi aranymise fényes segédlettel.” A jubileumi áldás után fiatal apácájelölt beöltöztetésének szertartását végezte az aranymisés, utána pedig a főnöknő szobájában átadták az okiratot, amely M. Pulcheria tisztségének három évre szóló meghosszabbításáról szólt. Aztán ünnepi ebéd következett. „Délután 5-kor zenés litániával, Te Deummal és szentségi áldással fejeztük be az ünneplést.”¹⁸⁰

A köztisztületben álló igazgató tanári szolgálatának 50 éves évfordulóján 1829-ben kitüntetést kapott a királytól. A mise ekkor is az orsolyitáknál volt, de az ünneplés a városházán. A beszámolók sajnos ezen az ünnepen nem szólnak a zene szerepéről.¹⁸¹

¹⁷⁸ GySmL: 2 Szent Orsolya-rend iratai 1746–1950. IV. csomó 1808. ápr. 3. Levél Meskó Jakabhoz.

¹⁷⁹ Krónika 110–114.l.; HáziAdatok 84.l.

¹⁸⁰ Krónika 166–173.l.

¹⁸¹ Uo. 175–177.l.; Pressburger Zeitung 1829. szept. 25., 76.sz. 917.l.

IV. A polgárság zenéje

„Wýrag th[u]dýad, theuled el kel mennem
Es the ýrethed kel gyazba ewltezmem”

Toronyzenészek

A régi Sopronnak nem csupán érdekes színfoltja volt a tűztorony – mint az ország egyik legértékesebb műemlékvárosának ma az –, hanem valóságos középpontja is. Védte polgárait tűztől, bajtól, ellenségtől, figyelmeztette a rá való veszélyekre, virrasztott a város nyugalmán, hívogatta, köszöntötte a jó szándékkal érkezőket. Mindezt a muzsika nyelvén tette. Az erkélyéről szétáradó toronyzene vagy az egyszerűbb hangzó-köntösben megszólaló tűzjelzések, szignálok, üdvözlések is a soproni polgárhoz szóltak éppúgy, mint Gugelweit János városi jegyző által az 1490-es években papírra vetett fent idézett virágének, a magyar nyelvű világi költészet legrégebb emléke:¹ szegény és gazdag mindegyiket egyformán megértette, egyformán kincsenek tekinthette.

A toronyzenészek muzsikája nem korlátozódott a városnak erre a jelképes középpontjára. Nem csupán szétáradt ez a zene az egész városra, de a toronyzenészek hangszerei felhangzottak a város minden pontján is. Ahol csak megszólalt a zene Sopronban, bármilyen közösségben, templomban, iskolában, körmeneten, ünnepélyes temetésen, a toronyzenészek is ott muzsikáltak a közösség együttesében. S mint e fejezetünkben tovább igazoljuk: a polgárság egyéb ünnepein, színházban, esküvőn, hangversenyeken, a város ünnepein, táncmulatságon is, kivéve a szigorúan értelmezett katonazenekart, mindenütt találkozunk velük. Sokat szidták őket, sokan örültek zenéjüknek. Irigykedtek hatalmukra, és ők is – akárcsak egy céh – féltve őrizték hatalmukat a kontároktól, de még többen rájuk szorultak és kérték a közreműködésüket. Sok gondot adtak az anyagiak terén gazdájuknak, a városi tanácsnak. A tanács is érezte, milyen értékei és büszkeségei a városnak.

Fejezetünknek ebben a részében ismerkedjünk meg 300 év toronyzenészeivel közelebről, személyükkel, életkörülményeikkel s főleg a város által fizetett főhivatásukkal, a várostoronyban való szolgálatukkal. Azután majd fejezetünk további részeiben figyeljük szerepüket a polgárság mindennapi és ünnepi életében.

A mai vélemény szerint a tűztorony román stílusú, henger alakú része az Árpádok alatt épült. A mi szempontunkból fontos része, az erkéllyel ellátott reneszánsz szakasza a 15. században készült. De közelebbi időpontra vonatkozólag, hogy vajon Mátyás király vagy inkább már a Jagellók korában épült-e, biztosat nem tudunk.

¹ HáziVirágének; MollayGugelweit.

E kérdéssel függ össze bizonytalanságunk a toronyzenészi intézmény kezdetére vonatkozólag is. Az igaz, hogy jelenleg az első írásos bizonyítékunk szerint 1527-ben fogadták fel a toronyzenészt. De ez egyáltalán nem zárja ki a lehetőségét, hogy már régebben is voltak toronyzenészek. A szabad királyi városokra oly jellemző toronyzenészi intézmény élhetett már Sopronban is a 15. században, amióta a várostorony az erkély és a toronyzenészek lakásának alkalmas helyiségek elkészültek. Egyáltalán nem lepődnék meg, ha a várostorony őreiről 1527 előtt ismeretes adatok mellett a toronyzenészekről is előkerülnének egyszer adatok!²

Az említett első írásos bizonyíték szerint 1527. május 24-én vették fel a név szerint nem említett toronyzenészt és fiát: „Keresztjaro napok előtti pénteken N. toronyzenészt és fiát a polgármester, a bíró úr és a tanács többi tagjai a toronyzenészi szolgálatra egy évi időtartamra felvették; évi fizetésül 25 font denárt, azonkívül mindkettőjüknek évente egy-egy hivatalos ruhát ígértek. Ezután esküt tettek, engedelmességet és kitartó hűséget ígértek a tanácsnak, odaadóan örködnek éjjel és nappal, az érkezőket és a távozókat trombitaszóval köszöntik, tűz és egyéb baj esetén kötelességüknek megfelelően járnak el.”³

E szűkszavú megállapodásból is kitűnik a toronyzenészek két legfontosabb elfoglaltsága: az örködés a tűz és egyéb veszélyek miatt és az idegeneknek, vendégeknek trombitaszóval való jelzése, köszöntése. Tehát hangszerhez értő zenészeknek kell lenniök.

Az első névleg is ismert toronyzenészt Házi szerint Györgynek hívták, és 1530-ban működött.⁴ 1535-ben még működik. 1536 első felében nincs toronyzenész, csupán Waser és Hendel nevű toronyőröket alkalmazza ideiglenesen a város örködésre heti 20, ill. napi két krajcárért.⁵ 1536. júl. 23-án pedig Adler Györgyöt fogadják fel toronyzenésznek.⁶ Feleségének, Zsófia asszonynak 1547-ben a királyhoz írt leveléből tudjuk, hogy Adler II. Lajos királynak volt zenésze.⁷ A város heti 150 dénár fizetést adott számára, ezt 1537 karácsonyán heti 180 dénár-ra emelte fel. Ezzel kifejezte zenei tudásának értékelését, hisz a városi főjegyző heti fizetése ekkor 240 dénár volt.⁸ Tudásával, muzsikálásával nem is volt baj, de annál több bohém viselkedésével. A közgyűlés 1537. ápr. 25-i gyűlésén már felsorolja a kifogásait, és

² Főleg azokra a 16. század eleji „stattdurner” adatokra gondolunk, amelyeket Házi Sopron II/5. 137–420. lapokon találhatunk.

³ GySmL:2 Gedenkbuch 1527. év., 257.l.: „Statthurner Bestellung. An heut den freitag vor der Khreutzwochen ist N. thurner vnd N. sein sun durch die herren burgermaister, richter vnd rat zumb thurnerambt auf ain jar lang aufgenommen worden, inen vmb iren jarsoll d zuegesagt 25 tal. den vnd jedem ain hofklaid jerlich. Darauf sie baid gesworen vnd angelobt den heren vnd gemainer gehorsam, treu gwärtig sein wellen bei tag vnd nacht vnd ir getreu aufsehen zehaben mit auss – vnd einreiten anplasen, in prünsten vnd all ander weg nach erschainung irs ampts. Actum anno 27, die supra.”; HáziAdatok 93.l.; HáziZenész 177.l.

⁴ Uo. 1530. évi városi számadáskönyv 114.l. Házi még látta ezt a számadáskönyvet (HáziAdatok 95.l.), mi már nem találtuk meg.

⁵ Uo. 131.l.

⁶ Uo. 134–135.l.

⁷ Uo. Lad. XXXV et KK. Fasc. 4. Nr. 11/38. Idézi HáziZenész 178.l.

⁸ Uo. 177.l.

kéri a tanács erélyes fellépését: ahelyett, hogy a toronyban őrködne, kocsmákba jár, mindenfelé sétálgat; idegeneket felvisz a toronyba és ott velük éjszakai mulatságokat rendez. A panaszok évről évre ismétlődnek, sőt nőnek is: 1539-ben már a megbüntetését is követelik és felróják neki, hogy pálinkafőzéssel és zabkereskedéssel foglalkozik. Buda elestének évében, 1541-ben a régi kifogásokat újra megismétlik, sőt már betelni látszik a pohár, mert a közgyűlés tagjai körében az elbocsátása is felmerül. Gorombaságát sem tudják elhallgatni: az elmúlt Szent György-napkor György tímár jóindulattal megintette, ne olyan későn fűjjon a trombitájába, amikor a lovas katonák már a város kapuja előtt állanak. Erre ő lekiabált a toronyból és pestises kutyának nevezte György tímárt.⁹ Mindezek ellenére a tanács zenei értékei miatt kitartott mellette: 1539-ben kiengedte a börtönből, ahová boszorkányság gyanújával vitték be. 1540-ben megkapta a polgárjogot. Többször előleget adtak neki, és a fizetés nélküli szabadságot sem tagadták meg tőle.¹⁰ Úgy tűnik, reménykedtek javulásában, mert 1546-ban újra írásba foglalták kötelességeit. Ez a szöveg már többet mond el a toronyzenész feladatairól: Éjjel-nappal tartózkodjék és őrködjék a toronyban, ahol a lakása is van. A szokásnak megfelelően reggel és este fűjjon hangszerébe, azaz játsszon trombitáján. Trombitaszóval fogadja az érkező és elmenő lovasokat. Igazítsa és húzza fel a várostorony óráját. Kis haranggal és zászlóval jelezze a tüzet. Csak a polgármester engedélyével távozhat a városból. — E szövegben már szó van második toronyzenész alkalmazásának a lehetőségéről is. Ez esetben a tűzifa szolgáltatásán kívül heti 6 solidusról egy dénárforintra (8 solidus) emelik a fizetését.¹¹

1547 őszén annyira elmérgesedett a helyzet Reiss János polgármester és Adler között, hogy az haragjában börtönbe záratta. Adler felesége, Zsófia asszony — Koler János soproni polgár húga — Ferdinánd király közbenjárását kéri férje kiszabadítására.¹² Mihelyt kiszabadul a börtönből, Reiss polgármester haragja elől Bécsbe menekül. 1547. okt. 24. — nov. 5-ig három levelet ír Bécsből a soproni tanácsnak, amelyekben azzal menti a szökését, hogy Reiss haragja kényszerítette erre a lépésére. „Mivel pedig a különböző okok miatt állásomban nem maradhatok tovább és saját érdekem és hasznom végett másutt kell állást keresnem, kérem alázatosan a tisztelt tanácsot, szabadságoljanak ez időre, mentsenek fel esküm alól és kegyeskedjenek elbocsátani. Kérem, tegyék lehetővé, hogy feleségem gyerekeimmel együtt eljöhessen és a toronyból elköltözhessen. . . Helyembe pedig keressenek

⁹ HáziSopron II/2. 252., 261., 268., 274., 282.l.; HáziAdatok 96.l.; HáziZenész 177–178.l.; MollayVilági 7.l.; ZolnayMuzsika 315.l.

¹⁰ HáziAdatok 96.l.; HáziZenész 178.l. — 1543. okt. 25-én a csehországi Kutna Hora városi tanácsa átír a soproni tanácshoz Adler tartozása ügyében s kéri a tanács intézkedését: GySmL:2 Lad. XXIV et Y. Fasc. I.Nr. 23.

¹¹ Uo. Prot. Judiciarium ab anno 1533–1565., 153–154.l., 1546. ápr. 6.; SopronMon II.k. 21.l.; MollayVilági 7.l.

¹² E levelében hivatkozik arra, hogy férje II. Lajos zenésze volt. (Lásd 7. számú jegyzetünket!). Ugyanitt található Adler levele is Ferdinánd királyhoz kiszabadítása ügyében.

új toronyzenészt.”¹³ A további leveleiben azt ígéri, hogy adósságait is hamarosan elrendezi.¹⁴

1549-ből még két levelét ismerjük. Az egyiket Bécsből jan. 1-én írja. A soproni tanácstól ajánló sorokat kér az új állásához, a másikban pedig már a morvaországi Znaimból [Znojmo] ír, ahol ekkor már állást kapott.¹⁵

Közben 1548 májusától decemberéig Nusser József heti 120 dénárért, majd a bécsi toronyzenész ajánlatára Vince nevű toronyzenész heti 180 dénárért, de csupán egy hónapon át szolgált a várostoronyban.¹⁶ E sikertelen próbálkozások után fogadják fel a salzburgi származású Weinangl Orbánt és három legényét toronyzenésznek 1549. ápr. 8-án. Szerződése azért fontos számunkra, mert szövege végre teljes részletességgel elmondja a 16. századi soproni toronyzenészeknek a város által előírt feladatait, amelyek lényegében egészen 1744-ig érvényesek lesznek, addig, amíg az örökös és a tűznek a jelzése is kötelességük.

A bevezetésben kiemelik, hogy mind a négyen értenek a fűvós hangszerekhez, és lakásuk a várostoronyban van. Kötelességeik:

- „1. Reggel, délben és este az időszaknak megfelelően vagy ahogy a polgármester úr kívánja, a belső, majd a külső város irányában játszanak hangszerükön, és ezt minden alkalommal háromszor ismételjék meg.
2. Nappal és éjjel szorgalmasan öröködjenek. Az éjszakai őrség idején óránként jelezzék trombitájukkal az időt. Nézzenek végig több alkalommal a belvároson és a külvároson, nem támadt-e valahol tűz?
3. Trombitával adjanak jelt, ha háromnál több lovas közeledik a város felé, vagy elhalad a város mellett. Amennyiben hasonlóan nagyobb úr érkezne kíséretével, akkor négyszólamú zenével fogadják.
4. A polgármester úr előzetes tudtával hangszereikkel borraivaló fejében szolgálatába állhatnak ilyen és más uraknak azzal a feltétellel, hogy egy kapuórt állítanak a toronyba őrökre.
5. A polgármester úr beleegyezésével eljárhatnak hangszereikkel karácsony táján újévet köszönteni, vagy lakodalmakon játszani díjazás mellett, de a toronyőri szolgálatról ilyenkor sem felejtkezhetnek el.
6. Ha nagyobb csapat lovagol el a város mellett, vagy jön be a városba, hangszerük megfújásán kívül a piros-fehér jelzőzászlót is tűzzék ki abban az irányban, ahonnan érkeznek.

¹³ GySmL: 2 Lad. XXIV et Y. Fasc. 1. Nr. 19., 1547. okt. 24.: „... Nachdem ich aber vmb villerley vrsach willen solichen Dienst nimer auswarten khann noch mag, sonnder meinem Nutz vnnnd frumen annder Orth zuzuchen willens. Demnach lanngt an H.W. mein vnnnderthanig gehorsam bitt H.W. wolln mir diser Zeit ain freundlich vrlaub gebn vnnnd mich meines gelubs gnediglich bemüssigen vnnnd ainem genediglichen abschied vertigen. Auch mein Haussfrau sambt denen khindln... günstiglich passiren vnnnd von Thurn abziehen lassen... Auch sich H.W. mit einem anndern Thurner zubewerben.”

¹⁴ Uo. Lad. XXIV et Y. Fasc. 1. Nr. 58., 1547. okt. 30.; uo. Lad. XXIV et Y. Fasc. 1. Nr. 60., 1547. nov. 5.

¹⁵ Uo. Lad. XXIV et Y. Fasc. 2. Nr. 80., 1549. jan. 1., uo. 1549. nov. 5.

¹⁶ Uo. Városi számadáskönyv 1548. év, 202.l.

7. Akár a belső, akár a külső városban támad tűz, doboláson kívül nappal piros zászlóval, éjjel pedig égő lámpással jelezzék a tűz irányát, hogy a megfelelő helyre küldhessék a segítséget.
8. Ügyeljenek figyelmesen a toronyórára. A szükség szerint húzzák fel, és ha baja akad, jelentsék.
9. A bormérések kikiáltása is az ő feladatuk. A régi szokásnak megfelelően a toronyból hirdessék ki mindegyik bormérést kétszer a város felé, kétszer a külváros irányába.
10. A polgármester úr engedélye nélkül senki sem töltheti az éjszakát a tornyon kívül.
11. Napközben csak ketten hagyhatják el a tornyot, és engedély nélkül idegent nem vihetnek fel.
12. Minden tekintetben a polgármester úr, a bíró úr, a tanács és a választó község javát és hasznát tartsák szem előtt, óvják, védjék őket mindenfajta kártól és tisztességtelen dologtól, hűséges, jámbor és igaz toronyzenészekhez illően viselkedjenek mindenkor, ahogyan majd a polgármester úr alkalmanként erre kioktatja őket.
13. Mind a négyen heti két font négy solidus dénárt fognak kapni a városi kamarától, évente karácsony körül lindenai posztóból készült hivatalos ruhát és a toronyban szükséges tüzelőt. A tűz jelzése esetén egy font dénár a jutalmuk. A toronyóra felhúzásáért és gondozásáért 10 mérő tiszta gabona a fizetésük. A bormérés kikiáltásáért minden alkalommal két dénár jár nekik. Az éjjeli világításról az eddigi szokásnak megfelelően a város gondoskodik.”¹⁷

Ennek az utasításnak azonkívül, hogy az összes kötelességet felsorolja, három lényeges tulajdonságát kell kiemelnünk. Most már nem csupán kétszer, de háromszor, reggel, délben és este, rendszeresen naponként hangzik fel toronyzene. Mivel kellő számú toronyzenész áll rendelkezésre, több szólamban muzsikálhatnak, jelen esetben már négy szólamban. Végül hivatalosan megengedik, hogy mellékes jövedelmeik (*accidentia*) legyenek. Mint eddig is tapasztaltuk, a mellékes keresetük később jóval több, mint a várostól kapott rendszeres fizetésük.¹⁸ A város tehát elősegíti, hogy a saját zenészei külön díjazásért részt vegyenek az egész város zenei életében. Az első korszakban csupán ahhoz ragaszkodik, hogy a toronyőri és a tűzjelző szolgálatukat is ellássák. Mint látni fogjuk, ezen a téren bőségesen lesznek hibák. Viszont mind több zenei elfoglaltságuk következtében ennek egyre nehezebb-

¹⁷ Uo. Prot. Jud. 1533 – 1565., 211 – 215.l.; uo. Geschäftsbuch 121 – 122v., uo. Lad. X. Fasc. 4. Nr. 69.; Közli SopronMon II. k. 22 – 23.l.; HáziAdatok 97 – 98.l.; MollayVilági 7 – 8.l.; CsatkaiSoproni 9.l.

¹⁸ *Accidentia* körébe nem csupán azok a rendszeres fizetések tartoznak, amelyeket a különböző intézményektől (templom, iskola, színház stb.) kaptak, de az ún. borralalók (*Trinkgeld*) is, amelyekhez egy-egy esetben jutottak hozzá pl. ha a városba érkező előkelő vendéget szép toronyzenével köszöntik s az tetszését borralalóval honorálja. Ilyen esetről hallunk 1548-ban, de ez Bécsben történt: Rainer Imre és Sági Ambrus soproni tanácsosok a bécsi toronyzenésznek borralalót adtak, mert toronyzenével tisztelte meg őket, amikor Bécsbe érkeztek. Mivel az útjuk hivatalos volt, a soproni tanács a borralaló összegét megtérítette nekik: GySmL:2 Városi számadáskönyv 182.l.; HáziAdatok 99.l.

ben tudnak eleget tenni, mint terhesebbnek érzik ezt a feladatukat. Végül a város is megérti a megoldhatatlan kérdésüket, és a 18. században a toronyőri szolgálatot elválasztja a toronyzenési állástól. Ezzel az intézkedéssel az utóbbi fontosságát, a város társadalmában kivívott és betöltött központi szerepét is elismeri. Ugyanekkor a város a magas fokú zenei igényességének is biztos tanúságát adja, amelynek első jeleit már az 1549-es toronyzenési utasításaiban olvassuk: már nem elégszik meg naponta kétszer felhangzó toronyzenével. Mivel pedig biztosította a tárgyi és a személyi feltételeket, elvárja és igényli a többszólamú toronyzenét is. A tanácsi jegyzőkönyvek és a hiányos számadáskönyvek alapján tapasztaljuk, hogy sokszor nehéz volt megfelelő zenei képességű és általános erkölcsi értékekkel rendelkező toronyzenészek szerződtetése és hosszabb ideig való megtartásuk, de a város sokat harcolt ebben az ügyben, mert a toronyzenési intézményt a 19. század közepéig szívügyének és saját féltve őrzött kincsének érezte, amely szabad királyi rangjához hozzátartozik.

Igen nagy veszteségnek kell tekintenünk, hogy egyetlen kottát sem találtunk, amely a várostoronyban felhangzott zenei anyagról tanúskodna. Nem hisszük, hogy ennek oka az, hogy hallás után játszottak. Bizonyára sokat muzsikáltak így is, de feltétlenül lehetett kottaanyaguk is, bár forrásaink erről hallgatnak.

Sajnálattal jelezzük azt is, hogy forrásaink általában csak a toronymester nevét szokták feltüntetni. A kamarási hivatalból kiutalt összeget a toronymester nevére írják be a számadáskönyvbe. Ugyanígy tettek a templomok, az iskolák és a többi intézmény is. A toronymester a kapott összegből és terményjára adókból tartja el és fizeti a toronyzenész legényeit, de nevüket csak ritkán ismerjük meg. Hasonlóan a toronyzenész tanulók neve is homályban marad. Ők viszont a megegyezésük szerint a toronymesternek fizetnek a zenetanulásért. Mindebből az is következik, hogy sok esetben nem tudjuk megállapítani az együttesben szereplő toronyzenészek számát sem.

A továbbiakban e fejezetben csak azokkal foglalkozunk, akikről működési adataikon kívül egyebet is megtudtunk. A többieket majd a VI. fejezetben, a soproni muzikusok között soroljuk fel.

Weinangl Orbán 1550-ben távozott Sopronból. Mivel a város már előre fizette, 6 font dénár visszafizetése helyett három hegedűjét adta át a városnak.¹⁹ Ez az első adatunk a város, ill. a várostorony hangszereiről. Hangszerek vásárlásáról később gyakran olvasunk a számadáskönyvben, mint pl. hamarosan Bécsben 1554-ben és 1556-ban vesznek újabb hangszereket.²⁰

1556-ban két toronyzenész felfogadásáról is hallunk, akiket megbízott a város azzal is, hogy szerezzenek toronyzenész legényeket. Vince nevű toronyzenész csak ezután érkezett Sopronba, de bemutatkozó muzsikálása nem ütötte meg a soproni mértéket, a tanács el is bocsátotta. Althamer János viszont tetszést aratott zenéjével, így felvették toronyzenésznek.²¹ Stibler János kétszer is állásban volt a várostoronyban (1554. jún. 23-tól 1556. ápr. 18-ig, majd 1560. jan. 6-tól 1564. szept.

¹⁹ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1550. év., 169.l.; HáziAdatok 104.l.

²⁰ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1554. év 93.l., 1556. év 155.l.; HáziAdatok 104 – 105.l.

²¹ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1556. év., 254.l.; HáziAdatok 105.l.

20-ig). Vele kapcsolatban ismerjük a legelső írásos adatokat a toronyzenészeknek az esküvőkön való szereplésükről. Hummel Kristóf posztókereskedő, Sopronnak többször is polgármestere második feleségével, Magdalénával tartott lakodalmán Stibler muzsikált, de a járandóságát, három font dénárt már csak 1562-ben, Hummel halála után a hagyaték árából fizették ki.²² Stibler 1564-ben lemond az állásáról, és ugyanakkor megszerzi a polgárjogot. 1565-ben kelt végrendeletében feleségének lelkére köti, hogy elmaradt járandóságát hajtsa be a városon, de követelje Wegner György özvegyétől is a három font dénár elmaradt összeget, mert játszott az esküvőjén.²³

Katschitsch, más néven Naderer Tamás szintén kétszer volt toronyzenész: 1567-től 1580 végéig, majd 1584-ben. Kétszer nősült. Első esküvőjére 1574-ben a városi tanácsot is meghívta. A meghívást a tanács három tallér nászajándékkal viszonzotta.²⁴ Ez már a toronyzenészek társadalmi megbecsülésének korai adata. Hisz majd a 17. században Rauch András és hasonló értékű muzikusok lesznek méltóak az előkelő családokon kívül erre a megbecsülésre. Nem vagyunk azonban biztosak abban, ha netán 1578-ban tartja az esküvőjét, vajon akkor is kap-e a tanácstól nászajándékot? Ebben az évben ugyanis a közgyűlés elégedetlen a viselkedésével. Joggal kifogásolják, hogy „idegeneket enged fel a várostoronyba, velük mulatságot rendez, és nem veszi észre a városon átutazó előkelőségeket”. Hathatós intézkedéseket várnak a tanácstól.²⁵ Lehet, hogy e bírálat késztette arra, hogy 1580. szept. 7-én kérje felmondásának és távozásának elfogadását, viszont a polgárjogának megtartását. A tanács az utóbbi kérését nem teljesíti. Távozása előtt, még novemberben Schramm Márton harkai ev. lelkész lakodalmán vonós hangszerekkel (mit denn stillen Instrumenten) legényeivel együtt muzsikál, ahová a városi tanáccsal együtt őket is meghívták.²⁶

Négy évi távolléte alatt 1581. jan. 9-től Frauenburger Mihály toronymester és négy legénye muzsikál a várostoronyban. Róluk csak Frauenburger leveléből tudunk meg valamit: kéri a tanácsot, hogy a ruhajárandósággal ne késlekedjék. Sajnálattal, de jóindulattal kell azt is jelentenie, hogy a várostorony szörnyű

²² GySmL:2 Városi számadáskönyv 1554. év., 165.l., 1556.év., 253.l., 1560. év., 167.l. HáziAdatok 105.l.

²³ GySmL:2 Polgárkönyv I.k. 62.l., 1564. nov. 24.; uo. Végrendeletek Lad. S. Fasc. 1. Nr. 30.: „Item Georg Wegnerin ist mir auch noch wegen das ich ier die hochzeit geblasen, zu thuen schuldig 3 tal.den.”; HáziAdatok 105 – 106.l.

²⁴ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1574. év., 126.l.: „Den 26 diss verehrten meine herren dem maister Thoman stathurner auf sein hochzeit, nachdem er sie darauf geladen, drey taller, thuet 3 tal. 6 sol.den.” – Működési adatok: uo. 1567. év 196.l.; Tjk 1580. szept. 7., 423.l.; uo. Végrendeletek Lad. N. Fasc. 1. Nr. 7.; HáziAdatok 106.l.

²⁵ Kjk 1578. év 10.l.: „Nachdem maister Thoman statthurner vil frembder leuth in den thurn hinauffest, panckatiert, tag vnnd nacht vbersehen die durchfarenden leuth, derwegen bit man solches ernstlich einzustellen vnd zu straffen.”; HáziAdatok 106.l.

²⁶ Tjk 1580. szept. 7., 423.l.: „Maister Thoman Khatschitsch erschienen vnd gebetten, nachdem er ettliche jar statthurner gewest, bitt er ime einen abzug zu bewilligen, doch woll er das burgerrecht nicht aufsagen. Ist ime bewilliget, aber das burgerrecht aufgesagt worden.” Uo. 1580. nov. 1., 447. lap szövegét lásd SopronMon II., 34.l.; PayrSoproni 150.l.; HáziAdatok 106.l.

piszkos állapotban van. Kéri ezért, szíveskedjenek mielőbb gondoskodni a rendbehozataláról és a kitakarításáról.²⁷

1584. febr. 21-én távozik és febr. 23-án már újra itt van Katschitsch Tamás, de súlyos betegsége miatt 1585. febr. 1-ig tartja állását és meghal.²⁸ Végrendeletében meghagyja feleségének, fizesse ki három legényének a 82 talléros tartozását.²⁹

1585. febr. 1-től 1592. máj. 27-ig működő Schaden Trojánról 1587. jan. 7-i tanácsi jegyzőkönyvben szólnak bővebben, mert személyes jellegű nézeteltérése akadt az egyik toronyzenész legényével, Mair Tamással.³⁰ Schaden 1592-ben a jobban fizető Bécsújhely toronyzenésze lesz. Utóda Thier (Dürr) Péter, aki már 1590-ben toronyzenész legény Sopronban, és feleségül veszi ugyanekkor Carl Lőrinc soproni patikus özvegyét, Erzsébetet.³¹ Amikor kinevezik Thiert toronymesternek, egyúttal 30 tallér kölcsönt is kap a várostól hangszerek vásárlására azzal a megokolással, hogy a városnak most nincs elég pénze hangszervásárlásra.³² Ugyancsak hangszervásárlással kezdi működését Hann György is, akit az öreg Thier helyébe 1595. jún. 9-én nevez ki a tanács.³³

A 15 éves háborúval kapcsolatban sok kiadása akadt a városnak. A takarékosági hullám a várostoronyban is érezte a hatását. 1596 végén közlik Hann György toronymesterrel, hogy csak egy legényt tarthat, és hivatali ruha helyett évi 20 font dénárt fog kapni. Vigasztalásul azért azt megengedik neki, hogy pl. a karácsonyi ünnepek alatt továbbra is muzsikálhat a házaknál.³⁴ Amikor pedig 1597 elején szerződésének a hosszabbítását kéri, csak kis gyermekei miatt hajlandó erre a tanács. Felróják neki nyers és dacos természetét, és azt is, hogy a lakodalmakon ő az első, aki leissza magát. A következő év elején aztán lemond állásáról. A tanács azonban kötelezi, hogy a várostorony leltárát készítse el a távozása előtt. De azt is lelkére kötik, hogy új helyén szorgalmasabb és szerényebb legyen!³⁵

Könnyű szívvel búcsúzott el tőle a tanács, hisz már 1597. okt. 18-án levelet írt Schaden Troján, a bécsújhelyi toronymester a soproni tanácshoz. Mivel híret hallotta, hogy új toronymestert kívánnak alkalmazni, saját legényét, Assoly Pált ajánlja figyelmükbe: „Két évig mint legényem mindenki meglegedésére végezte a munkáját . . . bízom abban, hogy szolgálatát Sopronban is szorgalmasan fogja

²⁷ GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1581. év 255.l., 1582. év 255.l., 1583. év (Khellner-féle kötet) 132.l. (Mietler-féle kötet) 115.l.; uo. Lad. XXXV et KK. Fasc. 3. Nr. 9/27.: „... auf mich vnd meine thurnergesellen, diser ausstheilung auch Klaidung widerfahren zu lassen. . . Bericht demnach auch E.W. vnd Herl., das der Thurn (mit gunst zu melden) von kott etwas vnsauber ist. . . Bitt ich benebenst gunstige verordnung lassen zuthun, damit solcher geseubert vnd gerainigt worden.”

²⁸ Uo. Városi számadáskönyv 1585. év 191.l.

²⁹ Uo. Végrendeletek Lad. N. Fasc. 1. Nr. 13.; uo. Tjk 1585. aug. 23., 227.l.; HáziAdatok 106–107.l.

³⁰ Tjk 1587. jan. 7., 4–5.l.

³¹ Uo. 1592. máj. 27., 166.l., uo. 1590. márc. 28., 325.l., jún. 6., 353.l., aug. 7., 367.l.

³² Uo. 1592. jún. 11., 176.l.; uo. 1594. aug. 9., 83.l. arról szól, hogy Thier megkapta a polgárjogot is.; HáziAdatok 107.l.; CsatkaiSoproni 10.l.

³³ Tjk 1595. jún. 9., 155.l.

³⁴ Uo. 1596. dec. 13., 298.l.; SopronMon II.k. 105.l.; CsatkaiSoproni 10.l.

³⁵ Tjk 1597. febr. 7., 251.l.; uo. 1598. febr. 16., 35.l.; HáziAdatok 107–108.l.

ellátni.”³⁶ Volt toronymesterük ajánló sorai, valamint Assoly Pál apjának kezessége elég biztosítéknak látszott, hogy a tanács 1598. febr. 9-i gyűlésen próbaidőre, majd jún. 8-án mint toronymestert véglegesen alkalmazza.³⁷

Közben 1598-ban három toronyzenész legényt, 1599-ben pedig ismét négy legényt alkalmazott a város. Erről Assoly toronymester is örömmel ír kérvényében a tanácshoz: „Miként Uraimék is jól tudják, egész évben már öten öt szólamban muzsikálhattunk, míg mások csak négyen négy szólamban; s ezt nem csupán a szükség kívánja így, de az egész város díszére is szolgál . . . De jön a tél, és nekünk ruhára van szükségünk, hogy hivatásunknak tökéletesen megfeleljünk. Négy tallérból viszont nem tudunk megélni, mint az előző évben is tapasztaltuk . . . Kérjük azt is, hogy valóban kapjunk ruhát is, miként másutt is szokás.” A tanács azonban továbbra is csak a 20 font dénár ruhapénzt hajlandó adni nekik, de a fizetésüket fejenként 5 tallerra emeli fel azzal a reménnyel, hogy még szorgalmasabbak lesznek, s büntetésre nem kerül sor.³⁸

1599-ben érte az a megtiszteltetés a soproni toronyzenészeket, hogy báró Nádasdy Tamás, Kabold ura Kőszegről írt levelében meghívja őket esküvőjére a stájerországi Radkersburgba. Annak rendje és módja szerint a tanácstól kéri el őket két napra. „. . . Mivel esküvőm vigasságára nem állnak rendelkezésemre toronyzenészek, sem más zenészek, és a soproniakkal a kérdés megoldható lenne, ezért baráti és jószomszédi kérésem Önökhöz, ezen rendkívüli értékes kapcsolatok értelmében a radkersburgi esküvőmre az én költségemre elengedni szíveskedjék őket. Csak két napig kívánom igénybe venni fáradságukat, s aztán a hazautazásukról is gondoskodni fogok. Mindezt azonban csak az Önök tudta és beleegyezése alapján tehetem.”³⁹ Ez a meghívás azért is érdekes számunkra, mert az első írásos bizonyíték arra, hogy toronyzenészeinket idegenbe is meghívták. Természetesen nem hisszük, hogy ez volt valóban az első eset.

³⁶ GySmL: 2 Lad. XXIV et Y. Fasc. 9. Nr. 557., 1597. okt. 1.: „. . . dan er bei mir im zwey jar für einen gesellen gedient vnd sich in diensten also verhalten, daz ich vnd menigklich gar wol zufriden . . . verhoff, er werde, auch den dienst vleisig versehen.”; HáziAdatok 108.1.

³⁷ Tjk 1598. febr. 9., 33.1., uo. 1598. jún. 8., 96.1.; uo. Városi számadáskönyv 1598. év 96.1.; HáziAdatok 108.1.

³⁸ GySmL: 2 Lad. X. Fasc. 4. Nr. 70., 1599. dec. 10.: „Eur Herrlichkait ist wolwissend, das ich das ganncze jar durch mit fünff stimmen ausgeblasenn, so doch anndere von mir solchs nur mit 4 stimmen verricht vnnd ist solches alles nit allein wegen notturfft, sonnder auch gemainer statt tzu ehrenn . . . Nun kompt der winnter herczu, also das wir klaidler vnns czubedeckhenn vnnd vnnsern diennst desto mit mehrer sorgenn abczuwartenn höchlich bedörfenn. Ist vnns auch vnmöglich mit dem geltt, alls 4 tallern, wie vor ainem jar beschehen, abczukommen . . . vnns mit ainer klaidung, wie anderer ortenn auch gebrechlich, wircklich versorgenn . . . vnd also yedem 5 taller bewilliget, doch daz sie fleissiger sein . . . wo nit, will ein ersamer rath die straff fürnehmen.”; HáziAdatok 108–109.1.

³⁹ GySmL: 2 Lad. XXVIII et CC. Fasc. 2. Nr. 112., Kőszeg 1599. nov. 16.: „Weillen mier zu meiner hochzeitlichen freuden turner vnnd trometter mangeln thuen, sintemall aber die von Ödenburg one daz alhie seindt, ist mein freundtliches vnnd nachtbarliches bitten an euch, ir wöllet mier zu sonderer freundt vnnd nachbarschaft vmb meine bezallung vnnd zerrung auf Radkcherspurg zu meinem hochzeitlichen freudentagh zufüeren vergünstigen, alda ich sie vber zwen tag nit aufhalten, sonndern widerumben alsbalt gehn Ödenburg füeren lassen will, dann sie, wie ich sie gebetten habe, on vorwissen vnnd bewilligung euer nit fahren khönnen.”; HáziAdatok 109.1.

Assoly Pál együttesének idejében, a 17. század küszöbén, 1601-ben született meg a közgyűlés híressé vált, jó néhányszor idézett és értelmezett határozata és kívánsága, amely a toronyzene nivóját és a város többször emlegetett igényességét is kifejezi: „Die thurner belangent begert ein ersames gemain, das ein ersame raht ihnen wölle auferlegen, das sie ann sonntag vnnd andern festen vnnd feiertagen, auch öffter in der wochen schöne muteten vnnd nit matricalia vnnd buelerliedl blasen, dann sie kaum anheben, so ist das endt bereith darbey.”⁴⁰ Szó szerinti fordítása ez lehetne: „Ami pedig a toronyzenészeket illeti, a közgyűlés óhajtja, a tisztelt tanács szíveskedjék meghagyni nekik, hogy vasárnap és ünnepnapokon és ünnepek alkalmával, sőt még hétköznapiokon is minél gyakrabban szép motettákat, és ne madrigálokat és parasztdalokat fűjjanak, mert ezekre alighogy rázendítenek, máris a végére érnek.”

Akik foglalkoznak a szöveggel, madrigálokról és virágénekekről szólnak, és úgy értelmezik a mondatot, hogy keveslik a rövid lélegzetű madrigálokat és egyéb világi dalokat, ezért az ünnepélyesebb, terjedelmesebb és igényesebb motettákat kívánják fokozottabb mértékben hallani. Bárhogy is értelmezzük, mindenképpen fontos dokumentuma a reneszánsz és a barokk határán álló soproni zenei gyakorlatnak: a várostorony erkélyéről egyházi és világi muzsika egyaránt rendszeresen felhangzott ebben a korban. S itt kell utalnunk a már ismertetett másik fontos rendelkezésre is: 1609-ben az evangélikus városi tanács elvárja, hogy a toronyzenészek nem csupán alkalmanként – mint eddig tették –, de hivatalosan, rendszeresen működjenek közre az evangélikus istentiszteleteken. Ez az új, második hivatásuk lesz a hathatós elindítója az eredményes harcuknak is, hogy majd a 18. században mentesüljenek a toronyőri munkától, s mint a szabad királyi város zenészei csak zenei hivatásuknak éljenek.

1603-ban a tanács nehezményezi, hogy Assoly Pál nem tart megfelelő toronyzenész legényeket. Hiába hivatkozik ezzel kapcsolatos nehézségére, a kiskorú gyermekeire és a drágaságra, a tanács mégis felmond neki.⁴¹ Közben ugyanis a város jobb ajánlatot kapott, és így Assolytól szabadulni akart. 1602. nov. 28-án a pozsonyi toronymester, Pfeill János keresi fel soraival a soproni tanácsot, és Löb Gergelyt, az egyik legényét ajánlja figyelmükbe: „Minap szavahihető személyektől hallottam, rendkívüli nyomós okok miatt felmondani szándékoznak toronymesterüknek . . . Amennyiben az az elhatározásuk, hogy szorgalmas és zenében járatos mestert kívánnak kinevezni, jeleznem kell, hogy rendelkezem ilyen legénnyel. Tőlem tanulta a toronyzenészséghez szükséges tudást. Jó muzsikusz, és jól játszik minden hangszeren. Szerény véleményem szerint nagyon megfelelne Önöknek . . . Az az ajánlatom, hogy néhány előkelő úr ajánlását magammal viszem és elkísérem az említett legényemet, és ott Önök előtt levezigáztatom különböző hangszerekből. Ennek alapján remélem, elégedettek lesznek velem, és jól beválik az állásában.”⁴²

⁴⁰ GySmL:2 Lad. XXX et EE. Fasc. 1. Nr. 4., 128.l.; SopronMon I.k. 72.l.; PayrWohlmuth 3.l.; CsatkaiSoproni 10.l.; CsatkaiEgyesület 3.l.; JandekWohlmuth 86.l.; HáziAdatok 109–110.l.; Mollay-Világi 9.l.

⁴¹ Tjk 1603. jan. 3., 239.l.

⁴² GySmL:2 Lad. XXIV et Y. Fasc. 10. Nr. 625.: „. . . wie das vnlangst durch glaubwürdige personen ich berichtet worden, das dieselben aus sonderlich erheblichen vrsachen gentzlich entschlossen sein

A vizsga jól sikerült, és 1603. febr. 7-én kinevezik Lőb Gergelyt toronymesternek, bár közben egy brucki toronyzenész legény is jelentkezett az állásra.⁴³ Lőb jó muzsikus volt, de vele is hamarosan baja akadt a tanácsnak. Októberban már toronyfogságban van, és anyjának közbenjárására és 200 tallér biztosíték ellenére akarják csak elengedni. A fogsága csupán annyit jelentett, hogy nem jöhetett le a toronyból. A karácsonyi ünnepek alatt ez kellemetlen lett volna a polgároknak. Ezért Merkh Dániel jó néhány soproni polgár nevében „az Isten szerelmére kérte a tanácsot, hogy lejöhessen a toronyból és jobb legények után nézhessen, tekintettel arra is, hogy jönnek a karácsonyi szent napok és az újév, amikor muzsikálni szoktak a toronyzenészek!” A tanács annyit enged, hogy polgármester tudtával lejöhet, de csak az ünnepek idején, viszont az ünnepek alatt senkit sem engedhet fel a toronyba.⁴⁴

1605-ben hanyagsága és iszákossága miatt fejmosásban részesült a polgármestertől. Önérzetében sértve ekkor a tanácshoz fordul panaszával, de ott azt válaszolják, eléggé rászolgált a dorgálásra! Mint toronyórt is azért tartják, hogy kötelességét rendesen végezze. Különben is nem a tanács futott utána, ő könyörgött az állásért. Hajánál fogva nem kívánják rákényszeríteni a szolgálatra. Ha távozni akar, hát menjen, de kis ideig legyen türelemmel, amíg másik toronyzenész után néznek.⁴⁵

Lőb Gergely ezt már nem tudta elviselni, s ha nem is azonnal, de 1607 elején felmondott. A tanács szó nélkül elfogadta, és kiállította számára a szokásos működési bizonyítványt.⁴⁶ Mivel jobb állást nem tudott szerezni, 1609. júl. 27-én a város visszafogadta, mert jó muzsikus volt. Most már megbecsülte magát, és hatéves működése alatt nem is volt vele baj. Ezt 1610 áprilisában a tanács is elismeri, amikor a tanácshoz fordul segítségért. A vándor hegedűsök melléjövödelmében

itzigen ihrenn stadturner seines dienstes zue erledigen... Wann dann ohn zweiffel eur herrligkeit ermelten dienst mit einem andern vleissigen vnnnd der kunst erfarnen maister wieder zue besetzen vorhabens vnnnd derzeit einer bey mir verhanden, welches hiebevur bey vnnnd von mir die kunst der turnerey gelehrnet, auch nit allain die musicam betreffend, sondern auch in allen andern instrumenten bisshero dermassen gewbt, das also meines geringen erachtens nach er eur herrligkeit tauglich sein... darauff ich dann alsbalt neben commendation etlicher fürnehmer herrn dahie zue eur herrligkeit mich sambt ermelten meinem gesellen erfüegen vnnnd ihn dermassen nach wolgefallen eur herrligkeit auf allerley instrumenten der music zue probiren fürstellen will, das dieselben verhoffentlich allerdings zuefrieden vnnnd der dienst versorgt sein werde...”; HáziAdatok 110–111.l.

⁴³ Tjk 1603. jan. 17., 249.l., uo. febr. 5., 259.l.

⁴⁴ Tjk 1603. okt. 24., 419.l., uo. okt. 27., 421.l., uo. dec. 17., 457.l.: „Ettliche burgerleut als M. Daniel Merkh wegen dess Gregor thurners fürkommen, vnd vmb gottes willen gebetten, ime zuerlauben, das er mög herabkommen vnd sich vmb besser gesindlein bewerben, sonderlich jetzt zu der heilig zeit zum neuen Jar, da mann ausszublasen pflegt...”

⁴⁵ Uo. 1605. máj. 16., 357–358.l.: „Dem thurner alhie auf sein suppliciren vom herrn burgermeister fürgehalten worden, ein ersamer rath hab sein anbringen vernommen. Was anlang, daz ihme schmerzlich fürkhomen, daz man ihne jungstlich wegen seines vnfleiss vnd trinckhens cappittelt, soll ers ihne nicht lassen fürkhomen seiternaln ers wot verschulden. Den nachwachter wölle man auch dahin halten, daz er hinfüro seinen dienst vleissiger verrichte... Man hab nach ihm nicht geschickht, sonder er selbstn hab sich eingebettelt... jedoch wölle man ihn auch mit haaren zum dienst nicht ziehen, soll sich aber gedulden, man wölle schon vmb einen andern sehen.”; HáziAdatok 111.l.

⁴⁶ Tjk 1607. febr. 12., 11.l.; HáziAdatok 111.l.

tetesmes kárt okoznak neki. Ezért kéri a tanács védelmét. De a tanács különbséget tesz a Sopronban letelepült muzsikások és a valóban idegenek között. Csak az utóbbiaknak tilthatja meg a zenélést.⁴⁷

Ez a határozat azonban nem elégítette ki, és ügyvéd által megismételte a kérését a következő érvekkel: a toronyban örködni kell és gondoskodni arról, hogy a toronyzene is nívós legyen. Ezért megfelelő legényeket kell tartania. Ehhez az ő fizetése nem sok. De a sok idegen és helybeli hegedős neki komoly anyagi veszteséget okoz. Legalább kötelezzék arra őket, hogy fizessenek neki díjat, s minden lakodalmon legalább egy toronyzenész legény is játsszon, hogy ezáltal is javuljon a toronyzenészek helyzete. Erre beidéztek a zenészeket a tanácsba. Az idegeneket ismét eltiltották a muzsikálástól, a helybelieket pedig díj lefizetésére kötelezték. A toronyzenészeket is figyelmeztették, ők se kérjenek túl sokat a polgároktól a zenéjükért.⁴⁸ Lőb még mindig nem biztosította így az egyeduralmát. Ezért a polgári zenészek további korlátozását kéri. Célját azonban nem éri el, mert a tanács kitart az álláspontja mellett: „A polgári zenészt nem lehet megakadályozni, hogy felkérésre egyedül muzsikáljon. Csak ha ketten vagy hárman játszanak, akkor kötelesek egy toronyzenész legényt is alkalmazni.”⁴⁹

Házi joggal tartja tanulságosnak a tanács állásfoglalását, amikor az adófizető polgáraitól nem vonja meg a muzsikálás által biztosítható kenyérkereseti lehetőséget, és korlátok között elismeri ahhoz a jogukat. Bár toronyzenészei sokat fognak még harcolni az egyeduralomért, de a tanács felfogása lényegében később sem fog megváltozni.

Lőb Gergely utóda 1616–1620-ig Prandtl Lajos. Vele kapcsolatban egy figyelemreméltó megjegyzést olvasunk a tanácsi jegyzőkönyvben 1617-ben, amely közvetlen a muzsikálásukra vonatkozik. Amikor 25 font dénárt szavaznak meg a toronyzenészeknek hivatali ruhára, hozzáfűzik „igyekezzék [a toronymester] rávenni legényeit arra, hogy valami fülbemászó kedves muzsikát is játsszanak!”⁵⁰ Talán túl sok volt most már a komoly motetta stílusú zene a várostoronyban?

⁴⁷ Tjk. 1610. ápr. 2., 288.l.: „... Abschied: wegen der abschaffung anderer geiger khan ein ersamer rath den burgersleuthen nicht verbieten, aber die fremden möge er anzeigen, man wölle es abschaffen.”; HáziAdatok 111–112.l.

⁴⁸ Tjk. 1610. máj. 5., 7–8.l.: „... nachdem er mues wachten vnd auch auff daz die music besetzt sey, teugliche mittconsorten vnderhalten vnd gleichwoll die besoldung zimlich klein, zu dem viel der fremden vnd hiegischen geigern gefunden werden, welche im grossen eintrag thun, so sey sein vnderthenige pitt, ein ersamer rath wolle ihnen solches einstellen oder auff wenigist auferlegen, daz man im darum begrüssen vnd bey einer iedwedern hochzeit daz auch seiner gesellen einer dabey sey vnd er also seinen teil auch rege darbey haben, auff daz er also sich besser möge vnderhalten. Abschied: er solle alle spilleut zu herr burgermeister erforderen, so will er inen auferlegen, daz sie in alzeit darum begriessen sollen, die frembden spilleut sollen gantz abgeschafft werden, doch mitt disem anhang, auff daz er die leut nicht überschetze.”; HáziAdatok 112.l.

⁴⁹ Tjk. 1610. okt. 22., 137.l.: „... Den burgersleuten könn man nicht gar einstellen, sonder so der burger einer gebetten würdt, soll er macht haben allein zu spielen, so er aber selbander oder selbdritter, soll er gesellen darbey haben.”; HáziAdatok 112–113.l.

⁵⁰ Tjk. 1617. jan. 20., 18.l.: „... vnd darneben beuohlen worden, das er vleiss ankehrn wöll, damit seine gesellen etwas lieblichers blasen.”; HáziAdatok 113.l.

Prandtl Lajos az 1620-as járvány áldozata lett. Erről és a halálával előállt helyzetről is az őt helyettesítő toronyzenész legényének, Märckhel János Gáspárnak a tanácshoz írt soraiból hallunk részletesen: „Uraságtok jól emlékeznek, Prandel (!) Lajos városi toronyzenész egész családjával együtt az elmúlt 1620. évben a nagy járvány áldozata lett. Azóta én, mint helyettese erőmhöz mérten szorgalmasan és odaadóan végeztem a feladatomat, úgyhogy semmi panasz nem merült fel ellenem. Sajnos a mostani veszélyes időkben a farsang idején nem volt igény az esküvői muzsikára, így végig csak a toronyőri és a templomi szolgálatot láttam el. Semmi más mellékjövedelem nem akadt, pedig mint e tisztos művészetet űző toronyzenész legények az újévi köszöntések alkalmával jó hangulatban szoktunk lenni. Az én szolgálatom most letelt, amelyre a boldogult gazdám Prandel Lajos egy évre alkalmazott, így más állás után kell nézmem . . . A szolgálatom tehát nem mondható rossznak, ezért tekintsenek rám kegyesen és juttassanak valami segítséget. Mivel pedig az én boldogulásomat és jóléteemet másutt kell keresnem, le kell mondanom az állásomról . . . kérem, bocsássanak el és működésemről szíveskedjenek igazolványt kiállítani.”⁵¹

Märckhelnek az igazságnak megfelelő sorait a városi tanács jó szívvel fogadja, de az elengedés helyett inkább megbizzza a toronymesteri szolgálattal: „Märckl (!) János Gáspárt a nehéz időkben tanúsított szorgalmáért kinevezzük toronymesternek, és a fontos és sok figyelmet igénylő örködés miatt az eddigi heti bérért fogja továbbra is kapni addig, míg megfelelő legényeket tud felfogadni.”⁵²

Az ő idejére esik Csáky László pápai kapitány gyermekének a keresztelője. 1622-ben ez alkalommal fényes ünnepséget kíván tartani, s a soproni polgármestertől elkéri a toronyzenészeket és a templomi muzsikusokat. Hogy az orgonista is nyugodtan eljöhessen, jelzi előre, hogy van egy virginálja, amelyet regál [orgona] helyett majd használhatnak: „Kegyelmednek io akaro polgármester vram chak errül kelletek irnom, miuelhogi Isten hazunkat uy vendeggel latogatta, palatinus

⁵¹ GySmL:2 Lad. XIX et T. Fasc. 8. Nr. 387/29.: „...eur veeßt vnd herrlichkeit werden sich zuerindern wissen, wie dass im verschiene 1620. jhar in dem grossen sterbensleuffen Ludwig Prandel gewesen statt-thurners alhier schier mit seinem ganczen haussgesindt todes verfharen sindt vnd ich biss dato hero demselben dienst anstatt seiner hoffentlich nach meinem vermuegen meinem fleiss nicht gespart, sondern gewertig vnd gefliessen je vnd allezeit verrichtet, dass kheine clag furktromben wirt sein. Wan aber bey dieser gegenwertigen vnnnd gefehrlichen zeit über auf kheiner hochzeitlichen ehrenfreude in diesem fasching khein saittenspill nicht erlaubt worden, ich auch diese zeit über so lang die wacht im thuern vnd den khirchendienst verrichtet, kheine andere accidentia nie gehabt habe vnd ich mich alle zeit, sowollen ainjeder ehrlicher geschll, der dieser freyen löblichen khunst ist, auf dass neuejhar sich freuen thuett. Weillen iecz nun mein jhar vnd zeit auss ist, wie dan mich mein herr Ludwig Prandel seelig auf ain jhar lang aufgenohmen, soll ich mich vmb ainen andern herrn bewerben . . . sie wollen diesen meinen jezigen dienst, welcher nicht schlecht ist, gnedigst ansehen vnd mich mit einer ergoclichhait bedenckhen vnd weillen mir furgenohmen mein hayll vnd wolfart in ander weeg zuersuechen, also will ich hiemit diesem meinen dienst guetter mainung resignirt . . .wöllen mich desselbigen gunstigsten erlassen vnd meines verhaltens nach mir ainen ehrlichen abschiedt erthailen . . .”; Prandel a végrendeletét 1620. szept. 30-án készítette el és 1621. ápr. 19-én, halála után bontották fel: Végrendeletek uo. Lad. P. Fasc. 2. Nr. 87.; HáziAdatok 113.l.

⁵² Tjk 1621. aug. 4., 129.l.: „Hans Caspar Märckl ist wegen seines bei wehrenden vnfrid fleisses zu einem statthüerner angenomben worden vnd ist ihme wegen der nötigen vnd sorgfeltigen wacht seine vorige wochentliche besoldung, bis er mit geselln völlig versehen, gewilligt worden.”; HáziAdatok. 113.l.

[nádor] vramat eo nagsagat töb főfő vrakkal, az jüuendeő vasarnap hozzank uárjuk, hogi azért mind az nagi vrak böchülletinek, mind az magunk intentioianak [szándékának] meghfelelhessünk, kegyelmedet szeretettel kerem az torniosokat es az szentegihazban ualo szokot musikusokat is bochássák által hozsam, kiket viszontagh magok contentacioianak securitassal [kielégítésének biztosításával] kegielmeteknek kedden uiszaküldünk s nagiob dologbull kedveskedünk es szolgálni is akarunk. Isten kegielmeddel. Pape, 17. Augusti 1622 . . . Ladislaus Chiaky manu propria [Utóirat:] Minthogi remellem, egi kochira fel nem fernek, kegielmetek berben [bérben] egi kochit ot fogauan [ott fogadván] szeretettel meghfizetünk neki. Itt regalnak leszen virginank is. Kerem kegielmedet, megh ne fogaikkozzanak sem az torniosokban, sem az solennizzalo [ünnepi, azaz templomi] musikusokban.”⁵³

Märckhel János Gáspár végleg Sopronban maradt. Feleségül vette Prandtl Lajos özvegyét, Márta asszonyt. Így az Ógabona téren levő házhoz és négy szőlőhöz is hozzájutott, és megszerezte a polgárjogot is.⁵⁴ 1630-ban lemondott állásáról. Még játszott Lackner Kristóf polgármester temetésén 1632. jan. 4-én, mint erről a II. fejezetben már beszámoltunk. Azután előbb a felesége, majd ő is meghalt. 1638. jún. 22-én már biztosan nincs az élők sorában. A városi bíróság ugyanis ekkor írta össze a hagyatékát. Szó van itt többek között az Ógabona téri házról is, két leányáról is, de számunkra fontosabb, hogy a hangszereit is felsorolják: három dobot, öt harsonát, két cinket, egy dulciánt és két hegedűt.⁵⁵

Utódának Grünbaum (Grienpain) Miklósnak már 1630 novemberében útiköltség címén 15 font dénárt utalnak ki, de az állását 1631. márc. 23-án foglalja el.⁵⁶ 1631. márc. 19-i tárgyaláson a következő kéréseit terjeszti a tanács elé: 1. Kéri a hivatalos ruhapénzt, hogy legényei részére köpenyt csináltathasson. 2. Emeljük fel a fizetését. 3. A városban levő zenészek csak abban az esetben kapjanak engedélyt a zenélésre, ha ő és legényei nem tudnak eleget tenni a felkérésnek. 4. A városkapuból vagy az őrsegből adjanak neki jelt, amikor kürtjeikbe kell fújni. 5. Úgy tudja, a volt toronyzenész szívesen eladja hangszereit. Ezek megvételére kezesség mellett a város kölcsönözzön neki 20 birodalmi tallért. – A tanács válaszában hangsúlyozza, hogy az 1. és 2. pontra vonatkozólag egyelőre a polgármester távollétében nem adhatnak választ, de ígérk a támogatásukat. Az idegenek érkezésekor való jelzés módján nem változtatnak. A 3. és 5. pontban foglalt kívánságát szívesen teljesítik.⁵⁷ A számadáskönyv adatait figyelve úgy látjuk, hogy fizetésén nem változtatnak. Ő is, mint elődje évi 156 font dénárt és 25 font dénár ruhapénzt kapott a várostól. Sőt ezt kapta az utóda, Müllner György is, aki 1634-től 1644-ig volt a toronymester. A

⁵³ GySmL:2 Lad. XXIV et Y. Fasc. 12. Nr. 851.; HáziAdatok 113–114.l.

⁵⁴ GySmL:2 Lad. M. Fasc. 2. Nr. 64.; uo. Polgárkönyv I.k. 1623. márc. 29., 156.l.

⁵⁵ Uo. Gerichtsproth. 1638/39. év., 1638. jún. 22., fol. 2v.: „Drey trommeten, fünff posaunen, zwo zhünckhen, ein tchulczühn, zwo gayenn”, fol. 4.: „Die Behausung am Kornermarckht neben Herrn Michael Reissen ligende. . .”; HáziAdatok 113., 115.l.

⁵⁶ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1630. nov. 19., fol. 126v és 1631. márc. 23., fol 132.

⁵⁷ Tjk 1631. márc. 19., 137.l.; HáziAdatok 115–116.l.

várostoronyban lakó legények ágyneműjéről is gondoskodik a város régebben is, ezekben az években is.⁵⁸

Müllner György egyik toronyzenész legényéről 1635-ben a tanácshoz írt soraiban olvasunk. Hultzinszky Márton a szokás szerint anyagi segítséget kér. Sorai azért figyelemre méltók, mert zenetanáráról emlékezik meg szeretettel, „akire kiváló tanárain, köztük a nagy tudású igazgató úr és a kántor úr bízott, hogy a megszabott időn belül tanítson meg a fúvós hangszereken való játékra”.⁵⁹ Bizonyára a soproni evangélikus gimnázium igazgatójára, tanáira és kántorára gondol, de az időpontot nem határozza meg pontosan, sem a zenetanár nevét nem árulja el levelében.

Müllner György utóda már 1644 elejétől Steinkopf György toronyzenész legény. Talán már előzőleg is, de próbaszolgálatát alatt feltétlenül rászolgált Rauch András megbecsülésére. 1644. márc. 16-án, véglegesítése alkalmával arra kéri a tanácsot, Rauchtól szerezzenek be információt működésére vonatkozólag: „Steinkopf György toronyzenész legény, aki már toronymesteri próbaszolgálatát végzi, véglegesítését kéri azzal a felajánlással, hogy a toronyőri szolgálatot is ellátja, és a templomban is szorgalmasan fog muzsikálni. Részletes utasítást kér a tanácstól a legények felvétele ügyében. Hangszerekkel eléggé el van látva, jó néhányat saját pénzén szerzett be. További biztonság kedvéért Rauch András úrtól és a kántor úrtól [Wirsing Sámuel] is kérjenek információt.” A tanács válaszában hangsúlyozza, hogy a kellő információ beszerzése után, egyévi időtartamra kinevezi és a szükséges utasításokat is megkapja.⁶⁰

Rauch véleménye úgy látszik megfelelő volt, mert 1649-ig viselte a toronymesteri tisztelet. Utána ugyan két évig Hamburger János lép örökébe, de 1653-tól 1655-ig, haláláig ismét visszakapja állását.⁶¹ Hasonlóképpen kétszer fog szolgálni az utóda, Seyfferth Sámuel is, mégpedig 1655-től 1658-ig, majd 1661-től 1669-ig.

⁵⁸ GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1634. jan. 19., 215.l., uo. 1644. febr. 6., 325.l.; a fizetésekről lásd uo. passim.

⁵⁹ Uo. Lad. XII et M. Fasc. 10. Nr. 28.: „... cui ad tempus praescriptum et modo elapsu in arte Musicae pneumaticae et inflandis tubis informandis a viris Doctis et olim meis Praeceptoribus utpote Dño clarissimo Directore et Dño Cantore bona fide concreditus fueram ... 5 Mrty 1635. ... Martinus Hultzinsky p.t. in turri Musicae pneumaticae operam novans.” – Ismerjük még Höher János toronyzenész legénynek a tanácshoz írt levelét, de dátum nélkül levő leveléből nem tudjuk megállapítani, mikor szolgált a várostoronyban. Az írásmód szerint úgy hisszük, hogy az 1640-es években írta a sorokat: uo. Lad. XXXV et KK. Fasc. 3. Nr. 8/22.

⁶⁰ Tjk 1644. márc. 16., 38 – 39.l.: „Der Georg Steinkopff turnergesell, so bissdaher auf prob zum maister angenomben gewest, vmd mehrer gewissenheit seines khünfftigen dienstes vndt confirmation angehalten mit offerirung, das er nit allain die wacht auf den thurn, sondern auch bei der choro musico vleissig hinfuron versehen wölle, pittendt allein vmb gewisse instruction, damit er sich mit auffnembung der gesellen wisse in ainem vndt andern zueuerhalten, wie er dan alberaith sich mit gneugsamben instrumenten versehen vndt auf seine aigenen peult spendirt vndt zu noch mehrern versicherung herr Andre Rauchen vndt herrn cantor zue bürgen vorstellen thue. – Hierüber ain ehrsamer rath seine bürgen vmb seine verrichtungen. ob solhe bey der choro musico fürträglich mit mehrern befragt vndt auf dero bericht diessen abschidt ihme erthailt, dass zwar ain ehrsamer rath auf ein jhar den dienst zuegesagt haben will, die instruction aber solle von herrn stattschreiber auffgesuecht vndt auf khünfftig freytag mit mehrern vorgehalten werden.”; HáziAdatok 117 – 118.l.

⁶¹ GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1649. év, 231.l., 1651. év., 210.l., 1653. év., 195.l., 1655. év., 193.l.

De róla már többet tudunk. Az 1655. aug. 10-i tanácsi jegyzőkönyvben még csak arról írnak, hogy Seyfferth a tanács közbelépését kéri bátyjánál, a boroszlói toronymesternél, engedje el őt Szent Mihály ünnepe előtt még Sopronba.⁶² Nincs okunk kételkedni abban, hogy az ősz folyamán már megérkezett, hisz 1656 januárjában már a szokásos panasszal él, tiltsák el a többi zenészt a lakodalmi zenéléstől. A tanács válasza szerint csak több lakodalom esetén játszhatnak, ha a toronyzenészek nem tudnak mindegyiken muzsikálni, de ilyenkor is kötelesek bizonyos összeget fizetni a toronymesternek.⁶³

A következő adatunk is a mellékes jövedelmében esett kárról szól: III. Ferdinánd halála miatt 1657-ben kb. három hónapig hivatalos gyász volt, alatta tilos volt a zenés mulatság. Seyfferth azonban nem nyugodott bele a veszteségébe. Kérésére a tanács heti két császári forint segélyt, mindegyik hónapra még egy mérő gabonát és egy akó bort adott számára azzal a kéréssel, hogy a gyász elmúltával tartsa továbbra is a legényeit. A tanácsi jegyzőkönyvben még az is érdekes, hogy az első esetben nevezik a toronymestert városzenésznek, stadtmusicusnak.⁶⁴

Seyfferth a toronyzenész legényeinek a várostoronyban levő szállása ügyében is kéréssel fordul a városhoz. A rendelkezésükre álló helyiség csak éppen alvásra alkalmas, de nem főzésre és étkezésre. E célra megfelelő helyiséget kér a városban. De szükség van erre azért is – mint írja –, mert „ezenkívül különböző hangszerek tanulása céljából hamarosan jelentkező tanulókat is oktatni szándékozunk. Nekik sem kellemes ide feljönni.”⁶⁵ Nem találjuk nyomát, hogy a városi tanács intézkedett volna kérésének megfelelően. Arról viszont olvasunk, hogy az 1658. aug. 16-i tanácsülésen figyelmeztetik, odaadóbban végezze a szolgálatát, az órákat rendszeresen jelezze kürtjével, mert különben elbocsátják az állásából.⁶⁶ A pohár azzal telt be, hogy amikor gr. Nádasdy Ferenc országbíró a város vendégül várta, a várostoronyban nem hangzott fel az üdvözlő zene. Lochner János mondja el, hogy a felháborodott városi tanács azonnal elbocsátotta állásából. Ráadásul még nem is kért bocsánatot, hanem közömbös daccal fogadta a hírt. Lochner szerint a hanyagság oka a nősülése volt. Az elbocsátást sem vette szívére, hisz felesége

⁶² Tjk 1655. aug. 10., 295.l.

⁶³ Uo. 1656. jan. 28., 370.l. – Ilyen muzsikus lehetett a stájerországi Gonobitzból való Freytag Dániel citerás is, akinek háza is volt Sopronban, sőt 1659-ben a polgárjogot is megszerezte: Tjk 1659. máj. 16., 174.l.

⁶⁴ Uo. 1657. máj. 9., 80.l.: „Nachdem Samuel Seyfferdt Stadtmusicus wegen eingestelter musica ihro mayestät todtfall halber gebetten, ihm ein extraordinari subsidium sich vnd seine gesellen desto besser zu erhalten zu subministriren, hat ein ersamer rath ihme desswegen vnd so lang das laidt wehret, verwilliget a dato nechstuergangen montags alle wochen 2 fl. vnd monatlich ein metzen traidt vnd ein emer wein vnd ist ihm auff diss angefangene monath der wein vnd traidt verwilliget, dagegen aber soll er verobligirt sein die gesellen dahin zuermögen, das sie nach geendten laidt noch ein iahr drüber alhier verbleiben sollen.” – Az 1657-es városi számadáskönyv (206.l.) szerint úgy tudjuk, hogy a gyász 11 hétig tartott, mert ennyi időre kapta a 2 ft segélyt.; HáziAdatok 119.l.

⁶⁵ GySmL: 2 Lad. XXXV et KK. Fasc. 3. Nr. 8/18.: „... vndt darzu vnderschiedliche discipuli zur information ehistes zu überkhomben vndt anzunemben gesonnen bin, denen so hoch zugehen auch höchst beschwert vorkhombt...”; HáziAdatok 131.l.

⁶⁶ Tjk 1658. aug. 16., 95.l.

vagyonából nyugodtan élhetett tovább Sopronban.⁶⁷ A templomi kórusban továbbra is közreműködött. Ennek is része volt abban, hogy 1659-ben megkapta a soproni polgárjogot,⁶⁸ és 1661. ápr. 30-án újra felfogadták toronymesternek.⁶⁹

A toronyzenészek külső szereplései díjazására részletes tervezet dolgozott ki, hogy elejét vegye a folytonos vádaknak, mert túl sokat kérnek a szereplésért. 1667. máj. 13-án a tanácsülés még csak tudomásul veszi a tervezetét, nem foglal állást az ügyben. Sőt újra figyelmezteti Seyfferth Sámuel, hogy ne kérjenek sokat a lakodalmi zenélésért.⁷⁰ Egy évvel később, 1668. aug. 24-i gyűlésen ismertetik a tervezetét, és a közgyűlés mint hasznos és megnyugtató megoldást el is fogadja. Seyfferth javaslata:

- I. A jövőben négy, zenében kiválóan jártas toronyzenész legényt fog alkalmazni, akikkel megfelelően tud gondoskodni a templom és a város toronyzenéjéről.
- II. Szándékozik zenekart szervezni, amelyben a toronyzenész legényeken kívül Marterer György, Zezelly György és Payr Péter is részt vesz. Velük a lakodalmakon és egyéb multságokon megfelelő zenéről tud majd gondoskodni.
- III. A felsoroltakon kívül viszont tiltsák meg más zenészeknek az esküvőkön való muzsikálást.
- IV. A lakodalmakon a következő díjazás legyen érvényes:
 1. 12 birodalmi tallért fizessenek a legelőkelőbb menyegzőkért, amikor a nászmenetet cinkkel, harsonával, trombitával és egyéb hangszerekkel kísérik a templomba és vissza. A zenekar részére nem tányéroznak.
 2. Cinkkel, harsonával és hegedűvel kísérik a nászmenetet a közepes jellegű esküvön. Ilyenkor tányérozás nélkül nyolc birodalmi tallér, tányérozással öt birodalmi tallér legyen a díj.
 3. Azokon a lakodalmakon, ahol csak hegedűvel muzsikálnak és a tányérozás is szabad, három birodalmi tallért fizessenek.

⁶⁷ Uo. Lochner János Bernát naplója 1658. 210.l.: „Ist dem thurner, Samuel Seyferd, umb willen er die zeithero, beuorab von seiner heurat an, seinen dienst so wol selbsten, als durch seine gesellen unfleissig versehen, in sonderheit aber ihr excellenz herr grafen de Nadasd, obwolen auf vorgehente special erinerung, alss sy negstobgesezten 21. dits (October) zur versamblung eingefahren, nicht angeblasen, seine condition von einem ersaman rath aufgekhundtet worden, der es dann auch also aigensinnig acceptiret.”; HáziAdatok 120.l.; Tjk. 1658. okt. 25., 153.l.: „Ist Samuel Seyfferth stadthurner seines diensts entlassen worden.”; EvEa 1658. máj. 21.: Seyfferth Samuel „stattmusicus ordinarius”, aki a sziléziai Sagan városból való, feleségül veszi a soproni Gruber Dániel polgár özvegyét, Feyrabend Anna Máriát.

⁶⁸ Tjk 1659. febr. 3., 54.l. – Azért akadt ekkor is kellemetlensége. Königsdorfer György, volt toronyzenész legénye beperelte, mert állítólag nem adott neki megfelelő bort, az új toronymester Poch János pedig azért pereskedett, mert Seyfferth nyilvánosan megszólta őt, hogy a cselédekkel ül le inni, ami nem méltó a művészetéhez: Tjk 1658. dec. 13., 194–195.l. és 1660. júl. 26., 54.l.; HáziAdatok 120–121.l.

⁶⁹ GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1661. év 234.l.

⁷⁰ Tjk 1667. máj. 13., 148.l.

4. Ha nincs utcai muzsika és a vele járó pompa, sőt a tányérozást is megengedik, akkor a díj legyen két forint.
5. Az ún. kapásmenyegzők díja egy forint legyen.⁷¹

Valamilyen muzsika tehát a legegyszerűbb lakodalmon, a szőlőkapások me-nyegzőjén is volt. Így azt mondhatjuk, Sopronban ezekben az időkben az esküvők és a lakodalmak mindig zenések voltak.

Seyfferth ezután már nem sokáig élvezte az új esküvői díjakat, mert 1669-ben lemond az állásáról. 1671-ben feleségével együtt megírta a végrendeletét, de 1674-ben még muzsikál a Szent Mihály-templomban.⁷²

1669 tavaszán a sziléziai Freudenthalból való muzsikus Heinrich Duckteritsch jelentkezik toronyzenésznek. 18 császári forint útiköltséget kap a várostól, de szerződés nélkül utazik vissza hazájába.⁷³

Még 1669 Szent Mihály ünnepén elfoglalja a toronymesteri állást Bessler (Pessler) Lőrinc, aki ugyan 1674-ben lemond e tisztségéről, de mint az evangélikusok zenekarának tagja évi 50 ft tiszteletdíjért egészen haláláig, 1690-ig muzsikál Sopronban.⁷⁴ Az Ungarischer oder Dacianischer Simplicissimus c. regény szerzőjének, Daniel Speernek közeli ismerettségi körébe tartozott, mert az 1685-ben megjelent Recens Fabricatus Labor oder Neu-gebachene Taffel – Schnitz c. művét, többek között Laurentz Besslernek is ajánlja. Moser a mi soproni toronyzenészsünkkel azonosítja, sőt felveti a lehetőségét annak is, hogy Bessler Lőrincünk a boroszlói Besler családból való.⁷⁵

⁷¹ Uo. 1668. aug. 24., 629 – 632.l.: „... Unmassgebliche ordnung der bestelten music, wie es nicht allein in kirchen und auff den thurn, sondern auch auff hochzeiten und andern bedienungen konte gehalten werden. I., will ich, Samuel Seyferth verbunden sein 4 gute und in ihrer kunst wolerfahrne gesellen zu halten, damit nicht allein der gottesdienst in der kirchen, sondern auch der thurn wol versehen sey. II., will ich neben mir und meinen gesellen, damit die hochzeiten und andere auffwartungen keinen abgang und mangel leiden dürffen, noch eine compaignie der spilleuthe auffrichten, die so wol, als meine gesellen mir verbunden sein sollen und sein dieselben der Georg Zzelinn, der Georg Mårderer und der Peter Payr. III., so müssen hergegen ausser oberante alle andere spilleuthe, si sein auch wer sie wollen, hier nicht mehr geduldet noch vilweniger ihnen einzige hochzeit zubedienen erlaubet sein. IV., damit auch eine richtschnur in ding und belohnung der hochzeiten zwischen denen hochzeiten und mir sey, als habe ich ein kurtzes modell hierbey entworfen wollen: 1., was die vornembsten hochzeiten, die da mit zinken, posaunen, trompeten und allerhand musicalischen instrumenten und andern kirchen und gassen solennitäten ohne auffsetzen bedienet wollen seyn, belanget, so sollen dieselbe mit 12 reichstaller gedungen und belohnet werden. 2., die mittern hochzeiten, so nur mit zinken, posaunen und geigen zu kirchen und gassen und auch ohne auffsetzen wollen bedienet sein, sollen mit 8 reichstaller belohnet werden, im fall aber das auffsetzen erlaubet, mit 5 reichstaller. 3., die mit geigen allein bedienet und das auffsetzen erlaubet, sollen die dingung per 3 reichstaller haben. 4., ohne die gassen-music und dergleichen geprång, soll die dingung sein mit auffsetzen 2 fl. 5., der haur-hochzeiten sollen 1 fl. zallen.”; HáziAdatok 121 – 122.l.

⁷² GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1669. év. 219.l.; uo. Végrendeletek Lad. S. Fasc. 6. Nr. 300.; Tjk 1674. dec. 12., 439 – 440.l.

⁷³ Uo. Városi számadáskönyv 1669. év 79/b.l.

⁷⁴ Uo. 221.l.; uo. 1674. év 170.l.; Evtl Gyülekezeti számadások 1676 – 1690. passim; uo. EvHa 1690. ápr. 17., 353.l.

⁷⁵ MoserSpeer 102.l.: „Auch dass er seine »Taffelschnitz« u.a. dem Stadtpeifer Laurentz Bessler in Oedenburg (einem Abkömmling der Breslauer Musik-familie der Besler?) widmet. . .”; lásd még erről

Hogy hat éven át nem fogadtak fel toronymestert, annak az oka jórészt bizonyosan a nagy soproni tűzvész volt 1676-ban, amikor a várostorony is leégett.⁷⁶

Az 1681-es országgyűlés kezdetén még biztosan nem volt toronymester Sopronban. A szept. 17-i tanácsi jegyzőkönyvben van csak először arról szó, hogy „a várostorony Isten kegyelméből a tetejéig felépült . . . és most már itt az ideje, hogy alkalmas toronymester után nézzünk. Az állásra Kollonits Lipót, a kamara elnöke a bécsújhelyi toronyzenész legényt, Dier (Thier) János Vilmost igen ajánlja soraival.”⁷⁷

Vajon rögtön kinevezték-e, nem tudjuk megállapítani, mert az 1681-es városi számadáskönyv hiányzik, de a tanácsi jegyzőkönyvben sem találjuk a kinevezés pontos dátumát. Az viszont érdekes, hogy tekintve kiváló zenei értékeit, egészen komolyan tárgyaltak arról 1682-ben, hogy kinevezik társ-toronymesternek Bessler Lőrincet. Végül is nem került erre sor.⁷⁸

Thier János Vilmos 20 éves szolgálata alatt az évi 124 császári forint fizetésén kívül 12 császári forintot kapott külön azért is, hogy a városkapuk nyitását és zárását dobpergéssel jelezte.⁷⁹ A számadáskönyvekben az is feltűnő, milyen sok hangszert vásárol a város a toronyzenészek részére. Most már teljesen a város fizeti ezeket a költségeket. Mivel a hangszerek elhelyezésére a toronyban nem volt megfelelő hely, a város a torony közelében levő Lackner-házban adott számukra raktárhelyiséget.⁸⁰

Thier János Vilmos 1704-ben hal meg. Dec. 5-én már a toronyzenész legényét Burger János Györgyöt nevezi ki a tanács utódának. Érdekes a szövegben az indokolás: a szokás szerint evangélikus és katolikus toronymester váltogatva követi egymást, de ez esetben mégis kivételt tesznek, Burgert tartják a pályázók között a legjobbnak és a legalkalmasabbnak. Így most kivételesen két katolikus toronymester következik. De azt is megjegyzik, hogy a nehéz idők miatt (kuruc-labanc világ) kevesebb fizetést fog kapni.⁸¹

Burger a legsúlyosabb időkben szolgált a várostoronyban. A kuruc háború idején éber szemmel kellett figyelniök Sopron környékét, vajon nem tervez-

BarnaUngarischer 498.I. (itt Laurentz Besslert pozsonyi zenészként halljuk!); MollayUngarischer I. 670.I.; MollayUngarischer II. S. 43.; HáziAdatok 123.I.

⁷⁶ CsatkaiMüemlék 192.I.

⁷⁷ Tjk 1681. szept. 17., 566.I.: „. . . 5. Der Statt thurn ist durch Göttliche Gnade bis auf das tecken verfertigt . . . wird anniezo vmb einen tauglichen thurner vmbzusehen sein, vmb welche stehle Johann Wilhelm Dier thurner gesell zu Neüstatt crafft gegenwertigen Memorials anhaltet vnd Ihre Hochgreffl. Excell Herr Herr ung. Cammerer praesident Leopold v. Kollonitsch wie vber den Memorial zu sehen, demselben in optima forma recommendiret.”

⁷⁸ Uo. 1682. ápr. 6., 381.I.; uo. szept. 3., 864–865.I.: „. . . an einem Mitmeister der Statt und thurner Music . . .”

⁷⁹ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1682–1700. passim.

⁸⁰ Uo. Acta dicasterialia 1701–1708., 1703. aug. 26., 239.I.

⁸¹ Tjk 1704. dec. 5., 96–97.I.: „Nach absterben weyl. Joh. Wilhelm Diers als gewesten Stadt Thurners alhier catholischer religion ist von E.E. Rath Hans Georg Burger, der Zeit gewester thurner gesell alhier, auch catholischer religion zum hiesigen Stadt benennet und aufgenommen worden. Und dieses zwar weillen in dergleichen Diensten die alternation der religion halber, so genau nicht zu observiren ist, sondern der best- und geschickligste unter denen competenten vor zu ziehen: hingegen ist bey dieser so schweren Zeit ihme jezigen neu aufgenommenen thurner die besoldung geringert worden.”

hirtelen rajtaütést az ellenség. Mint a kuruc idők zenei adatainál elmondjuk az V. fejezetben, bőségesen szólt a toronyban a zene is. A város a fáradságukért 1706-ban 12 ft-ot fizetett számukra.⁸² Burger hűséges szolgálatát a város kifejezetten elismeri, amikor 1722-ben megkapja a polgárjogot.⁸³

Udvari gyász, járvány és háború idején azelőtt is, később is tilos minden tánc és zajos szórakozás. Az 1720. jan. 23-án kelt tanácsi rendelet szerint határozottan a toronyzenészek muzsikájának időnkénti eltiltásáról is olvasunk. A városi bíróság szigorúan megtiltja, hogy a toronymester és a három másik hegedős pénteken és szombaton, valamint Szűz Mária és az apostolok ünnepe előtti nap estéjén muzsikáljon.⁸⁴ Nem tudjuk, hogy volt-e foganatja a rendeletnek a későbbi években is, mert többet nem hallunk ilyen megszorításról.

Burger 1723-ban bekövetkezett halála után a csehországi Hirschauból való Roth János Simon lett a toronymester, Burger eddigi toronyzenész legénye, és ugyanezen évben már soproni polgár is lett.⁸⁵ 1723. ápr. 6-án máris megnősül, és volt gazdájának, Burger toronymesternek az özvegyét, Mária Klárát veszi el.⁸⁶

A város folyamatosan gondoskodik a várostorony hangszerállományáról. Még 1723-ban Bécsbe küldi az új toronymesterét, és az ott két vadászkürtöt, négy trombitát és három harsonát vásárol. 1724-ben Schmidt Kristóf soproni paszománnyosnak fizetnek ki 18 ft-ot hangszerekért. 1732-ben ismét Roth toronymester jár Bécsben, és 103 ft-ot fizet ki akkor a város a hangszerekért.⁸⁷

Hogy mennyire megváltozott 1681 óta a város gondolkodása a hangszerek ügyében, ti. hogy ő gondoskodik teljesen a várostorony hangszerállományáról, mutatja az 1725. szept. 4-én kelt rendelkezése is. Előírja a toronymesternek, hogy a városon kívül tartott körmenetekben a város tulajdonában levő dobokat, és ne a sajátjait használja, persze a polgármesterrel való előzetes megbeszélés alapján. Ugyanezen alkalommal arra is figyelmeztetik, hogy a külvárosban zenekarával csak a belső tanács tagjainak és más előkelőbb személyeknek felkérésére muzsikálhat lakodalmakon és más ünnepek alkalmával.⁸⁸

Bártfai Szabó közli gr. Széchényi György levelének a részletét, amelyből arról értesülünk, hogy fiának, Zsigmondnak 1728. máj. 2-án Széplakon tartandó

⁸² GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1706. év 86/a.l.; HáziAdatok 128.l.

⁸³ GySmL: 2 Polgárkönyv IX.k. 1722. dec. 7., 165.l.; HáziAdatok 128.l.

⁸⁴ GySmL: 2 Acta dicasterialia 1719–1720., 1720. jan. 23., 208.l.; CsatkaiMűv 218.l.

⁸⁵ MHa 1723. jan. 12., 1167.l.; GySmL: 2 Végrendeletek Lad. B. Fasc. 3. Nr. 92.; uo. Polgárkönyv IX.k., 175.l.; Tjk 1723. márc. 9., 109.l.

⁸⁶ MEa 1723. ápr. 6., 5.l. Egyik tanúja Paczelt Keresztély regens chori.; Roth János Simon címeres pecsétjéről lásd TomposCímeres 182.l.

⁸⁷ GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1723. év 87/b.l.; uo. 1724. év 96/b.l.; uo. 1732. év 116.l.; HáziAdatok 130.l.

⁸⁸ Tjk 1725. szept. 4., 462–463.l.: „Hat E. Wohl Edler Rath per majora beschlossen, dass der alhiesige thurnermeister nicht befugt seyn solle vor sich eigene Paucken einzuschaffen, sondern da er thurner ausser dieser Stadt gewöhnlichen öffentlichen Processionen der Stadt Paucken benöthiget wäre, solle derselbe iederzeit sich bey titl. Herrn Burgermeister oder Herrn Stadt Richter dieselben anzumelden und um der Bewilligung einzukommen gehalten seyn. Qua occasione Ihme thurnermeister auch untersaget worden, dass er niemanden in d. Vorstadt, ausser er seye ein mitglied des Innern Rathes oder sonst eine adeliche Persohn mit Paucken oder Drompeten bey denen hochzeitlich oder andern Ehren begängnussen bedienen solle.”

esküvőjére a soproni toronyzenészeket is meghívja. Széchenyi Zsigmond özvegy ember volt, és Barkóczy Máriát vette ekkor feleségül. A lakodalom előkészületével kapcsolatban írja sorait György gróf a fiának Széplakról 1728. ápr. 29-én: „Az soproni turnerekkel végezett-e vagy musikásokkal nevem alatt valaki? Nem tudom, hogy kijünnének, tudom ugyan, hogy ajánlották magukat, hogy nyolczan fognak kijünni és hogy egész musikájukkal jünnek és kívántak 50 forintot az szolgálátért; én hugomasszonynak megmondottam, hogy többet nem adok 30 forintnál, ha kijünnék. Ezek alá két szekér kívántatni fog. Ha azért resolválják [elhatározzák] magukat, tudhassam holnap délre, elrendeltetem érettök küldendő alkalmatosságokat. Ha nem jünnek, Csontos uramért küldök. Vagy taláng [!] az Posombul [!] magukat ígért musikások is compareálni [megjelenni] fognak. Ha ezek pediglen mind együtt léznek erit turbatio chori [a zenekar kavardása lesz], meg az menyasszony nótáját sem fogják tudni elvonny (de ez épen nem leszen szükséges, minthogy magyarul nem fognak táncolni). Ha oly úri jóakaróink lennének, akik látogatásunkra kijönnének, az sopronyi compániabeliek, szívesen látnám . . .”⁸⁹ Az esküvőt máj. 2-án a széplaki kastély kápolnájában tartották. A templomnak 1728. márc. 29-én még csak az alapkövét helyezték el.⁹⁰ Reméljük, hogy Roth toronymester vállalta valóban a lakodalmi muzsikálást.

1726-ban a közgyűlés és a tanácsülés is nyomatékosan figyelmezteti Roth toronymestert, hogy lakjék a toronyban, gondoskodjék lelkiismeretesen az örököséről és a kürtjelzésekről, mivel gondatlanságának következménye súlyos kár, veszély, sőt szerencsétlenség lehet.⁹¹ Amitől féltek, az 1728. szept. 17-én meg is történt! Későn jeleztek a várostoronyban, és a tűzvészben a Szent Mihály-templom teteje is leégett. Szept. 26-án a tanácsülésen Roth toronymester felelősségét hangsúlyozzák. Ismét figyelmeztetik, lakjék a toronyban maga is, gondosabban lássa el kötelességét, mert különben fel is út, le is út, veheti a sátorfáját. Azt is elrendelik, hogy – mint más városokban szokásos – minden negyedórát jelezenek napközben trombitájukkal és megfelelő személyekről gondoskodjon.⁹²

Elképzelhető, hogy a tűzvész után Roth toronymester milyen kellemetlen helyzetbe került, mert ő felelt a legényei gondatlanságáért. Most már lehetetlennek tartotta, hogy a toronyőri feladatának és a sokrétű zenei kötelezettségének is eleget tegyen, főleg, hogy még a negyedóránkénti trombitálást is előírták.

1734. máj. 20-án a közgyűlés már foglalkozik a toronyzenészek ügyével, de az idő rövidsége miatt jún. 19-én tárgyalnak róla kimerítőbben. Itt ismertetik Roth részletes kérvényét arra vonatkozólag, hogy mentseék fel az örökös alól a toronyzenészeket, és bízzák azt külön toronyőrökre. A gyűlési jegyzőkönyvbe mint mellékletet csatolják Roth beadványát, amely fontos dokumentuma a soproni toronyzene intézményének. A negyedóránkénti trombitálást azért tartja súlyos nehézségnek, mert nagyon sok a zenei kötelezettsége. Itt felsorolja részletesen, hogy vásár- és ünnepnap az evangélikusoknál, a jezsuitáknál és a Szent Mihály-

⁸⁹ BártfaiSzéchenyi II.k. 77–78.l.; ThirringEmlékek 60.l.

⁹⁰ BártfaiSzéchenyi II.k. 76.l.

⁹¹ SopronMon I.k. 343.l.

⁹² Tjk 1728. szept. 16., 314.l., Kjk 1728. szept. 20., 485–486.l.

templomban délelőtt és délután is elfoglaltak, szól az esküvőkről, temetésekről és egyéb ünnepegekről. Szövegének ezt a részét már idéztük Knogler idejében az evangélikusok zenéjével kapcsolatban. Hangsúlyozza azután, hogy tapasztalata szerint a szorosán vett toronyőri szolgálatot (Goldene Wacht) nem lehet fiatalokra bízni, hanem csak felnőttekre. Ezért hajlandó 40 ft-ot áldozni a célra a saját fizetéséből. Panaszkodik arról, hogy az örökös örködés miatt nem akar senki már tanulónak jelentkezni, mert nem jut kellő idő a zenetanulásra. Inkább elhagyják a legények is, mint hogy ezt tovább vállalják. „Azt is tudják, tisztelt Uraimék, hogy csak annyi a fizetésem, mint az elődeimé, pedig most már a negyedóránkénti trombitálás is feladatom. Mivel nekem itt házam van és nagy károm származna abból, ha másutt kellene kenyér után nézmem, kénytelen vagyok külön toronyőrt fogadni a saját fizetésemből. Bár ez nekem veszteséget jelent, de a lehetetlen helyzet miatt ezt is el kell viselnem. Kérem tehát, mentsenek fel az örködés alól.”⁹³

Bár Roth mester nem érte meg küzdelmének gyümölcsét, de harca mégsem volt hiábavaló, mert utódai élvezhették az eredményt.

Itt említjük, hogy 1737. jún. 27-én szerelték fel Szép Bernát alapítványából a lélekharangot a várostoronyban. A városnál elhelyezett alapítvány kamatjaiból évi 12 ft-ot kaptak a toronyőrök a harangozásért.⁹⁴

Roth János Simon 1739. máj. 22-én megírja a végrendeletét, és máj. 25-én meghal.⁹⁵ Máj. 30-án már elküldi pályázatát a tanácsnak Gaszner Gotthárd Károly, Roth egykori toronyzenész legénye és jelenleg a Platz generálisról elnevezett gyalogezred karmestere, aki kellő öntudattal írja, hogy „zenei tudásom sokak előtt ismert Sopronban”. A tanács júl. 17-én foglalkozik az ügyével. Úgy döntenek, hogy 1740-re veszik fel, addig a volt toronymester özvegye gyakorolja a toronymester jogát.⁹⁶ Roth özvegyéről aztán még egyszer hallunk: 1743-ban a város megveszi férje hangszereit 9 ft értékben.⁹⁷

⁹³ Kjk 1734. máj. 20., 37.1., uo. jún. 19., 39.1., 44 – 45., 44a – 44f.1.: „...kein Jung will sich zu mir in die Lehr begeben, weillen . . . sie könnten vor den continuirlichen Wachen in der Music nichts begreifen, die Gesöllen wollen mich lieber uerlassen, als sie eine Pflicht über sich nehmen sollten. . . Es ist Euer Gestreng und Herrlichkeiten bestermassen bekandt, das ich dermahlen nicht mehr solarium von Gemein Statt genüsse, als meine Vorfahren genossen haben, welche doch die Last des viertlstündigen Aussblassens nicht auf sich gehabt haben. Weillen mich aber dermahlen hier Hauss sässig niedergelassen, und mithin ohne den grössten Schaden zu leyden anderwärtig mein Stückh Brod nicht suchen kan, als bin auss ohnmöglichkeit thurn-Wächter zuschaffen bezwungen vor dem salario. . . und ohngeachtet mir dieser Verlust hart ankommen wird, so muess dann wegen ohnmöglichkeit solchen geduldig leyden. . . mein unterthänigstes Bitten. . . mich von der thurn Wacht zu entledigen.”

⁹⁴ GySmL:2 Geiger-kronika 376.1.; Kjk 1737. márc. 20., 18 – 27.1.; uo. ápr. 3., 34 – 39.1.; Konvlt Céhek elszámolásai 1737 – 1738. év. 23.1.

⁹⁵ GySmL:2 Végrendeletek Lad. R. Fasc. 5. Nr. 238.; MHa 1739. máj. 25., 72.1.

⁹⁶ Tjk 1739. júl. 3., 236.1., 236/2., 236/3.1.: „...weillen ich mit meiner Kunst Music viellen in Oedenburg bekant, auch schon eine geräume zeit unter dem Löbl. graff Platzischen Infanterie Rgt. und zwar als Capelmeister stehe. . .”; HáziAdatok 130.1.; Szigeti adatot közöl arról is, hogy Gaszner Gotthárd Károly 1730-as években Kőszegen is toronyzenész legény volt: SzigetiSzombathely 345.1.

⁹⁷ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1743. év 161.1. – Hasonló adatok még: 1741-ben Tischlinger András kismartoni hangszerkészítővel a város hangszereit javíttatják 52 ft-ért és 1746-ban Michael Leichamschneider bécsi császári trombita készítőtől 113 ft értékben vásárolnak hangszereket, lásd uo. 1741. év 149.1. és 1746. év 119.1.

Ha nem is találjuk nyomát a jegyzőkönyvekben, mégis izzott Roth toronymester kérése a levegőben. 1745. márc. 15-én aztán, belátva a tarthatatlan helyzetet, a tanács meghozza a fontos rendeletét: „A jövőben az ún. Goldene Wacht-ot a várostoronyban külön e célra alkalmazott hat ór fogja ellátni. . . Mindegyik 30 ft készpénzt és bizonyos terményjáradékot fog kapni.”⁹⁸

Nem vitás, hogy ezzel jelentős kiadástöbbletet vállalt a város, még akkor is, ha Gaszner fizetéséből 50 ft-ot elvett. Ezzel az intézkedéssel biztosította a tűzjelző szolgálatot is, de toronyzenészei most már egészen a toronyzenének élhettek, és a város teljes zeneéletének zavartalanul irányítói, ill. részesei lehettek. Erre különösen azért is szükség volt, mert a 18. század második felében a toronyzenészeknek a templomi, az esküvői és egyéb alkalmi zenélésük mellett mind több szerepük lett a színházban és a hangversenyeken. Éppen mert most már igen szerteágazó az elfoglaltságuk, fejezetünknek ebben a részében ezután csak toronyzenészeink személyi és szorosán vett toronyzenészi adatait foglaljuk össze.

Gaszner Gotthárd Károly 1745-ben újra nősül, de már 1753-ban meghal.⁹⁹ Utóda azonnal Planck János Lipót lett, s ő feleségül veszi elődjének özvegyét, Terézia asszonyt.¹⁰⁰ E házasság révén a Gaszner, majd Planck fiúk is mint toronyzenész legények családi alapon tagjai lesznek az együttesnek: Gaszner Lajos kb. 1758-tól muzsikál Planckkal. Amikor majd utóda lesz, akkor Planck mostoha-fiának nevezik. Mivel 1742 körül született, így Gaszner Gotthárd Károly első házasságából valónak kell tartanunk. De a második házasságából 1748-ban született Gaszner Ferenc is toronyzenész legény egészen haláláig, 1790-ig. 1758 – 1760-ig Gaszner Károly is szerepel az együttesben. Az anyakönyvek alapján nem tudjuk a rokoni kapcsolatát meghatározni. Talán szintén Gaszner Gotthárd Károly első házasságából való?¹⁰¹ Planck fiai közül az 1757-ben született Gáspárról egy 1789-es bálbotrányval kapcsolatban tudjuk, hogy toronyzenész legény volt.¹⁰² De még az 1762-ben született Lipót nevű fiúk is bizonyára Sopronban tanult zenét, sőt még toronyzenész legény is volt, és aztán került el Pozsonyba, ahol mint zenész halt meg 1804-ben.¹⁰³

Planck János Lipót idejében is a város gondoskodik a toronyzenészek hangszeréről. 1763-ban Planck maga utazik Bécsbe, és 96 ft-ért hoz hangszereket, két rézdobot pedig Mitzger János György soproni palackkészítőtől vásárolnak meg.

⁹⁸ Tjk 1745. márc. 15., 68.l.: „... amodo imposterum die thurn oder sogenannte goldene wacht durch sechs hierzu eigentl. und ledigl. aufgenommene wächter solle bestellt und besetzt werden. . . jedweder thurnwächter jährlich 30 fl. nebst übrig bishero gewöhnl. Deputat haben solle.”; HáziAdatok 132.l.

⁹⁹ MEa 1745. szept. 17., 123.l.; MHa 1753. jan. 8., 149.l.

¹⁰⁰ GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1753. év 167.l.; MEa 1753. márc. 1., 153.l.

¹⁰¹ Gaszner Lajos adatait lásd GySmL: 2 Fasc. XXV. Nr. 1067. S. W. irat, 1808.; MHa 1813. jan. 20., 40.l.; G. Ferencről: MKa 1748. nov. 29., 599.l.; GyHa 1790. jan. 27., 5.l.; G. Károlyról: GySmL: 2 Diarium iudicarium 1758 – 1760., 5.l.

¹⁰² MKa 1757. jan. 6.; GySmL: 2 Fasc. V. Nr. 1655., 1789. év.

¹⁰³ MKa 1762. febr. 25.; a bécsi Portheim-katalogus (Rathaus-Bibliothek) szerint 1760-ban született és a Pressburger Zeitung 1804. évf. 1097. lapjára hivatkozva azt írják, hogy mint muzsikus 1804. okt. 24-én Pozsonyban halt meg.

1774-ben pedig Gaszner Ferenc toronyzenész legénynek fizetnek ki 32 ft-ot a vásárolt két vadászkürtért.¹⁰⁴

Planck János Lipót 1777 decemberében 54 éves korában halt meg.¹⁰⁵ A tanács azonnal kinevezte utódának a mostohafiát, Gaszner Lajost, akit már jól ismer-tek.¹⁰⁶ Alig kezdte meg működését, valószínű az ő kérésére is, végre 1780-ban teljesíti a tanács Seyfferth Sámuel toronymesternek már több mint egy évszázaddal korábbi kérését: a várostorony melletti kis toronyban szobát és konyhát épített a toronymester részére.¹⁰⁷

1781-ben hal meg Gaszner Lajos régi hűséges társa, Vogt (Voigt) József, akivel kb. egy időben 1758- vagy 1759-től voltak toronyzenész legények.¹⁰⁸ Vogt ekkor már 60 éves volt. Így érthető, hogy Ferenc nevű mostohaafia a bajorországi Abensbergben volt toronyzenész legény. Az ottani toronymesternek özvegye, Marianna Schwablin a soproni tanácshoz írt levelében elmeséli, hogy utazás közben a legényt kirabolták, és ő segítette akkor ki a bajból. De a segítségül adott pénzt nem tudja megkapni tőle. Ezért, mivel tudja, hogy a mostohaapja Sopronban toronyzenész legény, a tanács útján Vogt Józseftől kéri az összeget. Nem volt azonban szerencséje, mert amikor 1782. jún. 30-án elküldte Sopronba levelét, akkor Vogt József már csaknem fél éve halott volt. Így a tanács sem foglalkozik komolyan az ügygel.¹⁰⁹

Gaszner Lajosnak nem csupán a színházzal kapcsolatban és a többi muzsikussal volt sok küzdelme – ezekről majd beszámolunk –, de a szorosan vett toronyzené-szi fizetése körül is harca volt a várossal. Amikor 1778-ban toronymester lett, az évi fizetése 62 ft volt, természetben 30 mérő rozs és 6 akó bor, szabad lakás, fűtés és világítás. Ehhez járult évi 30 ft, amelyet mint kegyúr szintén a város adott neki a Szent Mihály-templomban való közreműködésért.¹¹⁰ 1783-ban a rozs- és a bor-járadékot megvonták ugyan tőle, de fizetését 62 ft-ról 161 ft-ra emelték. Az esti toronyzene és dobolás címén 7 ft 36 x gyertya megváltási pénzt is kapott, és természetesen a Szent Mihály-templomi zenéért járó 30 ft-ot is kapta, így összesen 198 ft volt a városi fizetése.¹¹¹

Szólunk már részletesen arról, hogy II. József éveiben mennyire csökkent a zene szerepe Sopronban is. Csak a szerzetesrendek feloszlására, az evangélikusok zenéjének megszűnésére gondoljunk. De a tánc és egyéb zenés ünneplések száma is jócskán csökkent. Ez az oka annak, hogy Gaszner 1788-ban keserűen panaszkodik,

¹⁰⁴ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1763. év 212., 214.l.; uo. 1773. év. 148.l.; HáziAdatok 135.l.

¹⁰⁵ MHa 1777. dec. 30., 372.l.; Végrendeletét lásd GySmL:2 Lad. P. Fasc. 8. Nr. 438.; uo. Gerichtsbuch 1777/80., 21.l.

¹⁰⁶ Tjk 1777. dec. 29., 399.l. – Amikor 1790-ben a polgárjogot is megszerzi, szintén Gaszner Gotthárd fiának mondják lásd uo. Polgárkönyv XII.k. 1790. aug. 3., 136.l.

¹⁰⁷ Uo. Prot. Senat. Lat. 1780. máj. 13., 86.l. uo. Városi számadáskönyv 1780. év 210., 214.l.; HáziAdatok 132.l.

¹⁰⁸ MHa 1781. dec. 16., 415.l.

¹⁰⁹ GySmL:2 Proth. . . cui Benigna Mandata 1782. jún. 30., 327–329.l.

¹¹⁰ Uo. Városi számadáskönyv 1778. év 166–176.l.

¹¹¹ Tjk 1783. márc. 7., 230.l.; uo. Incl. Regis Cameralis Commissionis 1782–83. Thomus I., nov. 25., 265.l. Thomus II. jún. 20., 768/3.l.

részletesen felsorolja a veszteségeit és a tanács segítségét kéri. Ügyét a győri kamarai hivatalhoz továbbítják. Azok pedig információt kérnek a soproni tanácstól. Bármennyire is érzékeny Gaszner vesztesége, ezek a mellékes jövedelmeire vonatkoznak. A várost azonban csak a főállása érdekli, s ott nem érzik, hogy Gasznert károsodás érte. 1788. júl. 27-én a tanács két tagja elkészíti a jelentését, amelyben először ismertetik Gaszner 1783-ban megállapított 198 ft-os fizetését. Majd összefoglalják azokat a kötelességeit, amelyeket a város ezért a fizetésért elvár tőle: „Minden vásár- és ünnepnap a Szent Mihály-templomban, a kórház kápolnában és a Szentlélek-templomban azonban csak ünnepnapokon muzsikál. Részt vesz a szokásos körmeneteken, mint a búzaszentelő, az úrnapi és a keresztjáró napok körmenetén, valamint a 40 órás szentségimádáson. A várostoronyban naponta este 1/2 10 – 10-ig a pihenés óráján dobol. Ha szép idő van, naponta délben trombitákkal és dobokkal, este pedig harsonákkal toronyzenét ad. Ha netán tűz ütne ki, akkor dobolással hívja fel a lakosság figyelmét.”¹¹²

A város ezen álláspontja után természetes, hogy a győri kamarai hivatal elutasítja Gaszner kérvényét, hisz a város igazán nem követel tőle mint toronymestertől sokat. Gr. Győry Ferenc főispán viszont egészen ridegen utasítja el, mondván, ha nincs meglegedve a fizetésével, akkor keressenek új toronymestert.¹¹³

Gaszner Lajos még egyszer hallatja szavát anyagi ügyben. A napóleoni háború korában a súlyos drágulást ő is, mások is érzik. Mivel meghallotta, hogy a város tisztviselői rendkívüli segélyben részesültek, 1808. okt. 9-én ő is megírja kérvényét. Ez először azért fontos számunkra, mert e soraiiban hivatkozik arra, hogy több mint 50 éve toronyzenész Sopronban. Aztán mintha a híres *inter arma silent Musae* gondolat élne benne, joggal hivatkozik arra, hogy a zene nem lévén a legfontosabb létszükséglet, csak akkor keresett cikk, amikor békés idők járnak. Ezt érzi ő is mellékes jövedelmei terén ezekben a hónapokban. Gondja viszont bőven van a rábizottakkal. Ezért kér ő is valami fizetés kiegészítést.¹¹⁴ Ez a kérése eredményes volt, mert 220 ft-ra emelik a fizetését.¹¹⁵

Planck János Lipót toronyzenész együttesének 1768. júl. 26-i Anna-napi kismartoni szereplését Jos. Haydn levele alapján már orsolyitákkal kapcsolatban

¹¹² GySmL:2 Fasc. XIV. Nr. 4178., 1788. júl. 27.: „... hingegen bestehet nach desselben aussage seine bedienung darinnen, dass er die musick in der stadtpfarrkirche alle sonn – und feyertäge, in der spitalkirche aber und bey dem Heiligen Geist an denen festtügen, ferner bey denen gewöhnlichen processionen, als am Marcustage, fronleichnamstage, an denen bethtügen, wie auch bey haltung des 40 stündigen gebetes versiehet, ferner täglich abends auf den thurn von halb zehen bis zehen uhr zur ruhestunde die paucken rühren zu lassen und bisweillen bey schöner witterung sowohl zu mittagszeit mit trompeten und paucken, als abends mit posaunen sich hören zu lassen und dann bey sich ereignender feuers gefahr abenfalle auf den thurn lerm zu schlagen verbunden sey...”; HáziAdatok 143 – 144.l.

¹¹³ Tjk 1788. júl. 28., 280.l. – Az egész ügyről részl. lásd GySmL:2 Fasc. XI. Nr. 448., 585., 618., 653.

¹¹⁴ Uo. Fasc. XXV. Nr. 1067. S.W. irat.: „...meinen Dienst vor etwa mehr als 50 Jahren zugemessenen geringen Gehalt länger zu bestehen... weil die Musik, welche kein unumgänglich nothwendiges Bedürfnis ist, nur erst dann gesucht wird, wenn die nothwendigeren Bedürfnisse befriediget sind; dafür kommt es auch, dass der Verdienst bei meinem Metier fast gänzlich aufhört...”; uo. Tjk 1808. okt. 9., 783.l.

¹¹⁵ Uo. 1782. dec. 14., 37.l.

idéztük. Hasonló adatot találtunk Gaszner Lajos együtteséről. Johann Fuchs, az Esterházy hercegi zenekar karnagya hívja meg a soproni toronyzenészeket 1810. aug. 12-én és 13-án az ottani polgári alakulat zászlószentelésére. Útiköltségre és étkezésre 98 ft 45 x-t fizetnek ki.¹¹⁶ Johann Bader, a kismartoni kórus tagja összeállította naplószerűen a Fuchs vezetésével Kismartonban 1810-ben előadott műveket. Itt szól az aug. 12- és 13-i ünnepről is: „Aug. 12: Ünnepeyes mise a városi lövöldében, amelyet a püspök úr öméltósága [Vilt József] tart. – Ünnepeyes litánia a várkapornában: Johann Fuchs: Litanei, Michael Haydn: Salve és Gregor Werner: Supl. [?] – Litánia a hegyen: Gr. Werner: Salve und Supl. Aug. 13: A városi lövöldében zászlószentelés, aztán hat polgár felavatási ünnepe, majd Te Deum Salieri-től.”¹¹⁷

Gaszner Lajos kétszer nősült. Első felesége, Barbara asszony már 32 éves korában 1788-ban meghalt.¹¹⁸ Gaszner 1781-ben, 49 éves korában elveszi Stadt Erzsébet szakácsnőt.¹¹⁹ Gaszner 1813. jan. 20-án, 71 éves korában hal meg. Közvetlen előtte súlyos betegen arra kéri a várost, hogy halála esetén özvegyének kezében hagyják meg a toronymesteri állást. Mindjárt halála után úgy döntenek, hogy Szent György-napig az özvegy irányítsa az együttes ügyeit, és közben keressenek megfelelő utódot.¹²⁰ Schilder Adalbert, a káptalan karnagya azonnal benyújtja pályázatát a toronymesteri állásra, de a tanács visszautasítja.¹²¹ Pár nappal később Erzsébet asszony kérésére a tanács úgy dönt, hogy ő lesz a toronymester, és Gaszner Antal a zenekar vezetője.¹²²

Csatkai Gaszner Antalt Erzsébet asszony fiának tartja.¹²³ Erre nem találunk semmilyen adatot. Gaszner Lajos egyik házasságában sem volt Antal nevű fia, mint az anyakönyvi adatok igazolják. Viszont 1810-ben Gaszner Xav. Ferenc jubiláns postakihordó kéri a tanácsot, adjon neki tanúsítványt arról, hogy már nagyon öreg és beteg. Ezen a címen ugyanis kérni fogja, hogy a Deutschmeister-gyalogezrednél oboásként szolgáló Antal nevű fiát a hivatalos szolgálati évének befejezése után engedjék haza Sopronba, mert rászorul fia ápolására. A tanács teljesíti a kérését, és

¹¹⁶ OSzK Zeneműtár Acta Musicalia XXXVII., Nr. 2798., 1810. aug. 12–13.: „Anweisung, Vermög welcher mein Hof und Hauptzahlamt die sub I. durch meinen Kapellmeister Johann Fuchs specificirten, bey heraus berufung der Oedenburger Stadt Thurmer zur Fahnenweiche des Eisenstädter Uniformirten Bürger Corps am 12ten und 13ten August aufgelaassenen auslagen und zwar des Fuhrlohn auf die hin und herumreise a 20. . . 40 fl., die Kost bey dem Engelwirth 58 f. 45 x., zusammen 98 fl. 45 x. Schreibe Acht und neunzig gulden 45 x zu berichtigen und in Aufrechnung zu bringen hat. Eisenstadt am 23ten Aug. 810.”

¹¹⁷ Uo. Acta Mus. LXIII. Nr. 3934., 1810. év „... 12. Aug.: Solemnes Hochamt auf der Städtischen Schiesstadt, wegen der Fahnenweiheung deren Herrn Bürger, welches der Pischof selbst gehalten. Solemne Littaney in Schloss von Herrn Kapellm. Fuchs, Salve v. Mich. Haydn. Supl. Werner. Littaney in Berg v. Pater Joseph, Salve u. Supl. Werner. 13 August: Auf der Städtischen Schiesstadt die Fahnenweihe dann die Copulation von 6 Bürgern und darauf das Te Deum und der Seegen v. Salieri.”

¹¹⁸ MHa 1788. nov. 14., 520.l.

¹¹⁹ GyEa 1791. jan. 18., 5.l.

¹²⁰ MHa 1813. jan. 20., 40.l.; Tjk 1813. jan. 18., 155.l.

¹²¹ Uo. 1813. jan. 20., 160.l.

¹²² Uo. jan. 24., 202.l.

¹²³ CsatkaiTorony 3.l.; CsatkaiZenetörténeti 222.l.

azt is igazolja, hogy Széchényi Ferenc gróftól évi 100 ft nyugdíjat kap.¹²⁴ Bizonyára ez a Gaszner Antal jött haza Sopronba, és lett Erzsébet asszony zeneigazgatója.

Hogy valóban Gaszner Antal nem lehetett Erzsébet asszony fia, igazolja a súlyos viszály is, amely 1814 júliusában tört ki köztük. Gaszner nem volt megelegedve a koszttal s a szállással, és kifogásolta, hogy Őfelsége az anyacsászárné látogatása alkalmával a saját személyének juttatott tiszteletdíjat szétosztották az egész együttesnek. Erzsébet asszony természetesen ennek az ellenkezőjét állítja, és azt is írja, hogy Gaszner maga választotta a lakását. A tanács próbálja őket békíteni, de Gaszner ragaszkodik ahhoz is, hogy Szent Mihályig adja át az özvegy neki a toronymesteri állást, különben elmegy Sopronból. Mivel kérését nem akarják teljesíteni, júl. 28-án Gaszner bejelenti a távozási szándékát és másfél éves „zeneigazgatói” működéséről bizonyítványt kér a tanácstól. Az özvegyet viszont arra kéri, keressen megfelelő zeneigazgatót az együttese részére. Ekkor mostoha-fiát, azaz férje első házasságából született Gaszner Ferencet ajánlja, de a kérést a tanács nem teljesíti.¹²⁵ Ebből viszont arra következtethetünk, hogy Gaszner Ferenc tagja volt eddig is a toronyzenészek együttesének.

Gaszner Antal mint a Toszkánai-dragonyosezred karmestere 1816-ban még egyszer pályázik a toronymesteri állásra, többek között azért is, mert Gasznerné az állást a zenekar vezetőjének, Tubericzky nevű toronyzenésznek akarja átadni. A tanács diplomatikusan válaszol Gaszner kérésére: amennyiben az özvegy valóban át akarja valakinek adni állását, majd gondolnak reá is.¹²⁶ Erre azonban nem került sor, mert Gasznerné egyelőre se neki, se másnak nem adta át az állását. Úgy látszik, jól is irányította az együttest, mert kifogás nem merült fel működésével kapcsolatban.

Tanulságos esetet olvashatunk az 1816. évi tanácsi jegyzőkönyvből, amely a toronyzenész tanulók tanítására jellemző példa. Az oktatásért általában a fiú szülei fizettek bizonyos összeget. Ha erre nem volt módjuk, akkor a jó hallású tanulók zenetanításáról a toronymester saját pénzéből gondoskodott. Ezért viszont meghatározott ideig ingyen vagy csekélyebb összegért muzsikált az együttesben. Forreiter József Gasznerné tanulója volt. Az ifjút a bátyja megszöktette Badenbe, ahol az színházi muzsikus volt. Gasznerné 1816-ban bejelentette ezt a tanácsnál azzal a kéréssel, hogy a badeni tanács gondoskodjék a fiú visszaküldéséről. A soproni tanács kérését a badeniek teljesítették, és az ifjút egy mészárosmesterrel hazaküldték. Úgy tűnik, értelmes és jó muzsikus volt a fiú, mert nemsokára a

¹²⁴ GySmL: 2 Fasc. IV. Nr. 1749. M.G.n. és M.G.m. irat., 1810. máj. 17. és 1810. jún. 1. – Ez a Gaszner Xav. Ferenc nem azonos Gaszner Gotthárd Károly hasonló nevű fiával, aki már 1790-ben meghalt. Az apa 1810-ben írt levelének adatát igazolja az Albert-vertesezred 1812-ben Szentmargitbányán (ma St. Margarethen, Burgenland) készült szemle kimutatása: Itt ekkor szerepel Gaszner Antal trombitás, aki 1811 előtt a Deutscheister-ezredben szolgált. Győri születésű, nőtlen, katolikus zenésznek és 24 évesnek írják: (Wien, Kriegsarchiv 78.sz. csomó 3. Cuir. Reg. (Herzog Albert) Muster Liste 1812–17. St. Margarethen d. 7. Sept. 1812. Majors 2° Escadron 8.

¹²⁵ Tjk 1814. júl. 18., 2262.sz., 736.l.; uo. júl. 28., 2356.sz., 842.l.; uo. aug. 1., 2408.sz., 900.l.; uo. aug. 21., 2591.sz., 1066.l.; GySmL: 2 Fasc. XIV. Nr. 4882. – Sajnos a Nr. 4889. irat elveszett.; HáziAdatok 145–146.l.; Gaszner Ferenc 1780-ban született: MKa 1780. szept. 8., 342.l.

¹²⁶ Tjk 1816. szept. 12., 3194.sz., 885.l.

badeni színház igazgatója, Franz Zinnig arra kéri a soproni tanácsot, engedjék vissza hozzájuk Forreiter Józsefet. Erzsébet asszony kihallgatásakor kijelentette, hogy az ifjút 16 hónap óta taníttatja, ruházza és ételmezi. Ez kb. 250 ft-ba került. Ha megtérítik neki ezt az összeget, a toronyzenész tanulóját átengedi a badenieknek. Az összeget azonban sem a fiú bátyja, sem a színház nem volt hajlandó kifizetni.¹²⁷

1826. szept. 13-tól Jachimek Ferenc fuvolás volt az együttes zenei vezetője. Szeptember elején a morvaországi Wischau közelében levő Pustomirz község plébánosa megkötendő házassággal kapcsolatban információt kér a soproni tanácsától: igaz-e, hogy a szintén morvaországi Wischau közelében levő Krenzkowitz községből származó ügyes fuvolista, Frantz Jachimek jelenleg a soproni toronyzenészek vezetője, sőt a toronymester asszony halála után reménye van arra is, hogy ő lesz utóda? — Erzsébet asszony nyilatkozata szerint valóban szept. 13 óta Jachimek a zenekar vezetője, és nagyon megelégedett a muzsikájával. Nem volt azonban arról szó, hogy a toronymesterséget a halála után megkapja. Erre senkiben sem táplált reményt, mert ez a tanács jogkörébe tartozik.¹²⁸ Jachimek ekkor meggondolta magát, és nem nősült meg. Végleg Sopronhoz kötötte magát azzal, hogy 1828-ban a soproni 24 éves Russ Johannát vette el 29 éves korában feleségül.¹²⁹

A toronymesterséget is sikerül megkapnia. 1828 elején ugyanis négyen nyújtják be a pályázatukat a toronymesteri állásra: Trimmel Mihály, az Esterházy hercegi zenekar tagja, Ertl János soproni zenetanár, Jachimek Ferenc, a toronyzenészek vezetője és Amthor Jakab, a Frigyes-vértesezred soproni karmestere. Mindegyik értékes muzsikusként a tanács körültekintő vizsgálatot tart az ügyben. Fabriczy városkapitányra bízzák a vizsgálatot. Kiderül, hogy Erzsébet asszony tárgyalta Trimmel Mihállyal az állás átadása ügyében. Fabriczy személyesen is felkeresi Kismartonban Trimmelt, aki megerősíti, hogy tárgyalta Erzsébet asszonnyal. Elmondja azt is, hogy öt évi tanulás alatt csaknem valamennyi hangszeren megtanult játszani, tíz éve tagja a kismartoni zenekarnak, négy éve sokat segíti Erzsébet asszonyt kották és hangszerek beszerzésében, sőt Kismartonból elbocsátott négy zenészt is magával szándékozik vinni Sopronba. Fabriczy jelentésében szól a többi pályázóról is. Jachimekről még újabb adatokat is hallunk: négy évig tanult zenét, 1818 óta különböző helyeken, de főleg három évig a Sopronban állomásozó Frigyes-vértesezrednél volt zenész, s azután 1826-ban lett a toronyzenészek vezetője. A hivatalos becslés szerinti összegben hajlandó megvenni Erzsébet asszony kottáit és hangszereit. Amennyiben Trimmel lesz a toronymester, ő nem fog tovább részt venni az együttesben, de reméli, hogy érdemeire való tekintettel ő kapja meg az állást. Amthor Jakab hivatkozik a soproni közönségre, hisz jól

¹²⁷ Uo. 1816. júl. 8., 2795.sz., 606.l.; uo. aug. 30., 3042.sz., 774–775.l.; uo. szept. 17., 3271.sz., 945–946.l.; uo. szept. 30., 3382.sz., 1033.l.; Házi Adatok 147.l. — 1824 januárjában hasonló gondja volt Gasznernek: Mohr Antal nevű toronyzenész legénye a szerződése szerint húsvétig volt elkötelezve az együttesnek. Titokban elutazott s valószínűleg Bécsben tartózkodott. Kérte, hogy a bécsi rendőrség toloncolja vissza s ezzel is megfelelő példa álljon a többi zenész előtt. Erre a választ nem találtuk meg. Lásd Tjk 1824. jan. 12., 90.sz., 63–64.l.

¹²⁸ Tjk 1826. szept. 6., 2533.sz., 95–96.l.; uo. 1826. okt. 6., 2911.sz., 187.l.

¹²⁹ GyEa 1828. dec. 15., 136.l.

ismerik a zenei képességeit. Hajlandó Erzsébet asszonyt élete végéig eltartani, a kottáit és a hangszereit is megvenni. A 34 éves Ertl János a soproni születését és polgárságát hangsúlyozza. Mint magántanár hegedűt és fúvos hangszereket tanít. Ő is átvinné szívesen Gaszterné kottáit és hangszereit. – A febr. 11-i tanácsülés tudomásul veszi Fabriczy jelentését. A kérdésben mégsem születik ekkor döntés, mert Gaszterné meggondolta magát, és tartja továbbra is az állását.¹³⁰ Mivel Jachimekkel Gaszterné jobb egyezséget tudott kötni, mint Trimmellel, még 1828 őszén kéri a tanácsot, hagyja jóvá az egyezségüket, amelynek értelmében átadja a toronymesteri állást Jachimeknek, ő pedig gondoskodik róla élete végéig.

Ismét Fabriczyt bízzák meg vizsgálattal. Jelentésében pontosan szól Jachimek soproni működéséről: hat éve dolgozik Sopronban. Három évig a Frigyesvértesezred zenekarában muzsikált. Aztán egy évig toronyzenész legénye volt Gaszternénak, és két év és két hónap óta a zenekar vezetője. Megfelelő jelentése alapján a tanács dec. 20-i hatállyal kinevezi Jachimeket toronymesternek, és egyben kötelezi Gaszternénál levő kották és hangszerek előzetes leltározására. Mivel kiderül, csupán két dob a város tulajdona, e két hangszert hivatalosan átadják Jachimek használatára, a többi hangszer és kotta átvételének ügyét rábízzák Gaszternéra és Jachimekre.¹³¹

Itt jegyezzük meg mindjárt, hogy Jachimek még 1828 tavaszán kérvényt nyújtott be a városhoz hangszerkereskedés nyitására. Fabriczy jelentésében hangsúlyozza, Mittenlehner János hegedűkészítő úgy nyilatkozott, hogy az új üzlet megnyitása számára nem jelentene kárt, mert ő már csak javításokkal foglalkozik. Az ügy azonban elhúzódott, mert még Morvaországból is kérnek Jachimekről információt. Döntésre azonban nem került sor, mert Jachimek toronymesteri kinevezése által a hangszerkereskedés ügye tárgytalanná vált.¹³²

Jachimekkel, mint elődjével is még bőségesen találkozunk fejezetünk következő részeiben. Itt most már csak néhány lényeges személyi adatáról kívánunk szólni. 1830-ban született Ferenc Károly nevű fia. Wurzbach szerint apja tanította zenére. 1847-ben a bécsi konzervatóriumban tanult. 1854-ben Prágában folytatta tanulmányait. Értékes zongoraművész és zeneszerző volt. 1855-ben Sopronban is fellépett. Wurzbach az apát is fuvolaművésznek tartja, és arról is ír, hogy halála után a fia örökölte az értékes zenész portrégyűjteményt is.¹³³

¹³⁰ Tjk 1828. jan. 26., 389.sz., 415.l.; uo. jan. 30., 390.sz. és 391.sz., 415.l.; uo. febr. 3., 392.sz., 416.l.; uo. febr. 11., 502.sz., 504.l.; GySmL:2 Fasc. XXV. Nr. 3560.

¹³¹ Tjk 1828. nov. 2., 4259.sz., 164.l.; uo. nov. 10., 4340.sz., 260–261.l.; uo. dec. 31., 4917.sz., 867.l.; GySmL:2 Fasc. XXV. Nr. 3720.; HáziAdatok 147–148.l.; CsatkaiZenetörténeti 222.l.

¹³² Tjk 1828. ápr. 14., 1402.sz., 135.l.; uo. ápr. 25., 1565.sz., 262–263.; uo. máj. 2., 1695.sz., 364–365.l.; GySmL:2 Fasc. X. Nr. 617., 1828., ápr. 22. – Jachimek kérvényét nem találtuk meg.; HáziAdatok 156.l.

¹³³ GyKa 1830. febr. 21, 92.l. – Az anyakönyvben Joannes Franciscus Salesius-nak írják a nevét. Ferenc Károly nevű fiát nem találjuk az anyakönyvben.; WurzbachLex X.k. 10–11.l.; Jachimek Ferenc toronymester 1851. dec. 9-én halt meg Sopronban 51 éves korában (MHa 1851. dec. 9., 370.l.) Halálának dátumát Wurzbach tévesen 1850. dec. 21-re helyezi. Jachimek Ferenc neve alatt két nyomtatott művet találtunk a bécsi Gesellschaft der Musikfreunde zeneműtárában: VI. 24137.sz. Jachimek Fr., (Zwölf Lieder für 1 Sing. etc.) No. 1. Das böse Lüftchen (Op. 33.), No. 2. Die träge Spinnerin (Op. 21.) . . . Prag, A. Christoph et W. Kuhé.; VII 22581.sz. Jachimek Francois, La Reine de la nuit. Grande Transcription

Ha visszaemlékezünk a toronyzenészek 16. századi szerepére, akkor kétségtelenül tapasztaljuk, hogy a három évszázad alatt változott a szerepük a város életében. Természetesnek is kell tartanunk, hiszen 1800 elején már nem csupán a tűzjelzésükre, örködésükre nem volt már szükség, de az idegenek érkezésének, a borkiméréseknek stb. jelzésére sem volt már igény. De a toronyzene még mindig hozzátartozott a város életéhez, kedves és kedvelt színfoltja volt a városnak. Mi ugyan 1830-cal zárjuk mondanivalónkat, de idekivánczolgat még egy 1833-as adat, amely rávilágít arra, hogy éppen az 1830-as évek újabb változást hoznak a toronyzene szerepében, mégpedig az újabb igények bizonyos csökkentését eredményezik. Erről a soproni zene alapos ismerőjének és bűvárának, Házi Jenőnek szavaival kívánunk szólni, aki kéziratában összefoglalja a dokumentumok anyagát. Egyúttal ezzel fejezzük be a toronyzenéről való összefoglalásunkat is:

„A mai Széchenyi tér helyén régebben a középkori várrendszerhez tartozó és azzal szerves egységet alkotó tó volt, amelyet a városi tanács 1829-ben 7000 ft költségen betemetetett, fásított és megalakította Sopron csakhamar közkedveltségnek örvendő sétaterét. Említésre érdemes, hogy ehhez a fásításhoz 25 db nyárfát és 25 db szomorúfüzetet a szomszédos birtokos, gróf Széchenyi István adott a kiscenki faiskolájából teljesen ingyen, amiért a tanács hálás köszönetét fejezte ki a grófnak.”¹³⁴

„A Sopronban állomásozó Frigyes hercegről elnevezett vértesezred zenekara ezen a sétaterén szokott a nyári időszakban minden csütörtökön és vasárnap térzenét adni, amelynek fülbemászó hangjai odavonzották a város lakosságát. Hovatovább olyan tetszésnek örvendtek ezek a térzenék, hogy felmerült az a kívánság, hogy a toronyzenész is ne a várostoronyból, hanem a sétaterén tartsa a hangversenyét.”

„Ennek a közönség köréből eredő kívánságnak akart a tanács eleget tenni, amikor 1833-ban utasította a városkapitányát, hogy ebben a kérdésben tárgyaljon a toronyzenésszel, és a megbeszélés eredményéről tegyen jelentést.”

„Ez a tárgyalás csakhamar megtörtént, és annak tartalmából kiviláglik, hogy a toronyzenész máj. 1. és szept. 29. közti időben minden héten háromszor, úm. vasárnapon, kedden és csütörtökön délelőtt 11 órakor szokott toronyzenét adni, azonkívül karácsonykor, újévkor, húsvétkor és pünkösdkor már kora reggel toronyzenével köszöntötték a felvirradt nagy ünnepet, és ezeken a napokon még délelőtt 11 órakor ismét volt toronyzene.”

„A tanácsnak most az volt az óhajtása, hogy heti háromszori délelőtti toronyzene helyett hetenként ugyancsak háromszor, de délután 6-kor vagy ½8 órakor legyen térzene egy óra hosszan a sétaterén.”

„Jachimek toronyzenész a tanács ebbeli kívánságával szemben aggályoskodott, és hetenként csak egyszer akart sétatéri zenét adni, mert szerinte zenekarát ilyen esetben ki kell egészíteni olyan muzsikussal, akik nem tartoznak hozzá, és így

de l'air celebre de l'opera – La Flûte Magique, pour Piano. Vienne P. Merhetti (PE 19). – Nem tudjuk, hogy az apa vagy a fia írta a műveket. A fiú ugyanis szerepel csak Ferenc névvel is, mint az 1859-es soproni és pesti szereplésével kapcsolatban így írnak róla. (Vasárnapi Újság 1859. máj. 1. 212.1.).

¹³⁴ GySmL: 2 Fasc. XI. Nr. 3650.

ezek közreműködését neki meg kell fizetni, azután a változatos térzene érdekében a kótaállományát is növelnie kell, ami szintén költséggel jár.”

„A tanács ezzel a kérdéssel foglalkozva úgy döntött, hogy máj. 1. és szept. 29. közti időben a szokásos toronyzene szűnjék meg, és helyette minden héten kétszer, úm. hétfőn és szerdán este, ha pedig a katonazenekar nem időzne Sopronban, akkor vasárnap és csütörtök este legyen a térzene. Minden egyéb maradjon úgy, miként eddig volt.”¹³⁵

„Ezzel az intézkedéssel vette kezdetét az évszázados toronyzene lassú megszűnése.”¹³⁶

Tánc és szórakozás

A toronyzenészeknek kezdettől fogva komoly szerepük volt a szórakoztató zene terén, sőt komoly harcaik forrásaivá is vált. A 16. században konkrét leírást e zenélésekről még nem találtunk. Csupán néhány adat tanúskodik arról, hogy a verbuválásoknál is szoktak muzsikálni: A törökkel vívott harcban 1550-ben minden ötödik jobbágyot katonának kellett besorozni. E katonaköteles soproni jobbágyoknak muzsikált Weinangl Orbán toronyzenész másodmagával, sippal és dobbal.¹³⁷ 1552-ben Pintér Imre dobost, 1556-ban pedig Farkas sipost fogadta fel a város ugyanebből a célból.¹³⁸ A 15 éves török háború idején (1591 – 1606) a városra is komoly terhek nehezedtek a hadiköltségek előteremtésére. Évről évre a polgárságnak is ki kellett vonulni szemlére, ahol a hadi felszerelésüket vizsgálták meg természetesen zeneszó kíséretében.¹³⁹ A számadáskönyvben 1643-ban is találtunk bejegyzést arról, hogy a verbuvált katonák szemléjén György toronyzenész legénynek fizettek a közreműködéséért.¹⁴⁰

A 18. században 1751-től a Batthyány-ezred állandó verbuváló bizottsága működik Sopronban.¹⁴¹ A bizottságot jobb híján a város tulajdonában levő Arany Szarvas vendéglőben helyezték el. A vendéglő bérlője 1764-ben panaszt tesz a városnál, hogy évi 300 ft bérleti díja miatt jelentős a kára, mert alig akad állandó vendége. A 30 – 40 főből álló verbuváló bizottság ugyanis elfoglalja a vendéglőt, és a verbuválásokkal járó állandó zenélés elriasztja a saját vendégeit. – A város 100

¹³⁵ Uo. Fasc. XXIV. Nr. 1764.

¹³⁶ HáziAdatok 149 – 151.l.

¹³⁷ GySmL: 2 Városi számadáskönyv 1550. év 117.l.: „An Sannd Mathias tag (febr. 24) dem Vrban Weinangl selbannder tringkhgelt. das sy die kriegsleut den fünfften man mit der truml vnnd pfeifen ausplait, geben, facit 1 sol. 10 den.”; HáziAdatok 104.l.

¹³⁸ GySmL: 2 uo. 1552. év 28.l.: „Eodem die (12. Juny) dem Emrich Pinnter geben wegen das man ime mit der druml geprauch, da man das kriegsfolckh den fünfften man aufgenommen, facit 2 sol. 20 den.” uo. 1556. év 172.l.: „... den 5. Augusti zalt ich auss beuelch des herrn burgermaister dem Wolff pfeiffer, das er ettlichmall wegen kriegsvolckh hatt vmbgeschlagen, facit 2 sol. den.”; HáziAdatok 104.l.

¹³⁹ GySmL: 2 uo. 1596. év 92/b.l.: „Item lass man diss jar musterung gehalten, hat cammerdiener denen spilleuten vmb semel aussgeben 1 sol. 18 den.”

¹⁴⁰ Uo. 1643. év 136.l.: „Dem 28 dito (august) dem Georgen thurnergesellen, das er bey der Musterung den geworbenen soldaten die trometen gestossen aus beuelch geben 1 sol. 2 den.”

¹⁴¹ Tjk 1768. aug. 19., 202.l.

ft-ot fizet ki a bérlőnek kártérítés címén.¹⁴² 1764-ben ugyan Kismartonban helyezték át a verbuváló bizottságot, de kisebb részlege Sopronban marad. Most maga a tanács kéri a helytartótanácsot, ezt is vigyék át Kismartonba, mert a városnak már igen sok kiadása akadt a verbuválással kapcsolatban. Nem csoda, ha beleunva a sok költségbe, magának a zenés verbuválásnak értelmében is kételkedik: „Ami pedig e hátrahagyott újoncösszeíró bizottság hasznát illeti, másra nem gondolhatunk, mint, hogy kevesen akadnak, akiket a város külső és belső terein katonaszedés céljából megszervezett muzsika és a jókedv egyéb megnyilvánulásai közepette rá lehet bírni a katonai szolgálat vállalására.”¹⁴³

Kérésüknek azonban nem lett eredménye, mert 1765-ben az Arany Szarvas vendéglőhöz tartozó bognárműhelyt állandó verbuváló helyiséggé kellett átalakítani,¹⁴⁴ 1768-ban pedig a bizottság tagjai részére a Fő téri volt Viczay-házban – ez időben pedig gr. Széchényi Ignác házában (ma Fő tér 4. sz.) — jelölnek ki lakásokat.¹⁴⁵

Ezek szerint a zenés verbuválásnak továbbra is otthona maradt Sopron. Ezt igazolja a köszegi tanács átíratva Sopron városhoz 1771-ben: Höchinger József sajtókészítő fiát Sopronba küldte a szokás szerint, hogy itt sajtót árúsítson. A sörházban szállt meg. Jún. 16-án éjjel 1 és 2 óra között zeneszóval odaért a verbuváló bizottság, erőszakkal felkeltették és arra akarták kényszeríteni, vegyen részt ő is a verbuváló táncolásban. Ehhez semmi kedve sem volt, mert amúgy is fáradt volt. Közben pedig elvették a pénzét, a vaját, és elszakították a mellényét is, sőt az őrszobára is bevitték, bizonyára azért, mert ő sem „hagyta magát”. Csak

¹⁴² Uo. 1764. febr. 13., 44–45.l.: „Nachdeme im verflossenen 1763ten Jahr der Löbl. Graf Adam Battyánischen[!] Infanterie Regements Herr Hauptmann v. Székely mit seinen aus 30–40 und mehr Mannschafte bestandenen Werbungs Comando aus Mangel einer andern bequemen Gelegenheit in dem allhiesigen Gemeiner Stadt Hirschen Wirthshaus gelassen werden müssen, so zwar, desswegen sothaner Werbung und beständig gehaltener Music der alldasige Bestand Wirth Antoni Farkasics fast gar keine Gäste bekommen, mithin auch bey seiner nahmhafte Arenda pr. 300 fl. Schaden erlitten; als hat Ein Wohl Edler Rath auf des vorgedachten Hirschen Wirth sub hodierna eingerichte Instanz determiniret, dass Ihme ex Cassa Contributionali zu einiger Bonification Ein Hundert Gulden bezahlet werden sollen. . . .”

¹⁴³ GySmL:2 Prot. Conceptuum 1764. febr. 21., 60–61.l.: „...Quod porro rationem remorati Tyronum conscriptionis progressus attinet, aliam non esse credimus, quam quod pauci inveniantur, qui semet collectaculi Musica utut in omnibus interioris et exterioris Civitatis hujus Plateis instituta, aut aliis laetitiae signis ad amplectanda et assumenda servitia Militaria allici permittant. . . .”

¹⁴⁴ Uo. 1765. jún. 8., 151.l.: „Die im goldenen Hirschen Wirthshaus vormahls geweste Wagner Werckstadt angelangend, hat von darum zu einem Zimmer gemacht werden müssen, damit die beständig allhier angewiesenen Werbung, zu Allerhöchsten Kais. Königl. Dienst hat unterbracht werden können.”; CsatkaiFogadók 204.l.

¹⁴⁵ Tjk 1768. aug. 22., 203–204.l.: „Ist zu förderst determiniret worden, dass für dem von dem löbl. Graf Battyány Infanterie Rgmt auf Werbung in diese Stadt comandirten und assignirten Herren Hauptmann Vajda, das Quartier in dem gewest Graf Viczagischen nunmehr graf Ignatz Szécsényischen Hauss gegen dem Kloster derer RRPP Franciskaner in dem hintern Theil und oberen Stock 2 Zimmer 1 Cammer und Kuchel, dann in unteren Stock ein Zimmer nebst Cammer und Kuchel gegen aus der Steuer Cassa jährlich zu zahlenden Zinns fl 80. aufgenommen werde.”

reggel engedték ki innen, s utána küldték mellényének szakadt részét. A tanács az apa nevében elégtételt és a kár megtérítését kéri.¹⁴⁶

Már idéztük a városi tanács véleményét a verbuválással kapcsolatban 1764-ből. Fiedler krónikájában 1777-ben igazolja a verbuválás továbbélését Sopronban, de reális képet is fest a nép hangulatáról: Dec. 30-án kezdődött újra a verbuválás, és ezzel kapcsolatban írja le a keserű sorokat: „Jajveszékélő apákat, anyákat, feleségeket és gyermekeket látunk. Minden éjszaka folyik a verbuválás. Bejárják a várost dobok és sípok muzsikája és törökös zene kíséretében, hogy önkénteseket toborozzanak, de senki sem akar menni. A mesterlegények nem mutatkozhatnak nyilvánosan, a fiatal legények és a meglett férfiak is gondban vannak. Az erdőkbe vonulnak ki vagy máshová, ahol biztonságban érezhetik magukat.”¹⁴⁷

Házi és Mollay foglalkozik Wiener János 1595-ből való paszkvillusával, amely kipellengérezte a soproni patrícius asszonyok erkölcsseit és divathóbortjait, és emiatt börtönbe is kerül. Házi a peres iratok alapján elmondja, hogy a pletyka szerint Wiener Jánosnak viszonya van Polányi Miklós nejevel, aki a csinos ifjúnak egyik gyűrűjét ajándékozta oda vonzalma zálogául. A kihallgatás folyamán maga az érdekelt férj a vádlott javára vallott, amikor elmondta, hogy tánc közben igaz lehúzott neje ujjáról egy gyűrűt, azonban ez a legkifogástalanabb körülmények között történt. A börtönben egyébként még egy anagrammás istenes éneket is írt szavai szerint: „In S. Thorothea Mellodey.”¹⁴⁸

Sokkal kellemetlenebb ügy lett abból a kocsmai verekedésből, amely Schadlovitz Jakab kötélverő és Lőb Gergely egyik Jónás nevű toronyzenész legénye között esett meg 1604-ben. Jónás legény ugyanis minden ápolás ellenére három hét múlva meghalt, és az orvos és a borbély véleménye szerint a halála a verekedés következménye volt. A városi tanács 1604. szept. 6. – okt. 4-ig igen részletes és lelkiismeretes vizsgálatot tart. A plébános és a lelkészek is közbenjárnak a családos kötélverő érdekében, mondván, hogy bár szólni már nem tudott a beteg, de többször is jelezte, hogy megbocsát a kötélverőnek. Végül is nem ítélték el, de figyelmeztették arra, hogy milyen szörnyű következménye lehet a kölcsönös indulatoknak és mulatozásoknak.¹⁴⁹

Szintén a toronyzenész legények a résztvevői annak az éjszakai zajos zenélésnek, amely 1628-ban történt, de nem ilyen kellemetlen következménnyel. Kern Tóbiást

¹⁴⁶ GySmL:2 Prot cum Benigna Mandata Regia . . . Intimata 1770 – 71., 1771. jún. 26., 489 – 491.l.: „. . . ist aber in der Nacht zwischen 1. und 2. Uhr die von der Löbl. Stadt bestellte Werbung mit kligender Music dahin kōmen und Ihme Kāsemachers Sohn, von dem Stroh, worauf er geschlafen, mit Gewalt aufgerissen und zum tanzen nöthigen wollen, welcher aber erstlich sehr müd von der Reise war, andertens ohnedeme keinen Lust dazu hatte. . .”

¹⁴⁷ Evtl 604 2535 VI 131 sz., Fiedler-krónika 1777. év 422 – 423.l.: „. . . da sehe man Jāmer über Jāmer, Vāter, Mütter, Weiber und Kinder. Alle Nāchte gieng die Werb.: Music in der Stadt herum mit Tromeln und Pfeiffen und Türkischer Music, um freiwillige zu bekōmen, aber es verlangt niemand darunter zu gehen, kein Hand-werks Pursche durfte sich sehen lassen, die jungen Leute auch so gar die Māner . . . in Sorgen standen, giengen an die Wālder oder sonsten wo sie glaubten sicher zu seyn.”

¹⁴⁸ HáziGönyvers 162.l. és 173.l.; MollayTöbbyelvűség 170.l.; WinklerBűnök 92.l.

¹⁴⁹ Tjk 1604. szept. 6., 160.l.; uo. szept. 17., 179.l.; uo. szept. 20., 179 – 183.l.; uo. szept. 22., 185.l.; uo. szept. 27., 192 – 194. l.; uo. okt. 4., 201.l.

azért bünteti meg a tanács, sőt börtönbe is küldi, mert az esküvőjén a zenészekkel az éjszaka bejárták a várost és trombitálásukkal felverték a lakókat.¹⁵⁰

1659-ben viszont éppen a toronyzenész legény fordul panasszal a városhoz elmaradt muzsikálással kapcsolatban. Dietrichstein nevű úr felkérte őt, hogy valamilyen szórakozása alkalmával muzsikáljon a házában. Mivel azonban ő nem tudott megfelelő hangszerekről gondoskodni és a toronyban való örökösben sem tudta magát helyettesíteni, nem tett eleget a felkérésnek. Másnap a Fő téren levő Sárkány-ház előtt [ma Storno-ház] összetalálkoztak. A haragos úr kardot rántott rá, szolgáljával pedig arcul csapatta. A bíróság előtt csak András nevű szolgálja jelent meg és tagadta, hogy gazdája kardját emelte volna a toronyzenész legényre. Az arculcsapást sem ismerte el, hanem csak a kalapját verte ki a kezéből urának parancsára. A zavaros ügyet a tanács azzal zárta, hogy a szolgának bocsánatot kellett kérnie a sértett toronyzenész legénytől.¹⁵¹

Több soproni napló is beszámol arról a szörnyű esetről, ami 1712. máj. 26-án úrnap estéjén történt: Grobaritsch István házában egyik szobájában kegyetlen módon meggyilkolta feleségét, a Dobner-leányt. Bizonyára kocsma lehetett a házában, mert – mint írják – a szomszéd szobában olyan nagy zajt csaptak a muzsikások és a táncosok, hogy senki sem vette észre, pedig még az utcára is kivonszolta a haldokló asszonyt, és az ott halt meg. Az eset után bemenekült a jezsuitákhoz. A korabeli menedékjog alapján egyelőre ott bántódása nem eshetett. Majd 1714 elején aztán királyi kegyelemben részesült, de el kellett hagynia a várost.¹⁵²

1716. aug. 9-én szintén a jezsuitáknál talált menedéket az a toronyzenész legény, aki Wischy-nevű mészároslegénnyel verekedett össze, és a dulakodás közben kardjával megszurta. Neki szerencséje volt, mert a fiatal Wischy meggyógyult. Hogy milyen büntetésben részesült? – arról nem hallunk. Visszakerült a várostoronyba, és toronyzenész legényként tovább is ott muzsikált.¹⁵³

1762. jún. 28-án tárgyalta a soproni bíróság azt a botrányos ügyet, amely szerint a németországi Baden Badenből való 40 éves vándorénekesnő, Margarethe Frey az uralkodót gyalázó ocsmány dalokkal szórakoztatta a soproni közönséget is, sőt árusította a szövegeket. Kiderült aztán, hogy a gazdájának betegsége alatt és annak tudta nélkül Hiebl József budai nyomdászsegéd nyomta ki a dalokat. A soproni bíróság a fogságban tartott énekesnőt gyerekeivel együtt ítéletre átadta a helytartó-tanácsnak, amely a nyomdászsegédet is megbüntette, és a szöveg példányait elkoboztatta.¹⁵⁴

A soproni bíróság 1775-ben 20 balfi legényt ítél el zajos mulatozásuk miatt, mert a balfi fürdő vendéglőjében táncolás és italozás közben összeverekedtek. A

¹⁵⁰ Uo. 1628. febr. 9., 51.1.; HáziAdatok 114.1.

¹⁵¹ Tjk 1659. febr. 28., 92–93.1.

¹⁵² OSzK Fol Germ 605., Chronicon Soproniense 59–60.1.; uo. Fol Germ 1124 Schuster-krónika 119.1.; Evtl 211 (706 a T 1220)., Ruess-krónika 1712–1714. év.; CsatkaiNyilvános 6.1.

¹⁵³ OSzK Fol Germ 605 Chronicon Soproniense 73v.; CsatkaiNyilvános 6.1.

¹⁵⁴ GySmL: 2 Prot. Conc. Lat. 1762. júl. 3., 104–114.1.; TrócsányiKözönség 30.1.; PogányPonyva 588.1.; CsatkaiVándor 321.1.

vendéglő bérlője rendet akart köztük teremteni, de dulakodásukban őt is megsebesítették. Még súlyosbította a helyzetüket, hogy a gyógyfürdőben pihenő polgármestert, aki szintén csitítani próbálta őket, durván megsértették.¹⁵⁵

Ártatlannak látszó szórakozásból nőtt ki az a verekedés, amelynek szenvedő alanya 1777 szeptemberében Wimmer András 18 éves (rétor osztályú) soproni diák lett. Édesanyjával az egyik pálos atyát látogatták meg a bánfalvai kolostorban. Utána az anyának még más dolga is akadt. András fia engedélyt kapott tőle, hogy azalatt bemehessen a pálosok kocsmájába és nézhesse a vasárnapi szokásos táncmultságot. Mikor meglátta édesapjának, a rézművesnek legényeit a táncosok között, magának is kedve támadt egy-két szép menüett táncolására. Gróf Kinzky tábornok vadásza azonban ócsárolni kezdte a táncukat. Ezzel kezdődött a szóváltás, majd olyan verekedéssé fajult, hogy a szerencsétlen diákot is megsebesítették. A kétségbeesett édesanya már csak a súlyosan sérült fia segítségére érkezett oda, mit sem sejtve, hogy ez lett a vége jó szándékú kérésének. A rézműves édesapa elégtételt követelt a gróftól, de a soproni bíróság is elítélte a verekedést szító vadászt és durva társait.¹⁵⁶

A kihágásnak minősülő táncos szórakozások sorát a soproni gimnazisták esetével zárjuk. 1797. júl. 2-án este kb. 40 tagú katolikus és evangélikus gimnazista fiú – leány társaság táncolt a Zöldfa vendéglőben. Hivatalos felügyelői útján a városkapitány betért a vendéglőbe. Meglepődött már attól a szokatlan látványtól is, hogy ekkora diáktársaság – a helytartótanács tiltó rendelete ellenére – együtt szórakozik nyilvános helyen. Súlyosabbá vált a helyzet azzal, hogy a záróra is közeledett, és a zenészeket a muzsika abbahagyására szólította fel. Ekkor a diákok durván ellenszegültek, és a zene folytatására kényszerítették a zenekar tagjait. A városkapitány nem akarta, hogy a már ittas társaságban verekedés támadjon. Ezért inkább a bölcsebb megoldást választotta, hagyta őket táncolni. Másnap viszont jelentést tett a városi tanácsnál az ügyről. A tanács felszólítására a két iskola igazgatósága természetesen gondoskodott a diákok megfelelő büntetéséről.¹⁵⁷

Sokkal kellemesebb légkörben szólt a muzsika a soproni *lövészegylet* évenként tartott összejövetelein, amelyeket a számadáskönyvek szerint a 18. század közepéig húsvétkor, az 1760-as évektől pünkösdkor tartottak. (Osterschiessen, Pfingstschies-sen). Winkler szerint 1542-ben kapták az első szabályzatukat, amelyet a városi tanács 1577-ben megújított.¹⁵⁸ 1616-ban segílyt kérnek a várostól az ünnepükhöz. 12 ft-ot kapnak e célra. Meghívják az egész polgárságot, sőt a környékbelieket is lövészversenyükre. A tanács viszont elrendeli, ha paraszt győz, csak a második díjat kaphatja meg.¹⁵⁹ 1674 és 1745 között gyakran bejegyzik a dobosnak és a siposnak járó összeget és a lakoma kiadásait. Ez bizonyítja, hogy a versenyeket zenés

¹⁵⁵ GySmL:2 Prot. Conc. Lat. 1775. jan 11., 24 – 25.1.

¹⁵⁶ Uo. Diar. Jud. 1777. szept. 23., 163 – 167., 172 – 173.1.

¹⁵⁷ Uo. Fasc. IX. Nr. 104. L.S.g. irat., 1797. júl. 8., L.S.h. irat 1797. júl. 3., L.S. a. irat 1797. júl. 17.; uo. Tjk 1797. júl. 3., 1170.sz., 17 – 18.1.; uo. júl. 9., 1189.sz., 29 – 30.1.; OL C 67. Acta Dep lit Pol Schol Nat Distr Jaur. 1797. Fons 4. Pos 75., 1797. júl. 17.: a Magisztrátus írása a Helytartótanácsához.

¹⁵⁸ WinklerCéhek 8.1.

¹⁵⁹ SopronMon II.k. 301.1.; CsatkaiCéllövők 3.1.; CsatkaiSchützen S.1.

felvonulás előzte meg és kísérte.¹⁶⁰ A lövölde helye a Szent Mihály-templom mellett, a falon kívül volt. 1658-ban a városi tanács a környékén jelöli ki a személerakóhelyet is. Gamaufra hivatkozva Csatkai úgy tudja, hogy 1686-ban a Lackner-kertet kérték lövölde céljára, és így beljebb kerültek a városba. Geiger krónikájában olvassuk aztán a kívánságuk teljesülését is: „1688 tavaszán megszüntették a Szent Mihály kapun kívül levő lövöldét, és a Lackner-kertbe helyezték át, ahol a húsvéti ünnepek idején tartották idén először a lövészetet.”¹⁶¹

1744. aug. 16-án, vasárnapra tervezett nagyszabású lövészversenyükre a városi tanács a vármegye vezetőségét is ünnepélyesen meghívja. Egészen komoly értékű díjakat tűznek ki. Az első díj egy 160 ft értékű ezüstpohár, a második és a harmadik díj 60, ill. 30 ft értékű.¹⁶²

Lotharingiai Ferencnek császárrá való választása tiszteletére 1745 októberében zenével kísért öt napig tartó rendkívüli lövészünnepükről az V. fejezetben számolunk be.

Az 1765-ös tanácsi jegyzőkönyvben hallunk először a pünkösdi lövészetről, de ugyanezen szövegben városi lovasgyakorlatokról is szólnak, és kéri a tanács szokásos segítségét, a díjak kitűzését.¹⁶³ A számadáskönyvek évente 12–18 ft-ot jeleznek lövészegylet részére járó összegként, időnként bort és sört is kiutalnak részükre. 1781-ben a Pressburger Zeitung és a Wiener Zeitung is beszámol arról, hogy szept. 24-től 8 napig tartó ünnepet tartott a soproni lövészegylet, és igen sokan voltak hivatalosak az ünnepségre.¹⁶⁴

1785-től kezdve a számadáskönyvben nem szerepel a lövészegylet szokásos évi összege. Valószínűleg II. József feloszlató rendelete ekkor őket is érinti. 1797-ben viszont – hivatkozva a királyi kamara rendeletére – a városi tanács engedélyezi újra a szokásos évi 12 ft, egy akó bor és két akó sör, ill. helyettük összesen 26 ft kiutalását, hogy az évenként szokásos ünnepüket megtarthassák.¹⁶⁵ Az összeget az 1820-as években is rendszeresen megkapják. Ez azt jelenti, hogy az egylet ekkor is működik – annak ellenére, hogy a lövölde 1808-ban leég. Bár 1814-ben is kéri a várost, hogy építse fel,¹⁶⁶ de 1830-ig nem találtuk nyomát annak, hogy erre sor került volna.

Mielőtt a szorosán vett táncmulatsággal kapcsolatos zenélésről szólnánk, még az éjjeliőrök és a pellengér zenei adatait foglaljuk össze.

Az éjjeliőrség megszervezéséről 1585-ben és 1627-ben is szól a tanácsi, ill. községi jegyzőkönyv,¹⁶⁷ de csak az 1672-es jegyzőkönyvben olvasunk arról, hogy Sopron-

¹⁶⁰ GySmL:2 Neoregestra anyag Fasc. 43. Nr. 46–54.

¹⁶¹ Uo. Geiger-krónika 161.l.: „1688 dieses frühjahr ist die Schiess-stätte ausser dem Michaelisthor aufgehoben und in den Lacknerischen Meierhof verlegt worden, wo in den Osterfeiertagen zum erstenmal zum schiessen ist angefangen worden.”; CsatkaiCéllövők 3.l.; CsatkaiMulatság 6.l.; SopronMon I.k. 104.l.

¹⁶² Mjk 1744. aug. 5., 555–556.l. uo. 1744. szept. 9., 1047.l.

¹⁶³ Tjk 1765. máj. 17., 110.l.

¹⁶⁴ Pressburger Zeitung 1781. okt. 10., 81.sz., Wiener Zeitung 1781. okt. 13., 81.sz., 7.l.

¹⁶⁵ Tjk 1797. nov. 22., 2167.sz.; uo. 1802. ápr. 12., 901.sz., 754–755.l.

¹⁶⁶ Uo. 1814. szept. 14., 3047.sz., 1437.l.

¹⁶⁷ SopronMon II.k. 43.l.; SopronMon I.k. 445.l.

ban is él az éjjeliőrök hagyományos órakiáltó szokása. Az órakiáltók fizetésének rendezése céljából a községi közgyűlés kéri a tanácsot, gondoskodjék a védelmükről, és az éneklésükért járó díjat (Liedlohn) házról házra adják össze.¹⁶⁸ Szomjas Schiffert részletes kutatásai alapján tudjuk, hogy az éjjeliőrök valóban mindig dallamot, dallammodellt kiáltottak, tehát énekeltek.¹⁶⁹ 1676-ban és 1678-ban a külvárosi éjjeliőrséggel foglalkoznak, 1680-ban az éjjeliőrök és órakiáltók feletti felügyelet a gondja a városnak.¹⁷⁰ 1700-ban, már az ellenreformáció időszakában az áprilisi tisztújítás alkalmával a királyi komisszárius a királyi rendelkezést közli a soproniakkal: „A legfelségesebb Szentháromság Szűz Mária tisztelete által is dicsérettessék. Ezért illendő, hogy a többi szabad királyi város példájára ebben a szabad királyi városban is honosítsák meg a szokást: amikor az éjjeliőrök az órákat kiáltják, Isten nevének köszöntéséhez Mária nevét is kapcsolják hozzá és mondják: Dicsérsük Istent és Miasszonyunkat!”¹⁷¹

Az órakiáltás hagyománya a 18. század második felében és a 19. század elején is élt. Sőt talán éppen a toronyzenészeknek az örökös alól való mentesítése miatt 1777-ben előírják az éjjeliőröknek, hogy énekükkel negyedóránként jelezzék az időt, és öröködjenek a polgárok nyugalma. 1820-ban pedig a közgyűlés javaslata szerint a városkapitány gondjára bízta a tanács, hogy az éjjeliőrök, az ún. órakiáltók teljesítsék kötelességeiket, és a belvárosban az Új utcában is kiáltás az órákat.¹⁷²

Winkler a bírósági jegyzőkönyvek alapján jó néhány nyilvános pellengérezésről számol be.¹⁷³ Gamauf a régi számadáskönyvből vett adat szerint 1523-ban említi a *pellengért*, amely az 1625-ös koronázás emlékére vert érmen is, a piacon állott.¹⁷⁴ Itt állott 1746-ig, amikor a községi gyűlés az új Mária-oszlop felállítása után a pellengér eltávolítását kéri. Még ebben az évben a Szénapiacon (ma Lenin körút és Ötvös u. sarka) állították fel. 1802 novemberében Széchényi Ferenc gr., Pejachevich Károly gr. és még nyolcan arra kéri a tanácsot, hogy saját költségre vigyék át a pellengért a városon kívüli helyre. A tanács beleegyezett, és többször is foglalkoztak az ügygel. Végül 1803 áprilisában a Pócsi vagy Magyar kapun kívüli helyet

¹⁶⁸ SopronMon I.k. 132.l.

¹⁶⁹ SzomjasHajnal 87.l.

¹⁷⁰ SopronMon I.k. 138., 142., 146.l.

¹⁷¹ GySmL: 2 Ampts-Verrichtungen 1700. ápr. 28., 137 – 138.l.: „... Ut Deus ter optimus maximus etiam in veneratione Magnae Matris suae laudetur, Condecens ut ad Instar aliarum Liberarum Regiarum Civitatum, in hac quoque Lib. Reg. Civitate instituatur ordo, quatenus Vigiles nocturni Horas promulgantes, invocato nomine Dei et Nomen Mariae subiungant, dicantur: So loben wir Gott und unser liebe Frau.”; ugyanez a szöveg lásd még uo. Lad. III. Fasc. 2. Nr. 50.

¹⁷² Uo. Diarium super operationibus ... Cameralis Commiss ... 1777. okt. 28., 348 – 350.l.: „... et nocturnis vigilibus, quo in quadrantibus horas debite inclament.”; Tjk 1820. jan. 21., 188.sz., 158.l.: „... dass Titl. Stadthauptmann die Nachtwächter oder sogenannten Stundrufer zur Erfüllung ihrer Schuldigkeit abermahl erinnern und die Nachtwächter in der Inneren Stadt dahin anweisen wird, dass selbe auch in der Neu-Gasse die Stunden ruffen sollen.”

¹⁷³ WinklerBűnök passim.

¹⁷⁴ GamaufDenkwürdige 8.k.4.l.; CsatkaiMűemlék 318.l.

jelölik ki számára annak ellenére, hogy az ott kerttel rendelkező Thurner Kristóf tiltakozik a terv ellen.¹⁷⁵

A pellengérral kapcsolatban kétszer találtunk zenei adatot. A névtelen soproni krónikás elmondja, hogy 1655. máj. 19-én megjavították a vesztőhelyet. Az iparosok „sípok és dobok zenéje mellett” vonultak ki, majd a munka elvégzése után a téren a pellengért is rendbehozták és befestették.¹⁷⁶

Jóval részletesebben szólnak az 1729 júniusában tartott javításról, amelyet olyan fontosnak tartottak, hogy a tanácsi jegyzőkönyvben is megörökítették. Behívták a városházára a megfelelő iparosokat, és rájuk bízta a vesztőhely és a pellengér megjavítását, átépítését, akik aztán hagyományos szertartások között végezték el a rájuk bízott feladatot: „Jún. 22-én reggel 6-kor sípok és dobok zenéje kíséretében 12 muskétás és az iparosok kivonultak a vesztőhelyhez. Zeitler Vencel asztalosmester és Tábor M. kovácsmester lovon vonultak ki. A vesztőhely előtt Zeitler a magisztrátus nevében szolt néhány szót, majd botjával elsőként ütött rá a vesztőhelyre, követték az iparoslegények, háromszor körbejárták és mindegyik ráütött a saját szerszámával. Aztán munkához láttak, és estére már készen is lettek. Az akasztófához vezető ajtó kulcsát átadták a hóhérnak, majd zeneszó mellett bevonultak a városba, a pellengérhez. Itt viszont Tábor M. mester beszélt, s mint előbb, itt is háromszor megkerülték, majd ráütöttek a pellengérré, azonban már nem fogtak munkához. Két muskétás állt őrségben egész éjjel. Másnap aztán elkezdték a munkát, estére készen lettek. Közben a várostoronyban állandóan figyelt az őrség, és végig szolt a zene. Munkájuk befejezésekor Tábor M. mester megköszönte fáradságukat.” Majd elmondják, hogy megvendégelték őket. „Azok azután eléggé jókedvűek lettek.”¹⁷⁷

¹⁷⁵ CsatkaiMüemlék 318.l.; CsatkaiMária-oszlop 12.l.; Tjk 1802. nov. 5., 2357.sz., 576.l.; uo. dec. 17., 2654.sz., 834.l. uo. 1803. febr. 8., 301.sz., 201.l.; uo. ápr. 18., 834.sz., 596.l., uo. ápr. 18., 857.sz., 605.l.; uo. ápr. 22., 872.sz., 615.l.

¹⁷⁶ GySmL:2 Névtelen-krónika (1584–1683), jelzet nélkül: „... 1655 den 19 May ist das hochgericht renovirt... mit dromel und Pfeiffen hinausgezogen, da selbe Renovirt nach verrichtung solches auch den Pranger und Kotter auf dem Plaz renovirt bis auf die Stäffel gelb angestrichen und geweißnet worden.”

¹⁷⁷ Tjk 1729. jún. 22., 136–138.l.: „... den 22 hujus geschahe der Auszug morgens früh gegen 6 Uhr mit Tromel und Pfeiffen und 12 Stadt Mousquetiern und ofters benannten Handwerckern und marschirten sie von gm. Stadt Mayrhoft aus nach dem hohen Gericht zu [Wenceslaus] Zeitler und [M.] Tabor waren zu pferde, und thate der erster, ambefohlner massen, bey dem hohen Gericht seine Anrede und sprach dasselbe unsre Ampl. Magistratus frey, worauf Er. Herr Zeitler den ersten Schlag mit seinem Stock auf das hohe Gericht that, die Handwercksleute aber insgesamt folgten Ihme nach, giengen dreymal nun das Gericht herum und schlugen ieder mit seinem Handwercke Zeug darauf. So dann griffen sie alle an und verfertigten das hohe Gericht biss gegen Abend, quo peracto hündigten sie den Schlüssel zur galgenthür in facie loci dem freyemann ein und marschirten wieder mit klingendem Spiel in die Stadt herein bis zu dem Pranger, allwo M.Tabor denselben freye sprache und die werckleute insgesamt, wie oben gedacht, dreymal herum gingen, und darauf schlugen. Keine Arbeit aber richteten sie selbigem Tages nicht mehr. Wannhero denn eine Wacht von 2 Manne (Stadt musquet) die ganze Nacht hindurch, dazu gestellet und von dem fordern thor abgelöset wurde. Des Tages darauf griffen sie insgesamt an und wurden damit gleichfals biss auf den Abend fertig, mittler Zeit bleibe allezeit die Wacht bey thurn, nebst dem klingendem Spiel. Finaliter redete Sie abermahlen M. Tabor an, bedanckte sich vor Ihrer angewendete Mühe... und sich ziemlich lustig wurden.”

Petz krónikája említi, hogy 1779. júl. 28-án ismét javították a pellengért, de nem szól róla részletesebben.¹⁷⁸ A győri analógia alapján biztosak vagyunk abban, hogy Sopronban is 1746-ban, ill. 1803 után a pellengér lebontása és felépítése zeneszóval, ünnepélyes szertartások között történt, de sajnos leírást nem találtunk róla.¹⁷⁹

Áttérve a táncmulatságokra, az esküvők és vendéglők szórakoztató zenéjére, hangsúlyoznunk kell, hogy milyen gyakran volt tilos a 17–18. században a tánc és a szórakoztató zene. Udvari gyász esetén minden alkalommal hivatalos rendelet jelent meg. A legelsőt 1603-ból ismerjük. II. Rudolf anyja, Mária királynő elhunytá alkalmával elrendelik, hogy Sopronban is „mindenfajta nem illő vigasságot, zenélést, vívóiskolák működését és hasonló szórakozásokat szüntessék be, hogy a gyászban részt vegyenek”.¹⁸⁰ 1621 farsangján a város adta ki a tiltó rendelkezést Bethlen csapatainak jelenléte miatt. Erről már Märcchel János toronyzenésszel kapcsolatban szölvünk. 1643-ban és 1644-ben a pestis dült Sopronban. 1643. hűsvét körül a nyilvános táncokat tiltja a tanács, 1644-ben pedig a közgyűlésnek a kívánsága, hogy a mostani nehéz időkben a vendéglőkben és borkimérésekben tilos legyen minden muzsika, tánc, szerencsejáték és káromkodás. A tulajdonosok este 8 óra után csak házasebereknek mérjenek ki bort, de ezek is tartózkodjanak a szerencsejátéktól és a káromkodástól.¹⁸¹

IV. Ferdinánd halálakor, 1654-ben, de majd a későbbi uralkodók elhunytá alkalmával is nem csupán a vendéglők zenéjét, de lakodalmak muzsikáját sem engedélyezik több hónapon át Sopronban és a 8 jobbágyközségben.¹⁸² Mindezek természetesen súlyosan érintik a toronyzenészeket, de a többi soproni muzsikust is. Mint már tudjuk, az utóbbiak működési területét a toronyzenészek igyekeztek mindig korlátozni. Nem csoda, hogy rögtön kihasználták a helyzetet, amikor Bessler Lőrinc 1674-ben lemondott a toronymesterségről, és 1681-ig nem is töltötték be az állását. Most ők fognak össze, és beadvánnyal fordulnak a városhoz. Miként eddig a toronyzenészek élvezték a kizárólagos jogot a lakodalmi muzsikálás terén, most hiányukban adják nekik ezt a kiváltságot. Az előrelátó közgyűlés azonban ebbe nem egyezik bele, mondván, ha mindenki megelégedésére jól muzsikálnak, akkor ugyis őket fogják a polgárok hívni, és nem az idegeneket.¹⁸³

E határozat arra utal, hogy bőven akadtak magánzenészek ezekben az években is. Erre vallanak a szinte véletlenül felbukkanó adatok is. Ilyen muzsikus volt a kirschlagi származású Zezelly György hegedűs, aki már Seyfferth Sámuel zenekarában is szerepelt, és 1678-ban tette le a polgáreskü. A város elengedi neki a 15 ft rendkívüli felvételi díjat abban a reményben, hogy hűségesen fog hegedűjével a városnak szolgálni.¹⁸⁴ Bizonyára ő is és ismeretlen társai is szerepet kaptak az 1681-

¹⁷⁸ PetzCsatkai 139.l.

¹⁷⁹ BárdosGyőr 237–238.l.

¹⁸⁰ GySmL: 2 Lad. XXVIII et CC. Fasc. 4. Nr. 240., 1603. máj. 15.: „... alle vngezimbende Frewden, Musica, Fechtschuellen vnnd dergleichen Fröllighkhaiten, so sich zu ainer Claag mit gewehren, gänzlich einsetlet.”

¹⁸¹ Tjk 1643. ápr. 3., 134.l.; uo. 1644. nov. 2., 76/a.l.; HáziAdatok 116.l.

¹⁸² Tjk 1654. júl. 10., 135.l.; HáziAdatok 118.l.

¹⁸³ Tjk. 1674. dec. 12., 439–440.l.; HáziAdatok 124.l.

¹⁸⁴ Tjk 1678. szept. 30., 392.l.; HáziAdatok 124.l.

es soproni országgyűlés idején tartott táncmultságokon, amelyekről a következő fejezetben szólnak. Hosszabb ideig muzsikált Sopronban Moick Mátyás zenész is, akiről 1699-es végrendeletben szólnak, és 1711-ben a polgárjogot is megkapta.¹⁸⁵ Bormérésbeli kihágásuk örizte meg a muzsikos Kohlmann-testvérek, Frigyes, György és Mátyás nevét 1700-ból. A zárórán túl muzsikáltak. Könyörgésükre a városi bíróság elengedte a kiszabott büntetést azzal a feltétellel, hogy amennyiben hasonló eset előfordul, kétszeres büntetést fizetnek.¹⁸⁶ Sokat játszhatott a soproni közönség szórakoztatására Kiendler János Péter Bécsből való lantos is, aki 1702 – 1704 között Sopronban lakott.¹⁸⁷ Ebből az időből való az első adatunk utcai énekesekről (Liedersinger) is, akik – Házi szerint – házról házra járva divatos dalok éneklésével keresték a kenyerüket, de megtelepedtek a kocsmákban és a borkimérésekben is, ahol szórakoztatták a közönséget. Ilyen volt 1700-ban Pauer Mátyás is, akit felesége bigámia miatt jelentett fel.¹⁸⁸ Most hallunk először arról is, hogy a céhek muzsika kíséretében vonulnak fel az utcán. 1701-ben a kovács céh legényei a régi atyamester házából a ládájukat az újonnan választott atyamester házába viszik át. Mivel újításnak számít, hogy ezt zenész mellett tegyék, ezért biztonságból a tanácstól kérnek erre engedélyt. A tanács szívesen beleegyezik kérésükbe, csak a közrendre ügyeljenek, mert különben a büntetés sem marad el. Bizonyára megérkezésük után az új atyamester házában bor és zene mellett még tovább szórakoztak.¹⁸⁹

A kurucok közeledtének hírére már 1703. dec. 11-én a községi gyűlés elrendeli, hogy többek között a hegedülést és hasonló vigadozást e nehéz időkben szüntessék be.¹⁹⁰ 1705-ben, a kurucok újból való felülkerekedése idején még az esküvői táncolásért is 12 ft bírságot róttak ki a tilalom megszegőire.¹⁹¹ Csatkai részletesen beszámol a tanácsi jegyzőkönyv szövege alapján Kamper Mátyás 34 éves megyyesi muzsikus jobbjáték esetéről, akit az ostrom idején a kurucok hegedülésre kényszerítettek. Hiába védekezett, hogy hegedűje Ruszton van, végül is este 9-kor a templomból hoztak hangszert és másfél óráig táncoltak muzsikájára. A jegyzőkönyvi szöveg nem jelzi az eset pontos helyét, sem azt, hogy melyik templomból hozták át a hangszert.¹⁹²

Az 1710-es pestis idején, júl. 23. – szept. 5. között vezeklő napokat tartottak a városban, amikor még a borkimérést is tiltották. A zenetiltalom egész év végéig tartott. A rendelet szerint négy ft bírságot fizet az, aki megszegi, de az is, aki muzsikálásra bíztat bárkit. A rendelkezést elküldik a toronyzenészeknek, de más muzsikosoknak is, Kosay Illésnek – akit már mint az evangélikusok nagybőgőjét

¹⁸⁵ GySmL:2 Végrendeletek Lad. V. Fasc. 4. Nr. 185.; uo. Polgárkönyv IX.k. 64–65.l., 1711., márc. 2.

¹⁸⁶ Uo. Acta Dicasterialia 1699–1701. év 382.l., 1700. nov. 20.; HáziAdatok 127.l.

¹⁸⁷ GySmL:2 Acta Dic. 1701–08 53–54.l., 1702. máj. 6., uo. 1703. jan. 17., 164–165.l.; uo. 1704. jan. 4., 385.l.

¹⁸⁸ Uo. 1699–1701. év., 1700. júl. 1. 238.; HáziAdatok 127.l.

¹⁸⁹ GySmL:2 Acta Dic. 1701–08. év, 2–3.l., 1701., dec. 23.; HáziAdatok 126.l.

¹⁹⁰ Kjk 1703. dec. 11., 233.l.; CsatkaiLabanc. 53.l.

¹⁹¹ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1705 év., 10/b.l.; HáziAdatok 128.l.

¹⁹² Tjk 1706. márc. 22.. 6–8.l.; CsatkaiLabanc 55–56.l.

ismerünk –, Moick Mátyásnak, a Kohlmann-testvéreknek, valamint két eddig ismeretlen zenésznek, Glebannak és Flecknek.¹⁹³ A Kohlmann-testvérek Bánfalván mégis megszegték a tilalmat.¹⁹⁴ 1711 farsangján annyit enyhítenek a rendeleten, hogy lakodalom esetén este 10-ig engedélyezik a zenét és a táncot.¹⁹⁵ A pestis elmúltával azonban visszatért a jó hangulat Sopronba is. Ezt jelzi tömör fogalmazásával a soproni krónikás 1718-ban: „Év elejétől kezdve hideg volt és havazott, s kedvezett annak, hogy az itt állomásozó tiszt urak és a nemesség szánkózással, táncmultságok és álarcosbálok tartásával szórakozzanak.”¹⁹⁶

A céhek történetéhez és zenés ünnepeihez találtunk adalékot a soproni tanács 1722. jan. 2-i rendeletében, amely bizonyára nem csupán helyi jellegű: „A tiszteletreméltó és nemes tanács büntetés terhe mellett elrendelte, hogy azok a céhek, amelyek eddig az évi és egyéb ünnepeiket a szent ünnepeken mint karácsonykor, újévkor, háromkirályok napján, húsvétkor, pünkösdkor vagy adventben szokták tartani, mégpedig gyakran túlzottan nagy evés, ivás és tánc közepette, mivel ez a szent ünnepekhez nem illő, ezért ünnepeiket advent előtt, háromkirályok után vagy húsvétot, ill. pünkösdöt követő első vasárnap után tartásák.”¹⁹⁷

1740 őszén, III. Károly halála miatt, újra zenetiltalmat rendeltek el. Az új toronymester azonban nem tudott belenyugodni súlyos veszteségeibe, és ezért a városi tanácshoz fordul kérésével. Mivel ők nem változtathatnak a felsőbb rendeleten, Gaszner Gotthárd Károly toronymester Groll Adolf győri püspökhöz írja sorait. A soproni városplébános jóindulatú közbenjárására Groll megengedi, hogy esküvőkön és egyéb tisztességes ünnepeken, mint pl. névnapokon muzsikálhat zenészeivel.¹⁹⁸ Gaszner ezzel elérte célját, a többi magánzenészt viszont 4 ft büntetésre ítélték, mivel a tiltott időben játszottak, sőt azt is lelkükre kötötte a bíróság, hogy a jövőben csak Gaszner előzetes beleegyezésével muzsikálhatnak esküvőkön és egyéb alkalommal.¹⁹⁹

Ezekben az évtizedekben több vendéglő zenéje és tánca körül akadt nehézség. Az Arany Oroszlán vendégfogadót (ma Sas tér 6. sz.) Semmelweiss János Györgynek adják át 1764-ben azzal a rendelkezéssel, hogy a kántorböjtök idején nem szolgál ki

¹⁹³ GySmL:2 Acta Dic. 1710–1712. év., 129–130.l., 1710. júl. 21.; HáziAdatok 128–129.l.

¹⁹⁴ GySmL:2 Acta Dic. 1710. szept. 30., 182.l.

¹⁹⁵ Uo. 1712. jan. 6., 239.l.; HáziAdatok 129.l.

¹⁹⁶ Evtl Diarium . . . 210 (697 I 122a) sz., 1718. év.: „Bald mit Anfang dieses Jahres fand sich auch die Kälte mit etwas Schnee ein, dieses sich dann die hierseiende H. Officiers und der Adel mit Schlitten fahrte, Ballen und Masquern bedienten.”

¹⁹⁷ Tjk 1722. jan. 1., 1–2.l.: „Ist von E. Wohledlen Rath geschlossen worden, dass hinfüro diejenige Zunfften, welche ihre Jahrtäg oder andere solennitäten an denen heil. Feürtägen als Weynacht, neuen Jahr, heil. 3 Königen, Oster und Pfingsttügen wie auch in der Advents-Zeit darbey gar oft nebst überflüssigen essen und trincken, auch Tänz gehalten worden, welches alles in so heil. Zeiten nicht schicket, als sollen sie dergleichen Jahrtäg oder der Advents-Zeit, oder nach heil. 3 Königtäg, oder aber auch nach den ersten Sonntag nach Ostern und Pfingsten anstellen: welches von dem löbl. Stadtgericht allen Zunfften bey Straff solle angedeutet werden.”

¹⁹⁸ Uo. 1740. dec. 5., 419-/2., 3., 420–423.l.

¹⁹⁹ GySmL:2 Gerichtsbuch 1741. jan. 27., 48.l.

bort, és táncot sem tarthat.²⁰⁰ 1768-ban maga a városplébános jár közbe a tanácsnál, hogy az Arany Oroszlánban farsang idején minden megkötöttség nélkül tarthassanak táncmulatságot. Az engedélyt természetesen megadják.²⁰¹ 1775-ben viszont 32 ft büntetést kell fizetnie az Arany Oroszlán vendéglősenek, és ígéretet kell tennie arra, hogy a jövőben este $\frac{1}{2}$ 10-kor befejezik a zenélést. Vasárnap és ünnepnap pedig csak 5 óra után kezdődhet a zene és a tánc.²⁰²

Sokkal bonyolultabb és érdekesebb ügy volt az Újteleki kapunál levő városi sörház zenéjének és táncának a kérdése. 1738-ban a tanácsválasztás alkalmával még csak arról gondolkodnak, hogy a zenét és a táncot este 11 óra helyett csak 10 óráig engedélyezik. Az a vélemény győz, amelyik a korábbi zárás esetén a város kárára hivatkozik. Ezért marad a 11 órakor való zárás. 1766. jún. 16-án a tanácsnak abból a megjegyzéséből, hogy a zene ügyét majd megvizsgálják, már érezhető, valami izzik a levegőben. 1768-ban nyíltan megkezdődik a vita, mégpedig érdekes gazdasági háttérrel. A szegényebb polgárság érdeke az, hogy ne legyen zene és tánc a városi sörházban. A fiatalság ugyanis a tánc kedvéért szívesen jár ide. Így viszont a szegényebb polgárok a borkimérésükben nem tudják eladni borukat. Ez a soproni polgároknak megélhetését nehezíti. A hosszadalmas vitában két pártra szakadnak. Többen állnak Barth Józsefnek, a sörház bérlőjének a pártján, aki természetesen ragaszkodik a zenéhez. A királyi kamarához is fordulnak, de annak nincs kifogása a zene és a tánc ellen. Végül mint soproni polgárt igyekeznek Barth bérlőt meggyőzni a soproni polgárok érdekéről. Beletörődik az igazukba. Már csak azt kéri, hogy sógornője 1769. ápr. végén esedékes lakodalma alkalmával hadd tartson három napon át zenét és táncot! De a jó példaadás címén még erről is lebeszélnek. Barth József hamarosan meghal. 1773 elején Glatz (Blatz) Jónás lesz a sörház bérlője, és feleségül veszi Barth özvegyét. A szerződésükben kifejezetten szerepel, hogy bort se nyíltan, se titokban nem szolgálhatnak ki, valamint zenét és táncot sem tarthatnak. A zene tiltásába mégsem nyugodnak bele. Előbb a városhoz, majd a királyi kamarához fordulnak kérésükkel. Azzal érvelnek, hogy a legények a bánfalvai kocsmába járnak most, ahol van zene, nem pedig a polgárok borkiméréseibe. Így jobb lenne, ha a közelebbi városi sörházban táncolhatnának. A királyi kamara Glatzék kérvényét visszaküldi 3 városi tanácsnak, és kéri a véleményüket. A tanácsi és a községi gyűlés azután hosszasan érvel az ismert gazdasági elvek alapján, és kitart tiltó álláspontja mellett, holott néhány tanácstag szívesen venné, ha a fiatalság táncolhatna a sörházban. A kamara most a tanács véleménye szerint jár el, s leiratában nem engedélyezi a zenét és a táncot. Ennek elsősorban a soproni szőlősgazdák örülnek.²⁰³

²⁰⁰ Tjk 1764. márc. 28., 80.l.

²⁰¹ Uo. 1768. jan. 29., 26 – 27.l.

²⁰² GySmL:2 Gerichtsbuch 1774–75. év., 1775. jún. 22., 227.l.; CsatkaiFogadók 206.l. – Ugyanezen vendéglőben 1780-ban este 10-ig engedélyezik a zenélést: Tjk 1780. júl. 3., 206.l.

²⁰³ Kjk 1738. ápr. 25., 63–65.l.; Tjk 1766. jún. 16., 170. l.; uo. 1768. jún. 7., 158. l.; uo. szept. 5., 219.l.; uo. szept. 5., 220.l.; uo. szept. 12., 228.l.; uo. dec. 12., 290–292.l.; uo. Prot. Senat. Lat. 1769. jan. 2., 2.l., uo. Tjk 1769. ápr. 27., 83–89.l.; uo. 1773. jan. 3., 3.l.; uo. jan. 25., 44–46.l.; uo. márc. 15., 82.l.; uo. márc. 23., 93–100.l. (itt szerepel a 94. lapon a sörcsarnok helye: „das vor dem Neustift thor gelegene Gemeine Stadt bräu und brandwein Hauss”); uo. szept. 27., 290–291.l.; uo. Prot. Mandatorum 1773.

Hosszadalmas, bonyolult ügy lett a bánfalvi kocsmá húsvéthétfőn szokásos táncának az ügye is. 1764. ápr. 9-én Bánfalva község elöljárósága a soproni tanács közvetítésével kérvényt juttatott el Zichy Ferenc gr. győri püspökhöz. A plébános megakadályozta, hogy a szokásos búcsúi táncot megtartsák. Hivatkoznak a régi szokásra és a nagy kárukra is. A püspök azonban a visszaélések miatt nem engedélyezi, mert zavarják a zarándokok áhítatát. Úgy tűnik, sok eredménye nem volt Zichy válaszának. Ezt abból következtetjük, hogy 1771-ben a győri püspöki konzisztórium erélyes hangú levélben a bánfalvi pálos perjelt teszi felelőssé, majd 1772-ben újabb levélben a soproni tanácsra hárítja a felelősséget. 1772. aug. 14-én Zichy püspök szintén a pálos perjelt vonja felelősségre. 1774-ben Mayer Antal agendorfi plébános a soproni tanácsnál hivatkozva a felsőbb rendelkezésekre, a legszigorúbban hangsúlyozza, hogy adventben és böjttben, húsvét után az első vasárnapig, azaz fehérvasárnapig, tilos a nyilvános táncolás, így húsvéthétfőn sem tarthatnak táncot Bánfalván. 1783-ban ugyan a bánfalvai pálos perjel panaszos levelét olvashatjuk, amelyben jelenti, hogy a bánfalvai lakodalmak idején nem csupán lövöldöznek, de az istentisztelet befejezése előtt vasárnap és ünnepnap már elkezdik a tánczenét. Kérésének eredményét nem ismerjük. Viszont 1784. márc. 22-én a bánfalvaiak ismét kérik a tanácsot, hogy tarthassanak zenét húsvéthétfőn. A soproni tanács most röviden csak annyit válaszol: alkalmazkodjanak a vármegyei előíráshoz. Ezt nem ismerjük, de gyanítjuk, hogy tiltó jellegű volt.²⁰⁴

A bánfalvai kocsmá zenéjének ügye még egyszer, 1812-ben napirendre kerül. Micsanek József agendorfi plébános jelenti Vilt József győri püspöknek, hogy a vasárnapi istentiszteleteket zavarják. Vilt a rákosi kastélyában írja jelentését a vármegyéhez magyar nyelven: „Tekintetes Nemes Vármegye! Be mutatta nékem é folyó hónap 2 dikán Agendorfi Plébános panaszát, hogy a' Wándorfi F. Királyi Kamarához tartozandó Kocsmában üdönek választása nélkül vasár- iñep napokon – is midőn az Isteni szolgálat vagy tanítás tarttatik [!] Egyházi és Világi törvénynek vakmerő és bátorságos megszegésével a' Híveknek pedig bokros botránkoztatásával tánczolnak, tobzódnak, lármáznak. Jelessen: hogy Pünkösd havának 31^{dikén} az Úrnapi áhétatosságnak alkalmatosságával, midőn a' hegynek oldalában fel állítottott oltárnál az Evangélium olvastatott, ennek figyelmetes halgatásában [!] a' Tekéknek szapora és hangos zörgésére a' nép fel-haborítottott. Bátorkodom azért a Tekintetés Vármegye eleébe könyörgésemet terjeszteni a'végre, hogy a' bünösök eddig el-követett törvénytelensegikért példássan adózanak [!], jövendőre pedig vakmerő bátorságok meghatározotasson. A'ki Tekintetes Vármegyének kegyességébe és szives jó akaratjába ajánlott ki-szinlett tisztelettel és betsülettel maradok

okt. 16., 375–376.l.; uo. Prot. Senat. Lat. 1773. okt. 25., 96–97.; uo. Tjk 1773. okt. 27., 307–309.l.; okt. 30., 311.l.; uo. Prot Concept 1773. okt. 30., 319–325.l.; uo. Prot Mandatorum 1773. nov. 9., 439.l.; uo. Prot Senat Lat 1773. nov. 22., 104.l.

²⁰⁴ Uo. Prot. Conc. 1764. ápr. 9., 83.l.; uo. Prot Senat. 1764. ápr. 9., 40.l.; uo. ápr. 23., 46.l.; uo. Prot cui Mandata. Intimata 1770–71 év., 1771. ápr. 16., 103.l.; uo. Prot Senat Lat 1771. máj. 4., 44.l.; uo. 1772. ápr. 13., 45.l.; uo. Prot Mandatorum 1774. ápr. 2., 120–121.l.; uo. Tjk 1783. márc. 3., 216.l.; uo. 1784. márc. 22., 303.l.; Plt VII. szekrény Zichy-levelek 17. csomó. Levélfogalmazványok 1764. ápr. 13. és 1772. aug. 14.

Tekintetés Vármegyének . . . alázas, köteles szolgáljok, Vilt József Győri Püspök. Költt Rákosson 1812 Szent Iván havának 3^{dikán}.²⁰⁵ Az ügy további folytatását nem ismerjük.

1756-ból való az első adatunk arról, hogy a városi tanács a farsangi bálók rendezésének kizárólagos jogát Hermonseder Károlynak adja, aki ezért évi 50 ft-ot fizet a városi pénztárba.²⁰⁶ 1763-tól 1769-ig Planck János Lipót toronymesteré a bérlet, s mint másutt is, Sopronban is bizonyos összeget, pl. 1769-ben 10 ft-ot kell fizetnie a városi ispotály szegényei javára.²⁰⁷ 1769 – 1785-ig a soproni színház bérlői kapják meg a báltartási jogot is. Róluk a színházi zenével kapcsolatban még bővebben szólunk. 1785 – 1788-ig a város kezelésében áll a színház. Ekkor Gaszner Lajos toronymester a bálbérlet tulajdonosa, 1785-től 1814-ig pedig Pejacsevich Károly gróf, a színház bérlője kezében van a bálbérlet is.²⁰⁸ Az ő halála után ismét a város kezeli a színházat, de a színház bérletétől elválasztja a farsangi bálók bérletét. Így 1815 – 1821-ig Ringseisen Antal a kaszinó bérlője, majd utóda Csehova Sebestyén, s az ő halála után 1827-ben pedig özvegye, Terézia asszony mint a kaszinó bérlője, a farsangi bálók bérletét is megkapja.²⁰⁹ Mindezek az intézkedések bizonyos jogi rendezettséget biztosítottak e téren, s a város bevételét is növelték, de azért még sok nézeteltérés akadt a bálók és egyéb szórakoztató zenélés körül is.

Csatkai közli a legrégebben ismert farsangi bál német nyelvű hirdetését, amelyet 1770-ben a színházban tartottak. Jan. 28-án és a következő vasárnapokon belépődíj ellenében akár álarcban, akár álarc nélkül várják szeretettel és kizárólag a polgárságot a színházban tartandó táncmultságokra. Ételről és italról gondoskodnak, úgyszintén a világításról. Viszont a nemesség és a tisztikar részére szintén belépődíj mellett ugyanitt a farsang szerdáin rendeznek bálókat. A bálók kezdete pontosan este 9 óra. Csatkai szerint a zenét a toronyzenészek szolgáltatták.²¹⁰

A farsangi bálókval kapcsolatban 1773-ban Sopronban is ismertetik a helytartó-tanácsnak a szabad királyi városok részére kiadott rendeletét: 1. Álarcosbált csak nyilvános helyen és belépődíj mellett szabad tartani. 2. A táncmultságokat általában éjjel 3 óráig tarthatják, de hetvened vasárnap után csak reggel 5-kor, húshagyókedden viszont éjjel 12-kor kell befejezni a táncot. A szabály megszegői 100 aranyat fizetnek. 3. Az urasági libériás inasok kivételével bárki részt vehet a bálókban, de botrányt, félelmet nem okozhat álarcával, és egyházi jellegű öltözetet álarcos bálon nem ölthetnek magukra. 4. A táncmultság idején használhatják, vagy levehetik az álarcukat, de a táncteremből való kilépéskor és a lépcsőn való távozáskor már nem viselhetik.²¹¹

Feltűnő a rendeletben, hogy álarcos bált magánházaknál nem engedélyez a helytartótanács. Viszont családiasabb, szűkebb társasági jellegű összejövetelek,

²⁰⁵ Plt Miscellanea V. szekrény Dispensationes Fasc. 45., 1812. jún. 1. Micsanek levelének hátlapjára írva.

²⁰⁶ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1756. év. 37 – 38.l.; HáziAdatok 133.l.

²⁰⁷ Tjk 1764. jan. 1.l.; uo. 1769. febr. 23., 36 – 37.l.

²⁰⁸ VatterSzinészet 16 – 66.l.

²⁰⁹ Tjk 1815. jún. 16., 1911. sz., 333 – 335.l.

²¹⁰ CsatkaiFasching.

²¹¹ GySmL:2 Prot. Mandatorum 1773. jan. 4., 9.l.; uo. Prot. Senat. Lat 1773. jan. 11., 2/2.l.

tánc, muzsikálás és egyéb szórakozás gyakori volt az előkelőbb soproni palotákban. Ezek közé kell sorolnunk ezekben az években Szuha grófét is. 1771-ben a házi muzsikusa, Pohl Antal a városi tanácstól az ártatlanságának tanúsítását kéri. Gazdája ugyanis lopással gyanúsította, s ezért börtönbe is került. Azután bebizonyosodott ártatlansága, és kiengedték. A tanács az igazolványt szívesen kiállítja.²¹² Úgy tűnik, a gróf hamarosan meghalt, mert a grófnő 1773-ban Esterházy Miklós hercegnek megvételre felajánlja palotájának értékeit, köztük festményeket, bútorokat, könyveket, porcelánokat, fegyvereket és hangszereket. Valkó részletesen felsorolja a hangszereket is, amelyek értékéről Jos. Haydntól kértek és kaptak szakértői véleményt. Összesen 164 ft-ra értékelte őket. Végül azonban nem vette meg a herceg a felkínált anyagot, mert túl sokat kért érte a grófnő.²¹³ A gazdag hangszeranyag arra utal, hogy gyakran volt szórakoztató, esetleg komoly zene is a palotában.

A szórakoztató zene szempontjából jelentősnek kell tartanunk azt, hogy Pejacsevich gróf 1788-ban engedélyt kap a kaszinó, korabeli nevén bálház, építésére. Nehezen kapta meg az engedélyt, hogy kávéházat és éttermet is helyezzen el benne, mert ez már a negyedik kávéház lett a városban.²¹⁴ 1789 júliusában már a felépült új bálházzal hallunk, amely a mai Petőfi tér 3. sz. épület helyén állott. Az 1814-es leltár részletesen szól az emeletes épületről. Az emeleti nagy bálteremben 20 zenész számára, az alsó kisebb teremben 18 zenekari tagnak készült orkeszter.²¹⁵

A muzsikát télen-nyáron rendszeresen a toronyzenészek szolgáltatták. Ez kiderül Gaszner Lajos 1789. júl. 23-i Pejacsevich grófhhoz írt panaszos leveléből: „Alulírott Kegyednek elkötelezte magát, hogy az új felépült bálházban télen-nyáron jó zenét fog szolgáltatni abban a biztos reményben, hogy a várossal kötött szerződés értelmében Kegyed gondoskodik arról, ezt senki se zavarja meg, miként ez sajnos minap júl. 19-én történt. Ernst Ignác városkapitány ugyanis az őrséggel este 11 óra után betért a táncmulatságra és másokkal való veszekedés és pofozkodás után a zenekart is leintette. Amikor az egyik toronyzenész legényem, Planck Gáspár a legnagyobb tisztelet hangján ennek az okát kérdezte, tornyoszsiványnak nevezve szidta őt. Nagyon nehéz helyzetbe kerültem ez eset által, vajon kapok-e ezután

²¹² Tjk 1771. dec. 2., 453.l.

²¹³ ValkóHaydn 2., 567 – 570.l. – Valkó ugyanitt (558 – 559.l.) közli az Acta Mus. Fasc. XI. Nr. 610a szövegét is, amely szerint 1773. nov. 30-i datummal Jos. Haydn a soproni basszistának a hercegi marionett színházban való öt napi közreműködéséért 15 ft-ot fizetett ki. Sajnos az énekes nevét nem jelzik. Itt kell szólnunk Franz Grill osztrák zeneszerzőről is, mivel Major a lexikonbeli cikkében hivatkozik Caprice-jára, amelyet Szuha grófnőnek ajánlott. Bernsdorf lexikonának (Neues Universal) adatát átvéve azt írja róla, hogy „1795 k. Sopronban halt meg, ahol egy nemesember szolgálatában állott”. Az ajánlásra gondolva feltehető, hogy Sopronban a Szuha-család muzsikusa volt. Sajnos soproni működéséről semmit sem tudunk meg. A Szent György-plébánia anyakönyvében viszont az olvasható 1792. aug. 18-án, hogy 36 éves korában meghalt „Franz Grill herrschaftlicher Kammerdiener”. Mivel 1795. szept. 18-án gyermekének halála alkalmával Johann Varnek soproni muzsikust is ugyanitt így jelölnek, feltehető, hogy Franz Grill, Haydn stílusát követő zeneszerző haláláról szól az anyakönyv. (SzabolcsiLex II.k., 81 – 82.l.; GyHa 1792. aug. 18., uo. 1795. szept. 18.)

²¹⁴ Tjk 1788. júl. 28., 1689.sz., 195.l.; uo. szept. 4., 1489.sz., 399.l.; okt. 1. 2276. sz., 588.l.; okt. 6. 2322.sz., 613.l.; nov. 10., 2653.sz., 160.l. uo. 1789. júl. 26., 1855.sz., 148.l.; CsataiMüemlék 324.l.

²¹⁵ GySmL:2 Fasc. XXV. Nr 1662. C.R.P.F.c. irat., 1814. dec. 24.

embert a muzsikálásra? Alázatosan kérem Kegyedet, vagy mentsen fel a zenélési kötelezettségem alól, vagy pedig gondoskodjék megfelelő védelmünkről.”²¹⁶

Pejacsevich júl. 26-án felháborodva írja sorait a tanácshoz és visszautasítja a városkapitány otromba viselkedését. Kéri a tanácsot, gondoskodjék megfelelőbb emberekről, akik felügyeleti munkájukat tisztességesebben látják el. Az ő szövege szerint még átkozott kölyöknök is nevezte a városkapitány a toronyzenész legényt, sőt még veréssel is fenyegette.²¹⁷ A tanács lelkiismeretesen foglalkozik az üggyel, de a városkapitány nem ad elégtételt, sőt támadásba lendül át: szerinte a zárórát megszegették, így ő büntethetné meg Pejacsevichet és a toronymestert. A vármegyéhez fordulnak most a záróra ügyének tisztázása végett. A községi gyűlés véleménye szerint a táncok késői zárórája nem megfelelő. Nagyrészt ugyanis kézműves legények és fizikai munkások vesznek részt e táncokon, akik a késői zárás esetén másnap ún. blauen Montagot tartanak, azaz alkalmatlanná válhatnak a másnapi reggeli munkára. Több megbeszélés után végül 1790 júliusában úgy rendelkeznek, hogy a kaszinóban a szerződés értelmében a felső teremben a választékosabb (für distinguirte), az alsó teremben az alsóbb osztályokba tartozó közönség részére tartanak táncmulatságot, de mindkét helyen az előírásokhoz kell alkalmazkodni. Mindenfajta szórakozást a kávéházban is, a báltermekben is — kivéve a farsangi időt — este 10-kor, legkésőbb 11-kor be kell fejezni. Ugyanez érvényes a lövöldére és egyéb tánchelyekre is.²¹⁸

Gaszner Lajos toronymester elődjeihez hasonlóan harcot vív zenei jogaiért és egyeduralmáért a mindinkább veszélyessé váló vetélytársaival, akik főleg vendéglőkben, borkimérésekben és egyes házaknál kárt okoznak jövedelmében. 1782-ben kérésére a város újra megerősíti a toronyzenészek régi kiváltságát: csak az muzsikálhat, aki előzetesen engedélyt kapott a toronymestertől.²¹⁹ Erre a tanácsi határozatra hivatkozik Gaszner később is, valahányszor sérelem éri, mint 1790-ben is a polgári jogának megszerzésével kapcsolatban.²²⁰

1790 októberében Rödl Bernát kér a tanácstól engedélyt, hogy bandájával (Gangel János tánctanár, Horváth Lipót fia és Pfasterer fia) a „tánchelyen” (Tantz Plätzen) muzsikálhasson. A szegényház részére évi 15 ft-ot hajlandó fizetni. A

²¹⁶ Uo. Fasc. V. Nr. 1655 ad a sz. irat, 1789. júl. 23.: „Unterzeichneter hat sich zwar verobligiret Euer Gnaden sowohl in Winter als Sommer in dem neu erbauten Baalhausse gute Musick zu stellen, in der sichersten Hofnung, dass, da Euer Gnaden mit der Stadt denselben Kontrakt angestossen, welchen Unterzeichneter ehemiedem mit der Stadt gehabt, niemand diese Unterhaltungen stören wird: da es sich aber jüngst am 19ten diesen Monats July zugetragen, dass Titl. Herr Stadthauptmann Ignatz Ernst mit der Patrouille gleich nach 11. Uhr auf den Ball gekommen, und nach vorherigen andern alda angefangenen Streitigkeiten und Schlägereyen auch die Musick abgeschaffet, und einen meinen Gesellen Namens Kaspar Plank, welcher ihm diese wegen mit dem besten Anstand Vorstellungen machte, mit thurnerflegel schimpfte, so dass ich in Verlegenheit komme, Leute stellen zu können. Als bitte unterthänigst mich entweder von meiner obligation loszusprechen, oder wider derley Benehmungen mir Schutz zu verschaffen.”

²¹⁷ Uo. P.b. jelzésű irat.

²¹⁸ Tjk 1789. júl. 26., 1855.sz., 148.l.; uo. aug. 19., 2043.sz., 287–289.l.; uo. szept. 6. 2196.sz., 403–404.l.; uo. 1790. júl. 19., 1473.sz., 63–64.l.

²¹⁹ Uo. 1782. szept. 27., 349–350.l.; HáziAdatok 141.l.

²²⁰ Tjk 1790. aug. 1. 1567.sz., 138.l.

tanács azonban a toronymester beleegyezéséhez köti az engedély megadását.²²¹ Weiss János az együttesével 1791-ben a farsang alatt a lövöldében szeretne muzsikálni. Gaszner véleménye alapján ezt sem engedélyezik.²²² Bizonyára Gaszner a sugalmazója a tanács rendelkezésének Löschenauer János tánctanár ügyében is. 1792-ben ugyanis csak egy szál hegedűvel kísérheti növendékeit vasárnap és ünnepnap, se neki, se Gangel János tánctanárnak nem engedik az este 9 óráig való táncot, csupán 4-től 8-ig szabad tánciskolát tartaniok.²²³ 1793 húshagyókedden Gangel János táncmester és Horváth Lipót fia egész hamvazószerda reggelig muzsikáltak táncmulatságon, holott a toronyzenészek is abbahagyták a zenét az előírt időpontban. Természetesen megbüntették őket.²²⁴ Lehet, hogy ők muzsikáltak a Magyar Korona vendéglőben is 1796. júl. 21-én vasárnap, amikor nagy csetepaté tört ki muzsikálásuk idején, hogy még az őrzáratnak is közbe kellett lépnie. A volt jezsuita konviktus épületében rendezték be a vendéglőt, de az épület ekkor a Festetich családé volt.²²⁵ Festetich László gróf számvevője feljelentéséből ismerjük az esetet. Sértő jellegű sorait a tanács visszautasítja, és azt is, hogy a táncmester zenészeivel engedély nélkül játszott volna.²²⁶

1793 nyarán Gaszner feljeleni Kugelgruber József hegedűst, Kurzweil Ferenc szabómester segédjét és Kelemenné borbélysegédjét, a cellóst, hogy engedélye nélkül zenélnek. A tanács komolyan veszi a rendelkezését. Bekísérik az őrszobára és megbüntetik őket. Ugyanekkor Löschenauer János tánctanárt is komolyan figyelmeztetik. Táncmulatságot egyáltalán nem tarthat, a tánciskolát ugyan most este 9-ig is engedélyezik, de csak egy szál hegedű kíséretében.²²⁷ Kugelgruber Józseffel aztán kibékült, mert toronyzenész legényének is felvette, aki így halt meg 1800-ban.²²⁸

Gaszner jogainak védelmében a harcot úgy eltúlozta, hogy 1793 novemberében őt magát jelentették fel. Tischberger János és Schrantz Mihály – mint feljelentésükben elmondják – egész nap szüreten voltak, és este a szüreti vacsorán muzsikáltak. Majd éjszaka bejöttek a városba, de Meskó báró házának személyzete kérésére a ház bejáratánál halkán zenéltek. Éppen arra járt Gaszner s mérgében, hogy engedély nélkül muzsikálnak, durván nekik támadt, ütlegelte is őket, sőt trombitájukat is eltörte. A tanács nem örül az esetnek, és Gasznernek 1 ft büntetést kell fizetnie az árvák javára. Tischberger volt katonai kürtöst, aki közben az ausztriai Stockerauba utazott, már csak értesíteni tudták az ítéletről.²²⁹

Bratlgeigereknek nevezték ebben az időben azokat a magánzenészeket, akik a toronymester engedélye nélkül titokban vagy nyíltan muzsikáltak. Ilyen volt Weiss Ferenc József is, akinek régebben Gaszner megengedte a zenélést, de azután

²²¹ Uo. 1790. okt. 28., 2176.sz., 657.l.

²²² Uo. 1791. jan. 16., 119.sz., 94.l.

²²³ Uo. 1792. jún. 6., 1046.sz., 1053.l.; uo. jún. 8. 1068.sz., 1076.l.

²²⁴ Uo. 1793. febr. 15., 263.sz., 328 – 329.l.

²²⁵ CsatkaiMűemlék 226.l.

²²⁶ Tjk 1793. júl. 26., 1347.sz., 176.l.

²²⁷ Uo. 1793. júl. 19., 1311.sz. 134 – 135.l.; HáziAdatok 141.l.

²²⁸ GyHa 1800. dec. 19., 80.l.; Tjk 1801. ápr. 16., 740.sz., 613.l.

²²⁹ Uo. 1793. nov. 14., 1984.sz., 988.l.; uo. dec. 6., 2155.sz., 1199.l.; GySmL:2 Fasc. XIV. Nr. 822.

megvonta tőle az engedélyt. 1796-ban leánya betegsége miatt szeretne újra muzsikálni, de a tanács – bizonyára Gasznerrel való megbeszélés alapján – a toronymester jogára hivatkozva visszautasítja kérését.²³⁰ Úgy tűnik, az engedélyt joggal tagadták meg tőle, mert 1797-ben kiderül, hogy Weiss muzsikust Rödl Bernát is kitette az együtteséből.²³¹

1807 elején Gaszner újra sikraszáll jogai védelmében. Hivatkozik az 1782-es tanácsi határozatra és maga is bevallja, hogy néhány évig a jólét éveiben belefáradt már a folytonos küzdelembe. Nem érezte a veszteséget. Most azonban a háborús évek drágasága következtében újra kénytelen felemelni szavát a bratlgeigerek tömege ellen, akik szemtelenül, engedélye nélkül zenélnek. „Különösen bizonyos Prinkl Mihályt vádolom, aki Pejacevich gróf vadászkiürtöse és alkalmazottja volt. Ez az ember mintha toronymester lenne, úgy vesz fel és bocsát el zenészeket zenekarából. Együttesébe tartozik Pokorni Vencel, Rödl Bernát és a volt toronyzenész legény Schröder József. E társaságával behízelegte magát a polgárok házába, és engedély nélkül játszik minden esküvőn. Szemtelenül magának szerez meg minden zenélési alkalmat, és nekem alig maradt lehetőségem muzsikálni.” Gaszner panaszával a legközelebbi közgyűlés foglalkozott, ahová beidéztek a bratlgeigereket is. Kiderült, hogy nem is egy, hanem három társaságról van szó. 1. Schröder József bandájához Kaiser Ferenc, Fridl Lőrinc, Rojkó György és Sakoweil Lőrinc tartozik. 2. Rödl Bernát együttesének tagjai Gottschling András, Schaden Mátyás, Schaden Lajos, Schaden Jakab és Krauss Mihály. 3. Prinkl Mihály csoportjának tagjai pedig Pokorni Vencel, Schrantz Mihály és König Jakab. A közgyűlés figyelmeztette őket, hogy büntetés terhe mellett alkalmazkodjanak az 1782-es rendelethez. Tudomásul vették a határozatot. De ők is a tanács segítségét kérték annak megakadályozására, hogy a toronymester visszaéljen a helyzetével és zenedij címén zsarolja őket. A tanács méltányolva kérésüket úgy döntött, hogy minden lakodalmi zene után 1 ft-ot és minden vendéglői muzsikálás alkalmával pedig 30 x zenediját kell fizetniök a toronymesternek.²³²

Még egyszer halljuk Gaszner harcos hangját, de most rossz helyen kopogtat. 1811-ben ugyanis a tanács segítségét kéri, akadályozza meg, hogy a városban állomásozó Sommariva-vértesezred zenekara éjszaka a városban muzsikáljon és ezzel a toronyzenészeket akadályozzák zenélésükben. A tanács készségesen továbbítja kérését az ezredhez. Auersperg ezredes azonban nem teljesíti a kérést, mondván, a városi tanács saját hatáskörében megtilthatja a vendéglősöknek és a borkiméréseknek, hogy zenéért az ezredhez forduljanak. Ha ilyen kérés polgá-

²³⁰ Tjk 1796. dec. 27., 2287.sz., 1289.l.

²³¹ Uo. 1797. ápr. 4., 611.sz., 733.l.

²³² GySmL: 2 Fasc. XIV. Nr. 3228.: „... Vorzüglich aber vor allen übrigen muss ich mich wider einen gewissen Michael Prinkl, der vorher bei tit. herrn grafen von Pejacevich waldhornist und bedienter war, beschweren. Dieser mensch, der gleich dem thurnermeister, leute aufnimt und abdankt, hält sich eine ordentliche gesellschaft, zu welcher besonders der Wenzl Bokorni, Bernhard Redl und der ex-thurnergesell Schröder gehören. mit dieser seiner gesellschaft, da er sich in denen bürgershäusern einzuschmeicheln weiss, geiget er alle hochzeiten und ist kek genug, ohne es sich verbiethen zu lassen, bei allen vorfallenden gelegenheiten musik zu machen und so mir beinahe allen verdienst zu entziehen.“; uo. Tjk 1807. jan. 8., 63.sz., 54 – 56.l.; uo. jan. 29. 261.sz., 209.l.; HáziAdatok 141 – 142.l.

roktól, érdemesebb vagy előkelőbb személyektől érkezne az ezred zenekarához, nem csupán az udvariasság, de a polgársággal fennálló jó viszony miatt sem lehetne elutasítani.²³³

Gaszner toronymesternek közvetlenül a zenészekkel akadtak nehézségei. Pejacevich grófnak mint a bálók bérlőjének viszont a vendéglősökkel gyűlt meg időnként a baja, ha arról értesült, hogy belépődíj ellenében tartottak táncmulatságot. A Zöldfa (Ötvös u. 9.) kocsmárosát, Tinsér Józsefet 1794-ben feljelentette, hogy titkos bálokat tart. A tanács vizsgálatot tartott. Valóban új táncterem készült el, és a polgárság, az iparosok részére zenét tartanak, de a táncmulatságokat belépődíj nélkül rendezik, álarcosbál pedig egyáltalán nem volt náluk. Így Pejacevich szerződését nem sértették meg.²³⁴

Máskor vádjai igazaknak bizonyultak. Így joggal büntették meg 1805-ben és 1806-ban a Korona (Krone), a Szőlő (Traube) és a Réce (Straussen, Arany Réce), 1806-ban még a Lámpás (Lampel) vendéglő vezetőjét, 1812-ben pedig a Sas (Fekete Sas, az Arany Oroszlán vendéglő utóda a Sas téren) és a Fehér Rózsa vendéglőjét, az utóbbit ezért, mert a Sopronban élő rác disznókereskedőknek rendezett belépőjegyes táncmulatságot.²³⁵

1813-ban új színház és új kaszinó építésére gondolnak. Az új kaszinó tervei is elkészülnek, de egyiknek a megvalósítására sem kerül sor. A város kénytelen megvenni 60 000 ft-ért a kaszinót, amelyet Pejacevich gróf halála után a fia, Vince ad át a városnak 1815. okt. 28-án.²³⁶ Közben már 1815 szeptemberétől – mint említettük – Ringseisen Antal a kaszinó bérlője és a bálbérlet tulajdonosa. 1816-ban a drágaságra hivatkozva előbb a farsang szerdái esedékes előkelőbb bálók, majd a farsang vasárnapjain szokásos táncmulatságok belépőjegyének felemelését kéri. A tanács a szerdai jegyeket 1 ft 30 x-ra, a vasárnapiakat 1 ft 15 x-ra emeli fel a királyi kamara engedélye alapján.²³⁷ Fabriczy András városkapitány e farsangi felügyeletéért minden alkalommal 4 ft-ot kap. Ebben az évben összesen 60 ft volt a bevétele, mert a kaszinóban nyolcszor vasárnap és hétszer szerdán volt táncmulatság.²³⁸ Ringseisen bálbérlo idejében is megesik, hogy egy-egy vendéglős belépődíjjal rendez táncmulatságot. 1816-ban az Újteleki kapunál levő városi sörházban tartanak vizsgálatot pozitív eredménnyel. A büntetés nem marad el.²³⁹ De akad olyan eset is, amikor a vendéglős engedélyt kér táncmulatság tartására, a

²³³ Tjk 1811. jan. 17., 143.sz., 109–110.l.; uo. febr. 3., 334.sz., 225.l.; GySmL: 2 Fasc. XIV. Nr. 4178.: „... wenn die bürger oder honoratierer oder jemand von höhernen range die regimentsmusik verlangt, so wäre vom regiments comando zu unhöflich und dem guten einvernehmen, welches man mit dem civile zu erhalten suchet, zuwider, wenn man ihre diessfällige zutrauliche bitte abschlagen sollte...”; HáziAdatok 143.l.

²³⁴ Tjk 1794. febr. 20., 297.sz., 308.l.; uo. márc. 17., 424.sz., 439–440.l.

²³⁵ Uo. 1805. jan. 11., 58.sz., 44.l.; uo. jan. 25., 167.sz., 147–148.l.; uo. febr. 4., 261.sz., 212–214.l.; uo. 1806. jan. 9., 54.sz., 41.l.; uo. 1812. jan. 26., 219.sz., 149.l.; uo. febr. 6., 290.sz., 209.l.; CsatkaiFogadók 203–211.l.; CsatkaiRózsa 61.

²³⁶ VatterSzinészet 65.l.

²³⁷ Tjk 1816. jan. 7., 60.sz., 43.l.; uo. okt. 28., 3698.sz., 1255.l.; uo. 1817. jan. 18., 220.sz., 143.l.

²³⁸ Uo. 1816. márc. 6., 838.sz., 577.l.

²³⁹ Uo. 1816. júl. 5., 2342. sz., 275.l.

szabályoknak megfelelően belépődij nélkül. A Fekete Sas vezetőjének 1818-ban így szívesen teljesítik a kérését.²⁴⁰ Ringseisen egyeduralmának és bevételének biztosítására eléri a tanácsnál azt is, hogy a Fehér Rózsa vendéglőse csak olyan napokat tarthat a farsangban bált – természetesen belépődij nélkül –, amikor nála nincs táncmultság. 12 ft büntetést mégis kell fizetnie, mivel elnézte, hogy vendégei a Fehér Rózsaiban fizettek a zenészeknek a játékukért.²⁴¹ Csehova Sebestyén bálbérleti szerződése szerint a kaszinó földszinti termében Szent Mihály és advent között csupán háromszor, farsangban pedig csak vasárnap rendezhet táncmultságot. Többszöri kérésére a városkapitány még egy bált engedélyez ugyanazon a helyen az alsóbb néposztály részére.²⁴²

Micsanek József városplébános 1825 januárjában tiltakozik a városi tanácsnál, hogy Csehova a kaszinóban vasárnap reggelig zajos multságot tartott, és azzal zavarta az istentiszteleteket. Kéri ezért, helyezték át hétköznapra a bálkat. A tanács nem fogadja el a javaslatot. Szerintük ugyanis a táncot már az első istentisztelet előtt befejezték, a részt vevő előkelőség és a tisztikar tagjai pedig a legnagyobb rendben szórakoztak reggelig. Ez utóbbi állítást természetesen ma már fenntartással kell elfogadnunk!²⁴³

Hosszadalmas, bonyolult ügy lett az ún. körhinta-ügyből, amely végül mégis Csehova győzelmével fejeződött be. A Szent Mihály kapun kívül levő ún. Hohenadler-kertben körhinta működik, mellette muzsika szól, és az alsóbb néposztály tagjai táncolnak s ital mellett szórakoznak. A bizottság javaslata szerint ezt a nem épületes szórakozóhelyet meg kell szüntetni. A város építsen helyette az Újteleki kapu közelében új körhintát. Lássák el galériával, megfelelő helyet építsenek a zenekar részére is tetővel ellátva. A zenekar gondoskodjék a körhinta-hoz szükséges zenéről, de tánczenét nem játszhat. A javaslatot elfogadják, viszont az a szándékuk, hogy a Hohenadler-körhinta működését megszüntetik. Az új városi körhinta valóban elkészül, de a Hohenadler-féle sem szűnik meg. Sőt tulajdonosa 1815-ben megjavíttatja, és a zenekar részére is megfelelő helyről gondoskodik. Szól a zene, ropják a táncot gátlás nélkül, holott a tanács egyik rendeletét a másik után hozza az ott tapasztalható szórakozás stílusa miatt.²⁴⁴

1817-ben Burgmann János mézeskalácsos tulajdona már a Hohenadler-kert. Más polgárokhoz hasonlóan – mint írja –, ő is kér engedélyt a tanácstól, hogy a körhinta mellett vasárnap és ünnepnap táncot tarthasson és italt mérhessen ki. Megkapja az engedélyt a körhinta tartására és a vele kapcsolatos zenére. Ha italt fog kimérni, és vendégei táncolni is fognak, első esetben 32 ft büntetést fizet, majd újabb kihágás esetén a körhinta tartásának jogát is elveszik tőle. 1818-ban, 1819-ben, sőt 1821-ben is foglalkoznak az ügyével. Ez azt bizonyítja, hogy a tiltások

²⁴⁰ Uo. 1818. jan. 18., 217.sz., 170.l.

²⁴¹ Uo. 1819. febr. 15., 564.sz., 440.l.; uo. 1820. okt. 21., 3410.sz., 57.l.; uo. nov. 17., 3670.sz., 303–304.l.; uo. dec. 17., 4005.sz., 585–586.l.

²⁴² Uo. 1821. febr. 9., 549.sz., 370.l.; uo. 1822. okt. 30., 3547.sz., 251.l.

²⁴³ Uo. 1825. jan. 31., 330.sz., 248–249.l.

²⁴⁴ GySmL: 2 Fasc. XV. Nr. 452., 1814. aug. 24.; uo. Fasc. XV. Nr. 457., 1814. okt. 12.; uo. Fasc. XV. Nr. 460., 1814. nov. 6.; uo. Tjk 1815. máj. 29., 1685.sz., 151–152.l.; uo. jún. 2., 1743.sz., 194.l.; uo. Kjk 1815. júl. 5., 21.sz., 41.l.

ellenére is működik a népszerű szórakozóhely, és szól a tánczene is. Az 1819-es vizsgálat szerint bort és sört ugyan alig talált a bizottság, viszont több mint 400 ember szórakozott a körhinta körül, és a tánchelyiségnek használt szobában kb. 20 pár táncolt éppen akkor, amikor a tömeg miatt a bizottság tagjai a helyiségbe nem tudtak bejutni. Burgmann azzal védekezik, ő nem tudja megakadályozni a táncot. Büntetik, fenyegetik, de a tánc csak folyik tovább.²⁴⁵

Igen bölcs javaslattal áll elő a városi sörház bérlője, Betzlerné, ill. újabb házassága révén most már Hornungné asszony. Az Újteleki kapu közelében levő szép kertben, ahol a város által 1814-ben épített új körhinta is áll, fából felépítene tánctermet a saját költségén, sőt évi 200 váltóforintot is fizetne a rendes bérleti díjon felül a tánc tartásért a városnak. Így a fiatalság és mások is inkább itt táncolnának, s nem a Szent Mihály kapun kívül levő kertben, sem a királyi kamara tulajdonában levő bánfalvai vendéglőben, ahol szintén rendszeresen szól a tánczene. Az ötlet a városatyáknak tetszik, bár akadnak, akik sajnálják, hogy az Újteleki kapunál a kert szép fáit kivágják a táncterem felállítására alkalmával. Már úgy tervezik, hogy nyáron este 8-ig engedélyezik a hangulatos kertben a táncot, amely valóban kellemes szórakozóhely lesz, és a bevétel is a városi pénztárt illeti. A vitát azonban Csehova bálbérlő és a kaszinó bérlője dönti el. Ügyes és ravasz érveléssel győz: miért az újabb kiadás? – hisz a kaszinó helyiségei sincsenek kihasználva. Nyáron is, télen is bárki kedve szerint táncolhat nála. Nem is titkolja, hogy az új kerti tánc helyiség felépítésével neki a kaszinóban jócskán lenne vesztesége. Érveivel sikerül is magának pártot szerezni a városatyák között, akik aztán szavazással döntenek el a kérdést: 9 szavazat az új tánc helyiség felépítése mellett, 13 pedig ellene dönt. Így marad minden a régiben. Abban azonban nem vagyunk biztosak, hogy a Bánfalván és a Szent Mihály kapun kívül táncolók ezután Csehova kaszinójában szórakoztak.²⁴⁶

Csehova érdemének kell egyébként tulajdonítanunk, hogy hosszas tárgyalás után elérte, sőt a kamara jóváhagyását is megszerezte a kaszinó restaurálására és a táncterem kifestésére. A festést helyi mesterekre és művészekre bízták, de nem jelzik, hogy kik vállalták el.²⁴⁷ Csatkai szerint az épület 1834-ben leégett, a homlokzatán álló szobrok rádőltek a tetőre és beszakították. 1835-ben Lössl Ferenc tervei alapján aztán helyreállították.²⁴⁸

Meg kell vele kapcsolatban azt is említenünk, hogy ismerünk néhány fennmaradt művet, amelyet a kaszinóban tartott bálók számára komponáltak. Ilyen Amthor Jakab Deutsche Eccossaise, Ländler und Walzer c. műve (Tematikus jegyzékünk

²⁴⁵ Tjk 1817. okt. 8., 3218.sz., 1063–1064.l.; Kjk 1817. jún. 11., 12.sz., 34.l.; Tjk 1818. jún. 12., 2427.sz., 162.l.; uo. 1819. máj. 4., 1737.sz., 1251–1252.l.; uo. 1821. febr. 9., 549.sz., 370.l.

²⁴⁶ GySmL: 2 Fasc. XV. Nr. 708., 1823. jan. 16.; uo. Fasc. XV. Nr. 723., 1823. máj. 20.; Tjk 1823. jan. 16., 195.sz., 122.l.; uo. febr. 21., 559.sz., 397.l.; uo. márc. 10., 760.sz., 537.l.; uo. márc. 14., 816.sz., 580.l.; uo. márc. 21., 897.sz., 631–632.l.; uo. jún. 16., 2044.sz., 299.l.; Kjk 1823. febr. 8., 6.sz., 19.l.; uo. márc. 5., 13.sz., 42.l.; uo. márc. 12., 14.sz., 49–50.l.

²⁴⁷ Tjk 1824. jún. 24., 2046.sz., 346–347.l.; uo. júl. 23., 2375.sz., 586.l.; uo. aug. 30., 2809.sz., 971.l.; uo. Kjk 1824. szept. 7., 24.sz., 113.l.; Tjk 1825. márc. 10., 783.sz., 570.l.; uo. ápr. 11., 1092.sz., 841.l.; 1826. ápr. 25., 873.sz., 687.l.; uo. szept. 6., 2558.sz., 967.l.

²⁴⁸ CsatkaiMüemlék 324.l.

18. sz.), Pospischil János Károly 12 Redout Landerische c. táncai (Bárdos Győr 436 l., 1068 sz.), Pospischil Redout Deutsche... für das Clavier – Oedenburg, Anno 803. c. (Muntág Zayovcov 85. lap.). Bár az anonim anyagban szerepel, de feltételezhető, hogy Amthor Jakab írta a Redouth Deutsche für Violino Primo gewidmet für die Cassino Bälle zu Oedenburg 1827. c. művet is. (Tematikus jegyzékünk 858 sz.), mert ekkor ő volt a soproni katonakarmester.

Vessünk még egy pillantást a toronyzenészek jogaira is a szórakoztató zenével kapcsolatban!

Jachimek Ferenc a toronymesterség megszerzése után mindjárt fellépett a bratlgeigerek ellen. 1829-ben beadvánnyal fordul a városi tanácshoz. Az a kívánsága, hogy csupán egy zenekar, azaz banda működését engedélyezzék, és ők is csak vonósokkal játszhassanak. Ne vehessenek részt a céhek felvonulásain, a bálokon, ne adhassanak éjjeli zenét, s neki magasabb zenedíjat fizessenek. Jachimek kérvényét már nem találtuk meg, de a városi tanács felkérésére Fabriczy városkapitány tart vizsgálatot az ügyben, és az ő jelentése alapján ismerjük Jachimek kívánságait. A jelentésből kiderül az is, hogy 1829-ben két muzsikusbanda működött a városban. Az egyik vezetője Schaden Mátyás, tagjai: Schaden Lajos, Werl Márton, Schranz Gottlieb és a Mihály testvérek, valamint Kummer Ferenc. Tulajdonukban több kisebb hegedűt, két klarinétot, két vadászkürtöt, egy trombitát és egy nagybögőt találtak. A másik banda feje Schaden Sámuel, az említett Schaden Mátyás fia, akihez Schaden Lajosnak a fiai: Nándor és Lajos, aztán Hallwax Kristóf, Pummer Lipót, Drescher Nándor és Schibinger Mátyás tartoznak. Hangszereik: több hegedű, két klarinét, három trombita és két vadászkürt. Fabriczy elmondja azt is, hogy a szükség szerint a két banda négy részre is válhat. Muzsikálnak lakodalmakon, vendéglőkben és borkimérésekben felkérésre, de anélkül is, éjjeli zenét adnak névnapokon, Szilveszter estéjén, nyáron át Bánfalván és Balfon is szoktak szerepelni. A keresetük 1–7 ft között ingadozik. Mivel nincs megállapított zenedíj, ezért a táncosok tetszés szerint fizetnek. Azt is állítják, hogy az 1807. évi tanácsi határozat értelmében az 1 ft-ban és 30 x-ban meghatározott zenedíjat a toronymesternek mindig befizetik. Fabriczy szerint a toronymester ezt a kijelentésüket kétségbevonja. Ezért kéri, hogy a zenedíjat emeljék fel, hogy a nyolc legényből és két tanulóból álló zenekarát eltarthassa.

A megváltozott idők hangulatát és a toronyzenészek hatalmának csökkenését mutatja, hogy a tanács nem korlátozza a bandák számát, hangszereiket sem veszi el, hanem hagyja őket muzsikálni, mint eddig tették. Csupán azt tiltja meg nekik, hogy a céhek felvonulásán muzsikáljanak, és éjjeli zenét adjanak az utcákon. A zenedíjukat nem emelik fel, de elvárják, hogy az 1 ft-ot, ill. 30 x-t pontosan fizessék a toronymester részére minden alkalommal.²⁴⁹ Schaden Mátyás bandájával kapcsolatban egyébként 1814-ből is találtunk adatot a tanácsi jegyzőkönyvben. Reinek Magdolna özvegy feljeleníti őket és kártérítést követel tőlük azért, mert aug. 15-én, Nagyboldogasszony napján este olyan lármás zenét csaptak a Szent Mihály kapu

²⁴⁹ GySmL: 2 Fasc. XXIV. Nr. 1299.; Tjk 1829. febr. 3., 413.sz., 381 – 382.l.; uo. febr. 23., 656.sz., 651 – 653.l.; HáziAdatok 148 – 149.l.

közeliében, hogy a kocsijuk elé fogott két ökör megvadult, a fia a kocsi alá került, az ökrök a kocsin levő dolgokat összetörték, és végül elszabadulva elrohantak.²⁵⁰

A tánc és szórakozás körébe tartozó muzsikálási alkalmak és kérdések összefoglalása után még nem búcsúznak el véglegesen e témától, mert a korabeli leírásban megőrzött zenés szórakozásokat V. fejezetünkben majd idézzük.

Katonazene

Sopron ünnepeinek idézése közben a városban állomásozó csaknem valamennyi ezreddel fogunk találkozni. Tapasztalni fogjuk, hogy zenekaraik aktív résztvevői, gazdagítói voltak e megemlékezéseknek vagy örömunnepeknek. Mégis az együttesek tagjairól, karmesterükről és működésükről alig találunk adatot. A bécsi hadilevéltárban részletesen átvizsgáltuk a soproni ezredek személyi állományát tartalmazó ún. mustra-lajstromokat (Musterung-Liste). Ezek igen sok zenész nevét, sőt életrajzi adatait is közlik. Sajnos, azonban nehéz eldönteni, kik voltak a zenekar tagjai vagy csak a lovasezredek trombitásai, a gyalogezredek dobosai.²⁵¹

Ismertettük a Batthyány-ezred szerepét a soproni verbuválásokkal kapcsolatban. Zenekarukról, karmesterükről nem hallunk a dokumentumokban.

Az első ismert karmesterről 1780-ban szólnak. Az egyetlen biztos adatunk róla: Gaszner Lajos toronymester és Ruzitska Vencel, a Toszkánai-dragonyosezred karmestere a terv szerint 1780 adventjében hangversenyezett volna a színházban, de Mária Terézia halála miatt a koncertek elmaradtak. Erről szóló igazolását másolják be a soproni tanács fogalmazási jegyzőkönyvébe: „Alulírott elismerem, hogy a mostani adventben biztosan két hangversenyt tartottam volna, ha Ófelsége halála nem következett volna be. Ezt igazolom aláírással és pecsétemmel. 1780. december 21. Ruzitska Vencel a Toszkánai nagyherceg dragonyosezredének karmestere.”²⁵²

Sajnos személyéről és működéséről más biztosat nem mondhatunk. Csakiai ugyan az 1753-as kaszárnyaépítéséről, tisztai családok Sopronba való költözéséről

²⁵⁰ Tjk 1814. aug. 21., 2608.sz., 1084 – 1085.l.

²⁵¹ 1830-ig a következő Sopronban állomásozó ezredekről tudunk, amelyeknek bizonyára zenekaruk is volt: Báró András Ádám-gyalogezred (1741-től), Batthyány-dragonyosezred (1748 – 58), József főherceg-dragonyosezred (1763 – 68), Toszkánai-karabélyosezred (1768 – 71), Albert-karabélyosezred (1791 – 93), Albert-vertesezred (1798-tól), Sommariva-vertesezred (1811 k.) és Frigyes-vertesezred (1816 – 37). Ünnepekkel kapcsolatban szerepelnek még: Falkenstein-vertesezred (1716), Jörger-dragonyosezred (1724, zenekara is!), Althan-dragonyosezred (1726), Kinszky-dragonyosezred (1773), Simbschen-48. gyalogezred (1814 k.), majd ugyanennek, mint Radivojevich-48. gyalogezrednek 1823-tól Sopronban nevelőintézete működik. – Itt mondunk köszönetet Dr. Karch Pálnak szíves segítségéért.

²⁵² GySmL: 2 Prot Conc Lat et Germ 1781. febr. 5., 66/3.l.: „Ich unterfertiger bekenne, das ich wehrend dieser Advent Zeit sicher 2 Musicalische Accademien gegeben hätte, insofern nicht der Todten hatt Seiner Majestet erfolget wäre [?]. Bezeugt mein eigne unterschrift und Petschaft. Anno 1780 den den 21 Dec. Wentzl Ruschitzka Capel Meistr beym Löbl Gros Herzog Toscanischen Dragoner Regiment.” – Ugyanitt található Gaszner Lajos igazolása is. – Ruzitska igazolására utal KuglerSzinézet 14.l.

ír, és említi, hogy felpezsdül a zenei élet, és hogy a katonazenekar vezetője Ruzitska Vencel,²⁵³ de adatának forrását nem jelöli meg. Ruzitska Vencel nevét sem a mustra-lajstromban, sem másutt nem találjuk ebben az időben. Így Csatkai adatára nem építhetünk. 1768 – 1771 között csak Ruzitska Károly nevű, a csehországi Plattna városból való 31 éves trombitás szerepel Sopronban az Althan-ezredben.²⁵⁴

Egyelőre ezekben az években két Ruzitska Vencel nevű muzsikust ismerünk. Wurzbach ír részletesen a bécsi udvari orgonistáról és zeneszerzőről, aki 1758-ban a Morvaországban levő Jarmeritzben született és Bécsben 1823-ban halt meg. Ő nem szól arról, hogy Sopronban volt, ill., hogy egyáltalán katonakarmester is lett volna, viszont tévesen a veszprémi regens chorinak is tartja.²⁵⁵ A bécsi Rathaus-Bibliothekban levő ún. Portheim-katalógus őt tartja a soproni karmesternek is. Csupán Kuglerre hivatkozva az általunk idézett 1780-as igazolásra építi a véleményét. Egyéb felsorolt forrásaiban soproni vonatkozásról nem olvasunk. Erről a bécsi muzsikusról feltételezhető, hogy 1780-ban hangversenyezésre vállalkozott Sopronban. A Batthyány-ezred mustra-lajstromában 1759-ben és 1763-ban találkozunk a prágai születésű Ruzitska Vencel zenésszel, akit 1759-ben 15 évesnek mondanak, tehát 1744 körül született.²⁵⁶ Róla más adatunk nincs. Ő 1780-ban már 36 éves. Ha netán közben átkerült a Toszkánai-ezredhez, akkor lehetséges, hogy ő írta az 1780-as igazolást.

Az V. fejezetben bőven fogunk hallani az 1800-as évek elején Sopronban állomásozó Albert-ezredről. A tisztikar igen élénk társadalmi életet teremtett a városban. A tanácsi jegyzőkönyv sokat foglalkozik a soproni kaszárnya átépítésével, a tisztek lakásának kialakításával, sőt a kaszárnyában felépített lovasiskolával is. A zenekar karmesterének új lakást kívánnak építeni a kaszárnyában, de erre nem kerül sor.²⁵⁷

Az Albert-ezred karnagya ekkor Sopronban Pospischil (Postpischel) János Károly. Az első konkrét hírt a Pressburger Zeitungban olvassuk róla: 1801. dec. 23-án az ezred tisztikara részére rendezett hangversenyen fuvolaverseny előadásával működött közre.²⁵⁸ Utolsó szereplései: 1805. márc. 22-én Haydn Teremtés c. oratóriumát vezényli,²⁵⁹ ápr. 7-én színházi koncerten ismét fuvolaversennyel működik közre, ápr. 16-án pedig a kaszinóban Haydn Krisztus hét szava a keresztfán c. oratóriumát vezényli.²⁶⁰ Az ezred mustra-lajstromában 1804-ben bécsi születésű hivatásos zenésznek, 24 évesnek és nőnek írják. A lajstrom egyszerűen

²⁵³ CsatkaiMűv 218.l.

²⁵⁴ Wien, Kriegsarchiv I. Cuir. Reg. Muster-Listen 1768 – 70 (1. csomag), 1771 – 72 (2. csomag). – 1770-ben Sopronban Ignác nevű fia születik (MKa 1770. júl. 30., 76.l.), aki viszont nem egyezik a Veszprémben működő regens chorival, mert ez utóbbi Brodsky szerint 1777-ben Bazinben született. SzabolcsiLex 3.k. 272.l.

²⁵⁵ WurzbachLex 27.k., 319 – 320.l.

²⁵⁶ Wien, Kriegsarchiv 34. Inf. Reg. Batthyány. Muster-Listen (2001. és 2002. csomag).

²⁵⁷ Tjk 1801. jún. 19., 1174.sz., 981 – 993.l.; GySmL:2 Fasc. IV. Nr. 1272., 1801.év.

²⁵⁸ Pressburger Zeitung 1805. jan. 5., 3.l.

²⁵⁹ CsatkaiTeremtés 154.l.; HáziAdatok 152.l.

²⁶⁰ Pressburger Zeitung 1805. ápr. 16., 369.l.

csak trombitásnak jelöli. 1806-ban 3 éves Franciska és 2 éves Josepha leányát is említik.²⁶¹

Pospischil karnagynak a soproni kaszinó részére írt két művét már említettük. Ismerjük még az Albert-ezred lovasjátéka (karusszel) részére komponált Bécsben őrzött művét is. Nincs rajta évszám, ezért nem biztos, hogy a soproni évei alatt komponálta.²⁶²

Az 1804-ben tartott soproni lovasjátékon az Albert-ezred zenekarát Zinninger nevű őrnagy vezényli. Róla sajnos semmit sem tudunk meg.²⁶³ Csupán anyakönyvi bejegyzésből, mégpedig Franciska nevű leánya halálával kapcsolatban hallunk arról, hogy a Sommariva-ezred karnagya 1811-ben Sopronban Koniczek János volt,²⁶⁴ éppen abban az évben, amikor Gaszner Lajos toronymester az ismertett panaszos levelét írta a Sommariva-ezred éjszakai zenélése miatt.

Hosszabb ideig működik Sopronban Amthor Jakab mint az Albert-ezrednek, majd a Frigyes-ezrednek karnagya. A bécsi hadilevéltár nyilvántartása szerint 1790-ben a csehországi Kadenben született. 1810–1830-ig mint trombitást tartják számon, de jelzik, hogy hivatásos zenész. 1817-ben nősül, ennek nyomát azonban a soproni katolikus anyakönyvekben nem találjuk.²⁶⁵ Soproni karmesterségének kezdetét nem ismerjük, de 1815-ben már házassági tanúként mint az Albert-ezred karnagya szerepel az anyakönyvben.²⁶⁶ Csatkai hivatkozik Thier László gyűjteményében őrzött két kompozíciójára, amelyeket mint az Albert-ezred karnagya a soproni kaszinó farsangi báljára írt 1815-ben és 1816-ban.²⁶⁷ Emlékezzünk vissza, hogy 1817-ben a reformáció 300 éves jubileumi ünnepén ő is közreműködött zenekarával. 1818. ápr. 19-én az árvaház javára a színházban műkedvelők színdarabot adtak elő, amelyen a toronyzenészek ugyan 6 ft-ért, de Amthor a katonazenekarral szívességből muzsikált.²⁶⁸ Szóltunk már arról is, hogy 1826-ban Bitroff Károlynak, az evangélikus énekiskola tanárának felvételi vizsgáján részt vesz, és 1828-ban ő is pályázik a toronymesteri állásra.

Már fejezetünk előző részében említett, a soproni kaszinó részére írt és valószínűleg szintén tőle származó 1827-ben készült két művén kívül (Tematikus jegyzékünk 18. és 858. sz.), néhány egyházi művét is ismerjük, köztük az orsolyitáknak írt miséjét és Kurzweil Ferenc karnagynak dedikált motettáját. (Tematikus jegyzékünk 17. és 19–21. sz.) De megtaláltuk Győrött a Gespenst auf der Bastey c. darabhoz komponált nyitányát is.²⁶⁹ E néhány adat arra vall, hogy aktív tagja volt kb. 15 éves működése alatt a soproni egyházi és világi zenei életnek.

²⁶¹ Wien, Kriegsarchiv 3. Cuir. Reg. Muster Listen 1804–06 (76. csomó). – A soproni kereszteltek anyakönyve viszont 1805. szept. 25-én (MKA 285.1.) Pospischil János Károly karmester és Josefa asszony Katalin nevű leányának kereszteléséről tudósít!

²⁶² Wien ÖNB Musiksammlung S.m. 12994.

²⁶³ Pressburger Zeitung 1804. ápr. 6., 27.sz., 297–298.1.

²⁶⁴ MHa 1811. júl. 2., 14.1.

²⁶⁵ Wien, Kriegsarchiv Grundbuch 3. Cuir. Reg. Abgang 3., Classe 1., Heft 1., S.1.

²⁶⁶ MEa 1813. febr. 5., 24.1.

²⁶⁷ CsatkaiSchubert 167.1. 1.sz. jegyzet.

²⁶⁸ GySmL:2 Fasc. VIII. Nr. 752., 1818. ápr. 20.; Tjk 1818. ápr. 24., 1417.sz., 1097.1.

²⁶⁹ BárdosGyőr 328.1., 24.sz.

II. József halála után országszerte létrehozták a fegyveres polgári alakulatokat, amelyeknek a napóleoni időkben, különösen 1809-ben Napóleon magyarországi hadjárata idején a városok védelmében is komolyabb katonai szerep jutott. Kezdetől fogva színes egyenruhájukban elmaradhatatlan színfoltjai voltak a város ünnepeinek, amelyeken zenekaruk muzsikája kíséretében vonultak fel és parádéz-
tak.

Sopronban 1791 nyarán még csak egy századot szerveztek, és lövész alakulat néven szerepeltek (Uniformirter Scharfschützen Compagnie), de nem egyeztek a régóta működő lövészegylettel.

Naplójuk szerint 1791 nyarán már részt vettek a nádor fogadásán, és saját zászlójuk beszerzéséről, valamint a zenekar felállításáról tárgyaltak.²⁷⁰ A tanácsi jegyzőkönyv szerint a város okt. 17-én dönt hivatalosan a század felállításáról és arról, hogy nov. 15-én, Lipót király névnapján tartják a zászlószentelésüket. Ez valóban így is történt – mint majd az V. fejezetben elmondjuk. Zenekar is szerepelt az ünnepen, de a várostoronyból is szólt a zene. Így nem tudjuk, vajon ekkor volt-e már saját zenekaruk.²⁷¹ A Geiger-krónika részletesen leírja az egyenruhájukat, sőt a képét is mellékeli.²⁷² 1792-ben az úrnapi körmeneten és augusztusban az alakulat egyik tagjának a temetésén a zenekaruk is már muzsikált.²⁷³

1809-ben közvetlenül a napóleoni veszély előtt lényeges szervezési változást tapasztalunk. Összesen 8 századot állítanak fel. Az első század az eddig is ismert lövész alakulat. Geiger és öt kiegészítve Princz részletesen szól a nyolc századról, leírják mindegyik egyenruháját és Geiger a ruhák képét is bemutatja.²⁷⁴ 1809. márc. 9-én a tanács kéri a nádort, hogy a polgári fegyveres alakulat dobosa és zenészei fizetését vállalja el. A mellékelt kimutatás szerint 9 toronyzenész szerepel az állományban, tehát lényegében a toronyzenészek alkotják az alakulat zenekarát is. 1810 áprilisában a húsvéthétfői zászlószentelésre a 9 zenész részére új egyenruhát készíttetnek.²⁷⁵

1810 decemberében sok aláírással panaszos levelet juttatnak el a városi tanácshoz. A lövészszázad elleni kifogásaikat sorolják fel: Pauncz kapitány nincs megelégedve az alakulatnak igazán jó zenekarával. Pusztán feltűnési vágyból több ünnepükön idegen zenekart alkalmaz, és e költségeket a legénység pénzéből fedezi.²⁷⁶ A tanács 1811. januári gyűlésen békét próbál teremteni köztük, de nem tudjuk, milyen eredménnyel.²⁷⁷ 1826 májusában többek között arra kéri az alakulat a tanácsot, hogy a dobos és a zenekar egyenruhájának költségeit a városi pénztárból fizessék ki. A tanács azonban ezt nem vállalja, fizessék a saját pénztárukából. Majd legalább azt kéri, hogy az egyenruhák kifizetésére adjon a

²⁷⁰ SchützenComp 1–4.l.; GySmL:2 Fasc. V. Nr. 2524. S.a. irat., 1791. aug. 28.

²⁷¹ Uo. Fasc. V. Nr. 2524., S.b. irat, 1791. okt. 17.; Tjk 1791. okt. 17., 2091.sz., 798.l.; uo. nov. 14., 2260.sz., 993.l.; Pressburger Zeitung 1791. dec. 14., 100.sz.; SchützenComp 14–17.l.

²⁷² GySmL:2 S.18.sz. Geiger-krónika 403.l. és az 1.sz. képmelléklet.

²⁷³ SchützenComp 29–30.l.

²⁷⁴ GySmL:2 Geiger-krónika 428–429.l.; Princz-krónika 207–208.l.

²⁷⁵ Uo. Fasc. XXIV. Nr. 459. Burgerschaft iratai 1809. márc. 9.; uo. 1810. ápr. 3. és ápr. 10.

²⁷⁶ Uo. 1810. dec. 22.

²⁷⁷ Tjk 1811. jan. 31., 294.sz., 201–202.l.

város 350 váltóforint kölcsönt. Erre már hajlandó a tanács, de 5%-os kamatra.²⁷⁸ Az V. fejezetben idézzük az 1827. máj. 27-i ünnepüket, ahol vadonatúj egyenruhában 36-an muzsikálnak a zenekarukban. Utolsó adatunk megerősíti azt a véleményünket, hogy a polgári alakulat zenekarát lényegében a toronyzenészek alkotják: 1828 júniusában Gaszterné toronymester részére a város 277 váltóforintot fizet ki az úrnapi, s ami számunkra most lényegesebb, a polgári alakulat szemlélén való muzsikáért.²⁷⁹

Színházi zene

A soproni színház jelentőségét találóan fejezi ki a színház áldozatos és hozzáértő bérlője, gr. Pejacevich Károly 1803-ban: „Mivel ez a város nagyon közel van a királyi székvároshoz s a színházkedvelőknek bőséges az alkalmuk Bécs nagy színházaiba járni, ezért függetlenül az olcsó helyarátktól itt is mindenkor igénylik az új és kitűnő vígjátékokat, látványos darabokat, a tragédiákat, az operákat, a szép kosztümöket és díszleteket, a jó zenét, a jó művészeket és művésznőket.”²⁸⁰

A soproni színház történetéről 1841-ig Vatter részletes és értékes munkája áll rendelkezésünkre, amely a 18. század végétől ismert és előadott művek betűrendes katalógusát is tartalmazza, megjelölve köztük a zenés darabokat is.²⁸¹ A következőkben az ő zenei adatait foglaljuk össze. Mivel nem sajátosan a zenével kívánt foglalkozni, azért, ahol az eredeti dokumentumok a muzsika szerepéről részletesebben szólnak, azokat alaposabban szemügyre vesszük, és saját kutatásunk eredményeivel is kiegészítjük.

A régi szárazmalomból kialakított színházban (kb. a mai Széchenyi gimnázium telkén) Piloty Ignác társulata 1754-től a tanács engedélyével már rendszeresen játszott. Az 1769-ig Sopronban járt társulatok (Schulz, Menninger, Berner, Novak, Passer) közül csupán a gyermektársulatáról híres Berner Felix működésével kapcsolatban maradtak fenn zenei adatok. A soproni tanács igen kedvező bizonyítványt állított ki a működéséről 1768-ban, amelyben kiemeli a balettjeit: „Berner Félix . . . maga és mások által betanított gyermekekből, színészekből, táncosokból, táncosnőkből, valamint saját [Hornung nevű] balettmesteréből álló társulatával különböző tanulságos és erkölcsnemesítő szindarabokat, pantomimeket, látványos baletteket, szép díszletekkel ellátott darabokat és zenés énekes játékokat adott elő mindenki tetszésére és meglegésére.”²⁸² Bernerék négyszer voltak Sopronban 1768-ban, 1770-ben, 1774-ben és 1786-ban. Műsorukban Jos.

²⁷⁸ Uo. 1826. máj. 5., 1252.sz. 983–984.l.; uo. jún. 1., 12–13.l.; uo. júl. 7., 1909.sz., 371–372.l.

²⁷⁹ Uo. 1828. jún. 9., 2234.sz., 884.l.; uo. aug. 18., 3263.sz., 548–549.l.

²⁸⁰ GySmL: 2 Fasc. XXV. Nr. 937. T.P.a. irat., 1803. júl. 28.: „Da diese Stadt nahe an der Residenz ist und die theater freunde Gelegenheit haben oft die grosse theater Wiens zu besuchen, so verlangen sie auch hier ungeachtet der geringen Entree Preise, immer neue, gute, grosse Lust- und Schauspiele, Tragedien und Opern, -verlangen eine schöne Garderobe -Decorationen, -eine gute Musique, -gute theater Künstler und Künstlerinnen. . .”

²⁸¹ VatterSzínészet.

²⁸² Uo. 10–14.l.

Haydn *Der krumme Teufel* c. darabja, de Guglielmi, Paisiello, Sacchini művei is szerepelnek, sőt olyanok is, amelyeknek szövegét maga Berner írta, és Schiffner (*Die zaubernde Colombina*, *Colombinas Meisterstück*) és Sias (*Die von Minerva beschützte Unschuld*) szerezte a zenéjüket.²⁸³ Amikor 1768-ban Menninger János Mátyás engedélyt kért a színjátszásra, felajánlja a városnak, hogy hosszabb ideig is Sopronban marad, ha a színházat átalakítják és bálók rendezésére is alkalmassá teszik. A város a tervet helyesnek tartja. Azon is gondolkodnak, vajon Menninger vagy a soproni toronymester gondoskodjék-e a bálók zenéjéről. A terv megvalósítására 1769-ben kerül sor. Felépül a szárazmalom, a régi színház helyén az új állandó közsínház, amely az 1730-ban épült pozsonyi színház után a második legrégebb állandó színház volt az országban. A pesti ugyanis csak 1771-ben nyílt meg. A színház freskóit, a függőnyeit és a díszleteit Dorfmeister István, a neves soproni barokk mester festette.²⁸⁴

Az új színház és egyúttal a bálók első bérlője 1769-től 1776-ig gr. Estupignan Jeromos volt. Ez idő alatt sűrűn váltják egymást a színtársulatok, de csak Berner és Grimmer társulatának zenés darabjairól írnak. 1774-ben a *Pressburger Zeitung* számol be a máj. 1-i színházi előadásról. Az útutazóban levő Albert herceg tiszteletére Pergolesi *Az úrhatnám szolgáló* c. operáját (*Die dienstfertige Hausfrau*, *La serva padrona*) és a *Fledermaus* c. balettet adták elő Bernerék.²⁸⁵ A tanács máj. 31-én ismét tanúsítványt ad ki két hónapi működésükről. Nem győzi újra dicsérni a zenés darabokat, pantomimeket, operetteket és baletteket.²⁸⁶ Franz Grimmer régebben Berner korrepetitora volt. 1775. aug. 2-án a tanács az ő gyermektársulatának a zenéjét is értékeli: „... elismerjük, hogy Franz Grimmer zeneszerző és Augsburgból való színész öt hétig tartó soproni tartózkodása alatt jó operákat és drámákat adott elő ügyes gyermekszínészeivel a közönség legnagyobb meglegedésére.”²⁸⁷ Műsorukról azonban részletesebben nem szólnak.

Figyelemreméltó hírről tudósít a *Pressburger Zeitung* 1776 elején: A soproni városi színházban hangversenysorozatot kezdtek, amelynek első koncertjét dec. 29-én tartották.²⁸⁸ Részleteket itt sem ismerünk. Szóltunk már Ruzitska Vencel és Gaszner Lajos nyilatkozatáról az 1780-as hangversenyek elmaradásával kapcsolatban. E két, az 1776-os és 1780-as adatból arra következtethetünk, hogy az adventben és a farsangi időben rendszeresen voltak hangversenyek a színházban.

²⁸³ Uo. 13–14.l.; HáziAdatok 134.l.

²⁸⁴ Tjk 1768. aug. 5., 194.l.: „... obgedachter Comoedianten Principal beständig allhier verbleiben und für jedes aufzuführenden Schauspiel ausser denen Baalen (in betreff welcher noch nichts ausgemacht worden, ob er oder der thurnermeister solche halten soll?) 2 fl zur Cammer Cassa zahlen wird...”; *VatterSzinészet* 12–15.l.

²⁸⁵ *Pressburger Zeitung* 1774. máj. 21., 41.sz.; *VatterSzinészet* 19.l.; *LegányKronika* 117.l.

²⁸⁶ *VatterSzinészet* 19.l.

²⁸⁷ GySmL:2 Proth. Testimonialium 1775. aug. 2., 38.l.: „... bekennen hiermit... Herr Frantz Grimmer ein compositeur und deutscher Schauspieler aus Augspurg gebürtig, während seines fünf wochentlichen Aufenthalts allhier, verschiedene gute operalische- und Dramatische Stücke mit der Geschicklichkeit seiner Kinder, zur vollkommenen Zufriedenheit des gesamten Publici auf allhiesigen Stadt theatro vorgestellt und produciret.”; *VatterSzinészet* 20.l.

²⁸⁸ *Pressburger Zeitung* 1776. jan. 10.

1776 – 1778 között gr. Starhemberg Lajos, 1778-tól 1785-ig Eichelberg Lénárd kávéház-tulajdonos és Gallus Pál fürdős a színház és a bál bérlője. Ezen évek alatt kétszer is hallunk gyermektársulatról. András Fülöp kassai származású színész tanúsítványában társulatának vígoperai előadásait emelik ki 1777-ben, Mersch (Möhrisch) Ferencnél pedig a gyermek-operetteket 1780-ban. Az utóbbit érte a komoly veszteség Mária Terézia halála miatt, mert a gyász idején négy hétig nem játszhatott a színházban.²⁸⁹

1779 – 1790 között gyakran játszik Esterházy Miklós hg. színtársulata Diwald Ferenc vezetésével Sopronban. A Gothaer Theater Kalender 1780-ban közli Diwald társulata tagjainak a névsorát, de nem jelzik, hogy kik voltak az énekeseik. Jos. Haydnt jelöli meg zeneigazgatónak, de Vatterrel együtt az a véleményünk: nem hisszük, hogy Haydn követte volna a társulatot vidéki útjain. Így nem mernénk állítani, hogy Haydn vezényelte Sopronban a társulat előadásait, amelyek között természetesen bőven akadt zenés darab.²⁹⁰

1782-ben a tanács pártoló sorait mellékelve Gaszner Lajos toronymester hosszú beadványban kéri a királyi kamarát, hogy az Eichelberg – Gallus-bérlet lejárta után neki adják a színház- és bálbérletet. II. József korszakában bekövetkezett zenélési alkalmak csökkenésére hivatkozik, amelyek jelentős anyagi veszteséget okoztak neki. Ugyanakkor viszont kiadása bőven van, és a legényeiről is kell gondoskodnia. (Arról nem ír, hogy a színházban is volt elfoglaltsága.) Eichelberg tudomására jutott Gaszner szándéka. Ezért sürgősen ő is benyújtja kérését a bérletre. Némi kis ravaszsággal és félrevezető szándékkal jócskán foglalkozik Gaszner anyagi helyzetével, de a II. József-korszak előtti elfoglaltságait sorolja fel. Szerinte Gaszner legalább évi 1000 ft-ot keres, igazán nincs szüksége még a színházi és a bálbérletre is. Mivel Eichelberg a másik pályázónál, Diwald Ferencnél is hajlandó többet fizetni, egyelőre Eichelberg és Gallus kapja meg a bérletet.²⁹¹

A népszerű Wilhelm – majd a Seipp – társulat keresi fel Sopront e három év alatt. Wilhelm 1783-as bécsi műsorában igen sok operát és zenés darabot találunk, de pontosan nem állapítható meg egyiküknél sem, miből állott a soproni műsoruk.²⁹² Az azonban világosan követhető, hogy a soproni színház műsora szorosan Bécs stílusához alkalmazkodott.

Eichelberg – Gallus-bérlettel a soproniak nincsenek megelégedve. Ennek következtében a város a saját kezelésébe veszi a színházát, és a bálók bérletét évi 150 ft-

²⁸⁹ VatterSzínészet 23., 26.l.

²⁹⁰ Uo. 26.l. Azzal a hagyományos nézettel, hogy Haydnnak állandó szobája volt a soproni Esterházy-palotában (Templom u. 2.), ahol gyakran megszállt, dolgozott, pihent s ennek fejében a saját rokonát, Luegmayer házmestert is fizette, Hiller foglalkozott legutóbb. Hivatkozva Haydn 1790. máj. 13-i és 30-i levelének részleteire („mivel leveles táskánkat Sopronban... az ottani házmester minduntalan felnyitja”, és „éppen Sopronban jártam, hogy az elveszett levél után tudakozódjam”), Haydn soproni állandó kapcsolatát bizonyítottan tartja. (Lásd HillerHaydn.) – Véleményünk szerint egyelőre csak az igazolható, hogy Sopronban járt, rendszeresen támogatta rokonát (lásd ValkóHaydn2 610.l.), és tiltakozott, hogy adósságát rajta akarják behajtani, de rendszeres tartózkodásáról még nem kerültek elő adatok.

²⁹¹ GySmL: 2 Prot. Conc. Lat. et Germ. 1782. jan. 17., 33 – 36.l.; uo. márc. 13., 97 – 99.l.; uo. Prot cui Benigna Mandata 1782. jan. 29., 60/2 – 60/5.l.; VatterSzínészet 27.l.

²⁹² BlümmlWiener 113.l.; VatterSzínészet 27 – 32.l.

ért Gaszner Lajosnak adja, de megbízza azzal is, hogy a színházi előadásokon esetenként két ft-ért muzsikáljon együttesével.²⁹³ Ez az első biztos adatunk arról, hogy a toronymester a zenekarával a színházban rendszeresen játszott!

1785 nyarán a Scherzer-társulat a nyári színházban játszik, amelyet Eichelberg épített. Bár bőven akadt opera és balett a műsorukon, Vatter mégis a népszerűséget hajhászó mozzanatokkal emeli ki előadásaikban (pl. prólóg trombitaharsogás és dobpergés közepette, katonazenével és törökös zenével kísért parádés felvonulások, énekkel, repülőszerkezetekkel előadott vígjáték stb.), és csak három színlap alapján tud soproni zenés adatról.

1786-ban ismét a Berner-társulat jön a városba. A győri származású ötéves Renth Rozália táncaival ámulatba ejti a közönséget. A Gothaer Theater Kalender 14 új balett betanulását jelzi erre az évre.²⁹⁴

A Bartsch-társulat anyagi kudarca után a soproni színjátszás szerencséjére akadt bőkezű és hozzáértő mecénás, aki 1788-ban elvállalta a színház- és bálbérletet. Gr. Pejacevich Károly 26 évét a soproni színjátszás fénykorának tekinthetjük. Anyagilag ugyan alaposan ráfizetett, de mégis elérte, hogy a soproni színház ügyes szervezése és gondoskodása révén a bécsi színházak nivójára emelkedett. Ezt a muzsika területén is tapasztaljuk. Szerződésében a színház renoválásán kívül elvárják tőle, hogy megfelelő tánctermet is építsen benne, a kamara pedig kiegészíti még azzal, hogy a színház világítását és a zenészek fizetésének a felét is neki kell vállalnia.²⁹⁵ Tudjuk már, hogy a színházi táncterem helyett a kaszinót építtette fel, ahol sokkal alkalmasabb helyet biztosított a táncmulatságoknak.

Nevezetesebb szintársulatai közül először a Wilhelm-társulatról kell szólnunk. 1790-től két évig Sopronban, a nyári évadokban pedig Badenben játszanak. Még a bőjti időszakban is kapnak engedélyt a tanácstól, hogy erkölcsnemesítő tragédiákat és daljátékokat adjanak elő.²⁹⁶ Nem volt szerencsésük, mert II. József halála miatt febr. 22-én elrendelik, hogy a színházban szüneteltetni kell a gyász alatt az előadásokat, sőt még a társulat három tagja, név szerint Grünberg, Ölberl és Karmasini is utasítást kap, hogy virágvasárnapig tervezett hetente háromszor tartandó énekes és hangszeres koncertjeiket a Pejacevich-teremben nem tarthatják meg. Gaszner Lajost is büntetés terhe mellett figyelmeztetik, hogy nem működhet közre e hangversenyeken.²⁹⁷

²⁹³ Tjk 1785. szept. 12., 125.sz., 976.l.; uo. okt. 24., 478.sz., 1212–1213.l.; uo. okt. 28., 519.sz., 1239.l.: „Hat Herr Ludwig Gassner Thurnermeister für die Baale titulae Arendae alljährlich 150 fl an die Domestical Cassam zu bezahlen versprochen, zugleich aber auch sich dahin verpflichtet, dass auf den Fahl, so Ihme die Baale in obigen Preiss exarendirt würden. Er die Comoedianten bey jedem Schauspiel für zwey Gulden mit wohlbesetzter Music versehen wolle. – Ein welches Einem Hoch Löbl Königl. Hung. Statthalterey Rath sine ratificationis bereits untern 24ten dieses einberichtet worden.”; uo. dec. 12., 923/i.sz., 1465–1466.l.; uo. 1786. jan. 9., 70.sz., 31.l.; uo. máj. 18., 1167.sz., 836.l.; VatterSzinészet 32.l.

²⁹⁴ Uo. 32–35.l.

²⁹⁵ Uo. 37–39.l.

²⁹⁶ Tjk 1790. febr. 7., 294.sz., 263–264.l.: „... bittet die Fastenzeit hindurch censurirte Traue-Lust – und Singspiele ausführen zu dürfen.”; uo. febr. 23., 330.sz., 302–304.l.; VatterSzinészet 40.l.

²⁹⁷ Tjk 1790. febr. 22., 390.sz., 360.l.; uo. márc. 8., 478.sz., 446.l.; VatterSzinészet 40.l.

A Gothaer Theater Kalender név szerint felsorolja a társulat tagjait. A már említett Grünberg és Ölberl énekes és táncos volt. Számunkra legfontosabb személy Karmasini János Frigyes zeneszerző és karmester. Majd az 1820-as években állandóan Sopronban lakik családjával együtt. A balettmester a később híressé vált komikus Anton Hasenhut. A 30 tagú társulat új betanult operái 1791-ben: Die christliche Judenbraut (zene: Vinc. Ferr. Tuczek), Cosa rara II. rész (zene: Franz Zach), Hieronymus Knicker (zene: Ditters v. Dittersdorf), Die Italienerin in London (zene: Dom. Cimarosa). Vatter még két operaelőadásáról tud 1791-ben: König Theodor in Venedig (zene: Giov. Paisiello) és Das wütende Heer (zene: Steph. Rupprecht).²⁹⁸

1791-ben Wilhelm társulatát Berndt Fülöpé váltja fel. Levelében arról ír, hogy kiváló színészekkel, jó énekesekkel és énekesnőkkel rendelkezik.²⁹⁹ A Gothaer Theater Kalender 1794-ben közli a társulat teljes névsorát. Baader nevű zenei korrepetitorról és Gaszner nevű karmesterről olvasunk itt, de a társulat csaknem valamennyi tagjánál jelzi, hogy énekes is. Ismerteti a soproni műsorukat 1791. nov. 1-től 1792. ápr. 28-ig. Csak néhány műnél tünteti fel, hogy zenés darab: Die beiden Anton (zene: ?, 1791. nov. 29.; megjegyzi, hogy nagyon tetszett a közönségnek), Der Schreiner, Babet und Nanette (zene: ?, 1791. dec. 8., tetszett), Das Testament (zene: Joh. Heinr. Röhm, 1792. jan. 5.), Robert und Kaliste (zene: Paul Kürzinger, 1792. febr. 2., nagyon tetszett), Schöne Schusterin (zene: Ignaz Umlauf, ápr. 28., nagyon tetszett), Der Deserteur (zene: Pierre Alex. Monsigny, máj. 1.).

Berndték 1792–93. évi soproni műsorát dr. Flórián Kata adatai alapján közli Vatter. Itt jóval több zenés darabot találunk dátum nélkül: Alderson (zene: ?), Babette und Nanette (zene: ?), Die beiden Anton (zene: ?), Die Bergknappen (zene: Ignaz Umlauf), Die Colonie (zene: Ant. M. Gasp. Sacchini), Cosa rara (zene: Franz Zach), Damenschule, Darime, Deserteur (zene: Pierre Alex. Monsigny), Der eifersüchtige Liebhaber auf der Probe (zene: ?), Kuncz von Kauffungen (zene: Vinc. Ferr. Tuczek), Musiknarr (zene: ?), Die Philosophen (zene: ?), Die Reise nach Mond (zene: ?), Robert und Kaliste (zene: Paul Kürzinger), Das rote Käppchen (zene: Ditters v. Dittersdorf), Die schöne Schusterin (zene: Ignaz Umlauf), Schlosser (zene: Joh. Mederitsch), Das Urianische Schloss (zene: ?), Wiener Zeitung (zene: Franz Xav. Gerl és Benedict Schack), Wunsch mancher Mädchen (zene: Karl Hanke), Die zwei Gräfinnen (zene: ?).³⁰⁰

1793–94-es időnyre az Appelt-társulat kapja meg a színházat. A helytartótanács 1793. okt. 18-án kelt rendelete szigorúan előírja a daraboknak cenzúrára való előzetes felterjesztését. Appelt a következő zenés darabok előadására kér engedélyt 1796 decemberében: Die Wilden (zene: Nic. Dalayrac), Der Baum der Diana (zene: Jean P. E. Martini), Cosa rara (zene: Franz Zach), Don Juan (W. A. Mozart), Die drei Pächter (zene: Wenzel Müller), Die Eifersucht unter den Bauern (zene: ?), Die Erbschleicher (zene: W. Müller), Der Freibrief (zene: Ernst Lange), Das Irrlicht

²⁹⁸ VatterSzinészet 40–41.l. – A továbbiakban Vatter zenés darab adatainál, ha a betűrendes katalógusban szerepel, akkor *Katalógus* szóval utalunk a műre.

²⁹⁹ Uo. 42.l.

³⁰⁰ Uo. 112–113.l.

(zene: Ignaz Umlauf), Die Jagd (zene: Joh. Schenk), König Theodor in Venedig (zene: Giov. Paisiello), Die Negersklaven (zene: Cibulka Alajos?), Die Pascha von Tunis (zene: Joh. Aug. Halbe), Die Philosophen (zene: ?), Die Reisenden (zene: W. Müller), Ritter Tulipan (zene: Giov. Paisiello), Der Schiffspatron (zene: Ditters v. Dittersdorf), Die schöne Schusterin (zene: Ignaz Umlauf), Talisman (zene: Antonio Salieri), Der Wunsch mancher Mädchen (zene: Karl Hanke), Die Zigeuner (zene: W. Müller), Die zwei Streitenden (zene: ?).

Mivel a művek nem szerepelnek a 12 törölt darab között, feltételezhető, hogy Sopronban színre is kerültek. Különösen Mozart Don Juanjára gondolunk, mert ezt Pesten is csak 1801-ben adják elő először.³⁰¹

Lehetséges, hogy Mozart Don Juanjának az előadása 1795-ben is csak terv maradt, amikor Paraszkovitz Constantin, Appelt utóda terjesztette fel cenzúrára. De az biztos, hogy 1795. dec. 12-én és 13-án Mozart Varázsfuvoláját Paraszkovitz társulata előadta, mert erről a Pressburger Zeitung is tanúskodik.³⁰² Vatter tud még a következő zenés darabok előadásáról: Sonnenfest der Brahminen (zene: W. Müller), Die Waldmänner (zene: Joh. Bapt. Henneberg), Der Spiegel von Arkadien (zene: Franz Xav. Süssmayr), Waldemar (zene: Jos. Weigl), Maria von Montalban (zene: Peter v. Winter), Die Negersklaven (zene: Cibulka Alajos?), Das öffentliche Geheimnis oder der Spuk (zene: Jean Pierre Solie), Macbeth (Shakespeare drámájához kísérezene: Joh. Mederitsch), Jeanette oder Wie den Schaden hat (zene: W. Müller), Simson, Richter in Israel (zene: Vinc. Ferr. Tucek). Mindezek ismét jelzik, hogy Paraszkovitz is, mint elődjei a korabeli Bécs színházi zenéjét nyújtja a soproni közönségnek.³⁰³

1796–97. és 1797–98. évi téli szezomban Wilhelmék játszanak újra Sopronban. 31 tagú együttesében 15 tagja van az operai részlegnek, 16 pedig a balettkarnak. Karmasini karmester nevével most nem találkozunk, viszont Moravetz nevű muzsikust jelölnék meg a zenei rész irányítására. Hetenként négy előadásuk van. 84 darab közül 33 opera, ill. daljáték. Műsorukból ismeretes zenés darabok: Das Mädchen von Fraskata (zene: Giov. Paisiello), Die Negersklaven (zene: Cibulka Alajos?), Hieronymus Knicker (zene: Ditters v. Dittersdorf), Die Jagd (zene: Joh. Schenk), Lustig lebendig (zene: Wenzel Müller), Die Pilgrimme von Mekka (zene: Chr. Will. Gluck), Schönheit und Tugend, eine Cosa rara (zene: Jean P. E. Martini?), Weiss und Schwartz (zene: ?), Karl XII. in Bender (zene: Franz Joh. Raymann), Das unterbrochene Opferfest (zene: Peter Winter), Ritter Tulipan (zene: Giov. Paisiello). 1798-ban: Azor und Zenire (zene: André E. M. Grétry), Der Baum der Diana (zene: Jean P. E. Martini), Das Petermännchen (zene: Jos. Weigl), Das rote Käppchen (zene: Ditters v. Dittersdorf), Die Waldmänner (zene: Joh. Bapt. Henneberg), Schamascharot (zene: ?), Der Spiegel von Arkadien (zene: Franz Xav. Süssmayr).³⁰⁴

³⁰¹ Uo. 44–45.l. és a Katalógus.

³⁰² Pressburger Zeitung 1795. dec. 11., 99.sz., 1234.l.; VatterSzinészet 46–48.l.; CsatkaiMozart.; ThierMozart 51.l.; LegányKronika 117.l. (Pressburger Zeitung 1796. jan. 5.).

³⁰³ VatterSzinészet 47–48.l. és a Katalógus.

³⁰⁴ Uo. 50.l. és a Katalógus.

A városi tanács halás lélekkel örökíti meg 1798. márc. 9-én a tanácsi jegyzőkönyvben Wilhelmék nemes gesztusát, hogy a kópházai tűzkárosultak javára – Vatter szerint a Guthmütige c. daljátékot – előadták, és a tiszta jövedelmet 78 ft 7 x-t felajánlották számukra. A tanács kiemeli azt is, hogy Gaszner Lajos toronymester sem fogadta el a zenéért járó pénzt.³⁰⁵ Ez utóbbi megjegyzés arra utal, hogy a toronyzenészek játszottak Wilhelmék idején is a színházban.

Wilhelmék távozása után az 1798–99-i évadban Paraszkovitz együttese jön vissza. Furcsa azonban, hogy sem az ő műsorát, sem a következő két évadban működő Schrott, Schantrock és Frasel társulatának előadott darabjait alig ismerjük, holott éppen ezekben az években a Sopronban állomásozó Albert-ezred tisztikara tiszteletére a színházban is gazdag műsor volt, mint a korabeli újságok beszámolóiból erre lehet következtetni.

Az 1802–3. és 1803–4. évadban két évig ismét a Wilhelm-társulaté a színház. Vatter tapasztalata szerint műsorukban a dráma háttérbe szorul. A daljáték és az opera kerül az élre, de a balett jelentősége is csökken. Az első évadból csak két zenés darabról tud: *Der wiedergefundene Gutscher oder der Schiffspatron* (zene: Ditters v. Dittersdorf, 1802. XI. 23.) és *Soliman der Zweite oder Die drei Sultaninen* (zene: Franz Xav. Süssmayr, 1802. XI. 24.). A második évad zenés műsora a fennmaradt színházi zsebkönyv alapján részletesen összeállítható. Jelzik, hogy Karmasini János a társulat karnagya, s azt is megtudjuk, hogy 1804. márc. 25-én a *Teremtés* előadása volt a színházban, mint erről még majd szólunk. 1803: *Das lustige Beylager* (zene: Wenzel Müller, X. 31, XI. 20.), *Die beyden Fuchse* (zene: ?, XI. 5, XII. 29.), *Die Weiber Kurr* (zene: Ferd. Paer, XI. 7., 29.), *Die Wilden* (zene: Nic. Dalayrac, XI. 12.), *Graf Armand oder die zwei gefahrvollen Tage* (zene: ?, XI. 17., XII. 17.), *Die Hussiten vor Naumburg* (zene: Antonio Salieri, XI. 23.), *Der Wundermann* (zene: Franz Stan. Spindler, XI. 21.), *Die Zigeuner* (zene: W. Müller, XI. 28.), *Die Tyroler Wastel* (zene: Jakob Haibel, XII. 4.), *Ritter Don Quixott Vermählung* (zene: Franz Stan. Spindler, XII. 12., 20.), *Der Schatzgräber* (zene: Etienne Nic. Méhul, XII. 13.), *Das Gärtnermädchen von Freskati* (zene: E. W. Wolf?, XII. 31.). 1804: *Die Wilden* (zene: Nic. Dalayrac, I. 3., II. 22.), *Die Liebestreit* (zene: ?, I. 7., III. 8), *La Clemenza di Tito* (zene: W. A. Mozart, I. 10., 14.), *Der Körperflechter* (zene: Friedrich Satzenhofen, I. 15.), *Eins und drey* (zene: Ignaz Seyfried, I. 17.), *Alle muss um das Zentrum* (zene: Jakob Haibel, I. 22.), *Der Stein der Weisen* (zene: Franz Xav. Gerl, Joh. Bapt. Henneberg és Ben. Schack, I. 24., II. 20.), *Der Schatzgräber* (zene: Etienne Nic. Méhul, I. 28.), *Die Pilgrimme von Mekka* (zene: Chr. Will. Gluck, II. 2., III. 4.), *Die beiden Gefangenen* (zene: Pierre A. D. Della Maria, II. 5.), *Die beiden Savoyarden* (zene: ?, II. 19.), *Die Temperamente* (zene: ?, III. 8., IV. 22.), *Lustig und Lebendig* (zene: W. Müller, III. 12.), *Der Bandelkram-*

³⁰⁵ Tjk 1798. márc. 9., 441.sz., 452.1.: „Ist dasjenigen Geld, welches bey dem durch Herrn Directeur Wilhelm mit seiner Schauspieler Sänger und Tänzer Gesellschaft, aus freyen menschenfreundlichen Antrieb zum Besten deren, doch neuliche Feuerbrunst verunglückten diesseitig-städtischen Unterthanen in Kolnhof abgeführten Lustspiel, wobey auch der Thurnermeister H. Ludwig Gassner für die Musique nichts abgenommen hat, eingenommen worden, nach Abzug deren minderen Unkosten pr. 4 fl 48 x annoch mit 78 fl 7 x überrichtet worden.”; VatterSzinészet 51.1.

mer (zene: Carmasini, IV. 1., 10.), Das Puppenkabinet (zene: ?, IV. 1.), Das Opferfest (zene: Peter Winter, IV. 9.), Der Kornsprung (zene: ?, IV. 10.), Der 30jährige ABC Schütz (zene: Adolf Müller, IV. 15.), Die drei Sultaninen (zene: Franz Xav. Süssmayr, IV. 16.), Liebe macht kurzen Process (zene: Jakob Haibel, Joh. Bapt. Henneberg, Fr. Xav. Hoffmeister, IV. 19.), Die böse Fee Kasandra (zene: ?, IV. 22.), Palmira (zene: Antonio Salieri, IV. 26.), Die Begebenheiten in der Mühle (zene: ?, IV. 29.).³⁰⁶

Három évadot töltött itt a Brandaeis-társulat (1805 – 1808). Brandaeis Ferenc soproni születésű volt. Átlag 20 – 22 tagból álló együttesének értékes tagja Schmidt János énekes, aki 1806. máj. 18-án a tanács engedélyével hangversenyt tartott az Újteleki kapunál levő ún. Neuhof-Gartenben, azaz a későbbi nevén Erzsébetkertben azzal a feltétellel, hogy este 8 óráig vége lesz a koncertnek.³⁰⁷

Működésük legjelentősebb állomásának 1807. nov. 24-ét tartjuk, mert akkor adták elő Mozart Figaro házasságát. Műsorukról a korabeli színlapok és színházi zsebkönyvek alapján elég sok zenei adatunk maradt fenn. 1805: Bettelstudent (zene: W. Müller, X. 17.), Die eingebildeten Philosophen (zene: Giov. Paisiello, X. 26.), Schloss Monterone (zene: Nic. Dalayrac, XI. 25.), Shakespeare Macbethje (zene: Joh. Mederitsch, XI. 30.), Richard Löwenherz (zene: A. E. M. Gretry, XII. 23.), 1806: Schloss Monterone (zene: Nic. Dalayrac, I. 19., XII. 1., 8., 16.), Das neue Sontagskind (zene: W. Müller, II. 2., 18.), Pächter Robert (zene: Louis Seb. Lebrun, II. 9., 11., III. 2.), Doctor und Apotheker (zene: Ditters v. Dittersdorf, III. 9.), Raoul de Blaubart (zene: A. E. M. Gretry, III. 10., 12., 23.), Kuncz von Kauffungen (zene: Vinc. Ferr. Tuczek, III. 3.), Der Gefangene (zene: Pierre A. D. Della Maria, III. 11.), Gertrud von Scharenberg oder Der unterirdische Gang (zene: Schmidt?, III. 16.), Alexis (zene: Nic. Dalayrac, III. 17.), 1807: Die Wahl der Favorit Sultanin . . . balett (zene: ?, X. 18.), Othello, der Mor in Wien (zene: Ignaz Schuster, X. 25.), Der Vetter von Salzburg (zene: ?, XI. 17.), Die Hochzeit des Figaro (zene: W. A. Mozart, XI. 24.), Das Donauweibchen (zene: Ferd. Kauer, XII. 20.), 1808: Das Donauweibchen (zene: Ferd. Kauer, I. 1.), Jolantha, Königin von Jerusalem (zene: Joh. Mederitsch, I. 23.), Lustiglebendig (zene: W. Müller, I. 26.), Der Körbenflechter an der Zauberquelle (zene: Fried. Satzenhofen, II. 9., 14.), Die Steinhauer von Neustadt (zene: ?, II. 29.), Die Zauberpyramide-balett (zene: ?, III. 7., 13.), Die Sonnenfest der Brahminen (zene: W. Müller, III. 21., 27.), Der rote Turm in Wien (zene: Ferd. Kauer, III. 28., 29.).³⁰⁸

Brandaeis 1808-ban bérletének lejártá után teljesen visszavonul a színház vezetésétől. Utána az együttese lényegében együtt marad, és hamarosan egyesül Kunz Kristóf társulatával. Az együttes soproni munkáját Frasel Felix rendező

³⁰⁶ Uo. 51 – 53.l. és a Katalógus.; HankissZsebkönyv 302.l., 883.sz.

³⁰⁷ Tjk 1806. máj. 16., 1121.sz., 807.l.: „Johann Schmid Sänger schauspieler bittet um Erlaubniss, Sonntag als den 18ten dieses in dem Neuhof-Garten eine grosse musikalische Akademie geben zu dürfen. – Instanten wird in Uibereinkommung mit dem Hn. Bräuhaus Pächter die Musikalische Akademie, jedoch ohne Beleuchtung in Neuhof-Garten mit der Beschränkung erlaubt, dass solche um 8 Uhr Abends beendiget werden müsse.”; VatterSzinészet 54.l.

³⁰⁸ Uo. Katalógus.

irányítja, s csak 1812-ben veszi át a vezetést Kunz. Ő szerződteti a később híres drámai színészt, Ferdinand Raimundot. A soproni színlapok tanúsága szerint 1810. márc. 5-én W. Müller zenés meseoperájában (*Der eiserne Mann*) és 1814. jan. 31-én Ferd. W. Bonora kísérőzenéjével előadott meseoperában (*Das alte Weib in Schneeberge*) lépett fel.³⁰⁹

Frasel időszakából csak három adatunk van: Az említett 1810. márc. 5-i előadáson kívül 1811-ből a *Das neue Sonntagskind* (zene: W. Müller) és Kovács József László által megtalált és ismertetett színlap alapján a *Judith und Holofernes oder die Belagerung von Bethulia* c. zenés játék (zene: Matthäus Stegmayer) előadásáról tudunk. Kunz két évében viszont már bőségesebben hallunk zenés darabokról. 1812: *Der Alte überall und nirgends* (zene: W. Müller), *Aschenbrödel* (zene: Nicc. Isouard), *Aschenschlägel* (zene: Nicc. Isouard és W. Müller), *Augenarzt* (zene: Adalbert Gyrowetz), *Die Belagerung von Ypsilon* (zene: W. Müller), *Das Bergweibchen* (zene: ? Eisenböck), *Camilla* (zene: Ferd. Paer), *Der eiserne Mann oder Die Druidenhöhle im Wienerwalde* (zene: W. Müller), *Elise Gräfin von Holburg* (zene: ?), *Das Gespenst* (zene: Adalbert Gyrowetz), *Insel der Liebe* (zene: Jean P. E. Martini), *Das Jägermädchen* (zene: Jakob Haibel, Joh. Bapt. Henneberg és Ignaz Ritter von Seyfried), *Der Königssohn aus Ithaka* (zene: Franz Anton Hoffmeister), *Oberon, König der Elfen* (zene: Paul Wranitzky), *Palmira* (zene: Antonio Salieri), *Das Petermännchen* (zene: Jos. Weigl), *Saul* (zene: Ignaz Ritter von Seyfried), *Schloss Monterone* (zene: Nic. Dalayrac), *Die Waldmänner* (zene: Joh. Bapt. Henneberg), 1813: *Alisena* (zene: Franz Anton Rösler), *Camilla* (zene: Ferd. Paer), *Don Juan* (zene: W. A. Mozart), *Jean de Paris* (zene: François Adrien Boieldieu), *Johann von Wieselburg* (zene: Franz Roser), *Krakus, Fürst von Krakau* (zene: Joh. Mederitsch), *Lodoiska* (zene: M. Luigi Cherubini), *Macbeth* (zene: Joh. Mederitsch), *Marie von Montalban* (zene: Peter Winter), *Das Narrenhaus* (zene: ?), *Pfändung und Personal* (zene: Franz Teyber), *Rosette das Hirtenmädchen* (zene: Gottlob Ben Bierey), *Der Schloss von Gänsewig* (zene: J. R. Zumsteeg), *Die steinernen Brüder von Blutwalde* (zene: ?), *Jonny* (zene: Luigi Gasp. Spontini), *Die vornehmen Wirte* (zene: Bernhard Scholz), *Die Weiberkur* (zene: Ferd. Paer).³¹⁰ Staud elveszett színlap alapján tud arról, hogy *Das alte Weib im Schneeberge* (zene: Ferd. Wilh. Bonora) c. darabot, amelynek 1814. jan. 31-i előadásán Raimund is fellépett – mint már említettük –, összesen 16 alkalommal adták elő Sopronban.³¹¹

Új kaszinó építésének tervén kívül új színház építésére is gondoltak 1811-ben, de egyik szándék sem valósult meg. Pejacevich gróf bérletének lejártá után 1814. júl. 15-én vette vissza a város saját kezelésébe a színházat.

Kunz Kristóf örökébe Hoch Lipót bécsújhelyi színigazgató lépett, aki Vatter szerint kitűnő operai és drámai együttest hozott magával. 1814 ősztől 1819 ősziig volt a színház vezetője, közben az 1815–16-i évadban pedig a Kubler-társulat játszott Sopronban. Hoch zenés műsoráról aránylag keveset tudunk. 1814: *Jean de*

³⁰⁹ Uo. 60.l.; StaudRaimund 272 – 274.l.

³¹⁰ VatterSzínészet 57 – 64.l. és a Katalógus.; KovácsOpera 176.l.

³¹¹ StaudRaimund 274.l.

Paris (zene: Fr. A. Boieldieu, X. 8.), Die Rückfahrt des Kaisers nach Wien (zene: J. N. Hummel, X. 9.), Der Samtrock (zene: Adalbert Gyrowetz, X. 11. és XI. 9.), Jolantha, Königin von Jerusalem (zene: Joh. Mederitsch, X. 12.), Salomons Urteil (zene: Quaisin?, talán Adrien Quasain, X. 15.), Dorfbarbier (zene: Joh. Schenk, X. 17.), Der Schatzgräber (zene: Etienne Nic. Méhul, X. 19.), Das Donauweibchen (zene: Ferd. Kauer, X. 23.), Das Gespenst (zene: Adalbert Gyrowetz, XI. 5. és XII. 1.), Das zugemachte Fenster (zene: Ad. Gyrowetz, XI. 10. és XII. 7.), Die närrischen Begebenheiten in der Mühle (zene: ?, XI. 20.), Agnes Sorel (zene: Ad. Gyrowetz, XI. 23.), Fedora (zene: Ignaz Seyfried, XI. 27.), Das Hausgesinde (zene: Anton Fischer, XII. 5.), Samson, König in Israel (zene: Vinc. Ferr. Tuczek, XII. 13.), Der Alte überall und nirgends (zene: W. Müller, XII. 20.), Die Schwestern von Prag (zene: W. Müller, XII. 22.), 1815: Alfred, König der Angelsachsen (zene: ? Makovecz, I. 3.), Aschenschlägel (zene: Nicc. Isouard és W. Müller, I. 6. és I. 24.), Die närrischen Begebenheiten (zene: ?, I. 26.), Schach Abukafs Zauberbecher (zene: ?, I. 28.), Liebe macht kurzen Process (zene: Jak. Haibel, Joh. Bapt. Henneberg, Fr. Ant. Hoffmeister, Ign. Seyfried, Matth. Stegmayer, Fr. Xav. Süßmayr, Jos. Triebensee és Jos. Wölffl, II. 2. és II. 21.), Die drei Bettelstudenten (zene: ?, II. 6.), Der Schatzgräber (zene: Etienne Nic. Méhul, II. 22.), Das Donauweibchen (zene: Ferd. Kauer, II. 26.), Der Ehedoktor (zene: Ign. v. Seyfried, III. 7.), Die Tage der Gefahr (zene: Maria Luigi Cherubini, III. 16.).³¹²

Hoch társulatának híressé vált tagja volt Therese Krones, aki két évig játszott Sopronban. A családnak még két férfitagja is az együtteshez tartozott.³¹³ Joseph Krones (junior) tiszteletére adták 1819. márc. 1-én a színházban Die Bestürmung von Smolensk oder Die Rebellion der Kosaken c. darabot, amelynek nyomtatott meghívóját Csatkai találta meg és ismertette.³¹⁴ Zenéjét a meghívó szerint Antonio Salieri írta. Úgy gondoljuk, hogy a reformáció 300 éves jubileumi ünnepén 1817-ben tenorként szereplő Krones úr ifj. Krones József volt.³¹⁵ Ugyanekkor a szoprán szólam egyik tagja Hoch Lipótné volt, a tenor áriát pedig – mint ismertettük – maga Hoch Lipót szinigazgató énekelte.

Hoch Lipótról az utolsó lényeges adatot a tanácsi jegyzőkönyv 1819. márc. 8-i szövegében olvassuk, amikor engedélyt kér és kap arra, hogy „az új nagyoperát, a Tankrédet” a költséges díszletek miatt felemelt helyárrakkal adhassa elő.³¹⁶ Vatter 1819. márc. 30-i szinlapra hivatkozva úgy tartja, hogy ez a fényes kiállítás és felemelt helyárrakkal előadott operai újdonság, a Tankréd Bäuerle Rossini paródiá-

³¹² VatterSzinészet: Katalógus.; Az 1818. szept.–dec.-i műsor nem jelzi a zenés darabokat. (HankissZsebkönyv 304.l., 889.sz.)

³¹³ VatterSzinészet 69.l.

³¹⁴ CsatkaiMeghívó 384.l.

³¹⁵ Tjk 1818. szept. 25., 3686.sz., 1171–1172.l. szerint Jos. Karl Krones junior igazolást kér arról, hogy mint énekes és színész egy év óta már Sopronban működik. Így tehát 1817. okt. 31-én, a reformáció ünnepén Sopronban volt már!

³¹⁶ Uo. 1819. márc. 8., 882.sz., 636–637.l.: „Bitte des Herrn Leopold Hoch Pächters des diesseitigen städtischen theaters, womit Ihme nachdeme er die neue grosse Oper Tancredi, mit einen nahmhafften Kosten Aufwand, zur Darstellung bringen wird, den Entreprens verdoppeln zu dürfen zugestanden und erlaubt werden möchte. – Aus verangeführter Ursache wird dem H. Instanten, die Entreprens für diese Oper zu verdoppeln erlaubt.“

ja volt (W. Müller zenéjével), bár valószínűnek mondja, hogy Rossini Tankrédjét is játszották.³¹⁷

A Pannónia c. újság hálásan emlékezik meg az Albert-vértesezred zenekaráról, hogy az operák és a zenés játékok alkalmával közreműködött a színházi évadban.³¹⁸

Az 1819–20. évadra Hoch társulatának érdemes tagja, David Friese – másként Kuno – kapja meg a színházat. 1820–1827-ig pedig Bubenhofen József társulata játszik, de úgy, hogy a nyarakat Győrött tölti. A társulatot 1825-től Bubenhofen halála miatt igazgatótársa, özv. Hold Elise vezeti tovább. Az 1827–28. évad ismét Hoch Lipóté. Utána aztán az 1840-es évekig a Willi és Hold-társulatnak adják bérbe a színházat. Sajnos Vatter a hátralevő évekből kevés zenés darabról szól. 1819: Salomonis Urteil (zene: Quasin ?, [Adrien Quasain], X. 3.), Der Wasserträger (zene: Maria Luigi Cherubini, X. 4.), Die Schweizerfamilie (zene: Jos. Weigl, X. 21. és XII. 8.), Dorfbarbier (zene: Joh. Schenk, X. 28.), Kunz von Kauffungen (zene: Vinc. Ferr. Tuczec, XI. 7.), Lanassa (zene: V. F. Tuczec, XI. 18.), Klausner (zene: ?, XI. 21.), Der Gefangene (zene: Pierre Ant. Dom. Della Maria, XII. 4, 15.), Agnes Sorel (zene: Ad. Gyrowetz, XI. 23.), 1824: Die Fee aus Frankreich oder Die Liebesqualen eines Hagestolzen (zene: W. Müller, XI. 7.), Der Eheteufel auf Reisen (zene: Franz Volkert, XI. 21.), Der Pächter und der Tod oder Die drei Windergaben (zene: W. Müller, XII. 5.), Der Berggeist (zene: Jos. Drechsler, XII. 26.), 1825: Die Reise durch die Luft (zene: Franz Roser, I. 10.), Die Galeerensklaven (zene: Urbany Frigyes Agost, I. 17.), Süß Mond und Pagat (zene: Jos. Franz Gläser, I. 23.), Der verwunschene Prinz (zene: W. Müller, I. 31.), Die Fee aus Frankreich (zene: W. Müller, II. 2.), Das alte Weib von Schneeberge (zene: Ferd. W. Bonora, II. 7.), Der Fiacker als Marquis (zene: W. Müller, II. 20., III. 3.), Jolantha, Königin von Jerusalem (zene: Joh. Mederitsch, II. 23.), Die natürliche Zauberei (zene: Ignaz Schuster, II. 24.), Die Abendglocke (zene: ?, II. 28.), 1725–1825–1925 (zene: Jos. Franz Gläser, III. 6.), Der Bär und das Kind (zene: Jos. Franz Gläser, III. 7.), Der Hund des Aubry de Mont Didier (zene: Ign. v. Seyfried, III. 14, 23.), 1827: Die schwarzen Frauen (zene: Müller, X. 21., XI. 19.), Die Schweizerfamilie (zene: Jos. Weigl, X. 29.), Der gelbe Mann (zene: Albin Pfaller, XI. 1.), Die wilde Jagd (zene: Jos. Triebensee, XI. 4.), Der neue Gustscher (zene: Fr. Adr. Boieldieu, XI. 5.), Der Freischütz (zene: Carl Maria Weber, XI. 9.), Der Barbier von Sevilla (zene: Gioacc. Ant. Rossini, XI. 15.), Wendelin von Höllenstein oder Die Totenglocke (zene: ? Rüger, XII. 3.), Das lustige Beilager (zene: W. Müller, XII. 27.), 1828: Das Hausgesinde (zene: Ant. Fischer, I. 23.), Roderich und Kunigunda (zene: Ign. v. Seyfried, I. 27.), Ein Uhr (zene: Eduard Lannoy, II. 2.), Maurer und Schlosser (zene: Fr. Esprit Auber, II. 5.), Die Menagerie und optische Zimmerreise in Krähwinkel (zene: Fr. Jos. Gläser, II. 12.), Aschenbrödel (zene: Gioacc. Ant. Rossini, II. 18.), Die Ruinen von Athen (zene: Ludwig v. Beethoven, X. 5.), Diebische Elster (zene: Gioacc. Ant. Rossini, X. 7.), Jean de Paris (zene: Fr. Adr. Boieldieu, X. 7.), Die falsche Catalani (zene: Ign. Schuster, X. 19.), Augenarzt (zene: Ad. Gyrowetz, X. 19.), Die lustige Fritz (zene: Franz Volkert, X. 21.), Aline

³¹⁷ VatterSzinészet 69–70.1. és a Katalógus.

³¹⁸ Pannónia 1820. 10.sz., 40.1.

oder Wien in einem anderen Welttheile (zene: W. Müller, X. 26.), Der Pächter und der Tod oder Die drei Wundergraben (zene: W. Müller, XI. 2.), Mirina (zene: Ad. Gyrowetz, XI. 16., 18.), Tankred (zene: Gioacc. Ant. Rossini, XII. 30.), 1829: Der Freischütz (zene: C. M. Weber, I. 6., III. 19.), Jean de Paris (zene: Fr. A. Boieldieu, I. 15.), Alle muss um das Zentrum (zene: Jakob Haibel, I. 18.), Tankred (zene: Gioacc. Ant. Rossini, I. 22.), Das Concert am Hofe (zene: D. Fr. E. Auber, II. 7., 14.), Der Barbier von Sevilla (zene: G. A. Rossini, II. 26.), Aschenbrödel (zene: G. A. Rossini, III. 9.), Die Fee aus Frankreich (zene: W. Müller, III. 10.), Die Schweizerfamilie (zene: Jos. Weigl, III. 12.), Die Menagerie und optische Zimmerreise im Krähwinkel (zene: Jos. Fr. Gläser, III. 15.), Die Schauernacht (zene: Jos. Drechsler, III. 16.), Der Fiacker als Marquis (zene: W. Müller, III. 22.), Zauberflöte (zene: W. A. Mozart, III. 23., 24.), Richard Löwenherz (zene: André E. M. Grétry, IV. 1.), Don Juan (zene: W. A. Mozart, IV. 7.), Der Bernsteinring (zene: Jos. Fr. Gläser, IV. 11.).³¹⁹

Kilényi Dániel magyar színtársulata 1820-ban járt először Sopronban. Csatkai szerint a Kuno-társulatot váltották fel. Déryné, Pálfi Elek, Szilágyi Pál és Ecsedi Jozefa a társulat értékesebb énekesei, akik többek között a Mátyás király lesz c. darabban énekelnek, „amelyet Szentjóni László után Heinisch és Arnold gyúrt át zenésjátékká”.³²⁰ A júl. 28. és aug. 1-i előadásairól — utóbbiban a „Musikális Mindennemű”-ben Déryné énekelt — V. fejezetünkben részletesen beszámolunk.³²¹

A színházi zene összefoglalását Karmasini János Frigyes munkásságával kívánjuk befejezni. Szóltunk már arról, hogy a Wilhelm-társulat karnagyaként 1790–1791-ben és 1803–1804-ben Sopronban működött a téli évadokban. Utána néhány évig nem tudjuk az útját követni. Valószínű ezekre az évekre esnek azok a művei, amelyeket Bécsben őriznek.³²²

1812-ben Kunz hozza magával társulatának karnagyaként. Ekkor telepedik le családjával, s felesége, Katharina Karmasini mint színésznő működik a társulatnál. 1813. márc. 28-án Karmasini engedélyt kap a városi tanácstól, hogy ének- és hegedűiskolát nyisson. Figyelmeztetik azonban, ügyeljen arra, hogy a toronymester jogait ne csorbítsa működésével.³²³ 1816-ban s 1819-ben cipészlegény fia részére vándorló útlevelet kér többször, s ilyenkor a városi színház zeneigazgatójának mondják.³²⁴ Az emlékezetes ünnepen, a reformáció 300 éves jubileumán 1817-ben

³¹⁹ VatterSzinészet 70–76.l. és a Katalógus.

³²⁰ CsatkaiDériné 2.l.

³²¹ VatterSzinészet 71.l.

³²² ÖNB Musiksammlung S M 25391: Sing Spart zum politischen Schuster (Der politische Schuster szövegét Holberg, zenéjét Ign. v. Seyfried szerezte és a Theater a. Wienben 1808-ban mutatták be); Archiv der Gesellschaft der Musikfreunde XV 50878:IV. Balli Tedeschi . . . , XV. 50879 XVI: Balli Tedeschi . . .

³²³ Tjk 1813. márc. 28., 908.sz., 683.l.: „Johann Karmasiny bittet um die Erlaubnis allhier eine Sing- und Violinschule errichten zu dürfen. – Dem Instanten wird . . . eine Sing- und Violinschule allhier zu errichten gegen deme erlaubet: dass . . .derselbe dem städtischen Thurnermeister keinen Eintrag machen solle.”

³²⁴ Uo. 1816. márc. 25., 1173.sz., 805.l.; uo. 1819. ápr. 2., 1311. sz., 947.l.; uo. jún. 16., 2312.sz., 213–214.l.; uo. júl. 7. 2554.sz., 417.l.

mint színházi karnagy szerepel, az egyik fia, ifj. Karmasini Frigyes pedig a szopránban énekel. 1823. ápr. 13-án a bécsi rendőrség kérésére a tanács jelentést küld a Karmasini család helyzetéről, mert segélyben kívánják őket részesíteni. A jelentés szerint Katharina Karmasini valóban a színház színésznőjeként, a férje pedig karnagyként volt alkalmazva éveken át Sopronban. Másfél éve azonban egyiküknek sincs szerződése. Férje magánórákból él, de egy éve sajnos beteg, s mindketten már elég idősök is. Egyik gyermekük most 15 éves, elég gyenge, őt is el kell tartaniok. Másik fiúk, a cipészlegény sincs olyan helyzetben, hogy támogatást várhatnának tőle.³²⁵ 1827-ben Frigyes nevű fia részére kér egy vagy két évre szóló vándorló útlevelet, aki szerinte tanult zenész, és tanulmányait kívánja folytatni. Soraiban szeretettel ír arról, hogy már 15 éve abban a szerencsében részesül, hogy e város lakója lehet családjával együtt.³²⁶ 1829. márc. 6-i Teremtés előadáson – erről még majd részletesen szólunk – az apa és a fia együtt játszik az elsőhegedű szólamban! Ebben az évben nősül 32 éves Ferenc nevű fia. Az anyakönyv Karmasinit, az apát Musik Directornak nevezi, amelyen nem lepődünk meg, mert a színházi zsebkönyv szerint 1827-ben és 1828-ban ő a színház karnagya.³²⁷

Karmasininek Sopronban 9 motetta jellegű zenekari kíséretes egyházi műve maradt fenn. (Tematikus jegyzékünk 266 – 274. sz.) Közülük egyiket, a temetésre, ill. gyászmisére írt kompozíciót (271. sz.) Kurzweil Ferenc karnagynak dedikálta. Ez azt jelenti, hogy 1821 után komponálta, amikor már egészségi állapota nem volt kielégítő. Pannonhalmán is hét egyházi művét őrzik.³²⁸ A Tantum ergo-t (K2. sz.) Bittner János soproni karnagynak ajánlja, így az 1821 előtti évekre tehető. A K7. és K8. számú zenekari kíséretes áriát viszont Sztanke Gyulának, kedves barátjának ajánlja. Sztanke 1800-ban Bécsben született. Barátságuk bizonyára még innen adódott. Sztanke Gyula 1817-ben a pannonhalmi bencések közé lépett be és Leander szerzetesi nevet kapta. 1821 – 1825-ig Bécsben az egyetemen teológiát tanult, majd 1825-től Győrött volt bencés tanár. Szintén értett a zenéhez, mert 1832-ben, amikor Richter Antal a 11 pályázó közül elnyeri a karnagyi állást a győri székesegyházban, a felvételi bizottság egyik tagja ő volt.³²⁹

Mindezek a művek alapján arra következtethetünk, hogy Karmasini kapcsolatban állott Bittner, ill. Kurzweil személyén keresztül a Szent Mihály-templom kórusával is, esetleg rendszeresen játszott a zenekarban, miként az alakuló zeneegyesület együttesében is muzsikált még 1829-ben is. Vajon még a színházi zenekarban is közreműködött 1829-től Willi és Hold éveiben, nem tudjuk. Az biztos viszont, hogy az eltávozott Hoch Lipót színházigazgatóhoz fűződő baráti kapcsolata nem szűnt meg. Hoch Lipót ugyanis 1829-ben Antal Lipót nevű első unokája keresztapaságát elvállalta.³³⁰

³²⁵ GySmL:2 Fasc. XXIV. Nr. 892. K.b. irat, 1823. ápr. 13.

³²⁶ Uo. Fasc. XXIV. Nr. 1173., 1827. okt. 20.

³²⁷ GyEa 1829. febr. 23., 138.l.; HankissZsebkönyv 306.l., 893 – 894.sz.

³²⁸ Pannonhalma Főapátság Musicotheca Sacra Antiquiora K2 – K8.sz.

³²⁹ Sztankéről lásd Dr. Schermann Egyed, A pannonhalmi Szent Benedek-rend tagjai 1802 – 1940. Pannonhalma 1940.; BárdosGyőr 107.l.

³³⁰ GyKa 1829. ápr. 7., 84.l.

Zeneegyesület és énekiskolája

Következő fejezetünkben korabeli leírások alapján értékes hangversenyekről tudunk beszámolni a 19. század első évtizedeiből is. Közülük már most is foglalkozunk azokkal, amelyekben az 1829-ben létrehozott zeneegyesület csíráit, előzményeit érezzük. Csatkai a Magyar Hirmondó híre alapján elmondja, hogy 1787 májusában Boross József alispán „muzsikás társaságot” hozott létre, amely hetenként kétszer „mulattja az Uraságokat”. A Wiener Zeitung is szól róla s jelzi, hogy a környékbeli nemesség szórakoztatására is e hangversenyeket hetenként kétszer egész nyáron át tartják.³³¹ A hangversenyekről és a társaság működéséről sem hallunk többet. Mégis a közös muzsikálás igényének első jelentkezését értékeljük benne.

1800. nov. 9-én a nemesi társaság és a tisztikar tagjaiból alakult az az együttes, amely a nádor és a felesége tiszteletére Ifland Házi békesség c. darabját adta elő, s előtte, majd befejezése után hangversenyt is tartott.³³² Hasonlóképpen zenekedvelők összefogásából jött létre a Grassalkovich-palotában rendezett hangverseny is 1801 márciusában, ahol a Pressburger Zeitung felületes tudósítása szerint Haydn Feltámadás (Auferstehung) c. kantátáját adták elő.³³³ Mivel Haydnnak ilyen című művét nem ismerjük, nyilván különböző műveiből szerkesztették egybe, vagy esetleg nem is Haydn művét adták elő. A zeneegyesület igényét fokozta az említett 1802-es hangversenysorozat az Albert-ezred tisztjei tiszteletére, amelyeken többek között Pospischil karmester is közreműködött. Az egyesület előkészítésében fontosnak tartjuk az 1804. és 1805. évet. Haydn Teremtésének kétszer való előadása és Krisztus hét szava a keresztfán műsorra tűzése egészen komoly próbája volt a zenekedvelő soproni társaságnak. Az 1805-ös Teremtés előadásnál a Pressburger Zeitung már kifejezetten zeneegyesületnek (Musikalische Gesellschaft) nevezi az előadó gárdát, mintha csak jelezné, hogy a gondolat érlelődik Sopronban!³³⁴ Nem akarjuk az összes korabeli hangversenyt e gondolat köré erőltetni, de az 1817-es reformációünnep hangversenyét mégis az egyesület erőpróbájának minősítjük.

Figyelemre méltó az is, hogy közvetlenül az 1800 utáni években – amikor az Albert-ezred és vele Ferdinánd főherceg is Sopronban tartózkodik – eleinte kizárólag a főúri társaságból és a tisztikarból áll össze a műkedvelő társaság, és színdarabok és hangversenyek sűrű tartásával nagy lendületet ad a soproni zenei, társadalmi életnek. Már az 1805-ös Krisztus hét szava a keresztfán c. oratórium előadásában a polgárság néhány tagja is közreműködik. Az 1817-es reformációünnepen s főleg a megalakuló zeneegyesületben már a soproni polgárság tagjai veszik át a vezetést.

³³¹ Magyar Hirmondó 1787. 41.sz.; Wiener Zeitung 1787. máj. 23., 41.sz., 1223 – 1224.l.; Csatkai Zeneegyesület 6.l.

³³² Magyar Hirmondó 1800. nov. 14., 40.sz., 631 – 632.l.; Pressburger Zeitung 1800. nov. 11., 99.sz., 995.l.

³³³ Pressburger Zeitung 1801. márc. 10., 19.sz., 197.l.

³³⁴ Uo. 1804. márc. 23.; Csatkai Teremtés 154.l.; Pressburger Zeitung 1805. márc. 27., 314.l.; SMuz Thier-hagyatékban az 1805. márc. 10-i Krisztus hét szava a keresztfán előadás szövegeknyve.

Ezen előzmények után Kurzweil Ferenc naplószerű feljegyzései alapján részletesen beszámolhatnánk a zeneegyesület tényleges szervezéséről, ill. az azt közvetlenül megelőző körülményekről. Sajnos e feljegyzéseket ma már sehol sem találjuk, sem Thier László hagyatékában, sem a Liszt Ferenc Múzeumban. Így Thiernek e naplóra épülő soraira tudunk csak támaszkodni. Tudjuk, hogy Kurzweil 1821-ben lett a Szent Mihály-templom karnagya és orgonistája. Újjászervezett kórusának igazi lendületet adott tanítványának Tóth Johannának, valamint ennek édesapja, Tóth József vármegyei törvényszéki ülnöknek és az Esterházyak jogtanácsosának a kórusba való belépése. (Tóth József basszista volt.) Velük ugyanis mások is jöttek az együttesbe, többek között Knöps Paula is, aki majd az énektanári állást vállalja a zeneegyesület énekiskolájában. Thier a Kurzweil-napló alapján elmondja, hogy Tóth felkérésére Kurzweil gyakran rendezett annak lakásán (tehát Tóth lakásán!) zenei „akadémiákat”, amelyeknek sikerük volt. Ezen eredmények által buzdítva vetette fel a zenebarát ügyvéd a kérdést, nem lehetne-e az Évszakokat megtanulni? Kurzweil a kismartoni hercegi kottatárból kérte kölcsön Haydn oratóriumának kottáit, és a próbákat Tóth lakásán tartották. A hely azonban hamarosan kicsinek bizonyult. Más helyiség után kellett nézni. A bencésektől kaptak egy termet, amely eddig raktár volt. Rendbe hozták, majd nyolc heti próba után a meghívókat is szétküldték. Egy incidens megzavarta ugyan, de 1829. jan. 30-án mégis a legfényesebb sikerrel tartották meg a hangversenyt belépődíj nélkül a kaszinó kistermében. A költségeket Tóth viselte. Ennek hatására márc. 6-án a kaszinóban a kórház javára 1 ft-os belépővel a Teremtést is előadták. 600 ft volt a jövedelem. 1829. márc. 25-én a kaszinó kistermében tartott gyűlésen 150 személy jelentkezett zeneegyesületi tagnak. Elhatározták, hogy ápr. 1-én lesz az alakuló gyűlés. Itt fogalmazták meg az alapszabályok szövegét. Kinyomatták és jóváhagyás végett felterjesztették. A bencés gimnázium igazgatója adott számukra termet és az archívum számára a kolostor két helyiségét.³³⁵

A Liszt Ferenc Múzeumban ma is látható a nyomtatott alapszabály „Statuten des Oedenburger Musik-Vereins Oedenburg 1829”, amelynek első szakasza foglalja össze az egyesület célját négy pontban: 1. Ez az egyesület olyan tagokból áll, akiket üzleti elfoglaltságuk és életkörülményeik nem akadályoznak meg abban, hogy minden alkalommal megjelenjenek a gyűléseken. 2. Az egyesület gyűléseinek célja a zenei képzés, mellékes cél a kölcsönös szórakozás. 3. Mivel az egyesület fő célja a zenei képzés, ennek pedig legfőbb előfeltétele az énektanítás megszervezése, ezért énekiskolát alapítanak, ahol mindkét nembeli egyén, aki ehhez kedvet érez, nem csupán az énekművészet alapelemeivel ismerkedik meg, de az előmenetele mértéke szerint az egyesület énektanítója a gyakorlati énekművészetben is ingyen fogja oktatni. Ezáltal a kórusban való és szóló éneklésre is alkalmassá válik. 4. Ennek az intézménynek célszerű berendezésére, valamint a felügyeletére a választmány, de elsősorban a zeneigazgató illetékes.

Az alakuló közgyűlés megválasztotta az egyesület első elnökét Tóth József és első zeneigazgatóját Kurzweil Ferenc személyében. A nyomtatott alapszabályokat Tóth küldte el jóváhagyás végett a tanácsnak. Más városok hasznos és értékes

³³⁵ ThierZeneegyesület 2 – 3.1.; CsatkaiZeneegyesület 9 – 10.1.

példájára hivatkozik a felterjesztésében és kifejti, hogy úgy hiszi, a város művelődésének gazdagítását fogja segíteni az egyesület. A tanács máj. 29-én jóváhagyta az alapszabályokat.³³⁶

Mielőtt a további eseményeket követnénk, térjünk vissza a Teremtés előadására. A tanács 1829. márc. 23-i gyűlésén ünnepélyesen köszönetet mond Tóth Józsefnek, Kurzweil Ferencnek és valamennyi közreműködőnek a jótékony célú, értékes hangversenyért, és jóságukat a jegyzőkönyvben megörökíteni kívánják.³³⁷

A jelentős koncert közreműködőinek – miként az 1817-es reformáció ünnepének – fennmaradt a teljes névsora. Így megismerjük valóban azokat mind, akik ennek az új egyesületnek aktív énekesei és hangszeresei voltak 1829-ben:³³⁸

Karnagy: Kurzweil (Ferenc)

<i>Szoprán</i>	szóló	Tóth Johanna Knöps Paula	
	ripeno	Tóth Angela Knöps Mária Grossmann Erzsébet Tschihal Anna	
<i>Alt</i>	szóló	Branhuber Erzsébet	
	ripeno	Tschihal Erzsébet Leitgeb Mátyás	
<i>Tenor</i>	szóló	Herz József	
	ripeno	Michel János Frey Mayer – Wigand – Bastyan – Schmidt (Vencel) segédtanító	
	<i>Basszus</i>	szóló	Tóth (József)
		ripeno	Feigerl (Illés) Bitroff (Károly) Brischenfried – Mnich (János)
<i>Elsőhegedű</i>		Kanian – Hold (Ágost) Karmasini (János Frigyes) Karmasini (Frigyes) ifj. Schilder (Adalbert)	

³³⁶ GySmL: 2 Fasc. V. Nr. 7727., 1829. máj. 29.; HáziAdatok 154–155.l.

³³⁷ Tjk 1829. márc. 23., 1064.sz., 1031–1035.l. – A jegyzőkönyv kivonatát lásd SMuz kéziratárában.

³³⁸ SMuz kéziratár: „Zahl derjenigen Individuen, welche bei der Aufführung der Schöpfung von Joseph Haydn den 6ten März 1829 zum Besten der hiesigen Ödenburger Kranken-Anstalt mitgewirkt haben.”

<i>Másodikhegedű</i>	Mina – Főtiszt. Strehle (János) Kobler (Antal) Hohnheiser (Jakab) Mrasek – Jachimek ifj. toronyzenész legény
<i>Brácsa</i>	Linberger – Erlinger – Felner – Klenner (József)
<i>Cselló</i>	Uhl (János) Főtiszt. Aurelly –
<i>Nagybőgő</i>	Novák – toronyzenész legény Ohnantka –
<i>Dob</i>	Latal – toronyzenész
<i>Fuvola</i>	Zsolnay (Sámuel) Ertl (János)
<i>Oboa</i>	Netuschil – katonazenész Lutz idősebb – katonazenész
<i>Klarinét</i>	Amthor Jakab karmester Lutz (Ferdinánd) ifj. katonazenész
<i>Fagott</i>	Bräuer – katonazenész Martinek – toronyzenész legény
<i>Kontrafagott</i>	Chocacle – katonazenész
<i>Klarino</i>	Durchanek (Vencel) katonazenész Wibiral (Tamás) katonazenész – toronyzenész tanuló
<i>Kürt</i>	Wiesner – katonazenész Teli'zek – katonazenész
<i>Harsona</i>	Heger – toronyzenész legény Schindelar – toronyzenész legény Beskotschka – toronyzenész legény

Világosan követhető a névsorban, hogy a toronyzenészek és a Frigyes-ezred zenészei is közreműködtek, s valószínűen a következő években is részt vettek az egyesület hangversenyein. A résztvevők között jócskán találkoztunk ismerős muzsikussal, ill. műkedvelő zenésszel. A hangversenyt a Liszt Ferenc Múzeumban fennmaradt plakát szerint 1829. márc. 6-án este 6-kor tartották a kaszinó kistermében.

Az egyesületnek 1830-ig tartott hangversenyeiről az V. fejezetben beszámolunk.

Itt említjük, hogy a zeneegyesület egyre gazdagabbá vált kottatára ma már alig ismert. A Sopronban levőket tematikus jegyzékünkben közöljük, hasonlóan Kurzweil Ferenc műveit és összhangzattanát! (Tematikus jegyzékünk 915. sz.) A kismartoni ferencesek könyvtárában a soproni zeneegyesület 1829-es pecsétjével ellátott köteggben Haydn Krisztus hét szava a keresztfán c. mű kéziratos másolatai

szólamanyagát találtuk meg. (Tematikus jegyzékünk 961. sz.) Ez is igazolja feltevésünket, hogy a II. világháború idején sok kotta szétszóródott.

1830. febr. 1-én Tóth József kérésére Joh. Fuchs kismartoni karmester arra kéri Esterházy herceget, hogy a nemes célú soproni zeneegyesülettel együttműködhesse- nek a kismartoni zenészek is, természetesen csak olyan feltétellel, hogy a kismartoni zenekar elfoglaltságát nem zavarják. A herceg febr. 6-i válaszában szívesen beleegyezik kérésükbe.³³⁹

1830. ápr. 25-én az új zeneiskola első vizsgakoncertjét tartja már, amelyről V. fejezetünkben beszámolunk. 1832-ből fennmaradt a zeneiskola nyomtatott szabályzata is,³⁴⁰ ami azt jelenti, hogy hasznos és szükséges intézménye lett Sopronnak. Ennek részletei s az egyesület 1830 utáni története már kutatásunk határán kívül esik.

Befejezésül arra szeretnénk még utalni, hogy végre 1978. máj. 13-án a soproni zeneegyesület alapítójának és első karnagyának a Pozsonyi u. 8. számú egykori lakása falán emléktáblát avattak fel e szöveggel: „Ebben a házban élt és dolgozott Kurzweil Ferenc karmester (1792 – 1865) a Soproni Zeneegyesület: a zenekar és a zeneiskola megszervezője. Állította a Soproni Városszépítő Egyesület (1978).”³⁴¹

³³⁹ OSzK Acta Musicalia LVIII. Nr. 3697. (Régi szám 514,830).

³⁴⁰ SMuz kéziratár jelzet nélkül.

³⁴¹ NagyKurzweil 356.l.

V. Muzsika a város ünnepein, hangversenyek

E fejezetünkben krónikaszerűen idézzük azokat az eseményeket, ünnepeket, amelyekben a muzsika is szerepelt. A valódi életet kívánjuk feleleveníteni, mintegy illusztrálására szánjuk mindannak, amit eddig logikus rendben megállapítottunk és összefoglaltunk. Kizárólag csak a régi szövegeket használjuk fel, legtöbbször fordításban. Ha akad korabeli magyar nyelvű leírás, elsősorban ezt közöljük. Néha több forrásból merítünk, hogy beszámolónk teljes legyen, de csak eredeti szöveg alapján szólunk. Tesszük ezt azért, mert úgy érezzük, a barokk világ idézése csak akkor valódi, ha a hozzátartozó díszrel és pompával együtt elevenítjük meg, miként a barokk bútort, ruhát sem foszthatjuk meg díszítéseitől. Mint tapasztalni fogjuk, a barokk világ elmúltával a reformkor küszöbén álló elődeink is élvezték a színes ünnepeket. Az igény és a vele járó szokások lényegében nem változtak meg ekkor sem.

Sopronnak Bécshez való közelsége sok ünnepre adott alkalmat. Igen sok előkelő vendég járt falai között, több országgyűlés színhelye volt, s a 18. század vége felé már rendszeresek a hangversenyek is. Adatunk nagyon sok zenés eseményről van. Mégis csak azokról szólunk ebben a fejezetben, amelyekről korabeli részletes leírást találtunk. Beszámolónk természetesen így nem lesz teljes, de úgy hisszük, mégis elég ahhoz, hogy beleéljük magunkat Sopron korabeli világába. Néhány ünnepet már eddig is idéztünk. Most azokat állítjuk sorba, amelyek Sopron közös ünnepei voltak.

Az első részletesebb beszámolót az 1622-es soproni országgyűlésről találtunk. „Máj. 24-én II. Ferdinánd Őfelsége hitvesével együtt érkezett. A bevonuláshoz a katonaság és a soproni polgárság is fegyverben állott.” Az országgyűlési napló leírja a délután 5-kor kezdődő bevonulás sorrendjét is: „Elöl haladtak Thurzó Szaniszló gyalogosai, majd a lovasai. Követték őket Nádasdy Pál, Széchy [!] György és Esterházy Miklós lovasai. A lovasok a külvárosban az utcák két oldalán parádéztek egészen a város kapujáig. Az országgyűlési rendek a külvárosban kiszálltak kocsijukból és gyalog léptek a belvárosba. Utánuk következtek a német lovasok zászlóikkal. Most jöttek a magyar mágnások és nemesek, a spanyol és a pápai követ, az érsek. Őfelsége lovon vonult, hitvese, Eleonóra és udvarhölgyei azonban díszhintóban. A sort a német lovasok hét zászló alatt zárták be. Amint beértek a belvárosba, Őfelsége leszállt a lováról, Őfelsége a királyné pedig kiszállt a kocsijából. Beléptek a ferences templomba azzal a szándékkal, hogy hálát adjanak Istennek a szerencsés utazásért. *Zenekari kísérettel a kórus elénekelte a Te Deumot.* Kinn a téren a német lovasok álltak díszben. Két soproni polgár felmászott a

külvárosi Szent Mihály- és a ferences templom tornyának a csúcsára egészen a keresztig, s mindenki csodálkozására egész idő alatt kezükben zászlót lengettek.”

A király részt vett az úrnapi körmeneten is, amelyet a ferencesek templomában ezekben az években szokatlan ünnepélyességgel tartottak meg: „Máj. 26-án az érsek ur [Pázmány Péter] vezetésével kezében az Oltáriszentséggel tartották meg a legnagyobb pompával a körmenetet. Őfelsége födetlen fővel, kezében gyertyával vett részt rajta, miként a királyné is udvarhölgyeivel. A menet a kolostor templomából indult el. Innen a nap járásának iránya szerint haladva körbejártak a belvárosban. Közben a felállított négy oltárnál megálltak és elvégezték az előírt szertartásokat. Majd ismét visszatértek a templomba. Ezalatt a német gyalogság ágyúkkal háromszor díszlövést adott. Máj. 27-én pedig az országgyűlés kezdetén a szokás szerint először a *Veni Sanctét énekelték* el a templomban.” Majd a koronázás előkészületeiről is hallunk: „Mivel a királyi korona Bethlen kezében volt, ezért néhányan a magyar rendek közül, akik között néhány német is akadt, Trencsénbe utaztak, hogy elhozzák. Júl. 11-én négy óra körül értek Sopronba a királyi koronával nagy pompával kísérve, de a Fő téren igen nagy esőben fogadták őket. Júl. 12-én megvizsgálták a koronát tartó szekrényt, majd az ablakon át megmutatták a kinn várakozó népnak. Júl. 26-án következett Eleonóra királyné koronázásának ünnepe a ferencesek templomában.” Az ünnepélyes bevonulás után „csendes ima után Őfelsége elfoglalta az előkészített helyét, majd a királyné a főoltár előtt letérdelt, és úgy is maradt a szertartás alatt. Közben *pompás zene szólt*. A lecke után következett a litánia éneklése. Alatta a királyné arannyal átszőtt vánkosra borult le, majd felemelkedett, s következett az olajjal való felkenés szertartása . . . Az ünnepi mise befejeztével a *Te Deumot énekelték*, s közben szóltak kinn az ágyúk. A királyné fején a koronával, kezében a jogarral és az országalmával a trónusához vonult. Bal oldalán Őfelsége ült királyi pompában.” Az ünnepélyes kivonulás után szállásukon, a Nátl-házban [Fő tér 4.] „a magyar és a német rendeket ünnepi ebéden látták vendégül”. Beszámolnak arról is, hogy a díszebéden a magyar grófok szolgáltak fel, az ebédet a városházán táncmulatság követte. Este 7-ig Őfelsége és a királyné is kellemes hangulatban vett részt rajta. A következő napon a király vadászatra indult.¹

Az 1625-ös soproni országgyűlésről főként Khevenhiller szövege alapján emlékezünk meg: „Okt. 18-án a császár, a császárné és a főherceg egész udvartartásával Bécsújhelyről indultak el, és Soprontól egy mérföldre levő faluban fogyasztották el a reggelijüket. . . , majd délben 2 óra körül pillantották meg Sopron városát. A várostól negyed mérföldre a magyar rendek várakoztak ünnepi díszben. Őfelsége kiszállt a kocsijából.” Az esztergomi érsek köszöntötte, és a király latinul válaszolt. „Majd mindannyian – kivéve a prelátusokat és a királynét s kíséretét – lóra szálltak. Elöl haladt ezer magyar lovas díszben, magyaros öltözetben, utánuk *Őfelsége trombitásai és dobosai*, az udvar nemesi fiai és a magyar urak . . . A császár előtt a főherceg magyaros ruhában lovagolt. Őfelsége után következett a császárné kíséretével. . . A menetet szintén lovasszázad zárta be. A magyar lovasság az

¹ Evtl Fiedler-krónika (604, 2535 VI 131 sz.), 443–444.l.; Khevenhiller Ann IX.k. 1622. év., 1677–1678.l.; Dedek Sopron 2.l.; OSzk Quart Lat 370: Acta Diaetae Sopr. pro Anno D. 1622., 9–14.l.

elővárosban parádézott. Amint Ófelsége a város kapujához ért, a polgármester latinul köszöntötte, átadta a város kulcsait. Folytatva az útjukat Ófelsége a ferencesek temploma előtt leszállt a lováról, bevonultak a templomba, és *zenekari kísérettel felhangzott az ünnepélyes Te Deum*. Majd szállásukra vonultak.”

„Következő napon reggel 8-kor folyosón keresztül a templomba mentek és az egri érsek tartotta *az ünnepélyes Veni Sanctét és misét*.”

III. Ferdinánd koronázása dec. 8-án volt. Pozsonyból elhozták a királyi koronát. A koronázás szertartása hasonló volt, mint 1622-ben. Szemere hangsúlyozza, hogy a befejező „*Te Deum alatt a városban nem csupán az ágyúk hangja szólt, de a kürtök és dobok zenéje is betöltötte a várost*”. A soproni krónikás egészíti ki aztán a történeteket: „Utána fején koronával kilovagolt a külvárosba a térre. Közben pénzt szórtak a nép közé. Ott fából készült emelvényen, amelyet zöld posztóval vontak be, fején koronával a szabad ég alatt hűségesküt tett az egész országnak. Mihelyt lelépett az emelvényről, a katonák a posztót szétszabdalták, és aki csak hozzájutott, szakított magának belőle. A király pedig a koronával a fején kilovagolt a Szélmalom kapun át a hegyre, amelyet Királyhegynek [Koronázó-domb] neveznek. Itt tette meg királyi palástban az ellenségnek szóló kardcsapásokat. Majd a Szélmalom kapun át újra a városba lovagolt, miközben díszlövés hangzottak fel. . . A királyi díszében a császár, a császárné mellett a nuncius, a spanyol és a firenzei követ, a kalocsai érsek és a nádor is részt vett. Este táncmultság következett.”²

Sajnos az 1634-es soproni országgyűlésről nem találtunk részletes beszámolót sem Khevenhiller-nél, sem Szemerénél, sem Berényinél.³ Pedig tudjuk, hogy a decemberi királyi bevonulásra Rauch András a *Concentus votivus c.* művét komponálta!

III. Ferdinándnak római királlyá való koronázása alkalmával Sopronban tartott ünneplésről a Payr-krónika emlékezik meg. „A koronázás után 1637. jan. 11-én örömlövés hangzottak fel nálunk (dec. 30-án koronázták meg ugyanis császárunkat római királlyá). Mintegy 300 főnyi polgárság muskétákkal fegyverben állott a Fő téren, néhány mesterlegény és a városi gárda tagjai háromszor díszlövést adták, majd a városfalakról a nagyobb és a kisebb ágyúkat kétszer sütötték el. A nagy templomban, a Szent Mihályban *a hálaéneket énekelték, a Lobet den Herrn kezdetűt, a toronyzenészek pedig trombitákkal és dobokkal muzsikáltak*. A prédikáció után *elénekelték a Te Deumot, s a toronyzenészek újra és újra rázendítettek*. Amint a prédikáció után hazamentünk, *a toronyzenészek felvonultak a várostoronyba, háromszor felharsantak kürtjeik és zengtek a doboknak hangjai*.”⁴

IV. Ferdinánd koronázását 1647. jún. 16-án tartották Pozsonyban. Itt lejtette a király és a királyné színe előtt nagy tetszés közepette a híres hajdú- és oláh táncát

² Khevenhiller Ann X.k., 1625. év., 695–703.l.; Szemere Paulus, *Coronatio Ferdinandi tertii* 1625. Bpest Egyetemi Ktár Coll. Kaprinayana 26.k., 258.l.; GySmL:2 Névtelen krónika 1625.év; PayrSoproni 284–285.l.; GindelyBethlen 153.l.; BartoniekKoronázás 147–148.l.

³ Khevenhiller Ann XI.k.; BerényiSopron 118.l.; SzemerePaulus, *Acta diaetae Soproniensis Anni Domini 1634*. Bpest Egyetemi Ktár Coll. Kaprinayana 26.k. 311–333.l.

⁴ Payr Heimler 26–27.l.; Evlickt Ea 251: Payer György-krónika.

Forgách Ádám zenészei kíséretében a fiatal Esterházy Pál, aki öt év múlva 1652-ben Sopron vármegye főispánja lett.⁵ Az eseményt Sopronban is megünnepelték: „Ugyanazon a napon, jún. 16-án, amikor a királyt megkoronázták, nálunk is örömlövések hangzottak fel a kisebb és a nagyobb ágyúkból. Másfélszáz muskétás állt fegyverben a Fő téren. A muskétákkal három díszlövést adtak le, alatta egyfolytában éljeneztek és lobogtatták a zászlókat. Ünnepi istentiszteletet énekeltek a Szent Mihály- és a Szent György-templomban, és a toronyzenészek trombitákkal és dobokkal muzsikáltak. Amint befejezték a Szent Mihályban a prédikációt, a kapunál felállított emelvényen *Te Deumot* énekeltek, a toronyzenészek pedig kürtökkel és dobokkal zengedeztek a koronázás és a béke örömeiben.” A névtelen krónikás megjegyzi, hogy „nagyon szépen muzsikáltak és énekeltek”. Nem csodálkozunk a megjegyzésén, mert a városi számadáskönyv szerint gr. Nádasdy Ferenc két muzsikusat is elkérték Sárvárról, akik együtt muzsikáltak a soproni toronyzenészekkel és a többi zenésszel, s azután mindegyiket egy dukáttal megjutalmazva hazavitték gazdájukhoz.⁶

Esterházy Pál mondja el naplójában, hogy 1650. febr. 6-án Rohoncon tartotta bátyja, E. László soproni főispán a lakodalmát: „Az holot harmad napig késtünk. Onnét az Meny Asszonyt hoztuk Lakompakra, az holis derék vendégség tartatot [!] sok százon Fő rendek lévén ottanis, másnapra kelve mentünk Soprony Városán által dél táiban; az hol az Városiak Ágyu lövésekkel fogattak, fegyverben állván az egész Város. Uzsonnára penigh három óra táiban Kismartonban értünk.”⁷ Payr krónikája utal arra is, hogy a menyasszony Batthyány Ádám leánya volt, és a soproni fogadásról is bővebben szól: „... a polgárság fegyverben, lengő zászlókkal és dobokkal a Magyar (Potsi) kaputól végig az utcákon a Szent Mihály kapuig állt. A városatoronyban a toronyzenészek trombitákkal és dobokkal muzsikáltak. A polgárság és a katonaság a Fő téren állott, hangosan éljenzett és lengette a zászlókat, miközben az előkelő vendéget és hitvesét a városi tanács ünnepélyesen fogadta. Aztán folytatták útjukat kíséretükkel Kismarton felé.”⁸

Királyi rendelet írta elő, hogy 1650. júl. 24-én mindenütt a birodalomban Te Deumot tartsanak a 30 éves háború után beköszöntött béke miatt: „Júl. 24-én tartottuk a hálaünnepet. Nagytiszt. Schubert János mondotta a reggeli prédikációt a Szent Mihály-templomban, délután pedig Nagytiszt. Láng Mátyás ugyanitt. Ekkor a zenekar kíséretében szép muzsika zengett és a *Te Deumot* is elénekeltek. A város falain körben és a bástyákon az ágyúkból tüzeltek, a Fő téren pedig a legénység muskétákkal díszlövéseket adott.”⁹

⁵ OL P 125. Esterházy cs. lt. 701.cs. No. 11885. gróf Esterházy Pál naplója 1635–53., 42–43.l.; BubitsEsterházy 86–88.l.

⁶ Evlickt Payer György krónikája Ea 251 sz.; GySmL:2 Névtelen krónika (1584–1683); uo. Városi számadáskönyv 1647. év 291.l.: „Den 16. Juny gab ich auss befelch zweyen graf Nadasstischen musicanten, so alhier auf dem freudenfest der königlichen krönung halber musiciern helfen, iedem ein ducaten zur verehrung, thuet sambt 1 fl. fuhrlohn 8 tal. 6 sol. den.”; HáziAdatok 117.l.

⁷ OL P 125 Esterházy cs. lt. 701. cs. No. 11885. gróf Esterházy Pál naplója 54–55.l.; BubitsEsterházy 94.l.

⁸ PayrHeimler 37.l.

⁹ GySmL:2 Lad. N. Fasc. 3. Nr. 108. 1650. júl. 11.; uo. Névtelen krónika (1584–1684).

A krónikásunk szól az 1650. okt. 12-i ünnepélyes fogadásról is: „Pálffy Pál nádor Óhercegsége Batthyány, Esterházy és Nádasdy grófok, a vármegye megbízottai kíséretében délelőtt 10 és 11 óra között vonult be a városba. A polgárság 150 tagja eléjük lovagolt, a Fő téren a kolostornál viszont igen sok soproni polgár a legénységgel együtt fegyverben parádézott, és Óhercegségét a város körül feldördülő ágyúk üdvözlésével fogadta. A bevonulás szép ünnepi rendben történt. A Fő téri Ainfalt-házban helyezték el, míg a többi úr a külvárosban kapott szállást. Az ünnepi ebéd, amelyet a város költségén rendeztek, elég sokba került.”¹⁰

A jezsuiták naplója írja le Draskovich György püspök temetését 1651. ápr. 26-án: „1650. okt. 28-án Bécsben meghalt alapítónk végső akaratának megfelelően, hogy a Szent János-templomban temessék el, ünnepi gyászmenetben érkezett meg a koporsója, s a belvárosi püspöki rezidencia nagytermében ravatalozták fel addig, míg a kriptá elkészült. Ápr. 26-án került sor az ünnepélyes temetésre. Gyászlobogós feszület mögött haladtak diákjaink, a ferencesek, majd karingben a papság Püsky János kalocsai érsek, győri megyéspüspök úr öméltóságával, alapítónk utódával. A koporsót 18 karingbe öltözött pap hordozta a vállán. Majd Szelepcsényi György nyitrai püspök, királyi kancellár vonult igen sok előkelő nemessel, a rokonsággal, nagy tömeg katolikussal és evangélikussal. Megérkezvén a feliratokkal feldíszített Szent János-templomba, elvégezték az előírt szertartásokat. Utána a rézzel bevont koporsót a kriptába vitték az ideiglenes helyére, amíg elkészül a kőből faragott díszes szarkofág. Másnap az érsek úr tartotta az ünnepélyes gyászmisét, a kancellár úr pedig az előírt Szűz Mária misét. Mindegyiken a *bécsi központi házunk ideküldött énekesei és zenészei muzsikáltak.*”¹¹

„1654. máj. 24-én, azaz Pünkösd vasárnapon annak öröme, hogy III. Ferdinánd és IV. Ferdinánd a regensburgi birodalmi gyűlésről szerencsésen megérkeztek, s Bécsben este szép és ünnepélyes szertartások keretében fogadták, itt nálunk máj. 25-én a Szent Mihály-templomban *szép muzsikát tartottak és Te Deumot énekeltek.* Az istentisztelet után Ófelsége tiszteletére a bástyákon feldördültek az ágyúk és a mozsarak. A legénység a Fő téren parádézott a város lobogójával, és a muskétákkal diszlövéseket adtak háromszor.”¹²

Ugyanezen évben okt. 14-én Lippay György érsek Kaboldon (ma Kobersdorf) volt esküvőn. Onnan visszafelé jövet „12 óra körül vonult be a Magyar kapun. Előzőleg Nätl János, a belső tanács tagja az ifjú polgársággal szép rendben a harkai patakig kilovagoltak, s ott csatlakozva a vendégekhez a Magyar kapuig kísérték őket. Itt a tiszteletreméltó tanács ünnepélyesen fogadta, és egészen az Előkapuig két sorban és a Fő téren fegyverben álló polgárság között vonultak be. . . Közben állandóan szóltak az ágyúk, a mozsarak, a muskéták. A harangok zúgása közben érkeztek meg, és először a ferencesekhez misére mentek. Majd a püspöki palotába vonultak át, ahol a tanács vendégül látta az érseket.”¹³

¹⁰ Uo.

¹¹ HistColl 1651. év., 136 – 137.1.

¹² GySmL:2 Névtelen krónika (1584 – 1684).

¹³ Uo.

A következő évben, 1655. jún. 27-én volt Pozsonyban I. Lipót koronázása. „Nálunk a Szent Mihály-templomban ennek öröme *szép muzsika szolt dicsőítő énekekkel trombiták, dobok és vonósok kíséretében*. Kinn a temetőnél a katonaság ezalatt három örömlövést adott le. A prédikációt Schubert lelkész úr tartotta. . . Az istentisztelet után *a várostoronyban felhangzott a trombiták és a dobok zenéje*, tüzeltek az ágyúkból, mozsarakból három alkalommal. Közben pedig mintegy 100 főből álló legénység ott parádézott a Fő téren, és Ófelsége tiszteletére muskétáival három díszlövést adott le.”¹⁴

I. Lipóttal kapcsolatban újabb ünneplésről olvasunk 1658-ban: „Júl. 31-én örömnepet tartottunk itt abból az alkalomból, hogy Ófelsége Lipót királyt Frankfurtban római császárnak választották meg. Bár hétköznapra esett az ünneplés, mégis ezen a napon mindenütt ünnepélyes keretek között emlékeztek meg az eseményről. A Szent Mihály-templomban háromszor harangoztak. A harmadik harangzó után a belső és a külső tanács tagjai párosával ünnepi menetben vonultak az Előkaputól fel a Szent Mihály-templomba, s ott részt vettek a keresztyén közösséggel együtt az istentiszteleten. *Először szép muzsika hangzott fel az énekesek ajkán orgonának, trombitáknak, hárfáknak, hegedűknek és egyéb hangszereknek kíséretében*. Schubert lelkész prédikációja után. . . *ismét muzsika fejezte be az istentiszteletet*. Utána Paur Lőrinc városkapitány vezetésével 160 főnyi legénység állt parádében a külvárosi téren azzal a paranccsal, hogy muskétáikkal három díszlövést adjanak le. Feleltek rájuk a város falain körben elhelyezett ágyúk és mozsarak, amelyek Ófelsége tiszteletére szintén háromszor dördültek el.” — Lochner naplójából megtudjuk azt is, hogy gr. Nádasdy Ferenc országbíró és gr. Esterházy Pál is eljöttek az ünnepre. Arról is ír, hogy „a tanács tagjai az istentisztelet után a Fő térre vonultak, és itt a *kapu közelében kört alkotva zengett az emberi és a hangszeres zene, a trombiták és a dobok hangja*. Az ünnepi ebéden a pohárköszöntők idején ismét díszlövés hangzott fel. A jezsuiták pedig az országbíró úr tiszteletére színdarabban kedveskedtek, amely délután 3-tól 6-ig tartott. Amikor a vendégek elutaztak, ismét elsütötték az ágyúkat és a puskákat az Előkapunál és a Hátsó kapunál.” A jezsuitáknak ugyanis éppen a legnagyobb ünnepük volt júl. 31-én, Szent Ignác napja. Az országbíró igazában az ő ünnepükre jött. Erről Lochner is tud, mert jelzi, hogy már megírta a tanácsnak a jezsuiták Szent Ignác ünnepére való érkezését. A jezsuiták naplójukban utalnak szintén erre: „Az országbíró úr Szent Ignác iránti tiszteletből igen ünnepélyes módon *saját zenészeivel együtt vett részt az ünnepünkön*.” Majd leírja a koronázás miatt tartott hivatalos ünnepet. Miközben a városi tanács tagjai az evangélikusok Szent Mihály-templomában ünnepeltek, „közben a mi templomunkban is *ünnepélyes Te Deumot énekeltünk*”.¹⁵

Sopron egyik legnagyobb ünnepsége az utolsó alkalommal falai között tartott országgyűlés és koronázás idején volt 1681-ben. Mi természetesen csak a zenével kapcsolatos eseményeivel foglalkozunk. Sajnos a legfontosabb forrást, az ún.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo. 1658. év.; Tjk Lochner János Bernát naplója 1658. júl. 31., 195 – 197.l.; HistColl 1658. júl. 31., 152 – 153.l.

Serpilius-féle országgyűlési naplót nélkülöznünk kell, mert a II. világháború óta vagy elveszett, vagy lappang valahol. Így Payr szövegét kivételesen fel kell használnunk, aki sajnos nem idézi, csupán a tartalmát írja a napló szövegének.¹⁶ A soproni naplók sem egyeznek egymással az események leírásában, így nehéz pontosan idéznünk az ünnepeket.

Az első fontos esemény máj. 22-én a király és a királyné bevonulása volt. A krónikák és a királyi tervezet is elmondja, hogy a király és a királyné Bécsújhelyről indultak el kíséretükkel, és Nagymartonban (Mattersburg) ebédeltek. A katonaság, a hivatalos küldöttségek és az előkelőségek Somfalvánál (Schattendorf) várakoztak a királyi párra. Payr úgy írja, hogy az itteni virágos réteken a főurak teljes díszben és ragyogó pompával vonultak a király elé. A réteken díszes sátrak voltak felállítva. Középen állt nagyobb, elkerített és viaszos vászonnal bevont díszsátor Ófelsége részére. *Itt várták trombiták és dobok zenéjével.* Kb. 3 órakerkeztek ide a felséges vendégek. Szelepcsényi primás helyett Széchényi György kalocsai érsek, győri püspök köszöntötte őket. A király itt lóra ült, a királyné pedig gyaloghintón (sella gestatoria) folytatta útját. A tervezet leírja a csapatok pontos sorrendjét. A királyi pár után *a trombitások és a dobosok haladtak lovukon.* „Amint Ófelsége a városhoz érkezett, a városi tanács tagjai a Szélmalom [azaz Bécsi] kapunál várakoztak. A polgármester átnyújtotta a városnak bársonyra helyezett díszes kulcsát. Azután végigvonultak a város utcáin. Mindkét oldalon a polgárság parádézott fegyverben. A falakon és a bástyákon tüzeltek, az összes templom harangja szólt. A bevonulás este 7-től 9-ig tartott.” A Csányi-krónika szerint ez már fáklya- és lámpafénynél történt. A menet a Piac téren és a Hátsó kapun át a Szent György utcán végig a Fő térre tartott. „Amint Ófelsége a várba érkezett, leszállt a lováról, s a császárnéval együtt bevonultak a ferencesekhez, a főoltár előtt letérdeltek és imádkoztak.” A tervezet szerint „amint Ófelsége beérkezik a ferences templomba, *felhangzik a Te Deum laudamus*”. Erről a krónikások nem szólnak. Lehet, hogy a késő este miatt ez már elmaradt. Hasonlóan csak egy krónikában olvassuk, hogy „a császári pár felment a kórusra, és átmentek azon a hídon, ill. folyósón, amelyet a várban építettek számukra, és beléptek a ragyogóan ékes lakosztályukba”. Az viszont valamennyi forrásban szerepel, hogy a Fő téren álló Nátl-ház volt a szállásuk, a mai Fő tér 4. számú ház. A tervezet szól arról, hogy az országgyűlés megnyitásaképpen máj. 24-én reggel 9-kor a ferences templomban ünnepélyes Veni Sanctét és misét tartanak, s aztán vonulnak át a városházára az országgyűlés elkezdésére. A krónikák viszont csupán arról írnak, hogy pénteken, ill. szombaton a király kihallgatást tartott, 25-én pünkösdkor a királyi pár részt vett a Szent Mihály-templomban ünnepi misén.¹⁷

A császári zenészek muzsikájáról számol be a jezsuiták naplója, amikor elmondja, hogy Lipót király is részt vett jún. 5-én az úrnapi körmeneten: „Mindenkinek nagy lelki épülésére szolgált, hogy Ófelsége egyik kezében égő

¹⁶ Evclctt Eb-1 Lc 1 Acta Diaetalia Comitiorum Soproniensium 1681; PayrSoproni 482–488.l.

¹⁷ GySml:2 Névtelen krónika 1681. máj. 22. és 25.; CsányiPáur 51–52.l.; GamaufDenkwürdige 4.k. 38.sz. *Signatio Itineris C. Caesaris* . . . Anno 1681 die 22 Mensis May.; *Series et propositiones publice in Com. . . .Sopr. propositae Anno 1681., 162–166.l.; PayrSoproni 485–486.l.*

gyertyával, a másokban rózsafüzérrel vonult a körmeneten. Császár Ófelségével együtt meneteltek Franc. Buonvisi bíboros spanyol követ, sokan prelátusok, udvari tisztviselők, magyar püspökök és apátok. Közben egymást váltogatva zengett a kürtök zenéje és az ágyúk hangja. Élen haladtak a *császári udvari zenészek, és szép muzsikájukkal* a lélek áhítatát gazdagították. Az oltároknál elénekelték az előírt evangéliumi szakaszt, és az Oltáriszentséggel áldást adtak, amelyet Ófelsége térdelve, összetett kézzel és lehajtott fővel fogadott. A körülötte levőkben mély áhítatot váltott ki magatartásával, de különösen a tetőkről és az ablakokból letekintő más vallásúakban.”¹⁸

Jún. 13-án a nádorválasztásnál is hallunk a muzsikáról: „Jún. 13-án a magyar grófok és főrendiháziai Esterházy Pál grófot választották meg nádornak az országházban, amely ekkor Steiner Ábrahámné házában volt a Hátsó kapunál. [Ún. Zöld-ház vagy Artner-ház, ma Hátsó kapu u. 2. sz.] Megválasztása után sokáig kiállották: Éljen a Nádor, éljen soká Esterházy Pál! *Majd trombita- és sípszó mellett* elkísérték a várba [Nátl-házba], ahol Ófelsége előtt, mint a szokás kívánta, esküt kellett tennie.”¹⁹ Az új nádor tiszteletére a jezsuita diákok a tanév végi jutalomosztás alkalmával – mint már említettük – a Christiana Fortitudo seu S. Pancratius Martyr c. operaszerű darabot adták elő.

Serpilius naplója alapján Payr mondja el, hogy okt. 15-én Pálffy János gróf, a pozsonyi főispán rendezett fényes táncmulatságot. A rendek nem szívesen adták át e célra a városház termét. De Esterházy, aki maga is barátja volt a zenének és táncnak, megadta az engedélyt, és fényesen feldíszítették a termet. Másnap az országgyűlést sem lehetett megtartani, mert a teremben rendet kellett teremteni.²⁰

Szintén feljegyzésre méltó – írja a Csányi-krónika –, hogy a megújult várostoronyban az új óra 1681. nov. 14-én éjjel egy órakor ütött először annak a jelzésére, hogy Lipót császárnak névnapja lesz. És a császár tiszteletére ezen az éjszakán, amint az óra egyet ütött, a toronyban szép muzsikát tartottak.²¹

Serpilius alapján ismét Payr írja le a nov. 15-i eseményeket: Reggel 7-kor Barth Konrád mondta a prédikációt az evangélikus imaházban. A nagymisést viszont Szelepcsényi primás kilenc püspök segédkezésével tartotta a Szent Mihály-templomban. A templomból visszajövet az országgyűlés két háza tiszteletgett a király szállásán. Az ünnepi ebéd alatt a király lakosztálya előtt a Fő térre *két csapatban jöttek a zenészek. Az egyik felől a magyar trombitások, akik e célra készített dobogón állottak, másfelől pedig a magyar síposok, akik egy félóráig fújták hangszereiket. Azután egy csapat hegedűs jött, akik magyar módra igen szépen játszottak vonós hangszereiken.* (Violinisten, welche nach ungarischer Art trefflich strichen.) *Hasonlóképpen a várostoronyban is muzsikáltak, szóltak a trombiták.* Amikor Ófelsége először üritett poharat, a város összes bástyáin elsütötték az ágyúkat. *Este pedig az udvarhölgyek balettet jartak.*²²

¹⁸ HistColl 1681., 330.l.

¹⁹ GySmL:2 Névtelen krónika 1681. jún. 13.; PayrSoproni 488.l.

²⁰ Uo. 499–500.l.

²¹ CsányiPáur 57.l. – Említi azt is, hogy a toronyra a csücsögombot és a kétfejű sast már szept. 16-án délben feltették, de itt nem említ zenét. (uo. 56.l.)

²² PayrSoproni 500–501.l.

Eleonóra királyné koronázásának decemberi ünnepéről már eredeti krónika és a királyi tervezet szövege alapján számolhatunk be: „Mivel a Korona nem volt itt, ezért elküldtek érte, és dec. 5-én hozták el a pozsonyi várból. A Szent Mihály kapu előtt gyülekeztek a magyar grófok, a nemesség és az országgyűlési rendek, valamint a huszárok csapata zászlójukkal. Amint megérkeztek a Koronával, megindult a menet a Piac téren és a Hátsó kapun át a Pék utcán [Beckergasse, ma Templom u.] és a Kolostor utcán végig. A király és a királyné a várbeli szállásuk ablakából nézték a bevonulást, amelynek pontos rendje a következő volt: 1. *Két trombitás.* 2. A Pálffy-ezred két lovasszázada. 3. Magyar huszárszázad zászlóval. 4. A nádor ékesen feldíszített öt vezetéklova. 5. 12 magyar vezetéklo, *két trombitás, egy dobos és hat sípos.* 6. A magyar nemesség csoportja. 7. Az országgyűlési küldöttek lovagolva. 8. Német és magyar lovagok pompás öltözetben és felékesített lovon. 9. Nádor úr lovagolva, jobbán a horvát bán, balján Draskovich gróf úr. 10. Vörös bársonnyal bevont, nyitott császári hatlovas fogat, benne bezárva a királyi korona. Ugyanezen hintóban a királyi komisszárius, gr. Wallenstein Ágoston és gr. Cabalier úr, valamint a két koronaőr, gr. Zichy és gr. Erdődy úr foglaltak helyet. A kocsik két oldalán a királyi korona testőrei, a német muskétások és a fegyveres polgárság tagjai. 11. Magyar és német mágnások hatlovas hintókban, a császári tisztviselők, főpapok és prelátusok. 12. A menetet két vasas lovasszakasz zárja be.”

„A királyi koronát a városházára vitték, a soproni helyőrség gondoskodott az őrzéséről. Másnap, dec. 6-án a nádor vezetésével felnyitották a királyi korona szekrényét, és először a koronát, majd a jogart, az almát, a királyi kardot, végül a királyi palástot az ablakon át megmutatták az összegyűlt népnek. Sok százan álltak kinn a téren, s minden diszlövést lelkes éljenzés követett.”

„Dec. 9-én következett a császárné Ófelsége koronázása. A Fő téren a Mansfeld-ezred négy százada parádézott. Délelőtt 11-kor indult a menet a királyi lakosztályból piros-fehér-zöld szőnyegen át a ferences templomba. A sorrend a következő volt: 1. A német és magyar főnemesek és kamarások díszes drága öltözetben. 2. Titkos tanácsosok és aranygyapjas rend lovagjai. 3. Birodalmi nemesek közül öten a szokásos díszes öltözetükben. 4. Zinzendorf gróf, első udvarnagy mint fő udvarmester, kezében tartva az udvarmestéri pálcát. 5. A spanyol s a velencei követ egymás mellett haladva. 6. Ófelsége királyi palástban és koronával a fején testőrei kíséretében. 7. Magyarország fő udvarmestere. 8. A koronaőrök. 9. Magyar mágnások vörös bársony vánkosokon hordozták a korona-ékszereket, Erdődy gróf a keresztet, Calhian (?) gróf a pacificalét [békecsók-tábla], Draskovich Miklós gr. az országalmát, a horvát bán a jogart, a nádor a koronát. 10. A királyné Ófelsége ezüsttel és arannyal átszőtt és értékes ékszerekkel díszített öltözetében... Három öl hosszú volt az uszálya, amelyet Roppach grófnő, az udvarmester hitvese hordozott, Dietrichstein herceg, fő udvarmester pedig kezét nyújtva vezette. 11. A nádor felesége, majd az udvarhölgyek.”

„A templom bejáratánál két püspök segédlettel fogadta Ófelségét, aki azután a főoltár evangéliumi oldalán foglalt helyet, a császárné pedig szemben az oltárral a kórus közepén elkészített trónuson. Amíg mindenki helyet foglalt, *trombiták és dobok zenéje szólt.* Majd csend lett, és elkezdtek az ünnepi misét. A lecke után

Ófelsége a király koronával a fején, kezében tartva a jogart és az országalmát, a főoltár elé vonult, és felkérte az érseket a királyné koronázására. Azután visszatért a trónusához. Ezután a segédkező püspök a főoltár elé vezette a királynét, akinek uszályát a fő udvarmesterné vitte. Az alsó lépcsőn letérdelt, és a püspök a feszületet csókra nyújtotta. Jobbján térdelt a püspök, földre borultak ezüsttel és arannyal díszített vánkosokon, s így maradtak a litánia éneklése alatt. Majd felemelkedtek, és következett a szentolajjal való megkenés... és a koronázás szertartása... azután kezébe adták a jogart és az országalmát s trónusához kísérték. Felhangzott ekkor a *Te Deum laudamus*, kinn pedig az első díszlövés. Felajánláskor Ófelsége a királyné kíséretével ismét az oltárhoz vonult, és 25 dukátos aranyat helyezett el aranyos tálcára... Az ünnepi mise befejezése után az előbbi rendben vonultak át a királyi lakosztályra.”

A krónikák részletesen szólnak a városházán és a Zöld-házban tartott ünnepi ebédéről, ahol a magyar grófok és 150 polgár szolgáltak fel, de az asztali zenéről elfelejtenek beszámolni. A királyi koronát dec. 13-án vitték ünnepélyesen vissza Pozsonyba két lovascsapat kíséretében. Lipót király az országgyűlés végén dec. 30-án reggel 9-kor utazott el, először Kismartonba, majd onnan Bécsbe.²³

Krónikásaink röviden feljegyezték azt is, hogy 1682. jún. 4-én a városi tanács ünnepi ebédet rendezett az új főherceg, Lipót József születésének örömeire. A szokás szerint a bástyákon három díszlövést adtak le, és a városház előtt a muskétások is tüzeltek. Amikor poharukat ürítették a császárra és az új hercegre, nagy éljenzés közepette ismét díszlövések hangzottak fel. Este pedig *táncmulatságot* rendeztek a városházán. Gyermekek és felnőttek is táncoltak.”²⁴

Az 1683-as eseményekről, nevezetesen arról, hogy júl. 17-én az evangélikusok ünnepi istentisztelet keretében vették át újra a Szent Mihály- és a többi templomot, már beszámoltunk. Thökölyvel kapcsolatban ünnepek leírását nem találtunk a naplókban. Aug. 1-én Thököly követe *trombiták és sípok kíséretében* vonult ugyan be Sopronba, de több zenei eseményről nem hallunk. A Thököly-időszak után több alkalommal ünnepélyes *Te Deumot* már Bécs rendel el. Így pl. szept. 22-én a Szent Mihályban újra a katolikusok tartják a *Te Deumot* Bécsnek a töröktől való megszabadulása miatt. Nov. 7-én pedig a katolikusok és az evangélikusok is *Te Deumot* énekelnek az esztergomi győzelem örömeiben.²⁵

1686. szept. 9-én ünnepelték Budának szept. 2-án történt felszabadítását: „Szept. 9-én mindegyik templomban Istennek hálát adtunk és a polgárság fegyverben parádézott a Fő téren. Amikor az ágyúk megszólaltak a bástyákon, díszlövéseket adtak a téren. A belső és a külső tanács ünnepi ebédén vett részt a városházán. Ófelségére gondolva ürítették poharukat. A városház előtti téren *az ifjúság táncra perdült*, s végül beengedték őket a városház termébe, s ott folytatták a táncukat.

²³ GySmL:2 Névtelen-krónika 1681. év.; Michel-krónika 97–98.l.; uo. Princz-krónika 65–69.l.; OSzK RMK II. 1499.sz. Processus Inductionis S. Regni Hung. Coronae in Civitatem Soproniensem 188–190.l.; uo. Series Coronationis Aug. Imperatricis Eleonorae Magdalenae in Reginam Hung. Anno 1681 die 9 Dec. Sopronii instituendae 202–203.l.; CsányiPáur 58–59.l.; PayrSoproni 501.l.; BartoniékKoronázás 150.l.

²⁴ CsányiPáur 62.l.; GySmL:2 Michel-krónika 102.l.

²⁵ CsányiPáur 79–98.l.

Mindezt azért engedték meg, hogy majd öreg korukban is elmondhassák: Amikor Budát elfoglalták, még kicsi voltam vagy idősebb, de a városház előtt, majd benn az épületben én is táncoltam akkor.”²⁶

A városi tanács Szent György napján hagyományos tisztújításáról 1691-ben feljegyzik már, hogy „a királyi komisszáriust szállásáról *toronyzene kíséretében* vezetik a városházára. . . majd a végén ugyanígy kísérik vissza a szállására”.²⁷ Ugyanerről az évenként tartott ünnepről 1692-ben részletesebben szólnak: „1692. ápr. 22-én du. 2-kor indult a királyi komisszárius úr Pozsonyból. Még aznap Széleskútra érkezett. Itt éjszakázott s másnap reggel folytatta útját. . . Délben 1-kor érkezett meg Sopronba. Szállása előtt a városi tanács tagjai és a városbíró tisztelettel fogadták. Ebéd után fogadta a tanács néhány tagját, és megbeszélték a másnapi programot.” Ápr. 24-én küldöttség ment a komisszárius szállásához. „Majd a Komisszárius úr öméltósága kocsiján a városház elé vonult, miközben a *várostoronyból kürtök és dobok zenéje szólt*. Az előcsarnokban a tanácstagok és a választó község tagjai fogadták, élükön a polgármester és a városbíró, akik kezükben tartották jogarukat. Majd elindultak fel a lépcsőkön. A tanácsteremben elfoglalták helyüket, s a Komisszárius úr emelkedett szólásra. Kérte valamennyiüket, hogy félretéve minden nézeteltérést lelkiismeretük szerint a közösség és az Isten dicsőségét tekintsék, amikor a polgármestert és a városbírókat megválasztják.” Ezután következett a választás. „Végül a Komisszárius úr öméltósága jókívánásait fejezte ki a jelenlevőknek. Mivel már az esti hétórás harangszó ideje is elérkezett, mindenki hazatérhetett. Ám a tanács és a választó község tagjai *kürtök és dobok zenéje mellett* házába kísérte az új polgármestert és a városbírókat.” Ápr. 25-én a szenátus többi tagját, 26-án a külső tanács tagjait választották meg a komisszárius jelenlétében.²⁸

Az 1704-es kuruc blokád ideje (jan. 8. – márc. 31.) nem volt alkalmas ünnepek tartására. Egyetlen olyan esetet jegyeznek fel a soproni krónikások, amikor a Somfalva irányában táborozó Károlyi Sándor kurucaival kapcsolatban a muzsikának is komolyabb szerep jutott. A dátum megjelölésében eltérnek egymástól (febr. 17., ill. 18.), de a leírásuk lényegében megegyezik: „Amint beesteledett, Károlyi lövetni kezdett táborából, mintha csak ellenség támadt volna rájuk. Este 8 óra körül pedig *trombitásait és dobosait* egészen a vesztőhely tájáig küldte előre, s játszaniok kellett, bizonyára azért, hogy közelségükkel megijesszenek bennünket. Amint ezt a mi városparancsnokunk észrevette, viszonzásul elrendelte, hogy a *toronyzenészek is a várostoronyban viharlámpák fényében trombitákkal és dobokkal muzsikáljanak: sipokkal törökös bevonulási indulót, trombitákkal pedig dragonyos és egyéb marsot, majd trombitákkal és dobokkal más és más muzsikát játszottak*. És ez így volt minden éjszaka, amíg csak ott kinn táboroztak és Blumberg úr volt nálunk a parancsnok.”²⁹

²⁶ Uo. 128.l.; GySmL:2 Michel-krónika 195–196.l.

²⁷ Tjk 1691. ápr. 23., 172–173.l.

²⁸ Kjk 1716–1730., 205/a–p.l.

²⁹ GySmL:2 Michel-krónika 287–288.l.; uo. Geiger-krónika 186.l.; uo. Princz-krónika 130–131.l.; Evtl 601 (684 VI 19) sz., Chronik der Stadt Oedenburg 26–27.l.; OSzK Fol Germ 1124. Schuster-krónika 105.l.; CsányiPáur 186–187.l.; RitterPáur 23–24.l.; SzabolcsiFőúri 240.l.

Heister tábornoknak 1704. jún. 13-án a kurucokon aratott koroncói (Győr mellett) győzelme miatt Sopronban is ünnepet tartottak. A jún. 22-én folyt ünneplésről a krónikák több szövegváltozatban, de lényegében megegyezően adnak számot: „E nagy győzelem öröme báró Blumberg várparancsnok a városi tanáccsal egyetértésben a következő vasárnapra [jún. 22.] valamennyi templomban *Te Deum éneklését* írta elő... A szertartások után a városi tanács és a város előkelősége ünnepi ebéden vett részt és ürítette poharát a császár Őfelsége hadseregének győzelmére s különösen Heister tábornok egészségére. Délután 5 óra tájban a fegyveres polgárság négy zászlóval a számukra kijelölt téren parádéra gyülekezett, rendben felállottak, s a kaszárnyában állomásozó katonasággal együtt lengő zászlókkal *zeneszó mellett* a Magyar kapun kivonult a Szent Lénárd-hegyre, élükön a fegyveres polgárság egy lovascapatával, trombitásával és dobosával. Ott szép katonás rendben felállottak. Követte őket a városparancsnok úr hatlovas hintóján, majd a többi hintóban pedig a polgármester, a városbíró és a tanács idősebb tagjai. Azután vonult a nép nagy tömege, hogy megtekintsék az örömnünnepet. A város bástyáiról és falairól szóltak az ünnepség kezdetét jelző ágyúk. A katonaság és a polgárság s lovascapata is három díszlővést adott le. *Közben egyfolytában szólt a zene*, amely visszhangzott a kurucok felé, akik bizonyára mindezt meg is hallották... Másnap a sok sáncásástól és örködéstől elfáradt fegyveres polgárságnak a tanács jutalmul áldomásra fehér és vörös bort adott, a következő napon pedig hasonlóan a kaszárnya katonáit jutalmazták meg.”³⁰

Utaltunk már arra, hogy a kuruc időkben, majd az 1710-es években dúló pestis idején bünbánati napok vagy *Te Deumok* váltják egymást. Ezekről naplóink csak röviden írnak. Az egyetlen részletesebben megörökített, a zene szempontjából is értékes beszámolót már idéztük, az I. József halála miatt tartott megemlékezést. Legközelebb 1716-ból találtunk e fejezetben idézhető ünnepet. A Wienerisches Diarium értesít a Lipót főherceg születésével kapcsolatos ünnepségről: „Amint híre jött, hogy Őfelsége a római császárné szerencsésen világra hozta fiát, ápr. 19-én a városi tanács Istennek hálát adni szándékozván *trombiták és dobok kíséretében* a plébániai templomban ünnepélyes *Te Deumot* tartott. A felvonult 200 főnyi fegyveres polgárság díszlővéseket adott, amelyekre az ágyúk hangja válaszolt. De egész nap hallatszottak a díszlővések. Ápr. 23-án pedig Buisson ezredes úr felkérésére Márkl János kismartoni apátplébános úr a Szent Mihály-templomban megszentelte Falkenstein tábornok lovasezredének ezüsttel és arannyal átszőtt értékes új zászlóját. Egyúttal ők is megünnepelték a főherceg születését. Ismét háromszor szólaltak meg az ágyúk, s az ezred 150 főnyi csapata is három díszlővéssel fejezte ki örömét. Ezután az ezredes úr díszebédet adott, ahová az ezred tisztjei és a városi tanács tagjai hivatalosak voltak. A pohárköszöntő alatt háromszor, majd egész éjszaka gyakran feldördültek az ágyúk. Este *bált* rendeztek, ahová a nemesi társaság hölgyeit is meghívták.”³¹

³⁰ GySmL:2 Mezger Joh. Ehrenreich feljegyzései.; uo. Michel-krónika 320–321.l.; uo. Geiger-krónika 201–202.l.; uo. Princz-krónika 158–159.l.; Evtl 601 (684 VI 19) Chronik der Stadt Oedenburg 41–42.l.; OSzK Fol Germ 1124 Schuster-krónika 112.l.; CsányiPáur 210.l.; RitterPáur 37.l.

³¹ Wienerisches Diarium 1716. ápr. 29. – máj. 11., 133.sz. 3.l.

Októberben ugyanitt a temesvári győzelem alkalmával tartott ünnepről olvassunk: „Okt. 25-én a híres temesvári erőd dicsőséges elfoglalása miatt hálaünnepet tartottak. A Szent Mihály-templomban Märkl János kismartoni apátplébános *Te Deumot* és ünnepi misét énekelt. A 250 főből álló polgárság ünnepi díszben parádézott és négy díszlővést adott le. A nagy örömben a városi tanács cipót és bort osztott az összegyűlt nép között. A városbíró úr díszebédet adott. *Alatta trombiták és dobok zengése közepette* a császári és a királyi családra s a győzelmes hadakra üritették poharukat.”³²

1717. aug. 29-én a belgrádi döntő győzelmet önnepelték: „Aug. 29-én az evangélikus és a katolikus istentiszteleteken is *Te Deumot* énekeltek. Közben a belső város falaira helyezett ágyúk háromszor dördültek fel. Majd a 200 főnyi fegyveres polgárság vonult fel parádéra, de a Szent Mihály-temetőnél is hangzottak díszlővések. A nagy diadal ünneplésére a városi tanács díszebédet tartott délután 4-kor a városháza nagytermében. *Alatta trombiták és dobok asztali zenéje szólt*. A városház előtt hat szép képet állítottak fel, amelyek a belgrádi győzelmet ábrázolták ékes latin feliratokkal. Több napon át mindenki megtekinthette őket. Három ágyút a Fő térre is felvonultattak. Ahányszor ünnepi pohárköszöntő hangzott fel, annyiszor megszólaltak az ágyúk. Este 10–12 óráig 12 nagy viharlámpa is fénylett a városház ablakaiból, hogy bárki akadály nélkül járka lhason. A pompás lakoma éjfélig tartott. . . Berekesztette az ünneplést nagy *táncmulatság*. Másnap a katonáknak és a városi gárdának fél liter bort, a tiszteknek egy liter bort adtak, de húst és kenyeret is kaptak bőségesen.”³³

Katonai temetés pompájának korabeli szokását örököltette meg a Wienerisches Diarium 1724-ben: „Báró Ebergényi László császári kamarás, tábornagy és a huszárezred parancsnoka birtokán, Ivánfán 1724. jún. 23-án 68 éves korában elhunyt és beszentelve ideiglenesen ott pihent. Okt. 8-án du. 5 és 6 óra között e célra készült hatlovas gyászokcsiban Sopronba hozták. A lovakat földig bevonták fekete lepellel. A Szent Mihály kapunál megszámlálhatatlan tömegben fogadta a meghívott nemesség, a papság, a katonaság és a városi tanács. A ferencesek templomába kísérték a következő rendben: 1. Elöl haladt a Jörger-dragonosezred lovascsapata földre szegzett fegyverrel. *Zenekaruk tagjainak ruhája fekete volt*. 2. *Következett a tombítások kórusa. Hangszereiket az elhunyt címere díszítette, a dobok pedig fekete gyászlepellel voltak bevonva*. 3. Égő gyertyával 17 pár ferences atya vonult. 4. Apátok, plébánosok, szerzetesek, világi papok a szomszéd vármegeből is eljöttek. Égő gyertyájukat az elhunyt címere ékesítette. 5. Ismét *trombitások, harsonások és dobosok kórusa* követte őket. 6. A győri püspök helynöke, Kontor István főpap díszben, papi segédlettel. 7. Sok magyar mágnás, császári katonatiszt és nemes vonult égő gyertyával. 8. Sopron szabad királyi város tanácsa. 9. Császári főtisztek vitték a fekete bársony szemfedővel bevont koporsót. A koporsón a feszületét, mellpáncélját, sisakját, marsallbotját kardjával keresztbe téve helyezték el. 10. Két istállószolga vezette az elhunyt lovát, amelyet földig feketével vontak be.

³² Uo. 1716. okt. 28–30., 1382. sz., 3–4.1.

³³ Uo. 1717. szept. 11–14., 1473. sz., 3.1.; Evtl 601 (684 VI 19) Chronik der Stadt Oed. 229–231.1.; RitterPáur 212–214.1.

Majd az elhunyt személyzete vonult gyászruhában. 11. A tábornagy leánya, Viczay gróf felesége sok magyar nemesi hölgy kíséretében teljesen feketében vett részt. 12. Hat földre irányított ágyút vontak utánuk. Végül az említett Jörger-ezred csapata zárta a díszes menetet. A ferencesek terén szép rendben parádéra állottak fel, és hat ágyúból díszlövést adtak. — Másnap, 9-én, hétfőn a ferencesek templomában fekete faliszőnyegekkal, képekkel és feliratokkal feldíszített és 400 gyertyával megvilágított ravatal előtt gyászbeszédet tartottak. Majd a gyázmise következett. A temetés szertartása után az elhunyt rokonságát, házanépét, a nemeség és a tisztikar tagjait szívélyes vendéglátásban részesítették.”³⁴

A tanácsi jegyzőkönyvben örökítették meg Sinzendorf Fülöp Lajos gr. győri püspök fogadását 1727-ben: „Pünkösöd első és másnapján [jún. 1. és 2.] Sinzendorf gróf győri püspök a Szent Mihály-templomban több ezer személyt bérmált meg. Mivel mint megyéspüspök most jött hozzánk először, ezért a következő módon fejeztük ki tiszteletünket iránta: Kora reggel indult el a díszhintója Rákosról, s kb. 7-kor érkeztek a Szent Mihály kapuhoz. A jámbor társulatok, a papság, a diákság stb. zászlókkal a kapun kívül kb. 300 lépésre álló keresztig vonultak ki. Itt a püspök úr kiszállt kocsijából, lóra szállt, s főpapi díszben s körmenet kíséretében a Szent Mihály-templomba vonultak . . . A lovát két szolgálja vezette, s egy harmadik kis baldachint tartott feje fölé, hogy az égő nap eller védje. Közben zúgtak a harangok, szóltak az ágyúk. A Szent Mihály kapu faláról *hangzott a trombiták és a dobok zenéje*. A városi tanács tagjai a Szent Mihály kapunál kétoldalt elhelyezkedve várakoztak rá, a kapun belől a templomig az utca két oldalán a polgárság és a városi gárda állt fegyverben. Amint a püspök úr megérkezett a kapuhoz, kalapot levéve szép üdvözlő beszéddel köszöntötték. A püspök úr megköszönte szavaikat s felajánlotta szellemi és anyagi szolgálatát a városnak. Aztán tovább lovagoltak a templomig. Itt a tanács katolikus tagjai bekisérték a templomba, az evangélikusok pedig hazamentek. A Te Deum alatt, az úrfelmutatás idején 9 ágyú hangja szólt. Az ünnepi ebéd a városplébánián volt, ahová a városi tanács — miként itt mondják — nem csupán a 12 apostolt küldte el, de a konyhára is beküldte segítségét.” Megjegyzik még, hogy azért fogadta a tanács a Szent Mihály kapunál, mert ez alkalommal a püspök nem jött be a belvárosba.³⁵

A következő püspöknek, Groll Adolfnak fogadását hasonló ünnepélyesen tartották 1734. jún. 27-én a jezsuiták úrnapi körmenete alkalmával: „Püspök úr öméltósága első alkalommal jött el városunkba, és a következő módon fogadtuk. Megérkezésekor a Szent Mihály kapunál 9 díszlövés hangzott fel, *a várostoronyból pedig trombiták és dobok zenéje hallatszott*. A Szent Mihály-templomban a körmenethez szükséges szertartási ruhákat öltötte magára, majd baldachin alatt haladva a ferencesek, a papság és a civil urak kíséretében vonultak a belváros irányába. Az Ispotály hídjánál a túlsó oldalon 100 polgári lovas parádézott két zászlóval. Az Előkapun belül a városi tanács tagjai várakoztak, míg közeledni látták vendégüket. Azután díszköpenyben, karddal tiz lépésnyire kiléptek a kapun kívülre s ott két sorban helyezkedtek el. Waxmann polgármester úr németül

³⁴ Wienerisches Diarium 1726. szept. 21., 76.sz., 71.

³⁵ Tjk 1727. jún. 1., 94–96.l.

köszöntötte vendégüket s az ugyanúgy köszöntö meg az üdvözlést. *A várostoronyban közben állandóan szólt a trombiták és a dobok zenéje.* Püspök úr öméltósága baldachin alatt a magisztrátus kíséretében folytatta útját a jezsuiták templomába. A templom kapujában P. Rektor és P. Mayr jezsuita állott. A közepén a rétorok osztályának magisztere latin köszöntőt mondott, s a püspök úr hasonlóan szívélyes hangon válaszolt. A tanács katolikus tagjai követték a templomba, az evangélikusok pedig hazamentek. Aztán elkezdődött a körmenet a szokásos módon, s nem volt benne semmi rendkívüli, csupán annyi, hogy minden oltárnál négy díszlövés hangzott fel, amely egyébként csak a város úrnapi körmenetén szokásos. Ebéden a püspök úr a jezsuiták vendége volt, s a városi tanács a 12 apostol címén 32 üveg bort küldött ajándékba.”³⁶

Szintén a tanácsi jegyzőkönyvben olvassuk a részletes beszámolót Esterházy Pál Antal hg. főispáni beiktatásáról 1735. dec. 5-én. A megyei nemesség tagjai 300-an már dec. 4-én eléje mentek, és kíséretükben érkezett meg dec. 5-én délelőtt a Szélmalom kapuhoz (Bécsi kapu). „Itt ismét 12 díszlövés hangzott fel. Majd áthaladva a kapun, a Szélmalom utcán, az Ispotály-hidon végig a vendégfogadók mellett haladtak el. A Hátsó kapun keresztül folytatták az útjukat a Szent György utcán át, a Szentháromság-szobor előtt elhaladta Schilzon báró házáig. [Templom u. 6.] Itt a herceg leszállt, és báró Schilzon úr megvendégelte. A megyei urak a városháza dísztermében gyülekeztek. Néhány urat elküldtek a Schilzon-házban vendégeskedő herceghez, hogy ünnepélyesen elhívják a beiktatásra. Alig értek vissza, a herceg hatlovás hintóján udvartartása kíséretében máris a városház elé érkezett. Esterházy János gr., a vármegye eddigi adminisztrátora kíséretében kiszállt, és a városház bejáratához léptek. Itt várta a városi tanács, Ruszt és Kismarton küldöttsége két sorban. Sopron város bírása röviden, de ékes latinsággal köszöntötte. Felvonultak a díszterembe, ahol a mágnások várták.” Latin és magyar üdvözlések következtek. „Majd háromszoros éljen közepette négy kiválasztott úr háromszor felemelte székével együtt. Közben kinn a téren díszlövéseket adtak, a bástyákon pedig 12 ágyú szólalt meg. A győri püspök öméltósága távollétében Barthodersky Zsigmond csornai prépost kezébe tette le a szokásos esküt . . . Miután a Somogyi-házban [Templom u. 2.] asztalhoz ültek, a ferencesek terén közel a Szentháromság-szoborhoz két emelvényt állítottak fel, amelyen két hordóból vörös és fehér bor folyt az odaözönlő nép számára. Míg benn folyt az ünnepi ebéd, itt egymás kezéből kapkodták ki a kancsókat, nevetgéltek, kiáltoztak . . . *Az ünnepi ebéd végéig trombiták és dobok és más hangszerek muzsikája tette teljessé a kitünő hangulatot.* Az étkezés végén Öhercegsége hivatkozva a hercegasszony gyengékedésére búcsút mondott a társaságnak, s 5 óra körül a postakocsival Bécsbe utazott. A többiek azonban a herceg rendelkezése szerint átmentek a Schilzon-házba és *tánccal* szórakoztak tovább.”³⁷ (A bevonulás képét közöljük!)

II. József születése alkalmával, 1741-ben Sopronban is ünnepet tartottak: „Ápr. 9-én mindkét felekezeti templomában hálaünnepet ültek. Este pedig a városháza

³⁶ Uo. 1734. jún. 27., 233–234.l.; HistColl 141v.

³⁷ Tjk 1735. dec. 5., 265–268.l.; OL P 108 Esterházy cs. hercegi ága lt. Rep. 74. Fasc. B. Num 1., 36–37.l. és 49–50.l.

dísztermének, a Lackner-háznak a térre néző ablakait kivilágították. A tanács és a választó község 158 személy részére a Lackner-házban lakomát rendezett, amelyen pohárköszöntőt mondtak az ifjú főherceg egészségére. A városi gárda díszlővéseket adott. A *tánc* reggel 5 óráig tartott. A Szent Mihály-templomban felhangzott Te Deum alatt ötször dördültek el az ágyúk a bástyákon és a falakon.” A városi számadáskönyv szerint a lakoma 175 ft-ba került a városnak.³⁸

Rövid cikk szól az Andrási-gyalogezered 1742. jan. 16-án tartott zászlószenteléséről: „Sopronból jelentik, hogy a 3000 főből álló magyar Báró Andrási-gyalogezered zászlóját Főtiszt. Hauzer Lőrinc c. borsi apát és városplébános a ferencesek templomában jan. 16-án ünnepélyesen igen sok főrangú személy jelenlétében szentelte meg *trombiták, dobok, valamint kórus és zenekar zenéje* közepette. Az ünnepi misén pedig Ófelségére és az egész hercegi házra, valamint a hadseregre Isten bőséges áldását kérték.”³⁹

Serpilius krónikája csak röviden szól arról, hogy a városi tanács rendelkezése szerint 1743-ban pünkösöd utáni 4. vasárnapon emlékeztek meg Mária Terézia csehországi koronázásáról: „Az evangélikus imaházunkban is ünnepélyes dicsőítő és örömmünnet tartottunk. A Te Deum eléneklése után következett a prédikáció... Délután pedig *zenekari muzsikával* énekeltek dicsőítő és hálaéneket.”⁴⁰ A vármegye pedig júl. 16-án 8 órakor tartotta az ünnepélyes Te Deumot a Szent György-templomban a jezsuitáknál. Nincs róla korabeli leírás, csupán a júl. 15-i megyei gyűlés rendelkezése, amelyben a szertartás végzésére Nolbeck Ráfáel csornai prépostot kéri fel és intézkednek a papi segédlet, a *zenészek*, a díszlővések és az ünnepi ebéd kiadásainak az ügyében.⁴¹

Három nap múlva ugyanitt (júl. 19.) szintén a vármegye tart Te Deumot a dettingeni győzelem miatt: „Sopron vármegyéből jelentik, hogy e hó 19-én a vármegye a jezsuiták templomában ünnepélyes istentiszteletet és Te Deumot tartott *trombiták és dobok, valamint fenséges kórus- és zenekari muzsika kíséretében* a királyi hadsereg győzelmes előnyomulása és a római birodalomban minap Dettingennél megszerzett győzelem miatt. A misét Nolbeck Ráfáel csornai prépost énekelte. A hálaadásban részt vett a vármegye nemességének többsége. Az ünnepi prédikációt P. Szabó István, az itteni jezsuita kollégium rektora mondotta.”⁴²

Mária Terézia rendelete alapján a soproni tanács is 1744 Szent György napján délelőtt az új rend szerint tartotta a tisztújítását, amelyről az evangélikusok konventi jegyzőkönyve számol be: „A polgármester és a városbíró megválasztása után a belső és a külső tanács tagjai ünnepi rendben hordozván a jogart a *várostoronyból hangzó trombiták zenéje kíséretében* elindultak a városházától kifelé. Kétoldalt a városi gárda tagjai parádéztek, közben pedig állandóan szóltak a Szent Mihály- és a Szentlélek-templom harangjai. Amint megérkeztek a Szentlélek-

³⁸ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1741. ápr. 14., 70 – 71.l.; GySmL:2 Városi számadáskönyv 1741. év., 183.l.

³⁹ Wienerisches Diarium 1742. jan. 27., 8.sz., 91.l.

⁴⁰ Evtl 21.sz. 258.l.

⁴¹ Mjk 1743. júl. 15., 2.sz., 160 – 162.l.

⁴² Wienerisches Diarium 1743. júl. 27., 60.sz., 8.l.; uo. aug. 7. 63.sz. Anhang.

templomba, a város két főtisztviselője a főoltárnál elhelyezett széken foglalt helyet. A városplébános vecsernyepalástban és apáti süveggel s pásztorbottal a sekrestyéből a főoltárhoz vonult, majd az oltár másik oldalán foglalt helyet. Rövid beszédben a Szentlélek segítségét kérte az újonnan megválasztottaknak, és szívből gratulált nekik. Rusz J. Kristóf az evangélikusoknak juttatott engedmény szerint a főoltár elé állott, három ujját az evangéliumos könyvre helyezte (amelyet a városplébános tartott az ölében). A városi jegyző által olvasott előírt latin nyelvű szöveget utána mondta, kivéve Szűz Mária és a szentek nevét. . . Utána Pintér Ádám városbíró, mivel katolikus volt, az oltár elé letérdelt, s az előírt esküszöveget szó szerint megismételte. A szertartás végén ünnepi rendben vonultak be a városba. A polgármester urat és a városbíró urat jókívánságaik kifejezése mellett otthonukba kísérték.”⁴³ A jegyzőkönyv írója nem említi az ünnepség egyik előírt lényeges pontját, amelyről viszont a tanácsi jegyzőkönyv pontosan szól, ti., hogy a Szentlélek-templomban „először hálából a tisztújítás sikeréért ünnepélyesen eléneklik a Te Deumot.”⁴⁴ Bizonyára visszafelé menet is szólt a zene a várostonyból!

Lotharingiai Ferencnek német-római császárrá való koronázása alkalmával 1745-ben a soproni lövészegylet is ünnepet tartott, miként a Wienerisches Diariumból értesülünk: „A soproni lövészegylet tiszteletének és örömeinek kifejezésére abból az alkalomból, hogy I. Ferenc Ófelségét római császárrá választották és koronázták, okt. 17-én rendkívüli lövészetet rendezett, amely *állandó muzsikaszó kíséretében* öt napig tartott. Az ilyen igazán örvendetes ünnepnek emlékezetessé tétele céljából okt. 18-án este ünnepi vacsorán Ófelsége egészségére ürítették poharukat, közben pedig néhány ágyú díszlövése is hallatszott.”⁴⁵

Serpilius naplójában sértődötten szól arról, hogy 1745-ben a Szentháromság utáni 20. vasárnapon a katolikus konvent a saját házának kivilágításával fényes ünnepet rendezett I. Ferenc császár koronázása alkalmával, sajnos azonban ezt az ő tudtuk és meghívásuk nélkül tartották meg. A tisztelet azonban bennük sem csekélyebb, ezért a városi tanács meghívásával „dec. 8-án, Mária fogantatása ünnepén és I. Ferenc római császár Ófelsége születésnapján reggel az istentiszteleten már megemlékeztek a prédikációban Ófelségéről. . . Este az imádság után *trombiták és dobok fenséges zenéje kíséretében* kezdődött a templomban az ünnepség, amelynek keretében *ünnepi kantátát* adtak elő e kezdettel: Éljen Ferenc császár. . . Befejezése után az ünnepi vacsorára siettek, ahová a katonai és a politikai élet mindkét vallásbéli vezetői és előkelőségei. . . az evangélikus konvent tagjai, a céhek küldöttei, mintegy 80 személy volt hivatalos. Az ünnepi pohárköszöntőt *trombiták és dobok zenéje*, a bástyákról felzúgó ágyúk díszlövészei kísérték. Az ünneplés minden baj nélkül hajnalig tartott. Hajnóczy Dániel rektor terve alapján Schram Lukács építész diadalkaput épített és gondoskodott a díszes kivilágításáról.”⁴⁶

⁴³ Evtl Konventi jegyzőkönyv 1744. ápr. 24., 130 – 132.l.

⁴⁴ Tjk 1744. ápr. 24., 140.l.

⁴⁵ Wienerisches Diarium 1745. okt. 30., 87.sz., Anhang.

⁴⁶ Evtl 21.sz. 199 – 203.l. – Kiegészítve a másolatból: EOL Arch. Gen. Eccl. IV c 14.

1749. nov. 25-én Esterházy Pál Antal hg., Sopron vármegye főispánja részt vett Sopronban a megyei tisztújításon. Kismartonból érkezett a ünnepségre: „Széchenyi Ignác gr. a vármegye nemességének kíséretében lovon, kihúzott karddal a Bécsi kapunál fogadta Óhercegségét. Majd a vármegye díszes zászlóját lengetve lovagolt kíséretével a herceg hintója előtt be a városba. A kocsi két oldalán különböző uraságok, mögötte pedig a vármegye négy kerületének nemessége a saját zászlójával haladt. A város falain elhelyezett ágyúk tüzelése közben folytatták útjukat. A téren Óhercegségét a zászlóival itt parádézó polgárság *sípok és dobok zenéjével* köszöntötte, és a Magyar kapun keresztül a belvárosba a hercegi palotához kísérték. Itt a hercegi gránátos csapat *zengő muzsikával* fogadta Óhercegségét. A karok és a rendek a városháza nagytermében gyülekeztek. Innen küldöttségben... a herceg elé mentek és meghívták a gyűlésre, ahová előkelőség kíséretében három dízhintóban érkeztek. A városház kapujában a városi tanács tagjai, a lépcsőkön pedig az előkelőségek fogadták. Amint Óhercegsége belépett a terembe, ékes latin köszöntővel üdvözölték.” A gyűlés és a választás után „Óhercegsége latin beszédben ajánlotta jóindulatukba az új tanács tagjait és békét, harmóniát kívánt munkájukhoz... Miután az ünnepség reggel 9-től délután 2-ig tartott, és általános megelégedéssel fejeződött be, Óhercegsége kíséretével három kocsiban visszatért a palotájába. Itt több asztalnál a rendek közül sok személyt fényesen megvendéglelt. Az ünnepség *bállal* fejeződött be. Óhercegsége még ennek elkezdése előtt csendben hazatért Kismartonba.”⁴⁷

1744-ben – mint idéztük – a városi tanács tisztújításának új rendjét írták elő, amely abból állt, hogy a városházi választás után vonultak át a Szentlélek-templomba Te Deumra és eskütételre. Újabb királyi rendeletre az ünnep bővült, mint erről a tanácsi jegyzőkönyv 1756. ápr. 24-én szól: „Miután a tanács és a választott község a múlt szept. 10-én kelt rendelet szerint a Szentlélek-templomba vonult át és itt ünnepélyesen Veni Sanctét tartott és ünnepi misét hallgattak, visszatért ünnepi rendben a városházára.” A választás, majd a Te Deum és az eskütétel a Szentlélek-templomban nem változott.⁴⁸

1761. márc. 10-én a vármegye költségén tartották a Szent György-templomban a fiatalon meghalt Károly főhercegért a gyászmisét: „Reggel 8-kor a jezsuiták templomában gyűltek össze a vármegye nemes tagjai. Primes György apát, városplébános tartotta a gyászmisét és a Liberát. Majd Monsperger András jezsuita atya magyar nyelvű gyászbeszédet mondott. Ezután következett a dicsőítőmise [Lob-amt], amelyet *igen értékes zene kíséretében* Schrabel Tádé csornai premontrei prépost énekelt. Az emlékezés alatt nem csupán a főoltárt díszítette a három főhercegi címer, de még a nyolc mellékoltárt is felékesítették. A díszkivilágítás a szokásosnál kétszer erősebb volt.”⁴⁹

1762. márc. 18-án halt meg Esterházy Pál Antal hg. főispán. A soproni gyászmiséről ismét a Wienerisches Diarium szól, de most a zenéről elfelejt

⁴⁷ OL P 108 Fasc B. No. 7. Rep. 74. Acta restauratoria 1749. nov. 24.; Wienerisches Diarium 1749. dec. 6., 98. sz. Anhang.

⁴⁸ GySmL:2 Prot. Sen. Lat. 1756. ápr. 24., 50–51.l.

⁴⁹ Wienerisches Diarium 1761. ápr. 4., 27. sz., Anhang.; Mjk 1761. febr. 7., 12.sz., 27.l.

megemlékezni: „Ápr. 19-én jöttek össze, hogy részt vegyenek a jezsuiták templomában tartott megemlékezésen. Jelen voltak a vármegye és a város tisztelt tanácsa is. 10-kor a gyászmisét Primes György apát, a szabad királyi város plébánosa, az utána következő dicsőítő-misést pedig Schrabel Tádé csornai premontrei prépost énekelte.”⁵⁰

Esterházy Miklós hg. főispáni beiktatását nem Sopronban, hanem Kismartonban tartották 1762. ápr. 26-án. Az ottani ünnepeket természetesen nem idézhetjük e munkánkban, de arra mégis utalhatunk, amit a tanácsi jegyzőkönyvbe is bejegyeztek Sopronban: „Esterházy Pál Antal halála után az új főispánnak Esterházy Miklós hercegnek beiktatására Sopron városát és polgárságát parádéra meghívták, hogy az új főispánnak a szabad királyi város Kismartonban kifejezze a tiszteletét. Ezért az itteni polgárságból 53 személyt küldünk Kismartonba parádéra.” Számunkra fontos adata az elszámolásuknak, hogy a soproni toronyzenészeket, nyolc személyt is meghívták a beiktatásra.⁵¹

1763. jún. 2-án halt meg 77 éves korában a népszerűségnek örvendő Kalbrennt György báró lovasezredes. Temetéséről a Wienerisches Diarium ír: „Tegnap [jún. 6-án] tartották az ünnepélyes temetését, amilyent régóta nem láttak Sopronban. Reggel 9-kor kezdődött. A menetet *gyászzenével* a gránátosok és a József főherceg-dragnyos ezred válogatott csapata nyitotta meg. Zászlóik, fegyvereik fekete szalaggal voltak feldíszítve. Majd a különböző társulatok vonultak zászlóikkal, a gimnázium tanulói, a szerzetesrendek képviselői, *a zenekar és a kórus tagjai*, az apátplébános úr papi segédlettel, az uradalmi alkalmazottaknak keresztény segítő egyesülete. Ezután következett a koporsó hatlovas gyászkocsin, az elhunytak címerei és háborús kitüntetései, a nemesi konviktus növendékei égő gyertyákkal. A lovak egészen be voltak fedve fekete lepellel, s két szolga vezette őket. Utánuk lovagolt a vértés század zászlójával. Sokan vettek részt a főnemességből, de a tábornoki karból is. A menetben vonult az itt állomásozó tisztikar, a városi tanács, a polgárság. A sort a pattantyúsok zárták és egy század az említett ezredből. Amikor a város összes harangjainak hangja mellett megérkeztek a Szent Mihály-templomba, sok égő lámpás fényében Grell Gáspár jezsuita mondotta a gyászbeszédet. Majd a gyászmise és a temetés szertartása következett. Közben pedig kívülről díszlővések hallatszottak.”⁵²

II. József 1770-es látogatásáról a Pressburger Zeitungban olvasunk. Útján elkísérte Albert herceg, Magyarország helytartója is. „Őfelsége ápr. 26-án ½6 körül szerencsésen érkezett meg kíséretével a helybeli lakosság nagy vigaszára és örömére. A Fehér Angyalhoz címzett fogadónál leszállt, ahol a tábornoki karnak és a tisztikarnak itt állomásozó tagjai, a városi tanács küldöttsége a legnagyobb tisztelettel várta. 6 óra után Őfelsége és Albert herceg, valamint kíséretük a városi színházban megtekintette a Passer-társulatnak tiszteletükre előadott darabját, majd utána pihenőre tértek az említett fogadóban. A következő reggel ½6-kor Császár és Király Őfelsége és kísérete a dominikánusok templomában misét

⁵⁰ Wienerisches Diarium 1762. ápr. 24., 33.sz., 3.1.

⁵¹ Tjk 1762. máj. 28., 96–97.1.

⁵² Wienerisches Diarium 1763. jún. 29., 52.sz., 4–5.1.

hallgatott. Utána az összegyűlt nagy néptömeg közepette elindultak és folytatták útjukat Szombathely felé.” — Majd beszámol arról is, hogy 29-én a tisztelet és hűség kifejezésére „a városi tanács katolikus és evangélikus tagjai egybegyűltek a Szent Mihály-templomban ünnepi misére és prédikációra, miközben kinn háromszoros díszlövés hangzott fel. Részt vettek az ünnepi istentiszteleten az itt állomásozó tábornokok, tisztek és más uraságok is.”⁵³ A Fiedler-krónika pedig kiemeli azt, hogy II. József és kísérete is gyalog sétált át az újonnan épült színházba, s 9 óra körül hasonlóan tértek haza a szállásukra.⁵⁴

A Pressburger Zeitung hírt ad arról, hogy „a balfi fürdőben, amely fél órára van Soprontól, Szent József tiszteletére kápolnát építenek. Az alapkövét 1773. jún. 1-én Primes György városplébános ünnepélyes keretek között helyezte el. Jelen voltak a városi tanács tagjai, különféle uraságok és a nép is nagy számban.” Majd dicsérettel szól a fürdő értékeiről is.⁵⁵

1773. szept. 3-án látogatta meg Sopron városát Mária Terézia királynő. A terv szerint szept. 1-én először Sopronba jött volna, aztán Eszterházára, de közben megváltoztatták a sorrendet. A soproniak azonban erről nem tudtak szept. 1-én ünnepélyesen várták a királynőt. A Fiedler-krónika elmondja, hogy a polgárság már reggel 5-kor fegyverben, *törökös zene kíséretében* felsorakozott a kijelölt helyén. A város negyedeinek csapatai *saját zenekarukkal* parádézta. Különösen kitűnt a lövészszázad ragyogó öltözetével és *zenekarával*. Az Előkaputól végig a Bécsi kapuig álltak díszes rendben. A Bécsi kapunál Torkos polgármesterrel az élen a városi tanács is ott várakozott. Arannyal átszőtt díszes párnán tartották a város kapujának a kulcsát.

Reggel 9 óra körül először két kocsis robogott át a Szent Mihály kapu irányába, majd a Magyar kapun keresztül Eszterháza felé folytatták útjukat. Megszóáltak ekkor az ágyúk. Feltűnt a harmadik kocsis is. Azt hitték, most jön a királynő, de csalódnok kellett, mert már az első kocsiban foglalt helyet, s így megállás nélkül már el is ment. Szomorúan vették tudomásul a váratlan változást. *Zeneszó mellett* bevonultak ekkor a Hátsó kapuig. Másnap a tanács jelezte, hogy szept. 3-án reggel 6-kor ugyanolyan rendben, mint két nappal korábban, várják a királyi vendéget. De erről már a városi tanács díszes jegyzőkönyve számol be: „Szept. 1-én Esterházy Miklós vendégeként részt vettek Eszterházán rendezett operaelőadáson és táncmulatságon, szept. 2-án a marionett színház előadásán és a ragyogó kivilágítással megrendezett tűzijátékon. Szept. 3-án délelőtt 11-kor érkeztek Sopronba a Magyar kapuhoz. Őfelsége kíséretében volt Miksa főherceg, Mária Anna és Erzsébet főhercegnők, Albert herceg, Magyarország helytartója és felesége Krisztina főherceg asszony. . . A Kinszky-ezred katonái parádézta. A városi kapunál Torkos András polgármester mondotta az üdvözlést utalva tisztelettel Őfelsége nagyapjára, Lipót királyra, aki 1681-ben járt városukban. A királynő válasza után éljenzés közepette a két oldalon álló fegyveres polgárság sorfala között, a bástyákról felhangzó háromszoros ágyúlövés közben . . . elindultak a belső város

⁵³ Pressburger Zeitung 1770. máj. 9., 37.sz.; Wienerisches Diarium 1770. máj. 5., 36.sz.

⁵⁴ Tjk 1770. ápr. 28., 132/1–7.1.; Evtl 604 2535 VI 131sz. Fiedler-krónika 406.1.

⁵⁵ Pressburger Zeitung 1773. jún. 19., 49.sz.; Tjk 1773. jún. 4.

felé keresztül a Szent György utcán az orsolyiták zárdájához. Itt az Albert-ezred katonái álltak díszben. A kolostorba való belépés után hamarosan részt vettek Primes György apátplébános szentséges miséjén. Majd az Esterházy-palotába vonultak a fegyveres polgárság parádéja közepette. Itt Ófelsége a városi tanács tagjait és másokat is hódolati kézcókra fogadott. Blasovszky József városbíró kislánya a tanács nevében az első termés zsengejét nyújtotta át tisztelettel. Az Esterházy-palotában tartott ebéd után többek között a nemesi konviktusba is ellátogatott, és Geiger jezsuita regens páter vezetésével hódolati kézcókra fogadta kihallgatáson az ifjúságot. — Délután ¼4-kor Ófelsége kíséretével együtt a polgárság parádéja és háromszoros díszlövés kíséretében folytatta útját Schönbrunn felé. Utána a fegyveres polgárság tagjai visszajöttek a belvárosba, és ezen boldog nap hátralevő részében Mária Teréziát üdvözlő éljenzések közben *muzikaszó mellett* töltötték késő éjszakáig az időt.”

Annak emlékére, hogy 92 év után ismét uralkodó járt Sopron falai között, szept. 5-én a katolikusoknál és az evangélikusoknál is díszlövések között Te Deumot tartották. Csatkai révén tudjuk, hogy az evangélikusoknál a látogatás emlékére kantátát is adtak elő. Fiedler viszont arról sem felejtkezik el, hogy az ünnepségben részt vevő katonák és a fegyveres polgárok jutalmul bort kaptak. De a soproni zenészek kiegészítésére öt idegen dobosnak és öt síposnak is adtak fejenként hat ftot.⁵⁶

Albert herceg 1774 tavaszán ismét Sopronban járt és részt vett a színházi előadáson is, mint erről a *Pressburger Zeitung* értesít: „... Felix Berner fiatal színészekből álló társulatát az a nem mindennapi nagy szerencse érte, hogy május elsején Sopronban az ottani színházban Albert szász-tescheni herceg ő kir. fensége és a tábornoki kar, valamint az arisztokrácia jelenlétében előadhatott 1. egy operettet, amelynek zenéjét Pergolesi komponálta *A szolgálatkész háziasszony* címmel; 2. egy franciából fordított utójátékot, az *Átváltozást*; 3. két balettet. *A denevér-vadászat* című első balettből kis táncosok léptek fel, akik igazgatójuk dicsőségére azon fáradoztak, hogy különösen a groteszk helyeken egyikük a másikat túlszárnyalja. A második balett, a *Bacchászok ünnepe* 8 szereplővel került előadásra. A színészek buzgó igyekezete nem volt hiábavaló, mert a magasrangú hallgatóság kiváló tetszésének adta tanújelét, ami után a társulatot meghívták Batthyány hercegprimás rohongi birtokára ...”⁵⁷

Primes György városplébános aranymiséjére 1775-ben Mária Terézia királynő Zichy Ferenc gr. győri püspököt mint királyi képviselőjét küldötte el. A város az emlékezetes ünnepet a tanácsi jegyzőkönyvben örökítette meg: „... Zichy Ferenc öméltósága rákosi kastélyából e hó [jún.] 3-án este 6-kor érkezett meg. A Pozsonyi másként Szent Mihály kapunál fogadására a városi gárda állt díszben. *Zeneszó mellett* s ágyúk tüzelése közben kísérték a városplébániára. Itt a papság és a városi

⁵⁶ Tjk 1773. szept. 6., 261/2 – 14.l.; uo. szept. 24., 271.l.; uo. Városi számadáskönyv 1773. év., 160.l.; Evtl 604 2535 VI 131. sz. Fiedler-krónika 409–416.l.; *Pressburger Zeitung* 1773. szept. 8., 72.sz., és szept. 15., 74.sz.; *Wienerisches Diarium* 1773. szept. 11., 73.sz., 9–10. Anhang; CsatkaiLátogatás 2.l.; HáziAdatok 134–135.l.

⁵⁷ *Pressburger Zeitung* 1774. máj. 21. 41.sz.; *LegányKrónika* 117.l.

tanács nagy tisztelettel fogadta. Majd díszlovések és harangszó közepette és a *várostoronyból trombiták és dobok zenéje mellett* Cziráky László grófnak az elővárosi téren levő házába kísérték, ahol öméltósága megszállt. Jún. 4-én reggel 9-kor Harrer János szombathelyi kanonok és rákosi plébános a városi tanács és az előkelőség, valamint igen sok hívő jelenlétében ünnepi beszédében köszöntötte a jubiláló lelkipásztort... A prédikáció után az ünnepi misére már felöltözött jubiláns papi segédlettel a templom kapujához vonult, s itt várokoztak öméltóságára, a püspökre. Hatlovas kocsiján érkezett meg Szily János felszentelt püspök, Dongó Mihály és Pierer József győri kanonok kíséretében. Bevonultak a főoltárhoz. Püspök úr a számára jobb oldalon elkészített baldachin alatt foglalt helyet, a többiek viszont a sekrestyébe mentek. Rövid idő után Szily János vezetésével és papi segédlettel a főoltárhoz vonultak, és a jubiláns lelkipásztor a *Veni Sancte* eléneklésével elkezdte az ünnepi misét *az ének- és zenekar választékos stílusú, kitűnő muzsikája kíséretében*. A végén pedig az ágyúk és a kisebb fegyverek változtatott díszlovései közben elénekeltek a *Te Deumot*. Utána a királyi megbízott öméltósága Zichy Ferenc gr. Batthyány József kalocsai érsek tulajdonát képező ún. Szent Erzsébet javadalmas házba [kb. Ikvahíd u. 2. sz.] ment át. A városi tanács, a papság és a többi vendég jelenlétében átadták a királyi ajándékot ezüst tálcán, a briliánsokkal díszített gyűrűt, majd pedig ujjára húzták. Az ősz hajú, 76 éves... aranymisés pap alázattal és meglepéssel köszönte meg a magas kitüntetést. Ezután következett két asztalnál a 64 terítékes ünnepi ebéd. *Alatta trombiták és dobok, valamint más kellemes hangszerek asztali zenéje váltakozott*. Közvetlenül utána meghallgatták az itteni királyi gimnázium 2. osztálya által előadott német nyelvű színdarabot. Püspök úr öméltósága este 7-kor a városi gárda parádéja és a harangok zúgása közepette az uraságok kíséretében Rákosra távozott. Szily János felszentelt püspök viszont a városban maradt, és a következő két napon a bérmálás szentségét szolgáltatta ki Sopronban.”⁵⁸ Az ünnepségen a kismartoni hercegi zenekar közreműködésért, a Fehér Ló vendéglői szállásukért és útiköltségükért a város 11 ft 25 x-t fizetett ki. Vajon Jos. Haydn is részt vett-e az ünnepen, nem tudjuk megállapítani, mert a nyugtát Fabriczy Mátyás, a Szent Mihály-templom karnagya írta alá és ő fizette ki az összegeket. Bizonyára ugyanez a zenekar játszott a diákok délutáni előadásán is, amelyet a korabeli nyomtatott műsor Schäferspielnek, azaz pásztorjátéknak nevez, s az egyik áriáját Schmiliar Pál, a másikat Neuherr Ignác diák énekelte.⁵⁹

1775. dec. 29-én kezdődött a pénteki hangversenysorozat, amelyről a *Pressburger Zeitung* ad rövid híradást: „Az itteni előkelőség szórakoztatására a városi színházban minden pénteken hangversenyeket tartanak legkülönbözőbb művészek közreműködésével. Dec. 29-én kezdődött a sorozat.”⁶⁰

⁵⁸ Tjk 1775. jún. 12., 187–192.l.; *Pressburger Zeitung* 1775. jún. 21., 49.sz.; *Wienerisches Diarium* 1775. jún. 17., 48.sz. Anhang.; PódaSoproni 76–78.l.

⁵⁹ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1775. év 152.l. uo. *Beylagen zum camer-rechnung pro anno 1775. Nr. 128.*; *HáziAdatok* 78–79.l., Joh. Siess nyomtatott műsora OSzK Színháztört. Osztály Pro 113–114. sz. (két példány). Ugyanebből az évből hasonló műsor maradt fenn a diákok *Excidium Hierosolimitarum* c. darabjáról is, de itt nem találunk konkrét zenei utalást (uo. Pro 110.sz.).

⁶⁰ *Pressburger Zeitung* 1776. jan. 10.

1778. nov. 12-én tartották az új nemzeti iskola és a benne szervezett rajziskola ünnepélyes megnyitását. A volt fegyvertár épületét alakították át e célra (ma Fegyvertár u. 2. sz.). „A mai napon Okolicsányi Imre püspök úr öméltósága, Neuhold János kamarai referendárius úr és más előkelőségek jelenlétében az itteni Szent Orsolya-rend templomában Főt. Kelcz János városlébanos a Veni Sancte eléneklése után ünnepi misét tartott. Befejezése után az említett vendégek a városi tanács és a külső tanács tagjai átvonultak a nemzeti iskola épületébe, ahol az érkezőket *trombiták és dobok zenéje fogadta*. A magisztrátus nevében Bernátsky József városi főjegyző úr tartott ünnepi beszédet, és ezzel megnyitotta az új intézményt.”⁶¹

A következő tanév végén 1779. szept. 16-án és 18-án már az ünnepélyes vizsgákról is ír a Pressburger Zeitung: „Miután Őfelsége rendelete alapján Sopron szabad királyi városban is a rajziskola és a nemzeti iskola három osztálya megkezdte munkáját, most szept. 16-án és 17-én már a nyilvános vizsgákon számoltak be egész évi tanulásukról. Ma, azaz szept. 18-án az itteni városi jegyzőnek s egyúttal az iskola rektorának, Bernátsky Józsefnek meghagyása szerint a ferencesek templomában a *Te Deum* ünnepélyes eléneklése után ünnepi misét tartottak. Az összegyűlt ifjúság hálát adott az elmúlt év eredményéért s egyúttal imádkozott Őfelségéért és az egész uralkodóház egészségéért.”⁶²

A tanácsi jegyzőkönyv emlékezik meg részletesen a káptalan beiktatásának ünnepéről 1780-ban: „Miután Őfelsége a királynő kegyesen úgy rendelkezett, hogy Sopron szabad királyi városában társaskáptalant állítsanak fel, a káptalan beiktatását Szent György-napra tűzte ki. E célból gr. Zichy Ferenc győri püspök ápr. 20-án a szomszédos rákosi püspöki kastélyába megérkezett. Az ünnepség tegnap, ápr. 24-én a következőképpen folyt le: Amíg öméltósága reggel 8-kor Rákosról elindulva a város határához ért, az összes harang szólt. 9 óra körül érkezett meg. A Szent Mihály-templomtól a város kapujáig parádében állott a polgárság. Öméltóságát a vármegyei és a saját huszárjai is kísérték. Hatlovas hintóján a város belső kapujához érkezett, ahol számos egyházi és világi személy kíséretében a városi tanács tagjai várták. Bernátsky József városi jegyző... ékes latin beszéddel üdvözölte, amely után kitörő lelkesedéssel hangzott fel a jelenlevők ajkáról az Éljen! Ekkor nem csupán a városkapun kívül felsorakozott városi gárda sütötte el a kisebb fegyvereket, de a város körül elhelyezett ágyúkkal is tüzelni kezdtek. Püspök úr öméltósága ezen tiszteletadás miatt örömet fejezte ki a tanács előtt... majd folytatták útjukat a belvárosban a káptalani házig. Az utcákon a nemrég felállított nemzeti iskola három osztálya és a dominikánus atyák vezetésével a gimnázium tanulói álltak két sorban. Rövid idő után ünnepi díszbe öltözve az újonnan szervezett káptalani templom, a Szent György-templom elé vonultak. A bejáratnál a papság fogadta és *trombiták s dobok hangja mellett* kísérték a főoltárhoz. Az evangélium oldalán Őfelsége Mária Terézia arcképét helyezték el díszes baldachin alatt, a másik oldalon pedig a püspök úr öméltósága foglalt helyet, s elénekelték a Veni Sanctét. Schulmann János Kristóf kanonok rövid német

⁶¹ Tjk 1778. nov. 12., 490–491.l.; VeszélkaSoproni 209.l.

⁶² Pressburger Zeitung 1779. okt. 2., 79.sz.

beszédet mondott. Püspök úr öméltósága aztán éljenzés közben *harsonák és dobok kíséretében* ... átadta a káptalan újonnan kinevezett tagjainak a kanonoki jelvényeket." A kinevezési pápai bulla felolvasása után Kelcz János prépost mondott köszönetet. „Utána azonnal megkezdődött *választékos izléssel komponált énekkari és zenekari muzsika kíséretében* az ünnepi mise, amely alatt kívülről többször díszlövészek hallatszottak ... Befejezésül elénekelték a Te Deumot. Majd püspök úr öméltósága a káptalani házba vonult át." A sekrestyében Bernátsky József üdvözölte a város nevében a káptalan tagjait. „Püspök úr öméltósága Hollósy Mihály kanonok kíséretében hatlovas hintóján Rákosra indult vissza. Az utcákon a diákság és a fegyveres polgárság állt sorban, s az ágyúk szóltak a falakról. A meghívott egyházi és világi vendégek követték Rákosra, ahol két asztalnál kitűnő ebéden látta vendégül őket.”⁶³ Zichy püspök a beiktatási és az ünnepi ebéd zenéjéért a soproni zenészeknek 38 ft 40 x-t fizetett ki.⁶⁴

A Pressburger Zeitung 1780 májusában hírt ad arról, hogy „Öfelsége a királynő születésnapját az ifjúság is megünnepelte. A gimnázium növendékei a káptalan templomában, a nemzeti iskola tanulói pedig a ferencesek templomában vettek részt *zenés ünnepi misén*.”⁶⁵

Mária Terézia 1780. nov. 29-én halt meg. A hír vétele után hamarosan közli a tanács az ilyenkor szokásos rendeletet: az udvari gyász miatt tilos a nyilvános zenélés, lakodalmi zene, sőt színházi és hangversenymuzsika is. Ruzitska Vencel katonakarmester és Gaszner toronymester sem tarthatta meg – mint már tudjuk – a tervezett hangversenyeit.⁶⁶

Az újságok viszont beszámolnak 1781 januárjában az ünnepélyes gyászmiséről. Elsőnek a káptalani templomban volt hivatalos rekviem: „Zúgtak a harangok, jelképes ravatal sok gyertya fényében ékesítette a templomot. Jelen voltak a katonaság, a városi tanács, a nemesség és a polgárság számos tagja. A melléköltárok is gyászleppellel voltak bevonva és az uralkodóház címereivel díszítve. Ünnepélyes gyászmise és a Libera hangzott fel. ... A káptalan tagjai elhatározták, hogy alapítójuk halála évfordulóján minden évben gyászmisét tartanak.”⁶⁷

A Petz-kronika csak röviden szól az evangélikus imaházban jan. 7-én tartott gyászistentiszteletről.⁶⁸ Nem maradt fenn leírás a város hivatalos megemlékezéséről sem, amelyet a Szent Mihály-templomban jan. 16-án tartottak. A legünnepélyesebb lehetett, mert a városnak 576 ft 76 x-ba került.⁶⁹

A Pressburger Zeitung ír a dominikánus templomban jan. 17-én tartott gyászmiséről. Előtte már három napon át délelőtt és délután harangoztak a királynő halála miatt, s ők is díszes, kivilágított tumbát, azaz jelképes ravatalt állítottak fel: „A gimnázium tanulói tanáraikkal vonultak fel. Gyászlobogót vittek,

⁶³ Tjk 1780. ápr. 25., 124–129.l.; Pressburger Zeitung 1780. máj. 10., 38.sz.

⁶⁴ Plt Zichy elszámolásai VII. szekrény 14.sz. csomag.

⁶⁵ Pressburger Zeitung 1780. jún. 7., 46.sz.

⁶⁶ GySmL: 2 Prot. Mandatorum 1780., 754–755.l.; Tjk 1781. jan. 10., 12.l.; Prot. Conc. Lat et Germ 1781. febr. 5., 66/1–5., 67.l.

⁶⁷ Pressburger Zeitung 1781. jan. 13., 4.sz.; Wiener Zeitung 1781. jan. 10., 3.sz.

⁶⁸ PetzCsatkai 142.l.

⁶⁹ Tjk 1781. febr. 5., 44.l.

elől négy fiú gyertyával a kezében fogta közre. Amint beértek a templomba, a szerzetesek elénekelték a halotti zsolozsmából a vesperást, a három noktturnust és a laudest. Majd következett a *zenés rekviem*. Igen sokan vettek részt. 12 diák fekete szalaggal a vállán átkötve, kezében égő gyertyával állt a tumba körül. . . Majd a szokásos gyászkörmenet következett, amelyen a Liberát gregorián dallamokkal énekelték.”⁷⁰

Tóth József János soproni sebész 33 000 forintos alapítvánnyal kívánt segíteni a soproni szegényeken. Ezért 1785-ben II. József királyi kitüntetésben részesítette. A városi tanács ünnepélyes keretek között jún. 3-án adta át a kitüntetést: „Reggel 9-kor jött össze a tanács a városház dísztermében. . . Gábel Lajos polgármester méltó ünnepélyességgel köszöntötte az alapítvány létrehozóját és köszönte meg a nagylelkűségét. Tóth a szegények nevében mondott köszönetet. Majd *trombiták és dobok kíséretében*, piros selyempárnán nyújtották át az aranyláncból és 64 dukát értékű aranyéremből álló kitüntetést. . . Utána a városi tanács és a választó község kíséretében, a parádézó városi gárda sorfala között Tóth József átvonult a Szentlélek-templomba. *Közben a várostoronyból egyfolytában szólt a trombiták és a dobok zenéje*. Wachtler Pál városplébános rövid köszöntése után ünnepi mise következett. Elénekeltek a Te Deumot is az ágyúk és a kisebb fegyverek díszlövési közben. *Aztán toronyzene kíséretében* újra visszamentek a városházára, majd pedig ünnepélyesen otthonába is elkísérték [ti. Tóth Józsefet].”⁷¹

II. József 1791. febr. 20-án halt meg. Gyászsztentisztelekekről leírást nem találtunk, de a számadáskönyvekből tudjuk, hogy a Szent Mihály-templom és az új evangélikus templomban tartott zenés istentiszteletekért 351 ft 58 x-t fizettek ki.⁷²

II. Lipót koronázásának ünnepét Sopronban dec. 12-re tűzte ki a tanács: „Amint az említett dec. 12. napon a városi tanács és a választó község tagjai reggel ½ 8-kor a városháza előtt gyülekeztek, a katolikusok a tanulóifjúsággal díszes rendben a Szent Mihály-templomba, az evangélikusok pedig diákjaikkal a saját imaházukba vonultak. Prédikáció után Te Deumot énekeltek, s így kívántak dicsőséges uralkodást az új királynak. Közben hallatszottak az ágyúk és a kisebb fegyverek díszlövési. A belső és a külső tanács tagjai ismét a városházán gyűltek össze, onnan pedig a Lackner-házba mentek át, ahol *trombiták és dobok asztali zenéje*, valamint ismételt díszlövések közben fogyasztották el ebédjüket. Kinn a téren két hordó bor állt az éljenző nép rendelkezésére. A városház előtt az uralkodó arcképe és díszes feliratok hirdették az örömnünnepet. Este kivilágították a városházát, a várostoronyt, sőt az egész várost. Az egybegyűlt nép *zenésző mellett* késő éjszakáig örömben és megelégedéssel ünnepelt.” A Bertók-krónika szerint az evangélikus diákok még megtoldották az ünneplést dec. 15-én: „Dec. 15-én a mi evangélikus ifjúságunk királyunk iránti hálából *trombiták és dobok zenéje mellett* vonult fel. Két hatalmas piramist hordoztak, amelyek belülről ki voltak világítva. Mindegyik fiú sapkáját fehér szalagcsokor díszítette, oldalukat pedig fegyver. Mindez a vallási türelem

⁷⁰ Pressburger Zeitung 1781. jan. 24., 7.sz.; Wiener Zeitung 1781. jan. 30., 6.sz. Anhang.

⁷¹ Tjk 1785. jún. 3., 541 – 543.l.; PetzCsatka 156 – 157.l.

⁷² GySmL:2 Városi számadáskönyv 1790. év 356.l.

időszakában azért is figyelemre méltó, mert hasonló felvonulás városunkban már 100 éve nem esett meg.”⁷³

1791. aug. 3-án Eszterházaán iktatták be főispánnak Esterházy Antal herceget. Sándor Lipót főherceget, Magyarország nádorát Sopronban is ünnepélyesen várják, amikor Eszterházaára utazik: „Augustusnak 2dikán dél tájban indultak ki Bécsből Ferentz, 's Leopold és Károly Fő Hertzegek (József Bétsben maradt) Eszterházaára.” Nagyhöflányon keresztül érkeztek Sopronba: „Ezen Kir. Városnak Polgárjai fegyverbe öltözve, 's az utzán szép rendekben el nyúlva, zászlók alatt várták a' F. Utazókat sok órákig, 's délutáni 6 óraker, ágyúk' durrogatásai között fogadták.” Hogy muzsika is szólt, arról a polgári alakulat naplójából értesülünk: „A városi tanács elrendelte, hogy az alakulat fegyverben vonuljon fel és gondoskodjék a *zenéről is*. Így aug. 2-án reggel 8-kor a díszbe öltözött legénység a Bécsi kapuhoz vonult fel. 11 óráig várakoztak, amikor megérkeztek a Királyi Felségek.” Majd a polgárok lelkes éljenzése közben a Magyar kapunál kilépve folytatták útjukat.⁷⁴

1791. nov. 15-én II. Lipót király névnapján szentelték meg az újonnan szervezett polgári lövész alakulat zászlóját. Naplójuk és a Pressburger Zeitung alapján tudjuk idézni az ünnepet: „Reggel 8-kor a Pejacevich-háznál gyülekeztek teljes parádeban. Pauntz kapitány és postamester vezetésével elhozták a zászlót, majd *zeneszó mellett* felvonultak a városházához. A városi gárda már itt állt díszben.” A városháza nagytermében a beszédek után esküt tettek az új zászlóra. „Majd a *várostoronyban trombitákkal és dobokkal muzsikálni kezdtek a toronyzenészek*, és ünnepi menetben vonultak a Szent Mihály-templomba. Gillsberg [Gilsbert] János ágfalvai plébános tartotta az ünnepi prédikációt, Wachtler Pál városplébános pedig az ünnepi misét ágyúk tüzelése közepette. Jelen voltak az itt állomásozó katonaság tisztjei, a főnemesség tagjai, a vármegye tisztviselői és nagyszámú nép. *Trombiták és dobok zenéjének kíséretében* következett a zászló szentelése, majd a zászlószegeknek az ünnepélyes beverése. A megszentelt zászlóval *zeneszó mellett* ismét bevonultak a belvárosba. A Pejacevich-teremben 82 személyre terített asztalnál ünnepi ebédet rendeztek. *Miközben pompás asztali zene szólt*, éljenzések közt ürítették poharukat Őfelségére a királyra, a nádorra. . . Este a színházban díszelőadáson vettek részt, majd az alakulat *bálja* következett.”⁷⁵

1792. márc. 1-én halt meg II. Lipót király. A szokásos hivatalos gyászmisékről nem találtunk részletes beszámolót. Csak azt tudjuk, hogy a város kiadása vele kapcsolatban 200 ft volt. A káptalan templomában ápr. 28-án volt a vármegye hivatalos megemlékezése. Erről a megyei jegyzőkönyv rövid bejegyzése szól: „A múlt közönséges Gyűlésben Eö Fölsigiért boldogh emlékezetű Második Leopold Fölséghes Császár és Királyunkért rendelt halotas[!] mise a' Tekéntetes Statusoknak jelenlétében tartattatott, melyre a' kévántató költségek ugmint 39 fl 40 xr a' bé adot [!] jegyzés szerént a'Domestic. Cassabul [házipénztár] ki fizettetni rendeltettek.”⁷⁶

⁷³ Tjk 1790. dec. 15., 2391.sz., 829–832.l.; uo. Bertók-krónika 1790. év.

⁷⁴ Magyar Hírmondó 1791. Toldalék 63. számhoz (aug. 12.), 987.l.; SchützenComp 1–2.l.

⁷⁵ Uo. 15–17.l.; Pressburger Zeitung 1791. dec. 14., 100.sz.

⁷⁶ GySmL:2 Városi számadáskönyv 1792. év ápr. 25., 315.l.; Mjk 1792. ápr. 28., 1152.l.

Bár a zene szerepéről nem hallunk, mégsem mulaszthatjuk el, hogy a lelkes soproni tudósító szövege szerint idézzük a soproni evangélikus gimnázium nevezetes Hunyady László előadását: „Örömmel olvastam a’ Magyar Hírmondóból, hogy már valahára Magyar Jádzó Szín, az az a’ Magyar Nyelvnek, erkölcsöknek, ’s ízlésnek egy kiváltképpen-való ujj Oskolaja nyilhata Budan. – Ezen ohajtott tudósításért mást közlök én tserébe az Urakkal, a’ mi kis Sopronyunkból. Tudom, nem mulatják [!] el az Urak bé-iktatni betses Munkájukba, hogy ezzel is több örömet tsinálhassak Hazánk jól gondolkodó Fiainak – Az Anyai Nyelv körül buzgolkodó kis Társaság, egy, minden-képpen Magyar eredeti szomorú Játékot jádza itten a’ napokban, a’ mellyről kiadott tudositás így következik: Ma, úgy, mint Bak-Havának (Aprilisnek) 30 dikán fog a’ Sopronyi Magyar Ifjúság egy Nemzeti szomorú Játékot jádzani, mellynek tzimje: Hunyady László. . . A’ miolta fenn áll a’ Sopronyi Teátrum, soha talán nem volt úgy dugva teli, mint ezen Magyar Zsenge – Játék’ alkalmatosságával. Öszve gyültek ennek látására minden Uraságok, kiknek száma közzül való volt az itten lakozó Eszterházy né ő Hertzegsége is. Minden Fel-vonáskor, új tapsolással fogadtattak a’ jádzó Személyek, kik átallyában szép remekjét adták hazafiúi igyekezetjeknek; kiváltképpenvaló módon ki-mutatták pedig magokat Ajkay Pál és Lakos János Urak.”⁷⁷

I. Ferenc koronázásáról 1792. aug. 26-án emlékeztek meg Sopronban a Szent Mihály-templomban. Erről a Te Deumról és az evangélikusok Te Deumáról (szept. 2.) is csak röviden a Petz-krónika számol be.⁷⁸ A Magyar Hírmondó bővebben ír a vármegye ünnepéről: „Jó Fejedelmünknek szerentsés meg koronázatásáért Sz. Mihály’ havának [szeptember] 18-dikán áldotta a’ Mindenhatót a T. N. Soprony Vármegye. Nagy pompával és fényességgel ment véghez az Inneplés. A’ Te Deum laudamust és a’ Sz. Misét Papotzi Prépost és Györi Kánonok Főtiszt. Majláth Antal Úr tartotta. Prédikállott pedig Anyai nyelvünkön Szanyi Plébános és ezen T.N. Vármegyének Tábla-Bírája, Tisz. Nagy János Úr. Olly örömet és hálaadást eszközlő Beszédet mondott ezen derék Magyar és tudós Hazánkfia, hogy a’ M.Karoknak és T. Rendeknek tellyes meg-elégedéseket erdemlette. . . A’ Sz. Mise’ és a Te Deum Laudamusnak egyéb külső pompáik közzé tartozott az is, hogy Albert Királyi Hertzegnek egy Osztállya tüzelt a’ belső Város’ piattzán: a’ külső Városban pedig két helyen durrogtak a’ mozsarak.” A katonák 12 aranyat kaptak a közreműködésért.⁷⁹

A polgári lövész alakulat naplójában 1792-ben három ünnepről írnak. Először vesznek részt hivatalosan az úrnapi körmeneten jún. 8-án: „Reggel 7-kor *trombiták és dobok zenéje kíséretében* az alakulat kivonult a Szent Mihály-templom terére. A körmenet alatt díszmenetben vonultak egyik oltártól a másikhoz. A végén ismét *zeneszó mellett* zászlójukkal bevonultak a belvárosba.” Aug. 14-én vesznek részt először az alakulat egyik tagjának a temetésén: „Először az alakulat teljes gyászban – zászló nélkül – *zenekaruk kíséretében* a gyászoló házhoz vonult ki. A temetési

⁷⁷ Magyar Hírmondó 1792. máj. 12., 701 – 702.l.; Pressburger Zeitung 1792. máj. 22., 41.sz.

⁷⁸ PetzCsatka 171.l.

⁷⁹ Magyar Hírmondó 1792. okt. 17., 573.l.; Mjk 1792. szept. 18., 829 – 830.l.

menet alatt a *zenekar hangszerei fekete lepellel voltak bevonva.*” Szept. 8-án első alkalommal találkozik az alakulat Fengler József győri püspökkel: „Szept. 8-án Fengler József győri püspök Rákosról Sopronba érkezett, hogy ünnepi misét tartson a Szent Mihály-templomban. Ez volt az első alkalom, hogy a polgári lövész alakulat tiszteletét fejezze ki püspök úr öméltósága előtt. A Szent Mihály-kapun kívül parádéztek és *zeneszóval fogadták*, majd bekisérték a templomba. Délben Pauntz kapitányt és a többi tisztet püspök úr személyesen meghívta az ünnepi ebédre, amelyet Wachtler Pál városplébános otthonában tartottak. Az ebéd végén harangok zúgása mellett és éljenzések között elkísérték püspök úr öméltóságát, aki aztán Rákosra folytatta útját. . . A városplébános úr 12 dukátot adott át Pauntz kapitánynak az alakulat tagjai részére.”⁸⁰

A Pressburger Zeitung szól az 1793. aug. 25-i hivatalos ünnepről: „A császári hadak dicsőséges előnyomulása és győzelme öröme a két felekezet templomában hálaünnepet tartottak. Wachtler Pál városplébános tartott az ünnephez méltó beszédet a plébániatemplomban, majd Fengler József győri püspök az ünnepi mise után *kürtök és dobok zenéjével Te Deumot énekelt*. A bástyákon díszlövészek hangzottak fel. Ez alkalommal Gröller József vezetésével a polgári lövész alakulat parádézott. – Az evangélikusok templomában is hasonló fénnel emlékeztek meg ezen a napon. A predikációt Bogsch Jakab mondta. – Az istentiszteletek után püspök úr öméltósága vendégül látta a városi tanács tagjait és a városplébánost. Pohárköszöntőt mondtak Ófelségére, v. Koburg hercegre és minden bátor katonára *trombiták és dobok asztali zenéje mellett*. A bástyákról ugyanekkor díszlövészek hallatszottak. A lövész alakulat tagjai a püspök úr jóvoltából a lövöldében jöttek össze s még az utódok részére is emlékezetes ünneplést tartottak.”⁸¹

Fengler püspök énekli az ünnepélyes gyászmisét Sándor Lipót nádor halála alkalmával 1795. aug. 17-én: „Tegnapelőtt [aug. 17-én] tartott Győri Püspök Fengler József ő Kegyelmsége nálunk a' Szent György Templomában boldog emlékezetű Nádor Ispányunkért Requiemet. Annak végződésével bé-tért Gymanasiumunkba, mellyben a' Gymnasium Directora T. P Pálya István egy ékes, de olly szomorú deák Beszédet mondott, hogy mind a' Halgatóknak (kik között Kánonokok, Magisztratuálisok és más Úri Személyek is voltak) . . . Vége lévén a orationak [szónoklat] nagy – meg-elégedéseket mutattak a' Halgatók, kiváltképpen Püspök Ó Exc-ja, a' ki utoljára fel-kelvén, meg-ditsérte az Oratort, és a' tőle említett igazságokat, méjjen szívére kötötte az Ifjúságnak.”⁸²

A Pressburger Zeitung ad hírt Sopron színházának fontos eseményéről, az 1795-ben bemutatott Varázsfuvoláról: „Sopron szabad királyi városban a gróf Pejacsevich Károly-féle színházban december 12-én, 13-án és 14-én az ottani színjátszó társulat Parasskovitz Konstantin vezetése alatt előadta a Bécsben oly gyakran játszott *Varázsfuvola* operát a megboldogult Mozart eredeti zenéjével és minden ahhoz újonnan készült díszlettel és jelmezzel. – Többek közt Koller úr mint

⁸⁰ SchützenComp 29 – 32.1.

⁸¹ Pressburger Zeitung 1793. szept. 6., 72.sz.

⁸² Magyar Hirmondó 1795. aug. 28., 17.sz., 285.1.

Papageno, Schopper asszony mint Papagena, Schandroch asszony mint az Éj királynője általános tetszést aratott. – A díszleteket Greimel úr, a társulat tagja festette minden lehető művészettel.”⁸³

Csodagyermek koncertjéről ír a Magyar Kurir, amelyet 1796. márc. 30-án élvezett a soproni közönség: „Egy Böhm Ferentz nevezetű hatodfél esztendő s ékes termetű szép tekintetű, jó olvasó író és Magyar és Német nyelveket folyvást beszéllő gyermek olly nagy előmenetelt tett a hegedűvel való muzsikának tudományában, hogy minekutánna Pesten a leg főb Méltóságokat egész a meg elégedésig gyönyörködtette volna musikájával, annyáról valo nagy attyát itten meg látogatván, mai napon az egész Soproni nemesi Rendet bámulásra indította a közönséges teatromban a ma tartatott musikalís académiában, mellynél tökéletesebbet azok nem tulajdoníthatnak magoknak, a kik ebben a tudományban meg öszültek.”⁸⁴

1797. aug. 16-án átutazóban Szombathely felé Mária Terézia királyné, I. Ferenc hitvese Sopronban szállt meg a Fehér Rózsa vendégfogadóban: „Őfelségét a királynét e hó 16-án falaink között üdvözölhettük Szombathely felé vezető útján. Este 10 és 11 óra között érkezett meg és a pontos kiszolgálás miatt kedvelt Rózsa vendégfogadóban szállt meg. Aug. 17-én reggel 8-kor csendes misét hallgatott a dominikánusoknál. Miután Őfelsége a király is megérkezett, folytatták együtt útjukat Szombathelyre. A polgári lövész alakulat... parádézott a Felsőes vendégek tiszteletére és vállalta a vendéglőnél a díszőrséget is... Jankovits udvari tanácsosnak a vendéglővel szemben levő házat is ragyogóan kivilágították, sőt a többi szomszédos házat is. Aug. 18-án délben 1 és 3 óra között érkezett meg Őfelsége a Császár Lamberti márkí szárnysegédje kíséretében Szombathelyről. A Fehér Rózsa előtt átszálltak az előre elkészített hintóba, és kimentek kb. egy órányira fekvő Ágfalvára. Itt a lövész alakulat *zeneszóval* várta a Felsőes vendégeket. Lombsátor alatt ebédeltek, s *közben állandóan szólt a zene*. Ebéd után Őfelsége és kísérete átmentek a jól kivilágított szénbányába, megtekintették, majd folytatták útjukat Bécs felé.” Ugyanitt másik tudósítást is közölnek az útról, amely kiegészíti az előzőt. Elmondja, hogy a királynak átnyújtottak díszes bányászruhát. Ebben nézte meg a bányát. Majd azután emlékül adták a királynak. „Az ágfalvai földmivesek is parádéztak Őfelsége tiszteletére. A falu legényei pedig a leányokkal szép népi viseletben *falusi táncot lejtettek*, a falu bírása pedig Brennberg-bánya népének hódolatát fejezte ki versben, s a szöveget átnyújtotta a királynak.”⁸⁵

Csatkai utal arra, hogy I. Ferenc király tagja volt a brennbergi szénbánya részvénytársaságnak, s a királyi család többi tagja is érdeklődött a szénbánya iránt.⁸⁶ Ez a háttér annak, hogy 1799-ben újra megszemlélik Brennberg-bányát, most Ferdinánd toszkánai főherceg, Mária Terézia királyné fia. A lövész alakulat naplója és a Pressburger Zeitung számol be a júl. 26-i ünnepélyes fogadásról:

⁸³ Pressburger Zeitung 1796. jan. 5.; LegányKronika 117.l.

⁸⁴ Magyar Kurir 1796. ápr. 5., 441.l.

⁸⁵ Pressburger Zeitung 1797. aug. 29., 69.sz., 825–826.l.; SchützenComp 42–43.l.

⁸⁶ PetzCsatkai 189.l., 106.sz. jegyzet.

„Őfensége Ferdinánd toszkánai nagyherceg fiaival és kíséretével Bécsből egyenesen Ágfalvára ment, és ott megszemlélte a szénbányát. Utána délben 1 órakor értek az Újteleki kapuhoz. Itt a városi gárda parádézott, és három díszlövessel fogadta a magas vendéget. A Fehér Rózsa vendégfogadóba vonultak. A városi tanács nevében Wohlmuth Gottlieb városkapitány rövid beszéddel üdvözölte őket. A vendégfogadó előtt a városi tanács kérésére a polgári lövész alakulat parádézott díszes zászlójával. Az ebéd befejezése után a városi tanács tagjainak kíséretében a városházára mentek. A városi gárda állt már díszben, a *várostoronyból pedig a trombiták és dobok zenéje hallatszott*. Megtekintették nagy tetszéssel a városházát és a benne levő levéltárat, a megyeházát, a színházat és a kaszinót. Itt gr. Pejacsevich Károly családjával együtt fogadta Őfenségét. A várároknál levő pompás kertjükbe vonultak át, ahol frissítőkkel üdítették fel a vendégeket. Majd visszatértek a vendégfogadóba. Délután 4 óra körül éljenzések közepette a lövész alakulat és a városi gárda parádéja és díszlövések hangja mellett indultak Laxenburgba.”⁸⁷

1799. szept. 1-re írta elő a királyi rendelet, hogy a mantuai győzelem miatt Te Deumot tartsanak szerte az országban. A lövész alakulat naplójában olvassuk a soproni ünnepségről: „Reggel 8-kor a városi tanács tagjai, az itteni előkelőségek és a lakosságnak igen nagy része a saját templomába vonult, hogy a mantuai győzelem miatt hálát adjon Istennek. A Szent Mihály-templomban Wachtler Pál városplébános és apát tartotta az ünnepi misét. Közben az ágyúk és a muskéták díszlövészei hallatszottak. Utána a városház előtt a városi gárda és a lövész alakulat állt díszben. Az ünnepi beszéd után díszes zászlóikkal tiszteletadást végeztek, *zeneszóval elvonultak* és díszlövéseket adtak. Az örvendetes nap emlékeztetéssé tétele céljából a lövész alakulat a lövöldében ünnepi ebédet adott a városi tanács tagjainak. *Trombiták és dobok asztali zenéje*, díszlövések és éljenzések közben emelték poharukat a győzelem örömeiben és ünnepelték a győztes hadakat. Este pedig a Pejacsevich-féle redout-teremben *bált* rendeztek.” A napló azután beszámol a szept. 22-én és következő napokon rendezett lövészversenyéről is, amelyet csaknem állandóan kísért a muzsika.⁸⁸

A felkelő csapatok mind erőteljesebb szervezésével kapcsolatban József főherceg nádor téli szállásául Sopront választotta. 1800. okt. 14-én a városi tanács igen részletesen tárgyal a nádor és a kísérete elszállásolásáról. A kaszinóval szemben levő palotáját engedte át Pejacsevich gróf a nádor és felesége lakása céljára.⁸⁹ A Pressburger Zeitung aztán elmondja, hogyan fogadták a nádort Sopronban okt. 24-én: „Múlt hó 24-én este 7-kor Nádor Őfensége és felesége Eszterházáról, ahol délben Esterházy herceg vendégei voltak, Sopronba érkeztek. A nagy számban összejött polgárság örömeinek kifejezésével fogadta vendégeit. A felkelő csapat a Nádor Őfensége szállása előtt parádézott *zeneszóval*. A megyei és a városi tanács ünnepélyesen fogadta... Megelégedéssel vette Őfensége tudomásul, hogy a terveknek megfelelően mindent gyorsan és pontosan elvégeztek, s dicsérte a tábori kommisszárius gondosságát is. A tábori pékműhely nem csupán elkészült már. de

⁸⁷ Pressburger Zeitung 1799. júl. 12., 55.sz., 605.l.; SchützenComp 70 – 71.l.

⁸⁸ Uo. 73 – 74.l. és 78 – 79.l.; GySmL:2 Fasc. XXV. Nr. 231., 1799. aug. 10.

⁸⁹ Tjk 1800. okt. 14., 1938.sz., 613 – 621.l.

bőségesen ellátja a katonaságot kenyérrel is. A kitűnő gondoskodás folytán a belső és a külső város kivilágítása is kellemessé teszi a városban való tartózkodást.”⁹⁰

A Magyar Hírmondó szövege szerint idézzük a nádor tiszteletére rendezett nov. 7-i műkedvelő színházi előadást: „Tegnapelőtt Nádor-Ispány, 's Nádor-Ispányné Ő Cs. 's Királyi Hertzegségek mulattatásokra az ide való Nemesség egynehány Tisztekkel egy vig játékot játszottak el Ő Hertzegségek előtt, az úgy nevezett Házi-békességet öt fel-vonásokban. A' Játék előtt Mélt. Gróf Pejacevics Anna és Franciska Ő Nagyságok a' Generalquartély-mesterrel igen szépen énekelték el azon vig-éneket, melyet Artner Therézia Kisasszony német nyelven maga készített, melynek eredeti szépségét nem, hanem csak foglalatiját a' következő magyar fordítás elő adja ugyan annyi sorban: Ma mindnyájan vig Hárfátok' Édes Hangra buzdítsatok [stb.] . . . A' játékot Pellegrini Kisasszony igen ékes Flótázása fejezte be.”⁹¹ A Pressburger Zeitung pontosabban ír a műsorról. Jelzi, hogy Ifland darabját adták elő. Azt is megmondja, hogy a darab előtt énekelt tercettnek zenéjét Jos. Weigl L' Amor Marinaro c. operájából vették. Az első felvonás után gr. Pejacevich Anna Ferrari szonátáját játszotta. A 2. felvonás után Salamanfai Pardoleczky kisasszony, majd pedig a 3. felvonás után Pellegrini kisasszony olasz áriát énekelt. A 4. felvonás után gr. Pejacevich Anna és Franciska Cimarosa Die Horazier und Curiazier c. operájából duettet adtak elő. A darab végén azután fuvolaversenyt játszott Pellegrini kisasszony. A cikk elején azt is említik, hogy „az idei téli színházi évadot a császári kiváltsággal felruházott színtársulat Karl Mayer vezetésével nov. 8-án nyitotta meg”.⁹²

Szintén a Pressburger Zeitung ír ezen hetek soproni hangulatáról: „Naponta jönnek hozzánk és vidékünkre a vármegyék felkelő csapatai, amelyek általában már fegyverviselésben jártas fiatalokból állanak. — Rögtön megérkezése után Főhercegsége megtekintette a kórházat, a pékséget, a magazint és a kaszárnyát. E napokban folyamatosan megszemléli a környéken elhelyezett csapatokat. . . 2-án a pestmegyei csapat vonult át falaink között *zeneszóval*. Elvonultak a Nádor [ma Petőfi] téren a főhercegi rezidencia [Pejacevich-palota] előtt és az Újteleki kapun léptek ki a városból.”⁹³

A 19. század első éveit Sopronnak a társasági élet, szórakozás és muzsika szempontjából a legmozgalmasabb időszaka. Ennek legfőbb oka az volt, hogy Ferdinánd főherceg és a vértesezred tulajdonosa, Albert herceg tisztikarával együtt huzamosabb ideig a városban tartózkodott. A Pressburger Zeitung szinte naplószerűen értesít a zenés eseményekről is: „Tegnap [1801. jan. 29., csütörtök] az itteni nemesség *bált* rendezett a Pejacevich-féle kaszinóban, amelyre a környéken állomásozó felkelő csapatok tisztjei is hivatalosak voltak.”⁹⁴ „E hó [febr.] 1., [vasárnap] Károlyi gróf, a körzeti parancsnok pompás ebéden látta vendégül a Szatmár és Szabolcs vármegyék felkelő csapatának tiszt urait. Őfelsége a Császár, Károly

⁹⁰ Pressburger Zeitung 1800. nov. 7., 89.sz., 983.l.

⁹¹ Magyar Hírmondó 1800. nov. 14., 40.sz., 631–632.l.

⁹² Pressburger Zeitung 1800. nov. 11., 90.sz., 995.l.

⁹³ Uo. nov. 14., 1011.l.

⁹⁴ Uo. 1801. febr. 3., 9.sz., 86.l.

főherceg és József főherceg, nádor egészségére ürítették poharukat. A következő napon Meskó Jakab báró a helybeli előkelőségek és tisztek részére rendezett *táncmulatságot*, ma pedig [febr. 6., péntek] Pauer brigadéros tábornok ugyanezeknek ebédet és *bált* tartott.”⁹⁵ „E hó 11-én [febr. 11., szerda] megérkezett Károlyi gróf Bécsből, s még ezen estén a Pejacsevich-féle kaszinó nagytermében *bálra* hívta a város előkelőségeit s Szatmár, Szabolcs vármegyei felkelők tisztjeit.”⁹⁶ „Splényi báró, a felkelő csapatok ezredese megérkezett, s ma [febr. 17., kedd] megjelent azon a *bálon*, amelyet Végh udvari tanácsos, királyi komisszárius tartott az itteni nemesség és a környéken állomásozó Szatmár, Szabolcs és Bihar vármegyék felkelő csapatai tisztjei részére.”⁹⁷ „Folyó hó 1-én [márc. 1., vasárnap] gróf Károlyi jóvóltából a Bihar vármegyei felkelő csapat tisztikara 42 terítékes pompás ebéden vett részt. Este szintén gróf Károlyinál nagy összejövetelt tartottak . . . és egész éjjel *kellemes zene* mellett szórakoztak.”

„Tegnap és tegnapelőtt [márc. 4 és 5., szerda és csütörtök] Haller grófné, szül. Grassalkovich grófnő öméltóságánál szintén nagy társaság gyűlt össze. *Haydn úr igen híres kantatáját, a Feltámadást* adták elő nagy tetszés közepette. A hazafias érzelmű hölgy nyíltan kifejezte örömét a visszatért béke miatt azáltal is, hogy palotáját fényesen kivilágította, s a királyi család képeivel és ékes feliratokkal díszítette fel otthonát.”⁹⁸

A Pressburger Zeitung arról is ír, hogy milyen nagy ünneplésre készült fel a város márc. 19-re, a nádor névnapjára. Márc. 18-án jött azonban a hír, hogy felesége meghalt. Így az ünnepség elmaradt, csupán gyászmisét tartottak teljesen csendben.⁹⁹

Ápr. 25-én hirdette ki herceg Esterházy főispán a felkelő csapatok feloszlását előíró rendeletet: „Amint a csapatok közeledtek a városházhoz, a város valamennyi kapujánál megszólaltak az ágyúk. Az emberek nagy tömegének kíséretében *törökös zenével* vonultak be a gyalogosok a tisztjeikkel. Elvonultak a megyeház előtt, majd a Nádor térre vonultak, ahol a soproni, a vas megyei és a győri csapatok egyesültek és nagyszöveget alkotva állottak fel. Dél előtt még leadták ünnepélyesen a zászlóikat és jelvényeiket, délután pedig a fegyverüket is. Öt napra való fizetséget kaptak, és így a gyalogosokat és a lovasokat is feloszlatták . . . Végül bevonult az Albert herceg dragonyosezred [!] Sopronba. Itt és a vármegyében fognak elhelyezkedni s hamarosan meg fog érkezni Őfelsége Ferdinánd főherceg is.”¹⁰⁰

A tavasz folyamán Ferdinánd főherceg valóban megérkezett. A Pressburger Zeitung tudósítója júniusban számot ad erről és ecseteli a város hangulatát is: „Őfelsége Ferdinánd főherceg az elmúlt héten visszajött Bécsből falaink közé. Városunkban nagy a mozgalmasság. A sétányok népesebbek, a szebbik nem

⁹⁵ Uo. febr. 10., 11.sz., 109.l.

⁹⁶ Uo. febr. 17., 13.sz., 130.l.

⁹⁷ Uo. febr. 20., 14.sz., 142.l.

⁹⁸ Uo. márc. 10., 19.sz., 197.l. – Már szóltunk arról, hogy a tudósítás felületes, mert Jos. Haydnnak ilyen című művét nem ismerjük.

⁹⁹ Pressburger Zeitung 1801. márc. 14., 23.sz., 234.l.

¹⁰⁰ Uo. máj. 1., 34.sz., 355.l.; Ofner und Pester Zeitung 1801. máj. 7., 37.sz., 427–429.l.

képviselőit nagy, színes, törökös kendőik díszítik. A legszebb azonban az Őfensége lakása előtt nap mint nap *felcsendülő térzene*.”¹⁰¹

A tudósító ugyan nem jelzi, mi mégis feltételezzük, hogy muzikaszó mellett folyt a Deák-kúti piknikszerű vidám összejövetel, amelyet Pejacevich gróf rendezett: „Az elmúlt hónap [június] 23-án Pejacevich Károly gróf a közeli erdőben levő Deák-kútnál pompás összejövetelt rendezett, amelyet Őfensége Ferdinánd főhercegen kívül a tisztikar tagjait is meghívta. Az előkelő vendégek nagyon jól érezték magukat e csodás ligetben, amelyet szép fekvése miatt joggal neveznek a földöntúli szépségnek, az istenek lakóhelyének. Tegnapelőtt pedig [júl. 2.] Széchényi Ferenc gr. nagyeceni kastélyában a néhány éve működő kis színházban Kotzebue Die Korsen in Ungarn c. darabját adták elő nagy tetszéssel. A környéknek csaknem valamennyi urasága jelen volt. Utána vacsora, majd *bál* következett.”¹⁰²

1801. október elején a tudósító hírt ad arról, hogy „Albert herceg, az itt állomásozó vértesezred parancsnoka katonai gyakorlatok céljára, de a főherceg személyes használatára is téli lovasiskola építését rendelte el.”¹⁰³

Decemberben hangversenysorozat elindításáról szól: „A hosszú téli esték rövidítésére, amikor éppen színházi előadás sincs, a környéken állomásozó vértesezred tisztikara részére hetenként egyszer hangversenyt tartanak, amelyeken Őfensége a Főherceg és sokan az uraságok közül részt vesznek. Folyó hó [dec.] 23-án volt az első hangverseny. Barthodeczky és Pellegrini kisasszony egy-egy áriát adott elő. Clari százados zongorázott, és Pospischil karmester úr pedig fuvolakoncertet játszott. Azt is meg kell mondanunk, hogy Frassel igazgató vezetése alatt álló színházba ezen a télen sokkal többen járnak, mint régebben.”¹⁰⁴

1802 januárjában elkezdődnek a szokásos farsangi bálók is: „Az itteni *bálok* most fényesebbek, mert a redoutban [kaszinó] szokásos táncmulatságokon kívül Pejacevich gróf a saját házában minden szerdán *házibált* tart. Az itt állomásozó Albert herceg vértesezred részére pedig a gróf Haller-palotában tartanak hetenként *bált*, amelyeken maga Ferdinánd főherceg Őfensége is részt vesz.”¹⁰⁵

„E hó [febr.] 7-én a redoutban az itteni előkelőségek, a tisztikar és elsősorban Főherceg Őfensége tiszteletére ragyogó allegorikus előadást rendeztek. *Harci zene* közepette győzelmi koronával jelent meg Mars harcosai kíséretében, akik harci táncuk után négyszögben helyezkedtek el. Ezután az idő istene által vezetve s gyászfénylappal befedett múzsáktól kísérve a béke istennője jelent meg. Haragosan közeledett feléje Mars isten, de a béke istennője lefegyverezte, és a gyászoló múzsák megbékélésre készítették. Átadta az idő istennőjének a győzelmi koszorúját. Annak jeléül, hogy a visszatért békét a művészetek és a tudományok virágzása követi, a múzsák a koszorút mint ezek megőrzőjének, Őfensége a Főhercegnek nyújtották át. Mindezt értékes pantomim és hozzá komponált egészen új *tánc* fejezte ki, s így a redoutban az est a legszebb élménnyel fejeződött be.”¹⁰⁶

¹⁰¹ Pressburger Zeitung 1801. jún. 26., 50.sz., 524.l.

¹⁰² Uo. júl. 7., 53.sz., 554.l.; CsatkaiHét 6.l.

¹⁰³ Pressburger Zeitung 1801. okt. 6., 79.sz., 809.l.

¹⁰⁴ Uo. 1802. jan. 5., 1.sz., 3.l.

¹⁰⁵ Uo. jan. 19., 5.sz., 42.l.

¹⁰⁶ Uo. febr. 16., 13.sz., 126.l.

1802 szeptemberében ismét akad dolga a Pressburger Zeitung tudósítójának Sopronban, mert Luigi Tomasini – beceneven Loitschi –, Esterházy Miklós herceg hangversenymesterének a fia hangversenyezik: „Múlt hónap szeptember 25-én az itt állomásozó Albert-vertesezred tisztikara, Ófensége a herceg és a főnemesség jelenlétében délután lovasjátékot [karusszel] rendezett, este pedig hangversenyt tartottak, amelynek szüneteiben frissítőket szolgáltak fel. Az ifjú Loitschi úr, aki Esterházy Miklós hg. szolgálatában áll, hegedűvariációkat adott elő a hallgatóság igen nagy tetszése mellett.”¹⁰⁷

Ugyanebben a cikkben a Batthyány – Széchényi-lakodalomról is hallunk. Mivel szövegének tartalma egyezik a Magyar Kurir magyar nyelvű beszámolójával, inkább az utóbbi szerint idézzük: „Ezen a folyó holnap október 5-én tartott nagy méltóságú Gróf Batthányi [!] Miklós Úrnak nagy méltóságú Sárvári Szechenyi [!] Francisca Gróf Kis Asszonnyal lett öszve párosításának menyegzője. Az erre meghívott fő rendű személyek délelőtt 11 órakor az ide való Gr. Szechenyi háznál öszve gyűlvén, 12 kotsikon az ide egy fertály óráni földre fekvő Kholendorf [Kópháza] nevezetű helységbe mentenek, a’ hol tudniillik a’ két jegyes mátkákra papi áldás mondatott. – Délben nagy vendégség, az ide való Kassino szálájában pedig este fényes *bál* volt. – A’ következő napon Kis-czenken szép *falusi mulatság* volt. Hólnap Kőszögre [Kőszeg] utazik az házas pár, a’hol Gr. Batthyányi [!] Miklós Ó Nagysága, mint az oda való Kerületbeli törvényes Tábla Assessora maga hivatalyába bé fog iktattatni.”¹⁰⁸

Az év utolsó híradását a Pressburger Zeitungban olvassuk: „Ferdinánd főherceg Bécsűjhelyről dec. 17-én ért vissza. Ezen az estén magas jelenlétében Pejacsevich Károly gr. házában a meghívott előkelőségek szórakoztatására ragyogó darabot, Kotzebue Die beiden Klingsberg c. művét adták elő nagy sikerrel. Hasonló darabokat máskor is előadnak, hogy e hosszú téli estéket rövidebbé és kellemesebbé tegyék.”¹⁰⁹

1803 farsangjáról csak rövid beszámolót ismerünk: „E hó január 22-én az Albert-vertesezred tisztikara nagy *bált* és pompás vacsorát rendezett, amelyre a főnemesség tagjai is hivatalosak voltak. Ferdinánd főherceg Ófensége is megtisztelte őket magas jelenlétével... Manapság a szánkózások is megszokottabbak és kellemesebbek, mint azelőtt. Gyakran látunk szánkókat, amelyeken lovagoknak és tündéreknek öltözött álarcos személyek ülnek. Akad köztük álarcos lovagló trombitás is, aki kezében zászlót is lenget.”¹¹⁰

1803 tavaszán írnak az Albert-vertesezred lovasjátékáról (karusszel): „Ápr. 11-én húsvéthétfőn Ferdinánd főherceg tiszteletére a tisztikar ünnepi lovasjátékot rendezett... A 16 lovas lovával együtt ünnepi díszben ragyogott... Három különböző kvadrillban [négyesben] eljárt *kontra-táncuk* pompás élményt

¹⁰⁷ Uo. okt. 12., 80.sz., 885.l.

¹⁰⁸ Magyar Kurir 1802. okt. 14., 31.sz., 481.l. – OSzK Knyt 1802 zene jelzet alatt Siess Antal nyomdájából fennmaradt: „Ének Mél. gróf Battyány Miklós úrnak és Múlt. gróf Széchényi Francisca Kisasszonnyal menyegzői öröm-napjára 5. Octoberben 1802-ik esztendőben” feliratú nyomtatvány az ének szövegével.

¹⁰⁹ Pressburger Zeitung 1803. jan. 7., 1.sz., 3.l.; StaudTheater 291.l.

¹¹⁰ Pressburger Zeitung 1803. febr. 4., 9.sz., 81.l.

nyújtott. . . A ragyogó látványt gazdagították mozgásuk tetszetős és izléses figurái, amelyekkel lovagló művészetükről is bizonyóságot adtak. . . A szintén izlésesen válogatott *törökös zene* még teljesebbé tette az élményt a nagy számban megjelent előkelőség részére. A jól sikerült ünnep, a fényes rendezés nagyon tetszett a vendégseregnek.”¹¹¹

Az 1804-es évnek jelentős zenei eseménye volt a Teremtés előadása márc. 16-án. A *Pressburger Zeitung* lelkes beszámolója elején röviden ecseteli Sopron társadalmi légkörét: „A főnemesség itteni tagjai a városunkban állomásozó Albert-vétesezred tisztikarával együtt mind változatosabb és színesebb szórakozást biztosítanak maguknak. A lovasjátékok, szánkózások, ragyogó kaszinó-bálok és hasonló farsangi szórakozások átadják helyüket most más, a mai időkhez méltóbb élvezeteknek, hangversenyeknek, színházi és oratórium előadásoknak. Csaknem hetenként találkozó helye az itteni művelt közönségnek Pejacsevich gróf házában berendezett kis színház, ahol a főnemesség és a tisztikar tagjai korunk értékes íróinak darabjait adják elő.” Majd következik a Teremtés előadásának az ismertetése: „Ferdinánd főherceg Őfensége, a főnemesség, a város előkelősége jelenlétében a megyeház nagytermében a tisztikar zeneértő tagjai a város zenekedvelőivel együtt Jos. Haydn híres oratóriumát, a Teremtést adták elő. A szólisták a következők voltak: Rafael Zininger báró őrnagy, Gábriel Radecky grófnő, Uriel Moravetz színésznő felváltva Grünberg úrral, Ádám Zininger báró, Éva Pejacsevich Nanette grófnő. Zongorán kísért Széchenyi Lajos gróf [Széchenyi István gr. testvére!] és Fuchs úr, az itteni színház tagja vezényelte a zenekart. A kórus és a zenekar kiváló volt. Az előadás gazdag élmény benyomását keltette. A lehető legnagyobb pontossággal és nagy tetszés közepette sikerült a hangverseny.”¹¹²

Korai volt cikkírónk megjegyzése: a lovasjáték nem adta át a helyét a koncerteknek. Úgy látjuk azonban, hogy a pompás lovasjátékot este értékes hangverseny is követte ápr. 2-án, húsvéthétfőn. Ezt már valószínűen az új lovardában tartották, mert 1803 novemberében a *Pressburger Zeitung* hírt ad az új lovarda berendezéséről, sőt arról is, hogy erkélyeket is helyeztek el benne.¹¹³ Az *Ofner und Pester Zeitung* szerint a lovasjátékot „ausser dem Schlipperthor auf dem Anger” tartották. Ezek szerint az új lovarda a Balfi kapu környékén lehetett: „Lovagló és kocsizó (reitend und fahrend) lovasjátékokkal kezdődött az ünnep.” Ezután részletesen felsorolják a résztvevők nevét, öltözetüket. A kocsizók négy kvadrillba (négyesbe) tartoztak. Egy-egy kvadrill négy kocsijában egy-egy pár (férfi és hölgy) foglalt helyet. A lovasok tagjai kizárólag az Albert-ezred tisztjei. Ők is négy kvadrillban vesznek részt, s egy-egy kvadrillba négy lovas tartozik. A kocsizók száma tehát 32, a lovasoké 16. „A kocsizó urak és hölgyek s a lovasok elegáns ruhákban és meghatározott színekben pompáztak, hasonlóan a lovak és a kocsik is

¹¹¹ Uo. ápr. 22., 31.sz., 321.l.; *Ofner und Pester Zeitung* 1803. ápr. 23., 34.sz., 399.l.

¹¹² *Pressburger Zeitung* 1804. márc. 23., 23.sz., 254.l.; *Csatkai Teremtés* 154.l.; A színházi zenével kapcsolatban említettük már, hogy a színházi zsebkönyv a Teremtésnek 1804. márc. 25-i színházi előadását jelzi. (Hankiss Zsebkönyv 302. l., 883.sz.). Vajon ekkor megismételték a hangversenyt avagy csak terv volt a színházi előadás – nem tudjuk.

¹¹³ *Pressburger Zeitung* 1803. nov. 8., 87.sz., 948.l.

kellemes látványt nyújtottak a feldisített nagy erkélyen elhelyezett zenekarral együtt, a sok lengő zászlóval és hatalmas lovaspályával. Az egész játék *kettős zenekar janicsár zenéjének kíséretében* ragyogó ritmusban pompásan sikerült. Nagy élményt jelentett a nagyszámú közönségnek, elsősorban Ófensége Ferdinánd főhercegnek, akinek tiszteletére rendezték . . . A lovasjáték után . . . *törökös zene* kíséretében és a nép lelkes ujjongása közepette vonultak vissza a városba. Este aztán a városi színházban a műkedvelő főúri társaság tagjai Ziegler Fürsten grosse c. hazafias darabját adták elő 5 felvonásban . . . A felvonások szünetében pedig Zinninger őrnagy vezényletével a *zenekar* az élvonalbeli zeneszerzők mesterműveiből játszott.”¹¹⁴

1804. okt. 4-én I. Ferenc névnapján ünnepelték az előírás szerint az osztrák császári cím felvételét is:¹¹⁵ „Reggel $\frac{1}{2}$ 8 előtt gyülekeztek a városház előtt a tanács és a választott polgárság tagjai, a lövész alakulat kíséretében az evangélikus templomba vonultak. A Téged Isten dicsérünk eléneklése és az istentisztelet után hasonló módon visszatértek a városházába. A polgármester és a városbíró a tanács megbízásából átment a megyeházán egybegyült rendekhez, s ünnepélyesen felolvasták az osztrák császári cím felvételéről kiadott rendeletet. A felolvasást éljenzéssel fogadták. Majd a megyei, a városi tanács tagjai, az egybegyült rendek és a polgárság a lövész alakulat parádéja közepette átvonult a Szent Mihály-templomba, ahol az itteni tábornoki és tisztikar, a főnemesség tagjai, a városi tisztviselők és igen sok lakos is helyet foglalt. Berghofer városplébánosnak az ünnephez illő beszéde után Schullmann Kristóf prépost . . . tartotta az ünnepi misét és a Te Deumot. Közben a templom előtt díszben álló Albert-vertesezred tagjai díszlövéseket adtak, amelyekre az ágyúk hangja válaszolt. Délben Radeczky gróf hadsereg parancsnok pompás ebéden látta vendégül a tisztikar tagjait, ahová a főnemesség tagjai is hivatalosak voltak. Délután a lövész alakulat ünnepi lövészversenyt rendezett. Este az egész várost fényesen kivilágították, a megyeházát és a városházát ékes feliratokkal is feldisítették . . . Az ünnepet ragyogóan megrendezett *bál* fejezte be.” – A Magyar Kurir jóval rövidebben szól az ünnepről, de az esti kivilágítást és díszítést bővebben írja le, Fiedler a krónikájában viszont pontosabban szól az istentiszteletek zenéjéről: „Reggel 8-kor gyülekezett a tiszteletreméltó tanács, a városi tisztviselők s az evangélikusok is, a katolikusok is a lövész alakulat parádéja és *zenekarának* kíséretében az evangélikus templomba vonultak. Itt *trombiták és dobok kíséretében rövid muzsika hangzott fel* és Gamauf nagytiszteletes tartott predikációt. Majd a városházára vonultak vissza . . . A Szent Mihály-templomban *kitűnő zene kíséretében* tartották az ünnepi misét . . .”¹¹⁶

¹¹⁴ Uo. 1804. ápr. 6., 27.sz., 297–298.l.; Ofner und Pester Zeitung 1804. ápr. 8., 29.sz., 349.l.

¹¹⁵ „1804. aug. 11-én II. Ferenc [értsd = a Birodalomban; magyar királyként I. Ferenc! – BK.] a német császári cím mellé felvette az *ausztriai császári* címet is azért, hogy amennyiben nem Habsburg uralkodót választanának meg német császárrá, a Habsburg uralkodók használhassák a császári címet. Ezzel azonban alapvetően megváltoztatta a német birodalom alkotmányos felépítését.” (Horváth – Paragi: Világtört. Lexikon, Bp. 1943., I.r. 113 pag.)

¹¹⁶ Pressburger Zeitung 1804. okt. 12., 80.sz., 929–930.l.; Ofner und Pester Zeitung 1804. okt. 14., 83.sz., 1060.l.; Magyar Kurir 1804. okt. 16., 31.sz., 474.l.; Evtl 604 2535 VI 131 sz. Fiedler-krónika 470.l.

Asztali zene teszi teljessé az okt. 18-án tartott főúri összejövetelt: „Esterházy Miklós hg. feleségével és fiával együtt részt vett tegnap este 7-kor Pejacsevich Károly grófnál tartott találkozáson, ahol a magas uraságok és az Albert-vértesezred tisztikara is hivatalosak voltak. Először a gróf házi színházában az itteni nemesség tagjai Kotzebue Wirwarr c. darabját adták elő nagy tetszéssel. Majd a nemrég újjáépített kisteremben *bál* következett. Este 11-kor az előkelő vendégek három asztalnál fogyasztották el vacsorájukat *fúvósok kellemes zenéje kíséretében.*”¹¹⁷

A Pressburger Zeitung röviden szól arról, hogy Ferdinánd főherceg tiszteletére nov. 7-én bált rendeztek a kaszinó nagytermében, de ennél fontosabb a nov. 19-i cikke, amely a hagyományos téli, hetenként tartott hangversenyekről szól: „A téli estéket kellemesebbé és rövidebbé teszik a szokásos színházi estéken kívül a hetenként tartott hangversenyek Pejacsevich Károly gr. házában. Legutóbb Radecky grófné, az Albert-vértesezred parancsnokának felesége énekelt koloratúr áriákat érzéssel, ízléssel. Nagy tetszéssel fogadták.”¹¹⁸

1805-ben az első megemlékezést jan. 6-án tartották a kurucok távozásának 99. évfordulóján. Az ünnepet egybekapcsolták Berghofer Mihály városplébános kanonoki kinevezése köszöntésével: „A városi tanács tagjai reggel 8-kor a Szent Mihály-templomba vonultak, és részt vettek az ünnepi prédikáción és misén. Utána a városházához mentek, és a városi gárda parádéja kíséretében vonultak át a káptalani Szent György-templomba. Igen sok nép előtt Schullmann Kristóf prépost köszöntötte az új kanonokot, és felolvasták a királyi kinevező okiratot. Éljenések között iktatták be stallumába. Közben a városi gárda három díszlövést adott le. A káptalan és a városi tanács tagjai azután részt vettek Berghofer kanonok által rendezett ünnepi ebéden, s a királyra ürítették poharukat.”¹¹⁹

Még januárban híradás olvasható a téli hangversenyek folytatásáról: „Mint minden pénteken este hangversenyeket tartanak, vagy szindarabokat játszanak Pejacsevich Károly gróf házi színházában az itteni uraságok közreműködésével, hasonlóan szerdán pikniket tartanak a kaszinó kistermében, ahová szabad a belépés.”¹²⁰

A febr. 10-i farsangi álarcos bált hosszabb tudósítás idézi: „Múlt vasárnap, azaz 10-én Pejacsevich Károly gróf nagytermében ragyogó bált rendeztek. Pompás volt az uraságok álarcos bevonulása. Olyan sokan voltak a nézők, hogy alig lehetett bejutni, főleg táncolni! Éjjel ½ 11-kor *kitűnő zene kíséretében* megjelent 20 hegyiskót öltözetű táncos piros ruhában. . . egymásnak hátat fordítva összeálltak és négy sarkú piramist alkottak. Tetején az egyetértés és a szeretet lángja égett. Majd jeladásra a katonák négy sarkú kordont képeztek. A skótok a kisterembe mentek a hölgyeikért. Egyszerre bevonultak, és *az alkalomra szerzett muzsika kíséretében szép angol táncot jártak.* Az előkelő közönségnek nagyon megnyerték a tetszését.”¹²¹

¹¹⁷ Pressburger Zeitung 1804. okt. 26., 84.sz., 975.l.

¹¹⁸ Uo. nov. 3., 89.sz., 1131.l.; uo. dec. 25., 101.sz., 1173.l.

¹¹⁹ Uo. 1805. jan. 15., 4.sz., 45.l.

¹²⁰ Uo. jan. 29., 8.sz., 81.l.

¹²¹ Uo. febr. 15., 13.sz., 145.l.

Márciusban már a hagyományos böjti koncertekről hallunk: „Tegnap [márc. 6., szerda] a kaszinó kistermében hangverseny volt, amelyen a főnemesség tagjait hallottuk énekelni. Ezeket az esti koncerteket a böjtben minden héten megtartják.”¹²²

Hamarosan két értékes hangversenyről írnak: a Teremtés ismétléséről, majd a Krisztus hét szava soproni bemutatójáról: „Márc. 22-én az itteni főnemesség zenei társasága Jos. Haydnnak, a zeneművészet doktorának Teremtés c. oratóriumát nagy tetszés mellett adta elő. Az est szólistái: Gábel Radecky és Czebczian grófnő, Ádám Tóth úr, az angyalok kara Desfours, Chamrée kisasszonyok, Hornegné, Marx és Berger kisasszonyok, Haselbeck, Bandiss, München és Garda urak. Az újonnan nyomtatott szövegek könyveket a közönségnek kiosztották.”¹²³

„Ápr. 8-án este Ferdinánd főherceg Őfensége Bécsből visszaérkezett közénk. Tiszteletére ápr. 10-én a helybeli főnemesség és az Albert-vertesezred tisztjei Jos. Haydnnak, a zeneművészet doktorának Krisztus hét szava a keresztfán c. nagy oratóriumát adták elő. A zenekart az Albert-ezred zenekarának karmestere, Pospischel úr vezényelte. A művet nagy pontossággal és hozzáértéssel adták elő. – Virágvasárnap pedig [ápr. 7-én] Moravetz Eliz a városi színházban tartott nagy hangszeres és énekes hangversenyt. Nagy sikerrel működött közre Pospischel úr fuvólaversennyel és Kugler úr fagottversennyel.”¹²⁴

A Pressburger Zeitung 1806 februárjában rövid, de fontos hírral jelentkezik: „Most már biztos, hogy Ferdinánd főherceg Őfensége... aki öt éven át városunkban lakott s nagy tiszteletnek örvendett, távozik, s Brunnbe helyezi át állomáshelyét. Ez nem csupán a katonaságnak veszteség, de a főnemességnek s a polgárságnak is. A soproni közönség szeretettel fog emlékezni személyére.”¹²⁵ Távozása ugyanis lezárta a század elejének nagyon sűrített és gazdag társasági és zenei életét. Természetesen a színházi és hangversenyélet nem szűnt meg ezzel Sopronban, de a Pressburger Zeitung már nem tartja fontosnak, hogy minden hangversenyről s egyéb zenés szórakozásról beszámoljon.

Kifejezetten ugyan hangversenyről nem szól, de Fiedler krónikájának elmarasztaló megjegyzése 1808-ban is jelzi a soproniaknak a muzsika és a színház iránti igényét: „A színházat, a tánctermetek és a kávéházakat minden rangú ember gyakran látogatja. A színházban olyan nagy a tolongás, hogy egyesek már délután 3-kor odamennek s még rossz időben is várakoznak a nyitásra, pedig az csak este 6-kor következik be. Szegény emberek! A táncteremben mindenfajta személy látható, előkelő, középosztálybeli és sok szolganép is. Gyakran ötszáznál is többen szoronganak benne. A kávéházakban nem csupán azokat látni, akiknek nincs rendes elfoglaltságuk, s nem tudják másként eltölteni az idejüket, de még a polgárságbéli fiatalemberek sem szégyellnek belépni és követni a példájukat. Ők is megisszák a csésze kávéjukat, mint a többiek.”¹²⁶

¹²² Uo. márc. 12., 20.sz., 221.l.

¹²³ Uo. ápr. 2., 26.sz., 314.l.

¹²⁴ Uo. ápr. 16., 30.sz., 369.l.

¹²⁵ Uo. 1806. febr. 11., 11.sz., 118.l.

¹²⁶ Evtl 604 2535 VI 131 sz. Fiedler-krónika 482–483.l.

Az 1809-es francia megszállás napjait a soproni krónikák örökítették meg. Mi csak a zenével kapcsolatos leírásokat idézzük. Fiedler krónikája szerint „máj. 20-án öt francia huszár lovagolt be a Bécsi kapun, s egyenesen a városházára mentek azzal az üzenettel, hogy a franciák császára nem ellenségként, hanem Magyarország barátjaként fog bevonulni. Azt is ígéri, hogy új királyt fog adni, akit a magyarok megválasztanak.”

Máj. 28-án tartották az új polgári alakulatok zászlószentelését: „Máj. 28-án Szentháromság vasárnap a tiszteletreméltó tanács és a város tisztviselői a városházánál gyülekeztek, a lövész csapat és a polgári katonaság együtt a Balfi kapun át kivonultak az ún. Anger-rétre a polgári alakulatok zászlószentelésére. . .” A zászlóanyai tisztséget Széchényi grófnő és Esterházy hercegné vállalták. — „A zászlószentelés alkalmával Berghofer Mihály kanonok és városplébános ünnepélyes misét tartott. Ő szentelte meg a zászlókat és mondta az ünnepi beszédet is. A polgári alakulatok esküt tettek az új zászlókra. A Balfi kapun kívül a réten hatalmas sátot állítottak fel, benne táborigényű oltárt és szószéket. A beszéd egyes szakaszai után az alakulatok díszlövést adtak. Utána következett a szemle, amelyet Hillinger nyugdíjas tábornok tartott. A magisztrátus tagjai jelenlétében minden egyes személynek el kellett vonulnia ünnepélyes szertartások közepette. A szemle befejezése után a csapatok szép rendben *több zenekar* kíséretében bevonultak a városba.”

„Feljegyzésre méltó, hogy a franciák a megszállás idején 1809. aug. 20-án Szent István király napján ragyogó kivilágítással, *muzsikával* és minden lehetséges szórakozással ünnepelték Napóleon császár születésnapját. A parancsnok, a tábornokok, a tisztek szállásait, a kaszárnyákat és a városnak minden nagyobb épületét szépen kivilágították és francia feliratokkal, képekkel díszítették. A Szent Mihály kapun kívül levő katonai tábor is fényárban úszott. A katonák szórakozása éjszaka másnap reggelig tartott.”¹²⁷

A tanácsi jegyzőkönyvből tudjuk, hogy a franciák távozása után a helytartó-tanács rendelete szerint nov. 26-án ünnepélyes Te Deumot tartottak az evangélikusoknál és a katolikusoknál s az ünnepségek díszlövéséiért a város 32 ft-ot fizetett ki, de erről az ünnepről a krónikákban nem találtunk leírást.¹²⁸ A Pressburger Zeitung is csak rövid hírben szól a Szent György-templomban 1810. jan. 11-én tartott ünnepélyes Te Deumról.¹²⁹

Fiedler írja le krónikájában I. Ferenc király 1810. febr. 11-i születésnapjára: „Reggel 8-kor gyülekeztek a városi tanács tagjai és a város tisztviselői s a lövész alakulat, valamint a polgárság többi csapata kíséretében *zeneszó* mellett vonultak az evangélikus templomba. Itt először Gamauf Gottlieb nagytiszt. *esperes beszédet* mondott. . . Az istentisztelet után a városházához, majd pedig szintén *zeneszóval* a Szent Mihály-templomba mentek. Nagy pompával tartott ünnepi misén jelen

¹²⁷ Uo. 485.l.; OSzK Fol Germ 1124.sz. Schuster-krónika 160.l.; GySmL:2 Michel-krónika 473–474., 508.l.

¹²⁸ Tjk 1809. nov. 16., 2286.sz., 466.l.; uo. dec. 4., 2490.sz., 610.l.

¹²⁹ Pressburger Zeitung 1810. jan. 23., 6.sz., 58.l.

voltak a tisztikar és a főnemesség tagjai is. Közben díszlövéseket adtak le. A nagymise után ismét *zeneszóval* vonultak haza.”¹³⁰

1810. ápr. 24-én újra a polgári alakulat szemléjéről és zászlószenteléséről ír a *Pressburger Zeitung*: „Napfelkeltékor a Kaszinó téren gyülekeztek a polgári alakulatok: hat század gyalogos, egy tüzér- és a lovascsapat huszár egyenruhában állott parádében. Miután a gyalogosok és a lovasok zászlóit elhozták, megjelent Artner Sámuel, a polgári alakulat parancsnoka... A közönség kíséretében, akiknek számát a hetipiacra bejött nép is növelte, *zenekarok váltakozó muzsikája mellett* kivonultak a Balfi kapun át az ún. Anger-rétre. Ugyanazon a helyen, ahol tavaly májusban Hillinger tábornok tartotta a szemlét és eskette fel az alakulatokat, négyszögben felállottak. Ismét felállítottak nagy sátort is és benne a táborigtartókat. Hamarosan megjelentek a meghívott előkelő vendégek, köztük Frimont báró tábornok az Albert-vértesezred tisztikarának tagjaival, és megszemlélte a polgári csapatokat. Azután hatlovas hintón megérkezett özv. Esterházy hercegné szül. Weisenwolf grófnő, Széchényi grófné szül. Festetich grófnővel a polgári alakulat lovascsapata kíséretében. Berghofer Mihály apátkanonok ünnepi misét mondott, majd megszemlélte a zászlókat, és letették a hűségesküt. Ünnepi beszéd fejezte be az ünnepet... Az ünnepség után a meghívott vendégek fényes ebéden vettek részt.”¹³¹ Már szóltunk arról az előző fejezetben, hogy a zenészek erre az alkalomra új egyenruhát kaptak.

Dec. 16-án ünnepelte a város a hivatalos előírás szerint a királyné születésnapját, akit egyébként május 2-án is ünnepélyesen fogadtak, amikor Kőszeg felé utazása közben megszállt a Fehér Rózsa vendégfogadóban:¹³² „Felséges Aszszonyunk, Ludovika Császárné Eő Felsege születésének emlékezetes napját tegnap előtt [dec. 16.] az ide való Katholika és Evangélika Gyülekezetek szép Keresztény költsönös szeretettel meg inneplettek. Dél előtt kilentz órakor az ide való Magistratus az itt kvártélyban levő vasas regementnek egy osztályával és a' forma ruhás polgári katonasággal és számos mind a' Catholicum templomba, 's onnan az Evangélikusok templomába menván Felséges aszszonyunk betses eletéért, 's állandó egésségeért ahétatossan esedeztek.”¹³³

1813. okt. 5-én halt meg a rákosi kastélyában Vilt József győri megyéspüspök. A tanácsi jegyzőkönyvben utalnak a győri káptalan levelére, amely szerint a püspök szívét a soproni káptalani templom kriptájába, testét pedig a győri székesegyház kriptájába temetik.¹³⁴ A soproni és a győri temetésről is a *Pressburger Zeitung* számol be: „Rákosi nyaralójában okt. 5-én meghalt főtiszt. Vilt József megyéspüspök végtisztessége céljából a győri káptalan két tagját, Paintner Mihályt és Minian Antalt küldte el Sopronba, hogy kíséretükben megfelelő ünnepélyességgel hozzák el a koporsót Győrbe. Okt. 10-én délután 4-kor vonultak be Sopronba a koporsójával és az urnába helyezett szívével. Az erre a célra készült gyászokocsit

¹³⁰ Evlt 604 2535 VI 131.sz., Fiedler-krónika 496.l.

¹³¹ *Pressburger Zeitung* 1810. máj. 8., 36.sz., 410.l.

¹³² Uo. máj. 8., 36.sz., 409.l.

¹³³ *Magyar Kurir* 1800. jan. 1., 1.sz., 9.l.; *Pressburger Zeitung* 1810. dec. 28., 102.sz., 1187.l.

¹³⁴ *Tjk* 1813. okt. 30., 3122.sz., 1151.l.

fekete lepellel bevont hat ló húzta, és a kocsira helyezték a püspöki jelvényeket is. A rákosi plébános a híveivel a város kapujáig kísérte és átadta Berghofer Mihály városplébánosnak. A menet a Szent Mihály-templomtól a belvároson át a káptalani templomba vonult, amelynek kriptájába helyezték el ünnepélyes szertartás közben a püspök szívét tartalmazó urnát. A koporsót viszont fekete lepellel borított és képekkel díszített ravatalra helyezték el a templomban, amelyet egész éjjel kivilágítottak. A gyászmenetben részt vettek Paintner Mihály a világi papok, a bencések és a dominikánusok segédletével, Széchényi gróf öexc., a városi és a megyei tanács tagjai, az evangélikus lelkészek és tanárok, a polgári alakulat lovas, vadász, gránátos és gyalogos csapatai zászlóikkal és *zenekaruk gyászzenéjével* és igen sok nép annak ellenére, hogy esős idő volt. Másnap, azaz hétfőn reggel 6-kor tartották az ünnepélyes gyászmisét a káptalani templomban. Majd azután elindult a menet Győr felé...¹³⁵

Az Österreichischer Beobachter is ír az 1814. febr. 11-én tartott jótékony célú hangversenyéről, de a városi jegyzőkönyv bejegyzése pontosabban szól róla: „Rupprecht János helybéli polgár írásban értesített bennünket, hogy több művészetkedvelő közreműködésével irodalmi és zenei estet rendeztek a kaszinó termében Ófelsége születésnapja alkalmával. A bevétel 750 ft volt. Ezt az összeget átadja a tanácsnak, hogy a közreműködők szándéka szerint használják fel.” Előbb felsorol néhány lehetőséget, majd folytatja: „...amennyiben a felsorolt szándékokat nem tartják megfelelőknek, az egész összeget, 750 ft-ot fordítsák a Simbschengyalogezred javára”. – A Pressburger Zeitung cikkében jelzi, hogy Rupprecht János soproni cukorgyáros volt, s azt is, hogy több bécsi zenekedvelő is részt vett a hangversenyen. Azt is írják, hogy a zene és az ének nagyon értékes volt.¹³⁶

1814. ápr. 24-én ünnepelték a szövetségesek márc. 31-i párizsi bevonulását: „Reggel 7-kor a polgári alakulatok a rendeletnek megfelelően ünnepi díszben álltak a Fő téren a városház előtt. A városi tanács tagjai és a városi tisztviselők 8-kor gyülekeztek, s a vármegyei tanács, a tisztikar tagjaival és az előkelőségekkel együtt $\frac{1}{2}$ 9-kor *zeneszó mellett* a Szent Mihály-templomba vonultak. Itt az ágyúk diszlövési közben ünnepi misét és Te Deumot tartottak. 10 óra körül az evangélikus templomba mentek át, és Kis János szuperintendens prédikációjával és *trombiták és dobok zenéjével* tartottak hálaünnepet. Délután 3-kor *zeneszó mellett* a Fő téren elhelyezett emelvényen 15 akó fehér és 15 akó vörös bor állt a közönség rendelkezésére, s kb. 3000 cipót osztogattak szét. Este 7-kor a város falain két ágyú diszlövést adott le. Ekkor a házak ablakait kivilágították és az egész város fényárban úszott. Különböző díszes feliratok és képek díszítették a városházát és a megyeházát, valamint Széchényi gróf házat. Ettől az órától kezdve a Fő téren, a városház előtt, a Kaszinó téren, de más tereken is, még a külvárosban is *zenekarok*

¹³⁵ Pressburger Zeitung 1813. okt. 22., 389–390.l. – A győri temetésről, ahol Mozart Requiemje is felhangzott lásd Bárdos Győr 296.l.

¹³⁶ Österreichischer Beobachter 1814. márc. 1., 60.sz., 342.l.; Tjk 1814. febr. 14., 496.sz., 410–412.; Pressburger Zeitung 1814. febr. 22., 15.sz., 166.l.

muzsikája szórakoztatta a lakosságot ezen az örömnépen csaknem egészen reggelig.”¹³⁷

1814. aug. 11-én fogadták a francia háborúból állandó soproni állomáshelyére hazatérő Albert-ezredet: „A városi tanács kérésére a polgárság két csapata Hofer Péter őrnagy vezetésével a Bécsi kapuhoz vonult, majd innen a polgári huszárók kíséretében jó félóra távolságra kilovagolt a városból. A bécsújrhelyi úton találkoztak a Sopron felé haladó ezreddel. Szívélyes üdvözlés után folytatták útjukat a város felé. A városkapunál az ott parádézó két század fogadta őket. A polgári alakulat és az ezred *zenekara muzsikájának váltakozása* közben bevonultak a belvárosba. A Fő téren elvonultak a városház és a megyeház előtt. A város lakói közül több ezren már a Bécsi kapunál várták őket, és örömujjongásaikkal kísérték a bevonulásukat. . . Az ezred és a polgári alakulat tisztikarát a városi tanács látta vendégül, és igen jó hangulatban ünnepelték a viszontlátást.”¹³⁸

Az Albert-ezred a főszereplője a lipcsei csata évfordulóján tartott ünnepnek is 1814. októberben: „Tegnap, azaz 18-án az Albert-ezred két osztálya az elesett hősök emlékére megünnepelte a lipcsei csata évfordulóját, amely joggal nevezhető a népek csatájának. Az Új-kertnél levő réten [Neuhof, ma Erzsébet-kert] sátor alatt tábori oltárt állítottak fel, előtte pedig az elhunyt hősöknek jelképes díszes tumbát [ravatalt]. Délelőtt 10-kor ünnepi díszben állt már a legénység, amikor Grenvill altábornagy megérkezett kíséretével. A tábori lelkész előbb rövid beszédet tartott, majd a gyászmisét énekelte el. A befejezése után a Te Deum következett, és hat díszlövést adtak le. A tisztek és a csatában megsebesült katonák ünnepi ebédet vettek részt. A legénységet a lövöldében vendégelték meg, és az emlékezetes napot kellemesen töltötték.”¹³⁹

Az utóbbi években nem ragaszkodtak az ápr. 24-i dátumhoz a városi tisztújítás megtartásában. 1815-ben pl. jún. 22-én volt, és királyi komisszárius sem vett részt az ünnepen. A szertartás azonban nem változott: „Reggel 7-kor a városi tanács és a választó község katolikus tagjai a Szentlélek segítségül hívása céljából a Szentlélek-templomba, az evangélikusok pedig a saját templomukba vonultak.” Majd visszatértek a városházára, és a tisztújítás – a polgármester és a városbíró választása – hagyományosan történt. „A választás végén a tanács katolikus és evangélikus tagjai is a *várostoronyból hangzó toronyzene* kíséretében ünnepi rendben a Szentlélek-templomba mentek át, ahonnan a Te Deum eléneklése után visszatértek a városházára. Az új polgármestert és a városbírókat ünnepélyesen hazakísérték.”¹⁴⁰

Mária Ludovika királyné halála alkalmával a Szent Mihály-templomban 1816. júl. 2-án tartott gyászmiséről nem ismerünk leírást, csupán azt tudjuk, hogy 118 ft kiadása volt ezzel kapcsolatban a városnak.¹⁴¹ Fiedler krónikája röviden szól az

¹³⁷ Pressburger Zeitung 1814. máj. 3., 35.sz., 411.l.; GySmL:2 Fasc. IV. Nr. 1988. T.C.P.m. irat., 1814.; uo. Geiger-krónika 460–461.l.; uo. Michel-krónika 507.l.; Evtl 604 2535 VI 131. sz. Fiedler-krónika 544–545.l.

¹³⁸ Pressburger Zeitung 1814. aug. 19., 66.sz., 779.l.

¹³⁹ Uo. 1814. okt. 25., 85.sz., 1001.l.

¹⁴⁰ Tjk 1815. jún. 22., 2015.sz., 407–415.l.

¹⁴¹ Uo. 1816. júl. 22., 2539.sz., 439.l.

evangélikusok megemlékezéséről: „Júl. 3-án Őfelsége hitvesének halála alkalmával igen sok katolikus jelenlétében az evangélikus templomban Kis János szuperintendens ünnepi predikációt tartott. A templomot szépen kivilágították, az oltárt, a szószéket és a karzatokat fekete lepelletel vonták be. *Zenekari kísérettel* a 360. sz. gyászéneket is elénekelték.”¹⁴²

Gamauf idézi 1818-ban a farsang hangulatát: „A farsang kezdete idén január 6. A korai húsvét miatt [márc. 22.!] idén csak négy hétre korlátozódik, így febr. 3-ig tart. De annál vigabban folyik: Mindennap színházi előadás van és estély Viczay grófnál. [Fő tér 4. sz.] Vasárnapokon nyilvános *mulatság* a kaszinóban, keddi napokon pedig ugyanitt az előkelőségek *bálja*. Szerda esteken az Albert-ezred tisztikara pikniket rendez, pénteki napokon Pejacevich grófnőnél estélyt tartanak. Viczay gróf vasárnapokon tartja az estélyeket. Csupán a csütörtök este marad szabad. Mindenkinek van elég pénze hozzá, vagy legalább is azt hiszi, hogy van!”¹⁴³

A Hazai Tudósítások szövege szerint idézzük I. Ferenc király és Karolina királyné fogadását 1818. aug. 3-án: „Minekutánna Nagy Meltóságú Végh István Magyar Országának Fő Commissariussa, a' Soprony Vármegyei Első Vice Ispányt, Királyi tanácsos Ötves Ferencz Urat hivatalból tudósította, hogy az Ő Felségök Július első napján Zágrábból Varasdra, 2-án Varasdról Kőszegre és 3-án Sopronyon és Német-Újhelyen keresztül Badenbe fog utazni, mind a' Város, mind a' Vármegye az időhöz képest egész buzgósággal, 's kettőzött erővel megtett minden rendelkezéseket, hogy Ő Felségöket meltóképpen fogadhassa. A' hidakat megújították, az utakat elegyengettették, 's mindenütt a' tiszteletre és bátorságra megkívántató készüléteket elrendelték. Azért a' Vármegyének határán, a' Vice Ispány Úr számos Deputatioval fogadta, és tisztelte meg Ő Felségöket, 's Nagy – Baromig kísérte, hol tsinos győzedelmi bólt alatt Fő Tiszt. Berghoffer Mihály a' Sopronyi Káptalannak Prépostja, és a' városnak Plebánossa rövid és díszes beszéddel köszönté. – Innen még 9 óra előtt bé érkeztek a' Felséges utazók Soprony városába. Melly örvendetes jelenést a' harangok és a' mozsarak jelentették. A' Potsi kapunál ismét győzedelmi boltozat volt, hol a' Polgármester Leitner Ferencz Úr az egész Tanátstsal mélységes tiszteletet jelenthetni szerentsés volt. A' nagy piaczon mind a' zsoldos Katonaság, mind a' fegyveres Polgárság ki volt állítva Ő Felségöknek tiszteletére, 's még ott lovakat váltanának, 12 díszesen öltözködött leánykák Ő Felségének a' Tsászárnak, ugyan más 12-en Ő Felségének a' Tsászárnénak kellemetesen készült virág bokrétákat, az ártatlanság kellemeivel benyújtották. Mellyeket mint a' hívségnek zálogait Ő Felségök kegyesen fogadván magas tetszésöknek kijelentésével ezer áldások között elutaztak.” A tanácsi jegyzőkönyvből tudjuk, hogy a Pócsi kaputól a Bécsi kapuig sorfalat álltak az iskolások és a nép is. A város világi és egyházi elöljárói mind várták a királyi párt. A 24 kislány az orsolyiták tanulói voltak, akik rövid verssel is köszöntötték a vendégeket, s a versek szövegét a király és a királyné átvette a leányoktól. A leírások

¹⁴² Evtl 604 2535 VI 131.sz. Fiedler-krónika 565.l.

¹⁴³ GamaufDenkwürdige 10.k. 421.l.

nem szólnak kifejezetten a zenekarok szerepéről, pedig tudjuk, hogy Gasznerne toronymester 12 ft-ot kapott a várostól a toronyzenészek muzsikájáért.¹⁴⁴

Csatkai a Pannónia c. folyóiratra hivatkozva közli az 1820. jan. 11-i hangverseny műsorát, amelyet Benesch József rendezett növendékével, a 8 éves vak Praun Zsigmonddal. Közreműködött a katonazenekar is: „1. Cherubini: Lodoisca-nyitány, 2. Franzel: Hegedűkoncert Nr. 7., 3. Gitárváltozatok Rossini Tankrédjából előadva egy dilettáns kvartett kíséretében, 4. Benesch: Variációk, 5. Pavesi: 5 rondeau, 6. Gitárszóló, 7. Mozart: Titus nyitány.”¹⁴⁵

Schwarzenberg Ernő hg. győri püspököt 1820. jún. 25-én fogadták, amikor bérmálni jött Sopronba: „Már kora reggel a hívek tömege sietett a Szent Mihály-templomba. A polgári alakulat gyalogosai és lovas huszárai is zászlóikkal és zenekarukkal felálltak a lombokkal díszített templom kapujánál. 9-kor harangok zúgása és mozsarak dördülései jelezték Óexcellenciájának érkezését, aki a megyei huszárok kíséretében a nép ujjongása közepette érkezett meg. A templom bejáratánál a társaskáptalan tagjai és a papság fogadta. A templom ajtajában 12 fehér ruhás, virágokkal felékesített leányka állott. Egyikük rövid köszöntőt mondott. . . majd bevonultak a díszes főoltárhoz, és elkezdődött az ünnepi főpapi mise. . . Harangok zúgása közben az ágyúk hangja is hallatszott. Majd következett a bérmálás. 2 órakor a városplébánián a város előkelőségeinek társaságában asztalhoz ültek, és estig kellemesen töltötték az időt. Este a püspök visszatért nyári rezidenciájára, Rákosra, s másnap délben 1 óráig folytatta a bérmálást.”¹⁴⁶

A Magyar Kurir kritikája idézi a Kilényi-társulat 1820 nyári előadásait: „A Honnyi Szinjátszó Társaság Posonbol vissza térése alkalmatosságával helyes kész ügyességének itt is tökéletes bizonyosságait adta. Ugyan is Jul. 28-dikán Kotzebue-nak ezen mulattató darabjában, A Bak-Őz' Kilényi Ur (Gróf Csillagvári) helyesen mimelte a tsapodar Férjet; Etsedi Josefa (a' Grófné) pedig a' hiv és szemes Aszszonyt. Dériné Aszsz. (Báró Völgyiné) most is különös figyelmet 's betsülést erdemelt; Vásárhelyi Ur (Báró Fellegvári) jelesen jádszotta az igaz 's hiv szerelme. Dellné Aszsz. (Náni, a Báróné szobaleánya) is eléggé megfelelt e' játékban személyének, Szentpétery Ur (Deres, a' Gróf Arendása) olly tökéletesen jádszott, mint tsak kellett 's lehetett. Csepregi Nina (Jutha, annak Felesége) természetesen ábrázolta az öreg férjel elégedetlen menyetskét. Egy szóval minnyájan tisztelet 's becsület tapsot érdemeltek. Augustus 1-ső napján egy *Musikalis Mindenneműben* Dériné Aszsz. jól választott öltözete, deli termete, kellemes nemes arczulatja 's kerek kis szájából bájolva folyó hangjainak remek lengetése által a' bámuló halgatódzót istennékep' elragadta. Ennek hangjait hallani elég több az elégnél azon meggyőződésre nézve, hogy tsakugyan nints 's nem lehet a' magyar hangnál édesebb 's kellemetesebb hang. Méltán említést érdemel mint Énekes Pály Ur is, kinek tiszta hangjai, a' hol kell szelidebbé 's lágyabbá válnak, mit sem a' magyar

¹⁴⁴ Hazai Tudósítások 1818. júl. 18., 6.sz., 43.l.; Pressburger Zeitung 1818. júl. 14., 54.sz., 729.l.GySmL:2 „Kronika” (Orsolyiták naplója) 209–210.l.; uo. Journal 1818. nr. 1619.; uo. Tjk 1818. jún. 15., 2465.sz., 190.l.; uo. júl. 1., 2649 sz., 345–348.l.

¹⁴⁵ CsatkaiDériné 2.l.; CsatkaiZeneegyesület 8.l.

¹⁴⁶ Pressburger Zeitung 1820. júl. 4., 53.sz., 4.l.

férfi hangról vagy tsak fel is lehetne tenni. Többnyire pedig énekében meg van az érzés is, a' kifejezés is. Láng Urat sem mellőzhetjük el mint Énekest. Azon Martzialis (hadi) Aria, mellyet a' Doctor és Patikárius nevü Operából énekelt, nyilván bizonyosága hangmértékesen enyeltő nyers szavának. Kilényi Ur a' Declamálásban, Shakespearnak Hamletjéből vévén ezen esmeretes Tünődést: Lenni vagy nem lenni 's a' t. [stb] olly remekül eltalálta minden szónak 's mondásnak kelleti hangját, hogy azzal minden reménységünket sokkal fellyül multa. Ők látni való, tanulni 's tökéletesedni kívánó, a' Nemzethez méltó Jádzók. – Hogy van az még is, hogy egy olly máskép' derék Városban mint Sopron, mellyre ugy szólván mind a' természet mintegy vesztegette másutt ritka javait, mind még annyi ügyes értékes a' szépet jót 's felségest kedvelő mivelte lakosoknak közepette olly kevés előmozdító (mert mind az első, mind a' második Játékban alig volt 50 – 60) találkoznak az illy nemes 's é részben is a' hijánosságot pótolni igyekező Hazafiságnak? Boldog honnyi-tanya, mellynek ennek élesztő tüze még ki nem aludt!!!”¹⁴⁷

A 9 éves Liszt Ferenc 1820-ban tartott első soproni hangversenyéről közvetlen forrás nem maradt fenn. Időben legközelebbi tanú rá az Allgemeine Theaterzeitung tudósítója, aki 1840-ben Liszt második soproni hangversenyéről számol be. E német nyelvű cikkben fontos utalás található az 1820-as koncertre is: „... zsenge gyerekkorában már nálunk volt, és mielőtt még elhagyta hazáját 1822 évben [ez elírás vagy sajtóhiba], mint 10 éves fiú adta itt nálunk az első nyilvános hangversenyét. Csodálatosképpen megmaradt erről egy hirdető-cédula [Ankündigungszettel], amelyet megmutatva a művésznek mosolyra készítette őt, de még inkább érdekes összehasonlításra az akkor még csak serdülő, most már érett művész között.” A cikkben később ismét olvassuk: „Hogy ismét most visszajött Sopronba...” A hangverseny műsorát Frankenburg Adolfnak, Liszt gyerekkori játszótársának visszaemlékezéséből ismerjük: „Kilenczéves korában először halatát magát Liszt a zongorán nyilvánosan Sopronban. Ries Es-dúr concertját játszotta s egy önmaga által rögtönzött ábrányt. A hallgatóság – ezek közt anyám, én s alig ötéves húgom – el volt ragadtatva, s zajos tetszésnyilatkozatokkal árasztá el a csudagyermeket. Én a concert után nyakába borultam Fránczinak s zokogtam örömben, hogy annyira tetszett az embereknek.” – Göllerich idézi magának Lisztnek a hangversenyre vonatkozó német nyelvű szavait: „Első nyilvános fellépésem 9 éves koromban volt vak zenész társaságában egy soproni hangversenyen, mégpedig Ries Es-dúr zenekari kíséretes koncertjével és ismert témák feletti szabad fantáziával.”¹⁴⁸

¹⁴⁷ Magyar Kurir 1820. aug. 8., 11.sz., 87.l.

¹⁴⁸ Allgemeine Theaterzeitung 1840. febr. 26., 49.sz., 497–498.l. – Legány Dezső szivességéből.; FrankenburgEmlék II.k. 73.l.; GöllerichLiszt 159.l. – A hangversenyre utalnak a soproni tanács által 1840. febr. 24-én Liszt részére kiállított dispolgári oklevél szövegében is: „Tekintetes Nemes Sopron Vármegyében születvén, gyöngé korának számosb napjait falaink közt töltötte s ugyan itt mint tíz esztendő ifjú, akkor még fejlődő, de most bevégzett tőkélyre jutott művészi lángjának első nyilvános próbáját adta...” Közli DömötörKovácsLiszt 70.l. Utal a hangversenyre még az Oedenburger Bote 1881. ápr. 8. Nr. 29 is. – Házi és Csatkai az említett és elveszett műsorceduláról ír, amelynek egy példánya Kossov Jenő városi aljegyző és későbbi pozsonyi karmester birtokában volt, de ennek is

A Geiger- és a Princz-krónika, valamint a bencések naplója is ír az 1822. november eleji második aratási ünnepről: „Pfandler Kristóf helybeli polgár az Újteleki kapun kívül fekvő földjén november 4-én másodsor arattatta le az árpát. Mindenki nagy csodálkozására közben az Újteleki kapun behordták a Fő téren keresztül. Az arató legények és leányok *muzsikaszó mellett dalolva* kísérték a kévékkel teli szekereket. A leányok virágokkal és koszorúkkal ékesen igen vidáman és jókedvűen vonultak egészen a csűrüg.” A bencés napló azt is feljegyezte, hogy az aratókat megvendégelték és a bevonuláskor a város utcáin táncoltak.¹⁴⁹

1823. febr. 11-én a király születésnapjára a soproni katonai nevelőintézetéről is hallunk: „Őfelsége születésnapját a szabad királyi város polgárai istentisztelet tartásával ünnepelték. A 48. gyalogezred katonai nevelőintézete is hálás lélekkel emlékezett meg erről a napról. A meghívott előkelőség az intézet szépen feldíszített nagy előadó termében foglalt helyet. Egy V. osztályú növendék tartotta a beszédet, amelyet a hallgatóság tetszéssel fogadott. A nemrég újra feldolgozott, ismert népdal következett, a Gotterhalte. Majd megnyitották a *táncmulatságot*, amelyen a növendékek és a meghívott társaság 11 óráig kellemesen szórakozott.”¹⁵⁰

1827. máj. 27-én került sor a polgári alakulatok szemléjére: „Ennek fő oka az volt, hogy évek folyamán sok fiatal lépett be az alakulat kötelékébe, s ezeknek fel kellett esküdni a zászlójukra. A csaknem 600 főből álló csapat *vadonatúj ruhás 36 tagú zenekarával* ünnepi parádében vonult ki a Balfi kapu előtt lévő gyakorlótérre. Előttük lovagolt Fabriczius Fábián polgármester mint a főparancsnokuk és Patzil Gáspár városkapitány mint az őrnagyuk. A Frigyes-ezred tisztikara, az előkelőségek és nagy néptömeg előtt tették le az esküt. Közben díszlövéseket is adtak. A polgármester úr a saját házában látta vendégül a tiszteket és az előkelőségeket, a többiek részére a kaszinóban volt ünnepi ebéd. Mindkét helyen kitűnő volt a hangulat. *Muzsika kíséretében* és díszlövések közepette köszöntötték Őfelségét a császárt és királyt. Este a kaszinó nagy- és kistermében *bálon* vettek részt egészen másnap reggelig.”¹⁵¹

Az 1829. jan. 30-i Haydn Évszakok és a márc. 6-i Teremtés előadásról nem maradt fenn korabeli leírás. Fennmaradt az Évszakok 1829. nov. 6-i előadásának is a plakátja. Nyomatott szöveggönyv igazolja pedig Haydn Krisztus hét szava a keresztfán 1829. ápr. 17-i, nagyönteki előadását.¹⁵²

nyoma veszett. (Háziliszt 4.1. és Csatkailiszt II. 212.1.). – Bár a hangverseny emléktábláját a Pejacsevich-féle kaszinó helyén álló iskola falára helyezték, még ma sincs eldöntve, hogy a hangversenyt itt tartották vagy esetleg a bencések odeumában, miként a pontos időpontja sem ismeretes. (Csatkailiszt II.; Háziliszt; ThierLiszt 358.1.; NagyLiszt 9.1.; HamburgerLiszt 26.1.)

¹⁴⁹ GySmL:2 S. 18.sz. Geiger-krónika 476.1.; uo. Princz-krónika 243.1.; uo. Soproni Szent Benedek-rendi Székház iratai. Házfőnöki iratok 1. Prot. Res. Sopr. RRPP Benedictorum 1802–1864., 74.1.; Magyar Kurir 1822. nov. 7., 313.1.

¹⁵⁰ Pressburger Zeitung 1823. febr. 24., 15.sz., 169.1.

¹⁵¹ Ofner und Pester Zeitung 1827. jún. 13., 47.sz., 792.1.

¹⁵² GySmL:2 Zene c. doboz: Plakátok, meghívók, műsorok. 1829. nov. 6. Viertes Gesellschafts Concert... Die Jahreszeiten... von Jos. Haydn.; SMuz gyűjteményében: Die Worte des Heilandes am Kreuze... von dem Oed. Musikverein am Charfreitag den 17. April 1829. – Wigand.

Csatkai közlése szerint idézzük a zeneegyesület 1829-ben tartott következő műsorait: „*Jún. 15.*: 1. Weber *Oberon* Ouver. 2. Rossini *Ima a Mózes* c. operából. 3. Schubert *Concert polonaise* klarinettra (Amthor karmester), 4. Haydn *Sturm Chor*. 5. Cherubini *Anakreon* Ouv. 6. Spontini *Cortez* Ouv. 7. Mehul *Vocal* kar József és testvérei c. operából. 8. Hummel 2. tétel az E-dúr trióból (zongora négykezes Feigler és Bitrof), 9. Spontini *Cortez*. Bevezető kórus. *Aug. 22.*: 1. Eitner: *Hedwig* Ouv. 2. Gyrowetz *Agnes Sorel* terzett, 3. Kohout: *Polonaise vadászkürtre*, 4. Pauni *Ária a Pompeji utolsó napján* c. operából, 5. Schubert *Wanderer*, 6. Assmayer *Jagdgemälde*. *Okt. 10.*: *Boieldieu Fehér nő* c. opera nyitány, duettje, románca, bev. áriája és 2. finálója. Ezenkívül egyveleg oboára.”¹⁵³

Befejezésül a zeneegyesület 1830. évi hangversenyeinek megtalált műsorait ismertetjük magyar fordításban:

- Jan. 8.*
1. Hummel: D-dúr nyitány
 2. Duett Rossini *Tankréd* c. operájából
 3. Jos. Mayseder: *Polonaise*
 4. Ária Rossini *Sevillai borbély* c. operájából
 5. Carl M. Weber: *Variációk vadászkürtre*
 6. Beethoven: *Egmont* nyitány.

- Febr. 12.*
1. Raumann: *Nyitány*
 2. Himnusz Auber *Portici néma* c. operájából
 3. Ária Rossini *Tankréd* c. operájából
 4. Zongoravariációk (Blahetka Leopoldin)
 5. *Bevilacqua* abbé: *Ária*
 6. L. Maurer: *Le nouveau Paris*, nyitány.

Márc. 12.: A műsor plakátja: A soproni zeneegyesület 1830. márc. 12-én este 7 órakor a városi kaszinó termében az itteni kórház céljára, a szegény iparoslegények és cselédek javára 1 váltóforint belépővel hangversenyt rendez a következő műsorral:

- I. rész:
1. Lindpaintner *Vampír* c. operjának nyitánya
 2. Szoprán és tenor duett Rossini *Armida* c. operájából
 3. Bernhard Romberg: *Andante és Rondó alla Polacca* gordonkára
 4. Szoprán kavatina Rossini *Szevillai borbély* c. operájából.
 5. Achmet Aga: Nagy katonai induló zongorára törökös zenekísérettel
- II. rész:
6. Rossini *Tell Vilmos* c. opera nyitánya
 7. *Bevilacqua* abbé: Szoprán, tenor és basszus tercett.
 8. Hegedű szóló zenekari kísérettel
 9. *Bevilacqua* abbé: Szoprán ária.
 10. Rossini *Othello* c. operájának 1. Fináléja.

¹⁵³ Csatkai Zeneegyesület 10.1. – Az aug. 22-i és okt. 10-i műsorokat lásd GySmL:2 Zene c. dobozban.

Ápr. 25. vasárnap de. 11-kor a zeneiskola első vizsgahangversenye (valószínű Kurzweil kezeirása!):

1. Häser: Vater unser, előadja 24 növendék
2. Zeneelmélet
3. Zelter: Alles was Adam (?) hat lobet dem Herrn., előadja 3 leány
4. Alt ária zenekari kísérettel, énekli Amthor Alojzia
5. C. M. Weber A bűvös vadász c. operából a vadászkar, előadja a növendékek férfikara zenekari kísérettel
6. Das Leben von Gattermann, előadja 10 leány
7. Gläser: Schauernacht c. operájából a vadászkar, kíséret nélkül
8. Szoprán ária zenekari kísérettel, énekli Scherm Amália
9. Rabszolgák kara, ária és rec. (Auber) Maurer u. Schlosser c. operából, szólót énekel Heckenast Lajos
10. Giuliani olasz áriája zongora kísérettel, énekli Welenovsky Mária, kíséri Kobler A.
11. Mehul József és testvérei c. operából az ima (Gott Israel), előadja a növendékek teljes kórusa.

Aug. 11.

1. Cherubini Lodoiska c. operája nyitánya
2. Auber Portici néma c. operából ária
3. Schubert: Gott in Gewitter, kórus
4. Rossini Othello c. operából nyitány
5. Caraffa Berenice in Siria c. operából kavatina
6. Righini: Kórus

Nov. 19.:

1. Auber Maurer und Schlosser c. operájának nyitánya
2. Rossini Tankréd c. operájából ária és kórus
3. C. M. Weber: Concertino klarinetre
4. Rossini La Donna de Lago c. operájából ária
5. Ferd. Ries: Svéd dalok zongorára kvartett kísérettel
6. Jos. Haydn: Vihar-kórus
7. Nagy katonai induló rézfúvós együttesre

Dec. 17.:

1. Cherubini Faniska c. operájából nyitány
2. Zingarelli Romeo és Julia c. operájából ária
3. Kovalovsky: Polonaise fagottra
4. Rossini Semiramis c. operájából ária és kórus
5. Auber Portici néma c. operájából a halászkar rézfúvós kísérettel
6. Mozart: Kórus.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Uo. Plakátok, meghívók, műsorok.

VI. Soproni muzsikuskok és zeneszerzök 1500 – 1830

Ebben az idörendi összeállításunkban azokat *is* felsoroljuk, akikröl eddig nem szöltünk. Felsorolásuk sajnos nem teljes, mert az anyakönyvek sokszor nem jelzik a foglalkozást. (Valamennyiük neve betürendben megtalálható a Név- és tárgymutatóban is!):

István orgonista 1498 – 1505
Quirinus sípos 1503
János orgonista 1505
András orgonista 1510
István ferences orgonista 1518
Gattenhofer Erhard orgonista 1519 – 1532
Wolfl – sípos 1524 – 1525
Wolfgang – sípos 1526
György toronyzenész 1530
Sundlich Gáspár orgonista 1532 – 1535
Kneissel István orgonista 1535 – 1538
Roiss János segédtanító, succentor 1535 – 1553
Adler György toronyzenész 1536 – 1547
István magyar hegedüs 1538
Knauss – orgonista 1539
Kellner Lörinc orgonista 1540 – 1549
Grill János dobos 1542
Nusser József toronyzenész 1548
Vince toronyzenész 1548
Sixto – segédkantör 1548
Leypingerus Barth Lukács tanító 1548 – 1549
Weinagl Orbán toronyzenész 1548 – 1550
Raidl András tanító 1549
Antal mester orgonista 1549 – 1550
Wald Melhárd toronyzenész 1550
Krobat András toronyzenész 1550
Pircher Ulrik orgonista 1550 – 1552
Ernlechner József toronyzenész 1550 – 1554
Pintér Imre dobos 1552
Gergely orgonista 1553

Güntzel Lőrinc orgonista 1554 – 1661
 Stibler János toronyzenész 1554 – 1565
 Vince toronyzenész 1556
 Farkas – sípos 1556
 Althamer János toronyzenész 1556 – 1557
 Seibicz (Seubnitz) Péter orgonista 1556 – 1558
 Nusser Boldizsár tanító 1557 – 1562
 Wolf Máté tanító 1562 – 1563
 Mutzert János kántor 1563 – 1564
 Schutz Simon segédkántor 1563 – 1564
 Siessmilch Bertalan orgonista 1563 – 1564
 Siebenberger Domonkos tanító 1563 – 1565
 Vencel kántor 1564 – 1565
 Prumer Simon segédkántor 1564 – 1565
 Zeiller János orgonista 1564 – 1572
 Weylandt Sebestyén toronyzenész 1565
 Hartmann Ferenc ev. rektor 1565 – 1571
 Stern András toronyzenész legény 1567
 Wurzler Gergely toronyzenész 1567
 Katschitsch – Naderer Tamás toronyzenész 1567 – 1580; 1584 – 1585
 Hauck János tanító 1571
 Musaeus Fleissmann Jónás Péter lelkész és zenész 1571
 Urmannsfelder Lőrinc orgonista 1573
 Metzler Gábor Ferenc kántor 1573
 Rüstler Mihály János tanító 1575 – 1579
 Stadthueber Mátyás tanító, spítalban kórusvezető 1578
 Funk János tanító 1579 – 1582
 Frauenburger Mihály toronyzenész 1581 – 1584
 Schrämél Ábrahám tanító 1582 – 1584
 Guldner Mátyás orgonista 1582 – 1584
 Olay Eritius tanító 1584
 Herrenhandt János Kristóf orgonista 1584 – 1586
 Schaden Troján toronyzenész 1585 – 1592
 Mair Tamás toronyzenész legény 1587
 Agricola Kristóf tanító 1589 – 1592
 Thier (Dürr) Péter toronyzenész 1590 – 1595
 Sturm István orgonista 1591
 Fischer Lipót orgonista 1591 – 1596
 Auer János tanító 1593
 Hann György toronyzenész 1595 – 1598
 Akács István orgonista 1597 – 1598
 Auerswaldt János Jakab orgonista 1598 – 1605
 Assoly Pál toronyzenész 1598 – 1603
 Hennensberger Albán kántortanító 1599
 Anninger Gábor toronyzenész legény 1600

Zorn Tamás toronyzenész legény 1600 – 1601
 Karp Magnus (?) kántor 1602
 Hueber Kristóf kántor 1603
 Schönauer Péter toronyzenész 1603
 Schaller Mátyás toronyzenész 1603
 Løb Gergely toronyzenész 1603 – 1607; 1609 – 1610
 Reiss György tanító és Szent Györgyben kórusvezető 1604 – 1608
 Richter Vid toronyzenész legény 1606
 Frank István rektor 1606 – 1607
 Baumgartner Lőrinc ev. kántor 1606 – 1608
 Drunder Ferenc toronyzenész legény 1607
 Fuessel Jakab toronyzenész 1607
 Fischer Tóbiás toronyzenész legény 1608
 Reichart Mihály ev. kántor 1608 – 1609
 Farkas toronyzenész legény 1609
 Ferenc toronyzenész legény 1609
 Jakab toronyzenész legény 1609
 Freidig Jeromos ev. kántor 1609 – 1620
 Polaiter János ev. diszkantista 1610
 Scriba György ev. astans 1610
 György ev. diszkantista 1611
 Schöpp András ev. astans 1612 – 1613
 Knoblich János ev. astans 1613
 Pfarkircher Szilveszter ev. orgonista 1614 – 1629
 Praetorius András ev. tanár, basszista 1616 k.
 Prandtl Lajos toronyzenész 1617 – 1620
 Wagner Mátyás ev. astans, kántor 1620 k.
 Märchel János Gáspár toronyzenész 1620 – 1638
 Wigeleb Bálint ev. kántor 1621 – 1629
 Hausmann Kristóf ev. rektor és zenész 1625 – 1627
 Röschen Ádám ev. zenekari tag 1626 – 1635
 Speten János exulans zenész 1627 – 1635
 Wohlweber Henrik ev. tanító és énekes 1628 – 1638
 Kristóf toronyzenész 1629
 Holzhauser Farkas ev. kántor és *zeneszerző* 1629 – 1631; 1634 – 1638
 Rauch András ev. orgonista és *zeneszerző* 1629 – 1656
 Bitter Bálint toronyzenész 1630
 Nicolaj János Tivadar exulans zenész 1630 – 1640
 Grünbaum (Gripain) Miklós toronyzenész 1631 – 1632
 Nigerinus Ádám ev. tanár és kántor 1631 – 1633
 Schierschlaifer János ev. zenekari tag 1632
 Wolfgang Sámuel ev. zenekari tag 1632
 Schubert Pál ev. zenekari tag 1632
 Valla Lukács ev. konrektor és zenekari tag 1632 – 1645
 Müllner György zenész 1634 – 1644

Eckhardt György altista, ev. kántor 1634 – 1662
 Hultzinszky Márton toronyzenész legény 1635
 Huppelmann János tanító, ev. kántor 1638
 Wirsing Sámuel ev. kántor 1638 – 1655
 Psyllius Lukács ev. diák és kórustag 1638 – 1648; gimn. tanár és zenekari tag
 1649 – 1656; orgonista és *zeneszerző* 1656 – 1685
 Ehrbeck Farkas György ev. tanító és kántor 1640
 Re kard György ev. zenekari tag 1640
 Scoppius, Johannes exulans ev. zenekari tag 1640
 Capricornus (Capricornides), Samuel exulans, ev. zenekari tag 1640
 Steinkopf György toronyzenész 1644 – 1649; 1653 – 1655
 Marterer György zenész, majd toronyzenész 1646 – 1674
 Jahn Ágoston ev. tanár és zenekari tag 1647 – 1648
 Rueff János zenész 1647 – 1651
 Hamburger János toronyzenész 1648 – 1651
 Kholp Mátyás rákosi kántortanító 1651 – 1663
 Raab Pál toronyzenész 1652
 Crellius Tobias ev. gimn. kórustag 1653
 Wisliczen György ev. gimn. kórustag 1653
 Vibegius János ev. gimn. kórustag 1653
 Seyfferth Sámuel toronyzenész 1655 – 1658; 1661 – 1669; templomi zenész
 1669 – 1674
 Kusser János ev. kántor és *zeneszerző* 1655 – 1657
 Stigelitz Benedek ev. tanár és zenész 1656
 Dainer György ev. tanító és előénekes a spítálban 1656 – 1674
 Höher János toronyzenész legény 1657 k.
 Kern Tóbiás ev. tanár és *zeneszerző* 1657 – 1672
 Kalinka (Kalinkius) János ev. kántor 1657 – 1687
 Schobert János toronyzenész legény 1658
 Schubert János ev. lelkész és *zeneszerző* 1658
 Königsdorfer György toronyzenész 1658 – 1659
 Freytag Dániel citerás 1659
 Poch János toronyzenész 1659 – 1661
 Frais, Matthias császári trombitás 1660
 Wollin Sebestyén toronyzenész legény 1661
 Georg János toronyzenész legény 1661
 Russ Mihály ev. kórustag 1661 – 1713
 Balduin Dorottya (Serpilius Jánosné) énekes, lantos 1662 – 1686
 Megglin János jezsuita karnagy 1663
 Payr Péter zenész 1668
 Orlam Benedek ev. tanító és kántor 1668 – 1684
 Zelly György toronyzenész legény 1668 – 1694
 Thomicz Tamás toronyzenész legény 1669
 Christian János Ambrus toronyzenész legény 1669
 Rein Keresztély toronyzenész legény 1669

Benedict György toronyzenész legény 1669 – 1670
 Bessler (Pessler) Lőrinc toronyzenész 1669 – 1674; ev. zenekari tag 1674 – 1690
 Unger Mihály magyar ev. tanító és kántor 1671 – 1675
 Fridelius (Fridl) János ev. konrektor és zenekari tag 1672 – 1697
 Grellich Ferenc kat. tanító és orgonista 1673 – 1695
 Stänner Dániel ev. diszkantista 1674
 András toronyzenész 1674
 Eckhardt Ábrahám Frigyes ev. tenorista 1674 – 1704
 Keninger Kristóf rákosi kántortanító 1676
 Holdt Gotthárd jezsuita karnagy 1676
 Zier Keresztély jezsuita segédkarnagy 1676
 Tyer Fülöp Szent Mihályban harangozó és zenész 1676
 Schreier Mihály jezsuita karnagy 1677
 Strobl Máttyás jezsuita karnagy 1678
 Grebhem János Frigyes ev. zenekari tag 1678 – 1679
 Strasser János ev. diszkantista 1678 – 1679
 Steger Pál ev. zenekari tag 1678 – 1697
 Kosay (Kassay) Illés ev. zenekari tag 1678 – 1729
 Leidl János ev. diszkantista 1680 – 1681
 ifj. Fauten – ev. diszkantista 1680 – 1683
 Punk Máttyás bánfalvai tanító 1680 – 1690; soproni belső iskolai tanító és zenész
 1691 – 1696
 ifj. Lanion Richárd ev. diszkantista 1680 – 1692
 Psyllius György ev. zenekari tag 1680 – 1718
 Philipp János kat. sekrestyés és zenész 1681
 Ricksschloss – ev. diszkantista 1681 – 1683
 Thier (Dürr) János Vilmos toronyzenész 1681 – 1705
 ifj. Payer János ev. diszkantista 1682 – 1686
 Pos'uch György jezsuita karnagy 1685
 Gumpelhueber – ev. diszkantista 1685
 Stainer Dániel ev. diszkantista 1685 – 1686
 Barth (Konrád fia) hangszeratanuló 1686
 Hohenwirth Dorottya hangszeratanuló 1686
 Preining (János fia) ev. diszkantista, hangszeratanuló 1686
 Serpilius Keresztély hangszeratanuló 1686
 Sowitsch [Sobitsch] Zsuzsanna klavikord tanuló 1686
 Vibegius (János fia) ev. diszkantista, hangszeratanuló 1686
 Wirth Éva Zsuzsanna klavikord tanuló 1686
 ifj. Kranay – ev. diszkantista 1686 – 1687
 ifj. Unger – ev. diszkantista 1686 – 1688
 ifj. Wohlmuth János ev. diszkantista 1686 – 1688
 Prisomann Egyed Lajos hangszeratanuló, diszkantista 1686 – 1689
 Fögglér János Keresztély ev. diszkantista, zenész 1686 – 1696
 Ruess János Kristóf ev. zenekari tag és zeneszerző 1686 – 1716
 Wohlmuth János ev. orgonista és zeneszerző 1686 – 1720; nyugdíjban 1720 – 1724

Esterházy Mihály hg. klavikord tanuló 1687
 Esterházy Gábor hg. klavikord tanuló 1687
 Fundinger Mihály ev. diszkantista 1687 – 1692
 Grünler (Gründler) Gottlieb ev. kántor és zeneszerző 1687 – 1731
 Freyman Tóbiás ev. diszkantista 1689
 Friedl Keresztély ev. diszkantista 1689
 Liebezeit János Sámuel ev. diszkantista 1689
 Schwochner Pál kat. tanító, zenész 1689
 Stark János Jakab hangszeratanuló 1689
 Wilhelm János toronyzenész 1689
 Jahl György ev. diszkantista 1689 – 1693
 Rieder Nándor ev. diszkantista 1689 – 1696
 Franck Sámuel ev. diszkantista 1689 – 1700
 Seidl Ferenc Mihály kat. tanító, basszista és orgonista 1689 – 1715
 Müller Menyhért kat. tanító, zenész 1691
 Welcz (Viktor gr. fia) hangszeratanuló 1692
 Rindsmannl (gr. fia) hangszeratanuló 1692
 Auersperg (gr. fia) hangszeratanuló 1692
 Nähringer (báró fia) hangszeratanuló 1692
 Eberl Jakab kat. tanító, zenész 1692 – 1693
 Preinberg (Viktor Zsigmond báró fia) hangszeratanuló 1692 – 1699
 Payer János kat. tanító, zenész 1693
 Hüttig János ev. diszkantista 1693
 Ceyer Keresztély ev. diszkantista 1693
 Halbax Jakab ev. diszkantista 1693
 Eisner János ev. diszkantista 1693
 Sponraft János ev. diszkantista 1693
 Krumrecht Lipót ev. diszkantista 1693
 Hermann Reiner kat. tanító és orgonista 1693 – 1694
 Schneller Keresztély ev. diszkantista, zenész 1693 – 1696
 Kampf Kristóf ev. diszkantista 1694
 Deckhardt János ev. diszkantista 1694
 Hader Konrád ev. diszkantista 1694
 Krausz Lázár ev. diszkantista 1694
 Vogtberg Szigfrid jezsuita karnagy 1696
 Lentner Ferenc ev. diszkantista 1696
 Langer János Keresztély kat. tanító, sekrestyés és zenész 1696 – 1713
 Freytag Ignác jezsuita karnagy 1697 – 1698
 Wallin Mátyás hegedűtanuló 1698
 Glevan (Glivan) János György toronyzenész 1698 – 1701; ev. zenekari tag és sekrestyés 1702 – 1733
 Prenner József jezsuita karnagy 1699; 1710 – 1711
 Moick Mátyás zenész 1699 – 1711
 Gábrriel Mátyás ev. zenekari tag 1700
 Kohlmann Frigyes zenész 1700

Kohlmann György zenész 1700
 Kohlmann Mátyás zenész 1700
 Pauer Mátyás énekes 1700
 Hofstätter Lőrinc trombitás 1700
 Gratianus János Lajos hangszertanuló 1701
 Ferner Gáspár jezsuita karnagy 1701
 Miller Ignác jezsuita karnagy 1703
 Röder Jakab jezsuita karnagy 1704
 Wasner Lipót jezsuita karnagy 1705
 Burger János György toronyzenész 1705 – 1723
 Weschiz Lőrinc kat. basszista 1706
 Psyllius Ehrenreich ev. diszkantista 1706 – 1707
 Purcher Mátyás kat. basszista 1706 – 1709
 Stäner Gottlieb kat. altista 1706 – 1709
 Prantl (Präntl) Ádám kat. tenorista 1706 – 1709
 Lissing János kat. diszkantista 1706 – 1709; toronyzenész tanuló 1710
 Krazer Ignác kat. diszkantista 1706 – 1710
 Feder Domonkos kat. altista 1706 – 1712
 Serenz János kat. diszkantista 1706 – 1720
 Deckhardt Zakariás ev. diszkantista, kórustag 1706 – 1730
 Újvári Pál kat. tanító, basszista 1706 – 1739
 Grünler János Gottlieb ev. diszkantista 1707 – 1712
 Wisay József jezsuita karnagy 1708
 Seidl József kat. diszkantista, altista 1708 – 1716
 Purcher András kat. diszkantista, altista 1708 – 1716
 Partmann Dávid jezsuita karnagy 1709
 Langer József kat. altista 1709 – 1714
 Tröger Boldizsár kat. tanító, basszista 1709 – 1729
 Millner Mátyás kat. tenorista 1710
 Langer Antal kat. altista, tenorista 1710 – 1716
 Malaz Menyhért kat. tenorista 1711 – 1716
 Oram Egyed Gottlieb ev. diszkantista 1712
 Lindauer János Gottlieb ev. diszkantista, basszista 1712 – 1716
 Klumstein János rákosi kántortanító 1713
 Szalkovicz József kat. diszkantista 1714 – 1715
 Purcher Domonkos kat. diszkantista 1714 – 1716
 Wuchner Miklós Gottfrid toronyzenész legény 1715; ev. tenorista 1716
 Mayerhoffer János György toronyzenész tanuló 1716
 Pock Mátyás jezsuita karnagy 1716
 Schraps Keresztély Gottfried ev. altista 1716 – 1717
 Gleván (Gliván) György Lipót ev. diszkantista 1716 – 1720
 Grünler Henrik Gottfried ev. diszkantista, tenorista 1716 – 1724
 Grünler Kristóf Ehrenreich ev. diszkantista, altista 1716 – 1724
 Paczelt Keresztély kat. tanító, orgonista és karnagy 1716 – 1727
 Brantschott Márton ev. kórustag 1717

Kirchvogel Mihály jezsuita karnagy 1717
 Turzó János ev. basszista 1717–1719
 Wendler Mátyás jezsuita karnagy 1718
 Knogler Dániel ev. kórustag 1718; orgonista és *zeneszerző* 1720–1772
 Spurig József toronyzenész legény 1719
 Kuncz Jakab ev. altista 1719–1720
 Stocker Ignác jezsuita karnagy 1720
 Garliczky Tóbiás ev. basszista 1721–1723
 Gleván (Gliván) Keresztély Gottlieb ev. diszkantista, altista 1721–1723
 Grueber József jezsuita karnagy 1722
 Mátyás toronyzenész tanuló 1722
 Brignick József jezsuita karnagy 1723
 Wohlmann Sámuel ev. diszkantista 1723–1724; tenorista 1725–1730; kántor és
zeneszerző 1731–1746
 Roth János Simon toronyzenész 1723–1739
 Peltzel János Jakab toronyzenész legény 1724–1725
 Ehrlich Domonkos jezsuita karnagy 1725
 Schweiger János Ernő kat. tanító, zenész 1726–1729; orgonista és karnagy
 1730–1769
 Gleván (Gliván) Dániel Ferdinánd ev. altista, zenekari tag 1726–1733
 Schez Mihály jezsuita karnagy 1727
 Astl János jezsuita karnagy 1728
 Pataky Mihály ev. diszkantista 1728
 Angerer Kristóf kat. orgonista 1728–1730
 Sonntag György ev. diszkantista 1728–1730
 Holtzkampf J. György ev. diák, kórustag 1728–1730
 Újvári Ferenc kat. tenorista 1728–1730
 Újvári János kat. altista, tenorista 1728–1731
 Paor Lőrinc kat. altista 1728–1731
 Paczelt Rozina kat. diszkantista 1728–1731
 Újvári Antal kat. diszkantista, basszista 1728–1739
 Schral Ferenc kat. tenorista, rákosi tanító 1728–1732
 Schral (Schrall) János György kat. rákosi kántortanító 1729
 Antoni oboista 1729
 Fux, Andreas Ferdinánd-czred zenésze 1729
 Heinrich oboista 1729
 Raisinger János György kat. diszkantista, tenorista 1729–1733
 Albrecht András ev. zenész 1729–1734
 Lindt Gottfrid jezsuita karnagy 1729
 Ferdinandus pálos énektanár 1729
 Schneller ev. diszkantista 1729
 Haskó András ev. altista 1729–1734
 Auer Lipót kat. konventi tanító, tenorista 1729–1741
 Griess Keresztély kat. tanító, énekes 1729–1770
 Roys Ignác jezsuita karnagy 1730

Redl, Ignaz ferences zenész 1730 – 1732
 Ziegler Mátyás rákosi kántortanító 1730 – 1754
 Navoy István jezsuita karnagy 1731
 Veininger Pál kat. tanító, tenorista 1731 – 1735
 Roiko György ev. kórustag 1731 – 1781
 Konrad (Conrad, Conradt) József kat. altista 1732 – 1733; tanító és basszista
 1741 – 1784;
 Kranabeter Keresztély kat. diszkantista 1732 – 1734
 Eberhardt Kristóf ev. kórustag 1733
 Kraos György kat. altista 1733
 Kövesdi Károly ev. zenész 1733 – 1734
 Terstenszky Károly ev. zenész 1733 – 1734
 Bernhardt János ev. kórustag 1733 – 1735
 Újvári Pál kat. altista, tenorista 1733 – 1735
 Raisinger Mátyás kat. diszkantista 1733 – 1740
 Schibing (Schiving) József kat. diszkantista 1733 – 1740
 Paczelt János kat. basszista és *zeneszerző* 1733 – 1749
 Krug Gottlieb ev. zenész 1734
 Johannides Márton ev. zenész 1734
 Kronovetter Keresztély kat. diszkantista 1735
 Tarnóczi Antal kat. diszkantista 1735
 Linde József kat. diszkantista 1735 – 1738
 Reisner Mátyás kat. tenorista 1735 – 1738
 Jakschiz Ferenc kat. diszkantista 1735 – 1738
 Pauer (Bauer) Mátyás Henrik kat. tanító, tenorista 1735 – 1738
 Fabri János ev. tenorista 1738
 Terschiz Tamás kat. tenorista 1738
 Czigerhoffer Vencel kat. altista 1738 – 1739
 Novák Gergely kat. tanító, tenorista 1738 – 1741
 Sonnlaitner Mátyás kat. diszkantista, tenorista 1738 – 1745
 Vilfling János György kat. diszkantista 1738 – 1745; 1745 tenorista; toronyzenész
 legény 1781 – 1782
 Roth János György kat. diszkantista 1739 – 1745
 Ponnhaimer György jezsuita karnagy 1740 – 1741
 Gaszner Gotthárd Károly toronyzenész 1740 – 1753
 Rath János zenész 1741
 Wiltsch Mátyás zenész (Rath-banda) 1741
 Steltzer János zenész (Rath-banda) 1741
 Bieschitz Mátyás zenész (Rath-banda) 1741
 Leitner János zenész (Rath-banda) 1741
 Maurer Mátyás zenész (Rath-banda) 1741
 Thiering János zenész (Rath-banda) 1741
 Seidenschwartz Ferenc kat. tenorista 1741
 Sturm Antal toronyzenész legény 1741
 Bschorner János György kat. tenorista 1741 – 1743

Thürrittl Ferdinánd kat. tenorista 1741 – 1743
 Burger Mátyás ev. zenész 1742
 Wilhelm János György toronyzenész legény 1743 – 1765
 Kollmeyer József kat. altista 1743
 Maader (Mooder) ev. diszkantista 1743
 Rathfux Ferenc kat. altista 1743 – 1744
 Bürgermeister József kat. tanító, tenorista 1743 – 1745
 Gradtwohl János kat. diszkantista 1743 – 1748
 Reichl Gergely kat. altista, tenorista 1744 – 1746
 Ditz Mátyás jezsuita karnagy 1745
 Prantner János Pál kat. tenorista 1745 – 1746
 Welles János kat. diszkantista 1746 – 1747
 Egenhoffer Gáspár kat. tanító, tenorista 1746 – 1748
 Mühlreitter József kat. diszkantista, tenorista 1746 – 1754
 Koseck Mihály ev. kántor és *zeneszerző* 1746 – 1767
 Ritz Xav. Ferenc jezsuita karnagy 1747
 Seidl János kat. tenorista 1747
 Neubauer Anna Mária Erika orsolyita prefekta, orgonista 1747
 Mayer József kat. altista 1747 – 1749
 Schweiger Ernő Vencel kat. altista, tenorista 1748 – 1751
 Egger József kat. tanító, tenorista 1748 – 1776
 Toltsch József kat. diszkantista 1749
 Zách Gáspár kat. tanító, tenorista 1749 – 1754
 Pfundtner Mátyás kat. diszkantista, tenorista 1749 – 1759
 Fabriczy Mátyás Miksa kat. tanító, basszista 1749 – 1769; orgonista és karnagy
 1769 – 1797
 Müllner (Mühlner) Ernő Tamás kat. tanító, tenorista 1749 – 1796; orgonista és
 karnagy 1796 – 1805
 Crauner Ferenc jezsuita karnagy 1750
 Ziegler Károly kat. altista, tenorista 1750 – 1756
 Pfundtner András kat. diszkantista 1750 – 1757
 Stelzer József zenész 1751
 Öltzl Sámuel kat. tenorista 1752
 Ochs János kat. altista 1753
 Ruzitska Vencel katonakarmester 1753 k.; 1780 – 1787
 Freismuth Gottfried dominikánus orgonista 1753 – 1758
 Pemperger József kat. diszkantista, tenorista 1753 – 1760
 Planck János Lipót toronyzenész 1753 – 1777
 Mattausch Ágoston kat. tenorista 1755 – 1757
 Schragner Keresztély kat. tenorista 1755 – 1777; rákosi kántortanító 1777 – 1781
 Keinrath, Joh. Wilhelm Festetics-ezred kürtöse 1756
 Rudolf Ignác kat. diszkantista 1757 – 1759
 Lechner Antal kat. tanító, tenorista 1757 – 1760
 Gaszner Károly toronyzenész legény 1758
 Nejedli János György kat. diszkantista, tenorista 1758 – 1767

Wankó András ev. kántor 1759 – 1807
 Hasenhut József tánctanár 1759
 Voigt (Vokt) József toronyzenész legény 1759 – 1780
 Öltzl Máté kat. altista 1760 – 1761
 Adler János Mihály kat. tanító, tenorista 1760 – 1787
 Schekellin Mátyás kat. diszkantista 1761 – 1769
 Labach Márton kat. diszkantista, tenorista 1761 – 1768
 Bindter János kat. tanító, kórustag 1763 – 1766
 Schmidt János György kat. diszkantista, altista 1764 – 1769
 Schanzer János Pál kat. diszkantista, altista 1764 – 1769
 Schmelcköcker János Mihály kat. kórustag 1766
 Láng József kat. tanító, tenorista 1766 – 1783
 Schwartz János György ev. diák, orgonatanuló 1767 – 1768
 Spanrafft József kat. diszkantista 1768 – 1770
 Ruzicska Károly Althan-ezred trombitása 1768 – 1771
 Kubilka Antal katonazenész 1769
 Aumon Jakab kat. diszkantista 1769 – 1772
 Müllner Teréz kat. diszkantista 1769 – 1770; 1784 – 1785
 Hann János György kat. basszista 1769 – 1772
 Walcker János kat. diszkantista 1769 – 1773; toronyzenész legény 1786
 Fux Károly kat. tanító, kórustag 1769 – 1805
 Csomortányi Imre jezsuita karnagy 1770
 Planck Károly katonazenész 1770
 Sorg András kat. kórustag 1770
 Pohl Antal zenész Szluha grófnál 1771
 Cserei János jezsuita karnagy 1771
 Neuher Ignác kat. diszkantista 1771 – 1777
 Linnus János kat. diszkantista 1771 – 1777
 Balási Xav. Ferenc jezsuita karnagy 1772
 Schweighoffer Jakab kat. tanító, kórustag 1772 – 1781
 Seybold István ev. organista 1772 – 1830
 Ganderios János György kat. diszkantista 1773
 Wagner Márton jezsuita karnagy 1773
 Gaszner Ferenc toronyzenész legény 1773 – 1790
 Reichl, Ivan Albert-ezred trombitása 1774
 Bergwarther Domonkos kat. altista 1774
 Slavicko, Adalbert Albert-ezred trombitása 1774 – 1775
 Kugler Antal kat. diszkantista 1774 – 1778
 Schmiliar Pál kat. diák, énekes 1775
 Mayer János Jakab zenész 1775
 Steinböck András tánctanár 1775 – 1778
 Ertl (Estl?) János hangszertanuló 1776; ev. temetői kántor 1777 – 1784
 Stöger Mátyás kat. tanító, tenorista 1776 – 1779
 Kugelgruber József toronyzenész legény és basszista 1777 – 1800
 Gaszner Lajos toronyzenész 1777 – 1813

Pauser Károly ev. zenekari tag 1777
Camerer Máté zenész 1778
Ruszek Károly zenész gr. Széchényi özvegyénél 1778
Weinhofer Mátyás kat. tanító, kórustag 1778 – 1779
Lösch Urbán kat. tanító kórustag 1778 – 1781
Wankó Zsuzsanna ev. énekes 1778 – 1782
Röbel Jakab kat. diszkantista 1778 – 1783
Mnich (Minich) János diszkantista és altista 1778 – 1783; szobrász és zenész
1804 – 1810; succentor a káptalannál 1810; zenész a káptalannál 1810 – 1829
Wester Flórián ferences, nemzeti iskolai tanár, igazgató, zenész 1779 – 1824
Buchberger József kat. kórustag 1780
Klein Henrik kat. tanító és kórustag 1780
Mayer Jakab sipos 1780 – 1781
Lettner (Leithner) Jakab toronyzenész legény 1780 – 1788
Holzschneh Vid kat. tanító, tenorista 1781
Danhauser Richárd hangszeratanuló 1781
Dreidler János Péter kat. tanító tenorista 1781 – 1783
Haveling (Hablin) József kat. koralista 1781 – 1792
Heckel Ferenc kat. orgonista 1781 – 1801
Marx János kat. tanító, basszista 1781 – 1821
Unger Keresztély rákosi kántortanító 1781 – 1822
Guiellemert Gáspár tánctanár 1782
Pehm Mihály zenész Amade grófnál 1783
Bartl Gottlieb tánctanár 1783
Kroneis Borbála kat. diszkantista 1784 – 1787
Schraufstöter György kat. tanító, tenorista 1784 – 1787
Hüttinger (Hittinger) Ferenc toronyzenész legény 1784 – 1788
Weiniczky Domonkos Albert-ezred trombitása 1784 – 1793
Hemler Mihály ev. tanító, orgonatanuló 1785
Gillmayer tánctanár 1785
Grossmann Ferenc Ágoston Toszkániai-ezred kürtöse 1785
Paczelt Antal kat. altista 1785
Voit Ferenc bánfalvai tanító, karnagy 1786
Rhesak (Rehak), Joseph ferences orgonista 1786
Pischinger Ferenc toronyzenész 1786 – 1787
Supper Márton kat. tanító, kórustag 1786 – 1787
Paczelt Teréz kat. diszkantista 1786 – 1789
Wallner Péter kat. altista 1786 – 1789
Schwenk Jakab hangszeratanuló, tanító 1786 – 1792
Rödl Bernát zenész, zenekarvezető 1786 – 1807
Fehlendorfer József toronyzenész legény 1787
Grill Jakab kat. basszista 1787 – 1789
Bittner János kat. tanító, tenorista 1787 – 1806; karnagy 1806 – 1817; nyugdíjban
1817 – 1821
Bandiss József zongoratanár, énekes 1787 – 1809

Schröder József toronyzenész legény, majd zenekarvezető 1787 – 1812
Heckel Mária Anna kat. diszkantista 1788 – 1789
Gangel János tánctanár, zenész Rödl-bandában 1788 – 1793
Walter József katonazenész 1789
Planck Gáspár toronyzenész legény 1789
Reschnauer Károly toronyzenész legény 1789 – 1790
Kuhn János kat. altista 1789 – 1793
Grecht Antal kat. diszkantista 1789 – 1793
Pauer (Bauer) József kat. diszkantista 1789 – 1795
ifj. Wankó András ev. diák, zenész 1789 – 1807; ev. kántor 1807 – 1830
Karmasini Frigyes színházi karmester, *zeneszerző* 1790 – 1791; 1812 – 1829
Pokorni Vencel toronyzenész legény 1791; káptalani zenész 1801
Weiss János zenekarvezető 1791; Prinkl-banda zenésze 1807
Fibi, Josef katonazenész 1792
Grill, Franz valószínűleg a Szluha-család zenésze, *zeneszerző* †1792
Löschanauer János tánctanár 1792 – 1793
Jennisch György kat. altista 1793
Schrantz Mihály zenész 1793; Prinkl-bandában 1807
Poltner Mátyás sípos 1793 – 1807
Holzhen Alajos kat. diszkantista 1794 – 1795
Hugelmann József Széchényi grófnál zongoratanár 1794 – 1796
Varnek, Johann házi zenetanár 1795
Moik János kat. tenorista 1796
Hofer Mária kat. diszkantista 1796 – 1797
Weiss József zenész 1796 – 1797
Prinkl Mihály Pejacevich gróf zenésze 1796 – 1799; zenekarvezető 1807 – 1827
Feichtinger Bálint tánctanár 1796 – 1801
Berger Tekla altista 1796 – 1805
Hartner József kat. tanító és kórustag 1797
Fischer József kat. diszkantista 1797 – 1799
Manninger József kat. tanító és kórustag 1797 – 1800
Weilhammer János tánctanár 1799
Schilder Adalbert káptalani zenész 1799 – 1801; karnagy 1801 – 1828
Marth Károly kat. diszkantista 1799 – 1801
Pejacevich Anna gr. énekes és zongorista 1800
Pejacevich Franciska gr. énekes 1800
M. Caroline orsolyita zenész 1800
Hauptmann énekes 1800
Pellegrini énekesnő és fuvalás 1800 – 1802
Berthodeszky énekesnő 1800 – 1802
Kaiser Ferenc tánctanár 1801
Posmann Pál kat. tanító, kórustag 1801 – 1802
Westermayer Ferenc kat. tanító, basszista 1801 – 1803
Clari zongorista 1802
Thurner Katalin kat. diszkantista 1802 – 1804

Pospischil János Károly az Albert-ezred karmestere, fuvolás, zeneszerző 1802–1805
 Schönherr János zenész 1803
 Krausz Károly kat. tanító, tenorista 1803
 Kaiser Ferenc zenész a Schröder-bandában 1803–1807
 Zininger katonakarmester 1804
 Standrer Jozefa énekesnő 1804
 Gaszner Dániel az Albert-ezred trombitása 1804
 Fuchs, színházi karmester 1804
 Ringsmuth Antal toronyzenész legény 1804
 Lindner József az Albert-ezred zenésze 1804
 Széchényi Lajos gróf zongorista 1804
 Philipitsch Lőrinc kat. tenorista 1804–1805
 Ertl János kat. diszkantista 1804–1805; fuvolás 1817–1829
 Radeczky grófnő énekes 1804–1805
 Kugler József az Albert-ezred zenésze 1804–1806; Esterházy herceg zenésze 1807–1813
 Grünberg (Grünberger) József énektanár 1804–1807
 Kallinger János kat. kórustag 1805
 Moravetz Elise énekes és hangszeres 1805
 Czebczián énekesnő 1805
 Desfours énekesnő 1805
 Chonnree énekesnő 1805
 Horneggné énekesnő 1805
 Haselbeck énekes 1805
 Garda énekes 1805
 Jung Károly toronyzenész legény 1805–1807
 Zachoval Vencel az Albert-ezred zenésze 1805–1817
 Berger Jozefa (Kurzweilné) énekesnő 1805–1817
 Tóth József jogtanácsos, basszista 1805–1830
 Lindner Ferenc az Albert-ezred trombitása 1806
 Prosa, Joseph katonazenész 1806
 Hanny György sekrestyés, zenész 1806–1811
 id. Lutz Ferdinánd az Albert-ezred zenésze 1806–1829
 König Miklós katonazenész 1807
 Rath József zenész 1807
 Gottschling András zenész a Rödl-bandában 1807
 Sakoweil Lőrinc zenész a Schröder-bandában 1807
 Schaden Lajos zenész a Rödl-bandában 1807
 Krausz Mihály zenész a Rödl-bandában 1807
 Grünberg Mária (Ott Alois felesége) énekes 1807
 Ott Alois operaénekes 1807
 Fridl Lőrinc zenész a Schröder-bandában 1807
 Schaden Jakab zenész a Rödl-bandában 1807; Schaden-bandában 1829
 Schaden Mátyás zenész a Rödl-bandában 1807; zenekarvezető 1829

Roykó György zenész a Schröder-bandában 1807–1828
 Hohnheiser Jakab hangszerkereskedő, káptalani zenész 1807–1829
 Michel János kat. tanító, sekrestyés és zenész 1808–1829
 Weiss Károly a Sommariva-ezred kürtöse 1810
 Löffler József az Albert-ezred trombitása 1810
 Kurzweil Ferenc kat. tanító és énekes 1810–1821; karnagy és *zeneszerző*
 1821–1830
 Topolszky Ferenc zenész 1811
 Koniczek János a Sommariva-ezred karmestere 1811
 Csada (Chada) Jakab a Sommariva-ezred trombitása 1811–1821
 Payer, Johann az Albert-ezred trombitása 1811–1817
 Reisinger József rákosi kántortanító 1811–1830
 Freymayer Ferenc az Albert-ezred trombitása 1812–1817
 Tuberczky – toronyzenész 1813
 Kobich, Franz az Albert-ezred trombitása 1813
 Gaszner Antal toronyzenész 1813–1814
 Foreiter József toronyzenész tanuló 1813–1816
 özv. Gaszner Lajosné toronyzenész vezető 1813–1828
 Jachimek Ferenc toronyzenész 1813–1830
 Steinbiegler Antal zenész 1814
 Amthor Jakab az Albert-, majd a Frigyes-ezred karmestere, *zeneszerző* 1815–1830
 Hauk, Karl katonazenész 1816
 Selkovitsch, Thomas katonazenész 1816
 Troger, Alois Jos. színész, zenész 1816
 Hoch Lipótné énekesnő 1817
 Hölczné énekesnő 1817
 Walter – lány énekesnő 1817
 Ibysch-Schneider – lány énekesnő 1817
 Höferné énekesnő 1817
 Seybold Katalin énekesnő 1817
 Kronos József énekes 1817
 Lafortun – énekes, színész 1817
 Torkos Józsefné énekesnő 1817
 Gamaufné Jozefa énekesnő 1817
 Lindner Gottliebne Katalin énekesnő 1817
 Magda Pálné Erzsébet énekesnő 1817
 Ruess – lány énekesnő 1817
 Metznil – báró énekes 1817
 Benedek András orvos, énekes 1817
 Lumnitzer József énekes 1817
 Lindner Gottfrid énekes 1817
 Magda Pál tanár, énekes 1817
 Stieglitz – énekes 1817
 ifj. Kronos József Károly énekes, színész 1817–1819
 ifj. Karmasini Frigyes énekes 1817; hegedűs 1819–1829

Hoch Lipót színházigazgató, tenorista, hegedűs 1817 – 1829
Durchanek Vencel az Albert-ezred, majd a Frigyes-ezred zenésze 1817 – 1829
ifj. Lutz Ferdinánd az Albert-ezred zenésze 1817 – 1829
Schwertner József zenész 1818
Gyenge László ev. tanuló, zenész 1818
Steinbauer József toronyzenész legény 1820
Payer Ferdinánd kat. tanító, zenész 1820
Unger Mátyás zenész 1820 – 1822
Wied (Witt) József az Albert-ezred trombitása 1820 – 1822
Knöps Paulin énekesnő 1821 – 1829; énektanár 1830
Schmidt Vencel kat. tanító, tenorista 1821 – 1829
Mahr Jeremiás hangszeratanuló 1822
Szmutny Antal toronyzenész legény 1822; katonazenész 1827
Reisinger Antal tanító, zenész 1822 – 1829
Mohr Antal toronyzenész legény 1823
Marschler Pál kat. tanító, énekes 1823
Kirmberger György József kat. tanító, zenész 1824
Karmasini József színész, énekes 1824 – 1825
Brickl (Prückl) Erzsébet káptalani énekesnő 1825 – 1828
Lamprecht János zenetanár, kat. basszista 1826 – 1828
Wiberal, Thomas a Frigyes-ezred zenésze 1826 – 1829
Bitroff Károly ev. zeneiskolai tanár 1826 – 1830
Paur György ev. zeneiskolás, basszista 1827
Kleeblat Hermann ev. zeneiskolás, tenorista 1827
Kuz András ev. zeneiskolás, tenorista 1827
Wedl János ev. zeneiskolás, tenorista 1827
Hrabovszky Zsigmond ev. zeneiskolás, tenorista 1827
Seybold Gusztáv ev. zeneiskolás, tenorista 1827
Tsürtz Lajos ev. zeneiskolás 1827
Klein Mihály ev. zeneiskolás 1827
Tsur Eduárd ev. zeneiskolás 1827
Kochmeister Frigyes ev. zeneiskolás 1827
Krössing J. G. ev. zeneiskolás 1827
Artner Kornélia ev. zeneiskolás 1827
Szöllősy Amália ev. zeneiskolás 1827
Reichenhaller J. ev. zeneiskolás 1827
Triremmel Teofil ev. zeneiskolás 1827
Pienka Mátyás zenetanár 1827
Renner András ev. zeneiskolás, basszista 1827 – 1828
Royko Károly ev. zeneiskolás, tenorista 1827 – 1828
Artner Lajos ev. zeneiskolás 1827 – 1828
Bertl András ev. zeneiskolás 1827 – 1828
Trennter Mihály ev. zeneiskolás 1827 – 1828
Ebner Lajos ev. zeneiskolás 1827 – 1828
Schey Mihály ev. zeneiskolás 1827 – 1828

Diem Frigyes ev. zeneiskolás 1827 – 1828
 Eipeltauer József ev. zeneiskolás 1827 – 1828
 Török István ev. zeneiskolás 1827 – 1828
 Neuburger Sámuel ev. zeneiskolás 1827 – 1828
 Macher Mátyás ev. zeneiskolás 1827 – 1828
 Lakner István ev. zeneiskolás 1827 – 1828
 Saxlehner Teofil ev. zeneiskolás 1827 – 1828
 Fischer József Ádám színész, énekes 1827 – 1828
 Juranek Antal a Frigyes-ezred zenésze 1827 – 1828
 Gebhardt Mátyás ev. zeneiskolás 1828
 Gábel Adolf ev. zeneiskolás 1828
 Lobodás Károly ev. zeneiskolás 1828
 Ihász Rudolf ev. zeneiskolás 1828
 Ihász János ev. zeneiskolás 1828
 Trinkl Gottlieb ev. zeneiskolás 1828
 Horváth Dávid ev. zeneiskolás 1828
 Widt András ev. zeneiskolás 1828
 Ratz Karolin ev. zeneiskolás 1828
 Odor Henriette ev. zeneiskolás 1828
 Grossmann Erzsébet káptalani énekesnő 1828 – 1829
 Tschihall Erzsébet káptalani énekesnő 1828 – 1830
 Werl Márton zenész 1829
 Tschihall Anna káptalani énekesnő 1829
 Pretl Ignác zenész 1829
 Schranz Gottlieb zenész a Schaden-bendában 1829
 Schranz Mihály zenész a Schaden-bandában 1829
 Kummer Ferenc zenész a Schaden-bandában 1829
 Schaden Sámuel zenekarvezető 1829
 Schaden Nándor zenész a Schaden S.-bandában 1829
 ifj. Schaden Lajos zenész a Schaden S.-bandában 1829
 Hallwax Kristóf zenész a Schaden S.-bandában 1829
 Pummer Lipót zenész a Schaden S.-bandában 1829
 Drescher Nándor zenész a Schaden S.-bandában 1829
 Schibinger Mátyás zenész a Schaden S.-bandában 1829
 Nechwalsky János a Frigyes-ezred karnagya 1829
 Tóth Johanna énekesnő 1829
 Knöps Mária énekesnő 1829
 Tóth Angelika énekesnő 1829
 Braunhuber Erzsébet énekesnő 1829
 Leitgeb Mátyás énekes 1829
 Herz József énektanár 1829
 Freymayer – énekes 1829
 Wiegand [Frigyes?] tenorista 1829
 Bastyan – tenorista 1829
 Brischenfried – basszista 1829

Kanian – hegedűs 1829
 Karmasini Ferenc hegedűs 1829
 Mina – hegedűs 1829
 Sterhle János hegedűs 1829
 Kobler Antal hegedűs 1829
 Mrasek – hegedűs 1829
 Linberger – brácsás 1829
 Erlinger – brácsás 1829
 Felner – brácsás 1829
 Zsolnay (Szolnay) Sámuel fuvolás 1829
 Netuschil – trombitás 1829
 Bräuer – fagottos 1829
 Martinek – toronyzenész legény, fagottos 1829
 Chochaele – trombitás, fagottos 1829
 Heger – toronyzenész legény, harsonás 1829
 Schindaler – toronyzenész legény, harsonás 1829
 Beskotschka – trombitás 1829
 Wiesner – trombitás 1829
 Teliz'ek – trombitás 1829
 Latal – toronyzenész legény 1829
 Uhl János csellós 1829
 Aurelly – csellós 1829
 Novák – toronyzenész legény, bőgős 1829
 Ohnantha – bőgős 1829
 Holt (Hold) Ágost katonakarmester 1829
 Klug Alajos hegedűtanár 1829
 Feigerl Illés basszista, zeneszerző 1829 – 1830
 Blahetka Leopoldin zongorista 1830
 Amthor Alojzia énekesnő 1830
 Scherm Amália énekesnő 1830
 Heckenast Lajos énekes 1830
 Welenovsky Mária énekesnő 1830

VII. A művek tematikus jegyzéke

A soproni vonatkozású zeneművek tematikus műjegyzéke tartalmazza mindazon műveket, melyeket Sopronban komponáltak, adtak elő, illetőleg e városban másoltak. Közöljük azokat a műveket is, amelyek ma ugyan másutt találhatók, de Sopronnal való kapcsolatuk egyértelmű. Felvettük a töredékesen megmaradt kompozíciókat, sőt a pusztán csak címlapjukban megmaradt műveket is.

A városnak a 19. század elején fellendülő zenei élete a Kurzweil családhoz kapcsolódik. A fennmaradt nagy mennyiségű, e névvel jelzett kották nem különíthetők el az apa és a fia Franz Kurzweil között, így a tárgyalt kor eredeti határát kibővítve, 1861-ig vettük fel a kottákat jegyzékünkbe. A múlt század közepe táján Sopronban működött katolikus tanítóképző kottaanyagának egy része ma Győrött található, részben a Xantus János Múzeumban, részben a székesegyházi kottatárban. Az igen gyakori possessori Kurzweil-felirat is erősíti ezen anyagnak Sopronnal való kapcsolatát.

Minden múnél igyekeztünk annak jelzetét is közölni.

Az evangélikus egyházközség anyagának modern korból való jelzete mellett megjegyzésben utaltunk az előforduló régi jelzetre is, ugyanúgy a volt Zenegyűlés kottáinál a múzeum által adott, P-vel kezdődő jelzete mellett feltüntettük a korabeli jelzetet is. A Szentlélek-, Szent Mihály-templom és a Győrött őrzött, soproni eredetű kottaanyag ma a zeneszerzők neve szerinti betűrendbe rendezve található. A kottákon található régi jelzetek közlésével célunk csupán a 19. század különböző időszakában való lajstromozása, ill. a kották hovatartozásának bemutatása volt.

A műjegyzék szerzői betűrendben közli a tételeket. Ezt az anonim kompozíciók követik a címek szerinti betűrendben, majd a vegyes gyűjteményes kötetek, ill. a cím nélküli szerzemények. Ez után az énekkönyvek, elméleti munkák és iskolai tananyagul szolgáló kották találhatóak. A felsorolást a töredékek és a borítók sora zárja. Az egyes tételek a mű zeneszerzőjére és címére stb. vonatkozó adatokat teljesen a kottán található forma szerint közlik, a kis- és nagybetűk, rövidítések, hibás írásmóddal együtt. Eltekintettünk ezeknek mind kiegészítéséről, mind helyesbítéséről. Csupán azon esetekben tettünk kivételt, amikor a leírás a kiegészítés, ill. helyesbítés nélkül hiányos vagy félreérthető lett volna. A szükséges kiegészítő adatokat, ill. egyéb közléseket a tételt követő megjegyzésekben adjuk meg.

Külön kell szólnunk az evangélikus egyházközség kottaanyagának azon műveiről, melyek azonos kéztől származnak, részben szerző nélküli kompozíciók

is, s melyek – feltételezésünk szerint – Michael Kosecktől származhatnak. Ezen tételeknél erre megjegyzéssel is utalunk.

A tematikus műjegyzék összeállításában nyújtott segítségéért Tóth Margitnak itt mondunk köszönetet.

Lelőhelyek

Ev	– Evangélikus egyházközség, Sopron
Győr: AMC (TK)	– Győr, székesegyház, volt tanítóképző
Győr: XJM	– Győr, Xantus János Múzeum
LF	– Liszt Ferenc Múzeum, Sopron
Martin, Matica	– Martin (Csehszlovákia), Matica Slovenská, literárny archiv
SzTM	– Szent Mihály-templom, Sopron
Vpl	– Városlébánia (Szentlélek-templom), Sopron

Rövidítések jegyzéke

A	– autográf (kiadási adat)
A	– Alt, alt stb.
acc.	– accompagnamento stb.
arr.	– arrangiert stb.
B	– basszus, Bass stb.
Bar.	– bariton stb.
b.c.	– basso continuo
C	– Cantus, canto
cb.	– contrabasso
cemb.	– cembalo
cm	– centiméter
clar.	– clarinetto stb.
conc.	– concertato, concertati
cont.	– continuo
cor.	– corno
ed.	– editio, Edition
fg.	– fagott stb.
fl.	– flauto, Flöte stb.
h.n.	– hely nélkül
Hob.	– HOBOKEN, Anthony: Joseph Haydn. Thematisch-bibliographisches Werkverzeichnis
K	– KÖCHEL, Ludwig von: Johann Joseph Fux
K	– KÖCHEL, Ludwig von: Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amade Mozarts
KLA	– Klavierauszug
Klafsky	– KLAFSKY, Anton Maria: Thematisches Katalog der Kirchenmusikwerke von Michael Haydn. In: Denkmäler der Tonkunst in Österreich, Bd. 62.
Liess	– LIESS, Andreas: Johann Joseph Fux
ny.n.	– nyomda nélkül
ob.	– oboa, Oboe stb.
org.	– organo stb.
P	– Partitúra (terjedelemben)

p.	- pagina
pf.	- pianoforte
poss.	- possessor
rid.	- riduzione, ridotto stb.
rip.	- ripieno
Sherman	- SHERMAN, Charles Henry: <i>The masses of Johann Michael Haydn</i>
t.	- tábla
timp.	- timpani
tr.	- tromba, trombita
u.	- und
vl.	- violino, Violine stb.
vla.	- viola
vlc.	- violoncello stb.
vlnc.	- violone

1. **1. Lebhaft**

Nun trei-ben wir den Win-ter aus

2. Mäßig geschwind

Tre-ue Lie-be tre-ue Lie-he

3. Mäßig

Va-ter-land Va-ter-land muss in Got-tes Hand

[Abt, Franz]: 3 Gesänge für S I mo, S 2do, Alto mit Begleitung des Pianoforte. (Op. 82. No. 1. Mailied. No. 2. Mein Vaterland. No. 3. Vaterland! muss in Gottes Hand.) Drei Lieder, in Musik gesetzt von Franz Abt. Kézirat, 29/4 1854. 7 db szólam. – Győr: AMC (TK), N. 80.

Borítón másoló-poss.: FKurzweil sen., címlapon másolás ideje: 1854. IV. 29.

Előadói nevek a szólamok végén: S I: Vidos, Gustav Mollik, Laj. Sely, S II: Math. Lavitsch.

Szólamok: 3 S I, S II, 2 A, org.

2. **1. Langsam**

Heil-ge Stil-le süs-ser Frie-de

2. Sehr lebhaft

Ju-ble Ma-ri-a, dein Herr ist er-stan-den

3. Lebhaft

Ich will mir mal' die Welt be-sehn

4. Mäßig

Ziehe o Nacht stil-le Nacht

[Abt, Franz]: 4 dreistimmige Gesänge für Sopran, Alt u. Bass. (1. Osterhymne von Widmer. Op. 8. 2. – 3. Reiselust. Op. 23. 4. Die Nacht. Op. 4.) Kézirat. 17 db szólam. – Győr: AMC (TK), N.1.7.

A 3. dal szövege egyes szólamokban, a 4. dal szövege valamennyi szólamból hiányzik.

Előadói-possessori nevek a szólamokon: S: Balits, Franz Bowe, Alexander Benke, A: Schár (Sohár?) Ladislaus, Wallentin.

Szólamok: 10 S, 4 A, 2 B, org.

3. **Choral Adagio**

Va-ter, du in Himmels Auen

[Abt, Franz]: Lied (Gebet. „Vater, du in Himmels-Auen...”) für Sopran, Alt, Tenor, Bass nebst Orgel. Kézirat. 5 db szólam. – Győr: AMC (TK), N.1.13.

Borítón másoló-poss.: Fr. Kurzweil sen.

4.

1. Mässig

S.
Er - wacht in neu - e Stár - ke

2. Langsam

Ver - gisst ihn nicht ver - gisst ihn nicht

3. Munter und gemütlich

Der Frühling strahlt durch Lenz und Au

4. Lebhaft

Al - les neu macht der Mai macht die See - le

[Abt, Franz]: 4 Terzeten für Sopran, Alt, Tenor und Bass. 1. (Morgenlied.) 2. (Mahnung.) 3. (Frühlingswonne.) 4. (Wanderlied in Mai). Kézirat. 6 db szólam. – Győr: AMC (TK), 56.
Szólamok: 2 S, 2 A, B, org. – A T-szólam hiányzik.

5.

Mässig lebhaft

Munt-ter Bach, was rauschst du so?

[Abt, Franz]: Vocal-Quartett („Muntreter Bach...”) für Tenor I mo 2do Bass I m 2do. Kézirat. P [2] fol., 8 db szólam. – Győr: AMC (TK), NA.1.1.
Szólamok: T I solo, T I, 2 T II, 2 B I, 2 B II.
Poss. a cimlapon: F. Kurzweil.

6.

Adam, L[ouis]: Pianoforteschule des Conservatoriums der Musik in Paris, herausgegeben von –, Mitglied des Conservatorium. Beym Unterrichte in diesem Institute eingeführt... Leipzig Breitkopf – Härtel, lemezszám nélkül. I kötet: 66, 80, 55 p., 1 t. – Győr: AMC (TK), 897.
Cimlapon poss.: F Kurzweil.

7.

1. Morgenlied von G. Stolberg. Feyerlich.

Wenn Au - ro - ra früh mich Grünst

2. Die Entzuegung. Andante

Die Hoffnung hat den Stab ge - bro - chen

3. Lob des Gesanges. Allegro

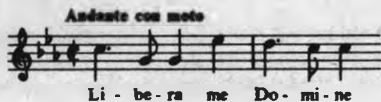
[Adler György]: Gesänge für 4 Männerstimmen ohne Begleitung ... von Georg Adler. Op. 13. Wien Diabelli, No. D. et C. No. 2001. 4 db nyomtatott szólam, kézírásban P[4] fol., 4 db szólam. – Győr: AMC (TK), NA.1.25.

1. Morgenlied von G. Stolberg. 2. Die Entsagung. 3. Lob des Gesanges.

A P szöveg nélküli, utolsó lapján dátum: 29/11. 1847.

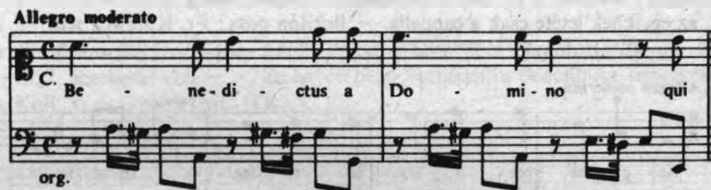
Poss. a szólamokon: FKurzweil.

8.

[Adler György]: Libera in C mol[!] von Adler. Kézirat. P 2 [fol.], 8 db szólam. – Vpl, a) 1, b) 3. Két teljes szólamanyag, egyik C-kulcsokkal, másik violinkulcsokkal.

9.

[Albrechtsberger, Johann Georg]: Graduale[!] („Benedictus es Domino qui in tu eris...”) Canto Alto Tenore Basso Violin Unis: et Organo. Del Signor: Albrechtsberger. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 2, c) No. 9.

Borítón: Ex rebus Joseph: Francisc: Kurtzweil.

10.

[Albrechtsberger, Johann Georg]: Graduale („Creator alme siderum...”) pro 4. Voci Violone et Organo. Del Sig: Albrechtsberger. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, a) 2 ill. 1, b) 5.

11.

[Albrechtsberger, Johann Georg]: Gradual in A dur („Venite filii audite me...”) a Quatre[!] Voci in Pieno Due Violini Organo e Violone. Del Sig: Albrechtsberger. Kézirat. I. réteg: 8 db szólam, II. réteg: 10 db szólam. – Vpl. a) 3, b) 32, c) Nro. 32.

I. réteg szólamai: C, A, T, B, vl I, vl II, vlne, org. II. réteg szólamai: C, A, 2 T, B, 2 vl I, vl II, 2 vlne, org.

I. réteg borítóján poss.: Franz Kurzweil Regens-Chori, II. réteg borítóján poss.: Aloys Weiss.

12. **Allegro moderato**

C. Vi - as tu - as Do - mi - ne de - monstra

org.

[Albrechtsberger, Johann Georg]: Gradual in C dur („Vias tuas Domine demonstra . . .”), a 4 Voci 2 Violino[!] Organo et Violonc. Sig. Albrechtsberger. Kézirat. I. réteg: 11 db szólam. II. réteg: 7 db szólam. – Vpl, a) 1, b) 15.

I. réteg borítóján poss.: Franz Kurzweil Regens-Chori, II. réteg borítóján poss.: Aloys Weiss.

13. **Andantino**

S. Wie der Tag mir schlei - chet

[Albrechtsberger, Johann Georg]: Quartett für Sopran Alt Tenor u. Bass mit Begleitung des Pianoforte von Georg Albrechtsberger. (Quartetto a 4 voce „Wie der Tag mir schleicht . . .” Del Sigre. Giorgio Albrechtsberger.) Kézirat. P [4] fol., 4 db szólam. – Győr: AMC (TK), N 9.3.

Két P, az egyiknek letéte csak a cappella. – Borítón poss.: Fr. Kurzweil sen.

14. **Allegro moderato**

C. Re - gi - na cae - li lae - ta - re lae - ta - re al - le - lu - ja

org.

[Albrechtsberger, Johann Georg]: Regina Coeli ex D. à 4. voci Violinis 2bus Con Organo e Violone. Clarini 2bus ex D. Authore Sigre. Albrechtsberger. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 1, b) 7.

15. **Allegro**

C. Sal - - - ve Re - gi - na Sal - ve Re - gi - na sal - ve

org.

[Albrechtsberger, Johann Georg]: Salve Del: Signer: Albrechtsberg: Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, b) 30. Szólamok: B conc., CAT rip., vl I, vl II, vln, org.

16.

1.

[Amon, Johann]: XII. Deutsche Tänze nebst Coda aus der Oper Sultan Wampum. Fürs Clavier arr. von C. H. Kunze. Heilbronn Amon, 125. 1 kötet. Koll. 10. – Győr: AMC (TK), C.12. Poss.: F. Krzwl.

17. *Andante*

fl. solo

27
voce
Hoc est domus hoc est do - mus Do - mi - ni

[Amthor, Jakob]: Aria („Hoc est domus Domini...”) Soprano Flauto Obigato[!] 2 Violin. Viola. 2. Oboen. 2 Fagotto. 2 Corni et Basso. Comp: J. Amthor. Kézirat, A. 1822. P 23 p., 13 db szólam. – Vpl, a) 3 ill. 31.

A P végén: Margarethen vom 19ten September 1822...

Szólamok: 2 S, vl I, vl II, vla, cb, fl solo, ob I, ob II, fg I, fg II, cor I, cor II.

A 2 S-szólam szöveg-variánsai: a) De B.M.V. „Ave mundi spes Maria...” é b) pro omni tempore „Voce mea ad Dominum clamavi...”

18.

1.

[Amthor, Jakob]: Deutsche Eccossaise, Ländler und Walzer fürs Pianoforte für die Redoute in Oedenburg 1822, bearbeitet von --. Zu haben beim Verfasser in Oedenburg, lemezszám nélkül. I kötet 15 p. Koll. 3. – Győr: AMC (TK), C 12.

19.

voce
B. Tantum er - go Sac - ra - men - tum ve - ne - re - mur cer - nu - i

org.

Kyrie
Maestoso

C. Vor dei-nem Thro - ne wer - fen wir

cb.

[Amthor, Jakob]: Deutsches-Hochamt für Sopran, Alt, Tenor, Bass, 1. Flöte. 2. Clarinett in C. 2 Corni in C. Violon nebst Orgel von Kapellmeister --. (belső címlap: Missa solennis der Wohlgebohrnen gnädigen Frau Mater Pulcheria Würdigsten Oberinn der W.W.E.E. frauen[!] Ursulinerinnen in Oedenburg ehrfurchtsvoll gewidmet von Jakob Amthor Kapellmeister im Löbl. k.k. 3ten Curassier Regiment Prinz Friedrich von Sachsen im Jahre 1827. den 7ten July.) Kézirat, A. 2 P [8] fol., 10 db szólam. – Vpl, a) 1, c) 1.

A P végén: Amthor Oedenburg den 2ten July 1827.

Szólamok: CATB, fl, clar I, clar II, cor I, cor II, cb.

A boritón poss.: Fr. Kurzweil sen. Succentor.

20. **Maestoso**

vl. I

S.

Nunc est ven - tu - ra o - ra - ti - o - nis

[*Amthor*, Jakob]: Motetto („Nunc est ventura orationis...”) für 4 Singstimmen 2 Violin Flöte, 2 Clarinetto, 2 Waldhorn, Violon und Organo. Componirt und dem Herrn Franz Kurzweil öffentlichen Professor und zugleich Regens-Chori an der Pfarrkirche zum Heil. Michael in Oedenburg gewidmet von —, Kapellmeister im löbl. k.u.k. 3ten Cuirassier[!] Regimente Prinz Friedrich von Sachsen. Kézirat, A. Oedenburg am 8ten 9^{bris} [= Novembris] 1825. P [7] fol., 13 db szólam. — Vpl, a) 4, b) 12. A P végén dátum: Oedenburg am 6ten 9^{bris} [1] 825. Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, fl, clar I, clar II, cor I, cor II.

21. **Adagio**

C.

Je - su Je - su dul - cis me - mo - ri - a

[*Amthor*, Jakob]: (Offertorium) Ave Maria. Kézirat, A. (1830). P [4] fol. — Vpl, jelzet nélkül. A P végén: Amthor Oedenburg am 12ten März 1830. A hangszerek a P első kottás oldalán hiányoznak.

22.

corni in Es

20

Jäger 20 **ff** Frisch auf Frisch

Frisch auf Frisch

auf ihr Jä-ger rasch La-ger em-por schon win - ken

auf ihr Jä-ger rasch La-ger em-por schon win - ken

Assmayer, [Ignaz]: Jagdgemälde für Männerstimmen von Ignatz Assmayer. Kézirat, P, 48 db szólam. — LF, No. 5. Poss.: Zeneegylet.

23. *Allegro*

vi.

7

Marie
Es fremmt(!) von na-hem Dorf

Andante moderato

1

Zar-te Kind - heit in dem Her - ren

[Auber, Daniel François Esprit]: Aria aus der Oper: Der Schwur. Kézirat. P [30] fol., 28 db szólam. – LF, Nro. 32.
Poss.: Zeneegylet.

24. *Andante*

clar. in A

2

Irma
Mir ist was ich emp - find und dan - ke

Allegro moderato

1

O wüss - test du wie er mich lie - bet

[Auber, Daniel François Esprit]: Arie aus Maurer und Schlosser. Gesungen von Mad: Burghauser. Kézirat. P [14] fol., 15 db szólam. – LF, Nro. 47.
Poss.: Zeneegylet.
Az opera eredeti címe: Le maçon.

25. *Allegro non troppo*

tr.

Allegretto

8

Chor
Lasst ihm freund - licher Ru - he

[Auber, Daniel François Esprit]: Chor der Sklavinnen und Romanze aus Maurer und Schlosser, 2. Akt (No. 5.) von Auber. Kézirat. P [23] fol., 38 db szólam. – LF, No. 4., P 103.
Poss.: Zeneegylet.

26. *Allegro con brio*
 vl. *ff* stb.

25
 Roger Oh-ne Rast an-ge - faßt
 Paolo Oh-ne Rast an-ge - faßt

[Auber, Daniel François Esprit]: Der Maurer und Schlosser. Duett (No. 7. „Schonig, und geh an deine Arbeit...“) Kézirat. P., 22 db szólam. – LF, No. 2.
 Poss.: Zeneegylet.

27. *Allegro maestoso*

[Auber, Daniel François Esprit]: Der Maurer und Schlosser. Overture. Kézirat. P 54 p., 28 db szólam.
 – LF, Nro. 14., P 56.
 Poss.: Zeneegylet.

28. fl.

[Auber, Daniel François Esprit]: (Ouvertur, der Maskenball. Ballnacht.) Overture Aus der Opera Der Maskenball/Ballnacht. Musik v. D: F: E: Auber. Kézirat. P 35, [2] p., 43 db szólam. – LF, Nro. 51., P 55.
 Poss.: Zeneegylet.
 Az opera eredeti címe: Gustave III ou La bal masqué

29. vl.

[Auber, Daniel François Esprit]: Overture Aus der komischen Operrethe[!] Das Concert am Hofe. Kézirat. P [42] fol., 24 db szólam. – LF, Nro. 27., P 53.
 Poss.: Zeneegylet.
 Az opera eredeti címe: Le concert à la court ou La débutante.

30. *Allegro assai*
 vl. I

[Auber, Daniel François Esprit]: Overture aus der Oper Lestocq. Kézirat. 31 db szólam. – LF, Nro. 66., P 54.
 Az opera eredeti címe: Lestocq, ou L'intrigue et l'amour.
 Poss.: Zeneegylet.

31. *Andantino*

fg. ob.
cor. 3-4.

[Auber, Daniel François Esprit]: Overture die Falschmünzer. Overture Serment ou les faux[!] monnoyeurs. Opera en 3 actes. Paroles de ms. Scribe. Musique de D.F.E. Auber. Kézirat. P [56] fol., 33 db szólam. – LF, Nro. 46., P 52.

Poss.: Zeneegylet.

32. *Adagio*

cor.

[Auber, Daniel François Esprit]: La Sirène. Overture von D:F:E: Auber. Kézirat. P [30] fol., 41 db szólam. – LF, Nro. 76.. P 57.

33. *Allegretto*

vl. etc.
11
Elvire Fe - nel - la o ret - te den Ge - mahl

[Auber, Daniel François Esprit]: Die Stumme von Portici. Aria („Fenella o rette den Gemahl...”) Kézirat. P., 31 db szólam. – LF, No. 15.

Poss.: Zeneegylet.

Az opera eredeti címe: La muette de Portici.

34. *Polka alla Tiphus*

August, A.: Erinnerung an Neusohl. Polka für das Pianoforte von – –. Kézirat. I kötet [3] fol. – Győr: AMC (TK), C.3.67.

Címlapon poss.: F. Kurzweil sen.

35. *Allegro marziale*

vl. I

Balfe, M[ichael] W[illiam]: Overture zur Oper Der Liebesbrunnen. Kézirat. P [28] fol., 46 db szólam. – LF, Nro. 77., P 58.

Az opera eredeti címe: Le puits d'amour.

36.

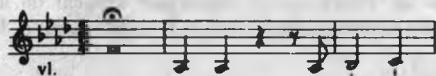
Frisch gan-ze Com-pa-gnie mit lau-ter Sing und Sang

Becker: Marsch für 4 Männerstimmen. Kézirat. P [3] fol., 8 db szólam. – Győr: AMC (TK), NA.1.23.

Duplum-szólamok is.

Borítón poss.: Franz Kurzweiljun. Regens-Chori

37.

[Beethoven, Ludwig van]: (Ouvetur aus Egmont.) [Op. 84.] Kézirat P 17 p. 19 db szólam: [Leipsic Breitkopf u. Härtel] No. 1582., 26 db kézírásos szólam. – LF, No. 5., P 60.

Poss.: Zeneegylet.

38.

[Beethoven, Ludwig van]: Ouvetur aus der Oper Fidelio oder Eleonora. (a partitúra címlapja: Ouvetura zur Oper[!] Fidelio oder Eleonora. Dem lok. Musikvereine der k: freystadt[!] Oedenburg zugeeignet von Capellmeister Czegka.) Kézirat. P – talán az átíró A-ja, [12] fol., 26 db szólam. – LF, Nro. 74., P 59.

Poss.: Zeneegylet.

39.

[Beethoven, Ludwig van]: Grande simphonie pour 2 violons, viole, violoncelle et basse, 2 flûtes, 2 oboes, 2 cors, 2 bassons, 2 clarinettes, 2 trompettes et tymballes... par Louis Beethoven. Op. 21. Vienne Hoffmeister – Leipsic Bureau de Musique, No. 64. 17 db szólam, 12 db kézírásos szólam. – LF, No. 4.

A nyomtatott szólam ed. princeps, 1801-ből.

Másolói feljegyzés a cor II-szólam végén: W. J. Beskockha Stadtkapellmeister. – A nyomtatott cor II-szólam végén előadási feljegyzés: Oedenburg am Dezember 1859 Johann Csermak.

Poss.: Zeneegylet.

40.

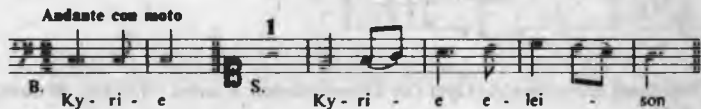

Tie - fe Stíl - le herrsch im Was - ser

Beethoven, Ludwig van: Meeres Stille und Glückliche Fahrt. Gedichte von J. W. von Goethe. In Musik gesetzt u. dem Verfasser der Gedichte dem unsterblichen Goethe hochachtungsvoll gewidmet von – Op. 112. Wien Steiner, No: S:u:C: 3838. P 31 p., 55 db kézírásos szólam. – LF, No. 28., P 107.

Poss.: Zeneegylet.

41.

Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

[Beethoven, Ludwig van]: Messe. Kézirat. 38 db szólam. – SztM.

Előadási dátumok a szólamok végén: A: 15/6 1858, 22/5 1858, T: 18/6 1858, 8/6 1858, B: 8/6 1858, 18/6 1858, physharmonica: 25/9 1858; ill. előadók nevével együtt: clar II: Franz Hanny 3/10 1862, cor II: Oedenburg am 3 Oktober 1859 Ilsemak; Kadlet am 24/3 1883; HR. Oedenburg 28/3 1884.

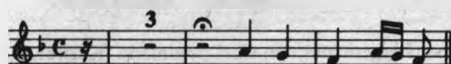
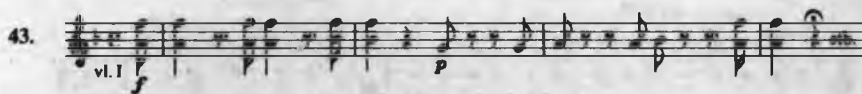
Többlet-szólamok későbbi időből.

[Beethoven, Ludwig van]: Die Schlacht bey Vittoria. Eine grosse vollstimmige Instrumental-Compositi-on... [Op. 91.] Kézirat. 40 db. szólam. — LF, No. 32., P 100.

Egyes szólamok végén előadási dátum: 22/4 [1]842. — Előadói nevek: cb-szólam végén: Dichtenwald, clar I – II végén: Burghart.

Poss.: Zeneegylet.

Bianca

Ah mio pren - ce
Ach, Ge - bie - ther

[Bellini, Vincenzo]: Arie aus der Oper Bianca e Fernando. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann, Lehrer der Tonschule des Musikvereins. Kézirat. P, KLA, 25 db szólam. — LF, No. 48., P 99.

A KLA címe: Arie für eine Sopranstimme (gesungen von Demois. Carl) „Alla gioja ed al piacer...“ — „Eine Liebe ist wunder Glück...“ aus der Oper...

Poss.: Zeneegylet.

Elvira

Hier riet oft er mei-nem Mann

[Bellini, Vincenzo]: Arie aus der Oper Die Puritanen. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann.

Kézirat. P., 25 db szólam. — LF, No. 44.

A S szólo hiányzik.

Poss.: Zeneegylet.

Az opera eredeti címe: I Puritani!

Amina

L'anel-lo mi-o l'a-nel-lo Ei me e'ha tolo

Aria
Andante cantabile

Ah! non crede - a mi ra - ti si presto es'trato o fio - re

[Bellini, Vincenzol]: Arie aus der Oper Sonnambula. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann.
Kézirat. P., 26 db szólam. – LF, No. 43.
Poss.: Zeneegylet.

46. **Largo**

Adalgisa: Me chiami, o Norma

[Bellini, Vincenzo]: Duetto aus der Oper Norma. Eingerichtet von Carl Englmann. Kézirat. P., 24 db szólam. – LF, No. 23., P 97.
Poss.: Zeneegylet.

47. **Allegro maestoso**

[Bellini, Vincenzo]: Norma. Drama in 3 Acten. (Ouverture aus der Oper.) Kézirat. P [28] fol., 43 db szólam. – LF, No. 40., P 62.
Egyes szólamok végén másolói feljegyzések: Fr. Beskochka 1857; Öedenburg den 5ten April [1]857
Beskochka Stadt-Kapl.
Poss.: Zeneegylet.

48. **Allegro con fuoco**

[Bellini, Vincenzo]: Overture zur Oper La Straniera. Kézirat. P [30] fol., 33 db szólam. – LF, Nro. 59., P 61.
Poss.: Zeneegylet.

49. **Allegro con fuoco**

[Bellini, Vincenzo]: Il Pirata. Overture. Kézirat. P [30] fol., 43 db szólam – LF, Nro. 31., P 63.
Poss.: Zeneegylet.

50. **Allegro con fuoco**

Berg, Conrad: Quatuor pour le pianoforte, violone, alto et violoncelle. Op. 33. Wien Haslinger, No. 7059. 4 db szólam. – Győr: XJM, I. 4. 1.
Poss.: Franz Kurzweil jun.

51.

clar. I in B

pf.
P
pf.

I.
A' questi ac-centi te-ne-ri gia l'al ma mi-a o-ma-ri-to

[Bevilacqua, Matteo]: Terzetto („A questi accenti teneri...”) (abbé Bevilacqua.) Kézirat. KLA, 17 db szólam. – LF, No. 19.
Poss.: Zeneegylet.

52.

S. Ky - ri - e e -

A. Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

T. Ky - ri - e e - lei -

B. Ky - ri - e e - lei -

[Bihler, Franz]: Messe in C für Sopran Alto Tenor Basso 2. Violinen. 1. Viola 1. Flöte. 2. Clarinetten in C 2. Fagotti 2. Corni in C und F. 2. Clarini in C. Tympani. Violon und Violonzell. Sig. Bühler. Kézirat. 19 db szólam. – Vpl, a) 9, b) 64, c) 9.
Poss. a borítón: FKurzweil.

53.

I.

Binder, Carl: Zauberschleier Walzer für das Piano-Forte. Kézirat. I kötet [4] fol. Koll. 2. – Győr: AMC (TK), C. 7. 55.

A címlap alján poss.[?]: R. J.

54. **Allabreve moderato**

Ad dan - dam sci - en - ti - am sa - lu - tis

Bizza: Offertorium („Ad dandum scientiam salutis . . .”) in Es für Sopran Alt Tenor Bass. 2. Violinen. 1. Viola 2. Corni in Es 2. Tromboni. Orgel u. Violon Del Sigre – . Kézirat. 14 db szólam. – Vpl, b) 42, c) No. 42.

A boritón poss.: FKurzweil.

55. **Allegro**

39
vi. Chor Er - tönt. er - tönt

[Boieldieu, François Adrien]: Introduzione aus (dem Singspiele Die) weisse Frau. (Introduzions-Arie für Tenor.) Kézirat. P [76 + 4] fol., 53 db szólam. – LF, No. 1.

Poss.: Zeneegylet.

Az opera eredeti címe: La dame blanche.

56.

vi. pp Soprano, Anna Die-ses Gut dem Grafen A - re - nel ge-hört

[Boieldieu, François Adrien]: Die weisse Frau. Duett (No. 9. „Dieses Gut dem Grafen Arenel gehört . . .”) Kézirat. P., 22 db szólam. – LF, No. 3.

Poss.: Zeneegylet.

57.

Jený pp Still! Still! arpa
vi. vlc.

[Boieldieu, François Adrien]: Die weisse Frau. Romanze („Still, still, seht ihr von fern . . .”) Kézirat. P., 65 db szólam. – LF, No. 3.

Poss.: Zeneegylet.

58. **Moderato**

7
vi. Jený Ach Gott ach Gott was wird uns ge - sche - hen

[Boieldieu, François Adrien]: Die weisse Frau. Terzett (No. 5.) Kézirat. P [45] fol., 28 db szólam. – LF, No. 9., P 102.

Poss.: Zeneegylet.

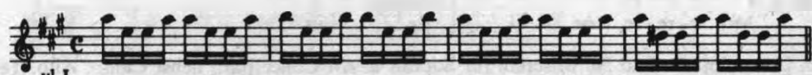
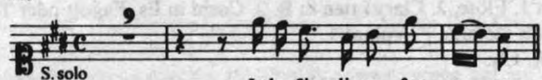
59. vl. I

20 C. solo
Sal - ve sal - ve sal - ve Re - gi - na

[Bonno, Giuseppe]: Salve. Del Sigre. Bonno. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, b) 40.
Szólamok: C solo, vl I, vl II, vla obl., 2 org.
A borító hiányzik.

60. C.
Ky - ri - e e - lei - son Ky - ri - e e - lei - son e -

Boykovsky, Paul: Kyrie ex Eb. a 10. Voc. Canto. Alto. Tenore Basso. Violino. 1. Violino 2. Trombon. 1. Trombon. 2. Violono con Cembalo. del Signore Paul. Bojkovsky Cant. Pos. Kézirat. P [4] fol. – Ev, M 006.
A boritón régi jelzet: No. X.
Michael Koseck másolata.

61. vl. I
 S. solo
Juda fi - li - a for - mo - sa

[Brenntner, Joseph?]: Juda filia formosa... Mottetta De SS. Nomine Jesu. Soprano So. lo. Violino lmo. Violino 2do Viola Violoncello con Organo. Auth. D. Brenntner. Kézirat. 7 db szólam. – Ev, M 025.
Boritón poss.: Sam: Wohlmann 1742.
Szólamok: S solo, vl I, vl II, vla, vlc, 2 org. – egyik G dúrba transzponáltan.

62. [Brixl, Franz Xaver]: Tantum ergo in C. für Canto Alt Tenor Basso. 2. Violinen. 2. Clarini in C. Tympani C.g. Violon u. Violonzell nebst Orgel. von Pxi. Kézirat. Szólamok. – Vpl, a) 14, b+c) 23.
Boritón poss.: FKurzweil Regens-Chori.

Largo C.
Do - mi - ne
Do - mi - ne in au - xi - li - um me - um
solo
org.

Caldara, Antonio: Motetto De Tempore. „Domine in Auxilium meum...” a 4. Voci. Con[certa]ti 2: Violini con Organo è Violone. Del Sigre. – –. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 14, b) 96.
Szólamok: CATB conc., vl I, vl II, trombone I, trombone II, vlne, org. A 2 trombone-szólam későbbi időből való.

64. Musical notation for item 64, featuring a single staff with a common time signature (C) and a key signature of one flat (B-flat). The melody consists of eighth and sixteenth notes.

Caldara, Antonio: Motetto „Misericordia Domini . . .” a 4. Voci. 2 Violini. 2 Tromboni. Con Organo e Violone. Del Sigre. — —. Kézirat. 10 db szólam. — Vpl, b) 93
A 2 trombone-szólam későbbi.

65. Musical notation for item 65, featuring two staves. The top staff is for Violin I (vl. I) and the bottom staff is for Organ solo (org. solo). The tempo is marked 'Andante'.

Musical notation for item 65, featuring a single staff with a common time signature (C) and a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked 'Andante'. The melody includes a fermata over the first measure.

Caldara, Antonio: Motetto De Tempore Vel Dedicazione. „Sanctificavit Moyses . . .” a 4. Voci Conc: 2. Violini Conc: con Organo e Violone. Del Sigre. — —. Kézirat. 10 db szólam. — Vpl, a) 13, b) 36 — áthúzva, helyette 87.

66. Musical notation for item 66, featuring a single staff with a common time signature (C) and a key signature of one flat (B-flat). The melody consists of quarter and eighth notes.

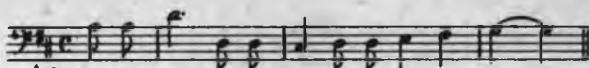
Caldara, [Antonio]: Psalmo 50. Miserere für Sopran u. Alt Concer[tati] nebst Canto, Alto, Tenore, Basso. als Chor Stimmen dann 1. Flöte, 2. Clarinetten in B. 2. Corni in Es. Fagott oder Trombone Basso und Orgel. Kézirat. 10 db szólam. — Vpl, a) 1.
Borítón poss.: FKurzweil R. Ch.
Szólamok: SATB, fl, clar I, clar II, fg, cor I, cor II. — A cb- és org-szólam hiányzik.

67. Musical notation for item 67, featuring a single staff with a common time signature (C) and a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked 'Maestoso'. The melody is for Violin I (vl. I) and includes dynamic markings like 'ff'.

[Carafa, Michele]: Overture zur Oper Masaniello. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann. Kézirat. P, 33 db szólam. — LF, No. 56., P 64.
Poss.: Zeneegylet.

68. Musical notation for item 68, featuring two staves. The top staff is for Violin (vl.) and the bottom staff is for another instrument. The tempo is marked 'Andante'. The notation includes dynamic markings like 'f' and 'pp'.

[Carafa, Michele]: Overture zur Oper Le Solita[ij]re (Der Klausner auf dem wusten Berge) von M. Caraffa. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann Lehrer der Gesanges und der Violine bey der Tonschule des Odenburger Musik-Vereins. Kézirat. P, 30 db szólam. — LF, No. 48.
A fl II-szólam hiányzik.
Poss.: Zeneegylet.

69.
 Assur
 Hü - te nun hü - te nun dei - ne küh - ne Zun - ge

[Catel, Charles Simon]: Duetto („Hüte nun deine kühne Zunge...“) aus der Oper Semiramis. [KLA.]
 [Wien] Chemische Druckerey, 510. 1 kötet 10 l. – Győr: AMC (TK), N. 2. 68.
 Poss.: FKrzwl. [= Franz Kurzweil]

70.
Allo moderato
 vl. I *pp*
 S. I
 Hö - ret ihr das dumpfen geräusch

[Cherubini, Luigi]: Coro (Sturm) aus Anacreon. Kézirat. P, 53 db szólam. – LF, No. 2.
 A P végén másolási dátum: Fine Oedenburg den 27 Maj Año 1829 Tag 15/5.
 Poss.: Zeneegylet.

71.
Larghetto
 vl. I clar. solo

[Cherubini, Luigi]: Offertorium („Ave Maria...“). [Wien 1830 Diabelli] No. D. et C. No. 3700. 5 db szólam. – Vpl, jelzet nélkül.
 Néhány duplum-, kézírásos szólammal, egyesek végén dátum: 25/11 [18]66 E: FG:, ill. Hanek [1]842.

72.
Allo maestoso
 vl. I
 S. solo
 Lau - da lau - da

[Cherubini, Luigi]: Offertorium („Lauda, anima mea, Dominum...“) Solo für Sopran oder Tenor, mit Begleitung von 2 Violinen, Viola, 2 Oboen, 2 Clarinetten, 2 Fagotten, 2 Hörner, Violonzell u. Contrabass. Mit beigefügter Begleitung des Pianoforte... Wien [1831] Diabelli, D. et C. No. 3717. 15 db szólam. – Vpl, b) 95.

73.
Andantino
 fl. I

18

S. Lau - da Si - on lau - da Si - on

[Cherubini, Luigi]: Offertorium („Lauda, Sion! Salvatorem...”) Duett für Sopran und Alt mit Begleitung von 2 Violinen, Viola, 2 Flöten, 2 Clarinetten, 2 Fagotten, Violonzell u. Contrabass. Mit beigefügter Begleitung des Pianoforte statt des Orchesters. Wien Diabelli, D. et C. No. 3718. 20 db szólam. – Vpl, a + b) I.

Kézíráso duplum-szólamok is.

Britón és az egyik nyomtatott címlapon poss.: Franz Kurzweil jun. Regens-Chori.

74. *Allo moderato*

vi. I. S. Lau - da - te Do - minum

Cherubini, Luigi: Offertorium No. 4. zur 4ten Messe. / „Laudate Dominum omnes gentes...” / Solo für Sopran u. Chor mit Begleitung von 2 Violinen, Viola, 2 Flöten, 2 Oboen, 2 Clarinetten, 2 Fagotten, 2 Hörner, 2 Trompeten, Violonzell u. Contrabass. Wien Diabelli, D. et C. No. 3831. P, Wien Diabelli, D. et C. No. 3831. P, Wien Haslinger, T. H. 5723. 20 db szólam. – Vpl, jelzet nélkül.

Kézíráso P, is, másolási dátuma: Oedenburg den 16ten November 1842. F:J: Lehnert.

Kézíráso duplum-szólamok is.

75. *Largo assai*

vi. *ff* clar. solo ob.

(Cherubini, [Luigi]): Ouverture Faniska. Kézirat. Particell, 34 db szólam. – LF, No. 4., P 66. Poss.: Zeneegylet.

76. *Larghetto*

vi. *f* *pp*

Cherubini, [Luigi]: Ouverture L'hotellerie portugaise. Kézirat. Particell, 24 db szólam. – LF, No. 21, P 67.

Poss.: Zeneegylet.

77. *Andante molto sostenuto*

vi. *f* *pp* *f* *pp*

Cherubini, [Luigi]: Ouverture zur Oper Die Tage der Gefahr. Kézirat. P, 28 db szólam. – LF, No. 62., P 69.

Az opera eredeti címe: Les deux journées.

78. *Adagio*

 vl.

Cherubini, [Luigi]: Overture zu der Oper Lodoiska. Kézirat. P, Particell, 26 db szólam. – LF, No. 16., P 68.
 Poss.: Zeneegylet.

79. *Largo*

 vl.
 C. solo
 O mein theurer Je - su

Conrad: Aria Quadragesimalis („O mein theurer Jesu . . .”) a Canto Solo 2 Violin et Organo. del Signore –. Kézirat. P [2] fol., 4 db szólam. – Ev, K 219.
 Szólamok: S, vl I, vl II, org.
 Boritón régi jelzet: No. 85.
 Michael Koseck másolata.

80.

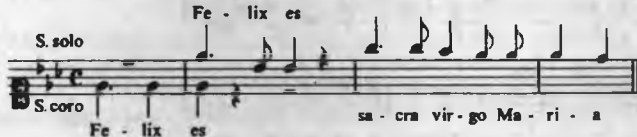
 No 1. Pantalon

Czegka, A. C.: Marien-Quadrille für das Pianoforte zu dem vom löbl. Officers-Corps der Oedenburger Bürger-Garde zur allerhöchsten Geburtsfeyer seiner kais. königl. Majestät Ferdinand V. am 20. April 1844 veranstalteten Balle componirt, u. dem löbl. Officers-Corps der benannten Garde in Achtung gewidmet von – , Kapellmeister im k. k. Erzherzog Carl 3ten Uhlanen-Regiment. Wien Steinde – Engel, lemezszám nélkül. I kötet [4] fol. – LF, P 30.

81. *Andante con gratia*

 cor. I

Czegka, A. C.: Overture für das Orchester. (Original-Overture.) Componirt u. dem Musikverein der k; Freystadt Oedenburg zugeeignet von – , Capellmeister in 3ten Uhlanen-Regimente, u. ausübendes Mitglied desselben Vereins. Kézirat. P [30] fol., 31 db szólam. – LF, Nro. 57., P 70.
 Poss: Zeneegylet.

82.

 S. solo
 S. coro
 Fe - lix es sa - cra vir - go Ma - ri - a

Czerny, Carl: Graduale („Felix es, sacra virgo Maria . . .”) für Sopran Solo u. Chor mit willkührlicher Begleitung der Orgl. . . Op. 662. Wien Diabelli, D. et C. No. 7337. P 5., 5 db szólam. – Vpl, a) 30.
 Kézírásos P és szólamok is.
 Boritón és cimlapon poss.: Fr. Kurzweil jun. Rg. Ch.

83.

Andante
vl. I

Allegro

Minuetto

Denk, L.: Divertimento Violino Primo Violino 2do Basso Del Sig. — —. Kézirat. 3 db szólam. — Vpl, a) 7, b) No. 43.
Címlapon másoló-poss.: Patris Floriani Wester.

84.

Andante
vl. I

Allegro

Menuet

Denk: Trio Violino Primo Violino 2do Basso Del Sig. — . Kézirat. 3 db szólam. — Vpl, a) 5 ill. 11, c) No. 52.
Címlapon másoló-poss.: P. Floriani Wester.

85.

Diabelli, Anton: Alfred Walzer mit Trios u. Coda. Für das Pianoforte. Nach den beliebtesten Motiven des von Herrn Grafen W: Robert v. Gallenberg componirten Ballets eben desselben Nahmens[!] bearbeitet von — —. 12. Lieferung der Tänze. Wien Cappi u. Diabelli, C. et D. No. 625. I kötet 15 p. Koll. 8. — Győr: AMC (TK), C. 12.

86.

Andante
vl. I

T.

Do-mi - ne ex - au - di me

Diabelli, Anton: Canon in B / „Domine exaudium...”/ für Sopran, Alt, Tenor I, Tenor II, Bass, 2 Violinen, 2 Clarinetten in B, 2 Corni in B. Violon und Violonzell nebst Orgel von — —. Kézirat. 25 db szólam. — Vpl, a) 18, b) 7 ill. 16.

Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

87. *Allegro moderato*

vi. I

B.

Ju - bi - la - te De - o

Diabelli, Anton: Erstes Offertorium „Jubilate Deo omnis terra . . .” Duett für Tenor u. Bass oder (Alt u. Tenor) mit Begleitung von II Violinen, Viola, II Oboen (oder Clarinetten), 2 Fagotten, 2 Hörner, Violonzell, Contrabass u. Orgel. Wien Diabelli, D. et C. No. 1656. 12 db szólam, kézírásos P 17, [2] p. – Vpl, b) 2, c) No. 2.

Borítón másoló-poss.: Fr. Kurzweil sen.

88. *Andante cantabile*

vi. solo

T. I

Be - ne - di - cam Do - minum

Diabelli, Anton: 6tes Offertorium „Benedicam Dominum . . .” Canon für Tenor I /oder Sopran/, Tenor 2, 2 Bässe, Violoncell oder Violino solo. mit Begleitung 2 Violinen, Viola, einer Flöte, 2 Oboen oder Clarinetten, 2 Hörner, Violoncell u. Contrabass. [Wien Diabelli], D. et C. No. 2712. 14 db szólam + 22 db kézírásos szólam. – Vpl, a) 17, b) 8.

Borítón feljegyzés: Abgeschrieben für Hr. Fr. Kurzweil Regens Chori zu Oedenburg [1]843.

A legrégebb rétegű kézírásos szólamokon másoló- v. előadói feljegyzések: Jos: Klepeisz (1843) (vl solo, vl I, vl II, cor I – II), Joseph Klepeisz [1]843 (vlc solo), Joseph: Klepeisz [1]843 (fl, ob I – II).

89.

1.

z'nahst bin i hold

Diabelli, Anton: 24 Original-Ländler mit unterlegtem Texte für das Pianoforte, nach den beliebtesten Oesterreichischen Volksliedern bearbeitet von – . Wien Cappi u. Diabelli, C. et D. No. 432. 1 kötet 15 p. Koll. 2. – Győr: AMC (TK), C. 12.

90. *Allegro moderato*

vi. I

Tan - tum er - go sa - cra - men - tum

Diabelli, Anton: Tantum ergo in C dur. für Sopran Alt Tenor Bass 2. Violinen. 1. Flöte. 2. Clarinetten. in C. 2. Corni in C. 2. Clarini in C. Tympani. C. G. Violon u. Violonzello. nebst Orgel. von – . Kézirat. 30 db szólam. — Vpl, a) 4, b) No. 8.

Borítón másoló-poss.: F Kurzweil Regens-Chori.

91. *I. Vivace*

Tan - tum er - go sa - cra - men - tum

II. **Maestoso**

vi. I. S. Tantum er-go sa-cra-men-tum

Diabelli, Anton: Tantum ergo in Es. für Sopran Alt Tenor Bass 2. Violinen 2. Clarinetten in B. 2. Corni in Es. 2. Clarini in Es. 2. Tympani in Es. B. Violon u. Violonzell nebst Orgel. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 2, b) No. 6.

a No. 6. cimlapja: 3 Tantum ergo für 4. Singstimmen, 2. Violinen 1. Flöte, 2. Klarinette, 2 Horn, 2. Trompeten und Pauken nebst Orgel und Violon von – .
Cimlapon másoló-poss.: F Kurzweil Regens-Chori.

92.

S. Tan-tum er-go

Diabelli, Anton: Tantum ergo in F. für Sopran Alt Tenor Bass 2. Violinen 2. Clarinett C. 2. Clarini C. 2. Tympani C. G. Violon u. Violonzell nebst Orgel. von – . Kézirat. 20 db szólam. – Vpl, a) 6, c) No. 25.

Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

93. = 91/II.

Diabelli, Anton: Tantum ergo No. 7. in G dur. für Sopran Alt Tenor Bass 2. Violinen 1. Flöte 2. Clarinetten in C. 2. Corni in G. 2. Clarini in G. Tympani in C. G. Violon u. Violonzello nebst Orgel. Kézirat. 30 db szólam. – Vpl, a) 3, c) No. 7.

Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

A timp-szólam alján előadási (?) feljegyzés: G (v. J) Cs: 24 D[ezembe]r 1844.

94.

Allegro

vi. I. C. Huc fi-de-les pro-pe-ra-te

14 C. Huc fi-de-les pro-pe-ra-te

[**Dittersdorf, Carl Ditters von**]: Aria de Martyre aut alio Sancto vel Sancta („Huc fideles properate . . .”). à Canto Solo. Violino Imo. Violino 2do. Alto Viola. Con Organo e Violone. Del Sigre. Carolo Ditters. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, b) 65.

95.

Moderato

vi. I. De-us co-ro-na

32 C. solo De-us co-ro-na

Dittersdorf, [Carl Ditters von]: Offertorium de Tempore („Deus corona . . .”) Ex C. Canto Solo Violino Primo et Secundo, Alto Viola obligato Oboe Primo et Secundo obligato Clarino Primo et Secundo. Organo e Violone. Del Sig. – Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 13 ill. 40 – áthúzva, b) 12.

Borítón másoló-poss.: Joann. Mich: Bittner.

Szólamok: C solo, vl I, vl II, vla, vlne, ob I, ob II, clarino I, clarino II, timp, org.

96. **Andante**

C. Li - be - ra me Do - mi - ne

[Domasseti, Giovanni ?]: Libera me Domine. a C. A. T. B. De Sig. Giavani[!] Domaszeti. Kézirat. I) réteg: 8 db szólam, II) réteg: Libera me Domine a Canto Alto Tenore Basso ob., Fagotto Trombone lmo Trombone 20 Bass Trombone con Organo. 4 db szólam – Vpl, b) 2.

Az I) réteg borítóján másoló-poss.: Ex Rebus Bittner.

Az I) réteg szólamai: 2 C, 3 A, T, B, org. — A II) réteg borítóján poss.: F: Kurzweil; ill. a rézfúvós-szólamok Beskochka másolatai. A II) réteg szólamai: fl, ob, trombone I, trombone II.

A külső borítón másoló-poss.: Ex Partibus: Th: Ern: Mühlner.

97. **No 1. Allegro**

C. conc. Al - ma al - ma Re - demptoris Ma - ter

vl. I

No 2. Allegro moderato

vl. I

T. Al - ma Re - dempto - ris Ma - ter

[Donberger, Georg Joseph]: 2 Alma à 4 Voci. Violinis 2 bus Clar: 2bus Tympano Con Organo è Violone. Da Sigre. Donberger et Ferd: Schmid. Kézirat. 12 db szólam. – Vpl, a) 2, b) 6.

98. **Adagio**

vl. I

rall. Antonia

Da quel

di che l'in - no - cen - te

[Donizetti, Gaetano]: Arie aus der Oper Belisario. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann. Kézirat. P, 43 db szólam. – LF, No. 45.

Poss.: Zeneegylet.

99.

vi. I *f* *pp*

Eleonora Si pie - to - so l'un ob - bli - o

Donizetti, Gaetano: Arie mit Chor aus der Oper *Il Furioso* von — —. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englman Lehrer der Tonschule der Musik Vereins zu Oedenburg. Kézirat. P, 50 db szólam. — LF, No. 49.

Poss.: Zeneegylet.

100.

vi. I *f* *p*

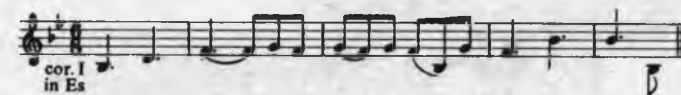
Larghetto
16

Ardon gl'in- cen - si

Donizetti, [Gaetano]: Arie zur Oper *Die Braut von Lammermoor*. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann. Kézirat. P, 22 db szólam. — LF, No. 50.

A S solo-szólam hiányzik. — A mű eredeti címe: *Lucia di Lammermoor*.

Poss.: Zeneegylet.

101.

cor. I
in Es

[*Donizetti, Gaetano*]: Overture zur *Regimentstochter*. Kézirat. 43 db szólam. — LF, No. 73. P 106. Az opera eredeti címe: *La fille du régiment*.

Egyik Trombone II-szólam végén másolói feljegyzés: *Beskochka Kapst. Öedenburg den 25t. 8ber [= October] [1]844.*

Poss.: Zeneegylet.

102.

Maestoso **Allegretto**

Doppler [József]: *Ungarisches Rondo für das Pianoforte*. Componirt u. dem Herrn Joseph von Bukovich freundschaftlichst gewidmet von Jos. Doppler. Op. 49. Wien Diabelli, D. et C. No. 7454. I kötet 7 p. — Győr: AMC (TK), C.856.

Címlapon körpecsét: Franz Kurzweil R. Ch.

103.

Allo

vi. I

4

C. Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Dreyer, J[ohann] M[elchior]: Tantum ergo in C. für Sopran Alt Tenor Bass 2. Violinen. 2. Oboen, 2. Clarini in C. Tympani, in C. G. Violon u. Violonzell nebst Orgel. von J. M. Dreyer. Kézirat. 13 db szólam. – Vpl, a) 13, c) No. 12.

Borítón másoló-poss.: F Kurzweil Regens-Chori.

104. *Allo moderato*

vi. I
S. Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Dreyer, Joh[ann] Melchior: Tantum ergo in C. für C. A. T. B. 2. Violinen. o 2. Clarini, in C Tympani. C. G. Violon und Violonzell nebst Orgel. von Joh: Dreyer. Kézirat. 12 db szólam. – Vpl, a) 18, c) No. 36.

Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

105. *Allegro moderato*

S. Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Dreyer, Joh[ann] Melchior: Tantum Ergo. in D. für Sopran Alt Tenor Bass. 2 Violinen. 2 Corni, in D. Violon und Violonzello. nebst Orgel. von Joh: Melchior – . Kézirat. 22 db szólam. – Vpl, a) 5, c) No. 16.

Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

106. *Allegro moderato*

C. Tan tum er - go
vi. I

Dreyer, Joh[ann] Melchi[or]: Tantum Ergo in D. für Canto Alto Tenore Basso. 2. Violinen. 2. Corni. in D. Violon. u. Violonzell nebst Orgel von – – . Kézirat. 23 db szólam. – Vpl, a) 6, c) No. 10.

Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

107. *Adagio*

vi. I
S. 5
Tantum er - go Sa - cra - men - tum

Dreyer, Joh[ann] Melchior: Tantum ergo in F. für Canto Alto Tenore Basso. 2 Violinen: 2. Corni. F. Violon u. Violonzell. nebst. Orgel. von – – . Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 15, b) No. 19.

Borítón másoló-poss.: F Kurzweil Regens-Chori.

108.

Andante

vi. I

S. Tan - tum er - go

Dreyer, Joh[ann] Melchior: Tantum Ergo in G dur für Sopran Alt Tenor Bass, 2 Violinen. 2. Corni, in G. Violon u. Violonzell. nebst Orgel. von - -. Kézirat. 10 db szólam. - Vpl. a) 17, b) No. 34. Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

109.

Andante

S. Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Dreyer, Joh[ann] Melchior: Tantum ergo. in A. für Canto Alto Tenore Basso. 2. Violinen. 2. Cor. in A. Violon und Violonzell. nebst Orgel von - -. Kézirat. 11 db szólam. - Vpl. a) 7, c) No. 22. Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens = Chori.

110.

Andante

S. Ky - ri - e Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

Drobisch, Carl Ludwig: Sechs Land-Messen No. 2. in F. Für 4 Singstimmen, 2 Violinen, Viola, Bass u. Orgel obl., dann 2 Clarinetti. eine Flöte. 2 Hörner, 2 Trompeten u. Pauken ad lib. München Falter, lemezszám nélkül. 16 db szólam, kézírásos P 73 p., 16 db szólam. - Vpl. a) 25, b) 44, c) No. 8. A P címlapján másoló-poss.: Franz Kurzweil sen. Egyik B-szólam címlapján másoló: F. Gerdenits.

111.

Grave

S. Ky - ri - e e - lei - son

Drobisch, Carl Ludwig: [(3te Messe in Es.) Sechs Land-Messen, No. 3. in Es. München Falter, lemezszám nélkül. 16 db szólam, kézírásos P 85 p., 17 db szólam. - Vpl. a) 26, b) 45 - áthúzva, c) 18 - áthúzva ill. 27.

A P címlapján másoló-poss.: Franz Kurzweil sen.

112.

Adagio

vi. I

Ebner, Leopold: Ouvertura aus Hedwig. Melodrama in 3 Acten von T[h]eodor Körner. In Musik gesetzt von Herrn - - in Warasdin. Kézirat. 2 KLA, 23 db szólam. - LF, N 9., P 72.

A fg I-szólam hiányzik.

A Fg II-szólam végén másoló: Amthor.

Poss.: Zeneegylet.

113.

Andante maestoso

S. Hazá - nak ren - dü - let - le - nül

Egryssy Béni: Szózat. Költemény Vörösmartytól. Díjkoszorúzott zenéjét írta - -. Kézirat. P [2] fol., 8 db szólam. - Vpl. c) No. 25.

Borítón másoló-poss.: Franz Kurzweil sen.

114. *Andante*

S. Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Eitzenberger, [Joseph]: Tantum ergo. für Canto, Alto, Tenore u. Bass. nebst Orgel. Eitzenberger Josef. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl. a) 2, b) 6, c) No. 6.

Borítón és az org-szólam címlapján másoló-poss.: F Kurczweil, FKurczweil.
Szólamok: SATB, 2 org.

115. *Andante*

S. Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Eitzenberger, [Joseph]: Tantum ergo (in C) für Sopran, Alt, Tenor, Bass nebst Orgel. Von Josef Eitzenberger. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl. a) 3, b) 7, c) No. 7.

A borítón és az org-szólam címlapján másoló-poss.: FKurczweil.
Szólamok: SATB, 2 org.

116. *Maestoso*

vl. I
S. Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Eitzenberger, Joseph: Tantum ergo. in D für Canto, Alt, Tenor, Bass. 2. Violinen. 1. Viola. 1. Flöte. 2. Oboe. 2. Corni in D. 2. Clarini in D. Tympani, D, A. Violon u. Violonzell nebst Orgel. von – –. Kézirat. 24 db szólam. – Vpl. a) 20, c) No. 31.

Szólamok: 2 S, 2 A, 2 T, 2 B, 2 vl I, 2 vl II, vla, 2 vlne, fl, ob I, ob II, cor I, cor II, clarino I, clarino II, timp, org.

A borítón és címlapon másoló-poss.: Franz Kurczweil Regens-Chori.

117. *Andante*

vl. I
S. I conc. Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Eitzenberger, Joseph: Tantum ergo in B. für C Imo C 2do T, B. 2. Violin. 1. Viola. 2. Oboe. 2 Corni. in B. Basso. 2. Clarini. in B. Tympani, B, F. Violon u. Violonzell. nebst Orgel von – –. Kézirat. 20 db szólam. – Vpl. a) 19, c) No. 30.

Szólamok: S I, S II, T, 2 B, 2 vl I, 2 vl II, vlne + cb, ob I, ob II, clar I, clar II, clarino I, clarino II, cor I, cor II, timp, org.

A borítón és az org-szólam címlapján másoló-poss.: Franz Kurczweil Regens-Chori.

118. **Allegro**

S. Vc - ni ve - ni

vi. I

Detailed description: This musical score is for the beginning of 'Veni Sancte Spiritus' by Joseph Eitzenberger. It features a soprano line (S.) with the lyrics 'Vc - ni ve - ni' and a violin I line (vi. I). The tempo is marked 'Allegro'. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The violin part includes several triplet markings.

Eitzenberger, [Joseph]: Veni Sancte Spiritus a Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2. Violin, 1. Viola, 1. Flauto, 2. Oboe, 2. Corni, 2. Clarini, Tympani, Violone et Violonzello et Organo. Sig: Jos: Eitzenberger Regens Chori. Cong: SS: Redemptoris. Kézirat. 21 db szólam. - Vpl, a) 27, b) 3.

Szólamok: 2 S, 2 A, 2 T, 2 B, vl I, vl II, vla, vlc + vlnc, fl, ob I, ob II, cor I, cor II, clarino I, clarino II, timp, org.

A borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

119.

Detailed description: This is a short musical score for 'Négyes Császár' by Adolf Ellenbogen. It consists of a single line of music in a 2/4 time signature with a key signature of one sharp (F#).

Ellenbogen Adolf: Franciaia Négyes Császár Ferencz Kunok című operájának kedveltebb dalaiból s szerkeszté, és Hollósi Kornelia kiasasszonynak tisztelettel ajánlá - -. Kézirat. I kötet [4] fol. - Győr: AMC (TK), C.9.10.

Poss.: F Kurzweil sen.

120. **Allegro**

Andante
cemb. solo

Vivace

Detailed description: This musical score is for a concerto by Wilhelm Gottfried Enderlein. It is divided into three sections: 'Allegro', 'Andante' (marked 'cemb. solo'), and 'Vivace'. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The 'Allegro' section features a complex rhythmic pattern with many sixteenth notes. The 'Vivace' section includes triplet markings.

Enderlein, [Wilhelm Gottfried ?]: Allegro. Concerto: Cembalo Obligato: 2 Violin Viola ed Basso. Kézirat. P [4] fol. - Ev, J 019.

Michael Koseck másolata.

121. **Rec.**
Allegro moderato

vi. I

8. -----]

23

B. soli Pugna - te he-ro-es

Detailed description: This musical score is for the 'Recitativo' (Rec.) section of the concerto by Wilhelm Gottfried Enderlein. The tempo is 'Allegro moderato'. It features a violin I line (vi. I) and a bass line (B. soli). The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The score includes a measure rest of 8 measures and a measure rest of 23 measures. The lyrics 'Pugna - te he-ro-es' are written below the bass line.

Aria
Andante

vlc. solo

12

B. solo Sal - ve Je - su Je - su pi - e

Eulenstein, Anton Heinrich von: Arie in Es für Bass oder Alt Solo nebst Violonzell Solo, Sopran Alt Tenor Bass Coro, 2. Violinen, 2. Viola, 2. Oboen 2. Fagott 2. Tromboni 2. Clarini in B. 2. Tympani in B, F. Violon u. Orgel nebst Gesang Partitur von - - . (a P címlapján: Arie für Basso, oder Alto Solo, nebst Violonzello Solo von Antonio Enrico Eulenstein.) Kézirat. P, 34 db szólam. - Vpl, a) 9 ill. 11 - áthúzza, c) No. 11.

Mäßiger Bewegung

122.

Gu - te Nacht! Glücklich ward ein Tag voll - bracht

Eybler, Joseph: Abendlied an einen Freund. In Musick gesetzt von - - K : K: Hof-Capellmeister. Kézirat. 4 db szólam. - Győr: AMC (TK), NA.1.4. Poss.: F Kurzweil.

Andante maestoso

123.

S. Ky - ri - e Ky - ri - e Ky - ri - e e - le - i - son

Eybler, Joseph: Krönungs-Messe in C für Sopran Alt Tenor Bass, 2. Violinen, 1. Viola. 2. Oboen 2. Clarinetti in C. 2. Fagotti 2. Cor in C. 2. Clarini in C. 2. Tympani, C, G. Violon u. Violonzell und Orgel von - - K.u.K. 1ter Hofcapellmeister. Kézirat. 32 db szólam. - Vpl, a) 31, b) 58. A boritón poss.: F Kurzweil. Egyes szólamokon másolási feljegyzések: A: 30/6 1866, T: 15/8 1866 in Baden, vl I: 18/8 1866, vl II: 11/9 1866 - valamennyi Beskockha másolata.

124.

1.

Feigler, E[lias] M.: 9. Wettrennen Deutsche für das Piano-Forte. Pesth Lichtl, No: 59. I kötet 5 p. Koll. I. - Győr: AMC (TK), C. 12.

125.

S. Va - ter un - ser der du bist im Him - mel

Feigler, Elias M.: Vater unser in Musik gesetzt von - - . Kézirat (den 26. July [1]830). P [4] fol. - Vpl, a) 12. Talán A?

126. **Andante**

S. Ky - ri - e e - lei - son

Fiedler, A.: Messe in C dur pro Sopran, Alt, Tenor et Bass cum Organo. autore — — . Kézirat. P 43 p., 25 db szólam. — Vpl, a) 9 — áthúzza, c) No. 9.

Szólamok: 5 S, 5 A, 5 T, 6 B, vine, 3 org.

A boritón másoló-poss.: Fr. Kurczveil, egyik B-szólamon: F Kurczveil J[un]. Rg: Chori.

Az org-szólam címlapján másolói feljegyzés: 28/10 1859, Beskochka-másolata.

127. **Adagio**

C. Au - di fi - li - a fi - li - a et vi - de

Fiedler, A.: Offertorium in D. „Audi filia . . .” für Sopran, Alt, Tenor, Bass nebst Orgel. Kézirat. 5 db szólam. — Vpl, a) 6, b) 3.

128. **Adagio**

S. Re - qui - em ae - ter - num

Fiedler, A.: Requiem für Singstimmen, Sopran Alt Tenor u. Bass et Organo. Kézirat. 7 db szólam. — Vpl, b) 2.

Szólamok: S, A, T, 2 B, B I, org.

A boritón másoló-poss.: Franz Kurczveil junior Regens-Chori.

129.

1. fl.

2. ob. I

Vivace

Adagio

fl. II

fl. I

Allegro

fl. I

Finger, G[ottfried ?]: Sonata di Mons: G. Finger I. — Sona: di Mons: G: Finger. 2. Kézirat. 5 db szólam. — Ev, J 026.

Szólamok: fl I, fl II, ob I, ob II, cont.

130. **Andante molto**

vl. I

10

A. solo Sal - ve sal - ve sal - ve Re - gi - na

Flamm: Salve Regina, Alto Solo. Violino Primo. Violino Secondo. Viola. Violone et Organo. Del Sig. —
Kézirat. 6 db szólam. — Vpl, a) 4, b) 34.
A vl I-szólam végén: Sc. Jacob Wasserburger J.

131. *Non troppo lento*

vi. I.
15
S. Vi - vi oh Di - o mi tre - ma il co - re

Friberth, [Karl]: Aria („Vivi oh dio mi trema il core...”) Soprano Solo. Violino Primo Violino Secondo. Viola ob. Corni due. col Basso Del Sigre. Carlo Friberth. Kézirat, ([1]767). 7 db szólam. — Vpl, a) 19, c) 47 — áthúzva.

Szólamok: S + b.c., vl I, vl II, vla, cor I, cor II, cb. Az énekszólamon feljegyzés: Del Signore Carlo Friberth 767.

132. *Allegro moderato*

S. Ky - ri - e e - lei - son e - lei - son

Fuchs, Johann [Nepomuk]: Messe in G von Hrrn[!] — . Kézirat. 25 db szólam. — Vpl, a) 9, c) 30.
Másolási/előadási dátum a S-szólamon: 23/8 [18]66 F. K.

133. *Allegro moderato*

S. Ky - ri - e Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

Fuchs, [Johann Nepomuk]: Missa Ex B. Canto Alto Tenore Basso Violino primo Violino secondo clarino primo. clarino secondo. clarinetto I. clarinetto II. Alto Viola. Organo, et Violone. Tympano. Auth. Dom: Dom: Joane Nepomuk Fuchs, von dem Durchlauchtigsten Reiches-Fürsten Nicolaus Esterhazy[!] Gnädigsten erwählten Capelmeister in Eisenstadt. Kézirat. 26 db szólam. — Vpl, a) 34, b) 74.

Cimlapon poss.: FKurzweil.

134. *Andante*

Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Fuchs, [Johann Nepomuk?]: Tantum ergo. Kézirat. 5 db szólam. — Vpl, jelzet nélkül.
Szólamok: SATB, org.
A szólamok hátoldalán iskolai gyakorlatok, évszámokkal: 1826, 1827, 1830.

135. **Adagio**

Ky - ri - e Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

[Fux, Johann Joseph]: („Kyrie...”) Authore Josepho Fuchs. (2. Cl. 2. Viol. 4 Voc: Auctore Fuchs.)
Kézirat. P [6] fol. – Ev, M 005.

A mű a Missa Primitiva, K. 26. misével azonos.

136.

Ky - ri - e e - lei - son e - lei - son

[Fux, Johann Joseph]: Kyrie ex Cl. a 11 Voc. Canto Alto Tenore Basso Violino 1. Violino 2. Clarino. 1. Clarino. 2. Tympanis. Violono con Organo del Signore Joseph. Fuchs. Kézirat. P [4] fol., 13 db szólam. – Ev, M 004.

Sem a Köchel-, sem a Liess-műjegyzékben nem található.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp., 2 org. – Az egyik org-szólam B-be transzponáltan.

Régi jelzetek, a borító tetején: 94., a szólamokon: No. 7.

Borítón poss.: M[ichael] K[oseck], akinek másolata is.

137. **Allegro maestoso**

Gallenberg, Robert: Grande Marche favorite du Ballet Alfred le Grand. Composée par mr. le comte W: – –, pour le pianoforte. Kézirat. 1 kötet [6] fol. – Győr: AMC (TK), 364.

A kottában először a 4-kezes, majd 2-kezes zongora-változat található.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzwil].

138. **Allegro**

Ma - gni - fi - ca - te Do - mi - num

Ganster, Franz Xaver: Graduale („Magnificate Dominum...”) in C für Sopran, Alt, Tenor, Bass nebst Orgel von – –. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 7, b) 9 – áthúzva.

Szólamok: 2 C, 2 A, T, B, 2 org.

Az egyik org-szólamon poss.: Ursuliner Convent.

139. **Tardissimo**

A - mor mi Je - su cha - re

Ganster, [Franz Xaver]: Motteto de Tempore („Amor mi Jesu chare...”) a Canto Solo. Violino 2do Con Organo è Violone. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, a) 20, b) 81.

Szólamok: C solo, vl I, vl II, vla, vlne, org.

140. **Andantino**

Di - gna - re Do - mi - ne

[Giuliani?]: Offertorium in B. („Dignare Domine . . .”) für Soprano Solo. 2. Violinen 2. Clarinett in B. 2. Corni in B. Basso. Orgel u. Violon. Sg. Guliani. In Musik für den Chor eingerichtet v. Herrn Kapellmeister Jakob Amthor. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 2, b) 13.

Szólamok: S solo, T solo, vl I, vl II, vlne, clar I, clar II, cor I, cor II, 2 org.
Borítón másoló-poss.: F Kurzweil Regens-Chori.

141. **Maestoso**

Giuliani, Mauro: Six Variations pour la Guittarre[!] sous un Thème tiré du Ballet Die feindlichen Volkstämme. Arr. pour la pianoforte par J. F. K. Kézirat. 1 kötet [6] fol. – Győr: AMC (TK), C. 1. 60.

Cimlapon feljegyzések: Von meinen viel geliebten Lehrer F. Kurzweil bekommen August Tóth, ill. Toth de Fölszöpor.

142. **Andante**

Sal - ve sal - ve sal - ve Re - gi - na

(Grasl, Adam): Salve Regina à Canto Conc. to Alto, Tenore et Basso Rip. no Violino 1mo Violino 2do Con Organo e Violone. (Auth. Adamo Grasl.) Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 30, b) 10.

Szerző neve az org-szólam végén.

143. **No 1. Andante**

Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

No 2. Andante

Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Grutsch, Franz [Seraph]: Tantum ergo in C. für Sopran Alt Tenor Bass 2. Violinen 1. Viola 2. Clarinetten C. 2. Fagotti 2. Cor. in C 2. Trombi in C. Tympani. in C. G. Violon u. Violonzello nebst Orgel von – . (Nyomatott címlap: Il Tantum ergo für Sopran Alt Tenor Bass, 2 Violinen, Viola, Contrabass u. Orgel. . . Wien Math. Artaria, M. A. 913.) Nyomatott szólamok: 18 db, 18 db kézírásos szólam. – Vpl, a) 33, b) 44–45, c) No. 44.

A kézírásos borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

144. **Andante**

24

B. solo Sal - ve Re - gi - na Re - gi - na coe - lo - rum

Gsur, [Tobias]: Ave Regina. Basso Solo. Violino 1mo. Violino 2do Alto Viola Con organo e Violone.
 Auth[or]re Sigre Tobia Gsur. Kézirat. 5 db szólam. — Vpl, a) 3, b) 9.
 Boritón másoló-poss.: Ex Musicalibus Mathiae Fabriczjij.

145.

Allegro

fl.

Bourrée

Menuet

Gigue

Guzinger, [Johann Peter]: Symphonia ex D# à [flauto] Traverso, 2. Viol: ed Organo. Del Signeur —
 Kézirat. 4 db szólam. — Ev, J 020.
 Boritón régi jelzet: No. 3.

146.

Allegro

vl. I

Menuet

vl. I

Andante. Aria

vl. I

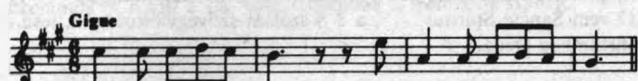
Gigue

vl. I

Guzinger, [Johann Peter]: Symphonia ex A# à 4. [Flauto] Traverso 2. Violin et Violono. del Sign: —
 Kézirat. 4 db szólam. — Ev, J 011.
 Boritón régi jelzet: No. 2.

147.

Allegro

Guzinger, [Johann Peter]: Symphonia ex A# à 4. [Flauto] Traverso. 2. Violin. ed Organo. del Sign. — .
Kézirat. 4 db szolam. — Ev, J 013.

Szólamok: fl, vl I, vl II, vlna sive org.

Borítón régi jelzet: No. 6.

Guzzo, Tomaso: Symfonia à Tre à Violino Primo. Violino 2do. a Basso: Del. Sig. D: — — . Kézirat. 3 db
szolam. — Ev, J 015.

Guzzo, Tomaso: Symphonia a Tre Ex A## Violino Primo. Violino 2d: Violon Zello. Del. Sig D: — — .
Kézirat. 3 db szolam — Ev, J 014.

7

T. solo
O ve - ni Sancte Spi - ritus!

[Gyrowetz, Adalbert]: Aria Tenore Solo de l'opera Augenarzt de Gyrowetz. Kézirat, 1818. 14 db szólam.
- Vpl, a) 22, c) 27 - áthúzva.

Szólamok: T solo, 2 S, vl I, vl II, vla, 2 vlc, fl I, fl II, clar I, clar II, fg I, fg II.

A S-szólam tetején feljegyzés: Accomodata con Variazioni da Giov: Karmasi[ni].

A T-solo szövege: „O veni Sancte Spiritus...”, a 2 S-szólam szövegváltozatai: „Jesu corona Virginum...”, ill. „Confirma hoc Deus...”

151. *Andante*

Der Ar-me fleht um ei - ne Ga - be

Gyrowetz, Adalbert: Die Prüfung. Aria („Der Arme fleht um eine Gabe...”) Wien Hoftheater MusikVerlag, 171. KLA, 3 p. - Győr: AMC (TK), jelzet nélkül.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

152. 1. *Allegro con spirito* 2. *Allegro moderato*

3. *Allo moderato*

Gyrowetz, Adalbert]: Tre quartetti per 2 violini, viola e violoncello. Composti dal Sig. - - . Op. 29. Vienna Artaria, 853. 4 db szólam. - Győr: XJM, I. 3.33.

Poss.: Kurzweil.

153. *Andante*

S. Wie herr - lich ist wie freu - lich das Frühlings-nacht

Gyrowetz, Adalbert: (Vocal-Quartett: Lob Gottes im Frühlinge.) Kézirat. 5 db szólam. - Győr: AMC (TK), 54.

Szólamok: S I, S II, A I, A II, pf.

A kézírás Kurzweilé.

154. *Andante moderato*

Zu Si - ons Hö - fen

Gyrowetz, Adalbert: Vocal-Quartett in G für S Imo S 2do A Imo A 2do nebst Pianoforte und Partitur.

Kézirat. P [4] fol., 9 db szólam. - Győr: AMC (TK), 53.

Szólamok: 2 S I, 2 S II, 2 A I, 2 A II, pf.

Borítón poss.: Franz Kurzweil sen. Regens-Chori.

155. *Andante*
 B. *sollo* [!]
 Ky - ri - e e - lei - son Chri - ste e - lei - son

Habegger, [Johann]: *Lytaniae Lauretanae. Ex D 3 Major a 4 Vocibus. 2. Violet. Con Organo e Violone. Del Sigre Jeann Habegger. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 15, b) 50 – áthúzva.*
 Szólamok: CATB, 2 vla, vlne, trombone I, trombone II, org.

156. *Andante*
 C. *conc.*
 Re - qui - em ae - ter - nam do - na do - na e - is Do - mi - ne

Habegger, [Johann]: *Requiem ex Dis à 4 Voci 2 Violini 2 Tromboni Con Organo e Violone. Authore Sigre. Jeann Habegger. Kézirat. 12 db szólam. – Vpl, a) 9, b) 27.*
 Szólamok: C con., 2 C, A, T, B, vl I, vl II, trombone I, trombone II, 2 org.
 Boritón poss.: *Ex Musicalibus Matthiae Fabriczj.*

157. *Adagio*
 C.
 Re - qui - em ae - ter - - - - - nam

Habegger, [Johann]: *Requiem Ex G 3 minor à C. A. Tenore Basso Violino 1mo. Violino 2do Trombone 1mo Trombone 2do Con organo e Violone. Authore Sigre. Jeann Habegger. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 10, b) 21.*
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, trombone I, trombone II, org.
 Boritón poss.: *Ex Musicalibus Mathiae Fabriczj.*

158. **1. Allegro** **2. Allegretto**
 S. Es le - be was auf Er - den Wie herr - lied fest's im Wald
3. Vivace **4. Maestoso**
 Auf Brü - der uns la - den der Des Jah - res letzte Stun - de er - tönt
5. Adagio **6. Moderato**
 Wiederum hat stil - le Nacht Es ist ein Schnitter, heisset Tod

Hahn, Theodor: *Sechs Quartetter für Sopran Alt Tenor Bass nebst Pianoforte-Begleitung von – – . 1. (Jägers Lust). 2. (Jägerchor). 3. (Turnerleben). 4. (Sylvester Abend). 5. (Abendlied). 6. (Der Schnitter Tod). Kézirat. 10 db szólam. – Győr: AMC (TK), 52.*

Szólamok: 2 S, 2 A, 2 T, 3 B, pf.

Egyes szólamok felirata „v. C. Kreuzer” – talán az eredeti zeneszerzőre utal.

A kézírás Kurzweilé.

159.

1. S. Stimmt an mit hel-lem hohem Klang Frei-heit die ich mei - ne

2.

3. Preisend mit viel schönen Mit Hör-nerschall und Lust-ge-sang

4.

5. Gehalten

Morgen - roth Mor-gen - roth

Hahn, Theodor: 5 Terzeten für Sopran Alt u. Bass von - - . 1. (Des Vaterlandes Hochgesang). 2. (Freiheit). 3. (Der reichste Fürst). 4. (Feldjägerlied). 5. (Reiters Morgengesang). Kézirat. 9 db szólam. - Győr: AMC (TK), 1839.
 Szólamok: 3 S, 4 A, B, org.
 Az egyik A-szólam végén előadói feljegyzés: Franz Gerenits.
 A kézírás Kurzweilé.

160.

Sinfonia. Allegro assai

vi. I

Kyrie. Largo cantabile

vi. I

C. Ky - ri - e e - lei - son

Hainisch, Jos[eph]: Missa S. Caeciliae No. I. a. Canto. Alto Tenore Basso. Violinis 2bus. Clarinis 2bus. Tympano. Violone. Con Organo. Jos: Hainisch. Kézirat. 15 db szólam. - Vpl, a) 45, b) 102, c) No. 34.
 Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vla, vlc, cor I, cor II, clarino I, clarino II, org.

161.

Allegro

unisono

Andante

Allegro allabreve

[Hartmann, Johann]: Symphonia. e D: # duro 2 Violinis, Viola, et Basso. Joannis Hartman. Kézirat. 4 db szólam. - Ev, J 017.

162. *Allegro moderato*

Haslinger, Tobias: Quatuor No. 13. pour le pf., flute, viole et violoncelle. Wien Steiner, S. et C. 2413. 3 db szólám. – Győr: XJM, J.2.4.
Cimlapon poss.: Krzwl [= Kurzweil].

163. *Allabreve*

Haug: Rorate. a 4 Voci. 2 Violet obl. con Organo e Violone. Del Sigre. Haugg. Kézirat. 10 db szólám. – Vpl, a) 2.
Szólámok: 2 C, 2 A, T, 2 B, vlne, 2 org.
A cimlapon poss.: Th: Ern: M[ühlner].

164. *pf.*

Es ist bei uns ein al - ter Brauch

Hauptmann, Lorenz: Lied (No. 2.) „Vor 'm Essen” („Es ist bei uns ein alter Brauch . . .”) für Schule und Haus für 1 Singstimme mit Begleitung von – . Op. 25. Kézirat. 2 db szólám. – Győr: AMC (TK), 1754.
Szólámok: Singstimme, Pf.
Cimlapon poss.: F. Kurzweil sen.

165. *Adagio*

Kyrie

(*Hawlicek*): [Missa.] Kézirat. 1 db szólám. – Győr: AMC (TK), 1596.
Szólám: vl + org.
Cimlapon bélyegző: FKurzweil Regens Chori – leragasztva, nyomtatott bélyegzővel: Római-katholikus tanítóképezde Sopronban.
A szólámon zeneszerző v. másoló/előadó neve: Stiersky, ceruzával.

166. *Haydn*, Joseph: „Allmächtiger, Preis dir und Ehre! . . .” – „O Iesu, te invocamus . . .” Hymne für 4 Singstimmen mit Begleitung des Orchesters. Leipzig Breitkopf u. Härtel, 1805. P 14 p. – Ev, M 044.
Poss.: der Evangel: Kirche gehörig.
A mű az Applausus. Kantate No. 8a. Hob. XXIVa: 6. – Ed. princeps, az 1812-es kiadás.

167. *Andante*

Haydn, [Joseph]: Andante per il clavi cembalo Del Sigre. Haydn. Kézirat. 1 kötet [5] fol. – Győr: AMC (TK), C.1.8.
Poss.: F Krzwl [= Franz Kurzweil].

168.

Haydn, [Joseph]: Die Jahreszeiten. Kézirat. 26 db énekszólam. – LF, jelzet nélkül.

Szólamok: S, B soli, 6 S, 6 A, 6 T, 6 B.

A mű jegyzékszám: Hob. XXI: 3.

Poss.: Zeneegylet.

169.

Adagio

Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

Haydn, Messe No. 1. Kézirat. 23 db szólam. – SztM.

A legrégebbi keletkezésű szólamok: 3 S, A, 2 T, 3 B, 2 vl I, 2 vl II, vla, vlc, vlne, clar I, clar II, fg, clarino I, clarino II, timp, org.

Némely szólam végén másolási dátum: Baden am 9. Juli [1]865, ill. Baden am 15. Juli [1]865, ill. Baden am 31. Juli [1]865 – ezek Beskockha másolatai.

A mű jegyzékszám: Missa Sti Bernardi von Offida, Heiligmesse. Hob. XXII. 10

170.

Largo

C. Ky - ri - e e - lei - son e - lei - son

Haydn, Joseph: Messe in C dur von – –. Kézirat. 27 db szólam – Vpl, a) 47, b) 41/48, c) No. 25. Szólamok: 2 S, 3 A, 3 T, 3 B, vl I, 2 vl II, vla, vlc + cb, vlne, ob I, ob II, fg I, fg II, cor I, cor II, tr I, tr II, timp, org.

A mű jegyzékszám: Missa Cellensis. Hob. XXII: 5.

Tékán és boritón poss.: FKurzweil, ill. pecsét: Franz Kurzweil R.CH.

Későbbi időből való szólamok is, egyesek végén másolói feljegyzések: vla: Josef Graffy Lehramtkandidat des II. Jahrganges. am 20/4 1859; egy vl I, vl II és org-szólam Beskockha másolata 23/4 1859 évszámmal.

171.

Adagio

B. conc. Ky - ri - e e - lei - son

Haydn, Joseph: Messe in C dur von – –. Kézirat. 19 db szólam. – Vpl, a) 49, c) No. 4.

Legrégibb réteg szólamai: 3 S, 3 A, T, B, vl II, vla, ob I, fg, clarino I, clarino II, timp, 4 org.

A mű jegyzékszám: Mariazeller Messe. Hob. XXII: 8.

Tékán poss.: FKurzweil.

A tékán feljegyzés: diese ist die so genannte Pauken – Messe. [Téves megjegyzés!]

Egyes szólamokon poss.: Ursulinen Convent No. 10.

Egyes szólamokon másolói-előadói feljegyzések: timp: Georg Resch 1860, V. Beskockha 25/12 1857/1858, V. Beskockha 1857, W. Pojmán[?] 1/11 [18]94, Traugott Hammel am 9ter April 1882, Johann Csermak 1845.

172.

S. Ky - ri - e e - lei - son e - lei - son

[Haydn, Joseph]: [Missa]. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, c) No. 59.

A mű jegyzékszám: Missa brevis Sancti Joannis de Deo. Kleine Orgelmesse. Hob. XXII: 7.

A legrégebbi réteg szólamai: SATB, vl I, vl II, vlne + vlc, trombone I, trombone II, org.

173. **Adagio**

vl. I

S. conc. Ky - ri - e e - lei - - son

Haydn, Joseph: Messe in B dur. Kézirat. 6 db szólam. = Vpl, a) 56, b) 56.

A mű jegyzékszám: Theresienmesse. Hob. XXII: 12.

A tékán megjegyzés: Diese Messe ist 1799 Componiert worden und heisst Theresien Messe.

A tékán poss.: FKurzweil.

174. **Poco adagio**

vl. I

S. conc. Ky - ri - e e - lei - son

Haydn, [Joseph]: Messe in B. Kézirat. 26 db szólam. – Vpl, a) 24.

Szólamok: 2 S conc., ATB conc., 2 S, 2 A, 2 T, 2 B rip., 3 vl I, 3 vl II, vla, 2 vlc + cb, fl, ob I, 2 org. – a többi szólam hiányzik.

A mű jegyzékszám: Harmoniemesse. Hob. XXII: 14.

175. **Allegretto**

vl. I

S. Ky - ri - e e - lei - son

Haydn, Joseph: Missa Sancti Nicolai. Kézirat. 12 db szólam. – SztM.

A legrégebb réteg szólamai: SATB, vl I, vl II, ob I, ob II, cor I, cor II, vlne, org.

A mű jegyzékszám: Hob. XXII: 6.

176. **Rec.**

C. Ad festum gaudi - o - rum
Ad festum tot an - no - rum

Aria. Vivace

vl. I

Andante !|

S. (Civis salve-to De-i spes
| Virgo

Haydn, [Joseph]: Motteto De Tempore. à Canto Solo. Violinis 2bus Alto Viola Con Organo. Del Sigr.

Hayden. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, a) 49 – áthúzza, 23, b) 76.

Szólamok: C solo, vl I, vl II, vla, vlne, org.

A mű jegyzékszám: Hob. XXIIa: F 2, ott „Jesu Redemptor rei spes...” szöveggel.

Itteni szövegek: a) recitativo: „Ad festum gaudiorum...”, aria: „Civis/Virgo salveto[!] Dei Spes...”

177.

Haydn, Joseph: Nelson Messe. Kézirat. 17 db szólam. – Vpl, jelzet nélkül.

A legrégebb réteg szólamai: C conc – töredék, 2 C rip, A rip, vlne, fl, 2 ob I, 2 ob II, fg, clarino I, clarino II, clarino III, cor I, cor II, timp. – a többi szólam hiányzik.

A mű jegyzékszám: Missa in angustiis. Hob. XXII: 11.

Némely szólamon poss. pecsétje: Franz Kurzweil R. CH.

178.

Haydn, Joseph: Nelson Messe. Kézirat. 9 db szólam. – SztM.

A legrégebb réteg szólamai: 2 T conc., B conc, B rip, 2 vl I, 3 vl II.

Későbbi réteg másolói feljegyzései: T: 21/9 1859, vl II: 15/9 1859 – Beskockha másolatai. A B rip-szólamon poss. pecsét: Franz Kurzweil R. CH.

179.

Haydn, Joseph: (Österreichische Volks Hymne für Sopran, Alt, Tenor, Bass, mit Begleitung des Pianoforte.) Österreichische Volks-Hymne Allerhöchsten Vermählungs-Feier, der k.k. Apost. Majestät Franz Josef, dem Ersten, am 24. April 1854, mit Begleitung des Pianoforte. Kézirat, 16/6 1854. P [3] fol., 26 db szólam. – Győr: AMC (TK), 44.

Szólamok: 3 S solo, 6 S coro, 4 A solo, 6 A coro, 2 T, B solo, 4 B coro.

A boritón és cimlapon Kurzweil kezétől származó feljegyzés: „Nach der Melodie Gott erhalte von Josef Haydn.”

Előadók nevei a szólamokon: S solo: Adolf Fran..csics[?], Josef Franischer[?], Emerich Kirschner; S coro: Emerich Kirschner, Joseph Panuska, Lorenz Pellech, Franz Kretsky[?], Adolf Franschitz, Albert Huttenberg; A solo: Ignaz Farkas, Mathias Mansberger, Johann Schwarz, Moritz Pellech; A coro: Moritz Pellech, Ignátz Farkas, Philipp Tersztyánszky – áthúzva, Mathias Mansberger, Johann Schwarz; B solo: Karl Borovits[?]; B coro: Julius Mayer, Johann Zárics, Georg Karl.

180.

Ky - ri - e e - lei - son

[*Haydn, Joseph: Paukenmesse.*] Kézirat. 35 db szólam. – SztM.

A legrégebb réteg szólamai: 2 S conc, 2 S rip, A conc, 4 A rip, T conc, 2 T, B conc, 2 B, 3 vl I, 3 vl II, vla, ob I, ob II, fg I, fg solo, fl II, cor I, cor II, clarino I, clarino II, vlc + cb, timp.

Egyes szólamok Kurzweil másolatai; a vl I-szólamon másolási dátum: Ano 8/19 1827.

Régi jelzet a tékán: 2.

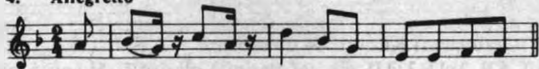
A mű jegyzékszám: Missa in tempore belli. Hob. XXII: 9.

181.

1. **Adagio**
2. **Menetto allegretto**
3. **Rondeau. Presto**

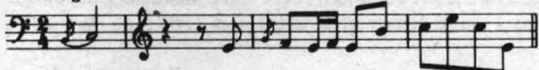
430

4. Allegretto

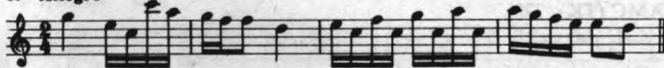

Bárn - Tánz

5. Allegro vivace assai

6. Allegro

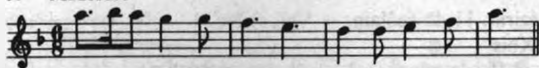
7. Allegro

8. Allegro

9. Moderato

10. Rondo. Allegro

11. Larghetto

*Haydn, Joseph: Recueil des differentes pieces pour le clavecin on[!] Piano Forte, tirées des Simphonies composées par --. Kézirat. 1 kötet [16] fol. - Győr: AMC (TK), C.8.28.
Poss.: Franz Kurzweil.*

182.

*Haydn, Joseph: Die Schöpfung. Ein Oratorium. In Musik gesetzt von --, Doctor der Tonkunst der königl. Schwedischen Academie der Musik Mitglied, und Kapellmeister in wirklichen Diensten seiner Durchlaucht des Herrn Fürsten von Esterhasy[!] Kézirat. P [15] fol. - Győr: AMC (TK), 255.
A szöveg hiányzik.*

183.

*Haydn, Joseph: Die Schöpfung. Oratorium von Joseph Hayden, in Clavier-Auszug. Kézirat. 1 kötet [116] fol. - Győr: AMC (TK), B.2.
Poss.: FK [= Franz Kurzweil].*

184.

[Haydn, Joseph]: Die Schöpfung. Oratorium von Joseph Hayden. Kézirat. 7 db énekszólám. - Győr: AMC (TK), 777.

Szólámok: C I, C II, A, T I, T II, B I, B II.

Egyes szólámokon poss.: FK [= Franz Kurzweil].

185.

Haydn, (Joseph): (Die) Schöpfung. (Oratorium) Kézirat. 34 db szólam. – LF, No. 3.

Szólamok: S, B soli, 5 S, 6 A, 6 T, 6 B, 2 vl I, 3 vl II, vla, vlc, clarino I, clarino II. Hiányzó szólamok: T solo, 1 S coro, 1 vl I, 1 vla, 2 fl, 2 lb, 2 clar, 2 fg, contra fg, 2 cor, 2 trombone, timp, 1 vlc+cb.
Poss.: Zeneegylet.

186.

[*Haydn, Joseph*]: Die Schöpfung. Oratorium von J. Hayden, mit Quintett Begleitung. Kézirat. 5 db szólam. – Győr: AMC (TK), 778.

Szólamok: vl I, vl II, vla, vlc, fl.

187. Musical notation for 187. The piece is in G major, 3/4 time, marked 'Largo'. It features a single staff for Violin I (vl. I). The notation includes a key signature change to one flat (F major) and a measure rest of 29 measures. The lyrics 'Stabat Ma - ter' are written below the staff.

[*Haydn, Joseph*]: Stabat Mater. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, c) No. 1.

A mű jegyzékszám: Hob. XXbis.

Szólamok: SATB conc., vl I, vl II, vla, vlne, ob I, ob II, org. o cembalo.

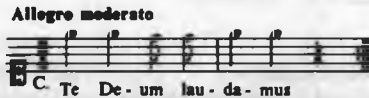
188. Musical notation for 188. The piece is in G major, 3/4 time, marked 'Largo'. It features a single staff for Bassoon (B. rip.). The notation includes a key signature change to one flat (F major) and a measure rest of 28 measures. The lyrics 'Sta - bat Ma - ter' are written below the staff.

Haydn, Joseph: Stabat Mater von – –. Kézirat. Gesang-P 97 p., 31 db szólam. – Vpl, jelzet nélkül.

A mű jegyzékszám: Hob. XXbis.

Szólamok: 3 S, 3 A, 3 T, 3 B, 2 vl I, 2 vl II, vla, vlne, fl, clar I, clar II, fg I, fg II, clarino I, clarino II, cor I, cor II, trombone I, trombone II, trombone B, timp.

A Gesang-P Kurzweil másolata.

189. Musical notation for 189. The piece is in C major, 2/4 time, marked 'Allegro moderato'. It features a single staff for Clarinet (C.). The lyrics 'C. Te De - um lau - da - mus' are written below the staff.

Haydn, Joseph[?]: Te Deum in C dur. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) + b) I.

Sem a Hoboken-, sem a Klafsky-műjegyzék nem ismeri.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.

A clarino I-szólam végén ceruzás feljegyzés: 1830.

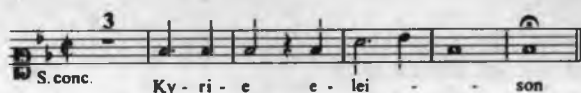
190. = 189.

Haydn, Joseph: Te Deum. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 2, b) 14.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org. – A 189. tételnél későbbi másolat.

191. Musical notation for 191. The piece is in G major, 3/4 time, marked 'Adagio'. It features a single staff for Violin I (vl. I).

432

Haydn, Joseph: (Theresien-Messe.) Kézirat. 35 db szólam. – SztM.

Legrégibb réteg szólamai: 2 S conc, 3 A conc, 2 T conc, 3 B conc, 4 S rip, A rip, 2 T rip, 2 B rip, vl I, vl II, vla, vlc + cb, ob I, ob II, clar, I, clar II, fg, contra fg, cor I, cor II, clarino I, clarino II, timp, org.

[Haydn, Michael]: Die Deutsche Messe. Kézirat, Anno [1]808. 2 db szólam. – Vpl, jelzet nélkül.
Meglévő szólalomok: C, S.

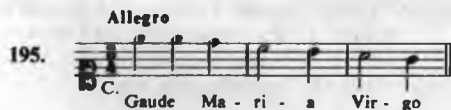
[Haydn, Michael]: Gradual („Deus in nomine tuo . . .”) Soprano Alto Tenore Basso. Violin I – II. Viola. Oboe I – II. Tympano. con Organo et Violon Del Sig: Michael Haydn. Kézirat. 20 db szólam. – Vpl, a) 52, b) 3.

Szólalomok: 2 S, 2 A, 2 T, 2 B, 2 vl I, 2 vl II, vla, vlne, ob I, ob II, clarino I, clarino II, timp, org.
A boritón másoló-poss.: FKurzweil Regenschori.
A timp-szólam végén előadási feljegyzés: V. Beskochka 25/12 1857.

Haydn, Michael: Graduale am zweyten Adventsonntage („Ex Sion species . . .”) für Sopran Alt Tenor Bass 2. Violinen Violon u. Violonzell und Orgel. von – –. Kézirat. 8 db szólam – Vpl, a) 57, b) 60.

Szólalomok: SATB, vl I, vl II, vlne, org.
A mű jegyzékszám: Klafsky II/a: 2.
Boritón másoló-poss.: FKurzweil.

[Haydn, Michael]: Graduale in C („Gaude Maria virgo . . .”) Für Canto Alto Tenore u. Basso. 2 Violinen 2 Clarini in C. Et Tympani. Violon nebst Orgel. Dal Sig: Hayden. Kézirat. 18 db szólam. – Vpl, a) 9, ill. 58, b) 2.

Szólalomok: 3 C, 3 A, 2 T, 2 B, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, 3 org.
A Klafsky-műjegyzékben nem található.
Poss. az egyik org-szólamon: Ursuliner Convent.

196. *Andante*

Hic est dis-ci - pulus il - le

Haydn, Michael: Graduale „Hic est Discipulus” a 4 Voci Due Violini 2 Clarini in B Violone e Organo.
 Del: Sig: - -. Kézirat. 10 db szólam. - Vpl, a) 63, b) 24.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, org.
 A mű jegyzékszám: Klafsky II/a: 10.
 Borítón másoló-poss.: Joann Mich: Bittner.

197. *I. Allegro*

Al - le - lu - ja Al - le - lu - ja re - dempti - o - nem

II. Andante maestoso

Time - te ti - me - te

[*Haydn, Michael*]: Graduale I. Pro Dominica 3tia post Pascha ex f. II. In festo omnium Sanctorum ex g. Canto Alto Tenore Basso violino I violino II, oboe I, oboe II cornui I cornui II con Organo et Violone.
 Del Signore Michael Hayden. Kézirat. 11 db szólam. - Vpl, a) 62, b) 27.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, ob I, ob II, cor I, cor II, org.
 I. „Redemptionem misit Dominus . . .” Klafsky II/a: 32., II. „Time-te Dominum . . .” Klafsky III: 14. - ott G-mollban.
 Borítón másoló-poss.: Joann Mich: Bittner.

198. *Allegro*

Kyrie

Haydn, Michael: [Lytaniae lauretanae.] Kézirat. 1 db szólam: org. - Vpl, b) 31.

199. *Andante*

Ky - ri - e e - lei - son Chri - ste e - lei - son

Haydn, Michael: Lytaniae Lauretanae in C à 4 Vocibus 2 Violini 2 Clarini Tympano con Organo è Violone. Mater amabilis Traverso Solo. Del Sigre. - -. Kézirat. 12 db szólam. - Vpl, a) 19, b) 14 - áthúзва.
 Szólamok: S, A conc., T, B, vl I, vl II, vlne, fl solo, clarino I, clarino II, timp, org.
 A Klafsky-jegyzékben nem található.
 A borítón másoló-poss.: Th: Ern: Mühlner.

200. *Allo moderato*

vl. I

5

C. Ky-ri-e e-lei-son e-lei-son

Haydn, [Michael]: Missa Ex C a Canto Alto Tenore Basso Violino 1mo Violino 2do 2 Clarini Violone
Con Organo: Del: Sig. —. Kézirat, 1787. 9 db szólam. — Vpl, c) No. 15. C.

Szólamok: CATB, vl II, vln, clarino I, clarino II. — A vl I-szólam hiányzik.

A mű a Missa Sancti Gabrielis, No. 9. mise.

Borítón másoló-poss.: Ex Musicalibus. Jacobj Schweyhoffer.

A borító bal alsó sarkában más kéztől való feljegyzés: Inscriptus. Choro Coll. Eccl. [1]787.

201. Andante

vl. I

B. Al-ma De-i cre-a-to-ris

Haydn, Michael: Offertorium de Beata: Et de Tempore. a Canto Alto Tenore Ripieno Basso
Concert[ist]o Violino 1mo Violino 2do Viola obl: Organo E Violone. De Sig. —. Kézirat. 11 db
szólam. — Vpl, a) 4, b) 1.

Szólamok: 2 B conc, 2 C, A, T, vl I, vl II, vla, 2 org. — A vlné-szólam hiányzik.

A mű jegyzékszám: Klafsky III: 2.

A borítón másoló-poss.: Ad usum Math. Fabriczy.

Szövegek: „Alma Dei Creatoris...”, ill. „Jesu nostra salus...”

202. Andante

vl. I

C. Re-qui-em ae-ter-nam

Haydn, Michael [?]: Requiem in Dis. á 4. Voci. Violino 1mo Violino 2do Trombonis 2bus Con Organo e
Violone. Del Sigr. —. Kézirat. 10 db szólam. — Vpl, b) 19, c) 25.

Szólamok: CATB conc, vl I, vl II, vln, trombone I, trombone II, org.

Sherman szerint kétes mű.

203. Adagio

vl. I

C. Re-qui-em ae-ter-nam do-na e-is Re-qui-em

[Haydn, Michael ?]: Requiem Ex Dis. á 4 Voci. Violino 1mo Violino 2do Corno 1mo 2do Organo e
Violone. Kézirat. 10 db szólam. — Vpl, a) 13, b) 14.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vln, cor I, cor II, org.

Sherman szerint kétes mű.

Borítón másoló-poss.: Ex Partibus Th: Ern. Mühlner.

204. **Allegro**

Sal-ve Re-gi - na Re - gi - na

[Haydn, Michael]: Salve Regina à 4. Voci. Violino 1mo Violino 2do Clarino 1mo, Clarino 2do Ex C Con Organo e Violone. Auth: Sigre. Heyden. Kézirat. 9 db szólam. – Vpl., b) 43.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vln, clarino I, org. — A többi szólam hiányzik.

A mű jegyzékszám: Klafsky V: 13/1.

205. **1. Andante moderato 2. Adagio**

Sal-ve Re-gi-na Sal-ve Re-gi-na Ma-ter mi-se-ri cor-di-ae

[Haydn, Michael]: Duo Salve Regina à 4. Voci Violino 1mo Violino 2do Con Organo e Violone. Auth: Sigre. Mich: Heyden. 1mo Alto Conct. 2do. Basso Conct. Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, b) 28.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, 2 vln, org.

A művek jegyzékszám: Klafsky V: 13/3, V: 13/5.

206. **Allegro**

Te De-um lauda - mus te De-minum

[Haydn, Michael]: Te Deum Laudamus. à 4tro Voci. Violinis 2bus Clarinis 2bus Tympano con Organo e Violone. Authore Michael Hayden. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, b) 3.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vln, clarino I, clarino II, timp, org.

A mű jegyzékszám: Klafsky V: 1.

A borítón poss.: Ex Partibus Th: Ern: Mühlner.

207.

Haydn, Michael: Zweites deutsches Hochamt für 4. Singstimmen. 2. Violinen. 1. Viola. 2. Corni. Violon und Orgel von Joh. — —. Kézirat. P 28 p. – Vpl, jelzet nélkül.

Borítón másoló-poss.: Franz Kurzweil sen. Succentor.

208.

Händel, [Georg Friedrich]: Alexanders Fest. Kézirat. P 2 kötet, 56 db szólam. – LF, No. 1.

Hiányzik 1 B solo-szólam.

Poss.: Zeneegylet.

209. *Allo moderato*

vi.

Héroid, [Ferdinand]: Overture zu der Oper Die Schreiberwise[!] oder der Zwey Kampf. Für das ganze Orchester. Kézirat. P, 44 db szólam. – LF, No. 42., P 74.

A mű eredeti címe: Le pré aux clercs.

A P cimlappján másoló-poss.: Johann Nechwalst... Kapellmeister.

Poss.: Zeneegylet.

210.

corni in A *pp*

Héroid, [Ferdinand]: Overture zur Oper Das Zauberglökchen. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann. Kézirat. P, 34 db szólam. – LF, No. 60, P 73.

Poss.: Zeneegylet.

Az opera eredeti címe: La clochette ou Le diable page.

211. *Moderato*

vi. I

Héroid, [Ferdinand]: Overture zur Oper Marie. Kézirat. P [27] fol., 29 db szólam. – LF, Nro. 61.

Poss.: Zeneegylet.

212. *Moderato*

vi.
Camilla

Noch kommt er nicht und bald er - scheint

Héroid, [Ferdinand]: Romanze aus der Oper Zampa. Kézirat. P, 23 db szólam. – LF, No. 21, P 104.

Poss.: Zeneegylet.

213. *Allegro*

vi. *ff*
Camilla

Wo bin ich O Gott schnell fort von hier

Héroid, [Ferdinand]: Zampa. Duett („Wo bin ich? O Gott...“) Kézirat. P, 30 db szólam. – LF, No. 21, P 96.

A mű eredeti címe: Zampa ou la fiancée de marbre.

214. **Adagio maestoso**
 Introdutione

Herz, Henri: Rondeau brillant pour le pianoforte avec acc. d'orchestre ou de quatuor... Op. 11. – Avec quatuor. Leipzig Probst, 578, 382, 588; a vonós szálamokon 382. 587. 5 db szálam. Győr: AMC (TK), 442.

Szólamok: vl I, vl II, vla, vlc + cb, pf.
 Boritón poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

215. **Andantino**
 vl. I
 26
 S. solo Bo - ne Je - su Ver - bum Pa - tris

Herzog: Aria Ecclesiastica („Bone Jesu verbum patris...”) Soprano Solo Violino 1mo Violino 2do Viola Violone et Organo. Del Sigre. – Kézirat. 12 db szálam. – Vpl, a) 26 ill. 61 – áthúzza, b) 100.

Szólamok: 2 S solo, 2 vl I, 2 vl II, 2 vla, 2 vln, 2 org.
 Boritón poss.: Ex Rebus Thom: Ern: Mühlner.

216.

Himmel, F[riedrich] H[einrich]: Fanchon das Leyermädchen. Ein Singspiel. In vollständigen Klavierauszug von G. B. Bierey. Leipzig Breitkopf u. Härtel, lemezszám nélkül. 1 kötet 84 p. – Győr: AMC (TK) 1774.

A boritón és cimlapon poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

217. **Aria Allegro**
 vl. I
 25
 C. solo Te lau - do - o Do - mi - no Do mi - na

[Hofmann, Leopold ?]: Aria Ex B. („Te laudo o Domine...”) à Soprano Solo. Violino 1mo Violino 2do Oboe Primo Oboe Secundo. Duobus Cornuis. Alto Viola Con Basso. Del Sigre. N. Hoffmann. Kézirat. 10 db szálam. – Vpl, a) 31, b) 87, c) 56.

Szólamok: C, vl I, vl II, vla, ob I, ob II, cor I, cor II, cb, org.

218. **Allegro**
 C.
 Be - ne - di - cta et ve - ne - ra - bi - lis

[Hofmann, Leopold ?]: Gradual Ex b D[e] B[etae] V[irginis] M[ariae] („Benedicta et venerabilis...”) Canto Alto Tenore Basso Violin Primo Violin Secund Con Organo. Del Sig. Hoffmann. Kézirat. 7 db szálam. – Vpl, b) 80.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, org.
 Boritón másoló-poss.: Ex rebus Joannis Georgy Hany.

219. **Adagio** **Andante**

C. Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

vl. I

[Hofmann, Leopold ?]: Litaniae Lauretanae. à 4 Vocibus. 2 Violini 2 Clarini et Tympano con Organo è Violone. Del Sigre. N. Hoffmann. Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, a) 26, b) 29.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, clarino I, clarino II, timp. – A vln- és org-szólam hiányzik.
Borítón másoló-poss.: Ex Partibus Th: Ern. Mühlner.

220. **Allegro moderato**

C. Ky - ri - e e - lei - son Chri - ste e - lei - son

[Hofmann, Leopold ?]: Lytaniae Lauretanae à 4tuor Vocibus Violini duo. Clarini duo. Tympano Organo Con Violone. Del Sigre. Hoffmann. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 22, b) 18 ill. 43, mindkettő áthúzva.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vla solo. clarino I, clarino II, timp, org.

221. **Allegro**

C. Ky - ri - e e - lei - son

B. conc.

[Hofmann, Leopold ?]: [Lytaniae lauretanae.] Hoffmann. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 24, b) 32.

Szólamok: C conc, B conc, A, T, vl I, vl II, vln, trombone I, trombone II, org.

222. **Chorus**
Allegro

C. Ad fes - tum ve - ni - te fi -

vl. I

de - les vo - la - te

Rec.

A. conc. Is - te quam de - vo - te ve - ne - ra - mur
Is - ta quam

Aria
Andante
vl. I

14

A. E - ja coe - li - co - lae

[Hofmann, Leopold ?]: Motetto („Ad festum venite . . .”) Hoffmann. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 74, b) 109, c) 43.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.

223.

Aria
Allegro

vl. I

24

Ad pal - mas tri - um - pha - lis

[Hofmann, Leopold ?]: [Motetto] („Ad palmas triumphalis . . .”) Hoffmann. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, b) 72.

Szólamok: B conc, vl I, vl II, vla, vlne, clarino I, clarino II, org.

224.

Allegro moderato

org. solo

23

A - tra no - cte in - cu - han - te

[Hofmann, Leopold]: Motteto de Tempore („Atra nocte incubante . . .”) Canto Conc. to Alto Tenore et Basso Ripieno. 2. Violini. 2. Clarini. et Tympano. Con Organo è Violone. Del Sigre. Leopoldo de Hoffmann. Kézirat. 2 db szólam. – Vpl, b) 67.

Meglevő szólamok: C solo – csonka, a 2. p. hiányzik, org.

Borítón másoló-poss.: Thomae Ernesti Mühlner.

225.

Aria
Allegro molto

vl. I

24
C.
Cli - en - tes a - gi - te gau - de - te

Rec.
O sancte Martyr incli - te
O Sancta De - i Genitrix

Aria
Adagio
vl. I
6 6

15
En quan - tis a - gi - te - mur

Hofmann, [Leopold ?]: [Motetto] („Clientes agite...”) Kézirat. 11 db. szólam. – Vpl, a) 78, b) 68, c) 43.

Szólamok: S conc. SATB rip., vl I, vl II, vla obl., clarino I, clarino II, org.

Hofmann neve más, de korabeli kéztől, csak az org-szólamon található.

Aria „Clientes agite gaudete...”, recitativo: „O sancte Martyr inclite...”, ill. „O Sancta Dei Genitrix...”, aria: „En quantis agitemur...”

226. Moderato. Andante
vl. I
6

12
T.
Di - cta - mi - na me - a

[Hofmann, Leopold]: Motetto („Dictamina mea...”) Hoffmann. 12 db szólam. – Vpl, a) 73, b) 18.

Szólamok: C, A, T, B conc. ti, vl I, vl II, vla I, vla II, cor I, cor II, cb+org.

227. Rec.
Mi - ra - bi - lis in vir - tu - ti - bus

Aria
Andante
vl. I

25
A
val - le do - lo - rum ad cul - men ad cul - men coe - lo - rum

[Hofmann, Leopold]: Motetto („Mirabilis in virtutibus...”) Hoffmann. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, a) 6, b) 104, c) 42 – áthúzza.

Szólamok: B solo, vl I, vl II, vla, vlne, org.

Recitativo: „Mirabilis in virtutibus...”, aria: „A valle dolorum ad culmen coelorum...”

228. **Rec. Allegro** 13
 vl. I Post di- ra mundi bel- la
Aria Andante
 vl. I
 32
 Di- gna- re me lau- da- re te

[Hofmann, Leopold]: Motteto de Tempore („Post dira mundi . . .”) à Canto Conc. to Alto, Tenore et Basso. Violino 1mo Violino 2do Alto Viola obl. Clarini 2bus Con Organo è Violone. Del Sigre. de Hoffmann. Kézirat, (1795). 12 db szólam. – Vpl, a) 72, c) 54 – áthúzva.

Szólamok: S conc, A, T, B, vl I, vl II, vla, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.

A boritón előadási dátum: A[nn]o [1]795 am Mariä Himmelfahrt.

Recitativo: „Post dira mundi bella . . .”, aria: „Dignare me laudare te . . .”

229. **Rec.**
 Sanctus N. N. pro le- ge De- i tu- i
Aria Un poco allegro
 vl. I
 9
 Nec arma nec tormen- ta

[Hofmann, Leopold]: [Motetto] De Quovis Martyre et Virgine („Sanctus NN lege Dei . . .”). Hoffmann. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, b) 99.

Szólamok: B conc, vl I, vl II, vla conc, vlne, org.

Recitativo: „Sanctus N pro lege Dei sui . . .”, aria: „Nec arma nec tormenta . . .”

230. **Allegro**
 S. Tan- tum er- go Sa- cramen- tum

[Hofmann, Leopold]: Tantum ergo in C. für Canto, Alto, Tenore, Basso. 2. Violinen, 2. Clarini in C Tympani in C, G. Violon u. Violonzell nebst Orgel. von Hoffmann. Kézirat. 12 db szólam. – Vpl, a) 10, c) No. 20.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, 2 org.

Boritón másoló-poss.: FKurzweil Regens = Chori.

231. **Andante**

Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

[Hofmann, Leopold]: Tantum ergo. in C. für Sopran, Alt, Tenor, Bass, 2. Violinen, Violon u. Violonzell. nebst. Orgel. von Hoffmann. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 11, c) No. 24.
 Szólamok: 2 C, 2 A, T, B, vl I, vl II, vln, 2 org.
 Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens=Chori.

232. **Allegro**

Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

[Hofmann, Leopold]: Tantum ergo. in C für Canto, Alto Tenore. Basso. 2. Violinen. 2. Clarini. in C. Tympani, C. G. Violon u. Violonzell. nebst. Orgel von Hoffmann. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 40, c) No. 35.
 Szólamok: SATB, vl I, vl II, vln, clarino I, clarino II, timp, org.
 Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens=Chori.

233. **Rec.** **Aria**

Glori - a et ho - no - re co - ro - na - sti

Coe - lum gau - de ter - ra plau - de

[Hofmann], Leopold: Aria („Gloria et honore coronati...”) de Leopold Hoffmann. Kézirat. 5 db szólam. – Vpl, b) 63.
 Szólamok: B, vl I, vl II, 2 org.
 Recitativo: „Gloria et honore coronasti...”, aria: „Coelum gaude terra plaude...”

234. **Aria**
Allegro moderato

Ma - ri - a o Ma - ter

Allegro spiritoso

A - ve Ma - ri - a gra - ti - a

[Hofmann], Leopold: Ave Maria in a für 2 Sopran von Leopold Hoffmann. Kézirat. 13 db szólam. – Vpl, a) 82, b) 19.
 Szólamok: C I, C II, A, T, B, vl I, vl II, vla obl, ob I, ob II, tr I, tr II, org.
 Aria: „Maria o Mater...”, choro: „Ave Maria...”

235. **Moderato**

 org. A - - ve Re - gi - na

[Hofmann], Leopold: Ave Regina für Sopran Alt Tenor Bass nebst Orgel. Leopold Hoffmann. Kézirat. 5 db szólam. – Vpl. a) 1, b) 7.

Az org.-szólamon poss.: Ursulinner Convent.

236. **Allegro**

 S. Ky - ri - e e - lei - - son Chri - ste e - lei - son
 vl. I

[Hofmann, Leopold]: Lytaniae Lauretanae à Canto Alto Tenore Basso. Violinis 2bus Clarini 2bus con Organo è Violone. Tympano. Hoffmann Leop. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl. a) 25, b) 27.

Szólamok: CATB concti, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, org.

Boritón másoló-poss.: Th: Ern: Mühlner.

237. **Adagio**

 S.conc. Ky - ri - e e - lei - son Chri - ste e - lei - son e - lei - son

[Hofmann, Leopold]: [Lytaniae lauretanae.] Hoffmann. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl. a) 27, b) 54.

Szólamok: SATB conc. ti, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.

238. **Adagio**

 C. Ky - ri - e e - lei - son e - lei - son

[Hofmann], Leopold: [Lytaniae lauretanae.] Hoffmann. Kézirat. 9 db szólam. – Vpl. a) 28, b) 55.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, timp, org.

239. **Aria**
Allegro assai

 B. Post di-ra mundi bel-la O Mater Salva-to-ris
 vl. I
 33
 Con- stan-ter proeli - a
 Di - gna- re me lau - da

[Hofmann, Leopold]: Motteto de Tempore („Constanter proelia...”) à Canto Alto Tenore Rip. no Basso Conc. to Violino 1mo Violino 2do Clarin. et Tymp: Con Organo è Violone Del Sigre Leopoldo Hoffmann. Kézirat, (1783). 12 db szólam. – Vpl. a) 75, b) 94, c) 39 – áthúzva.

Szólamok: B conc, S, A, T, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.

A boritón előadási dátumok: Fecit in Festo Nativit[at]is [1]783, Fecit in Sct. Michaelis Fest [1]787.

Rec. de omni Scto vel de Tempore de B.V. Maria: „Post dira mundi bella...”, ill. „O Mater Salvatoris...”, aria: „Constanter proeliare...”, ill. „Dignare me laudare te...”

240. **Rec.**
Allegro con spirito

T. Po - su - is - ti Do - mi - ne
Justum de - du - xit Do - mi - nus
Justam

Aria. Allegro molto

vl.

C. 22
Post tor - men - ta
Post tot - pu - gnar

[Hofmann, Leopold ?]: Motetto („Posuisti Domine...”) à Canto Alto, Tenore Conc. to Basso. Violini 2. Alto Viola Oboi 2. Con Basso. Leop. Hoffmann. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 77, b) 90, c) 59. Szólamok: S, A, T conc., B rip., vl I, vl II, vla, vlne, ob I, ob II, org. A Hoffmann név korabeli, de a kottairástól eltérő kéztől származik. Az org-szólam végén: Del Sigre Arbesser! Borítón másoló-poss.: Ex Musicalibus Th: Ern: Mühlner. Recitativo: „Posuisti Domine...”, ill. „Justum/Justam deduxit Dominus...”, aria: „Post tormenta...”, ill. „Post tot pugna...”

241. **Intrada. Allegro assai**

vl. I

Rec. 1
Huc sin - gu - li ac - ce - di - te

Aria. Allegro

vl. I

28
Post la - bo - res ex - ant la - tor

[Hofmann, Leopold]: Offertorium de Tempore („Post labores exant lator...”) Basso Conc. to Canto, Alto, Tenore Ripieno. 2 Violis, 2 Clarinis in D. Tympano. con Organo. é Violono. Leop. Hoffmann. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, b) 55. Szólamok: B solo, S, A, T, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, org. Intrada recitativo: „Huc singuli accedite...”, aria: „Post labores exant lator...”, coro: „Eja lauros...”

242. **Allegro moderato**

S. Re - gi - na coe - li lac - ta - re

[Hofmann]. Leopold: Regina Caeli à 4. voci. 2. Violini 2. Oboi. oblig. 2. Corni. Fagotto col Organo ô Violone. Hoffmann. Kézirat. 13 db szólam. – Vpl, b) 20.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, ob I, ob II, fg, clarino I, clarino II, timp, org.

Az org-szólam végén: Di Carlo Schiringer!

243. **I. Andante**

B. solo Sal - ve Re - gi - na Ma - ter

II. Andante

T. solo Sal - ve sal - ve sal - ve Re - gi - na

[Hofmann, Leopold]: Duo Salve Regina a 4. voci 2bus Violini Con Organo ô Violone. Del Sigre. Leopoldo de Hoffmann. Imo. Basso Conco. to. 2do Tenore Concto. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 7, b) 32.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlnc, org.

244. **I. Andante**

C. Sal - ve Re - gi - na sal - ve

II. Andante

A. Sal - ve Re - gi - na Sal - ve

vl. I

[Hofmann, Leopold]: Duo Salve Reginas a 4. Voci Violini 2bus Con Organo ô Violone Del Sigre Leopoldo Hoffmann. Imo Canto Concto. 2do Alto Concto. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 8, b) 35.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlnc, clarino I, clarino II, org.

245. **Andante**

C. solo Sal - ve sal - ve Re - gi - na

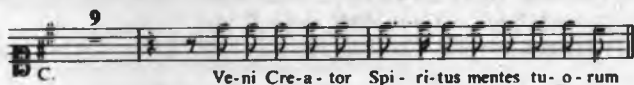
[Hofmann, Leopold]: Salve Regina à Canto Conco. to Alto Tenore et Basso Rip. no Violino Imo Violino 2do Con Organo ô Violone. Del Sigre. Leopoldo de Hoffmann. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 9, b) 6.

Szólamok: C conc, A, T, B, vl I, vl II, vlnc, org.

Borítón másoló-poss.: Th: Ern. Mühlner.

246. **Allegro**

 vl. I

9

 C. Ve-ni Cre-a-tor Spi-ri-tus mentes tu-o-rum

[Hofmann, Leopold]: Veni Sancte in D. Hoffmann. Kézirat. 12 db szólam. – Vpl, a) 83, b) 6.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, ob I, ob II, clarino I, clarino II, org.

247. **I.**

Horváth Zsiga: Juristen Walzer für Piano Forte von – –, Jurist in Raab. Kézirat. I kötet [3] fol. Koll. 3.
 – Győr: AMC (TK), C.7.55.

248. **Marche**

Mennet

Rigaudon

Mennet

Gigue

Hörman: (boritócim): Parthia. a Violino I. Violino II. Cornu I Cornu II et Basso p. M: C. (a cb-szólam címlapján): Parth: a 5. 2 Violin 2 Corn: et Basso. Auth: Sig: Hörman. Kézirat. 5 db szólam. – Ev, J 016.

A vl II-szólam végén részben kiolvashatatlan nevek, . . Oster Carolus
 A borító M. Koseck másolata.

249. **Allegro moderato**

 C. Ky-ri-e e-lei-son e-lei-son

Huber: Lytaniae in D. a 4 Voce 2. Violini 2. Clarini con Organo et Violone. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 30, b) 21.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, org.
 Borítón másoló-poss.: Joann Nep: Bittner.

250. **Moderato**

Hugman, [Joseph]: 10 Variazioni. Opera 2da per ill[!] Clavicembalo: o Pianoforte Del Signe Giuseppe Hugman. Kézirat. 1 kötet [12] fol. – Győr: AMC (TK), C.1.34.
Poss.: FKrzwel [= Franz Kurzweil].

251. **Andante**

Hummel, [Johann Nepomuk]: Oouvertur die gute Nachricht. Kézirat. Particell, 23 db szólam. – LF, No. 10., P 76.

A mű az Op. 61.
Poss.: Zeneegylet.

252. **Adagio**

Hummel, [Johann Nepomuk]: Oouverture Originale. Kézirat. Particell, 18 db szólam. – LF, No. 37., P 75.

253. **Allegro con brio**

Hummel, [Johann Nepomuk]: Trio pour le pianoforte avec violon et violoncelle obligés. Op. 35. Bonn – Cologne Simrock, 1644. 1 db szólam: pf. – Győr: XJM, H.4.8.
Poss.: Krzwl [= Kurzweil].

254. **Allegro moderato**

Hünten, [Franz]: Fantaisie brillante pour le piano sur un thème de l'opéra Semiramide de Rossini, par Francois Hünten. Op. 29. Kézirat. 1 kötet [10] fol. – Győr: AMC (TK), C.1.41.
Poss.: F: Kurzweil.

255. **corno I. solo**

[Isoard, Niccolò]: Cendrillon. (Aschenbrödl.) Oouverture. Nic: Isoard. Kézirat. P, KLA, 23 db szólam. – LF, No. 45., P 77.
Poss.: Zeneegylet.

256. **Allegretto** vi. I

Allegretto

S. 8

Nein, ich zeige nicht mein Herz

Isouard, [Niccolo]: Arie aus der Oper *Das Lotterieloo*s. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann. Lehrer. Kézirat. P, 20 db szólam. – LF, No. 40.
 Poss.: Zeneegylet.
 Az opera eredeti címe: Le billet de Loterie.

257. **Aria**
Allegro spiritoso

vi. I

B. 7

A - des - te tri - um - pha - te

Istvánffy [Benedek]: Offertorium („Adeste triumphate...”) Pro Dominica Resurrectionis D.N.J.C. à Canto. Alto. Tenore. Basso. Violinis 2bus. Obois 2bus. Clarinis 2bus. Alto Viola oblig., Violone oblig. Con Organo Del Sigre Benedetto Istvanffy. Kézirat. 15 db szólam. – Vpl, a) 85, b) 59, c) 26.
 Szólamok: S I, S II, A, T, B, vi I, vi II, vla, vlne, ob I, ob II, clarino I, clarino II, timp, org.
 Aria: „Adeste triumphate...”, chorus: „Christus surrexit...”

258. **Duette**
Allegro moderato

vi. I

S. I. 38

Ve - ni San - cte Spi - ri - tus

Allegro spiritoso

choro

Al - le - lu - ja al - le - lu - ja
 Ve - ni ve - ni San - cte Spi - ri - tus ve - ni Sancte

Istvánffy [Benedek]: Offertorio („Veni Sancte Spiritus...”) Per la Domenica Di Pentecoste a 2 Soprani. Alto Tenore Basso. 2 Violini Alto Viola 2 Trombe Tympani Violone Con Organo Del Sigre Benedetto Istvanffy. Kézirat, A [1778 előtt]. 13 db szólam. – Vpl, a) 19, b) 24.
 Szólamok: S I, S II, A, T, B, vi I, vi II, vla, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.
 Az org-szólam végén: Del Sigre Benedetto Istvanffy.

259. **Allegro**

Andante

Allegro

Janitsch: Symphonia a 4 Voc: Violino I mo Violino II do. Viola et Basso. d. Sg: Janitsch. Kézirat. 4 db szólam. — Ev, J 009.

260.

1.
 8.]

Jüllig, Franz: Liebesfrühling. 6 kleine charakteristische Melodien für das Pf. Op. 1. Wien Haslinger, T.H. 8590. 1 kötet 15 p. — Győr: AMC (TK), C.4.28.

Poss.: FKurczveil — leragasztva.

1. Sehnsucht an Maria. — 2. Innige Bitte. — 3. Wehmuth. — 4. Frohsinn. — 5. Liebesklage. — 6. Maria's Bild.

261. **I. Andante**

vl. I

C. Al - ma al - ma re - demptoris Ma - ter

II. Andante

vl. I

C. solo
 Alma re - dem-pto-ris Ma - ter

Kainz, Joseph: [2] Alma Redemptoris. R. P. Joseph: Kainz. Kézirat. 8 db szólam. — Vpl, b) 7. Szólamok: CATB conc.ti, vl I, vl II, vlne, org.

262. **Adagio**

S.
 Re - quiem ae - ter - nam do - na e - is Do - mi - ne

[Kainz, Joseph]: Requiem in G moll! a Canto-Alto. Tenore-Basso. Violino Primo Violino-Secundo Violone con Organo. Authore Josef Kaintz. Kézirat. 8 db szólam. — Vpl, a) 14, b) 12.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, org.

Az org-szólam címlapján: M: d. C = ¹⁰ [= Maestro della Capella].

Borítón másoló-poss.: Joan Michalis Bittner.

263.

Kalliwoda, [Johann Wenzeslaus]: Ouverture. Kézirat. P, 28 db szólam. – LF, No. 58., P 78.

Előadási dátumok: cor I: Anton . . . 1847.15.3 (= III. 15], cor II: Joseph Hořitza 1847 15.3. [= III. 15].

Poss.: Zeneegylet.

264.

Kálozdi János: Masur zongorára szerzé Kalozdy János. Kézirat. I kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C.3.49.

Poss.: FKurzweil sen.

265.

Kanne, Fr[iedrich] A[ugust]: Finale („Lustig schaut mich nicht . . .”) zu dem Tiroler Quartett aus der Feen-Oper: Lindane, Musik von – – Kézirat. I kötet [4] fol., 3 db szólam. – Győr: AMC (TK), 1808.

Szólamok: T, B I, B II.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

266.

[*Karmasini János*]: Aria con Recitativo e Choro („In hoc templo . . .”) a Soprano Solo, Alto Tenore Basso in Choro. 2. Violini 2. Clarinetti in B. 2: Corni e Trombe. Timpani Viola e Basso, Accomodata per la Chesa[!] con tutti Stromenti, da Giovanni Karmasinj. Kézirat, A. 14 db szólam. – Vpl, a) 33, b) 114, c) No. 2.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, vlne, clar I, clar II, cor I, cor II, cb, timp.

Borítón a szerző monogramja: J: K:.

Recitativo: „In hoc templo congregati . . .”, aria: „Adorate omnes gentes . . .”, corus: „Laudate Deum omnes gentes . . .”

267. **Aria**
Larghetto

S. A - ve Ma - ri - a

[Karmasini János]: Aria Pro festo beatæ Virginis Mariæ („Ave Maria...”) a Soprano Solo. Violino Primo Violino Secondo Clarinetto I mo obligato Clarinetto 2do – in B, Corno I. Corno 2do in Es. Viola Violone e Basso. Accomodata per la Chesa[!] con tutti Stromenti da Giovanni Karmasinj. Kézirat, A [?]. 10 db szólam. – Vpl, a) 33, b) 116, c) No. 4.

Szólamok: S, vl I, vl II, vla, vlne, clar I, clar II, cor I, cor II, cb.
Borítón a szerző monogramja: J: K:.

268.

= 267. tétel, A-ba transzponáltan

[Karmasini János]: Aria Pro Festo B: V: Mariæ a Soprano Solo Violino Primo Violino Secondo Clarinetto Primo Clarinetto Secondo – in B. Corno Primo Corno Secondo – in Eb. Viola Violone e Basso. Accomodata con tutti Stromenti da Giovanni Karmasinj. Kézirat, A. 11 db szólam. – Vpl, a) 36, b) 18, c) No. 4.

Szólamok: 2 S, vl I, vl II, vla, vlne, cb, clar I solo, clar II, cor I, cor II.

Az egyik S-szólamban német nyelvű szövegvariáns: „Du düstrer Härz[!]...”

269. **Rec.**
Allegro

S. Lae - to et hi - la - ro cor - de

Aria
Andante

clar. solo

S. Bo - ne De - us au - di pre - ces

[Karmasini János]: Aria pro omni tempore („Laeto et hilaro corde...”) con Recitativo. a Soprano Solo. Violino Primo Violino Secondo Clarinetto I mo – Clarinetto 2do – in C. Corno Primo, Corno Secondo – in F. Tromba Ima Tromba 2da – in C. Timpani in C.G. Viola e Basso. Accomodata per la Chesa[!] con più Stromenti, e dedicata: Al suo estimatissimo Amico, il Signore Francesco Kurzveil, da Giovanni Karmasinj. Kézirat, A. 13 db szólam. – Vpl, a) 34, c) 35 – áthúzva.

Szólamok: S, vl I, vl II, vla, vlne, clar I, clar II, cor I, cor II, tr I, tr II, timp. cb.

Recitativo: „Laeto et hilaro corde...”, aria: „Bone Deus audi preces...”, majd „Te amare...”

270. **Andante**

vi. I solo

O De - us in te spe - ro

[Karmasini János]: Aria Pro omni tempore („O Deus in te spero...”) a Soprano Solo. Alto Tenore Basso in Coro. Violino Principale. Violino Secondo 2. Clarinetti in C. 2. Corni in G. 2. Trombe in C. Timpani in C. Viola e Basso. Accomodata per la Chesa[!] con tutti Stromenti da Giovanni Karmasinj. Kézirat, A. 14 db szólam. – Vpl, a) 32, c) No. 1.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, vlne, clar I, clar II, cor-clarino I, cor-clarino II, timp, cb. Boritón a szerző monogramja: J: K:

Aria: „O Deus in te spreo...”, chorus: „Adoremus Deum...”

271. **Andante**

clar. I

S. Ed - ler! ru - he hier in Frie - den

[Karmasini János]: Begräbniss-Gesang. a Canto. Alto. Tenore. Basso. con 2. Clarinetti in B. 2. Fagotti 2. Corni in B. In Musik gesetzt von Johann Carmasini. Gewiedmet[!] seinem Schätzbarsten Freund, dem Wohledlen Herrn Franz Kurzweil, wohlverdienten Regens-Chori der Pfarrkirche St: Michael in Oedenburg. Kézirat, A [?], 10 db szólam. – LM, P 21.

Szólamok: SATB, clar I, clar II, fg I, fg II, cor I, cor II.

272. **Larghetto**

vi. I

S. I In te est Do-mi - ne sem - per

[Karmasini János]: Graduale in Canone („In te est Domine...”) a Soprano Imo, Soprano 2do, Tenore Basso 2. Violini 2: Clarinetti in B. 2 Corni in B. 2: Fagotti, Viola e Basso. Accomodato per la Chesa[!] dopo il Canto di Riotte, con più Stromenti da Giov. Karmasinj; o dedicato: Alla Illustrissima Signora. la Signora Antonia de Meixner etc. Kézirat. P [6] fol. – Győr: AMC (TK), 800.

273. **Adagio**

vi. I

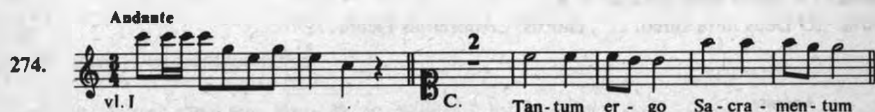
[Karmasini János]: Offertorium pro omni tempore („Considera o anima mea...”) a Soprano. Alto. Tenore. Basso. Violino Primo. Violino II. Oboe Imo Oboe II. Corno I in Es. Corno II. in Es. 2 Clarini in C. Timpani Viola e Basso. Der hoch und wohlgedelgebohrnen Frau Antonia de Maixner, unterthänigst gewiedmet[!] und verfasst[!] von Johann Karmasini. Kézirat, A. 14 db szólam. – Vpl, a) 87, b) 13 – áthúzva, külső borítón: a) + b) 10.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, ob I, ob II, cor-clarino I, cor-clarino II, timp, org, vlnc.

Szólamok tetején is felírás: Da Giovanni Karmasini.

Címlapon poss.: Joann Bittner.

Aria: „Considera o anima mea...”, chorus: „Pleno choro jubilemus...”

[Karmasini János]: Tantum ergo in C. für Canto, Alto. Tenore, Basso. 2. Violinen. 2. Oboen. 2. Clarinetten in C. Tympani. C. G. Violon u. Violonzell nebst Orgel. von Joh. Karmasini. Kézirat. 14 db szólam. – Vpl, a) 12, c) No. 17.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlnc, ob I, ob II, clarino I, clarino II, timp, 2 org.

Az org-szólam Franz Kurzweil másolata.

Borítón poss.: FKurzweil Regens-Chori.

Kauer, Ferd[inand]: 12 Neue Ungarische Tänze für das Fortepiano. von Herrn – –. Wien Eder, 107. 1 kötet 4 p. Koll. 12. – Győr: AMC (TK), C. 12.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

[Keiser, Reinhard]: Aria dell Opera Sveno. Voce Sola con stromenti ex B: Continuo di Sig. R. Keysser. „Son pur donna...” Kézirat. Particella [1] fol., 4 db szólam. – Ev, K 227.

A mű eredeti címe: La costanza sforzata, die gezwungene Beständigkeit oder Die listige Rache des Sveno, 1706.

Szólamok: ob-vl I, ob-vl II, vla, b.c.

Kerll, [Johann] Caspar: Laudate Pueri, à 2.A A: Con Organo. Authore d. Casparo Kerl. Kézirat. 1 db szólam: org. – Ev, töredékek közt, jelzet nélkül.

278. **Allegro**

C. E - ja gen - tes con - vo - la - te

[Kimmerling, Robert]: Mottetto De Tempore („Eja gentes convolate...”) Canto Alto Tenore Basso Violino I Violino II Clarino I Clarino II con Organo Del Sig. Kimerling. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 88, b) 83.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, org.
Borítón másoló-poss.: Joann Mich: Bittner.

279. **Andante**

S. Om - ni di - e dic Ma - ri - a

[Klein Henrik]: Nachmittag-Segen. „Omni Die dic Maria...” für Soprano Alto Tenore Basso nebst Orgel von Heinrich Klein. Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, c) No. 14.

Szólamok: 2 S, 2 A, 2 T, 3 B. Az org-szólam hiányzik.
Borítón másoló-poss.: Franz Kurzweil sen.

280. **Andante**

Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

Kloss, J[osef Ferdinand]: Tantum ergo für Männerquartett. Tenor Solo, Tenor Imo, Tenor 2do, Bass Imo Bass 2do mit Phisharmonicabegleitung von J. Kloss. Kézirat. P [2] fol., 2 db szólam: 2 S. – Győr: AMC (TK), L.6.5.

A többi szólam hiányzik.

Címlapon poss.: Fr. Kurzweil jun. Regens Chori – leragasztva cédulával, azon: R. kath. Lehrerbildungs-Anstalt in Oedenburg.

281. **B.**

B. Geht her - aus ihr Zi - ons Töchter

Koseck, Mich[ael]: Aria. „Geht heraus, ihr Zions Töchter...” a. Basso. Voce Violino 1. o Violoncello 1. Violino 2. o Violoncello 2. Violono. con Organo. Authore Mich. Koseck. Cant. 1748. mens. Mart. Kézirat, A. Particella [1] fol., 6 db szólam. – Ev, K 222.

Szólamok: B, 2 vl I, 2 vl II, org.

282. **B.**

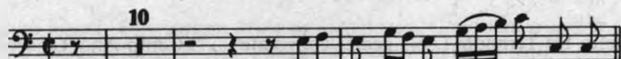
B. Mein Je - sus stirbt

Koseck, [Michael]: Basso Aria. „Mein Jesus stirbt...” a. Violino. 1. Violino. 2. Violono. con Organo. Authore M Koseck 1750 d[ie] 22 Martio. Kézirat, A. P [2] fol., 6 db szólam. – Ev, K 221.

Szólamok: B, 2 vl I, vl II, vlne, org.

Borítón régi jelzet: No. 83.

283.

10
Er - muntre dich er - muntre dich

Koseck, Mich[ael]: /, „Ermuntre dich du Christen Herze...”/ Basso Solo a Violino I. Violino 2. Cornu 1. Cornu 2. Violono con Cembalo Authore — —. Kézirat, A. 1745. P [6] fol., 7 db szólam. — Ev, K 107.
Szólamok: B, vl I, vl II, vlne, cor I, cor II, cemb.
Borítón régi jelzet: XI.
A vonósok D-dúr, a P és a többi szólam C-dúr előjegyzésben!

284.
vi. I B. Schaut ihr Sün - der

Koseck, Mich[ael]: In diem Parascev. Basso Aria. „Schaut ihr Sünder...” a Violino 1. Violino 2. Violono con Organo. Authore Mich: Koseck. d[ie] 10 April. 1751. Kézirat, A. P [2] fol., 1 db szólam: B. — Ev, K 223.
A többi szólam hiányzik.
Borítón régi jelzet: No. 84.

285.
C. Ky - ri - e Ky - ri - e

Koseck, M[ichael]: Kyrie ex C. 4 a 11. Voc. Canto Alto Tenore Basso Violino 1. Violino 2. Clarino 1. Clarino 2. Tympano Violono con Cembalo. Authore — —. 1746. men. Nov. Kézirat, A. P [6] fol., 12 db szólam. — Ev, M 007.
Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, timp, vlne, org.
P cimláján is előfordul a dátum: Nov. 1746.
A borító és a szólamok tetején feltehetően régi jelzet: H. H. 153.

286.
C. Ky - ri - e Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

Adagio
A. Et in ter-ra pax in ter-ra pax
C. Et in ter-ra pax

Koseck, M[ichael]: Kyrie ex C. 4 a 12 Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso Clarino 1. Clarino 2. Violino 1. Violino 2. Alt. Tromb. Ten. Tromb. Violono con Cembalo Authore — —. 1746. m[ense] May. Kézirat, A. 6d. 6. May 1746. P [6] fol., 11 db szólam. — Ev, M 008.
Szólamok: CATB, vl I, vl II, trombone A, trombone T, clarino I, clarino II, cemb.
Borító belsején előadási dátumok: 1746. Juny. 5., 1746. Juny 24., 1746. Aug. 10., 1746. Octob. 2.
Borítón és P 1. lapján régi jelzet: A.

287.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex C. 4. a 11. Voc. Canto. Alto. Tenore Basso. Violino 1. Violino 2. Clarino 1. Clarino 2. Tympanis Violono con Cembalo. Authore — —. Cant. Mense. May. 1746. Kézirat, A. P [4] fol., 12 db szólam. — Ev, M 009.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, timp, cemb, org. — Az org-szólam B-dúrba transzponáltan.

Cimlapon és szólamokon régi jelzet: A, a P és borító régi jelzete: 126.

288.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex C. 4. a 12. Voc. Canto. Alto. Tenore Basso. 2 Violinis 2 Clarinis. p. C. Tympanis. p. C. Alto Trombon siv. Viola Concert. Violono. con Cembalo. Authore — —. C. S. mense Juny. 1753. Kézirat, A. P [6] fol., 13 db szólam. — Ev, M 010.

Szólamok: C, A, B, 2 vl I, 2 vl II, vlne, clarino I, clarino II, trombone A-vla, timp, org. — A T-szólam hiányzik.

A boritón és szólamokon régi jelzet: X., ill. X. 147.

289.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex C. a 11. Voc. Cant. Alt. Ten Bass Violino 1. Violino 2 1 Clarin, o Alt Trom[bon] 2 Clarin. o Ten Trom[bon]. Tympanis Violono con Organo Authore — —, d[í]e] 18 Jan 1757. Kézirat, A. P [6] fol., 13 db szólam. — Ev, M 011.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, clarino I, clarino II, vlne, timp, org.

Boritón és szólamokon régi jelzet: C c. 92.

290.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex D. b. a 10. Voc Canto. Alto. Tenore Basso. Violino 1. Violino I! II]. Trombon. Alt. Trombon. Ten. Violono. con Organo. Authore. — —. Cant. Men. Dec. 1748. Kézirat, A. P [4] fol., 11 db szólam. — Ev, M 012.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, trombone A, trombone T, org. — Az org-szólam C-mollba transzponáltan.

Cimlapon és szólamokon régi jelzet: S. 96. ill. S.

291.

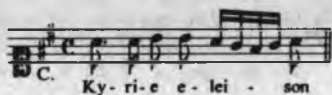
Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex D#. a 10. Voc. 2. Cant. Alto. Basso. 2. Violin. 2. Corn. Violono. con Organo. Authore — —. d[í]e] 14. Dec. 1756. Kézirat, A. P [6] fol., 10 db szólam. — Ev, M 013.

Szólamok: C I, C II, A, B, 2 vl I, vl II, cor I — ad lib., cor II — ad lib, org.

A boritón és szólamokon régi jelzet: Aa. 56. ill. Aa.

A fejcímben dátum: 1756.d.14.Dec.

292.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex D#. a 12. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino 1. Violino 2. Clar. o Cornu 1. Clar. o Cornu 2. Tympanis. Trombon 1. Trombon 2. Violono con Organo. Authore — — . C. S. mense Feb. 1752. Kézirat, A. P [4] fol., 16 db szólam. — Ev, M 014.

Szólamok: 2 C, A, T, B, 2 vl I, 2 vl II, vln, clarino-cor I, clarino-cor II, trombone A, trombone T, timp, org. — Az org-szólam C-dúrba transzponáltan.

Címlapon és szólamokon régi jelzet: V. ill. V. 63.

293.

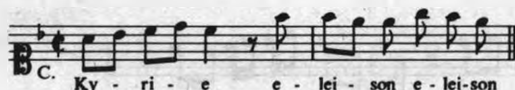

Koseck, M[ichael]: Kyrie ex Dis. a 11. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino 1. Violino 2. Cornu 1. Cornu 2. Viola. Violon. con Organo. Authore. MKoseck. mens. Nov. 1748. Kézirat, A. P [4] fol., 7 db szólam. — Ev, M 015.

Szólamok: C, vl I, vl II, vla, cor I, cor II, org. — A többi szólam hiányzik.

A boritón és szólamokon régi jelzet: R. ill. R. 60.

294.

Koseck, M[ichael]: Kyrie ex F. a 12. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino 1. Violino 2. Cornu 1. Cornu 2. Alto Tromb. Tenore Tromb Violono con Cembalo Authore — — . 1747. mens. Jan. Kézirat, A. P [4] fol., 10 db szólam. — Ev, M 016.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, cor I, cor II, 2 org. — Az egyik org-szólam Esz-dúrba transzponáltan.

Boritón és szólamokon régi jelzet: K. 90.

Fecim dátuma: 1747. d. 17. Jan.

295.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex F. a 13. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso. 2 Violinis Clarino s: Hautb. 2. Cornu 2 Trombon. Violono. con Organo. Authore — — . C. S. mense Martio 1752. Kézirat, A. P [4] fol., 15 db szólam. — Ev, M 017.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vln, clarino-ob, cor I, cor II, trombone I, trombone II, org. — Az org-szólam Esz-dúrba transzponáltan.

Boritón és szólamokon régi jelzet: W. 54. ill. W.

296.

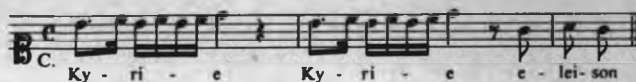

Koseck, M[ichael]: Kyrie ex F. a 10. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino 1. Violino 2. Cornu 1. Cornu 2. Violono con Cembalo. Authore MKoseck. Cant. men. Aug. 1746. Kézirat, A. P [4] fol., 12 db szólam. — Ev, M 018.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, cor I, cor II, vln, org.

Boritón és szólamokon régi jelzet: D. 114. ill. D.

297.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex G. a. a. voc. Canto. Conc. Alto Tenore. Basso Conc. Violino 1. Violino 2. Cornu 1. Cornu. 2. Violono con Cembalo Authore. — — Cant. Mense Sept. 1747. Kézirat, A. P [4] fol., 2 db szólam. — Ev, M 019.

Meglevő szólamok: vl I, org. — Az org-szólam F-dúrba transzponáltan. A többi szólam hiányzik. Boritón és szólamokon régi jelzet: M. 65. ill. M.

298.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex G. a. a. 12. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino 1. Conc. Violino 2. Conc. Hautbois 1. Conc. Hautbois 2. Conc. Cornu. 1. Cornu. 2. Violono con Cembalo. Authore — — mens. Jul. 1747. Kézirat, A. P [4] fol., 15 db szólam. — Ev, M 020.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, 2 ob I, ob II, vla, vlne, cor I, org. A cor II-szólam hiányzik. Boritón és szólamokon régi jelzet: L. 136., ill. L.

299.

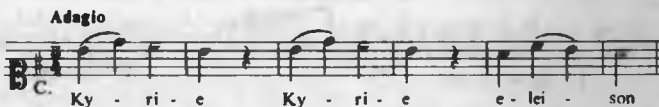

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex A. #. a. 11. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino. 1. Violino. 2. Viola. Cornu. 1. Cornu. 2. Violino con Organo. Authore — — . Cant. [mense] Aug. 1748. Kézirat, A. P [4] fol., 16 db szólam. — Ev, M 021.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vla, cor I, cor II; valamint G-be transzponáltan: vl I, vl II, vla, 2 org.

Boritón és szólamokon régi jelzet: P. 93. ill. P.

300.

[Koseck, Michael]: Kyrie. ex G. #. a. 10. Voc. Canto. Alto Tenore. Basso Cornu 1. Cornu. 2. Violino 1. Violino 2. Violono con Cembalo. Authore. Mich. Kaseck. 1746. Nov. Kézirat, A. (mense Novemb. d[ie] 4. 1746.) P [6] fol., 11 db szólam. — Ev, M 022.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, cor I, cor II, vlne, cemb.

Boritón és szólamokon régi jelzet: G. 167. ill. G.

301.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex G# a. 12. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso Violino 1. Violino. 2. Cornu. 1. Cornu. 2. Alt. Tromb. Ten. Tromb. Violono. con Organo. Authore. — — . Cant. mens. Sept. 1748. Kézirat, A. P [4] fol., 16 db szólam. — Ev, M 023.

Szólamok: 2 C, A, T, B, 2 vl I, 2 vl II, cor I, cor II, trombone A, trombone T, vlne, 2 org. — Az egyik org-szólam F-dúrba transzponáltan.

Boritón és szólamokon régi jelzet: Q. 68., ill. Q.

302.

Koseck, Mich[ael]: Kyrie ex A. #. a 10. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino. 1. Violino. 2. Cornu. 1. Cornu. 2. Violono. con Organo. Authore --. Cant. mense. Feb. 1749. Kézirat, A. P [4] fol., 13 db szólam. – Ev, M 024.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, cor I, cor II; valamint G dúrba transzponáltan: vl I, vl II, org. Boritón és szólamokon régi jelzetek: T. 65., ill. T.

303.

Kotzwara, [Franz]: II Sonatine a Clavi Cembalo o Forte piano Del: Sig: --. Kézirat. I kötet [4] fol. – Győr: AMC (TK), C.1.31.

A címlapon régebbi poss.: Ig: P: [talán Pokorni?]. – Későbbi poss.: Krzwl [= Kurzweil].

304.

Kováts Józsi: Francia-négyes Hunyadi László Dal-Játékából szerz. és Tekéntetis[!] szitányi ullmann[!] lászló[!] úrnak mély alázattal ajánlja --. Kézirat. I kötet [4] fol. – Győr: AMC (TK), C.9.27. Poss.: FKurzweil sen.

305.

[Königsperger, Marianus]: Offertorium. De Venerabili Sacramento. „Cibavit eos ex adipe frumenti. . .” á 4. Voc: Canto, Alto, Tenore, Basso. Violinis 2. Trombon 2. Con Organo. Auth: R: P: Königsberger Ord: S: Benedicti. Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, a) 89, b) 106.

Szólamok: S, A, T conc, B, vl I, vl II, trombone I, trombone II, org.

A mű a Cymbala benesonantia, op. 8. ciklusból a No. 5.

A boritón másoló-poss.: Ex Partibus . . . [ES, SE, FE vagy EF monogram].

Recitativo: „Cibavit eos. . .”, aria: „Lauda Sion Salvatorem. . .”, corus: „O sacrum convivium. . .”

306. **Adagio**

Re-qui-em ae-ter-nam do-na e-is Do-mi-ne

[Königsperger, Marianus]: Requiem in f. Canto obbligato Alto ad libitum Basso Obligato et Organo. Authore Königsberger. Kézirat, Forchtenau den 3ten 7br [= Septembris] 1814. 4 db szólam. – Vpl, b) 4.

Szólamok: C, B obl, A ad lib, org.

Címlapon megjegyzés: Abgeschrieben von Herrn Martin Arend[?] Schullehrer zu Forchtenau in Hunga[ria] für mich Wenzl[?] Schmid.

307. **Maestoso con fuoco**

Das ist der Tag des Herrn

Kreutzer, Konradin: Des Schäfers Sonntagslied. („Das ist der Tag des Herrn...“) für Sopran Alt Tenor Bass nebst Orgel. Kézirat. 5 db szólam. – Győr: AMC (TK), 51.

Címlapon poss.: FKurzweil Succentor – leragasztva.

308. **Agitato**

Marie: Doch nein! mein Herz soll nicht vergessen

Kreutzer, [Konradin]: Recitativo e Cavatine (ingelegt in der Oper) Marie (v. Hérold) von C. Kreutzer. Kézirat. P, 21 db szólam. – LF, No. 23.

309. **S.**

Ich ha-be Lust ab-zuschei-den

Krieger, J[ohann] P[hilipp]: FERIA Purifications Marie „Ich habe Lust abzuschneiden...“ a 8. Voc. Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2. Violin: 1 Viola d’Gamba con Continuo. di Sige. – . Kézirat. 9 db szólam. – Ev, K 105.

Szólamok: SATB, 2 vl I, vl II, vla, cont. – Az egyik vl I-szólam G-dúrba transzponáltan.

Borítón régi jelzet: 69 NB.

310. **Adagio**

Krommer, F[rantz]: Grande Sinfonie. Kézirat. Particell, 22 db szólam. – LF, No. 3.

Poss.: Zeneegylet.

311. **cresc.**

Krommer, August Franz: Sinfonie c minore. Dem löblichem Musick vereine der königl. Stadt Ödenburg in tiefster Ehrfurcht zum Andenken gewieht von – –, Kapellmeister, der Gesellschaft der Musikfreunde des öster. Kaiserstaates und mehrerer anderen musikkalischen[!] Vereine ausübendes Mitglied. Kézirat, A [?] (anno 1819). P [51] fol. – LF, No. 10, P 83.

Régi jelzet: No. 4. – áthúzva.

312. 1. **Moderato pizzicato**
 vl.
 p

2. **Allegro**

3. **Moderato**

[Krommer, F[rantz]: Trois Quartuos[!] por[!] Deux Violons et Alto Viola et Violoncello. Kézirat. 1 db szólam: vl. – Győr: XJM, I. 3. 9.

A többi szólam hiányzik.

Poss.: Krzwl [= Kurzweil].

313. I. **Adagio**

Al - ma al - ma redempto - - ris Ma - ter

II. **Adagio**

Al - ma re - dempto - - ris

[Krottendorfer, Joseph]: Alma à 4. Voci. Con Stromenti. Da Sigre. Giuseppe Krottendorfer. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 7, b) 8.

Szólamok: 2 S, 2 A, T, B, vl I, vl II, vlne, org. – A duplum-szólamok Kurzweil másolatai.

Borítón másoló-poss.: Ex Partibus Th: Ern: Mühlner.

314. **Tutti**

C. Ky - ri - e

vl. I

[Krottendorfer, Joseph]: Messe in C von Joseph Krottendorfer. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 104, c) No. 33.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.

Borítón poss.: FKurzweil

315. I. **Aria. Allegro**

As - tra coe - li con - vo - la - te

23

II. Aria. Allegro allabreve

17
Tym-pa-na re-so-na-te

[Krottendorfer, Joseph]: Motteto Dupplex de quovis S[an]cto. a Basso Solo. Violino Primo Violino Secondo Alto Viola con Organo et Violone. Kézirat. 6 db szólam. — Vpl, a) 10, b) 101, c) 41 — áthúzva.

Szólamok: B solo, vl I, vl II, vla, vlne, org. I. Aria: „Astra Coeli convolate...”, II. Aria: „Tympana resonate...”

Borítón másoló-poss.: Ex Partibus Fran: Hekl Succentoris Sopron.

A szerző neve korabeli, de ceruzás írással található.

316. *Andante*

Re-gi-na coe-li lae-ta-re

[Krottendorfer, Joseph]: Regina Caeli à 4. Voci 2. Violini. Con Organo è. Violone. Authre. Sigre. Giuseppe Krottendorffer. Kézirat. 8 db szólam. — Vpl, a) 10, b) 8.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.

317. *Maestoso*

vl. I
vlc. solo

Kuhlau, [Daniel] Fr[ederik]: Ouverture del'Opera William Shakespeare[!] á grand orchestre. Kézirat. P, 32 db szólam. — LF, No. 43, P 79.

P végén másolási/előadási dátum: Fine Oedenburg den 6 May Año [1]834.

Poss.: Zeneegylet.

Az opera eredeti címe: William Shakespeare.

318. *Andante*

T. I Tan-tum er-go Sa-cra-men-tum

[Kumlik József]: Tantum ergo für zwei Tenor und zwei Bass Stimmen componirt von Joseph Kumlik. Kézirat, A [?] (dem 18 Juni [1]834). P [2] fol. — Vpl, a) 1a.

319. *Adagio*

vl. I
etc.

Allegro

Kunert, [Johann] Leo[pold]: Sinfonia. Kézirat. Particell, 18 db szólam. — LF, No. 6.

Poss.: Zeneegylet.

320. 1. Antiphon 2. Antiphon

Ze - lus do - mus tu - ae As - ti - te - runt re - ges ter - rae

Kurzweil [Ferenc]: Antiphonen mit Orgel Begleitung für die 1ter Pumper-Mette. – Antiphonen mit Orgel Begleitung für die 2te Pumper-Mette. Kézirat, A. 1841. 2 füzet [9], [9] fol. – Vpl, jelzet nélkül. Mindkét füzeten: FKrzwl 1841 felirat.

I. „Zelus domus tuae...”, II. „Astiterunt reges terrae...”

321. Moderato

S. A - ve Ma - ri - a

Kurzweil [Ferenc]: Ave Maria zum Feste der feierlichen Verkündigung der dogmatischen Bestimmung über die unbefleckte Empfängnis der jungfräulichen Gottes-Mutter Maria, gewidmet Sr. Gnaden dem hochwürdigsten Herrn Franz Sales v. Rách, Abten, Domherrn, Erzpriester, Stadtpfarrer u. Inhaber des goldenen Verdienstkreuzes mit der Krone, von Franz Kurzweil Chor-Regenten. Oedenburg, Druck von Carl Romwalter. 1 kézírásos füzet [5] fol., 5 db kézírásos szólam. – Vpl, a) 11.

Csak a borító nyomtatott, a kották kézírással.

Szólamok: SATB, org.

A szólamok Beskockka másolatai, az org-szólamon másolási/előadási dátum: 3/5 1855.

322. C.

Ky - ri - e e - lei - son

Kurzweil [Ferenc]: Messe in Es für Sopran Alt Tenor u. Bass nebst Begleitung der Orgel. Zusammen getragen und der Wohlgebornen Gnädigen Frau M. Pulcheria Würdigsten Oberinn der W. W. E. E. Frauen Ursulinerinnen in Oedenburg ehrfurchtsvoll gewidmet zum neuen Jahr 1828 von FKurzweil. Kézirat, A. 5 db szólam. – Vpl, b) 13, c) No. 6.

Szólamok: CATB, org.

Borítón poss.: Ursulinner Convent.

323. Moderate

C. Lau - da - bo no - men

Kurzweil [Ferenc]: Offertorium in Es („Laudabo nomen...”) Zusammen getragen für 4 Singstimmen nebst Begleitung der Orgel. und de Wohlgebornen Gnädigen Frau M: Pulcheria Würdigsten Oberinn der W. W. E. E. Frauen Ursulinerinnen in Oedenburg ehrfurchtsvoll gewidmet zum neuen Jahr 1828. von FKurzweil. Kézirat, A. 6 db szólam. – Vpl, a) 26, b) 14, c) No. 11.

Szólamok: C, A, 2 T, B, org.

Borítón poss.: Ursulinner Convent.

324.

[*Kurzweil* Ferenc?]: Thema. Kézirat. 1 kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C. 1. 30.

Poss.: FKurzweil

Zongoramű 6 variációval.

325. **Thema**

Thema

[Kurzweil Ferenc]: Variationes de Franz Kurtzveil. Kézirat. 1. kötet [5] fol. – Győr: AMC (TK), C. 8. 31.
Zongoramű.

326. **Preludio**

Kurzweil [Ferenc]: Versetten. Von Franz Kurzweil. Kézirat. 1 kötet [8] fol. – Győr; AMC (TK), E. 1. 2.
Tartalom: 16 preludio + 6 versus, valamint 21 versetto.

327. **Thema**

Kurzweil [Ferenc]: Wariazion. Kézirat. 1 kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C. 1. 2.
Zongoramű.

328. **No 1. Andante**

S. Schlafe Wohl in dei-nen stillen Frie - den

2. Allegro

Lieb Röschen sprich wo kaufst du auch die

3. Allegro

Wer schlägt so rasch an die Fenster mir

4. Moderato

Bei ei - nem Mirthe wun - dermild

Kündig, Felix: 4 dreistimmige Gesänge für Sopran Alt u. Bass nebst Pianoforte-Begleitung. Kézirat. 4 db szólam. — Győr: AMC (TK), N. 1. 5.

1. Bei Beerdigung eines Kindes. — 2. Das Kind und das Röschen. — 3. Wecker-Wind. — 4. Einkehr.

Poss.: Franz Kurzweil sen.

Énekesek a szólamokon: S: Otto Müller, Karl Stankovits, Anton Balits, Johann Kugler, Leonhard Russo; A: Victor Floderer, Anton Machan, Thomas Pfenmeyer, Ladislaus Sohár, August Dauer; B: Johann Horváth, Anton Tipka, Sohár, Franz Medits.

329. **Allegro con brio**
 vl. I *ff*

Lachner, Franz: Sinfonie No. I. für das Orchester... von -- Kapellmeister im k. k. Hofopertheater nächst dem Kärnthenthor. Wien Diabelli, D. et C. No. 4545. P, 23 db szólam. + 12 db. kézírásos szólam. — LF, No. 9., P 85.

Poss.: Zeneegylet.

330. **Introduction**
Tempo di Marcia

Lanner, Joseph: Almacks-Tänze. Op. 205. Wien Haslinger, T. H. 9091. 1 kötet 10 p. Koll. 8. — Győr: AMC (TK), C. 7. 55.

Zongoramű.

331. 1.

Lanner, J[oseph]: Geistes Schwingen. Walzer für das Pianoforte. Kézirat. 1 kötet [4] fol. — Győr: AMC (TK), C. 9. 53.

A mű az Op. 191. számot viseli.

Poss.: F Kurczweil.

332. 1.

Lanner, Joseph: Die Rosensteiner. Walzer für das Pianoforte. Kézirat. 1 kötet [4] fol. — Győr: AMC (TK), C. 9. 33.

A mű az Op. 204. számot viseli.

Poss.: Franz Kurczweil.

333. **Aria**
Adagio
 vl. I

15 Fac me - um Do - mine

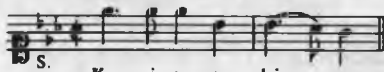
15 C. Solo Quis ig - nis vin - culum dis - ru - pit

Leroy: Motteto de Tempore et de S[an]cto. a Canto Solo. Violino 1mo Violino 2do Alto Viola Con Organo è Violone. Del Sigr. — Kézirat. 7 db szólam. — Vpl, b) 69.

Szólamok: 2 C, vl I, vl II, vla, vlne, org.

Aria: „Fac meum Domine...”, a de tempore-szöveggel, „Quis ignis vinculum dirupit pectoris...” a de sancto-szöveggel.

Borítón előadási dátumok: prod den 25tr. May [1]794 am 5ter Sonntag nach Ostern; am 15tr. Sonntag nach Pfingsten [1]794; den 28tr. Xber [= December] [1]794 gemacht; [1]795 den 9tr. Sonntag nach Pfingsten.

334. *Andante*

 S. Ky - ri - e e - lei - son

Lickl [György]: Duae Litaniae a 4 vocibus 2 violini, 2 Clarinetti, 2 corni, Fagott Bass cum Organo.
 Auctore Georgio Lickl Cathedralis Ecclesiae Quinqueecclesiensis Chori Regentem. No. 1. Vienna
 Stamp. chimica, 1882. 13 db szölam. – Vpl, a) 31, b) 4.

Szólamok: SÁTB, vl I, vl II, vln, clar I, clar II, fg, cor I, cor II, org.

335. *I. Allegro*

 vl. I
 A. Re - gi - na coe - li lae - ta - re al - le - lu - ja
II. Allegro

 C. Re - gi - na coe - li lae - ta - re

Lickl [György]: Duae Reginae Coeli a 4 vocibus 2 violini, 2 clarinetti, 2 corni, fagotto basso cum organo.
 Auctore Georgio Lickl Cathedralis Ecclesiae Quinqueecclesiensis Chori Regentem. Vienna Stamp.
 chimica, 1884. 13 db szölam. – Vpl, b) 4.

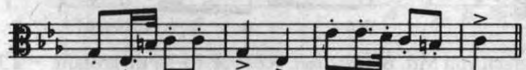
Szólamok: SATB, vl I, vl II, vln, clar II, cor I, cor II, fg, org.

336. *trem.*

 vl. I
 6. clar. solo in A

 ob. solo

Lindpaintner. [Peter Joseph von]: Ouvertur der Vampir. Op. 70. Kézirat. P, 40 db szölam. – LF, No. 12.
 P végén másolási/előadási dátum: Oedenburg den 4 März 1830.
 Poss.: Zeneegylet.

Az opera eredeti címe: Vampyr.

337. *Andante*

 vla
 pp

Liszt [Ferenc]: Melodies hongroises d'après Fr. Schubert, par F. Liszt. Pour le gran orchestre par
 Czégka. (List's Ungarischer Marsch.) Kézirat. P, 36 db szölam. – LF, No. 31, P 94.

P végén másolási/előadási dátum: Ödenburg den 28tr. Dezember [1]848.

338. **Aria**
Moderato

Gionata E gli è d'Iddio l'e-let-to
Er ist des Herrn Erwähl-tes

Liverati, [Giovanni]: David. Aria („Er ist des Herrn Erwählter...”) – („E gli è d'Iddio l'eletto...”)
Wien Hoftheater, 160. KLA 5 p. – Győr AMC (TK), 1817.

Recitativo: „Il padre e ama Davide...” ill. „Mein Vater liebt David...”, aria: „E gli è d'Iddio l'eletto...” ill. „Er ist des Herrn Erwähltes...”

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

339. **Moderato** 15. David

Sol per te si go-de pa-ce
Nur durch dich glorwürd'-ger Kö-nig!

Liverati, [Giovanni]: David. Arie („Nur durch dich glorwürdiger König...”) – („Sol per te si gode pace...”) Wien Hoftheater, lemezszám nélkül. KLA 9 p. – Győr: AMC (TK), 1819.

Recitativo: „Saul, rè magnanimo...” ill. „O Saul! Fürst voll Heldenmuth...”, aria: „Sol per te si gode pace...” ill. „Nur durch dich glorwürd'ger König...”

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

340. **Andante**

Og-gi Id-di-o
Gott ist gnä-dig

Liverati, [Giovanni]: David. Canon („Gott ist gnädig...”) Wien Hoftheater, 161. KLA 5 p. – Győr: AMC (TK), 1822.

„Oggi Iddio...” ill. „Gott ist gnädig...”

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

341. **Allegro vivace**

Den ho-hen Herrscher

Lortzing, Albert: Czaar und Zimmermann. Komische Oper in 3 Akten. KLA. No. 13. Ensemble. „Der hohen Herrscher würdig zu empfangen...” Leipzig Breitkopf u. Härtel, 5817. I kötet 131 – 147. p., 5 db kézírásos szölam. – Győr: AMC (TK), 59.

Meglevő szölamok: B solo, S, A, B I, B II coro.

Poss.: FKurzweil sen.

342. **Sostenuto**

Hö-re Himmel

Maccio [?]: Arie aus Clotilde... Gesungen von Md. Burghauser. Kézirat. P., 24 db szölam. – LF, No. 39.

Poss.: Zeneegylet.

Maccio nevű zeneszerzőt a források nem ismernek. Clotilde, vagy La Foresta d'Hermannstadt c. operája Carlo Coccia-nak van, 1815-ből.

343. **Introduzione**
Allegretto

Walzer No 1.

Machalitzky Joh[ann] B[aptist]: Abschied von Tajna. Walzer für das Pianoforte. H. é. ny. n. lemezzám nélkül. 1 kötet 11 p. Koll. 9. – Győr: AMC (TK), C. 7. 55.

344. **Tempo di marcia. Moderato**

12.

Del nuov'an-no già l'al-ba pri-mie-ra

Magazzari, Gaetano: Inno popolare. Espressam[en]te composto per coro all'unisono e banda militare dal maestro – bolognese, sopra poesia del Sigr. Filippo Meucci romano. Eseguito in Roma dal Popolo Rom. il 1.o Gennaio 1847. nella gran Piazza del Quirinale in augurio di felicità pel[!] nuovo anno al sommo pontifice Pio IX. Rid. dal – – con acc. de pf. Roma pressa la Società Litograf. Tiberina, lemezzám nélkül. 1 kötet 6 p., 4 db kézírásos szólam. – Győr: AMC (TK), NA. I. 13.

Meglevő szólamok: T I, T II, B I, B II.

A B I-szólam végén dátum: 28/5 1848.

Borítón poss.: Fr. Kurzweil sen.

345.

Magazzari, Gaetano: Inno Popolare für Tenore 1mo, Tenor 2do, Basso 1mo, Basso 2do nebst Pianoforte, Violino 1mo, Violino 2do, Viola, Flauto, Basso. Kézirat. 10 db szólam. – Győr: AMC (TK), N. 4. 12.

Szólamok: T I, T II, B I, B II, vl I, vl II, vla, cb, fl, pf.

Kézírása azonos a 345. tétel kézírásos szólamaival.

346. **3 Utem**

timp. fl.

Marschner, H[einrich]: Ouverture del'Opera Des Falkners Braut. Op. 65. Kézirat. P., 29 db szólam. – LF, No. 36.

Poss.: Zeneegylet.

347. **1.**

Maschek, Paul: 12 Original Ländler für das Pianoforte. Verfasst u. dem Herrn Anton u. Frau Katharina Rossi freundschaftlich gewidmet von – –. Wien Chemische Dr., 1615. 1 kötet 7 p. Koll. 5. – Győr: AMC (TK), C. 12.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

348. **Poco lento**

 vl. I

Maurer, L[udvig]: Overture de l'opera vaudeville *Le nouveau Paris*. Kézirat. Particell, 22 db szólam. – LF, No. 11.

Az opera eredeti címe: *Der neue Paris*, 1826.

Poss.: Zeneegylet.

349. **Andantino**

 C. I
 Sal - ve Re - gi - na Sal - ve Ma - ter
 A - ve Re - gi - na coe - lo - rum

Maximilian, [pater]: *Salve Regina* à Canto Primo. Canto Secondo Violinis 2. Violone Con Organo. Del Padre Maximiliano Mra del Ordine del Servi di Maria Vergine. Kézirat, 1781. 6 db szólam. – Vpl, a) 21, b) 12.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, vlne, org.

Borítón másoló-poss.: *Ex Partibus Thomae Ernesti Mühlner [1]781*.

350. **Allegro moderato**

 C.
 Ve - ni Cre - a - tor Spi - ri - tus men - tes tu - o - rum vi - si - ta

Maximilian, [pater]: *Veni Creator Spiritus* à Canto Alto, Tenore Basso duplo. Violino 1mo Violino 2do. Oboe Primo Oboe Secundo. Clarino 1mo Clarino 2do Tympano Col Organo e Violone. Del Padre Maximiliano Mra Spiller del ordine de Servi di Maria Virgine. Kézirat. 16 db szólam. – Vpl, b) 4.

Szólamok: C, A, T, 2 B, 2 vl I, 2 vl II, ob I, ob II, clarino I, clarino II, 2 vlne, timp.

351. **Adagio**

 vl. I
 voce
 Reich mir die Hand zum Bun - de

Mazza, [Giuseppe?]: Aria. („Reich mir die Hand zum Bunde . . .”) Kézirat. P, 20 db szólam. – LF, No. 51., P 95.

Poss.: Zeneegylet.

352. **Allegretto**

 In des Ti - ra - nen Ei - sen Macht

Méhul, [Étienne Nicolas]: Romance aus der Operette *Die beyden Fühse*. Wien Kozeluch, 313. I kötet, KLA 5 p. – Győr: AMC (TK), 1825.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

Az opera eredeti címe: *Une folie*.

353.

[Méhul, Étienne Nicolas – Mozart, Wolfgang Amadeus]: 2 Ouvertura aus der Opera Jean de Paris und aus der Opera die Zauberflöte. Kézirat. 1 kötet, KLA [12] fol. – Győr: AMC (TK), C. 9. 39.
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

354. **Adagio**

Méhul, [Étienne Nicolas]: Ouverture Joseph in Egypten. Kézirat. P., 26 db szólam. – LF, No. 47.
P utolsó kottás lapján bejegyzés: Fine Oedenburg den 27 October Anno 1835.
Poss.: Zeneegylet.
Az opera eredeti címe: Joseph.

355. **Andante**

15
Dejanira Pen-sie-ri fu-nes-ti

Mercadante, Saverio: Cavatina „Pensieri funesti . . .” nell’opera L’Apoteosi di Ercole. Musica del Sig. Maestro – – Kézirat. P., 21 db szólam. – LF, No. 13.
Poss.: Zeneegylet.

356. **Andante**

B.
Gross sind der Lie-be Freu-den

Mercadante, [Saverio]: Terzetto aus der Oper Donna Caritea. Kézirat. P., 21 db szólam. – LF, No. 8.
Az opera eredeti címe: Donna Caritea, Regina di Spagna, 1826.
Poss.: Zeneegylet.

357. **Allegro moderato**

B.
Claudio E sia ver cesso lo sde-gno

Mercadante, [Saverio]: Duetto aus Elisa et Claudio. Kézirat. P., 23 db szólam. – LF, No. 6.
Recitativo: „Claudio. Claudio, ritorna fra le braccia paterne . . .”, aria: „E sia ver cesso lo sdegno . . .”
Poss.: Zeneegylet.

358.

Mercadante, Saver[io]: Recit. ed aria („Ah d'amor, se accorte siete") dell'opera: Elisa e Claudio, del Sign. Maes. — Eseguita all'Imperial R[ea]l Teatro della Corte dalla Sign. Teresa Grünbaum. Vienna Weigl, T. W. 2278. I kötet, KLA 8 p. (Orpheus No. 2.) — Győr: AMC (TK), 1820. Csonka.

359.

Mohaupt [Ágoston]: VI. Ungarische Tänze für Pianoforte u. Violine von Aug. Mohaupt. Wien — Pest Riedl, 776. I kötet 7 p. — Győr: AMC (TK), C. 2. 57. Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

360.

Mozart, [Wolfgang Amadeus]: Aria aus der Oper Don Juan. Kézirat. P., 19 db szólam. — LF, No. 26. Az opera eredeti címe és műjegyzékszám: Don Giovanni, K 527. P utolsó kottás oldalán bejegyzés: Fine Oedenburg den 21. März [1]834. Poss.: Zeneegylet.

361.

Mozart, W[olfgang] A[madeus]: Aria „Tu fons origo terminus. . .” in C a Soprano Solo. 2. Violini. 1. Viola. 2. Oboa. 2. Fagotti. 2. Corni. 2. Trombe, Tympani. Organo et Violone. Del Sig. — Kézirat. 23 db szólam. — Vpl, a) 39, b) 1 — áthúzva, c) 1.

Egyes szólamokon másolási és előadási bejegyzések: cor I: Beskochka Stadtkapellmeister; cor II: Beskochka Stadtkapellmeister Öedenburg den 29t. 7ber [= September] [1]852.

Szövegvariánsok: „Regina coeli laetare. . .”, ill. „Veni Sancte Spiritus. . .”

Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

A mű az Idomeneo opera, KV 366, No. 10. száma.

362.

Mozart, W[olfgang] A[madeus]: Ave verum corpus. für Sopran, Alt, Tenor u. Bass, 2 Violinen, Viola, Contrabass u. Orgel. Componirt in Baaden den 18ten Junius 1791. Wien Diabelli, D. et C. No. 2028. 10 db szólam. — Ev, M 046.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, vlc+cb, org, KLA.

A mű jegyzékszám: K 618.

Poss.: Evang. Kirchengesangchor.

363.

472

Mozart, [Wolfgang Amadeus]: (Cantate.) Im Clavier. Zur dritter Jubelfeyer den 2 Novemb: 1817. der Reformationstages bei der Evang. Gemeinde in Oedenburg. Aus dem Clavier. In Music gesetzt[!] von Jacobi Honheiser. Kézirat. P 27 p., 22 db szólam. – Vpl, a) 102.

A mű eredeti címe: Die Maurerfreude. Kantate, K 471.

A cb-szólam cimláján: Sigr. Mozart. Aus dem Clavier. In Music gesetzt 1817. von Jacob: Honheiser.

364.

Mozart, [Wolfgang Amadeus]: Chor der Priester Aus der Zauberflötte[!] des Herrn –: für 2 Tenor, Basso, 2 Violin, Viola u. Violonzello. Kézirat. 7 db szólam. – Győr: AMC (TK), 1623.

365.

Mozart, [Wolfgang Amadeus]: VI Deutsche Tänze aus der Opera Die Zauberflöte. Für das Klavier. Wien Artaria, 384. I kötet 4 p. Koll. 13. – Győr: AMC (TK), C. 12.

A mű jegyzékszám: K 620. – Ed. princeps, 1792-ből.

366.

Mozart, [Wolfgang Amadeus]: Hymne No. 1. „Preis dir! Gottheit! durch alle Himmel...” („Splendente te, Deus...”) Für 4 Singstimmen mit Begleitung des Orchesters. Leipzig Breitkopf u. Härtel, lemezszám nélkül. P 38 p. – Ev, M 045.

A mű a Thamos c. opera No. 1. kórusa, K 336a = 345.

Ed. princeps 1804-ből.

Poss.: Dem Chor der evangelischen Kirche in Oedenburg gewidmet von Friedrich Wigand.

367. **Allegro**

Ky - ri - e e - lei - son

[Mozart, Wolfgang Amadeus]: Messe in B. Kézirat. 19 db szólam. – SztM.

A mű a Missa brevis, K 272b = 279.

A legrégebbi réteg szólamai: S solo, 2 S, 2 A, 2 T, 2 B, 3 vl I, 2 vl II, vla, vlne, clarino I, clarino II, org. Egyes szólamokon bélyegző: Josef Kerner Domm[!] Kapellmeister; Beskockkától származó másolatok, egyeseken évszám: 20/6 1860, 10/6 1860.

Egyes szólamokon bélyegző: Franz Kurzweil R. CH.

368. **Andante**

org. solo vl. I

[Mozart, Wolfgang Amadeus]: Missa: Canto et Alto. Tenore et Basso. Violono I. Violino. II. Viola di Alto. Clarinetto I. Clarinetto II. Corno I. Corno II. fagotto I. Fagotto II. Organo et Violone. Del Sing[!] Mozard. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, c) 12.

A mű jegyzékszám: K Anh. C. 1.06.

Meglevő szólamok: vl I, vl II, vlne, clar I, clar II, fg I, fg II, cor I, cor II, org.

Borítón poss.: Ex Rebus Adam Heyd [?] Reyd [?]

369. **I. Andante**

vl. I

II. Adagio

vl. I

[Mozart, Wolfgang Amadeus]: Missa No. I – II. [München Falter], 111. 6 db szólam, + 2 db kézírásos szólam. – Vpl, d) No. 3.

A mű jegyzékszám: K Anh, C. 1.08, 1.09

Meglevő szólamok: B, vl I, vl II, cor I, cor II, org, ill. a kézírásos szólamok: vlne, timp.

370. **Missa 2da**
Adagio

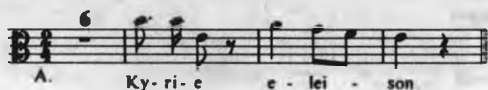
vl. I

12

S. Ky - ri - e e - lei - son e - lei - son

Andantino

vl. I

Mozart, W[olfgang] A[madeus]: Duae missae breves a IV Vocibus II Violinis et Organo obligatis II Cornibus non obligatis. No. 3. Monachii Falter. 14 db kézírásos szólam. – SztM.

Csak nyomtatott címlap. – A szólamok: SATB, 2 vl I, 3 vl II, 2 vlne, cor I, cor II, org.

A kézzel írt borítón: No. 4 Missa 2da. és poss: FKurzweil Regens-Chori. A mű jegyzékszám K Anh. C 1.09.

A borítóban még egy másik mise is, azonos másolói kéztől.

371.

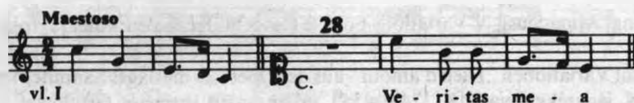

(Mozart, [Wolfgang Amadeus]): Mottetto („Splendente te...”) Kézirat. KLA, 54 db szólam. – LF, No. 15.

A mű Thamos c. opera No. 1., K 336a = 345.

Poss.: Zeneegylet.

372.

Mozart, [Wolfgang Amadeus]: Offertorium C. („Veritas mea...”) a Canto Alto Tenore Basso: Violino I et II. Alto viola I et II. con Organo. Kézirat. 14 db szólam. – Vpl, b) 54, c) No. 18.

Borítón másoló-poss.: Joann Nep. Bittner.

373.

Mozart, W[olfgang] A[madeus]: Quatuor a 2 violons, alto et violoncelle. Vienne Hoffmeister, 76. 4 db szólam. – Győr: AMC (TK), J. 3. 7.

A mű jegyzékszám K 458

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

374.

Mozart, [Wolfgang Amadeus]: Quintett: aus der Zauberflöte Des Herrn Mozart für 2 Sopran, Alt, Tenor, Passol[!], 2 Violin, Viola und Violoncello. Kézirat. 9 db szólam. – Győr: AMC (TK), 55.

375.

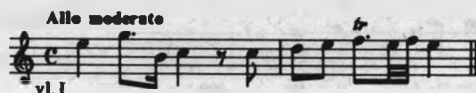
Mozart, [Wolfgang Amadeus]: Requiem. Kézirat. 11 db szólam. – SztM.

A mű jegyzékszám: K 626.

A legrégebb réteg szólamai: 2 vl I, 3 vl II, vla, vlne, clar II, contra fg, trombone I, trombone II. Az egyik vl II-szólam nyomtatvány, lemezszám 1806.

A vlne-szólam végén: Finis Wenck. [18]35. – A 2 trombone-szólam Beskockka másolata.

376.

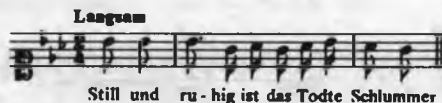
Mozart. [Wolfgang Amadeus]: („Spatzenmesse.“) Kézirat. 9 db szólam. – SztM.

A mű jegyzékszám: K 196/b= 220.

A legrégebb réteg szólamai: 2 S, A, B, 2 vl I, vlne, clarino II, org.

Beskochka másolatai: 2 S, A, B, 2 vl I, 2 vl II, vlne, org. – Az org-szólam végén: in Baden 20/5 1861.

377.

[Mozart, Wolfgang Amadeus?]: Todten Arie für Sopran Alt Tenor und Bass, nach Mozarts Melodia. Kézirat. 4 db szólam. – Győr: AMC (TK), N. 1. 6.

Poss. a címlapon: Eigenthum des Franz Kurzweil.

378.

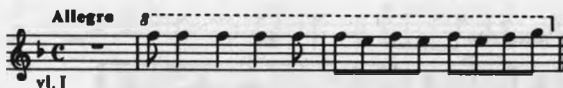

Mozart, [Wolfgang] A[madeus]: V Variations pour le clavecin. Kézirat. 1 kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C. 1. 32.

A mű az Acht Variationen „Dieu d’amour” aus der Oper Les mariages Samnites von André Ernest Modest Grétry, jegyzékszám K K 374/c= 352, de ez csak 5 variációt tartalmaz!

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

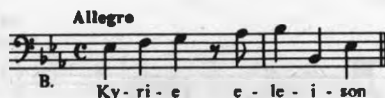
379.

Müller, [Adolf, sen.]: Ouverture Der Treulose für das Orchester von Adolph Müller. Kézirat. P., 33 db szólam. – LF, No. 49.

Poss.: Zeneegylet.

380.

Müller, Wenzel [?]: Missa E: Dis Canto Alto Tenore Basso Organo. Kézirat. 2 db szólam. – Vpl, b) 13, c) No. 6.

Csak a B és org-szólam van meg.

Borítón másoló-poss.: Ex rebus Joseph: Francisc. Kurzweil.

381.

476

[Mysliveček, Joseph]: Aria Italiene[!] in Dis („Alme incanto . . .”) Soprano Solo. Cornu Solo. Violino Primo Violino Secondo Oboe Primo Oboe Secondo Cornu Primo. Cornu Secondo Rippien. Viola Di Alto Con Basso. Del Sig: Giosep: Misliveček. Kézirat. 9 db szólam. – Vpl. b) 112.

Szólamok: 2 C, vl I, vl II, vla, ob I, ob II, cor solo, cb. A többi szólam hiányzik.

A korábbi keletkezésű C-szólam szövege: „Alme incante . . .”, a másik, későbbi C-szólam szövege: „Confirma hoc Deus . . .”

Borítón másoló-poss.: J: Brum.

382.

Larghetto

Naumann, [Johann Gottlieb ?]: [Missa.] Kézirat. 22 db szólam. – Vpl. jelzet nélkül.

383.

Andante maestoso

Naumann, [Johann Gottlieb ?]: Ouverture. Kézirat. Particell, 25 db szólam. – LF, No. 8.
Poss.: Zeneegylet.

384.

Adagio maestoso

Naumann, [Johann Gottlieb]: Das Vater unser von Klopstock. (Oratorium.) Kézirat. P., 52 db szólam.
– LF, No. 2.
Poss.: Zeneegylet.

385.

Adagio

Nerzath, Franz: Requiem in Es für Sopran Alt Tenor Bass. 2. Violinen, 1. Viola. 2. Clarinett in B. 2. Corni in Es. Violon u. Violonzello nebst Orgel. Kézirat. 30 db szólam. – Vpl, b) 5.

Szólamok: 3 C, C II, 3 A, 3 T, 3 B, 2 vl I, vl II, vla, vlne, cb, clar I, clar II, 2 cor I, 2 cor II, trombone I, trombone II, trombone III, 2 org.

A duplum-szólamok, és a 2 cor-szólam Beskockha másolata. Cor I-szólam végén: W. J/F. Beskockha Städt Kapellstr. Ödenburg am 30 7ber [=September] [1]851, a cor II-szólam végén: Beskockha Stadtcaplst. Ödenburg den 11tr. 8ber [=October] [1]849 für der Verstorbenen Krieger in Ungarn.

Borítón másoló-poss.: Franz Kurzweil Regens-Chori.

386. **Largo**
 vl. I

6
 S. solo
 Au-rae Spi-ran-tes un-dae

Neuwil: „Auræ Spirantes . . .” de SSma Nominis Jesu. Aria Soprano Solo Violino 1mo Violino 2do Viola Violoncello Con organo. Auth. Sigre –. Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 220.
 Borítón poss.: Sam: Wohlmann 1741.

387. **Moderato**
 vl. I

19
 A-trā at-ra no-cte in-cu-ban-te in-cu-ban-te

[*Novotny Ferenc*]: Aria pro Adventu („Atra nocte incubante . . .”) Canto Solo Violino Primo. Violino Secundo. Corno Primo. Corno Secundo. Viola Obligato. Con Organo è Violone. von Franz Novotny. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl. a) 41, b) 78, c) 50 – áthúzva, No. 46.

I. **Andante**
 388. C.
 A - ve a - ve Re - gi - na coe - lo - rum

II. **Moderato**
 C.
 A - ve Re-gi- na Re- gi - na coe-lo-rum

[*Novotny Ferenc* ?]: Ave Regina. Fr. Novotny. Kézirat. 7 db szólam. – Vpl. a) 7, b) 5.
 A szerző neve csak a borítón szerepel.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vln + org. – A vln + org. szólam Beskockha másolata, dátuma 23/3 1855.

I. **Moderato**
 389. C.
 A - ve a - ve Ma-ri - a coe - lo - rum

II. **Andante**
 C.
 A - ve Re - gi - na Re - gi - na coe - lo - rum

[*Novotny Ferenc*]: Duo Ave Regina à 4tor Voci. Violino 2bus Con Organo è Violone. Franz Novotny. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl. b) 4.
 Szólamok: 2 C, 2 A, T, B, vl I, vl II, 2 org.

390.

Allegro

vi. I

C.

De - o sit laus

[Novotny Ferenc?]: Graduale /„Deo sit laus. . .”/ für Sopran Alt Tenor Bass und Orgel von Novotny.
Kézirat. 5 db szólam. – Vpl. b) 11, c) No. 3.
Borítón: Ursulinner Convent.

391. = 390.

[Novotny Ferenc?]: Graduale in F. für Sopran Alt Tenor Bass. 2. Violinen. Violon u. Violonzello nebst Orgel. Sig. Novotny. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl. a) 109, b) 44, c) No. 44.
Az A, T, B szólamok felírása: Recitativo et Aria Tacet, de sem a C, sem a hangszeresek nem tartalmaznak ilyen részt!
Borítón másoló-poss.: FKurzweil.

392.

Moderato

S.

Ve - ni Cre - a - tor Cre - a - tor Spi - tus

[Novotny Ferenc]: Graduale in C /„Veni Creator. . .”/ für Sopran, Alt, Tenor, Bass und Orgel von Franz Novotny. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl. b) 10.
Szólamok: SATB, 2 org.
Az egyik org-szólamon: Ursulinner Convent.

393.

I.

C.

Be - ne - di - cta et ve - ne - ra - bi - lis

II.

C.

Lau - da Si - on Sal - va - to - rem

[Novotny Ferenc?]: Graduale Duo. 1mo D. B. V. Mariae 2do. De Venerabili Sacramento. 4tro Vocal. Duo Violino Con Organo è Violone. Novotny. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl. a) 108, b) 89.
Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.
A szerző neve csak ceruzával, de korabeli írással található.
Borítón másoló-poss.: Ex Partib. Mathiae Fabriczij.
Borító hátsó oldalán előadási dátumok: feci am Str. Sonntag in der Pffingsten [1]794; [1]795 den 11tr. Sonntag nach Pffingsten.
I. De Beata Mariae Virgine „Benedicta et venerabilis. . .”, II. De Venerabili Sacramento „Lauda Sion Salvatore. . .”

394.

I. Moderato

C.

Sur - re - xit sur - re - xit Christus spes me - a

II. Andante

C. Do - mi - ne in no - mi - ne tu - o

III.

C. Do - mi - nus in Si - na in San - cto

[Novotny Ferenc ?]: 3. Graduale für Sopran, Alt Tenor, Bass. 2. Violinen. Orgel und Violon Von Novothny. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, b) 10, c) No. 10.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org. + későbbi időből való másolatok is.

Borítón másoló-poss.: FKurzweil.

I. Graduale de Resur[rectione] Domini „Surrexit Christus spes mea . . .”, II. De Tempore „Domine in nomine tuo . . .”, III. „Dominus in Sina in Sancto . . .”

395. **Andante**

C. Ver - bum Pa - tris in - car - na - tum

Moderato

C. Ho - di - e Christus na - tus est

[Novotny Ferenc ?]: Ein Gradual und Offertorium für Sopran, Alto, Tenore, Basso. nebst Orgel. Von Novothny. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, a) 30, b) 12, c) No. 10.

Szólamok: C, A, 2 T, B, org.

A szerző neve ceruzával, de korabeli írással.

Graduale: „Verbum Patris incarnatum . . .”, offertorium: „Hodie Christus natus est . . .”

Borítón poss.: Ursulinner Convent.

396. **Allegro**

C. conc. Ky - ri - e e - lei - son e - lei - son

vl. I

[Novotny Ferenc]: [Lytaniae lauretanae.] Franz Novothny. Kézirat. 12 db szólam. – Vpl, a) 33, b) 37.

Szólamok: 2 C, A, T, B – conc. ti, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.

397. **Rec. Maestoso**

vl. I C. Con - fi - de a - nimae mi { Barbarae Xaveri

Andante

vl. I

25

Ma - li - gni Spi - ri - tus te - la

[Novotny Ferenc ?]: Motteto de Tempore („Confide anime mi . . .”) Canto et Alto Conc. to Tenore et Basso Ripieno. 2. Violini. Viola 2 Oboi. 2 Corni in D. con Violone et Organo. De Novothny. Kézirat. 15 db szólam. – Vpl. a) 113, b) 21.

Szólamok: S, 3 A conc., T, B, vl I, vl II, vla, vlne, ob I, ob II, clarino I, clarino II, org.

A szerző neve ceruzával, de korabeli írással.

Recitativo: „Confide anime mi Barbarae/Xaveri . . .”, duetto: „Maligni Spiritus tela . . .”, chorus: „Dilecta caelo pectora . . .”

A borító hátsó oldalán előadási dátumok: am 24. Sonntag nach Pfingsten [1]794; den 2tr. Sonntag im Advent dem . . . ; [1]795 in Wochen Feste und am 3tr. Sonntag nach Pfingsten; am letzten April; den 8tr. Sonntag nach Pfingsten; [1]795 am 14. Sonntag nach Pfingsten der/den 1. Theil; [1]795 den 2t. Theil am 16tr. Sonntag nach Pfingsten.

398. **Largo**

vi. I

A. Dum cal - li - dus o a - ni - ma

[Novotny Ferenc ?]: Motteto ex D pro omni festa („Dum callidus o anima . . .”) Canto, Alto Duett Tenor et Basso Violino Primo Violin Secund Alt Viola et Organo. Del Signore Novothny. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl. a) 114, b) 20.

Szólamok: C, A solo, T, B, vl I, vl II, vla, org.

Borítón másoló-poss.: Ex rebus Joannis Georgy Hany.

399. **Coro I.**

Allegro **Rec.**

E - xul - ta - te, ju - bi - la - te Ec - ce nunc in - ter Sy - de - re - os

Aria. Andante **19**

Pat - ro - na mi

[Novotny Ferenc ?]: („Exultate, jubilate . . .”) [Motetto.] Franz Novothny. Kézirat. 12 db szólam. – Vpl. a) 118, b) 111, c) 62.

A szerző neve ceruzával, de korabeli írással.

Szólamok: C conc. A, T, B, vl I, vl II, vla, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.

Coro I. „Exultate, jubilate . . .”, recitativo: „Ecce nunc inter syderos . . .”, aria: „Patrone/Patrona mi . . .”, coro ultimo: „Alleluja . . .”

400. **Largo**

vi. I cb.

Onslow, [Georges]: Sinfonie No. 3. a grand orchestre. Leipsic Breitkopf u. Härtel, 5555. 20 db szólam. – LF, Nro. 8., P 84.

Poss.: Zeneegylet.

401. **Adagio**
 vl. I

Allegro

Aria

Trezza

Pantalonada

Sarabanda

Gavotte

Finale. Adagio

Pachelbel, [Johann]: Partita à 6 2. Violini, 3. Viole, 1 Bassono. di Sig. Giov: Pachelbel. Kézirat. 7 db szólam. – Ev, J 018.

402. **Andante**
 vl. I

Allegro

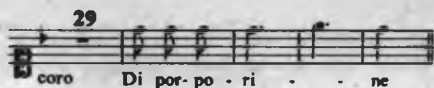
Ottavia Euch die ihr at - met

Jub - le er - freu dich vol - lem

Pacini, G[iovanni]: Arie aus der Oper L'ultimo giorno di Pompei. Für das Orchester eingerichtet von Carl Engelmann. Kézirat. P [24] fol., 25 db szólam. – LF, Nro. 42.
 Poss.: Zeneegylet.
 „Euch die ihr atmet...“ – „Juble erfreu dich vollem...“

403. **Allegretto**
 4x 8

ob. fl.

Pacini, [Giovanni]: Arie mit Chor aus der Oper *Ultimo giorno di Pompei* („Di porporine . . .”) Kézirat. P., 78 db szólam. – LF, No. 2.

Poss.: Zeneegylet.

404.

Andante sostenuto

vl. Ve-der - lo sol bra - mo

Griselda

Paer, [Ferdinando]: *Griselda*. Duett („Vederlo sol bramo . . .”) Kézirat. P., 18 db szólam. – LF, No. 11.

Poss.: Zeneegylet.

405.

Allegretto

vl. Quel che pia-ce a mio ma-ri-to

Griselda

Paer, Ferd[inando]: *Griselda*. Terzettino („Quel che piace a mio marito . . .”) Kézirat. P., 19 db szólam. – LF, No. 10.

Poss.: Zeneegylet.

406.

vl.

Paer, [Ferdinando]: *Ouverture de Sargino*. Kézirat. P., 24 db szólam. – LF, No. 34.

Poss.: Zeneegylet.

407.

Andante sostenuto

duca No, cru-del! tu non mi a - ma-sti
Ach! dein Herz fühlt kei - ne Lie-be

Paer, [Ferdinando]: *Recitativo et Duetto nell'Opera Camille* („Ach! dein Herz fühlt keine Liebe . . .”) Kézirat. P, KLA, 25 db szólam. – LF, No. 20.

Recitativo: „Camilla, der Liebe . . .”, duetto: „No, crudel! tu non m'amasti . . .” – „Ach! dein Herz fühlt keine Liebe . . .”

Poss.: Zeneegylet.

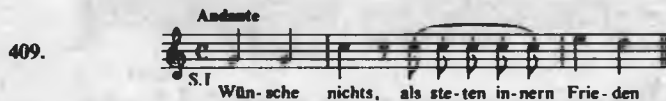
408.

Andante

vi. solo

Paschale, [later]: *Lytaniae Lauretanae Ex hb. à Canto. Basso. Violino unisono. Et Organo. Authore P. Paschale Mra. Ord: Ser: B. M. V. Kézirat. 4 db szólam. – Vpl, a) 54.*
 Borítón másoló-poss.: *Ex Partibus Christiani Schragner.*

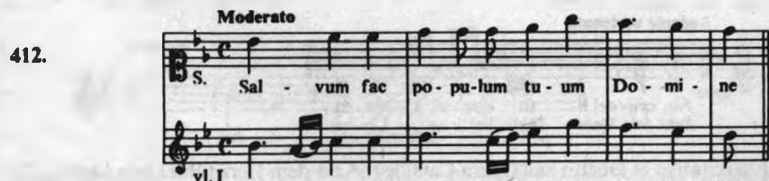
409. *Payer*, [Hieronymus]: Quartett in C („Wünsche nichts, als steten innern Frieden . . .“) für Frauen-Chor. Soprano 1mo Soprano 2do Soprano 3tia Soprano 4to nebst Pianoforte von Hyronimus[!] Payer. Kézirat. 9 db szólam. – Győr: AMC (TK), N. 1. 9.
 Szólamok: 2 S I, 2 S II, 2 S III, 2 S IV, pf.
 Borítón poss.: Franz Kurzweil senior Regens-Chori.

410. *Payer*, Hieronymus: VIII Walzer sammt Coda, welche bei den am Minoritten-Platz abgehaltenen Gesellschafts-Bällen mit Beifall aufgeführt worden sind. Componirt u. für das Pf. eingerichtet von – . Wien Mechetti, 414. 1 kötet 9 p. Koll. 7. – Győr: AMC (TK), C. 12.
 Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

411. [*Pechaček*, Franz ?]: Landler Tänze. Kézirat. 1 kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C. 5. 40.
 Tartalom: 10 darab, a végén: „Auth: Pechažek Fine Kurzweil.“
 Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

412. *Pfeiffer*, Franz: Graduale in B. für Sopran, Alt, Tenor, Bass, 2. Violinen, 2. Clarinett in B. 2. Clarini in B. Tympani in B. F. Violon u. Violonzello, nebst Orgel von – . Kézirat. 13 db szólam. – Vpl, a) 119, b) 70.
 A borító belső felén megjegyzés: „dieser Graduale ist aus der Franz Pfeifferischen B-Messe No. 2.“
 Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

413. **Allegro**

C. Ky - ri - e Ky - ri - e Ky - ri - e - lei - son

vl. I

Pfeiffer, [Franz]: Misse ex G. à 4 Voci 2 Violini 2 Tromboni con Organo é Violone. Del Sigre. Franc. Pfeiffer. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 143, b) 38, c) No. 38
 Szólamok: CATB, vl I, vlne, clarino I, trombone I, trombone II, org. – A többi szólam hiányzik.
 Borítón másoló-poss.: Th: Ern: Mühlner.

414. **Moderato**

C. Sal - - - ve Re - gi - na

Pfeiffer, [Franz?]: Salve Regina à 4uor Voc: Violino. 2. Clarini 2. Tympano. Con. Organo. Violone. Kézirat, 1774. 12 db szólam. – Vpl, a) 22, b) 26.
 A szerző neve ceruzával, de korabeli írással áll.
 A kézírást T. E. Mühlner-éhez hasonlít.

415. **1.**

Piatsek: Ländler a Forte Piano. De Signore Heg. [?!] Piatsek. Kézirat. I kötet [6] fol. – Győr: AMC (TK), C. 2. 61.
 Tartalom: 12 Ländler.
 Poss.: FKrzwl [Franz Kurzweil].

416. **Largo maestoso**

via I

Allegro

via I

Scherzo allegretto

via II

Menuetto. Tempo assai moderato

via I + Trio

Rondo. Largo

via I

Contradanza. Allegro

Pastorella. Allegretto

Pichl, [Wenzel]: Estratti Di Diverse Serenatae à 2. Viole e Basso. Del Sig: Wenceslao Pich. à Milano 1781. Kézirat. 3 db szólam. – Vpl, a) 10 ill. 17.

Kein Her-ze lässt sich bin-den

Pircker, [Franz]: Aria. „Kein Herze lässt sich binden...“ a Flauto Traverso. 2. Violino. Viola et Cembalo. Del Sigr. Francesco Pircker. Kézirat. 5 db szólam. – Ev, K 218.

Szólamok: S, vl I, vl II, vla, cb.

Pircker, [Franz]: Aria Soprano. „Mein Leitstern ist verschwunden...“ a 2 Violini. Viola. et Cembalo. Del Sigr. Francesco Pircker. Kézirat. 4 db szólam. – Ev, K 224.

Szólamok: vl I, vl II, vla, vlne. – A S-szólam hiányzik.

Adagio

Pleyel, [Ignaz]: Nouvelle sinfonie pour grand orchestre. Op. 66. Offenbach André, 1826. 13 db szólam. – LF, No. 5.

A vl I-szólam címlapján poss(?) jelölés: Hysck.

Poss.: Zeneegylet.

1. Moderato

2. Allegro assai

3. Allegro

4. Andante arioso

5. **Allegro assai**

6. **Adagio espressivo**

vi. II

Pleyel, [Ignaz]: Quartetti Sei a Violino 1mo Violino 2do Viola e Violoncello. Del Sigre. Ignazio Pleyel. Kézirat. 4 db szólam. – Győr: AMC (TK), J. 1. 1.

A szólamok címlapján poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

1. **Moderato**

421.

Pleyel, [Ignaz]: 6 Rondos für das Pianoforte von J: Pleyel. H. é. ny. n., 304. I kötet 12 p. – Győr: AMC (TK), C. 1. 64.

Csonka, a címlap és a vége hiányzik.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

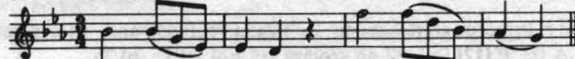
1. **Andante**

2. **Allegro**

422.

3. **Andante**

Pleyel, [Ignaz]: Trois nouvelles sonatines progressives pour le pianoforte par Ignace Pleyel. Lib. 2. Vienne – Leipsic Hoffmeister – Bureau de Musique, lemezszám nélkül. I kötet 10. p. – Győr: AMC (TK), C. 8. 24.

A borító hátsó oldalán feljegyzés: Madselle Jelencsics.

Címlapon poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

1. **Allegro**

423.

2. **Allegro**

3. **Andante**

Pleyel, [Ignaz]: Trois quatuors. Composés très faciles pour 2 violins, alto et basse. Op. 13. Paris ny. n., 173. 3 db szólam. – Győr: AMC (TK), J. 3. 5.

A vi II-szólam hiányzik.

Poss. a vi I-szólam elején: Franz. I: Kurzweil, a vla- és vlc-szólam borítóján: FKrzwl.

424. **Rec. Andante agitato** 4. Entfleuch unglücklicher

Aria. Andante cantabile 12. O Sturm, der al-les da-hinreisst

Pohl, W.: Empfindungen bey Goehde's Tode. Für eine Singstimme gesetzt mit Begleitung des Fortepiano u. einer obligaten Flöte von seinem Freunde —. Wien auf Kosten des Verfassers, lemezszám nélkül. I kötet 13 p. — Győr: AMC (TK), 1828.

Recitativo: „Entfleuch unglücklicher...”, aria: „O Sturm, der alles dahinreisst...”
 Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

425. **Allegro con fuoco**

vi. I

Preyer, Gottfried: Sinfonie No. 1. (in D moll) für das Orchester. Op. 16. Wien Diabelli, D. et C. No. 6656. 21 db nyomtatott, és 12 db kézírásos szólam. — LF, No. 11., P 82.

Poss.: Zencegylet.

426. **Andante maestoso** 2. Prin- ceps Prin- ceps

tr. in D

Promberger, Johann: Offertorium („Princeps gloriosissime...”) Zum gebrauch am Festtage hes Heil: Michal[!] von —. Kézirat, A [?]. P [12] fol., 27 db szólam. — Vpl, a) 15, b) 25.

A P végén feljegyzés: Oedenburg den 17. May Anno 1830.

427. **Andante** pf. A. Ich weiss ei-ne Far-be

Reiser, Heinrich: Lied. Die Feuerfarbe. H. 1. No. 5. Kézirat. 2 db szólam. — Győr: AMC (TK), 1855.
 Szólamok: A, pf.

„Ich weiss eine Farbe...”
 Címclapon poss.: F. Kurzweil sen. — leragasztva.

428. **Maestoso** pf. Mein Arm wird stark und gross, mein Muth

Reiser, Heinrich: Lied eines deutschen Knaben. H. 3. No. 6. Kézirat. 2 db szólam. — Győr: AMC (TK), 1856.

Szólamok: voce, pf.
 „Mein Arm wird stark und gross, mein Muth...”
 Címclapon poss.: F. Kurzweil sen. — leragasztva.

429.
 vl. I timp: 8.

Reissiger, [Carl] G[ottlieb]: Ouverture a grand orchestre. Op. 128. Leipzig Peters, 2692. 20 db nyomtatott, + 16 db kézírásos szólam. – LF, No. 69.
 Poss.: Zeneegylet.

430.
 Andantino
 vl. I

Reissiger, [Carl] G[ottlieb]: Ouverture zu der Oper Der Almenschatz, für grosses Orchester. Op. 80. Leipzig Hofmeister, 2270. 19 db nyomtatott, + 13 db kézírásos szólam. – LF, No. 65.
 Poss.: Zeneegylet.

431.
 vl. I
 C.
 solo
 Ky - ri - e e - lei - son

[Reutter, Georg]: („Kyrie...”) 2 Cl: 2 V. 2 Tromb. 4 Voc. del Sig. Georg Reutter. Kézirat. P [6] fol., 4 db szólam. – Ev, M 003.
 Csak a CATB-szólamok vannak meg.
 M. Koseck kézírása.

432.
 Allegro
 C.
 Ky - ri - e e - lei - son

Reutter, [Georg]: [Missa.] Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, b) 63.
 Szólamok: CATB – concti, vl I, vl II, trombone I, trombone II, org.

433.
 Andante
 org. + vl.
 2
 Bo - num est con-fi-te-ri

Reutter, [Georg]: Motteto de Tempore („Bonum est confiteri Domino...”) à 4. Voci Violini 2bus Trombonis 2bus con Organo e Violone. Del Sigre. Georgio de Reutter. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 129, b) 85.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, trombone I, trombone II, org.
 Boritón másoló-poss.: Ex Partibus Thomae Ern: Mühlner.

434. *Andante*

Os - ten - de mise - ri - cor - di - am

Reutter, Georg: Offertorium („Ostende misericordiam...”) in D für Sopran Alt Tenor Bass. 2. Violinen. 2. Tromboni. Violon u. Violonzello. Orgel. Author — —. Kézirat. 10 db szólam. — Vpl, a) 126, b) — c) 37.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, trombone I, trombone II, org.
Borító későbbi időből, rajta poss.: FKurzweil.

435. *Andante*

Gen - tes con - vo - la - te ad a - ram pi - e - ta - ti

Reutter, [Georg]: Offertorium de Tempore („Gentes convolate ad aram pietatis...”) Ex G mol[!] á 4 Voci. Violino lmo Violino 2do Con Organo è Violone. Del Sigre. Giorgio de Reutter. Kézirat. 11 db szólam. — Vpl, a) 128, b) 94.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, trombone I, trombone II, 2 org.

A borító hátsó-belső oldalán előadási dátum: [1]795 am 5ter. Sonntag in der Fasten.

436. *Allegro*

Ad fes-ta Pascae

Aria. Allegro

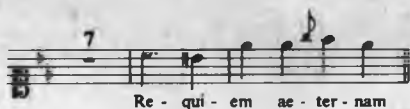
Om - nes gen - tes ju - bi - la - te

Reutter, [Georg]: Offertorium Solemne Quinti Thoni[!] Pro Sanctissimo Festo Paschatis. à Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino lmo Violino 2do Clarino lmo Clarino 2do Con Organo è Violono. Authore Sigre. Giorgio Reutter. Kézirat. 13 db szólam. — Vpl, a) 127, b) 90.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org. — A duplum-szólamok későbbi időből valók.

Chorus: „Ad festa Pascae...”, aria: „Omnes gentes jubilate...”, chorus D. C. + „Alleluja...”
Borítón másoló-poss.: Ex Partibus Mathiae Fabriczj.

437. *Adagio assai*

Reutter, [Georg]: Requiem ex Cb. à Canto Alto Tenore Basso Violino lmo Violino 2do Trombone lmo Trombone 2do Clarino lmo Clarino 2do Tympano con Organo et Violone. Auth. Sigre. Reutter. Kézirat. 15 db szólam. — Vpl, a) 20, b) 28.

Szólamok: C, 2 A, T, 2 B, vl I, vl II, clarino I, clarino II, trombone I, trombone II, timp, 2 org. Boritón másoló-poss.: Ex Partibus Thom: Ernest Mühlner.

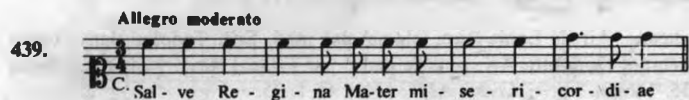
A boritó hátsó-belső oldalán előadási feljegyzések, csak részben olvashatóan: prò: den 20t. April [1]792 da der ... Kozeluch Leopold gehalten worden; [1]795 den 25 Aug. als dass ...

Reutter, Georg: Salve Regina à Canto, Alto Tenore, Basso Violino lmo Violino 2 [!] Clarino 2 [!] Tympano con Organo ed Basso. Kézirat. 11 db szólam. — Vpl, a) 23, b) 23.

Szólamok: C conc., A, T, B, vl I, vl II, cb, clarino I, clarino II, timp, org.

A boritón másoló-poss.: Del Sig: Thomas Mühlner Ex Partibus Sac. Ursula[!]

Reutter, [Georg]: Regina à 4 Voci. 2. Violinis. Con organo è Violone. Authore Sigre. Giorgio v. Reutter. Kézirat. 8 db szólam. — Vpl, a) 25, b) 41.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.

A boritó hátsó-belső oldalán írás: Herrn Fabrizi.

[Reutter, Georg]: Salve Regina Canto Conc. Alto Conc. Tenore Basso Conc. Violino Primo Violino Secundo con Organo. Del Sig. Author. Reitter. Kézirat. 9 db szólam. — Vpl, a) 24, b) 4.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, 3 org.

Boritón másoló-poss.: Ex rebus Joa: Georgy Hany.

[Reutter, Georg]: Sonata. ex D#. a 4 Voc. Flauto Traversiere. Violino Primo. Violino Secundo et Basso Continuo. Aut: Sign. C. Reuter. Kézirat. 4 db szólam. — Ev, J 010.
Szólamok: fl, vl I, vl II, b.c.
Borítón régi jelzet: No. IX.

442. Presto

Di - xit di - xit di - xit Do - mi - nus

Reutter, [Georg]: Vesperae in C. Kézirat. 11 db szólam. — Vpl. a) 13, b) 15.
Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org. A clarino I-szólam sérült, csonka.
Dixit Dominus, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum, Magnificat.

443. Andante

Ricci, [Luigi]: Fleurette italienne. Air de Louis Ricci, chanté par mad. Eug. Tadolini dans l'opéra L'Elisire d'amore de G[ae]tano Donizetti. Arr. pour le piano par Fr[an]z Xav[er] Chotek. Vienne Mechetti, P. M. No. 3535. 1 kötet 7 p. — Győr: AMC (TK), C. 1. 25.
Cimlapon poss.: Kurczweil Ferencz.

444. Allegro assai

Ricci, [Luigi]: Ouverture zur Oper Il nuovo Figaro. Eingerichtet für das Orchester von Carl Englmann. Kézirat. P., 36 db szólam. — LF, No. 52.
Poss.: Zencegylet.

445. Allegro con brlo

chor I + vl. I
Rei - chet Brü - der zu dem Fes - te freu - dig

Richter [Antal]: Franz Josef Chor für Sopran Alt Tenor Bass Chor. Solo, Sopran Alt Tenor Bass, Ripieno von Anton Richter Succentor in Raab. Violino Imo Violino 2do, Viola, Flöte, 2 Trombi C, Timpani c, g, violon u. Violonzello. Kézirat. P, [4] fol., 64 db szólam. — Győr: AMC (TK), N. 1. 11.
Szólamok: coro I: 8 T I, 8 T II, 3 B I, 4 B II; coro II: 12 T I, 10 T II, 4 B I, 7 B II, vl I, vl II, vla, fl, tr I, tr II, vlc + cb, timp.

Borítón poss.: Fr. Kurzweil sen.

Énekesi nevek a szólamokon: coro I: T I: Sohár Alos., Hettyey — áthúzva, helyére: Vidos, Mollik Gust., Sohár Lud., Gust. Müller; T II: Karták Paul, Gessler Joannis, Guszmits, Balits; B I: Eissinger[?], Harkowitsch[?], Mohl; B II: Schebester[?]; coro II: T I: Alexander Benke — áthúzva, helyére Russo, Balitsch Ant., Vidos Ladislaus, Lavits, Müller Otto, Bowe; T II: Wallentin, Benke, Szely, Sohár Ladislaus, P Kartak — áthúzva; B I: Hofman; B II: Schaub/Schaub, Pohlner, Kurzweil J.

446. *Andante*
 vl. I Do-mi-ne re - fu - gi - um

Richter [Antal]: Graduale No. 3 („Domine refugium . . .”) in F dur für Sopran Alt Tenor Bass, Violino I mo Violino 2do Viola, Oboe 2 ad lib. Corni 2 in F Violone et Violoncello nebst Organo und Gesang-Partitur von Anton Richter Succentor in Raab. Kézirat. P [2] fol., 26 db szólam. – Vpl, a) – b) 18. Szólamok: 3 S, 3 A, 3 T, 3 B, 3 vl I, 3 vl II, 2 vla, ob I – II, cor I, cor II, 2 vln, org. Borítón másoló-poss.: Franz Kurzweil jun. Chor-Regent.

447. *Andante*
 C. Can-ta - te Do - mi - no

Richter [Antal]: Graduale (No. 6.) („Cantate Domino . . .”) in A dur für Sopran Alt Tenor Bass Violino I mo Violino 2do Viola Oboe 2 ad lib. Cor 2 in A, Violone et Violoncello nebst Organo und Gesang-Partitur von Anton Richter Succentor in Raab. Kézirat. P [2] fol., 23 db szólam. – Vpl, a) – b) 19. Szólamok: 3 S, 3 A, 3 T, 3 vl I, 3 vl II, 2 vla, 2 vln, ob I – II, cor I, cor II, org. Borítón másoló-poss.: Franz Kurzweil, jun. Chor-Regent.

448. *Adagio*
 cor. I in D
 vl. I

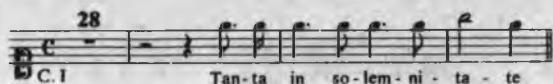
Allegro molto vivace
 25
 vl. I

[*Ries*, Ferdinand ?]: (Sinfonie.) Riess. Kézirat. P., 22 db szólam. – LF, No. 7., P 91. Poss.: Zeneegylet.

449. *Allegro vivace*
 vl. I
 28
 S. I conc. Tan-ta in so-lem-ni - ta - te

Righini, [Vincenzo]: Coro. Kézirat. P., 45 db szólam. – LF, No. 13. Szólamok: S I conc, S II conc, 2 S I, 2 S II, 6 A, 6 T, 6 B, 3 vl I, 3 vl II, 2 vla, ob I, ob II, clar I, clar II, fg I, fg II, cor I, cor II, clarino I, clarino II, 2 vln, timp. – A P szöveg nélküli. „Tanta in solennitate plaude triumphante sono . . .” Poss.: Zeneegylet.

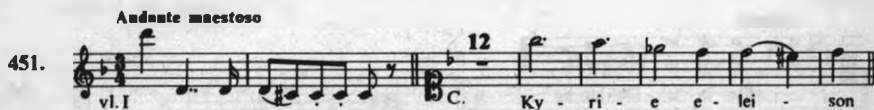
450. *Allegro vivace*
 clarino I. solo

Righini, [Vincenzo]: Coro („Tanta in Solemnitate...”) a Canto Imo, Canto 2do, Alto, Tenoro[!], Basso. 2. Violini. 2. Oboe. 2. Fagotti. 2. Corni. 2. Clarini. Tympani. Viola, Violone, con Organo. Del Sigre. – Kézirat. 32 db szólam. – Vpl, b) 30.

Szólamok: 2 C I, 2 C II, 3 A, 3 T, 3 B, 3 vl I, 3 vl II, vla, 2 vlne, ob I, ob II, fg I, fg II, clarino I, clarino II, cor I, cor II, timp, org.

Borítón másoló-poss.: F Kurzweil Regens-Chori.

Righini, [Vincenzo]: Messe in D mol[!] für Sopran Alt Tenor Bass 2 Violini I. Viola 2. Clarinetti in B. A. 2. Corni in D. Es. 2. Clarini in L I. Principal in D. 2 Tympani in D. A. Violon u. Violonzell. Orgel von – Kézirat. 19 db szólam. – Vpl, b) 57 ill. 89.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vla, vlc + vlne, clar I, clar II, clarino I, clarino II, cor I, cor II, principal, timp, org. Ezen kívül későbbi időből Beskockha-féle másolatok is vannak.

Borítón poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil] Regens-Chori.

Rode, [Pierre]: Variation für die Violin Solo, Secund Violin Alto und Basso. Kézirat. 4 db szólam. – Győr: AMC (TK), J. 1. 12.

Cimlapon és szólamokon poss.: Franz G: Kurzweil, ill. FKrzwl [= Franz Kurzweil].

Rossini, [Gioacchino]: Aria /, „A rispettarmi appenda...”/ nell’oratorio Mosè in Egitto. Kézirat. P [19] fol., 26 db szólam. – LF, No. 31., P 90.

Poss.: Zeneegylet.

Rossini, [Gioacchino]: Arie aus der Oper Donna del Lago. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann, Lehrer der Tonschule des Musik-Vereins. Kézirat. P [12] fol., KLA, 23 db szólam. – LF, No. 46., P 98.

Poss.: Zeneegylet.

455.

Andante

vi.

Battone

Ei - ne Stim - me

Rossini, [Gioacchino]: Arie „Eine Stimme die ich vernehme . . .“ / aus der Oper: L'ingano felice oder Die glückliche Täuschung. Kézirat. P [13] fol., 19 db szólam. – LF, No. 30.
Poss.: Zeneegylet.

456.

Andante

vi. I

Il braccio mi-o con quid

Allegro

Or che son vi - ci - no a te

Rossini, [Gioacchino]: Arie zur Oper Tancred („Il braccio mio con quid . . .“, ill. „Or che son vicino a te . . .“) Für das Orchester eingerichtet von Carl Engelmann. Kézirat. P [20] fol., 25 db szólam. – LF, No. 41., P. 89.
Az opera eredeti címe: Tancredi, 1813.
Poss.: Zeneegylet.

457.

Maestoso

vi.

Rosina

Ah se t ver

Rossini, Gioacchino: Cantata da Sgra. Fodor in Barbieri di Sevilla. Musica dal celebre Maestro – . . . Kézirat. P., 20 db szólam. – LF, No. 7.
Recitativo: „Ma forse oime, Lindoro avra perduto . . .“, aria: „Ah se è ver che in tal momento . . .“
Poss.: Zeneegylet.

458.

Allegro vivace

vi. I

Figaro

Ich bin der Fac - totum der ga - lan - ter Welt

Rossini, [Gioacchino]: Cavatina (No. 2.) aus der Oper Barbier von Sevilla. („Ich bin der Factotum der galanter Welt . . .“) Kézirat. P., 21 db szólam. – LF, No. 27.
Poss.: Zeneegylet.

459. **Adagio**
fl.

Aria 5
S.

Rossini, [Gioacchino]: Cavatina aus Sigismondo. Kézirat. P [10] fol., 24 db szólam. – LF, No. 25.
Recitativo: „O tranquillo soggiorno...”, aria: – A S-szólam hiányzik, a P szólamában pedig nincs szöveg. A recitativo szövege a korábbi rétegű vonós-szólamba van bejegyezve.
Poss.: Zeneegylet.

460. **Allegro moderato**
vi.

Rossini, [Gioacchino]: Cenerentola. Finale. Kézirat. P., 48 db szólam. – LF, No. 16., P 101.
Poss.: Zeneegylet.

461. **Adagio**
cb.

Rossini, [Gioacchino]: Cenerentola. Ouverture. Kézirat. P., 30 db szólam. – LF, No. 32.
Poss.: Zeneegylet.

462. **Allegro**
Rosina
Al - so ich? meist du es wirklich?

Rossini, [Gioacchino]: Duett aus der Oper Barbier von Sevilla. Kézirat. P., 18 db szólam. – No. 18.
A P utolsó üteme után feljegyzés: Fine Oedenburg den 10 April 1832.
Poss.: Zeneegylet.

463. **Allegro giusto**
vi. Ricardo
A - mor possente no-me

Rossini, [Gioacchino]: Duetto („Amor pietoso nome...”) nell'Armida. Kézirat. P, 22 db szólam. – LF, No. 7.
A P szennycímlapján poss.: Oedenburger-Musik-Verein.

464. **Maestoso**
Figaro
Strahlt auch mich der Blitz des Goldes

Rossini, [Gioacchino]: Duetto aus Barbier di Siviglia, No. 3. („Strahlet auch mich der Blitz des Goldes...”) Kézirat. P., 24 db szólam. – LF, No. 5.
Poss.: Zeneegylet.

Andantino pastoso

465.
 Ninette
 So immer ge - dan - ke mei - ner

Rossini, [Gioacchino]: Duetto aus der Diebischer Elster. Kézirat. P., 22 db szólam. – LF, No. 13.
 Az opera eredeti címe: La gazza ladra, 1817.
 Recitativo: „O danke, dass der Morgen wohl...”, aria: „So immer gedanke meiner...”
 Poss.: Zeneegylet.

466.
 fl. Anai
 Dort schallen Ju - bel - lie - der

Rossini, [Gioacchino]: Duetto aus der Oper Moses („Dort schallen Jubellieder...”) Kézirat. P [9] fol.,
 23 db szólam. – LF, No. 15., P 92.
 Poss.: Zeneegylet.

Andante

467.
 vl. Matilde
 Ten-to un in-ter-na vo - ce

Rossini, [Gioacchino]: Elisabeth. Aria („Tento un interna voce...”) Kézirat. P 36 p., 21 db szólam. –
 LF, No. 24.
 Az opera eredeti címe: Elisabetta, Regina d’Inghilterra.
 Poss.: Zeneegylet.

Andante maestoso

468.
 vl.

Rossini, [Gioacchino]: Elisabetha d’Inghilterra. (Overture.) Kézirat. P [35] fol., 27 db szólam. – LF,
 No. 39.
 Poss.: Zeneegylet.

Maestoso

469.
 ob.

(Rossini, [Gioacchino]): Erstes Finale aus der Opera Othello der Mohr in Venedig. Kézirat. P [70] fol.,
 KLA, 54 db szólam. – LF, No. 12., P 87.
 Az opera eredeti címe: Otello, 1816.
 P végén másolási dátum: Oedenburg am 1ten März 1830. Amthor Kapellmeister.
 Recitativo: „Komm theure Tochter...”
 Poss.: Zeneegylet.

Allegro agitato

470.
 vl.

Rossini, [Gioacchino]: Finale 2do aus Othello. (2. Act.) Kézirat. P [36] fol., 55 db szólam. – LF, No. 6., P
 88.
 Poss.: Zeneegylet.

471.

Allegro

vi.

Falliero

Sap - pi che un ri - o

Rossini, [Gioacchino]: Gran Duetto nell'opera Bianca e Falliera[!] (Falliero). („Sappi che un rio dovere . . .”) Kézirat. P., 25 db szólam. – LF, No. 12.

Poss.: Zeneegylet.

472.

Moderate

E - ter - no im - men - so

Quintetto

cor. in F

Mosé

Ce - le - ste man

Rossini, [Gioacchino]: Invocazione e Quintetto nell'opera Mosé („Celesto man placato . . .”) Musica del Maestro – . . . Kézirat. P [50] fol., 65 db szólam. – LF, No. 16., P 80.

Poss.: Zeneegylet.

473.

Andante marcato [!?

vi. I

Rossini, [Gioacchino]: Ouverture aus Tancredi. Kézirat. 23 db szólam. – LF, No. 58.

Egyes szólamok végén másolási dátumok, ill. másolók: vl I, és cb-szólam: Año 1825 4/8, vla I: Año 1823 3/8; – M. Forstner (Clar I, tr I–II, fl I), Anton Justinek (fl II).

A fg II-szólamon előadási dátum: Oedenburg den 4tr. März [1]844.

Poss.: Zeneegylet.

474.

Andante

vlc.

clar.

Rossini, [Goacchino]: Ouverture aus Wilhelm Tell. Kézirat. P 96, 13 p., 51 db szólam. – LF, No. 13.

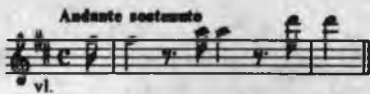
Az opera eredeti címe: Guillaume Tell, 1829. Poss.: Zeneegylet.

475.

Andante

Rossini, G[ioacchino]: Ouvertura dell'Opera: L'Italiana in Algeri. Musica del Maester[!] – . . . Kézirat. I kötet [9] fol. – Győr. AMC (TK), 1251.

A 6. fol. versóján az alábbi mű is: Marsch Funebre Sulla Morte d'un Eroo. Di L. V. Beethoven. Boritón poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

476. *Andante sostenuto*

 vi.

Rossini, [Gioacchino]: Overture zur Oper Der Türk in Italien, (P cimlapja: Der Türke in Italien. Komische Oper in 2 Acten. Aus den Italienischen von Joseph Ritter von Seyfried, die Musick von Joachim Rossini.) Kézirat. P [26] fol., 20 db szólam. – LF, No. 41.

Az opera eredeti címe: Il Turco in Italia, 1814.

Poss.: Zeneegylet.

477. *Andante*

 vi. Isabella Pen - sa alla Patria

Rossini, Gioac[c]hino: Recitativo e Rondo („Pena[!] alla patria e intrepido...”) nell'Opera: L'Italiana in Algeri. Del Sigre. Maestro – –. Kézirat. P [26] fol., 36 db szólam. – LF, No. 20.

Recitativo: „Amici, in ogni evento...”, aria: „Pensa alla patria...”

Poss. Zeneegylet.

478. *4 ütem*

 tymp. via. vi.

Rossini, Gioacchino: Semiramide. Melodrama. (Overture.) Sinfonia. Musica del Sigr. Maestro – –. Kézirat. P 88 p., 38 db szólam. – LF, No. 25.

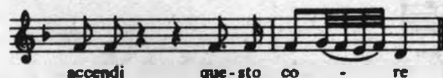
Poss.: Zeneegylet.

479. *Andante*

 pf. Tancredi: O Patria dolce e in-grata Patria

Andante sostenuto

 Tu che

 accendi que-sto co-re

Rossini, [Gioacchino]: Tancredi. Opera seria in 2 atti. Musica del Signore Maestro Giacchino[!] Rossini. No. 3. (Recitativo et aria „Tu che accendi...”) Vienna Stamp. Teatri di Corte, SM 3. 1 kötet 4 p. – Győr: AMC (TK), 1837.

Recitativo: „O patria dolce e ingrata...”, aria: „Tu che accendi questo core...”

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

480. *Andante*

 vi. I Mahomet Er ist ihr Bru-der

Rossini, [Gioacchino]: Terzetto aus der Oper Die Belagerung von Corinth. Für das Orchester eingerichtet von Carl Englmann Lehrer der Tonschule des Musik-Vereins zu Oedenburg. Kézirat. P., 28 db. szólam. – LF, No. 24.

Az opera eredeti címe: Le siège de Corinthe.

Poss.: Zeneegylet.

481.

Allegro agitato

Lass Ge - lie-bten o lass dich un - fan - gen

Rubini, [Giovanni Battista]: Lebe wohl. Duetto. Kézirat. 24 db szólam. – LF, No. 25.

Szólamok: S, T, 2 vl I, 2 vl II, vla, vlc, fl, ob I, ob II, fg I, fg II, clar I, clar II, cor I, cor II, tr I, tr II, trombone I, trombone II, trombone III, timp, cb.

Poss.: Zeneegylet.

482.

Vivace

C. Ky - ri - e e - lei - son Chri - ste e - lei - son

Scheibl, [Johann Adam]: Lytaniae Lauretanae a 4 voci concto Violinis Duobus Cnc.to Clarinis Duobus ad libitum. Tympano Con organo e Violone. Auth. Sigre. Adamo Scheibl. Kézirat. 12 db szólam. – Vpl, a) 45, b) 34.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, 2 org.

483.

Vivace

C. conc.
Ky - ri - e e - lei - son, e - lei - son

Scheibl, [Johann Adam]: Lytaniae Lauretanae. â 4. voci Violino lmo. Violino 2do Clarino lmo Clarino 2do Tympano Con Organo e Violone. Auth. re Del Sigre. Adamo Scheibl. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl. a) 46, b) 36.

484.

Allegro

C. Ky - ri - e e - lei - son

[**Scheibl**, Johann Adam]: Lytaniae Lauretanae â Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino lmo Violino Secundo. Con Organo. Auth. Sig. N: N: – Scheibel Adam. Kézirat, 1766. 7 db szólam. – Vpl, a) 47, b) 38.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, org + cb.

Az N. N. ill. Scheibl név korabeli, két különböző kéztől való.

Borítón másoló-poss.: Ad me Thoman Ernestum Mühlner [1]766.

485.

[**Schiedermayer**, Johann Baptist]: Messe in G. für Sopran Alt Tenor u. Bass nebst Orgel. von Jo: Schiedermayer. Zusammen-getragen und der Wohlgebohrnen Gnädigen Frau M. Pulcheria würdigsten Oberin der W. W. E. E. Frauen Ursulinerinnen in Oedenburg, meiner Würdigsten Mutter zum hohen Geburts-Feste ehrfurchtsvoll gewidmet von Ihren stets Dankbaren Sohn Franz Kurzweil im Jahre 1831. Kézirat, A. P 19 p. – Vpl, b) 17.

Borítón poss.: Ursulinner Convent.

486. I. Andante

C. solo
Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

II. Andantino

C. solo
Tan - tum er - go Sa - cra - men - tum

[Schiedermayer, Johann Baptist]: II Tantum ergo in F. I. Canto Alto Tenore Basso 2 Violini. 2 Clarini 2 Corni 2 Clarino Tympano. con Organo et Violon. Authore Diabelli. — II. Canto Alto Basso 2 Violini 2 Corno Violon et organo auth. Schiedermayer. Kézirat. 14 db szölam. — Vpl, a) 11.

Szölamok: 3 C, 2 A, T, B, vl I, vl II, vlne, clar I, clar II, timp, org. — A clar I-szölam csonka. Boritón másoló-poss.: Aurelius.

487. I. Andante

vl. I solo
Al - ma Re - dempto - ris Re - dem-pto-ris Ma - ter

II. Andante

C. solo
Al - ma Re - dempto - ris Ma - ter

[Schmidt, Ferdinand]: Alma Redemptoris ä Canto. Alto. Tenore. Basso. Violinis 2bus. Con Organo è Violone. Del Sigre. Ferdinando Schmidt. Kézirat. 8 db szölam. — Vpl, a) 10, b) 5, c) 2 — áthúzva.

Boritón másoló-poss.: Th: Ern: Mühlner.

A kottában 2 Alma található.

488. I. Andante

C. conc. solo
Al - ma Re - dem - pto - ris Ma - ter

II. Adagio

C.
Al - ma Al - ma Re - dempto - ris Ma - ter

vl. I

[Schmidt, Ferdinand]: Duo Alma a 4. Vocibus 2. Violini 2. Clarini Con Organo è Violone. Del Sigre. Ferdinando Schmid. Kézirat. 10 db szölam. — Vpl, b) 4.

489. *Allegro*

 C. conc. A - ve Re-gi - na Re - gi - na Coe-lo-rum

Schmidt, [Ferdinand]: Ave Regina. â 4 Voci. Violino lmo. Violino 2do Con Organo è Violone. Authore Ferdinando Schmidt. Kézirat. 8 db szólam. — Vpl. a) 9, b) 10.

Szólamok: C conc., A, T, B — rip., vl I, vl II, vln, org.

Borítón másoló-poss.: Ex partibus Math: Fabriczj.

490. *Allegro moderato*

 C. Ky - ri - e e - lei - son

Schmidt, [Ferdinand]: (Lytaniae lauretanae.) Kézirat, 1779. 7 db szólam. — Vpl. a) 51, b) 33 — áthúzva. Az org-szólam végén feljegyzés: Descriptum 7 Juny Hora 12. A[nn]o 1779.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, org.

491. *Andante*
Tutti *Solo*

 C. conc. Sal - ve Re - gi - na Sal - ve Sal - ve Re - gi - na

[*Schmidt*, Ferdinand]: Salve Regina a 4tuor Vocibus Violini duo. Clarini duo Tympano. Organo. Con Violone. Del Sigre. Ferdinando Schmid. Kézirat. 11 db szólam. — Vgl. a) 33, b) 5.

Szólamok: C conc., A, T, B, vl I, vl II, vln, clarino I, clarino II, timp, org.

492. *Andante*
Solo

 Sal - - - ve Regi - na

Schmidt, [Ferdinand]: Salve Regina. â Canto Concto: Canto. Alto. Tenore et Basso — Rip. no Violino lmo Violino 2do Clarino lmo Clarino 2do Tympano Con Organo. Del Sigre. Ferdinando Schmidt. Kézirat. 12 db szólam. — Vpl. b) 7.

Szólamok: C conc, CATE, vl I, vl II, clarino I, clarino II, timp, 2 org.

Borítón másoló-poss.: Ex Musicalibus Mathiae Max. Fabricj.

493. *Andante*

 C. solo Sal - ve sal - ve Re - gi - na sal - ve sal - ve
 org. solo

Schmidt, [Ferdinand]: Salve Regina â Canto Conc. to Alto Tenore — Basso Rip. no: Violinis 2. Clarinis 2. Tympano Organo è Violone. Authore Ferdinando Schmidt. Kézirat. 12 db szólam. — Vpl. a) 36, b) 13.

Szólamok: C con, ATB, vl I, vl II, 2 vln, clarino I, clarino II, timp, org.

Borítón másoló-poss.: M: F. [= Mathiae Fabriczj].

494.

Andante

vi. II solo

S.

Sal - - ve Re - gi - na Ma - ter

[Schmidt, Ferdinand]: Salve Regina à 4. Voci. 2. Violinis Con Organo è Violone. Del Sigr. Ferdinando Schmid. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, a) 35, b) 15.
Szólamok: SATB, vl I, vl II, A vine- és org- szólam hiányzik.

495.

Andante

vi. I

T.

Sal - ve Re - gi - na Re - gi - na sal - ve

Schmidt, [Ferdinand]: Salve Regina à Tenore Solo. Violino Primo. Violino Secundo. Con Organo. Auth: ferdin: Schmidt. Kézirat. 5 db szólam. – Vpl, a) 26, b) 9.

496.

Tempo giusto

trombone solo

A.

Sal - ve Re - gi - na Re - gi - na sal - ve sal - ve

Schmidt, [Ferdinand]: [Salve Regina.] Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, b) 14.
Szólamok: A solo, vl I, vl II, vlne, trombone solo, org.
A címlap hiányzik. – A kotta T. E. Mühlner kézírása.

497.

I. Allegro molto

vi. I

org.

T. conc. solo

Sal - ve sal - ve sal - ve Re - gi - na

II. Allegro moderato

S. conc.
Sal - ve sal - ve Re - gi - na

org.

Schmidt, [Ferdinand ?]: Salve Regina 2. Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, a) 34, b) 17.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vln, clarino I, clarino II, org.

A szerző neve ceruzával, de korabeli írással.

A kotta 2 Salve-t tartalmaz.

498. I. Andante

vi. I
solo

3

C. conc. Sal - ve Re - gi - na

II. Andante

vi. I
solo

1

A. Sal - ve sal - ve Re - gi - na

[*Schmidt*, Ferdinand]: 2. Salve Regina. à 4. Voci. – 1. Canto è Alto Concto.-2. Alto Conc. to – Violini 2. Clarini 2. Tympano. Basso Continui[!] è Violone. Auth. Sigre Ferdinando Schmid M. D. C. la Madon[n]a di Scto Steffano. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 27, b) 21.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vln, clarino I, clarino II, timp, org.

499. Allegro

C. Di - xit di - xit Domi - nus Domi - no me - o

[*Schmidt*, Ferdinand]: Vesperae de Confessore. à 4 Voci. Violini 2bus con Organo. è Violone. Authore Sigre Ferdinando Schmid. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 15, b) 13.

Szólamok: CATB — conc, vl I, vl II, vln, org.

Borítón másoló-poss.: Ex Partibus Th: Ern: Mühlner.

Tételek: Dixit Dominus, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum, Magnificat.

500.

Schmidt P[éter]: 12 leichte Praeludien für die Orgel. Componirt von — — Organist an der Domkirche zu Fünfkirchen. Cp. 4. Wien Diabelli, D. et C. No. 5080. 1 kötet 11 p. Koll. 3. – Győr: ANC (TK), 878.

Poss.: Fr: Kurzweil.

501. *Allegro spiritoso*

 vi. I

Schröter, [Johann Samuel ?]: Concerto in Eb per il Clavi Cembalo Due Violini Due Clarinetti Due Corni Viola è Basso. Del: Sig: Schröter. Kézirat. 9 db szólam. – Győr: AMC (TK), 809.
 Szólamokon régi jelzet: 233.
 Poss.: Franz Kurzweil.

502.

1. *Mässig*

 S. Kommt lie - be Kinder her zu mir

2. *Mässig*

 S. Die Ster - ne sind er - bli - chen mit

3. *Mässig bewegt*

 S. Ein Gänzchen war so weiss wie Schnee

4. *Langsam*

 S. O du hei - ligste o du frömmste!

5.

 S. Fröh - lich lasst uns sin - gen

6. *Heiter*

 S. Lerche wie früh schon sin - gest du

Schubert, Ferdinand: 6 Terzetten für Sopran Alt und Bass. (1. Der alte Spielmann. – 2. Morgenlied. – 3. Die Gans. – 4. An die heilige Maria. – 5. Jesus Christus. – 6. Wandersmann und Lerche.) Kézirat. 11 db szólam. – Győr: AMC (TK), 41.

Szólamok: 3 S, 5 A, 2 B, pf.

A borító és a pf-szólam felirata Kurzweil kezeirásával.

Énekesek a szólamokon: S: Johann Löderer, Emil Passy; A: Karl Sztankovits, Anton Latzkovitsch, Johann Wagner, Demetrius Karall, Ed. Neupauer; B: Olivier[!] Chernel, Josef Heisler.

Másolók: egyik S-szólam: Emil Passy, egyik A-szólam: Ed. Neupauer.

503. *Allegretto*

 C. Ky - ri - e e - lei - son Ky - ri - e e - le - i - son

Seuche: Lytaniae Lauretanae à 4. Voci Conc. to 2. Violino Concto. 2. Trombone ad Libitum. Con Organo è Violone. Authore Sigre. – Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, a) 56, b) 53.

Szólamok: C, A, T conc, B conc, vl I, vl II, vlne, trombone II, org. – A trombone I-szólam hiányzik.

504. *Allegretto scherzando*

 Auf Män - ner rechne man nicht viel

Seyfried, [Ignaz Xaver]: Rondo aus dem Singpiel zum goldenen Löwen mit Begleitung des Pianoforte von Hr. Kapellmeister von Seyfried. Wien Chemische Dr., 756. KLA 7 p. – Győr: AMC (TK), 1807.
 Poss.: FK [= Franz Kurzweil], korábbi poss.: J. T.

505. **Rec.**

C. Be - a - ti im - ma - cu - la - ta in vi - a

C. Ter - ri - bi - lis est lo - cus est lo - cus is - te

Aria. Andante

vl. I

12

Pa - cis ae - ter - na est - ra

[Sonnleithner, Christoph]: Mottetto De Sancto et Dedicatione Ecclesiae. Canto Solo. Violino Imo Violino 2do Alto Viola Con Organo è Violone. Del Sigre. Sonnleithner. Kézirat. 7 db szólam. – Vpl, a) 56, b) 96, c) 60 – áthúzva.

Szólamok: 2 C, vl I, vl II, vla, org.

Recitativo: „Beati immaculata[!] in via...”, ill. „Terribilis est locus iste...”, aria: „Pacis aeterna astra...” – „Alleluja...”

506. **Allegro**

vl.

Hugo Ja hof-fe Ku-ni-gun-de

Spohr, [Louis]: (Aria aus) Faust. Hugo, Aria con Coro („Ja hoffe Kunigunde...”) Kézirat. P [18] fol., 38 db szólam. – LF, No. 5.

Poss.: Zeneegylet.

507.

fl. I

fl. I

Spohr, [Louis]: Ouverture zur Oper: Jessonda. Kézirat. P [16] fol., 39 db szólam. – LF, Nro. 75.

Poss.: Zeneegylet.

508. **Allegro con forza**

Licinius

Zitt-re du dein A - ber - witz

Ces - ta toi de trem - ler

Spontini, [Gasparo]: Ausgewählte Singstücke[!] mit deutsch und französischen Texte, und mit Begleitung des Pianoforte aus der grossen Oper Die Vestalinn. No. 6. Duetto: „Zittre du! dein Aberwitz...” Wien Chemische Dr., 1568. I kötet 7 p. – Győr: AMC (TK), 1772.

Duetto: „Zittre du dein Aberwitz...” – „Cesta toi de tremler...”

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

509. *Allegretto*

vi.

35

S. Mexikaner Ihr Kin - der der er - hab - nen Son - ne

Spontini, [Gasparo]: Ferdinand Cortez. Chor („Ihr Kinder der Erhabnen Sonne...“) Vom Ritter Ms. Gaspard Spontini. Kézirat. P [25] fol., 64 db szólam. – LF, No. 22.
Az opera eredeti címe: Fernand Cortez.
Poss.: Zeneegylet.

510. *Allegro*

vi. I

23

Hört fort aus die - sem Land

Spontini, [Gasparo]: Introductions Chor aus Ferdinand Cortez. (No. 1 – 3.) Kézirat. P [55] fol., 52 db szólam. – LF, No. 1., P 81.
Egyes szólamok végén másolói feljegyzés: Freymeyer (vi I, vi II, cb), Honheiser (vi I, vi II, vla, vlc).
Poss.: Zeneegylet.

511. *Allegro marcato assai con flemma*

vi. I

Spontini, [Gasparo]: Ouverture aus der Oper Olympie. Kézirat. P [16] fol., 33 db szólam. – LF, No. 2.
Az opera eredeti címe: Olympie.
Poss.: Zeneegylet.

512. *Allegro vivace*

tymp. solo

(*Spontini*, [Gasparo]): Ouvertur aus Ferdinand Cortez. Kézirat. 36 db szólam. – LF, No. 3.
Poss.: Zeneegylet.

513. *Adagio*

vi. II

5

Alvar Herr der Welt schenk uns Muth und Stär - ke

Spontini, [Gasparo]: Terzett aus Ferdinand Cortez / „Herr der Welt...“/ Musik von Ritter Spontini. Kézirat. 2 P [8, 8] fol., 18 db szólam. – LF, No. 14., P 105.
Poss.: Zeneegylet.

514. *Lento*

Spontini, [G]asparo: Trauer Marsch für das Pianoforte aus der Oper: Die Vestalinn. Wien Mechetti, 5. 1 kötet 3 p. Koll. 9. – Győr: AMC (TK), C. 12.

515. *Mittelmässig*

O Ver - söh - nung En - gel Got - tes

Stadler, abbé Maximilian: An die Versöhnung für Sopran Alt Tenor Bass mit Begleitung des Pianoforte. Kézirat. 12 db szólam. – Győr: AMC (TK), 48.

Szólamok: 2 S, 2A, 2 T, 2 B, vl I, vl II, vla, vlc.

Borítón poss.: Fr. Kurzweil sen.

516. *S.*

Glaub - e Hoff - fe Lie - be

Stadler, abbé Maximilian: (Glaube, Hoffnung und Liebe. Für Sopran Alt Tenor Bass mit Begleitung des Pianoforte.) [címlap:] Glaube, Hoffnung und Liebe von Christ[ian] Kuffner. In Musik gesetzt für 4 Singstimmen. Wien Steiner, S: u: C: 3054. P 3 p., 8 db, részben kézírásos szólam. – Győr: AMC (TK), 50.

SATB-szólamok nyomtatottak, vl I, vl II, vla, cb-szólamok kézírásosak.

Borítón poss.: Fr. Kurzweil sen.

517.

Stehlin, [Magdalena]: Lauretánische Litanei für 2 Solostimmen mit Orgelbegleitung und Chor. Arr. von S[oror] – . und der Wohlehrwürdigen M. Ignazia d.r. Oberinn der Ursulinerinnen Conventus zu Oedenburg hochachtungsvollst gewidmet. Kézirat. 6 db szólam. – LF, P 293.

Legrégibb réteg szólamai: S, A soli, 3 coro, org.

518. *Aria. Allegro ma non molto*

Me - los Si - re - num

Stephani[?]: Aria de Tempore („Melos Sirenum . . .”) à Canto Solo. Violino 1mo Violino 2do Alto Viola. Con Organo è Violone. Del Sigre. Stephanin[?] Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, a) 57, b) 75, c) 48 – áthúzva.

A szerző nevének vége kiolvashatatlan.

Szólamok: C solo, vl I, vl II, vla, vlne, org.

A borító hátsó-belső oldalán előadási feljegyzések: am 7ter Sonntag nach Pfingsten; am 10te Sonntag nach Pfingsten; [1]795 den 4t. Sonntag nach Ostern; dem 15t. Sonntag nach Pfingsten.

519. *vl. I*

[Stolzenberg, Samuel ?]: „Auf, auf, der Schall der Trompeten...” 2 Clar. 2 Viol. Viola. Sam: Stolz. Kézirat, d[í]je] 15 Apr: 1737. P 16 p. – Ev, K 104.
6 tételes kantáta, borítója hiányzik.
M. Koseck kézírása.

520.

Stolzenberg, Christ[oph]: Cantata „Du schlankes Rohr...” a Basso Solo, 2. Violinis, con Cembalo di Signore Christ: –. Kézirat, d[í]je] 12 Jan: 1728. P 9 p., 4 db szólam. – Ev, K 100.
Dátum a P I. oldalán. Borítója hiányzik.
A P M. Koseck kézírása.

521.

[Stolzenberg, Christoph]: Cantata Gottes Gerechtigkeit, IX. „Rach, Schwerdt, Donner...” a Basso Solo, 2. Violino con Continuo. del Sige. C: Stolzenberger. Kézirat. P 7 p., 5 db szólam. – Ev, K 091.
A borító belső oldalán feljegyzés: 1746. Dom. X. p[ost] Tr[í]nitatis).
A P. vi II- és cemb-szólam M. Koseck kézírása.

522.

Stolzenberg, C[hristoph]: Cantata von dem guten Gewissen, VIII. „Wezt Verleumder, schärft die...” a Tenore Solo, 2 Violinis, con Cembalo. di Signore – –. Kézirat, 1738. d[í]je] 8 Septemb. P 7 p., 4 db szólam. – Ev, K 092.
A P M. Koseck kézírása.

523.

Stolzenberg, C[hristoph]: Cantata von der Friedfertigkeit, No. I. „O wie lieblich klingt der Ruhm . . .” a Canto Solo, 2 Violinis con Cembalo di Signore – –. Kézirat, 1738 d[íe] 21 Aug. P 7 p., 4 db szólam. – Ev, K 089.

A P címlapjának alján feljegyzés: Von der Friedfertigkeit. descript.

A P M. Koseck kézírása.

524.

Stolzenberg, C[hristoph]: Cantata von der Gedult, VI. „Gedult erquicket frommer Herten . . .” a Alto Solo, 2 Violinis et Cembalo di Signore – –. Kézirat, 1738 d[íe] 23 Aug. P 8 p., 5 db szólam. – Ev, K 090.

A P és az org-szólam M. Koseck kézírása.

525.

Stolzenberg, C[hristoph]: Cantata von der treuen Freundschaft, X. „Wie glücklich wird ein Mensch . . .” a Basso Solo, 2 Violinis con Cembalo di Signore – –. Kézirat. P 7 p., 4 db szólam. – Ev, K 094.

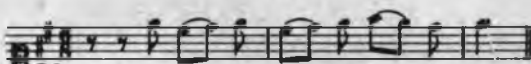
A P M. Koseck kézírása.

526.

[Stolzenberg, Christoph]: Cantata von der Verschwiegenheit. „Schweigen hat auch seine Zeit . . .” a Basso Solo, 2 Violinis con Cembalo di Signore Christoffle Stolzenb. Kézirat, d[íe] 26 Jan: 1726. P 12 p., 4 db szólam. – Ev, K 093.

A P címlapján felirat: Cantata. Von der Verschwiegenheit. abgeschrieben. d: 26 Jan: 1726. Ugyanez a dátum a B- és a cont-szólamokon is megtalálható.

A P M. Koseck kézírása.

527. C.I.
Der Chris-ten Herz auf Ro-sen geht

Stolzenberg, C[hristoph]: Die Apostoli Matthiae. „Der Christen Herz auf...” à 2. Canto 2. Violini Violono. con Continuo di --. Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 067.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, vlne, cont.

Borítón régi jelzet: No. 71.

Motetta, 5 versszakkal.

528. vl.I.
B. Es-set mei-ne Lie-ben

Stolzenberg, Christ[oph]: Die Viridium. „Esset meine Lieben...” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violinis, 1 Viole, Violono con Continuo del Signore --. Kézirat. 10 db szólam. – Ev, K 066.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, vlne, 2 cont.

4 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 71.

529. C.I. Tutti
Ho-si-an-na vl.I

Stolzenberg, [Christoph]: Dominica I Adventus „Hosianna dem Sohn David...” à Canto, Alto, Tenore, Basso, 2. Violin: 2. Trombon, Viola, Violon, con Continuo. di Signe: Christoffe Stolzenberg. Kézirat. 14 db szólam. – Ev, K 001.

Szólamok: C I, A, A solo, T solo, T, B, vl I, vl II, vla, tr I, tr II, cont, az A – T solohoz külön cont. 5 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: 1 NB.

530. S.
Wa-chet auf ruft uns die Stim-me

Stolzenberg, [Christoph]: Dominica I. Adventus „Wachet auf ruft uns die...” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Clarinetto vel Violin: Violono con Continuo. del Signore Christoffe Stolzenberg. Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 002.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, fg, cont. – A clarinetto-nak jelzett hangszerek tulajdonképpen clarino-k!

5 tételes kantáta.

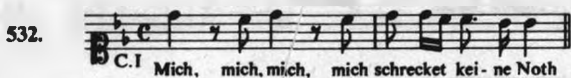
Borítón régi jelzet: No. 1.

531. vl.I

Stolzenberg, C[hristoph]: Dominica II. Adventus „Hütet euch, dass eure Hertzen . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Schalomoa, 2 Violin: Violon. con Continuo. di Signe. — . Kézirat. 9 db szólam. — Ev, K 003.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, Schalomoa I, Schalomoa II, cont.
Borítón régi jelzett: No. 2.
6 tételes kantáta.

Stolzenberg, C[hristoph]: Dominica III. Adventus „Mich schrecket keine Noth . . .” à 2 Cant: 2 Violinis. con Continuo. di Sign — — . Kézirat. 5 db szólam. — Ev, K 004.

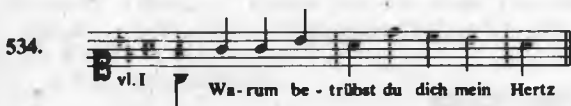
Motetta, 4 versszakal.
Borítón régi jelzett: No. 3.

Stolzenberg, Christ[oph]: Dominica Cantate: „Du lässest mich erfahren viel und grosse . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 1 Viola Violono con Continuo di: Sig: — — . Kézirat. 8 db szólam. — Ev, K 031.

A borító hátsó-külső oldalán ceruzás feljegyzés: A[nn]ô 1747 die ultimi Septembris . . . a vége olvashatatlan.

5 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 32.

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica II. Epiphan: „Warum betrübst du dich mein Hertz . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini 1 Viola, Violono con Continuo del Signore Christoffe Stolzenberger. Kézirat. 8 db szólam. — Ev, K 014.

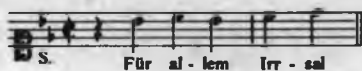
7 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 13.

Stolzenberg, [Christoph]: Domin. IV. Epiphan: „Siehe der Hüter Israel . . .” à 7. Soprano Alto Tenore Basso, 2 Violini, Violono con Continuo. di Sig: — . Kézirat. 7 db szólam. — Ev, K 016.

7 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 15.

536.

Stolzenberg, [Christoph]: Dominica V. Epiphan: „Für allem Irrsal behüt uns . . .” a 7 Voc. Soprano, Alto, Tenore, Bass, 2 Violino, 1 Viola. con Continuo del Signore Christoffe – . Kézirat. 5 db szólam.
– Ev, K 215.

Szólamok: S, vl I, vl II, vla, cont. Az A, T, B-szólamok hiányoznak.

6 tétéles kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 16.

537.

[*Stolzenberg*, Christoph]: Dominica Esto mihi „So gehstu dann mein Jesu hin . . .” a 8. Soprano, Alto, Tenore, Basso. 2 Violini, 1 Viola. con Continuo di Sigre C. Stolzenb: Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 019.

6 tétéles kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 19.

538.

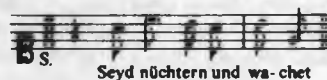
[*Stolzenberg*, Christoph]: Dominica Exaudi. „In der Welt habt ihr Angst . . .” a Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 1 Viola, Violono con Continuo di Sig: Christ: Stolzenb: Kézirat. 9 db szólam. – Ev, K 034.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, 2 cont.

4 tétéles kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 35.

539.

[*Stolzenberg*, Christoph]: Dominica Invocavit: „Seyd nüchtern und wachet . . .” a Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2. Violini, Violono, Violoncello con Continuo di Sig: Christ: Stolzenb: Kézirat, (A[nn]o 1747). 8 db szólam. – Ev, K 020.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, 2 cont.

4 tétéles kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 20.

540.

Stolzenberg, [Christoph]: Dominica Jubilate. „Ach Gott wie mancher Hertenleyd . . .” a Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 2 Viole, Violono con Continuo di Sig: Christophle – . Kézirat. 9 db szólam. – Ev, K 030.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla I, vla II, cont.

8 tétéles kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 31.

541. *Allabreve*

Seyd nüch - tern und wa - chet

*Stolzenberg, C[ristoph]: Dom. Invocavit. „Sey nüchtern und wachet...“ a 2 Violin. C.A.T.B. con Continuo. di Sg. C. - . Kézirat, (d[ic]e) Feb: 1739). P 10 p., 8 db szólam. - Ev, K 096.
7 tételes kantáta.
A P és valamennyi szólam M. Koseck kézírása.*

542.

Schme - cket und se - het, wie freundlich

*[Stolzenberg, Christoph]: Dominica Laetare. „Schmecket und sehet, wie freundlich...“ à 8. Soprano, Alto, Tenore, Basso. 2 Violini, 1 Viola. con Continuo di Sige. C. Stolzenb. Kézirat. 8 db szólam. - Ev, K 024.
5 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 23.*

543.

Der Herr ist mein Hir - te

*[Stolzenberg, Christoph]: Dominica Misericord: Dom: „Der Herr ist mein Hirte...“ à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 1 Viola, Violono. con Continuo di Sige. Chr: Stolzenb: Kézirat. 9 db szólam. - Ev, K 029.
4 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 30.*

544.

Be - fiehl dem Herrn deine We - ge

*Stolzenberg, [Christoph]: Dominica Oculi. „Befiehl dem Herrn deine Wege...“ à Soprano, Alto, Tenore, Basso 2 Violini, Violono con Continuo di Sig: Chr: - . Kézirat. 7 db szólam. - Ev, K 022.
Szólamok: SATB, vl I, vl II, cont.
5 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 22.*

545. C.I.
Ermun-ter dich mein ganz Ge-müth

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica Oculi. „Ermuntert dich mein ganz...“ à 2. Cant: 2 Violin: con Continuo. di C. Stolzenb: Kézirat. 4 db szólam. – Ev, K 025.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II. – A cont-szólam hiányzik.

Motetta, 6 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 23.

546. S.
Ach Herr, wie ist meiner Fein-de so viel
vl. I

Stolzenberg, [Christoph]: Dominica post Circumcis: Christi „Ach Herr wie ist meiner Feinde...“ à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 2 Hautbois d'Amour, Violono, con Continuo del Sign: Christoffle –. Kézirat. 9 db szólam. – Ev, K 010.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, ob I, ob II, cont.

4 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 10.

547. vl. I.
12
S.
Wie lieb-lich wie lieb-lich

Stolzenberg, C[hristoph]: Dominica I. post Epiphania. „Wie lieblich sind deine Wohnung...“ à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violin: 1 Violo Violono con Continuo. di Signe C. –. Kézirat. 9 db szólam. – Ev, K 013.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, vlne, cont. – A vlne-szólam későbbi időből származik.

5 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 12.

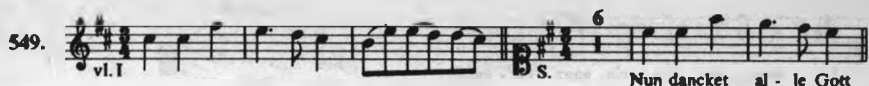
548. vl. I.
A.
Der Herr ist na-he

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica III. post Epiph: „Der Herr ist nahe aller...“ a Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violino, 1 Viola. Violono con Continuo del Signore Christoffle Stolzenberger. Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 015.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, cont.

3 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 14.

549.

Stolzenberg, C[hristoph]: Dominica post Nativitatem Christi. „Nun dancket alle Gott...” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violinis, 1 Viola, Violono con Continuo. del Signore — . Kézirat. 9 db szólam. — Ev, K 008.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, vlne, cont.

7 tételes kantata.

Borítón régi jelzet: No. 8.

550.

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica post Novum Annum „Verzage nicht, wenn dich...” a 2 Cantis 2 Violin. con Continuo di Signore C. Stolzenberger. Kézirat. 5 db szólam. — Ev, K 011.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, cont.

Motetta, 4 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 10.

551.

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica I. post Trinitatis „In unsrer letzten Noth...” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, Violono, con Continuo di Signore. Christ. Stolzenb: Kézirat. 10 db szólam. — Ev, K 041.

Szólamok: SATB, 2 vl I, vl II, vlne, trombone I, trombone II, trombone III, cont. — A duplum-szólamok M. Koseck kézírásai.

4 tételes kantata.

Borítón régi jelzet: No. 40.

552.

[Stolzenberg, Christoph]: Domin: II post Trinitat: „Gott will, dass allen Menschen gehalten werde...” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2. Violino, Violono con Continuo. di Sigre: Christ: Stolzenb: Kézirat. 7 db szólam. — Ev, K 042.

4 tételes kantata.

Borítón régi jelzet: No. 41.

553.

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica III. post Trinitat[is]: „Jesus nimmt die Sünder an...” a 6. Voc. 2. Canto: 2 Violin: Violon con Continuo di Signore C. Stolzenberger. Kézirat. 8 db szólam. — Ev, K 046.

Szólamok: C I, C II, 2 vl I, vl II, vlne, cont, cemb. — A cemb-szólam A-mollba transzponáltan.

Motetta, 5 versszakkal.

Az egyik szólam vl I-szólam és a cemb-szólam M. Koseck kézírása.

Borítón régi jelzet: No. 44.

554.

vi. I + ob. I

S. Wohlzu-thun und mit-zu-thei-len

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica IV. post Trinitat[is]: „Wohlzuthun und mitzuthelen...“ à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2. Hautbois, 2 Violinis 2 Viol. d'Gambe Violono con Continuo di Sig. C. Stolzenberger. Kézirat. 11 db szólam. – Ev. K 044.
Szólalmok: SATB, ob I, ob II, vl I, vl II, vla I, vla II, cont.
6 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 43.

555.

S. Treu-e Ar-bei-ter in dei-ne Ern-de sen-den

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica VIII post Trinit[at]is: „Treue Arbeiter in seine Erndte senden...“ à Soprano, Alto, Tenore Basso, 2 Violini 1 Viola, Violono con Continuo di Sige. Christ. Stolzenb: Kézirat. 8 db szólam. – Ev. K 048.
6 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 47.

556.

vi. I

S. Herr. Herr gehe nicht in Ge-richt

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica IX. p[ost]: Trinitat[is]: „Herr gehe nicht ins Bericht mit...“ à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 1 Viola, Violono, con Continuo di Sige: Christ: Stolzenb: Kézirat. 9 db szólam. – Ev. K 049.
Szólalmok: SATB, vl I, vl II, vla, vlne, cont. – A vlne-szólam M. Koseck kézírása.
7 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 48.

557.

vi. I

C. Was hilfts dem Menschen wenn er die gan-ze

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica 9. p[ost]. Trinitat[is]: „Was hülfss dem Menschen...“ à Soprano, Alto, Tenore, Basso 2. Violin: con Continuo di Signore C: Stolzenberger. Kézirat. 7 db szólam. – Ev. K 086.
6 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: 48. NB.

558.

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica X post: Trinit[atis]: „Bessre dich Jerusalem . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini 2 Viole, Violono con Continuo. di Signre. C. Stolzenberger. Kézirat. 9 db szólam. – Ev, K 050.
4 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 49.

559.

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica 11. p[ost]. Trinitat[is]: „Gott sey mir gnädig nach . . .” a. Canto, Alto, Tenore, Basso, 2. Violin con Continuo. di Sign: C. Stolzenberger. Kézirat. 7 db szólam. – Ev, K 206.
8 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 50 NB.

560.

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica XII post Fest: Trinit: „Ich will dem Herren singen mein . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, Violono con Continuo. di Signre: Christ: Stolzenberger. Kézirat. 7 db szólam. – Ev, K 052.
6 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 51.

561.

Stolzenberg, [Christoph]: Dom: XV. post Trinit: a 10. Voc: Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino. 1. Violino. 2. Cornu o Viola 1. Cornu o Viola 2. Violono con Cembalo. dal. Signore – . Kézirat. P 10 p., 12 db szólam. – Ev, K 095.
Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vla I, vla II, vlne, org. – A P és valamennyi szólam M. Koseck kézírása.
7 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: 65.

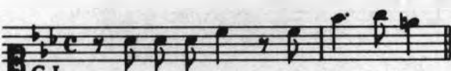
562. Herr, Herr, Herr es ha - ben dir die Hof - fãr - ti - gen

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica XVII post Trinitatis. „Herr es haben dir die Hoffärtigen...” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, Hautbois, 2 Violini, Violono, con Continuo. del Sigre: C. Stolzenberger. Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 053.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, ob, cont.

6 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 56.

563. Aus tie-fer Noth, schrey ich zu dir,

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica 21 post Trinit: „Aus tiefer Noth schrey ich...” à 2 Cant: 2 Violin. con Continuo. di Sig. C. Stolzenb. Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 056.

Szólamok: C I, C II, 2 vl I, vl II, cont. – A vonós-szólamok M. Koseck kézírásával.

Motetta, 4 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 62.

564. Ach muss ich vor Ge - rich - te stel - len

Stolzenberg, C[hristoph]: Dominica 22 p[ost]: Trinitat. „Ach muss mich vor Gerichte...” à 2 Cant. 2 Violin. con Continuo di Sigre. – Kézirat. 10 db szólam. – Ev, K 057.

Szólamok: C I, C II, 3 vl I, 3 vl II, org, cont. – A vonós-duplumok és az org-szólam M. Koseck kézírása.

Motetta, 5 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 63.

565. Ach Gott vom Himmel

Stolzenberg, C[hristoph]: Dominica 23 post Trinit. „Ach Gott vom Himmel sieh...” à 2 Cant: 2 Violin. Violono. con Continuo di Sigre – Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 058.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, vlne, cont. – A 2 vonós-szólam hátlapján ugyanaz a mű, de G-be transzponáltan – M. Koseck kézírásával.

Motetta, 5 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 64.

566.

vi. I

S. Der Gott-lo-se lan-det

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica XXIII post Trinit: „Der Gottlose landet [lauret] auf den Gerechten...” à Soprano, Alto, Tenore, Basso. 2 Violini, 1 Violono con Continuo di Sigre: Christoffle –. Kézirat. 7 db szólam. – Ev, K 055.
4 tételes kantáta.
Boritón régi jelzet: No. 62.

567.

B. Christus ist mein Le - - - ben

[Stolzenberg, Christoph]: Domin: XXIV. post Trinit: „Christus ist mein Leben...” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2. Violini. 1. Viola. Violono. con Continuo. di Sigre. Christ: Stolzenberger. Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 201.
Szólamok: S I, A, T, B, vl I, vl II, vla, cont.
5 tételes kantáta.
Boritón régi jelzet: No. 63.

568.

C. I
cont. Machs Gott mit mir nach dei-ne Gü-te

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica 24. p[ost]. Trinitatis. „Machs Gott mit mir nach...” à 2 Cant: 2 Violin. con Continuo di Signe. C. Stolzenb: Kézirat. 5 db szólam. – Ev, K 059.
Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, cont.
Motetta, 6 versszakkal.
Boritón régi jelzet: No. 65.

569.

C. I
Gedult[!] Ge-dult[!] be-trüb-te See-len

[Stolzenberg, Christoph]: Domin: 25. p[ost]. Trinit. „Gedult betrubte Seelen...” à 2 Cant: 2 Violin. con Continuo. di Sigre. C. Stolzenb: Kézirat. 5 db szólam. – Ev, K 060.
Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, cont.
Motetta, 4 versszakkal.
Boritón régi jelzet: No. 66.

570.

vi. I

cont.

520

Stolzenberg, C[hristoph]: Domin. 26 post Trinit. „Erschüttere Welt, erzittert . . .” à 2 Cant: 2 Violin. con Continuo di Signore — —. Kézirat. 8 db szólam. — Ev, K 061.

Szólamok: C I, C II, 2 vl I, 2 vl II, 2 cont. — A duplumszólamok M. Koseck kézírásával.

Motetta, 5 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 67.

571.

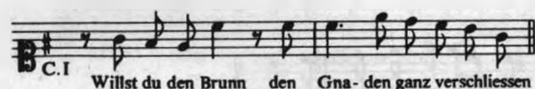

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica Reminiscere. „Herr wie lange wilt du mein . . .” à 7. Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, Violono con Continuo di Signe C. Stolzenberger. Kézirat. 7 db szólam. — Ev, K 021.

5 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 21.

572.

[Stolzenberg, Christoph]: Domin: Reminiscere. „Wilst du den Herrn der . . .” à 2 Cant: 2 Violin: Violono con Continuo. di C. Stolzenberger. Kézirat. 6 db szólam. — Ev, K 023.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, vlne, cont.

Motetta, 6 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 22.

573.

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica Rogate. „Der Herr ist nahe . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, Violono, con Continuo. di Sig: Christoph: Stolzenb: Kézirat. 7 db szólam. — Ev, K 032.

4 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 33.

574.

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica Septuagesima „Aus Gnaden seydt ihr seelig . . .” à 8. Soprano, Alto, Tenore, Basso. 1 Hautbois, 2 Violini con Continuo di Sig. Stolzenb: Kézirat. 9 db szólam. — Ev, K 017.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, ob, 2 cont.

4 tétéles kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 17.

575.

vl. I
S.
See-lig sind, see-lig sind die das Wort

[Stolzenberg, Christoph]: Domin: Sexagesima „Seelig sind die das Wort Gottes . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso. 2 Violini, 1 Viola Violono con Continuo. di Sge. C. Stolzenberg: Kézirat. 8 db szólam. — Ev, K 018.

4 tétéles kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 18.

576.

C. I
Be-müht euch nur ihr eit-le Sin-nen

[Stolzenberg, Christoph]: Domin: I Trinitatis. „Bemüht euch nur ihr eitlen . . .” a 2 Cant: 2 Violin con Continuo. di Signre: C. Stolzenb: Kézirat. 6 db szólam. — Ev, K 043.

Szólamok: C I, C II, 2 vl I, vl II, cont.

Motetta, 4 versszakkal.

A szövegkezdet a címlapon tévesen szerepel, helyesen: „Bemüht euch nur ihr eitlen Sinnen . . .”

Borítón régi jelzet: No. 42.

577.

C. I
Was Gott im Him-mel thut

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica II. Trinitatis. „Was Gott im Himmel thut . . .” à 2 Cant: 2 Violinis Violono con Continuo. del Signore Christoffle Stolzenberger. Kézirat. 7 db szólam. — Ev, K 045.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, vln, cont, org. — Az org-szólam a cont-szólam zenei anyagát tartalmazza, de D-mollba transzponáltan.

Motetta, 7 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 43.

578.

vi. I

[Stolzenberg, Christoph]: Dominica VI Trinitatis. „Liebet eure Feinde, segnet . . .” à 8. Soprano, Alto, Tenore Basso 2. Violino Violon con Continuo di Sig: Christoffle Stolzenb: Kézirat. 7 db szólam. — Ev, K 047.

4 tételes kantáta.

Boritón régi jelzet: No. 45.

579.

Stolzenberg, C[hristoph]: Domin: 9 Trinitatis „Ach Gott will Rechnung . . .” à 2 Cant: 2 Violin: con Continuo. di Signre: — . Kézirat. 6 db szólam. — Ev, K 051.

Motetta, 4 versszakkal.

Boritón régi jelzet: No. 50.

580.

[Stolzenberg, Christoph]: Domin: XX. Trinit: „Herr wann ich nur dich habe . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 2 Waldhorn Violono con Continuo di Sigr. C. Stolzenberger. Kézirat. 11 db szólam. — Ev, K 054.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, cor I, cor II. 2 cont. — Az egyik cont-szólam Esz dúrba transzponáltan.

5 tételes kantáta.

Boritón régi jelzet: No. 59.

581.

Stolzenberg, C[hristoph]: Feria Annunciationis Mariae. „Was für Freude . . .” à 2 Cant. 2. Hautbois 2 Violin. Violono. con Continuo di Signe. C. — . Kézirat. 8 db szólam. — Ev, K 069.

Motetta, 4 versszakkal.

Boritón régi jelzet: No. 72.

582.

Stolzenberg, C[hristoph]: Feria Apostoli Andreae. „Ich bin bereit nach Gottes Willen . . .” à 2 Cant: 2 Violin. Violono. con Continuo di Sig. — . Kézirat. 6 db szólam. — Ev, K 062.

Motetta, 4 versszakkal.

Boritón régi jelzet: No. 68.

583. *Adagio*

vi. I
C.
8
Herr Herr Herr es ha-ben dir die

Stolzenberg, [Christoph]: Fer. Jacobi. „Herr, es haben dier die Hoffärtigen . . .” Kézirat. 7 db szólam. – Ev, K 104.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, cont. – M. Koseck kézírásával.

5 tételes kantáta.

Borító nélkül, szólamokon régi jelzet: 76. NB.

584.

C. I
Ich bin ver-gnügt mit mei-nem Stan-de

Stolzenberg, C[hristoph]: Feria Jacobi Apostoli. „Ich bin vergnügt mit meinem . . .” à 2 Canto. 2 Violin. con Continuo. di Signe – . . . Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 075.

Motetta, 4 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 76.

585.

C. I
Wie sau-er will die bö-se Welt

Stolzenberg, C[hristoph]: Feria Matthaei. „Wie sauer will die böse Welt . . .” à 2 Cant. 2 Violin. Violono. con Continuo di Signore – . . . Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 078.

Motetta, 6 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 78.

586.

C. I
Wer un-ter Got-tes Schirmen sitzt

Stolzenberg, C[hristoph]: Feria Michaelis Archangeli. „Wer unter Gottes Schirmen . . .” à 2 Cant. 2 Clarin. Violono. con Continuo di Signore – . . . Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 081.

Motetta, 5 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 79.

587.

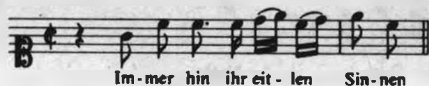
cont. C. I
Er-mun-tert euch heut

[Stolzenberg, Christoph]: Feria I. Nativitatis Christi „Ermuntert euch heut. . .” à 2 Cant. 2 Clarin. Violono. con Continuo di Sign C. Stolzenberger. Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 005.

Motetta, 5 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 5.

588.

Im-mer hin ihr eit - len Sin-nen

[Stolzenberg, C[hristoph]: Feria I. Pentecostes „Immer hin ihr eitlen . . .” à 2 Cant. 2 Clarin: Violono. con Continuo. di Sigre. — . Kézirat. 6 db szólam. — Ev, K 038.

Motetta, 5 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 38.

589.

Al - so hat Gott die Welt geliebt

[Stolzenberg, Christoph]: Feria II. Pentecostes „Also hat Gott die Welt . . .” à 2 Cant: 2 Clarin. vel Violin: con Continuo. di C.S. Kézirat. 7 db szólam. — Ev, K 040.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, cor I, cor II, cont.

Motetta, 4 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 39.

590.

An - ge - neh - me See - len Wey - de

[Stolzenberg, Christoph]: Fer. 3. Pentecostes „Angenehme Seelen Weyde . . .” a Basso Solo. 2 Violin con Cembalo di Sign. C. Stolzenberger. Kézirat, (1746 May. 31). 7 db szólam. — Ev, K 097.

Szólamok: B solo, 2 vl I, 2 vl II, vlne, cemb. — A vonósduplumok M. Koseck kézírásával valók. 3 tételes kantáta.

591.

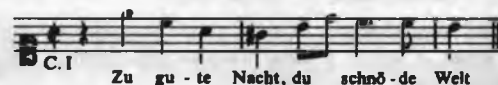
Wer Christum und auch sich er - kennt

[Stolzenberg, Christoph]: Feria Petri et Pauli. „Wer Christum und auch . . .” à 2 Cant: 2 Violin: Violon. con Continuo. di C. Stolzenb: Kézirat. 6 db szólam. — Ev, K 074.

Motetta, 5 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 75.

592.

Zu gu - te Nacht, du schön - de Welt

[Stolzenberg, C[hristoph]: Feria Philippi et Jacobi. „Zu guter Nacht du schönede . . .” à 2 Cant: 2 Violin con Continuo. di C. — . Kézirat. 5 db szólam. — Ev, K 071.

Motetta, 3 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 73.

593.

[Stolzenberg, Christoph]: Fer: S. Bartholomaei. „Ich traue Gott in aller . . .” à 2 Cantis 2 Violinis con Continuo del Signore C. Stolzenberg: Kézirat. 7 db szólam. – Ev, K 076.

Szólamok: 2 C I, C II, vl I, vl II, cont, cemb. – A cemb-szólam G dúrba transzponáltan, és M. Koseck kézírásával.

Motetta, 7 versszakkal.

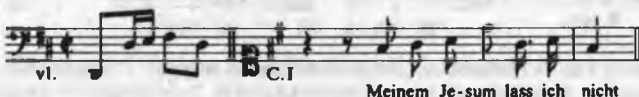
Boritón régi jelzet: No. 77.

594.

Stolzenberg, C[hristoph]: Feria Simonis et Judae „Lasset ihr meine Lieben . . .” à 2 Cant: Alto, Tenore, Basso, 2 Violin Violono: con Continuo di Signe. – . Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 083.

Szólamok: C I, C II, T, B, vl I, vl II, vlne, cont. – Az A-szólam hiányzik. 3 tételes kantáta.

Boritón régi jelzés: No. 80.

595.

Stolzenberg, C[hristoph]: Feria Thomae Apostoli. „Meinen Jesum lass ich . . .” à 2 Cant. 2 Violin. Violon: con Continuo. di Signe. – . Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 064.

Motetta, 4 versszakkal.

Boritón régi jelzet: No. 69.

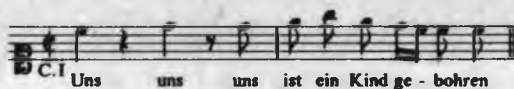
596.

[Stolzenberg, Christoph]: Festo Annunciationis Mariae. „Christus kommt her, aus den Vättern . . .” a Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini 1 Viola Violono con Continuo del Signore Christoffe Stolzenberger. Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 068.

4 tételes kantáta.

Boritón régi jelzet: No. 72.

601.

[Stolzenberg, Christoph]: Festo I. Nativitatis. „Uns ist ein Kind geboren . . .” a 2. Canto, Alto, Tenore, Basso 2 Violini 2 Clarin. Tympanis con Organo di Signore Chr: Stolzenberger. Kézirat. 11 db szólam.

– Ev, K 207.

8 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: 5 NB.

602.

[Stolzenberg, Christoph]: Festo Nativitatis Christi. Feria II. „Das ist je gewisslich wahr, sterben wir . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso 2 Schalomoa, 2 Flauten, Violono con Continuo di Sig: C. Stolzenberger. Kézirat. 9 db szólam. – Ev, K 006.

Szólamok: SATB, Schalomoa I, Schalomoa II, fl I, fl II, cont.

5 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 6.

603.

[Stolzenberg, Christoph]: Festo Nativitatis Christi. Feria III. „Sehet, welch eine Liebe hat . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, Viola, Violono, con Continuo del Sign: Christoph: Stolzenberger. Kézirat. 10 db szólam. – Ev, K 007.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, vlne, 2 cont.

6 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 7.

604.

Stolzenberg, C[hristoph]: Festo Paschatos Feria II. „Der Herr verlässt seine Heiligen nicht . . .” Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 2 Clarin si placet, 3 Trombon, Violon Viola. con Continuo. di Signe. – –. Kézirat. 13 db szólam. – Ev, K 027.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, tr I, tr II, vla, cont.

5 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 27.

605.

vi. I
Wer, wer, wer

[Stolzenberg, Christoph]: Festo Paschatos Fer: III. „Wer will die Ausserwehltten Gottes . . .” a Soprano, Alto, Tenore, Basso. 2. Clarin. Tympani, 2 Violini. Fagotto seu Violono con Continuo di Sig. Christ: Stolzenb: Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 211.

Szólamok: A, T, B, vl I, fg, clarino I, clarino II, timp. Hiányzó szólamok: C, vl II, cont.
5 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 28.

606.

Adagio
vla da gamba I

Adagio
S. solo
Sanft - tes Brau - - ssen

Stolzenberg, [Christoph]: Festo I Pentecostes „Sanftes Braussen, stilles Sausen . . .” a Soprano Solo, 2 Viol. d’Gamba o Violinis ex G. con Continuo ex G con Violinis. di Sig. Chr: – . Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 088.

Szólamok: S solo, 2 vl I, vl II, vla I, vla II, 2 cont. – Az egyik vl I-, a vl II- és az egyik cont-szólam G-be transzponáltan, és M. Koseck kézírásával.
3 tételes kantáta.

607.

vi. I

C. solo
Wis-set ihr nicht dass ihr Got-tes Tempel seyð

Stolzenberg, C[hristoph]: Festo I. Pentecostes. „Wisset ihr nicht dass ihr Gottes Tempel . . .” a 2 Clarin Tympan: 2 Cornu. 2 Violin. C.A.T.B. con Continuo di Sig. – . Kézirat, (1738). P 10 p., 12 db szólam. – Ev, K 099.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org. – Valamennyi szólam és a P is M. Koseck kézírása.
6 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: 43.

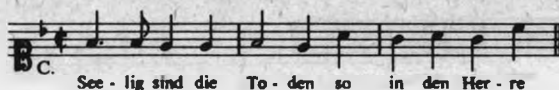
608.

C. I
Mit Fried und Freuden fahre ich him

Stolzenberg, C[hristoph]: Festo Purificationis Mariae. „Mit Fried und Freuden . . .” a 2. Canto 2 Violin: con Continuo. di – . Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 065.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, vlne, cont.
Motetta, 3 versszakkal.
Borítón régi jelzet: No. 70.

609.

[Stolzenberg, Christoph?]: Festo Purificationis M[ariae]: „Seelig sind die Toden...“ 2. Violin 2 Trom: Kézirat, 1735. d[ie] Jan. 1. P 16 p., 10 db szólam. — Ev, K 126.

A szólamok szerző neve nélkül, de van egy borító az alábbi felirattal: Festo Purif. Mar. a 11. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso Violino I. Violino 2. Tromb 1. Tromb. 2. Tromb. 3. Violono con Cembalo Authore. C. Stolzenb. — mely szólamaival és tartalmával pontosan egyezik e művel, feltehetően összetartozik.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, trombone A, trombone T, trombone B, org. — A P és a szólamok mind K. Koseck kézírásával valók.

8 tételes kantáta.

610.

Stolzenberg, [Christoph]: Fest. Reform. „Erschalle Gott geweyhtes...“ a 2. Clarino, Tympano. 2 Violino. Canto. Alto. Tenore. et Basso. con Cembalo. di -. Kézirat, (die 1 Octob: 1734). P 15 p., 11 db szólam. — Ev, K 085.

Szólamok: C I, C II, T, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, vlne, timp, cemb. — Az A- és B-szólam hiányzik. — Mind a P, mind a szólamok M. Koseck kézírásával valók.

7 tételes kantáta.

611.

[Stolzenberg, Christoph]: Festo Reformationis. „Wol dem der Gott vertraut...“ à 2 Cantis. 2. Violinis. con Continuo. di Signore Christoffle Stolzenberger. Kézirat. 5 db szólam. — Ev, K 084.

Motetta, 6 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 81.

612.

[Stolzenberg, Christoph]: Festo S. Matthaei. „Nahet euch zu Gott so nahet...“ à Canto, Alto, Tenore, Basso. 2. Violin Viola. con Continuo di Sige C. Stolzenberger. Kézirat. 10 db szólam. — Ev, K 077.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vla, cont., S rec., T rec.

6 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: 78 NB.

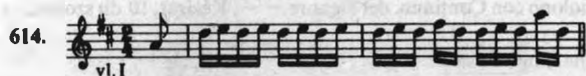
613.

530

- [Stolzenberg, Christoph]: H[err] Springers Hochzeit. „Der Herr ist mein Hirt . . .” 2 Waldh[örner]: 2 Violin. C. Stolz. Kézirat, d[íj]e] 15 Aug. 1727. P 8 p. – Ev, K 101.
A P fejemében feljegyzés: Script, zu Oetenburg. – M. Koseck kézírása. A borító hiányzik. 4 tételes kantáta.

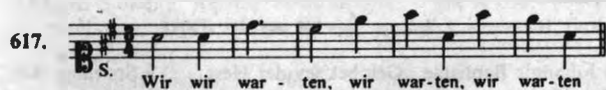
- [Stolzenberg, Christoph ?]: Hochzeits 2. „Erschallet frohlockende . . .” Kézirat, d[íj]e] 25. July. 1737. P [8] fol. – Ev, K 103.
A P csonka, a vége hiányzik.
5 [esetleg több] tételes kantáta.

- Stolzenberg, [Christoph]: In Dominica Quasimodogeniti. „Er der Herr der Friedens . . .” à Canto, Alto, Tenore et Basso I Violino. 2 Violono. Viola con Continuo del Signore Joh: Christophoro – . Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 028.
7 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 29.

- [Stolzenberg, Christoph]: In Feria Apostoli Bartholomaei. „Lasset uns nicht eitler Ehre geitzig . . .” à 2 Soprani, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini 1 Viola Violono con Continuo di Sig: Christ: Stolzenberger. Kézirat. 9 db szólam. – Ev, K 087.
5 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 77

- [Stolzenberg, Christoph]: In Feria Philippi et Jacobi. „Wir warten eines neuen Himmels . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 1 Viole[!] Violono con Continuo di Sig: Christ Stolzenberger. Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 070.
6 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: No. 73.

618.

Stolzenberg, C[hristoph]: In Fer: S: Thomae. „Seelig sind, die nicht sehen...“ à 8. Soprano: Alto, Tenore, Basso, 2 Violini. 1 Viola. Violono con Continuo. del Signore - -. Kézirat. 10 db szólam. - Ev, K 063.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, vlne, 2 cont.

5 tételes kantáta.

Boritón régi jelzet: No. 68.

619.

[*Stolzenberg, Christoph*]: In Feria Simonis et Judae. „Seelig sind, die inn Gerechtigkeit willen...“ à 8. Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 1 Viole. Violono con Continuo die Sign. Christ: Stolzenberger. Kézirat. 8 db szólam. - Ev, K 082.

6 tételes kantáta.

Boritón régi jelzet: No. 80.

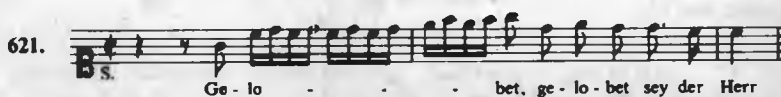
620.

[*Stolzenberg, Christoph*]: In Festo Ephiaphan: „Opffere Gott Dank...“ a Sopr: Alto, Tenore, Bass, 2 Violini, 2 Clarino Violono. con Continuo di Sig, C. Stolzenberger. Kézirat. 11 db szólam. - Ev, K 012.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, 2 cont.

4 tételes kantáta.

Boritón régi jelzet: No. 11.

621.

[*Stolzenberg, Christoph*]: In Festo Johannis Baptistae „Gelobet sey der Herr...“ à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Clarini, 2 Violini, Violono con Continuo. di Sig. C. Stolzenberger. Kézirat. 9 db szólam. - Ev, K 072.

6 tételes kantáta.

Boritón régi jelzet: No. 74.

622.

[Stolzenberg, Christoph]: In Festo Michaelis. „Die Engel sind allzumal dienstbare . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 2 Cornua, Tympanis Violono con Continuo di Sign: Chr: Stolzenberg: Kézirat. 10 db szólam. – Ev, K 079.

3 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 79.

623.

[Stolzenberg, Christoph]: In Festo Novi Anni. „Danket dem Herrn . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Clarinis, Tympanis, 2 Violini, Violono seu Fagotto con Continuo di Signe: Christoffle Stolzenberger. Kézirat. 13 db szólam. – Ev, K 009.

Szólamok: S, 2 A, T, B, vl I, vl II, fg, clarino I, clarino II, timp, 2 cont.

8 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 9.

624.

Stolzenberg, Christ[oph]: In Festo Paschatos. FERIA I. „Die Rechte des Herrn behält den Sieg . . .” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Clarino, 2 Violino, Basson, Violono con Continuo di Sign. – – . Kézirat. 12 db szólam. – Ev, K 026.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vl III – töredékes, clarino I, clarino II, fg, vlne, cont. – A vl III- szólam más kézírással.

5 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 26.

625.

[Stolzenberg, Christoph]: In Festo Pentecostes. FERIA I. „Lehre mich thun nach deinem Wolgefallen . . .” à Soprano, Alto, Tenore Basso. 2 Clarino, 2 Violino, Tympanis, Violono, con Continuo di Signe: Christ: Stolzenb: Kézirat. 11 db szólam. – Ev, K 035.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, cont.

4 tétel.

Borítón régi jelzet: No. 36.

626.

[Stolzenberg, Christoph]: In Festo Pentecostes Feria II. „Gott ist die Liebe...” à 2 Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 2 Clarino, Tympanis, Violono con Continuo del Sig: Christ: Stolzenberg: Kézirat. 12 db szólam. – Ev, K 036.

Szólamok: S I, S II, A, T, B, vl I, vl II, vlnc, clarino I, clarino II, timp, cont.

5 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 37.

627.

[Stolzenberg, Christoph]: In Festo Pentecostes Feria III. „Er ist unser Gott, und wir das Volk...” à Soprano, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini I Viola, Violono, con Continuo di Sig: C. Stolzenberger. Kézirat. 9 db szólam. – Ev, K 037.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vla, vlnc, cont.

4 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 38.

628.

[Stolzenberg, Christoph]: In Festo S. Trinitatis „Die ganze werthe Christenheit...” 2 Sopr. Alto, Tenore, Basso 2 Clarino, 2. Hautbois, Tymp: Violono con Continuo di Sigre. C: Stolzenb: Kézirat. 12 db szólam. – Ev, K 039.

Szólamok: S I, S II, A, T, B, ob I, ob II, clarino I, clarino II, vlnc, timp, cont.

3 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: No. 39.

629.

[Stolzenberg, Christoph]: In Festo S.S. Trinitatis. „Ich zweifle nicht an meiner Seeligkeit...” a 2 Cant: 2 Violin: con Continuo. di C Stolzenb: Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 212.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II, vlnc, cont. – A vl I-szólam szakadt, hiányos.

Motetta, 4 versszakkal.

Borítón régi jelzet: No. 41.

630.

Stolzenberg, [Christoph]: In Festum S: S: Trinitatis „So leget nun von euch ab, nach...” a 2 Clarin 2 Violin. C.A.T. B. Violoncello con Cembalo di Sign: -. Kézirat, (d[átum]: 29 May 1738). P 10 p., 12 db szólam. – Ev, K 098.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vlnc, clarino I, clarino II, cemb. – A vonós-duplumok transzponáltak.

Mind a P, mind a szólamok M. Koseck kézírásával.

5 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: 46.

631. **Adagio**

C. Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

Stolzenberg, Chr[is]t[oph]: Kyrie ex C# a. 11 Voc. Canto. Alto. Tenore Basso Violino 1. Violino 2. Clarino 1. Clarino 2. Tympanis. Violono con Organo del Sign. — —. Kézirat. P[6] fol., 13 db szólam. — Ev, M 001.
 Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, cemb, org. — Az org-szólam B-be transzponáltan.
 Mind a P, mind a szólamok M. Koseck kézírásával.
 Poss.: a P-n: Possessore M. Koseck; az org-szólam címlapján: P. MK.
 Csak Kyrie- és Gloria-tételek.
 Boritón régi jelzetek: 130, ill. No. 2.

632.

Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

Stolzenberg, Christ[oph]: Kyrie ex C# a. 12. Voc: Canto. Alto. Tenore Basso Violino 1. Violino 2. Clarino 1. Clarino 2. Tympanis. Violoncello Violono. con Cembalo del Signore — —. Kézirat. P[10] fol., 13 db szólam. — Ev, M 033.
 Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vlne, ob, cor-clar I, cor-clar II, timp, cemb. — A P folyamatos lapszámozása nem fedi a zenei folyamatosságot, a helyes sorrend: 1-4, 7-8, 5-6, 9-12, ezután 2 üres oldal, 13-14. l.
 Mind a P, mind a szólamok M. Koseck kézírásával.
 A P üres oldalain bejegyzések: C. 1746. Jún. 29.; 1746. Júl. 3.; 1746. Aug. 6.
 Csak Kyrie- és Gloria-tételek.
 Boritón régi jelzet: No. 35.

633.

C. Mi - se - re - re me - i De - us

vl. I

(Stolzenberg, [Christoph]): (Miserere mei Deus...) Kézirat. 10 db szólam. — Ev, M 029.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vla, ob I, ob II, cont.
 A szerző neve a cont-szólamon, ceruzával, de korabeli kézírással.
 Részben M. Koseck kézírásával való szólamok.

634. **Moderato**

C. Mi - se - re - re me - i De - us se-cundum

Strasser, [Georg]: Miserere a 4 voci. 2bus Violinis 2bus Tromboni Organo è Violone. Del Sigre. Georgio — —. Kézirat. 10 db szólam. — Vpl, b) 2.
 Boritón másoló-poss.: Ex partibus Th: Ern: Mühlner.

635. C. Ky - ri - e e - lei - son

Allegro moderato

 C. Ky - ri - e e - lei - son e - lei - son e - lei - son

(Strasser, [Georg]): Missa Sollemn. ex C. à Canto, Alto, Tenore, Basso, 2 Violini, 2 Clarini Tympano Violone et Organo. Kézirat, (1795?). 10 db szólam. – Vpl, a) No. 20., b) 20.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, org.

A szerző neve csak ceruzával, de korabeli kézírással. A clarino II-szólam tetején feljegyzés: Imo Januario 1796.

Borítón másoló-poss.: Th: Ern: M[ühlner]:

Az énekszólamok elején található 44 ütemnyi Kyrie-tétel nincs meg a hangszerekben. A hangszerekkel is megegyező, 28 ütemnyi Kyrie-tétel az énekszólamok elé varrt, utólag hozzáillesztett lapon található. – Az előbbi incipitje az Allegro moderato tétel.

636. *Andante*

vl. I

B. conc. Sal - ve Sal - ve Re - gi - na

Strasser, [Georg?]: [Salve Regina.] Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, a) 39, b) 19.

A szerző neve csak ceruzával, de korabeli kézírással.

Szólamok: CATB, B conc, vl I, vl II, vlne, org.

637. *Andante*

C. Sal - ve Sal - ve Re - gi - na

Strasser, [Georg?]: Salve Regina à 4 Vocibus 2 Violinis Violone Con Organo. Kézirat. 14 db szólam. – Vpl, a) 40, b) 39.

A szerző neve csak ceruzával, de korabeli kézírással.

Szólamok: 2 C, 2 A, 2 T, 2 B, 2 vl I, 2 vl II, vlc, org. – Mindkét szólamanyag azonos korból származik.

Borítón másoló-poss.: Th: Ern: Mühlner.

638. *Allegro*

T. solo Di - xit Do - minus Do - mi - no me - o

Strasser, [Georg]: Vesper in G. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 19, b) 16.

Szólamok: CATB – concti, vl I, vl II, vlne, org.

Zsoltárok: Dixit Dominus, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Domino, In exitu, Magnificat.

639.

Strauss, Joh[ann, sen.]: Aurora-Fest-Klänge Walzer[!] für das[!] Piano-Forte von - - Kézirat. 1 kötet [4] fol. - Győr: AMC (TK), C.3.11., AMC (TK), C.7.55. (Koll. 5)
 A mű az Op. 164., először 1844-ben megjelent keringő.
 Poss.: A: Kurczweil.

640.

Strauss, J[ohann, sen.]: Die Dämonen. Walzer für das Piano Forte. Kézirat. 1 kötet [4] fol. Koll. 4. - Győr: AMC (TK), C.7.55.
 A mű az Op. 149., először 1843-ben megjelent keringő.
 Poss.: Franz Kurczweil.

641.

Strauss, Johann, [sen.]: Fortuna Polka für das Pianoforte. Op. 219. Kézirat, 30/3 1849. 1 kötet [2] fol. - Győr: AMC (TK), C.3.18.
 A mű először 1848. IV. végén jelent meg Bécsben.
 Dátum a mű végén; 29/3 1849.
 Poss.: FKurzweil sen.

642.

643.

Strauss, Johann, [sen.]: Herz-Töne. Walzer für das Piano-Forte. Op. 203. Kézirat. 1 kötet [4] fol. Koll. 6. - Győr: AMC (TK), C.7.55.
 A mű először 1847-ben jelent meg Bécsben.

644.

Strauss, Joh[ann, sen.]: „Mussen“ Quadrille für das Piano-Forte von - - Kézirat. 1 kötet [4] fol. - Győr: AMC (TK), C.9.61.
 A mű címe helyesen: Musen-Quadrille, Op. 174. Először 1845-ben jelent meg Bécsben.
 Poss.: Franz Kurczweil sen.

644.

No 1. Walzer

Strauss, Johann, [sen.]: Rosen ohne Dornen. Walzer für das Pianoforte. Op. 166. Wien Haslinger, T.H. 9651. 1 kötet 11 p. Koll. 10. – Győr: AMC (TK), C.7.55.
Ed. princeps, 1844-ből.

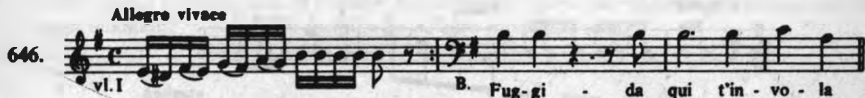
Auf ihr Brü-der lasst uns wal - len

Stuniz: Festmarsch. Melodie des Walthalla-Liedes von –. Kézirat. P [2] fol., 10 db szólam. – Győr: AMC (TK), Na.1.12.

Szólamok: 2 T I, 3 T II, 3 B I, 2 B II.

A szólamok végén másolóí név: Fr. Topp/Popp.

Poss.: Franz Kurzweil Regenschori.

B. Fug-gi - da qui t'in - vo - la

Suppé, [Franz von]: Duetto ("Fuggida qui t'invola...") per Soprano e Basso coll'accompagnamentò di tutta orchester[!] composti e dedicato col piú profondo rispetto all'Illustrissima Signor Conte Adalberto Csaky dal Maestro Francesco de –. Kézirat. P [9] fol., 30 db szólam. – LF, Nro. 26., P 108.

Poss.: Zeneegylet.

647.

[Süssmayr, Franz Xaver]: Quartetto („Lasst uns ew'ge Liebe schwören...“) aus der Oper Der Spiegel von Arkadien. In Musik gesezt[!] von Hrn. Franz Xaver Süssmayer, Compositeur der beyden k.k. Hoftheater. Fürs Klavier übersezt[!] von Herrn Johann Henneberg. Kapellmeister des k.k. priv. Wiednertheater. H.é.ny.n. lemezszám nélkül. 1 kötet 29–36. p. – Győr: AMC (TK), 1832.

Lasst uns jetzt zur Kir - che ziehn

Széchényi, Gräfin: Deutsche Messe in D für 4. Singstimmen, 2. Violinen, 1. Viola, 2. Corni in V, Violon und Orgel. von Gräfin Batyány[!] geborne –. Kézirat. 30 db szólam. – Vpl, a) 210.

Szólamok: 7 S, 4A, 5 T, 6 B, 2 vl I, 2 vl II, vla, cb, corni, org.

Másolóí feljegyzések egyes szólamokon: vl I: Beskockka; vla: Beskockka Stadtkapellst... Ödenburg den St. 10ber [= December] [1]854.

Boritón másolóí-poss.: Franz Kurzweil sen. Succentor.

649. **1. Adagio**

Al - les mei - nen Gott zu Eh - ren

[Széchenyi, Gräfin]: Kirchen Gesänge für Sopran, Alt, Tenor, Bass, nebst Orgel von Gräfin Batyány[!] geborne Szécheny. Kézirat. 5 db szólam. - Vpl, c) 210, 298 - áthúzva.

1. Gute Meinung. - 2. Ins Vaterland. - 3. Hilf Maria. - 4. Um göttliche Hilfe. - 5. Deinem Heiland deinem Lehrer. - 6. Gott, unser Vater. - 7. Ave Maria. - 8. Gnadenquelle sey gegrüsst. - 9. Dem Herzen Jesu. - 10. Vertrauen. - 11. Die sieben Schmerzen Mariens. - 12. Meinen Jesu lass ich nicht. - 14. Lasst uns jetzt zur Kirche zieh'n. - 14. Vater unser.

Borítón másoló-poss.: FKurzweil sen. Succentor.

650. **Aria**

B. Bist du denn gar von Stahl und Ei - sen

Telemann, [Georg Philipp]: Cantata „Bist du denn gar von Stahl . . .” a Basso Solo con Hoboe obligato. et Cembalo. del Sig: -. Kézirat. P [5] p., 3 db szólam. - Ev, K 102.

A P másolói feljegyzése: Regula scrips:

3 tétel.

651.

Lie - be, die vom Him - mel stam - met

Telemann, [Georg Philipp]: Dom: V. post: Epiphaniás. di Teleman. „Liebe, die vom Himmel stammet . . .” Kézirat. P [4] fol. - Ev, K 106.

Borító nélkül. - M. Koseck kézírása.

3 tétele kantáta.

652. **Allegro**

Lau - da - te Do - mi - num

Thomas, Karl: Offertorium („Laudate Dominum . . .”) von - -, Fürst Eszterháziischer Kapellmeister in Eisenstadt. Kézirat. P [18] p. - Győr: AMC (TK), 790.

A kézírás Kurzweiléhez hasonló.

653.

3. + Trio 4. + Trio

5. + Trio

6. + Trio

7. + Trio

8. + Trio 9. + Trio

10. + Trio

11. + Trio

12. + Trio

Tost [Ferenc]: 12 Redout Menuetti a Violino Primo Violin. 2do et Basso. Del Sigre. Fr: Tost. Kézirat. 3 db szólam. – Vpl, a) 13, c) No. 25., ill. 2 – áthúzva.

Borítón későbbi időből való poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

654. Br. T. T. Ro - ra - te coe - li

Tödlbach: Rorate a 4. Voci 2 Violet. 2. Tromboni Con Organo è Violone. Del Signore – . Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 1.

Szólamok: A, T, B, vla I, vla II, trombone II, 2 org. – A C- és trombone I-szólam hiányzik. Ilyen nevű szerzőt a források nem ismernek. Lehet, hogy Dettelbach?

655. Tempo di marcia 4. Ja, ja, hier ist jetzt mein Ehren-Pos - ten

Umlauf, [Michael]: Aria aus der Oper: Der Grenadier („Ja, ja, hier ist jetzt mein Ehren-Posten . . .”) von Hrn. Kapellmeister – . Wien Hoftheater, 146. 1 kötet, KLA 5 p. – Győr: AMC (TK), 1824. Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

656. **Allegro maestoso**

vl. I

Astartea

Voi mi chiamas-te all tro - no

(*Vaccai*, Nicola: Nell'Opera *Zadig ed Astartea* Cavatina „Voi mi chiamaste al trono . . .” Del Sigr. Maestro – , Ridotta per Fortepiano e Canto Dal Sigr. Luigi Truzzi.) Kézirat. P [16] fol., KLA [8]., 57 db szólam. – LF, No 16.

A cimاداتok a KLA-ról valók.

Poss.: Zeneegylet.

657. **Andante cantabile**

clar. in B

La ri - vi va

Vaccai, [Nicola]: Recit[at]ivo e Rondo /, „La rivive il nostro amore . . .” nell'opera: *I Baccanali di Roma*. Del Sigr. M[ae]stro – . Kézirat. P [30] fol., 39 db szólam. – LF, No. 19., P 86.

Poss.: Zeneegylet.

658. **Adagio**

vl. I

Sal - ve Sal - ve Re - gi - na

Vanhal, [Johann Baptist]: *Salve Regina* à 4. Vocib: Violino 1mo Violino 2do Viola con Organo. Del Sigr. – . Kézirat. 5 db szólam. – Vpl, b) 16.

Meglévő szölamok: S, vl I, vl II, vla, org. – A többi szólam hiányzik.

Borítón másoló-poss.: Ex Partibus Thomae Ernesti Mühlner [1]782.

659. **Andante**

[*Vanhal*, Johann Baptist]: *Six variations pour le clavecin ou piano forte* composée par Jean Vanhal. Kézirat. 1 kötet [4] fol. – Győr: AMC (TK), C.1.35.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

660. **Andantino**

Verdi, [Giuseppe]: *Ernani de – . Bouquet de mélodies pour le piano* par Ferdinand Beyer. Kézirat, 22/3 1850. 1 kötet [7] fol. – Győr: AMC (TK), C.4.26.

Az évszám a mű végén is megtalálható.

Borítón poss.: F: Kurzweil.

661.

Vogel, [Johann Christoph]: Overture aus Demophon. Kézirat, (Oedenburg den 8 December Anno 1830.) P [16] fol., 23 db szólam. – LF, No. 19.

Az évszám a P utolsó kottás lapján áll.

Poss.: Zeneegylet.

662. *Andante maestoso*
Musical notation for 'Andante maestoso' in 3/4 time, featuring a melodic line with a dynamic marking of *sfz* and a first ending bracket.

Wallace, [W. Vincent]: Overture zur Oper Maritana, für das Pianoforte. von Vincenz Wallace. Kézirat, 15/3 1850. 1 kötet [9] fol. – Győr: AMC (TK), C.1.37.

Poss.: F. Kurczveil.

663. *Muovette graziosa*
Musical notation for 'Muovette graziosa' in 3/4 time, featuring a melodic line with a dynamic marking of *sfz*.

Muovette graziosa
Musical notation for 'Muovette graziosa' in 3/4 time, featuring a melodic line with a dynamic marking of *sfz*.

Adagio
Musical notation for 'Adagio' in 3/4 time, featuring a melodic line with a dynamic marking of *sfz*.

Allegro
Musical notation for 'Allegro' in 3/4 time, featuring a melodic line with a dynamic marking of *sfz*.

Marsch
Musical notation for 'Marsch' in 3/4 time, featuring a melodic line with a dynamic marking of *sfz*.

Favork - Ländler
Musical notation for 'Favork - Ländler' in 3/4 time, featuring a melodic line with a dynamic marking of *sfz*.

Allegro
Musical notation for 'Allegro' in 3/4 time, featuring a melodic line with a dynamic marking of *sfz*.

Pastorella
Musical notation for 'Pastorella' in 3/4 time, featuring a melodic line with a dynamic marking of *sfz* and a first ending bracket.

Pastorella

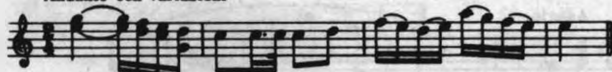
Pastorella

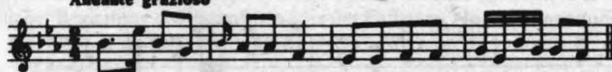
Variazioni

Andante con variazioni

Andante grazioso

Menuetto 3tio grazioso

Allegro

Landwehr Marsch Allegretto

Waszats, Wenz[el]: Germanicce proo Clavicembalo ou Piano Forte von Herrn — —. Kézirat. 1 kötet [17] fol. — Győr: AMC (TK), C.1.68.

Tartalma: Rondo. Allegro. — Reduth Deutsche 1–11. — 3 Pastorella. — Variazioni (10). — Thema. Andante con variazioni (2). — Andante grazioso (2 variációval). — Menuetto 3tio. — Allegro. — Landwehr Marsch. — Marsch aus der Oper Der Capellmeister für das Pf. — Favorit-Ländler. — Menuetto grazioso 1–2. — Adagio. — Allegro.

Címlapon poss.: wor[!] den Frantz Kurtzweil.

664.

Adagio

Lei - se lei - se from - me Wei - se

(Weber, [Carl Maria von]): (Aria aus der Oper Der Freyschütz.) Kézirat. 22 db szólam. — LF, No. 18.

Recitativo: „Wie nahte mir...“ — aria: „Leise, leise, fromme Weise...“

Másolási dátum a fg II-szólam hátlapján: Oedenburg den 18tr. 3 tr. M. [1]844.

Poss.: Zeneegylet.

665. **Allegretto**

ob. solo

Annchen Kommt ein schlanker Bursch gegang - gen

Weber, C[arl] M[aria] von: Arie (,,Kommt ein schlanker Bursch gegangen...") aus der Oper Freyschütze, mit Begleitung des Pianoforte. Kézirat. 18 db szólam, közte egy KLA is. - LF, No. 29.
Poss.: Zeneegylet.

666. **Adagio**

ch. vic. solo

Agathe Und ob die Wol - ke sich ver - hül - le

Weber, C[arl] M[aria] von: Cavatine (,,Und ob die Wolke sich...") aus der Oper der Freyschütz. Kézirat. P [8] fol., 17 db szólam. - LF, No. 17.
Poss.: Zeneegylet.

667. **Allegretto grazioso**

Annchen Schelm halt fest

Weber, C[arl] M[aria] von: Duett (,,Schelm halt fest, ich will dich lehren...") aus der Oper Freyschütze mit Begleitung des Pianoforte. Kézirat. 18 db szólam, közte 2 KLA is. - LF, No. 22.

668. **Kräftig**

Du Schwerdt an mei - ner Lin - ken

Weber, Carl Maria von: Leyer und Schwerdt von Theodor Körner. Für 4 Männerstimmen mit willkürlicher Begleitung des Pianoforte oder der Gitarre. No. 1. Schwerdtlied. Wien Diabelli, C. et D. No. 1000. 5 db szólam. - Győr: AMC (TK), 1631.
Poss.: FKurzweil.
A 668 - 672. tételek közös borítóban.

669. **Vivace assai**

Frisch auf Frisch auf mit raschem Flug, frei liegt

Weber, Carl Maria von: Leyer und Schwerdt von Theodor Körner. Für 4 Männerstimmen mit willkürlicher Begleitung des Pianoforte oder der Gitarre. No. 3. Reiterlied. Wien Diabelli, C. et D. No. 1002. 5 db szólam. - Győr: AMC (TK), 1631.
Poss.: FKurzweil.
A 668 - 672. tételek közös borítóban.

670. **Adagio non troppo**

Hör' uns All - mäch - ti - ger! hör' uns All - gü - ti - ger!

Weber, Carl Maria von: Leyer und Schwert von Theodor Körner. Für 4 Männerstimmen mit willkürlicher Begleitung des Pianoforte oder der Gitarre. No. 4. Gebet. Wien Diabelli, C. et D. No. 1003. 5 db szólám. – Győr: AMC (TK), 1631.

Poss.: FKurzweil.

A 668 – 672. tételek közös borítóban.

671. **Moderato mosso**

Das Volk steht auf, der Sturm bricht los

Weber, Carl Maria von: Leyer und Schwert von Theodor Körner. Für 4 Männerstimmen mit willkürlicher Begleitung des Pianoforte oder der Gitarre. No. 5. Männer und Buben. Wien Diabelli, C. et D. No. 1004. 5 db szólám. – Győr: AMC (TK), 1631.

Poss.: FKurzweil.

A 668 – 672. tételek közös borítóban.

672. **Bequem**

Schlacht du brichst an! Grüsst sie im freundi - gem Krei - se

Weber, Carl Maria von: Leyer und Schwert von Theodor Körner. Für 4 Männerstimmen mit willkürlicher Begleitung des Pianoforte oder der Gitarre. No. 6. Trinklied vor der Schlacht. Wien Diabelli, C. et D. No. 1005. 5 db szólám. – Győr: AMC (TK), 1631.

Poss.: FKurzweil.

A 668 – 672. tételek közös borítóban.

673. **Adagio**

vi. I

Weber, C[arl] M[aria] von: Overture aus (der Oper der) Freyschütz. Kézirat. 31 db szólám. – LF. No. 28.

Poss.: Zeneegylet.

674. **Allegro moderato**

ch.

2

Max O die - se Son - ne

Weber, C[arl] M[aria] von: Terzett sammt Coro aus der Oper Freyschütz. Kézirat. P [24] fol., 57 db szólám. – LF, No. 17., P 93.

Poss.: Zeneegylet.

675. *Adagio non tanto*

Ter - ra ter - ra ter - ra

Weigl, [Joseph]: Aria in B: („Terra tremuit. . .”) Soprano. Violin 1m. et 2do. Flauti 1m et 2. Obois et 2. Clarinetti 1m. et 2do. Flauti 1m et 2. Obois 1m et 2. Clarinetti 1m et 2. Fagotti im et 2. Viola et Violon.
Dal Sig: -. Kézirat. 10 db szólam. - Vpl, a) 58, b) 98, c) 28 - áthúzva.
Szólamok: S, vl I, vl II, vla, cb, fl I-II, ob I-II, clar I-II, fg I-II, cor I-II.

676.

Weigl, [Joseph]: Duett „Durch das Band der reinsten Liebe. . .” aus der Schweizerfamilie von Ios. - Leipzig Peters, 870. 1 kötet, KLA 10 p. - Győr: AMC (TK), 1823.

677. *Allegretto*

Pria ch'io l'im - pe - gno ma - gistral pren - do

Weigl, [Joseph]: Terzetto („Pria ch'io l'impegno magistral prendo. . .”) dell'Opera L'amor marinaro per il Clavicembalo Del Sig: Giuseppe - . Kézirat. 1 kötet [5] fol. - Győr: AMC (TK), 806.
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

678. *Moderato*

S. Sichern. schallen, Äh-ren fal - ten

Weiss, L.: Erntelied für 4 Singstimmen von - . Professor am Conservatorium. Op. 23. Kézirat, (21. Juni 1861). P [4] fol., 8 db szólam. - Győr: AMC (TK), 42.
Szólamok: 2 S, 2 A, 2 T, 2 B.

Az énekszólamok végén másolói feljegyzés: J. Kirchknopf. A P Kurzweil kézírásával való, végén másolói feljegyzés: den 21ten Juni 1861 FK jun. - A P-ben nincs énekszöveg!

Poss. a címlapon: Franz Kurzweil jun. Regens. Chori.

679. *Andante*

fl.

Wend: [Quintetto.] Kézirat. 5 db szólam. - Győr: AMC (TK), J. I. 15.

Szólamok: fl-ob, vl, vla I, vla II, vlc.

Tételek: Andante, 6/8, B - Grazioso, 3/4, B.

680. *Largo / Larghetto*

A. solo A - ve A - ve Re - gi - na

Werner, [Gregor Joseph]: Ave Regina à 4. Voci 2. Violini. Con Organo. Authore D[o]m[in]o - . Kézirat. 8 db szólam. - Vpl, a) 11, b) 6.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, org.

Borítón másoló-poss.: Mathiae Fabriczj.

681. *Allabreve*

T. Ro - ra - te coe - li coe - li de - su - per
B. coe - li coe - li de - su - per

Werner, [Gregor Joseph]: Rorate. à 4 Voci Violins 2bus con Organo è Violone. Del Sigre. Gregorio Josepho -. Kézirat. 11 db szólam - Vpl, a) 6, b) 3.

Szólamok: SATB, vla I, vla II, vlne, trombone I, trombone II, 2 org.
Borítón másoló-poss.: Th: Ern: Mühlner.

682. I.

C. Ro - ra - te Ro - ra - te coe - li de - su - per

II.

C. Ro - ra - te coe - li coe - li de - su - per

Werner, [Gregor Joseph]: 2 Rorate a Canto, Alto Tenoro Basso Violino 1mo Violino 2do et Organo et Viola. Del Sig: Gregorio -. Kézirat. 16 db szólam. - Vpl, a) 4, b) 1.

Szólamok: 2 C, 2 A, 2 T, 2 B, 2 vl I, 2 vl II, 2 vlne, 2 org.
Borítón másoló-poss.: FKurzweil Regens-Chori.

683. *Andante*

C. conc. solo
Sal - ve sal - ve sal - ve Re - gi - na

Werner, [Gregor Joseph] (?): (Salve Regina.) Kézirat. 8 db szólam. - Vpl, a) 45, b) 22.

A címlapon mind a szerző neve, mind pedig Schmidt neve ceruzával. Lehet, hogy ez Ferdinand Schmidt műve?

Szólamok: C conc, A conc, T rip, B rip, vl I, vl II, 2 org.

684.

C. Sal - ve Re - gi - na sal - ve

Werner, [Gregor Joseph]: Salve Regina alla Capella à 4. Violis 2. Con Organo. Del Sig: -. Kézirat. 14 db szólam. - Vpl, b) 24, c) 13.

Szólamok: 2 C, 2 A, 2 T, 2 B, 2 vla I, vla II, 3 org.
Borítón másoló-poss.: Ex Partibus Thomae Ernesti Mühlner.

685. I.

C. Sal - ve Re - gi - na sal - ve

II.

A. solo Sal-ve Re-gi - na, Re-gi - na Ma - ter mi - se - ri - cor - di - ae

Werner, [Gregor Joseph]: Salve Duplex. à Canto Alto Tenore Basso Violino Primo Violino Secundo con Organo. Del Sigre. — Kézirat. 6 db szólam. — Vpl, b) 24.

Meglevő szólamok: C, A, T, vl I, vl II, org. — A többi szólam hiányzik.
A kézírás Mühlneréhez hasonló.

686.

Allab:

B. Sal - ve Sal - - ve Re - gi - na

Werner, [Gregor Joseph]: Salve Regina à 4 Voci Viola 1ma Viola 2da Con Organo è Violone. Del Sigre. Gregorio — Kézirat. 15 db szólam. — Vpl, a) 46, b) 25.

Szólamok: 2 C, 2 A, 2 T, 2 B, 2 vla I, vla II, vlne, 2 org. — A duplum-szólamok is korabeliek.
Borítón másoló-poss.: Thomae Ern: M[ühlner]:

687.

Allegro

S. Te te De - um lau - da - mus

Werner, [Gregor Joseph]: Te Deum Laudamus à 4. Voci Conc. to 2. Violini. 2. Clarini. 2. Oboe. Tympano. Con Organo è Violone. Auth. Sigre. Gregorio — Kézirat. 19 db szólam. — Vpl, a) 18, b) 9.

Szólamok: 2 S, A, T, 2 B, vl I, vl II, vlne, ob I, ob II, 2 clarino I, 2 clarino II, 2 timp, 2 org.

688.

Allegro moderato

C. Ky - ri - e e - lei - son Chri - ste e - lei - son

Widerhofer, [Franz Xaver]: Lytaniae a B. a 4 Vocibus. 2 Violinis 2 Clarinis Tympano. Organo et Violone. Del Sig: Franc: Xav: Widerhofer. Kézirat. 11 db szólam. — Vpl, a) 59, b) 18 — áthúzva.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org. — A 2 vl-szólam későbbi időből való.

689.

Allegretto

T. I Das Sin - gen ist ein köst - lich Ding

Wiessner, Franz: Terzetto (Lob des Gesanges) für T Imo T 2d. und Basso mit Pianoforte-Begleitung von — — 2. Aufl. Kézirat. P [2] fol., 3 db szólam. — Győr: AMC (TK), NA. 1. 14.

Feltehetően egy nyomtatványról készült másolat.
Cimlapon poss.: FKrzwl sen. — leragasztva.

690.

Wilde, Joseph: XXXII. sehr beliebte Walzer für das Pianoforte von Herrn — — , Musik-Directeur. No. 2. (No. 19–32.) Wien Chemische Dr., 1926. 1 kötet 7 p. Koll. 6. — Győr: AMC (TK), C. 12.

691. **Allegro maestoso**

vl. I

B.

Tu-i sunt coe-li coe-li

Winter, [Peter J]: Aria aus die Löwen Ritter („Tui sunt coeli . . .”) a Due Violini Due Oboe Due Clarinetti Due Corni Due Clarini Viola Tympano et Contra Basso. Del Sig. –. Kézirat. 17 db szólam. – Vpl, b) 6.

Címlapon valamivel későbbi, tintás kiegészítés: duo fagotto, és: Stephanyi.

692. **Lento**

vl.

Winter, [Peter J]: Overture aus Tamerlan. Kézirat. P 16 p., 25 db szólam. – LF, No. 22.
Poss.: Zeneegylet.

693. **Adagio**

vl.

cb.

Wisner von Morgenstern, Georg Carl: Overture zu dem Melodram (zur Oper) Viola, von Freyherrn von Auffenberg, Musik von – –, Director des Musikvereins zu Agram, Ehren Mitglied der phylharmonischen Gesellschaft zu Laibach etc. etc. Kézirat. P 50, [1] p., 32 db szólam. – LF, Nro. 53.
Poss.: Zeneegylet.

694. **Adagio**

C.

Ky-ri-e e-lei-son Ky-ri-e e-lei-son

Wohlmann, Sam[uel]: Kyrie ex C. 4. a 11. Voc. Canto. Alto. Tenore. Basso. Violino. 1. Violino. 2. Clarino. 1. Clarino. 2. Tympanis. Violono. con Organo dal Signore – –. Kézirat. P [4] fol., 11 db szólam. – Ev. M 002.

Csak Kyrie-Gloria tételek.

Régi jelzetek a P címlapján: 144. ill. VIII.

M. Koseck kézírása.

695. **A. conc.**

A. conc.

Mi-se-re-re me-i De-us

Wohlmuth, Johann: Miserere. 5 voc. C. C. A. T. B. in Conc. 5 in Ripieno 2 Violin. (et 3 Trombon pro lubitu) – –. Kézirat, A, A[nn]o 1696. 14 db szólam. – Ev, M 027.

Szólamok: C I, C II, A, T, B concti., C I, C II rip, vl I, vl II, vla A-trombone, vla T-trombone, trombone B, vlne, org. Az A, T, B ripieno-szólamok hiányoznak.

Borítón régi jelzet: 33.

702. *In mäßiger Bewegung*

Hört ihr lie-ben deutschen Frauen

Zumsteeg, J[ohann] R[udolf]: Die Büssende. Ballade von Friedrich Leopold Grafen zu Stollberg. (Singstimme-Pf.) Wien Mollo, M. 1520. I kötet 29 p. – Győr: AMC (TK), 1773.
Poss.: Franz Kurzweil.

Anonim, szerző nélküli művek

703.

Ach ach ach das ich Wassers

„Ach dass ich Wassers gnug hätte...” Kézirat. 6 db szólam. – Ev, K 195.
2 tételes kantáta.
Meglévő szólamok: CATB, vl I, cont.

704.

Ach Eh-Gott un-ser E-he-band

„Ach Eh Gott unser Ehe Band...” Kézirat. 1 db C-szólam. – Ev KX 15.
Kantáta. Részei: F, 4/4 – Tutti – Aria, a, 3/4.

705.

Woh-lan woh-lan al-le die ihr durstig seyde

P. II.

Er hat ein Ge-dächtniss

Am Grünen Donnerstag. „Wohlan, alle die ihr durstig seyde...” Kantáta, 1738. P [6] fol., 8 db szólam.
– Ev, K 138.
Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, cemb.
A szólamanyagban csak a 2. pars található.
8 tételes kantáta.
Régi jelzet: 30.

706. 1. + Trio

Apollions-Deutsche[!]. Kézirat. 1 kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C. 36. 6.
Zongoradarabok gyűjteménye. Tartalma 4 db tánc.
Poss.: Franz Kurzweil.

707. **Rec.**
Andante

A. Vi-cta vi-cta e se ve-ri-tas

Aria

vl. I

22

A. Syl- ves - - tres

Arietti Alto Sollo[!] Alto obligatt: Due Violini et Violini et Viola. Due Flauto. Due Corno et Basso.
Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, b) 82.
Szólamok: A solo, vl I, vl II, vla, fl I, fl II, cor I, cor II, cb.
Recitativo: „Victa e se veritas...” – aria: „Sylvestres ... tantum bellae...” – pars 2.: „Ergo agite...”
Boritón másoló-poss.: Ex Rapite Signore Mühlner.

708. **Verbunkos 1.**
Andante

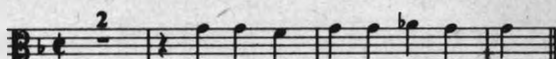
Ausgesuchte Ungarische Nationaltänze im Clavierauszug von verschiedenen Zigeunern aus Galantha.
1. Satz. Wien Sauer, S. S. 99. 1 kötet 7 p. Koll. 11. – Győr: AMC (TK), C. 12.
Poss.: FKzwl [= Franz Kurzweil].

709. 1.

4 Badner Deutsche für das Piano-Forte. Kézirat. 1 kötet [4] fol. – Győr: AMC (TK), C. 6. 43.
Poss.: FKzwl [= Franz Kurzweil].

710.

„Befiel dem Herrn deine Wege...” Kézirat. 1 db C-szólam. – Ev, KX 16.
5 tételes kantáta. Tétélei: G, 4/4 – Duetto G, 3/4 – Basso recitativo – Duetto – Tenor recitativo.
M. Koseck kézírása.

711.
A. Be - hüt uns lie - ber Her - re Gott

„Behüt uns, lieber Herre Gott...“ Kézirat. 3 db szólam. – Ev, K 213.
Meglévő szólamok: A, T, B.

712.
fl. I

C. solo An - ge - neh - mer Schä - fer - flu - ren

Cantata „Angenehme Schäferfluren...“ a Traverso I. Traverso II. Violino I. Violino II. Canto Solo con Cembalo ou Violono. p. M. C. [= Michael Koseck?]. Kézirat. P [6] fol., 6 db szólam. – Ev, K 116.
Szólamok: C solo, fl I, fl II, vl I, vl II, cemb.
5 tételes kantáta.
M. Koseck kézírásával.
Boritón régi jelzet: 8.

713.

[Ciaccona?] Kézirat. 1 db szólam. – Ev, J 002.

[2] fol., az eleje hiányzik. A mű 2 szisztémára íródott, billentyűs hangszerre, számozott basszus nélkül. – A valószínűsített témát l. fent.

714.
Dancket dem Herrn dancket dem Herrn denn er ist sehr freundlich

„Dancket dem Herrn...“ Kézirat. 1 db C-szólam. – Ev, KX 5.

Tételek: „Dancket dem Herrn denn er ist sehr freundlich...“, C, 3/4 – Basso recitativo – Basso solo – Tenor recitativo – tutti, C, 4/4. – Nem azonos 623. sz. kantátával.

715.

Deutsche. Kézirat. 1 kötet [4] fol. – Győr: AMC (TK), C. 2. 64.
Tartalma 5 tánc, zongorára.
Poss.: Franz Kurzweil.

716.

Deutsche. Kézirat. 1 kötet [1] fol. – Győr: AMC (TK), C. 2. 67.
Tartalma 6 tánc, zongorára.
Másoló-poss. (esetleg szerző is?): v Kurzweil.

1.
717.

Deutsche von Wallch[!?] u. Kugler für das Pianoforte. Kézirat. I kötet [5] fol. – Győr: AMC (TK), C. 6. 6.

Tartalma: 1. Walzer v[on] Wallach. – 4. Schweizer Walzer, par Kugler., 1–8. keringők 1–4. német táncok, név nélkül.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

718.
 vl. I

 5
 T. Sie - he, sie - he! ich ste - he vor der Thür

[Dominica] I Advent: „Siehe ich stehe vor der Thür...“ Kézirat. P [4] fol., 6 db szólam. – Ev, K 190.
 Szólamok: C, T, B, vl I, vl II, cont. – Az A-szólam hiányzik.

5 tételes kantáta.

M. Koseck kézírásával.

719.
 vl. I

 5
 S. Komm.komm. komm,komm
 T. Ja, ja, ich komme bald

Dom[onica] II Advent: „Komm, komm...“ – „Ja, ja, ich komme bald...“ Kézirat. P 12 p., 9 db szólam. – Ev, K 109.

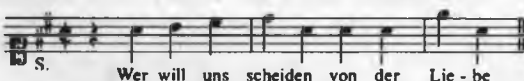
Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, org.

A P borítója hiányzik.

Régi jelzet: 20.

6 tételes kantáta.

M. Koseck kézírásával.

720.
 S. Wer will uns scheiden von der Lie - be

Dom: III. Advent: „Wer will uns scheiden von der Liebe...“ Kézirat, [dje] 28 Nov: 1732. P [13] fol., 9 db szólam. – Ev, K 110.

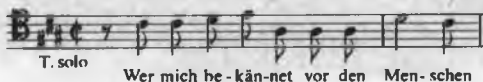
Szólamok: 2 C, A, T, B, vl I, vl II, vlne, org.

7 tételes kantáta.

Régi jelzet: 3.

M. Koseck kézírásával.

721.

Dom: 4. Advent: „Wer mich bekennet vor den Menschen . . .” Kézirat. P 14 p, 10 db szólam. – Ev, K 112.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, cor I, cor II, vlne, org.

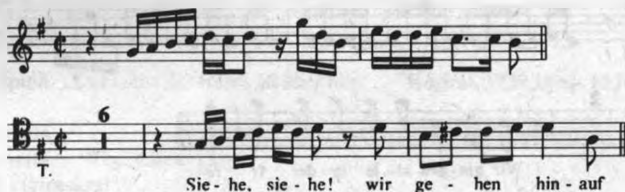
A P borító nélkül.

9 tételes kantáta.

Régi jelzet: 5.

M. Koseck kézírásával.

722.

Dominica Esto mihi. „Siehe, siehe wir gehen hinauf . . .” – Reminiscere. Kézirat. P [2], [2] fol. – Ev, K 191.

Két ünnepre is szóló, egyazon szövegű kantáta, 2 tételben.

M. Koseck kézírásával.

723.

Dom: Jubilate. „Der Herr hat mich verlassen . . .” Flat: Travers: 2 Violin. Kézirat. P [8] fol., 5 db szólam. – Ev, K 146.

Szólamok: C, B, vl I, vl II, org.

4 v. 6 tételes kantáta.

Régi jelzet: 37.

M. Koseck kézírásával.

724.

Dom: Judica. „Meiner Verfolger und Widersacher . . .” Kézirat, 1738 d[ie]: 19 Martij. P [6] fol., 8 db szólam. – Ev, K 136.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.

7 tételes kantáta.

Régi jelzet: 28.

M. Koseck kézírásával.

725. *Allabreve*

Der Herr ken - net die Ta - ge

Dom. Laetare. „Der Herr kennet die Tage . . .” Kézirat d[ie]: 2 Mart: 1739. P [4] fol., 9 db szólam. – Ev, K 134.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vln, org.

6 tételes kantáta.

Régi jelzet: 26.

M. Koseck kézírásával.

726.

Wir gin - gen al - le in der Ir - re

Dom: Mis[ericordial] D(om[ini]): „Wir gingen alle in der Irre . . .” Kézirat. P [4] fol., 10 db szólam. – Ev, K 144.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vla I, vla II, vln, org.

6 tételes kantáta.

Régi jelzet: 35.

M. Koseck kézírásával.

727.

Seyd ihr denn stumm dass ihr

Dom. Oculi. „Seyd ihr denn stumm dass ihr . . .” Kézirat, 1738 d[ie]: 7 Mart.: P [7] fol., 8 db szólam. – Ev, K 133.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vln, org.

9 tételes kantáta.

Régi jelzet: 25.

M. Koseck kézírásával.

728.

Pi - la - tus Je - sum gei - sseln liess

Dom. Palmarum. „Pilatus Jesum geisseln liess . . .” Kézirat. P [8] fol., 8 db szólam. – Ev, K 137.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vln, org. – A pars 1. és pars 2. külön-külön füzve a P-ban.

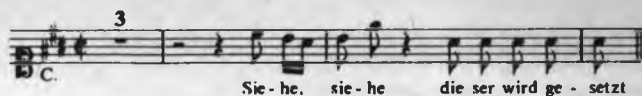
9 tételes kantáta.

Régi jelzet: 29.

M. Koseck kézírásával.

729.

vl. I

Dom: post: Nativit: „Siehe, siehe, dieser wird gesetzt zu einem Fall...“ Kézirat. P[6] fol., 9 db szólam.
– Ev, K 117.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, 2 org.

6 tételes kantáta.

Régi jelzet: 9.

M. Koseck kézírásával.

Dom: 1. p[ost]: Epiph: „Der Geist der Herrn ist über mir...“ Kézirat, 1739. d[ie]: 10 Jan: P 15 p. – Ev, K 122.

8 tételes kantáta.

Borító hiányzik. – Régi jelzet: 13.

M. Koseck kézírásával.

D[ominica]: II p[ost]: Epiph: „Euer Gedanken sind nicht meine Gedanken...“ Kézirat, „componirt d: 10 Jan: 1729“. P 8 p., 10 db szólam. – Ev, K 123/a.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, trombone A, trombone T, cemb, org.

6 tételes kantáta. – A P részben áthúzva.

Régi jelzet: 14 NB.

M. Koseck kézírásával.

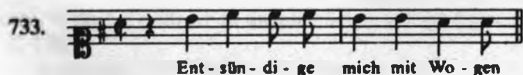

Dom: II p[ost]: Epiph: „Eure Gedanken sind nicht meiner...“ Kézirat, 1738 d: 16 Jan: P 7 p. – Ev, K 123/b.

5 tételes kantáta.

Régi jelzet: 14.

M. Koseck kézírásával.

Dom. III p[ost]: Epiph: „Entsündige mich mit...“ Kézirat, d[ie]: 18 Jan: 1738. P[6] fol., 9 db szólam. – Ev, K 124.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, cemb, org.

8 tételes kantáta.

Régi jelzet: 15.

M. Koseck kézírásával.

734.

C. Gott hilft mir Gott hilft mir

Dom: IV. p. Epiph: „Gott hilft mir den dass . . .” Kézirat, d[í]je: 20 Jan: 1735. P[5] fol., 10 db szólam. – Ev, K 125.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vla I, vla II, vlne, cont. – Az A, T, B, vl I, vl II, vlne-szólamok és a P M. Koseck kézírásával.

Régi jelzet: 16.

735.

vi. I. B. Schau Mensch! schau! schau!

Dom: V. p[ost]: Epiph: „Schau Mensch! . . .” Kézirat, 1740 d[í]je: 30 Jan: P[4] fol., 4 db szólam. – Ev, K 127.

Meglevő szólamok: 2 vl I, vl II, vlne. – A többi szólam hiányzik.

4 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 18.

M. Koseck kézírásával.

736.

Allabreve C. Der Gott - lo - se lau - ret

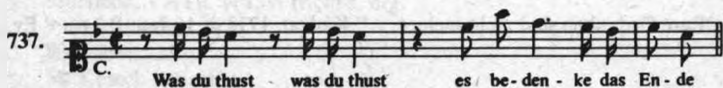
Dom: p: Nov[um]: Ann[um]: „Der Gottlose lauret auf den Gerechten . . .” Kézirat, d[í]je: 23 Dec: 1738. P[6] fol., 9 db szólam. – Ev, K 119.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, 2 cemb.

6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 11.

M. Koseck kézírásával.

737.

C. Was du thust - was du thust es be - den - ke das En - de

Dom: I. p[ost]: Trin[initatis]: „Was du thust so bedenke . . .” 2 Violin. Kézirat, d[í]je: 10 Jun: 1738. P 7 p., 3 db szólam. – Ev, K 151.

Meglevő szólamok: C, A, T. – A többi szólam hiányzik.

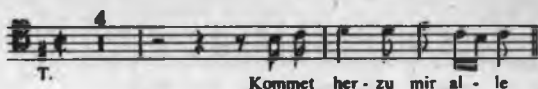
5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 47.

M. Koseck kézírásával.

738.

vi. I.

Kommet her - zu mir al - le

Dom: III. p[ost] Trinit: „Kommt herzu mir alle...” 2 Violin: 2 Violae. Kézirat, d[íj]e] Juny 1738. P 8 p.,

11 db szólam. – Ev, K 153.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vla I, cemb, org. – A vla II-szólam hiányzik.

6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 50.

M. Koseck kézírásával.

739.

Lie - be eu - re Fein - de

D[ominica]: IV post Trin[itatis]: „Liebet eure Feinde...” Kézirat, d[íj]e] 28 Juny 1738. P 8 p., 12 db szólam. – Ev, K 155.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vlne, trombone A, trombone T, cemb. – A duplum-szólamok C-be transzponáltak.

5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 52.

M. Koseck kézírásával.

740.

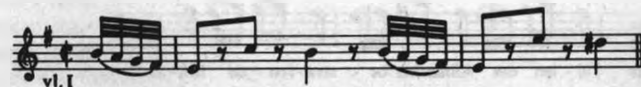

Gott seg - net den frommen ih - re Güt - her

Dom. V. p[ost] Tr[in]itatis] „Gott segnet den frommen...” Kézirat. 1 db C-szólam. – Ev, KX 9.

4 tételes kantáta.

741.

Fall un - ge - säumt

Dom: VI post. Trinit: „Fall ungesäumet in wahrer Busse...” Kézirat. P [4] fol., 8 db szólam. – Ev, K 156.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne-org, org.

6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 54.

M. Koseck kézírásával.

742. *Allabreve*

Las - set euch be - gnü - gen an dem

Dom: VII p[ost]: Trinit: „Lasset euch begnügen an dem...” 2 Viola da Braccio. Kézirat. 1738 d[ie]
 Aug: P [6] fol., 10 db szólam. — Ev, K 157.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlc I, vlc II, vlne, org.
 6 tételes kantáta. — Borítója hiányzik.
 Régi jelzet: 55.
 M. Koseck kézírásával.

743. *Allabreve*

Ihr Lie - ben. ihr Lie - ben glau - bet nicht

Dom: VIII p[ost]: Trinit: „Ihr Lieben, ihr Lieben glaubet nicht...” Kézirat. P [6] fol., 8 db szólam. —
 Ev, K 159.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.
 6 tételes kantáta. — Borítója hiányzik.
 Régi jelzet: 57.
 M. Koseck kézírásával.

744. *Allabreve*

Da - für, da - für hál - te und jedermann nemlich

Dom IX p[ost]. Trinit: „Dafür halte uns jedermann nemlich für Christi Diener...” 2 Violis Unis:
 Kézirat, d[ie]: 21 July 1738. P [4] fol., 10 db szólam. — Ev, K 160.
 Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, 2 cemb. — A 2 duplum-szólam transzponáltan!
 6 tételes kantáta. — Borítója hiányzik.
 Régi jelzet: 58.
 M. Koseck kézírásával.

745. *Allabreve*

Es fül - len des Allmachts be - stra - fen - de Blit - ze

Dom: X: p[ost]: Trinit: „Es fül - len des Allmacht...” Kézirat, d[ie] 6 Aug: 1738. P [4] fol., 11 db szólam.
 — Ev, K 161.
 Szólamok: CATB, vla I, vla II, cb I, cb II, ob, vlne, cemb.
 4 tételes kantáta. — Borítója hiányzik.
 Régi jelzet: 59.
 A P és a szólamok egy része M. Koseck kézírásával.

746.

vl. I solo

5
C. Gott Gott Gott sey mir gnä - dig
T. Gott sey mir gnä - dig

Dom: XI. post: Tr[initatis]: „Gott sey mir gnädig . . .” 2 Hautb: d: Amour 2 Violin. Kézirat. P [8] fol., 10 db szólam. – Ev, K 162.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vla I, vla II, vlne, org.

9 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 60.

M. Koseck kézírásával.

747.

C. Je - sus Christus ist der wahrhaf - ti - ger Gott

Dom: XII post: Trinit: „Jesus Christus ist der wahrhaftige Gott . . .” Kézirat. P [4] fol., 11 db szólam. – Ev, K 164.

Szólamok: CATB, fl, cor I, cor II, vl I, vl II, vlne, cemb.

5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 62.

M. Koseck kézírásával.

748.

vl. I solo
T. solo
See - lig sind die Au - gen

Dom: XIII [post]: Trinit. „Seelig sind die Augen . . .” Kézirat, d[ie]: 21 Aug: 1738. P [6] fol., 8 db szólam. – Ev, K 165.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.

6 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: 63.

M. Koseck kézírásával.

749.

vl. I
C.
Wir, wir ha - ben ei - nen Gott

Dom: XIV post: Trinit: „Wir haben einen Gott . . .” Kézirat, 1737 d[ie]: 5 Aug. P [8] fol., 8 db szólam. – Ev, K 166.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org. – A vonós-szólamok C-be, az énekszólamok és org-szólam B-be irtan található!

7 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 64.

M. Koseck kézírásával.

750. **Rec.**
B. Ach! ach! welche Bit - terkeit der Schmerzen

Dom: XVI p[ost]: Trinit: „Ach, welche Bitterkeit . . .” Kézirat. P [4] fol., 13 db szólam. – Ev, K 168.
Szólamok: C, A, 2 T, B, 2 vl I, 2 vl II, vln, vlc I, vlc II, org.
5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
Régi jelzet: 67.
M. Koseck kézírásával.

751. **Rec.**
vl. I
B. Hal-tet mei-nen Sab-bath

Dom: XVII p[ost]: Trinit: „Haltet meinen Sabbat . . .” 2 Violin. Kézirat, 1738. P 10 p., 8 db szólam. –
Ev, K 170.
Szólamok: C, A, T, B – hiányos, vl I, vl II, vln, org. – A B szólamban csak a zárókorál található meg.
6 tételes kantáta.
Borítón régi jelzet: 69.
M. Koseck kézírásával.

752. **Rec.**
C. Die theu-re Lie-be!
vl. I
C. solo du du bist ja hoch be - drängte

Dom: 18 post Trinit: „Die teure Liebe . . .” Kézirat, 1738 d[ie]: 2 Oct. P 8 p., 10 db szólam. — Ev, K 171.
Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vln, cemb.
5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
Régi jelzet: 70.
M. Koseck kézírásával.

753. **Rec.**
vl. I
A. solo Ach, ach Gott, ach Gott! Wie drückt die Last

Dom: XIX p[ost]: Trinit: „Ach Gott wie drückt die Last . . .” Kézirat, 1738 d[ie]: 6 Octob: P[4] fol., 8 db szólam. – Ev, K 173.
Szólamok: C, A, B, 2 vl I, vl II, vln, cemb. – A többi szólam hiányzik.
4 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
Régi jelzet: 72.
M. Koseck kézírásával.

754.

vi. I
T. solo
Kommet zur Hochzeit

Dom: XX: p[ost]: Trinit: „Kommet zur Hochzeit...“ Kézirat, 1746. Oct. P [6] fol., 10 db szólam. – Ev, K 174.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, trombone A, trombone T, vlne, cemb.
5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
Régi jelzet: 73.
M. Koseck kézírásával.

755.

Allabreve
C.
So ihr den Menschen ih - re

Dom: XXII. p[ost]: T[rinitatis]: „So ihr den Menschen ihre...“ Kézirat. P [6] fol., 9 db szólam. — Ev, K 176.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, org.
5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
Régi jelzet: 76.
M. Koseck kézírásával.

756.

vi. I
C.
Je - dermann je - dermann je - dermann sey un - therthan

Dom: XXIII. p[ost]: Trinit: „Jedermann sey untherthan der Obrigkeit...“ Kézirat. P [4] fol., 11 db szólam. – Ev, K 177.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, cor I, cor II, org.
5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
Régi jelzet: 77.
M. Koseck kézírásával.

757.

vi. I
A. solo
Herr, Herr, schau doch meine mat - te See - le

Dom: Quasimodogen: „Herr, schau doch meine matte Seele...“ Kézirat. P [4] fol., 10 db szólam. – Ev, K 143.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, cor I, cor II, org.
5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
Régi jelzet: 34.
M. Koseck kézírásával.

758.

Sie - he, sie - he das das das

Dom: Quinquagesima]. v[el]: Esto mihi. „Siehe, siehe, dass ist Gottes Lamm . . .” Kézirat, 1739. d[ie]: 4

Feb: P [5] fol., 8 db szólam. – Ev, K 130.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, cemb, org.

10 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 21.

M. Koseck kézírásával.

759.

Der Herr ist na he

Dom: Reminiscere. „Der Herr ist nahe . . .” Kézirat, d[ie]; 18 Feb: 1739. P [4] fol., 8 db szólam. – Ev, K 132.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.

6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik

Régi jelzet: 24.

M. Koseck kézírásával.

760.

Die Welt ver - ge - het

Dom: Septuagesimae. „Die Welt vergehet . . .” Kézirat, 1739. d[ie]: 19 Jan: P 8 p., 10 db szólam. – Ev, K 128.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, tr A, tr T, org.

6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 19.

M. Koseck kézírásával.

761.

Neh - met das Wort an mit Sanftmuth

Dom: Sexagesima] „Nehmet das Wort an mit Sanftmuth . . .” Kézirat, 1739. d[ie] Jan: P 8 p., 11 db szólam. – Ev, K 129.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, trombone A, trombone T, fg, vlc, org.

6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 20.

M. Koseck kézírásával.

762. *Lento*

vi. I-II
vla. I
vla. II

„Dulde dich...” Kézirat. 4 db szólam. – Ev, KX 1.

Töredék, borító nélkül. – Meglevő szólamok: vl I, vl II, vla I, vla II. – A többi szólam hiányzik.

763.

vl. I
B.

Ed-le Mu-sen eu-re Flö-ten

„Edle Musen eure Flöten und die Lieder der Poeten...” Kézirat. P [6] fol., 7 db szólam. – Ev, K 182.

Szólamok: B solo, 2 fl, vl I, vl II, vln, cemb. – Az egyik fl-szólam F-be transzponáltan!

5 tételes kantáta.

M. Koseck kézírásával.

764.

C. I

Er-halt uns Herr bey dei-nem Wort

„Erhalt uns Herr bey deinem Wort...” Kézirat. 4 db szólam. – Ev, K 216.

Szólamok: C I, C II, vl I, vl II. – A többi szólam hiányzik. Motetta, 4 versszakkal.

765.

C. I

Jauchzet ihr Himmel

F: I: Natalium. „Jauchzet ihr Himmel...” 2 Clarin. 2 Violin. Kézirat, [d]je: 9 Dec: 1729. P [12] fol., 14 db szólam. – Ev, K 113.

Szólamok: C I, C II, A, T, B, 2 vl I, 2 vl II, vln, clarino I, clarino II, timp, org.

7 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 6.

M. Koseck kézírásával.

766.

vl. I
S.

O Wun-der Nacht

F: Nat[alitia]: Christi. „O Wundernacht...” 2 Clarin. 2 Violini. Kézirat. P [4] fol., 9 db szólam. – Ev, K 208.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, clarino I, clarino II, cont.

5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

A P M. Koseck kézírásával.

767.

vi. I

A. I. Hirt Stil - le Nacht

C. I Engel Erwacht, er - - wacht

Fer: I. Natal. „Stille Nacht... hilft Himmel... Kézirat. 14 db szólam. — Ev, K 203.
 Szólamok: C I (Engel), C II (Engel), A (I. Hirt), T I (2. Hirt), T II (3. Hirt), B, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, timp, cont. — Az org-szólam B-be transzponáltan!
 6 tételes kantáta.
 M. Koseck kézírásával.

768.

vi. I

C. Al - le al - le die Gott see - lig lo - ben wol - len

Fer: 2. Natalit. „Alle, die Gott selig loben...” Kézirat. 12 db szólam: — Ev, K 214.
 Szólamok: CATB, 2 vl I-cornetto, 2 vl II, vlne, trombone T, trombone B, cont.
 7 tételes kantáta.
 M. Koseck kézírásával.

769.

cor. I

B. Auf, auf, auf, auf, auf, auf, auf, auf ihr schönen

(2. Fer: Natalit:) „Auf, auf, ihr schönen Engelschöre...” Kézirat. P [4] fol., 2 db cor-szólam. — Ev, K 210.
 A P kezdetén „pars altera” felirattal, csak a cor I és cor II szólamok vannak meg.
 7 tételes kantáta.
 A P M. Koseck kézírásával.

770.

T. Je - ru - sa - lem, Je - ru - sa - lem

Fer: II. Natal: „Jerusalem, Jerusalem die du tödest...” 2 Flaut. Trav: 2 Hautbois. Kézirat. P [7] fol. — Ev, K 114.
 10 tételes kantáta. — Borítója hiányzik.
 Régi jelzet: 7.
 M. Koseck kézírásával.

771. **vi. I** **A. solo** **Mache dich auf wer- de Licht**

Fer: Nat: „Mache dich auf...” 2 Cornu: 2 Violin: Kézirat, d[ie]: 23 Dec: 1734. P [7] fol., 12 db szólám.

– Ev, K 115.

Szólámok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, cor I, cor II, cemb, org.

9 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 8.

M. Koseck kézírásával.

772. **P. I** **vi. I** **[b]**
C. **3** **[b]**
Das Lamm das erwürget ist
P. II
T.
Ich weiss, ich weiss dass mein Erlöser lebt

Fer: 1. Pasch: „Das Lamm das erwürget ist...” Pars I. – Pars II: F: II. Pasch: „Ich weiss, das mein Erlöser...” Kézirat. P [11] fol., 35 db szólám. – Ev, K 139.

A két ünnepre szóló kantáták egybeírva találhatóak. – Szólámok: 2 C, 2 A, 3 T, 2 B, clarino I, clarino II, trombone A, trombone T, trombone B, cornetto, 6 vl I, 5 vl II, vla I, vla II, 2 vlne, timp, 2 cont, 2 org. – A duplum-szólámok az egyes pars-ok önálló szólamaiból adódnak.

13 tételes kantáta.

Régi jelzet: 31.

A címen és a pars II címe alatt is megjegyzés: abgesc[h]rieben], ill. F: II: abgesc[h]rieben]. 4 Pos: A P M. Koseck kézírásával, a szólámok egy része is tőle.

773. **vi. I**
C. **2**
Wei- ne nicht, wei- ne nicht sie- he

Fer: 1. Pasch: „Weine nicht, er hat...” Kézirat. d[ie]: 30 Mart: 1738. P [3] fol., 10 db szólám. – Ev, K 140.

A P csonka, a vége hiányzik. – Szólámok: CATB, vl I, vl II, clarino I, clarino II, timp, cont. 4 tételes kantáta.

Régi jelzet: 32.

A P, és egyes szólámok is M, Koseck kézírásával.

774. **vi. I**

Er er hat aus - ge - zo - gen die

Fer: 2. Paschat: „Er hat ausgezogen die Fürsten . . .” Kézirat, (d[ie]: 2 Feb: 1740 scripsi nocturno temp: hora nona.) P [4] fol., 14 db szólam. – Ev, K 141.

Szólamok: C, A, T, 2 B, 2 vl I, 2 vl II, vln, clarino-cor I, clarino-cor II, timp, cemb.
6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 32.

M. Koseck kézírásával.

775.

Im Frie - den las - se ich euch

Fer: III Paschat: „Den Frieden lasse ich . . .” a 2 Clarin. 2 Violin. Kézirat. P [6] fol., 12 db szólam. – Ev, K 142.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, vln, timp, org.

6 tételes kantáta.

Régi jelzet: 33.

M. Koseck kézírásával.

776.

Gros - sen Frie - den ha - ben

F: Pentecost: „Grossen Frieden haben . . .” Kézirat, d[ie]: 6 April 1737. P [6] fol., 11 db szólam. – Ev, K 149.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, timp, cemb.

9 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 44.

M. Koseck kézírásával.

777.

Ich, ich will in ih - nen woh - nen

F: 1. Pentecost: „Ich will in ihnen wohnen und in . . .” 2 Clarin 2 Violin. Kézirat, 1738: I: May. P [6] fol., 13 db szólam. – Ev, K 148.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vln, clarino I, clarino II, timp, org.

6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 42.

M. Koseck kézírásával.

778.

3
B.

Herr, Herr, wenn ich dich nur ha - be

Feria. Philippi et Jacobi. „Herr, Herr, wenn ich dich nur habe...“ 5. Trombon. Canto. 2 Violin Basso.

Kézirat. P [12] fol., 12 db szólam. – Ev, K 145.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, trombone A, trombone T, trombone B, cornetto, cont, org.
12 tételes kantáta.

Borítón régi jelzet: 36.

Részben M. Koseck kézírásával.

779.

3 solo
T.

Die Star - ken be - dürf - ten des Artztes nicht

F: Ap: Matthaei. „Die Starken bedürften des Artztes nicht...“ Flaut: Traversiere 2 Violin. Kézirat. P [6] fol., 12 db szólam. – Ev, K 167.

Szólamok: CATB, vl I, 2 vl II, vlne, fl, trombone A, trombone T, org.

7 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 66.

M. Koseck kézírásával.

780.

2
C.

Was was was ist mir der Herr

F: Ap: Matthiae. „Wer ist mir der Herr...“ Kézirat, 1739 d[ie]: 19 Feb: P 12 p., 8 db szólam. – Ev, K 131.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne-org, org.

7 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 22. M. Koseck kézírásával.

781.

Allabreve
C.

Du bist in die Hö - he ge - fah - ren

Festo Ascencionis Christi. „Du bist in die Höhe gefahren...“ 2 Clarin: 2 Violin. Kézirat, 1735. P 16 p., 12 db szólam. – Ev, K 147.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, vlne, timp, org.

10 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 40.

M. Koseck kézírásával.

782.

vi. I

C.

Las-set uns nicht eit-ler Eh-re gei-zig seyn

Festo Bartholomaei. „Lasset uns nicht eitler Ihre...“ Kézirat. P [6] fol., 8 db szólam. – Ev, K 163.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, cemb.
 7 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
 Régi jelzet: 61.
 M. Koseck kézírásával.

783.

vi. I

C.

Ihr Völ-cker, bringet her

Festo Ephanias. „Ihr Völker bringet her den Herrn...“ 2. Clar: 2 Violin. Kézirat, d[í]e: 27 Dec: 1737, P [4] fol., 12 db szólam. – Ev, K 120.
 Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, timp, cemb, org.
 6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
 Régi jelzet: 12.
 M. Koseck kézírásával.

784.

vi. I

C.

Kommt her-zu, kommt her-zu

Festo Epiph. „Kommt herzu lasset uns den Herrn...“ Kézirat. P 10 p. – Ev, K 121.
 6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
 Régi jelzet: 12.
 M. Koseck kézírásával.

785.

vi. I

C.

Der En-gel des Herrn

F: Michaelis. Archang. „Der Engel des Herrn...“ 2 Hautb: Kézirat, d[í]e: 22 Sept: 1738. P 12 p., 13 db szólam. – Ev, K 169.
 Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.
 6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.
 A vonós-szólamok C-be, az énekszólamok, org-szólam és P viszont B-be van írva.
 Régi jelzet: 68.
 M. Koseck kézírásával.

786.

Wünschet Jeru - salem Glück!

Festo Nov Anni. „Wünschet Jerusalem Glück...” Kézirat. P [10], ill. [6] fol. 20 db szólam. – Ev, K 118.

A kétféle P variáns, a [6] fol.-nak 3 ütemnyi fanfárszerű bevezetése is van. – A vokális szólamokban ez a 3 ütem szünettel van jelölve.

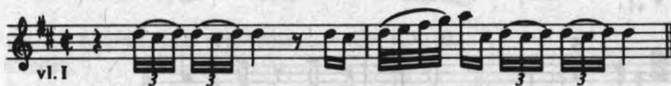
Szólamok: C I, C II, A, T, B, fl I, fl II, clarino I, clarino II, clarino III, 3 vl I, 2 vl II, vla I, vla II, vlne, timp, org.

8 tételes kantáta.

Régi jelzet: 10.

M. Koseck kézírásával.

787.

Herz - lich lieb ha - be ich dich Herr

Petri et Pauli. „Herzlich lieb habe ich dich...” 2 Viol. 4 voc. 2 Cl. o Cornu ex D. Kézirat. Anno 1738. d[íj]: 24 July. P 8 p., 11 db szólam. – Ev, K 154.

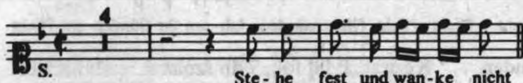
Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, vlne-org, cemb.

6 tételes kantáta.

Régi jelzet: 37.

A szólamok M. Koseck kézírásával.

788.

Ste - he fest und wan - ke nicht

Festo Reformationis. „Steh fest und wanke nicht...” 2 Cornu 2 Violin. Kézirat, d[íj]: 20 Junii 1730. P [4] fol., 9 db szólam. – Ev, K 172.

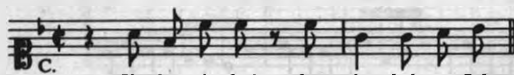
Szólamok: SATB, vl I, vl II, cor I, cor II, cont.

5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 71.

M. Koseck kézírásával.

789.

Sie - he, sie - he! der Ar - bei - ter Sohn

Fest: Sim[on]is: e Judae. „Siehe, siehe der Arbeiter...” a Flaut. Travers: transp: 2 Violin: 4 Voces. Kézirat. P [4] fol. – Ev, K 175.

A szólamok hiányoznak, a borító is. – 8 tételes kantáta.

Régi jelzet: 74.

M. Koseck kézírásával.

790.

vl. I

C.

Drey sind die da zeu-gen in Himmel

Festo S. S. Trinit: „Drey sind, die da zeugen im Himmel. . .” Kézirat, d[ie]: 6 Juny 1732. p 15 p., 13 db szólam. – Ev, K 150.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, 2 org.

9 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 46.

M. Koseck kézírásával.

791.

vl.

T.

Komm mei-ne Scháme komme her

F: Thomas: „Komm meine Scháme. . .” Kézirat. P 15 p., 8 db szólam. – Ev, K 111.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.

11 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 4.

M. Koseck kézírásával.

792.

vl. I

C.

Fliedt, fliedt, fliedt, fliedt mit den Jah-ren ihr Sünden ent-fliedt

„Fliedt mit den Jahren ihr Sünden. . .” Kézirat. P [8] fol., 7 db szólam. – Ev, K 205.

A P csonka, a vége hiányzik. – Szólamok: vl I, vla, vla II, vlne, clarino II; a B-solo tételhez még továbbiak: clarino I, clarino II, trombone A, timp.

M. Koseck kézírásával.

793.

B

B

Freu dich sehr. Kézirat. I kötet [2] fol. – Ev, J 001.

Variációk 2-szisztémás, billentyűs hangszerre, számozott basszus nélkül. – 6 variációval.

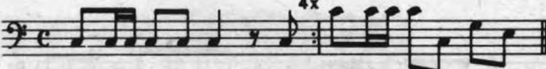
M. Koseck kézírásával.

794.

Germanica. Piano-Forte. Kézirat. 1 kötet [13] fol. – Győr: AMC (TK), I. 9. 24.
Összesen 8 mű, 3/4 tételben.
Másoló-poss. az 1. lap alján: Frantz Kurtzweil.

795.

„Gott widerstehet den Hoffärtigen . . .” Kézirat. 5 db szólam. – Ev, K 200.
Szólamok: S, B, vl I, vl II, vla. — A többi szólam hiányzik.
7 tételes kantáta.

796.

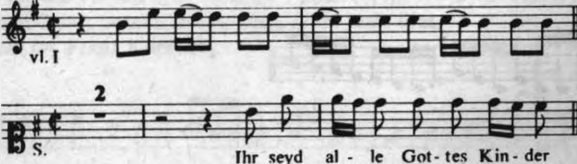
„Der Himmel ist . . .” Kézirat. 1 db vlné-szólam. – Ev, KX 10.
Motetta-töredék.

797.

Hochzeit . . . H[err]: Tit: . . . Bruders[?] mit G. Mühlin. Die gedruckte Carmen hier-von ist vorhanden.
Kézirat, 1737 d[íj]: 15. Octob. P 15 p., 13 db szólam. – Ev, K 108.
Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, cor II, org, cont. – Ezenkívül olyan szólamok, amelyek csak a mű 2.
részét tartalmazzák: vl I, vl II, vlc I, vlc II.
8 tételes kantáta.
A címlapon jelzett szöveggönyv nincs meg. – Borítója hiányzik.
M. Koseck kézírásával.

798.

„Ich bin getrost im Leben . . .” Kézirat. P [4] fol., 3 db szólam. – Ev, K 179.
Meglévő szólamok: cor I, cor II, cb.
3 tételes kantáta.
M. Koseck kézírásával.

799.

„Ihr sey alle Gottes Kinder . . .” Kézirat. 7 db szólam. – Ev, K 197.
Szólamok: SATB, vl I, vl II, cont.
5 tételes kantáta.

800. **Alla breve**

Des Wei - bes Saamen soll der Schlangen

In Festo Annunciat: M[ariae]: „Des Weibes Saamen soll der . . .” Kézirat, d[ie]: 20 Mart: 1738. P [6] fol., 12 db szólam. – Ev, K 135.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, clarino I, clarino II, vlnc, cont.

7 tételes kantáta.

Régi jelzet: 27.

A duplum vonós-szólamok, a 2 clarino- és vlnc-szólamok M. Koseck kézírásával, valamint a záró korál is.

801.

Freuet euch, freuet euch, freuet euch, freuet euch

In F: Jacobi „Freuet euch dass ihr mit Christe . . .” Kézirat. P [6] fol., 9 db szólam. – Ev, K 158.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, cemb, org. – Az org-szólam g-be transzponáltan!

8 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

Régi jelzet: 56.

M. Koseck kézírásával.

802.

Das Volk so in Finstern wandelt

In Fest: John: Baptistae. „Das Volk so in Finstern wandelt . . .” Kézirat. P [6] fol., 8 db szólam. – Ev, K 152.

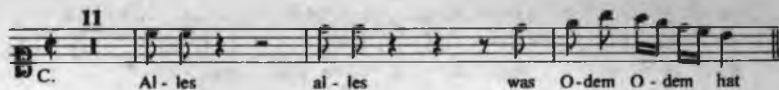
Szólamok: CATB, fl, vlc, vlnc, org.

6 tételes kantáta. – Borítója hiányzik

Régi jelzet: 48.

M. Koseck kézírásával.

803.

In Novo Anno. „Alles was Odem hat. . .” Kézirat. P [7] ffol., 18 db szólam. — Ev, K 192.

Szólamok: CATB, 2 fl, clarino I, clarino II, trombone, 2 vl I, 2 vl II, vla I, vla II, vlne, timp, org. — Az egyik fl-szólam transzponáltan!

Melléklet: Jesu Blut, Als das würdigste Opfer für alle erhaltene, und zu erbittende Wohlthaten Gottes: Einer hochzuehrenden Evangelischen Gemeinde der Königl. Freystadt Oedenburg in Nieder-Ungarn, Als hohen Gönnern und Freunden, zur Neujahrs-Andacht, vorgestellt von dem Choro Musico allda, Im Jahr 1754. Gedruckt bey Johann Joseph Siess. — A szövegkönyv megegyezik a zenemű szövegével!

5 tételes kantáta.

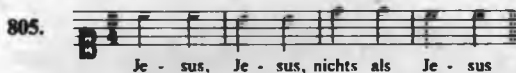
M. Koseck kézírásával.

„Ist Gott mit uns. . .” Kézirat. 2 db szólam. — Ev, K 217.

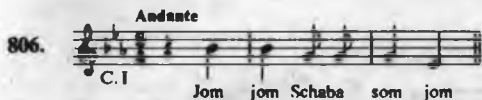
Csak a C I és C II szólam van meg, a többi hiányzik.

Motetta, 2 versszakkal.

„Jesus, Jesus, nichts als Jesus. . .” Kézirat. 1 db C II-szólam. — Ev, KX 6.

Kantáta v. motetta, 1 tételben.

Die Juden Schule. Kézirat. 3 db szólam. — Győr: AMC (TK), 58.

Szólamok: C I, C II, B.

Komische Lieder für das Piano-Forte. Kézirat. 1 kötet [6] fol. — Győr: AMC (TK), 1806.

Csak az idézett 2 dalt tartalmazza, a kotta többi része üres.

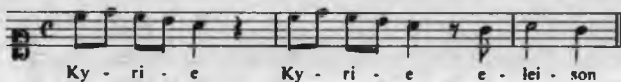
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

„Kommet herzu mir alle die ihr. . .” Kézirat. 1 db vlne-szólam. — Ev, KX 7.

Nem azonos a 738. sz. kantátával.

Tételei: g, 4/4 — g, 3/4 — Choral, g, 4/4 majd 3/2 — Ritornello, B, 3/4 — Aria Sopran ed Tenore, B, 3/4 — d. c. Ritornello Tenore e Basso — Choral, g, 4/4.

809.

„Kyrie...” Kézirat. P [4] fol. – Ev, M 037.

Régi jelzet: D. és 165.

A P-án előadási feljegyzések, részben olvashatóan: [173]6. Aug. 7., [173]6. Aug. 14., [173]6. Aug. 29., 1747 Apr. 9.

M. Koseck kézírásával.

810.

„Kyrie...” Kézirat. P [6] fol. – Ev, M 043.

Mise, 5 tételben.

M. Koseck kézírásával.

811.

„Kyrie...” Kézirat. P [2] fol., 13 db szólam. – Ev, M 041.

A P csonka, az eleje hiányzik. – Szólamok: CATB, 2 vl unisono, vl II, cor-clarinó I, cor-clarinó II, trombone A, trombone T, 2 cemb. – Az egyik cemb-szólam C-be transzponáltan!

M. Koseck kézírásával.

Mise, 3 tételben.

812.

„Kyrie...” Kézirat. P [7] fol., 13 db szólam. – Ev, M 039.

Teljes, 6 tételes mise.

Szólamok: 2 C, 2 A, 2 T, B, cor I, cor II, 2 vl I, vl II, cemb.

A borító hátlapján előadási dátumok: B. 1746. Jún. 12., 2. 1746. Jún. 26., 3. 1746. Aug. 28., 4. 1746. Oct. 23.

M. Koseck kézírásával.

813.

„Kyrie...” Cornu ex G. Kézirat, 1746. Oct. P [4] fol., 9 db szólam. – Ev, M 040.

Teljes, 6 tételes mise.

Szólamok: C, A, B, cor I, cor II, 2 vl, vlne, cemb.

Régi jelzetek: F., ill. 121.

M. Koseck kézírásával.

814.
Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

„Kyrie...“ Kézirat. P [6] fol. – Ev, M 035.

Teljes, 7 tételes mise.

Régi jelzet: No. 8.

M. Koseck kézírásával.

815.
C. Ky - ri - e Ky - ri - e
vl. I

Kyrie ex A# ex G. transp. a 10. Voc: Canto. Alto. Tenore Basso. 2 Violin. 2 Cornu 2 Trombon. Violono con Cembalo. Incerti Autoris. Kézirat. P [6] fol., 14 db szólam. – Ev, M 036.

Szólamok: CATB, cor I, cor II, vl I, vl II, vlne, org. – 1-1 vl I ill. vl II-szólam G-be transzponáltan is!

Borítón és szólamokon régi jelzetek: No. X., ill. 163.

M. Koseck kézírásával.

Teljes, 7 tételes mise.

816.
C. Ky - ri - e Ky - ri - e Ky - ri - e e - lei - son

(Kyrie ex D a C. A. T. B. 2 Violini 2 Clarino o Cornu con Continuo.) Kézirat, 1746. Sept. P [4] fol., 10 db szólam. – Ev, M 034.

Teljes, 7 tételes mise.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, org.

Régi jelzetek: E., ill. 198.

A P-án előadási (?) dátum: Octob. 9.

M. Koseck kézírásával.

817.

Lauretanische Litaney für 2 Solostimmen und Chor mit Orgelbegleitung. zum Andenken an die Mater Magdalene Stehlin, in dem Convent St. Ursula zu Oedenburg. Kézirat. 6 db szólam. – LF, P 294.

Szólamok: 2 S solo, A I, A II, A III, org.

818.

12. Ländler für das Piano-Forte. Kézirat. 1 kötet [4] fol. – Győr: AMC (TK), C. 2. 66.

Poss.: Franz Kurzweil.

819.
1. Ländler in G

Ländler zum Gebrauch der Haus-Bälle für das Piano-Forte. Kézirat. 1 kötet [13] fol. – Győr: AMC (TK), C. 2. 1.

Tartalma 11 Ländler-ciklus.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

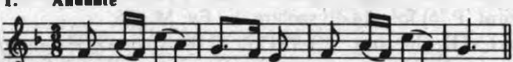
820.
 Der Mensch der Mensch der Mensch vom Wei - be ge - bo - ren

Leich Motetta „Der Mensch vom Weibe geboren . . .“ a 2. Canto, Alto Tenore et Basso. Kézirat. 4 db szólám. – Ev, K 186.

Szólámok: SATB, az esetleges többi szólám hiányzik.

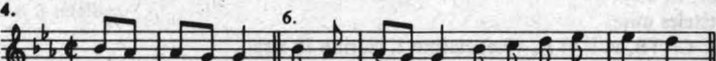
821.
 A. Un - ser Le - ben

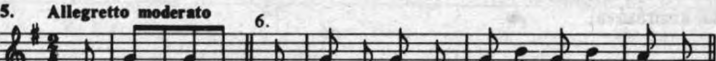
Leich Motetta „Unser Leben währet siebenzig Jahr . . .“ Kézirat. P [1] fol., 6 db szólám. – Ev, K 188. Szólámok: S, 2 A, 2 T, B.

1. *Andante*
 822.
 Lasst uns ihr Brü - der Weisheit er - söhn

2. *Adagio*

 Schatten sey zu-frie-den wenn ich wei - ne

3. *Andante*

 Ein Jüngling frisch wie Milch und Blut

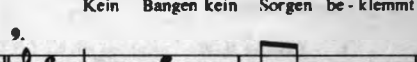
4.
 Ja ich weiss es, die-se tre-ue Lie - be

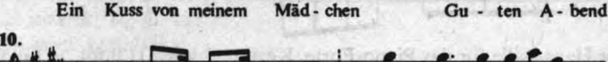
5. *Allegretto moderato*

 Ich hab' ein heisses jun-ges Blut wie ihr wohl

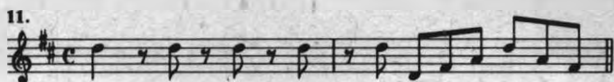
6. *Adagio*

 Wenn im Spie - le lei - se Tö - ne

7.
 Kein Bangen kein Sorgen be - klemmt

8.
 Ein Kuss von meinem Mäd - chen

9.
 Gu - ten A - bend lie - ber Mond

10.
 Im die-sem hei - ligen

Lieder vor[!] das Piano-Forte. Kézirat, Oedenburg A[nn]o 1812. I kötet [41] fol. – Győr: AMC (TK), 745.

Diszesen rajzolt címlap, kotta- és hangszer-ábrázolással. Tartalma: 1. Lob der Weisheit. – 2. Alberth bey Werthers Grabe. – 3. Das schlaue Mädchen. – 4. Vergebliche Liebe. Poesie von J. K. Bernard. – 5. Das Gestörte Glück. Poesie von Theodor Körner. – 6. Lobetrunk der Liebe. Poesie v. Stoll. – 7. [cím nélkül.] – 8. [cím nélkül.] – 9. [cím nélkül.] – 10. [Mozart, Wolfgang Amadeus: Die Zauberflöte. Sarastros Arie.] – 11. [cím és szöveg nélkül.]

Címlapon poss.: FK [= Franz Kurzweil.]

823.

Lob-Stuz[?] mit 2 Böse. „Siehe des Herrn Auge...” Kézirat. P [6] fol., 11 db szólam. – Ev, K 180.

Szólamok: B I, B II, B III, fl I, fl II, cor I, cor II, vl I, vl II, vlne, cemb.

5 tételes kantáta.

Régi jelzet: XV.

M. Koseck kézírásával.

824.

„Lobet ihn in seinen Thaten...” Kézirat. 1 db T-szólam. – Ev, KX 12.

Tételek: F, 4/4 – Canto et Alto solo, F, C – Basso recitativo et solo – Chorus, F, C.

825.

Andante

[Litaniae lauretanae.] Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, b) 39.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, org. – A többi szólam hiányzik.

Allegro

826. *C. conc.*
 Ky - ri - e e - lei - son Ky - ri - e e - lei - son Christe

vi. I

[Lytaniae lauretanae.] Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, b) 37.
 Szólamok: CATB concti, vl I, vl II, vln, trombone I, trombone II, org.

Andante

827. *C.*
 Ky - ri - e e - lei - son e - lei - son

[Lytaniae lauretanae.] Kézirat. 10 db szólam. – Vpl, b) 20.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vln, trombone I, trombone II, org.

Adagio

828. *C.*
 Ky - ri - e e - lei - son

vi. I

Lytaniae Lauretanae. à 4 Voci. Violino 1mo Violino 2do Clarino 1mo, Clarino 2do – in D. Tympano.
 Violone con Organo. Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, a) 32, b) 40.
 Szólamok: CATB concti, vl I, vl II, vln, clarino I, clarino II, timp, org.
 Borítón másoló-poss.: Th: Ern: Mühlner.

829. + Trio

Marsch. Kézirat. 1 kötet [1] fol. – Győr: AMC (TK), C. 9. 18.
 Zongoradarab.
 Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

Búsul a lengyel

830. *Elevamen*

Masur Busul a' Lengyel egy kedvelt Lengyel Énekután[!] zongorára alkalmazta[!] J. M. B. Kézirat.
 1 kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C. 3. 48.
 Poss.: FKurzweil sen.

831.

„Mein Bericht bewundre doch...“ Kézirat. 1 db cont-szólam. – Ev, KX 13.
Motetta?, 1 tételes.

832.

„Mein Gott ich bin vergnügt...“ Kézirat. 1 db cont-szólam. – Ev, KX 8.
Motetta?, 1 tételes.

833.

12 Menuetto. Kézirat. 1 kötet [7] fol. – Győr: AMC (TK), C. 5. 1. Poss.: Franz Kurzweil.

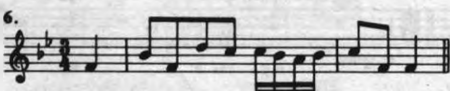
834.

2.

3.

4.

5.

6.

6 Menuetto. Aus den beliebten Melodien für das Forte Piano. Nebst 6 ganz Neu dazu gemachten Trio Solo. Kézirat. 1 kötet [8] fol. – Győr: AMC (TK), C. 8. 59.

Tartalom: 1. Aus dem Andante v[on] Haydn mit dem Pauken Schlag. – 2. Freut euch des Lebens – 3. Mama mia. – 4. Fort Brüder an die Gränze. – 5. Es viel einst Bonaparte ein. – 6. Hold Wurmser[?!].

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

835.
T. Mi - se - re - re me - i De - us

(„Miserere mei Deus...“) Kézirat. 10 db szólam. – Ev, M 028.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, cor I, cor II, org.

Régi jelzet: No. 1.

M. Koseck kézírásával.

836.

[Missa.] Kézirat. P 2-49. p. – Ev, M 032.
A P kézírása Wohlmann műveinek kézírásához hasonlít.

Adagio

837.

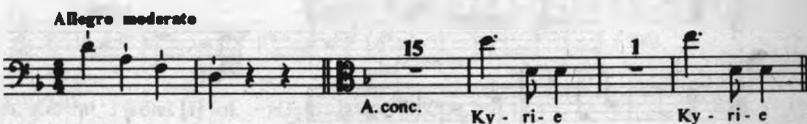
[Missa.] Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, jelzet nélkül.
Szólamok: CATB concti, vl I, vl II, vlne, ob I, ob II, timp, org. conc.

Adagio

838.

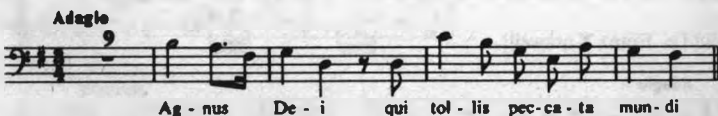
[Missa.] Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, d) No. 36.
Meglévő szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I. – A többi szólam hiányzik.

Allegro moderato

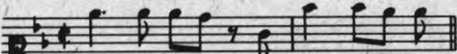
839.

[Missa.] Kézirat. 8 db szólam. – Győr: AMC (TK), N. 4. 8.
Meglévő szólamok: A conc, C, T, B rip., vla, vlc, vlc + cb, org. conc. – A többi szólam hiányzik.
A szólamokon poss-bélyegző: Franz Kurzweil R. CH.

Adagio

840.

[Missa.] Kézirat. 2 db szólam. – Győr: AMC (TK), jelzet nélkül.
Meglévő szólamok: B, vla solo. – A többi szólam hiányzik.
Töredék, csak az Agnus-tétel van meg.
Poss-bélyegző: Franz Kurzweil R. CH.

841. Ky - ri - e e - lei - son

[Missa.] 2. Clarin. 2. Violin, Viola. Kézirat. P [22] fol., 12 db szólam. – Ev, M 031.
 Szólamok: CATB, vl I, vl II, vla, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.
 Régi jelzet: III., ill. 119.
 M. Koseck kézírásával.

842. S. I Die mit Thrä - nen sä - en

Moteta. „Die mit Thränen säen...” a Voc: 2. Soprani Alto Tenore et Basso. Kézirat. 5 db szólam. –
 Ev, K 187.
 Szólamok: S I, S II, A, T, B. – Az esetleges többi szólam hiányzik.
 3 tételes kantáta!
 Boritón díszes monogram: SM{?}.

I. Allegro ob. I
 vl. II
 24
 C. Os - ten - de no - bis os - ten - de no - bis

II. Andante moderato vl. I
 10
 T. Ve - lut pe - re - gri - nus

[2 Motetti.] Kézirat. 9 db szólam. – Vpl, b) 105.
 Szólamok: C vel T, vl I, vl II, cb, ob I, ob II, cor I, cor II, org.
 I. „Ostende nobis Deus/Domine misericordiam...” – II. „Velut peregrinus in terris...”

844. Allabreve. Allegro
 vl. I
 org.

Vivace
17

B. Tym - pa - na re - so - na - te do -
lo - res jam ces - sa - - - te

[Motetto.] Kézirat. 6 db szólam. – Vpl. b) 66.
Szólamok: B solo, vl I, vl II, vla, vlne + org, org.
„Tympana resonate, dolores jam cessate...”

845.

O o hilf hilf Chri-ste, hilf Chri - ste Got-tes Sohn

„O hilf Christe...” Kézirat. 5 db szólam. – Ev, K 198.
Meglevő szólamok: C, T, cor I, vl II, cemb. – szakadtak. Motetta, 1 tétel.
M. Koseck kézírásával.

846.

B. De pro-fun-dis C. Cla-ma - vi ad te Do-mi-ne Do-mi - ne

[Officium defunctorum.] Kézirat. 8 db szólam. – Vpl. b) 81.
Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.
Zsoltárok: De profundis – Memento Domine – In exitu Israel.

847.

vl. I
A. solo
6
Öffnet euch öffnet euch ver - stopf - ten

„Öffnet euch verstopften Ohren...” Kézirat. P [2] fol., 4 db szólam. – Ev, K 178.
A P nem teljes, más művek vázlatait-töredékeit is tartalmazza. – Szólamok: A solo, vl I, vl II, cont.
Motetta, 1 tétel. – Borítója hiányzik.
M. Koseck kézírásával.

848.

Andante

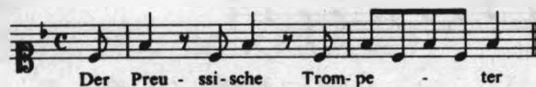
Pas de Deux per il Clavicembalo. Kézirat. I kötet [12] fol. – Győr: AMC (TK), C. 1. 67.
Tartalma: Andante + egyéb részek – Solo der Demoiselle Mangili – Sol des Herrn Salv: Vignano.
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

849.

Passio D[omi]ni nostri secundum Joannem. Kézirat. (1756. 8. Aprilis.) 1 db T-szólam. – (Passio D[omi]ni nostri Jesu Christi: Secundum Mathaeum. Kézirat, 1802.) 1 db T-szólam. – Vpl, jelzet nélkül.

Két mű egy borítóban. Az elsőnek a végén felirat: Laus Deo Gloria Sanctis, Pax vivis Sanitas Infirmis, Requies Defunctis, 1756. 8 Aprilis. – A második mű végén felirat: den 6tra. April 1802. Gregorián dallamok, német szöveggel.

850.

La Pataglia di Planian per il Clavi-Cembalo. Kézirat. 1 kötet [3] fol. – Győr: AMC (TK), C. 1. 55.

„Der Preussische Trompeter . . .”

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

Címlapon korábbi poss. monogramja: J. J. G.

851.

Polka für das Piano-Forte. Kézirat. 1 kötet [2] fol. Koll. 1. – Győr: AMC (TK), C. 7. 55.

Poss.-bélyegző: Franz Kurzweil R. CH.

852.

2. Polonaise für das Piano-Forte. Kézirat. 1 kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C. 1. 1.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

853.

P[ost]. N[ovo]. Anno. „Singet dem Herrn . . .” Kézirat. 8 db szólam. – Ev, K 202.

Szólamok: CATB, 2 vi I, timp, org. – A többi szólam hiányzik.

M. Koseck kézírásával.

854.

II. Allegro

III. Allegro

IV. Allegro moderato

V. Adagio

VI. Allegro

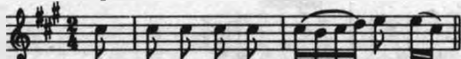

[Quartetti 1 – 6.] Kézirat. 1 db vl II-szólam. – Győr: AMC (TK), jelzet nélkül.

I. Allegro, C, 4/4 – Romance, F, 2/4 – Rondeau, C, 3/4. – II. Allegro, G, 6/8 – Romance poco Adagio, C, C – Rondo. Allegro, G, C . – III. Allegro, D 4/4 – Romance poco Adagio, F, 2/4 – Menuettino, D, 3/4. – IV. Allegro moderato, F, C – Romance poco Adagio, C, 2/4 – Rondo, F, C . – V. Adagio, B, C – Rondo. Allegro, B, C . – VI. Allegro, Es 4/4 – Allegro. Rondo, Es, 2/4.
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

No 1. Allegretto

855.

Im hel-len heitern Glan - ze tritt

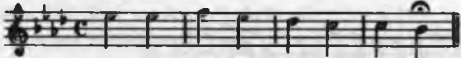
Quartett („In hellen heitern Glanze tritt...“) für Tenor 1m Tenor 2do Bas 1m Bass 2do. Kézirat. 8 db szólam. – Győr: AMC (TK), NA. 1. 16.

Szólamok: 2 T I, 2 T II, 2 B I, 2 B II.

A borító Franz Kurzweil kézírásával.

1. Mit Gefühl

856.

Ru - he nun in sanften Schummer

2. Maestoso

Die Himmel das

3. Mit Würde

Wenn Christus der Herr

4. Langsam

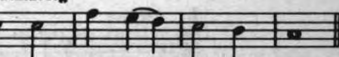
Das Leben wekt wie Gras

5. Mässig

Himmel und Er - de ver - gehn

6. Choralmäßig

Wenn ich Gott nur ha - be

7.

Die Gna - de un - sers Herrn Je - su

8. *Langsam*

Mein Gott! mein Gott! warum hast du mich

9. *Choral*

Va - ter, du in Himmels - tum

Quartetten für Tenor 1mo Tenor 2do Bass 1mo Bass 2do. Kézirat. 4 db szólam. – Győr: AMC (TK), NA. 1. II.

Szólamok: T I, T II, B I, B II.

1. – 2. cím nélkül. – 3. Zum Gebeth. – 4. Gottes Gnade bleibt. – 5. cím nélkül. – 6. Christlicher Verlangen. – 7. Der apostolische Seegen. – 8. 22ter Psalm. – 9. Gebeth von Franz Abt.

857.

B. Ihr Jun - ges, ihr Jun - ges

Quodlibet. a 4. 2 Cant. Bass. con Cembalo. Kézirat. 4 db szólam. – Ev, K 226.

Szólamok: S I (der Discipul I), S II, B (der Cantor), cemb.

Der Cantor: „Ihr Junges, ihr Junges, wo habt ihr eure Partes? ...”

Borítón régi jelzet: 9.

858.

Redouth Deutsche für Violino Primo gewidmet[!] für die Cassino Bälle zu Oedenburg, 1827. Kézirat. 1 db vl-szólam. – Győr: XJM, H. 1. 20.

859.

Redoutt Tänze. Kézirat. 1 kötet [3] fol. – Győr: AMC (TK), C. 2. 65.

9 db zongoramű.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

860.

Allegro
Re - gi - na coe - li

Regina Coeli. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 5, b) 21.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.

Borítón másoló-poss.: F: Kurzweil Regenschori.

861. *Grave*

T. Ru - het sanft ihr Mor - gen Blin - der

„Ruhet sanft ihr...” 2 Violin I. Cornu. Kézirat. P 17–33. p. – Ev, K 185.
Csonka, a mű eleje hiányzik. – 5 [?] tétéles kantáta.

862. *Allegro molto*

S. Sa - lus et glo - ri - a sit et vir - tus

Salus et gloria... Kézirat. 11 db szólam. – Vpl, b) 43, d) No. 43.
Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, timp, org.

863. *C.*

C. Sal - ve sal - ve Re - gi - na

org. solo

Salve Regina à 4. Voci. Violino 1mo Violino 2do Con organo e Violone. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, b) 42.
Szólamok. CATB, vl I, vl II, vlne, org.

864. *Andante*

vl. I B. Sal - - ve Sal - - ve Re - gi - na

Salve. Kézirat. 6 db szólam. – Vpl, b) 8.
Meglevő szólamok: A, T rip., B conc, vl I, vl II, org. – A többi szólam hiányzik.

865. *Moderato*

C. Sal - ve Re - gi - na sal - ve sal - ve Re - gi - na

org.

Salve. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, b) 3.
Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, org.

866.

C. Sal - ve Sal - ve Re - gi - na

vl. I

via/org.

Salve. Kézirat. 7 db szólam. – Vpl, b) 11.

Szólamok: C, A, T concti, vl I, vl II, vlnc, org. – A B-szólam hiányzik.

I. *Andante*

867.

S.

org.

II. *Andante*

4

solo

S.

Sal - ve Re - gi - na Ma - ter

Salve [duae]. Kézirat. 8 db szólam. – Vpl, a) 28, b) 20.

Szólamok: SATB, vl I, vl II, vlnc, org.

Az első Salve csak a hangszerekben és a T, B szólamokban, a 2. csak a S- és A-szólamokban van meg.

Andante

868.

B. solo Sal - ve Re - gi - na

org.

T. solo Sal - ve Ma - ter

Salve Mater misericordiae. Kézirat, (1780). 12 db szólam. – Vpl, b) 29.

Szólamok. CATB, vl I, vl II, vlnc, ob I, ob II, clarino I, clarino II, org.

A vl I- és vl II-szólam végén: S: J: B: // [1]780.

Moderato

869.

Sammlung Verschiedener Stücke für das Piano-Forte. Kézirat. 1 kötet [10] fol. – Győr: AMC (TK), C. 1. 62.

Tartalma: Moderato. – Adagio aus der Mimischen[?] – Andante aus der Mimmischen[?] – Eccoisse[!] – Masur – Kosakisch – Polonois – Kalamájka – Deutsche Quadrille – Eccoises 1–7. – Menuetto 1–2. – Bölsterl Tanz – nach dem Aufstehn von Polster, wird Ländler – Der Schwebische 2 Tritt – Jüdische – Türkischer – Schottisch – Kosakisch – Posthorn Deutsche – Verbunkos 1–3. – Tampa[?]. Fine.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

870.
 T.I.
 Wir sind ein fast geschlossner Bund

 Sah ein Knab ein Rös-lein steh'n

I. Sängerbund. – 2. Heidenröslein. für 4 Männerstimmen. Kézirat. P [2] fol., 12 db szólam. – Győr: AMC (TK), NA. 1. 9.

Szólamok: 3 T I, 3 T II, 3 B I, 3 B II.

Sängerbund von Becker. – Heidenröslein. H. Werner.

Poss.: Fr. Kurzweil jun. Regens-Chori.

871.
 vl. I

„Schmecket und sehet wie. . .” Kézirat. I db vl I-szólam. – Ev, KX 4.

Nem azonos az 542. sz. kantátával.

6 tételes kantáta.

872.
 1.
 Im Stau-be Je-su!

 2.
 Wir be-ten an Gros-ser Gott! wir lo-ben dich

Segen. No. 1. Im Staube! – No. 2. Wir beten an. (áthúзва): Te Deum deutsch. Kézirat. 25 db szólam. – Győr: AMC (TK), L. 6. 19.

Szólamok: 6 S, 6 A, 6 T, 6 B, org.

1. Zum Segen: „Im Staube Jesu. . .” – 2. Tantum ergo: „Wir beten an. . .” – 3. „Grosser Gott! wir loben dich. . .”

Énekesi feljegyzés az egyik S-szólamon: Papp.

Borítón poss.: Franz Kurzweil sen.

873.
 vl. I

 clar.

 C.I.
 Seyd fröh-lich seyde fröh-lich

„Seyd fröhlich ihr Hirten und Fürchtet euch nicht. . .” Kézirat. P [4] fol., 11 db szólam. – Ev, K 181.

Szólamok: C I, C II, A, T, B, vl I, vl II, clarino I, clarino II, timp, cemb.

5 tételes kantáta. – Borítója hiányzik.

M. Koseck kézírásával.

874.

Adagio

So je-mand auch kämpfet

„So jemand auch kämpfet, wird er dass nicht...“ Kézirat. 14 db szólam. — Ev, K 199.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, vla I, vla II, vlne, trombone A, trombone T, trombone B.
4 tételes kantáta.

A vonósok C-be, a többi szólam B-be van írva!

M. Koseck kézírásával.

875.

1.

Tänze aus der Schlacht von Waterloo. Eingerichtet für das Piano-Forte. Wien Steiner, S: u: C: 2698. I kötet 10 p. Koll. 4. — Győr: AMC (TK), C. 12., C. 5. 27.

Utóbbi példányon poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

876.

Tänze aus der Schlacht von Watterlo[!] 4 Händig für das Piano-Forte. Kézirat. I kötet [9] fol. — Győr: AMC (TK), D. 1. 8.

Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

877.

Allegro

Te De - um lau - da - mus

Te Deum Laudamus. á 4. Voci 2 Violini. 2. Clarini ad Libitum Tympano Con Organo è Violone. Kézirat. 10 db szólam. — Vpl. b) 2.

Szólamok: CATB, vl I, vl II, vlne, clarino I, clarino II, org.

Borítón másoló-poss.: Ex Musicalibus Mathiae Fabriczj.

878.

Der Thee ist wirklich nicht ge - sund

„Der Thee ist wahrlich nicht gesund. Coffe soll mein Leibtrunk seyn...“ Auf das Stappens Gedichten. Kézirat. 2 db P [8], [8] fol., 8+4 db szólam. — Ev, K 194.

Szólamok: 2 T solo, 2 vl I, 2 vl II, vla, vlne, cor I, cor II, 2 cemb.

Régi jelzet: 15.

7 tételes kantáta.

Az egyik P, valamint 1 – 1 T, vl I, vl II és cemb-szólam M. Koseck kézírásával.

879. *Andante*

Thema con Variaz[ion]. Kézirat. I kötet [4] fol. – Győr: AMC (TK), C. I. 50.
Zongoradarab.
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

880. *C.*

Har-ter, harter Schlag, das un-ser Her-zen

Trauer Cantate. „Harter Schlag der unser Herzen...” Kézirat. P [4] fol., 11 db szólam. – Ev. K 189.
Szólamok: 2 C, A, T, B, ob, cor I, cor II, trombone A, trombone T, trombone B. – A többi szólam hiányzik.
5 tételes kantáta.
M. Koseck kézírásával.

881. *Allegro moderato*

C. Ve - ni ve - ni San - cte Spi - ri - tus

vi. I

Veni Sancte. Kézirat. 12 db szólam. – Vpl, b) 7.
Szólamok: 2 C, 3 A, 2 T, 2 B, vl I, vl II, vlne.

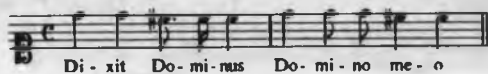
882. 1.

Verschiedene Tänze für das Piano-Forte. Kézirat. I kötet [18] fol. – Győr: AMC (TK), C. 9. 37.
Tartalma: Menuetto 1–6. – Redout Tänze 1–7, Ländler 1–10., A Ländlerék után több lap, a 10. vége is hiányzik. – 2 felirat nélküli mű – Menuetto – Tanz oder Verbung 1–2. – Ungarisch – Walzer – Marsch – Neue Ungarische Insurrection-Marsch – Andante quasi allegro.
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

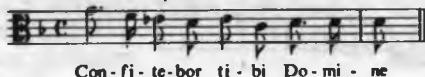
883. 1.

Verschiedene Tänze zum Gebrauch der Haus-Bälle für das Piano-Forte. Kézirat. I kötet [15] fol. – Győr: AMC (TK), C. 3. 38.
Tartalma: Eccossaises 1–3. – Mátloth[!] – Walzer 1–5. – Eccossaises 1–10. – Walzer 1–5. – 2 cím nélküli, mazurka ritmusú mű – 3 cím nélküli tánc – Apollo Walzer 1–5. – 4 cím nélküli tánc – Linzer Ländler 1–5. – Ländler 1–5. – cím nélküli művek 1–5. – Eccoises 1–4. – Quatrilles fransösisch[!] – Tampett[!] – Quadrille – Masur – Pollonesef[!] – Monferino – Menuet a la reine – Gallopade – Matelotte – Eccoisse[!].
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

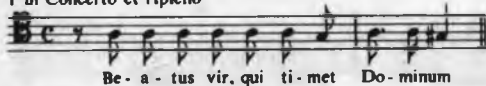
884.

A in Concerto et ripieno

T in Concerto et ripieno

B in Concerto et ripieno

Vesperae. Dixit Dominus. Canto Solo. C. A. T. B. et 2 Violini a Capella. – Confitebor. Alto Solo. C. A. T. B. et 2 Violini a Capella. – Beatus vir. Tenore Solo. C. A. T. B. et 2 Violini a Capella. – Laudate pueri. Basso Solo. C. A. T. B. et 2 Violini a Capella. – Magnificat. C. A. T. B. Concert. 2 Violini ad libitum. con Organo. Incerti. Kézirat. 9 db szólam. – Ev, M 030.

Szólamok: vox concertans, voces contractae, CATB. cappella, vl I, vl II, org.
Boritón régi jelzet: 40.

885.

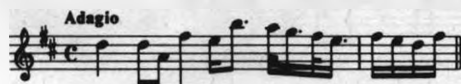

(„Domine ad adjuvandum me festina...”) Kézirat. P [10] fol., 10 db szólam. – Ev, M 026.

Szólamok: CATB, 2 vl I, vl II, clarino I, clarino II, cemb.

Zsoltárok: Domine ad adjuvandum. – Dixit Dominus. – Confitebor. – Gloria.
M. Koseck kézírásával.

886.

Violino Solo ex D. ♯. Kézirat. 1 db szólam. – Ev, J 008.

M. Koseck kézírásával.

887. *Largo*

Allegro

Andante

Allegro

Violino Solo. ex B. ♭. con Basso. Kézirat. 2 db szólam. – Ev, J 004.
 Szólamok: vl, cb.
 M. Koseck kézírásával.

888. *Adagio*

Allegro

Grave

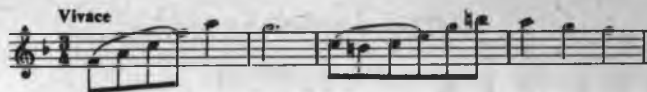
Presto

Violino Solo ex. D♯ con Basso. Kézirat. 2 db szólam. – Ev, J 005.
 Szólamok: vl, cb.
 Régi jelzet: A.
 M. Koseck kézírásával.

889. *Largo*

Allegro

Andante cantabile

Violino Solo ex F. con Basso. Kézirat. 2 db szólam. – Ev, J 006.

Szólamok: vl, cb.

M. Koseck kézírásával.

890.

Violino Solo ex F. con Violono. Kézirat. 2 db szólam. – Ev, J 007.

Szólamok: vl, cb.

M. Koseck kézírásával.

891.

4 Vocal-Quartetten für Tenor 1m et 2do, Bass 1m 2do. 1. Dem Landesvater. No. 45. B. Volkslied v. Carey. – 2. Wanderlust v. Anding, No. 38. B. – 3. In der Fremde. v. F. Mährling. No. 52. B. – 4. Ade du lieber Tannenwald. No. 17. B. v. Abt. Kézirat. 13 db szólam. – Győr: AMC (TK), NA. 1. 15.

Tartalma: 1. Dem Vaterland. Henry Carey. – 2. Wanderlust. Auding. – 3. In der Fremde. – 4. Ade, du.

Szólamok: 3 T I, 3 T II, 4 B I, 3 B II.

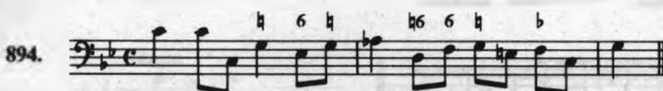
Poss.: F: Kurzweil jnr. R. Ch.

Walzer. Kézirat. I kötet [3] fol. – Győr: AMC (TK), C. 2. 63.
6 db keringő.
Poss. FKrzwl [= Franz Kurzweil].

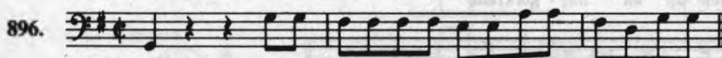
„Die Welt ist voller Zank und Streit...” Kézirat. 4 db szólam. – Ev, K 196.
Szólamok: A solo, vl I, vl II, cemb.
3 tételes kantáta.

„Wie seh ich dich mein trauer...” Kézirat. 1 db cont-szólam. – Ev, KX 14.
Motetta, 1 tétel.

Willkommen: Rufe. (Walzer.) Kézirat. I kötet [4] fol. Koll. 7. – Győr: AMC (TK), C. 7. 55.
5 keringő zongorára.

„Wohl dem der...” Kézirat. 1 db cont-szólam. – Ev, KX 11.
Tételek: G, C – S solo, G, C – Choral, G, C – A et B Solo, e, C – Choral, e, 4/4.
Nem azonos a 611. sz. motettával.

897.

Zum Gebrauch bei der Auferstehung in der St: Michaels Stadtpfarrkirche zu Oedenburg. Kézirat, A. I kötet [6] fol. – Vpl, jelzet nélkül.
1 szólamú gregorián dallam.
Poss.: FK [= Franz Kurzweil].

Zur feierlichen decorirung des Herrn Lehrers Franz Kurzweil mit dem silbernen Verdienstkreuz mit der Krone. Kézirat. P, 11 db szólam. – Győr: AMC (TK), N. A. 1. 5.
Szólamok: 2 T I, 3 T II, 3 B I, 3 B II.
„Wo im Lenz die zarte Blüthe singe...”

596

Vegyes gyűjtemények, töredékek

899.

vi. I

C.

25

Schickt Weyrauch und Op - fer

„Schicht Weyrauch und Opfer...” Kézirat. P [9] fol., 17 db szólam. – Ev, K 193.

Szólamok: CATB, 2 vl I, 2 vl II, 2 vla, vlne, clarino I, clarino II, cor I, cor II, org. – A Pcsonka, az eleje hiányzik, csak a 14. ütemmel kezdődik.

6 tételes kantáta.

M. Koseck kézírásával.

900.

1. Gavotte

2. Praeludium

3. Ungerl. Tanz

4. Ein anderer Ung. Tanz

5. Praeludium

6. Minuet

7. Aria

8. Erstanden ist der heilig Geist

9. Gute Nacht

10. Pargansca

11. Minuet

12. Aria

13. Berghauer Tanz

14. Aria

15. Wer nur den lieben Gott

16. a Præludium

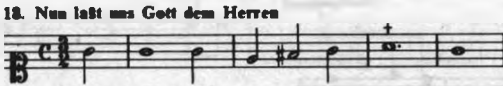
16. b Englischer Tanz

17. Steyerer Tanz

18. Nun laßt uns Gott dem Herren

19. Minuet

20. Trompeten Stücke

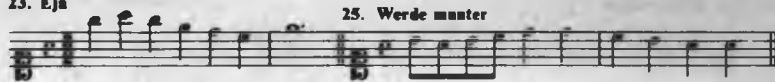
21. Sarabanda

22. Joseph

23. Eja

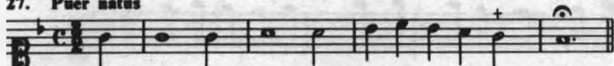

25. Werde munter

26. Nun komt

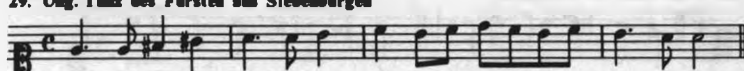
27. Puer natus

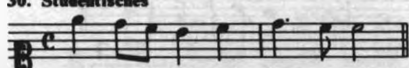
28. Uns ist geborn

29. Ung. Tanz des Fürsten aus Siebenbürgen

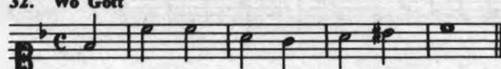
30. Studentisches

31. Ballet

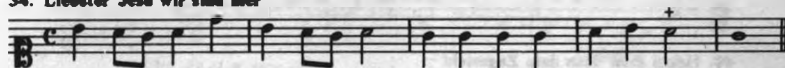
32. Wo Gott

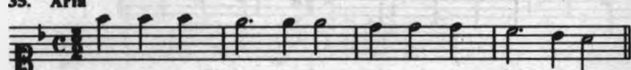
33. Ung. Tanz

34. Liebster Jesu wir sind hier

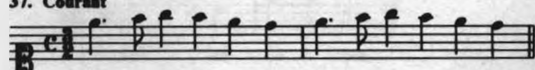
35. Aria

36. Steyrer Tanz

37. Courant

38. Waistu nicht

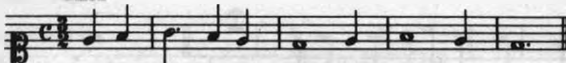
39. Minuet

40. Minuet

41. Salomon

42. Aria. Wenn die Schönheit

43. Aria

44. Trompeter Stücke

45. Wohl mir, Jesus meine Freude

46. Engl. Tanz

47. Minuet

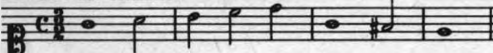
48. Hastu denn Jesu dein Zagesicht

49. Aria

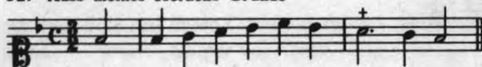
50. Gott des Himmels

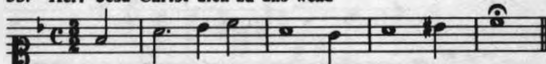
51. Praeludium

52. Auss meines Herzens Grunde

53. Herr Jesu Christ dich zu uns wend

54. Hirtenstücke

56. Tanz

Tabulatur Johann Jacob Starcken zugehörig, welcher den 3 Decembre Anno 1689 in Gottes Nahmen den Anfang zum Slagen gemacht. Gott gebe seinen Segen darzu. 1 kötet, 1 – 89. p. – LF, jelzet nélkül.

A lapszámolás késői. Tartalma: 1 – 4. l.: zeneelméleti rész. 5 – 48. l. a zeneművek, 49 – 59. l. megvonalaázva, de kottázás nélkül. 60 – 89. l. üres, 89 – 162. l. házi krónika feljegyzései.

A kötetet Johann Wohlmutth soproni organista írta össze.

901.

[Kantáták szólóhangra b. c. kísérettel.] Kézirat. 2 db szólam. – Ev, K 225/a, b.

Szólamok: voce, b. c. – Tartalma:

Cantata I. Voce sola di: R: Keysser. Rec: „Che dici Amor . . .” Aria: „Voglio pomper illaccio . . .”
1, 1 p.

Cantata Voce Solo con Bass. Contin. di R: Keysser: (a voce felirata: di Mons. R. Keijsser.) Arioso:
„Soll ich lieben oder nicht . . .” 3, 3. p.

3. **Largo**

Ca - ro - laccio dol - ce no - do

3. Cantata Voce Sola con Basso Continuo. „Carolaccio dolce nodo...” – aria: „Lasciar d’amarti...” 5, 5. p.

4.

Ach blei - be da

4. Cantata Voce Sola con Bass. General. (a voce szólám felirata: di R Kayser.) Arioso: „Ach bleibe de und scheid nicht...” 9. p.

5.

Il mio co - re

5. Cantata Voce Sola con Bass. Cont. „Il mio core e che far deve...” 12, 18. p.

6.

Chi'o t'a-mo è che t'a - do - ro

6. Cantata Voce Sola con Basso Contin. Recitativo: „Chi o t'amo...” – „Sol diro chei miei sospiri...” 14, 20. p.

7.

Non sa di ne l'al - ma

7. Cantata Voce Sola con Basse Contin. (a voce felirata: Voce Sola Senza Stromenti di R. Keyser.) „Non sa di ne l'alma...” 17, 23. p.

8.

Qual no - va cru - del - ta de

Aria

No lo cre - de - te no

8. Cantata Voce Sola con Basse Contin. di R. Keysser. „Qual nova crudelta de pensa...” 19, 25. p.

9. **Aria. Andante**

Im - pa - ra

Il ve - der mi tra - di - ta

9. Cantata Voce Sola con Basse Continuo. (a voce felirata: del Sigro. Bononz. [Bononcini?].) „Impara a non da fede...” – aria: „Il veder mi tradita così...” 21, 27. p.

10.

In u - na val - le A - me - na

Aria
So per voi ri - gi - de bell re

10. Cantata Voce Sola con Basso Continuo. (a voce felirata: di Sigr. Bononcini.) Recitativo: „In una valle Amena...” aria: „So per voi rigide...” 23, 29. p.

11. Rec. Aria

Che ti - ran - ni - a

Aria
Gia mi par - to bel i - do - lo mi - o

11. Cantata Voce Sola con Basso Continuo. (voce felirata: di Signore Bononzi.) Recitativo: „Che Tirannia chi stelle...” – ari: „Gia mi parto bel idolo mio...” 26, 32. p.

12. Rec. Aria 4

Chi ti manchi di fe - de

Aria 4
Se mai ten - to

12. Cantata Voce Sola con Basso Continuo. (voce felirata: di Sigr. poloroli [! Polaroli].) Recitativo: „Chio ti manchi di fede...” – ari: „Se mai tento...” 29, 34. p.

13.

Lascia piu di tor - men - tar - mi

13. Cantata Voce Sola Con Basso Contin. di Sigr. [a név hiányzik.] „Lascia piu di tormentarmi...” 32, 37. p.

902.

Intrada

vl. I

Menuet

Arlequinate

Polon.

[Szvit-szerü ciklikus mű.] Kézirat. 5 db szólam. – Ev, J 021.

Szólamok: vl I, vl II, cor I, cor II, cb.

Tételek: Intrada – Menuet – Arlequinate – Polonaise.

M. Koseck kézírásával.

903. **Allegro**
fl. a bec

Largo

Vivace

[Sinfonia-szerű ciklikus mű.] Kézirat. 3 db szólam. – Ev, J 023.
Szólamok: fl, vl, cb.

904. **Capriccio**

Menoet

Aria

Gigue

[Szvit-szerű ciklikus tétel.] Kézirat. 4 db szólam. – Ev, J 022.
Szólamok: vl I, 2 vl II, cemb. – A cemb-szólam végén feljegyzés: Scripsit; C: W. Schreiber. – A duplum vl II-szólam M. Koseck kézírásával.

905. **Allegro**

Adagio

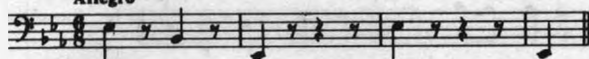
Menoet. Allegretto

Andante

Menuetto. Allegretto

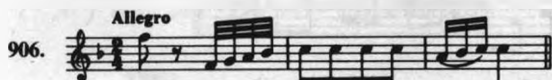
Allegro

[Ciklikus mű.] Kézirat. I db vlc-szólam. – Vpl, jelzet nélkül.

Tételek: Allegro – Adagio – Menuetto. Allegretto. – Andante – Menuetto. Allegretto. – Allegro.

Másoló-poss.: Ex rebus Augustini Adamer/Adamek.

Andante semper piano

Presto

[Sinfonia-szerű ciklikus mű.] Kézirat. P [4] fol. – Ev, J 003.

Hangszerek: vl I, vl II, vla, cb.

Tételek: Allegro – Andante semper piano – Presto.

M. Koseck kézírásával.

Bouree

Menuet

Gigue

[Svít-szerű ciklikus mű.] Kézirat. 6 db szólam. – Ev, J 027.

Szólamok: vl I, vl II, vlc, cor de chasse I, cor de chasse II, cemb.

Tételek: March – Bourrée – Menuet – Gigue.

A kézírás a 904. sz. tételével egyezik.

908. **Allabreve. Ouverture**
 fl. o vl.

Gavotte

Menuet

Aria. Anglaise

Gigue

Sarabande

[Szvit-szerű ciklikus mű.] Kézirat. 2 db szólam. – Ev, J 024.
 Szólamok: fl o vl con liuto, cb. – A többi szólam[?] hiányzik.
 Tételek: Ouverture – Gavotte – Menuet – Sarabande – Aria Anglaise – Gigue.

909. **Ouverture**

Entrée

Ciaccone [b]

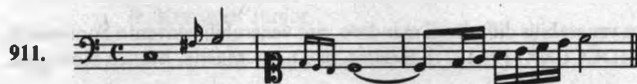
Marche

Menuet

[Szvit-szerű ciklikus mű.] Kézirat. 4 db szólam. – Ev, J 025.
 Szólamok: vl I, vl II, vla, cb.
 Tételek: Ouverture – Entrée – Ciaccone – Marche – Menuet.

[Egy tétéles mű.] Kézirat. 6 db szólam. – Vpl. b) 48.
Szólamok: vl I, vl II, vla, cb, ob I, ob II.

[Vegyes tartalmú kötet, cím nélkül.] Kézirat. 1 kötet [30] fol. – Győr: AMC (TK), E.1.7.
Tartalma: Praeludium I – 10. – Fuga I – 6. – Preambulum – Praeludium I – 2. – Fuga I – 3.
Az 1. lapon poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

[Zongoraművek gyűjteménye, cím nélkül.] Kézirat. 1 kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C. 9.16.
Tartalma: Vivace, g, ♩ – tempó nélkül, G, ♩ .
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

[Zongoraművek gyűjteménye, cím nélkül.] Kézirat. 1 kötet [2] fol. – Győr: AMC (TK), C.8.52.
Az első 2 folián töredékes művek.
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

Énekkönyvek, gyakorlatok

914.

Bocklet, Carl Maria von: Der erste Unterricht im Pianoforte-Spiel mit 48 Melodien, eingerichtet zum Unterrichte der Elementarschüler der Akademie der Tonkunst in Wien, mit Bezeichnung des Fingersatzes. No. 2. Die Scalen in den Dur- u. Molltonarten. Neue Ausg. Wien Glöggel, F.G. 385. 1 kötet 7 p. Koll. 1. – Győr: AMC (TK), 878.
Poss.: Fr. Kurzweil.

915.

Fundament auf General Bass von den[!] Franz Kurtzweil. Kézirat, 1810. 1 kötet [8] fol. – Győr: AMC (TK), 761.
Tartalma: Signarentabelle – Vorbericht – Léction No. 1 – 12. – Anhang: Einiger Exercitien nach der gewöhnlichsten Tonarten I – XVI.

916.

Fundamenta a neb gruntowne Warhaniczne de intervalis in genere, a Intervalis. Pro me Wencesslao Jg: Pokorni. Kézirat. 1 kötet [13] fol. – Győr: AMC (TK), 746.
Gót-betűs, részben latin, részben szlovák[?] nyelvű szöveggel.
Címlapon poss.: FKurzweil.

917.

Liber continens sacra solemnia ex venerabilis diffinitorii mandato, pro venerabili conventu Soproniensi descriptus per F. Josephum. MDCCLXXI [= 1771]. Kézirat. 489 p. – Martin, Matica Slovenská, MS – Ba I 162.

16 mise, két szisztémában írva, szerző nélkül.

A nagyszombati ferencesektől 1781-ben került a pozsonyi ferences rendtartomány központjába.

918.

Neu-vollständiges Choral-Buch. Ver fertiget von mir Johann Heinrich Lang, Anno 1760. Kézirat. 1 kötet 254, [4] p. – Ev, H 002.

Hiányos, a 43–46., 89–92., 251–252. lapok hiányoznak.

Két különböző kézírással.

Poss. a kötéstáblára ragasztott papíron: Heinrich Zitter 1764. – Bélyegző: Soproni evang. képezde.

919.

Noten Tabelle für die Beispiele 2ter Jahrgang. Franz Kurzweil jun. Regens-Chori. Kézirat. 1 kötet [30] fol. – Győr: AMC (TK), 966.

Belső címlapon (8^r): Noten-Tabelle für Beispiele der Harmonie- und Generalbass-Lehre für die Oedenburger Praeparandie 1852. 2ter Semester.

920.

Pleyel, [Ignaz]: Kleine Clavierschule. Ein Handbuch für Anfänger und Auszug aus der grössern Clavierschule. Wien Steiner, No. 2169. 1 kötet 23 p. – Győr: AMC (TK), 655.

Címlapon poss.: F: Krtchwl [?] – a kézírás Franz Kurzweil irásával egyezik!

921.

Preindl, Joseph: Gesanglehre. Der durchlauchtig. hochgeborenen Frau Theresia Landgräfin zu Fürstenberg, gebornen Fürstin zu Schwarzenberg ehrfurchtsvoll gewidmet. Op. 33. Wien Steiner, No: 1830. 1 kötet 47 p. – Győr: AMC (TK), 1877.

Címlapon poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

922.

Scala für Soprano. Kézirat. 1 kötet [4] fol. – Győr: AMC (TK), 762.

Poss.: Fr. Kurzweil.

923.

Scala. Sopran. Kézirat. 5 példány. – Győr: AMC (TK), 762.

Poss.: Fr. Kurzweil junior.

924.

Scala. für Sopran. Kézirat. 1 kötet [22] fol. – Győr: AMC (TK), 771.
Borítón bélyegző: Franz Kurzweil R.Ch. – címlapon poss.: F: Kurzweil Regens-Chori.

925.

Scala. Alto. Kézirat. 5 példány. – Győr: AMC (TK), 763.
Poss.: fr. Kurczveil Junior.

926.

Scala für Alt. Kézirat. 1 kötet [20] fol. – Győr: AMC (TK), 772.
Poss. a címlapon: Franz Kurzweil.

927.

Scala für Basso. Kézirat, 5/3 1858. 1 kötet [4] fol. – Győr: AMC (TK), 764.

928.

Scala für Sopran, Alt, Tenor, Bass, nebst Orgel. Kézirat. 21 db szólam. – Győr: AMC (TK), 773.
Szólamok: 8 S, 6 A, 2 T, 4 B, org.
Borítón poss.: FKurzweil sen., ugyanez egy-egy S- és B-szólam borítóján is. – Az egyik A-szólamon: 28/4 1856.

929.

Scala oder Leiter. Kézirat. 1 kötet [8] fol. – Győr: AMC (TK), 749.
Hegedű-gyakorlatok fogástáblával, stb.
Poss.: FKrzwl [= Franz Kurzweil].

930.

Theorie für die Iter Jahrgang. Kézirat, 1859. 1 kötet. – Győr: AMC (TK), 762.
A címkén poss.: Fr. Kurzweil jun. RegensChori Oedenburger Praeparandie.

931.

Tuma, A.: 25 Übungsstücke für angehende Organisten. Zum Gebrauche beim ersten Unterrichte im Orgelspiele in Schullehrer u. Organisten Bildungsanstalten. Componirt von – – Lehrer für Gesang, Harmonielehre u. Orgelspiel, an der Lehrerbildungs-anstalt der k.k. Waisenhauses in Wien. Wien Glöggl, F.G. 385. 1 kötet II p. Koll. 2. – Győr: AMC (TK), 878.
Poss.: Fr: Kurzweil.

932.

36 Übungen für die Orgel wo alle mögliche Intervalle vorkommen, nach welchen man den General-Bass leicht erlernen kann. 2te St. 2ter Jahrgang. Kézirat, (1/10 1859). 1 kötet [7] fol. – Győr: AMC (TK), 759.
Borítón bélyegző: Franz Kurzweil R.CH.

933.

36 Uebungen für die Orgel wo alle mögliche Intervelle vorkommen nach welchen man den Generalbass leicht erlernen kann. 2ter St. 2ter Jahrgang. Kézirat, (4/10 1859). 1 kötet [8] fol. – Győr: AMC (TK), E.1.8.

Borítón poss.: Franz Kurzweil R.CH.

934.

Vollständiges Choral=Buch welches die Melodien des alten Oedenburger Gesang-Buchs enthält. Kézirat, A. 1805. 1 kötet [115] megirt + [42] üres p. – Ev, H 007.

Possessor-bejegyzések: Soproni ág. h. ev. Tanítóképző Intézet (pecsét); A Dunántúli ág. h. ev. egyházkerület soproni tanítóképző intézete 1852.

935.

Vollständiges Choral Buch, welches die Melodien des alten ödenburger Gesang Buchs enthält. Kézirat, (1811). 1 kötet 200, [38] p. – Ev, H 003.

Régi poss.-bélyegző: A dunántúli ág. h. ev. egyházkerület tanítóképző intézete Sopronban.

936.

(Von den General-Bass und aus der General-Bass, und dessen . . . sey.) Kézirat. 1 kötet [19] fol. – Győr: AMC (TK), 748 – leragasztva.

A szöveg kezdete: Herr Capell-Meister Matheson beschreibt, in seiner General-Bass Schule . . .

Tartalma: 12 rövid fejezet + feladatok.

Borítón és a mű végén poss.: FKurzweil, ill. F: K.

937.

Wohlmann, Samuel: Tabulatura über die in Oedenburg gebräuchlichen Evangel: Kirchen-Lieder, zusammengetragen im Jahre Christi 1728 von – . . . Kézirat, A. 1 kötet 168, [17] p. – Ev, H 001.

Hiányos, a 43–58., 107–110. lapok hiányoznak.

Két szisztémában, számozott basszussal irt művek.

938.

Wolf, Georg Friedrich: Neu General Bass-Schule für Anfänger, von – , Hochgräflichen Stollberg-Stollbergschen Kapellmeister. Wien J. Cappi, 1143. 1 kötet 19 p. – Győr: AMC (TK), 823.

Címlapon poss.: FKurzweil.

939.

Zeneelmélet. Kézirat. 1 kötet [46] fol. – Győr: AMC (TK), 751.

Tartalma 14 fejezet a zenei alapfogalmakkal.

Borítón poss.: FKurzweil.

Töredékek, borítók

940.

[Kantáta-töredék?] „. . . . König kommt zu dir ein Gerechter . . .” Kézirat. P 3–15., p. – Ev, K 183.

A P eleje hiányzik. – 8 tétel.

M. Koseck kézírásával.

610

941.

„Kyrie . . .” Kézirat. P [4] fol. – Ev, M 038.

Két különböző Kyrie és Gloria fogalmazványa. Elöl 2 lapon egy D-dúrban, P végén, hátulról előre írva, 2 lapon egy másik, B-dúrban.

942.

„Kyrie . . .” Kézirat. P [4] fol. – Ev, M 042.

Vázlatosan írt szólamokkal.
M. Koseck kézírásával.

943.

[Kantáta- vagy motetta-töredék?] . . . so steigt auch . . .” ill. a mű végén: . . . das wünschen der Musen Schar . . .” Kézirat. P [4] fol. – Ev, K 184.

Csonka, az eleje hiányzik.

944.

Bügler: Intrada Ex A# à 3. voc: Violino Primo. Violino Secundo et Basso. Aut: Bügler. – Ev, jelzet nélkül.

Csak borító.

Régi jelzet: No. XXXXII.

A borító belső részén elszámolások 1712 – 1735 közötti időből.

945.

Endtner: Intrada Turckharum. à: 7 a 2: Violini. Con Basso Corno ô: Clarino Cembali Tympanellae con Trumba Auth: Sig: –. Kézirat. – Vpl, a) 249.

Csak borító.

Az a) 249 jelzetű kotta vlné-szólam hátoldalán.

946.

[*Hoffmann*, Leopold?]: Motteto de Tempore. C Solo. 2 Violini et Viola. 2 oboi. 2 Clarini Tympano con Organo è Violone. Hofmann. Kézirat. – Vpl, b) 71.

Csak borító.

Másoló-poss.: Ex Musicalibus Thomae Ernesti Mühlner.

947.

[*Hoffmann*, Leopold]: Ave Regina à 4 Voci Violino Imo Violino 2do Violone con Organo. Dell Sig. Hofmann Leopold. Kézirat. – Vpl, b) 3.

Csak borító.

Borítón másoló-poss.: Joann Bittner.

948.

[*Pezel*, Johann?]: Ouverture. à Violino 2 Violis et Violone ex D. Auctore Pez. No. 2. – Ev, jelzet nélkül.

Csak borító.

949.

[*Pezel*, Johann?]: Ouverture à 1. Violino. 2 Violis et Violone. ex A. Auct. Pez. – Ev, jelzet nélkül.

Csak borító.

950.

Reutter, Georg: Alma in C mol[!] Basso Solo. – Vpl, a) 8, b) 9.
Csak borító.

951.

Reutter, [Georg]: Lytaniae ex C in pieno Choro. à 4 Voci 2. Violini. 2. Clarini. et Tympano. Con Organo è Violone. Del Sigre. Giorgio de Reutter. – Vpl, b) 39.
Csak borító.

952.

Reutter, Georg: Vocal-Messe in B. – Vpl, a) 36, b) 28.
Most a Lobinger, F.A.: Salve Regina c. művének borítójaként szolgál.
Csak borító.

953.

Werner, [Gregor Joseph]: Calendario Della Musica per L'Anno 1750. Il Genaro. Partita a 3 Parti. Violino Primo. Violino Secondo. Con Violone ô Passo[!] Del Sigre. Werner. – Vpl.
Csak borító. – Jelenleg a 687. sz. tétel ob I-szólamának hátlapján található.

954.

Werner, [Gregor Joseph]: Il Febraro. Partita à 3. Violino Primo. Violino Secondo. Con Violone ô Passo[!] Del Sigre. Werner. – Vpl.
Csak borító. – Jelenleg a 687. sz. tétel ob II-szólamának hátlapján található.

955.

Werner, [Gregor Joseph]: L'Aprile. Partita à 3. Violino Primo. Violino Secondo. Con Violone ô Passo[!]. Del Sigre. Werner. – Vpl, a) 45, b) 22.
Csak borító. – Jelenleg a 683. sz. tétel org-szólamának hátlapján található.

956.

Werner, [Gregor Joseph]: Il Settembre. Partita à: 3. Violin 2. Con Basso. Del Sig: Gregorio Werner. – Vpl, a) 27, b) 21.
Csak borító. – Jelenleg a 498. sz. tétel egyik szólamának hátlapján található.

957.

Wohlmuth, Johann: I. Laetatus sum. 4 Vocum. C.A.T.B. (4 Instrum. prolutis) et Organo Johann. Wohlmuth. 1715. – II. Laudate Dominum omnes gentes. Totidem iisdemqu. Vocibus. [mindez áthúzva, és föléje írva]: Cantata Die Welt ist toller Zank Alto Solo 2. Violin con Organo. – Ev, jelzet nélkül.
Csak borító.

958.

[*Wohlmuth, Johann?*]: Parthia a Violino primo Violino Secundo et Cembalo Cont: ex E mol[!]. Scr. . . JW. . . [a vége leszakadt, a név kiolvashatatlan]. – Ev, jelzet nélkül.
Csak borító.

959.

Concerto ex A. à 3 Violin. 1 Viola e Violoncello. – Ev. jelzet nélkül.
Csak borító.

960.

Gallo, Alberto: Sonata à. 3. 2 Violino ex. Cembalo A à Alberto Gallo. – Ev. jelzet nélkül.
Csak borító!

E borító hátsó-belső oldalán másik mű címe:

Concerto. à 4. Flauto Traversiere. Violino Primo Violino Secundo a Cembalo. 8. – Ev.

Függelék

961.

Haydn, Joseph: Die sieben Worte. Kézirat, szólamok. – Eisenstadt, ferences kolostor.
Poss.: Zeneegylet, Sopron, 1829 – körpecsét.

962.

Rauch [András] Andrea: Currus triumphalis musici, imperatorum romanorum tredecim ex augustissima archiducali domo austriaca... cantus, 8.9.10.11.12. plurimumque vocum, cum duplicato generali basso, vocali juxtim atque instrumentali arte ad decantandum dispositi continentur... ab Andrea Rauch, Pottendorff: Austriaco, cive in libera regiaque civitate Sempronio Inferioris Hungariae. Viennae 1648, typis Matthaei Rictii, sumptibus verò authoris. 14 db szólam. – Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára, Mus. pr. 12.158.

963.

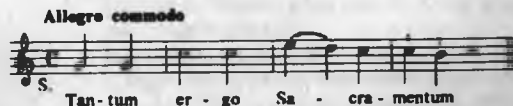
Patzelt [János]: Musica Pro Comoedia Generali. Producta in Collegiali Gymnasio Societatis Jesu Sopronij... Anno 1743. Poesis Adm. Reverendi in Christo Magistri Petri Matzer, p: t: Rhetorices Professoris, in Musicam transposita à Joanne Patzelt p: t: Editio ibidem. – Kézirat. Partitúra és szólamok, 109 l. – Martin, Matica Slovenská Narodna Knjižnica, jelzet nélkül.

Meglevő szólamok: 2 S, Mezz., A, 3 T, B – szerepek, vl I, vl II, vla, ob., cor., clarino I, clarino II, trombone, timp., fundamento cembalo.

A borítón későbbi kézzel rájegyzés: Donum D. Professoris musices Henrici Klein. – A kézirat jelen helyére az Apponyi grófok könyvtárából került.

Latin szövegű, mitológiai témájú kompozíció, a szövegben Esterházyról történik említés.

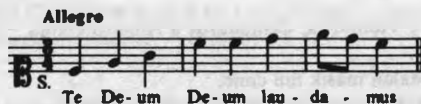
964.

Amthor, Jakob: Tantum ergo für 4 Vocal Stimmen, als: Sopran, Alt, Tenor und Bass mit Orgel Begleitung componirt, und Sr. Hochwürden Herrn Pater Florian Wester Jubel-priester, Director und Catechet der Normal-Schule in Ödenburg, zum Andenken, des 4ten May 1828, und nützlich

christcatholisch heiligen Gebrauch bey denen W:W:E:E: Ursulinerinnen in tiefster Ehrfurcht gewidmet von -, Kapellmeister im löbl: k:k: 3ten Cuirassier Regiment, Prinz Friedrich von Sachsen.
 - Kézirat. Partitúra és 5 db szólam. - Országos Széchényi Könyvtár, Ms. mus. IV. 2.158
 Másolási bejegyzések: Oedenburg am 24ten April 1828 Amthor B, org. - A T-szólamon poss.: P. Florian, ill. a borítón: Ursulinner Convent.

965.

Dettelbach, Gaudentius: Hymnus SS. Ambrosii et Augustini Ep [isco] porum Te Deum laudamus. A 4 voc. Canto. Alto. Tenore. Basso Violinis 2bus. Organo col Violonzello. a Clarinis 2-bus non obligat. col Tympano. Del Sigre Padre Gaudenzio Dettelbach Ord. S. Francisci. - Kézirat. 21 db szólam. - Bratislava, Slovenské národné múzeum, hudební oddělení, MUS VII 33.

Meglevő szólamok: 2 S, 2 A, 2 T, 2 B, 4 vl I, 2 vl II, 2 vlc, 2 org., 1 clarino I, clarino II, timp.

Megjegyzések a címlapon: Sancti Monialium Societatis S. Ursulae, ill. későbbi kéztől: An letzten Tag des Jahrs um 7. Uhr Früh nach dem Ad Majorem tibi Gloria. - Valamennyi szólam végén a leírási dátumok: 4 - 11. II. 1788, Sopronii.

A kézirat a pozsonyi orsolyita kolostorból került jelenlegi helyére.

Források rövidítései

A művek tematikus jegyzékének rövidítéseit lásd a VII. fejezet elején!

ActaJes Agoniae	Annuae Lit. Pannonhalmán található évfolyamai, Panlt 118 E 10 – 17. sz. Agoniae Christi kongregáció története: Prima origo simul et Acta ac Consuetudines hujus almae Congregationis Agoniae Christi . . . Sopronii 1661. Sklt jelzet nélkül a breviárium tárlóban.
AnnLit	Annuae Literae Soc. Jesu Prov. Austriae Wien Nationalbibl. Handschri- ften Sammlung
Conscriptio	Conscriptio Bonorum suppressae Soc. Coll. Soproniensis . . . die 12 Mensis Oct. 1773. GySmL: 2 Kézirat 25. sz.
CorpChristi	Modus eligendi Rectorem . . . és Informatio de Congr. SSmi Corp. Xti Sopronii existente. Plt Ord. Rel. 8. Jezsuita anyag.
EOL	Evangélikus Országos Levéltár Budapest
EvEa	Evangélikus eskettek anyakönyve
EvHa	Evangélikus halotti anyakönyv
Evlt	Soproni evangélikus konventi levéltár
EvKa	Evangélikus kereszteltek anyakönyve
Evlickt	Soproni Berzsenyi-gimnázium könyvtára (volt ev. liceumi könyvtár)
GamaufDenkwürdige	Gottlieb Gamauf, Denkwürdige Begebenheiten der Stadt Oedenburg . . . OSzK Quart Germ 285. A köteteket az OSzK új számozása szerint jelezzük!
GyEa	Szent György-plébánia eskettek anyakönyve
GyHa	Szent György-plébánia halottak anyakönyve
GyKa	Szent György-plébánia kereszteltek anyakönyve
GySmL: 2	Győr-Sopron Megyei 2. sz. levéltár (megyei, volt városi levéltár, Sopron)
HistColl	Historia Collegii Soproniensis. (A soproni jezsuiták naplója 1636– 1773.) Wien, Nat. Bibl. Handschriften Sammlung Cod. 14002–04. – Mikrofilmje OSzK F M I/1259. 334. sz.
Historia	Historia Collegiorum Domorum et Residentiarum S. J. in Hungaria et Transilvania. Magyar Tudományos Akadémiai Ktár Kézirattár, Tör- ténelmi ivrét 133. sz.
Kjk	Községi gyűlési jegyzőkönyv
Klt	Győri káptalani levéltár
Konvlt	Sopron katolikus konventi levéltár
Krónika	Soproni Orsolya-zárda krónikája I.: „Ausführliche Beschreibung der Ankunft und übrigen Begebenheiten deren Kloster Jungfrauen Soc. Stae Ursulae in Oedenburg bey dem H. Kreuz genannt.” GySmL: 2 Orsolya- rend iratai Fond 12/6.
LiberWondorf	Liber rerum memorabilium Ecclesiae S. Wolfgangi supra Wondorf Ord. S. Pauli primi Eremitae conscriptus Anno Jubilei 1725. OL Kamarai lt. E 153. Acta Paulinorum 92. csomag Fasc. 592.
LorDiar	Lorettomi házinaplók. OL Kamarai lt. E 151. Fasc. 263 d, e, g, p, r, (36–39. doboz).
MEa	Szent Mihály-plébánia eskettek anyakönyve

MHa	Szent Mihály-plébánia halotti anyakönyv
Mjk	Megyei jegyzőkönyv
MKa	Szent Mihály-plébánia kereszteltek anyakönyve
OL	Magyar Országos Levéltár
OSzK	Országos Széchényi Könyvtár
OSzK Knyt	OSzK Kisnyomtatványtár
ÖNB	Österreichische Nat. Bibliothek Wien
Panlt	Pannonhalmi Főapátsági Levéltár
Planck	Planck Lipót toronymester 1773. jan. 1-i szerződése a jezsuitákkal. Sklt 29. köteg. Prothocollum 1780 – (Ordo Divinorum officiorum...) 29 – 34. l.
RatConv	Rationes Convictus Nob. Soproniensis. Plt Fundationales Fasc. 3 a, b, c, d.
Plt	Győri püspöki levéltár
REa	Fertőrákosi kat. plébánia eskettek anyakönyve
RHa	Fertőrákosi kat. plébánia halotti anyakönyve
RKa	Fertőrákosi kat. plébánia kereszteltek anyakönyve
SchützenComp	Prothocoll. . . der löbl. Uniformirten Bürgerschaft – Schützen Compagnie der Königl. Freystadt Oedenburg. . . 1791. Panlt 118 C f.
Sklt	Soproni káptalani levéltár
SMuz	Sopron Liszt Ferenc Múzeum
SzAlap	Széchényi-alap számadáskönyve: „Szent Mihály és Szent György napo- kon kifizetett zenei költségek (énekesek, org. városi toronyőr) feljegyzé- seinek könyve 1728 – 1805.” GySmL:2 jelzet nélkül.
Tjk	Tanácsi jegyzőkönyv

Irodalom

- AngyalSopron**
AnmüllerOrgel
Angyal Endre, Sopron barokk színháztörténetéből. Soproni Szemle 1939.
Anmüller, Stefan, Eine Orgel erzählt Ortsgeschichte. Volk und Heimat 1949., XXVI.
Bajkó Mátyás, Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban. Budapest 1976.
- BánKaleschiák**
BánKegyúr
Bán János, Kaleschiák Péter. Soproni Szemle 1942.
Bán János, A soproni kegyúri jog tekintettel új plébániák létesítésének kérdésére. Sopron 1938.
- BánKonvent**
Bán János, A soproni katolikus konvent története. Kézirat a soproni Szent Mihály plébánián.
- BánRákos**
BánSopron
Bán János, Fertőrákos múltja. Kézirat a fertőrákosi rk. plébánián.
Bán János, Soproni újkori egyháztörténete. Sopron 1939.
- BárdosGyőr**
BárdosHarcok
Bárdos Kornél, Győr zenéje a 17–18. században. Budapest 1980.
Bárdos Kornél, Harcok a passió éneklése körül Magyarországon. Theológiai Szemle 1971. 9–10. sz.
- BárdosPassio**
Bárdos, Kornél, Volksmusikartige Variierungstechnik in den ungarischen Passionen 15. bis 18. Jahrhundert. Budapest 1975.
- BárdosPécs**
BárdosStolzenberg
Bárdos Kornél, Pécs zenéje a 18. században. Budapest 1976.
Bárdos, Kornél – Vavrincez, Veronika, Christoph Stolzenbergs Werke in Sopron. Beiträge zu den musikalischen Verbindungen zwischen Regensburg und Sopron im 17–18. Jahrhundert. Studia Musicologica XXII., 1980.
- BárdosTata**
BarnaUngarischer
Bárdos Kornél, A tatai Esterházyak zenéje 1727–1846. Budapest 1978.
Barna István, „Ungarischer Simplicissimus.“ Adalékok a XVII. század magyar zenei művelődéstörténetéhez. Kodály Emlékkönyv. Zenetud. Tanulmányok 1953.
- BártfaiSzéchenyi**
Bártfai Szabó László, A sárvár-felsővidéki gróf Széchenyi család története I–III. k. Budapest 1911, 1913, 1926.
Bartha, Dénes und Somsfai, László, Haydn als Opernkapellmeister. Budapest 1960.
- BartonieKoronázás**
BedyKáptalan
BartonieK Emma, A magyar királykoronázások története. Budapest 1939.
Bedy Vince, A győri székeskáptalan története. Győr 1938.
Békefi Remig, A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig. Budapest 1910.
- BékefiNépoktatás**
Békefi Remig, A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. Budapest 1906.
- BerényiSopron**
Berényi György naplója az 1634/5-ik soproni és az 1637/8-ik évi pozsonyi országgyűlésekről. Közli Komáromy András. Magyar Történelmi Társ. 1885.
- BlümmlWiener**
Blümml, Emil Karl – Gugitz, Gustav, Alt-Wiener Thespiskarren. Die Frühzeit der Wiener Vorstadt Bühnen. Wien 1925.
- BónisVictorisz**
Bónis Ferenc, A Vektorisz-kódex szvit-táncai. Emlékkönyv Kodály Zoltán 75. születésnapjára. Zenetud. Tanulmányok VI., 1957.

BubicsEsterházy	<i>Bubics Zsigmond-Merényi Lajos, Herczeg Esterházy Pál nádor (1635–1713). Budapest 1895.</i>
CsányiPáur	<i>Csányi János magyar krónikája 1670–1704. Közli Páur Iván. Magyar Történelmi Tár 1858.</i>
CsatkaiAdatok	<i>Csatkai Endre, Adatok a soproni zene történetéhez. Sopron vármegye 1924. ápr. 6.</i>
CsatkaiBerühmter	<i>Csatkai, André, Ein berühmter Oedenburger Musiker im 17. Jahrhundert. Oedenburger Zeitung 1926. jan. 8.</i>
CsatkaiCéllövők	<i>Csatkai Endre, A régi soproni céllövők. Sopron vármegye 1924. júl. 31.</i>
CsatkaiDériné	<i>Csatkai Endre, Dériné soproni szereplései. Uo. 1925. febr. 1.</i>
CsatkaiEmlékkönyv	<i>Csatkai Endre, Egy soproni diák emlékkönyve a 18. század végéről. Soproni Hírlap 1934. aug. 17.</i>
CsatkaiFasching	<i>Csatkai, André, Fasching in Alt-Oedenburg. Oedenburger Zeitung 1927. febr. 20.</i>
CsatkaiFogadók	<i>Csatkai Endre, A soproni vendégfogadók a 16/19. században. Soproni Szemle 1966.</i>
CsatkaiFronleichnams	<i>Csatkai, André, Fronleichnamstag in Alt-Oedenburg. Oedenburger Zeitung 1927. jun. 16.</i>
CsatkaiHét	<i>Csatkai Endre, Hét esztendő Sopron múltjából. 1800–1807. Új Sopron vármegye 1940. aug. 18.21.25. szept. 1.15.</i> <i>Csatkai Endre, Korai újsághírek Liszt Ferencről 1840 előtt. Soproni Szemle 1960.</i>
CsatkaiLabanc	<i>Csatkai Endre, Sopron város teljesen labanc volt-e? Soproni Szemle 1966.</i>
CsatkaiLackner	<i>Csatkai Endre, Mikor a soproni polgármester szindarabot írt és a városháza volt a színház. Sopron vármegye 1925. nov. 1.</i>
CsatkaiLiszt I.	<i>Csatkai Endre, Liszt Ferenc és Sopron. Liszt a mienk c. kötetben 101–112. l. (Szerk. Gál György Sándor). Budapest 1936.</i>
CsatkaiLiszt II.	<i>Csatkai Endre, Liszt Ferenc és Sopron. Soproni Szemle 1961.</i>
CsatkaiMária-oszlop	<i>Csatkai Endre, A Mária-oszlop a soproni piacon. Soproni Hírlap 1937. dec. 25.</i>
CsatkaiMeghívó	<i>Csatkai Endre, Színházi meghívó 1819-ből. Soproni Szemle 1940.</i>
CsatkaiMozart	<i>Csatkai, André, Der Mozartkult in Oedenburg. Oedenburger Zeitung 1931. jan. 25.</i>
CsatkaiMulatság	<i>Csatkai Endre, Királyi öröm és férfi mulatság. (Adalékok a soproni lövészet történetéhez). Új Sopron vármegye 1941. jul. 26.</i>
CsatkaiMüemlék	<i>Csatkai Endre, Sopron és környéke műemlékei. Budapest 1956.</i>
CsatkaiMűv	<i>Csatkai Endre, A soproni zenei művelődés történetének vázlata. (Újabb adatokkal). Soproni Szemle 1969.</i>
CsatkaiNepomuki	<i>Csatkai Endre, Nepomuki Szent János tisztelete a régi Sopronban. Sopron vármegye 1939. máj. 18.</i>
CsatkaiNyilvános	<i>Csatkai Endre, Amikor még nyilvánosak voltak Sopronban a kivégzések. Új Sopron vármegye 1940. jun. 29.</i>
CsatkaiNyomdászat	<i>Csatkai Endre, A soproni nyomdászat a 18. század első felében. Soproni Szemle 1961.</i>
CsatkaiOrgona	<i>Csatkai Endre, Régi soproni orgonakészítők. Sopron vármegye 1939. jún. 11.</i> <i>Csatkai Endre, Hogyan folyt az 1553-as soproni országgyűlés? Soproni Szemle 1963.</i> <i>Csatkai Endre, Az 1634/35-ös soproni országgyűlésről. Soproni Szemle 1962.</i>
CsatkaiPasquill	<i>Csatkai Endre, Pasquill kantáta formájában. Uo. 1967.</i>
CsatkaiRákos	<i>Csatkai Endre, A fertőrákosi püspöki kastély. Uo. 1939.</i>
CsatkaiRózsa	<i>Csatkai Endre, A 150 esztendő Fehér Rózsa múltja. Új Sopron vármegye 1940. máj. 19.</i>

CsatkaiSchubert	<i>Csatkai Endre, Korai Schubert-előadások Sopronban.</i> Soproni Szemle 1962.
CsatkaiSchützen	<i>Csatkai, André, Die Schützen in Alt-Oedenburg.</i> Oedenburger Zeitung 1926. jan. 23.
CsatkaiSoproni CsatkaiSzentlélek	<i>Csatkai Endre, A soproni muzsika története.</i> Sopron 1925. <i>Csatkai Endre, A soproni Szent Lélek templom.</i> Soproni Hírlap 1933. jun. 4.
CsatkaiSzinjátékok	<i>Csatkai Endre, Soproni iskolai szinjátékok a 17–18. században.</i> Színpad 1. évf. 5–6. sz. 1936.
CsatkaiSzobor	<i>Csatkai Endre, Szentháromság-szobrunk.</i> Uj Sopron vármegye 1940. ápr. 7.
CsatkaiTeremtés	<i>Csatkai Endre, Haydn Teremtés című oratoriumának első soproni előadása 1804-ben.</i> Soproni Szemle 1958.
CsatkaiTorony	<i>Csatkai Endre, Mikor Sopron zenei ügyeit a várostoronyban intézték.</i> Sopron vármegye 1939. febr. 2. <i>Csatkai Endre, Új adatok a soproni hivatásos színészet megindulásának történetéhez a 18. században.</i> Soproni Szemle 1968.
CsatkaiVándor	<i>Csatkai Endre, Vándorkereskedők és vándoriparosok a régi Sopronban és a megyében.</i> Soproni Szemle 1963.
CsatkaiZeneegyesület	<i>Csatkai Endre, A soproni zeneegyesület száz éves történetének vázlata.</i> Sopron 1929.
CsatkaiZeneszerző CsatkaiZenetörténeti	<i>Csatkai Endre, Soproni zeneszerző a 17. században.</i> Soproni Szemle 1939. <i>Csatkai Endre, Zenetörténeti adatok Sopron múltjából.</i> Soproni Szemle 1942.
CsatkaiZichy	<i>Csatkai Endre, Zichy György plébános halotti arcképe a Szent Mihály templom sekrestyéjében.</i> Uo. 1967.
CsatkaiLátogatás	<i>Csatkai Endre, Mikor Mária Terézia Sopronban járt.</i> Sopron vármegye 1924. febr. 1. <i>Csóka Lajos, Sopron vármegye katolikus egyházi és tanügyi viszonyai III, Károly és Mária Terézia korában.</i> Pannonhalma 1929.
CsTóthÉnek CsTóthMaróthi	<i>Csomasz Tóth Kálmán, A református gyülekezeti éneklés.</i> Budapest 1950. <i>Csomasz Tóth Kálmán, Maróthi György és a kollégiumi zene.</i> Budapest 1978.
DedekSopron	<i>Dedek Crescens Lajos, Az 1622-iki soproni országgyűlés.</i> Alkotmány 1909.
Déryné DocPaul	<i>Déryné naplója.</i> Kiad. Bayer József., I–III. k. Budapest 1900. <i>Documenta Artis Paulinorum 3. füzet. A magyar rendtartomány kolostorai T–Zs.</i> A kötet anyagát gyűjtötte Gyéressy Béla. Kézirat. Budapest 1978. (MTA Művészettört. Kutató Csoportjának forráskiadványai XIV.)
DobszaySzékesfehérvár	<i>Dobszay László, Középkori zenetörténetünk székesfehérvári vonatkozásai. Székesfehérvár évszázadai 2. k.</i> 1972.
DömötörKovácsLiszt	<i>Dömötör Zsuzsa – Kovács Mária, Liszt Ferenc magyarországi hangversei.</i> Liszt tanulmányok. Budapest 1980., 7–79. l.
DreoMusik	<i>Dreo, Harald, Die fürstlich Esterházyische Musikkapelle von ihren Anfängen bis zum Jahre 1766.</i> Beiträge zur Musikgeschichte des 18. Jahrhunderts. Eisenstadt 1971. S. 80–115.
FalvyLinus	<i>Fabricius Endre, Sopron és a napoleoni háborúk.</i> Soproni Szemle 1939. <i>Falvy Zoltán, A Linus-féle XVIII. századi táncgyűjtemény.</i> Emlékkönyv Kodály Zoltán 75. születésnapjára. Zenetud. Tanulmányok 1957.
FederHaydn	<i>Feder, Georg, Zwei unbekannte Haydn-Briefe.</i> Haydn-Studien Bd. IV. Heft 1. S. 49–51.
FiedlerRust	<i>Fiedler, Karl senior, Geschichte der evangelischen Pfarrgemeinde R. B. in Rust.</i> Rust 1951.
FlemmingJes	<i>Flemming, Willy, Geschichte des Jesuitentheaters in den Landen deutscher Zunge.</i> Berlin 1923.

- FodorLiceum *Fodor Otmár, Sopron első magyar színészei a liceumi diákok.* Sopron 1944.
- FrankenburgEmlék *Frankenburg Adolf, Emlékiratok I–III. k.* Pest 1868.
- GindelyBethlen *Gindely Antal és Acsády Ignác, Bethlen Gábor és udvara 1580–1629.* Budapest 1890. *Magyar Történelmi Életrajzok VI. k.*
- GlatzFeyer *Glatz, Jakob, Nachrichten über die Feyer des dritten Jubelfestes der Reformation in den sämtlichen kaiserl. königl. Oesterrichischen Staaten im Jahre 1817.* Wien 1818.
- GöllerichLiszt *Göllerich, August v., Franz Liszt.* Berlin 1908.
- HamarOrgonák *Hajdu Helga, Soproni vonatkozású német kéziratok az Országos Széchényi Könyvtárban.* Soproni Szemle 1957.
- HamburgerLiszt *Hamar Gyula, Adalékok a soproni orgonák történetéhez.* Soproni Szemle 1964.
- HankissZsebkönyv *Hamburger Klára, Liszt.* 2. jav. kiadás. Budapest 1980.
- HarichMusik *Hankiss Elemér–Berczeli A. Károlyné, A Magyarországon megjelent színházi zsebkönyvek bibliográfiája XVIII–XIX. század.* Budapest 1961.
- HarichSzenische *Harich János, Esterházy Miklós nádor udvari zenekara.* Muzsika 1929.
- HáziAdatok *Harich, Johann, Esterhazy Musikgeschichte in Spiegel der zeitgenössischen Textbücher.* Eisenstadt 1959.
- HáziBelv *Harich, Janos, Inventare der Esterházy–Hofmusikkapelle in Eisenstadt.* Haydn Jahrbuch IX. 1975.
- HáziGyúnyvers *Harich, Johann, Szenische Darstellungen und Oratorien-Aufführungen im 18. Jahrhundert am Esterházy-Hof zu Eisenstadt.* Sonderdruck aus „Burgenländische Heimat-blätter“ 38. Jg. Heft 3. Eisenstadt 1976.
- HáziKözépkori *Házi Jenő, Adatok Sopron zenetörténetéhez a Zeneegyesület megalapításáig (XI. századtól 1829-ig.)* Kézirat.
- HáziLiszt *Házi Jenő, Sopron belvárosi házai és háztulajdonosai 1687-ben.* Soproni Szemle 1965.
- HáziSopron *Házi Jenő, Sopron szabad királyi város története. I. rész 1–7. k., II. rész 1–6. k.* Sopron 1921–1943.
- HáziVirágének *Házi Jenő, Sopron középkori egyháztörténete.* Sopron 1939.
- HáziZenesz *Házi Jenő, Liszt Ferenc Sopronban.* Sopron 1936. Kinyomat a Soproni Hírlap 1935. dec. 6–12. számokból.
- HillerHaydn *Házi Jenő, Sopron szabad királyi város története. I. rész 1–7. k., II. rész 1–6. k.* Sopron 1921–1943.
- HorváthKegyhely *Házi Jenő, A soproni virágének.* Magyar Nyelv XXV (1929), 88–91. 1.
- HorváthGymn *Házi Jenő, II. Lajos magyar király udvari zenésze.* Soproni Szemle 1965.
- d'IsozKörmöcz *Heimler Károly, Sopron topográfiája.* Sopron 1936.
- JancsovcisRauch *Hiller István, Újabb adatok Joseph Haydn soproni kapcsolatairól.* Soproni Szemle 1982.
- JafdekWohlmuth *Horányi Mátyás, Esterházy vigasságok.* Budapest 1959.
- JuharosDráma *Horváth Athanáz, A boldogasszonyi kegyhely története.* Neusiedl am See 1926.
- KapiKrálikStark *Horváth Kristóf, A soproni kath. gymnasium története. I–II. rész.* Soproni Gymnasium értesítő 1894/95. év és 1895/96. év.
- d'Isoz Kálmán, Körmöcbánya zenészei a tizenhetedik században.* Budapest 1907.
- Jancsovcis Antal, Rauch András, az első soproni zeneszerző 1592–1656.* Soproni Szemle 1974.
- Jafdek Gusztáv, Wohlmuth János 1689. évi un. Stark-féle virginálkönyve.* (Az első magyar zongoraiskola.) Soproni Szemle 1955.
- Juharos Ferenc, A magyarországi jezsuita iskoladrámák története.* Szeged 1933.
- Kapi Králik Jenő, A soproni Stark-féle virginálkönyv 1689-ből.* Soproni Szemle 1937.

- Karácsonyi Sándor, Szent Ferenc rendjének története Magyarországon.* Budapest 1922.
- KarnerAdalékok
KelényiKazinczy *Karner Károly, Adalékok Sopron iskolatörténetéhez.* Diakonia 1981.
Kelényi Ferenc, Kazinczy Ferenc soproni kapcsolatai. Soproni Szemle 1959.
- KhevenhillerAnn *Kelényi Ferenc, Berzsényi és Sopron.* Soproni Szemle 1961.
Khevenhiller, Franz Christoph, Annales Ferdinandi. Leipzig 1721.
Kisbán Emil, A magyar pálosrend története. I–II. k. Budapest 1938–1940.
- KisEmlékezései *Kis János superintendens Emlékezései életéből maga által feljegyezve.* 2. kiad. Budapest 1890.
- KlotzOrgona *Klotz, Hans, Az orgonáról.* Fordította és kiegészítette Gergely Ferenc. Budapest 1972.
- KosáryMűvelődés *Kosáry Domonkos, Művelődés a XVIII. századi Magyarországon.* Budapest 1980.
- KovácsLackner *Kovács József, A Lackner Kristóf felett tartott gyászbeszéd és temetésének számadása.* Soproni Szemle 1965.
- KovácsEmblematika *Kovács József László, Emblematika, hieroglifika, manierizmus. (Fejezet Lackner Kristóf művészi világából).* Soproni Szemle 1971.
Kovács József László, Lackner Kristóf és kora. Sopron 1972.
- KovácsOpera *Kovács József László, Ismeretlen soproni operaelőadás színlapja 1811-ből. (Judith und Holofernes, oder: Die Belagerung von Bethulia).* Soproni Szemle 1973.
- KovácsLeges *Kovács József László, Leges Scholasticae Lacknerianae avagy a Sopronyi Keresztény Oskoláknak... díszteret törvényei (1620–1718).* Soproni Szemle 1982.
Kovács Sándor, A soproni ev. lyceum Magyar Társaság története 1790–1890. Sopron 1890.
- Kuczoghi300 *Kuczoghi Marcell, A 300 éves gimnáziumunk története.* Soproni bencés főgimn. értesítője 1935/36.
- KuglerSzínészet
LandonHaydn II *Kugler Alajos, A soproni színészet története.* Sopron 1909.
Landon, H. C. Robbins, Haydn: Chronicle and Works. Vol. II.: *Haydn at Eszterháza 1766–1790.* Bloomington–London 1978.
- LaszloLoretto *Laszlo, Stephan, Loretto in Burgenland. Beiträge zur Geschichte des Wallfahrtsortes und des Serviten Konvents.* Disszertáció kézirat. Lorettoni pléb. hivatalban.
- LegányKronika
MagyTörtBalázs *Legány Dezső, A magyar zene krónikája.* Budapest 1962.
Magyarország története 1526–1790. (Szerk: H. Balázs Éva és Makkai László). M. tört. II. Budapest 1962.
- MagyTörtMolnár *Magyarország története I.* (Szerk: Molnár Erik–Pamlényi Ervin és Székely György). Budapest 1967.
- MatuszOrsolyiták *Matusz György, A soproni orsolyiták története.* A soproni Szent Orsolya-rendi kath. leánygimnázium értesítője 1915/16.
- MészárosIskolaügy *Mészáros István, Az iskolaügy története Magyarországon 996–1777 között.* Budapest 1981.
- MGG *Die Musik in Geschichte und Gegenwart.* Hrsg. Friedrich Blume Bd. 1–16. Kassel-Basel 1949–1979.
- MohlJeles *Mohl Adolf, Győregyházmegyei jeles papok.* Győr 1933.
Mohl Antal, A Mária-kongregációk története különös tekintettel hazánkra. Győr 1938.
- MollayGugelweit *Mollay Károly, Gugelweit János, a Soproni virágének lejegyzője.* Soproni Szemle 1939.
Mollay Károly, Adatok a soproni ispotály történetéhez. Soproni Szemle 1942.

MollayTöbbnyelvűség	<i>Mollay Károly, Többnyelvűség a középkori Sopronban.</i> Soproni Szemle 1968.
MollayTörténet	<i>Mollay Károly, Sopron vármegye vázlatos története.</i> Lásd Csatkai Endre, Sopron és környéke műemlékei (Budapest 1956) c. kötetben 39–112. l.
MollayUngarischer I.	<i>Mollay Károly, Ungarischer oder Dacianischer Simplicissimus.</i> Filológiai Közlöny 1958.
MollayUngarischer II.	<i>Mollay, Karl, Ungarischer oder Dacianischer Simplicissimus.</i> Annales Univ. Budapestiensis. Sectio Philologica Tom. III. Budapest 1961.
MollayVilági	<i>Mollay Károly, A világi zene jelentkezése Sopronban. (1430–1629).</i> Soproni Szemle 1974.
MoserSpeer	<i>Moser, Hans Joachim, Daniel Speer.</i> Acta Musicologica 1937.
MuntagZayovcov	<i>Muntag, Emanuel, Hudobniny 2. Kniznice Grófov Zayovcov 2. Uhrova.</i> Fondy Literarneho Archivu Matice Slovenskej V. Martine 73. Matica Slovenská 1979.
MüllnerGeschichte	<i>Müllner, Mathias, Geschichte des evangelischen Gymnasiums zu Oedenburg nebst den Denkwürdigkeiten der evangel. Gemeinde daselbst.</i> Oedenburg 1857.
NagyKurzweil	<i>Nagy Alpár, Kurzweil Ferenc emléktáblájának felavatása.</i> Soproni Szemle 1979.
NagyLiszt	<i>Nagy Alpár, Liszt Ferenc Sopronban egykor és ma.</i> Kisalföld 1976. febr. 21.
NémethGimn	<i>Németh Sámuel, Magyar gimnázium Sopronban 1657–1674.</i> Soproni Szemle 1958.
NémethKülföldi	<i>Németh Sámuel, A soproni liceum tanulóinak külföldi tanulmányai 1680–1782.</i> Soproni Szemle 1955.
NémethLiceum	<i>Németh Sámuel, A soproni evangélikus liceum történetének egy százada (1681–1781).</i> I–II. Sopron 1944. Kézirat a Berzsenyi gimn. könyvtárában. <i>Németh Sámuel, A soproni evangélikus liceum tanuló ifjúsága a XVIII. században.</i> Soproni Szemle 1957. <i>Németh Sándor, Az 1681. évi országgyűlés.</i> Budapest 1915.
OrelHudebni	<i>Orel, Dobroslav, Hudebni pamiatky františkanské knihovny v. Bratislavé.</i> Bratislava 1930. <i>Oromszegi Ottó, CK Mester soproni basszuspommerének leírása és története.</i> Soproni Szemle 1966.
PayrHeimler	<i>Payr György és Payr Mihály krónikája 1584–1700.</i> Jegyzetekkel ellátta Dr. Heimler Károly. Soproni Szemle 1942. <i>Payr Sándor, A dunántúli evangélikus egyházkerület története.</i> I. k. Sopron 1924.
PayrFőiskola	<i>Payr Sándor, Negyedfélszázados főiskola Sopronban.</i> Emlékfüzet a Soproni Evang. Lyceum 350 éves jubileumára. Sopron 1907.
PayrReformáció	<i>Payr Sándor, A reformáció évszázados ünnepei hazánkban.</i> Protestáns Szemle 1911.
PayrSoproni	<i>Payr Sándor, A soproni evangélikus egyházközség története. I, A reformáció kezdetétől az 1681-ik évi soproni országgyűlésig.</i> Sopron 1917.
PayrWohlmuth	<i>Payr Sándor, Wohlmuth János orgonista és karmester, Sopron jeles művésze.</i> Sopron 1929.
PayrZenetörténeti	<i>Payr Sándor, Zenetörténeti emlékek a XVII. századból.</i> Soproni Nemzetőr 1910. dec. 4. <i>Payr Sándor, Soproni zenetörténeti emlékek.</i> Evangélikus Népiskola 1912.
PayrZinzendorf	<i>Payr Sándor, Zinzendorf és Sinzendorf grófok Sopronban.</i> Soproni Szemle 1937.
PetrikBibl	<i>Petrik Géza, Magyarország bibliographiája 1712–1860.</i> Budapest 1888.

- PetzCsatkai *Idősebb és ifjabb Petz Dániel Krónikája 1778 – 1839.* Jegyzetekkel ellátta Csatkai Endre dr. Soproni Szemle 1940.
Piszkér Olivér, Barokk világ Győr egyházmegyében 1743 – 1783. Pannonhalma 1933.
- PódaSoproni *Póda Endre, A soproni kath. paróchia és a soproni kath. hitközség története.* Sopron 1892.
- PogányPonyva *Pogány Péter, A régi hazai népies ponyva kutatás problémái.* Ethnographia 1958.
Probst, Franz, Die literarische Leistung der Oedenburger Jesuiten von 1636 – 1700. Burgenländische Heimatblätter 1953. S. 174., 1954. S. 14.
Rameis, Emil, Die österreichische Militärmusik von ihren Anfängen bis zum Jahre 1918. (Ergänzt und bearbeitet von Eugen Brixel). Tutzing 1976.
- RitterPaur *Hans Georg Ritter's Oedenburger Chronik zur Geschichte der Rákoczy-schen Belagerung im Jahre 1704.* Herausgegeben von Iwan Paur. Oedenburg 1874.
- RybaričCapricornus *Rybarič Richard, Samuel Capricornus in Bratislava (Pressburg).* Musica Antiqua Europae Orientalis III. Bydgoszcz 1971.
- RybaričHudby *Rybarič Richard, Z dejin viachlasnej hudby v Bratislave v 17. storoci.* Bratislava, ZV. 8 – 9, 1976.
Schram Ferenc, Soproni könyvtárak II. József idejében. Soproni Szemle 1962.
- SchwartzDóm *Schwartz József, A Szent György dómtemplom barokk orgonája.* Soproni Szemle 1956.
- SchwartzSopron *Schwartz, Robert, Die Geschichte des Kollegs der Gesellschaft Jesu in der königlichen Freistadt Sopron.* Veszprém 1935.
- SebestyénOrsolyiták *Sebestyén (Stein) Xavéria, A soproni Orsolya zárda történetének 200 éve (1747 – 1947).* Kézirat. Wien – Maurer Orsolya-zárda irattára (Wien, Fr. Axenbauergasse 49 – 51.)
Sebestyén (Stein) Xavéria, A soproni Orsolya zárda iskoláinak fejlődése. Kézirat uo.
- Siklósi Énekkar *Siklósi Éva, A Szent Mihály templom énekkarának története (Sopron egyházzeneje).* Sopron 1977. Kézirat.
- SopronMon *Sopron szab. kir. város Monographiája. Forráanyag I. k. Régi községi jegyzőkönyvek. II. k. Tanácsi jegyzőkönyvek.* Sopron 1890, 1894.
- StaudIskolai *Staud Géza, Iskolai színjátékok Sopronban (1615 – 1776).* Soproni Szemle 1977.
- StaudJes *Staud, Geza, Les Decors du theatre des Jesuites a Sopron (Hongrie). Avec le repertoire des pieces jouees: 1638—1773.* Archivum Historicum Soc. Jesu. Extractum e vol. XLVI. 1977 (Roma).
- StaudMagyar *Staud Géza, Az iskolai színjátékok Magyarországon. Módszertani modell.* Budapest 1980. Doktori értekezés MTA Kézirattár.
- StaudRaimund *Staud, Geza, Ferdinand Raimund in Ungarn.* Maske und Kothurn Jg. 14. Graz – Wien – Köln 1964.
- StaudTheater *Staud, Geza, Adelstheater in Ungarn (18. und 19. Jahrhundert).* Theatergeschichte Österreichs Band X. Donaumonarchie Heft 2. Wien 1977.
Sümeghy Dezső, Liszt Ferenc és Sopron magyar kapcsolatairól. Soproni Szemle 1956.
- SzabadyDraskovich *Szabady Béla, Draskovich győri püspök élete és kora.* Soproni bencés gimnázium értesítője 1936.
- SzabadySopron *Szabady Béla, Az ifjabb Draskovich György győri püspök szerepe a soproni jezsuita kollégium alapításában.* Győri Szemle 1932.
- SzabolcsiFőúri *Szabolcsi Bence, A XVII. század magyar főúri zenéje.* (1928), újabb kiad: A magyar zene évszázadai I., 1959.
- SzabolcsiKoll *Szabolcsi Bence. A XVIII. század magyar kollégiumi zenéje.* (1930)., újabb kiad. uo. II. 1961.

SzabolcsiLex	<i>Szabolcsi Bence – Tóth Aladár, Zenei lexikon.</i> (Főszerk. Bartha Dénes). Budapest 1965.
SzalaySopron	<i>Szalay János, A soproni Szent Domonkos-rendház története 1675–1800-ig.</i> Olvassátok 1930. jún. 22.
SzendreiForrásaink	<i>Szendrei Janka, Középkori hangjegyes forrásaink.</i> Magyar Zenetörténet I. k. 4. fejt. Kézirat MTA Zenetud. Intézet.
SzendreiHangjegyes	<i>Szendrei Janka, A magyar középkor hangjegyes forrásai.</i> Műhelytanulmányok a Magyar Zenetörténethez I. Budapest 1981.
SzendreiNotáció	<i>Szendrei Janka, A „magyar középkori notáció” története.</i> Budapest 1979., Kandidátusi értekezés, kézirat.
SzigetiIdőmértékes	<i>Szigeti Kilián, Az időmértékes (menzurális) korális éneklés Magyarországon.</i> Magyar Zene 1978.
SzigetiKőszeg	<i>Szigeti Kilián, Régi magyar orgonák. Kőszeg.</i> Budapest 1974.
SzigetiKözépkori	<i>Szigeti Kilián, Középkori hangjegyes töredékek a Soproni Állami Levéltárban.</i> Soproni Szemle 1963.
SzigetiSzombathely	<i>Szigeti Kilián, A szombathelyi egyházmegye egyházi zenéjének története.</i> Különlenyomat A 200 éves szombathelyi egyházmegye története c. kiadványból. Szombathely 1977.
SzigetiTöbbszólamúság	<i>Szigeti Kilián, A tizennyolcadik századi szerzetesi többszólamúság.</i> Kézirat 1980. MTA Zenetud. Intézet. <i>Szilas, Laszlo, Quellen der ungarischen Kirchengeschichte aus ehemaligen Jesuiten archiven.</i> Ungarn Jahrbuch 1972.
SzomjasHajnal	<i>Szomjas Schiffert György, Hajnal nagyon szép piros.</i> Budapest 1972. <i>Takács József, A jezsuita iskoladráma (1581–1773).</i> Budapest 1937.
TankDokumente	<i>Tank, Ulrich, Die Dokumente der Esterházy-Archive zur fürstlichen Hofkapelle in der Zeit von 1761 bis 1770.</i> Haydn – Studien. Veröffentlichungen des Joseph Haydn – Instituts Köln. Band IV. Heft 3/4 Maj. 1980. S. 129–333.
TankStudien	<i>Tank, Ulrich, Studien zur Esterhazyschen Hofmusik von etwa 1620 bis 1790.</i> Kölner Beiträge zur Musikforschung Bd. 101. Regensburg 1981.
ThierBeiträge	<i>Thier, Laszlo, Beiträge zur Geschichte des Oedenburger Musikvereins.</i> Oedenburger Zeitung 1929. jún. 2. <i>Thier, László, 16 Gulden für Exequien.</i> Beiträge zur Biographie Franz Kurzweils D. Á. Uo. 1940. máj. 18. <i>Thier, Laszlo, Künstlersorgen.</i> Franz Kurzweil ersucht um Bestellung eines ständigen Orgelziehers. Uo. 1940. máj. 11. <i>Thier, Laszlo, Franz Kurzweil d. ä. dankt als Dirigent des Musikvereins ab.</i> Uo. 1940. jun. 8.
ThierVertrag	<i>Thier, Laszlo, Franz Kurzweils Vertrag mit dem Domorganisten A. Kobler.</i> Uo. 1940. júl. 27.
ThierMozart	<i>Thier László, Mozart vonatkozások Sopron zenetörténetében.</i> Soproni Szemle 1956.
ThierLiszt	<i>Thier László, Liszt Ferenc soproni hangversenyei és műveinek nyilvános előadásai.</i> Soproni Szemle 1956, 1957, 1958. <i>Thier László, Kurzweil Ferenc templomi karnagy, a soproni Zeneegyesület alapítója élete (1792–1865).</i> Sopron 1942. (Soproni Szemle kiadványai 144. sz.)
ThierZeneegyesület	<i>Thier László, Adatok a soproni zene történetéhez. A Zeneegyesület megalapítása.</i> Sopron vármegye 1925. okt. 22.
ThirringNépszámlálás	<i>Thirring Gusztáv, Az első soproni népszámlálás.</i> Soproni Szemle 1937. <i>Thirring Gusztáv, Sopron házai és háztulajdonosai 1734–1939-ig.</i> Sopron 1941.
ThirringEmlékek	<i>Thirring Gusztávné Waisbacher Irén, Emlékek viharos időkből, amikor a Széchenyiek megszerették Sopront.</i> Soproni Szemle 1940.

TirnitzMichel	<i>Tirnitz József, Michel János soproni krónikairó. (Adalékok a soproni katolikus alsó fokú oktatás történetéhez). Soproni Szemle 1972.</i>
TomposCimeres	<i>Tompos Ernő, Cimeres pecsétek, különös tekintettel a polgári címerekre. Soproni Szemle 1942.</i>
TomposRauch	<i>Tompos Ernő, Rauch András címerei és emléklakettje. Soproni Szemle 1974.</i>
	<i>Török József, A magyar pálosrend liturgiájának forrásai, kialakulása és főbb sajátosságai. (1225–1600). Budapest 1977.</i>
TrócsányiKözönség	<i>Trócsányi Zoltán, A XVIII. század magyar könyveinek olvasóközönsége és példányszáma. Magyar Könyvszemle 1941.</i>
ValkóHaydn2.	<i>Valkó Arisztid, Haydn magyarországi működése a levéltári akták tükrében. (Második közlemény). Zenetud. Tanulmányok VIII. k. 1960.</i>
VarannaiKusser	<i>Varannai Aurél, Egy magyar operaszerző a XVII. században. Kusser János Zsigmond. Magyar Zene IV. (1953).</i>
VargaWandorf	<i>Varga, Josef, Die Wandorfer Bergkirche. Sopron 1938.</i>
VatterSzínészet	<i>Vatter Ilona, A soproni német színészet története 1841-ig. Budapest 1929.</i>
VeressNemesség	<i>Veress Ildikó (Szerzőné), A nemesség beköltözése a városokba a XVI–XVII. században különös figyelemmel Sopron szab. kir. város történetében a nemesség helyzetére. Budapest 1963. Egyetemi diploma dolgozat, kézirat.</i>
VeszélkaSoproni	<i>Veszélka László, A soproni rajziskola története. Soproni Szemle 1938, 1939, 1940.</i>
WinklerCéhek	<i>Winkler Elemér, Soproni céhek története a 15–17. században. Sopron 1921.</i>
WinklerBűnök	<i>Winkler Elemér, Bűnök és büntetések a régi Sopronban (XVI–XVIII. század). Sopron 1924.</i>
WurzbachLex	<i>Wurzbach, Constant. Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. Wien 1856–1889.</i>
ZavarskyBeiträge	<i>Zavarsky, Ernest, Beiträge zur Musikgeschichte der Stadt Kremnitz. Musik des Ostens III., 1965.</i>
ZolnayMuzsika	<i>Zolnay László, A magyar muzsika régi századaiból. Budapest 1977.</i>

Zusammenfassung

Musik in Sopron (Ödenburg) im 16 – 18. Jahrhundert

Wie im Allgemeinen in den königlichen Freistädten des zeitgenössischen Ungarn, bildeten auch in Sopron die Musiker der Stadt, die Turner (Turmmusiker), das Zentrum des Musiklebens. Von ihrer erstrangigen Aufgabe (Wache, Zeitanzeige und Brandwarnung im Stadtturm), wurden sie nach langem Kampf in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts enthoben und sie können danach nur ihren musikalischen Verpflichtungen nachgehen: Turmmusik geben, an den Festen der Stadt, für die Unterhaltung der Bürger, im Theater, und in dem am Ende des 18. Jahrhunderts entstandenen Musikchor der uniformierten Bürgermiliz musizieren. Sie führen andauernd Kämpfe gegen die privaten Musikerbanden, und ihre Rechte werden von ihrem Vorsteher, dem Stadtrat, in den meisten Fällen geschützt. Gleichzeitig spielen sie Woche für Woche – laut ihrer Verträge – im Orchester der Evangelischen Kirche, in jenem der Jesuiten, in jenem der Pfarrkirche St. Michael und in jenem des Kapitels. Aufgrund des reichen Archivmaterials in Sopron – die Türken gelangten nie innerhalb der Stadtmauern – berichten wir eingehend über Geschichte und Wirken der Turnermeister und ihrer Gesellen von Sopron, angefangen von Georg Adler im 16. Jhd. der vorher Musiker des Königs Ludwig II. von Ungarn war, ganz bis zum Turnermeister Franz Jachimek, Flötenkünstler, der in den Jahren 1830 wirkte, zu dessen Zeiten aber die Turmmusik in Sopron ihre alte Bedeutung zu verlieren begann.

Diese zentrale Rolle der Turner beachtend, muß das Ensemble der evangelischen Gemeinde und des Gymnasiums als das wertvollste Orchester und der wertvollste Chor der Stadt erachtet werden, welche ihre Glanzzeit z.Z. des Organisten Andreas Rauch im 17. Jhd. erlebt hatte. Zur Zeit des Sieges der Reformation in Sopron (1606 – 1674) hat der evangelische Stadtrat die aus Österreich und weitergelegen Ländern hierher geflüchteten evangelischen Gläubigen gerne aufgenommen. Auf diese Weise haben viele, sog. exulant Studenten in evangelischen Gymnasium in Sopron studiert – unter ihnen auch Samuel Capricornus i.J. 1640 – die im Chor und Orchester wertvolle Mitglieder waren. Andreas Rauch selbst war im Frühling 1628 von Inzersdorf (N. Ö.) nach Sopron geflohen. (Vorher wirkte er über 15 Jahre in Hernalz). Im Jahre 1629 hat er die Stelle des Organisten in der St. Michael Kirche erworben, 1643 das Bürgerrecht in Sopron und fand dortselbst ein endgültiges Heim. Aus dem Stadtprotokoll haben wir Angaben über seine bis jetzt unbekanntenen Werke erfahren, welche er im Allgemeinen zum Neujahr seinem Patron, dem Stadtrat, empfohlen hatte.

Da Sopron auch zur Zeit der Gegenreformation ein Ort mit freier Religionsausübung, ein sog. artikularischer Ort war, so waren Chor und Orchester unter Leitung von Johann Wohlmuth und später Daniel Knogler auch im 18. Jhd. weiter tätig. Zur Zeit des letztgenannten Leiters wurden beinahe jeden Sonntag Kantaten mit Musikbegleitung vorgetragen. Die von Christoph Stolzenberg in Sopron auf uns gebliebenen 115 Kompositionen – größtenteils Kantaten – beweisen die Musik dieser Jahrzehnte und zugleich die traditionelle Verbindung mit Regensburg. Als aber unter der Regierung von König Josef II ihre neue Kirche aufgebaut und die volle Religionsfreiheit erreicht wurde, hat der von rationalen Geist erfüllte Kirchenkonvent den Chor und das Orchester, die mit reicher Tradition verfügten, freiwillig aufgelöst. Dieser leeren, öden musikalischen Lage wollte man durch Gründung einer Gesangsschule und Neugestaltung des Chors in den Jahren 1820 abhelfen.

Gegen den Willen des evangelischen Stadtrates war in dem auf königlichen Erlaß 1636 gegründeten Jesuitengymnasium – laut seiner Annalen – von Anfang an, 137 Jahre hindurch eine intensive musikalische Erziehung erfolgt. Schule und Kirche (St. Johannes-Kirche) der Jesuiten waren im Anfang in der Außenstadt, von der Zeit der Gegenreformation an in der inneren Stadt (St. Georgs-Kirche). Ihr Chor, in welchem im 17. Jhd. auch Musiker des Grafen Nádasdy und des Palatins Esterházy an

größeren Festen ausgeholfen haben, hat regelmäßig mehrstimmige Kompositionen in der Kirche vorgetragen und die Schuldramen mit Musik begleitet. Im 18. Jhd. wurden Stücke auch in französischer, italienischer und deutscher Sprache gespielt. Johann Paczelt, Musiker der St. Michael Kirche, hat 1743 eine Oper titels Castor und Pollux für sie geschrieben. Das Werk wurde von slowakischen Forschern in Martin aufgefunden und 1980 in der Burg von Pressburg (Bratislava) wieder aufgeführt.

Der Chor der katholischen Pfarre St. Michael war nach seiner Tätigkeit in den 15. und 16. Jhd-en, am Anfang des 17. Jahrhunderts aufgelöst, als die Kirche St. Michael in Besitz der evangelischen Gemeinde übergang. In den darauf folgenden Jahrzehnten hatte die Pfarre in der Heiligen-Geist-Kirche selbst keinen Kantor. Im Jahre 1674 hatte die Pfarre die Kirche St. Michael bekommen. Chor und Orchester wurden neu gegründet und wurden außer durch den Stadtrat auch durch die Stiftung von 17 800 Forint durch den Bischof von Győr, György Széchényi, im Jahre 1684, das ganze 18. Jahrhundert hindurch, unterstützt. Die wertvollste Periode dieses Chores ist die erste Hälfte des 19. Jahrhunderts gewesen, als der Komponist Franz Kurzweil sein Chorleiter war. In der Mitte des 19. Jahrhunderts war auch sein Sohn, Franz Kurzweil jun. in Sopron tätig. Ihr Verwandtschaftsgrad mit dem Komponisten Franz Kurzweil, der in den Jahren 1780 bei der Familie Grassalkovich in Pressburg (Bratislava) tätig war, ist uns noch unbekannt.

Der Kapitel wurde 1780 von der Königin Maria Theresia gegründet. Sie hatte die Kirche St. Georg und das Kollegium der 1773 aufgelösten Jesuiten dem Kapitel übergeben. Laut der auf uns gebliebenen Werke und des Archivmaterials verdankt der fortlaufend tätige Chor seine wertvollen Ergebnisse gleichfalls Franz Kurzweil, der einige Jahre hindurch auch diesen Chor leitete.

Im Theater von Sopron wurden von der Mitte des 18. Jahrhunderts an regelmäßig Opern und musikalische Stücke aufgeführt. Dieses reiche musikalische Programm geben wir hauptsächlich aufgrund der Forschungen von Ilona Vatter bekannt. Am Ende des Jahrhunderts wetteiferte das Theaterrepertoire und das Niveau der Vorstellungen mit dem der Wiener Theater und es wurde u.a. die Zaubergeflöte von Mozart schon 1795 vorgetragen. Am Anfang des 19. Jahrhunderts war der Komponist Johann Friderik Karmasini (Giovanni Carmasini) Dirigent des Theaters, seine Kompositionen sind auch heute bekannt.

Über die Orchester der in Sopron stationierten Militärregimenter können wir in den Beschreibungen der Festlichkeiten im 17. – 18. Jahrhundert oft lesen. In den alten Muster-Listen finden wir Angaben über viele Militärmusiker in Sopron. Bekanntere Kapellmeister waren: Venzel Ruzicska, Leiter des Orchesters im Großherzog Toscanischen Regiment in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts. Kapellmeister des Herzog Albert Kürassier Regiments war der Flötenkünstler Johann Karl Pospischel, Wiener Abstammung und ihm folgte Jakob Amthor aus Kaaden. Es sind uns von beiden Kompositionen bekannt.

Im letzten Jahrhundert des 18. Jahrhunderts war auch das Konzertleben in Sopron rege, hauptsächlich um die Jahrhundertwende, als Herzog Albert und sein Kürassier-Regiment mehrere Jahre hindurch in Sopron in Garnison liegen. In den Konzerten haben außer den Mitgliedern des Theaters und der Orchester auch die in Musik bewanderten Mitglieder der Aristokratie und des Bürgertums mitgewirkt. In diesen Konzerten erklang 1804 u.a. auch die Schöpfung von Jos. Haydn. 1820 hielt Franz Liszt sein erstes Konzert in Sopron. Eben die bunten Kammer- und Orchesterkonzerte bereiteten den Weg und führten zur Gründung des Musikvereins und der Gesangsschule i.J. 1829. Die ersten Ergebnisse und Erfolge knüpfen sich auch an Franz Kurzweil. In diesen Konzerten haben auch die Musiker des Orchesters in Kismarton mit gefäll. Einwilligung des Fürsten Esterhazy mitgewirkt.

Sopron hat viele vornehme Gäste empfangen und es wurden auch mehrere Landstage in seinen Mauern gehalten. Der Landstag 18. Dezember 1634 wurde mit der Komposition *Concentus votivus* von Andreas Rauch eröffnet. Im Kapitel V berichten wir über die musikalischen Festlichkeiten und Konzerte nach zeitgenössischen Beschreibungen, die das musikalische und gesellschaftliche Bild dieser Epoche so lebendig gestalteten.

Die chronologische Zusammenstellung über Komponisten und Musiker in Sopron ergänzt die Arbeit.

Das thematische Verzeichnis der erhalten gebliebenen etwa 1000 Noten wurde von Veronika Vavrincez zusammengestellt. In Kapitel VII ist das reichhaltige Material zu finden.

Név- és tárgymutató

A soproni muzsikusok nevét dőlt betűkkel jelöljük

- Aachen 113
Abend, – hegedűs 102
Abensberg 269
Abermann Henrik 38
Abt, Franz 389 – 390
Achmet Aga 366
Acsády Ignác 620
Adam, Louis 390
Adler György 391
Adler György 247 – 249, 368
Adler János Mihály 378
Agendás-könyv 25, 48, 98, 117, 138, 177
Ágfalva 192, 288, 348 – 349
Agricola Kristóf 30, 369
Aichinger, Gregor 46
Ainfalt Mária (Rauchné) 77 – 78
Akács István 28 – 30, 369
Akács Miklós 29 – 30
Albert herceg 11, 303, 338, 340, 350, 352
Albert-verteszred 11, 180, 272, 298 – 300, 308, 312, 315, 340, 351, 353, 355 – 357, 361 – 362
Albrecht András 373
Albrecht, Jan 134
Albrechtsberger, Johann Georg 391 – 392
Altdorf 79, 114
Altham-czred 223, 298 – 299
Althamer János 251, 369
Amandel Farkas 13
Amon, Blasius 45
Amon, Johann 392
Amthor Alojzia 367, 385
Amthor Jakab 163, 180 – 181, 204, 244, 273, 296 – 297, 300, 318, 366, 382, 393 – 394
András Fülöp 304
András orgonista 13, 368
András toronyzenész 94, 372
Andrási-gyalogezred 298, 335
Angerer János Kristóf 130, 375
Angermayr, – tenorista 102
Angyal Endre 231, 617
Anmüller, Stefan 155, 617
Anninger Gábor 369
Anonim, szerző nélküli művek 551 – 596
Ansbach 47
Antal orgonista 15, 368
Antoni oboista 375
Antwerpen 191
Appelt-társulat 306 – 307
Arany Angyal vendéglő 102
Arany Oroszlán vendéglő 286 – 287, 294
Arany Réce vendéglő 294
Arany Szarvas vendéglő 276 – 277
Arnold, – 313
Artner Kornélia 383
Artner Lajos 383
Artner Terézia 181 – 182, 350
Asber (Alsber) Sebestyén 31
Asbót András 200
Asbót János Godofréd 200
Aspern 13
Assmayer, Ignaz 366, 394
Assoly Pál 253 – 255, 369
Asil János 375
Asztali zene 195, 329, 332, 334, 336, 341, 343 – 345, 347 – 349, 356, 365
Auber, Dan. Fr. Esprit 313, 366 – 367, 395 – 397
Auer János 30, 369
Auer Lipót 375
Auersperg gróf fia 373
Auerswald Jakab 30, 34, 369
Aufschneider, Benedict Anton 174
Augsburg 113, 303
August, A. 397
Aumon Jakab 378
Aurelly csellós 318, 385
Aystleuthner Antal 145
Baader, – korrepetitor 306
Bach, Johann Sebastian 138
Bach, Ph. Emanuel 208
Baden 24, 272 – 273, 305
Baden Baden 279
Bader, Johann 271
Bajkó Mátyás 617

- Balási Xav. Ferenc* 378
 Balázs Éva 9, 621
Baldain Dorottya (Serpiliusné) 101, 371
 Balf 279–280, 297
 Balfé, Michael William 397
 Ballova, L'uba 134
 Banchieri, Adriano 47
Bandiss József 357, 379
 Bánfalva 49, 86, 91–92, 97, 123, 129, 139,
 188–192, 219–220, 286–288, 296–297, 616,
 625
 Bán János 24, 26–27, 32, 34, 38, 64, 81, 86–89,
 92, 129–133, 137, 164, 168, 186, 188, 194, 197,
 238, 242, 617
 Banska Bistrica lásd Besztercebánya
 Baraczká Istvánné 8
 Bárdos Kornél 7, 18, 85, 112, 126, 130, 136,
 140–141, 165, 178, 187, 209, 211, 218, 224, 228,
 234, 237–238, 240, 243, 284, 297, 300, 314, 360,
 617
 Barna István 264, 617
 Bártfai Szabó László 265–266, 617
Barth Konrád fia 101, 372
 Bartha Dénes 617, 624
Barthodeczky énekesnő 350, 352, 380
 Barthodersky Zsigmond 334
Baril Gottlieb 379
 Bartoniek Emma 322, 329, 617
 Bartsch-társulat 305
Bastyán énekes 317, 384
 Batthyány-ezred 276–277, 298–299
 Batthyány József 340–341
Baumgartner Lőrinc 31–32, 36–37, 370
 Bayer József 619
 Bazel 24
 Bazin 49, 299
 Beck Ferenc Ignác 131
 Becker, – 398
 Bécs 7, 9–10, 18, 24–27, 38, 45–47, 53, 60, 62,
 64, 66, 98, 102, 107, 113, 126, 132, 145,
 147–148, 154–155, 176, 188, 194, 212, 231,
 242, 248–251, 265, 267–268, 273–275, 285,
 298–300, 302, 304, 307, 313–314, 320, 324,
 329, 334, 345, 347–348, 351, 357, 615, 623
 Bécsi béke 12, 34
 Bécsújhely 23, 27–30, 94, 145, 188, 253, 264, 310,
 321, 326, 353
 Bedy Vince 18, 189, 617
 Beethoven, Ludwig van 312, 366, 398–400
 Békefi Remig 20, 617
 Bellini, Vincenzo 399–400
 Bencések 7, 149, 162, 164, 182–183, 211,
 239–241, 316, 365
Benedek András 181, 382
Benedict György 372
 Benedictis, Donato de 47
 Benesch József 363
 Berczeli A. Károlyné 620
 Berényi György 322, 617
 Berg, Conrad 400
 Berger János 192
Berger Jozefa (Kurzweilné) 158, 180, 357, 381
Berger Tekla 151, 380
 Berghofer Mihály 154, 164, 243–245, 355–356,
 358–359
Bergwather Domonkos 378
 Bernátsky József 137, 226, 342–343
 Berndt, Fülöp 306
 Berner, Felix 302–303, 305, 340
Bernhardt János 376
Bertl András 383
 Berzsenyi Dániel 191, 621
Beskotschka V. 318, 385, 411, 417–418, 428, 430,
 433, 464, 472, 475–478, 538
Bessler Lőrinc 94–96, 99, 103, 263–264, 284, 372
 Besztercebánya 73–74, 199
 Bethlen Gábor-megszállás 34, 284, 620
 Bevilacqua, Matteo 366, 401
 Bierey, Gottlob Ben. 310
Bieschitz Mátyás 376
 Bihler, Franz 401
 Binder, Carl 401
Bindler János 378
Bitroff Károly 204–210, 300, 317, 366, 383
Bitter Bálint 370
Bittner János 144, 151, 153–157, 172, 180, 244,
 314, 379, 410–411, 434, 447, 450, 475, 550
 Bizza, – 402
Blahetka Leopoldin 366, 385
 Blume, Friedrich 621
 Blüml, Emil Karl 304, 617
 Bocklet, Carl 607
 Bocskai-szabadságharc 34
 Bodenburg, Gertrud 231
 Boieldieu, Francois Adrien 310–313, 366, 402
 Boldogasszony 129, 132, 187, 620
 Bonora, Ferd. W. 310, 312
 Bónis Ferenc 617
 Bonno, Giuseppe 403
 Boross József 315
 Boroszló 83, 94, 99, 113, 114, 241, 261, 263
 Boschetto Boschetti, Giovanni 47
 Boykovsky, Paul 403
 Bóhm Ferenc 348
 Brandaeis Ferenc 309
Brandschoft Márton 109, 374
Branhuber Erzsébet 317, 384
 Brassicanus (Brassianus), Johannes 46

- Bratislava lásd Pozsony
 Bratlgeiger 292 – 293, 297
 Bräuer fagottos 318, 385
 Brennbeg-bánya 192, 348
 Brenntner, Joseph 403
 Brezáni László 189
 Brickl (*Brückl*) Erzsébet 383
 Brieghel, Wolfgang Carl 107
 Brignick József 375
 Brischenfried énekes 317, 384
 Brixen, Eugen 623
 Brixi, Franz Xaver 403
 Brodsky Ferenc 299
 Bruck an der Leitha 30, 133
 Bruck an der Mur 77
 Brunelli, Antonio 47
 Brünn (Brno) 30, 134, 357
 Bschorner János György 376
 Bubenhofen József 312
 Bubics Zsigmond 323, 618
 Bubnich Mihály 126, 129
 Buchberger József 379
 Budapest (Pest-Buda) 191, 206, 219, 248, 279, 303,
 329 – 330, 348
 Budweis 157
 Burger János György 109, 113, 127, 264 – 265, 374
 Burger Matyás 377
 Bügler, – 611
 Bürgermeister József 377
- Caldara, Antonio 403 – 404
 Camerer Máté 379
 Capricorni Keresztély 102
 Capricornus, Samuel 70 – 71, 76, 102, 371, 623
 Carafa, Michele 367, 404
 Carmasini lásd Karmasini
 Catel, Charles Simon 405
 Cecchino, Tomaso 47
 Céhek 160, 286, 297, 625
 Chamrée énekesnő 357, 381
 Cherubini, M. Luigi 310 – 312, 363, 366 – 367,
 405 – 407
 Christian János Ambrus 371
 Chocaele trombitás 318, 385
 Chwalkowitz 187
 Cibulka Alajos 307
 Cifra, Antonio 63
 Cimarosa, Domenico 306, 350
 Cinfalva 184 – 185
 Clari zongorista 352, 380
 Coccia, Carlo 468
 Comanedo, Flaminio 47
 Conrad, – 407
 Crauner Ferenc 377
- Crellius Tóbiás 73, 371
 Czaykoffsky (Garkovsky) Lőrinc 107, 128
 Czebczian énekesnő 357, 381
 Czegka, A. C. 407, 467
 Czerny, Carl 407
 Czigerhoffer Vencel 376
- Csada (*Chada*), Jakob 157, 180, 382
 Csáky László 258
 Csányi János 618
 Csatkai Endre 7, 52, 57, 62, 79, 82 – 83, 117 – 118,
 122, 128 – 129, 136 – 137, 145, 148, 151, 155,
 160, 176 – 177, 188, 192 – 194, 197, 200, 222,
 226, 230, 238 – 240, 242, 250, 253, 255, 264, 271,
 274, 277, 279 – 283, 285, 287, 289 – 290, 294,
 296, 298 – 300, 307, 311, 313, 315 – 316, 340,
 343 – 344, 346, 348, 354, 363 – 365, 618 – 619,
 623
 Csehova Sebestyén 289, 295 – 296
 Csénye 49
 Cserei János 378
 Csóka Lajos 619
 Csomasz Tóth Kálmán 57, 138, 619
 Csomoriányi Imre 378
 Csurgó 177
- Dávid Ferenc 78 – 79, 175
 Dainer György 82, 371
 Dalayrac, Nic. 306, 308 – 310
 Dalis János Gáspár 123
 Danhauser Richárd 379
 Deák-kút 202
 Deákkúti Vármegye 202, 352
 Deccard János Kristóf 198 – 199
 Deckhardt János 101, 373
 Deckhardt Zakariás 374
 Dedek Crescens Lajos 321, 619
 Della Maria, Pierre A. D. 308 – 309, 312
 Demant, Christoph 46
 Denk, L. 188, 408
 Déryné 313, 363 – 364, 618 – 619
 Desfours énekesnő 357, 381
 Dettelbach Gaudentius 187, 540, 614
 Deutschbrod 71
 Deutschmeister-ezred 271 – 272
 Diabelli, Anton 408 – 410
 Diem Frigyes 384
 Diszkantista 31 – 32, 37, 41, 48, 75, 80, 94, 96,
 99 – 101, 103, 105, 109, 114 – 115, 121,
 127 – 128, 130, 151, 165, 171
 Dittersdorf, Ditters von 156, 306 – 309, 410
 Ditz Mátyás 377
 Diwald Ferenc 304
 Doberschitz Tamás 193

- Doblhof-Dier, Karl 174
 Dobner Ferdinánd 108–109, 198
 Dobszay László 20, 619
 Dományi Ignác 191
 Domasetti, Giovanni 150, 156, 411
 Dominikánusok 7, 10, 86, 139, 149, 160, 162, 164, 190, 193–194, 211, 235, 338, 342, 624
 Dominkovics Modest 184–186
 Donberger, Georg Joseph 411
 Donizetti, Gaetano 400–412
 Donnerskirchen lásd Fertőféhéregyháza
 Doppler József 412
 Dorfmeister István 145, 303
 Dömötör Zsuzsa 364, 619
 Dragonus Gáspár 25
 Draskovich György 26, 37, 194, 210, 214, 218, 221, 229, 324, 623
 Draskovich Mátyás 30, 32
 Draskovich Miklós 122
 Drechsler, Joseph 312–313
 Dreidler János 379
 Dreo, Harald 226, 619
 Drescher Nándor 297–384
 Dressler, Gallus 45
 Dreyer, Johann Melchior 413–414
 Drobisch, Karl Ludwig 174, 414
 Drosendorfer György 13, 19
 Drunder Ferenc 370
 Duckterits, Heinrich 263
 Durchanek Vencel 318, 383

 Ebergényi László 332–333
 Eberhardt Kristóf 376
 Eberl János Jakab 125, 373
 Ebner Lajos 383
 Ebner, Leopold 414
 Eckhardt Ábrahám Frigyes 86, 100, 102, 104, 110, 372
 Eckhardt György 58, 69–70, 84, 371
 Ecsedi Jozefa 313, 363
 Egenhoffer Gáspár 377
 Egerer Jakab 34
 Eggenberg-ház (imaház) 93–94, 98
 Egger József 377
 Egressy Béni 414
 Ehrbeck Farkas György 371
 Ehrlich Domonkos 375
 Eichelberg Lénárd 304–305
 Eipeltauer József 384
 Eisenach 36
 Eisenhofer János 28–29
 Eisenstadt lásd Kismarton
 Eisner János 100, 373
 Eitner, – 366

 Eitzenberger, Joseph 415–416
 Ellenbogen Adolf 416
 Enderlein, Wilhelm Gottfried 416
 Endtner, – 611
 Éjjeliőr 281–282
 Énekes Pál 363
 Énekiskola 150, 182, 202–210, 316–319
 Erasmus Szibilla (Wohlmuth Jánosné) 103
 Erdődy Ádám gr. 193
 Erdődy Györgyné Batthyány Erzsébet gr. 193
 Erlinger brácsás 318, 385
 Ernlechner József 368
 Ertl (Estl) János 378
 Ertl János 151, 273–274, 318, 381
 Erthel, Sebastian 47
 Szt. Erzsébet-templom lásd Ispotály
 Esch Ferdinánd 133
 Esterházy Antal hg. 345
 Esterházy Gábor hg. 101, 373
 Esterházy Imre 188
 Esterházy János gr. 334
 Esterházy László gr. 229, 329
 Esterházy Mihály hg. 10, 225–226, 373
 Esterházy Miklós gr. (17. sz.) 210, 224–226, 620
 Esterházy Miklós hg. (18. sz.) 232, 243, 290, 304, 338–339
 Esterházy (II.) Miklós hg. (18–19. sz.) 149, 151, 319, 353, 356
 Esterházy Pál hg. 98, 101, 122, 126, 189, 193, 214–215, 220, 222, 225, 229–230, 323, 325, 327, 618
 Esterházy Pál Antal hg. 243, 334, 337–338
 Esterházy Pál Antal özvegye M. A. Luise Visconti 243
 Esterházy- (kismartoni) zenekar 212, 225, 230–231, 271, 273, 319, 337, 341, 619–620, 624
 Estupignan Jeromos gr. 303
 Esztergom 191
 Eszterháza 146, 232, 243, 339, 345, 349, 621
 Eulenstein, Anton Heinrich von 417
 Evangélikus egyház 7, 10, 22–27, 34–86, 92–122, 133, 138–139, 158, 176–182, 266, 327, 329, 335–336, 340, 344, 344, 355, 358, 361–362, 386–387, 472, 473, 622
 Evangélikus új templom 138, 176–177, 238
 Eybler, Joseph 417

 Fabri János 376
 Fabricius Endre 619
 Fabricius Márk 31
 Fabriczy Mátyás 134–137, 139, 143–145, 243, 341, 377, 422, 425, 435, 479, 490–491, 502, 546, 550, 591

- Fajrobert János 93
 Falkenstein 130
 Falkenstein-ezred 298
 Falusi István 57
 Falvy Zoltán 231, 619
 Farkas Ádám 199
Farkas sapos 276, 369
Farkas toronyzenész 370
Fauten diszkantista 96, 372
 Fauth Márk 22, 24
Feder Domonkos 127, 374
 Feder, Georg 243, 619
 Fehér Angyal-fogadó 338
 Fehér Ló-szálló 111, 341
 Fehér Rózsa-vendéglő 294 – 295, 348 – 349, 359, 618
Fehlendorfer József 379
Feichtinger Bálint 380
Feigler Illés 208 – 209, 317, 366, 385, 417
 Fejér György 157
 Fekete Sas-vendéglő 294 – 295
 Feketeváros 132
Felner brácsás 318, 385
 Fengler József 347
 Ferdinánd főherceg 315, 348, 350 – 351, 353 – 354, 356 – 357
Ferdinandus énektanár 375
Ferenc toronyzenész 370
 Ferencsek 10, 13, 66, 86, 90 – 92, 122, 132, 139, 149, 182 – 191, 193, 220 – 221, 228 – 240, 245, 277, 318, 320 – 322, 324, 326, 328 – 329, 332, 335, 342 – 343, 621
 Ferenczi Ilona 57, 97
Ferner Gáspár 373
 Ferreri, – 350
 Fertőd lásd Eszterháza
 Fertőfehéregyháza 154
 Fertőrákos lásd Rákos
 Festetics György gr. 200
 Festetics László gr. 292
 Fiedler, Karl sen. 619
 Fiedler, A. 418
Fibi, Josef 380
 Finger, Gottfried 418
 Fischer, Anton 311
Fischer József 380
Fischer József Ádám 384
Fischer Lipót 28 – 29, 369
Fischer Tóbiás 370
 Flamm, – 419
 Fleck – zenész 286
 Fleischhacker Keresztély 183
 Flemming, Willy 230, 619
 Flórián Kata 306
 Fodor János 147 – 148
 Fodor Otmár 620
 Forchtenau lásd Fraknó
 Forgách Ádám 323
Forreiter József 272 – 273, 382
Föggler János Keresztély 100, 106, 372
 Franck Éva Rozina (Rauchné) 77
 Franck, Melchior 46, 62
Franck Sámuel 100 – 101, 373
Frais, Matthias 371
 Fraknó 184 – 185, 243
 Fraknónádasd 185
Frank István 36 – 37, 370
 Frank Tamás 27
 Frankenburg Adolf 364, 620
 Franzel, – 363
 Frasel, Felix 308 – 310, 352
Frauenburger Mihály 252, 369
 Frauenkirchen lásd Boldogasszony
Freidig Jeromos 38, 41 – 44, 49, 370
Freismuth Gottfried 193, 377
 Freudenthal 263
 Frey, Margarethe 279
Freymann Tóbiás 100, 373
Frey Mayer énekes 317, 384
Frey Mayer Ferenc 382
Freytag Dániel 261, 371
Freytag Ignác 373
 Friberth, Karl 419
Fridl (Fridelius) János 96, 198 – 199, 372
Fridl Lőrinc 293, 381
Fridl Keresztély 100, 373
 Friese, David (Kuno) 312 – 313
 Frigyes-vértesezred 204, 273 – 275, 298, 300, 365
 Frory, Johann 99
Fuchs színházi karnagy 354, 381
 Fuchs, Johann Nep. 149, 152, 173 – 174, 270, 319, 419
 Fuchsjäger István 34
Fuessel Jakab 370
Fundinger Mihály 101, 373
Funk János 15, 369
 Fürst Ernő 20
Fux, Andreas 375
 Fux, Johann Joseph 387, 420
Fux Károly 137, 151, 154, 378

Gábel Adolf 384
Gábel Máttyás 102, 373
 Gabrieli, Giovanni 63
 Gajdoš, Vá. J. 188
 Gallenberg, Robert 420
 Gallo, Alberto 613
 Gallus, Jacobus 108

- Gallus Pál 304
 Gamauf Gottlieb 14 – 19, 21 – 24, 26, 28, 30 – 31, 33, 35 – 36, 38 – 39, 45, 48, 54 – 58, 62 – 64, 67 – 69, 71 – 72, 82 – 83, 87, 94, 103, 114 – 115, 117, 128, 176, 179 – 182, 219, 281 – 282, 326, 358, 362, 615
Gamauf Jozefa 180 – 181, 382
 Gamauf Sámuel 178
 Ganbari, Pietro 63
Ganderios János György 378
Gangel János 291 – 292, 380
 Ganster, Franz Xav. 244, 420
Garda énekes 357, 381
 Gardano, Alessandro 63
Garliczky Tóbiás 46
 Gastoldi, Giovanni Giacomo 46
 Gaszner, – karmester 306
Gaszner Antal 271 – 272, 382
Gaszner Dániel 381
Gaszner Ferenc 268 – 269, 272, 378
Gaszner Góthárd Károly 113, 267 – 269, 272, 286, 376
Gaszner Károly 268, 377
Gaszner Lajos 113, 122, 136, 142, 151, 165, 171, 173, 177, 238, 268 – 269, 270 – 272, 289 – 294, 298, 300, 303 – 305, 308, 343, 378
Gaszner Lajosné öz. Erzsébet 173, 180, 271 – 274, 302, 363, 382
 Gaszner Xav. Ferenc 271 – 272
Gattenhofer Erhard 13 – 14, 368
Gebhardt Mátyás 384
 Geiger Mátyás 230, 340
 Geisler, – 169
 Gensel-féle agenda 48
 Gensel Kristóf 48
 Gentile, Ortensio 47
Georg János 371
 Gerengel Simon 22, 24 – 26, 48
 Gergely orgonista 15, 368
 Gergely Ferenc 621
 Gerl, Franz Xav. 306
Geyer Keresztély 100, 373
Gillmayer táncanár 379
 Gimnázium (evang.) 10, 34 – 43, 45, 48 – 50, 53 – 57, 66 – 73, 80 – 81, 83 – 84, 92 – 94, 98 – 105, 111, 114, 177, 197 – 210, 260, 280, 344, 346, 620 – 621
 Gimnázium (kat.) 10, 193, 210 – 241, 280, 338, 341 – 342, 347, 620 – 621
 Gindely Antal 322, 620
 Giuliani, Mauro 367, 421
 Glacián Márton 58, 69
 Gläser, Franz 312 – 313, 367
 Glatz, Jakob 180, 620
 Glebán zenész 286
Gleván Keresztély Gottlieb 375
Gliván Dániel Ferdinánd 375
Gliván György Lipót 109, 374
Gliván (Gleván) János György 103, 110, 373
 Gluck, Chr. Willibald 307 – 308
Gottschling András 293, 381
 Gonobitz 261
 Göllerich, August 364, 620
 Göttingen 200
Gradtwohl János 377
 Grandi, Alessandro 47
 Gränendorfer udvari orgonista 14
 Grasl, Adam 421
 Grassalkovich család 138, 315, 351
 Grassenberg 114
Gratianus János Lajos 374
 Graussnitz 73
 Graz 7, 132
Grehem Frigyes 96, 372
Grecht Antal 380
 Gregorián ének 25, 48, 55, 97 – 98, 138, 167, 173, 186 – 187, 190, 194, 344, 585, 624
 Grein József 127
Grcllich Ferenc 89, 124, 128, 372
 Gretry, André E. M. 307, 309, 313
Griess Keresztély 375
Grill, Franz 290, 380
Grill Jakab 379
Grill János 368
 Grimmer, Franz 303
 Groll Adolf 131, 195, 286, 333
Grossmann Erzsébet 317, 384
Grossmann Ferenc Ágoston 379
Grueber József 375
 Grutsch, Franz Seraph 421
Grünbaum (Grienpain) Miklós 259, 370
 Grünberg – színész 305 – 306, 354
Grünberg (Grünberger) József 381
Grünberg Mária 381
Grünler Gottfried Henrik 109, 374
Grünler Gottlieb 100, 104, 107, 109, 111 – 112, 114, 373
Grünler János Gottlieb 374
Grünler Kristóf Ehrenreich 109, 374
 Gsur, Tobias 144, 422
 Gugelweit János 246
 Guglielmi, – 303
Guillemer Gáspár 379
Guldner Mátyás 23, 27 – 29, 369
Gumpelhueber diszkantista 96, 372
 Guzinger, Johann Peter, 422 – 423
 Guzzo, Tomaso 423
Güntzel Lőrinc 15 – 16, 369

- Gyrowetz, Adalbert 310–313, 366, 424
 Gyenge László 201, 383
 Gyéressy Béla 619
 Győr 7, 9–10, 27, 80, 126, 129, 137, 141, 151, 154,
 167, 204, 209, 212, 224, 228, 230, 234–238, 240,
 242–243, 272, 284, 288, 300, 305, 312, 314, 331,
 386–387, 615, 617
 György diszkantista 370
 György toronyzenész 247, 276, 368
 Szt. György-templom 13, 16–17, 19–22,
 26–27, 32, 34, 48, 59, 64, 66, 68–70, 84, 86, 89,
 98, 122, 133, 139, 143, 152–153, 162,
 164–176, 183, 188, 194, 197, 211, 212,
 215–230, 237–238, 240, 323, 335, 337, 345,
 356, 358, 623
- Haas János Frigyes 231
 Habegger, Johann 144, 425
 Haberlandt, Gottfried 66
 Hader Konrád 101, 373
 Hagius János 48
 Hahn, Theodor 425–428
 Haibel, Jakob 308–311, 313
 Haiden Vencel 13
 Hainisch, Joseph 426
 Hajdú Helga 620
 Hajnóczy Dániel 92, 115, 199, 336
 Halbax Jakab 100, 373
 Halbe, Johann 307
 Hallvax Kristóf 297, 384
 Hamar Gyula 74, 620
 Hamburg 75, 112
 Hamburger János 260, 371
 Hamburger Klára 363, 620
 Hamel Sámuel 197
 Hammerschmidt, Andreas 63
 Handl, Jak. Gallus 46
 Hangenstein 171
 Hangverseny 11, 268, 275, 298–299, 303, 305,
 309, 314–316, 321, 341, 343, 348, 350–357,
 360, 363–367
 Hanke, Karl 306–307
 Hankiss Elemér 309, 311, 314, 354, 620
 Hann György 253, 369
 Hann János György 378
 Hany György 153–154, 381, 438, 481, 491
 Harich, Johann 226, 620
 Harick János 24
 Harka 93
 Harrer, Jakob 106–107, 113, 128
 Harrer Nep. János 196
 Hartmann Ferenc 19, 23–24, 369
 Hartmann, Johann 426
 Hartner József 380
- Haselbeck énekes 357, 381
 Hasenauer Márton 159
 Hasenhut, Anton 306
 Hasenhut József 231, 387
 Haskó András 375
 Haslinger, Tobias 427
 Hassler, Hans Leo 46
 Hauck János 369
 Haug, – 427
 Hawk, Karl 382
 Hauptmann énekes 380
 Hauptmann, Lorenz 427
 Hausmann Kristóf 38, 40, 42, 370
 Hauzer Lőrinc 335
 Haveling (Habeling) József 165, 170, 379
 Hawlicek, – 427
 Haydn, Joseph 11, 146, 150, 169, 232, 243, 270,
 299, 303–304, 315–316, 318, 341, 351, 354,
 357, 365–367, 387, 427–433, 613, 617,
 619–621, 625
 Haydn, Michael 144, 156, 170, 174, 271, 388, 433,
 436
 Házi Jenő 7–8, 13–17, 19–24, 30, 32–33, 35,
 37, 41–44, 48–52, 58–61, 65, 71, 75, 77, 79,
 82, 84, 87–89, 92, 94, 99, 102, 105–107,
 111–113, 121, 125, 128, 132–133, 136, 143,
 155, 157, 177–178, 181, 183, 188, 198, 204, 207,
 211, 225, 238–239, 242, 245–248, 250–262,
 264, 267–270, 272–274, 276, 278–279,
 284–285, 289, 291, 293–294, 297, 299, 317,
 323, 340–341, 364–365, 620
 Händel, Georg Friedrich 436
 Hebreo Civita, David 47
 Heckel Ferenc 146, 165–167, 169–170, 379, 463
 Heckel Mária 380
 Heckenast Lajos 367, 385
 Hefele János Mihály 136, 145, 155
 Heger harsonás 318, 385
 Heigel Mátyás 231–232
 Heigl Ambrus 225
 Heimler Károly 82, 322–323, 620, 622
 Heinisch, – 313
 Heinrich Károly 130, 375
 Helytartótanács 140–141, 160, 191, 280, 289, 306
 Hemler Mihály 379
 Hengst Lénárd 18
 Henneberg, Johann Bapt. 307–311
 Hennensberger Albán 31, 369
 Hermann Reiner 125–126, 373
 Hermonseder Károly 289
 Hernals 53, 67
 Herold, Ferdinand 437
 Herrenhandt János Kristóf 27–30, 369
 Herz, Henri 438

Herz József 317, 384
Herzog, – 150, 438
Hiebl József 279
Hilarius Fröhlich Kristóf 38
Hiller István 304, 620
Himmel, Friedrich Heinrich 438
Hirschau 265
Hoch Lipót 180, 310–312, 314, 383
Hoch Lipótné 180, 311, 382
Hofer Mária 380
Hoffmann, Leopold 150, 156, 611
Hoffmeister, Franz Anton 309–311
Hofstätter Lőrinc 374
Hohenadler-kert (kőrhinta) 295
Hohenwuth Dorottya 372
Hohnheiser Jakab 172–173, 180–182, 244, 318, 382, 473
Holczér Gergely 17–18
Hold Ágost 317, 385
Hold Elise 312
Holdt Gotthárd 372
Holtzkampf J. György 375
Holzhauser Farkas 45, 53–58, 68–69, 370
Holzhen Alajos 380
Holzschneh Vid 379
Horányi Mátyás 620
Horneggné énekesnő 357, 381
Horváth Athanáz 132, 620
Horváth Dávid 384
Horváth Kristóf 239, 620
Horváth Zoltán 8
Horváth Zsiga 447
Höchinger József 277
Höferné énekesnő 180, 382
Höffány 134
Höher János 260, 371
Hölczné énekesnő 180, 382
Hörmann, – 447
Hrabovszky Zsigmond 383
Huber, – 156, 174, 447
Hueber Kristóf 31, 370
Huenek Gábor 29
Hugelmann József 146–147, 380
Huglman, Joseph 448
Hultzinszky Márton 260, 371
Hummel Kristóf 18, 252
Hummel Nep. János 152, 311, 366, 448
Huppelmann János 69, 371
Hüntén, Franz 448
Hüttig János 100, 373
Hüttinger (Hittinger) Ferenc 154, 379

Ibsch-Schneider énekesnő 180, 382
Iglau 43

Igló 73
Ihász János 384
Ihász Rudolf 384
D'India, Sigismondo 47
d'Isoz Kálmán 75, 620
Inzersdorf 50, 53
Iskoladráma 68–69, 197–199, 200, 213, 217, 221, 224–227, 229–233, 238, 325, 327, 341, 620, 623
Isouard, Niccolo 310–311, 448–449
Ispotály és Szt. Erzsébet-templom 13–14, 19–20, 25, 34, 82, 86, 98, 122, 128, 193, 621
István ferences orgonista 183, 368
István magyar hegedűs 368
István orgonaépítő 16
István orgonista 13, 368
Istvánffy Benedek 237, 449
Istvánffy Miklós 214

Jachimek Ferenc 273–276, 297, 382
Jachimek Ferenc Károly 274–275
Jachimek ifj. – toronyzenész legény 318
Jahn Ágoston 72, 371
Jahn György 100, 373
Szt. Jakab-kápolna 34, 49, 86, 123, 131
Jakab orgonaépítő 17
Jakab toronyzenész 370
Jakschiz Ferenc 376
Jancsovics Antal 53, 68, 620
Jandek Gusztáv 99, 105, 111, 255, 620
Janitsch, – 450
János orgonista 13, 368
Szt. János-templom 13, 34, 86, 91, 160, 165, 168, 210–211, 216–230, 324
Jarmeritz 299
Jäger János 37
Jennisch György 380
Jezsuiták 7, 10, 34, 41, 63, 68–69, 86–92, 98, 115, 122, 129, 131, 133, 141, 143, 164, 169, 184, 189–190, 195, 210–236, 238–239, 266, 279, 292, 324–327, 333–335, 337, 340, 615–616, 619–620, 623–624
Joannel, Peter 25
Johannides Márton 376
Jónás toronyzenész 278
József főherceg-dragonyosezred 298, 338
Szt. József-kápolna 339
Jörger-ezred zenekara 298, 332
Juharos Ferenc 231, 620
Jung Károly 381
Juranek Antal 384
Juranits Antal 160
Jüllig, Franz 450

- Kabold 153, 192, 254, 324
 Kaden 300
 Kainz, Joseph 450
Kaiser Ferenc 293, 381
 Káldy Mihály 89–90
 Kaleschiák Péter 22, 87, 89, 91–92, 122–124, 143, 162, 211, 617
Kalinka János 73–75, 80, 83, 94, 96, 99–100, 371
Kallinger János
 Kalliwoda, Johann Wenceslaus 451
 Kálozdi János 451
 Kamper Mátyás 285
Kampf Kristóf 101, 373
Kanián zenekari tag 317, 384
 Kanne, Friedrich August 451
 Kántálás lásd Rekordáció
 Kapi Králik Jenő 111, 620
 Káptalan 10, 27, 139, 143, 151, 159, 162, 164–176, 195, 215, 237, 271, 342–343, 345, 435
 Karácsonyi Sándor 621
 Karch Pál 298
Karmasini Ferenc 314, 385
Karmasini Frigyes ifj. 180, 314, 317, 382
Karmasini (Carmasini) János Frigyes 156, 180, 305–309, 313–314, 317, 380, 424, 451–454
Karmasini József 383
 Karmasini, Katherina 313–314
 Karner Károly 197, 621
M. Karolin (Caroline) 243, 380
Karp Magnus 370
 Kassa 49, 204, 206, 304
Kassay (Kosay) Illés 96, 100, 102, 105, 109, 113–114, 285, 372
 Kastenholz András 109
 Kaszinó (redout, bálház) 289–291, 294–296, 299–300, 305, 310, 316, 318, 349–350, 353–356, 360, 362, 365–366
 Katolikus egyház 7, 10, 12–22, 26–33, 86–92, 122–176, 182–196
 Katonazene 10, 179, 298–302, 318, 331–332, 337–340, 343, 349–351, 354–355, 358–359, 363, 623
Katschitsch (Naderer) Tamás 252–253, 369
 Kauer, Ferdinand 309, 311, 454
 Kazinczy Ferenc 200, 621
 Kecské-templom 13, 86, 162, 164, 182–188, 239–241, 320–322, 324–326, 328–329, 333
 Keiser, Reinhard 454
 Kelcz János 238, 240, 343
 Kelénpatak 200
 Kelényi Ferenc 200, 621
Kellner Lőrinc 14–15, 368
 Kemnatt 67
 Kenéz Győző 8, 111
 Kerln, Caspar 94
 Keresztély Ágost hg. 194, 214, 220, 222–223
 Kerll, Johann 454
Kern Tóbiás 82–83, 279, 371
 Kerner György 14
 Kéry János gr. 122
 Khevenhiller, Frantz Christoph 321–322, 621
Kholp Mátyás 371
 Kiendler János Péter 285
 Kilényi Dániel 313, 363–364
 Kimmerling, Robert 156, 455
 Kindermann, Johann Erasmus 62
 Kinszky-ezred 298
 Kirchberg 102
 Kirchmayer Ádám 214
Kirchvogel Mihály 375
Kirnberger György József 383
 Kirschlag 124, 284
 Kisbán Emil 621
 Kiscenk 275
 Kis János 179, 199–201, 621
 Kismarton 7, 20, 93, 101, 107, 133, 149, 151–152, 184–185, 188, 220–221, 225, 231, 243, 270–271, 273, 277, 316, 318–319, 323, 329, 331–332, 334, 337–338, 341, 613, 620
 Kistétényi Melinda 53
Kleeblatt Hermann 383
 Kleeblatt Keresztély 145–149, 155, 159, 176, 208, 239–240
 Klein Henrik 203, 455, 613
Klein Henrik 379
 Klein Menyhért 25
Klein Mihály 383
 Klenner József 318
 Klesch Dániel 74, 198
 Klimpa 200
 Kloss, Josef Ferdinand 455
 Klosterneuburg 17
 Klotz, Hans 64–65, 235, 621
Klug Alajos 385
Klumstein János 194, 374
 Klügel József id. 146
Knauss orgonista 14, 368
Kneissel István 14, 368
Knoblich János 41, 370
Knogler Dániel 10, 110–121, 199, 267, 375
 Knogler, Gottlieb 121
Knöps Mária 317, 384
Knöps Paula 316–317, 383
 Kobersdorf lásd Kabold
Kobich, Franz 382
Kobler Antal 176, 318, 367, 385, 624
Kochmeister Frigyes 383

- Kohlmann Frigyes* 285–286, 373
Kohlmann György 285–286, 374
Kohlmann Mátvás 285–286, 374
 Kohout, – 366
 Kolb József 107, 112
 Koller – énekes 347
Kollmeyer József 377
 Kollonits Lipót 122, 185, 194, 211, 214, 225, 264
 Komáromy András 617
 Koncz Gábor 191
Koniczek János 300, 382
Konrád (Conradt) József 133, 137, 238, 376
 Kópháza 308, 353
 Szent Korona (Királyi korona), koronázás
 321–323, 325–326, 328
 Korona-fogadó lásd Magyar Korona-fogadó
 Kórus 18, 20–22, 24–26, 31–33, 35–41,
 48–49, 55, 58, 63, 67, 69–76, 79–86, 89–90,
 92, 94–105, 108–110, 113–115, 122–137,
 139–141, 151–152, 156, 161–163, 165–168,
 170–171, 177–181, 186, 190, 192–193,
 195–196, 198–202, 204–210, 212–237,
 240–245, 262, 265–266, 270, 273, 275–276,
 279–280, 283–285, 290–293, 295, 297–302,
 305, 312, 314, 316, 318, 320–367
 Kósa Jenő 187
 Kósay lásd Kassay
 Kosáry Domonkos 137, 211, 621
Koseck Mihály 112, 114, 116–118, 120–121,
 377, 387, 403, 407, 416, 420, 447, 455–460, 489,
 509–510, 514, 516–519, 521, 525–527,
 529–530, 534–535, 539, 549, 552–577, 579,
 581, 583, 585, 590–595, 597, 603–605,
 610–611
 Košice lásd Kassa
 Kossov Jenő 364
 Kotzwara, Franz 460
 Kowalovsky, – 367
 Kovács József 59, 621
 Kovács József László 36, 57, 310, 621
 Kovács Mária 364, 619
 Kovács Sándor 621
 Kováts Józsi 460
 Köchel, Ludwig von 387
 König Fülöp 155–156, 159–160, 176, 179
 König Jakab 293
König Miklós 381
Königsdorfer György 262, 371
 Königsmann Antal 193
 Königspurger, Marianus 460–461
 Köntös János 86
 Körmöcbánya 75, 107, 128, 620, 625
 Kőszeg 12, 54, 93, 101, 129–130, 133, 146, 157,
 204, 231, 234, 254, 267, 359, 624
 Kőszegi Szekér Mátvás 49
 Kővér Imre 192
 Kövesdi János 198
Kövesdi Károly 376
 Kradorf 224
Kranabeter Keresztély 376
Kranay diszkantista 100, 373
Kraos György 375
 Kratochvila-család lásd Kurzweil
Krausz Károly 381
Krausz Lázár 101, 373
Krausz Mihály 293, 381
Krazer Ignác 127, 374
 Kremnica lásd Körmöcbánya
 Krenkowitz 273
 Kreutzer, Konradin 461
 Krieger, Johann Philipp 461
Kristóf toronyzenész 370
Krobat András 368
 Krommer, August Franz 461–462
Kroneis Borbála 379
Krones József id. 180, 382
Krones József Károly ifj. 311, 382
 Krones, Therese 311
Kronovetter Keresztély 231, 376
 Krottendorfer, Joseph 150, 170
Krössing, J. G. 383
Krug Gottlieb 376
Krumrechi Lipót 100, 373
 Krupka lásd Untergraupen
 Kubler-társulat 310
Kubilka Antal 378
 Kubinyi László 29
 Kuczogh Marcell 210, 236, 239, 621
Kugelgruber József 170, 292, 378
 Kugler Alajos 298–299, 621
Kugler Antal 357, 378
Kugler József 381
 Kuhlau, Daniel 463
Kuhn János 380
 Kultsár Katalin-nyomda 192
 Kumlik József 463
Kummer Ferenc 297, 384
Kuncz Jakab 375
 Kunerth, Johann Leopold 463
 Kuno-társulat lásd Friese
 Kunz Kristóf 309–310, 313
 Kunzer György 31
 Kuruc szabadságharc lásd Rákóczi
 Kurzweil Ferenc Antal 137, 144, 158, 180, 244,
 292
Kurzweil Ferenc id. 10, 137–138, 144, 153–154,
 156–159, 161–162, 164, 172–176, 180, 204,
 208, 234, 244, 300, 314, 316–319, 367, 382, 386,

- 389–394, 397–398, 401–405, 408–421,
424–433, 438, 442, 448, 450–455, 460–462,
464–466, 468–477, 479–480, 484–485,
487–488, 490, 492, 494, 498–500, 504–506,
508, 537–548, 551–554, 573, 577, 579–582,
584–592, 596, 607–610, 622, 624
Kurzweil Ferenc ifj. 138, 158, 244, 386, 400,
406–407, 418, 493, 590, 595, 608–609
Kurzweil, Franz (Pozsonyban!) 138
Kusser Farkas 75
Kusser György 75
Kusser János 71, 75–76, 80, 99, 102, 371
Kusser János Zsigmond 75, 102, 625
Kutna Hora 248
Kuz András 383
Kuzmits Ferenc 123
Kündig, Felix 465
Kürzinger, Johann 46
Kürzinger, Paul 306
- Laátos Mátyás* 49–50
Labach Márton 378
Lachner, Franz 466
Lackner-ház (imaház) 93, 204, 344
Lackner Kristóf 9, 34–36, 43, 56–59, 67–68,
74, 80, 197, 259, 621
Lafortun énekes 180, 382
Lagus Jakab 74
Lajtaszentgyörgy 84
Lakner István 384
Lakodalmi zene lásd *Tánc, multság*
Lakompak 323
Lamminger György 30–31
Lámpás vendéglő 294
Lamprecht János 383
Landon, H. C. Robbins 146, 621
Láng Antal 157
Lang, Johann Heinrich 608
Láng József 137, 378
Láng Mátyás 74, 81, 93
Lange, Ernst 306
Langer Antal 127, 374
Langer József 127, 374
Langer Keresztély 127–128, 373
Lanion Richárd 96, 372
Lanner, Joseph 466
Lannoy, Eduard 312
Lasso, Orlando di 46
Laszló, Stephan 184, 621
Latal toronyzenész 318, 385
Latiniskola 18–21, 23–25, 30–32
Lazari, Alberto 63
Lebrun, Louis Seb. 309
Lechner Antal 377
- Legány Dezső* 303, 307, 364, 621
Leichamschneider, Michael 267
Leidl János 96, 372
Leintner János 376
Leipzig lásd *Lipcse*
Leitgeb Mátyás 317, 384
Lentner Ferenc 105, 373
Leoni, Leone 46
Lépesfalva 94, 153, 192
Leroy, – 144, 466
Leser, Gratian 132
Lettner (Leithner) Jakab 379
Leypinger Lukács 18, 368
Lickl György 467
Liebezeit János Sámuel 100, 373
Linberger brácsás 318, 385
Lindauer János Gottlieb 127, 374
Linde József 231, 376
Lindner Ferenc 381
Lindner Gottlieb 179, 181, 382
Lindner József 381
Lindner Katalin 181, 382
Lindpaintner, Peter Joseph von 366, 467
Lindt Gottfrid 375
Linnus János 378
Linz 46
Linzi béke 74
Lipcse 25, 99, 103
Lippay György 210, 324
Lissing Ádám 127, 374
Liszt Ferenc 364, 467, 618–620, 622–624
Liszthy János 26
Liverati, Giovanni 468
Lobkovitz-vértesezred 228
Lobodás Károly 384
Lochner János Bernát 76, 78–82, 198, 225, 262,
325
Loipersbach lásd *Lépesfalva*
Lók 145, 226
Loretto (Loretto) 92, 184, 189, 196, 218,
220–221, 616, 621
Lortzing, Albert 468
Lovasiskola 352
Lovaszjáték (karusszel) 300, 353–354
Lób Gergely 255–257, 278, 370
Löffler József 381
Lösch Urbán 379
Löschenauer János 292, 380
Lössl Ferenc 296
Lövészegylet 280–281, 292, 336, 346–347, 618
Löwe Márton 18
Löwenburg János Jakab 129
Lukanus András 38
Lumnitzer József 181, 382

- Lutz Ferdinánd id.* 318, 381
Lutz Ferdinánd ifj. 318, 383
- Maader (Mooder)* diszkantista 377
Maccio, – lásd Coccia, Carlo
Machalitzky, Johann Bapt. 469
Macher Mátyás 384
Magazzari, Gaetano 469
Magda Erzsébet 181, 382
Magda Pál 181, 382
Magdeburg 46, 103
Magdolf Mátyás 58
Magni, Bartholomeo 63
Magyar Arnold 132
Magyar Korona-fogadó 211, 292, 294
Magyar Társaság 199–200, 621
Mahr Jeremiás 383
Mair Tamás 253, 369
Major Ervin 290
Makkai László 621
Makovecz, – 311
Malaz Menyhért 127, 374
Malleck, (Malik) Gottfried 176
Manninger József 153, 380
Mansfeld-ezred 328
Márcfalva 183
Märchel János Gáspár 58, 258–259, 284, 370
Marenzio, Luca 46
Margita, Szentmargitbánya 194, 272, 393
Máriacell 92, 132, 163, 220
Mária-oszlop 226, 282, 618
Mária Terézia királynő 244, 298, 304, 339–340, 342–344, 619
Marini, Francesco Maria 63
Märkl János 331–332
Marschler Pál 383
Marschner, Heinrich 469
Marterer György 262, 371
Marth Károly 480
Martin lásd Turócszentmárton
Martinek fagottos 318, 385
Martini, Jean P. E. 306–307, 310
Marx János 151, 157, 379
Marx Katalin 151–152, 357
Marz lásd Márcfalva
Maschek, Paul 469
Massaini, Tiburtio 46, 63
Mattausch Ágoston 377
Mattersburg lásd Nagymarton
Mattheson, Johann 112
Matusz György 242, 621
Mátyás toronyzenész 375
Maurer Ferdinánd 156, 366
Maurer Ignác 156
Maurer, Ludwig 470
Maurer Mátyás 376
Maurer, Willibald 177
Mausz Nándor 101
Maximilian pater 150, 470
Mayer, Andreas 53
Mayer Jakab 379
Mayer János Jakab 378
Mayer József 377
Mayer, Karl 350
Mayer Mátyás László 157
Mayerhoffer János György 374
Mayseder, Joseph 366
Mazza, Giuseppe 470
Mederitsch, Johann 306–307, 309–312
Megglin János 371
Meggyes 65–66, 75, 285
Mehul, Etienne Nic. 308, 311, 366–367, 470–471
Menner Bernát 165
Menninger János Mátyás 302–303
Mercadante, Saverio 471–472
Merényi Lajos 618
Mersch Ferenc 304
Merulo, Claudio 46
Meskó Jakab báró 159–160, 168, 240, 245, 292, 351
Messnil báró énekes 181, 382
Mészáros István 89, 621
Metzler Gábor Ferenc 369
Mezey László 20
Michael, Tobias 62
Michel János, 154, 158, 317, 382, 625
Michl, – 169
Micsanek József 158–159, 288, 295
Szt. Mihály-templom 12–14, 16–17, 19–22, 24, 26–28, 33–35, 60, 64, 65, 74, 84–86, 90–92, 98, 101–102, 115, 122–124, 126, 128–137, 139–164, 170, 181, 189, 194–196, 215–217, 229, 238, 263, 266, 269–270, 314, 316, 321, 323–327, 332–333, 338–339, 342, 344–345, 349, 355–356, 358, 361, 363, 386–387, 623
Miller Ignác 373
Millner Mátyás 127, 374
Mina hegedűs 318, 385
Minian Antal 359
Mittlehner Mihály 172, 274
Mnich János 151, 153, 156, 172–173, 180, 244, 317, 379
Mnich Miklós 151
Mohaupt Ágoston 472
Mohl Adolf 122, 136–137, 184, 621
Mohl Antal 621
Mohr Antal 273, 383

- Moick Mátvás* 285–286, 373
Moik János 380
 Mollay Károly 9, 18, 22–23, 26, 53, 68, 79, 197, 246, 250, 255, 264, 278, 621–622
 Molnár Erik 9, 621
 Monostorszeg 204
 Monsigny, Pierre, Alex. 306
Moravetz Eliz 354, 357, 381
 Moser, Hans Joachim 263, 622
 Mosovitz 102
 Mozart, Wolfgang Amadeus 11, 139, 156, 174, 179–182, 306–310, 313, 347, 360, 363, 367, 387, 472–476, 618, 624
 Mödling 30
 Mörbisch am See lásd Meggyes
Mrasek hegedűs 318, 385
 Mumb György 136
 Muntág, Emanuel 297, 622
 Muraközy György 25
Musaeus Fleischmann Jónás Péter 22, 369
 Musay Gergely 75
Mutzert János 19, 369
Mühlreitter József 377
 Müller, – 174
 Müller, Adolf von 309, 476
 Müller György 65–66
Müller Menyhért 373
 Müller, Wenzel 306–313, 476
Müllner György 259–260, 370
 Müllner, Mathias 36, 81, 109, 112, 197, 622
Müllner Tamás Ernő 134–135, 137, 143–146, 149–153, 193, 377, 411, 427, 434–436, 438–440, 444–446, 462, 470, 485, 491, 500, 503–504, 535–536, 541, 547–548, 552, 580
Müllner Teréz 378
 München 15, 45–47
Münich énekes 357
 Myslivecek, Joseph 477

 Nabicht Antal 154
 Nádasdy Ferenc gr. 210, 217, 221–222, 234, 261, 323, 325
 Nádasdy Kálmán 53
 Nádasdy-zenekar 212, 225, 230, 323, 325
 Naderer lásd Katschitsch
Nähringer báró fia 373
 Nagy Alpár 365, 622
 Nagycenk 189, 352
 Nagylózs 240
 Nagymarton 185, 326
 Nagyszeben 145
 Nagyszombat 26, 187, 608
 Napóleoni megszállás 9, 172, 270, 301, 358, 619
 Naprági Demeter 91

 Naumann, Johann Gottlieb 477
Navoy István 376
Nechwalksky János 384
 Negele, Georg 94
Nejedli János György 377
 Nembri, Damiano 63
 Nemesi konviktus 41, 210–211, 223, 229–232, 235, 237, 338, 340, 616
 Németh Sámuel 82, 98–99, 199, 622
 Németh Sándor 622
 Nemzeti- (normál) iskola 137, 150–151, 154, 156–157, 164, 188, 206, 235, 245, 342, 343
 Nepomuki Szent János-kápolna 136–137
 Népszokások 141, 213
 Nerzatz, Franz 477
Netuschil trombitás 318, 385
Neubauer Anna Mária M. Amerika 242, 377
 Neuberg 15
Neuberger Sámuel 384
Neuherr Ignác 341, 378
 Neukloster 27
 Neustadt an der Rosalia lásd Rozália
 Neuwill, – 478
 Nezsider 132
Nicolaj János Tivadar 55–56, 370
Nigerinus Ádám 57–58, 370
 Niczky Kristóf gr. 237, 239
 Nolbeck Ráfáel 335
Novák toronyzenész 318, 385
Novák Gergely 376
 Novák Krizosztom 239, 241
 Novotny, Franz 144, 174, 478–481
Nusser Boldizsár 19, 369
Nusser József 249, 368
 Nürnberg 46–47, 62, 77

Ochs János 377
 Odeum 241, 365
Odor Henriette 384
 Oertl János Gottfrid 113, 119
Ohnantka bögös 318, 385
Olaj Erik (Eritius) 30, 369
 Olmütz 16
 Olnslow, Georges 481
Olam Benedek 94, 98, 371
Olam Egyed Gottlieb 374
 Órakiáltó lásd Éjjeliőr
 Orel, Dobroszlav 187–188, 622
 Orgona, orgonaépítő 16–18, 23, 27–28, 34–35, 42, 64–66, 84, 87, 93–94, 106–107, 112–113, 122, 128, 132–133, 136, 145–149, 155–156, 159–160, 163, 176, 179, 183, 188–189, 191–195, 205, 208, 234–235, 239–240, 242, 618, 620–621, 623

- Orlandi, Camillo 47
 Oromszegi Ottó 622
 Orsolyiták 7, 10, 137, 151, 160, 162–164, 188,
 194, 241–245, 270, 300, 340, 342, 420, 428, 433,
 444, 464, 479–480, 500, 614, 616, 621, 623
 Országgyűlés Sopronban 182–183, 264, 285,
 320–323, 325–328, 617–619, 622
Ott Alois 381
 Óvári Xav. Ferenc 235
 Ölberl, színész 305–306
Ötzi Máté 378
Ötzi Sámuel 377
- Pace, Pietro 47
 Pachelbel, Johann 482
 Pacini, Giovanni 482
Paczelt Antal 379
Paczelt János 133–134, 231, 376, 613
Paczelt Keresztély 127, 129–130, 133, 374
Paczelt Rozina 375
Paczelt Teréz 379
 Paer, Ferdinando 308, 310, 483
 Paintner Mihály 155, 359
 Paisello, Giovanni 303, 306–307, 309
 Pálffy-czred 328
 Pálffy János gr. 327
 Pálffy Tamás 122, 229
 Pálfi Elek 313
 Pálosok 7, 10, 86, 91, 139, 187–193, 217, 280, 288,
 619, 621, 625
 Palugyai György 189
 Pamlényi Ervin 621
 Pankyr Sebestyén 105
 Pannonhalma 314, 615
Paor Lőrinc 375
 Pápa 258–259
 Papp Géza 57
 Paraszkovitz Constantín 307–308
 Pardoleczky lásd Barthodeczky
Partmann Dávid 374
 Paschale, pater 484
 Pasquino, Bernardino 47
 Passau 46
 Passer-társulat 338
 Passió 47, 85, 175, 177–179, 617
Pataky Mihály 375
Pauer (Bauer) József 380
Pauer Mátyás 374
Pauer Mátyás Henrik 376
 Pauni, – 361
Paur György 383
 Páur Iván 98, 330, 332, 618, 623
 Paur János 27
 Paur Mátyás 133, 285
- Pauser Károly* 379
 Pavesi, – 363
Payer Ferdinánd 383
 Payer, Hieronymus 174, 484
Payer János 125, 373
Payer János ifj. 96, 100, 372
Payer, Johann 382
 Payr György 622
 Payr Mihály 622
Payr Péter 262, 371
 Payr Sándor 22–27, 29, 32, 34, 37–38, 48–49,
 59, 65–66, 69–70, 72, 74–76, 81, 83, 86–87,
 89, 91, 93–94, 99–103, 107–109, 111–112,
 122, 197–200, 202, 222, 231, 252, 255, 322,
 326–327, 329, 622
 Pázmány Péter 321
 Pecci, Tomaso 47
 Pechacek, Franz 484
 Pécs 7, 9, 154, 206, 237, 617
Pehm Mihály 379
Pejacsevich Anna (Nanette) 350, 380
Pejacsevich Franciska 350, 380
 Pejacsevich Károly gr. 282, 289–291, 293–294,
 302, 305, 310, 347, 349, 352–354, 356, 362
 Pejacsevich Vince gr. 294
 Pellengér 282–284
Pellegrini énekesnő 350, 352, 380
Peltzel János Jakab 375
Pemperger József 377
 Pergolesi, Giovanni Battista 303, 340
 Pernye András 111
 Perone, Leonardo 63
 Pethe Márton 33
 Petrik Géza 117–118, 176–177, 186, 622
 Petz Dániel 623
 Peuerl, Paul 47
 Pezel, Johann 611
 Pfaller, Albin 312
Pfarkircher Szilveszter 35, 42–44, 50, 52, 65–66,
 370
 Pfeiffer, Franz 150, 484–485
 Pfeill János 255
Pfundner András 377
Pfundner Mátyás 377
Phaeus Gergely 22
Philipp János 372
Philippitsch Lőrinc 151, 381
 Piatsek, – 485
 Piccioli, Antonio 63
 Pichl, Wenzel 486
 Pichler, – 169
Pienka Mátyás 383
 Pierer József 341
 Pictizmus 138

- Piloty Ignác 302
 Pinder Lénárd 27
 Pintér Imre 276, 368
 Pircher, Franz 486
 Pircher Ulrik 15, 368
 Pischinger Ferenc 379
 Piszker Olivér 623
 Planck Gáspár 268, 290, 380
 Planck János Lipót 113, 122, 136, 212–228,
 233–234, 238, 243, 268–270, 289, 377, 616
 Planck Károly 378
 Planck Lipót 268
 Plattna 299
 Platz generális-ezred 267
 Pleyel, Ignaz 486–487, 608
 Poch János 262, 371
 Pock Mátyás 374
 Poczwick Mihály 203
 Póda Endre 32, 87, 98, 122, 137, 164, 168, 341, 623
 Pogány Péter 279, 623
 Pohl Antal 290, 378
 Pohl, W. 488
 Pokorni Vencel 172, 293, 380, 608
 Polaitner János 370
 Polgári alakulat zenekara 10, 172, 301–302, 337,
 339–340, 345–349, 355, 358–361, 363, 365,
 616
 Poltner Mátyás 380
 Ponnahtamer György 376
 Porta, Ecole 47
 Pospischil János Károly 197, 199–300, 352, 357,
 381
 Possmann Pál 380
 Pos'uch György 372
 Pottendorf 53, 67
 Pozsony 26, 28–29, 66, 71, 75–76, 80, 86, 99,
 101, 103, 114, 134, 138, 187–188, 203–204,
 206, 209, 255, 264, 268, 322, 325, 328–330,
 363–364, 608, 614, 622–623
 Praetorius András 49, 370
 Praetorius, Michael 45–46
 Prága 47, 272, 299
 Praidtenstainer (Preitensteiner), Jakob 94
 Prandtl Lajos 257–258, 370
 Prantner János Pál 377
 Praun Zsigmond 363
 Prántl Adám 127, 374
 Preinberg Viktor Zsigmond fia 373
 Preindl, Joseph 608
 Preining János fia 372
 Prenner József 373
 Pretl Ignác 384
 Preyer, Gottfried 488
 Primes György 136–137, 141, 185, 238, 337–
 338, 340–341
 Prinkl Mihály 293, 380
 Prisoman Eged Lajos 100–101, 380
 Probst, Franz 623
 Promberger, Johann 163, 488
 Promer Simon 24
 Prontner János György 231
 Prosa, Joseph 381
 Prumer Simon 369
 Psyllius Ehrenreich 374
 Psyllius György 80, 96, 98, 103–105, 109–110,
 372
 Psyllius János 99
 Psyllius Lukács 71–72, 79–85, 94–96, 98–99,
 105–106, 371
 Puecher Mátyás 231
 M. Pulcheria 244–245, 393
 Puliti, Gabriello 47
 Pummer Lipót 297, 384
 Punk Mátyás 372
 Purcher András 127, 374
 Purcher Domonkos 127, 374
 Purcher Mátyás 127, 374
 Puritanizmus 37, 138, 178
 Pustomirz 273
 Pürbach 53
 Püsky János 65, 324
 Quasain, Adrienne 311, 312
 Quirinus sípos 368
 Raab Pál 371
 Racionalizmus 10, 37, 137–138, 141, 143,
 177–179
 Radezky énekesnő 354, 356–357, 381
 Radesca di Foggia, Enrico 47
 Radivojavits-ezred 245, 298, 365
 Radkersburg 254
 Radován Özséb 191
 Raidl András 18, 368
 Raimund, Ferdinand 310, 623
 Raisingner Mátyás 376
 Raisingner János György 375
 Raiter János 203
 Rajeczky Benjamin 8
 Rajziskola 137, 205, 342, 625
 Rákóczi-szabadságharc 9, 107, 285, 330–331,
 623
 Rákos 92, 129, 131, 139, 145, 162, 194–196, 333,
 340–343, 347, 359, 363, 615, 617–618
 Rameis, Emil 623
 Ráth János 381

- Rathfux Ferenc* 377
 Rathgeber, Valentin 169
 Ratio Educationis 137, 206, 235, 240
 Rattersdorf lásd Rótfalva
Rátz Karolin 384
Rauch András 10, 46, 50–53, 58–66, 68, 70–71, 74–79, 85, 104, 110, 252, 260, 322, 370, 613, 620, 625
Rauch András ifj. 77
Rauch Mátyás 77–79
 Raumann, – 366
 Raymann, Franz Johann 307
Redl, Ignaz 187–188, 376
 Reformáció 9, 12, 34, 109, 139, 179–182, 300, 311, 313, 315, 317, 620, 622
 Regensburg 38–40, 42, 48, 99–100, 106, 110–113, 128, 145, 324
 Regnart, Jakob 46
Reichart Mihály 38, 370
Reichenhaller J. 383
Reichl Gergely 377
Reichl, Ivan 378
Rein Keresztély 371
 Reiser, Heinrich 488
Reisinger Antal 130, 196, 383
 Reisinger István 196
Reisinger József 196, 382
Reisner Mátyás 231, 375
Reiss György 35–37, 42, 58, 370
 Reiss János 18, 248
 Reissinger, Carl Gottlieb 489
Rekard György 371
 Rekordáció 57, 95, 101, 141
Renner András 383
 Renth Rozália 305
Reschnauer Károly 380
 Reutter, Georg 144, 150, 489–492, 612
Rhesak (Rehak), Joseph 187, 379, 608
 Ribini János 199
 Ribits József 128
 Ricci, Luigi 492
 Riccio, Theodoro 46
 Richter Antal 209, 314, 492–493
 Richter, Ferdinand Tobias (Nándor) 102
Richter Vid 370
Rickschloss diszkantista 96, 372
Rieder Nándor 100–101, 105, 373
 Ries, Ferdinand 364, 367, 493
 Righini, Vincenzo 367, 493–494
Rindsmannl gróf fia 373
 Ringseisen Antal 289, 294–295
Ringsmuth Antal 381
 Ritter, Hans Georg 623
Ritz Xav. Ferenc 377
 Rivander, Paul 47
 Rode, Pierre 494
 Rohonc 323, 340
 Rohrbach b. Mattersdorf lásd Fraknónádasd
Roikó György 144, 376
Roiss János 368
 Romberg, Bernhard 366
 Roser, Franz 310, 312
 Rosnava lásd Rozsnyó
 Rosner, Joseph 242
 Rossini, Giaccino Antonio 311–313, 363, 366–367, 494–499
 Róth János 122, 145–146, 183
Róth János György 376
Róth János Simon 113, 115, 132, 234, 265, 267–268, 375
Roykó György 207, 293, 382
Roykó Károly 383
Roys Ignác 375
 Rozália 184–185
 Rozsnyó 204–205
Röbel Jakab 379
Röder Jakab 374
Rödl Bernát 291–293, 379
 Röhm, Johann Heinrich 306
 Römer, Joseph 107
Röschen Ádám Erhard 67, 370
 Rösler, Franz Anton 310
 Rótfalva 196
 Rubini, Giovanni Bapt, 500
 Ruckel Zsigmond 122
 Rudnay Sándor 240–241
Rudolf Ignác 377
Rueff János 371
Ruess énekesnő 181, 382
 Rumpelnig, Franz 225, 231
 Rupprecht János 360
 Rupprecht, Stephan 306
Russ (Ruess) János Kristóf 100, 105, 108, 372
Russ Mihály 94, 96, 99, 104, 110, 371
 Russ Mihály ifj. 100–101
 Rustler János 22
 Rustler Mihály 22, 25
Ruszek Károly 379
 Ruszt (Rust) 74–75, 82–83, 94, 99, 113, 155, 285, 334, 619
 Ruzitska Ignác 299
Ruzitska Vencel 298–299, 303, 343, 377
Rüstler Mihály 369
 Rybarič, Richard 71, 76, 188, 623
 Sacchini, M. Gaspar 303, 306
 Sagan 262
Sakoweil Lőrinc 293, 381

- Salieri, Antonio 307 – 311
 Salzburg 46 – 47, 249
 Sardena. Orazio 46
 Sartorius (Schneider), Paul 46
 Sárfői Miklós 58, 75, 81
 Sárvár 323
 Satzenhofen, Fried. 308 – 309
 Savetta, Antonio 63
 Savioli, Alessandro 46
 Sayve, Lambert 47
Saxlehner Teofil 384
 Schack, Benedict 306, 308
Schaden Jakab 293, 381
Schaden Lajos 293, 297, 381
Schaden Lajos ifj. 297, 394
Schaden Mátyás 293, 297
Schaden Nándor 297, 384
Schaden Sámuel 297, 384
Schaden Troján 253, 369
Schaller Mátyás 370
 Schandroch—énekes színész 348
 Schantroch-társulat 308
Schanzer János Pál 378
 Schattendorf lásd Somfalva
 Scheibl, Johann Adam 150, 500
Schekellin Mátyás 378
 Schenk, Johann 307, 311 – 312
 Scherer, Jonas 17
Scherm Amália 367, 385
 Sherman, Charles Henry 388
 Schermann Egyed 314
 Scherzer-társulat 305
Schey Mihály 383
Schez Mihály 375
Schibinger Mátyás 297, 384
 Schicht, J. G. 206 – 207
 Schiedermayr, Johann 174, 500 – 501
Schierschlaifer János 58, 370
 Schiffner, – 303
Schilder Adalbert 155, 165, 170 – 173, 180, 204, 271, 317, 380
 Schilder, Augustin 171
 Schimbko, Johann 43 – 44
Schindelar harsonás 318, 385
 Schindler Jürgen, Peter 112
Schiving (Schibing) József 231, 376
 Schlosser, Franz 169
Schmelköcker János Mihály 378
 Schmidt, Ferdinand 144, 150
 Schmidt János 309
Schmidt János György 378
 Schmidt Péter 504
Schmidt Vencel 156, 317, 383, 461
Schmiliar Pál 341, 378
Schneller diszkantista 375
Schneller Keresztély 100, 105, 373
 Schnitzler Ignác 158
Schobert János 371
 Scholz, Bernhard 310
 Schopper – énekes színész 348
Schönauer Péter 370
Schönherr János 381
Schöpp András 370
 Schrabel Tádé 337 – 338
Schragner Keresztély 196, 377, 484
Schrál Ferenc 375
Schrál János György 375
 Schram Ferenc 623
 Schram Márton 252
Schranz Gottlieb 297, 384
Schranz Mihály 292 – 293, 297, 384
Schrantz Mihály 380
Schraps Gottfrid Keresztély 109, 374
Schraufstöter György 379
Schreier Mihály 372
Schremmel (Schrämel) Ábrahám 25, 30, 369
 Schrott-társulat 308
Schröder József 293, 380
 Schröter, Johann Samuel 505
 Schröter, Leonhart 46
 Schubert, Ferdinand 505
 Schubert, Franz 366 – 367, 719
 Schubert-ház (imaház) 93
Schubert János 58, 74 – 75, 81 – 83, 323, 325, 371
Schubert Pál 48, 58, 70, 74, 370
 Schuller János 69
 Schullmann János Kristóf 171, 342, 355 – 356
 Schuster, Ignaz 309, 312
Schutz Simon 19, 369
 Schütz, Heinrich 85, 138
 Schützen a. Geb. lásd Serc
 Schwablin Marianna 269
 Schwanshofer Kristóf 38 – 40, 53, 57, 67 – 69
Schwartz János György 133, 238, 378
 Schwartz József lásd Soproni József
 Schwartz Robert 210, 215 – 217, 221, 227 – 228, 623
 Schwarzenberg Ernő hg. 363
Schwayhoffer (Schweighoffer) Jakab 137, 170, 378, 435
Schweiger Ernő János 130 – 132, 134 – 135, 375
Schweiger Vencel 134, 377
Schwenk Jakab 379
Schwertner József 244, 383
Schwochner János 373
Scoppius, Johannes 70 – 71, 371
Scriba György 370
 Sebastiani. Johann 85

- Sebestyén (Stein) Xavéria 242, 623
 Sedlmayr András 145
 Seelmann Keresztély 73 – 74
 Seibicz Péter 15 – 18, 369
 Scheidenschwartz Ferenc 376
 Seidl János 377
 Seidl József 127, 374
 Seidl Mihály Ferenc 126 – 129, 373
 Seiler Lajos 208
 Selkovitsch, Thomas 382
 Seipp-társulat 304
 Selle, Thomas 85
 Sérc 184
 Serenz János 127, 374
 Serpilius György 108 – 109, 111
 Serpilius Keresztély 101, 372
 Serpilius Sámuel 112, 114, 120
 Seuche, – 505
 Seybold Katalin 180, 382
 Seybold Gusztáv 383
 Seybold István 121 – 122, 146, 155, 176 – 180,
 202 – 205, 378
 Seyfferth Sámuel 260 – 263, 269, 284, 371
 Seyfried, Ignaz Ritter von 308, 310 – 313, 505
 Seyler, Joseph 174
 Sias, – 303
 Siberus János 38
 Sibiu lásd Nagyszeben
 Siegendorf lásd Cinfalva
 Siess József-nyomda 199, 230, 341, 353
 Siessmillich (Süssmilch), Bartholomeus 16, 369
 Siklósi Éva 132, 235, 623
 Simbschen-ezred 298
 Sinzendorf Fülöp Lajos gr. 130, 213, 220, 241, 333
 Sixto, – 368
 Slavicko, Adalbert 378
 Soczovin Tamás 55 – 56
 Solie, Jean Pierre 307
 Somfai László 617
 Somfalva 326, 330
 Sommariva-ezred 157, 293, 298, 300
 Sommer Benedek 30
 Sonnlaitner Mátyás 376
 Sonnleithner, Christoph 506
 Sonntag György 375
 Soproni József 64, 235
 Sopronnyék 107, 183
 Sorg András 378
 Sowitsch Kristóf 86, 93, 97 – 99
 Sowitsch Zsuzsanna 101, 372
 Sörház (városi) 287, 294, 296
 Spanrafft József 378
 Speer, Daniel 263, 622
 Spet, Johann 67 – 68, 370
 Spillinger Farkas 24, 26, 28
 Spindler, Franz Stan. 308
 Spisska Nova Ves lásd Igló
 Spohr, Louis 506
 Sponraft János 100, 373
 Spontini, Luigi Gas. 310, 366, 506 – 508
 Spreitzer Elek Lénárd 30
 Spurig József 375
 Stadler, Maximilian abbé 181, 508
 Stadlmayr, Johann 62
 Stadthueber Mátyás 25, 369
 Stainer Dániel 100, 372
 Standrer Jozefa 381
 Standtler Márton 31
 Stäner Gottlieb 127, 374
 Stäner (Steiner) Dániel 94, 96, 372
 Starhemberg Lajos 304
 Stark-féle virginálkönyv 110 – 111, 596 – 601, 620
 Stark János Jakab 110 – 111, 373
 Staud Géza 197 – 198, 217, 225 – 226, 230 – 232,
 310, 353, 623
 Stéger Pál 96 – 97, 105, 372
 Stegmayer Matthäus 310 – 311
 Stehlin, Magdalena 508
 Steinbauer József 383
 Steinbiegler Antal 382
 Steinböck András 237, 378
 Steinkopf György 260, 371
 Steltzer János 376
 Stelzer József 376
 Stephani, – 144, 508
 Stern András 369
 Stibler János 251 – 252, 369
 Stiegelitz énekes 181, 382
 Stiegelicz Benedek 72, 371
 St. Margaretha lásd Margita
 Stocker Ignás 375
 Stockerau 292
 Stolzenberg, Christoph 112, 115 – 118, 121,
 509 – 535, 617
 Stöger Mátyás 378
 Straner György 200
 Strassburg 36, 40, 78, 204
 Strasser, Georg 150, 535 – 536
 Strasser János 96, 372
 Strauss, Christoph 47
 Strauss, Johann sen. 537 – 538
 Strehle János 318, 385
 Strobl Mátyás 372
 Stuntz, – 538
 Sturm fagottos 102
 Sturm Antal 376
 Sturm István 28 – 29, 369
 Stuttgart 71, 75, 99, 102

- Sulzberger, Peter 18
Sundlich Gáspár 14, 368
 Sümeghy Dezső 623
 Suppé, Franz von 538
Supper Márton 379
 Süßmayr, Franz Xav. 307–309, 311, 538
- Szabady Béla 87, 210, 623
 Szabolcsi Bence 200, 290, 299, 330, 623–624
 Szalay János 193, 236, 624
Szalkovits József 127, 374
 Szalonak 13
 Szarka Mátyás 159–160, 193, 208
 Széchényi-alapítvány 10, 126, 128–130, 132, 134, 143, 150–151, 154, 161, 163, 172, 238, 616
 Széchényi Ferenc gr. 200, 272, 282, 352
 Széchényi György 10, 122, 126, 194, 214, 225, 229, 326
 Széchényi György gr. 129, 265–266
 Széchényi Ignác gr. 277, 337
 Széchenyi István gr. 275, 354
Széchenyi Lajos gr. 146, 147, 354, 381
 Széchényi László gr. 242
 Széchényi Pál 188–189, 229
 Széchényi Zsigmond gr. 265–266
 Székely György 621
 Székesfehérvár 70, 133, 619
 Szelepcsényi György 229, 324, 327
 Szemer Pál, 322
 Szendrei Janka 190–191, 624
 Szentjóni László 313
 Szentháromság-szobor 129, 151, 162, 185–186, 220, 334, 619
 Szentlélek-templom 12–16–19, 86–97, 90–92, 107, 122–124, 128, 131, 134, 136–137, 141–145, 148, 158–159, 161, 163–164, 196, 270, 336–337, 361, 386–387, 619
 Szép Bernát 267
 Széplak 265–266
 Szerviták 184–189, 218, 220
 Szigeti Kilián 93, 98, 129, 133, 146, 186, 191, 193, 235, 267, 624
 Szilágyi Pál 303
 Szilas, László 624
 Szily János 193, 341
 Színház, színjáték 10–11, 21–22, 68, 90, 133, 197–200, 213, 231–232, 239, 241, 244, 268–269, 273, 289, 294, 298, 300, 302–315, 325, 327, 338–341, 343, 345–350, 352–353, 355–357, 362–363, 618–621, 623, 625
 Sziszek (Sisak) 204
 Shluha-gróf 290
Szmuthy Antal 383
- Szombathely 10, 26, 126, 129, 186, 193, 213, 339, 348, 624
 Szomjas Schiffert György 282, 624
 Szőlő-vendéglő 294
Szöllösy Amália 383
 Sztanke Gyula Leander 314
- Takács József 226, 324
 Tánc, mulatság 44, 71, 198, 200, 202, 231–232, 243–244, 257, 261–262, 265–269, 276–298, 300, 303–304, 321–323, 327, 329, 331–332, 334–335, 339–340, 343–345, 348–353, 355–357, 362, 365
 Tank, Ulrich 225, 243, 624
 Tanulmányi-Alap 235, 239
Tarnóczy Antal 231, 376
 Tarnóczy Mihály 191
 Tata 7, 10, 154, 165, 617
 Telemann, Georg Philipp 239
Teli'zek trombitás 318, 385
Terschiz Tamás 231, 376
Terstenszky Károly 376
 Tézene 275–276, 352
 Teyber, Franz 310
Thier (Tyer) János Fülöp 123–124, 372
Thier (Dürr) János Vilmos 95–96, 100, 104, 124, 264, 372
 Thier László 137, 157, 176, 300, 315–316, 365, 624
Thier (Dürr) Péter 253, 369
Thiering János 376
 Thirring Gusztáv 9, 624
 Thirring Gusztávné Waisbacher Irén 266, 624
 Thomas, Karl 539
Thomicz Tamás 371
 Thököly Katalin (Löwenbuerné) 129
 Thököly-megszállás 9, 98, 211, 229, 329
Thurner Katalin 151, 380
Thürttl Ferdinánd 377
 Tieftrunk Dániel 83
 Tirnitz József 103, 153–154, 233
 Tischberger János 292
 Tischlinger András 267
 Tolnay Ferenc 87
Toltsch József 377
 Tomasini, Luigi (Loitschi) 353
 Tomasini, – ifj. 353
 Tompos Ernő 77, 625
Topolszky Ferenc 382
 Torkos József 113
Torkos Józsefné 181, 382
 Toronyzenészek 10, 21, 23–24, 26, 32–33, 37, 42, 58, 69, 86, 90, 92, 94–97, 100, 103, 109–

- 110, 113–115, 122, 124, 126, 127–129, 132,
 134, 136, 140, 143, 151, 165–166, 171–173,
 176–177, 180, 185–186, 189–190, 195,
 198–199, 212, 214, 216–228, 233, 234, 237–
 238, 243, 246–276, 278–279, 282–283,
 285–286, 289–294, 297, 300–305, 308, 313,
 318, 322–323, 325, 327, 330, 333–336, 338,
 341, 343–345, 349, 361, 363, 619
 Tost Ferenc 540
 Toszkánai-ezred 272, 298
 Tóth Aladár 624
 Tóth Angéla 317, 384
 Tóth János 194, 344
 Tóth Johanna 316–317
 Tóth József 316–317, 319, 357, 381
 Tóth Margit 387
 Tödlbach, lásd Dettelbach
 Török István 384
 Török József 625
 Treitler József 152
 Trenck báró 227
 Trencsén 110, 121, 321
 Trennter Mihály 383
 Triebensee, Joseph 311–312
 Trimmel Mihály 273–274
 Trinkl Gottlieb 384
 Triemmel Teofil 383
 Trócsányi Zoltán 279, 625
 Tranava lásd Nagyszombat
 Troger, Alois Jos. 382
 Tröger Boldizsár 374
 Tschihal Anna 317, 384
 Tschihal Erzsébet 317, 383
 Tsur Eduárd 383
 Tsur Dániel 208
 Tsüriz Lajos 383
 Tubereczky toronyzenész 272, 382
 Tuczek, Vinc. Ferr. 306–307, 309, 311–312
 Tuma, A. 609
 Turócszentmárton 187, 608, 613
 Turzó János 109, 375
 Tyrnau 30

 Ude Kristóf 106, 198
 Uhl János 318, 385
 Újvári Antal 133, 231, 375
 Újvári Ferenc 133, 375
 Újvári János 133, 375
 Újvári Pál 127, 130, 133, 231, 374
 Újvári Pál ifj. 133, 376
 Umlauf, Ignaz 306–307, 540
 Ungarischer oder Dacianischer Simplicissimus
 263, 622
 Unczov lásd Neustadt

 Unger diszkantista 372
 Unger Keresztély 379
 Unger Mihály 372
 Unger Máttyás 383
 Untergraupen 137
 Urbany Frigyes Ágost 312
 Urmannsfelder Lőrinc 22, 369

 Vaccai, Nicola 541
 Vágbeszterce 115
 Valkó Arisztid 146, 290, 304, 625
 Valla Lukács 54, 58, 69–71, 370
 Valtinyi Gábor 103, 107
 Vanhal, Johann Bapt. 150, 174, 541
 Varannai Aurél 75, 625
 Várarok menti Boldogasszony-templom 12, 14,
 16, 18–20
 Varga József 192, 625
 Varnek, Johann 290, 380
 Vatter Ilona 289, 294, 302–313
 Vavrincez Veronika 7, 617
 Vecchi, Orazio 46
 Veininger Pál 376
 Velence 25, 46–47
 Vencel kántor 24, 369
 Verbuválás 276–278, 298
 Verdi, Giuseppe 541
 Veress Ildikó (Szerzőné) 9, 625
 Verso, Antonio 46
 Veszelka László 137, 342, 625
 Veszprém 299
 Viadana, Berardo Marchesi da 47
 Viadana, Lud. Grossi da 46
 Vibegius János 73, 371
 Vibegius János fia 372
 Victorinus, Georg 46
 Viczay gróf 362
 Vilfling János György 376
 Vilt József 154, 189, 243–244, 271, 288–289,
 359–360
 Vince toronyzenész 249, 368
 Vince toronyzenész 251, 369
 Visconte, Sisto 47
 Vitnyédy Ferenc 87, 195
 Vogel, Johann Christoph 542
 Vogt Ferenc 269
 Vogt (Voigt) József 269–378
 Vogtberg Szigfrid 373
 Voit Ferenc 191, 379
 Volkert, Franz 312
 Voss-árvaház 137, 156, 162, 238
 Vörösmarty Mihály 200
 Vulkapordány 200
 Vulpius, Melchior 46

- Wachtler Pál 140, 145, 168, 344–345, 347, 349
 Wagner Mária Rozina (Rauchné) 77
 Wagner Márton 378
 Wagner Mátyás 49, 370
 Waidhofen 94
 Walcker János 378
 Wald Melhard 368
 Wallace, W. Vincent 542
 Wallin Mátyás 373
 Wallner Péter 379
 Walter énekesnő 180, 382
 Walter József 380
 Wankó András 114, 121–122, 178–179, 202–203, 378
 Wankó András ifj. 179–203, 380
 Wankó Zsuzsanna 379
 Wasner Lipót 374
 Wasserburger, Jakob 419
 Wassats, Wenzel 543
 Weber, Carl, Maria 312–313, 366–367, 543–545
 Wedl János 383
 Weigl, Joseph 307, 310, 312–313, 350
 Weilhammer János 380
 Weimar 46
 Weinangl Orbán 249–251, 276, 368
 Weinhofer Mátyás 279
 Weiniczky Domonkos 379
 Weinstein Sámuel 30
 Weiss Ferenc 136
 Weiss Ferenc József 292–293, 380
 Weiss János 292, 380
 Weiss Károly 382
 Weiss, L. 546
 Weissmann Theodor Wilhelm 113
 Welcz Viktor fia 373
 Welenovsky Mária 367, 385
 Welles János 377
 Wenceslaus kántor 19
 Wendler Mátyás 375
 Wendt, – 546
 Werl Márton 297, 384
 Werner, Gregor 144, 150, 271, 546–547, 612
 Weschiz Lőrinc 127, 374
 Wester Flórián 188, 245, 379, 408, 613
 Westermayer Ferenc 380
 Weylandt Sebestyén 369
 Wiberál, Thomas 318, 383
 Widerhofer, Franz Xav. 548
 Widt András 384
 Wied József 383
 Wiegand Frigyes 207–208, 317, 384, 473
 Wien lásd Bécs
 Wiener János 278
 Wiener-Neustadt lásd Bécsújhely
 Wiesner trombitás 385
 Wiess, Johann 145, 194
 Wiessner, Franz 548
 Wigeleb Bálint 44–48, 50, 53, 56, 70, 78, 85, 370
 Wilde, Joseph 548
 Wilhelm János 373
 Wilhelm János György 377
 Wilhelm-társulat 304–305, 307–308, 313
 Willi-Hold-társulat 312, 314
 Wiltsch Mátyás 312, 376
 Wimmer András 280
 Winkler Elemér 278, 280, 282, 625
 Winter, Peter von 307, 309–310, 549
 Wirsinger Sámuel 69, 71, 74–76, 260, 371
 Wirth Éva Zsuzsanna 111, 372
 Wisay József 374
 Wischau 273
 Wisner von Morgenstern, Georg Carl 549
 Wissiczen (Wissliczen) György 73, 371
 Wittemberg 42, 99, 103
 Woeckerl, Johann 64, 66, 235
 Wohlmann Sámuel 112, 114–115, 118–120, 375, 403, 478, 549, 610
 Wohlmuth János 10, 75, 83, 99–111, 198, 372, 549, 601, 612, 620, 622
 Wohlmuth János ifj. 99–100, 103
 Wohlmuth Lipót 202
 Wolf, Georg Friedrich 610
 Wolf Máté 19, 369
 Wolfgang Sámuel 58, 370
 Wolfgang sipos 368
 Wolff sipos 368
 Wollin Sebestyén 371
 Wolweber (Wohlweber) Henrik 58, 68, 197, 370
 Wölfl, Joseph 311
 Wranitzky, Paul 310, 550
 Wrastil, Florian 170, 550
 Wroclav lásd Boroszló
 Wuchner Miklós Gottfrid 109, 374
 Wulkaprodersdorf lásd Vulkapordány
 Wurzler Gergely 23, 369
 Wurzbach, Constant 274, 299, 625
 Zach, Franz 306
 Zách Gáspár 377
 Zachová Vencel 180, 381
 Zanggl, (Zänckl?) Narcissus 46
 Zavorsky, Ernest 75, 625
 Zechmeister György 136
 Zeischke, Josef 145
 Zeitinger, Georg 15–16
 Zeitvogel Gáspár 24–26
 Zeller, Carl 550

Zelter, - 367
Zeneegyesület 10-11, 314-319, 366-367, 386,
394-402, 404-407, 411-414, 428, 432, 436-
437, 448-449, 451, 461, 463, 466, 468-472,
475-477, 481-483, 486, 488-489, 492-500,
506-507, 541-545, 549, 613, 619, 624
Zeneiskola lásd Énekiskola
Zenekar lásd Kórus
Zeyer, Andreas 144, 550
Zeylner (Zeiller) János 16, 22, 368
Zezely György 262, 284, 371
Zichy Ferenc gr. 134, 167-168, 194-196, 224,
236-238, 243, 288, 340-343
Zichy György 87, 123, 619
Ziegler József 153
Ziegler Károly 371

Ziegler Mátyás 376
Zier Keresztély 372
Zimmermann, Anton 156, 550
Zingarelli, Nicc. Antonio 367
Zinnig, Franz 273
Zinninger karnagy 300, 354-355, 381
Zinzendorf Miksa gr. 222
Zitter, Heinrich 608
Znaim (Znojmo) 249
Zolnay László 248, 625
Zorn Tamás 370
Zöldfa-vendéglő 280, 294
Zumsteeg, Johann Rudolf 310, 551

Zsolnay Sámuel 318, 384
Zsolozsma 21, 167, 171, 186, 190, 344

Melléklet

1,3–7,13. Liszt Ferenc Múzeum Sopron felvétele

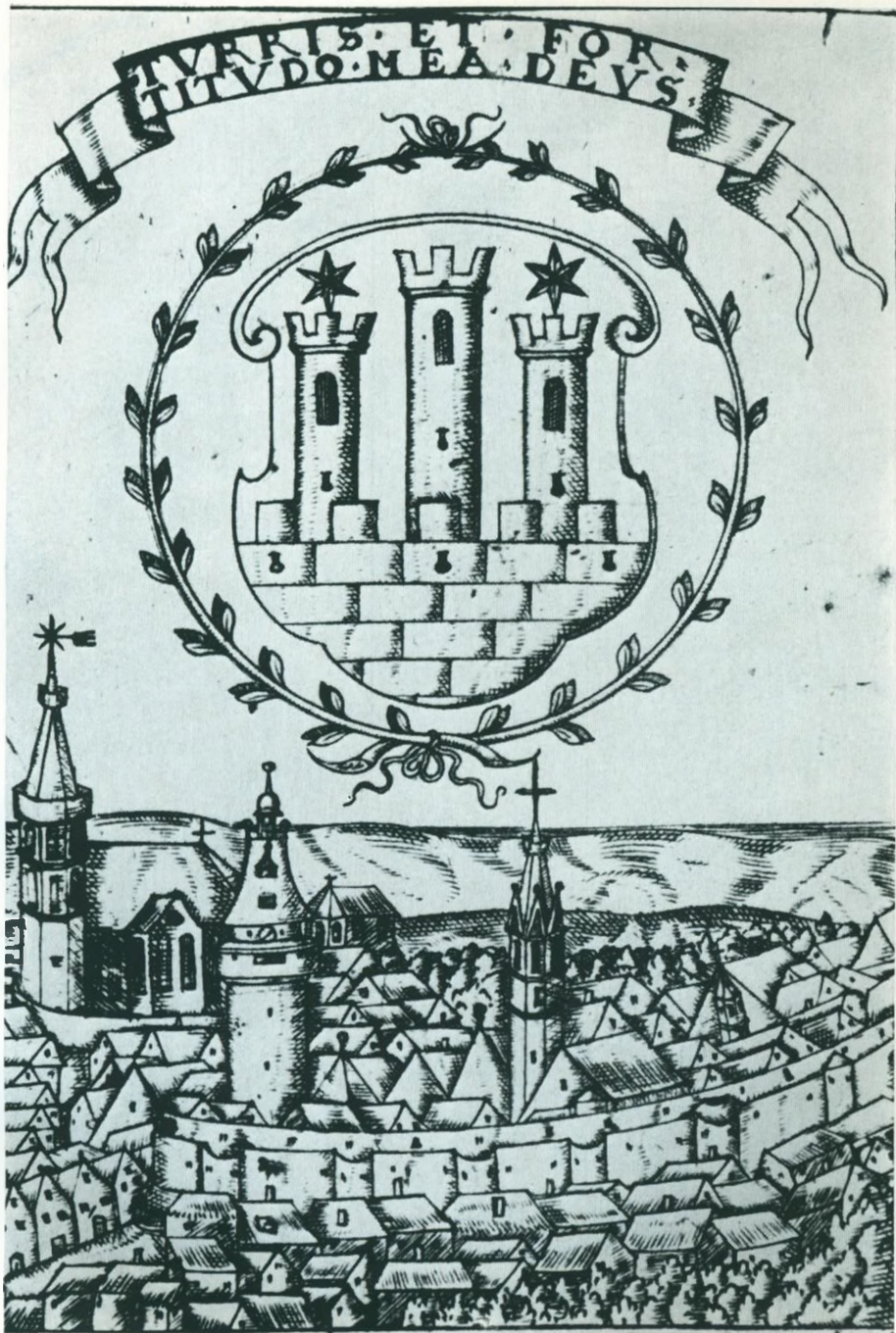
8–10. Bertalan Vilmos felvétele

2,11–12,14. Hegede Béla felvétele

15. Makky György felvétele

16–18. Dr. Galavics Géza felvétele

A burkolón szereplő hangszer
a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona

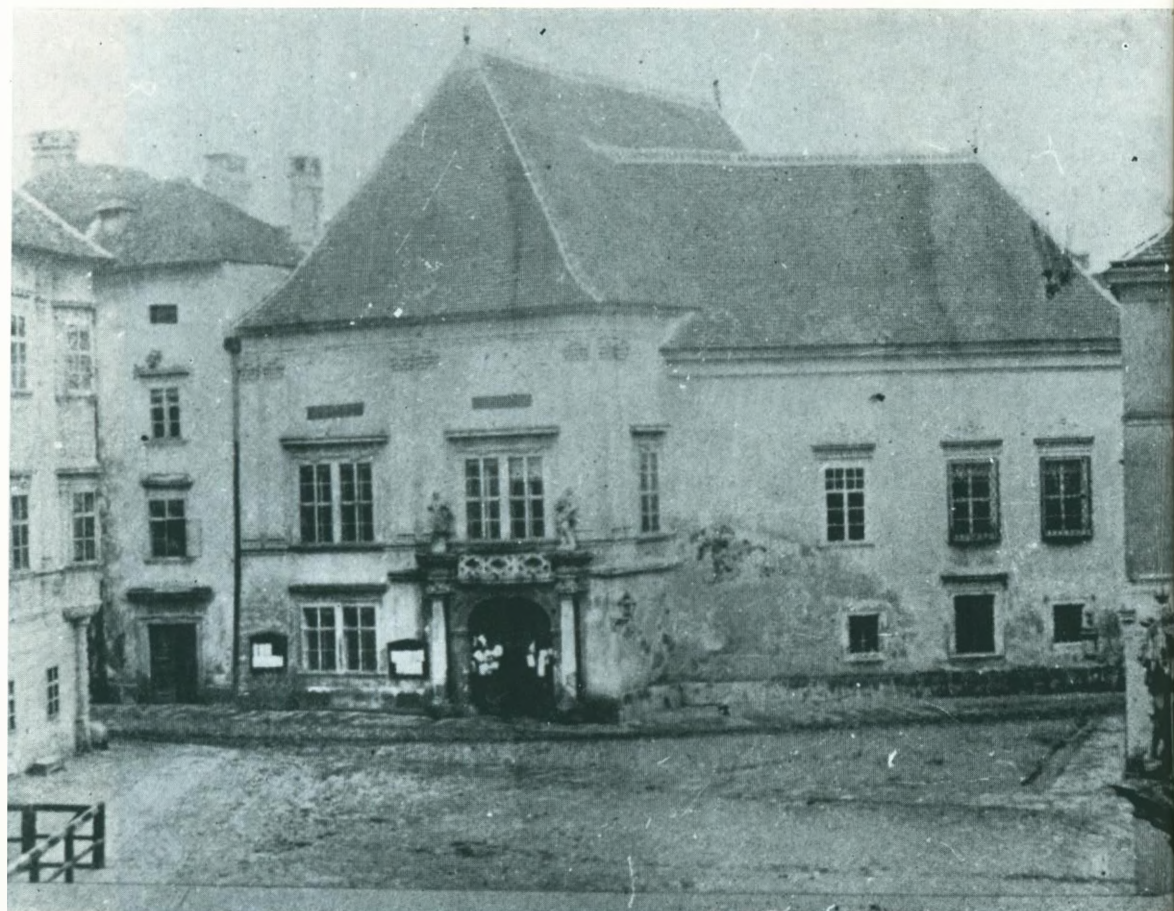
1. Lackner Kristóf: Sopron látképe 1610 körül, rézkarc

2. Szent Mihály-templom

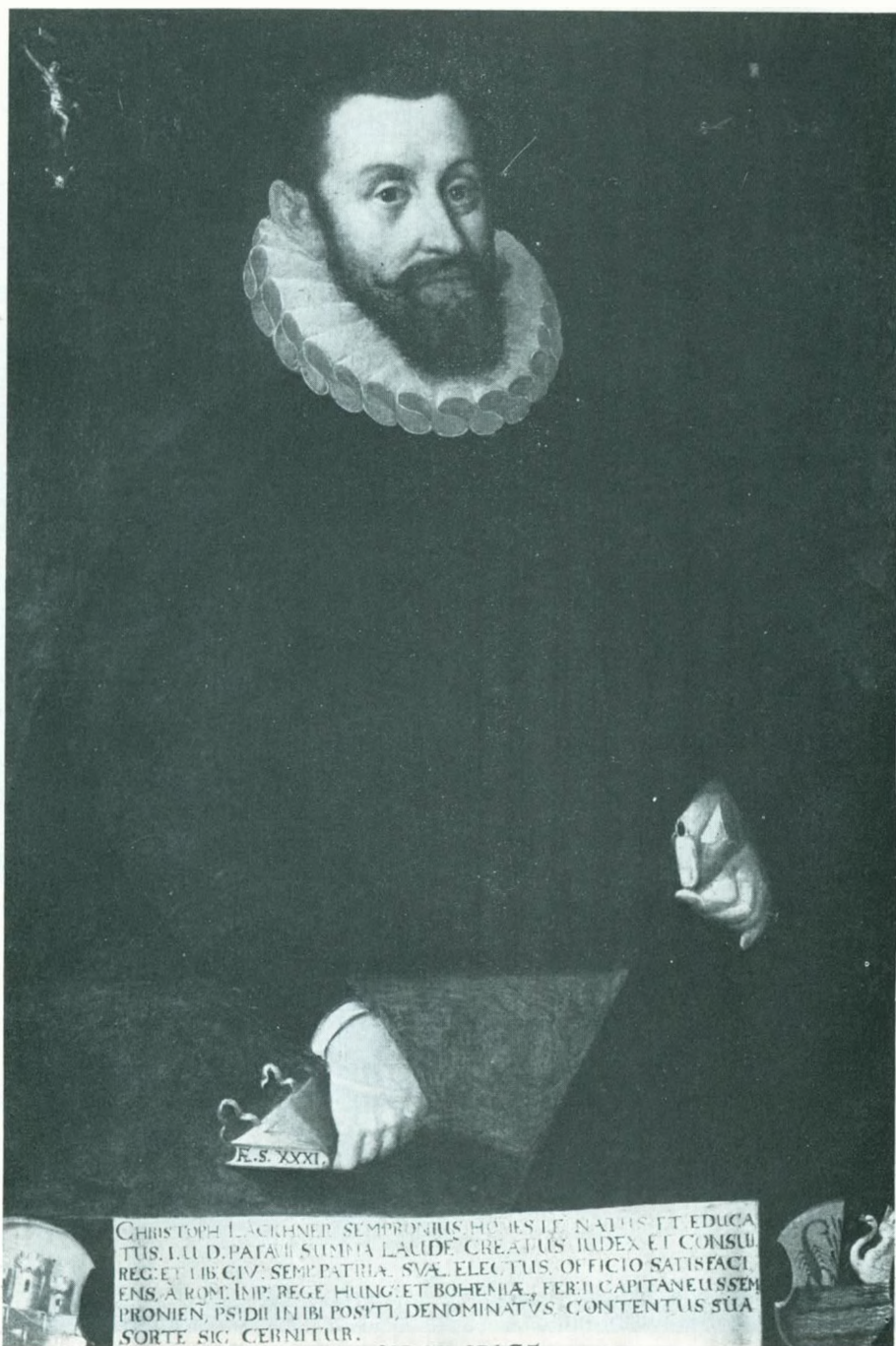
3. Esterházy-palota (ma Bányászati múzeum)

4. Régi városháza (lebontották 1893-ban)

5. Schraps, Michael: Gerengel Simon prédikátor portréja, rézmetszet

6. Ismeretlen prágai mester: Lackner Kristóf portréja, 1602
(Sopron, Liszt F. Múzeum)

7. Major, Isaac: Rauch András portréja, rézmetszet

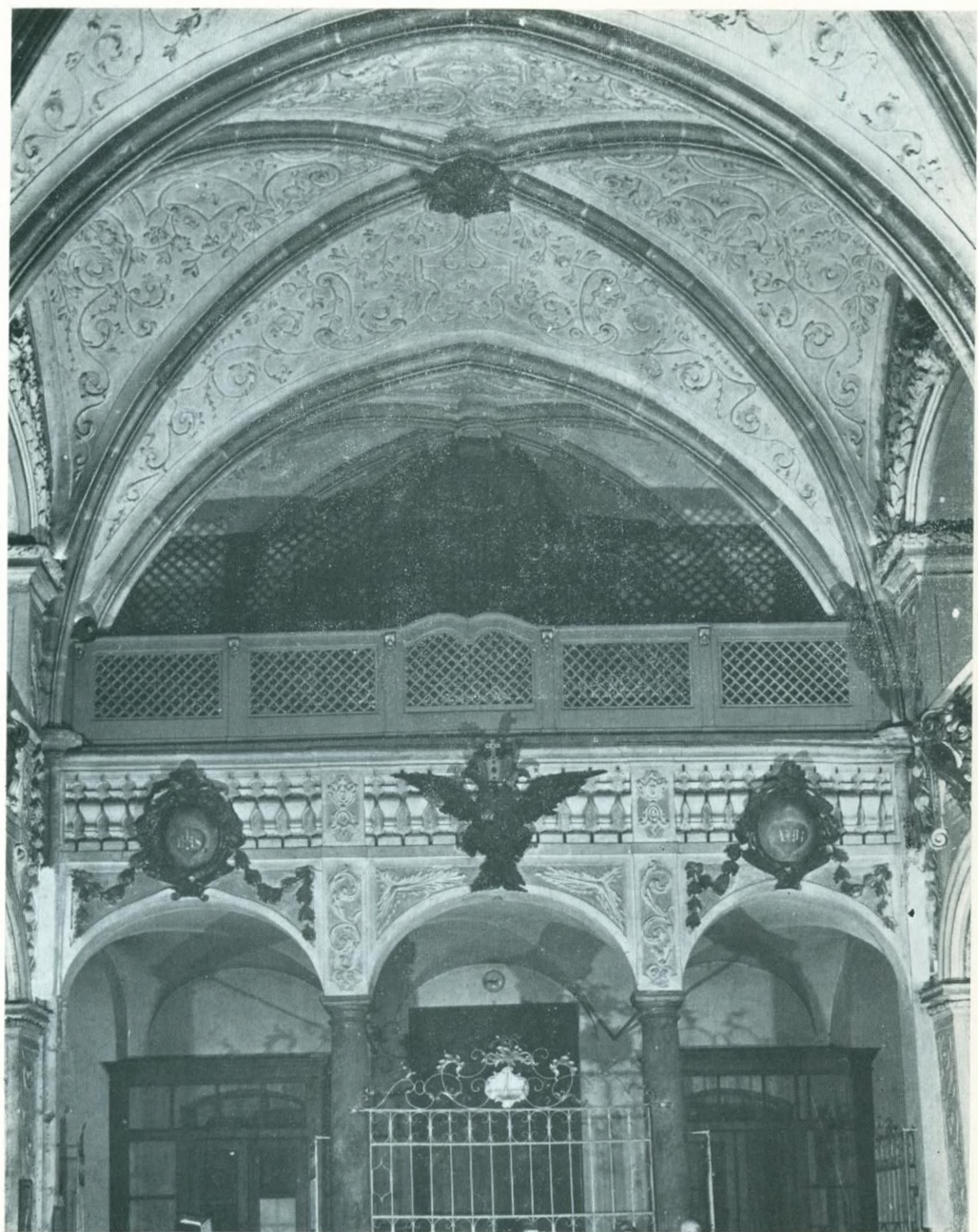
8. Stornó Ferenc: A Szentlélek-templom Sopronban, 1852 (részlet)

9. id. Kurzweil Ferenc (1865) képe

10. Stornó Ferenc: A jezsuita templom Sopronban, 1852 (részlet)

11. Szent György-templom karzata (17. század vége)

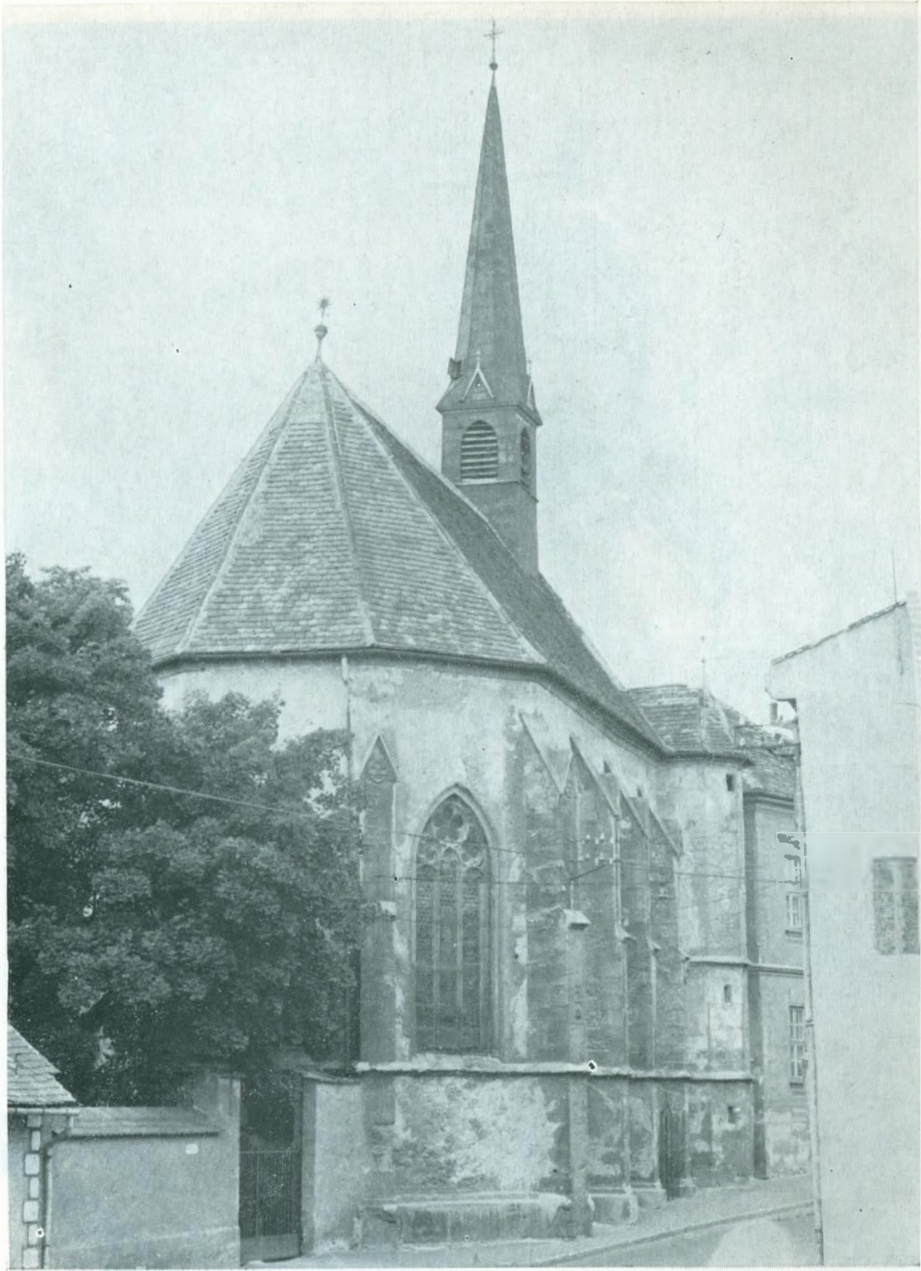
12. Bencés-templom

13. Evangélikus templom, belső

14. Bencés-templom muzsika karzata (17. század eleje)

15. Szent János-templom

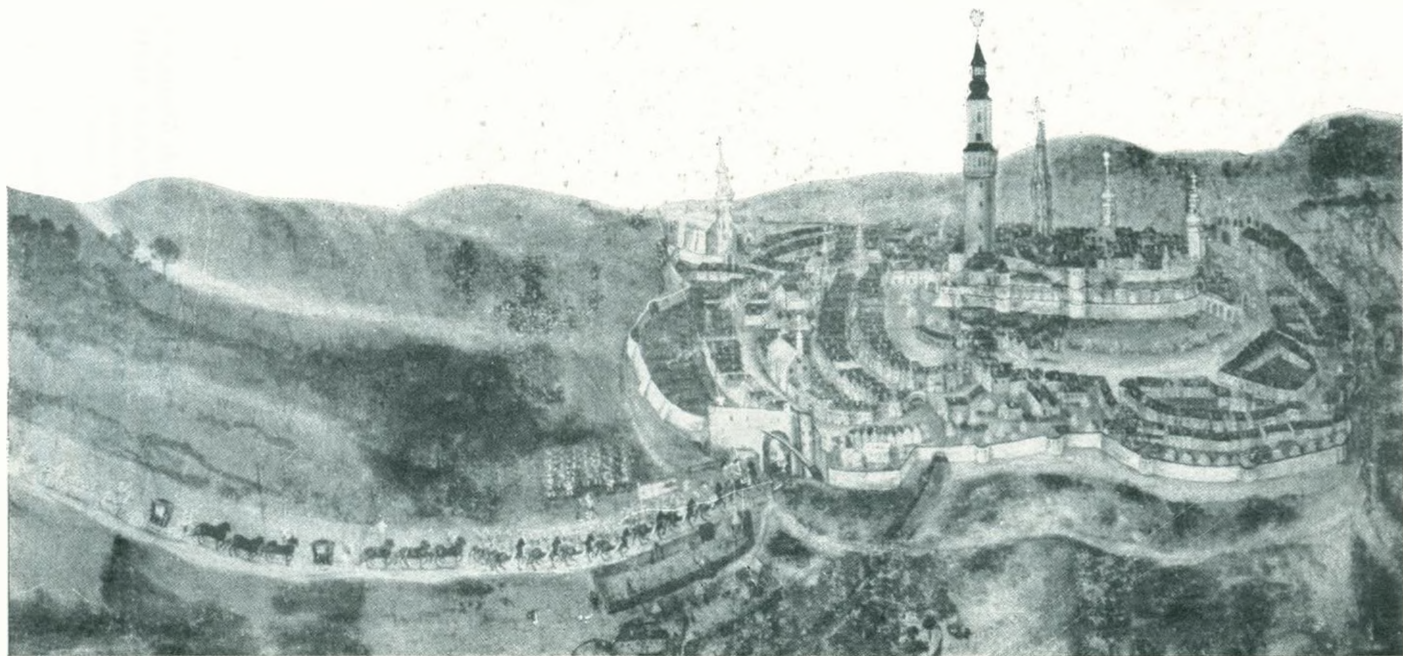
16. Tűztorony

17. Szentháromság-szobor, 1701

18. Dorffmaister István: Zenélő angyalok, 1779
(Balf, fürdőkápolna, orgona karzat)

19. Esterházy Pál Antal herceg főispáni bevonulása Sopronba 1735. dec. 5-én
(MERIAN Burgenland I XXXIII/C 4701 E)

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda főigazgatója
Felelős szerkesztő: Dr. Scherer Norbert — Műszaki szerkesztő: Merkly László
A borító- és kötésterv Németh Zsuzsa munkája
Terjedelem: 58,2 (A/5) ív + 20 oldal műmelléklet
AK 2007 k 8487
84.11262 Akadémiai Kiadó és Nyomda — Felelős vezető: Hazai György

BÁRDOS KORNÉL
GYŐR ZENÉJE
A 17—18. SZÁZADBAN

627 oldal — 4 fényképtábla,
1900 dallampélda
Ára 158,— Ft

BÁRDOS KORNÉL
PÉCS ZENÉJE
A 18. SZÁZADBAN

167 oldal — 4 fényképtábla,
számos dallampélda
Ára 48,— Ft

BÁRDOS KORNÉL
A TATAI
ESTERHÁZIAK
ZENÉJE
1727—1846

259 oldal — 2 fényképtábla,
számos dallampélda
Ára 65,— Ft

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

ISBN 963 05 3243 3